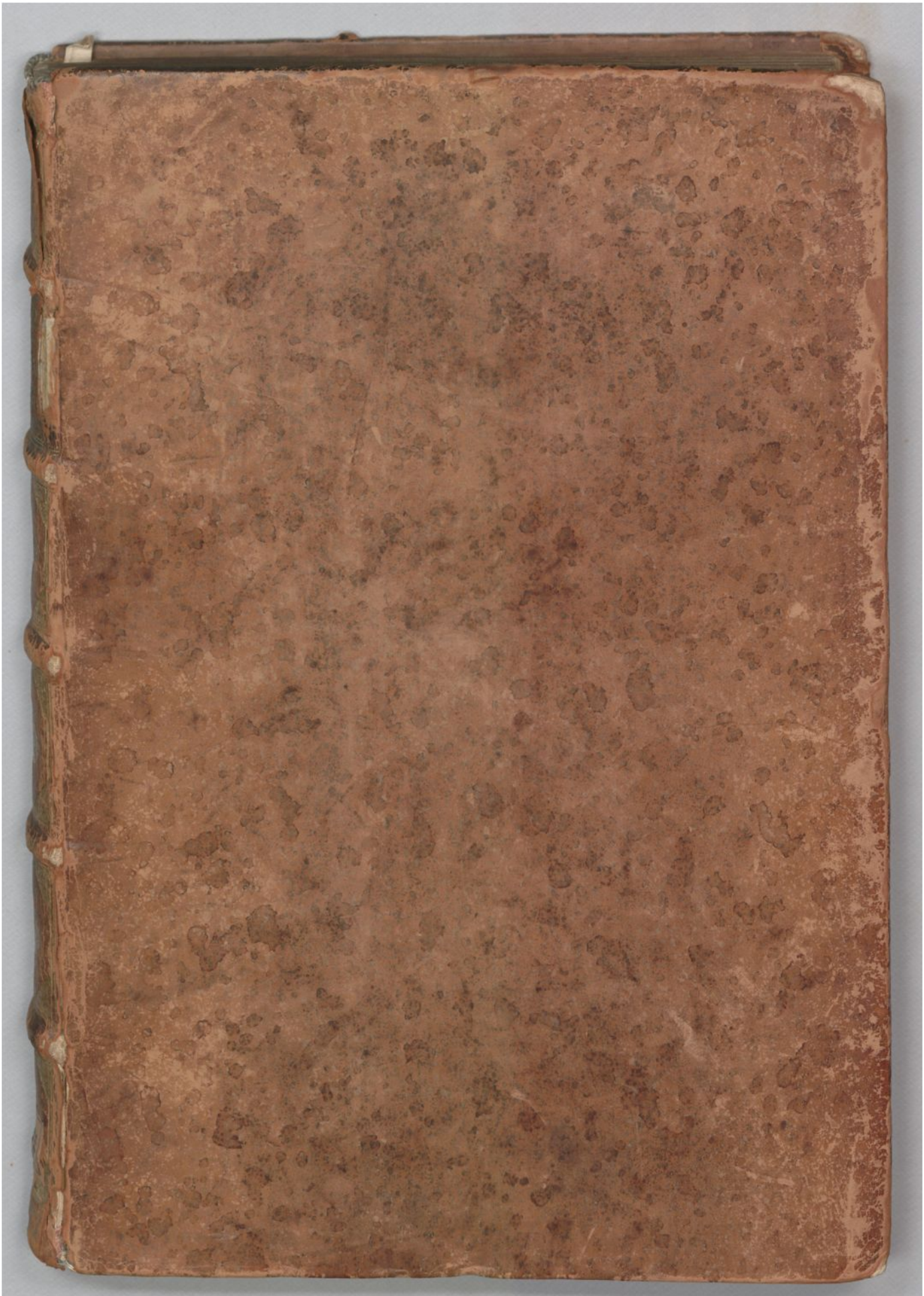

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [1] - -

PUBLIC DOMAIN

Leibn. Marg. 167

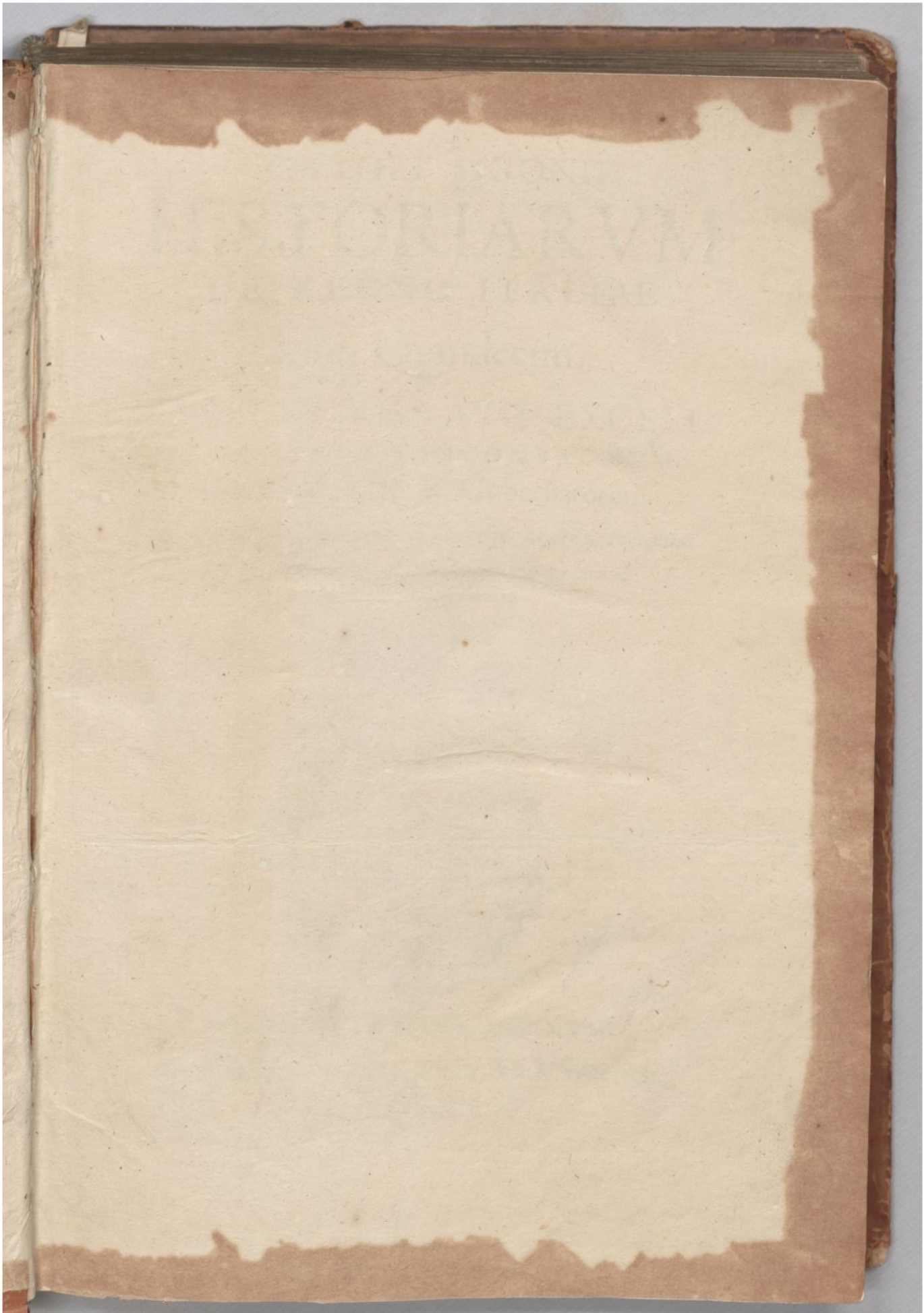
S. 140
136

Niedersächsische
Landesbibliothek
Hannover

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [2] - -

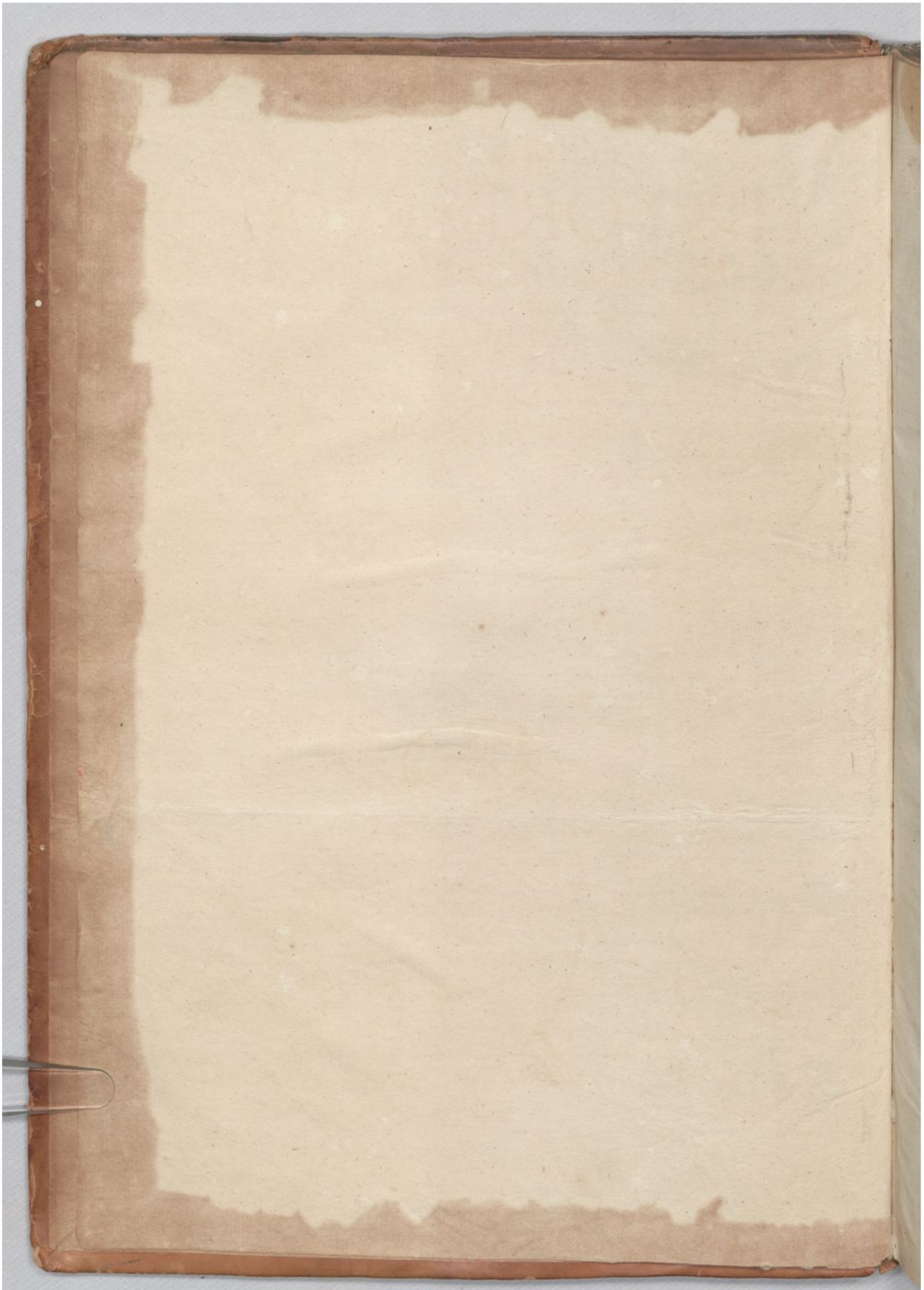
PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [3] - -

PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [4] - -

PUBLIC DOMAIN

CAROLI SIGONII

HISTORIARVM

DE REGNO ITALIAE

Libri Quindecim.

AD ILLVSTRISS. ATQ. EXCELL.

D. IACOBVM BONCOMPAGNVM,

Generalem S. R. E. Gubernatorem.

Qui libri Historiam ab anno DLXX. *vsque ad* MCC. *continent.*

Accessit præter alias editiones, rerum memorabilium
INDEX locupletissimus.

FRANCOFVRTI AD MOENVM

Ex officina Typographica And. Wecheli.

M. D. LXXV.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [5] - -

PUBLIC DOMAIN

BIBLIOTHECA
REGIA
HANNOVERANA

Niedersächsische
Landesbibliothek
Hannover

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [6] - -

PUBLIC DOMAIN

ILLVSTRISSIMO,

ATQ. EXCELLENTISS.

D. IAC. BONCOMPAGNO

Generali S. R. E. Gubernatori

CAROLVS SIGONIVS.

PRÆCLARA *hominum Italicorum ingenia, Illustriß. atque Excell. Domine* IACOBE, *cum ætate nostra, incredibili veterũ omnium laudandarũ artium studio, ac singulari propè cupiditate flagrarint, in hoc tamen vno, quod interdum mihi mirabile accidit, præter modum obtorpuisse, atque à semet nescio quomodo degenerasse videntur, quod antiquum Italiæ statum, remq; ipsam post Romanum euersum Imperium publicam prorsus adhuc in tenebris consenescere, atque in ipsa vetustatis caligine obsolescere permiserunt. neque ea aut cuiusmodi fuerint, indagare, aut comperta in lucem ad posterorum notitiam prodere studuerunt. Hoc autem maiore me afficit admiratione, quòd ij casus post Romanas deletas opes in Italia inciderunt, qui non solum magnitudine sua possent doctorum omnium industriam, ac studia excitare, verum etiam varietate ipsa imperitorum animos facile retinere, eósque iucunda quadam frugiferæ lectionis voluptate replere. Etenim si superiorum memoriam temporum cogitatione complecti, ac memoria repetere voluerimus, profecto inueniemus, nec memorabiliores vnquam motus in terris extitisse, quàm cùm barbaræ nationes efferata libidine nouæ regionis elatæ florentem sese in Italiam intulerunt: neque insigniores Italicis rebus calamitates vllo tempore contigisse, quàm cum immani earundem irruptione non pulcherrimi solum agri, nobilißimaq; oppida eius directa passim, vastata, atque incensa, sed integræ quoque*

familiæ, ac ciuitates deletæ prorsus, atque extinctæ sunt. Iam verò quæ alia aut opportunior, aut rebus præsentibus aptior rerum esse cognitio potest, quàm varias superiorum imperiorum mutationes, graues legum impositiones, tetra bella exhausta, fœdas seditiones conflatas, cæterósque ancipites Italiæ casus nosse? vt sit tam multis, tamq; diris perfuncti demum diuina benignitate calamitatibus simus, nos aliquando tandem sæuis illis emersisse fluctibus gaudeamus: sin, quod Deus auertat, aliquot adhuc malorum, ac pestium tempestates nostra nobis culpa supersint: eas verò superiorum exemplo edocti in posterum prudentius euitemus: aut certe firmiore animi robore perferamus. Quinetiam illud meam in primis auget admirationem, neminem adhuc aut patrij soli caritate incensum, aut domesticæ laudis dulcedine captum ita fuisse, vt iniquo atque acerbo, quemadmodum decuit, animo adhuc tulerit, Francos, atque Germanos, vnde superiora nobis detrimenta illata, & fœda illa quasi inusta vulnera sunt, veteres rerum suarum scriptores, atque explicatores habere: Italiam verò, vnde ad illos omnia ornamenta dignitatis, & subsidia humanitatis manarunt, omni prorsus literarum splendore carere. Itaque magnam mihi iure egregiæ voluntatis, consiliiq; laudem meruisse Blondus Foroliuiensis videtur, qui patrum nostrorum memoria primus res omnes Romani labentis imperij scribere est professus. Verũ maiora ille multo complexus, quàm præstare homini occupatissimo licuit, nequaquam tantum, quantum oportuit, consequi aut studio, aut diligentia potuit. Nam cum omnium gentium, Regumq; bella, motusq; colligere, ac mandare memoriæ voluit, Italiam, quam intentiore ornare studio, atque accuratiore perpolire opera debuit, festinanti propè stylo, ac præcipiti quadam, vt ita dicam, industria pertractauit. Etenim cùm res grauissimas multas, annorúmque descriptionem diligentem omisit, tum quæ scripsit, tanta vbiq; breuitate perstrinxit, vt historiam nobis non solum mancam, sed etiam propè orbam attulerit. Sabellicus autem, qui æmulatione laudis eius accensus in eodem proxime post illum studio videtur esse versatus, quò altius narrationem repetijt, & latiore gentium, temporumq; quasi campo se extulit, eò angustius, atque impeditius vniuersa exposuit. Neque solum Blondum, quod voluit, diligentiæ laude non superauit, sed scribendi etiam copia inferior, atque elegantia fuit. Quanquam vterque eã eloquentiæ facultatem ad hoc genus scriptionis videtur adhibuisse, vt omnes, qui eiusmodi orationis capiantur illecebris, prorsus à legendo repulerit. Hæc igitur omnia cùm ipse mecum animo agitarem,

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [8] - -
PUBLIC DOMAIN

ac voluntatis erga Italiam meæ testimonium relinquere non obscurum alterum cuperem, eo me facile adduci sum passus, vt cuius antiqua, eaq; pulcherrima tempora florescente adhuc ad eiusmodi conatus ingenio prodidissem, posteriora quoque, licet longe ab illa dignitate remota, nunc demum matureſcente cum ætate iudicio mihi describenda susciperem. Hic statim magna illa, quæ cæteros quoque video circumuentos fuisse, difficultas occurrit: vnde nam res tam antiquas, tam obsoletas, tam dispersas eruerem, quas constaret à nemine accurate fuisse memoriæ consecratas? Valuit hoc quidem plurimum ad meam in hoc officio debilitandam ac prope frangendam industriam. Verum contrà tanta fuit meæ in hoc quoque genere operæ probandæ cupiditas, vt quod postea experiens sensi, nulla rem aggresso subsidia defutura sperarem, si modò ad ea conquirenda paulisper animum adiecissem. Quamobrem ad perscrutanda omnia siue manifesta, siue occulta, ad hoc studium quoquomodo pertinentia monumenta conuersus, primùm omnes mihi siue profanarum, siue sacrarum actionum, qualescunque essent, commentarios comparaui: deinde vetera Italiæ, & maxime Lombardiæ tabularia perlustraui, atque omnia ferè, quæ apud ciuitates, ecclesias, monasteria pontificum, Regum, atq; Imperatorum diplomata residebant, aut præsens inspexi, aut certè absens beneficio amicorum, hospitũq; cognoui: postremo singularum etiam chronica ciuitatum, quæ post milleſimum à CHRISTO *annum conficiri in Italia cœpta apud priuatas nunc etiam familias asseruantur, adiunxi. Ita his omnibus assidua opera, ac flagranti studio lectis, & rebus, temporibus, locis, ac personis inter se accuratissime comparatis ac iudicatis, fallacibus pleriſq; huius operis angustiis, quæ obstare videbantur, occurri. Cæterum narrationem neque altius, quàm ab aduentu, regnoq; Longobardorum instituì, neque longius, quàm vsque ad mortem Imperatoris Henrici Quinti produxi. Neque enim aut solemnia anteuertere Italici regni primordia volui, quod à Longobardis illatum ad hæc vsque tempora continuata Regum Imperatorumq; serie permanauit. Neque citeriora attingere tempora omnibus iam scriptorum destitutus auxilijs potui. Neque tamen despero, breui fore, si vt ad diuinas humanæ sè quoque opes adiunxerint, facile ex his etiam salebris, quæ progressum impedire meum videntur, emergam. Factum est autem, vt cum in horum, quæ dixi, temporum descriptione paullo intentiore cura versarer, quæ nihil aliud, nisi cõtinentes Italiæ clades, Regum discordias, populorum seditiones, variasq; perturbationes Ecclesiæ continẽt, illa sæpe animum meum cogi-*

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [9] - -
PUBLIC DOMAIN

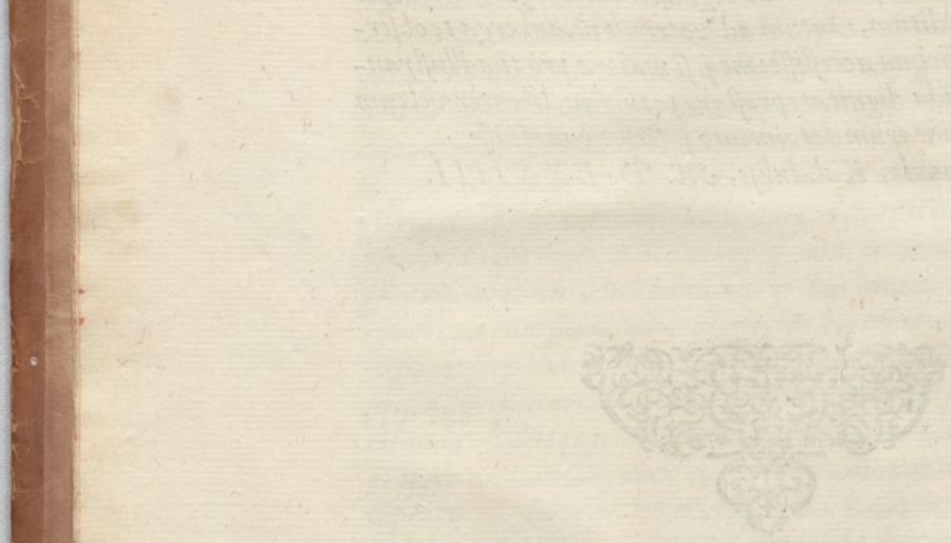
tatio non iniucunda ſubierit, quanto melior noſtra nunc ſit, quàm auorum maiorumq́; noſtrorũ conditio quondam fuerit. Nam quam illi ætatem in perpetuis olim barbarorum impreßionibus, incendiis, direptionibus, principum ciuitatumq́; dißidiis perferendis rerũ ſuarum anxij peregerunt, eam nos quieto nunc animo, in ipſis pacis artibus & ſtudijs doctrinæ pietatiſq́; colendis traducimus: vt ſi quid in Repub. mali reſideat, id ſi adſit, auribus potius, quàm oculis hauriamus: ſi immineat, non certo præſentiq́; ſenſu, ſed ſolicita ipſa rerum futurarum ſuſpicione percipiamus. Quæ quidem laus egregijs ſine dubio pontificibus vniuerſa debetur, qui nobis hac tempeſtate præcipuo Dei beneficio dati ſunt. Eſt enim, ſi qua alia, hæc maxime pontificia cura concordiam in terris pacemq́; tueri, calamitates depellere, pericula propulſare, plebem alere, præclara honeſtarũ artium ſtudia cuſtodire, ac demum recto ſui exemplo omnes homines eximio pietatis Chriſtianæ ſtudio inflammare. Quam curã GREGORIVS, vt omnes ſentiunt, Tertius decimus vſq; adeo ſibi depopoſcit, ac ſuã eſſe propriã voluit, vt vnus ſuperiores Gregorios omnes expreſſerit, quorum pleroſq; ſingulari quadam erga Eccleſiam, atq; ipſam Chriſtianam Remp. arſiſſe caritate accepimus. Nam vt eos præcipue nominem, qui in meam hiſtoriam inciderunt, omnes ferme à primo vſque ad octauum ea vel maximo capitis ſui cum periculo ſuſceperunt, quibus non ſalutem ſolum, dignitatem atque auctoritatem Eccleſiæ defenderunt: ſed ampliſſima etiam ei vrbium, prouinciarum ac vectigalium patrimonia quæſiuerunt, atque omnino ſolidam illi adeo gloriam pepererunt, vt in hanc vſque diem integra, licet impio multorum conatu tentata atque oppugnata, peruenerit. Quamobrem gratulor primum bonis omnibus, quibus hoc tempore pontificẽ videre antiquorum ſimillimũ contigit, id eſt, perpetuò de veteri iure Eccleſiæ conſeruando, ac tuendo patrimonio laborantem, eundemq́; de priſca diſciplina renouanda, & vera pietate in animis hominum excitanda aßidue cogitantem: deinde vero tibi IACOBE, ad quem propter arctam ſanguinis coniunctionem maxima huius pars voluptatis & gloriæ pertinet, teq́; ipſum iuuenem excellenti virtutis indole, ac diuina animi moderatione ad æternam famam hominum floreſcentem non ſolum laudo, quòd diligenter in omni officij genere voluntati ſanctiſſimi parentis obtemperas: ſed communi etiam, ſi licet, nomine gratias ago, quòd pia eiuſdem conſilia ad Chriſtianam fulciendam Rempub. conſtantiſſime adiuuas, ac prorſus domeſticarum voluptatum, & vrbanorum commodorũ oblitus, nullum Reip. cauſſa, aut peregrinationis, aut concurſationis, aut laborum, aut

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [10] - -
PUBLIC DOMAIN

vigiliarum incommodum respuis: vsque adeo, vt cùm opus sit, libenter te ab ipsa etiam liberalium artium commentatione, in quibus ab ineunte ætate vixisti, ad Ecclesiæ vtilitatem, cuius præfectus es constitutus, abducas, ac studia militaria, & bellica consilia tractes. Neque enim minus notum est nobis, quanta tu animi alacritate superiore anno classem conscendere, mare nauigare, & aduersus communes pergens hostes omnia pro Christiana libertate pericula, dimicationesq; subire volueris, quàm te nũc in Flaminia & Piceno omnia, quæ ad tuenda ipsius Italiæ littora valeant, consilia circumspicere, atq; in ea cura dies noctesque elaborare, vt ciuitates intelligant, te procreatum à Deo esse, vt pontificia præcepta exhauriens saluti humanæ consuleres, ac subiectorum vitam libertatemq; defenderes. Quamobrem cum ipse ita te geras, vt dignus sis, qui clarissimis omnium linguarum præconijs prædiceris, atque ornatissimis omniũ annalium monumentis orneris, monuit me vetus mea erga te pietas, vt quando ego virtutes complecti tuas historia mea, longe à tua ætate remota non possem, hanc ipsam historiam in tuo multo clarissimo atque amplissimo nomine publicarem: vt ipse intelligeres, quantum ex virtute, prudentia, vigilantia tibi dignitatis atque auctoritatis est additum, tantum ad veterem meam erga te obseruantiam atque officium accessisse: meq; si maiora pro tua illustranda atq; amplificanda dignitate præstare potuissem, libenter vel cum grauissimo rerum mearum detrimento suscepturum fuisse.

Bononiæ, Kal. Iulijs, M. D. LXXIIII.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [11] - -
PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [12] - -

PUBLIC DOMAIN

CAROLI SIGONII
HISTORIARVM
DE REGNO ITALIAE
Liber Primus.

ITALIA, cuius magna semper, atq; excellens in omni virtute gloria fuit, illustres duos iam inde à primis temporibus nacta est principatus, vnum Imperium, Regnum alterum appellatum. Imperium Romani gens indigena, eaq; bellicosissima peperit, atq; armis, opibusq; suis extra Europam per Asiam, Africamq; longissime propagauit. Regnum ab exteris nationibus, Romana virtute iampridem extincta, inductum est, Longobardis, Francis, atq; Germanis. Ex quibus Longobardi ipsum instituerũt, Franci auxerunt, Germani opportunioribus ad constituendam libertatem legibus temperarunt. Verum vt Imperium claris adeo, ac nobilibus veterum monumentis est commendatum, vt nemo possit eadem repetendo sua vel industria, vel eloquentia aliquid ei siue lucis, siue dignitatis adiungere, sic Regnum ita obscurum est, atq; ab omnium prope litteris, ingeniisq; desertum, vt laborem non solum ad animi voluptatem iucundum, sed etiam ad cõmunem vitæ vsum vtilem suscepturus esse videatur ille, qui ad tantas res illustrandas studium, operam ve suam contulerit. Atq; hæc quidem nos ratio hoc tempore in primis adduxit, vt in hoc etiam genere, quantum perficere studio, diligẽtiaq; possemus, voluerimus experiri. Quare huius narrationem historiæ iam inde ab aduentu Lõgobardorum, & primis Italici regni principiis orsi vsq; ad ea tempora contexere instituimus, quibus liberatæ Italiæ ciuitates memorabilia inter se bella gesserũt, grauissimasq; seditiones exercuerũt: quo-

uſq; diuerſis Regum beneficio principibus commendatæ eum, quem nunc obtinent, ſtatum ſunt conſecutæ: diligenter interim cum vetera, quæ in promptu ſunt omnibus, exterorum chronicorum monumenta peruolutantes, tum vero quæ iam diu ſingulis ciuitatum latent in tabulariis, è tenebris eruentes, & quoad conſequi induſtria, ingenioq; potuimus, in ſuos quæq; annos, ac tempora digerentes. Quamobrem Deo bene iuuante aggrediamur.

REGIO EST IN ITALIA cum vetere agrorum, vrbiumq; nobilitate, tum ſpectata virorum, armorumq; potẽtia celebris, Galliæ olim Ciſalpinę nomine appellata. Hanc alpibus, & Apennino mõte tribus à lateribus, quaſi quibuſdam altiſſimis mœnibus cinctã, Padus interfluit, fluuius eximia magnitudine ſua, & fabuloſis Grẹcorum poetarum carminibus inclytus. Is ab occaſu in orientem excurrens, ac plurimos vtrinque ſecum amnes deducẽs, maximis in Adriaticum mare deuehendis lintribus fit aptiſſimus. Ex quibus nonnulli latiſſimos trans Padum efficiunt lacus, quibus ad amœnitatem, vſumq; nihil poteſt eſſe præclarius. Campi verò adeo culti, & vberes intercedunt, vt ſatis conſtet, haud temere alios reperiri aut natura feraciores, aut rebus neceſſariis ad hominum vitã inſtructiores. Cæterum hanc regionem primi omnium, quod memoriæ proditum ſit, tenuere Ligures & Etruſci, ſecundi Galli, poſtremo cum certa totius Italiæ poſſeſſione Romani. Atq; horum quidem omnium imperij indicia nõ dubia extitere, verum Romanorum monumenta cum ad vſum præſtantiora, tũ ad nomen, famãq; illuſtriora fuere, vt qui & diuturnius imperium habuerint, & vehementius huic regioni excolendæ præ populi opulentia, ac patrii ſoli caritate ſtuduerint. Nam Etruſci quidem, ac Galli oppida fere omnia conſtruxerunt, quibus in hunc vſq; diẽ plurimis hæc regio frequentatur. at Romani colonias deduxerunt, vias muniuerunt, iura, leges, moreſq; dederunt, &, cum incolas in partem libertatis, imperiiq; vocaſſent, eam demum humanitatem, eoſq; ſpiritus ipſis afflarunt, quorum ne nunc quidem poſt infinitas, atq; effuſas immanium barbarorum incurſiones potuerunt peni tus obliuiſci. Verum Romanorum ne æternum in Italia foret imperium, Gothi effecere. qui cæteris Imperii Rom. prouinciis ab aliis, atque aliis populis occupatis, ipſi meliore, ſi diu vti licuiſſet, fortuna Italiam inuaſere, atq. Momyllo Imperatore abdicare coacto, regni ſedem Rauennæ collocauere. Horum autem Imperio finem Iuſtinianus Imperator attulit Orientis, qui extorta ex manibus Vandilorum Africa dignitatis eſſe ſuæ ratus, Italiam quoq;, vnde tanta ad ſe maieſtas Imperii peruenisſet, in libertatem aſſerere, per Narſetem Totilę, Teiæq. regum opibus fractis: poſt annũ ſeptuageſimum Gothos coegit aut finibus Italiæ cedere, aut ſuo demũ imperio obtemperare. Verum quod optatæ principium quietis eſſe oportuit, id inſignioris initium mutationis induxit. Nam Iuſtino ad Imperii faſtigium poſt Iuſtinianum euecto, nouo ſtatim Longobardorum dominatui eſt aditus patefactus, quod Regnum Italiæ eſt nominatum, de quo nunc ſcribere eſt inſtitutum.

ERAT tum hic Italiæ ſtatus. Decem, ac ſeptem prouinciæ totam Italiam obtinebant, ſiue à Conſtantino Magno Imperatore, ſiue paullo ante illius tempora inſtitutæ, atq; aliæ aliis præfectis gubernandæ erant commiſſæ. Prouinciæ erant Venetia, Liguria, Rhætia prima, Rhætia ſecunda, Alpes Cottiæ, Tuſcia, Campania, Lucania, Æmilia, Flaminia, Picenũ, Valeria, Samniũ, Apulia, Sicilia, Corſica, & Sardinia. Præfecti verò triũ generũ numerabantur, Conſulares, Correctores, & Præſides. Ex prouinciis, quæ noſtri præcipuè inſtituti ſunt, Venetia à finibus Pannoniæ vſque ad Abduam amnem porrigebatur. Liguria inde vſq; ad Alpes, ipſorumq; Gallorum fines. Alpes Cottiæ ab occidente Alpibus, à meridie Tyrrheno pelago vſq; ad oppidum Lunæ terminabantur. Tuſcia deinceps Apennino tenus vſq; ad Tyberim pertinebat.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [14] - 2
PUBLIC DOMAIN

tinebat. Æmilia à Placentia vsq; ad Forum Cornelii. atq. ei continẽs erat Flaminia. Hanc deinde excipiebat Picenum ad mare Adriaticum vergẽs, cuius pars erat Pentapolis Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconemq; complexa. & inter Picenum, atq. Etruriam Vmbria, & Vmbriæ adnexa Valeria. Exactis autem Gotthis expulsor ipse, victorq; Narses à Iustiniano Imperatore summæ rerum præpositus titulo Ducis Italiæ sumpto Italiam per hos prouinciarum præfectos pro suo arbitrio administrabat. Præter Ducem autem, & præfectos reliquæ sacræ erant dignitates, pontifex Ro. patriarcha Aquileiensis, archiepiscopus Rauennas, & Mediolanensis. Hos verò omnes põtifex Ro. lõgè dignitatis fastigio snperabat. Is à clero, populoq; Ro. antiquo ritu ex ipsius ecclesiæ Ro. sinu delectus ab Imperatore ex recenti Iustiniani, ad tollenda, quæ inciderant, comitiorũ dissidia instituto, confirmabatur. deinde ab Ostiensi episcopo consecratus sedem suam apud Lateranẽsem D. Saluatoris basilicam Constãtinianam habebat. atq. in tantis Italiæ calamitatibus in primis rectæ & catholicæ fidei tuendæ ac propagandæ, plebis Ro. inopiæ subleuãdæ, & paci denique, atq. concordiæ publicæ conseruandæ studebat. Ceterum Ecclesia Ro. à Petro Ap. vrbis episcopo instituta atq. eiusdem, & Pauli apostoli sacrosancto sanguine cõsecrata, vt principatum omniũ ecclesiarum obtinebat, sic maiores quoq. opes ac facultates habebat, præcipuè à Christianis principibus studio religionis, initio à Constantino facto, relictas. nam & pretiosis omnis generis argenteis, aureisq; donariis, & opimis agrorum, fundorũq; possessionibus erat instructa, quæ per omnes ferme Europæ, Africæq. prouincias dispersę Romanę ecclesię, siue sanctorum apostolorum patrimonia dicebantur: in Italia Patrimonium alpium Cottiarũ, Tusciæ, Sabinense, Bruttiæ, & Lucaniæ, Calabriæ, & Siciliæ. eaq. per præfectum, Rectorem Patrimonii appellatum, illuc à Pontifice missum gubernantur. Ex quorum annuis vectigalibus pontifex cum vetera vrbis templa reficiebat, atq. in maiorẽ splendorem ornabat, tum frumẽta publicè coemebat, atq. in horrea publica ad necessarios vsus pauperum congerebat. Romani verò terrarum quondam victores, ac domini post sedem Imperii ex vrbe remotam, quantum libertatis adepti erant, tantum antiquæ dignitatis amiserãt. Pòst autem vrbe sæpius à barbaris capta, direpta, atq. incensa, vt opes infirmiores, sic spiritus humiliores nacti erant. in tantis tamen detrimẽtis vna ipsius pontificis late ecclesiis omnibus imperantis sede veterem splendorem nominis tuebantur. Nam cum vrbs siue religionis, siue negotiorum caussa passim non solum à vicinis gentibus, sed etiam longinquis à nationibus adiretur, fiebat, vt haudquaquam antiquo excidisse imperio viderentur. Secũdum verò à Pontifice locum obtinebat Patriarcha Aquileiensis. qui à clero item populoq. suo creatus consecrationem à Pontifice postulabat, ac suffraganeorum episcoporũ multitudine, atq. ipsius ecclesiæ amplitudine longè inter cęteros eminebat. Ecclesia enim à Marco euãgelista Petri apostoli, & ab Hermagora Marci discipulo instituta, cùm innocentissimos plerosq. antistites obtinuerat, tũ præclaros multos sanctitate homines tulerat. Vrbs ipsa cum olim opibus, & gratia populi Romani, ac principum, præterea nobilitate ædificiorum, ac ciuium magnificentia floruisset, nihil tamen ex antiqua fortuna nisi nomen, atq. ipsum patriarchale decus retinebat. neq. enim nuper ab Atthila Hũnorum rege euersa, licet Narsetis opera restituta, vetere incolarum celebritate fuerat frequentata. Tertium locum Rauennas sibi vendicabat archiepiscopus non vetere tantũ ecclesiæ amplitudine, sed etiam ipsius ciuitatis dignitate elatus. Quippe Rauennates cùm generis vetustate, tum insignibus beneficiis Romanorum gloriabantur. Siquidem & populus prætorios apud eos fieri conuentus voluit, & Augustus Imperator eosdem classe ad tuendam superi maris oram instruxit. & postremo Honorius eam sibi, atq. Occidentis imperio sedem vrbe Ro. relicta constituit. quod institutum successores quoq. illius tam Imperatores Ro. quàm reges Gotthorum custodierũt. ex quo vrbs maximis cùm ædificiorum priuatorum, publicorũq; operibus, tum non mediocribus ciuium, atq. incolarum opibus creuerat. &, quod ad dignitatem insignius erat, à S. Apollinare ipsius apostoli Petri discipulo Christianis sacris imbuti, & multorum sanctorum miraculis apud se editis insigniti, omniũ merito Italicorum in se ora conuerterant. Quartus inde locus Mediolanẽsi antistiti

propter amplitudinem vrbis concedebatur. Etenim Mediolanum trans Padum inter Ticinum,& Lambrum amnes quondam à Gallis in Italiam traiicientibus condi tum Insubrium,dum res eorum floruerunt,caput extitit: Gallis autem subactis eandem potientibus rerum Romanis retinuit dignitatẽ,tum cum hęc regio Gallia Cisalpina nuncupabatur. etenim & vigente populo prætor Galliæ forum ibi egit, & re ad Imperatores translata ibidem Ligurię Consularis consedit. addidit inde vrbi decus,quòd episcopum,ac doctorem Barnabam, CHRISTI Domini nostri discipulũ nacta est. maximam inde seniore imperante Valẽtiniano, Ambrosius accessionem attulit dignitatis qui ex Consulari episcopus acclamatus,mirũ in modum doctrina, atq. exẽplo Mediolanensibus,& finitimis populis profuit ad salutem. ex quo ecclesia Mediolanensium,non aliter,atq. vrbs ipsa,magnam inter vicinas sibi conciliarat auctoritatem. Omnes autẽ archiepiscopi à clero, populoq; suo ex ipso ecclesiæ gremio sumebantur: ac priores à pontifice, Mediolanẽsis iussu pontificis à suffraganeis suis cõsecrabatur: quin etiam omnes siue multitudine patrimoniorum, atq. obsequio suffraganeorum inflati, siue prauorum principum instigatione, siue aliquo hæreseos errore inducti: non solùm de dignitate inter se contenderunt, sed etiam Catholicæ aliquando auctoritatẽ Ecclesiæ reliquerũt,atq; omnino eo nomine aliquot ei incõmoda intulerũt. Episcopi vero,atq; abbates metropolitis suis, ac pontifici Ro. subiecti, suas quisq; ecclesias, ac monasteria, ex præscriptis legibus gubernabãt. Ex reliquis ciuitatibus,ac populis haud temerè quisquã omniũ erat,qui magnopere aut opibus,aut auctoritate præstaret.

CVM igitur hunc statum Italia obtineret, Iustinianus Imperator anno à CHRISTO
5 6 5. nato DLXV. per mensem Augustum est mortuus. Imperium autem excepit Iustinus minor,sororis eius filius,homo,vt res breui docuit,haud quaquã satis aut pacis,aut belli artibus ad tantam rerum molem sustinendã instructus. Iam pridem Romani siue noua Narsetis summi Italiæ gubernatoris in vrbe præsentia,qua libertatem suam imminutam arbitrabantur,offensi,siue immodicis fortasse,vt fit in victoria,eiusdem imperiis irritati, nouas moliri res cupiebant: verum nimia eius apud Iustinianum auctoritate gratiaq; deterriti, conquieuerant: vbi vero Iustinianũ ex humanis rebus ereptum, & Iustinum substitutũ audiuerunt,ingenti prope lætitia exultarunt,ac locum fore querelis suis
5 6 6. rati,sequenti anno literas ad Sophiam Augustam,quæ coniugis apud illum gratiam obtinebat,scripserunt. Earum litterarum hæc erat sententia: nihil præsenti fortuna sua miserius, nihil afflictius fingi posse. satius multo sibi fuisse Gotthis regibus obnoxios esse, quàm Græcis Imperatoribus obedire apud quos Narses eunuchus imperet, & Romanos acerba, ipso ignorante Imperatore, seruitute oppressos teneat. quamobrem omnibus precibus obtestari, vt aut arctis seruitutis se vinculis eximant, aut Romanos antiquę virtutis,& gloriæ memores,sibi consulere nouis quærendis imperiis patiantur. Eas vero litteras vbi Sophia legit,ex templo Iustino ostendit,&quo pridem erat aduersus Narsetem odio inflammata,eodem mariti quoq; animum leuem scilicet,atq; infirmum accendit. Iraq; litteræ è vestigio ad Narsetem ab vtroq; mittuntur. quibus à Iustino monebatur,vt primo quoq; tempore decedens Italia Cõstantinopolim se reciperet,à Sophia vero,vt id eò studiosius facere maturaret, quòd ipsa illius opera vti in pensis lanarũ gregi ancillarum suarum distribuendis vellet. Quas res postquam Narses accepit,æger animi,ac contumelię impotens respondit,Romanis quidem accusantibus,se,si male meritus esset,pœnam non deprecari,Sophię vero conuicianti,eam illi se telam orsurũ,quam neq; ipsa,neque maritus eius, dum viuerent,retexere potuissent. Imperio vero Iustini haudquaquam sibi obtemperandum ratus ira,atq; dolore ardens vrbe excessit,ac Neapolim se recepit. Florebant eo tempore in Pannonia rei militaris, atque armorum gloria Longobardi. Hanc gentem scribit Paulus Diaconus, genere Longobardus Scandinauiam quondam insulam ad oceanum Aquilonarem incoluisse, indeq; in continentem Germaniam cum liberis,vxoribusq. profectam certas ibi sedes,ac domicilium posuisse. post multos inde annos iniisse Pannoniam, quæ ab Hunnis adhuc, qui & Abares dicebantur, incolebatur, atq; eorum auxilio vicinos Gepidas prælio deleuisse. quo factum est, vt præter cæteros virtutis fama, & rerum gestarum gloria antecellerent, tum cum Gotthi rerum in Italia potirentur. Præerat eis Alboinus Andoini filius,rex iam decimus numeratus. cuius claritate nominis Narses motus cum bellum aduersus Gotthos

validius

validius compararet, ipsum è Pănonia cum magnis suorum copiis accersiuerat, ac Gothis forti, ac fideli eius opera exterminatis domum inde præmiis ingentibus, ac mirificis laudibus oneratum dimiserat. hoc vero tempore Iustinum, & Sophiam vlcisci, atque Italiæ spoliare possessione desiderans, postquàm varia secum animo volutauit, nihil denique consilio suo ipsis Longobardis opportunius esse constituit. qui & Italiæ finitimi essent, & spe præmiorum ad quamcunque subeundam fortunam impelli haud magno momento possent. itaq; expedito consilio litteras, nunciosq; propere ad Alboinum regem misit, quibus eum cum popularibus suis ad inuadendam, & occupandam Italiam inuitauit, pretiosis nonnullis etiam frugibus, quæ in terra feruntur Italia, muneris loco ad illicièdos imperitæ multitudinis animos missis: quippe terram esse cum cæli temperie, ac situs amœnitate pręstantẽ, tum vero rerum omniũ, vt ipse nosset, copia, ad incolẽdũ optabilẽ. ea vero conditione, ac fortuna iampridem esse, vt ipse certam gentis victoriam, ac non dubium prouinciæ imperium, si virtute vti, atque occasione vellet, spe sibi posset haud difficile destinare. Gerebat eadem tempestate pontificatum Romanum Ioannes tertius, Aquileiensem Paulinus, Rauennatem Ioannes item tertius, Mediolanensem vero Honoratus, atque eorum pro se quisque commodis, ac saluti ecclesiarum suarum anxius incumbebat. Ob id pontifex Romanus, vt erat vir eximia prudentia, ac probitate ornatus, postquam Narsetem à Romanis apud Imperatorem accusatum audiuit, ac repentinam illius ex vrbe profectionem vidit, ne quid per iram aduersus commodum, & quietem Ecclesiæ, Italiæque vniuersæ moliretur, est veritus. itaque sedandi hominis caussa ad eum Neapolim properauit. & ad colloquium progressus Narsetem primo comiter, ac benignè admonuit, videret, ne dum iræ dulcedini indulgeret, præclarum liberatæ à se Italiæ titulum, insigni in perpetuum macula deformaret. plus enim sine dubio omnium opinione turpitudinis in accitis barbaris fore, quàm gloriæ, laudisque fuerit in eiectis. deinde enixe orare incœpit, vt, si quam se accepisse à Romanis iniuriam duceret, eam & sibi, & vniuersæ supplicanti Italiæ condonaret. Quibus verbis impulsus Narses in vrbem se cum pontifice rettulit. verum diuturnum huius lenitatis, ac mansuetudinis suæ fructum non tulit: si quidem mox rerum, quæ mouebantur, dolore, iraque consumptus, interiit. Interim Longinus Patricius successor ei à Iustino summissus, nouo cum exercitu Rauennam mari accesserat. atq;, vt in rebus fit nouis, varias hominum cogitationes, sermonesque commouerat. Is Narsetem extinctum audiens, corpus eius locello plumbeo conditum cum omnibus thesauris eius, Constantinopolim misit, & quòd summa cum potestate, atq; imperio venerat, nouam pro arbitrio Italiæ administrationem induxit. primum Rauennæ, non Romæ, præfecturæ sedem posuit, nec se Ducem, sed Exarchum Italiæ, quemadmodum & Africæ Exarchus erat, vocauit. &, prouinciarum Consularibus, Correctoribus, Præsidibusque sublatis, singulis ciuitatibus singulos Duces imposuit, ac varios eis ad reddenda iura iudices assignauit. quòd autem Longobardos à Narsete solicitatos in Italiam cogitare accepit, infesta eorũ arma formidans Rauennam, & pleraque Venetiæ oppida, quæ primam belli tempestatem videbantur exceptura, per sequentem annum præsidiis, atque operibus cõfirmare perrexit. Itaque ab hoc tempore maioribus in Italiæ vrbibus, sed præcipuè Romæ, atq; Rauennæ perpetua militum pręsidia insedere, quos Imperator publico stipendio ad vrbium custodiam sustentauit. quibus præfectos, iudices, & quæstores præposuit. Stipendium illi Rogam, Præfectos magistros militum, iudices sacellarios, quæstores chartularios nominarunt. Interim Alboinus litteris Narsetis erectus, atque vtilia sibi, & commoda proponi arbitratus, animũ ad Italiam inuadendã cõtulerat. spem autẽ celeris, atque exploratæ victoriæ faciebat cum facilitas aditus, tum profligatus, ac prope perditus eo tempore ipsius Italiæ status. nam Italia aut lato mari, aut Alpibus altissimis septa ab vna parte, qua Pannoniæ adiacet, late patentem ingressum habet. per quam proximè Hunni quoque Atthila rege duce perruperant. & sæuo nouæ pestilentiæ morbo armis, virisque exhausta, vix satis vel nulla externa accedente calamitate, potentiam, ac statum pristinum retinebat. quippe ante Iustiniani Imperatoris excessum, nouum ipsam morbi genus incesserat, quo per contagionem vulgato non integræ solum stirpes, atque familiæ, sed ciuitates quoque frequentes erant euersæ. hæc inguinaria, ac bubonis pestilentia nominata. apparebãt scilicet, vt scribit Paulus, ex improuiso labes quędã

5 6 7.

in ostiis, vasis, & vestimentis, quæ nulla ratione dilui, aut vlla deleri arte poterant. nascebantur autem in inguinibus hominum, atq; aliis mollioribus corporis partibus glandulæ, magnitudine nucis, quas mox subsequebatur febrium intolerabilis æstus, quibus qui inciderant, haud facile diem tertium superabant. triduo transacto spes aliqua incolumitatis obiiciebatur. ea de caussa vrbes, agrique aut morte hominum exhauriebantur, aut certè fuga deserebantur, cum sibi, vt in tantis malis, pro se quisque cõsuleret. Si quis autem forte studio caritatis incensus propinquum, aut amicum mandare sepulturæ vellet, mox ipse eadem calamitate oppressus à proximo relinquebatur insepultus. quanquam autem Iustino ad Imperium euocato, vis mali resederat, terror tamen adhuc, atque alienę prorsus ab armis cogitationes, animis populorum obuersabantur. Huius igitur status haudquaquam Alboinus ignarus, nulla ratione sibi dubitandum esse putauit, quin oblatam occasionem arriperet, atque armis apertam, ac propè desertam Italiam occuparet. Itaque conuocatis popularibus suis consilium suum relinquendæ Pannoniæ, atque adeundę Italiæ aperit: Pannoniæ angustias, ac paupertatem, Italiæ copias, affluentiamq; proponit, ac facilem eius ingressum, multoque expeditiorem expugnationem ex præsenti rerum statu demonstrat. Neque vero vos, inquit, in desertos nunc, incultosque Pannoniæ calles, sed in opimos, ac frequentes Italiæ agros, neque ad alienas confirmandas opes, sed ad proprium cõstituendum imperium, ac perpetuas collocandas sedes induco. quod tanta vos facilitate assequuturos polliceor, vt ne gladium quidem victoriæ caussa vos stricturos opiner: nam per patentem portam sine certamine vllo ingressi omnia bello, pestilentia, fameque perculsa, ac prostrata ita reperietis, vt qui vobis resistat, ne armatus quidem vnus sit futurus. quòd si ferro, aciéve opus fuerit, non erit magni negotij, vos pristina virtute vestra afflictas laborantis iampridem Italiæ opes abiicere, qui integra Hunnorum, Gepidarumque gentium ferocissimarum arma fregistis. Quibus rationibus facile persuadet, vti cum coniugibus, & liberis suis se ad transferendas in Italiam sedes sequantur. Neque vero suos commouisse contentus, quo maiore cum multitudine notos in Italiæ fines irrumperet, ac victoriæ spem exploratiorem haberet, Saxones etiam amicos è Germania suos in eiusdem expeditionis societatem solicitauit, ac spe ingentium, quæ pollicebatur, præmiorum excitis, omnibus certam ad proficiscendum diem indixit. hæc dies pridie Kal. Aprilis fuit, quæ postero anno, indictione prima erat futura. His rumoribus in Italiam perlatis omnes subito nouarum cladium metus ingens incessit. nam Italia & moribus, & pietate iam inde ab initio humanissima cum barbararum nationum omniũ arma, opesq; mirifice formidabat, quarum immanem in victoria impotentiam, superbiamque semel, iterumque persenserat, tum in primis ipsum Longobardorum nomen horrebat. qui gentilitatis errore infecti, & natura præter alios inculti, atque asperi, & militari præterea consuetudine efferati trucem ipso etiam habitu speciem præ se ferebant, caput à ceruice ad occipitium vsque radentes, capillosq; à fronte vsq; ad os demittentes, eosque ab vtraque parte in frontis discrimine diuidentes. Hunc autem terrorem dira auxerunt etiam cælestia oculis obiecta prodigia, nimirum hastę, atque acies igneæ assidue à septentrionis partibus apparentes. quæ, vt D. prodit Gregorius, ingentem instare mortalium stragem, & fœdam sanguinis
568. effusionem ab ea parte haud obscure denunciabant. Proximo anno, cum iam Saxonũ viginti millia cum vxoribus & liberis euocata in Pannonia conuenissent, Alboinus paratis rebus omnibus ad profectionem necessariis Hunnos socios in concionem aduocat, & consilio suo patefacto Pannoniam eis se, in qua Lõgobardi per quadraginta duos annos fuissent, relinquere ait, ea lege, vt si quo casu sibi redeundũ in eam sit, domos sibi, ac prædia sua restituant. atque his dictis cunctos inde cum familiis, ac suppellectile sua auspicatum iter ingredi iubet, Kalendis ipsis Aprilis, postridie Paschatis. Progressus inde pacato agmine vsque ad primos Italiæ fines montem quendam excelsum ascẽdit, bisontibus, bobus agrestibus eximię magnitudinis, quos educit, insignem. is deinde ab illo Mons regius dictus est. atque ex eo, quantum prospicere oculis potuit, subiectam Italiam contemplatus protinus expeditionis suę consiliũ expediuit. quippe singulari camporum, quos ab initio diximus, amœnitate, ac fertilitate illectus Italiæ dexteram sibi petendam constituit. atque ita motis castris Venetiam proximam regionem, armato nemine occurrẽte, ingreditur. Ad tristem huius irruptionis nunciũ prima late trepidante,

ac fugam

ac fugam capeſſente Venetia Paulinus patriarcha metu exanimatus, vt ſibi, eccleſiæque ſuæ conſuleret, Aquileiam reliquit, atque omni eccleſiæ theſauro arrepto in inſulam Gradi, vt ab hoſtium aditu liberam, ſe recepit. Reliquorum etiam multi alias item inſulas petiuerunt, Venetiæ in æſtuario ſitas, ſicuti prioribus annis Gothis, Hunnisque Radagaſo, & Athila ducibus irrumpentibus fieri cœptum erat. Alboinus primo aduentu Aquileiam recepit, inde reliquis circumiectis oppidis ad deditionem adductis, demum Forum Iulium ipſius prouinciæ caput, acceſſit, oppidum olim à Iulio Cæſare conſtitutum, cum citeriorem Galliam proconſule adminiſtrans ibi iuris dicundi cauſſa forum haberet. eoque haud magno item certamine capto haud longius eo anno ſibi progrediendum exiſtimauit. Dum autem ibi per hiemem fuit, cum partam regionem conſtituit, tum de futuro bello varia ſecum conſilia volutauit. Regio in formulam Ducatus redacta. & Giſulfus nepos eius Dux inſtitutus, ac familiæ Longobardorum, quas ille depopoſcit, conceſſæ. Hinc Ducatus Foroiulienſis nomen inclaruit. Atque hic primus fuit, qui perpetuam in Italia ditionem, Dux inſtitutus, adeptus ſit. Annus tanta calamitate Italiæ funeſtiſſimus, ceteroqui inſigni rerum, quas terra fert, omnium vbertate fuit lætiſſimus. Poſtero, Alboinus inchoatam auide victoriam perſecutus Opitergio, ceteriſque Taruiſium vſque omiſſis oppidis recto populabundus itinere ipſum Taruiſium ire perrexit. eò aduentans Felicem epiſcopum obuium habuit, eique oranti, ac ſibi, & rebus ſuis incolumitatem ſuppliciter imploranti haud grauate libertatem, atque omnes eccleſiæ ſuæ facultates indulſit. & Taruiſium progreſſus præſidio deiecto oppidum ſuæ ditionis, ac iuris effecit. Patauio inde, Monteſilicis, Mantua, & Cremona, quòd aut remotiora, aut maiore præſidio defenſa difficiliorem, ac diuturniorem oſtendebant oppugnationem, ne quid ſummæ celeritatem victoriæ moraretur, præteritis, Vicetiam, Veronam, Tridentum, & alia Venetiæ oppida ordine aggreſſus, atque omnium haud magno negocio eſt potitus. Neque enim Longinus tantum contrahere copiarum potuerat, vt aut aperto campo occurrere, aut idoneis preſidiis ſingulas vrbes tutari aduerſus tantam multitudinem poſſet. nec Iuſtinus ſubſidij, quod cõſtet, aliquid è Græcia ſummittebat. In omnibus autem receptis oppidis Duces, & valida præſidia Longobardorum impoſita. Quingenteſimo ſeptuageſimo inde anno, Alboinus Abduam amnem traiecit, atque infeſto exercitu Liguriæ fines iniuit. Sub eius incurſum, vt in Venetia, ſic in Liguria tanta incolarum conſternatio, ac fuga facta eſt, vt plerique deſertis vrbibus ad paludes, & lacus, quò adiri à Longobardis, niſi nauigiis comparatis, non poterat, ſe referrent. Erant tum vaſtæ inter Cremonam, Laudémque paludes ab Olio, Serio, & Abdua amnibus facile anguſto tum alueo exundantibus editæ, eædémque multis, ſed incultis inſulis interſtinctæ. harum quæ magnitudine cæteras ſuperabat, vicinorum populorum perfugium fuit, cum eò plurimi inſtantis vitandi periculi cauſſa, vt in locum tutum ſe cum rebus ſuis, omnibus ab vlteriore ripa remotis lintribus, rettuliſſent. ex quibus cum aliquot perpetuas ibi ſedes ponere decreuiſſent, XVII. Kalend. Septembris, qui dies Diuæ Dei genitricis Aſſumptioni ſacratus eſt, locum munire cœperunt. eumque à Cremete ſingularis inter ſe auctoritatis viro Cremæ nomine appellarunt. exſiccatis inde paludibus locus incolis frequentatus, atque opibus ſenſim adauctus eſt. Erat inſula in Lario lacu, quem nunc Comenſem dicimus, nomine Comacina. in hanc quoque, vt in tutum prorſus ab irruptione hoſtium locum, alij confugerunt, atque ingentes pretioſæ veſtis, auri, argentique theſauros ex vicinis vrbibus congeſſerunt. Alboinus autem Brixiam, Bergomum, Laudem, Comum, aliaque Liguriæ vſque ad Alpes oppida eodem armorum impetu cepit. inde exercitum ad ipſum demum prouinciæ caput Mediolanum promouit. Vrbs neque firmo præſidio, neque validis munitionibus erat ſepta. itaque imminente Alboini aduentu Honoratus archiepiſcopus audita potentis hoſtis feritate perterritus Genuam vrbem ad mare ſitam ſe contulit. atque eum plerique ſubſequuti optimatium ſunt. Alboinus exercitu ad mœnia admoto cum vrbem ſe, ni dederetur, expugnaturum oſtendiſſet, ciues extremi excidij terrore perculſos ad deditionem adegit. Ita Mediolanum Nonis Septembris, tertia indictione, receptum.

569.

570.

ALBOINVS REX I.

MEDIOLANO, quod erat prouinciæ caput, in poteſtatem adducto Longobardi continuo Alboinum ipſum regem Italiæ lætis acclamationibus ſalutarunt, eiq; haſtam inſigne regium porrexerunt. Atq; hic annus regni Longobardorum in Italia fuit principium. ex quo ſcriptũ eſt apud Landulfum, Longobardos anno DLXVIII. indictione prima, Kalen. Aprilis de Pannonia egreſſos eſſe, ſecunda prædari in Italia cœpiſſe, tertia dominatum inſtituiſſe. Rebus inde regni ſatis, vt in præſens licuit, ordinatis Ticinum omnis belli moles tranſlata. Ticinenſes ab antiquis Liguribus conditi, cum ſub populi Rom. imperio obſcuriores fuiſſent, poſt Tiberio imperante in conſpectum, lucemq; hominum prodierunt, à Syro præſertim Hermagoræ Aquileienſis epiſcopi diſcipulo Chriſtiana diſciplina imbuti. demum Gotthorum temporibus celebrari magis, magisq; cœpti ſunt, cum, incenſo ab Athila Mediolano, Theodoricus rex nobilem apud eos regiam conſtruxiſſet. Hanc vrbem naturali præterlabentis fluminis ſitu per ſe tutam omni quoq; alio genere munimentorum inſtruxerant. Itaque facile admotam oppugnationem, primosq; incumbentium Longobardorum conatus eluſit. Quod cum Alboinus videret, omiſſa oppugnatione vrbẽ cingere obſidione conſtituit. atq; caſtris in eam rem ab occidente locatis per totam hyemem circunſedit. Tædio inde diutinæ ad Ticinum ſeſſionis affectus cum neq; ab irrita obſidione diſcedere, neq; non arridentem in ſumma victoria complecti fortunam vellet, parte exercitus in obſidione relicta ipſe cum reliqua Æmiliam, Tuſciam, atq; Vmbriam peragrauit. Ex Æmilia Derthon, Placentina, Parma, & Brixillum in poteſtatem venerunt, prętereaq; Regium, & Mutina, ſuperioribus barbarorum bellis magna ex parte ſubuerſa. Etruria pene tota ſubacta. Ex Vmbria Spoletum in primis eſt occupatum. Omnino Cottiæ tantum alpes, in primisq; vrbes ad mare ſitæ in poteſtate Romanorum relictæ. Sed quanto bellum minoris negotij, tanto mitior victoria fuit. Spoletum nobilis quondam & originis vetuſtate, & Romanæ coloniæ dignitate, & egregia erga populum Romanum fide ciuitas fuit. Chriſtiana vero religione illata inſigni S. Sabini epiſcopi, qui ſub Diocletiano martyrio affectus eſt, ſanctitate ſeſe inter cæteras extulit. itaq; à Gotthis euerſam & Narſes nobilitate eius captus reſtituit, & Alboinus receptam non ſolum conſeruauit, ſed etiam Vmbria in formulam Ducatus redacta ipſam Ducatus caput, Duce Faroaldo impoſito, fecit. Hinc Spoletanus Ducatus celebrati cœptus. Etruria vlterior Romanis relicta, citerioris pars formulam Ducatus accepit. Reliquæ vrbes ſingulis Ducibus commendatæ. Hæc duorum annorum ſpatio geſta. quorum altero Honorato Mediolanenſi archiepiſcopo mortuo eccleſiam Fronto gubernandam accepit. His rebus proſpere adminiſtratis Ticinum inde intentiore cura obſeſſum poſt tertium demum, quàm obſideri cœptum erat, annum peruenit in poteſtatem. Populum ſe trucidaturum, iratus Alboinus, ſi vrbem caperet, concepto voto iurarat. id ne poſt victoriæ compos efficeret, triſte omen oculis oblatum admonuit. ingrediente ferociter vrbem equus eius in limine portæ procubuit: neque aut calcaribus, aut verberibus vllis poterat excitari. qua re animaduerſa vnus è Longobardis dixit. reuoca domine votum, quo te obſtrinxiſti, populum hunc, ſi vrbe potireris, peſſum daturum, & vrbem ingredieris. nam vere Chriſtianus in hac vrbe reſidet populus. Tum Alboinus, Atqui ciuibus, inquit, veniam me daturum, ſi dicto audientes fuerint, ſpondeo. atq; his dictis, repente equus magna cum omnium admiratione ſurrexit. Alboinus ingreſſus, in regiam Theodorici diuertit. eaq; poſt totius regni regia fuit. populus ad bonam ſpem reuocatus extemplo ad regem ſalutandum confluxit. Atq; hæc quidem prima regni Italiæ, de quo ſcripturi ſumus, primordia extitere. Eodem anno Paulino patriarchæ Aquileienſi mortuo Probinus ſucceſſit.

571. Cæterùm Ticino capto Alboinus ſequenti ineunte Veronã ſe contulit. ibi, dum matura formandi regni cõſilia init ſua à ſe virtute, atq; fortuna fundati, in medio rerum conatu, vt ſunt res humanæ inſtabiles, eſt ſublatus. Ea res in hunc modum eſt acta. Habebat Alboinus in matrimonio Roſimundam Chunimundi Gepidarum regis, quem quondam in prælio interfecerat, filiam. quodam die cum in conuiuio plus ſolito lætus liberiore illi genio propinaret, poculum, quod de cranio patris eius condiderat, porrigi iuſſit, atq; ipſam, vt

ſam,vt hilariter cum patre ſuo biberet,inuitauit. cuius vocis fœditate icta mulier ſubito animum iracundiæ impotem ad necem parentis, & mariti contumeliam vlciſcendam cõuertit,ac re cum Helminge,& Peredeo familiaribus regis communicata,ambos muliebri aſtu, blanditiisq; in perniciem, exitiumque regis armauit.ita non multo poſt, vbi res à muliere compoſitæ ad inſidias, inſtructæq; ſatis fuerunt, vir fortiſſimus, ac multarum gentium victor incautus,ac ſomnum capiens domeſtica vxoris fraude,atque inteſtina familiarium conſpiratione extinctus eſt. Hoc facinore perpetrato Helmingis Roſimunda in matrimonium aſcita regnum occupare tentauit.verum ſcelere palam facto à Longobardis Alboini mortem acerbe ferentibus repudiatus, non potuit. itaque cum ſe apertis præterea illorum peti inſidiis cerneret,conſilium Verona cedendi, & ad Romanos transfugiendi cepit. conſilioq; ſuo ad Longinum occulte delato, & accepto ab eo nauigio,ſecundo Pado nocturno Rauennam itinere properauit, ſecum Albiſindam regis filiam cum Roſimunda,& Peredeo, & vniuerſo Longobardorum theſauro deferens. Longinus cum benigne omnes accepit, tum præcipue Roſimundam omni blanditiarum genere coluit. Quo facto haud ægre inde mulieri perſuaſit, vt ſpe matrimonij ſui Helmingem maritum extingueret. Quare mulier praua extemplo libidine coniugij ſplendidioris accenſa,Helmingi è balneo exeunti peſtiferum poculum pro ſalutari porrexit. Quo magna ex parte iam hauſto poſtquam venenum ille ſe bibiſſe animaduertit,extemplo exclamauit, atque eam, quod reliquum erat haurire nudo in pectus intentato gladio compulit. ita ambo vnius horæ momẽto vi veneni præſentis abſumpti, meritas parricidij pœnas luerunt. Qua re lætus Longinus Albiſindam, & Peredeum Conſtantinopolim miſit, atq; ipſum Longobardicum theſaurum ex Italica ferme clade collectum,hoſtilis prædæ loco adiecit. ea res grauem aliquantum Iuſtini ex amiſſa Italiæ poſſeſſione dolorem leuauit. Fuit Alboinus vir acer,& prudens,&,vt in gentili,ac Longobardo homine,ſumma clementia; dignus certe, qui propter regnum hoc inſtitutum virtutis ſuæ hunc ferat fructum. Paulus & Annonius ipſum tres annos & ſex menſes regnaſſe in Italia ſcribunt. ex quo apparet,initium regni nõ ab aduentu eius in Italiam,ſed à victoria Mediolanenſi eſſe ſumendum. Quod qui non animaduerterunt, maximis ſe inde erroribus in ſubducendis ſequentium annorum rationibus inuoluerunt.

CLEPHO REX II.

Alboino ex rebus humanis ſublato,ingens Longobardos mœſtitia, ac triſtis omnino luctus inceſſit. neque enim facile parem ſe virtute, ac ſapientia reperturos eſſe credebant. Indictis inde creando regi comitiis vniuerſi Ticini conuenere,ac regio imperio comprobato Clephonem,virum nobilitatis inter ipſos eximiæ,regem declarauere. Hic pro inſita genti ſuperbia,crudeliter in victos conſuluit. Quare quam furens Alboini victoria cladem Italiæ non intenderat,ſedata illius adminiſtratio attulit. ſiquidem ordinare regnum ingreſſus nobiles pleróſque ſubiectis in ciuitatibus homines, quibus ille pepercerat,aut ex vrbibus expulit,aut opibus excellentes morte affecit. Continuato inde Alboini exemplo bello Tanetum oppidum ciſpadanum recepit. Eodem anno Probinus patriarcha Aquileienſis,& Ioannes pontifex mortui. Probinum excepit Helias. Ioannes funeſtiſſimo pontificatu acto ex imminentibus vrbi cladibus ſuo magis, quàm reip.tempore,ereptus hoc anno nõ habuit ſucceſſorem. Poſtero, Clepho Forum Cornelij occupauit. Hoc oppidum quondam L.Cornelius Sylla dictator conſtruxerat. inde cum per bella ciuilia floruiſſet, tandem Narſes exciderat. Clepho autem occupatum arce ad debellandos Rauennates firmiſſima communiuit,quam Imolam dixit. vnde oppidum quoque ipſum poſt Imolæ nomen inuenit. Inde,cum menſes duodeuiginti regnaſſet,pueri familiaris ſui manu percuſſus interiit. 575.

DVCES XXX.

Ea re cognita Longobardi comitia creando regi iterum habuerunt. ac conſilio habito in poſterum abſtinendum à regibus decreuerunt. atq; ex communi ſententia rem vniuerſam triginta Ducibus permiſerũt.Ita ſua cuiq; vrbs gubernanda cõceſſa,Zabano

Ticinum, Alboino Mediolanum, Vallari Bergomum, Alahi Brixia, Eoino Tridentum, itemq; cæteris cæteræ. Eodem anno 1111. Nonas Iunij Benedictus ciuis Romanus pontifex in locum Ioannis est consecratus, homo, prout tristia hæc Italiæ tempora postulabant, eximia pietate ornatus. Sequenti, Duces diuiso inter se regno certatim insitam aduersus Italos barbariem effuderunt. nam & nobiles reliquos aut è ciuitatibus sustulerũt, aut tertiæ partis domesticorum vectigalium tributarios reliquerunt, & popularibus eiectis ipsi cum suis soli ferè oppida tenuerunt. & basilicis, templis, ac monasteriis expilatis in episcopos, abbates, presbyteros, monachos, monialesque exempla crudelitatis vltima, vniuersa mœrente Italia, ediderunt. Itaque immanitate eorum offensi Saxones, qui cum eis venerant, Italia excessere. Eodem anno Iustino Imperatore VI. Nonas Octobris extincto Tiberius Thrax, Imperator iampridem ab eo destinatus, susceptit Imperium. Quo nuncio accepto Italiæ spes aliqua fortunæ est melioris oblata. Tenebant hoc tempore Galliam Franci, aliquot ante annis in eam è Septentrione profecti. Regnum autem Clotharij regis filij quatuor inter se diuisum administrabant, Aripertus apud Parisios, Guntrannus Aurelijs, Chilpericus inter Senones, Sigebertus Metis. Longobardi autem Duces Italia subacta, atque ad nihilum propè redacta superbi, præcipuè

576. Zabanus, & Amo, & Rhodanus proximo anno Franciam quoque sibi diripiendam, ac vastandam sumpserunt. siquidem expedito militum robore subalpina oppida, quæ suo nondum parebant imperio cum cepissent, traiectis Alpibus, ac diuisis copiis proxima quæque Alpibus loca effusè populari cœperunt, atque in Prouincia Amatum regionis præfectum acie congressum interemerunt. Quibus detrimentis rex Guntrannus adductus aduersus eos Mummolum, & Chrannichidem misit. Ex quibus Mummolus magno prælio victos Franciam cum præda, captiuisque relinquere extemplo coegit. atq; Anagnij castrum in finibus Italiæ occupauit. Chrannichis vero longius progressus Alpes superauit, ac Tridentum oppidum expugnauit. Verùm haud ita multo post in prælio interemptus Eoino Duci occasionem, vt Tridentum recuperaret, aperuit. Francis infelici euentu tentatis, Longobardi animum inde ad res Italicas retulerũt, vt quæ propter infirmitatem spem victoriæ celerioris præberent, ac postero anno, Faroaldo Duce Spoletano præfecto bellum facere instituerunt. Itaque exercitu aduersus Longinum

578. Exarchum adducto Rauennam, quæ ingenti præsidio tenebatur, tentare non ausi Classem inuaserunt, rati locum illum ad premendam inde Rauennam fore opportunissimũ. Erat Classis oppidum non longe à Rauenna ad mare locatum, ita dictum, quòd ibi quondam Augustus, & successores eius classem ad tuendam superi maris oram cõstituissent. id oppidum, cum haud magno præsidio seruaretur, leui certamine in potestatem adductum est. Faroaldus præda ingenti auersa, & valido ibi præsidio relicto exercitum reduxit domum. Benedictus pontifex Gregorium, ciuem Romanum, diaconum, Constantinopolim misit, vt apud Imperatorem legatum pontificium ageret, quem illi apocrisarium, ac reiponsalem dixerunt. ab eo, cum eximiæ doctrinæ laude præstaret, Eutychius patriarcha Constantinopolitanus haud dubiæ de Resurrectione hæreseos est

579. conuictus. Proximo anno Longobardi communi consilio Etruriam, quæ in ditione Romanorum remanserat, inuadere, &, si res prospere cederet, ipsam demum adoriri Romam, decreuere. Quare contractis vndique copiis infesto agmine in fines irruperunt, ac populationibus effuse factis, agrisque late igne, ferroq; vastatis oppida Romanæ ditionis aggressi sunt. Eo impetu Sutrium, Polimartium, Orta, Tudertum, Ameria, Perusia, Luceoli, & alia, vix ostentata oppugnatione, ad deditionem adducta. Nam Longinus ad superiora incommoda graui Classensi quoque bello ita occupatus erat, vt vix satis virium ad Rauennatem agrum ab assiduis Longobardorum, qui Classem tenebãt, incursionibus vindicandum haberet, ne dum longinquis Etruriæ occurrere detrimentis, & cladibus posset. Longobardi inde spe certiore siue prædæ, siue victoriæ Romanæ illecti in agrum Romanum processerunt, ac pecoribus, quæ adipisci potuerunt, abactis fœde in homines etiam, arbores, ac segetes, & tecta occurrentia sæuierunt, ac demum vrbi ipsi castra admouerunt. Erat vrbs non solum sine præsidio, sed etiam sine Duce, militúmque magistro. quodq; calamitatem ciuitatis augebat, ne frumentariæ quidem rei, si diutius sustinenda obsidio esset, affatim erat. quòd & continuæ Longobardorum incursiones agrestes in agris sine periculo versari non paterentur, & ea æstate messium nihil

hil feciſſent, & priorum annorum inopia ipſa Eccleſiæ horrea iam prope funditus exhauſiſſet. Quod cum Benedictus pontifex pro ſua prudentia cerneret, extemplo litteras ad Tiberium miſit, orans, vt ſi agrorum vaſtationi, atque vrbis obſidioni obuiam ire præ longo marium, ac terrarum interuallo non poſſet, ſaltem ſe inopiæ, ac famis imminentis periculo liberaret. ac magnum frumenti numerum mari ad vrbem ſummitteret. Quod poſtquam accepit Tiberius, continuo naues onerarias in Ægyptum ad coemendum frumentum ire, atque inde Romam contendere iuſſit. Interim Longobardi, cum tentata vrbis oppugnatione ſæpius à muris Romanorum virtute repulſi minus opinione profeciſſent, vrbem obſidione cinxerant, ſpe ducti, ſe, quemadmodum pleraque Romanorum oppida fame ad deditionem adegiſſent, ſic Romam quoque haud dubie compulſuros. Itaque ne quid in vrbem inferretur, quod ad leuandam obſeſſorum inopiam pertineret, vrbem tanta cura circumſedebant, vt neminem aut exire, aut ingredi paterentur. quo fiebat, vt propter gliſcentem in dies rerum omnium ad victum neceſſariarum penuriam ciuitatis miſerior, atque afflictior in dies conditio fieret. Cæterùm ad graue obſidionis incommodum acceſſit importuna quoque mors Benedicti pontificis, qui miſerias Italiæ lugens III. Kalend. Auguſti ex humanis exceſſit. Hunc vero dolorem magna ex parte leniuit Pelagius II. ciuis Romanus, qui propter ſingularem ſanctitatis, & prudentiæ opinionem III. Idus Nouembris eſt ſubrogatus. is, quòd cincta vndique Longobardorum ſtationibus vrbe nuncius ad Imperatorem mitti de more non poſſet, extemplo ſine illius auctoritate eſt conſecratus. Iam conſumptis rebus omnibus nec longius fames ferri, nec diutius ſuſtineri obſidio poterat, cum quingenteſimo octogeſimo ineunte anno naues Tiberij frumento onuſtæ Oſtiam acceſſerunt. 580.

Frumentum in vrbem, quanquam contra tendentibus Longobardis ſubuectum. ciuitas, quæ iam ad extremum redacta, & inedia, qua multi quoque perierant, diuturna erat confecta, diuiſo frumento vehementius accenſa eſt ad reliqua obſidionis incommoda perferenda. Quod vbi Longobardi viderunt, de relinquenda obſidione conſilium habuerunt. ac Romanis petentibus inducias conceſſerunt. eaſque interpoſito ſacramento firmarunt. Verum domos ſuas quiſque dilapſi temere ſæuire in agreſtes captiuos præcipuo religionis odio inſtiterunt. Quippe alij, vt D. Gregorius in Dialogo refert, cum gentilium more victimas cæderẽt, quos carnes immolatitias ſecum edere nolle comperiebant, fœdiſſime trucidabant. alij, cum caput capræ immolaſſent, idq; poſt ſolemnes circumcurſationes, & nefandi carminis dedicationes ſummiſſis capitibus adorarent, quos à tam barbara ſuperſtitione refugientes videbant, miſere occidebant. His de rebus Helias patriarcha Aquileienſis, cum Gradum deceſſorum ſuorum exemplo incoleret, decretum à Pelagio pontifice elicuit, vt ipſius eccleſiæ ſedes ex Aquileia Gradum transferretur. atque epiſcopis ſuis in ædem S. Euphemiæ ad conuentum vocatis decretum recitauit. atque ex eorum ſententia Aquileienſis eccleſiæ intereſſe cõſtituit, vt relicta immanitati Longobardorum Aquileia, ſedes patriarchæ in Grado, vt ſecuriore ab eorum immanitate loco, ſtatueretur, & poſthac Gradenſis eccleſia Venetæ oræ, Iſtriæq; eccleſiarum caput, & mater appellaretur. Inſequenti anno Frontoni archiepiſcopo Mediolanenſi mortuo Laurentius eſt ſuffectus. Ceterum & hoc, & proximo Longobardi fidem, quam Romanis dederant, violarunt, atque infeſtos iterum in regionem eorum exercitus induxerunt, ac variis vrbes, & caſtra maleficiis affecerunt, Longino adhuc etiam quotidianis Claſſenſium incurſionibus, prœliisque implicito. Eodem anno, vt ſcribit Beda, IIII. Idus Auguſti Tiberius Imperator eſt mortuus, maiorem laudem ferens Chriſtianæ pietatis, quàm militaris prudentiæ, aut virtutis. Mauricius ex Cappadocia, dux eius, vir egregius ducta in matrimonium filia ex teſtamento eius occepit Imperium. Hic, cum vt ſapientia, ſic fortitudine Iuſtinum, & Tiberium ſuperaret, ac quantum Imperio dedecus, & detrimentum occupata à Longobardis Italia afferret, animaduerteret, extemplo, quod illi facere neglexerant, de pellẽdis illis varia ſecum inire conſilia cœpit. Opportune autem Pelagius pontifex legatos ad eum miſit, qui illum de vniuerſo ſtatu Romanæ vrbis, atq; Italiæ, & de aſſiduis Longobardorum iniuriis edocerent. eademq; mandata Gregorio apocriſario ſuo per litteras edidit. *Omnia, quæ neceſſaria ſunt,* inquit, *tibi per Horatium notarium iuſſimus indicanda. vt quoniam Rauennæ cum domino Patricio fuit. ipſe quæcunq; opportuna iudicaueris, domino Imperatori exponas.*

Benedict pp. obiit.
Pelagius II p
pontifex author tate Imperatorii solum consecratus
obiit Tiberij Imp
Mauricius Imp

Nam exprimi vix potest, quantis damnis, ac cladibus à Longobardis contra iusiurandum afficiamur. Promisit autem nobis Sebastianus, se necessitates, & pericula totius Italiæ piissimo domino Imperatori patefacturum. Agite igitur, & consulite, quanam ratione possitis mature nostris periculis subuenire. quia resp. in tantas angustias est adducta, vt nisi Princeps Magistrum militum, & Ducem huc mittat, omnibus simus auxiliis destituti. Nam pleræque partes Romanæ ditionis præsidiis vacant. atque Exarchus scribit, nullum se nobis ferre auxilium posse. nam se ne ad Rauennæ quidem partes tuendas satis valere. Faxit Deus, vt Imperator nostris subito periculis præsto sit, priusquam nefandissimæ gentis exercitus occupet, quæ adhuc à rep. obtinentur. His de rebus Mauricius in præsens Longinum, vt parum ad tantam rerum molem sustinendam idoneum, reuocauit, ac Smaragdum Patricium, virum impigrum, atque in primis militiæ gnarum Exarchum cum nouo exercitu Rauennam, Gregorium vero Ducem, & Castorium Magistrum militum Romam destinauit. Postero anno Smaragdus cum firmo copiarum supplemento Rauennam aduectus non ipsos solum Rauennates, sed etiam omnes Italos melioris spe conditionis impleuit. Is Rauennati re constituta, cum ad res militares animum intendisset, bellum Classense à Longino cœptum magna ope continuauit, ac variis prœliis hostium audaciam fregit. & Droctrulfum virum bello egregium à Lõgobardis ad Romanorum partes traduxit. Hic natione Sueuus erat, puer quondam à Longobardis captus. ceterum occasionem veteris vlciscendæ fortunæ suæ quærentem Smaragdus sub aduentum suum nactus perpulit, vt ad se transiret. quo facto ille Brixillum oppidum ad Padum, Longobardis non cauentibus, occupauit, acceptisq; subitis à Smaragdo præsidiis aduersus eos obtinuit. Gregorius autem Dux, & Castorius magister militum Romam progressi ingenti omnes lętitia extulerunt, sperantes, se eorum consilio non tam vrbem, quã agrum facile tutaturos. Nec minore plausu populi Gregorius apocrisarius propter integritatis, & eruditionis suæ præstantiam in vrbem rediens, est exceptus. Sequenti anno Mauricius multis agitatis de pellendorum Longobardorum ratione consiliis nullum opportunius esse cõstituit, quàm, vt Francos ad arma solicitaret: vt qui & bello semel a Longobardis lacessiti rursus eandem timere non immerito procellam possent, & propter locorum vicinitatem magnam inuadendi, atque euadendi facultatem haberent. quare legatos ad Childebertum regem ad eam rem accendendum decreuit. Huius consilij certiores facti Longobardi continuò vt auctor est Annonius, legatos duodecim ad Mauricium Imperatorem, totidemq; ad Guntrannũ, & Childebertum reges Frãcorum miserunt, vt pacem cum Imperatore facerent, & amicitiam cum regibus instituerent. ac per eos Francis se tributo duodecim millium solidorum annuo deuinxerunt. Eodem anno Droctrulfus magna Lõgobardis, qui Parmam, Regiumq; tenebant, incommoda assiduis in eorum agrum incursionibus faciendis importauit, nec leuiora Smaragdo Classem oppidum oppugnanti adiumenta suppeditauit, opportunis secundo Pado subsidiis submittendis. Insequenti, legati Mauricij in Franciam accesserũt, ac quinquaginta millibus solidorum Childeberto regi oblatis iuuenem facile perpulerunt, vt bellum cum Longobardis susciperet, atq; traiectis Alpibus eos ex Italia deturbaret. Quã re audita Longobardi Duces rebus suis timentes transacto decennio circa Septembrem in concilium cõuenere, ibiq; relatione de præsenti statu reipub. facta, vt regius dominatus restitueretur, concordibus omnium sententiis decreuere, rati, se in hunc modum facilius & partũ imperium retenturos, & Romanis noua, vt apparebat, aduersus se molientibus occursuros.

FL. AVTHARIS REX III.

EXEQVENTIBVS inde, quinam tanto dignus titulo foret, præterquam quòd nemo Autharim Clephonis filium opinione virtutis antecedebat, nomen etiam patriũ ad dignitatem deferendam plurimum valuit. Autharis autem rex designatus cum Droctrulfi defectionem, & Brixilli amissionem iniquo animo ferret, Romanosq; propterea sustulisse animos cerneret, omnium primum rem eam sibi conficiendam est arbitratus. Itaque vt celeritate hostes imparatos opprimeret, regno nondum cõstituto exercitum Brixillum adduxit, ac castris positis omni ope oppugnare instituit. Ibi, cum obsidio resistentis virtute Droctrulfi in longum extraheretur, solemnes, quæ initio regni fiebant, muneru m,

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [24] - 12
PUBLIC DOMAIN

munerum, honorumq; distributiones obiuit, ac ferme, quæ ad formandum regnũ pertinebant, cuncta transegit. siquidem satis constat, ipsum regno Longobardorum, quod adhuc & viribus imbecillum, & dignitate parum speciosum fuerat, multum & amplitudinis ad decus, & opum ad potentiam addidisse. Instituit enim, vt reges Flauij nomine antiquo imperatorum exemplo appellarentur; & vt à singulis Ducibus vectigaliũ suorum dimidium ad regiam tuendam amplitudinem conferretur. Is census tertio quoq; anno in Palatium regium à Iacobo Gualla scribitur esse illatus. Illis vero vsum vrbium dominio, & iure sibi retento reliquit. neque successores tradidit, nisi aut virili extincta stirpe, aut conflata defectione. Brixillum interea & terrestribus, & naualibus apparatibus vehementissime oppugnatum tamen Droctrulfo, & subsidiariis ad omnes conatus hostium strenue occurrentibus valide resistebat. verum infinita ingruente, & in muros assidue à Pado, terraq́ue scandente multitudine Droctrulfus exterritus postremo oppidum dedidit ea conditione, vt ipse cum præsidio dimitteretur incolumis. Autharis Brixillo potitus muros, ne in posterum receptaculum hostium esset, ad solum vsque deiecit. Droctrulfus Rauennam ad Smaragdum profectus. Is Classis oppido militum corona circumdato Longobardos assiduis oppugnationibus fatigabat. Droctrulfo autem ad se cum suis veniente, viro non solum manu, sed etiam consilio ad omnia audenda promptissimo hostes premere eò vehementius institit. Eodem tempore patriarcha Aquileiensis ab Ecclesiæ Romanæ auctoritate defecit. Eius defectionis hæc fuit occasio. Prioribus annis fama increbuerat, Catholicos tria Chalcedonensi concilio capita affinxisse. quæ, quanquam falsa erat, tamen multos episcopos ad ea condemnanda perpulerat. Quod cum Helias quoque patriarcha Aquileiensis fecisset, Pelagius pontifex errorem eius coarguit, atque, vt in fide Catholicorum perseuerasse vellet, admonuit, eleganti epistola per Gregorium diaconum, virum, vt diximus, eruditissimum scripta. Quem errorem Helias non solum non abiecit, vt oportuit, sed eodem etiam tres suos ex Istria suffraganeos imbuit. quinetiam Ioannem Rauennatem archiepiscopum in suam sententiam traxit, hominem audacem, atq; superbia sua iam inde à Vigilij pontificatu Romanæ auctoritatem Ecclesiæ respuentem. Interim Autharis per hiemem reliquis regni partibus ordinandis vacauit. In primis autem iustitiam constituit, & religionem. Iustitiæ opera fuere furta, rapinæ, cædes, adulteria, & reliqua eiusmodi flagitia ipso regnante seueriſſime vindicata: religionis vero, quòd ipse abiecta gentilitate Christiana sacra suscepit. atque alios ad sui imitationem multos adduxit. verum, quod gloriam eius immortalem imminuit, Arrianam opinionem ipse cum suis imbibit. quæ Christum patre minorem, neque eiusdem cum eo esse substantiæ asserebat, ac Nicæno iampridem damnata Concilio fuerat. Itaq; Longobardi posthac suos in ciuitatibus & ipsi episcopos habuerunt, & Catholicis multis in rebus eo quoque nomine incommodi, infestiq́ue fuerunt. Narrat D. Gregorius in Dialogo, cum episcopus Lõgobardus, id est Arrianus Spoletum venisset, ædem, in qua sacris operaretur, à Catholico episcopo flagitasse. Illo vero daturum se abnuente, Arrianum se postridie accessurum, atque basilicam beati Petri apostoli per vim occupaturum, esse minatum. Quod vbi ædituus sensit, continuò ædem occlusit, serasq́; obiecit, ac lampades omnes, postquam adue sperauit, extinxit, seq́; ædis in penetralibus abdidit. Postridie mane Arrianus ad ædem cum armata multitudine venit, eo animo, vt si clausas ianuas inuenisset, postes effringeret. Ecce autem vbi accessit, repente omnes simul ianuæ patuerunt, atque vniuersæ sua sponte lampades exarserunt. Arrianus autem subito luminibus captus alienas inter manus ad hospitium est reductus. quam rem vbi Longobardi ex Ducatu Spoletano nouerunt, vltro manus inde à Catholicis templis abstinuerunt. Postero anno Smaragdus, cum terrestri oppugnatione Classem fruſtra se tentare videret, Droctrulfi consilio vsus naues parauit, atque ad Classem, qua mari alluebatur, admouit, ratus eam partem, vt mari tutam, fore propugnatoribus, ac stationibus vacuam. neque secus, quàm putarat, inuenit. itaque scalis repente in murum illatis facile, cum nemo armatus obsisteret, in oppidum perrupit, ac Longobardos arma ponere, ac sese dedere compulit. ex iis alij vita, alij libertate multati. Autharis hac re accepta doluit, verum Francorum metu exanimatus re Romana in præsens omissa inducias cum Smaragdo in triennium pepigit. Hic erat Childebertus rex, qui Mauricij Imperatoris impulsu aduersus Longobardos cum maximis Francorum copiis conten- 5 8 6.

debat. Quem Autharis vbi Alpes ſuperare accepit, ſubito, vt erat egregie rei militaris peritus, vtile conſilium expediuit. quippe æquo Marte ſe confligere cum eis poſſe diffiſus Ducibus Longobardis mãdata edidit, vt vrbes ſuas idoneis munitionibus, ac validis præſidiis confirmarent, atque intra muros Franci procellam exercitus expectarent, reliqua iudicio, ac poteſtati ſuæ permitterent. Childebertus in Italiæ campos degreſſus de ſingulis oppidis adoriendis diſceptare conſilio aduocato inſtituit. Dum autem ille huic conſultationi, exercitu prędas ex proximis agris agente, intẽtus eſt, Autharis legatos ad eum de pace miſit, ac magnis muneribus datis, vt intactis Longobardis in Franciam ſe referret, euicit. Quod vbi accepit Mauricius, ſe deluſum à Childeberto querens quotidianis ſolicitare eum legationibus non deſtitit, vt aut pecuniam redderet, aut promiſſa ſeruaret, ac Longobardis bellum inferret. Per id tempus Ingundis Childeberti ſoror Leuigildo marito rege Hiſpaniæ interfecto ex Hiſpania metu perculſa profugerat. Hanc igitur Childebertus recepturum ſe ſperans, quòd Conſtantinopoli eſſe audiſſet, Mauricio ro
587. ganti rurſus obtemperauit. ac poſtero anno firmum alterum Francorum, Alemanorũque exercitum in Italiam miſit. verum ſeditione in itinere inter Francos, Alemanosque oborta, ne nunc quidem momenti quidquam ad victoriam attulit. Eo metu Autharis liberatus tertio ipſo pactarum induciarum anno Italicos duabus adhuc integris in partibus eſt aggreſſus. Vni erant Iſtri, quos in tranſitu Alboinus omiſerat, altera inſula Comacina, in quam ſub Alboini aduentum multi confugerant, atque ingentibus eò diuitiis ex vicinis vrbibus comportatis iam per viginti annos in medio Longobardorum regno tenebant. Ad Iſtros Eoinus Tridentinorum Dux cum firmo militum robore miſſus. ipſe bellum Comacinatibus intulit. Iſtri prædis, incendiisq; late in finibus ſuis factis exterriti legatos ſtatim ad regem de pace miſerunt, ac grandi pecuniæ ſumma ſoluta in annum inducias impetrarunt. Autharis nauigiis ad traiectionem paratis exercitum in Comacinam induxit. atque oppidum defendente Francilione magiſtro militum acriter oppugnauit. atque ad extremum poſt ſex menſes in deditionem accepit. Francilio cum coniuge, bonisq; ſuis Rauennam abire permiſſus. reliquus theſaurus Veronam auerſus prædam multarum captarum vrbium adæquauit. Smaragdus Exarchus opem ferre neutri parti in tempore potuit. Eodem anno Helias patriarcha eſt mortuus. Seuerus ciuis Rauennas in eius locum ſuffectus. Hic deceſſoris ſui ſententia reprobata vnà cum Catholicis tria, quæ iactabantur, Chalcedonenſis concilij capita comprobauit. Quod vbi Ioannes Rauennas antiſtes accepit, hominem de ſuſcepta dimouere ſententia niſus poſtquam verbis, ac ratione non potuit, Smaragdum ad vim ei faciendam induxit. Smaragdus homo rudis facile auctoritati archiepiſcopi paruit, ac Gradum cum globo armatorum profectus Seuerum in baſilica comprehendit, atque inde extractum Rauennã cum iis, quos diximus, Iſtriæ epiſcopis ab Helia quondam corruptis auexit. eumq; variis minis illatis aſſentiri Ioanni coegit. Res erat nouo, eoq; peſſimo exemplo acta. & propterea apud Catholicos non Ioannes ſolum, ſed etiam Smaragdus magna flagrabat infamia. Itaque vbi id Mauricius nouit, iracundia incitatus Smaragdum ab Italica præfectura re-

Smaragdus exarchus Ravennæ.

588. mouit. & poſtero anno Romanum Patricium ei ſucceſſorem ſummiſit. Eo anno Seuerus Patriarcha à Ioanne dimiſſus, cum Gradum ſe recepiſſet, ab epiſcopis, & clero ſuo tanquam hæreticus eſt repulſus. Qua de re animi anxius conuentum eorum in Mariano coegit, ac ſe hęreticis Rauennæ per vim aſſenſiſſe, ſeq; Chalcedonenſe concilium vnà cum Catholicis approbarè iurauit. Epiſcopi, qui rectam fidem amplexi ſe à patriarchæ auctoritate remouerant, fuere Altinas, Sabionenſis, Tridentinus, Veronenſis, Vicetinus, Taruiſinus, Feltrinus, Saccilanus, Belunenſis, Iulienſis, & Polanus. Interim Mauricius, cum inanem ſuperioris quoq; anni Francorum expeditionẽ audiſſet, ira percitus, atq; animi dolore incenſus litteris, nunciisq; vrgere Childebertum perrexit, vt aliquãdo tandem promiſſa præſtaret, & Longobardos inuaderet. Childebertus autẽ agi dignitatem iam ſuam ratus, niſi certũ fidei, virtutisq; ſuæ ſpecimen imperatori toties repetenti præberet, tertiã in Italiam profectionẽ parauit, maioribus, quàm vnquam ante, copiis ex omni parte collectis. Hoc cognito Autharis omnẽ ſibi belli gerendi rationẽ mutandam exiſtimauit. nunquã Francos inferendi belli finem facturos, niſi vbi iuſto prœlio fuerint profligati. audendũ igitur eſſe, atq; omnib. Longobardi nominis virib. in aciem deſcendendum, ac Deo bene iuuante pugnandũ. Martem belli communem eſſe. vt non ſem-

Romanus exarchus.

per

per in prœliis multitudinem, ſic plerunq; virtutem maximum ad victoriam momentum afferre. Itaq; delectus toto regno quàm acerrime haberi iubet, ac maximo confecto exercitu tranſgreſſis tandem in Italiam Francis occurrit. Ibi Longobardos hortatus, vt virtutem priſtinam retinerent, qua nuper Gepidas, atq; Italos deuiciſſent, memoresq; eſſent, ſe nunc non, vt ante, de imperio, ſed de libertate, ac ſalute pugnare, neq; cum Italis, ſed cum Francis certare, quos per annos quindecim prope quotidianos hoſtes, atq; aſſidue in lateribus hærentes haberent, deſcendit in aciem. Signo prœlij dato acriter vtrinque exercitus concurrere. æquata primo pugna, poſtremo Francorum acies inclinauit. Fuſos, fugatosq; Longobardi inſequuti fœdiſſime conciderunt. Quos vero reliquos prælium, atq; ira Longobardorum fecit, eos domum repetentes frigus fermè, famesq; conſumpſit. ad ſummum clades ingens illata. mirifice nomen Autharis illuſtratum. His rebus proſpere geſtis inflatus Autharis cum citeriorem Italiam ferme omnem ſuum ad obſequium redegiſſet, quod nemo adhuc fecerat, vlteriorem ſibi tentandam exiſtimauit, ea ſpe illectus, ſi virtuti fortuna non inuideret, haud magno negotio breui ſe Romæ quoque, ac totius Italiæ potiturum. Itaq; conuocato exercitu appetente vere in Ducatum Spoletanum proceſſit, ac diſſimulato itineris ſui conſilio repente inde in Samnium penetrauit. ea loca, quòd à Longobardorum ſedibus eſſent remota, exiguis ab Imperatore præſidiis tenebantur. Itaq; exercitu ad eas regiones ex improuiſo adducto tantam populis trepidationem iniecit, vt ſine certamine cum alia oppida, tum caput ipſum prouinciæ, Beneuentum ad deditionem adduxerit. Addit Paulus, eundem eodem victoriæ impetu Rhegium vſq; extremum Italiæ oppidum ad mare peruenisſe, & columnam in mari poſitam ex equo, cui inſidebat, haſta contigiſſe, eamq; terminum imperij Longobardorum futuram dixiſſe. eandem vſq; ad ſuam ætatem columnam Autharis appellatam. Reuerſus inde Beneuentum Zotonem Ducem ibi inſtituit, ac reliqua omiſſa Italia Samnium in formulam Ducatus redegit. Ita ad duos Ducatus inſignes Foroiulienſem, & Spoletanum tertius Beneuentanus eſt additus. Authari Veronam reuerſo, Zoto homo auarus, &, quantum perſpici coniectura poteſt, à religione auerſus, cum monaſterium Caſſinas non longe à Beneuento abeſſe opulentiſſimum didiciſſet, temperare haud potuit, quin primo quoq; tempore illud inuaderet. Hoc monaſterium S. Benedictus, qui grauiſſimas monaſtico ordini leges dedit, ac rigidam vitæ diſciplinã deſcripſit, anno Chriſti quingenteſimo viceſimo octauo conſtruxerat, neq; poſſeſſionum ſolum multitudine ornatum, ſed etiam Scholaſticæ ſororis ſuæ corpore, & ſuomet ibi ſepulto venerandum omnibus Chriſtianis reliquerat. Huius igitur monaſterij opulentiæ Zoto admonitus per noctem ex improuiſo inuaſit. neq; expilaſſe, atq; omnibus rebus exinaniſſe contentus, ad ſolum vſq; ſubuertit. Dum autem Longobardi prædæ egerendæ erant intẽti, Bonitus abbas, qui fuit à S. Benedicto quintus, itemq; monachi omnes, quos Zoto ſomno merſos oppreſſerat, euaſerunt, ac leges ſecum à S. Benedicto ſcriptas, & libram panis, ac menſuram vini, & pretioſiorem ſuppellectilem deferentes Romam inco lumes peruenerunt. Eorum calamitate perſpecta Pelagius pontifex, vt qui maximè, doluit, ac benigne acceptis ſedes iuxta Patriarchium Lateranenſe conceſſit. Ibi cõdito monaſterio poſt per annos centum triginta ſederunt. Superiore anno Autharis ſororẽ Childeberti regis in matrimonium poſtularat, neq; obtinere potuerat, Childeberto Ricaredum Gotthorum regem in Hiſpania præferente, quòd is nuper fidem Catholicam ſuſcepiſſet. itaq; repudiatus à Franco ſeſe ad Baioarium contulit, ac Theodelindam filiam à Garibaldo rege popoſcit, neq; ægre admodum impetrauit. Interim Autharim viſendæ ſponſæ iuuenilis ardor inceſſit. Itaq; ſene comite aſſumpto per ſpeciem regij nuncij Verona ſecreto in Baioariam incognitus properauit. ambo in conſpectum regis progreſſi, nomine regis verba fecerunt. Autharis ad ea, quæ ſenex perorauerat, addidit, ſe iuſſu regis ſui Autharis ſponſam viſere velle, vt de forma eius certum poſſit iudiciũ domino nunciare. inde cum productã vidiſſet, vehementerq; laudaſſet, cupere ſe dixit, illam ſibi more patrio propinare. Quod cum iuſſu patris illa feciſſet, Autharis, poſtquam bibit, poculum eidem reddens manum eius digito attigit, ac faciẽ dextera, nemine animaduertẽte, permulſit. cui queribundæ ſubiecit nutrix: noli laborare. neq; enim iſte, niſi rex, & ſponſus tuus eſſet, te tangere auſus fuiſſet. Profectus inde à rege cum, Baioariis officij cauſſa proſequentibus, ad fines Italiæ peruenisſet, ſe ſuper equum erexit, & toto connixus cor-

5 8 9.

pore ſecuriculam, quam manu geſtabat, in arborem aduerſam adegit, inquiens, Sic ferire Autharis didicit. atque eo dicto regem ſe Autharim eſſe Baioariis eouſq; ignorantibus prodidit. Per idem tempus agente Veronæ Authari Longobardus quidam Arrianus clauem auream, quæ S. Petri dicebatur, nactus cum in rem ſuam vertere ipſo neglecto numine vellet, cultrum, quo clauem incidere volebat, proprium in guttur infixit, ac ſubito expirauit. iacentẽ autem humi clauem cum neq; præſens rex ipſe Autharis, neq; aliquis ex Arrianis, qui aderant, præ religionis formidine tollere è terra auderet, tum Minulfus vnus è Lõgobardis Catholicus, quid pauetis, inquit, ac ſtatim incolumis ſuſtulit. hac re viſa Autharis clauem alteram auream fabrefecit, eamq; ad Pelagium pontificem ipſo deſcripto miraculo miſit. vt S. Gregorius in Dialogo ſcripſit. Ad cętera mala, quib. Italia per tot annos miſere afflictabatur, nouum hoc quoq; ipſo inclinante anno acceſſit incommodum. quippe continuis imbribus Octobri menſe cœlo effuſis tanta aquarum illuuies Italiam totam inuaſit, quantam poſt antiquum diluuium nulla hominum, aut literarum memoria prodidit. nam exundantibus amnibus non campi ſolum paſſim in ſtagna conuerſi, & viæ, itineraq; confuſa ſunt, ſed tecta etiam ſubruta, atq; homines paſſim, pecudesq; nullo diſcrimine perierunt. Veronę Atheſis amnis ita creuit, vt aqua ad ędem D. Zenonis peruenerit. quod vero pro inſigni miraculo S. Gregorius ſcripſit, Authari ipſo rege ſpectante, aqua apertis templi ianuis ingruens templum tamen ipſum nõ iniit. & paullatim creſcens vſque ad feneſtras, quæ proximæ tẽcto erãt, euaſit. qui vero in templo remanſerant, cum elabi inde non poſſent, aquam tamen ad ianuam templi veniẽtes hauriebant. neq; ab eius impetu aliquid noxiæ accipiebant. ea ædes fuit, quæ hodie in ripa Atheſis ſita Oratorium S. Zenonis vocatur. templo ipſo incolumi, tamen muri vrbis vi aquæ multis in partibus ſubruti prociderunt. Quin etiam Romæ Tiberis exitu Octobris adeo intumuit, vt ſuper mœnia ſcandens altiores quoque vrbis regiones late omnes obſederit. itaq; nõ ſolum innumerabiles domos ſubuertit, ſed horreis etiam Eccleſiæ deturbatis frumenti numerum ingentem corrupit. quodq; homines nouo ſtupore defixit, magna ſerpentum turba cum ingenti dracone ſecundo flumine in mare delapſa. quæ poſt ſalſis fluctibus hauſta, & ad littus eiecta intuentibus omnibus memorabile ſpectaculum edidit. Diluuium vero iterum fœdiſſima peſtilentia, quam inguinariam vocabant, excepit, nimirum aere ipſo ex tetro terrarum humore corrupto, atq; omninõ ad exitialem inſalubritatem adducto. Hæc ante Longobardorum aduentum per Italiam cum maxima humani generis pernicie impotẽtius debacchata nouo impetu facto populos adhuc ad illius memoriam horreſcentes circa Idus Nouembris inuaſit. & cum cęteram plebis iuxta, ac nobilium turbam perculit, tum in primis ipſum pontificem, cuius ſanctis

5 9 0. precibus ſe ſtare arbitrabantur homines, interemit. Is initio anni quingenteſimi nonageſimi, VIII. Idus Februarias repente cum ingenti deſiderio ciuitatis eſt mortuus. Illo ſepulto clerus, populusq; conueniens Gregorium diaconum, de quo ſępe ante diximus, mira animorum cõſenſione ſuffecit. Quem ille honorem recuſans litteras extemplo ad Imperatorem Mauricium miſit, cuius filium quondam ex ſacro fonte ſuſceperat. atque illum, ne ciuitatis comitia comprobaret, orauit. verum cum vrbis præfectus præoccupato illius nuncio Imperatorem de ingenti populi erga eum ſtudio docuiſſet, parum profecit. Hæc per menſem Februarium acta. quo eodem vrbs Veronæ conflato caſu incẽdio eſt pene tota conſumpta. Proximo paſchate, cum ſacro lauacro opera à ſacerdotibus vetere ritu Eccleſiæ nauaretur, Autharis iuſſit omnes Longobardorum filios in fide Arriana intingi. Sub idem tempus Childebertus acceptam cladem vlciſci cupiens quartam in Italiam expeditionem parauit. Itaq; maioribus, quàm ante, delectibus habitis, & copiis omnibus rebus magis inſtructis ſummam imperij ducibus viginti commiſit, eo conſilio, vt diuerſi diuerſa petentes ipſas Longobardorum vires diſtraherent, atq; ita ſingulos Duces facilius in periculum aut aduerſæ edendæ pugnæ, aut propriæ amittendæ vrbis adducerent, mandato edito, vt in Baioariam ante, quàm in Italiam, penetrarẽt. Quæ res cum ingentem terrorem merito Garibaldo regi attuliſſet, ac curis illum grauioribus occupaſſet, Gundoaldus filius ſororem Theodelindam ad maritũ ſibi ducendam ſuſcepit. Cuius rei admonitus Autharis obuiã cum honeſtiſſimo comitatu prodiit. atq; eam in campo Sardis ſupra Veronam excepit. Ibi Idibus Maij magnifico apparatu ſponſalia celebrata. Gundoaldus, cum in Italia remãſiſſet, poſtea Ducatũ Haſtenſem adeptus eſt.

Autharis

Autharis inde,cum Francos Baioaria ſubacta in Italiam deſcendere exercitu infeſto audiret,metu perculſus ad vetus ſuum conſilium ſe recepit. quippe hoſtium numerum veritus vniuerſi dimicationem certaminis improbauit,Francorum impetum intra mœnia ſingulis Ducibus excipiendum,ac ſuſtinendum exiſtimauit. Francis maxima, vt fama erat,mole traiiciẽtibus Duces aliquot Longobardorum ſiue promiſſis Francorum, aut Romanorum illecti, ſiue metu expugnationis inducti defecerunt, Minulfus Inſulæ S.Iulij in agro Nouarienſi, Gandulfus Bergomi, & Valfaris Taruiſij. Poſtquàm autem Francorum exercitus in campos eſt degreſſus,præfecti collatis inter ſe capitibus alij alias partes communi conſilio petiuerunt. ex quibus Audoaldus cum ſex aliis ad dexteram, Chedinus vero cum duodecim ad lævam eſt verſus. Priores Mediolanum profecti caſtra procul in campis poſuerunt. ex quibus Holo ad Bilitionis caſtrum in campis Caninis ſitum inconſulto progreſſus,iaculo ſub mamilla traiectus interiit. reliqui ad prædandum egreſſi non leue ab exeuntibus Longobardis incommodum rettulerunt. Quare animati Longobardi iuſto aduerſus eos exercitu proceſſerunt. Erat ſtagnum quoddam in agro Mediolanenſium nomine Cereſium. ex quo manabat fluuius quidam anguſtus ille quidem,ſed profundus.ad id cum conſediſſe Longobardos audirent, iter eò pugnandi cupidi direxerunt. Cum ventum ad flumen eſſet,prodiit in vlteriorem ripam Longobardus lorica, galea, atque haſta munitus, qui Francos his verbis eſt allocutus: Hic dies indicabit, vtris à Deo conceſſa victoria ſit. ac ſtatim à Francis quibuſdam amnem occulte tranſgreſſis eſt trucidatus. Quod vbi Longobardorum,qui in propinquo erat,ſenſit exercitus,repente celeri ſe in vrbem fuga proripuit.itaque Franci,cum tranato flumine caſtra hoſtium vacua inueniſſent,& ipſi in ſua ſe rettulerunt,ac conſilium abeundi ceperunt. Proficiſci inde parantes Mauricij legati ſuperuenientes retinuere,pollicentes ſe poſt triduum cum valido exercitu Rauenna auxilio affuturos, ſignumque aduentus ſui cuiuſdam villæ,quæ proximo in colle erat,incendium præbituros. Verum poſt ſex dies,cum nemo comparuiſſet,Franci abire perrexerunt. Sunt qui tradant, Ticinum à Papio Francorum Duce captum appellari tum nomine Papiæ inceptum. Chedinus autem cum ſuis lævam petens Tridentum vſque caſtrorum omnium late victor peruenit. ac contra fidem datam oppidis, quæ cepit, exciſis ciues captiuos fecit, ac vix rogatu Tridentini,& Sabionenſis epiſcopi paucos mercede redemptos dimiſit. Interim exercitus dyſenteria ex inſolẽtia cœli ſolito etiam grauioris tentari cœptus. Quare cum Autharis rex,& Duces ſe intra oppida continerent, Franci per tres ferme menſes Italiã peruagati morbo ingraueſcente domum ſe receperunt. Hoc cognito Autharis locum eſſe agendi de pace datum arbitratus continuò legatos ad Guntrannum regem miſit,atque eos ita diſſerere iuſſit, ſe quidem fidem, atque obſequium Francis, quæ adhuc præſtitiſſet,præſtare paratum eſſe, neque à ſacramentis, quibus ſe maiores ſui obligaſſent, recedere. orare autem illos, vt finem aliquando armorum facerent, ac ſuam ſibi gratiam,& pacem reſtituerent: vt, cum vſus eſſet, vtrique mutuis aduerſus hoſtes ſuos auxiliis iuuarentur, & inimici ſui, vbi vtranque gentem opibus florentem, & animis concordem eſſe accepiſſent,ob amicitiam iunctam potius terrerentur,quàm ob diſſociatos animos lætarentur. Quibus Guntrannus reſpondit,ſe de re tota cum Childeberto colloquuturum,& quod decretum eſſet, Authari reſponſurum. Hæc autem dum aguntur, interim Romæ furente in dies acrius peſtilentia vrbs aſſiduis funeribus exhauriebatur. Itaque mœſtum vbique ſilentium, triſtiſque luctus paſſim vniuerſam ciuitatem tenebant,prementium malorum magnitudine iam prope animum deſpondentem. Quare animaduerſa Gregorius IIII. Kalend. Septemb. populum ad concionem in baſilicam S. Sabinæ vocauit, & diuino repletus ſpiritu in hæc verba diſſeruit. *Oportet, Chariſſimi fratres,vt flagella Dei, quæ metui ventura debebant, ſaltem præſentia timeantur. & dolor aditum conuerſionis aperiat, ac ſupplicium inſtans noſtri durittem cordis effringat. Etenim, teſte propheta, Peruenit gladius vſque ad animam. Quippe vniuerſus populus cæleſtis iræ mucrone confoditur,cum ſinguli repente adeo moriantur, vt non langor impetum mortis præueniat, ſed mors ipſa langoris tarditatem præcurrat, ac perculſus quiſque anterapiatur, quàm ad lamenta pœnitentiæ traducatur. Quinetiam habitatoribus promiſcue pereuntibus domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes ſpectant, & quibus hereditatem quæſiuerunt, eorum ipſi heredes euadunt. Vnuſquiſque ergo noſtrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante per-*

cussionem vacat. Reuocemus in memoriam quidquid peccando commisimus. & quod nequiter egimus, id flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in confessione. &, sicut propheta monet, leuemus corda nostra cum manibus ad dominum. Ad dominum namque corda cum manibus leuare, nihil est aliud, quam orationis nostræ studium bonarum actionum meritis excitare. Præbet vero, præbet, inquam, timori nostro fiduciam idem ille per prophetam clamans: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Nemo autem ob flagitiorum suorum immanitatem desperatione debilitetur. Veternosa namque Niniuitarum crimina triduana pœnitentia oblitterauit, & conuersus latro vitæ præmia etiam in ipsa sententia mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & putemus accepisse quod petimus. citius enim precibus inflectitur iudex, si reus sceleris sui correctionem adhibeat. Ac tanto supplicio imminente importunis fletibus incumbamus. quæ enim ingrata hominibus esse importunitas solet, ipso sane veritatis iudicio placet. Deus autem misericordiam suam cupit precibus posci, nec pro merito nostro vult irasci. Siquidem voce psalmistæ dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & ego eripiam te, & magnificabis me. Ipse ergo testis est, se cupere misericordiam implorantibus impertire, cum admoneat, vt inuocetur. Quamobrem Charissimi fratres, contrito corde, & emendatis operibus ad septiformem, vt demonstrabo, litaniam propensa in lacrymas mente progrediamur. vt iudicem de flagitiis nostris pœnas sumere cogitantem à sententia propositæ damnationis auertamus. Feria igitur quarta prima luce clerus egrediatur ab æde SS. martyrũ Cosmæ, & Damiani cum presbyteris regionis sextæ: omnes vero abbates cum monachis suis ab æde SS. martyrum Gerualsij, & Protasij cum presbyteris regionis quartæ: omnes abbatissæ cum congregationibus suis ab æde SS. martyrum Marcellini, & Petri cum presbyteris regionis primæ: omnes pueri, & puellæ ab æde SS. martyrum Ioannis, & Pauli cum presbyteris regionis secundæ: omnes laici ab æde S. protomartyris Stephani cum presbyteris regionis septimæ: omnes mulieres viris orbatæ ab æde S. Euphemiæ cum presbyteris regionis quintæ: omnes coniugio sociatæ ab æde S. martyris Clementis cum presbyteris regionis tertiæ. E singulis autem ædibus in hunc modum egressi in ædem beatæ Mariæ semper virginis matris IESV CHRISTI *Domini nostri conueniamus, ac longis ibi fletibus, & gemitibus Domino supplicantes peccatorum nostrorum veniam imploremus.* His peroratis, iussit, vt conuocati clericorum chori per triduum psallerent, ac domini misericordiam inuocarent. Itaque ab illo traditum nunc quoque manet, vt post missarum introitum nouies domini, Christiue misericordia exposcatur. Hora igitur tertia venerunt ipsi canentium chori ad templum per campos vrbis clara voce domini misericordiam implorantes. Dum autem populus supplices ad Deum voces effundit, repente octuaginta homines in turba exanimes conciderunt. Quod vbi Gregorius animaduertit, haudquaquam exterritus, continuò populum monuit, ne ab obsecratione cessaret, sed multo intentius in studium diuinæ precationis incumberet. Hæc Litaniæ eius, quæ Maior appellatur, & in festo S. Marci ab Ecclesia celebratur, vetus Ritualibus in libris origo refertur. Post aliquot inde dies sacra ab Imperatore iussio venit, qua Gregorium pontificem consecrari concedebatur. Itaque Gregorius, quanquam renitens, ac tergiuersans, III. Nonas Septembris est consecratus. Ceterum diram hanc pestilentiæ cladem graues duæ quoque curæ aliæ onerarunt, summa rei frumentariæ inopia ex superiore fatorum inundatione profecta, & fœdæ Longobardorum Ducum in ipsam Romanorum regionem impressiones. Itaque Gregorius, vbi pontificatum iniuit, omnium primum his duobus incommodis occurrendum existimauit, vt & annonæ copiam compararet, & auxiliis se aduersus hostium iniurias confirmaret. Indicio sunt litteræ, quas in Siciliam ad Iustinum prætorem misit, (hæ Septembri mense, Indictione nona, anno ordinationis suæ primo dicuntur datæ) vt Romam frumentum mittere maturaret. *De frumentis, inquit, quæ scribitis, longe aliter vir magnificus Citonatus asserit. quia solũmodo tanta transmissa sunt, quæ pro transactæ indictionis debito ad replendum Sitonium sufficerent. de qua re curam gerite. quia siquid minus huc transmittitur, non vnus quilibet homo, sed cunctus simul populus trucidatur. Ad regendum vero Siciliæ patrimonium, talem, vt existimo, virum Deo auctore transmisi, cum quo vobis omnino conueniat.* Indicio sunt, quas ad Paulum Scholasticum misit, vt Romam difficillimo ciuitatis tempore venire ex Sicilia Mauricij chartularij auxilio properaret. *Et enim gladiis, inquit, hostilibus foris sine cessatione confodimur, & seditione militum interno periculo grauius vrgemur.* Interim rex Autharis Verona Papiam profectus veneno hausto repente vitam Nonis Septembris amisit.

FL. AGI-

Authamis rex veneno extinctus.

FL. AGILVLFVS REX IIII.

MORTE Autharis cognita Longobardi Duces Papiam continuò conuenerunt,& comitiis habitis legatos ad Guntranum regem decreuerũt, qui mortem Autharis nunciarent,&pacem,de qua agi cœptum erat,communi omnium nomine postularent.deinde de nouo sufficiendo rege disceptari est cœptum.Ibi,quoniã nemo omnium virtute,atq; auctoritate ita eminebat,vt dignus eo fastigio communi iudicio videretur,postquam diu diuersis inter se certauere sententiis,vniuersi eò decurrerunt, vt Theodelinda spectatæ prudẽtiæ,ac moderationis animi fœmina in imperio permaneret. & quem ipsa sibi maritum è Ducibus Longobardis optasset, ille regiam potestatem teneret. Illa consilio cum maioribus natu communicato Agonem, siue Agilulfum, Taurinatium Ducem, Authari propinquitate coniunctum, elegit, virum præclaris omnibus corporis, animique virtutibus ad regni gubernacula tractanda aptissimum. atque eum pro imperio mox sibi præsto esse ad Laumellum oppidum iussit. Affuit Agilulfus consilij reginæ prorsus ignarus. Theodelinda, vt voluntatem suam nudaret, nobile conuiuium apparauit. Ibi, cum procedente cœna sumpto poculo vini partem hausisset, reliquam patrio more propinans præsenti Agilulfo porrexit. Cum autem Agilulfus accepto poculo reginæ dextram venerabundus cuperet osculari, tum illa non sine rubore aliquo renidens,Atqui te Agilulfe, inquit, non manum, sed os suauiari oportet. ego namq; te in thori communionem elegi. Ita Agilulfus nuptiis ingenti omnium, qui aderant, gratulatione contractis rex Nouembris initio salutatur. Scribit Paulus, cum Theodelindæ nuptiæ cum Authari nuper in agro Veronensi celebrarentur, atque oborta tempestate stipes quidam è septis regiis fulmine ictus esset, ariolum quẽdam secreto Agilulfo Duci præsenti dixisse, fore, vt is breui Theodelindæ coniugium sortiretur. quod ille audiens manu sua se vitam illi adempturum subiecit, si cui tale quidquam enunciasset. Erat Theodelinda eximio, quæ rara per ea tempora laus fuit, fidei Catholicæ studio inflammata. itaque connubium viri Arriani fastidiens, quod ab Authari impetrare nequiuerat,id sibi ab Agilulfo extorquendum existimauit,quem recenti,eoque maximo beneficio sibi deuinctum habebat. Igitur locum agendæ rei nacta,omni precum genere obtestari illum instituit,vt explosum tot conciliis Arrianorum errorem relinqueret,& Catholicam veritatem asciscceret. Agilulfus autem cum veritate compulsus, tum honesta vxoris voluntate,cui summa se debere omnia intelligebat, adductus in eius se futurum auctoritate respondit, atque ita Catholicam opinionem suscepit. Regis inde auctoritatem Longobardi sequuti,& qui gentilitatis, & qui hæreseos labe erant infecti, Catholica subinde dogmata sunt amplexi. Agilulfus quasi superiorum errorum pœnitentia ductus, Ecclesias, & monasteria, quæ bello afflicta fuerant, instaurare, ac possessionibus cumulare, episcopos, atque abbates, qui depressi fuerant, ad pristinos redigere honores instituit. Quod his verbis prodidit Paulus. *Per reginam Theodelindam multum vtilitatis Ecclesia Dei consecuta est. Nam pene omnium ecclesiarum sublimitates Longobardi, cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, inuaserant. Sed eius salubri supplicatione rex permotus & Catholicam fidem tenuit, & multas possessiones Ecclesiæ largitus est, atque episcopos, qui in depressione, atque abiectione erant, ad dignitatem, & honorem reduxit.* Ea res mirifice totius Italiæ animos recreauit. Gregorius vero gratiis Theodelindæ actis ipsam cum marito contendit in officio retinere,sperans Longobardum religione captum haud ægre pontificia auctoritate ab armis aliquando posse recedere, ac pacem Italiæ restituere. quin etiam extemplo, id est ipso Decembri mense, litteras ad episcopos Italiæ misit, vt Longobardorum infantes nuper sacro lauacro in hæresi Arriana ablutos Catholicæ fidei conciliarent. *Quoniam nefandissimus*, inquit, *Autharis in hac, quæ nuper expleta est, paschali solemnitate Longobardorum filios in fide Catholica baptizari prohibuit, pro qua culpa eum diuina maiestas extinxit, vt solemnitatem paschalem vlterius non videret, vestram fraternitatem decet, cunctos per loca vestra Lõgobardos admonere, vt, quia vbique grauis mortalitas imminet, eosdem filios suos in Arriana hæresi baptizatos ad Catholicam fidem cõcilient, quatenus super eos iram domini omnipotentis placent.* Eodẽ tempore Seuerũ Aquileiensem antistitẽ, qui se iterum à Catholica societate remouerat, atq; aliquot episcopos temere in suam sententiam traxerat,Romam cum sociis euocauit,vt caussa eius concilio cõuoca-

to cognoſceretur. Interim in dies magis peſtilentia ſæuiebat. ad cæteros autem caſus, quibus homines fœde paſſim abſumebãtur, hoc etiam mali acceſſerat, quòd multi, cum ſternutarent, alij, cum oſcitarent, repente ſpiritum emittebant. Quod cum ſæpius eueniret, conſuetudo inducta eſt, quæ nunc etiam obſeruatur, vt ſternutantibus ſalutem precando, oſcitantibus ſignum crucis ori admouendo præſidium quærerent. Quibus
591. rebus permotus Gregorius ad cętera cæleſtis iræ piacula poſtero anno religioſam in die Reſurrectionis ſupplicationem inſtituit. atq; ſolemni in pompa Sanctam Virginis Dei genitricis imaginem extulit. Hæc ex ore eius Lucæ Euãgeliſtæ manu affabre ad viuum expreſſa iam tum in æde D. Mariæ ad Præſepe in Exquiliis ſita eximia populi religione conſeruabatur. Factum eſt autem, vt imaginem ipſam, quacunque ferretur, terra peſtilentis cæli grauitate cedente optata ſalubritas ſequeretur. Qua de re Deo gratulantibus omnibus ecce angelus ſanctam virginem his vocibus è cœlo alloquens eſt auditus: *Regina cæli lætare alleluia, Quia quem meruiſti portare alleluia, Reſurrexit ſicut dixit, alleluia.* Quam vbi Gregorius auribus orationem excepit, ſtatim diuino inſtinctus ſpiritu in hunc modum expleuit. *Ora pro nobis Deum alleluia.* Exinde antiphona ſolemnis Eccleſiæ paſchalis argumento lætitiæ manſit. Neque ita multo poſt angelus ſuper Hadriani molem aſtans, ac ſtrictum mucronem vagina recondens cõſpectus eſt. Quo viſo Gregorius exhilaratus conuerſo ad populum ore, bono omnes, inquit, animo eſtote. nam optatus diuinæ iræ, ac furentis iampridem peſtilentiæ finis, Deo ipſo annuente, oſtenditur. Atque ita, vt ille præſenſit, ipſe deinde morbus elanguit. Ab hac re moli S. Angeli nomen eſt inditum. Hæc ita, vt in Ritualibus ſcripta ſunt, rettuli. Per eoſdem dies Mauricius Imperator Theodoſium filium, quem ſibi Imperij conſortem adiunxerat, x v i i. Kalendas Maij coronari Auguſtum iuſſit. Agilulfus item, cum Longobardi Mediolani frequentes menſe Maio aduocato concilio, conueniſſent, rex deintegro concordibus omnium animis declaratur. Scriptores Mediolanẽſes patrios ſequuti annales aſſerunt, coronam ei impoſitam fuiſſe, à Theodelinda regina inſtitutam, auream illam quidem, verum circulo ferreo interiore intextam. vnde poſt ferreæ coronæ nomen Italico Longobardorum in regno enituit. Agilulfus autem rex cõfirmatus omnium primum captiuos ſuos ſibi repetendos, & Francos pace conciliandos ratus, ſtatim Agnellum epiſcopum Tridentinum in Franciam miſit ad eos, qui paullo ante ex Tridentino agro captiui abducti fuerant, redimendos. Eoinum vero Ducem ad pacem, ſicuti cœptum fuerat, flagitandam. Atque eorum vterque domum voti compos repetiit, Agnellus captiuis pecunia Brunichildis reginæ redemptis, Eoinus induciis in certum annorum ſpatium impetratis. His inde iterum, ac ſæpius renouatis Franci neque ſuo, neque alieno nomine bellũ Longobardis fecerunt, donec Pipinus rex à pontifice accerſitus ad defendendam Eccleſiæ ditionem accurrit. Bellum inde à rege per ocium rebellibus eſt illatum. Minulfus inſulæ S. Iulij Dux victus, &, quia aperte Francorũ partes fouerat, vita exutus. Gendulfo ad deditionem cõpulſo ſatis viſum obſides imperare. Dum hæc rex gerit, Ariulfus Dux Spoleti cum lecta manu ad Romanam vrbem oppugnandam acceſſit. atque ibi hominum omnis generis cædem ingẽtem fecit. Fuitq; tum in magno periculo ciuitas, quòd Theodoſius Imperator veteranis eductis præſidia tironibus ſuppleuerat, neque ſolito ſtipendio illos affecerat. Digreſſus inde, quòd ſpes omnis ad irritum cecidiſſet, Camertes inuaſit, atque illis magno prœlio ſuperatis oppidum in poteſtatem redegit. Hunc, quanquam gentilem, narrat Paulus in acie à beato martyre Sabino protectum. Quod ille non ſine ſua, omniumq; admiratione in hunc modum comperiit. Quippe domum repetens inſtituto forte cum ſuis de rebus geſtis apud Camerinum ſermone quæſiuit de proximis, quinam ille fuiſſet, quem in prœlio fortiter præ cæteris dimicantem vidiſſet? reſpondentibus autem illis, neminem ſe fortius pugnantem illo ipſo Duce vidiſſe, ſubiecit: Profecto multo me in omnibus rebus meliorem vidi alium, qui me quoties hoſtium aliquis petiit, ſcuto ſuo protexit. poſtquam autẽ Spoleto appropinquauit, vbi beati martyris Sabini epiſcopi ſita baſilica erat, cuiuſnam illa tam ampla domus foret, rogauit. cui reſpõſum eſt à Catholicis, S. Sabinum martyrem ibi quieſcere, quem Chriſtiani in bello defenſorem haberent, ac propterea opem eius precibus expoſcere conſueſſent. Tum Ariulfus, vt qui tenebris erat gentilitatis oppreſſus. Et fieri poteſt, inquit, vt homo mortuus aliquod viuentibus auxilium præſtet? Atque hoc dicto, equo degreſſus ba-

ſus baſilicam viſendi ſtudio iniit. Pleriſque autem in diuinam precationem conuerſis, ipſe picturas baſilicę luſtrare oculis cœpit. Cum autem figura Sabini martyris occurriſſet, lętus mox iureiurando affirmauit, tali omnino & forma, & habitu virum fuiſſe illum, qui ſe in acie protexiſſet. Eodem anno ſiccitate laboratum eſt. ſiccitatem autem tenuis frugum omnium prouentus eſt conſequutus. Cum à Ianuario vſque ad Septembrem cæleſtes aquæ nullæ fuiſſent, ipſi etiam fontes exaruerunt. quæq; terra edita ſunt, ea ingentium allapſa vis locuſtarum exedit. His de rebus Gregorius animo anxius omnia experiebatur, quibus & inopię rei frumentariæ cõſuleretur, & pax ab Ariulfo, & à Longobardis Etruriæ pareretur. neq; enim pacatis Francis Longobardos amplius Italia exceſſuros, & eoſdem Chriſtianis ſacris imbutos accolas in dies mitiores, & ad humanitatem, pietatemq; propenſiores eſſe ſperandos. Neque vero Longobardus à pacis conſiliis penitus abhorrebat. ſed Romanus Exarchus bellum, atq; arma ſpectans eam improbabat, neque aut ſibi, aut Imperatori decoram eſſe putabat. Extant vtraque de re Gregorij epiſtolæ. Ac de comparanda quidem annona ad Petrum rectorem Patrimonij in Sicilia in hunc modum. *Ex quinquaginta libris auri, quas habes, noua frumenta ab extraneis compara, & in Sicilia quibus in locis non pereant, repone, & ad nos menſe Februario tranſmitte, exceptis frumentis, quæ nunc menſe Septembri, vel Octobri iuxta conſuetudinem tranſmitti præſtolamur. quia tam parua hic natiuitas fuit, vt niſi frumenta de Sicilia congregentur, fames vehementer immineat.* Narniæ quoque peſtilentiam recruduiſſe, idem ſignificat ſcribēs ad Præiectitium Narnienſem epiſcopum. *Peruenit ad nos, peccatis imminentibus in ciuitate veſtra Narnienſi mortalitatem omnino graſſari. quæ res nos nimis afflixit. Quamobrē ſalutantes fraternitatem tuam inſtantiſſime ſuademus, vt à Longobardorum, ſiue Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione nulla ratione ceſſetis, & maxime à gentilium, & hæreticorum, vt ad veram, rectamque fidem Catholicam conuertantur.* De pace vero ſic ſcripſit Ianuario menſe ad Ioannem Rauennatem archiepiſcopum. *Quo tempore Ariulfus ad Romanā vrbem veniens alios occidit, alios detruncauit, tanta moleſtia affectus ſum, vt in colicam moleſtiam caderem. Pacem facere non poſſumus. Peccatis meis reputo, quia qui nunc interest, & repugnare contra inimicos noſtros diſſimulat, & nos pacem facere vetat. quamuis iam modo, etiam ſi velit, pacem facere non poſſumus. quia Ariulfus exercitum Anctarit, & Nordulfi habens eorū ſibi dari precaria deſiderat, vt nobiſcum aliquid loqui de pace dignetur.* & infra: *Mouere vos non debet Romani Patricij animoſitas. Age cum eo, vt pacem cum Ariulfo faciamus. quia miles de Roma ablatus eſt. Theodoſiani vero, qui remanſerunt, rogam non accipientes vix ad murorū cuſtodiam ſe accommodant. & deſtituta ab omnibus ciuitas, ſi pacem non habet, quo modo ſubſiſteret?* Addit etiam, Neapolim magno, niſi Dux mittatur, in periculo eſſe. Eodem anno Agilulfus rex Duces Longobardorum rebelles perſequi bello perrexit. Ex quibus Gandulfus, cum ſe rurſus aduerſus eum occupata per fraudem Comacina muniſſet, atque inde exactus deintegro Bergomum recepiſſet, ibi captus tamen in gratiam eſt receptus. Valfaris autem Taruiſij aliquandiu obſeſſus denique vnà cum oppido conceſſit in poteſtatem. Extremo anno Gregorius pacem cum Longobardis Etruriæ fecit, ſcriptiſque ad Mauricium Imperatorem litteris Ariulfum facile etiam ad Romanorum partes tranſiturū, oſtendit. Principio ſequentis Laurentius archiepiſcopus Mediolanenſis eſt mortuus. Quo cognito Gregorius clerū de nouo ſubrogando antiſtite monuit, clerus Conſtantium ſubdiaconum ſubrogauit, & iudicium ſuum ad pontificem detulit. Gregorius, quia cleri comitia à populo confirmata non erant, Ioanni ſubdiacono negotium dedit, vti voluntates Mediolanenſium, qui barbaricam Longobardorum feritatem auerſati Genuæ degerent, exploraret, &, ſi in Conſtantio conſentientes inueniret, ipſum de more conſecrari ab epiſcopis ſuis iuberet. quin etiam Conſtantium ipſum pallio decorauit, & Romano Exarcho commendauit. Poſt autem, cum accepiſſet, tres cum Theodelinda regina epiſcopos ſe ab illius obediētia ſub traxiſſe, quòd Romæ damnationi trium capitum Chalcedonenſis Concilij aſſenſiſſe, atque ea de re profeſſionem edidiſſe diceretur, vtrumque crimen ſcriptis ad epiſcopos, & reginam litteris temere cõfictum fuiſſe oſtendit, eoſque ad archiepiſcopi auctoritatem redegit. Romanus Exarchus quinquennio iam, nulla re memorabili acta, in Exarchatu conſumpto nomini ſuo deforme ratus, niſi præfecturam eximio aliquo facinore nobilitatā relinqueret, animū ad Peruſiā, & vicinas eius regionis vrbes recuperādas adiecit, ante aliquot annos Lõgobardis à

590.

593.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [33] - 21
PUBLIC DOMAIN

Ducibus occupatas. Itaque Ducem Perusiæ Mauricionem solicitatum occulte ad partes suas traduxit. & caussa Romanæ adeundæ vrbis excogitata eò cũ exercitu ornatissimo proficisci contendit. Exarchi aduentum vbi Romani cognouerunt, præcipuo sibi honore excipiendum existimarunt. Itaque aduentanti ad vrbem ciuitas obuiam cum vexillis, vnaque exercitus cum signis ad constitutum locum occurrit. isque ingressus ad pontificem adorandum Lateranensi in basilica ex composito cõsidentem accessit. Hic deinde honos solemnis omnibus Exarchis ad vrbem venientibus mansit. Romanus inde negotio, cuius caussa se venisse simularat, expleto Rauẽnam per Etruriam, atq; Vmbriam rediit. atque ex itinere, vt constituerat, Sutrium, Polimartium, Ortam, Tudertũ, Ameriam, Luceolos, & alia oppida, quasi aliud agens, recepit, prompto in primis, atque opportuno Mauricionis, qui etiam Perusiam tradidit, auxilio subleuatus. Qua re accepta Agilulfus accensus animum ad Mauricionis, & Romanorum vltionem intendit. &

594. Ariulfum, vt secum bellum susciperet, incitauit. Ita postero anno paratis in fines Perusinorum exercitibus est processum. Primũ ager militari licentia, ac consuetudine Longobarda fœdissime deformatus, deinde exercitus vrbi admotus. Perusia, quanquam à Gregorio prefecto, & Castorio magistro militum, dimisso ex vrbe Roma presidio, fuerat confirmata, tamen diu valide oppugnata cum Duce Mauricione peruenit in potestatem. Agilulfus Mauricione vita orbato, ac præsidio Perusię relicto repente castra inde Romam versus promouit, ac direpto, & incenso agro vrbem ipsam oppugnare, ac Romanos captiuos facere instituit. Vrbs erat præsidio vacua. neq; enim præfectus Romam tentaturum Agilulfum, sed à Perusia protinus ad alia oppida ducturum existimarat. Itaque castris mœnibus vrbis admotis ingens vniuersæ ciuitati est pauor iniectus. Tum demũ Gregorius de salute ciuitatis solicitus ab Expositione templi Ezechielis destitit, & summis in angustiis positus sacro Missarum in Canone verba illa: *Vt dies nostros in tua pace disponas*, adiecit. In tanta tamen trepidatione vrbs singulari Gregorij, & Castorij vigilantia, nec minore Romanorum industria aduersus varios Longobardorum incursus acriter est defensa. Quare post aliquot dies rex frustra se ibi sedere cum cerneret, pactis induciis abiit, & captiuos Romanos secum abducẽs quasi canes funibus collo implicitis traxit, atque inde in Franciam vendendi caussa transmisit. oppida cætera in potestate Romanorum relicta. Eodem anno Gregorius pontifex, cum Ioannem archiepiscopum Rauennatem non solum in sacris, sed etiã in supplicationibus pallio contra apostolicam auctoritatem vti audisset, eumq; seuere, sicuti decuit, castigasset, vt qui plus sibi, quàm fas esset, assumeret, edoctus demum alios etiam ante illum antistites eum ritum seruasse, quieuit. atque ad retinendam Theodelindæ reginæ gratiam, fidemque augendam Dialogum ei de vitis Sanctorum Italicorum hoc anno cõfectum inscripsit.

595. Sequenti Ianuario crinita stella mane, & vespere toto apparuit. Ioannes Rauennas antistes vita cessit. Hominis ab ecclesiæ Romanæ obedientia præ insita ingenij superbia alienissimi exemplo nunquam postea Rauẽnati ecclesiæ antistites defuere, qui certamina Romanis cum pontificibus seruere. In eius locũ Marinianus est lectus. Eoinus quoque Tridentinus Dux mortuus, atq; ei Gundoaldus homo Catholicus à rege suffectus. Tum primum equi syluestres, & bubali in Italiam adducti ingens ipsius rei nouitate spectaculum præbuerunt. Tertio Nonas Iulij Gregorius conuentum episcoporum in Vaticano habuit in quo præter alios abusus hic quoq; correctus, ne rectores Patrimoniorum prædiis vrbanis, aut rusticis, quæ quidem ad ius Ecclesiæ pertinere putarent, *titulos fiscali more imprimerent*, neque id ius illatis manibus, vt assueuerat, sed iudicio constituto defenderent. Huic decreto subscripsit Marinianus archiepiscopus designatus, quem paullo post Gregorius, Donato, & Ioanne reiectis, sacrauit, & vsu pallij decorauit. Quin etiam sanctum, ne abbas Cassinas bona monasterij dilapidare posset: ne abbate mortuo alium, quàm monachum, & à monachis subrogari ius esset: ne regi iis se comitiis immiscere liceret: ne eis comitiis pecunia intercederet: ne abbatem, aut presbyterum abdicare sine certo crimine fas esset, cuius cognitio ad pontificem pertineret: ne quem monachum ad episcopatum, aut alium ecclesiasticum ordinem prouehere iniussu abbatis ius esset. atq; de his rebus literas ad Bonitum abbatem dedit III. Nonas Octobris, indictione quarta decima, quibus multi episcopi subscripserunt. Eodem tempore Mauricius Imp. dolore æstuans, quòd neque propriis, neque alienis opibus Longobardos eiicere

cere ex Italia potuisset, omnem in ipsum pontificem Gregorium animi sui acerbitatem euomuit. siquidem ab iniquis,& falsis hominibus instigatus litteris suo,& Theodosij filij nomine scriptis ipsum ab Ariulfo delusum, vt simplicem hominem, arguit. Ad quas Gregorius mense Iunio caussam suam, atque afflictæ Italiæ agens sic rescripsit: *Ego igitur, qui in serenissimis dominorum iussionibus ab Ariulfi astutia deceptus non aduncta prudentia simplex denuncior, constat proculdubio, quia fatuus appellor. quod ita esse ego quoque ipse confiteor. Ego enim, si fatuus non fuissem, ad ista toleranda, quæ inter Longobardorum gladios hoc in loco patior, minime venissem. in ea autem re, quam de Ariulfo perhibui, quia toto corde venire ad remp. paratus fuit, dum mihi non creditur, & mentitus esse reprehendor. Et quidem si terræ meæ captiuitas per quotidiana momenta non excresceret, de desperatione mea, & irrisione lætus tacerem. Sed hoc me vehemẽter affligit, quia vnde ego crimen falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Longobardorum iugo captiua.* & infra. *Omnipotentem dominum tanto vobis amplius pacatis, quanto me ei facile seruientem districtius affligitis. multas enim iam plagas acceperam, & superuenientibus dominorum iussionibus inueni consolationes, quas non sperabam. Si enim possum, has celeriter plagas enumero. Primum, quòd mihi pax subducta est, quã cum Longobardis in Tuscia positis sine vllo reip. dispendio feceram. deinde corrupta pace de Romana ciuitate milites ablati sunt, & quidem alij ab hostibus occisi, alij Narniis, & Perusij positi, & vt Perusium teneretur, Roma relicta est. Post hoc plaga grauior aduentus Agilulfi, ita vt oculis meis cernerem Romanos more canum in collis funibus ligatos, qui ad Francia ducebantur venales. Et, quia nos, qui intra ciuitatem fuimus, Deo protegente, manus eius euasimus, quæsitum est, vnde culpabiles esse videremur, videlicet, cur frumenta defuerint, quæ in hac vrbe diu multa seruari nullatenus possunt. sicut in alia suggestione indicaui. Insuper de gloriosis viris Gregorio præfecto, & Castorio magistro militum non mediocriter sum affectus, qui omnia, quæ potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores vigiliarum, ac custodiæ ciuitatis in eadem obsessione vehementissimos pertulerunt, & post hæc omnia graui dominorum indignatione percussi sunt.* Non cessabant interea Longobardi non solum in continenti Italia, sed etiam in insulis Romanos variis iniuriis insectari, idque, quod grauius erat, ipso Exarcho non solum patiente, sed etiam prope probante, conniuente quidem certe, ac quasi ex alienis calamitatibus proprium commodum aucupante. Itaque Gregorius hac cura anxius ad Sebastianum Serinensem episcopum scribens sic conquestus est. *Quæ de amici vestri domini Romani persona in hac terra patimur, loqui minime valemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Longobardorum vicit. ita vt benigniores videantur hostes, qui nos interimunt, quàm reip. iudices, qui nos malitia sua rapinis, atque fallaciis in cogitatione consumunt. Et vno tempore curam episcoporum, atq. clericorum, monasteriorum quoque, & populi gerere, contra hostium insidias vigilare, contra Ducum fallacias, atque malitias suspectum semper existere, cuius laboris, cuius doloris sit, vestra fraternitas tanto verius pensat, quanto me, qui hæc patior, purius amat.* Neq; vero his solum iniuriis grauiter Gregorius doluit, sed opportuna etiam, quæ potuit, accurate remedia conquisiuit. Nullum autem aptius esse, quàm pacem, ratus, pacem cum Agilulfo rege tractare nunciis vltro citroque mittendis instituit. Atque Agilulfus quidem homo religiosus, neque omnino à pontificia auctoritate auersus libenter se facturum ostendit, si Romanus Exarchus iudicium constitui de rebus vtrinque per inducias ablatis vellet. Verum Romanus nullam eius rei mentionem admittere auribus voluit. Quare Gregorius litteras ad Seuerum Scholasticum Rauennam Augusto mense misit, rogans, vt pro iure familiaritatis Romano pacem suaderet. *Quoniam, nouimus,* inquit, *quanta fidei synceritate excellentissimum Exarchum diligatis, idcirco magnitudini vestræ, quæ acta sunt, indicare curauimus. vt hæc cognoscentes ad consentiendum eum rationabiliter prouocetis. Scitote autem, quia Agilulfus Longobardorum rex generalem pacem facere non recusat, si tamen ei dominus Patricius iudiciũ esse voluerit. Nam multa sibi in locis suis intra pacis terminum queritur esse commissa. Et, quoniam sibi, si ratio iudicantium inuenerit, satisfieri postulat, & ipse quoque se satisfacturum modis omnibus pollicetur, siquid à partibus suis constiterit in pace comissum. Quia ergo rationi non ambigitur conuenire quod petit, oportet esse iudicium, vt si qua abvtraque parte male facta sunt, componantur, dummodo generalis pax valeat, Deo protegente, firmari. Nam qualiter sit nobis in omnibus necessaria, bene nostis. Sapiẽter itaq. sicut cõsueuistis, agite, vt excellentissimus Exarchus ad hoc sine mora debeat consentire, neue per eum pax renui, quod nõ expedit, videatur. Si enim cõsentire vo-*

luerit, nobiſcum quidem generalem pacem facere repromittit. ſed ſcimus quia & diuerſæ inſulæ, & loca ſunt alia proculdubio peritura. Hæc autem conſideret, & pacem habere feſtinet. quatenus in hac ſaltem dilatione & nos quidem poßimus habere ad modicum, & reipub. reſiſtendi vires, adiuuante domino, reparentur. Ad has curas, quæ Gregorij animum mirifice cruciabant, alia quoque non mediocris adiuncta. Ioannes patriarcha Conſtantinopolitanus ſuperbia inflatus, ac nimio Imperatorum fauore ſubnixus concilio vltimis Pelagij pontificis annis Conſtantinopoli habito ſe œcumenicum, id eſt vniuerſalem, appellare epiſcopum inſtituerat, eum ſibi titulum vindicans, qui ex antiquis Conciliorum decretis ſoli pontifici Romano conueniebat. Qua re offenſus Pelagius concilium illud ſcriptis litteris infirmarat. Manente inde in ſua ſententia patriarcha, Gregorius, inito pontificatu, eũdem admonuit, ne talem vſurpaſſe titulum vellet, quem ſedis Romanæ proprium eſſe non ignoraret. Quod cum ille non faceret, & Gregorius eum perſequi pro magnitudine poteſtatis apoſtolicæ vellet, Mauricius Ioannis cauſſæ fauens Gregorio per litteras imperauit, vt cum eo pacem, ac concordiam agitaret. Quibus acceptis Gregorius iuſta ira incenſus graues pro apoſtolicę ſedis defenſione litteras ad Mauricium, & Conſtantiam Auguſtos ſcripſit. atque ad Conſtantiam quidem hoc modo: *Indico vobis, quia piiſſimi domini ſcripta ſuſcepi, vt cum fratre, & conſacerdote meo Ioanne debeam eſſe pacificus. Et quidem ſic religioſum hominem decuit, vt iſta ſacerdotibus præciperet. Sed cum ſe noua præſumptione, atque ſuperbia idem frater meus vniuerſalem epiſcopum appellet, ita vt ſanctæ memoriæ deceſſoris mei tempore adſcribi ſe in ſynodo tali hoc ſuperbo titulo faceret, quãuis cuncta acta illius ſynodi ſede contradicente apoſtolica ſoluta ſint, triſte mihi aliquid ſereniſſimus dominus innuit, quòd non eum corripuit, qui ſuperbit, ſed me magis ab intentione mea declinare ſtuduit.* & infra. *Vnde per omnipotentem dominum rogo, ne pietatis veſtræ tempora permittatis vnius hominis elatione maculari, neque tam peruerſo vocabulo vllum præbeatis aſſenſum. atque in hac cauſſa nequaquam pietas me veſtra deſpiciat. quia etſi peccata Gregorij tanta ſunt, vt pati talia debeat, Petri tamen apoſtoli peccata nulla ſunt, vt veſtris temporibus pati iſta mereatur. Vnde iterum, atque iterum per omnipotentem dominum rogo, vt, ſicut parentes priores veſtri principes ſancti Petri apoſtoli gratiam quæſiuerunt, ita vos quoque & hanc vobis quærere, & conſeruare curetis. & propter peccata noſtra, qui ei indigne ſeruimus, eius apud vos honor nullatenus minuatur, qui & modo vobis adiutor eſſe in omnibus, & poſtmodum veſtra valeat peccata dimittere. Viginti autem iam & ſeptem annos ducimus, quos in hac vrbe inter Longobardorum gladios viuimus. Quibus quàm multa hac ab Eccleſia quotidianis diebus erogentur, vt inter eos viuere poßimus, ſuggerenda non ſunt. Sed breuiter indico, ſicut in Rauennæ partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ ſacellarium habet, qui cauſſis ſuperuenientibus quotidianas expenſas faciat, ita & in hac vrbe in cauſſis talibus eorum ſacellarius ego ſum. Et tamen hæc eccleſia, quæ vno, eodemq; tempore clericis, monaſteriis, pauperibus, populo, atque inſuper Longobardis tam multa indeſinenter expendit, ecce adhuc ex omnium eccleſiarum premitur afflictione, quæ de hac vnius hominis ſuperbia multum gemunt, etſi nihil dicere præſumunt.* Ad Mauricium verò ita: *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica ſancto, & omnium apoſtolorum Principi apoſtolo Petro totius eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur: Petre amas me? paſce oues meas. Ipſi dicitur: Ecce Satanas expetiit cribrare vos, ſicut triticum, & ego pro te rogaui Petre, vt fides tua non deficiat, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Ipſi dicitur: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cælorum. & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in cælis. Ecce claues regni cæleſtis accipit, poteſtas ei ligandi, & ſoluendi tribuitur. cura ei totius eccleſiæ, & principatus committitur. & tamen vniuerſalis apoſtolus non vocatur. & vir ſanctiſſimus conſacerdos meus Ioannes vocari vniuerſalis epiſcopus conatur. Exclamare compellor, ac dicere: O tempora, ò mores. Ecce cuncta in Europæ partibus barbarorum iuri ſunt tradita, deſtructæ vrbes, euerſa caſtra, depopulatæ prouinciæ, nullus terrarum cultor inhabitat, ſæuiunt, & dominantur quotidie in necem fidelium cultores idolorum, & tamen ſacerdotes, qui in cinere, & pauimento ſtentes iacere debuerunt, vanitatis ſibi nomina expetunt, & nouis, ac profanis vocabulis gloriantur.* Cæterum ipſe ad affectati principatus ſuſpicionem, atque inuidiam apud homines euitandam ſeruum ſe ſeruorum Dei appellare inſtituit. quem morem ſucceſſores ſubinde eius acceptum in hunc vſq; diem conſtantiſſime tenuerunt. Interim à Longobardis premebatur ex omni parte ſine vlla

Gregorius ſeruus ſeruorum

inter-

intermissione Italia. Itaq; sequenti anno Crotonis oppidum in Calabria à Zotone Duce Beneuentano captum. atque omnes oppidani captiui abducti. In aliis etiam regionibus Romani fœdis oppressionibus lacerati. Gregorius ob id eò intentius agere, vt pax cum Agilulfo confirmaretur, ac modus tandem tot calamitatibus poneretur. Itaq; ad Secundinum eam Rauennæ procurantem mense Aprili sic scripsit. *Postquam reuertens Castorius omnia nobis, quæ inter vos & Agilulfum regem acta sunt indicauit, ne accusationem contra nos de mora potuisset aliquis inuenire, sub omni illum celeritate illuc transmittendum præuidimus. Ab eo ergo quæ sunt agenda cognoscens esto solicitus, & omni modo immine, vt pax ista debeat ordinari. quia quantum dicitur, aliqui hoc impedire conantur. pro qua re festina solicite agere, vt labor vester sine effectu non valeat remanere. Nam iam & partes istæ, & diuersæ insulæ in graui sunt periculo positæ.* Eodem anno Augustinus, & Melitus in Britanniam ad indicendum ei genti Euangelium missi. Postero Cacanus, id est rex, Hunnorum (hi sunt quos in Pannonia Longobardi reliquerant) quanquam vicinis aliis omnibus formidabilis, tamen Agilulfi regis amicitiam expetiuit, missisque Mediolanum legatis fœdus cum eo percussit. Exarchus, quod ex litteris Gregorij ad Cyprianum mense Maio datis apparet, in Pado fuit occupatus. Gregorius captiuis Crotoniatis redimendis operã dedit. Itaque Theoctesto, & Andreæ sic scripsit. *Indico vobis, quia ex Crotonensi ciuitate, quæ super Adriaticum mare in terra Italia posita transacto anno à Longobardis capta est, multi viri, ac multæ mulieres nobiles in prædam ductæ sunt, & filij à parentibus, & parentes à filijs, & coniuges à coniugibus diuisi. ex quibus aliqui iam redempti sunt. Sed quia grauia pretia eis indicunt, multi apud nefandissimos Longobardos hactenus remanserunt. mox autem medietatem pecuniæ, quam transmisistis, in eorum redemptionem transmisi.* Ne hoc quidem anno conuenire pax potuit. Sequenti Zoto Dux Beneuentanus, & Romanus Exarchus diem suũ obierunt. Zotoni Agilulfus rex Arichim suffecit, qui Gisulfum Ducem Foroiulienſem propinquitate generis attingebat. Romano Callinicus Exarchus à Mauricio substitutus. Mauricius Gregorium insimulauit, quòd de Malcho Longobardo, episcopo, qui in carcere ob delictum ad iudicium seruabatur, supplicium sumi iussisset. Quare Septembri mense, indictione prima Gregorius sic apud Sabinianum diaconum, tum apud Imperatores legatum expostulauit. *De qua re vnum est, quod breuiter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego seruus eorum in morte Longobardorum miscere me voluissem, hodie Longobardorum gens nec regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset diuisa.* Postero anno pax tam diu optata inter Romanos & Longobardos tandem transacta est. Callinicus Exarchus pontifici obsequentior, quàm Romanus, eam confecit, Probo abbate, quem Gregorius misit, & Theodoro curatore Rauennæ, agente. Quod ex epistola Gregorij ad Ianuarium episcopum Caralitanum Septembri mense scripta perspicitur. *Cognoscatis*, inquit, *abbatem, quem ad Agilulfum ante multum iam tempus transmisimus, pacem cum eo, Deo propicio, quantum nobis ab excellentissimo Exarcho scriptum est, ordinasse. & ideo quousque pacta de confirmatione pacis ipsius conscribantur, ne forte hostes nostri in hac dilatione ad partes illas iterum velint accedere, murorum vigilias, & solicitudinem in locis facite omnibus adhiberi.* Pace transacta verum non dum, vt opinor, sacramento sancita Gregorius extemplo binas ad reges litteras misit: vnas ad Theodelindam, ad Agilulfum alteras. Theodelindæ gratias egit, quòd operam paci componendæ nauasset, eamque hortatus est, vt apud regem, virum suum, ageret, ne Christianæ reip. societatem reiiceret. Agilulfo gratias egit, quòd rogatu suo pacem vtrique parti vtilem constituisset. simulque obsecrauit, Ducibus suis præciperet, vt pacem, sicut promissum erat, in posterum custodirent, neque materiam sibi aut contentionis, aut seditionis aliquã quærerent. Pax inde regis iureiurando sine vlla exceptione firmata est. Ariulfus conditione adiecta iurauit. Varnafrida, cuius consilio Ariulfus vtebatur, omnino iurare recusauit. Cuius rei indignitate commotus Gregorius ne ipse quidem sibi decorum esse putauit iurare. sed alteri id munus mandauit, sicut ipse ad Theodorum curatorem Rauennæ scripsit. *Indicamus*, inquit, *Ariulfum de seruanda pace non vt ipse rex iurauit, sed sub conditione, si sibi in quoquam excessum non fuerit, aut si nullus contra Arichis exercitum ambulauerit, sacramenta præstitisse. Quod quia omnino iniquum, & dolosum est, nos, tanquam si non iurasset, putamus. quia in aliquid parum facilem sibi exercendi occasionẽ inueniet, & plus nos, si de eo suspecti non fuerimus. Varnafrida vero, ad cuius cõsilium idem Ariulfus cuncta agit,*

596.

597.

598.

599.

omnino iurare despexit. Et ideo contingit, vt ex pace, quam multum desideranimus, nos in his partibus nullum pene remedium habere possimus. quia de iisdem hostibus, de quibus suspecti nũc vsque fuimus, adhuc, & in posterum suspecti sumus. Cognoscat præterea gloria vestra homines regis, qui huc transmissi sunt, vt in pacto debeamus subscribere, sed recordantes eorum, quæ Agilulfus Basilio viro clarissimo conuicia super nos in beati Petri dixisse fertur iniuriam, quanuis hoc penitus idem Agilulfus negauerit, à subscriptione tamen abstinere præuidimus. ne nos, quæ inter eum, atque excellentissimum filium nostrum, dominum Exarchum, petitores sumus, & medij, si quid forte clam sublatum fuerit, falli in aliquo videamur, & nostra ei promissio in dubium veniat. &, si qua de futuro, quod absit, necessitas fuerit, occasionem inueniat, qualiter nostræ petitioni consentire non debeat. Et idcirco petimus vt sicut & à filio nostro excellentissimo poposcimus, gloria vestra ea, qua nobis caritate vnita est, peragat, quatenus antequam homines ipsi ab Arichi reuertantur, rex eis sub festinatione scripta transmittat, quæ tamen advos deferantur, in quibus eis præcipiat, vt nos subscribere non petant. Sed si tantum est, glorioſum fratrem nostrum, vel de episcopis vnum, aut certe archidiaconum subscribere faciemus. Ex his verbis, atq; ex iis, quæ postea consequutæ sunt, rebus, satis apparet, hanc pacem parum sanctã, nec firmo admodũ vinculo constrictam, fuisse. Annus inde Christi sexcẽtesimus quie-

600. te Romanis tota Italia parta fuit insignis. Eo anno Agilulfus Romani belli cura perfunctus fœdus cum Theodeberto, nouo Francorum rege, instaurauit. ac Duces Longobardorum, qui rebellauerant, Zangtulfum Veronæ, Gãdulfum Bergomi, & Varnecausum Papiæ inuasit, atq; armis subactos prodendi exempli causſa vita exuit. Constantio Mediolanensi archiepiscopo mortuo, cũ successori substituendo comitia haberentur, duo ad eam dignitatẽ euecti sunt, Adeodatus Mediolanensis, & Agilulfus Longobardus, ille à clero Catholico, hic ab Arriano electus. Dissidio autem ecclesia laborante, Gregorius pontifex de more consultus, omnem auctoritate sua controuersiam sustulit. Adeodato, quem Catholici designauerant, confirmato, haud æquum esse existimans, in hominem, qui à non catholicis, & maximè Longobardis lectus esset, præbere assensum.

601. Proximo, quod homines tacita iampridem animorum suspicione præceperant, in apertum euasit. Callinicus namque cum propter ambiguam pacem vtrinque infida, ac suspecta essent omnia, bellum potius inferendum, quam expectandum ratus, Ducibus aliquot Lõgobardorum ad se traductis, Regis in fines impetum facere occupauit. Quippe Mutinam, & Regium infirma tum Longobardorum oppida, cum exercitu prætergressus, Parmæ oppidum ex improuiso inuasit: eoque expugnato Godescalcum regis Agilulfi generum Ducem vna cum vxore regis filia comprehendit, ac Rauennam captiuos abduxit. eodemq; tempore cohortes aliquot expeditas misit, quæ Brixillũ à Longobardis desertum occuparent, ac præsidio firmo tenerent. Quæ vbi comperit Agilulfus, iracundia statim, eaque non iniusta exarsit, ac bellum maiore, quàm ante, mole instaurare decreuit. Cæterùm inferendi belli hæc est ratio instituta. Lõgobardorum, qui in fide essent, copiis, quàm maximas potuit, conuocatis: Romanos pluribus in partibus armis sibi premendos suscepit, vt viribus, animisque in diuersa distractis, facilius eos adduceret in discrimen aut salutis, aut libertatis. Itaque Ariulfo, & Tusciæ Longobardis aduersus vrbem Romæ, & Rauennæ solicitatis, ipse nobiles vrbes Venetiæ, quæ Romanorum in ditione remanserant, Cremonam, Mantuam, Montemsilicis, Patauiumq; tenuit. pertinere non ad animi dolorem solum, sed etiam ad nominis sui gloriam existimans, si quæ oppida ferox Alboini victoria dimisisset, ea ipse Longobardorum ditioni, imperioq; adiungeret. Quod vero longius à periculo videbatur abesse, illud primum inuasit. Hoc fuit Patauium, oppidum & vetustate originis, & oppidanorum quondam opulentia inclytum. &, licet superioribus impressionibus barbarorum accisum, tamen nuper magna Longini Exarchi diligentia permunitũ. Huc igitur magno collecto exercitu adiit. atq; oppidum ingenti virorum, atq; armorum apparatu oppugnauit. ac tandẽ quanuis strenue ab oppidanis, præsidioque defensum, cepit, Longobardis non vim magis, quàm iram in prœlium afferentibus. Præsidio Rauennam dimisso iracundia omnis in oppidum est effusa. Quippe iniecto in ædificia incendio vrbe paruo momento, vt quæ ex materia magna ex parte refecta esset, tota flagrauit. Patauio expugnato, exercitũ inde ad Montemsilicis duxit, atq; oppidum magna mole adortus, facile in potestatẽ redegit. Vtriusque populi ciues ferme se ad æstuaria contulerunt, & se cum priscis Venetis con-

tis coniunxerunt. His rebus nō tam fortiter, quàm prosperè gestis, permoti Duces Gundoaldus Tarenti, & Gisulfus Fori Iulij, qui ab amicitia eius desciuerant, protinus ad officium redierunt, atque in fidem ab eo recepti sunt. Ab altera parte Ariulfus Dux Spoleti, concitatis è Tuscia Longobardis, Callinicum Exarchum prædis ex Rauennate, ac Romano agro agendis, atq; incursionibus assiduè faciendis, quo minus Patauinis occurrere subsidio posset, inhibuit. Cæterum dum hæc armis foris gerūtur, Theodelinda domi studiis pacis intenta, oppidum olim Mogunciatum, tum vero Modoetiam appellatum, quod x i i. millibus passuum aberat à Mediolano, nobilitauit. nam & regiā ibi magnificam condidit, & regiæ basilicam nobilissimā addidit. Basilica inde D. Ioannis Baptistæ nomini consecrata, ipsa se, ac Longobardos multis ei templo muneribus obligauit. Ab illo tempore Longobardi publico voto illius Diui fuere patrocinio commēdati. Loco inde accessit dignitas, postquam corona, de qua dixi, ferrea ibi custodiri, atque ea ibi coronari reges sunt cœpti. Sic enim Mediolanenses produnt annales, Mediolanensem archiepiscopum eo iure à Gregorio pont. decoratum, vt vacante Italiæ regno, ipse post x i i i i. dies suffraganeorum suorum concilium aduocaret, atque ex eorū sententia regem constitueret, eumque corona ferrea à Theodelinda instituta Modoetiæ redimiret. Quod ius à rege vllo Longobardorum vsurpatum, Paulus nusquam ostendit. imo morem eis fuisse ait, vt hastam regi declarato porrigerent. Verum ne auctoritatem prorsus Mediolanensibus abrogem, illud facit, quòd coronam hāc ferream post Carolum Magnum omnibus Italiæ regibus video deinceps fuisse solemnem. &, quòd hoc muneris Gregorium Theodelindæ petenti tribuisse, non sit absonum, vel vt gratiam reginæ referret, cui plurimum se debere ipse in Epistolis confitetur: vel vt archiepiscopo accessionem dignitatis adiungeret, quam superioribus annis Longobardorum immanitate afflictam prostratamque fuisse, sentiret. Eodem anno Rauennates, & cæteros, qui oram maris accolunt, rursus grauissima pestilentiæ lues incessit. eademq; longius lapsa proximo magnam hominum stragem in vrbe, agroq; Veronensi edidit. Tum quoq; sanguineæ hastæ in cælo visæ, & per noctem lux clarissima fulgens mirifice pauida, ac præsentis belli euentu suspensa Italorū pectora concusserunt. Rebus Italicis Constantinopoli nuntiatis, Mauricius Callinico, quòd Longobardū bello prouocasset, neq; Patauium in potestate retinuisset, iratus Smaragdum iterum ei successorem substituit. Is Rauennam cum supplemento copiarum aduectus Mantuam, & Cremonam maioribus, & validioribus præsidiis confirmauit, haud dubius, Agilulfum Patauio, & Montesilicis non contentum ad eas quoque oppugnandas ducturum. Agilulfus autem apparatu illius percepto ad domesticas copias magna quoque alienigenarum auxilia comparauit. Hi Sclaui fuerunt, quos Cacanus Hunnorum societate cum Agilulfo coniunctus è Pannonia misit. Quibus conuocatis, ac simul omnibus expugnandarum vrbium instrumentis expeditis, Iulio mense Mediolano egressus est. ac solicita expectatione tanti vtrinque apparatus Italia Cremonam duxit. Vrbs vehementissimè oppugnata omnem hostium molem fortiter per multos dies sustinuit: verum superante, atque muros vndique supergrediente hostium multitudine demum x i i. Kal. Septembris concessit in potestatem. Capta vero non aliter, ac Patauium, ad solum vsque euersa est, Agilulfo non victoriæ magis, quàm iræ, atque vltionis libidine perfurente. Cremona recepta bellum inde Mantuam est translatum. Locatisq; circum castris, ac fixis idoneo loco tormentis, mœnia tanta ictuum grandine verberari cœpta sunt, vt percutiendi non ante finis sit factus, quàm in vrbem miles victor inductus. vrbs Idibus Septembris capta, auariissimè, fœdissimeque diripitur. Hoc metu Romani, qui Volturniæ castrū tenebant, adacti, ilico deditionem fecerunt. qui vero Brixillum insederant, igne in tecta illato, præcipiti se inde fuga proripuerunt. Cremonæ, & Mantuæ cladibus Cremēse castrum, accolis in eum locum, vt à Longobardorum iniuriis tutum, confluentibus, ita creuit, vt tribus vicis ad nouam recipiendam multitudinem augeri necesse fuerit. Cremete inde sine filiis mortuo, Crema peruenit ad Agilulfum. Ariulfus vt superiore anno Callinicum, sic hoc Smaragdum hostilibus incursionibus fatigando ab oppugnando Agilulfo auertit, ac Romanos, Rauennatesque acrius vexare perrexit. Qua de re Gregorius animi anxius ad magistros militum, vt se ad opprimendum eū accingerent, scripsit. Eæ literæ Iunio mense sunt datæ. & quidem ad Velocem magistrū militum in hunc modum:

602.

Et pridem expreſsimus gloriæ veſtræ, quia milites illuc parati erant venire. Sed quoniam inimicos congregatos & hic diſcurrere epiſtola veſtra ſignificauerat, hæc eos hic cauſſa retinuit. Vtile vero nunc eſt viſum, vt aliquanti illuc milites tranſmittantur, quos gloria tua admonere, & hortari, vt parati ſint ad laborem, ſtudeat. Et occaſione inuenta cum glorioſis filiis noſtris Mauricio, & Vitaliano loquere. & quæcunque vobis Deo adiutore pro reip. vtilitate ſtatuerint, facite. Et ſi huc, vel ad Rauennates partes nec dicendum Ariulfum cognoueritis excurrere, vos à dorſo eius ita, vt viros fortes decet, laborate. Et ad Mauricium, ac Vitalianum magiſtros militum ita. *Allidio nobis ſcripſit, quia in proximo iam Ariulfus eſſet. Et timuimus, ne milites, qui ad nos diriguntur, in manus eius inciderent. & tamen hic, quantum Deus adiuuerit, contra eum filius noſter glorioſus magiſter militum ſe parauit. Sed & gloria veſtra, ſi huc perrexerit ipſe hoſtis, ſicut conſueuiſtis, cum auxilio Dei à dorſo eius, quod poteſtis, perficite. Speramus enim in omnipotentis Dei virtute, & ipſius beati Petri Apoſtolorum principis, in cuius natali ſanguinem effundere deſiderat, quia ipſum ſibi contrarium ſine mora inueniet.* Item ad eoſdem. *Vndecimo die menſis Iunij Ariulfus hanc epiſtolam, quam vobis direximus, tranſmiſit. Et ideo relegentes eam videte, ſi in fide ſua Soanenſes, quam reip. promiſere, perſtiterunt, obſides dignos, de quibus poßitis confidere, ab eis percipite, & inſuper eos ſacramentis obſtringite, reddentes illis, quod loco pignoris ſuſtuliſtis, ſermonibus veſtris eos ſanantes. Si autem manifeſtiſsime cognoueritis, eos cum Ariulfo de ſua ſubditione loquutos fuiſſe, vel certo obſides ei dediſſe, ſicut nos Ariulfi epiſtola, quam vobis direximus, dubios reddidit, ſalubri conſilio pertractantes, ne in aliquo anima noſtra de ſacramentis grauetur, quod vtile reip. iudicaueritis peragite. Sed ita gloria veſtra faciat, vt neque ſit aliquid, vnde poßimus ab aduerſariis comprehendi, neque in quo, quod vtilitas reip. exigit, quod auertat dominus, negligatur. Præterea glorioſi filij eſtote ſoliciti, quia, quantum comperi, hoſtis collectam habet, & Narnijs dicitur reſidere, & ſi huc curſum, deo ſibi irato, mittere voluerit, vos loca ipſius, quantum dominus iuuerit, deprædate, aut certe ſcultas, quos mittitis, ſolicite requirant, ne dolens factum ad nos diſcurrat.* Arichis Dux Beneuenti, quantum coniectura colligi licet, quieuit. indicio eſt epiſtola Gregorij ad illum hoc anno ſcripta, qua petit miniſtros ſuos à procuratoribus eius ad trabes quaſdam ad vſum baſilicæ Vaticanæ incidendas, atque ad mare deportandas iuuari. Scripſit etiam ad Smaragdum Exarchum epiſtolam, ſexta ineunte indictione, qua Iſtriam adhuc in poteſtate Romanorum fuiſſe oſtendit. Eodem tempore, Septembri menſe, acris eſt in Oriente ſeditio concitata. Quippe exercitus Mauricij tumultu in caſtris facto Phocam centurionem virum manu, conſilioque promptiſſimum Imperatorem acclamauit. atque in Hebdomum adductum per Cyriacum patriarcham coronandum x. Kalendas Nouemb. curauit. Phocas poſt quintum diem in vrbem inuectus Leontiam coniugem Auguſtam coronauit. ac deinde immiſſis ſatellitibus Mauricium, qui ad primum ſeditionis nuncium vrbe profugerat, cum filiis, & tota familia, atque amicis eius VIII. Kalend. Decembris interfici iuſſit. Idem, cum coronaretur, à patriarcha iureiurando, ſe Catholicam diſciplinam tutaturum, adactus eſt. Quæ res Gregorio nunciata ipſum non ſecurum modo, ſed lætum etiam, ac bonæ ſpei plenum effecit. Itaque nuncium extemplo ad eum miſit cum litteris, quibus afflictum iam per triginta quinque annos Italiæ ſtatum edocuit, eumque ad opem primo quoque tempore ferendam orauit. *Latorem,* inquit, *præſentium diaconum feci, & ſub celeritate tranſmittere ſtudui, qui cuncta, quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tẽpore valeat clementiæ veſtræ ſuggerere. Propter quod rogo, vt ſerenitas veſtra pias aures inclinare dignetur, vt tanto nobis valeat celerius miſereri, quanto afflictionem noſtram verius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladiis, ac quantis barbarorum incurſionibus ecce iam per triginta quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere vocibus ſuggeſtionis valemus. Sed in omnipotente Deo confidimus, qui ea, quæ cæpit, conſolationis ſuæ bona perficiet.* Scripſit etiam alteras ad Leontiam

603. Auguſtam, quibus tantum ei dignitatis faſtigium gratulatus eſt. Sequenti anno natus eſt Agilulfo ex Theodelinda filius. quem die paſchatis iuſſit ſacro lauacro tingi, atque Adalualdi nomine appellari. Secundus Tridentinus epiſcopus ipſum de fonte ſuſcepit, vir probata ſanctitate vitæ per ea tempora clarus. Septimo Calendas Maij imagines Phocæ, & Leontiæ Auguſtorum Romam de more delatæ ſunt. Eis in conſpectum productis clerus, & ſenatus in Lateranenſi baſilica Iulij lętitia geſtiẽs acclamauit. *Exaudi Chriſte. Phocæ Auguſto, & Leontiæ Auguſtæ vita.* Inde iuſſu Gregorij in oratorio S. Cæſarij marty-

martyris in Palatio sunt repositæ. Iã omnis belli procella Rauennæ, atq; Exarchatui imminebat. neq; ad eam excipiendam tantum erat in Smaragdo neruorum, quantũ ipsius periculi magnitudo poscebat: cum Agilulfus, & Ariulfus sociatis armorum cõsiliis eodem omnes curas, opesq; intenturi suas viderẽtur. Quod cum Smaragdus haud obscure videret, animum ad consilia pacis Gregorio præcipue suadente conuertit. seq. regi Parmam, & filiam, ac generum cum bonis eorum omnibus redditurum, si finem faceret armorum vellet, ostendit. Neque eam conditionem Agilulfus est aspernatus: vt qui gloriæ, atq; iræ suæ cumulate satisfactum putaret, & rebus prospere gestis modum aliquem imponendum censeret, & Rauennæ expugnandæ difficultatem non ignoraret.
Pax igitur per legatos inuicem missos tractata tandem 1 x. Kal. Iulias die sanctorũ Geruasij, Protasiiq; conuenit. Itaque Gregorius ea re lætus, vt in solemni eorum martyrum commemoratione Missarum initium ab ipsius pacis commemoratione duceretur, instituit. Quod institutum adhuc in ecclesia sanctissime custoditur. tertio vero Kalendas in festo Apostolorum, eadem iureiurando vtrinque magna ceremonia confirmata est. Quo nuncio erecta Italia ingenti gaudio exultauit. Paulus inducias pactas scribit vsque ad Kalendas Aprilis, indictione octaua, anno sexcentesimo quinto futuras. Indictione inde septima ineunte, Gregorius, quanquã exitiali morbo implicitus, litteras ad Theodelindam misit, quibus filium ei natum, & sacra vnda ablutum gratulatus, simul etiam gratias apud eam Agilulfo egit, quòd pacem composuit. *Scripta*, inquit, *quæ ad nos dudum à Ianuensibus partibus transmissistis, gaudij vestri nos fecere participes, propterea quod omnipotentis Dei gratia, & filium vobis donatum, &, quod valde excellentiæ vestræ est laudabile, Catholicæ eum fidei nouimus sociatum. Oramus omnipotentem Deum, vt & vos in mandatorum suorum via custodiat, & eundem excellentissimum filium Adulualdũ in suo munere faciat proficere. Paterna præterea caritate persoluentes salutationis officium petimus, vt excellentissimo filio nostro coniugi vestro pro nobis de facta pace gratias referatis, atque eius animum, sicut consueuistis, ad pacem de futuro per omnia prouocetis.* In eadem etiam epistola scribit, se ita affectũ esse, vt in magnum vitæ discrimen adductus sit. Agilulfi filia Rauenna Parmam reuersa mox partus difficultate defuncta est. Ariulfus item Dux Spoleti decessit. Teudolapius Faroaldi superioris filius fratre in certamine victo ditionem obtinuit. Æstas infesta frugibus omnibus fuit. Vredine segetes omnes extinctę. quam hiems plus solito frigida excepit, quæ vites quoque omnes absumpsit. Hæc mala Gregorij pontificis mortem præ- 604.
nunciasse sunt visa. Ille vero sequenti anno sæuientem diutius ferre morbum non potuit. ac 111. Idus Martias magno Italiæ cum dolore vitam reliquit: cum eximia doctrinæ, ac pietatis suæ magnitudine Ecclesiæ Catholicæ adiumenta subministrasset. vnde merito post mortem in numerum Sanctorum Confessorum, & Doctorum Ecclesię est relatus, ac Magni cognomine decoratus. Post obitum eius induciis sæpius instauratis quieta à Longobardis incursionibus fuit Italia. Quàm vero necessaria pax ista fuerit, ex misero, ac perdito priorum annorum Italiæ statu cognosci potest, quẽ Gregorius idem in Expositione Ezechielis ita descripsit: *Vbique luctus aspicimus, vndique gemitus audimus, destructæ vrbes, euersa sunt castra, depopulati agri, in solitudinem terra redacta est. nullus in agris agricola, pene nullus in vrbibus habitator remansit. & tamen paruæ humani generis relliquiæ adhuc quotidie, & sine cessatione feriuntur. alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. ipsam autem, quæ aliquando mundi domina videbatur, qualis remanserit, Roma, conspicimus, immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium, impressione hostiũ, frequentia minarum. iam de illa omnes potentes ablati sunt. vbi enim senatus, vbi iam populus? omnis in ea dignitatum ordo extinctus, & tamen nos ipsos paucos, qui remansimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt, & post quam defecerunt homines, etiam parietes cadunt.* Venerabilis Beda Gregorij mortem in octauã indictionem, & annum sexcentesimum quintum coniicit. in eoque sibi aduersatur. Nam consentientibus annalibus omnibus Gregorium sedisse annos tredecim, & sex menses prodit. & tamen ad quartum decimum vsque annum pontificatum eius perducit, nimirum deceptus ab iis, qui epistolas Gregorij digesserunt. qui extremas indictionis sextæ in septimam transtulerunt, atque hanc non diligenter cauentibus erroris materiã præbuerunt. quod etiam in aliis nonnullis peccatum fuisse animaduertimus.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE

Liber Secundus.

QVEMADMODVM Alboinus rex Italicum regnum eximia virtutis, ac clementiæ laude fundarit, Agilulfus verò hortatu Theodelindæ miro religionis, ac pacis ſtudio ſtabiliuerit: vt præterea Italia, Eccleſiaque Romana per triginta ſex annos fœdis à Longobardis vulneribus lacerata, egregia tandem Gregorij Magni pontificis cura, atque auctoritate ſanata ſit, libro ſuperiore rettulimus. Hoc vero, qua ratione Græci Imperatores, propter nefandam hæreſim à pontificibus Romanis alienati, Eccleſiæ tranquillitatem euertere: Longobardi vero reges propter inſanam dominandi libidinem capitalibus inter ſe odiis inflammati, ocium Italiæ perturbare contenderint, conabimur enarrare.

PACATO regno, ac tranquillata Eccleſia, Agilulfus animi quietus, quod nemo adhuc fecerat, animum ad ſucceſſorem ſibi ſubſtituendũ adiecit. neq; quin id decus ad filium Adalualdum, licet adhuc infantem, deferret, ſibi dubitandum exiſtimauit. Quare conſilio ſuo nudato, conuentũ in eam rem in Iulium menſem Mediolanum indixit. vbi vero conſtituta dies aduenit, ac Longobardi frequentes affuere, tum, legatis Frãcorum regis Theodeberti præſentibus, Adalualdus in Circo, patre ipſo aſſidente, rex à populo ſalutatus, atq; inſigni regio decoratus eſt. Quin & ſocietate cum Frãcis renouata fœdus cum eis in perpetuum eſt percuſſum. Neque dies alius Italiæ ſpecioſior, aut lætior poſt ingentes tot annorum calamitates illuxit. Sabinianus inde, qui in locum Gregorij pontifex ſuffectus ex diacono fuerat, Idibus Septembris conſecratus, ipſam populorum lætitiam magna omnia de illo ſperantium cumulauit: verum breui omnium opinionem fefellit. Laborabat tum ingenti rei frumentariæ inopia ciuitas. Qua re animaduerſa ille, cum extemplo horrea, ſicuti aſſueuerat, Eccleſię aperuiſſet, frumentum quidem populo diuidi iuſſit, verum non gratuitò, vt Gregorius, ſed pretio ſolidorũ tredecim in ſingulos modios conſtituto. Quo facto offenſi pauperes, quos Gregorius in monaſteriis, xenodochiis, & diaconiis, frumento publico ſuſtentarat, ipſum facto agmine adierunt, obſecrantes, ne quos Gregorius tanta caritate pauiſſet, eos ipſe extrema contabeſcere inedia ſineret. Quibus vocibus ille perſtrictus turbato vultu reſpondit: ſi Gregorius laudis quærendæ cauſſa vniuerſos ad ſe attrahere populos voluiſſet, ſe illos ſaturare nõ poſſe. Dicto autem erga Gregorium iniquo mox facti quoq; grauioris acerbitatem adiunxit. ſiquidem vſque adeo inuidum ſe gloriæ eius exhibuit, vt etiam ſcripta illius ſanctiſſima criminatus, ea delere, atq; ex hominum memoria euellere cogitarit. feciſſetq;, æquis multorum animis, vt ea combureret, niſi Petrus diaconus, intimus Gregorij quondam familiaris in medium progreſſus, iureiurando affirmaſſet, ſe columbam lucubrantis ipſius auribus aſſidentem ſæpius conſpicatum eſſe: ex quo intelligi poſſe, quæ ſcripſit, eum non ſine cæleſti Spiritus ſancti afflatu ſcripſiſſe. Qua voce æſtimari vix poteſt,
605. quantum præclaris Gregorij monumentis fidei, atq; auctoritatis adiecerit. Poſtero vero anno in quiete à Gregorio ter liberalitatis erga pauperes adhibẽdæ admonitus, ne ita quidem illius auctoritati obtemperauit. Itaq; rurſus acrius caſtigatus in capite leuiter eſt percuſſus. Quem ictum ſæuus adeo dolor excepit, vt XI. Kalendas Martias eo ipſo cõfectus obierit. Sabiniano inde Bonifacius tertius ſubrogatur. Mẽſe Aprili, & Maio ſtella crinita conſpecta eſt. Mortuus eſt Seuerus patriarcha Aquileienſis. Poſt Longobardorum in Italiã aduentum, antiſtes Aquileienſis relicta Aquileia Gradũ tenuerat, atque vnus ipſe omnibus epiſcopis Venetiæ, Iſtriæque præfuerat. Ab hoc tẽpore duo patriarchæ fue-

chæ fuerunt, vnus, qui Aquileiam, alter, qui Gradum insedit. Huic instituto causſam attulere Longobardi. Gisulfus enim Dux Foroiulienſis, Christiana religione ſuſcepta, vetus ditioni ſuæ dignitatis huius faſtigium quærens, ſacros honores nouo exemplo diſtribuere auſus, Ioannem abbatem per clerum Aquileienſis Eccleſiæ deſignandum patriarcham curauit. Contra vero, Candianum clerus Gradenſis elegit. Diſſidio pernicioſi in futurum exempli oborto, res Romam delata. Pontifex Ioanne reiecto Candianum probauit, eumq; pallio exornauit. Neq; eo ſecius Giſulfus ſuum patriarcham retinuit. Hinc ipſarum eccleſiarum diuiſio conſecuta. Aquileienſi omnes epiſcopi paruerunt, qui in continenti Venetia, quæ erat Longobardorum, ſederunt. Gradenſi ij, qui æſtuaria atq; Iſtriam Imperatorem reſpicientia tenuerunt. Eare Ioannes epiſcopus Concordiæ motus ſedem ſuam Caprulas ad æſtuarium tranſtulit. Vt autem Longobardi poſt hac prolatis armis Venetos inſulanos infeſtos habuerunt, ſic patriarcha Aquileienſis, quē Longobardi fouebant, Gradenſis, cui Veneti obediebant; poſſeſſiones, & iura nunquam deſtitit oppugnare. Eodem tempore Bonifacij pontificis late virtus emicuit. nam, cum Eccleſiam Romanam duplici infamia laborantem videret, vna, quod ſacro ardente ambitu viuentibus epiſcopis de ſucceſſore deligendo conſultaretur, altera, quòd Eccleſia Conſtantinopolitana ſuperbo ſibi Vniuerſalis aſciſcendo titulo omnium principatum eccleſiarum aucuparetur, qui ſoli Romanæ ex omnium Conciliorum decretis deberetur, vtramq; labem pro ſua prudentia, ac magnitudine animi ſibi eluendam eſſe è veſtigio cenſuit. Itaq;, conuentu ſeptuaginta epiſcoporum Romæ coacto, ex eorum ſententia ſtatuit, ne quis pontifice, aut epiſcopo ciuitatis ſuæ viuente, de ſublegando ſucceſſore tractaret, ſed poſt tertium diem, quàm epiſcopus deceſſiſſet, in æde conuocati, quē idoneum iudicarent, omni remota gratiæ, ambitusq; ſuſpicione, communi cōſenſione deligerent. quin etiam legatis ad Phocam Imperatorem miſſis obtinuit, vt controuerſię de principatu Conſtantinopolitanæ eccleſiæ, quam Mauricius fouerat, modus imponeretur. decretumq; factum, vt Romana Eccleſia prima omnium Eccleſiarum eſſet, perinde atq; veteribus in Conciliis ſanctum eſſet; Romanam vero proxime non, vt ante, Alexandrina, ſed Conſtantinopolitana exciperet. Hoc propter auguſtam ipſius Imperij ſedem illi eccleſiæ honoris eſt habitum. Menſe Nouembri, cum ſtella comata iterum hominibus affulſiſſet, pridie Idus pontifex ipſe Bonifacius obiit. Longobardi Etruriæ, cum induciis Aprili menſe exactis repente duo ex Romana ditione oppida, Orbitum, & Balneoregium inuaſiſſent, Smaragdum Exarchum earum inſtaurationem ab Agilulfo petere coegerunt. Eę Nouembri menſe in alterum annum duodecim millibus ſolidorum acceptis conceſſæ. Subſequenti anno Agilulfus graue, ac gloria maiorum indignum ar- 606.
bitratus, regem Longobardorum tot rebus fortiter, ac proſperè geſtis inſigne tributum adhuc Francorum regi annuum penſitare, legatos tres hac de re cum ingenti vi pecunię ad regem Clotharium miſit. qui intimis regis conſiliariis pecunia ſibi cōciliatis, per eos triginta ſolidorum millia regi obtulerunt, ac tributi remiſſionem in perpetuum rettulerunt. Ex altera parte Smaragdus curis omnibus belli ſolutus, liberiore animo pacis tractare opera cum cœpiſſet, opus inſigne molitus eſt. quippe Ferrariam, qui tum vicus erat ad Padum exiguus, mœnibus, quibus adhuc caruerat, ſepſit. atq; eam in formam caſtri redegit. quæ poſt ad inſignis vrbis magnitudinem, atq; amplitudinem aucta, potentiſſimorum in hunc vſque diem Principum ſedes eſt conſtituta. Eodem anno Bonifacius quartus in locum Tertij ſubrogatus, pontifex v. Kal. Septembris eſt cōſecratus. Nouembri menſe inducię inter regem, atq; Exarchum in triennium ſunt renouatæ. Sequentibus inde duobus annis, Italia nouis calamitatibus, nempe annonæ inopia, aquarum illu- 607.
uie, & morborum vi grauiſſime fatigata eſt; proximo vero, cum Agilulfus rex legatos ad 608.
Phocam Imp. pariterq; Phocas ad Agilulfum regem iungēdæ amicitiæ cauſſa miſiſſent, 609.
ac fœdus inter ſe percuſſiſſent, eadem certiorem in ſpem veteris aliquādo quietis, dignitatisq; recuperandæ venit. Hanc vero etiam cumulauit præclarus Bonifacij Quarti pontificatus. qui inſignem Tertij gloriam æmulatus illuſtria duo ad memoriam opera edidit. Anno namque qui ſubſequutus eſt, ſexcenteſimo decimo, conuentu epiſcoporum ha- 610
bito legibus labentem monachorum diſciplinam coercuit. vt Beda horum temporum æqualis ſcriptum reliquit. & litteris ad Phocam miſſis templum, quod erat in vrbe nobiliſſimum, iam inde à M. Agrippa ſub feliciſſimo Auguſti Imperio conditum, nomine

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [43] - 31
PUBLIC DOMAIN

Pantheon postulauit.idq; adeptus omni idolorum superstitione sublata IIII. Idus Maij
611. Virgini Dei matri, & omnibus martyribus dedicauit. Inde Ædes Virginis ad Martyres appellata.isq; dies festus omnium martyrum institutus. Postero,seditio in oriente ingẽs oborta. Heraclius Heraclij præfecti Africæ filius, adiuuante patre, Phocam in Imperio se crudeliter,impotenterq; gerentem occidit,atq; à patriarcha Sergio coronatus statim Imperium occupauit.Is,cum prouincias ordinaret, Smaragdo Exarcho successorem in Italiam Ioannem Lemigium Patricium dedit. Lemigius pacatam Italiam,ac quietã Ecclesiam nactus,eum sibi statum enixe tuendum esse constituit.Itaq; exemplo Smaragdi inducias ad Agilulfo rege in singulos deinceps annos popoſcit. neque in præfectura sua
612. vel ingenij lenitate,vel consilij maturitate bellicæ rei aliquid attigit. Sequenti, Marinia- no Rauennati antistiti vita functo suffectus est Ioãnes Quartus Classensi oppido natus.
613. qui & ipse apostolicæ sedi fuit deditus. Proximo, VI. Kal. Aprilis Heraclius Constantinum filium consortem recepit Imperij.eodemq; anno VIII. Idus Maij Bonifacius pontifex obiit. eiq; Deusdedit suffectus XII. Kal.Nouembris consecrationem accepit.Sub id tempus Columbanus,homo in insula Hybernia natus, atq; eximia doctrina, & rigida vitæ innocentia,notus postquam Luxouiense monasterium cõstituerat, ac sanctitatem suam Francorum regibus multis modis probarat, in Italiam venit, atq. ab Agilulfo rege benignè acceptus cum multa alia egregię pietatis suę monumenta edidit, tum in primis
614. Mediolani agens, Arrianos,qui multi adhuc in regno erãt, & verbis, & scriptis, ipso probante Agilulfo,concidit.sequenti vero, cum optionem à rege accepisset, vt vbicunque vellet,sibi monasterium conderet,neq.de loco secum cõstituere incertus animi posset, vbi Bobij nomen apud regem celebrari audiuit,noua subito loci cupiditate exarsit, atq. eum à rege popoſcit. Erat autem ad regem delatum, basilicam Petri apostoli quandam Appennini in saltibus reperiri; locum circa soli vbertate fœcundum,aquis irriguum,copia piscium affluentem,quem veteres Bobium ab riuo ibi fluente vocassent, non multis millibus passuum à Papia distantem. Hunc igitur locum Columbanus adeptus extẽplo basilicam,quæ semiruta erat,refecit, & monasteriũ addidit, & aduocatis monachis abbas præfuit. atq. ibi post annum interiit. Columbanum inde Attala, Attalam, Bertolfus abbas est consecutus.Quos omnes inter sanctos relatos Beda prodidit,qui illorum vitas descripsit. Monasterium ab Agilulfo,& posteris eius ditatum,& monachorum sanctita-
615. te,& Catholicæ fidei defensione præcelluit. Insequens annus memorabili Foroiuliensium clade,& Rauẽnati,Campanoq; tumultu fuit insignis. Cæterum Longobardorum opes in Foroiulienſi Ducatu hoc modo acciſæ ſunt.Cacanus Hunnorũ adolescens prędandi cupiditate illectus cum expeditis militibus è Pannonia exiit, atq. ex improuiſo in Ducatum Foroiulienſem irrupit. Ad huius rei nuncium excitus Dux Gisulfus haudquaquam se deseruit,verum impigrè,ac fortiter cum omnibus,quos contrahere in tempore potuit,Longobardis occurrit.& in conspectum hostis progressus rem summę committere pugnæ non dubitauit.verum virtutẽ fortuna destituit.nam collatis signis, cum multitudine hostium circumuentus vim,ac molem eorum sustinere non posset, ipse cũ suis ferè omnibus est occisus. Hac clade accepta Romilda vxor, & filij Ducis atque eorum, qui in pugna ceciderant,in oppidum se Foriiulij receperũt. reliqua vicina castra reliqui tenuere.in iisq;,ne prædæ Hunnis essent,idoneis se præsidiis muniuere. Hunni inde,cũ cætera latè incendio peruastassent,postremo ad Forumiulium accesserunt,atq.illud corona circunderunt. Interim Cacanum oppidi mœnia explorandi causſa obequitantem,Romilda è muris conspicata,repente insano amore adolescentis exarsit, & nuncio ad illum misso se,si iungi secum matrimonio vellet,oppidum tradituram ostendit.Cacanus accepit conditionem,verum fefellit fidem.namq. in oppidum receptus omnia direptione,atq. incendio miscuit,ac Longobardos captiuos fecit, & Romildam vna nocte vxoris loco habitam duodecim inde Hunnis ad libidinem exatiãdam prostrauit. ac demum supplicij causſa erecto palo suffixit.Hunni filiabus eius virginibus,cognito eximio pudicitiæ studio,pepercerunt.Perfidia Hunnorum perspecta Gisulfi filij Tato,Caco,Rodoaldus,& Grimoaldus,cum occultè se ex hostium manibus eripuissent,fuga salutẽ petere contenderunt. Ex quibus vnus eorum Grimoaldum puerum currenti effusè equo male hærentem perimere,ne in manus peruenirent hostium,voluit.verũ puero clamante,& se apte insessurum,& cæterorum cursum æquaturum esse dicẽte deterritus, ipsum

in

in equum nudum impoſuit,& ſe ſubſequi iuſſit. Reliquis autem elapſis Grimoaldus ægre equo inſiſtens ab inſequente Hunno eſt captus. verum, cum in caſtra reueheretur, facinus in viro, ne dum in puero, memorabile edidit. Nam pręeuntis equitis,& equum ſuum freno trahentis caput tanta vi gladio appetiit, vt ſopitum, exanimemq; reliquerit. Ita repetita fuga curſu intentiore vſus, fratres tandem eſt aſſecutus. Hunni vero ex Ducatu proficiſcentes Longobardos viros, mulieres, ac pueros abduxerunt captiuos, fide data, ſe eos, vnde digreſſi eſſent, Pannoniæ in finib. locaturos. verũ ſolita perfidia vſi, vbi ad Sacrum Campũ peruenerunt, Pannoniæ in finib. trucidarunt. Giſulfi filij poſtquã hoſtes è finib. abiiſſe cognouere, cõtinuò domũ repetiuere. ex quibus qui cęteros ætate antecedebant Tato,& Caco paternã ditionem adminiſtrarunt. Dum hæc inter Longobardos geruntur, Rauennates tumultũ in vrbe grauiſſimũ concitarunt. Nam Ioãnis Exarchi ſuperbiam, atq; intolerantiam auerſati, q; onera ſolito grauiora imponeret, ad arma conſurrexerunt, atq; ipſum concurſu populi in regiã facto, cum iudicibus, quos ad ius dicendum ſecũ adduxerat, occiderunt. Neq; vero magis quietæ res in Campania, alterius Ioannis Conſinij Ducis Neapolitani cauſſa fuere. Is libidine dominationis incenſus, fide violata Neapolim occupauit, atq; ibi ſe validis aduerſus Imperatorem præſidiis cõfirmauit. Quibus rebus in Græciam nunciatis, Heraclius Eleutherium Patricium,& cubicularium ſuum, hominem conſilio, virtuteq; præſtantem Exarchum in Italiam deſtinauit. Eodem anno Auguſto menſe, indictione tertia, terra ingenti motu contremuit. Terræmotum vero fœdiſſima lues eſt cõſequuta. Hoc erat Scabiei genus, Elephantiæ nomine appellatum, quod affectorum ora adeo lacerabat, vt viuentes, ne dum mortui, haud poſſent dignoſci. quo tempore pontificia ſanctitas inſignẽ ſe hominib. declarauit. nam cum pontifex obuio elephantiaco homini oſculum obtuliſſet, extemplo priſtinæ illum ſanitati reſtituit. Clarus annus cæteris rerum nouitatib. trium illuſtrium virorum obitu euaſit illuſtrior, Secũdi Tridentini epiſcopi, Gundoaldi Theodelindæ fratris Ducis Haſtenſis, & regis ipſius Agilulfi. Agilulfus per annos x x v. regno erat potitus, homo cum bellica laude, tum Chriſtiana fide egregie culta inſignis. Hic enim primus rex Catholicã doctrinam probauit, atq; eccleſiis,& monaſteriis priuilegiis honeſtiſſimis, ac poſſeſſionib. fructuoſiſſimis exornatis ſucceſſores ſuos honeſto exemplo ad ſui imitationẽ accendit.

FL. ADALVALDVS REX V. *Cum Theodelinda matre.*

Post exceſſum Agilulfi Adalualdus filius, vt qui iampridem fuerat regni ſocius à parente aſcitus, & à Longobardis confirmatus, regnum gerere cum Theodelinda matre perrexit. Ab his, compoſitis Italiæ rebus, nihil rei bellicæ adminiſtratum. Magni vero progreſſus catholicæ pietatis in ſtudio facti. templa paſſim inſtaurata, ac magnificis operibus exornata. epiſcopi, atq; abbates eximiis priuilegiis honeſtati. Extant ad huc verba, quibus ipſi inſignis S. Ioanni Baptiſtæ donationis tabulas obtulerunt. *Offert glorioſiſſima Theodelinda regina vna cum filio ſuo Adalualdo rege S. Ioanni patrono ſuo, de dono Dei, & de dotibus tabulas ſuæ donationis, quas in ſuorum præſentia ſcribi iuſſit. Si quis quolibet tempore has teſtes voluntatis ſuæ corruperit, is iudicij extremi die cum Iuda proditore damnetur. Bonis S. Ioannis nullo modo ſe debeat aliquis immiſcere, niſi tantum ſacerdotes, qui ibi ſeruiunt die, ac nocte, tantumq; famuli, ac famulæ, qui ibi ſubiecti ſunt, cõmuniter debeant viuere.* Quieta in Occidente Eccleſia, in Oriente Perſę Chriſtiano nomini infeſtiſſimi bellum internecinum, odio maximè religionis, gerebant. ac Chriſtianorum prouincias auarè, crudeliterq; vaſtabant. Præcipuè hoc anno Coſrois regis ductu facinus memorabile perpetrarunt. Si quidem cum ingenti armatorum numero Iudæam ingreſſi Hieroſolymis captis nonaginta Chriſtianorum millia occiderunt, atque inde abeuntes, Zachariam patriarcham captiuum abduxerunt,& ligna Crucis Domini abſportarunt. Adiiciunt etiam, qui rituales libros compoſuerunt, Coſroem, vt ſanctiſſimæ Trinitati, in contumeliam Chriſtianorum illuderet, domum cœlo ſimilem in Perſide conſtruxiſſe, atq; à dextra parte Crucem, à læua gallum, in medio ſemetipſum ſtatuiſſe. ac ſe patrem eſſe, qui medius inter filium,& ſpiritum Sanctum ſederet, dixiſſe. Poſtero anno Gregorius Patricium aduerſus 616.
Duces Giſulfi filios, Hunnorum perfidiam adæquauit. Hic Opitergium, cæterasq; citra oppidum Foriiulij ciuitates, nomine Imperatoris, adminiſtrabat. adoleſcentes autem

Tatonem,& Caconem improuidos nactus facile se in insidias trahere posse,est arbitratus. Itaque simulata amicitia Tatonem se filium adoptare velle cædenda Longobardorum more barba dixit,atque ipsum propterea Opitergium accersiuit. Vbi vero credulus ille cum Cacone fratre,atq. alio non indecoro comitatu vrbem iniuit, continuò portas iussit occludi,atque in eos a parata armatorum multitudine impetum fieri. Quod vt Tato persensit,alacriter se cum suis ad prælium præparauit,ac varia per vicos, & fora vrbis prœlia,eaq; haud incruenta commisit. verum superantibus oppidanis tandem ipse cum suis omnibus est extinctus.Gregorius capite Tatonis ad se delato ne periurus videretur,barbam præcidit. Hoc nuncio accepto repente patruus eorum Grasulfus Ducatũ inuasit,Rodoaldo,& Grimoaldo nondum satis virium ad imperandum propter ætatis imbecillitatem habentibus. Hi postea seuerum patrui imperium aspernati ad Arichim Ducem Beneuentanum nutricium nuper suum se contulerunt. Eodem anno Eleutherius Exarchus infinita cum potestate Rauennã accessit.ac statim iudicio cõstituto quæstionem de cæde Ioannis,& iudicum eius,seuerissimam habuit. quosq; eius flagitij auctores,aut participes comperit,supplicio capitali affecit. Inde Neapolim aduersus Consi nium maturatum. Ex itinere Romam progressum,vniuersa ciuitas cum vexillis,atq.exercitu obuiam effusa excepit. Vrbe inde digressus Neapolim adiit,eamq;, cum à Ioanne excluderetur,admotis castris oppugnare instituit. Vrbs munita aliquandiu egregiè se sustinuit.demum qui in præsidio erant,crebris prœliorũ contentionibus fatigatis vna cum ipso Ioanne venit in ditionem. Ioanni vita adempta. oppidanis venia data. Vrbi Dux alius est impositus. His rebus gestis elatus Eleutherius, quod scelus in aliis acerrimè erat vltus,eodem mox se obstringere non est veritus. Quippe animo ad occupandum per occasionem Italiæ dominatum conuerso,Rauennam repetiit,&, quòd sine auxilio militum cogitata perficere se nõ posse cernebat,integrum exercitui stipendium mira beni gnitate persoluit,atque eos omni humanitatis genere sibi adiungere institit. Dum hæc ille animo agitat,pontifex, Deusdedit, VI. Idus Octobris ex hac vita decessit. Tum vero occasionem sibi præbitam Romanæ vrbis occupandæ ratus, dum ciuitas nouo pontifici creando studeret,exercitui profectionem indixit. verum,vbi Bonifacium Quintũ celerius,quàm putarat,suffectum audiuit,benignè milites allocutus ingentium spe præmiorum corrupit,atque eis patientibus titulum Regis assumpsit, ac protinus Romã ducere quasi ad insignia accipienda,contendit.Cæterum,cum Luceolos peruenisset,milites concepti flagitij turpitudinem auersati,defectionem fecerunt,ac tumultu concitato ipsum,tanquam maiestatis compertum,manifestumq; tyrannum, IX. Kal.Ianuarij,occiderunt, Rauennamq; reuersi caput eius ad Imperatorem crimine palam facto, miserunt.postero die in ipso Nataliciorum solemni,Bonifacius pontifex consecratus est.Ciuitas consilio,atque exitu Eleutherij cognito ingenti lætitia triumphauit. Eodem anno Candiano Gradensi patriarcha mortuo, suffectus est Epiphanius notariorum primicerius.& postero,Ioanni Quarto archiepiscopo Rauennati,Ioãnes Quintus. Tumultibus Italicis perlatis in Græciam,excitatus Heraclius in locum Eleutherij Isaacium Patriciũ Exarchum ad gubernandam Italiam destinauit. Idem quotidianis cladibus, quas Persæ christianorum inferebant prouinciis,irritatus,legatos ad Cosroëm regem de rerũ compositione misit.à quo cum responsum tulisset,se christianis non ante parsurum,quàm illi Crucifixo abnegato solem adorare cœpissent,bello ipsum vindicare constituit.Itaque vt quietiore animo in eam vnam curam incumberet, postero anno legatos ad Cacanũ Hunnorum,qui in Thraciam cum exercitu venerat,de pace misit,cumq; eam se daturũ Cacanus ostendisset,regio assumpto comitatu ad eam firmandam processit. verum insidiis petitus relictis regalis opulentiæ impedimentis in vrbem refugit, ac sequenti anno, qui fuit à Christo nato sexcentesimus vicesimus,ne quid hostile domi ad Persicum bellum contendens relinqueret,rursus eam & petiit,& impetrauit. Eo anno Persæ Anastasium Persam,Christianis iam sacris imbutum,monachumq; comprehenderunt,& post acerbissimos cruciatus manu appenderunt,ac demum truncato capite vnà cum aliis septuaginta sacro martyrio affecerunt. Huius deinde ossa miraculis prefulgentia Romam delata sedem ad Aquas Saluias tenuerunt. Postero anno, vt narrat in Vita S.Eustasij Beda, Agrestinus monachus Luxouiensis,relicto abbate suo Eustasio venit Aquileiam, atque ecclesiam illam nactus ab ecclesia Romana propter tria Chalcedonensis Cõcilij capita

Eleutherius himilim regis adsumpsit: et capit amisit.

617. 618. 619. 620. 621.

pita diffidentem, se diffidij eius defensorem exhibuit, ac venenatam super ea re epistolam per Aurium Adalualdi regis notarium ad Bobiensem abbatem Attalam scripsit. Heraclius, vt bellum Persis inferret, exercitum traduci in Asiam iussit, ac proximo anno, peracto Paschate, & ipse traiecit. ac per quinq; continentes annos bellum cum Cosroe rege prosperè administrauit; præfectis eius occurrentibus multis præliis profligatis. 622.
Eo anno in Italia Epiphanium patriarcham Gradensem, Fortunatus, & Bonifacium pōtificem VII. Kal. Nouembris extinctum Honorius exceperunt. Proximo, Eusebius ad 623.
regem Adalualdum magnis de rebus ab Heraclio venit legatus. Is cum apud regem familiariter ageret, siue iussum Imperatoris, siue consiliū suum sequutus, Adalualdo è balneo exeunti poculum specie salutiferum dedit. quo epoto rex desipere, ac planè mentis impos esse instituit. Quod vbi sensit Eusebius, ipsum & iuuenem, & amentem impulit, vt propriæ securitatis caussa principes Longobardorum è medio tolleret. Cœpta inde cæde, ac iam duodecim è primoribus interemptis, ne malum longius serperet, & quasi lentæ tabis contagione sensim ad singulos perueniret, veriti Longobardi, ipsum tyrannum, non regem agere criminati sunt, ac postero anno tumultu excito, regno cum regina matre Theodelinda exegerunt. atq; in eius locum Arioaldum Ducem Taurinatium 624.
suffecerunt, cui Gundeberga Adalualdi regis soror, erat matrimonio copulata.

FL. ARIOALDVS REX VI.

Quo facto ingens subito in Regno est coorta seditio, vniuersis siue sacris, siue profanis proceribus in duas partes distractis, atq; aut huic, aut illi adiunctis. Quippe Arioaldum episcopi Transpadani complexi, alios etiam in suas partes traducere contenderūt. Honorius autem pontifex, atque eius hortatu Isaacius Exarchus, siue Theodelindæ studio incitati, siue Arioaldum, vt Arriana labe infectum auersati, Adalualdum sibi suscepe runt defendendum. Isaacius etiam ipsum exercitu in regnum reducere est conatus. Honorius autem, cum episcopos Transpadanos audisset nobilibus magnopere suadere, vt deserto contra iusiurandum Adalualdo, se ad Arioaldum conferrent, postero anno ad I- 625.
saacium scripsit, vt Adalualdo restituto, aduersæ factionis episcopos Romam ad dicendam caussam mitteret. Eæ litteræ adhuc seruantur apud Iuonem. *Delatum est ad nos, episcopos Transpadanos, Petro Pauli filio suadere conatos esse vt Adalualdum regem desereret, Arioaldoq; tyranno se applicaret. Quamobrem, quia Petrus prauis eorum consilijs respuit obedire, & sacramenta regi Agoni Adalualdi patri præstita, sanctè cupit seruare; & quia hoc Deo, & hominibus est ingratum, vt qui tale facinus vindicare deberent, eorum ipsi suasores existant, rogamus vos, vt postquam Adalualdum diuino in regnum, vt speramus, auxilio reduxeritis, prædictos episcopos Romam mittere velitis, ne scelus impunitum eiusmodi relinquamus.* Cæterum, cum Adalualdum Isaacius non reduxisset, Arioaldus regnum obtinuit. Hic pacis cum Romanis seruatæ laudem tulit, verum hæresi Arriana colenda eam penitus obscurauit. itaque sequenti anno, quamquam certum Beda huius historiæ auctor occultat, Bilidul- 626.
fum monachum Bobiensem ab illa animi prauitate malè multauit. Quippe Bilidulfus ab Attala abbate Papiam missus, forte in ipsum incidit. quo conspecto rex ad suos conuersus dixit; Hic de Columbani monachis est, qui Arrianis salutantibus, abnuunt respondere. Inde iocabundus saluere monachum iussit. Cui monachus, *Grata mihi salutatio tua esset, nisi tu seductoribus tuis, & nefarijs de Christo Deo doctrinis assentires, verùm ineffabilem in vna Deitate vnitatem assereres.* Quæ cum audisset rex, indignatione accensus, Bone Deus, inquit, cur ministrum non habeo, per quem intemperantem huius monachi procacitatem vlciscar? Cui vnus è stipatoribus; Atqui ego summo studio præstabo operam, inquit. Et, annuente rege, primis tenebris monachum ab amico se recipientem, solus solum adeptus vulneribus multis affecit. ac nemine exaudiente, aut vidente, pro exanimi in via reliquit. Haud ita multo post amicus vicem monachi sub noctem domum repetentis solicitus venit, &, cum eum humi iacentem reperisset, perinde ac si sopore oppressus esset, excussit. Quo motu monachus graui quasi è somno excitatus, surrexit incolumis, & cum familiari ad monasterium reuersus se à latronibus pro mortuo relictum, tamen innoxium euasisse narrauit. Qui vero tanti patrator facinoris fuerat, mox à dæmone correptus, vltro suum flagitium prodidit. Qua re palam facta vox in

populo increbuit,talem exitum manere omnes,qui aut monachis Bobienſibus nocuiſſent,aut Arrianis hæreticis ſtuduiſſent. Arioaldus autem de ſalute ſua ſolicitus abbatem Attalam adiit,ac percuſſore tradito,vt ignoſceret,poſtulauit. ſeq; in auctoritate eius futurum,ſi munera ſua recepiſſet,oſtendit. Quæ aſpernatus Attala, monachis tamen, vt
627. pro ſalute ſcelerati hominis ſupplicarent,admonitis,ipſum priſtinæ ſanitati reſtituit. Sequenti anno Theodelinda regina,cum ſummo ſe deiectam regni faſtigio cerneret, nec ſpes vlla recuperandæ dignitatis extaret,mœrore,vt veriſimile videtur,extabuit,femina cum propter cæteras animi,corporisq; virtutes,tum maximè propter flagrans Catholicæ fidei ſtudium omni litterarum laude digniſſima, nec ſolum regno Italiæ, cuius ornamenta,atq; inſignia ipſi penè vniuerſa debentur, ſed etiam grauiſſimo ipſo S. Gregorij teſtimonio inter claras,ac memorabiles mulieres numerãda. Fortunato patriarcha Gradenſi mortuo,ſuffectus eſt Primigenius ab Honorio pontifice conſecratus. Idem annus nobili victoria Perſica,& Cruce Domini recuperata apud Chriſtianos fuit clariſſimus. Heraclius continuis victoriis ſuperiorum annorum elatus ſexto demum cum exercitu ſeſe in Perſidem intulit. ac Razaſtem præfectum regis magno prœlio ſuperauit. Cuius rei terrore perculſus Coſroes, vt aduentum eius vitaret, ex regia Daſtagardæ præcipiti ſe fuga proripuit,ac Cteſiphontem prætergreſſus ad Tigrim contendit. Sarbarus præfectus,& Siroes filius,cum priuatis ſe prouocatos iniuriis quererentur, ab eo defecerunt. Siroes patre per inſidias capto,ac vita ſpoliato regnum, quod ille ad alterum filium traducere volebat,inuaſit.ac ſtatim pacem cum Heraclio fecit,atq; omnes Chriſtianos vnà cum patriarcha Hieroſolymorum captiuos dimiſit. Tum vero inſtante Heraclio ſanctiſſima ipſa Dominicæ Crucis ligna ſunt reſtituta. Quo ſpolio nullum putãs Heraclius
628. eſſe opimius, ſequenti anno, quo Aſterius in Italia eccleſiam Mediolanenſem accepit, ex Perſide Conſtantinopolim rediit, & quidem, quod prætermittendum non videtur, in itinere à Mahometo Sarracenorum principe ad ſe veniente, & quædam poſtulante,honoribus haud mediocribus cultus. Hic eſt Mahometus ille,homo Arabs,qui noua religione ex Iudaica,atq; hæretica Chriſtiana conflata,rudes Sarracenorum animos imbuit,ac primum pro vate habitus, deinde exercitus Imperator effectus, Chriſtianis bellum in Oriente inexpiabile intulit,ac primus nomen,& arma Sarracenorũ,quæ poſt maxima noſtra pernicie claruerunt, in lucem produxit. Exceptus eſt Conſtantinopoli Heraclius ingenti omnium gratulatione,atque lætitia ciuibus obuiam vniuerſis effuſis,
629. ac viis floribus,& feſta fronde,quibus ingrediebatur,ornatis. Proximo,Conſtantinopoli profectus Hieroſolyma adiit,ac Crucem,& patriarcham ſedi,atq; honori ſuo reſtituit. In ritualibus inuenio,cum equo inſidens ad vrbem acceſſiſſet,portam ſua ſponte eſſe occluſam. Cuius rei admiratione attonitus, dum cauſſam quærit, vocem è cœlo audiuit, *Regem regum non ita Hieroſolyma eſſe inuectum.* qua audita extemplo ſe ex equo deiecit, ac nudis pedibus,porta vltro patente,intrauit. Factum eſt autem, vt multorum morbis ad Crucis recuperationem ſanatis Eccleſia diem feſtum in eius honorem inſtituerit,quem *Crucis Exaltationẽ* vocauit. Heraclius Iudæis vrbe pulſis Edeſſam recepit,eamq; Catholicis tradidit,quòd Neſtoriani à Coſroe acceptam tenerent. Inde Hierapolim adiit. vbi de morte Sirois regis Perſarum accepit. Iam Arioaldus aduerſus Bobienſes monachos ſanctitate eorum perſpecta mitior erat factus. Itaque Bertolfo Attalę ſucceſſori,eximiũ hoc anno officium præſtitit. nam cum Procus Derthonenſis epiſcopus, monaſterium ſibi ſubiicere cupiens vicinis ſolicitatis epiſcopis regem conſuluiſſet, ipſe reſpondit, videndum eſſe,num monaſteria procul ab vrbibus ſita, fas eſſet epiſcopis eſſe ſubiecta. & à Bertolfo abbate ſuper eadem controuerſia, quid ſentiret, interrogatus, rem ſynodali iudicio permittendam eſſe aſſeruit. quærente vero nuncio,ſi res ad pontificem deferretur,num abbati,an epiſcopo eſſet ſuffragaturus,minime vero,inquit, fauebo eis, qui negotium famulis Dei faceſſunt. Tum Bertolfus miratus,regem tam benigne de ſe eſſe loquutum,petiit,vt auxilio ſibi ſuo proficiſci Romam liceret. eoq; impetrato Honorium pontificem adiit,ac cauſſam ſuam edocuit.Honorius cauſſa,& diſciplina monachorum percepta,collaudatis eis conceſſit,vt in priſtina libertate manerent, atq; Arrianam perfidiam acriter inſectari perſeuerarent. iusq; indulſit, ne quando Bobienſe monaſterium epiſcopali poteſtati eſſet obnoxium. Interim Italia,Eccleſiaq; bellicis à tumultibus quieſcente,atq. Honorio pontifice in reſtaurandis,atq. ornandis ſacris vrbis ædib.inſiſtente,

noua

noua seditio regiam Constantinopolitanam incessit. quæ postea ipsam etiam Italiã, Ecclesiamq; Romanam grauissime perturbauit. Hæc fuit fœdissima eorum hæresis, qui vnam in Christo Deo, atq; homine voluntatem, atq; actionem ponebant. quæ cum aliquot per annos orientales episcopos infecisset, ad extremum ipsos etiam Imperatores corrupit. qui post cum se à pontificibus Romanis pro officio castigari, &, cum correctionem non admitterent, à corpore Ecclesiæ segregari indignè ferrent, eousq; odio, atq; animi impotentia processerunt, vt etiam nefarias ipsis sacrosanctis sacerdotibus insidias fecerint, eosq; palam tollere ferro, copiisq; conati sint. Cæterum Heraclius in hunc modum Monotheletarum hæresi est imbutus. Annus erat à Christo nato sexcentesimus 630.
tricesimus cum ipse annum Imperij vicesimum Hierapoli agens Athanasium patriarcham, vt vocabant, Iacobitarum, à quo conuentus erat, rogauit, vt Concilium Chalcedonense de duabus Christi naturis acciperet, pollicitus, si in officio fuisset, se illũ patriarcham Antiochiæ creaturum. Athanasius conditione accepta dixit, libenter se in eius auctoritate futurum, vt duas in Christo naturas assereret, verum illud astute de Imperatore quærere instituit, num vt duæ naturæ, sic duæ item voluntates, atq; actiones ineslent. Heraclius quæstionis nouitate permotus vt respõsum, cuius ipse incertus erat, eliceret, rem ad Sergium patriarcham Constantinopolis, & Cyrum episcopum Phasidis rettulit. &, cum constans ab vtroq; responsum accepisset, vt vnam naturam, sic vnam in Christo voluntatem hærere, imprudens eorum opinionẽ susceperit. Eodem anno Bonus Rauennas archiepiscopus creatus. Postero, quantum coniici ex verbis Annonij licet, regia Lõ 631.
gobardorum magna est perturbatione iactata. Adalulfus quidam summo inter Longobardos loco natus reginam Gundebergam de stupro interpellare ausus, cum repulsam, conuiciumq; tulisset, veritus, ne ab ea proderetur, regem adiit, & secreti colloquij copiã nactus dixit, Tato Dux Etruriæ consilia de nece tua cum regina cõmunicauit, vt te sublato illam sibi coniugio societ. Quibus verbis rex incensus ira subito prope amens, coniugem in arcem Amelli coniecit, atq; ibi per triennium in arcta custodia habuit. Post tertium annum Clotharius rex Francorum mulieris misericordia motus, legatos ad Ario- 632.
aldum misit, perperam fecisse arguens, quòd Gundebergam ex regio Francorum san- 633.
guine ortam iniusta caussa damnasset, atq; honore suo dispoliasset. Rege autem se iustã caussam habere dicente, Ansoaldus è legatis vnus, Facile id tibi assentiemur, inquit, si quem ex reginæ familiaribus singulari cum accusatore commisso certamine reginam ipsam permiseris expiare. Hæc erat antiqua Longobardorum consuetudo, vt crimina vel maxima singulari prœlio purgarentur. quæ postea in leges translata per multa tempora obseruata est. Quibus dictis Pitto quidam, Carellum vocat Paulus, ab Arriperto reginæ consobrino productus cum Adalulfo est comparatus. Certamine inito à veritate victoria stetit. Itaque prostrato Adalulfo victus Arioaldus reginam è custodia eduxit, atq; in antiquum locum gratiæ, honorisq; restituit. Eodem anno Maximus, & post eum Martinianus ad Aquileiensem Ecclesiam est euectus. Sequenti, Sarraceni, licet Maho- 634.
meto duce quadriennio ante destituti, exercitum Heraclij in Syria profligarũt. quo metu adactus Heraclius Syriam reliquit, & Crucem Domini, ne barbarorũ in manus perueniret, ex vrbe Hierosolymorum extraxit ac proximo, partem Syriæ, & Ægyptum in potestatem adduxerunt. Eo anno Honorius pontifex basilica S. petri æneis tegulis coo 635.
perta, Confessione vero, & valuis maioribus bracteis argenteis incrustatis 111. Idus Octobris decessit. postero q; toro, nemine per menses decem, & nouem subrogato, apo sto 636.
lica sedes vacauit. Hoc anno Sarraceni Hierosolyma, cum Sophronius ecclesiam regeret occuparunt. Sequenti, Seuerinus pontifex creatus. Eo nondum consecrato ingens 637.
flagitium, ac nescio an aliàs ante auditum Romæ patratum est. Quippe thesaurus Lateranensis ecclesiæ, qui omnium tum erat opulẽtissimus, ad eam diem intactus à ministris est Imperatoris, à quib. custodiri oportuit, expilatus. Mauricius chartularius auctor tanti sacrilegij fuit. Hic siue male erga Ecclesiam animatus, siue ab Heraclio non bene sentiente impulsus, perditis hominibus adhibitis exercitum Ro. ad concionẽ vocauit, atq; ita disseruit. *Vestræ me miseriæ admonent milites, vt vobis, quod in rem vestram sit, suggeram. Vos quanta omnium rerum inopia laboretis, ipsi omnium optimè nostis, quibus ne stipendia quidem debita, ne dum præmia officij extraordinaria persoluuntur. Hoc non culpa Imperatoris accidit, sed clericorum, qui ea supprimunt, auaritia. Existimari enim vix potest, quãtas pecunias Ho-*

norius in Patriarchium Lateranense congesserit. quæ quid prosunt, quando milites, qui earũ constituti custodes sunt, nihil inde emolumenti capiant, sed ibi sine vllo vsu reconditæ conseruentur. Quin igitur itis, & quod clericorũ malignitate negatur, id ipsum vestra fortitudine vindicatis. Quibus vocibus auditis milites acri aduersus Ecclesiam odio incitati subito ad diripiendum patriarchium discurrerunt, sed à clericis, qui cum armata iuuenum manu ad Seuerinum, re prouisa, coierant, magna animorum alacritate repulsi eò perrumpere nequiuerunt. Hoc vbi vidit Mauricius, opinione sua lapsus milites aliquot in patriarchio quasi custodiæ caussa locauit, atque ipse post triduum frequenti iudicum, qui consilio affuerant, agmine circunfusus accessit. ac pacis studio simulato diligenter ipsum vestiariũ obsignauit. ac continuo Isaacium Exarchum de omni re trãsacta edocuit. Hoc nuncio excitus Isaacius repente tanto thesauro inhians Rauẽna Romam aduolauit, & solemni honore exceptus primores Ecclesiæ, quasi superioris tumultus auctores, in exilium egit, ne quis esset, qui conatis occurrere suis aut posset, aut auderet. & post dies aliquot in Patriarchium profectus vestiarium totum exhausit, omni genere donorum refertum, quę superiores Imperatores, Patricij, & Consules S. Petro pro salute animarum suarum ad pauperes subleuandos, redimendosq; captiuos obtulerant. Quas facultates cum Rauennam auertisset, partem inde ad Heracliũ misit, pessime iampridem de Romana Ecclesia promerentem. Eo profecto Seuerinus pontifex Kalendis Iuniis consecratus est.

FL. ROTHARIS REX VII.

EODEM anno Arioaldo rege sine virili stirpe mortuo Longobardi comitia creando regi habuerunt, ac Gundebergæ reginæ mariti, regisq; optionem, vt ante Theodelindæ, dederunt. Illa Rotharim Harodum genere legit, cæteris virtutibus illo loco dignissimum, verum hæresi Arriana, quam maiore, quam adhuc quisquam alius, ope defendit, imbutum. Erant citeriore in Italia duæ inter Longobardos prouinciæ adhuc Imperatoriæ ditioni subiectæ, Alpes Cottiæ, & Opitergium cum omnibus oppidis vsq; Taruisiũ.
638. Has regno Longobardorum adiungere Rotharis cupiens postero ineunte anno Cottias alpes cum infesto exercitu iniit, ac primo aduentu non solum prouinciam Imperatori eripuit, sed etiam opulento, quod ibi antiquitus possidebat, patrimonio exuit. Inde terrore belli in Venetiam translato Opitergium, & cætera, quæ diximus, loca ad deditionem coegit. Exarchus autem, postquam maturè exercitum se ad ea loca adducere nõ posse animaduertit, haud tamen sibi committendum existimauit, quin, quam maxima posset, ope in proximos regis fines irrumperet, atq; omnia terrore, ac tumultu repleret. Itaq; Rotharis, postquam eum recepta Perusia ingenti cum exercitu ad Æmiliam properare accepit, quanta maxima assequi celeritate potuit, ei sese obiecit. & ad Sculte mnã amnem Mutinensem, ipsius prouinciæ finem, nactus sine cunctatione in certamen descendit. Ibi collatis signis octo millia Romanorum occidione occisa. reliqui præcipiti se mandare fugæ coacti. Ea pugna finis inde omnium inter Exarchos, regesq; bellorũ vsq; ad Luitprandi tempora fuit. Primores Opiterginorum amissa patria antiquos Venetos imitati & ipsi se ad æstuaria contulerunt. atq; ad Plauis amnis ostia euecti locatis sedibus vrbem ex Magni episcopi sui auctoritate sibi condiderunt. quam à nomine Imperatoris Heracliam nominarunt. Agrestes homines aliquot cum pecoribus sequuti, cum Heraclię contineri muris non possent, alium sibi locum vlterius muniuerunt. eumq; Equilium appellarunt. Qua re animaduersa Paulus episcopus Altinas Torcellum, & Paulus Patauinus Metamaucum sedes suas catholicas traduxerunt. atq; ea omnia Seuerini pontificis comprobata auctoritate sunt. Seuerino inde per Augustum mensem morbo absumpto Ioannes Quartus Dalmata pontificatum accepit. Hunc demum Heraclius à Sophronio Hierosolymorum patriarcha commonitus de vna Christi voluntate consuluit, atq; acrem à sanctissimo viro de eiusmodi opinionis peruersitate obiurgationem rettulit. itaque pudore affectus, cum neq; susceptum errorem abiicere vellet, neq; aspera Catholicorum sustinere conuicia posset, edictũ proposuit, ne quis vnam, néve duas in Christo volũtates assereret. Mortuo Sergio patriarcha Pyrrhus vt ecclesiam, sic opinionem eius accepit. Ioannes autem pontifex Istros, ac Dalmatas, qui captiui apud hostes tenebantur, missa per Martinum abbatẽ pecunia redemit. & relliquias sanctorũ martyrum

Anastasij,

Anaſtaſij, Venantij, & Mauri, ne à barbaris incumbentibus diſſiparetur, è Dalmatia Romam traduxit, atq; ad fontem Lateranenſem æde condita collocauit. Poſtero anno Saraceni Meſopotamiam, & ſequenti, qui fuit ſexcenteſimus quadrageſimus, pulſo rege Hormiſela regnum Perſarum armis occuparunt. Ioanni pontifici mortuo Theodorus homo Græcus eſt ſubrogatus. Proximo Heraclius è vita deceſſit. Imperium autem primum Conſtantinus filius, deinde eo intra paucos menſes mortuo Heracleonas excepit. Eo anno grauis alius à Mauricio chartulario Romæ tumultus eſt concitus. is ab Iſaacio Exarcho alienatus cum iiſdem, per quos ante Lateranenſem eccleſiam diripuerat, aduerſus Iſaacium coniurauit. accitiſq; ex omnibus finitimis ditionis Romanæ caſtris hominibus Iſaacium regnum affectare inſimulauit, atq; ob id ſolemni eos ſacramento adegit, ſe nunquam in eius auctoritate futuros. Quod vbi accepit Iſaacius, haud mediocriter re nec opinata perculſus continuò Romam Sacellarium cum ſecretis mandatis, atq; expedito militum robore, ingentiq; vi pecuniæ miſit. Is vrbem ingreſſus palam iuſſit edici, ſe veniam, ac pecuniam iis, qui Mauricium reliquiſſent, & ad ſe trāſiſſent, daturum. Quo audito confeſtim milites, ac iudices, qui ſe Mauricio dediderant, ad Sacellarium tranſierunt. ac totos eius ſe iudicio permiſerunt. Mauricium autem, qui cum paucis in ædem D. virginis ad Præſepe confugerat, Sacellarius cōſequutus, ipſum cum ſociis comprehendit, & per vim inde abſtraxit. atq; ad extremum omnes boia in ceruices inducta Rauennam perduxit. Cum autem Ficoclas veniſſet, locum XII. millibus paſſuum ab vrbe diſtantem, ibi iuſſu Iſaacij Mauricio caput abſcidit, idque ſumma haſta præfixum Rauennam detulit. Quo conſpecto Iſaacius haud leuiter gauiſus ipſum in Circo ſummo in ſtipite prodendi exempli cauſſa iuſſit locari, ſocios vero eius in cuſtodiam tradidit maturius de illorum ſupplicio ſtatuturus neque ita multo poſt ipſe obiit repentina morte oppreſſus. Quæ vbi palam facta eſt, illi effracto carcere è cuſtodia euaſerunt. ac domos quiſque ſuas ſalui repetiuerunt. Poſtero anno Conſtans Heraclij nepos, pulſo Heracleona, à ſenatu ad Imperij faſtigium eſt elatus. Is Iſaacij morte accepta Theodorum Calliopam patricium ſucceſſorem ei conſtituit. Pyrrhus patriarcha Cōſtantinopolitanus maieſtatis crimine vrbe pulſus, Romam venit. atque in baſilicam S. Petri ingreſſus tabulas manu ſua ſubſcriptas apoſtolicæ ſedi, præſente clero, populoq; vniuerſo, obtulit, quibus omnia condemnabat, quæ à ſe, aut à deceſſoribus ſuis ſcripta, aut acta aduerſus Catholicam fidem fuiſſent. Qua re peracta magnus ei à pontifice honor eſt habitus. Nam & munera eum populo diuidere, atque in ſella aſſidere iuxta altare permiſit. in Græciam inde reuerſus, cum in eundem impietatis morbum deintegrò incidiſſet, pontifex ſequēti anno iuſta ira incenſus, clerum, & ſacerdotes in eandem ædem vocauit, & dirum in ipſum anathema contorſit. &, vbi per litteras ad ſanitatem nō potuit reuocare, epiſcopi ei quoque officium abrogauit. Pyrrho abdicato Paulus eiuſdem aſſertor opinionis eam dignitatem iniuit. Erat annus, poſtquam Longobardi in Italiam venerant, ſeptuageſimus ſextus. quam ad diem ipſi ſic vixerant, vt legibus nullis ſcriptis, verum veteribus ſcitis vſu quotidiano, ac repetita memoria conſeruatis obtemperarent. Huic igitur incommodo occurrere Rotharis cupiens omnia ſcita collegit, ac multis nouis decretis reip. ſalutaribus aucta, in Tabulas rettulit, quas Edictum vocauit. atque hoc anno x. Kal. Decembris Papiæ publicauit cum hoc proœmio. *Incipit edictum, quod renouaui cum primatibus meis iudicibus, ego in Dei nomine Rotharis Rex, vir excellentiſſimus ſeptimus decimus Rex gentis Longobardorum anno Regni mei, Deo propitio, octauo, ætatiſq; meæ triceſimo octauo, indictione ſecunda, & poſt aduentum in prouinciam Italiæ Longobardorum, ex quo Alboinus tunc temporis Rex procedente diuina clementia aduenit, anno ſeptuageſimo ſexto, feliciter, datum Ticini in Palatio. Quanta pro ſubiectis noſtris, noſtra fuerit ſolicitudinis cura, vel ſit, ſubter adnexatio, & norma declarat. Tam propter aſſiduas præcipuè fatigationes pauperum, quàm etiam propter ſuperfluas exactiones ab iis, qui maiorem virtutem habent, quos vim pati cognouimus, ob hoc conſiderantes Dei omnipotentis gratiam, neceſſarium eſſe perſpeximus, præſentem corrigere, & componere legem, quæ priores omnes remoueat, & emendet, & quod deeſt adiiciat, quod ſuperfluum eſt, abſcindat, in vno prænidimus volumine complectendam. quatenus liceat vnicuique ſalua lege, ac iuſtitia quiete viuere, & propter operationem contra inimicos laborare, ſuoſq; fines defendere.* Concluſio vero talis eſt. *Præſentis vero noſtræ diſpoſitionis edictum, quod Deo propicio cum ſummo ſtudio, ac ſummis vigiliis, ac cæleſti fauore præſtitis inquirentes, & rememoran-*

Mauricius chartularius.

Theodorus Calliopa Exarchus.

tes, antiquas leges patrum nostrorum, quæ scriptæ non erant, condidimus. Et quæ communibus omnium gentis nostræ vtilitatibus expediunt, pari consilio, plerique consensu cum primatib. principibus cunctoq; felicissimo exercitu augentes constituimus, & in hoc membrano scribere iussimus, pertractantes, & sub hoc tamen capitulum reseruantes, vt quod adhuc diuina annuente clementia per subtilem inquisitionem de antiquis legib. Longobardorum tam per nosmetipsos, quã per antiquos homines memorare poterimus, in hoc Edicto subiungere debeamus, addentes quin etiam & pergarethix secundum ritus gentis nostræ confirmantes, vt sit hæc lex firma, & stabilis, quatenus nostris felicissimis, & futuris temporibus firmiter, & inuiolabiliter ab omnibus nostris subiectis custodiatur. Et hoc addimus ac decernimus, vt causæ, quæ finitæ sunt, non reuoluantur: quæ autem finitæ non sunt, à præsente vicesima secunda die mensis huius Nouẽbris inchoatæ, aut ortæ fuerint, per hoc edictum emendentur, ac finiantur. Et hoc generaliter damus in mandatis, ne aliqua fraus per vitium scriptoris in hoc Edicto adhibeatur. si aliqua fuerit intentio, nulla alia exemplaria credantur, aut suscipiãtur, nisi quod per manus Ansualdi notarij nostri scriptum, aut recognitum est, & reuisum. quia per nostram iussionem scripsit. Postero anno Paulus patriar-

644. cha palam vnam in Christo voluntatem docere instituit, & cum multos alios, tum in primis Constantem ipsum Imperatorem corrupit. Qua re cognita Theodorus pontifex ipsum per legatos suos identidem, vt rectam fidem amplecteretur primũ admonuit, deinde, vbi pertinaciter in sua opinione permanentem audiuit, pro potestate, atque officio a-

645. criter etiam obiurgauit. Vbi vero inania omnia esse officia animaduertit, ad extremum sequenti etiam anno patriarchali honore priuauit. Proximus Martiniano antistiti Aqui-

646. leiensi mortem, Felici vero eam attulit dignitatem. Paulus patriarcha decreto abdicationis suæ accepto, qui susceptum deponere errorem debuit, ignominiæ dolore accensus, cumulauit. siquidem, vt fidem catholicam de duabus Christi voluntatib. vehementius oppugnaret, typum Imperatori proposuit, in quo falsò ex sanctorum patrum auctoritate docebat, neq; vnam, neq; duas in Christo voluntates versari. quod hæreticus adhuc nemo censuerat. quin etiam longius insania, furoreq; prouectus, altare sedis apostolicæ, quod erat in ædibus Placidiæ consecratum, diripuit, & legatos pontificis de more ad sacram hostiam adorandam, atque accipiendam adire prohibuit. Constans autem ab illo inductus eosdem pontificis legatos grauibus sese monitis sæpius à tanta turpitudine reuocare conatos, cæterosq; catholicos simul inuasit, atque alios carceribus, alios verberibus, partim exilio, partim aliis detrimentis affecit, & per totum Orientem subin de crudelissimè diuexauit. Quæ dum impunè patrantur, sequẽti anno Theodorus pon-

647. tifex moritur, atque in eius locum Martinus domo Tudertinus sufficitur, vir sanctitate, & constantia incredibili præditus. Is XVI. Kal. Octobris consecratus his nunciis acceptis, primo quoq; tempore furenti tanto sibi occurrendum incendio existimauit, ac statim omnibus Italiæ episcopis concilium Romam in certam post[illegible] anno diem indixit.

648. Cum ad constitutam diem centum quinque episcopi conueniissent, eos exemplo Symmachi pontificis Lateranensi in basilica Saluatoris coegit, Indictione septima, mense Octobri. ac relatione de Monotheletarum opinione facta, rem ad diligentem disquisitionem adduxit. Eodem anno Rauennas ecclesia rursus à Romana defecit, auctore antisti-te Mauro, qui Bono ex humanis rebus erepto, successit. Ille vero cum insita ingenio superbia inflatus, tum opportuno Constantis Imperatoris fauore subnixus, neq; consecrationem, neque pallium à pontifice sumere voluit, verum illam à tribus suffraganeis suis, hoc ab Imperatore accepit, ac suffraganeos suos iniussu pontificis consecrauit. Ex quo per multos post annos Ecclesia Rauennas hæresi, quam vocabant Autocephaliam laborauit. Arichis Dux Beneuenti post annum, quam Ducatum acceperat, quinquagesimũ, diem extremum expleuit, atque Aionem filium Ducem reliquit. verum, quia parum recti sensus erat, Rodoaldo, & Grimoaldo Gisulfi quondam Foroiulienſium Ducis filiis, apud se agentibus commendauit. Iampridem Constans concilium aduersus se à Martino indictum acceperat; itaque infesta illius decreta horrescens, ac remedium ei malo ali-quod quærens Olympium cubicularium suum ad se vocauit, atq; ita dixit. Perge in Italiam Exarchi auctoritate ornatus, & quoscunq; nactus eris episcopos, aliosq; nobis in typo à Paulo antistite edito assentientes, subscribere iube. &, si Romanum exercitum huic sententiæ astipulantem, vt Platon exarchus ostẽdit, inueneris, Martinum etiam ipsum, qui in hac vrbe fuit apocrisarius, idẽ facere coge, sin minus, quiesce, donec prouinciam

obtinue-

obtinueris,& exercitum maiorem Romano,Rauennatiq; confeceris. Quod si aperte vi
septum aditum senseris,Martinum ipsum per aliquam doli commentationem aggredere. His mandatis instructus Olympius postero anno Romam, concilio nondum dimisso,venit.atque in conspectum progressius pontifici,atque episcopis Imperatoris mandata de typo à Paulo edito comprobando exposuit. Postquam autem ea contemni, ac diserte repudiari ab omnibus magno animorum consensu vidit,quod erat secundum, armato exercitu terrorem,ac dissidium patribus inferre tentauit.verum ne ita quidem conatus successit. Quibus rebus cognitis pontifex,vt concilium quàm maturrime peragi retur,elaborauit. Itaque ad extremum re diligenter excussa decretum aduersus Monotheletas ex patrum omnium auctoritate compositum, ac certorum scribarū manu descriptum per omnes Orientis ciuitates dimissum est. Cyrus, Sergius, Pyrrhus, & Paulus nominatim damnati. Eodem anno Sclaui, & Sarraceni diuersis è partibus Italiam inuaserunt,Sclaui ex Dalmatia, quam occuparant,Sypontum classe appulsi Apuliam,Sarraceni ex Africa ad littora Siciliæ delati ipsam insulam populationibus, & incendiis vastare,ac Christianos in seruitutem abstrahere institerunt.Sclauorū incursum vbi Aio Dux Beneuentanus cognouit,tumultuariis cohortibus aliquot sumptis,raptim eò imprudentibus tutoribus suis occurrit. Sed prœlio commisso incautus ab eis circunuentus occisus est.Eo mortuo Rodoaldus cum validiore manu superueniens Sclauos victoria ouantes inuasit. atque eis profligatis Aionis necem fortissime vindicauit, ac Ducatum inde Beneuentanum excepit. Interim Olympius decreto concilij cognito, grauissimè perturbatus,quod vltimum erat iussum,sese ad ipsum tollendum per fraudis machinationē Martinum conuertit. Iam appetebat solemnis Nataliciorum Domini dies, qui anni sexcentesimi quinquagesimi principium erat futurus.quo die pontifex antiqua cæremonia ad basilicam Præsepis nocturnum Deo sacrificium facit. Eò igitur Olympius solemni simulata religione perrexit. & spatharium suum,quid facere præsentem vellet,admonuit. Vbi vero venit hora,qua pontifex sacratum Domini corpus in eam vnam curam intētus, porrecturus de more Exarcho erat,spatharius,vt erat iussus, ad illum feriendum strictū, præparatumq; gladium extulit.verum diuina voluntate subito luminibus captus, propositum tenere non potuit.Qua re perculsus Olympius postea pontificem allocutus secreta,quæ habebat à Constante,mandata aperuit,ac nefarij conatus sui veniam postulauit, ad omnia se illius obsequia paratum esse pollicitus, cuius caput diuino auxilio custodiri inanis suus argueret Natalicię noctis conatus; cui Martinus, Ego vero te in gratiā summa voluntate recipiam,inquit,si in hoc consilio, voluntatiq; meæ parueris, vt exercitum in Siciliam primo quoque tempore ducas,ac pulsis,deletisq;,qui ibi fæuiunt,Sarracenis Siculum populum acerbissima seruitute eripias. Quod se facturum Olympius dixit,ac paratis copiis eò traductis assiduis prœliis premere Sarracenos perrexit.Eodem anno Rodoaldus Dux Beneuentanus moriens Ducatum fratri Grimoaldo reliquit. Postero Olympius,cum ingenti labore,ac multo suorum sanguine Sarracenos Sicilia deturbasset,morbo,quem ex labore contraxerat,periit.Constans conatu suo lapsus,quòd per Olympium vita Martinum spoliare non potuisset,magno dolore tulit. neq; tamen proposito suo deterritus,Olympij morte accepta,Theodorum Calliopam accersiuit, atque,vt iterum Exarchus in Italiam iret, atque omni arte Martinum capere,& ad se transmittere conaretur, iniunxit. Eo anno Rhodum Sarraceni ceperunt, ac colossum Solis fama nobilitatum ad terram delectum deleuerunt.

649.

650.

651.

FL. RODOALDVS REX VIII.

PROXIMO, Rotharis rex Rodoaldo filio rege relicto vita cessit, legibus à se latis, & bello prospere gesto insignis.& quidem vir inter paucos numerandus, nisi ingētia fortitudinis,ac iustitiæ decora vna Atriana perfidia maculasset. Rodoaldus vt belli caussam pacis cupidus non quæsiuit, sic patria labe pollutus Catholicos episcopos variis afficere detrimentis perrexit. Theodorus autem Exarchus fraude sibi capiendum Martinum cum statuisset,Romam simulata itineris caussa concessit, ac solemni cum pompa ingressus de more in basilicam Lateranensem processit, vt Martinū adoraret ibi ex composito assidentem. Vbi vero ad illum peruenit,extemplo, signo quod constitutum erat,

652.

accepto, intromissi satellites ipsum omnia alia suspicantem corripuerunt, ac nemine propter armatum circunsistentem exercitum opem ferre audente in custodiam tradiderunt. Qua re vulgata ingens subito terror, ac magna trepidatio inter Catholicos orta. Missus inde sub custodia Constantinopolim pontifex curas quoque, ac sermones hominum grauiores exciuit, plerisque superiora pontificis Vigilij tempora, clademque illam Ecclesiæ memorantibus, atque ad præteritorum malorum recordationem plane horrentibus. Constans Martino capto, & ad se perducto lætatus ipsum Ponticam Chersonis in insulam relegauit. atque ibi teterrimum condi in carcerem iussit. Martinus ætate, ac dolore Ecclesiæ pereuntis confectus diu miseriam, fœditatemq; carceris sustine-
653. re non potuit. Itaque postero anno rerum omnium difficultatibus afflictatus pridie Idus Nouembris decessit, sanctitate & miraculis ita fulgens, vt dignus habitus sit, qui in
654. Sanctorum numerum ab Ecclesia referretur. Vacauit inde pontificia sedes, donec certus de ipsius obitu nuncius est allatus. Tum vero IIII. Idus Augusti pontifex in eius locum Eugenius factus. Eo anno Constans Constantinum filium cognomento Pogonatum consortem sibi asciuit Imperij. Proximo Petrus patriarcha Constantinopolis in lo-
655. cum Pauli mortui subrogatus est. Hic obsequio, vt Catholicos falleret, simulato Synodicam ille quidem, vt moris erat, de fide sua ad sedem apostolicam misit, verum obscuram adeo, atque perplexam, vt vnam ne, an duas in Christo voluntates statueret, iudicari non posset. Quam vbi clerus Romanus legit, qui fuit semper in tuenda disciplina Catholica constantissimus, stomacho, atque iracundia sic exarsit, vt neque illam accipere voluerit, & pontifici sacrificium se ad Præsepe interdicturum minatus sit, nisi promitteret, se nunquam illam approbaturum.

FL. ARIPERTVS REX IX.

656. SEQVENTI, Rodoaldus rex à Longobardo, cuius vxori stuprum intulerat, interfectus est. Quod vbi Longobardi cognouerunt, quia virilis stirps eius nulla superesset, continuò nouo creando regi comitia habuerunt, ac summis studiis regnum ad Aripertum, Gundoaldi Theodelindæ fratris filium, detulerunt. Huius item res gestæ nullæ
657. commemorantur. Catholicæ vero doctrinæ deditus fuisse existimatur. Eodem etiam anno Asterius archiepiscopus Mediolanensis, & postero Eugenius pontifex Romanus vitæ finem fecerunt. Fortis ad archiepiscopatum, Vitalianus ad pontificatum euecti. Vitalianus consecratus legatos de more cum synodica ad Imperatores misit, qua se pontificem designatum significauit. Principes legatis benignè acceptis & priuilegia Romanæ Ecclesiæ renouarunt, & codices Euangeliorum auro, gemmisque destincto beato Petro insignis loco muneris remiserunt. Idem Maurum archiepiscopum Rauennatem auctoritatem pontificiam præ superbia recusantem ad se vocauit, & venire detrectantem à sacris amouit. Maurus autem eousque furoris processit, vt eadem in Vitalianum tela retorserit. Quin etiam Ferraria, quam à Smaragdo mœnibus cinctam fuisse supra commemorauimus, incolarum iam multitudine aucta, ab eodem Vitaliano, episcopi dignitate ornata est. Marinus episcopus datus duodecim ei vicos (Massas appellarunt) attribuit. Aripertus autem rex Papiæ oratorium D. Saluatoris extruxit, idque possessionibus eximiis honestauit. Per eosdem etiam annos clara Ioannis episcopi Bergomatis fama enituit. Hic Arrianos Bergomo expulit, & Farram oppidum ad Catholicam fidem
659. traduxit, ac sacello beati martyris Alexandri constructo ornauit. & Ioanni Bono Mediolanensi archiepiscopo, qui anno sexcentesimo quinquagesimo nono iniit, familiaris admodum fuit. eiusque auxilio opportune summisso, sæpe Arrianos incessit, homo tantæ sanctitatis, vt aliquando, cum Mediolano Bergomum se referret, Abduam amnem
660. siccis insignitus pedibus pertransiuerit. Anno inde sexcentesimo sexagesimo Felici an-
661. tistiti Aquileiensi Ioannes II, & postero, quantum colligi coniectura licet, Grasulfo Foroiulensi, & Teudolapio Spoletano Ducibus Ago, & Zotho suffecti. Eo quoque Aripertus rex vita functus est, Pertharito, & Gundeberto filiis regni hæredibus institutis, quorum Pertharitus Mediolani, Gundebertus Papiæ consedit.

FL.

FL. PERTHARITVS, & FL. GVNDEBERTVS FRATRES REGES X.

VARIIS inde inteſtinarum diſcordiarum procellis Longobardorum agitari regia cœpta, multum vt firmitatis, ſic etiam dignitatis non ſine magno Italiæ damno amiſit. Omnis verò principium labis ab immoderata dominandi libidine ortum. Quippe Gundebertus ſua ſorte non contentus cum fratre de regno contendere, eumque inde deiicere inſtitit. atque adeo in eo perſeuerauit, vt, quod ſe viribus ſuis tentare vix poſſe vidit, id aliena ſibi virtute obtinendum exiſtimarit. Nam Garibaldum Taurinatiũ Ducem ad Grimoaldum Beneuentanum petitum auxilium miſit, ſororemq; ſe, ſi enixe ab eo iuuaretur, nuptui daturum ſpopondit. Garibaldus profectus egregie legationem eſt ementitus. ſiquidem Grimoaldum non ad opem, vt iuſſus erat, ferendam acuit, ſed ad regnum ſibi ex opportuna fratrum diſcordia vindicandum. Grimoaldus ad nouam regni cupiditatem erectus auida cõtinuò ſpe facilem totius rei exitũ deuorauit, ac Romualdo filio Duce Beneuenti inſtituto, maximiſque repente contractis & domi, & in itinere copiis, Papiam verſus proficiſci contendit. Vbi vero Placentiam venit, Garibaldum miſit, qui præſentem ſuum regi aduentum prænunciaret. Is à Gundeberto de ratione Grimoaldi ex dignitate recipiendi conſultus, auctor ei fuit, vt honoris cauſſa illum in regiam ſuam acciperet, quippe qui & auxilio ſui veniret, & mox ſororem eius ſibi copulaturus matrimonio eſſet. quòd ſi de illius fortaſſe erga ſe animo dubitaret, lorica ſub veſte indutus occurreret. Quod cum Gundeberto probaſſet, tum ad Grimoaldum profectus perfide ipſum, vt ſibi à Gundeberto caueret, admonuit, nam ſe compertum habere, illum occidendi ipſius cauſſa cum lorica futurum. Credidit id Grimoaldus. Itaque, cum in regiam receptus per mutuam ſalutationem regis in amplexum veniſſet, vereque eum, vt Garibaldus docuerat, lorica munitum eſſe ſentiret, id ad cædem ſui paratum criminatus ipſum confeſtim gladio ſtricto confodit, ac ditionem eius inuaſit. Ea re accepta Pertharitus, qui Mediolani regnabat, in timorem ſui adductus, quanta maxima celeritate potuit, fugam arripuit, atque ad Cacanum Hunnorum ſe recepit, Mediolani Rodelinda vxore, & filio Cuniperto relictis. Garibaldus poſt Taurini ab amico Gundeberti merito in paſchate interfectus.

FL. GRIMOALDVS REX XI.

GRIMOALDVS Mediolano potitus auide vtrumque & Rodelindam, & Cunipertum arripuit, ac Beneuentum exilij cauſſa tranſmiſit. mox Papiam reuerſus regnum, ipſis conſentientibus Longobardis, excepit, ac nuptiis cũ ſorore Gundeberti ingenti omnium lætitia celebratis exercitũ Beneuentum remiſit, paucis duntaxat optimatibus ſecum honoris cauſſa retentis. Hinc in vnum Pertharitum conuerſus. quo viuente ipſe de regno ſemper ſibi videbatur eſſe laboraturus, legatos ad Cacanum miſit, obteſtatum, vt Pertharitum è regno ſuo dimitteret: ni faceret, pacem cum Longobardis nullam ſibi poſt hac futuram ſciret. Hac de cauſſa Pertharitum Cacanus ſuis cedere finibus iuſſit. Pertharitus, cum ſubſidium aliud nullum ſalutis occurreret, ad Grimoaldi clementiam ſibi confugiendum exiſtimauit. itaque in Italiam reuerſus, cum Laudem peruenisſet, Vnulfum ad eum vnicum amicum ſuum præmiſit, qui de aduentu ſuo cõmonefaceret, ac ſupplex ſibi veniam ab eo, & incolumitatem expoſceret. Ea re cognita Grimoaldus miſericordia tactus illum ſe ſummo ſtudio recepturum eſſe reſpondit, atque hoſpitium Papię pro dignitate inſtrui, ac res neceſſarias expediri mandauit. Confluente inde ad eum viſendi, ac ſalutandi cauſſa frequenti Papienſium multitudine, in ſuſpicionem, vt ante, regni ab amicis adductus, ſubito de ſententia deſtitit, atque eum proxima nocte cuſtodiri, & comprehenſum interfici per diſpoſitos ad id facinus homines imperauit. Forte accidit, vt amici beneficio Pertharitus id ſenſerit. Itaque ſingulari Vnulfi induſtria, expedito fugiendi conſilio, habitum permutauit. & cuſtodibus deceptis noctu domo, atque vrbe per auerſam partem, qua diſpoſitæ vigiliæ nullæ erãt, ad amnem euaſit. atq; arreptis, quos forte in paſcuis nactus eſt, equis ipſe cũ comitibus

ab Vnulfo datis Haſtam primum,deinde Taurinum,amicas ciuitates appetiit.atque inde in Franciam tranſiit. Fugam Pertharitι cognitam Grimoaldus iniquè tulit, ita tamē, vt Vnulfo,cuius opera ſaluus aufugerat,non ſolum non ſuccenſuerit,verum præmia etiam propter fidelem nauatam domino ſuo operam ampliſſime impertierit. ac magnifice collaudato liberam,& ſecum manendi,& Pertharitum ſequēdi fecerit poteſtatem.

662. Pertharitι miſericordia rex Francorum commotus,poſtero anno aduerſus Grimoaldū maximum in Italiam militum numerum miſit. Aduerſus quos Grimoaldus progreſſus, quos vi ſuperare ſe poſſe diffidebat,arte capere ſtatuit. quippe commiſſo prœlio fugam ſimulatam arripuit,ac quaſi trepidans caſtra omnibus rebus,ſed præcipue vino, referta reliquit,ratus Francos opimæ prædæ intentos omnem rei militaris induſtriam remiſſuros. Neque aliter,quam putarat,euenit.Franci Grimoaldum vero metu ceſſiſſe arbitrati,caſtris opulentis potiti, vltra hoſtem perſequuti nō ſunt, verum per ocium epulas inſtruxerunt,& cum auidius cibo, potuque corpora ab omnibus hoſtium ſecuri inſidiis oneraſſent,quieti ſe tradiderunt.Quo cognito Grimoaldus poſt ſecundam vigiliā ſomno, vinoque merſos adortus tantam eorum ſtragem edidit, ne paucos tantum reliquerit,qui nuncium cladis domum retulerint. is locus non procul ab Haſta ab re ipſa Franr

vbi Grimoaldus, qui iam Beneuẽtum peruenerat, intellexit, primum ipſe proficiſci aduerſus eum in animo habuit, deinde mutato conſilio filium miſit, præſertim vero id ſibi muneris ſummo animi ſtudio depoſcentem. Ibi commiſſo prælio cum ancipiti ab vtraque parte dimicaretur euentu, Amelongus quidam, qui regiam haſtam ferebat, victoriam ad Lõgobardos memorabili caſu traduxit. quippe haſta ambabus manibus nixus Græcum quendam forte obuium tanta mole percuſſit, vt ipſum è ſella decuſſerit, atque haſta infixum in ſublime ſupra caput extulerit, omnibus ingenti nouæ rei admiratione prope attonitis. Quod vbi Græci viderunt, metu perterriti in fugam ſe conuerterunt, ac non dubiam Romualdo victoriam reliquerunt. His de rebus Conſtans cum ſe fruſtra aduerſus Longobardos laborare, quemadmodum ſacro acceperat à vate, videret, ne temere in Italiam veniſſe videretur, Romam ſibi adeundam putauit. Ea re Romam nunciata placuit pontifici, quoniam res erat noui, aut certe vetuſtate obliterati exempli, vt Græcus Imperator Romam accederet, nouo, eoque omnium ampliſſimo pompæ genere illum excipi. neque enim vt in Exarchis accipiendis, obuiam miſiſſe ſatis habuit, ſed ipſe quoque occurrit, neque in Laterano expectauit, ſed in Vaticanum ad vota facienda deduxit. Ita Conſtans Imperator à Vitaliano pontifice, & vniuerſo clero, populoque Ro. obuiam ad quintum lapidẽ honoris cauſſa progreſſo exceptus III. Nonas Iulias vrbem iniuit. (id cum ſexta indictione factum ſcribatur, in annum DCLXIII. incurrit.) atque ad baſilicam Vaticanam venerabundus acceſſit, & precationem adhibuit, ac dona tulit. poſt triduum autem, qui dies fuit Sabbati, ædem ad Præſepe inuiſit, eamque pariter donatam reliquit. poſtridie cum exercitu reuertit in Vaticanũ, ac comiter à clero S. Petri exceptus ſacrificio perpetrato, pallium auro textili obtulit. inde ſequenti Sabbato ad Lateranum progreſſus in baſilica Iulij accubuit. poſtridieq; in Vaticanum regreſſus, re diuina audita, ſalutem pontifici dixit. &, cum duodecim dies in vrbe moratus omnia ex ære ornamenta, quibus vrbs antiquitus fuerat inſigniter exornata, ſurripuiſſet, ita vt ne tegulis quidem nobiliſſimi templi. S. Virginis ad Martyres abſtineret, poſtridie haud bona pontificis, Romanorumque cum gratia, terreſtri itinere Neapolim, atque inde in Siciliam ſe recepit. Grimoaldus Beneuento liberato Tranſemundum Capuæ Comitem, cuius ſtrenua in eo bello vſus opera fuerat, generum ſibi aſciuit, ac mortuo Zothone Spoleti Ducem effecit, atq; inde Papiam repetiit. Lupi Ducis Foroiulienſis multa nefaria facinora abſente rege edita ferebantur. Nam inter Venetos per viam, quæ antiquitus in mari ſtrata fuerat, equeſtrem ad Gradum inſulam exercitum introduxerat, ac direpto oppido, veteres Aquileienſis eccleſiæ theſauros auerterat. & apud Papiam, cum relictus regiæ cuſtos à Grimoaldo fuiſſet, multa ſuperbe, impotenterq; commiſerat, quod Grimoaldum, à bello non reuerſurum eſſe ſibi perſuaſiſſet. Itaq; vbi eum domum repetere victoria ouantem audiuit, flagitiorũ conſcientia tactus, ſeſe in Forũ Iulium retulit, ac defectionem à rege iniuit. Ob eam rem Grimoaldus vehementer ira, atque indignatione exarſit. belloque aduerſus eum decreto, ne Longobardos ciuilibus bellis aſſuefaceret, Cacanum Hunnorum ad eius excidium inuitauit. Neque Cacanus præclaram tantæ prædæ dimiſit occaſionem. Itaq; poſtero anno cum 664. infinito popularium numero in fines eius irrupit, ac late populari omnia cœpit. His detrimentis Lupus impulſus impigre, fortiterque & ipſe cum ſuis occurrit. Pugnatum eſt per quatriduum tanto animorum ardore à Foroiulienſibus, vt ſatis conſtet, Cacanum primis diebus multo plus cladis, quam intulerit, accepiſſe. Ad extremum ira ſimul, ac cupiditate victoriæ inflammatus tanto ſe cum omnibus ſuis impetu in Longobardorum aciem incitauit, vt non eos ſolum loco motos auerterit, ſed ipſum etiam in prælio Lupum occiderit. Arma inde aduerſus Longobardos, qui caſtella inſederant, ſummo ſtudio circumlata, regioque late populationibus, atque incendiis diripi, ac vaſtari temere cœpta. Id vero, vbi Grimoaldus audiuit, nunciis miſſis Cacanum monuit, vt Lupo vindicato Foroiulienſi regione decederet. Cui reſpondit Cacanus, ſe haudquaquam terram eam relicturum, quam ipſe armis, ac multo ſuorum ſanguine partam teneret. Quo reſponſo Grimoaldus incenſus bellum aduerſus eum decreuit, ac copias in eam rem, quàm maximas potuit, comparauit, verum haudquaquam cum immenſo Cacani exercitu conferendas. Aderant forte legati Cacani, cum ipſe exercitum recenſebat. ibi exiguitatem copiarũ ſuarum occultare, ac maioris ſpeciem præbere exercitus volẽs,

legatosque decipere, eosdem milites diuerso habitu, atque armatu instructos in præsentia legatorum per dies aliquot quasi nouum semper exercitum, decurrere iussit, atque ad eos conuersus ita dixit. Cum hac, quam vidistis, multitudine Cacanum inuadam, nisi protinus Foriiulij finibus cesserit. Quæ cum Cacano legati renunciassent, territus extemplo se in regnum suum recepit. Lupo interfecto Varnefritus filius Sclauis in auxilium aduocatis Ducatum occupare tentauit, verum Grimoaldus eo deleto Vectarum Vicetinum suffecit. & Theoderatam Lupi filiam Romualdo filio Beneuenti Duci matrimonio sociauit. His rebus ex sententia administratis Grimoaldus inde sequenti anno omnes suas ad eos vlciscendos cogitationes conuertit, qui se bello Beneuentano reliquerant. Præcipue autem Forum Popilij in Flaminea diruit, cuius ciues sibi, legatisque suis vltro, citroque belli Beneuentani caussa commeatibus incommodi fuerant. Quippe quadragesimæ tempore alio simulato bello per montem Bardonis Tusciam iniit. inde nec opinantibus omnibus repente se ex Apennino demisit, ac pridie Paschatis oppidum ea ipsa hora, qua pueris sacra aqua ad salutem inficiendis opera impendebatur, inuasit. ac tanta cæde totam vrbem expleuit, vt ne à diaconis quidem, qui ei seruiebant officio, militaris licentia temperauerit. Inde Opiterginæ fraudis recordatus, per quam fratres sui Tato, & Caco miserè fuerant interfecti, Opitergium adortus deleuit, eiusque fines Foroiulienſibus Taruisinis, & Cenetensibus diuisit. eius oppidi clade Equiliũ actum episcopum & petiit, & obtinuit. Post biennium Alzeco Dux Bulgarorum cum popularibus suis pacato in Italiam agmine venit, agrumque à Grimoaldo sibi, & suis ad incolendum postulauit. Eius petitioni Grimoaldus obsequutus in Ducatũ eos Beneuentanum transmisit, atque oppida Sepiam, Bouianum, & Æserniam, tum deserta, à filio iussit concedi, eorumque gastaldium, siue Comitem appellari. Bellicis inde curis omissis sequenti anno ad pacis studia se conuertit, iuraque populis describere instituit. Quippe ex iudicum suorum sententia cum Edictum à Rothari editum nonnullis in partibus imperfectum esse sentiret, aliquot ei leges adiecit quas maxime idoneas iudicauit. easq; cum hoc procemio diuulgauit. *Superiore pagina huius Edicti legitur, quod adhuc annuente domino memorare poterimus, de singulis causis, quæ præsenti non essent adfictæ, in hoc Edicto adiungere debeamus, ita vt caussæ, quæ iudicatæ, & finitæ sunt, non reuoluantur. Ideo ego Grimoaldus vir excellentissimus rex gentis Longobardorum anno, Deo propicio, sexto regni mei, mense Iulio, Indictione vndecima, per suggestionem iudicum, omniumq; consensum, quæ illis dura, & impia in hoc Edicto visa sunt, ad meliorem sensum reuocare præuidimus.* Proximo, Ioanne Bono Mediolanensi antistite mortuo Antonius est substitutus. Eo anno Constante Imperatore Idibus Iuliis, XII. Indictione, in Sicilia occiso Constantinus filius, vt cœperat, continuauit Imperium. Hic paterno exemplo vitæ, mortisq; euentu deterritus fautor Ecclesiæ Romanæ fuit acerrimus. Itaque ægre patiens, dissidium inter Constantinopolitanam, & Romanam Ecclesiam de duabus Christi voluntatibus ortum, statim cogitare de concilio ad eam rem indicendo cœpit, sperans, si pontifex annueret, rem posse haud difficile cõuenire. Annus inde sexcentesimus septuagesimus, quique proximè cõsequuti sunt, nulla re alia memorabili, nisi variis principum funeribus, & successionibus claruerunt. Eo anno Ioanne Aquileiensi antistite mortuo Petrus Ecclesiam administrandam accepit. Biennio vero interiecto VI. Kalendas Februarias pontifex Vitalianus est mortuus, eique Adeodatus subrogatus. Neque ita multo post Maurus archiepiscopus Rauennas, qui ecclesiam illam à Romana obedientia reuocarat, diem suam obiit, præcepto clericis suis relicto, ne quando pontifici Ro. parerent. Quod vbi Adeodatus accepit, ne Mauro iusta ritu Ecclesiæ soluerentur, edixit. In Mauri locum suffectus Reparatus eandem cõtumaciam tenuit. & ad Imperatorem profectus iura eadem, quæ Maurus obtinuerat, impetrauit. Antoninus etiam Mediolanensis antistes extinctus successorem Mauriciliũ est adeptus. Eodẽ quoque anno Grimoaldus rex memorabili casu migrauit è vita. quippe vena nono post sanguinis missionem die, dum arcus tendendi caussa conniteretur, aperta. Hic Arriano errore à Ioanne episcopo Bergomate spectatæ sanctitatis, atq; doctrinæ viro liberatus basilicam Farræ in insula Fulcheria, quæ nunc Abduana est glarea, Diuo Alexandro sacram attribuit, & basilicam D. Ambrosio Papiæ extruxit, virq; fuit in omni vitæ officio sagacitatis, ac solertiæ singularis.

665. 667. 668. 669. 670. 671. 672.

FL. GA-

FL. GARIBALDVS REX XII.

MORTVO Grimoaldo regnum ad Garibaldum filiũ puerili præditum ætate peruenit. Eo tempore Pertharitus è Francia late patentem Grimoaldi potentiam fugiens in Angliam cogitauit. Verum vix dum è littore soluit, cum repente vocem inde audiuit, Pertharitum in patriam reuocãtis, quòd Grimoaldus die ante tertio esset defunctus. Quam vbi Pertharitus accepit, raptim littus repetiit, neminęq; qui de Grimoaldo nunciaret, inuento, haud dubie diuino se reuocari nuncio ratus magnis in Italiam redire itineribus maturauit. Neque vero ipsius coniecturam inanis elusit euentus. Nam ad Alpium claustra cum accessisset, omnia obsequia Palatina, omnemq; aulæ regiæ pompam cum ingenti Longobardorum multitudine præstolantem inuenit. Qua re erectus animo Papiam adiit, ac puero Garibaldo exturbato post mensem à morte Grimoaldi tertium regnum summis studiis Longobardorum iniuit. ac statim Rodelindam vxorem, & Cunipertum filium ab exilio Beneuentano reduxit.

PERTHARITVS ITERVM REX XIII.

CVM CVNIPERTO FILIO.

POSTERO vero anno, vt Deo, cuius beneficio vitam, & regnum retinuerat, se gratum ostenderet, ab ea Ticini parte, qua olim euaserat, monasterium nouum S. virgini, & martyri Agathæ condidit, idque multis virginibus aggregatis, & possessionibus attributis cohonestauit. cuius exemplum vxor Rodelinda sequuta ædem S. Deigenitrici extra mœnia ædificauit. quæ ad Perticas dicta. Regnum inde quiete ac iuste administratum. Eodem anno Ampelius ad archiepiscopatũ Mediolanensem euectus. Post triennium sublato è rebus humanis v I. Kalend. Iulij pontifice Adeodato sæui admodum imbres, & fœdæ tempestates fuerunt. Fulminum ictu magna pecudũ hominumque manus exanimata. Frumenta cum vi tempestatis colligi nequiuissent, in agris renata maturuerunt. Demum populis diuinas in supplicationes conuersis pax à Deo est impetrata. In locum Adeodati pontificis mortui, Donus est consecratus. Sequenti anno Reparato Rauennati archiepiscopo vita functo Theodorus, & proximo, Ampelio Mediolanensi Mansuetus est substitutus. Eo demum anno Constantinus Imperator, quod diu secum animo agitarat, ad effectum perduxit, vt concilium aduersus Monotheletas indiceret, & Ro. Ecclesiæ Constantinopolitanam adiungeret, scilicet insolentia Georgij noui patriarchæ impulsus, qui adiuuante Macario, patriarcha Antiocheno, aduersus duas Christi voluntates ita inuehebatur, vt nõ agere, sed furere videretur. Quippe indictione v I. pridie Idus Augusti sacram epistolam ad Donum pontificem misit, qua decreto animi sui nudato petiit, vt legatos ad se mitteret, qui generali, quod Constantinopolim indixisset, concilio præsiderent. nam se Theodoro Exarcho mandasse, vt legatis, & episcopis ad Concilium venientibus naues idoneas, & necessarios sumptus suppeditaret. Extat adhuc epistola in ipsius Concilij Actis intexta. Eodem anno Rauennas Ecclesia hoc modo ad Romanæ obsequium est redacta. Theodorus archiepiscopus cum veterem cleri disciplinam nimia superiorum antistitum indulgentia lapsam vellet restituere, clericos plerosque nouorum seueritate institutorum offendit. Itaque die natali Domini ad ædem D. Appollinaris Classensem ad rem diuinam de more faciendam ipsum contra instituta deducere noluerunt. Quam iniuriam vt vlcisceretur, ecclesiam Rauennatem, quod ipsos magno dolore laturos sciebat, Ecclesiæ Ro. litteris ad pontificem scriptis restituit. Tertio inde Idus Aprilis Dono pontifici mortuo Agatho subrogatus, ac v I. Idus Iulias consecratus. Hic designatus litteras extemplo ad Imperatorem de more misit, quibus præter cætera, illud postulauit, vt summa pecuniæ releuaretur, quæ pro pontificis consecratione dabatur. idq; obtinuit. quin etiam cũ Diualem accepisset, quæ ad Donũ pontificem de Cõcilio mittebatur, è vestigio illius collaudato consilio legatos ad id propediem se missurum ostendit. atq; episcopis Occidentis conuentum in Lateranum indixit, vt re ex eorum sententia constituta, quoniam omnibus Constantinopolim ire non erat cõmodum, singulorum voluntates ad Conciliũ mitteret. Eodem anno Theodorus Rauennas archiepiscopus Romã cõuentus caussa profe-

673. 674. 675. 676. 677. 678. 679.

Theodorus Exarchus

Cõstantinus Impator.

Synodus Sexta aduersus mo nothelitas.

ctus,ad Agathonis pedes accessit,ac præsens obedientiam, quam Maurus, & Reparatus decessores sui abnuerant, Ecclesiæ Romanæ restituit. Mansuetus item Mediolanensis archiepiscopus conuocatis suffraganeis suis Mediolani cõuentum habuit, ac decretum de duabus Christi voluntatibus ex eorum auctoritate confecit. id quod epistola à Damiano, episcopo Papiensi, excellentis ea tempestate doctrinæ viro ad Imperatorem conscripta complexus est. atque inde cum suffraganeis ad cõuentum Romanum processit. Quæ dum aguntur, Pertharitus rex, Cunipertum filium in regni societatem
680. vocauit. Anno inde, qui subsequutus est, sexcentesimo octuagesimo, Luna Iunio mense nitorem suum mirabili obscuritate fœdauit. Iulio autem, Augusto, & Septembri, Romam tetra adeo pestilentia est adorta, vt frequentatis funeribus libitina non sufficeret. reliquam inde Italiam cum incessisset, in primis Papię vrbem prope ad vastitatem redegit. Cùm ingrauescente vi morbi, ciues ad iuga montium recessissent, in plateis, viisque vrbis herbæ, ac frutices passim enatæ. In tantis rerum asperitatibus multi cacodæmonẽ venabulo domorum ostia ferientem se animaduertisse affirmarunt, & quàm multis ille ictibus cuiusque domus ostium percussisset, tam multos ex illa homines postridie periisse. His calamitatibus modus tandẽ diuina ope implorata paratus. Cum diuino proditum oraculo esset, pestilentiam non ante remissuram, quàm in ęde D. Petri ad Vincula ara D. martyri Sebastiano statueretur, haudquaquam cõtempta oraculi fides est. delatisque ad Vrbem sacris Sebastiani relliquiis, ara ibi cõstituta subito morbus elanguit. Ab eo tempore obseruatum, vt qui inciderent, martyrem ipsum in vota vocarent. Conuentus interim Romæ à pontifice est habitus centum viginti quinque episcopis, quorũ nunc etiam extant nomina, conuocatis. decretumq; de duabus Christi naturis, voluntatibusq; confectum, atq; singulorum manu firmatum. Quibus rebus rite peractis tandem pontifex episcopis quibusdam diu, sed frustra, ex longinquis regionibus expectatis legatos tres Constantinopolim, qui vices suas implerent, misit, Theodorũ, Sergiumque presbyteros, & Ioannem diaconum, qui post ad pontificatum euectus est: Cõuentus vero totidem alios, qui suo nomine ei interessent, Ioannem Portuensem, Abundantium Paternensem, & Ioannem Rheginum episcopos. Theodorus etiam Rauennas archiepiscopus Theodorum presbyterum destinauit, pro partibus suis agendis. Hi cum magno clericorum, & monachorum numero conscensis nauibus Octobri mense Constantinopolim peruenerunt, atque honorificè ab Imperatore in Palatio excepti litteras ei pontificis, & conuentus Romani reddiderunt. quibus excusatio de legatis serius missis, & fides episcoporũ de duabus voluntatibus Christi continebatur. Quibus lectis Imperator legatos hortatus est, vt veritatem remotis omnibus philosophorum concertationibus ex vnis sanctorum scriptorum monumentis conarentur eruere. atque eis hospitia parata distribuit, & quotidianos in eos sumptus assignauit. ac mox Georgiũ Constantinopolis, & Macarium Antiochiæ patriarchas, vt primo quoque tempore suos metropolitas, atque episcopos in vrbem aduocarent, admonuit. Die inde dominico sacra pompa Spiritus sancti inuocandi gratia per vrbem ducta, ad eamque legati equis stratis missis mira benignitate Principis inuitati. Tandem VII. Idus Nouembris in penetrale Palatij, qui Trullus dicebatur, concilium conuocatum. Ibi Constantino Imperatore, Georgio patriarcha Constantinopolitano, Petro patriarchæ Alexandrini vicario, Macario patriarcha Antiocheno, & Georgio legato Theodori sedis Hierosolymitanæ, quę vacabat, vicarij residentibus, legati pontificis, Conuentusq; Romani, atque omnes Orientalium ecclesiarum metropolitæ, episcopiq; recepti. & suo quisq; loco assidere iussi. Quibus rite perfectis Georgio, & Macario mandatum, vt quibus suam sententiam de vna Christi voluntate conciliorum auctoritatibus fulcirent, expromerent. Illi tria superiora concilia protulerunt. verum multa eis de suo affinxisse conuicti risum omnibus præbuerunt. XVII. vero Kal. Decembris Catholici decretum pontificis, Conuentusq; Rom. de duabus voluntatibus ediderunt. His vtrinque prolatis data est inde opera Sanctorum patrum testimoniis ab vtraque parte prodendis. Cum mẽsis Decembris in au-
681. diendis hæreticorum tabulis abiisset, Idus inde Februarię Catholicorum cognoscendis testimoniis sunt consumptæ. Quorum multitudine, atque auctoritate Georgius patriarcha permotus statim de sententia destitit. Itaque reuocatis v. Nonas Martias in conciliũ patribus cum surrexisset, clara voce se cum episcopis suis decreto de duabus Christi vo-

sti voluntatibus assentiri dixit, ac continuò in partes catholicorum transiuit. Macarius autem patriarcha, quid sui iudicij esset, rogatus, se cum suis in pristino manere proposito affirmauit, citiusque millies moriturum, quàm de suscepta sententia decessurum. Quam vocem vbi Imperator, & Catholici audierunt, ira perciti orarium collo demi iusserunt. eumque cum suis ex concilio pulsum sacro anathemate persecuti sunt. Factum est autem, vt eadem hora atræ omnes aranearum telæ conclauis è laquearibus lapsæ sint. Quare conspecta cuncti subito viles ipsas hæreticorum sordes euanuisse lætis vocibus, atque animis ominati sunt. Macario inde cum sociis abdicato, atque in Italiam relegato Theophanes abbas est substitutus. Nomina omnium antistitum, qui superioribus annis vnam voluntatem defenderãt, ex omnibus locis deleta Cyri, Sergij, Pyrrhi, Pauli, & Petri. Die inde Resurrectionis Ioannes episcopus Portuensis, legatus in æde S. Sophiæ missarum solemnia Imperatore, populoque præsente Latinè celebrauit tanto cum populi plausu, atque lætitia, vt is nouo more Latinè quoque Imperatorum laudibus acclamarit. Ex quo omnes dirum tandem duarum ecclesiarum dissidium penitus esse sublatum iudicarunt, ac maximas de cõciliata concordia gratias Deo egerunt. Postremo v. Idus Septembris professio fidei à Concilio constituta, ac post quinque dierum spatium singulorum episcoporum subscriptionibus roborata est. Nulli tamen ex more canones scripti. Hoc est sextum generale Concilium ad Nicænum, Ephesinum, Chalcedonense, & Constantinopolitana duo adiectum. quibus summa fidei Christianæ fundata est. Decimo Kalendas Ianuarias Constantinus remissis legatis litteras ad pontificem, & conuentum Romanum dedit, quibus se rem ex sententia confecisse significauit. Extant horum omnium acta, quæ scripsimus. Simul alias litteras dedit, quibus capita patrimoniorum Siciliæ, & Calabriæ annona releuauit, & frumenti coemptionem remisit, & alia, quæ Romana soluendo non erat Ecclesia. Postero anno Agatho pontifex IIII. Idus Ianuarias morte absumptus. In eius locum Leo secũdus creatus, atque à tribus episcopis Ostiensi, Portuensi, & Veliterno consecratus, cum adhuc ab vno tantum Ostiensi consecrari moris fuisset. Hic mense Iulio legatos à Concilio reuersos cum litteris Imperatoris, & ipsius Concilij actis accepit, eaque auctoritate sua firmauit. Constantinus ecclesia Constantinopolitana ad amicitiam, concordiamque cum Romana redacta, graue esse arbitratus, Rauennatem superbiæ caussa à communi consensione, & iudicio dissentire, diualem ad Leonem misit, præcipiens vt post hac archiepiscopus Rauennas designatus ex antiquo instituto Romam ad cõsecrationem a pontifice accipiendam contenderet, neque consecratus vltra octo dierum spatium Romæ maneret. Cui decreto Leo mira benignitate adiecit, ne quod Romanum officium pecuniæ quidquam pro pallij cõcessione repereret. Sequenti anno Luna in Parasceue pene tota suffusa sanguine laborauit. neque, nisi post galli cinium, fulsit. Nonis Leo pontifex litteris ad Constantinum missis se Concilium ab eo peractum approbare ostendit, ac IIII. Kal. Iulias periit. Et hic in Sanctorum numerum est relatus. Eodem anno Antoninus Ioanni episcopo Bergomati suffectus. Ioannes ab Arrianis, quos persequebatur, occisus est, vir eruditionis atque innocentiæ singularis. Hunc Cunipertus rex iuuenis libertate eius offensus perdere aliquando in animo habuit. atque ei ad hospitium suũ reuertenti effrænem, atque indomitum equum, qui cum fremitu excutere insessores solebat, de industria præbuit. Qui à Ioanne insessus ita lenitus est, vt placido mitiq; passu domum vsque deuexerit. Quare Cunipertus commotus postea Ioannem magno in honore habuit, atque ei mitem alterum proprio ante commodo destinatum donauit. Non cessabat interim Constantinus dies noctesque cogitare de dignitate, auctoritateque Romanæ Ecclesiæ adaugenda. Itaque sequenti anno, quo Leoni mortuo, Benedictus secundus pontifex est suffectus, hoc deesse illius cumulandæ amplitudini arbitratus, antiquam ei comitiorum in legendo pontifice libertatem restituit. Quippe diuali ad clerum, populum, exercitumque Ro. missa indulsit, vt quem ipsi pontificem, iustis comitiis, concordibus animis designassent, eum extemplo consecrare sine Imperatoris auctoritate ius esset. quod post Iustiniani tempora ita fuerat obseruatum, vt raro sine summa necessitate esset prætermissum. Initio inde Ianuarij apparuit Stella noctu cœlo sereno ea obscuritate infecta, veluti cum lunam nubes subiit. & mense Februario meridie altera ab occasu cum magno fulgore ad orientem decurrit. Martio vero Vesu-

682.

683.

684.

685.

uius mons in Campania per dies aliquot ignes euomuit, atque omnia virentia circumquaque aduſſit. Hæc prænunciaſſe obitum Benedicti pontificis iudicata. qui Idibus Maiis ſupremum vitæ ſuæ diem cõfecit. In eius locum Ioannes Quintus Auguſto menſe ſuffectus, qui Agathonis pontificis fuerat in Concilio Conſtantinopolitano legatus. Eius pontificatum, quòd diutino morbo implicitus fuerit, nulla res memorabilis inſigniuit. Chriſtophorus Gradenſem eccleſiam adminiſtrandam accepit. Ioannes pontifex deceſſit è vita poſtero anno III. Nonas Auguſti. Comitiis inde nouo creando pontifici indictis, extemplo ciuitas comitiorum libertatem adepta, vetere diſſidio conflagrauit. nam clerus Petrum presbyterum, exercitus intulit Theodorum. vtraque autem parte in ſua per aliquot dies pertinacia perſiſtente, tandem clerus relicto Petro Cononem presbyterum arreptum, pontificem ſalutauit. Quod vbi iudices, & primores exercitus cognouerunt, ſine vlla mora in eandem ſententiam diſceſſerunt, nunciiſque ad Theodorum Exarchum miſſis Cononem XII. Kal. Nouembris conſecrarunt. Principio vero menſis Septembris, indictione XIIII. mortuo Conſtantino Imperatore Iuſtinianus, qui fuerat à patre in Imperij ſocietatem aſcitus, continuauit imperium, cum annum eſſet natus XVI. Is ſancta patris veſtigia perſecutus, extemplo ſacram ad Ioannem pontificem, quem nõdum vita exceſſiſſe audierat, miſit, qua nunciauit, ſe reperiſſe codices ſexti Concilij à patre Conſtantino confecti, ac ſtatim patriarchas, epiſcopos, apocriſarium pontificium, & ſenatum, exercitumque adhibuiſſe, atque eos iis audientibus recitandos, & manu ſingulorum, ne vitiari poſſent, obſignandos curaſſe. Ea extat ad pontificem Ioannem inſcripta. Anaſtaſius vero ad Cononem miſſam eſſe ſcribit, quod eſt interpretandum, mortuo Ioanne Cononi pontifici redditam fuiſſe. Poſtero vero anno cognita Cononis conſecratione alteram ad eum ſcripſit, qua ducenta ſe capita releuare ſignificauit, quæ cuſtodes Patrimonij Bruttiæ, & Lucaniæ quotannis pendebant, &, vt reſtituerentur familiæ eius Patrimonij, & Siciliæ, quæ pignoris nomine à militia tenebantur. Cono vero rectorem Patrimonij Sicilię Conſtantinum eccleſię Syracuſanæ diaconum fecit, atque ei præter conſuetudinem multa indulſit. Interim regum ocium, quo regnũ ſumma cum omnium gratulatione refloreſcebat, Dux Tridentinus Alahis interrupit. Is victoria parta de Comite Baioariorum inflatus regem deſpiciens validis ſe Tridenti aduerſus eum præſidiis communiuit. quamobrem Tridenti ſumma à Pertharito ope obſeſſus eſt. verum vrbe ſubito ex improuiſo egreſſus caſtra regis inuaſit, atque eum cum ſuis fugæ ſe mandare coegit. Forte Cunipertus iam inde ab adoleſcentia magna cum eo fuerat familiaritate coniunctus. Itaque veteris neceſſitudinis memor patrem precibus exorauit, vt eum in gratiam reciperet, licet caſtris ab eo exutus, atque in fugam compulſus eſſet. quin etiam eodem erga illum ſtudio incitatus patrem poſt ſępe illi inſidias molientem ab incepto nõ ſolum deterruit, ſed etiam fidelem ſperans fore, Ducem Brixiæ creandum curauit, Pertharito ſæpe monente, videret, quid pararet. non enim ſibi ipſi amicum beneficio deuincire, ſed inimicum in exitium ſuum præſidiis haud modicis confirmare. regnum illum nouo Brixianorum, quorum maxime ſemper inter Longobardos copiæ fuerint, auxilio tentaturum. Vt Ioannes, ſic Cono aduerſa per totum pontificatum valetudine eſt conflictatus. Cono vero, cum ſe morti propinquum videret, clero, & monaſteriis ingens auri pondus legauit. cuius cupiditate incẽſus Paſchalis archidiaconus litteras ad Ioannem miſit, qui paullo ante Theodoro mortuo ſubrogatus Rauennam Exarchus aduenerat. atque ei grandem ſe pecuniam daturum, ſi ipſius beneficio pontificatum obtinuiſſet, oſtendit. Qua re cognita Ioannes iudicibus ſuis, quos paullo ante Romam ad ius dicendum miſerat, imperauit, vt Cononе mortuo omni ope Paſchali ſub rogando adeſſent. Cononе inde XI. Kal. Octobris extincto ciuitas in duas vt ante, partes conceſſit, ac Theodorũ archipreſbyterum, & Paſchalem archidiaconum pontifices legit. atque vna pars interiora Patriarchij, altera vero exteriora inſedit. Gliſcente vero certamine, atque altera alteram de loco pellere contendente primores iudicum, exercitus, cleri, & populi ſaniore conſilio vſi ad ſacrum Palatium perrexerunt, ac quo modo cœptæ occurrendum eſſet ſeditioni, conſultare cœperunt. ac demum expedito conſilio Sergium presbyterũ pontificẽ deſignarunt. Quippe ex media populi turba arreptum in oratorium beati Cæſarij, quod erat intra Palatium, deinde in Lateranenſe patriarchium cum fauſtis clamoribus perduxerunt.

686. 687.

Johannes pla; mina exarchꝰ.

cõtentio de põtificã.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [62] - 50
PUBLIC DOMAIN

xerunt. & foribus, quę clausæ erant, effractis ingressi sunt. Ea re cognita Theodorus subito se abdicauit, atque vltro Sergium adorauit. Paschalis autem spe sua se frustratũ dolens subito Exarchum cum suis iudicibus Romam auxilio aduocauit, & coactus inde se abdicauit. Exarchus spe præmii excitatus tanta celeritate, tantoq; silentio ad vrbem accessit, vt neq; vexilla, neque exercitus solito in loco occurrere solemnis honoris causſa potuerit, sed vix extra portas obuius fuerit. Ingressus autem vrbem cum Sergium ab omnibus coli, eundem omnium studiis defendi videret, Paschalem reliquit. verum, ne frustra Romam venisset, pecuniã à Paschali promissam à Sergio flagitauit. Cui Sergius vehementer eiusmodi petitione offensus respondit, talem pecuniam se neque soluere æquum esse, neque, si æquum esset, facultatem suppetere. &, vt hominis animũ permoueret, cantharа, & coronas aureas, quæ ante aram, & Confessionem S. Petri ab antiquo pendebant, demi iussit, & pignori tradi. neque propterea quidquam profecit. Reuerso inde cum ingenti pecunia Rauennam Exarcho, Sergius VIII. Kal. Ianuarij consecratus est. Eo anno Theodoro archiepiscopo cum mala clericorũ Rauẽnatum gratia mortuo 688. Damianus sublectus exemplo eius Romam venit, atq; à Sergio cõsecrationem accepit, & solemne obsequium præstitit. Postero, Paschalis falsæ religionis conuictus depulsus 689. est ab officio archidiaconatus, atq; in monasterium trusus. Anno inde sexcẽtesimo nonagesimo Pertharitus rex vitam reliquit. Cunipertus autem filius regnum continuauit, atque Hermelindam ex Anglosaxonum genere sibi matrimonio copulauit. 690.

FL. CVNIPERTVS REX SOLVS XIIII.

MVTATA est inde & Ecclesiæ, & Regno fortuna, ac veteres seditiones, & antiqua dissidia instaurata. Quippe & Iustinianus Imperator aduersus pontificẽ, & Alahis Dux aduersus regem hostilia machinati intestinis tumultibus omnia miscuerunt. Cæterum Imperatoriæ alienationis hæc fuit causſa. Iustinianus postero anno à suis deprauatus 691. concilium Constantinopoli habuit. atque ei capita quædam contra ecclesiasticum ritum affinxit. Cui concilio cum apocrisarij pontificis per imprudentiam subscripsissent, Sergius pontifex fallacia cognita subscribere noluit. Ea de re Iustinianus vsque adeo est offensus, vt ab Ecclesia Romana, quam hucusque enixe defenderat, se remouerit. Itaque dolori indulgens proximo anno Constantem auum imitatus Sergium Magistrianum Romam misit, negotio dato, vt Ioannem Portuensem episcopum, & Bonifacium sedis apostolicæ consiliarium caperet, & ad se perduceret. qui profectus prospere imperata perfecit. Regnum vero idem, qui antea, perfidiæ, atque impotentiæ morbus incessit. Quippe Alahis acceptorum beneficiorum, ac fidei regi datæ oblitus Cunipertum de regno extrudere cogitauit. & Aldone, ac Grausone fratribus ciuibus Brixianis summæ potentiæ viris, aliisque Longobardis consilij sui in societatem ascitis captato tempore, quo Cunipertus ab omnibus insidiis securus, Papiensi forte ab vrbe recesserat, Papiam introiuit, regiaque custodibus perterritis in potestatem adducta salutari se regem iussit. Qua re Cunipertus exanimatus, inops consilij in Comacinam insulam sese abdidit, ibique opere se, ac præsidio communiuit. Cæterum quo scelere sibi regnum Alahis vindicauit, eodem quoque administrare instituit. Præerat eo tempore ecclesiæ Papiensi Damianus singularis sanctitatis, atque doctrinæ vir. Is cum Alahim regiam occupasse videret, ne ipse, aut ecclesia sua detrimẽti aliquid caperet, Thomam diaconum prudentem, ac religiosum virum ad sacram salutationem offerendam misit. Thomas profectus nunciari Alahi iussit, se pro foribus stare, & ab episcopo benedictionem afferre. Tum Alahis, qui præcipuum in clericos gerebat odium, responderi imperauit, si munda fœmoralia haberet, intraret, sin minus, foris se contineret. Tum Thomas, Nunciate, inquit, me fœmoralia mũda habere, quia hodie bene lota induxi. Quod cum nunciatum Alahi esset, Atqui ego, inquit, non de fœmoralibus loquor, sed de iis, quæ intra fœmoralia continentur. Thoma vero hanc Dei, non illius curam, & cognitionem esse subiiciente, Alahis ad se venire hominem iussit, atque asperis, & contumeliosis verbis excepit. quin etiam, vt Arrianus, Antonino Bergomati episcopo Farrensem basilicam, redditusque eius à Grimoaldo attributos eripuit. Quibus, aliisque similibus facinoribus plerique commoti Cuniperti desiderio flagrare, ipsumque odio habere cœ-

Sergius pp: subscribere noluit.

perunt. Acceſſit etiam Aldo, qui priuata iniuria inſidiarum ſibi meditatarum exacerbatus, Cunipertum in regiam reducere deſtinauit. Itaque Grauſone fratre aſſumpto Alahim pro intimæ familiaritatis neceſſitudine adiit, ac, quin tu, inquit, Alahis vrbe tandem ſecurus egrederis, atque animi cauſſa venatum in ſyluam cum tuis iuuenibus abis, nobiſque, qui ex te toti pendemus, vrbis, ac regiæ cuſtodiam tradis? Quod ſi feceris, pro certo ſpondemus, nos caput ad te Cuniperti relaturos, & te omni tandem timore liberaturos. Probauit Alahis quod Aldo admonuit, & primo quoque tempore ex vrbe in maximam ſyluam venationis cauſſa proceſſit. Quo facto Aldo ad Cunipertum ſe contulit, ac ſuppliciter venia erroris ſui petita, inſidiiſque tyranni patefactis, vrbem ſe illi tradere paratum eſſe oſtendit, ſi certa die propius acceſſiſſet. Cunipertus gratiis actis libenti animo conditionem accepit, ac conſtituta die ad vrbem prodiit. receptuſque ab Aldone regiam ſine vllo tumultu recuperauit. Cunipertum in regiam re uerſum ſtatim clerici omnes epiſcopique complexi ſunt. Tum Aldo nunciari Alahi in ſyluam iuſſit, cumulate ſe, quæ promiſerat, expleuiſſe. non enim Cuniperti caput ſolum, ſed totum etiam corpus habere in poteſtate. Si quidem ipſum in regia eſſe. Eo Alahis nuntio attonitus, multa, grauiaque ei eſt comminatus. Bellum inde paraturus in Iſtriam iter inſtituit, atque in itinere Vicetiam, & Taruiſium amicitiam ſuam repudiantes vi, alias vrbes blanditiis ſibi adiunxit. & nouo aſtutiæ genere Foroiulienſem exercitum ad ſe traduxit. Quippe eum ad pontem Liquentiæ nactus, vt miles quiſque traiiciebat, Sacramentum ſibi dicere iuſſit, cauens ne quis regreſſus rem patefaceret, ac reliquos, qui tranſituri erant, à tranſitu deterreret. Neq; ita multo poſt firmo inſtructus exercitu aduerſus Cunipertum proceſſit, ac caſtra ad Abduam in Campo Coronatæ locauit. Qua re cognita Cunipertus copiis impigre comparatis & ipſe contra eum ire perrexit. Ibi, cum in conſpectu exercitus eſſent, Cunipertus Alahim miſſo nuncio ad rem ſingulari dirimendam certamine prouocauit. quod Alahis reſpuit, roboris Cuniperti, atque audaciæ recordatus. Itaque in ſummi prælij caſum inſtructæ acies ſunt. Cum vero iam prope eſſet, vt vtrinque concurreretur, Zeno diaconus vicem regis ſolicitus ipſum conuenit, atque ita dixit: Domine rex, omnis vita noſtra in ſalute tua conſiſtit. quia, ſi tu in acie ceciderís, omnes nos tyrannus Alahis per ſummos cruciatus necabit. Quin tu igitur mihi ornatum regium tradis, & ego manum cum illo conſeram? Nam, ſi ibi ego periero, tu facile cauſſam recuperabis tuam: ſi vicero, maior ex victoria ſerui tui in te gloria redundabit. Quod vbi Cunipertus audiuit, haudquaquam ſe permiſſurum eſſe reſpondit. verum paucorum, qui aderant, amicorum precibus, & lacrymis victus demum conceſſit. ac loricam, galeam, ocreas, cæteraque ſua arma diacono tribuit, atque eum pro ſe in prælium miſit. Erat eiuſdem ſtaturæ, & habitus. itaque cum eſſet de tentorio armatus egreſſus, ab omnibus pro rege acceptus eſt. Commiſſum inde prælium, & totis vtrinq; viribus decertatũ eſt. Cæteris ſtrenuam operam in ſua quoq; parte nauantibus Alahis opimum decus expetens, acriter in eam ſe præcipue intulit, in qua ſtare regem exiſtimauit. ac diaconum vnum ſpecie armorum deceptus telo appetens interfecit, ac ſtatim iacenti caput præcidi, ac pilo ad terrorem hoſtibus incutiendum iuſſit præfigi. Verum vbi dempta caſſide clericum ſe pro rege vidit interemiſſe, ira furens, Malum clericis omnibus, inquit, ſi quando integram victoriam comparauero. Cunipertus autem vt ſuos eodem errore ductos in fugam ſe dare præcipites ſenſit, nudato capite ſeſe oſtentans eos à fuga retinuit, ac bene ſperare de tota victoria iuſſit. Poſt paucos inde dies iterum exercitus in prælium prodierunt. ante vero, quàm confligerent, Cunipertus rurſus Alahim, num viritim dimicare vellet, prouocauit: verum nihil obtinuit. Pugnatum eſt inde ab vtraque parte maximo armorum, & animorum ardore. ac neutra parte cedente magna ſtrages eſt edita. Tandem penes Cunipertum victoria ſtetit. nam & Alahis interemptus, & exercitus eius in fugam auerſus, & qui à ferro integri remanſerunt, dum fugam capeſſerent, cæcis amnis gurgitibus hauſti ſunt. Deleto Alahi Cunipertus victorem exercitum domum reduxit, ac Zenonem diaconum funere ſepeliri honorifico iuſſit. & regnum inde quiete, ac ſancte adminiſtrauit. In Campo Coronatæ, vbi proſpere pugnauerat, monaſterium ab eo D. Georgio ædificatum, & Farrenſis baſilica Antonino epiſcopo Bergomati reſtituta. & præter alios Comenſis, ac Mutinenſis epiſcopi poſſeſſionibus decorati. Iuſtinianus autem Ioanne, & Bonifacio captis

non con-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [64] - 52
PUBLIC DOMAIN

non contentus iracundia ſtimulante poſtero anno Zachariam protoſpatharium Romam ire, ac Sergium ipſum eodem modo prehendere, atque ad ſe perducere imperauit. Alienus protoſpatharij in vrbem aduentus omnium in ſe animos, oculoſq; Italicorum conuertit. Itaq; cum Romani rem mirati inſidias capiti pontificis parari haud obſcuris ſuſpicionibus diſtuliſſent, repente exercitus Rauennas, & Pentapolitanus, & finitimarum regionum excitus pontificis protegendi cauſſa Romam verſus iter ingreſſus eſt. Quod vbi Zacharias audiuit, in timorem propriæ ſalutis adductus protinus ad pontificem ſe recepit, atq; ad pedes proſtratus veniam ſupplex orauit. & ne furori militum ſeſe dederet obſecrauit. Exercitus autem per portam Oſtienſem ingreſſus proceſſit ad Lateranum pontificem viſere geſtiens, quem rumor increbuerat, ſuperiore nocte naui impoſitum Conſtantinopolim eſſe deuectum. ac ianuas clauſas nactus fores ſe moliturum, niſi repente aperirentur, eſt comminatus. Quod vbi Zacharias ſenſit, ſic animo eſt conſternatus, vt præ metu ſe ſub lecto pontificis occultarit, ac propè de poteſtate deceſſerit. Qua re animaduerſa pontifex eum in lucem exire, ac bonum habere animum iuſſit. Inde ad placandum profectus exercitum pro baſilica Theodori pontificis patefactis valuis aſſedit, ac militibus, & populo ſedato, quod pro ſalute ſua tanta alacritate arma ſumpſiſſent, gratias egit. Neque tamen milites ante excedere vrbe voluerunt, quàm Zachariã inde conuiciis, & contumeliis exegerunt. Biennio inſequenti hæc inter Longobardos adminiſtrata. Romualdus Beneuenti Dux parato exercitu in Calabriã prouinciam Imperatoris irrupit, & Tarentum, Brunduſium, atque omnem circumiectam regionem præſidiis vacuam nactus imperio ſuo adiunxit. ac mox moriens Ducatum magna parte auctum filio Grimoaldo reliquit. qui poſt ei per triennium præfuit. Tumultus etiam haud contemnendus in Ducatu Foroiulienſi eſt excitus. Ea ditio iampridem à Vectaro ad Landarum, à Landaro ad Rodoaldum peruenerat. Cum autem forte Dux Rodoaldus vrbe Foroiulij abeſſet, Anſfridus quidam è caſtro Reuma Ducatum ſine regis auctoritate inuaſit. Qua re cognita Rodoaldus attonitus perrexit in Iſtriam, atque inde naui conſcenſa Rauennam, & Rauenna Papiam confugit ad regem. Anſfridus autem ſuperbia, ac libidine elatus Foroiulienſem ditionem ſibi vindicaſſe haud ſatis habuit. quin etiam regnum ipſum auiditate deuorauit. verum in ipſo rerum apparatu Veronæ captus, & ad regem perductus meritas væſaniæ ſuæ pœnas luit. quippe luminibus orbatus in exilium eſt proiectus. Inde Foroiulienſem Ducatum Aldo Rodoaldi frater ſuſcepit, eumq; per ſeptennium tenuit. Cunipertus autem rex Aldonẽ, & Grauſonem ſuſpectos habens eos tollere de medio cogitauit, idque forte cum vno homine ſtratore ſuo communicauit. Caſu autem accidit, vt cum illi de more ad regem venirẽt, ab ignoto homine iniqua de regis aduerſus ſe voluntate commonefacti ſint. Quo cognito ambo confeſtim incolumitatis gratia ad aram ſe S. Romani martyris proximam receperunt. Quod vbi rex audiuit, in eam opinionem venit, conſilium ab eis ſuum eſſe præreptum. Itaque ira furens ſtratorem, qui id enunciaſſet, arguere. Stratore vero ſe cũ aliquo loquutum eſſe negante, atque id ipſum aſſidua apud illum præſentia confirmante, de Aldone, & Grauſone, vndenam voluntatem ſuam intimam perſpexiſſent, iuſſit exquiri. illis vero ſe à claudo quodam forte obuiam facto accepiſſe dicentibus malignum eum fuiſſe ſpiritum credidit. atque eos venia data dignos, qui in amicitiam reſtituerentur, putauit. Sequenti anno Sergius pontifex ægrè ferens, Aquileienſem eccleſiam tria Chalcedonenſis Concilij capita reprobare, conuentum Aquileiæ conuocandum curauit. atque omnes, qui conuenerunt, epiſcopos auctoritate ſua ad ea accipienda, tanquã cum Catholica doctrina congruentia perpulit. Interim tumultus alius grauior in regia Conſtantinopolitana exortus totum Imperium perturbauit. Quippe Leontius præfectus militum ſeditione in populo concitata Iuſtinianum Imperatorem omnia alia metuentem comprehendit, ac mutilato ad contumeliam naſo prope exanguem Cherſonem in Pontum relegauit. & Imperium Callinico patriarcha probante inuaſit. Triennio poſt Leontius Imperator patrati ſceleris pœnas dedit. Nam per tumultum à Tiberio Abſimaro captus, & pariter naſo multatus in carcerem eſt coniectus. Imperium idem Tiberius tenuit. Annus ſeptingenteſimus nulla re memorabili fuit inſignis. Proximo, Sergio pontifice mortuo Ioannes VI. ſublectus. quo ſedente Petrus item Aquileienſem gubernauit eccleſiam. Theophylactus Patricius, Exarchus ab Imperatore in Ita-

693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701.

liam deſtinatus. Is contra conſuetudinem Romam ante, quàm Rauennam, ſequenti
702. anno aduectus non leuem animis hominum ſuſpicionem iniecit, ne quid pontifici inſidiarum occultè meditaretur. Itaque aduentu eius cognito confeſtim Romam militares, vt paullo ante, copiæ conuolarunt, vt eum, antequam cogitata aggrederetur, opprimerent. Verum pontifex, ne qua per tumultum militarem committeretur cædes, portas vrbis ad excludendos armatos occluſit. ac ſacerdotes ad ſedandum militū furorem obuiam miſit. Inanem autem fuiſſe ſuſpicionem poſt res ipſa edocuit. nam Exarchus rebus Romanis compoſitis Rauennam inde ſe tacitus contulit. Eo vero, qui inſequutus
703. eſt, anno Cunipertus exceſſit è vita, Luitperto filio rege inſtituto, atque Aſprando ſummæ nobilitatis, ac ſapientiæ viro pueri tutore relicto. Fuit Cunipertus, vt inquit Paulus, vir mira elegantia vitæ, ac morum ſuauitate ornatus, atque in bello audaciæ ſingularis, in primiſque Catholicus. quæ laus ſuperiorum regum pauciſſimis contigit.

FL. LVITPERTVS REX XV.

ASPRANDVS regnum Luitperti pueri nomine octo menſium ſpatio vt pacate,
704. ſic ſancte adminiſtrauit. Quibus exactis ſequenti anno Ragumbertus, qui fuerat Gundeberti regis filius, Taurinatium Dux arma parauit, patrij regni recuperandi occaſionem ſibi ex infirma Luitperti ætate oblatam ratus. Quod vbi Aſprandus cognouit, Rotharito Duce Bergomati, atque Laudenſi in auxilium euocato in agro Nouarienſi occurrit. Ibi ſummo prælio depugnatum. Ragumbertus Aſprando, & Rotharito, ſuperatis mox magna vi regnum inuaſit.

FL. RAGVMBERTVS REX XVI.

RAGVMBERTO vero rerum potiente Giſulfus Dux Beneuentanus, qui Grimoaldo ſuffectus fuerat, valido cum exercitu Campaniæ fines ingreſſus omnia igne, ferroque vaſtauit, atque ingentem pecoris, maioremque hominum prædam abegit, vſque ad Horrea, nomen id loci erat, nemine reſiſtente progreſſus. Quod vbi ad aures Ioannis pontificis accidit, viribus ciuitatis diffiſus, quod ipſe præſtare poterat, ad preces ſe contulit, ac ſacerdotibus obuiam cum ampliſſimis muneribus miſſis, vt tetrocederet, ac captiuos reſtitueret, impetrauit.

FL. ARIPERTVS II. REX XVII.

705. EODEM anno mortuo Ragumberto Aripertus filius ſuſcepit regnum. VIII. inde Idus Ianuarias Ioannes pontifex naturæ conceſſit, atq; eius locum Ioannes VII. tenuit. Aripertus rex, vt ſecuritatem ſibi, ac regno pararet, bellū Luitperto regi, quē regno pater ipſius Ragumbertus expulerat, internecinum redintegrauit. & cum eo, & Aſprando, & Rotharito partes eius tuentibus ſummo apud Papiam prælio decertauit. In eo Luitpertus puer captus. Aſprandus, & Rotharitus fugati, ille in inſulam Comacinam, hic Nouariam ſe recepit. Inde arma ad Aſprādum, Rotharitumq; debellandum tranſlata. Laude capta Bergomum obſidione eſt cinctum. eoque ingenti bellicorum tormentorum mole expugnato Rotharitus captus, atque in Taurinos in exilium actus. Poſtremo exercitus aduerſus Aſprandum in Comacinam miſſus oppidum circumſedit, atque Aſprando elapſo in ditionem redegit, idque ſine cunctatione ſubuertit. Quibus rebus proſpere geſtis pulcherrimam inde victoriam tetra animi impotentia deformauit. nam & Luitperto regi innocenti vitam ademit: & Sigiprando, Aſprandi filio, oculos eruit: & Theoderatæ vxori, atque Aurunæ ſorori miſerādum in modum naſum, aureſque vulnere fœdiſſimo detruncauit. Luitprando tantum puero ignotum. & ad patrem, qui in Baioanam exulatum contenderat, ſe conferre petmiſſum. Eodem anno Ferdulfus, qui mortuo Aldone Ducatum Foroiulienſem ſuſceperat, Sclauos, qui in Ducatum irruperant, temere aggreſſus, ſe cum tota Foroiulienſium nobilitate peſſundedit. Ex ingenti numero ſolus Munichis, Petri Foroiuliani, & Vrſi Cenetenſis Ducum pater, euaſit. Is, cum de equo deiectus eſſet, manibus licet vinculis impeditis lanceam ei, qui ſe vinxerat,

vinxerat, abstulit, atq; eo vulnerato se per aspera, ac prærupta loca deiecit. Ferdulfo suffectus est Corbolus. quo non ita multo post vita functo Ducatum rex ad Pemmonem traduxit. qui ex Ratberga vxore filios tres suscepit Rachim, Rathaitum, & Aistulfum. Quorum Rachis, & Aistulfus post ad regiam dignitatem euecti longe, lateq; famam sui nominis extenderunt. Aripertus hac crudelitate remota regnum prudenter, & sancte administrauit. Ad cæteras ecclesias, quas liberalissime donauit, erga Romanam præcipue munificus fuit. quippe sequenti anno pontifici multos fundos, & nominatim Patri- 706.
monium Alpium Cottiarum, à Rothari rege ademptum, restituit. eamq; donationẽ aureis litteris exaratam ad põtificem misit. Eodem anno Iustinianus, cum per decennium imperio spoliatus exulasset, insidias Chersonensium, & Bosphoranorum metuẽs è Ponto profugit. atq; ad Trebellium regem Bulgarorum se contulit. atq; inde auxilio eius regnum recuperauit. & Leontium, ac Tiberium, qui sedem suam vsurpauerant, captos in medio iugulari Circo præcepit. Callinicum vero patriarcham luminibus exuit, ac Cyrum abbatem, qui se exulem in Ponto aluerat, ei substituit. Hinc noua rerum, quas aduersus Romanam ecclesiam impie aut gesserat, ac cogitarat, pœnitentia adactus, eximium se Catholicæ propugnatorem fidei declarauit. Itaq; volumen Concilij, quod contra Romanæ ritum Ecclesiæ scripserat, Romam per duos metropolitas ad Ioannem pontificem destinauit, idq; ab eo, non, vt ante, approbari, sed nunc demum emendari, & corrigi postulauit. quin etiam episcopos Orientis iterum aduocauit, & quod desiderari videbatur, ex eorum sententia canones centum duos sexti concilij, qui scripti non fuerãt, scribi iussit, vt Theophanes prodidit. Id Concilium in Ianuarium vsq; mensem sequen- 707.
tis anni productum. Sic enim in Canone LIII. proditur. Sub hunc annum Romualdus Dux Beneuentanus Gisulfo est substitutus. & Ioanni pontifici vita functo Sisinius. qui sæuo pedum dolore iactatus post viginti dies è vita migrauit. Nouo inde ineunte anno 708.
Constantinus pontifex in eius locum est consecratus. Eodem anno mortuo Damiano Rauennate archiepiscopo Felix est suffectus. Moris iam tum erat, vt episcopi, antequam consecrarentur, rationem fidei, atq; obsequij sui ederent, eamq; in pontificium tabularium referrent. quod *cautiones in scrinio facere* illi dicebant. Felix autem Romam ad consecrationem accipiendam profectus causam defectionis, & tumultus quærens, rationem ex instituto non edidit, sed potentia Romanorum iudicum nixus eam pro arbitratu exposuit. ac domum reuersus Rauennates ab obedientia Romani pontificis proposita antiqua sedis suæ libertate, ac dignitate auertit. Ratio eius à pontifice in Confessione beati Petri posita post aliquot dies, atro quasi incendio afflata, reperta est. Manente inde in contumacia sua Felice, neq; aut pontificis monitis, aut Imperatoris edictis obtemperante annus abiit. Ea res Iustiniano relata mirifice animum eius offendit. Itaq; sequenti anno, cum Theophylacto Exarcha mortuo Felicem furere, neque præceptis vllis aures 709. Theophylactus Exarchus mortuus.
præbere, verum pontificem in ordinem cogere, audiret, iusta indignatione accensus armis sibi cogendum, qui pontificis imperiũ detrectaret, existimauit. ac propterea Theodorum Patricium, & primicerium exercitus Siciliæ cum classe Rauennam ire, atque archiepiscopi, & Rauennatum insolentem vindicare superbiam iussit. Quod vbi cognouit Felix, confestim & ipse auxilia ex vicinis, & subiectis ecclesiis aduocauit, Ceruiensi, Comaclensi, Popilliensi, Cæsenate, Imolensi, & Fauentina. & cum iis ad littus ad exscensionem hostium impediendam occurrit. Theodorus autem classe ad oram Rauennatẽ appulsa, vt copias exponeret, variis in locis cum occurrentibus Rauennatibus depugnauit. atque iis demum in fugam compulsis bellicum vrbi ipsi terrorem admouit. eamq; breui vna cum ciuibus, & archiepiscopo in deditionem accepit. Quæstione inde de seditionis sociis habita plerosq; optimatium eius sceleris manifestos aut vita, aut ciuitate, aut fortunis mulctauit. præcipue autem archiepiscopum cathenis vinctum Constantinopolim iussit deuehi. ac constitutis Rauennatum rebus recepit se in Siciliam. Archiepiscopus à Iustiniano candenti lamina obiecta luminibus exutus, atq; in Pontum relegatus. Ita insignis Rauẽnatis ecclesiæ contumacia exemplo apud posteros memorabili castigata. Anno inde septingẽtesimo decimo, Iustinianus Chersonẽses, & Bosphoranos, à 710.
quib. exul appetitus insidiis fuerat, vlcisci gestiẽs, exercitũ ad eos misit, & Chersonẽ expugnari, ac mira crudelitate oẽs eius incolas interimi iussit. Quo facto pueros, à quib. temperatũ iniussu suo fuerat, ad se mitti imperauit. ac se Põticos internecino bello psecuturũ

ostendit. Pueri Octobri mense in naues impositi omnes sæua oborta tempestate submersi sunt. Quod postquam Chersonenses, qui reliqui fuerant, vnà cum Bosphoranis cognouerunt, Philippicum cognomento Bardanem apud se exulantem ducem sibi legerunt, ac vicinis populis adiunctis Imperatorem aduersus Iustinianum appellauerunt. Quæ dum geruntur, Iustinianus pontificem videre, ac de rebus suis opportune consulere cupiens sacra missa, vt ad se accederet, obsecrauit. Imperatoris voluntati, quòd Catholicæ Ecclesiæ rationibus conducere videbatur, nihil abnuit pontifex. Itaq; nauigiis comparatis III. Nonas Octobris, indictione nona, conscendit honesta clericorum, episcoporumq; caterua stipatus; ac Neapolim prouectus illic Ioannem Tizocopum Patricium repperit, qui in locum Theophylacti mortui Rauennã mittebatur Exarchus. Soluens inde Neapoli Siciliam adiit. atq; ibi à Theodoro Patricio, licet infirma valetudine oppresso, liberaliter est exceptus. Rhegium inde, & Crotonem præteruectus Callipolim, & Callipoli Hydrontum peruenit. ibiq; hiemauit. Iustinianus bellum aduersus Philippicum exulem moliens principio sequentis anni in Bithyniam abiit, mandatis editis, vt quocunq; pontifex diuerteret, ibi non aliter à magistratibus reciperetur, ac si ipse adesset. Itaq; Constantinus ineunte vere Hydronto digressus in omnibus, quæ attigit, Græciæ oppidis omni genere liberalitatis est cultus. Constantinopolim inde accedenti Tiberius Iustiniani filius, & Cyrus patriarcha cum Patriciis, clericis, & ciuib. vniuersis obuiam ad septem millia passuum exierunt, ac diem festum agentes in vrbem equis ornatissimis cum comitatu suo impositum, ac pontificiam chlamydem de more indutum induxerunt, atq; in ædibus Placidiæ, vbi paratum erat hospitium, collocarunt. Iustinianus de aduentu pontificis certior factus sacram alteram ad eum ex Bithynia misit gratiis actis rogans, ne Nicomediam accedere grauaretur. nam se illuc quoq; Nicæa processurum. Profectus est ergo Nicomediam Constantinus ingenti honore ab illa quoq; ciuitate exceptus. Neq; ita multo post Iustinianus aduenit. Inauditus post hominum memoriam in iis locis pontificis, Imperatorisq; congressus omnes vicinos populos ad visendũ tam rarum in terris spectaculum concitauit. Itaque frequentissima omnis generis multitudine circunfusa Imperator vrbem ingressus ad pontificem ex composito expectantem accessit. ac de more coronatus ad pedes eius procubuit, atque eis osculum tulit. & solemnibus datis vtrinque amplexibus benigne in primis, ac liberaliter appellauit, omnibus, qui aderant, ingentes præ lætitia plausus edentibus, nec minus nostris propter insignem principum concordiam, ecclesiarumq; lætantibus. Inde ad suas vterque ædes digressi sequentes dies variis de ecclesia, imperioq; constituendo sermonibus traduxerunt. Quibus cum Imperator, se classem, exercitumq; aduersus Philippicum mittere vel le diceret, pontifex, ne id faceret, magnopere dissuasit. Verum irrita omnis eius oratio fuit. Placuit inde vtrique, vt die Dominico res diuina à pontifice fieret. Ea vero apparatissima põpa confecta Imperator peccatis ante suis expiatus corpus ab eo domini sumpsit, ac vetera omnia Romanæ ecclesiæ priuilegia confirmauit. atque eum inde Romam dimisit. Pontifex prospera nauigatione vsus, licet aduersa valetudine sæpe tentatus sospes peruenit Caietam, vbi sacerdotes, & magnam populi Ro. partem obuiam sibi profectos offendit, atque eis prosequentibus VIII. Kal. Nouembris, Indictione X. ad vrbẽ accessit. Dum autem pontifex Romam nauigauit, Iustinianus classem, exercitumq; in Pontum misit. Qui ab oppugnatione Chersonis à Pontificis auxilio Chazarorum depulsus, cum re irrita ad Imperatorem redire non auderet, ad Philippicum eximiis muneribus inuitatus defecit. Quod vbi Iustinianus sensit vsque ad Synopem rei propius cognoscendæ caussã progressus, Constantinopolim redire maturauit. Verum à Philippico præuentus non solum Imperio, sed etiam vita est spoliatus. nam ab exercitu suo relictum ad Amastridem Helias Philippici Dux interfecit. Tiberium vero eius filium Philippici iussu, cum in templum Blachernarum confugisset, inde abstractum satellites eius misere iugularunt. Philippicus Imperium occupauit, ac caput Iustiniani Romam misit. Tristis eius cladis nuncius tertio post reditum pontificis mense Romam allatus vniuersam ciuitatem mœrore, atque acerbitate repleuit. Principio insequentis anni Asprandus cum aliquot annos in Baioaria exulasset, de repetenda Italia cogitauit. Animum autem addidit Baioarius rex, qui se ad Aripertum regem vlciscendum auxilia enixe subministraturum spondebat. Itaque idoneo ab illo exercitu accepto sese in Italiam rettulit, ac Papiam

711.

712.

Johannes Tizo, copus Exarchus.

progressus

progressus prælium cum eo intrepide occurrente commisit. quod nox magna vtrinq; edita cæde diremit. Aripertus, quanquam constabat, Baioarios eo prælio fusos, victosq; cessisse, tamen non in castra, vt victor sed quasi victus in vrbem refugit. Quare cum se suis metum, hostibus audaciam iniecisse videret, consilium cepit in Franciam abeundi, atq; auro, quantum potuit ferre, è regia sumpto clam ex vrbe excessit. verum in tranando flumine pondere auri, & fluminis vnda oppressus indigna morte occubuit. Cadauer eius postridie inuentum, & in regiam cum ingenti omnium dolore relatum in basilica D. Saluatoris ab superiore Ariperto constructa sepultum est. Hæc mense Martio gesta. Aripertus tanta regnum industria gubernauit, vt per noctem è regia egrediens, atq; vrbem mutato habitu lustrans, quid de se singuli dicerent, exploraret, ac diligenter, quemadmodum ius à suis iudicibus diceretur, inuestigaret. Idem aduenientibus ad se gentiũ exterarum legatis vilibus indutus vestibus occurrebat, quo minus ipsis Italiæ deliciis caperentur. neque apparatis epulis illos excipiebat, neq; præsentibus illis magnificas vllas in aliis rebus impensas edebat. Eodem tempore Transemundo Spoletanorum Duce mortuo successit Faroaldus filius, isq; cum Volchila fratre ditionem administrauit.

FL. ASPRANDVS REX XVIII.

ARIPERTO rebus humanis exempto Asprandus victor regno potitus est, vir sapientiæ laude nemini postponendus, atq; in omni vitę officio singularis. Is post tres menses Idibus Iuniis, Indictione decima, vita cedens effigiem morum, virtutis, ac prudentiæ suæ filium Luitprandum reliquit, eum, cui puero victor Aripertus pepercerat, atque ad patrem in Baioariam se conferre permiserat. qui cum à Longobardis de Asprandi ægroti salute desperantibus regnare esset iussus, post excessum eius in regno est confirmatus.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Tertius.

SEQVENTI libro insignes duos, ac maxime memorabiles Italiæ motus aperiemus. quibus noua duo in illa imperia instituta sunt. Nã qua ratione Græcis Imperatoribus Romana, Rauennatiq; ditione lapsis, & Longobardis regibus Italico regno depulsis, illam Romani pontifices, hoc Francorum reges inierint, exponemus. Quas mutationes satis constat ab iisdem fontibus ambas fluxisse, nempe prauo hæreseos studio, & dira latè dominandi cupiditate. quę omnibus populis, regnisq; certum semper exitium intulere.

CÆTERVM hæretica peste non amplius Longobarda, sed adhuc Constantinopolitana regia laborauit. Philippicus enim Imperio accepto nihil prius habuit, quàm vt sexti Concilij acta peruerteret, ac fractam, abiectamq; Monotheletarũ hæresim excitaret. Id autem non suo iudicio, sed Ioannis monachi cuiusdam impulsu suscepit. qui cum vaticinandi artem profiteretur, Imperium illum adepturum, diuq; potiturum ostenderat, si ipsum de duplici Christi voluntate Concilium sustulisset. Quod cum sacramento se facturum Philippicus affirmasset, inito Imperio omnium primum id sibi præstandum existimauit. Itaque Cyro patriarcha sede depulso Ioannem ei substituit. concilioque nouo coacto sextum pro imperij magnitudine Concilium abrogauit. Quin etiam idem

eodem Ioanne doctore nouam alteram hæresim hausit, quæ nouas alias inter Græcam, & Romanam Ecclesiam discordias excitauit. Etenim in eam opinionem impulsus est, vt veteribus Conciliis aduersantibus crederet, sanctas Christi, & Virginis Dei genitricis, aliorumq; Diuorum imagines nullo cultu, ac veneratione dignandas, ac nullo loco, nullo q; numero esse habendas. Itaq; nouo furore, atq; vecordia percitus picturã sexti concilij è basilica abradi, & sacras omnes è templis imagines aboleri præcepit. atque his de rebus sacram ad Constantinum pontificem misit, neq; tam fœdæ actionis poscere comprobationem erubuit. Hac re cognita pontifex vehementer est animo perturbatus. occurrerunt enim continuò prudentissimo, atq; optimo viro omnia, quæ ex hac labe poterant Ecclesiæ Romanæ accidere detrimenta, hærentibus præsertim adhuc in omnium animis cladibus, quas proxima monotheletarum hæresis ex iisdem sedib. attulisset. cum ea controuersia componi non sine acerbissimis Catholicorum cruciatibus, atq; adeo etiam ipsius pontificis sanguine potuisset. Quare, veritus ne si orientem illum ignem non continuo opprimeret, ingenti mox omnia, tum cum opem ferre nõ posset, ardere incendio cerneret, statim Italiæ episcopos ad concilium aduocauit. atq; eis coactis miserã Ecclesiæ Catholicæ conditionem, quæ paullulum per sceleratos, ac perditos homines non posset interquiescere, deplorauit. Inde breui superioribus hæresibus memoratis nouã nunc emersisse aliam addidit. quippe existere homines Deo ipsi vsq; adeo inimicos, atq; infestos, vt sanctam eius imaginem, cuius aspectu homines ad religionis, pietatisq; memoriam accendantur, neq; pictam, neq; fictam pati possint. in hac vero opinione nouũ esse Imperatorem. Hunc enim non solum sacras omnes ex Constantinopolitana ecclesia imagines iniussu sedis apostolicæ sustulisse, sed etiam tam proiectæ audacię esse, vt sce lus suum ipsius comprobari auctoritate non dubitet postulare. Exquisitis inde de more sententiis, cum nemo esset, quin rem tantam grauissimo notandam esse decreto censeret, ex omnium consensu omnes, qui sanctis imaginibus venerationem constitutam ab Ecclesia denegarent, damnati. & Philippicus ipse, qui tantum esset facinus ausus, nominatim diro in eum composito carmine pœnis inferorum deuotus. Inde ad populũ progressus eandem caussam ingenti animi magnitudine perorauit. atq; eo cõsentiente, atq; iubẽte decreuit, ne Philippici, tanquam hæretici Imperatoris, aut litteræ, aut nummi reciperentur, neq; imago eius, vt assueuerat, in templum inferretur, neq; nomen in sacrorum solemnibus ederetur. Quin etiam sexti concilij pictura, quæ deleta Constantinopoli fuerat, iussa est egregio opere in porticu Vaticana reponi. Quibus decretis auditis Italia tota nouarum rerum expectatione suspensa, Rauennates tumultum in vrbe concitauerunt, ac Ioannem Exarchum superbe, atq; auare nimis imperitantem interfecerunt.

FL. LVITPRANDVS REX XIX.

DVM autem hæc aguntur, mortuo Idibus, vt diximus, Iuniis Asprando Luitprandus Papiæ regnum occepit. Hic præclaro patris, ac superiorum regum exemplo Catholicam fidem amplexus non minus pacis studia, quàm belli, vt cuiusque tulit occasio, coluit. Primum autem virtutis specimen dedit, quòd insidias sibi ab Rothari cognato suo domi paratas ingenti solertia, atque animi magnitudine superauit. Quo periculo prospere, egregieq; perfunctus animum inde contulit ad regnum legibus instruendum. Quippe omnes ex regni partibus iudices Longobardos in regiam euocauit, eosque de nouo
713. iure constituendo consuluit. Itaque re sequenti anno confecta nouę leges ad antiquum Rotharis Edictum aduinctæ, Indictione XI, pridie Kalendas Martias diuulgatæ sunt, anno adhuc illius primo, vt ipse in earum procœmio scripsit. *Recolimus, quoniam robustissimus decessor noster, atque eminentissimus Rothar rex sicut ipse est in scriptis effatus suis superius in Longobardis Edictum renouauit, atque instituit, vbi & prudenter inserere curauit dicens, vt quisque Longobardorum Princeps eius successor superfluum quid ibi reperiret, ex eo sapienter auferret, & quod minus inueniret, Deo inspirante, adiiceret. Post hunc enim gloriosissimus Grimoald rex, quæ illi secundum dominum placita fuerunt, minuit, & ampliauit. Cuius nos normam sequuti diuinitus, vt credimus, inspirati simili modo ea, quæ iuxta Dei legem nobis congrua apparuerũt, subtrahere, & addere decreuimus, sicuti & in præsenti pagina scribere iussimus. Ob hoc ego in Dei omnipotentis nomine Luitprand excellentissimus, Christianus, & Catholicus Deo dilectæ gentis Longobardorum*

gobardorum rex anno, Deo propicio, regni mei primo pridie Kalen. Martias indictione vndecima vna cum omnibus iudicibus de Austriæ, & Neustriæ partibus, & de Tusciæ finibus cum reliquis fidelibus meis Longobardis, & cuncto populo assistente hæc nobis iuxta Dei timorem, atque amorem sancta comparuerunt, & placuerunt. Regno inde adiunctis legibus cõstituto Luitprandus simul etiam regiæ consulendum vectigalibus ratus, Patrimonium Alpium Cottiarũ paullo ante ab Ariperto rege pontifici restitutum repetiit, & alterũ etiam Sabinense admit. Eodem anno Petrus à Philippico Imperatore in Italiam venit, vt Romanam vrbem Ducis nomine administraret. Hominem ab hæretico, & damnato Imperatore missum Romani pro insito pietatis studio auersati, posteaquam Rauennam aduectum accepe-
10 runt, in vrbem haudquaquam recipiendum esse constituerunt. Itaq; Petro vrbem cum valido comitatu ingredienti Christophorus primicerius vir summæ in vrbe auctoritatis cum firma ciuiũ manu sese obiecit, &, vt progressum impediret, atrox in Sacra via pro Palladio certamen iniuit. Cum ingenti vtriusq; partis strage dimicaretur, pontifex cædem auersatus extemplo sacerdotes cum sacris Euangeliis & Cruce domini ad dirimendam pugnam immisit. Eorum interuentu tumultus sedatus, ita tamen vt pars Petri superata discesserit. Sequenti, Philippicus, cum susceptam de religione sententiam Ioanne 714.
patriarcha animum assidue stimulante pertinaciter tueretur, turpiter parti Imperij culmine deturbatus est. Nam pridie Pentecostes Rufus Opsicianorum præfectus cum valida Thracum manu ex improuiso in vrbem per Auream portam irrupit, & regiã ingres-
20 sus ipsum incautum arripuit, atque in Armatorium Prasinorum deductum, nemine animaduertente cæcauit. postridie vero in Pentecoste populo in Magnum templũ coacto ab Ioanne patriarcha Artemius, princeps secretariorum, Imperator est consecratus, atque Anastasius appellatus. Hic litteris egregie doctus fuit, & Catholicæ pietatis apprime studiosus. Itaque Scholastico Exarcho Rauennam, quæ post Ioannis mortem eo magistratu vacauerat, contendenti sacram ad Constantinum pontificem dedit, qua se catholica decreta, & sextum concilium enixe tutaturum esse promisit. qua pontifici Romæ reddita Scholasticus Rauennam inde se contulit. Eo tempore Romani demum Petrum Ducem, cum se commodis eorum consulturum iuraret, in vrbem receperunt.
Postero, lis inter archiepiscopum Mediolanensem, & episcopum Papiensem exorta, ar- 715.
30 chiepiscopus noui parandi iuris caussa episcopi consecrationem ad se traducere voluit. Quod ius ad eum non pertinere episcopo contendente ex cõmuni sententia res est Romam reiecta. Ibi, caussa vtrinque apud pontificem agitata, archiepiscopus aduersantibus omnibus vetustatis exemplis victus abscessit. Felix item archiepiscopus Rauennas ab exilio reuocatus ad ecclesiam suam se, quamuis luminibus captus, recepit, & pœnitentia factorum impulsus solemnem, ac legitimam fidei professionem exhibuit, & debitum pontifici obsequium reddidit. Proximo, III. Idus Februarij Constantinus pon- 716.
tifex ex humanis excessit. Locum eius Gregorius secundus, diaconus, idemq; ciuis Romanus, tenuit, vir eximie sacris, & profanis litteris eruditus. vnde propter egregias eius lucubrationes Dialogi est cognomen adeptus. Is cum ægram, ac variis dissidiis laboran-
40 tem ecclesiam accepisset, maximum studium ad eam sanandam, atque ad concordiam redigendam adhibuit. & magna eo nomine pericula, ac labores ingentes exhausit. In primis autem, cum caussa sanctarum imaginum in animis Catholicorum hæreret, Constantinum imitatus conuentum in Laterano coegit. atq; ex episcoporum sententia veterem earum venerationem retinendam esse ad excitandam languescentem multitudinis imperitæ memoriam statuit. Luitprandum autem regem haud obscure Italiæ imperiũ affectantem grauibus, ac piis admonitionibus tanto pietatis studio inflammauit, vt mox Patrimonium Alpium Cottiarum Romanæ Ecclesię restituerit, & ratam Ariperti donationem habuerit. Eodem anno XIII. Kal. Septembris Imperatoris Anastasij milites aduersus Sarracenos missi Imperium ipsi Rhodi abrogarunt, atq; ad Theodosium quendã
50 Adramyttenum, pium in primis hominem, detulerunt. Anastasius ad Nicæam prælio à Theodosio superatus, vt vitæ suæ consuleret, clericum est professus. Theodosius Constantinopolim adiit, atque, vt erat Catholicæ fidei deditus, extemplo sexti Concilij acta, quæ in basilica quondam picta Philippicus aboleuerat, restituẽda, sacrasq; imagines reponendas curauit. Quinta decima inde indictione Romæ ingenti est aquarum illuuie laboratum. Continuis multorum dierum imbribus Tiberis amnis vsq; adeo intumuit; vt

ſtupentibus ſimul,ac timentibus omnibus vrbis muris ſuperatis æſtus vſq; ad baſilicam S.Marci defluxerit,atq; in via Lata ad vnius hominis,& ſemis ſtaturam aſcẽderit. A porta S.Petri ad pontem Miluium aquæ decurrentes cum incredibili & vrbis, & agri detrimento coiuerunt. Demum poſt ſeptem dies populo ex optimi pontificis inſtituto diuinas in preces effuſo impetus omnis aquæ reſedit, ædificiis tamen pleriſq;, arboribusq; ſubtractis. Eodem tempore Cumarum oppidum in Campania à Duce Beneuẽtano per dolum eſt captum. Qua de re laborantibus Romanis pontifex precibus primum, deinde pretio cum eo egit,vt redderet.Quod poſtquam impetrare non potuit,graue in eum anathema contorſit. vbi vero contemni etiam anathema cognouit, Ioannem Ducem Neapolitanum impulit,vt firma militum manu parata nocturno oppidum impetu occuparet,atq; inde Longobardos eiiceret. Conſilio põtificis Dux paruit.atq; oppidum per noctem ex improuiſo adortus,trecentos Longobardos cum eorum gaſtaldio cecidit,& viuos amplius quingentos in poteſtatem redegit,Neapolimq; deduxit. Receptum oppi
717. dum à pontifice ſeptuaginta auri,quæ promiſerat,pondo redemptũ. Poſtero anno Leo Iſaurus,qui & Cono eſt appellatus, cum dux eſſet legionum orientalium , atq; Anaſtaſij partes aduerſus Theodoſium tueretur,Imperator eſt ſalutatus.Quo facto elatus confeſtim Nicomediam cum ingenti exercitu prodiit,atq; occurrentem Theodoſij filiũ,congreſſus prælio,profligauit,atq; vnà cum proceribus,& theſauro in poteſtatem adduxit. Aduentu inde eius Conſtatinopolim Theodoſius territus, ſalute impetrata, ſe Imperio abdicauit,atque vnà cum filio clericum reddidit. Hic Leo Philippici exẽplo,vano duorum Hebræorum vaticinio inductus,cum ſe ſanctis imaginibus hoſtem fore,ſi prędicto potitus eſſet Imperio,promiſiſſet,fidem haudquaquam fefellit,verum Eccleſia haud ita multo poſt apertiſſimè eo nomine oppugnata Imperium & ſibi,& poſteris ſuis funeſtiſſimum comparauit. Eodem anno,quod ad memoriam eſt inſigne,Sarraceni ex Mauritania in Hiſpaniam tranſuecti Gotthos expulerunt,eamq; occupatam in multa regna diſtribuerunt. Donatus patriarcha Gradenſis in locũ Chriſtophori eſt ſuffectus. Sequen-
718. ti,Nonis Aprilis Luitprandus rex ædem D.Carpophoro extra Comi mœnia dedicauit. & per idem tempus arcem ibi munitiſſimam condidit, quam Barratelum vocauit. Faroaldus,Dux Spoletanorum,Narniam oppidum dolo ademit Romanis,& ſimulato ad regem itinere Claſſem,Rauennatium caſtrum,furto intercepit. verum vtrumque iuſſu regis ſtatim reſtituit. Aduerſus eum filius inde Tranſemundus exortus patre abdicato, & clericum profiteri compulſo Ducatum arripuit. Sclaui cum iterum in Foroiuliẽſem Ducatum populabundi veniſſent,magno prælio à Pemmone Duce, vno tantum ſene Siualdo amiſſo,deleti. Sarraceni,cum littora alia omnia Orientis infeſtis incurſionibus laceraſſent,in Thraciam ex Aſia tranſgreſſi ingenti admoto exercitu Conſtãtinopolim obſederunt.Quod vbi Sergius prætor Siciliæ accepit,de Leone actum exiſtimans Gregorium quendam Conſtantinopolitanum Imperatorem ſalutauit, eumq; Tiberium appellauit.iſq; inito Imperio quoſdã etiam ad magiſtratus euexit. Qua re audita Leo Paulum chartulanum,Patricium,ac prætorem Sicilię deſignatum duobus Spathariis,& magna militum manu tributa in Siciliã cum litteris ad magiſtratus,& ciuitates miſit, orans, ne officio deceſſiſſe,fidemq;,quam ſemel dederant,vlla violaſſe ratione vellent. Is dromone magna celeritate Syracuſas aduectus Sergium ſtupore,metuq; perculſum in Italiam ad Longobardos ſe conferre coegit. Populus vero Syracuſanus litteris Leonis acceptis,poſtquam Imperatorem incolumem eſſe audiuit, Tiberium,& magiſtratus ab eo creatos dedidit. Quorum capita à ceruicibus amputata Paulus Conſtantinopolim miſit. alios vero eius coniurationis affines aut ſacra tonſione affecit, aut virgis cæſos , naribúsve multatos in exilium egit. Sarraceni interim vi famis,peſtilentiæq; adacti XVIII.
719. Kal.Auguſti obſidionem ſoluerunt. Poſtero anno Leoni filius Conſtantinus eſt natus. Is,cum ſacro lauacro ablueretur, aquam ſtercore forte infecit.qua re animaduerſa patriarcha ſtatim oraculum cecinit,fore vt is aliquãdo omnia ſacra pollueret.ab illa re Copronymi cognomen eſt inditum. Sereno patriarchę Aquileienſi creato Gregorius põtifex Luitprandi regis rogatu pallium,quod prædeceſſoribus eius fuerat denegatum,indulſit.& ne Gradenſis Eccleſiæ iura inuaderet,monuit.poſt autem cum accepiſſet,eum præcepta ſua deſpexiſſe, iterum vt poſſeſſionibus ſe contineret, quæ in regno Longobardorum eſſent,edixit. Extant his de rebus litteræ. Erat eo tempore monachorum ordo,

do, Cassinate monasterio ante annos centum triginta à Longobardis incensо, & monachis in diuersa palatis, ad paucos redactus, ac valde debilitatus. Hoc cum Gregorius cernеret, item pro viribus restituendum est arbitratus. itaq; Petronacem, ciuem Brixianũ, virum pietate commemorabili præditum nactus sanctis præceptis, vt huic officio inseruiret, hortatus est. Quo facto Petronax assumptis ex Lateranensi monasterio monachis Cassinum perrexit, additisq;, qui ibi dudum consederant, in commune vitam agere cœpit anno à Christo nato septingentesimo vicesimo. A quibus abbas ascitus decoris ædibus instauratis S. Benedicti disciplinam prope intermortuam excitauit. Itaq; sextus à S. Benedicto abbas numeratur, atq; alter Cassinatis monasterij conditor prædicatur. Eodem anno in die Resurrectionis, Indictione tertia, puer ipse Copronymus à patre Imperator per Germanum patriarcham est coronatus. Sarraceni, cum infestis incursionibus late maria omnia vagarentur, exscensione in Sardiniam facta insulam, quæ exiguo Grecorum præsidio tenebatur, in potestatem adduxerunt, ac sæuire in templa, & sepulchra omnia Sanctorum instituerunt. In primis autem locũ, in quem sacra D. Augustini Hipponensis episcopi ossa ex Africa translata fuerant, barbara impietate fœdarunt. Quod vbi rex Luitprandus accepit, magno repente dolore exarsit, ac legatis eo missis magno illa pretio à Sarracenis redemit. ac postero Papiam ad se transportari curauit. Postquam autem ea Genuam appulsa audiuit, Papia egressus obuiam eis illuc vsq; processit, eaq; editorum miraculorum magnitudine percitus diuino honore coluit. Cum autem postridie à ministris nulla neq; vi, neq; arte moueri possent, vehemẽter ea re perturbatus, Sancte Confessor, inquit, si tua hinc ossa tolli, & Papiam transferri propicius patieris, spondeo, me templum in tui honorem ædificaturum. Quæ vbi vota cõcepit, ossa subito nullo molimine sustulit, & Papiam effusa obuiam cum clero ciuitate deuexit. Eodem anno, quippe Indictione quarta, mense Aprili, Leonis Imperij anno sexto, Constantini secundo, Gregorius pontifex cõuentum in Laterano habuit, cuius canones septemdecim extant aduersus eos, qui virgines aut Deo sacratas, aut sibi sanguine coniunctas ducerẽt. Sequenti Luitprandus ossa S. Augustini in templo S. Petri ad Cœlum aureum à se conditо, ac pretioso, quod adhuc extat, in monumento recondidit. Magnarum ab hinc rerũ, & grauium seditionum initia sunt inducta quibus insignis in Italia Ecclesiæ dominatus est constitutus. Quippe Leo dirum sacris imaginibus bellum Philippici exẽplo moliens, Gregorij pontificis insidiari capiti cœpit. quòd eo viuẽte, ac Catholicorum causſam studiose, ardenterq; tuente se flagitium, quod animo cõceperat, commode ad exitum perducere posse diffideret. Itaq; postero anno Marino Spathario suo, quem Ducẽ Romæ declarauerat, secreta mandata proficiscenti dedit, vt quoquo modo posset, Gregorium ipsum occideret. Is tantum parricidium per Basilium Ducem, Iordanem Chartulariũ, & Ioannem subdiaconum occulte molitus proposito excidit, aperto Dei miraculo, antequam rem aggrederetur, apoplexi repentina correptus. Reuerso inde Marino Constantinopolim Leo in suscepta sententia manens Paulum Patricium cum iisdem mandatis Exarchũ in Italiam misit. Is Rauennam profectus, cum neminẽ tanto facinori patrando Basilio ipso, & sociis aptiorem existimaret, cosdẽ per litteras, vt inchoata perficerent, est hortatus. Verum ne tum quidem res ex sententia cessit. nam Romani, coniuratione detecta, socios eius omnes comprehenderunt, in primisq; Iordanem, & Ioannem vltimo supplicio, Basilium monastica inclusione mulctarunt. Postero anno mortuo Donato Gradensi patriarcha Petrus episcopus Polanus contra leges ad patriarchatũ eũectus; cum esset à Gregorio pontifice indignus vtraq; sede iudicatus, tamen cleri, & populi Veneti, Istriq; precibus pristinæ est ecclesiæ restitutus. Antonius inde legitime subrogatus consecrationem cum pallio impetrauit. Leo Imperator rebus Romanis perceptis haud quaquam proposito suo dimotus Spathario altero in Italiam misso Paulum Exarchum monuit, vt si vita expellere Gregorium haud posset, saltem de pontificatu deiiceret, atq; ei alterum substitueret. Ita Paulus simul mandato Imperatoris adductus, simul Gregorij odio stimulatus, quòd ab eo tributum ecclesiis imponere vetaretur, exercitũ Rauennatem Spathario tribuit. eumq; Romam contendere, & pontificem in vincula cõiicere iussit. Atq; ne hæc quidem latere Gregorium res potuit. Itaq;, vt libertatem suam simul, ac salutem defenderet, coactus est aduersus prauas Christiani Imperatoris insidias barbarorum simul, atq; hostium auxiliũ implorare. Quippe reliquis remotis subsidiis Lon-

720. 721. 722. 723. 724.

Paulus Exarchus a Leone missus.

gobardos ex Spoletano, Tuscoq; Ducatu exciuit, ac spe, præmiisq; repletos aduentantibus Exarchi legionibus obtulit. Hi magna animorum alacritate ad vrbem profecti pontem Salarium, pontemq; Miluium cum validis armatorum cohortibus insederunt, & commisso cum adueniente Spathario prælio Rauennatem exercitū ab vrbis aditu summouerunt, Spathariumq; ipsum Rauennam se referre incœpto irrito coegerunt. Bellū inde à Longobardis interueniens aliquantum hæc consilia interrupit. Post Rotharis regnum nullum Longobardis regibus cum Exarcho Italię, ipsisq; adeo Romanis extiterat bellum, nempe Longobardis ipsis aut pacem studiose fouentibus, aut armis inter se exitiose certantibus. Tranquillato vero post multos annos regno Luitprādus à suis quietus idoneam se prolatandi regni adeptum occasionem ex ipsa Romanorū discordia ratus, vetus bellum cum Exarcho redintegrare constituit. Quod bellum inde à Rachi, Aistulfo, & Desiderio regibus deinceps quasi hæreditario iure exceptum prorsus regnum ipsum, nomenq; clarissimum regum Longobardorum extinxit. Itaq; proximo anno in-
725. structissimo exercitu comparato repente in Exarchatum, vt qui ditioni suæ contines erat, irrupit, ac caput ipsum ditionis Rauēnam magna militum corona circundedit. Paulus ex summa prosperitate in magnam repēte difficultatem adductus haudquaquam se deseruit. verum vrbem adiuuantibus enixe Rauennatibus ingenti animi magnitudine custodiuit. Seq; paratum esse ad vltima omnia potius perferenda, quam ad dedendam vrbem ostendit. Qua re Luitprandus permotus castra inde mouit, ac quasi re desperata Classem accessit, eamq;, cum exiguo præsidio teneretur, breui expugnauit, direptamq; deleuit. Classe diruta Rauennates timere, ac rebus suis diffidere incœperunt. Quod vbi rex sensit, continuo victorem exercitum Rauennā reduxit, ac spe opimioris multo prædæ incensum vrbem aggredi iussit. Oppidanis, ac præsidiariis assiduis oppugnationibus aut deletis, aut fessis Paulus se sine externis sustinere auxiliis posse desperans, vrbe excessit. Qua re animaduersa Luitprandus vrbem acrius instans intrauit, eamque captam militibus diripiendam concessit. Vrbs, vt quæ diu Imperatorum, regum, Exarchorum, ac summorum deniq; antistitum sedes fuerat, variis & priuatis, & publicis opibus affluens erat. Rex autem ditato exercitu cum alia inde antiquæ fortunæ monumenta egessit, tamen in primis veterem ęneam equestrem Romani Imperatoris statuam miro opere, artificioque perfectam euexit, ac Papiam deferri curauit. quæ propter eximiam nobilitatē suam in hodiernum vsq; diem inter præcipua vrbis eius ornamenta ad amissæ solatium gloriæ in foro à ciuibus ostentatur. Rauenna capta pleræque Exarchatus ciuitates confestim in deditionem venerunt. Exarchatus inde in formulam Ducatus redactus, eique Hildebrandus nepos, qui postea rex fuit, impositus, &, quòd puer erat, Peredeus Dux Vicetinus socius ei consiliorum adiunctus. Paulus Rauenna pulsus, se ad Venetos Heraclīam contulit, atq; Vrsi Ducis, auxilium implorauit. Hoc vbi Gregorius sensit, priuatas iniurias publicæ caussæ posthabendas ratus statim litteras ad Vrsum eundem misit. atq; eum, vt Paulum omni ope iuuaret, hortatus est. Litteræ adhuc extant in hæc verba conscriptæ. *Gregorius episcopus seruus seruorum Dei Dilecto filio Vrso Duci Venetorum S. quia peccato fauente Rauennatium ciuitas, quæ multarum caput ecclesiarum est, à nefanda gente Longobardorum capta est, & filius noster eximius, Dominus Exarchus apud Venetias, vt cognouimus, moratur, debeat nobilitas tua ei adhærere, & cum eo nostra vice pariter decertare, vt ad pristinū statum sanctæ reip. imperiali seruitio dominorum, filiorumq, nostrorum Leonis, & Constantini magnorum Imperatorum ipsa reuocetur Rauennatium ciuitas amore sanctæ fidei nostræ.* Lectis litteris Veneti pontificis auctoritatem sequuti Paulum summa ope iuuandū decreuerunt. ac ratione rei gerendæ cum eo composita classem ornarunt, sermone dissipato, se aduersus Sarracenos rogatu Imperatoris contendere statuisse. His ita constitutis Paulus quasi à Venetis repulsus aliquot contractis copiis Imolam accessit, & quasi eam vrbē premere oppugnatione vellet, ibi exercitum quam maximum potuit, comparauit. ac die cum Venetis composita castris inde Rauennā versus motis vrbem à terra repente inuasit. Pridie vero Veneti cum simulata in Orientē nauigatione cuecti è portu essent, nondū orto sole in anchoris constiterunt. atq; eadē prope, qua Paulus, hora classe ad littus appulsa nauales vrbi milites admouerūt. Ad tantū tumultū excīti Hildebrandus, & Peredeus omnes, qui ferre arma possent, ad mœnia properare, eaq; presentibus animis, corporibusq; tutari iusserunt. Cum omnes haud aliter ac iussi erāt, impigre, fortiterq; fecissent, haud ægre

hostes

hostes clara iam luce scalis appositis mœnia scandere contendentes sustinuerunt. Dum ad muros pugnatur, Veneti porta, quę ad mare vergebat, effracta vrbem intrarunt. Qua re animaduersa Duces cum valido armatorum globo se obiecerunt. ac prælium atrocissimum commiserunt. Quod cum per aliquot horarum spatium fortiter sustinuissent, tandem superueniente cum terrestribus copiis Paulo circunuenti acie excesserunt. Peredeus fugiens in Pineto occisus. Hildebrandus viuus in manus Venetorum peruenit. Recepta vrbe Paulus sedem, & præfecturam suam iniuit. Veneti opera egregie nauata domum redierunt. Hæc tanta celeritate acta sunt, vt rex auxilio accurrere Papia nequiuerit. Hoc demum anno Leo Imperator, quod vatibus Iudæis promissum pręstare iamdiu animo cupiebat, palam agere de sacris abolendis imaginibus cœpit atque ea de re litteras ad pontificem misit, gratiæ suæ spem faciens, si voluntati suæ se dedidisset, dignitatis abdicationem intentans, si imperium abnuisset. Cui Gregorius pro sedis dignitate rescripsit, sanctas imagines ex antiquo Catholicorum instituto in Ecclesia coli, neque sibi venerationem earum abrogare aut pro arbitrio licere, aut pro officio conuenire. monere autem illum etiam, atq; etiam, vt diligenter & quid ageret, & quousq; progrederetur, animaduerteret. neq; enim Imperatoris esse, noui aliquid de fide statuere, sed quæ antiquitus decreta à patribus fuissent, quacunq; ratione defendere. Inde ad Romanos, Rauennates, Pentapolitanos, Venetosq; conuersus ipsum cõceptæ hæreseos accusauit, dignumq; esse, qui si in incœpto maneret, ab omnibus desereretur, vt qui vltro se ab Ecclesiæ Catholicæ corpore secreuisset, ostendit. Quibus Leo nihil permotus sequenti anno bellum nefarium sanctis imaginibus, earumq; cultoribus intulit. Quippe signa, ac simulachra Domini, ac matris, martyrumq; eius omnia tota passim vrbe deleri, ac disiici iussit. Quod cum insolenti obsequentium ministrorum libidine curaretur, vehemẽter populum ipsum antiquæ pietatis studio inflammatum offendit. Itaq; cum dolorem ferre, iramq; tenere non posset, agmine facto in regiam introrupit, & familiaribus eius multis, in primisq; iis, qui positum Aureæ portæ Domini signum deiiciebant, necem attulit. Qua re Leo exacerbatus ciuium alios bonis spoliauit, alios in exilium egit, in alios verberibus, in alios vltimo supplicio animaduertit, ac bellum atrox adeo cum Catholicis gessit, vt ne sacræ quidem scholæ pepercerit. Hoc erat nobile prope Palatium Auditorium, in quo vetere instituto magister vnus doctrinæ magnitudine clarus cum discipulis duodecim ingenio, studioq; præstantibus versabatur. Hi postquam omne dicendi artificium attigissent, magna cura ecclesiasticam rerum diuinarum scientiam pertractabant. neq; sine eorum consilio publicè agi quidquam ne Imperatori quidem permittebatur. In hos igitur Leo, cum ad se vocatos sæpe in suam adducere sententiam, sed frustra, tentasset, sese acri iracũdia elatus inuexit, atq; in Auditorio inclusos ipsos cum libris, qui magni pretij erant, & sacra omni comburi suppellectile iussit. Ea res ingentẽ in Græcia atq; in Italia seditionem exciuit. Etenim Græci & qui continentem, & qui insulas incolebant, his auditis magnam classem pararunt, eamq; belli faciendi caussa Cõstantinopolim direxerunt. verum in itinere naues, artificioso igne casu conflato, cum incendiũ concepissent, subito concremarunt. Romæ autem Gregorius pontifex harum rerũ certior factus sæuire animo, atq; extrema meditari remedia cœpit. Itaq; pontificis Constantini exemplo decretum proposuit, quo Leonem Imperatorem piorum cõmunione remouit, vt qui non solum non Catholicus, sed etiã Catholicis infestissimus esset. ac mox Italiæ populos sacramenti, quo se illi obligauerant, religione exoluit. &, ne ei aut ttibutũ darent, aut alia ratione obedirẽt, indixit. Quo decreto accepto Romani, Campani, Rauennates, & Pentapolitani à Leone subito defecerunt, ac variis tumultibus excitatis ipsos etiam violare magistratus non dubitarunt. Quippe Rauennæ Paulus Exarchus occisus est. Romæ Petrus Dux luminibus captus: In Campania Exhilaratus Dux, cum populos aduersus pontificem incitaret, à Romanis eò profectis vna cum filio Hadriano est obtruncatus. Quin etiam odij sui vim aduersus eum vehementer adeo intenderũt, vt ad hostiles acerbitates prouecti de Imperio illi abrogando, alioq; Imperatore legendo rettulerint. Quod consilium pontifex, vt parum præsenti tempori aptũ, opportunumq; repudiauit. Eodem tempore ingens prodigium è Græcia nunciatum: Inter Therã, ac Therasiam insulas per aliquot dies è profundo maris caligo quædam quasi ab ardente fornace surgens emersit. quę paullatim densata, in lapidemq; concreta totum illum locum, ac

726.

Gregorius pontifex Romanus Imperatorem Leonem III excommunicauit.

cœlum ardore suo accendit. In medio vero ignis insula in terram constipata, Theræ insulæ est aggesta. Qua re audita iudicatum ab hominibus est, Deum insignem Imperatorij flagitij nouitatem voluisse memorabilis huius prodigij nouitate notare. Eodem anno Sereno patriarchæ Aquileiensi mortuo Calistus Tarvisinæ Ecclesiæ archidiaconus regis Luitprandi fauore est substitutus. Erant inter Imolam, & Mutinam nonnulla ex regione Æmiliæ loca nondum à Longobardis aut armis tenta, aut certe oppressa. His igi-
727. tur Luitprandus postero anno, noua concitati tumultus occasione allectus bellum intulit. ac leui certamine Feronianum, Montem bellum, Buxetum, & Persicetum in ditionẽ cum adduxisset, demum ipsam etiam vrbem Bononiam occupauit. Hæc vrbs ab Etruscis tum cum imperio regionem Transapenninam tenebant, constructa Gallorum inde Boiorum in Italiam transcẽdentium sedes fuit. deinde à populo Ro. recepta ius coloniæ Latinę obtinuit. Demum ad Christiana sacra traducta cum alios sanctos episcopos, tum maxime Petronium, hominem Cõstantinopolitanum, eruditione, ac pietate insignem est cõsequuta, cuius beneficio prẹclaris multis ab Imperatore Theodosio minore beneficiis honestata ad Gotthos inde peruenit. quibus expulsis, cum sub ius Romani recidisset Imperij, nunc demũ Longobardæ potentiæ cessit. Hac igitur capta Luitprandus fortunam voto arridentem sequutus, Rauennate ditione omissa, sese in Pentapolim intulit, ac nemine resistendi gratia occurrente victor ab Arimino vsq; Auximum penetrauit. ac demum ad Vicum Pileum regionis constituendæ caussa conse dit. Quo cognito ciuitatum oratores cum muneribus, & sacris episcoporũ suorum salutationib. ad eum de more se contulerunt. verum à Romanis militib. in itinere forte oppressi ad vnum capti omnes, atq; interfecti sunt. Rumore Italicæ defectionis in Græciã perlato Leo rabie furens Eutychium Patricium Exarchum primo quoq; tempore in Italiam contendere, ac Gregorio eius auctori vitam, quoquo modo posset, adimere imperauit. Profectus Neapolim Eutychius Campanorum partem in fide retinuit, atq; inde Romam ministrum misit, secreto mandato dato, vt pontificẽ cum optimatib. Romanorum extingueret. Vt omnia Imperatoris acta ea tempestate suspecta erant, sic alienus ministri Exarchi in vrbem aduentus hominum oculos in se conuertit, omnino, ne quid insidiarum pontificis capiti strueretur, extimescentium. Itaq; re patefacta Romani studio incitati eum comprehenderunt, & sceleris meditati conuictum grauiter punire voluerunt; verum pontifex eiusmodi cõsilio mature occurrit, atq; Eutychium diro anathemate percussisse, satis habuit. Multa egregia Romani præ insito genti gloriæ, pietatisq; studio pro libertate Italiæ, ac dignitate Ecclesiæ ausi sunt: nihil magnificẽtius, quàm quòd Lõgobardos reges, Grẹcosq; Imperatores siue dominandi libidine, siue hęreseos prauitate vrbi, pontificibusq; impotentius imminentes semper pro virib. arcuerunt, fidemq; Catholicam cõstantissime defendentes libertatem, dignitatemq; Ecclesiæ suam esse libertatem, ac dignitatem putarunt. Quod igitur iam pridẽ grauibus flagitiis Leonis impulsi spe, ac studio destinarant, id hoc maxime tẽpore vt facerent, præsenti pontificis, Ecclesiæq; inducti periculo sunt. Quippe rebus commemoratis exasperati certa animi sententia impium, sæuumq; Leonis Imperium respuerunt, ac solemni sacramento se pontificis vitam, statumq; in perpetuum defensuros, atque eius in omnibus rebus auctoritati obtemperaturos iurarunt. Ita Roma, Romanusq; Ducatus à Græcis ad Romanum pontificem propter nefandam eorum hæresim, impietatemque peruenit. Fuerunt autem hæc oppida: Roma cum castẹllis, oppidis, & viculis in Tusciæ partibus, id est Portus, Centumcellę, Cære, Bleda, Maturanum, Sutrium, Nepet, Castellum Gallesij, Orta, Polimartium, Ameria, Tuder, Perusia, Harnia, & Ocriculi. & in partibus Latij Signia, Anagnia, Ferentinum, Alatrium, Patricum, Frusino, ac Tibur. & in regione Campanię Sora, Arces, Aquinum, Teanum, & Capua. Eutychius inde cum exercitu Rauennam profectus vrbem tenuit, ac Rauennates Imperij studiosos facile ad fidem redegit. Qua cura perfunctus cogitare inde de sancti pontificis exitio cœpit. quo sublato facile se & Romanam ditionem amissam recuperaturum, & sanctarum imaginum cultum profligaturum ex Leonis auctoritate sperabat. atq; adeo totus in eam curam incubuit, vt etiam Longobardos munerib. aduersus eum solicitare non dubitarit. Itaque eo, vt existimari licet, auctore sequenti anno Luitpran-
728. dus Sutrium oppidum dolo Ecclesiæ ademit. Verum mox muneribus, monitisq; pontificis victus post dies XL. restituit. Hoc cum XI. indictione factũ notet Anastasius, profecto

Eutychius Exarchus.

Eutychius Exarchus.

cto anno septingentesimo vicesimo octauo factum esse apparet, vt ille scribit. Hac re animaduersa Eutychius regem sibi alliciendum, atq; societate, amicitiaq; adiungendum quoquo pacto constituit. Defecerat à rege illo tempore Transemundus, Dux Spoletanus, eumq; pro merito vlcisci mirifice cupiebat Luitprandus. Id vbi sensit Eutychius, legatos ad eum de societate, atque amicitia misit, ac fœdus cum eo ea conditione percussit, vt sociatis armis ille Ducem, ipse pontificem vindicaret, ac ditione, vitaq; & hunc, & illum exueret. Ita proximo anno comparatis, coniunctisq; exercitibus ambo magno se 729.
in Ducem impetu intulerunt. Is, cum imminentem belli tempestatem propriis se propulsare viribus non posse perspiceret, vltro se regis imperata facturum dixit. atque obsidibus datis solemni illi se sacramento deuinxit. Itaque cum nulla in Longobardum belli materia remansisset, omnis inde Romam translatus est terror, castraq; in Campo Neronis à rege, & Exarcho è regione templi S. Petri locata, atque acri Roma premi obsidione est cœpta. Iampridem hoc sentiens pontifex præsidiis, & operibus, quibus potuerat, vrbem firmarat. Quæ cum satis non esse aduersus tantam molem videret, ac simul agri vastationem, & templorum violationem effugere vellet, quo ad eius fieri posset, Spoletani Ducis exemplo armorum consilium posuit. & ad preces sibi confugiendum constituit, insigni pietatis Luitprandi regis fama permotus. Itaque vrbe cum decoro comitatu clericorum, & optimatium Romanorum egressus in castra ad regem venit, atque in hãc diferere sententiam cœpit. *Si solo, Luitprande rex, Leonis ipsius exercitu hanc vrbem obsideri nouissem, omnes, mihi crede, obsidionis labores potius exhausissem, quàm aut ad pacem, aut ad inducias vllas postulandas exissem. Quid enim de sacris templis, & religiosis sepulchris liberandis agere cum eo conuenit, qui nuper sanctas Christi, ac Diuorum imagines ferro, atque igne delere, ac sacrata templa nefariis manibus incestare non dubitauit? Nunc vero, cum tuo potissimũ ductu hoc bellum audirem administrari, teq; præcipue in castris ad vrbẽ positis obuersari, cuius inter eximias prudentiæ, virtutis, ac iustitiæ laudes egregia pietas, ac summa Sanctorum veneratio commendatur, non dubitaui ad te venire, & quæ ad Dei causſam pertinere mihi viderentur, monere. Non credo, te ignorare rex Luitprande, te vrbem illam infesto exercitu oppugnare, cuius ecclesiã principes ipsi apostolorum Petrus, & Paulus pretioso suo sanguine consecrarunt; terram vero sanctissimis suis sepulchris omnibus terrarum gentibus venerabilem reliquerunt. An igitur ipse animum induces, ipsa Sanctorum apostolorum templa, ac sepulchra augustissima alieno arbitrio lacerare, qui vnius Confessoris ossa, ne à barbaris ignominia afficerentur, magno auri pondere redemisti; atque in regiam tuam translata templo, ac sepulchro pretiosissimo decorasti? Quin potius in proposita tua bene de ecclesia merendi sententia permanes, quàm fœdissimo Leonis de Deo ipso pessime sentientis exemplo duceris? ac multos bonos in nobilissima vrbe conseruanda, quam vnum in ea perdenda perditissimum imitaris? Notus est omnibus nobis propter insignem ipsius crudelitatẽ Athila rex Hunnus, sed tibi multo, vt credo, notior, quòd ea loca tenuit, in quibus maiores tui postea consederunt. Hic cruorem, cædemq; anhelans aliquando ad Romam incendendam cursu incitato contendit. Quod vbi pontifex, qui tum erat, Leo accepit, raptim ei ad Padum amnem accurrit, atque ipsum, ne longius progrederetur, orauit. ac demum specie Sanctorum Petri & Pauli colloquio assistentium territum præter opinionem omnium facilem, mitemq; ad auctoritatem suam adduxit. An vero Athila, qui non solum non Catholicus, sed longe etiam à Christianis sacris, atque omninò ab ipsa, vt aiunt, humanitate auersus fuit, ab vrbe Roma adeunda vno prope Romani pontificis nutu sese remouit, Luitprandus vero rex insigni Catholicæ pietatis studio etiam apud venturos homines prædicãdus in eiusdem vrbis oppugnatione perstare volet, quæ incestam secum violationem eorum templorum, sepulchrorumq; adducat, quæ adhuc semper non solum finitimis, atque humanissimis gentibus, sed etiam remotissimis, & prope barbaris nationibus non tam pium spectaculum præbuerunt, quàm religionem, atque horrorem aspectantibus iniecerunt? & Athila imagine tantum apostolorum deterritus cesserit, Luitprandus vero eorundem, quæ hinc etiã prospicit, sepulchrorum aspectu non commouebitur? neque idem grauia à præsenti eorum numine exigenda piacula extimesçet, qui ad propiciandos eos multa etiam bona de patrimonio detracta regio impertiuit?* Quibus dictis rex siue tacita religione captus, siue præsentis pontificis verecundia adductus statim ad pedes eius se prostrauit, & sine vllo maleficio ex agro Romano se recessurum esse promisit. Mox cum ab Exarcho moneretur, vt iussa Imperatoris impleret, id est vt pontificem aut captiuum faceret, aut ferro perimeret, non solũ id consilium vt impium, sceleratumq; repudiauit, verum etiam pontificem, vt Exarchũ in gra-

tiam recipere vellet, orauit. Inde ad templum S. Petri nullis ea tempestate mœnibus septum accessit, atq; ad aram profectus paludamentũ, quo erat indutus, armillas, baltheũ, ensem auratum, coronam auream, & crucem argenteam, ante augustissimum corpus apostoli posuit, & supplex Deo vota, atq; ipsi apostolorum principi fecit. atq; inde exercitum domum reduxit. Morante inde Eutychio Romæ Tiberius quidam, cognomẽto Petasius, tumultu in Etruria concitato Imperium sibi vindicare tentauit, nonnullis populis sacramentum apud se dicere iussis. verum Eutychio consiliũ non expediente breui per exercitum Romanum iussu pontificis est oppressus. Gerebat eo tempore summum in Francia magistratum Carolus cognomento Martellus. qui magistratus vulgò Maior domus appellabatur, ac ius omne regni domi, foriscq; gerendi habebat. Is Longobardorum amicitiam rebus Franciæ vtilem fore, & commodam ratus filium suum Pipinum ad regem Luitprandum misit, rogans vt attonsa Longobardorum more cæsarie ipsum sibi filium adoptaret. Quam rem adeptus certissimum se fidelis amicitiæ pignus consecutum esse, est arbitratus. Interea Leo his cognitis indies acrius sæuiebat, ac crudelius bellum sacris imaginibus faciebat. Itaque eodem hoc anno, nempe Imperij sui tertio decimo, Germanum patriarcham, pro imaginibus sentientem, acciuit, ac blandis in suam sententiam pellicere verbis contendit. Cui Germanus respondit. Sanctarum quidem abolitionem imaginum ô Imperator aliquando futuram accepimus, verum non imperante te, sed Conone. Atqui, inquit ille, verum mihi à sacro lauacro Cononis est nomẽ. Tum Germanus, Auertat Deus, inquit, vt hoc te imperante mali contingat. Antichristi præcursor est, & diuinæ plane humanitatis euersor, qui hoc effecturus est. Qua re ille audita exarsit, ac minas in eum iactare acriores instituit. Cui Germanus, Desine minari, inquit, sacramenti memor, quo te obstrinxisti, apostolicos, ac diuinos Ecclesiæ ritus nulla parte moturum. Verum ne ita quidem Leo sententia destitit. imò rationem iniuit, qua Germanum iam, non tanquam Confessorem, sed tanquam coniuratorem euerteret. Itaq; Anastasio quodam Germani discipulo, atq; Syncello in consilij societatem vocato VII.

730. Idus Ianuarias, Indictione XIII. anno Christi septingentesimo tricesimo, episcoporum conuentum aduersus imagines habuit, atque ei ipse celso præsidens in tribunali Germanum iterum aduocauit. ac blanditiis primum, deinde minis ad sui comprobationẽ consilij traducere instituit. Verũ Germanus tanta cõstantia fuit, vt sacerdotio potius se abiturũ, quàm recto proposito prę se tulerit. pallioq; reddito, si ego sum Ionas, inquit, ,,iiice me in mare. neq; enim sine generali concilio aliquid mihi innouare ex apostolorum, patrumque doctrina licet. atque ita se officio abdicauit. Quibus rebus actis Leo XI. Kalen. Februarias Anastasium subrogauit, ac conuentu dimisso imagines omnes publicè comburi iussit. quique ei sententiæ non subscripserunt, misere aut capite, aut alia corporis parte mulctauit. Quod vbi cognouit Gregorius, per litteras eum admonuit, vt ad Catholicam veritatem, ritumque tuendum se referret, atq; Anastasium sacerdotali officio spoliauit. Eodem anno, cum Sarraceni Prouinciam, regionem Franciæ, inuasissent, atq; in primis, teste Mariano, Auennionem cepissent, Luitprandus à Carolo Martello auxilio pro iure amicitiæ aduocatus est. Itaq; post mensem Maium, (nam eo mense, tertia decima Indictione Papiæ fuit,) summo ad illum studio cum expeditis copiis Longobardorum accurrit, ac maxima ad eam victoriam adiumenta subministrauit. Dum autem ille abfuit, Exarchus tempus sibi oblatum Æmiliam, Pentapolimque amissa recuperandi ratus, ipse exercitum in Pentapolim duxit, Agathonem vero Perusinorum Ducem in Æmiliam misit. Non eadem vtroque in loco fortuna fuit. Exarchus, cum castra ad Ariminum posuisset, prælio commisso exercitum Longobardorum prostrauit. Quo facto ciuitates Pentapolis in fidem continuo redierunt. Agatho vero ad recipiendam in Æmilia Bononiam profectus, quam Valcaris, Peredeus, & Rotharis tuebantur, insigni

731. accepta calamitate recessit. Postero anno III. Idus Februarias Gregorius pontifex supremum vitę diẽ expleuit, indictione, vt scribit Anastasius, quarta decima ingenti gloria relicta doctrinæ, sanctitatis, & rerum, quas tam prospere, quàm pie pro dignitate Ecclesiæ administrauit. In eius locum lectus est Gregorius tertius, presbyter, à populo summo consensu, dum iusta mortuo soluerentur. Is inito pontificatu cultum sacrarum imaginum, qui ab Imperatoribus oppugnabatur, ante omnia sibi defendendum existimans litteras subito ad eos scripsit ad tam prauam opinionem abiiciendam adhortans.

Quas

Quas litteras Gregorius presbyter, qui pertulit, reddere præ metu non ausus ad pontificem rettulit integras. Quod simul pontifex sensit, intempestiua illius contumacia offensus acriter eum increpuit, & cum iisdem redire Constantinopolim iussit. Verum Imperatores hominem in Sicilia coerceri mandarunt, & per sequentem annum in custodia habuerunt. Sub idem tempus Calistus patriarcha Aquileiensis possessiones Gradensis ecclesiæ occupatas iussu Gregorij pontificis reddidit. Eodem anno Gregorius de nuncio suo in Sicilia retento certior factus conuentum in Lateranum pro cultu sanctarum imaginum retinendo coegit. Ad quem archiepiscopi Antonius Gradensis, & Ioannes Rauennas qui Felici successerat, & nonaginta tres episcopi conuenerunt. ac relatione facta ex eorum sententia ita decreuit. *Si quis posthac veterem Catholicæ Ecclesiæ vsum contemnens aduersus eandem, sacrarum veneration em imaginum abrogarit, sit extorris à corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi vel totius Ecclesiæ vnitate.* Qua re perfecta Imperatores litteris aliis in eandem sententiam scriptis rursus officij sui admonuit, easque per Constantinum Defensorem misit. Verum & hic captus, ac per annum in custodia habitus mandata explere nequiuit. His cognitis Leo indigne ferens, se non solum Romana ditione exutum, sed etiam communione piorum rursus eiectum, quod adhuc facere variis de caussis omiserat, pontificem, ac Romanos transmarinis vindicare legionibus statuit. Itaque hoc anno, qui fuit Imperij sui sextus decimus, classem cum ingenti exercitu in Italiam misit, ac ducibus, vt bellum Ecclesiæ facerent, imperauit. Verum diuina vo- 732.
luntate ne nunc quidem tenere propositum potuit. Classis enim cum prospera nauigatione vsa in Adriaticum vsque sinum incolumis peruenisset, ibi sæua tempestate obortа fœdo lacerata naufragio periit. Qua re cognita Leo iracundia exarsit, ac prope furēs Siculo, & Calabro populo tributum intolerabile in caput imposuit, eiusq; rei caussa infantes etiam inspici, atque in tabulas referri mandauit. Quin etiam vectigal, quod Patrimonium templorum apostolorum dicebatur, tria sesquitalenta, regio fisco attribuit. Quinque inde anni ab omni parte quiete, neque magnis vllis rebus, nisi principum successione nobilitati, abierunt. Si quidem postero Romualdus Dux Beneuentanus post annos xxv i. morte cōsumptus Gisulfum puerum Ducem reliquit ex filia sororis Luitprandi susceptum. Quem cum propter imbecillam ætatem Luitprandus parum idoneum tantis rebus administrandis putaret, præfectura remouit, ac Gregorium aliū nepotem suum imposuit. Biennio vero interiecto Theodorus ecclesiam Mediolanensem, & post alterum biennium Ioannes v i. Rauennatem obtinuit. Is annus tumultum insignem Foroiulienſibus attulit. Quippe Calistus patriarchà Aquileiensis cū assiduis Sclauorum incursionibus conflictatus Aquileiam prorsus relinquere statuisset, Amatorem episcopum de oppido Foroiulij depulit, cum diceret, insignem Ducis sedem patriarchę magis, quam episcopo conuenire. Hac de caussa Pemmo Dux ira percitus Calistū adiuuantibus Longobardis arripuit, atque in mare præcipitare voluit. verum à suis retentus in custodiā tradidit. ac victu ibi tenuissimo sustentauit. Rei indignitate permotus Luitprandus grauissime Pemmoni succensuit, ac Ducatum ademptum filio eius Rachisio dedit. Inde Rachisij etiam gratia Pemmoni, & Rathuito, atque Aistulfo fratribus eius ignotum. In cæteros, qui cum Pemmone Calistum vexarant, seuere animaduersum. Sequenti anno Rachis Dux Foroiulij Sclauos bello adortus est. quippe in Carniolam cum exercitu ingressus ingenti hostium strage facta omnia peruastauit. Repentino inde eorum incursu petitus, lanceam armigero non præbente, qui primus occurrit, eum clauа quam manu gestabat, percussit, ac subita morte affecto reliquorum impetum retardauit. Ab illo inde tempore magis, magisque fama eius inclaruit. Eodem anno bellum graue inter Longobardos est ortum, cuius contagione ipsa quoque Roma magnum est in discrimen adducta. Hoc bellum Transemundus, Dux Spoletanus, exciuit. Is defectionem à rege moliens pacem cum pontifice vrbis Romanæ dominatum adepto composuit, & fœdus, atque amicitiam iunxit, castro Gallienſium reddito, cuius caussa Romanum ille Ducatum diu habuerat infestissimum. Itaque ea societate subnixus regis imperata facere detrectauit. Luitprandus ad dignitatem, præsidiumque regni eam pertinere defectionem ratus paratum continuo aduersus eum eduxit exercitū. Transemundus impetum regis non tulit, verum vrbe elapsus ad pontificē nouo principatu fulgentem cōfugit, atq; eum, vt sese tueretur, orauit. qui & decessorē eius promptis nuper

aduersus Exarchum auxiliis protexisset,& cum ipso fœdere se sanctissimo sociasset.Pontifex adhibito in consilium Duce Stephano ex eius, & militum Romanorum sententia ipsum recepit in fidem. Luitprandus Ducatu Spoletano prope sine certamine in potestatem redacto Hildericum nepotem ei præfecit Ducem,rebusque Spoletanis compositis legatos ad pontificem misit,ac Transemundum sibi dedi postulauit, &, ni dederet, bello se persequuturum vrbem ostendit. Pontifici haudquaquam è fide, dignitateque sua est visum,Ducem bene deEcclesia meritum,eumq; socium, ac demũ etiam deditium ad supplicium tradere. omniaque potius aduersi belli incommoda patiẽda, quàm tantam fidei iacturam faciendam ex communi Romanorum consilio ratus, haudquaquam se dedere velle hominem dixit. Hac de caussa Luitprandus transacta hieme exercitum ex Ducatu Spoletano in Romanum traduxit, atque Ameriam, Ortam, Polimartium, & Bledam oppida occupauit. inde in vrbis fines ingressus vastato agro vrbi demum obsidionem admouit. castrisque in Campo Neronis statutis multos nobiles Romanorum more Longobardorũ attonsis ad se attraxit.His malis Gregorius circumuentus decessoris sui exemplo regem precibus,vt obsidionem solueret,institit,missis oratoribus,fatigare. quas cum irritas, atque inanes animaduerteret, neque ex Italia subsidium vllum speraret,ad externa sibi confugiendum existimauit. Per ea tempora Franci non militaris solum virtutis, sed Catholicæ quoque pietatis laude præstabant. Carolus autem Marcellus,de quo supra commemorauimus, egregie erga Romanam Ecclesiam animatus regnum pro rege administrabat. Ad hunc igitur propere legatos Anastasium episcopum,& Sergium presbyterum maritimo itinere destinauit. atque honoris eius gratia claues sancti sepulchri,aliaque munera augustissima misit, obtestans, vt sibi, atque affectis Ecclesiæ rebus succurreret, & vrbem obsidione Longobardorum eximeret. Ea res vt noua,sic mirabilis,atq; honorifica illo tempore visa. Nec dubium est, quin illud exemplum mirifice Romanæ Ecclesiæ dubiis in posterum illius in rebus profuerit. Carolus,quanto ea res honori & regi,& sibi futura esset, intelligens, quòd primus è Francis à pontifice Ro.esset ad amicitiam appetitus,legatos liberalissime excepit, & fœdere cum Ecclesia iuncto eos extemplo cum suis remisit,datis muneribus, quæ pontifici redderent,& mandatis, quæ ad Luitprandum super Romano bello deferrent. Grata Luitprando ea legatio fuit. Caroloque petenti, vt Romana ditione sine maleficio cederet,haud grauate concessit. oppida tamen quatuor,quæ occupauerat, sibi retinuit, atque inde Papiam Augusto mense,septima Indictione, repetiit. Luitprandum profectũ, & hostilem exercitum è finibus eductum vbi Transemundus cognouit, confestim Ducatum armis repetere instituit. atque ei Gregorius pontifex, & Godescalcus Beneuenti Dux, paullo ante Gregorio Duci mortuo à Beneuentanis iniussu regis suffectus, alacri studio auxilia præstiterunt: ille, vt susceptum semel amici hominis patrocinium tueretur,atque eo reducto per illum Ameriam,Ortam,Bledam,Polimartiumque recuperaret, hic, vt firmior aduersus infensum sibi regem præsidio, & incolumitate eius euaderet. Itaque his copiis assumptis in Ducatum ingressus Marsicanos,Furconenses,Balbenses,& Pinnẽses primo aduentu recepit. Inde per Sabinum agrum in Reatinos trangressus id quoque oppidum adduxit in ditionem. Demum Decembri mense, Indictione octaua,Spoletum repẽte adortus,Duce Hilderico interempto,recepit.Eo anno Deusdedit,Vrsi filius,Heracliæ Ducatum gessit. itemque sequenti, qui fuit à Christo nato septingentesimus quadragesimus. Adiuuit inde conatus Transemundi grauis, quo Luitprandus implicitus est, morbus. qui adeo periculosus fuit, vt Longobardi de vita regis, & regni salute soliciti Hildebrandum nepotem eius regem ad basilicam Dei genitricis ad Perticas declararint. Cum autem hastam ei de more porrigerent, cuculus in vertice hastæ consedit. ex quo infaustum illi fore regnum est intellectum.Itaque Luitprandus ex morbo recreatus, ac tristi illo omine perturbatus regnum nepoti confirmare volens eum regni sibi socium, corona imposita,comparauit. Eodem anno per Nouembrem, & Decembrem mensem Constantinopolis sæuo terræ motu contremuit. Priuatæ domus,& templa, aliaque publica monumenta ferme omnia prociderunt.ac multi mortales ædificiorum oppressi ruinis exanimati sunt, diuino numine seuere, vt rebantur homines, ipsam sanctarum abolitionem imaginum vindicante.Sequens annus trium clarissimorum principum morte fuit insignis, Leonis Imperatoris, Caroli Franciæ proregis, Gre-

739. 740. 741.

gis, Gregoriique pontificis. Leo XII. Kal. Iulij mortuus Constantinum Copronymum multo ante à se in Imperij societatem ascitum Imperatorem reliquit. Horret animus ea litteris prodere quæ de huius immanitate, atq; impietate à Græcis scriptoribus memorentur. Hic patre tetrior, ac detestabilior, longius etiam à Deo, & Virgine Dei matre omnibusque sanctis discessit. Quippe præstigiis, libidinibus, dæmonum inuocationibus, extorum dissectionibus, præterea venationibus, ludisq; deditus idoneum se Antichristo instrumentum exhibuit. atque patriarchæ vocem prope diuino ex ore missam confirmauit qua hunc sacra omnia inquinaturum prædixit. Itaque inito post patris mortem Imperio vniuersali edicto proposito imperauit, ne quis aliquem ex seruis Dei nomine Sancti decoraret, neque ipsorum Sanctorum auxilium inuocaret, sed eorum relliquias conspueret, ac pro nihilo duceret. neque Mariam virginem imploraret, neque Dei genitricem vocaret. Quin sumpto loculo auro referto, de quibusdam, qui aderant forte, rogauit, quanti eum pretij æstimarent? cum responsum esset, magni, exempto auro, iterum quanti eſtimarent, quæsiuit. Respondentibus autem illis, Nihili, Recte iudicatis, inquit. Maria quoque, dum Christum gestauit, summi pretij fuit, postquam eum peperit, nihilo cæteris mulieribus pretiosior est. Hæc populus audiens incredibili mœrore oppressus ipsius odio ad Artabasdum animos inclinauit, qui sororem eius habebat in matrimonio. In Francia Carolus XI. Kal. Nouembris vita cedens tres filios reliquit Grifonem, Pipinum, & Carlomanum. ex quibus Pipinus regiam patris præfecturam obtinuit. qui patris vestigiis insistens mirifice post ecclesiam Romanam eximio studio catholicæ pietatis ornauit. Gregorio vero III. Kal. Decembris ex rebus humanis exempto Zacharias presbyter, natione Græcus successit. Is III. Nonas Decembris consecratus, vt laboranti Ecclesiæ mederetur, postero ineunte anno legatos alios ad regem mi- 742.
sit, per quos quatuor erepta oppida repopoſcit, alios ad nouum Imperatorem, per quos quasdam massas Ecclesiæ postulauit. simulque Synodicam ad Constantinopolitanam direxit, qua fidei suæ summam exposuit. Ex quibus qui ad regẽ perrexerunt, responsum tulerunt, se pontifici, cum ad ea loca venisset, cumulate satisfacturum, qui vero Constantinopolim contenderunt, ij Constantinum absentem, Artabasdum vero Imperatorem appellatum repererunt. Cæterum Artabasdus hoc modo ad Imperium erat euectus. Constantinus in regionem Opsicianam profectus Artabasdum qui Dorylæi erat, studiis populorũ erga eum permotus, opprimere est conatus. Quare cognita Artabasdus exercitum aduersus Constantinum promouit, & præfecto eius Biscro obtruncato, & Constantino in fugam coniecto Constantinopolim aduolauit, ac sacris imaginibus reponi per vrbem iussis, extemplo ab omnibus ordinibus Imperator est salutatus. Quo facto Anastasius patriarcha in concionem ascendit, ac tenens Crucem domini ita dixit. Per eum, qui huic ligno affixus est, iuro, Constantinum Copronymum hæc mihi verba dixisse: Noli credere, quem Maria peperit, Christum, filium Dei, sed purum hominem esse. ita enim eum Maria mater peperit, vt & me Maria mater mea. Quibus vocibus auditis populus inflammatus extemplo ei Imperium abrogauit. Eodem anno Luitprandus nouum bellum Transemundo intulit, Rachi Duce cum Foroiulianis opem ferente. Quo cognito Transemundus cum Spoletanis, atque Romanis copiis obuiam prodiit, atque ad Fanum, vbi exercitum nauibus deuectum expositurus rex erat, occurrere properauit. Quo conatu lapsus ipsum à Fano ad Forum Sempronij contendentem media in sylua nactus inuasit. Rachis Dux, & frater eius Aistulfus cum Foroiulianis extremum claudebant agmen. In hos cum Spoletani se intulissent, graue prœlium inierunt, ac, licet ducibus totam pugnam fortiter sustinentibus, multos ex hostibus vulnerarunt. Rachis à quodam Spoletano, nomine Bertone, nominatim prælio prouocatus, in certamen descendit, atque conserta manu illum equo deiecit. qui permissu Rachis manibus, pedibusque reptans euasit in syluam. Aistulfus vero à duobus in ponte circumuentus alterum auersa cuspide de ponte deturbauit, alterum grauiter vulneratum demersit in fluuium. Direpta pugna Spoletum inde est processum. Transemundus, cum se mœnibus inclusisset, obsessus peruenit in ditionem. Eum Ducatu spoliatum Luitprandus clericum esse iussit, & in locum eius Asprandum nepotem suum substituit. Non reddebat interea rex quatuor oppida erepta, quæ se redditurum spoponderat, cum ad hæc loca veniſſet. Id Zacharias pontifex miratus, omisso, quod inane putabat, allega-

tionis officio ipsum sibi Gregorij secundi exemplo conueniendũ existimauit, Interamnæ in ditione Spoletana forte sedentem. Ita vniuerso Romano prosequente clero vrbe egressus illò intendit iter. Hoc postquam rex accepit, humanitate se vinci haud passus subito legatum ei Grimoaldum obuiam, qui Narniam vsque deduceret, misit. Ibi duces, & milites plerique regis eum exceperunt. Interamnam vero appropinquanti rex cum reliquo optimatum, ac militum agmine occurrit, & basilica beati Valentini martyris cũ eo visitata, ac diuina precatione de more perfecta aliquot cum eo spatia iucundissimo sermone illato confecit, & ad hospitium ei paratum dimisit. Postridie eius diei cum iterum ad colloquium esset processum, tum pontifex ita verba fecit. *Si clementiam, æquitatemque tuam Luitprande rex, nunquam ipsa esset Ecclesia Romana experta, tamen constanti fama iustitiæ tuæ adductus me, quæcunque à te honesta peterem, haud dubie impetraturum esse considerem. Nunc vero cum & tu Gregorio decessori meo benignum te adeo, mitemque præbueris, vt eius rogatu vrbis obsidionem, quam alieno inferebas arbitrio, solueris, & iustitiam ita colas, vt non veteribus solum legibus studiose seruandis, sed nouis etiam ferendis regnum tuum sanctissime administres, quid est cur ego Ecclesiæ ius à te poscere, aut per te mihi negatum iri addubitem? Etenim si quidquam aliud regi conuenit, præcipue promissorum, & fidei conseruatio conuenit. Quam cum tu, vt audio, priuato cuique & præstes & singulis in tuo regno præstandam diligentissime cures, non video, cur non eam ipsi quoque Ecclesiæ seruari censeas oportere. à qua vna hæc tota de iustitia fideque tuenda disciplina formata est. Peto igitur, vt oppida à te Ecclesiæ occupata, & captiuos superiore bello factos, nec dum, vt oportuit, restitutos, quemadmodum sæpe spopondisti, beato Petro restituas. ne quem magnifico apud regiam tuam templo cõdecorasti, eundem bonis suis in sua sede per te expilatum esse diutius homines demirentur. & si cumulare beneficium hoc cum ingenti tua laude cupis, rogo, vt fœdere te cum Ecclesia iungas, pro certo habens, te non solum animæ tuæ post mortem salutare remedium adepturum, sed etiam æternam apud posteros nominis commendationem laturum: cum Ecclesiam ab Imperatore Christiano desertam primus ipse omnium Longobardorum iuncta cum pontifice societate susceperis defendendam.* Quibus verbis rex mollitus, ac simul hominis constantiam, & sanctitatem miratus haud ægre quęcunque postulauit, indulsit. Nam ei quatuor oppida, & captiuos restituit, & fœdus cum Ecclesia in xx. annos percussit. quin etiam (adeo pontificio ipso, atque apostolico nomine est affectus) vltro Sabinense patrimonium triginta ante annos ereptum restituit. atque insuper Narniensi, Anconitano, Auximate, Humanateque patrimoniis, & valle agri Sutrini, Magna vocata, donauit. postridie vero, quæ dies dominica fuit, à pontifice post rem diuinam perfectam ad prandium inuitatus maxima cũ eo comitate accubuit. Quo facto pontifex ad oppida ex regiorum legatorum manibus recipienda processit. Legati fuere Hildebrandus nepos regis Dux Clusinus, Tacpertus, & Raningus, & Grimoaldus Etruriæ gastaldei. Ameriam primum, deinde Ortam, tum Polimartium, atque ad extremum per fines Tusciæ Longobardorum, & Sutrinos Bledam est ventum. Inde in vrbem reuersus vt populum ad gratias Deo agendas incitaret, supplicationem ab æde S. Dei genitricis ad martyres vsque ad basilicam Vaticanam instituit. Hæc decima, vt scribit Anastasius, indictione sunt gesta. Iampridem Luitprandus male erga Godescalcum Ducem Beneuentanum erat affectus, & quia iniussu suo Ducatum inisset, & quia Transemundo hosti opem priore bello tulisset. Itaque Transemundum ex sententia vltus continuò exercitum aduersus Godescalcum direxit. Quo cognito ille perterritus aduentum eius sibi non expectandum, sed in Græciam fugiendum putauit. verum id assequi à Beneuentanis Gisulfi olim Ducis amicis, nauim cum vxore, liberisque cõscendens oppressus, non potuit. Luitprandus autem Beneuento potitus Gisulfum, quem olim propter ætatem remouerat, iterum imposuit Ducem. rebusque prospere gestis victor se recepit in regiam. Sequenti vero anno id est indictione, vt Anastasius inquit, vndecima, siue ocij impatiens, siue immodici, vt satis constabat, imperij appetens, exercitum de integro in Exarchatum immisit, ac Cæsenæ oppido occupato Rauennam inde se oppugnare velle ostendit. Quod vbi Eutychius Exarchus, & Ioannes archiepiscopus, & populus Rauennas, ac ciuitates Pentapolis, & Æmiliæ compererunt, extemplo oratores cum litteris ad pontificem miserunt, orantes, vt afflictis rebus suis subueniret, id est auctoritate sua, quam sanctissimam apud regem esse constaret, eum ab eiusmodi conatu auerteret. Neque eorum petitioni quidquam abnuit pontifex. Etenim legatis Benedicto

743.

dicto episcopo, & Ambrosio notariorum primicerio ad eum eximiis cum muneribus missis, petiit, vt Cæsenam, aliaque loca restitueret, & à Rauennati oppugnatione desisteret. verum nihil æqui potuit impetrare. Itaque inani, vt sæpe iam expertus erat, officio legationis præterito regis iterum adeundi consilium cepit. relictaque vrbis Stephano Duci cura, ipso ardente media æstate cœlo, iter Rauennam versus instituit. Exceptus inde ad basilicam beati Christophori ad quinquagesimum à Rauenna lapidem ab exarcho, & promiscuo Rauennatium populo extra portas vrbis effuso, & cum mitis laudum acclamationibus in vrbem deductus Stephanum presbyterum, & Ambrosium primicerium aduentum suum regi misit prænunciatum. Hi, cum Imolam in fines Longobardorum venissent, ac quædam ad interscipiendum pontifici transitum parari audissent, ipsum primo quoque tempore admonuerunt. Verum ille haudquaquam exterritus postridie mane continuato itinere in fines hostium iniit. atque ad Padum contendit. Ibi à regiis optimatibus obuiam missis exceptus IIII. Kalendas Iulij in ipsa beatorum apostolorum vigilia Papiam peruenit, ac basilica S. Petri ad cœlum aureum visitata vrbem intrauit. postridie, qui dies erat apostolorum festus, in eandem ædem cum ipso rege regressus magna pompa sacris est operatus. Ibi mutuis perfuncti salutationibus vna sunt epulati. Inde in vrbem est reditum. Tertio die pontifex ad regem ab illo inuitatus se contulit, & magno honore cultus eum orare suppliciter institit, ne Rauennatium ditionem vexare vellet, & vt adempta Æmilia loca, in primisque Cæsenam restitueret. Cui rex, licet grauate, se in eius auctoritate futurũ respondit. Decedentem inde vsque ad Padum prosequutus dimisit, datis ex primoribus suis, qui Rauennatium loca, in primisque Cæsenam redderent, tertia tantum agri parte retenta. Quibus locis receptis pontifex vrbem repetiit, ac gratiis Deo actis solemne apostolorum anniuersaria cæremonia celebrauit. Quæ dum aguntur, nuncius affertur, Luitprandum regem repentina morte sublatum esse. Qua re accepta cuncti animos erexerunt ac melius de rep. sperare cœperunt. Fuit Luitprandus vir, si nimiam libidinem dominandi remoueas, omni laude, sed maxime religionis ornatus. Si quidem, vt inquit Paulus, multa in Christi honorem per singula loca, vbi degere solebat, templa construxit. monasterium S. Petri ad Cælum Aureum extra Papiæ mœnia, & alterum Bardonis in monte Bercetum dictum ædificauit. In Olonna vero mito opere in honorem S. Anastasij martyris Christo domicilium statuit, in quo & monasterium excitauit. In suo Palatio oratorium S. Saluatoris condidit, &, quod nulli alij reges habuerant, sacerdotes, & clericos instituit, qui ei quotidie diuina officia celebrarent. Eo regnante Baudolinus apud Forum iuxta amnem Tanarum mirandis edendis operibus floruit. Narrat idem Paulus, Luitprandum aliquando venantẽ grauiter ex lethifero sororis filij vulnere esse affectum, statimque nuncium ad Baudolinum, vt pro iuuenis salute Christum oraret, misisse. Baudolinum autem præoccupato nuncio dixisse, non esse, cur rogaretur. nam puerum illum esse defunctum. ex quo apparuisse, illum spiritu diuino esse repletum. Pari etiam integritatis, & vaticinij laude apud Veronam Theolapius præstitit. & Petrus Papiensis episcopus eodem quoque tempore singularem opinionem habuit sanctitatis. sepultus est in æde S. Petri cum hoc elogio.

Flauius hoc tumulo Luitprandus conditor olim
Longobardorum rex inclytus, acer in armis,
Et bello victor. Sutriumq. Bononia firmant
Hoc, & Ariminum, nec non inuicta Spoleti
Mœnia. Namque sibi hæc subiecit fortior armis.
Roma suas vires iampridem milite multo
Obsessa expauit. deinceps tremuere feroces
Vsque Saraceni, quos dispulit impiger ipso,
Cum premerent Gallos, Carolo poscente iuuari.
Vngarus à solo hoc adiutus, Francus, & omnes
Vicini grata degebant pace per omnes.

Rege sub hoc fulsit, quod mirum est, sancta, frequensq.
Relligio, vt recolunt alpes, ecclesia quarum
Hunc habuit, vincente ipso: & pergrandia templa
Quæ viuens struxit. quibus & famosus in orbe
Semper, & æternus lustrabit sæcula cuncta,
Præcipue Petro cœlesti hac sede locata
Clauigero, statuit cœlo quam prouidus aureo.
Augustinus vbi, huc aliunde abductus eodem
Rege iacet, cuius doctrina ecclesia fulget.

FL. HILDEBRANDVS REX XX.

MORTVVM Luitprandum nepos eius Hildebrandus excepit. quem regem à populo designatum, atque ab auo confirmatum fuisse supra commemorauimus. Erat tum castellum quoddã in via Æmilia longe ab vrbe Mutina quatuor millia passuum distans, quod Ciuitatis Geminianæ à nomine S. Geminiani, episcopi Mutinensis, cuius sepulchro, & miraculis Mutina præcipuè gloriatur, & Ciuitatis Nouæ nomen ferebat. Huius igitur ciuitatis ædem S. Petro, vt est hodie quoque, dicatam Hildebrandus rex Ioanni episcopo Mutinensi donauit. Constantinus exercitu Constantinopolim adducto vrbem obsedit, atque Artabasdo in potestatem redacto ipsam, Imperiumque recepit. & ludis editis Artabasdum oculis spoliatum vna cum Anastasio patriarcha in Circum cõtumelię caussa produxit. Legatis inde pontificiis requisitis, atque ad se venire iussis duas
744. massas, quas pontifex postularat, cõcessit. Sequenti anno Longobardi regni Hildebrandi pertęsi ipsum post septẽ menses è regno deiecerunt, idq; Rachisio Duci Foroiulensi ob virtutis eius præstantiam detulerunt.

FL. RACHIS REX XXI.

HIC inito ingenti fauore omnium regno statim pacis se studiosum, & ecclesiarum patronum fore ostendit. Itaque Zachariæ pontifici instaurationem fœderis, quod cum Luitprando icerat, postulanti summa voluntate concessit. Parmensi, & Mutinensi epi-
745. scopis possessiones honestissimas ttadidit. Postero vero anno, vt ius in regno sanctissime coleretur, adhibitis omnibus Longobardorum ex Austria, Neustriaque iudicibus leges veteres diligenter perpendit. quæque correctione egere iudicauit, ea nouis legibus la-
746. tis ex eorum sententia emendauit. atque has sequenti anno Kalendis Martiis anno regni sui secundo, indictione quarta decima, promulgauit, cum hoc proœmio. *Quoniam gloriosissimus, & præcelsus Rotharis huius Longobardorum gentis princeps, sibi Deo inspirante, leges inseruit, atque innouauit vt omnes intentiones, & dissensiones malorum regali studio resecaret. Et quidem statuit, vt cuncti successores eius, quæ sibi Deo inspirante aspera, & dura cognoscerent, illa ad mollitiam, & pietatis adducerent gratiam. Deinde successor eius Grimoald præcellentissimus rex, dum studiose, ac vigilanter singulorum considerans necessitates, quæ illis melius complacuere, ad cultũ salutis augendo, minuendoq; adduxit. Post hunc vero gloriosissimus, & orthodoxæ fidei cultor, atque huius gentis gubernator, & noster per Dei omnipotentiã nutritor Luitprand eximius, ac præcelsus, ac sapientissimus princeps, persistens in Dei operibus, & quotidianis vigiliis, omnipotentia, & sobrietate ornatus, sicuti à Deo promeruit per ipsius inspirationem omnia dicentem, reliquit, & in Edicti pagina cum suis Longobardis iudicibus confirmauit. Idcirco per redemptoris nostri prouidentiam ego diuino auxilio fretus Rachis præcellentissimus, & eximius princeps anno regni mei secundo, die Kalendarum Martiarum, indictione quarta decima, dum cũ gentis nostræ, id est Longobardorum iudicibus tam de Austriæ, quam de Tusciæ, vel Neustriæ finibus vniuersa, quæ à decessoribus nostris statuta sunt, sollicite considerassem, quædam ibi iusta, & quædam purganda cognouimus.* Eodem anno, Imperij Constantini sexto, mense Ianuario terra in Syria maximo tremore quassata est. quo templa, ac monasteria pleraque corruerunt, ac ruinis

ruinis multa hominum millia eliſa ſunt. Neque ita multo poſt grauis Siciliam, & Calabriam peſtilentia bubonis inuaſit, quę Monobaſiam inde, totamque Græciam perculit, ac per totam indictionem XIIII. ſęuiit, diuinitus, vt vulgò ferebant homines, ad vexandum, affligendumq; Conſtantinum immiſſa, quòd fœdo patris exemplo nuper eſſet in ſanctas Dei imagines debacchatus. Siquidem ſerpens longius ſiue cœli grauitate, ſiue corporum contagione Cõſtantinopolim quoque ipſam decima quinta indictione peruenit. Quod vero vehementius mortalium mentes, curaſque ſolicitauit, in hominum veſtibus, & ſacris eccleſiarum indumentis, veliſque cruciculæ plurimæ animaduerſæ ſunt, quaſi liuida olei macula quadam infectę, quę aſperius aliquid etiam, quàm id, quod in manibus erat, portendere à ſolicitis futurorum mentibus putabantur. Eadem indictione Carlomanus Pipini frater regnum Franciæ reliquit, ac Romam ad pontificem cum honeſtiſſimo Francorum comitatu conceſſit, multaque eximia dona beato Petro apoſtolo tulit. Ibi ſtudio religionis accenſus clericum ſe initiari à pontifice cum petiiſſet in monte Soracte ſibi monaſterium condidit, idque S. Syluestro dicauit, quod ibi latuiſſe S. Syluester miſerrimis ſuis temporibus diceretur, antequam Conſtantinus Magnus ſacris Chriſtianis imbueretur. Poſt aliquod inde tempus aſſidua Francorum prætereuntium, & ad ſe tanquam ad dominum adeuntium turba offenſus Caſſinum ſe recepit, ac monachus factus rigida ſe S. Benedicti diſciplina deuinxit. Cæterum monaſterium Caſſinas Petronax abbas à Longobardis, vt diximus, inflammatum Gregorio ſecundo, & tertio adiuuantibus inſtaurare incœpit, & ad extremum Zacharia pontifice ſedente, atque opitulante abſoluit. Quo facto Zacharias ipſe eo perrexit, ac poſtero ineunte anno ædem S. Benedicti vna cum tredecim archiepiſcopis, & ſexaginta octo epiſcopis conſecrauit, ac ſacros libros multos obtulit, & leges, quas pater Benedictus manu ſua ſcripſerat, & pondus panis, & menſuram vini, quæ Romam delata à fugientibus Longobardorũ rabiem monachis fuerant, reddidit. ac varia ad vſum Eccleſiæ ornamenta conceſſit, multaq; alia Petronaci præſenti, & ſucceſſoribus eius beneficia detulit. quæ poſtquam Aquinum venit, diplomate amplo complexus eſt, quod indictione prima, XII. Kal. Martij in hanc ferme ſententiam dedit. *Vt monaſterium Caſſinas cum cellis omnibus ad ſe pertinẽtibus ab epiſcoporum ditione eſſet ſolutum, ac ſoli pontificiæ ſedi obnoxiũ. vt in conuentu epiſcoporũ abbas Caſſinas ſupra omnes abbates ſederet, in conſiliis, & iudiciis ante omnes ſententiam diceret. vt monaſterium Caſſinas dignitate cætera omnia ſuperaret. Vt mortuo abbate monachi ex corpore ſuo, niſi idonea perſona deeſſet, abbatem eligerent, eumq. probandũ, ac conſecrandum, pontifici Ro. præberent. Ne epiſcopo miſſarum ſolemnia in eius poſſeſſionibus celebrare ius eſſet niſi ab abbate, aut præpoſito inuitatus eſſet. Ne epiſcopo decimas ab eo exigere, ſacris ſacerdotum interdicere, aut ad conuentum vocare liceret. Abbas ordinationes inire, altaria ſacrare, Chriſma accipere per quemlibet, aut à quolibet epiſcopo poſſet.* Inſuper prædia omnia monaſterij & præſentia, & futura ei in perpetuum confirmata. Eodem ineunte primæ Indictionis vere cum ingraueſcere morbus in vrbe Conſtantinopolitana cœpiſſet, tum per æſtatem omne acerbitatis ſuæ virus effudit. Integris domibus exhauſtis ne qui mortuorum quidem ſepeliendorum curam haberent, ſuperfuere. Plauſtris vulgò aceruatim elati. vrbanis, ac ſuburbanis ſepulchris expletis ciſternæ quoque, & lacus, & horti ad vſum ſepulchrorum traducti vix ſuffecerunt. Poſtero, vrbes Syriæ nouo terræ motu ita ſunt agitatæ, vt aliæ funditus, aliæ magna ex parte prociderint. quædam ex montibus in ſubiectos campos per ſex millia paſſuum tectis ſaluis, incolumibuſque tranſlatæ ſunt. Mediolani Natalis archiepiſcopus factus. Interim Rachis rex exemplum deceſſoris ſui ſequutus, vt regni fines amplificaret, pacis ſtudia, quæ adhuc ſumma cum ſua laude coluerat, intermiſit, ac paratis armis Pentapoli bellum intulit, atque oppidis eius pleriſque primo aduentu captis demum etiam in Ducatum Romanum, pontificiamque ditionem traiecit, ac Peruſiam acri premere obſidione inſtituit. Imperatore longe remoto, atque omnino à rebus Italiæ, vt videbatur, auerſo, Exarcho vero parum neruorum ad Rauennę fines tuendos, nedum ad longinquiores protegendos habente, Zacharias vt ſerpens aduerſus ſe incendium propulſaret, quod armis non poterat, auctoritate ſibi tentandum exiſtimauit. Itaque decoro optimatium comitatu aſſumpto vrbe egreſſus Rachim in caſtris Peruſinis conuenit, ac benigne ab eo exceptus ita agere cũ illo cœpit, vt mirari ſe magnopere diceret, regem Catholicæ fidei aſſertorem, & legũ iuriſq; lato-

747. 748. 749.

rem inducere in animũ potuisse, vt auidius alienas opes appeteret, ac Christianos iniuria aliqua, præsertim nulla ipse lacessitus afficeret, & præsertim bona S. Petri ad eũ non pertinentia violaret. An vero oblitus es, inquit, aut diuinorum præceptorum, vt tam nefanda audeas, aut pœnas iniustitiæ propositas ita contemnis, vt exiguum vitę fructum horrendis, ac perpetuis post mortem cruciatibus anteponas? Hinc latissimum campum iuris, & iniurię humanæ, & pœnarum, præmiorumque diuinorum ingressus tanta orationis maiestate, tantaque dicendi copia caussam ipsam Dei peregit, vt Rachis religione perfusus non solum a Perusiæ oppugnatione recesserit, sed etiam oppida Pentapolis occupata reddiderit, atque in omni officio fidelem se pontifici, obsequentemque præstiterit. Inde vterque domum reuersus est suo facto plurimum delectatus, pontifex, quòd auctoritate, & præsentia religionis rem tantam ex sententia confecisset, Rachis, quòd diuino oraculo sine vllis præmiis humanis obtemperasset. Hinc secum præceptis sanctissimi patris sępius animo repetitis sequenti anno, qui fuit septingentesimus quinquagesimus, cupido ingens incessit ipsius pontificis venerandi, & sancta apostolorum limina visitandi. Itaque vxore Thæsia, & Ratruda filia secum ductis Romam adiit, atque in conspectum Zachariæ profectus ipsum de more ad terrã prostratus adorauit. Vix credibile diuini numinis, ac tacitæ religionis vim, & potentiam ignorantibus videatur. Pontificia maiestate, quæ diuinæ locum in terris obtinet, vsque adeo captus est, vt repentino religionis amore flagrarit, ac regno se abdicarit, & clericus factus ipse cum vxore, & filia monasticæ se vitæ deuouerit, pontifice, cæterisque non tam hominem laudibus in cœlum ferentibus, quam facti magnitudine stupescentibus. Itaque habitu manu pontificis sumpto Casinum concessit ad vitam sub legibus S. Benedicti degendam. Quem vxor, filiaque sequutæ ipso permittente, atque adiuuante abbate monasterium virginum non longe a Casino propria pecunia ædificarunt, ibique monastico ornatu sumpto vitam sanctissimè traduxerunt. Eodem tempore insigne aliud a Zacharia editum opus est, quod ad iungendos Rom. Ecclesiæ Francorũ animos mirifice valuit. Regnabãt iam pridem in Francia posteri Merouei, regno in hunc modum vltimorum regum incuria, atque ignauia constituto. Regium nomen penes regem erat, potestas autem in eum, qui Maiordomus regis dicebatur, vniuersa erat collata. Si quidem rex Kal. Maij in Campum Martium curru vectus, atque pro tribunali sedens, ipso prędente prorege, solemnia, quæ à populis ferebantur, dona suscipiebat, & quę deinceps eo anno agenda essent, populis indicebat. Illo vero domum reuerso prorex omnia pro arbitrio dispensabat. Hunc magistratum paullo ante Carolus Martellus gesserat, tum vero Pipinus Caroli filius summa cum industriæ, ac virtutis commendatione administrabat, Chilperico rege nullam partem curæ sibi regiæ deposcente. Quod indignum esse Pipinus existimans Zachariam consuluit, vter ei regio fastigio dignior videretur, is ne, qui ocio languens nihil ad communem vtilitatem afferret, an qui dies, noctesque de regni salute, atque custodia cogitaret? Cui Zacharias respondit, omnino se regem illum iudicare, qui regni commodis, & incolumitati seruiret, rogatusque ab illo decretum pro magnitudine potestatis interposuit, quo regnum Chilperico, vt parum idoneo, abrogauit, & Francis sacramenti religione solutis, vt Pipinum regem substituerent, auctor fuit. Quo decreto accepto Franci conuenerunt, ac Chilperico abdicato Pipinũ regem consentientibus omnium voluntatibus designarunt, eumque Suessione per Bonifacium Moguntinum archiepiscopum consecrarunt. Chilpericus regno pulsus in monasterium est coniectus. Zacharias domum Cultam construxit in Patrimonio Tusciæ x v. millibus passuũ ab vrbe, eamque vsui Ecclesiæ dedicauit. Fuit Rachis vir memorabilis, sed regno deposito, quàm administrato hominum memoriæ commendatior. Æmilianus Gradensis ecclesiæ archidiaconus ad patriarchatum ascendit.

750.

FL. AISTVLFVS REX XXII.

LONGOBARDI simul Rachim abdicasse regno se audiuerunt, comitiis habitis Aistulfum fratrem ei substituerunt, virum egregiũ in primis & consilio, manuq; promptum, nec facile rem Longobardam humiliorem, quam acceperat, relicturum. Is initio regni fratrem imitatus singulare pacis, atq; Ecclesiæ studium præ se tulit. Nam & fœdus cum

cum pontifice Zacharia id ipsum postulante anxie renouauit, & cum possessiones à superioribus regibus concessas instituto exemplo ecclesiis confirmaret, in primis priuilegium à Cuniperto, & Rachi indultum Lopecino Mutinensi episcopo sanxit. Eodem anno Anselmus Dux Foroiuliēsis Giseltrudæ vxoris Aistulfi frater studio religionis incensus monasterium cum xenodochio apud Fananum montanum Mutinensis diœceseos locum extruxit, atque ibi multorum monachorum abbas præfuit. Ducatus inde Foroiulienſis ad Petrum Munichis filium est delatus. Sequenti anno Constantinus Im- 751.
perator Leonem filium puerum Imperij consortem recepit. & per patriarcham Anastasium consecrari iussit. Postero Idibus Martij Zacharias pontifex vitę finem imposuit 752.
rebus pro Ecclesiæ salute, & apostolicæ sedis auctoritate non tam pie, quam prospere gestis inter primores pontifices meritò numerandus. Quo facto clerus, & populus conuocatus Stephanum presbyterum in eius locum substituit. Hic de more in Lateranum delatus graui repente somno oppressus est. post triduum, cum experrectus res familiæ componere aliquando instituisset, subito mente alienatus vocem amisit, & postridie eius diei expirauit. Quo facto vniuersi iterum in basilica S. Dei genitricis ad Præsepe coacti suppliciter opem Dei, & ipsius sanctæ Virginis implorarunt. atque inde vnanimes Stephanum, diaconum, pontificem acclamarunt, eumque in Lateranum cum ingentibus præconiis deportarunt. Hic Stephanus, quoniam prioris, qui ante consecrationem obiit, non est habita ratio, III. Nonas Aprilis consecratus secundus est appellatus. Is nihil prius sibi curandum, quam pacem, & quietem Ecclesiæ ratus tertio post consecrationem mense Paulum diaconum fratrem suum, & Ambrosium primicerium legatos ad Aistulfum misit, eumq; muneribus prosequutus, vt secum in XL annos fœdus firmaret, obtinuit. Eodem anno Ansfridus Mediolanensem, Sergius Rauennatem ecclesiam acceperunt. Anselmus etiam abbas Fanani alterum Mutinensibus in Campis locum trans Scultemnam amnem nomine Nonantulæ legit, eumque monachorum manibus asperis sentibus perpurgatum altero ibi condito monasterio decorauit. Inde ipsius regis permissu Romam profectus sacram à pontifice cucullam, baculumq; accepit, & S. Syluestri corpus impetratum eò deportauit. Id monasterium magnis post regum muneribus, ac possessionibus auctum monachorum supra mille multitudine, prædiorum numero, ac iurium amplitudine inter omnia Italię fuit clarissimum. Ab eodem etiam Anselmo hospitium in via Æmilia est cōstructum longe à monasterio ad excipiendos eos, quibus ad se iter flectere non esset commodum. idque D. Ambrosij nomini consecratum. Interim Aistulfum confirmatis per biennium opibus eadem, quæ Luitprandum, & Rachim, prolatandi regni cupido incessit. Bellum autem ab Exarchatu sibi ordiendum Luitprandi exemplo decreuit, ratus, Constantinum, aut quia bello alio occuparetur, aut pestilentia totam Græciam, Asiamq; vrente impediretur, opem in tempore non laturum, aut quia multis de caussis ab Italicorū commodis abhorreret, ne hoc quidem magnopere curaturum. atque ita armis maiore, quàm quisquam alius ante, ope paratis ad vrbem ipsam, rerum caput Rauennam processit, eamq; effusis omnibus Longobardici regni viribus acriter oppugnare instituit. Eutychius Exarchus adhuc vrbi præerat. is armatis impigre oppidanis, & quos in præsidio habebat, militibus primo fortiter vim, impetumque incumbentium Longobardorum excepit. ad extremum, cum se exhaustam viris, opibusq; superiore bello vrbem externis omnibus auxiliis destitutus diu tueri non posse animaduerteret, consilium eius dedendæ cepit, atq; inde egressus in Græciam se, nulla tentata, vt ante, recuperatione, recepit. Rauenna in potestatem adducta nullo inde negotio cætera Exarchatus, Pentapolisq; oppida venerunt in ditionem. Atq; hic quidem finis eius præfecturæ fuit, quæ superbe, atq; impotenter per ducentos ferme annos Italiæ imperauit. finis etiam Imperij, cuius Rauenna post Honorium Augustum, qui Romam cū hac permutauit, perpetua sedes, ac domicilium extitit. Iam Longobardorum imperio citra Romā omnia tenebantur, ipsa Roma, ac Romana, siue pontificia, ditione excepta. cuius expugnatio quò effectu difficilior, eò ad nomen famamque illustrior videbatur. Et Aistulfus Exarchatu, Pentapolique potitus facile spe, ac cupiditate totius sibi Italiæ imperiū despondebat. His igitur inflatus cogitationibus animū ad pontificiam ditionem adiecit. quam etsi per fœdus attingere non licebat, tamen, quòd continuata victoriæ serie tractus ad eam videbatur, iure aliquo ad se pertinere existimabat.

Stephanus papa Roma mẽtem amisit

Stephanus papa Roma

Aistulphus Rex Longobard Exarchum oppugnat.

Rauenna venit in potestatem Longobard

finis Exarchatus. fere post 200. ann.

vt illud omittam, quòd cum ipse Exarchatum Rauennatem teneret, ex antiquo instituto se tanquam Exarchum Romanis quoque imperare æquum esse, interpretabatur. Itaque quarto post percussum fœdus mense exercitu in agrum Narniensem adducto oppidum statim iuris sui effecit. Inde nuncios ad pontificem misit, per quos se Romanam ditionem, agrum, vrbemq; armis oppressurum ostendit, nisi Romani sponderent, se quotannis aureum solidum sibi pro cuiusque capite depensuros. Cuius denunciationis aspe ritate pontifex non aliter, ac par erat, permotus continuò abbates Sanctorum Vicentij, & Benedicti spectatæ vitæ, sanctitatisque homines accersiuit, eosque ad Aistulfum ire, &, quibus possent, rationibus, precibusque ad fœdus pie, sancteque conseruandum hortari, atque impellere iussit. ac munera, quæ illi suo nomine redderent, amplissima dedit. Verum Aistulfo & nuncios, & munera impotenter, ac superbe reiiciente prorsus irrita ea legatio fuit. Iam à principio irruptionis pontifex Constantinum litteris admonuerat, vt periclitanti Exarchatui mature auxilium ferret, neque eum subsidij inopia Longobardi regis in manus peruenire permitteret. id cum ipsius imperio pernicio-
753. sum, tum nomini quoque apud posteros fore turpissimum. Itaque sequenti anno Ioannes silentiarius ab eo cum litteris ad pontificem, regemque super ea re scriptis aduenit. Quem vbi põtifex vidit, propere ipsum cum fratre suo Paulo ad regem Rauennę hibernantem ire, eosque & suo, & Imperatoris nomine ipsum orare iussit, vt oppida, quæ cœperat, restituere, & quibus imminebat, nulla vexare ratione vellet. Quo postulato accepto ille nihil aliud respondit, quàm se nuncium ea de re ad Imperatorem missurũ. Hoc cognito pontifex legatos suos cum ipso imperiali legato Constantinum oratum misit, vt quandò precibus ad æquitatem perlici Longobardus non posset, ipse vi demum, armisque, vt erat Imperatorio nomine dignum, illum in officio esse compelleret. Quibus profectis Aistulfus ineunte vere cum exercitu Romanam in ditionem irrupit, ac castra capere, ferro, igneque agros, villasque vastare, & incolas in seruitutem abstrahere cœpit. ac demum exercitu vrbi ipsi admoto vltimum pontifici, ac Romanis excidium, & seruitutem, ni suæ se potestati permitterent, intentauit. Quamobrem his oppressus difficultatibus pontifex populum in basilicam Laterani vocauit, ac concione habita afflictam præsentium rerum conditionem miserabiliter queri lacrymabundus incœpit: quippe imminere vrbi regem cum copiis, opibusque firmissimum, tum auri, sanguinisque sitientissimum: vires porrò suas aduersus tantas facultates infirmas esse, præsertim nullis Italicis auxiliis sustentatas. Quare nihil aliud remedij superesse, quàm ad diuinam opem confugere. quæ, si suppliciter peteretur, haudquaquam dubitandum esse, quin, vt semper alias, maturè, atque opportunè impetraretur. Itaque solemnes se supplicationes indicere, easque pie fieri ab omnibus, & iuste, præcipere. Quæ cum lacrymantibus effuse omnibus peorasset, ad extremum ipse sanctam Saluatoris imaginem, non hominis manu pictam, sed ab ipsius ore formatam in humeros adiuuantibus sacerdotibus, sustulit, atque vniuerso prosequente populo nudis pedibus ad basilicam ad Præsepe processit, tabulis fœderis ab Aistulfo temere violati à Crucis vexillo prælatis. ibique capitibus omnium cinere, humilitatis argumento, conspersis vehementibus fletibus diuinam opem, ac misericordiam inuocauit. Ea re rite perfecta, prope diuinitus admoneri est visus, vt Gregorij exemplo auxilium è Francia postularet. Itaque confestim fidum ad se hominem accersiuit, eumque, peregrini ornatu sumpto, occulte, ne à Longobardis interciperetur, ad regem properare Pipinum iussit. Earum litterarum summa erat. cupere se cum eo de præsenti statu Ecclesiæ ad colloquium conuenire, sed, ne Aistulfi excipiatur insidiis, extimescere. quamobrem orare illum etiam, atque etiam, vt legatos ad se suos mitteret, quorum ope tutus peruenire ad Alpes posset. Erat Pipinus magno illo beneficio pontificiæ sedi obstrictus, quòd Zacharias pontifex ipsi nuper, vt scripsimus, Chilperico rege abdicato Francorum regnum addixerat, idque, quod fieri vix posse videbatur, sacrosancta auctoritate sua iustum effecerat. cupiebatque idem ius ad Carolum, & Carlomanum filios ab eadem potestate transferri. Itaque cognito Stephani postulato eiusmodi sibi fortunam oblatam lætatus facile petẽti pontifici est obsecutus, & continuò Rodgandum abbatem, & Antharium Ducem legatos, qui eum deducerent, destinauit. Dum autem vrbs cum tota ditione à Longobardis grauissime premebatur, legati Pipini regem ad omnia pontificis cõmoda paratum esse referentes

vene-

venerunt. Quin etiam eodem tempore Ioannes silentiarius à Constantino cum legatis pontificis redit, narrans, Imperatori placere, vt ipse ad regem proficiscens quãtum precibus, atque auctoritate proficere posset, experiretur. se itineris ab illo securitatem impetraturum. Ita laxata obsidione pontifex IX. Kal. Nouembris, Indictione VII. vrbe exiit, ac legatis Pipini, & Constantini ducentibus iter Papiam versus intendit, clero, ac populo Romæ, cæterarumque vrbium prosequentibus, & ne se tanto periculo obiiceret, obtestantibus. Eo in fines Longobardorum ingresso per noctem igneus quasi globus è Francia in Austrum vergens apparuit. Vbi vèro Papiæ appropinquauit, Aistulfus nuncio obuiam misso admonuit, ne à se aut Rauennam, aut Exarchatum, aut alia Reip. loca à Longobardis occupata reposceret. Ille vero nequaquam ea denunciatione perterritus nihilo secius ad congressum eius perrexit, ac multis muneribus oneratum lacrymans obsecrauit, vt bona erepta eis, quorum essent, restitueret, & Rauennam Imperij Italici sedem, cui Alboinus, & Autharis, fœda tum gentilitatis, tum Arrianismi labe infecti pepercissent, dimitteret, ne tetrior Catholicus fuisse gentili, & hæretico ad postéros proderetur. Pontificem vero legati Constantini subsequuti idem postularunt, verum voces omnium Aistulfo diserte negante ad irritum ceciderunt. Subiicientibus inde Pipini legatis, vt pontificem tutò in Franciam ire permitteret, Aistulfus in põtificem versus, num in Franciam contendere vellet, est percontatus. Quod cum pontifex affirmasset dolore ardens per optimates suos eum à tali proposito auocare contendit, sed postquam in eo sensit perseuerare, dimisit. Tum pontifex episcopis, & presbyteris, clericiſq; aliquot tantum secum retentis XVII. Kal. Decembris Alpes versus ire perrexit, ad earumque clausura progressus gratias Deo egit, quòd se perfidi regis è manibus emississet. Continuato inde itinere ad monasterium S. Mauricij ventum, quò rex quoque se conuenturum esse ostenderat. Ibi cum Floradus abbas, & Rotardus Dux obuiam à Pipino missi adierunt, ac regis nomine, vt Pontigonem accedere vellet, orarunt. Progredienti inde ad Pontigonem pontifici Pipinus ad centum passuum millia Carolũ filium, qui postea Magnus est appellatus, obuiam cum suis optimatibus misit, ipse cum vxore ad tertium lapidem se obtulit, atque ad eius conspectum de equo descendens, & se ad terram inclinans vnà cum coniuge, & filiis, & optimatibus suis ipsum excepit. & cum aliquo etiam spatio operam, vt assolebat, ei stratoris nauasset cuncto cum canticis, & laudibus occurrente populo in regiam Pontigonis perduxit. VII. inde Idus Ianuarij, qui est 754.
dies Epiphaniæ consecratus, colloquio in oratorio constituto Pipinum vltro pontifex appellauit, ac nouam Aistulfi perfidiam, libidinem, atque impotentiam in ipsa republica, Ecclesiaque Romana vexanda exposuit. Imperatore propter nefandam hæresim ab Ecclesiæ, atque Italiæ commodis, & dignitate auerso, vtrumque omnes spes suas in eius fide, atque potentia posuisse. quæ quales, quantæque sint, patrem eius Carolum non regem, sed regis vicarium satis docuisse, cum Luitprandum eadem molientem sua auctoritate à nefario incœpto, Gregorij pontificis voluntate commotus, auertit. Accessisse inde ipsum haudquaquam contemnendum Zachariæ pontificis beneficium, cuius decreto Pipinum ad tantum fastigium dignitatis euectum par sit in perpetuum Ecclesiæ esse defensorem acerrimum. quamobrem precibus omnibus orare illum, vt causam beati Petri, & reip. Romanorum aduersus Longobardum suscipiat. & armis illum ad ea loca, quæ cepit, restituenda compellat. Quibus peroratis Pipinus respondit, se daturum operam, vt & ille, & Italia tota intelligat, sibi neque erga Ecclesiam fidem deesse, neque in Italia defendenda virtutem. proxima æstate exercitum trans alpes traiecturum, & Aistulfum, si vltro nolit, per vim Exarchatum, & cætera loca iuri reip. restituere coacturum. vnum illud modo enixe ab eo petere, vt secum in Francia vsque ad illud tempus remaneat, seque interim, ac filios suos Carolum, & Carlomanum reges Francię, Zachariæ restituto, perungat. se tum demum iuste regnare existimaturos, cum rite appellati à pontifice Romano, consecratique reges erunt. Gratiis actis, vtraque res à pontifice benigne promissa. Profectus inde cum rege Parisios reliquum tempus in monasterio S. Dionysij egit. Interim Aistulfus omni quasi belli cura solutus regno legibus cumulando vacauit. Itaque Kal. Martiis, Indictione VII, leges ad Edictum adiectas cum hoc procœmio diuulgauit. *Dei omnipotentis auxilio ego Aistulfus præcellentissimus Catholicus Longobardorum rex præcessorum nostrorum omnia instituta perpendens quædam ibi reperimus*

non adnexa, de quibus maximus error noſtrorum iudices addenda iudicia volebant. Ideo anno fœliciſſimi regni noſtri in Dei nomine quinto, in die Kalendarum Martiarum, indictione ſeptima, conuocatis ex diuerſis partibus regni noſtri pertinentibus iudicibus communi conſilio in Edicti pagina affigi ſtatuimus, quæ præcellentiæ noſtræ ſecundum dominum iuſta comparuerunt. Impedita inde expeditio eſt, quòd pontifex graui, ac periculoſo morbo oppreſſus non ante Auguſtum menſem conualuit. Dum autem ille in Francia ægrotauit, Conſtantinus Italiam, atque Eccleſiam auerſatus conuentum in Oriente contra ſanctas imagines trecentorum triginta octo epiſcoporum coegit, cui nemo ex patriarchis interfuit. & quæ ſibi viſa ſunt, decernenda curauit. is conuentus à die 1111. Idus Februarias vſque ad v1. Idus Auguſti ſeptimæ indictionis perductus eſt. In eo imperator Conſtantinum Sylei epiſcopum patriarcham pronunciauit, atque ex eius ſententia Catholicos, in primiſque Germanum olim patriarcham exploſit. Ineunte autem Auguſto pontifex ſanatus quod Pipino promiſerat, præſtitit. nempe vt ipſum cum filiis, & vxore regem inungeret. Ea vero res, indicto Francis in v. Idus Auguſti concilio, in hunc modum eſt confecta. Pontifex ægritudine ſe liberatum ab apoſtolis Petro, & Paulo, quos ſibi in quiete narrabat apparuiſſe, profeſſus aram illis eo die in æde S. Dionyſij dedicauit, ac rem diuinam, pro recuperata valetudine gratias acturus, obiuit. Hæc igitur dum ageret ſolemni pompa Pipinum, & Carolum, ac Carlomanum filios, & vxorem Bertradam, reges inunxit, ſolemni carmine aſtantes Francorum proceres ſacræ deteſtationis obſtringens, ne quando alios, quàm ex ſuperſtite ipſorum progenie ſuper ſe regnare iuberent, quos conſtaret diuina prouidentia ad Catholicæ Eccleſiæ tutelam aſcitos, ac per ipſum Chriſti vicariũ vnctione ſanctiſſima conſecratos: vniuerſa interim, quæ conuenerat, Francorum nobilitate plaudente, atque ad tantæ rei ſpectaculum præ lætitia geſtiente. Extat apud Reginonem ipſius pontificis hac de re ſcripta epiſtola. His rebus rite adminiſtratis Pipinus cum pontifice Cariſiacum adiit, atque ibi conuentu omnium regni procerum habito de bello Longobardico rettulit. Huic concilio affuit quoque Pipini frater Carlomanus, Caſſinas monachus, ex Italia ad diſſuadendum expeditionem, ſed inuitus, profectus. Neque enim ipſe abbatis ſui iuſſa detrectare, neque abbas aut Rachis monachi preces repudiare, aut Aiſtulfi fratris eius regis imperium auſus eſt recuſare. Hic relatione de bello facta ſummo ſtudio cauſſam Lõgobardi, ſed iniquis omnium auribus egit. Quem pontifex ſubſequutus, cum ardentia regum, ac Francorum omnium erga Romanam Eccleſiam ſtudia animaduerteret, ſiue propria gentis pietate, ſiue nouis pontificum beneficiis excitata, occaſioni non defuit. Itaque non ſolum bellum pro recuperando Exarchatu, Pentapolique ſuaſit, ſed etiam ne ea redderentur Imperatori, contendit. quippe Conſtantinum propter deſertam Italiæ tutelam, & inimicitias cum Eccleſia aperte ſuſceptas indignum eſſe, qui rerum in Italia potiretur. Quod ſi Pipinus aut grati hominis officium præſtare, aut animæ ſuæ conſulere, aut pontifici laboris, & periculi ſui prẽmium aliquod tribuere vellet, qui duriſſimum, ac periculoſiſſimum iter pro ſalute Italiæ, atque Eccleſiæ ſuſcepiſſet, vtramque regionem beato Petro præcipui beneficij loco concederet. Cum ab vtraque parte peroratum eſſet, Franci maximo animorum conſenſu bellum decreuerunt. Pipinus autem palam audientibus omnibus, Ego vero, inquit, ſi me Longobardicæ compotem victoriæ Deus fecerit, polliceor, me pro remiſſione peccatorum meorum impetranda Exarchatum, & Pentapolim Reip. Romanę adempta beato Petro, & ſucceſſoribus eius tradiurum in perpetuum poſſidenda. Atque ita præſentem ſcribam referre in tabulas iuſſit. eaſque & ſuo, & Caroli, & Carlomani filiorum præſentium ſacramento muniuit. ac ſtatim tota Francia delectus haberi indicta ad conueniendum die mandauit, & Carlomanum fratrem in monaſterium Viennenſe traduxit. in quo poſt paullo mortem oppetiit. Dum autem delectus habentur, Aiſtulfus ſemel, atque iterum per litteras, nunciosq; de reddendis vrbibus rogatus, ac magnis quoque ad eam rem muneribus inuitatus eſt. Eo vero preces, ac munera omnia aſpernante tandem octaua indictione Pipinus conuocatum exercitum per Viennenſem agrum inſtitit ducere. Placuit tum pontifici quippe imminentem humanam cædem exhorreſcenti, vt rurſus res per legatos, ac litteras tentaretur: haud difficile fore, vt Aiſtulfus fama tantę ruentis in ſe procellæ, tempeſtatiſq; permotus conſilium armorũ abiiceret, & ad æquitatem, officiumq; rediret. Itaque euntibus ad eum Pipini legatis litteras &

ipſe ad

ipse ad eum dedit, per omnia sancta mysteria, atque ipsum horrendum extremi iudicij diem obtestans, vt pacatè, & sine sanguinis effusione bona S. Ecclesiæ, & Romanorum reip. redderet. Quæ omnia Aistulfus non solum obstinato animo respuit, sed etiam minas in pontificem, Pipinum, & Francos ipsos acriores iactauit. Quibus acceptis Pipinus, præmissis, qui Alpium suarum transitus insiderent, protinus inde Mauriennam processit. Ibi pontificem sacris solemniter operantem audiuit, & cum vniuersis suis procerib. coluit. Munera quoq; quæ Aistulfo destinauerat, Deo offerens ipsi ex fide sua distribuenda concessit. atque inde ad Alpes ire perrexit. Interim Aistulfus, cum exigua Francorum manu saltus Alpium teneri audisset, multitudine suorum confisus ad Alpes properauit, ac sub lucem impetum in stationem fecit. Franci virtute nixi, & loco adiuti egregie vim eorum sustinuerunt, & commisso prælio pauci plurimos ceciderunt. Hac clade accepta Aistulfus repente fugam arripuit, & consilio campo cedendi capto Papiam regressus summum ibi rei euentum experiri constituit. Franci vallo Longobardorum in Alpibus superato multa eorum spolia pepererũt. Pipinus traiectis nullo labore Alpibus omnia circunquaq; loca late fuga, ac terrore compleuit, ac nemine resistente ad vrbem Papiæ peruenit. Ibi, cum regem mœnibus se tenentem nullam prælij copiam facturum animaduerteret, agrum vastare, agrestes captiuos facere, atq; vrbem ipsam acrius instituit obsidere. Audiens inde Aistulfum remissa tandem pertinacia ad pacem animum inclinare, & scriptis tabulis pactionem facturum, atq; in eam obsides se daturum spõdere, haud grauate assensit, præsertim vero assiduis precibus pontificis fatigatus, quibus rogabatur, vt vastatione agri, & cæde hominum temperaret, remq;, si posset, pacate cum Aistulfo transigeret. Pax igitur in has leges conuenit, vt Aistulfus Exarchatum, & Pentapolim, & quæcunq; cepisset alia se restituturum sanctissimo Sacramento iuraret, atq; in ea obsides quadraginta in Franciam deducendos daret. Quæ cum Aistulfus fecisset, Pipinus in Franciã hieme iam sæuiente reuertit. Stephanus Hieronymo Pipini fratre, & Fulrado abbate Pipini iussu comitante Romam repetiit. Vterq; ingenti populorum extra portas occurrentium, ac victoriam gratulantium hilaritate exceptus. Sequenti anno, 755.
postquam Pipinus in Franciam, Stephanus Romam peruenerunt, atq; omnis externorum armorum ex Italia terror excessit, Aistulfus ad pristinum ingenium reuersus, cum certum interim ad loca restituenda spatium impetrasset, nihil promissorum exoluit. verum tumultuario exercitu Rauennæ conscripto Romanum in agrum incurrit, ac loca suburbana omnia populatus vastauit, & sepulchris sanctorum martyrũ violatis ossa eorum nequissime dissipauit, atque inde ad vrbem oppugnandam accessit, Narnia prius, quam paulo ante dimiserat, occupata; pro certo habens, Pipinũ amici semel officium haudquaquam Alpes pontificij commodi caussa deintegro traiecturũ. Ea re ictus pontifex legatos subito de seruandis pactis ad eum misit, &, cum pacati nihil rettulisset, Varnerium ad se à Pipino missum cum legatis suis in Franciam maritimo itinere, quò tutius, ac celerius peruenirent, iussit contendere, ac Pipino hæc vniuersa significare, ipsum per omnia sacra obtestans, vt quæ semel beato Petro promiserat, aliquando impleret. His rebus cognitis Pipinus vehementi ira, ac dolore exarsit. & nouo decreto bello nouos populis delectus indixit. Quo nuncio perculsus Aistulfus Romana obsidione post tertium mensem relicta raptim ad propria tuenda se rettulit. Iam autumnus per nonam indictionẽ magna ex parte processerat, cum Pipinus paratum exercitum ducere ad saltus Alpium cœpit. quos cum primo aduentu deiectis Aistulfi præsidiis occupasset, haud difficile inde ipsas Alpes transmisit. Quo facto, armato nemine sese obuiã offerente, processit Papiam, atq; ibi Aistulfum mœnibus, vt ante, inclusum instituit obsidere. Nondũ Romæ auditum erat, Pipinũ ad Alpes peruenisse, cum Georgius protonotarius, & Ioannes silentiarius legati ad Pipinum ab Imperatore missi Romã accesserunt. Hi secreta ab illo mandata habebant, Pipini ad Exarchatũ, & Pentapolim Imperio, non Ecclesiæ restituendum orandi. Itaq; Romæ nihil morati, acceptis à pontifice sociis maritimo itinere Massiliã properarunt. Ibi egressi, cum Pipinũ audissent iam Longobardorũ fines ingressum, vnus eorũ Georgius negotio Ioanni dato, vt arte legatos pontificios distineret, prægressus ad Pipinũ contẽdit, eumq; in castris apud Papiã conuentũ primo munerib. regiis onerauit, deinde impẽse orare instituit, vt Exarchatũ, & Pẽtapolim, si, quemadmodũ spes erat, recepisset, nõ pontifici, sed Imperatori cõcederet. Cui Pipin⁹ summa pietate respon

dit, se nullis præmiis humanis inductum, sed diuinæ promerendæ gratiæ studio inflammatum Ecclesiam Romanam in fidem recepisse. quòd id ad animæ suæ salutem, & peccatorum remissionem valiturum iampridem sibi persuasisset. Exarchatum, & Pentapolim si recepisset, S. Petro se, & successoribus eius traditurum, iurasse. Quare nulla adduci ratione posse, vt fidem fallat, officióve decedat. Interim Aistulfus per aliquot dies diligenter obsessus extremum expugnationis, atq; excidij periculum timens legatos cum liberis mandatis ad Pipinum de compositione misit. Qui in colloquium progressi Aistulfum pacem petere dixerunt, eamq; non Exarchatu solum, & Pentapoli restituenda, sed Comaclo etiã adiungendo præsto esse redimere, addiderunt. Conditione à Pipino accepta inde fœdus scriptum, atq; iureiurando, obsidibusq; firmatum. Quibus rebus perfectis Pipinus Exarchatum, Pentapolimq; iterum S. Petro, & successoribus eius in perpetuum possidenda concessit, atq; ita scribam referre ipsas donationis in tabulas iussit. Neque ita multo post Fulrado abbate, qui ab Aistulfo singula acciperet, & pontifici assignaret, relicto, ipse Franciam repetiuit. Fulradus cum procuratoribus Aistulfi in Exarchatum, Pentapolimq; progressus omnes vrbes præter Ferrariam, Fauentiam, & Caballum recepit. & obsidibus de vnaquaq; sumptis, ac primoribus secum earum ductis, Romam adiit, atq; singularum vrbium claues vnà cum tabulis ipsis donationis in Confessione S. Petri deposuit. Cæterum Exarchatus complexus est Rauennam, Bononiam, Imolam, Fauentiam, Forum Popilij, Forum Liuij, Cęsenam, Bobium, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Ficolas, & Gabellum. Pentapolis vero Ariminum, Pisaurum, Concham, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Humanam, Æsium, Forum Sempronij, Montẽ Feretri, Vrbinum, Territorium Balnense, Calles, Luccolos, & Eugubium cum castris, & finibus ad hæc oppida pertinentibus. vt ex Ludouici Pij priuilegio apparet, quo hæc donatio confirmatur. Pontifex noua ditione ornatus Rauennatem administrationem archiepiscopo, & tribunis ciuitatis concessit. vnde archiepiscopus se Exarchũ inscripsit. Eodem anno Lætus Mediolanensis archiepiscopus, & Vitalianus patriarcha Gradensis est factus. Is cum Stephanus pontifex rogantibus Iustinopolitanis episcopi habendi ius
756. indulsisset, Ioannem à clero, populoque creatum confirmauit, & consecrauit. Aistulfus sequentem annum in consultationibus de fœdere frangendo, & bello instaurando consumpsit, atque in eius exitu inter venandum equo effusus, siue, vt alij narrant, ab apro forte percussus exiguo dierum spatio vitam finiuit, fide violata, quam bello vel prudenter suscepto, vel strenue gesto, memorabilior.

FL. DESIDERIVS REX XXIII.
CVM ADALGISO FILIO.

AISTVLFI morte comperta, cum nemo omnium esset, ad quem regnum iure hæreditario pertineret, Desiderius, qui Comes stabuli Aistulfo fuerat, tumq; Ducatum Tusciæ eiusdem beneficio administrabat, ipsum sibi Longobardis Tusciæ suffragantib. vindicauit. Quod vbi Rachis audiuit, vsque adeo indignatione exarsit, vt monachum exuere, ac regnum iterum inire voluerit. Neq; vero aut eius cõsilij auctores, aut ad rem gerendam deerant adiutores, plerisq; ad eum ex Liguria, Æmilia, & Venetia Longobardis seditionis gratia confluentibus. His rebus animaduersis, Desiderius summum nõ re-
757. gni solum, sed Ducatus etiam in timorem adductus sequenti anno sese ad Stephanum pontificem contulit, atq; ei Fauentiam, Caballum, Ferrariamq; ab Aistulfo non restituta, se traditurum, & pacem, fœdusq; pro ipsius arbitrio instauraturum promisit, si ad suas se partes applicuisset, seque in regni possessione aut armis, aut auctoritate retinuisset. Stephanus, re cum Fulrado abbate communicata, omnia se facturum, quæ ille peteret, demonstrauit. ac Fulrado ipso, & Paulo fratre ad eum in Etruriam misso fœdus ex sententia sanxit, Desiderio, atque exercitu eius diris execrationibus, si quãdo fide decessissent, obstrictis. deinde per Stephanum presbyterum Rachisium monuit, vt in pristino vitæ instituto mansisse, neq; Desiderium regem à se appellatum, sociumq; sibi ascitum vlla ratione solicitasse veller. Quin etiam Fulradus auxiliis Francorum, Romanorumque stipatus ad Desiderium transiit, & se, si res armis esset disceptanda, ei non defuturum ostendit. Ita cedente Rachisio Longobardi territi regnum Desiderio confirmarunt. Desiderius

rius Papiam progressus regno inito Fauentiam, Caballum, & Ferrariam pontifici tradidit. Neq; ita multo post, v I. Kalendas Maij, Indictione decima Stephanus moritur, vir cum cæteris virtutibus inclytus, tum aucta Exarchatu, Pentapoliq; Ecclesia, facile cum Gregorio Dialogo, qui Romanum Ducatum peperit, conferendus. Stephanum inde Paulus frater eius excepit. Hic fratris exemplo fœdus cum Desiderio renouauit, & tranquillata Ecclesia per decem inde annos quiete pontificatum administrauit. Idem Sergium Rauennatem archiepiscopum apud se accusatum, quòd, cum vxorem haberet, ecclesiam accepisset, coram se adesse, & causam dicere iussit. Neq; vero Desiderius minus se pacis studiosum, aut Ecclesiæ cupidum Paulo ipso pontifice ostendit. nam in Etruria oppida alia noua construxit, alia vetera instaurauit. in Venetia monasterium in Leno Brixiani agri vico D. Benedicto ædificauit, ac prædiis ampliſſimis honestauit. Ecclesiis de more priuilegia sanciens in primis Geminiano Mutinensi episcopo satisfecit. Biennio post Adalgisum filium socium sibi regni, more iam sæpius vsurpato, asciuit. filiam vero Ansilbergam diuino cultui virginem destinauit. atq; ei monasterium ad vrbem Brixiæ ædificare, vxore Ansa, & Adalgiso filio adiuuante, instituit. &, cum trãsisset annus septingentesimus, sexagesimus, nulla alia re, nisi luce sereno cœlo mirabiliter obscurata, insignis, monasterium absolutum Domino Saluatori, & S. Iuliæ martyri dedicauit, ac luculentissimis possessionibus exornauit. & aggregatis in vitæ communionem virginib. Ansilbergam abbatissam præposuit. Neque solum priuilegiis suis monasterium decorauit, quorum aliquot anno regni sui quinto, Adalgisi secundo, indictione quartadecima, per menses Martium, & Aprilem, & indictione quintadecima per Octobrem dedit, sed etiã Paulum ipsum pontificem perpulit, vt monasterium idem auctoritate quoque pontificia confirmaret. Extat hoc quoq; diploma cum cæteris apud Virgines v II. Kalen. Nouembris, indictione prima, Laterano datum. Gisulfo vero Beneuenti Duce mortuo, Ducatum ad Aragisum detulit, qui filiam suam alteram Adelpergam habebat in matrimonio. quem post vt diuturno tempore, sic ingenti animi magnitudine, & maxima ad posteritatis memoriam claritate obtinuit. Postero anno Ioannes, origine Tergestinus patriarcha Gradensis est factus. Subsequens triennium variis prodigiis plenum ingentem omnium orientalium animis religionem incussit, imminentem aliquam portendi calamitatem credentiũ. Proximo siquidem anno ingens in Orientis, & Septẽtrionis partib. gelu extitit. Pontus ad centum millia passuum ita obriguit, vt glacies lapidis duritiẽ exæquaret. & niue ad viginti cubitos alta superueniente similitudinem montis referret. Eadem Februario mense secundæ Indictionis in multas partes diffracta, ac secundo æstu ad mœnia Constantinopolis delata omnib. ad portentosæ rei spectaculũ accurrentib. pauidas, ac turbulentas cogitationes iniecit. Mense Martio stellæ cœlo labentes apparuere, omnibus, quorũ obiectæ oculis sunt, vltimũ seculi finem adesse credentib. Quodq; magis terrere sanctarum cõtemptores imaginũ potuit, Christus ipse Deus, ac Dominus noster, quanta imaginẽ suam coli sanctitate vellet, silentib. præ metu mortaliũ linguis, aperte edocuit. quippe sequenti anno ante diem quintum Idus Nouembris Berythi, quæ est vrbs Syriæ, miraculum ingens, & valde commemorandum est editum. Iudæi quidã imaginem Christi Crucifixi in ædib. ab Christiano homine conductis cum reperissent, contumeliæ caussa illam deposuerunt, atque omnia in illam probra, quæ quondam in Christum viuentem intulerant, congesserunt, illudentes, consputentes, atq; cædentes. Demũ autem, cum iterum in crucem egissent, lancea latus hauserũt. Quo facto subito sanguis, & aqua manauit. Quem illi vase admoto cum suscepissent, vt virtutis, de qua sermone acceperant, periculum facerent, ægros eo suos in Synagoga coactos asperserunt. Quibus statim ægritudine liberatis Iudæi religione perfusi continuo Adeodatum vrbis episcopum adierunt, ac sanguine ei cum imagine reddito miraculum rettulerunt, ac sacris se initiari Christianis petierũt. Hic sanguis inde diuersas inter ecclesias diuisus in Italiam quoq; demum est deportatus. Cæterum quò Christus sanctitatem imaginum suarũ tuebatur apertius, eò Cõstantinus Imperator eam oppugnabat infensius. Etenim x II. Kal. Decembris, Indictione quarta principes, militesq;, qui sancta simulachra venerarentur, apud se postulatos iussit comprehendi, & fœdis tormentis excruciari, & iusiurandum ab omnibus Imperio suo subiectis exegit, se sanctas in posterum imagines despecturos. Idem Constantinum patriarcham interfecit, quia secretum suum enunciasset, se neque

759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766.

Christum pro Deo,neq; matrem pro Deipara habere. & Nicetam Eunuchũ errori suo
suffragantem substituit. Monachorum inde ordinem delere cum statuisset, Constanti-
nopoli alios occidit,alios ignominiæ causſa per Circum incedere singulas mulieres ma-
nu tenentes iussit.cæteros,qui in Thracia erant,Ephesum traductos aut vxores ducere
coegit,aut oculos eruit,& templis eorum, ac monasteriis venditis redactam pecuniam
militibus sibi assentientibus dedit. Quin & sanctæ Virginis, aliorumque Diuorum pias
pro hominibus apud Deum intercessiones scriptis editis improbauit, atq; ossa Sancto-
767. rum alia in mare proiecit, alia fœdissime conspurcauit. Postero anno Paulus pontifex
IIII. Kal.Iulij decessit è vita. Hactenus Desiderius egregie,& ppe sancte se gessit. Hinc
libidine imperij prope hæreditaria stimulatus occasiones quærere Italiæ, atq; Ecclesiæ
perturbandæ instituit. Itaq; Paulo nondum mortuo,sed grauissime affecto vt materiam
rerum Romæ nouandarum præberet,Totonem Ducem Nepesinum ad sedem apostо-
licam inuadendam solicitauit. ac secreto ad eam rem auxilium ei suum promisit. Qua
re Toto erectus sibi non defuit,ac fratribus tribus adiuuantibus repente ex oppido Ne-
pesino,aliisq; Tusciæ ciuitatibus tumultuariam & vrbanorum, & agrestium manũ con-
traxit,ac porta S.Pancratij vrbem ingressus cum domum peruenisset, statim Constan-
tinum fratrem suum præsentem destinauit pontificem, quem honorem capere ille non
poterat nullis dum sacris initiatus. Qua re cognita satellites armati Constantinum arri-
puerunt atq; in Lateranum adductum à Georgio episcopo Prænestino clericum insti-
tuendum curarunt:itaq; postridie Constantinus subdiaconus, & diaconus contra san-
cta Ecclesiæ instituta sacratus populum sibi iureiurando adegit,ac die dominico III.No
nas Iulij in Vaticanum cum multitudine armatorum progressus ab eodẽ episcopo Præ-
nestino,Ciconato Portuensi,& Eustatio Albanensi consecratus per vim sedem apostо-
licam,repugnantibus omnibus vetustatis exemplis,inuasit,ac sacros ordines impertire,
768. & sacramenta dispensare,quasi rite creatus,cœpit. Postero anno, cum maxima apud o-
mnes propter iniusta Constantini comitia Ecclesia flagraret infamia,Valdipertus pres-
byter huius ignominiæ impotens Romanos ciues aliquot conuocauit,& cum iis ad mo-
nasterium S.Viti profectus concione habita Constantini comitia improbauit, atque ex
eorum consensu Philippum presbyterum pontificem declarauit,atque inde abductum
perduxit in Lateranum.Præstabat eo tempore in vrbe opibus, atq; auctoritate Christo
phorus primicerius. siquidem primicerius, & secundicerius assessores pontificis erant,
atq; latera eius incedentis tegebant,& proximum locum post præfectum vrbis,siue Du
cem tenebant. Hic rerum harum indignitate permotus,cum neq; Constantinum,neq;
Philippum rite lectos putaret,in conspectu Romanorum iurauit,se in vrbe non futurũ,
dum Philippus Lateranum teneret. Qua voce excitus repente Gratianus quidam Ro-
manos aliquot aduocauit, ac Philippum è Laterano eductum, monasterium repetere
compulit. Ea re perfecta,Christophorus inde in Constantinum se intulit, ac Nonis Au-
gusti cleri,militiæq; principes,cæterosq; Romanos ciues aduocauit, atq; vna cum iis de
legitimo creando pontifice consultauit. Non dubia ea comitia fuerunt.omnium studia
in vnum Stephanum presbyterum S.Cæciliæ,virum innocentissimum,inclinarũt.Itaq;
ad titulum S. Cæciliæ profecti concordes illum pontificem designarunt, ac magnis in
Lateranum cum acclamationibus deduxerunt.Is postridie eius diei rebus omnibus rite
peractis est consecratus,& Stephanus tertius appellatus. Pontificatu inito omnium pri-
mum sibi ordinandam Ecclesiam duxit,Desiderij fraude,atque astutia perturbatã.Itaq;
Constantino in medium templum producto,atque abdicare, & monasteriũ inire coa-
cto conuentum indixit,ac Sergium Christophori primicerij filium secundiceriũ,& no-
menclatorem ad Pipinum regem misit,oratum,vt ad se eruditissimum quenquã è Fran-
cia episcopum mitteret,quò ex eorum auctoritate ecclesiam constitueret. Dum is in iti
nere erat Pipinus IX. Kal.Octobris ex hac luce subtractus est. Carolus, & Carlomanus
filij regni suam vterque partem male concordes susceperunt, diuersis in locis reges per
archiepiscopos consecrati. Vterque à Sergio conuentus legatione accepta morem vo-
769. luntati pontificis gessit.Ita proximo anno mense Aprili,Indictione septima, frequens ex
Francia,& Italia in Laterano episcoporum conuentus est habitus. Ibi cum alia præsen-
tibus temporibus apta decreta sunt,tum in primis Constantini comitia abrogata.Quip-
pe statutum est,vt episcopi presbyteri,& diaconi,cæteriq; à Constantino consecrati ite-

rum

rum à Stephano sacrarentur. atq; omnia deniq; Constantini acta instaurarentur præter baptisma, & chrisma. & ne quis in posterũ nisi aut diaconus, aut presbyter cardinalis ad pontificatum euocaretur. Præterea cultus sacrarum imaginum ab Imperatore Constãtino sublatus est confirmatus, & Sergius Rauennas archiepiscopus absolutus. Recitatæ etiam litteræ sunt Ioannis patriarchæ Gradensis conquerentis de rege Longobardorũ, quires, & homines Istros affligeret, & de episcopis Istriæ, qui fauore eius nixi præcepta sua negligerent, seq; inter se consecrarent. quibus Stephanus se illius rationibus consulturum, respondit. atq; his perfectis omnes nudis in Vaticanum pedibus processerunt, atque ex ambone acta conuentus populo recitarunt. His rebus auditis Desiderius, postquam spe, conatuq; suo se depulsum Christophori primicerij, cæterorumq; principum Romanorum opera sensit, ne in futurum cõsiliis cœptisq; refragari suis possent, eos sibi constituit de medio remouendos. Itaq; simulato religionis studio Romam se ad visitanda ipsa apostolorum limina contulit. & benigne in Vaticano exceptus cum eo ante corpus S. Petri ita est collocutus, vt & fœdus instauraverit, & iura sua se Ecclesię tributurum pontifici repetenti promiserit, demum vt omnem à se prauorum consiliorum suspicionem auerteret, multa in Constantinum adulterinum pontificem, aliosq; ecclesiastici ocij turbatores disseruit. postremo discedẽs Paulo Affiartæ Duci vrbis, quem sibi consulto amicum, fidumq; muneribus magnis effecerat, mandauit, vt cõparato crimine Christophoro primicerio, & filio eius secundicerio manus iniiceret, ac vita spoliaret. & vt potentissimo quoq; ciue aut in custodiam dato, aut in exilium pulso spiritus, animosq; Romanorum contunderet, atq; ad rem gerendam infirmos, languidosq; redigeret. Quę omnia diligenter post ab eo, & summa cum cura perfecta sunt. Eodẽ anno Bertrada Francorum regum mater gliscentem inter filios discordiam auersata Salutias rei componendæ caussa cum Carlomano in colloquium venit. Inde transgressa in Italiam nuptias filiæ Desiderij regis cum Carolo filio pepigit. & visitatis Romanis apostolorũ basilicis in Franciam se recepit. Anno septingentesimo septuagesimo Thomas Mediolani archiepiscopatum ęst nactus. Desiderius Romam turbasse non contentus Rauennam simili quoq; seditione conciuit. mortuo namq; Sergio archiepiscopo Michaelem ecclesiæ scriniariũ nullis dum sacris imbutum per Mauricium Ducem Ariminẽsem ad archiepiscopatum euexit. verum ne hæc quidem illi processit fraus. siquidem Michaele diris grauib. à pontifice re perspecta deuoto, clerus iustioribus comitiis Leonem archidiaconum legit, eumq; à pontifice consecratum pro vero antistite coluit. Insequenti, Desiderius, cum Brixiam ad visendam filiam accessisset, monasterium S. Iuliæ nouis prædiis cumulauit mense Iulio, Indictione IX, anno regni sui XV. Mauricius Dux Venetorum assiduas calamitates Gradensi ecclesiæ à Longobardis illatas iniquo animo ferens legatos conque stum vnà cum patriarcha Romam ad Stephanum pontificem misit. quem mortuum inuenerunt. Est autem mortuus postero anno pridie Kalendas Februarias, atque ei Hadrianus ciuis Romanus suffectus. Hic ingenti virtutis indole præditus nihil sibi magis, quàm à Desiderij insidiis cauendum existimauit. quem communi iampridem saluti, & libertati Italiæ inhiare non ignorabat. Itaq; eadem hora, qua pontifex designatus est, omnes eos, quibus Affiarta Dux Desiderio obsequutus iniquior fuerat, aut custodiis educi, aut de exilio reuocari iussit. & post aliquot dies gratulantibus omnibus consecrationem accepit. Eodem tempore Berta Carlomani vxor parum sibi, filiisq; suis loci, dignitatisq; præualentibus Caroli opibus fore in Francia, marito mortuo, arbitrata ad Desiderium regem in Italiam venit, ac se, filiosq; suos in eius clientelã dicauit. Erat Desiderius eo tempore Carolo propter repudiatam paulo ante filiam vehementer iratus. Itaq; ipsius vlciscendi occasione libenter arrepta, mulierẽ filiosq; in fidẽ susceptit, eosq; aduersus Carolum regem per nouũ pontificem consecrare reges decreuit. verum alienũ eius ingenium veritus hominẽ ante sibi adiungendũ, & quoquo pacto conciliandũ putauit, ne, si se Carolo dederet, firmiores eius in se opes efficeret, eumq; legatis missis de renouando fœdere obsecrauit. Quibus Hadrianus ita respondit: Ego quidẽ pacem cum omnib. Christianis habere, & cum rege vestro in ea concordia esse, quæ inter Romanos, & Longobardos superioribus annis est cõstituta, desidero. Sed quî possum ei credere, qui Stephano decessori meo, prout ipse mihi narrauit, fidẽ ante corpus beati Petri iureiurando datã de iure suo Ecclesiæ tribuendo fefellit? Quin etiã idem mihi Stephanus rettulit,

770. 771. 772.

cum legatos ad eum misisset, adhortans, vt beato Petro promissa persolueret, ipsum sic respondisse: Satis habeat pontifex Stephanus, quòd Christophorum, Sergiumq; de medio sustuli, qui graue in eum imperium exercebant. nam si eum ego non tuebor, in magno periculo versatur. etenim Carlomanus eorum amicus paratus est cum exercitu Romam ad vlciscendam eorum necem, atq; ipsum capiendum cõtendere. an vos hunc hominem dignum esse putatis, quocum pactio aliqua fœderis sanciatur? Quibus verbis auditis legati iurare non dubitarunt, Desiderium ipsi cumulate satisfacturum, & fœdus, si renouaretur, constantissime seruaturũ. Itaq; Hadrianus respondit, legatos se ad eum pro eo negotio transigendo missurum. Desiderius responsi pontificis certior factus æqui se aliquid ab eo impetraturum esse diffidit. Erat autem illud postulaturus, vt Carlomani filios, qui apud se erant, reges inungeret; non vt ipsis pueris gratiam tribueret, sed vt compos voti factus aut Carolũ à pontificis amicitia alienaret, aut bello ciuili per eandẽ caussam in Francia concitato facilius Romam, Italiamq; subigeret. Itaq; extorquere vi cupiens, quod vltro negatum iri sibi videbat, nondum duobus mensibus Hadriani pontificatus exactis in Exarchatum irrupit, ac primo aduentu Ferrariam, Comaclum, & Fauentiã occupauit, & Rauennam bellum se transferre velle ostendit. Vix legati ad Desiderium destinati Perusiam venerant, cum Iulianus, Petrus, & Vitalianus tribuni à Leone archiepiscopo missi Romam accesserunt, nunciantes, Ferrariam, Comaclum, & Fauentiam à Desiderio captas esse, atq; ipsi Rauennæ periculum imminere. Quo nuncio ictus Hadrianus legatos suos ad Desiderium proficiscentes monuit, vt vrbes ereptas à Desiderio repeterent. Quibus Desiderius respondit, si Hadrianus ad se venisset, se in illius auctoritate futurum. Quo negato infensior factus subito exercitum in Pentapolim transcendere iussit, & fines vrbium Senogalliæ, Æsij, Montisferetri, Vrbini, Eugubij, & aliarum cædibus, prædationibus, & incendiis peruastauit. Bledæ familias ad colligendas segetes vrbe per æstatem egressas Longobardi Tusciæ adorti omnibus optimatibus vitam eripuerunt. & incensis rebus omnibus prædam hominum, pecudumq; ingentem egerunt. Ocriculis captis eadem quoq;, & multo fœdiora Romanis in finib. perpetrata. Quare Hadrianus flectendi hominis caussa abbatem S. Vincentij cum monachis viginti venerandæ sanctitatis hominibus allegauit. Qui Papiam profecti ad pedes eius se coram iudicib. proiecerunt, ac lachrymarum pleni orarunt, vt finem populandi faceret, & capta oppida restitueret. verum & hæc quoq; cum eodem responso dimissa legatio est, facturum vtrumq;, si Hadrianus ad se venisset. Missis à Desiderio legatis Andreę Referendario, & stabili Duci, cum idem nomine regis colloquium postulassent, Hadrianus sic respõdit. Nunciate meo nomine regi vestro, me coram Deo omnipotente spõdere, si oppida beati Petri reddiderit, me aut hic Romæ, aut vbicunq; ille voluerit, in congressum eius venturum, & cum eo communi de salute, & quiete Italiæ locuturum. & si fefellero, nõ recuso, quin ille pro arbitratu illa rursus inuadat. Quod si ille duriorem se mihi prębuerit, denuncio illi, nunquam me in conspectum eius daturum. Missi inde Pardus monachus S. Sœbæ, & Anastasius primus Defensor, vt ciuitates reciperent, eadem obtestati cum eodem responso redierunt. Missos postremo alios Desiderius non solum non audiuit, sed grauibus quoq; cum minis dimisit, se cum exercitu Romam venturum, atq; vrbem hostiliter obsessurum. Eodem anno Sigualdus patriarcha Aquileiensis Papiæ fuit. Extat enim diploma ab illo monasterio S. Iuliæ Brixiano indultum, ac III. Idus Octobris, Indictione vndecima anno Desiderij, & Adalgisi regum XVI. & XIIII. Ticino datum. Interim Hadrianus in tantis rerum angustiis positus vrbi, vt in extremo periculo, consulere statuit, ac portis præclusis eam muniri, & præsidiis maioribus, atque intentioribus custodiri præcepit. ac demum Stephani exemplo Carolũ Franciæ regem his de rebus docere, atq; aduersus Desiderium aduocare decreuit. Itaq; Petrum legatum maritimo itinere ad euitandas terrestres Desiderij insidias in Franciam misit Carolum oratũ, vt aui, patrisq; exemplo opem affectis Ecclesię rebus afferret. Desiderium iampridem saluti, & libertati Italiæ insidiatum, nunc oppidis Ecclesiæ occupatis ipsi etiam Romanæ vrbi extrema omnia minitari. Huius tam nefarij, ac tam impotentis conatus caussam haudquaquam obscuram esse. nimirum cogere se ad inungendos Carlomani filios velle. Quod quanti ipsius interfit, eundem pro sua prudentia intelligere posse. Cui criminationi Desiderius quodam in Edicto respondit. quod ad Grimoaldum Viterbij Comitem misit, in quo

quo se bene meritum esse de Italia ostendit, cõtra atq; Hadrianus pontifex crimine tur. Id edictum, quia ad hæc illustranda tempora maxime valet, in hos libuit annales includere: *Reuocamus statuta regis Aistulfi contra Vetulonos edita vt lacus non Tirensium, sed Vetulonum sit. quia lacus magnus ideo Italiæ quia eorum ager prius est Italia dicta ab ibi sede Itali, & vt suam Longulam non Longobardulam, sed cognomine sui ampliatoris Tirreni Terbum vocent, & vt sub vno muro cingant tria oppida Longulam, Vetuloniam, Tirrenam, Volturnam dictam Etruriam, totamq; vrbem nostra adiectione Viterbum pronunciẽt, vt de Roda & Ciuita Balneoregium dici iußimus. permittimus pecuniis imprimi F. A. V. L. sed amoueri Herculem, & poni sanctum Laurentium eorum patronum, vt facit Roma, & Bononia. Iubemus quoq; reparari Cortanientam, Dardanum, Aßium, Foranum, Cornietum, Tuscanellam. Nos enim non sumus Tusciæ destructores, vt nos apud Gallos accusat Hadrianus Papa. nam in Tuscia ædificauimus à fundamentis vobis quidem Volcurrenis Caluellum, Vicum, Orchianum, Balneariam, Barbaranum, Gariofilum, Sentinatibus autem Ansdonias, & Radacofanum, Volateram, Rodacomalum, Lunam, Sergianum, Petram sanctam, olim Forum Feroniæ; Focensibus sanctos Geminianum, & Miniatem. Fesulanis oppidum Munionis, in quod vagos sparsos Arinianos & palantes Fluentinos collegimus. Rursus plures antiquas nobiles vrbes ampliauimus, & muris cinximus. Et nunc idem agimus circa Lucam, Pistorium, Aretium, Orbitum, & Etruriam nunc Viterbum. cuius nomen, aut à nobis constituta decreta si quis violauerit, aut capite puniatur, aut laqueo stranguletur. Hoc itaque non est Etruriam destruere, vt nos arguit Hadrianus, qui pacem vltro à nobis oblatam respuit. Quare tibi Grimoalde præfecte Viterbiensis præcipimus, vt quandiu dubia pax perseuerat, iubeas omnes Tusciæ milites paratos esse in armis, & commeatibus, ac stipendia sine auaritia in promptu habeas, vt non solum occurrere hostibus, sed etiam illos inuadere possis..... Et ciues non grauabis nouis exactionibus.* Legatus Massyliam mari postero anno prouectus terra inde ad Carolũ 773. in Theodonis villam, vbi ille hiemauerat, properauit, atque eo conuento põtificia mandata renunciauit. Erat Carolus omnibus virtutibus, quæ magno regi conuenirent, ornatus, sed præcipue Catholica pietate, quæ maxima quoque patris, auiq́ue laus extiterat, insignitus. Itaque voluntate perspecta pontificis summa animi alacritate respondit, se ipsius studio libenter obsequuturum, ac, Desiderium vt siue auctoritate siue armis à vexatione Romanæ deterreret Ecclesiæ, connixurum. apud se cum beneficiorum ab Ecclesia acceptorum memoriam, tum sedis apostolicæ maiestatem & esse, & in perpetuum fore sanctissimam. atque his dictis extemplo nuncios ad Desiderium misit, &, vt sua redderet pontifici, iussit. Desiderius, cum se satisfacturum respondisset, nihil tamen præstitit. verum aliam rationem cogendi ad inungendum Hadrianũ excogitauit. Papia cum Adalgiso, & Berta, filiisq́ue Bertæ, quos sacrari reges volebat, egressus pacato agmine Romam versus intendit iter, consilio simulato, se voti caussa ad sancta apostolorum limina visitanda procedere. atque vbi Spoletum accessit, per Andream Referendariũ, aliosq; iudices duos aduentum suum pontifici nunciauit. His ab Hadriano responsum, videret, quò veniret; neq; enim se, nisi receptis oppidis suis copiam ei sui facturum. Quo responso Desiderius haud motus iter suum continuauit. Itaq; appropinquantem audiẽs Hadrianus portas vrbis claudi iussit, & præsidia, quæ ex Romanis, Campanis, Tuscis, & Pentapolitanis contraxerat, suo quæq́ue loco disposuit, omnibus præcipiens, vt aduenienti regi aditum fortiter intercluderent. basilicarum vero beatorum Petri, & Pauli, quæ extra vrbem nullis cincta mœnibus erant, thesauros, & ornamenta in vrbem transtulit. & ianuas omnes basilicæ S. Petri occludi, & seris muniri iussit, vt, si se inuito ad eã Desiderius accessisset, ingressus ei non pateret, nisi si cum animæ suæ detrimento sacros moliri postes auderet. Inde composito grauis in caput eius, & familiæ comitumq́; execrationis carmine, episcopos tres Eustratium Albanensem, Andream Prænestinum, & Theodosium Tiburtinum ad eum Interamnæ sedentem misit, atque ei per omnia mysteria sacra denunciauit, ne iniussu suo Romanos fines iniret. Cui denunciationi Desiderius ita paruit, vt subito ab Interamna se rettulerit. Sub hoc tempus Leone archiepiscopo Rauennati mortuo Ioannes septimus, & Ioanni Gratiosus est substitutus. Interim legati à Carolo venerunt percontantes, num Desiderius pontifici satisfeciisset, quemadmodum se feciisse, nuncio in Franciam misso, significasset. Quibus domum repetentibus pontifex & ipse suos ad Carolum legatos adiunxit, atque omnia, quæ acta essent, edocuit, iterumq́ue, vt ius tueretur Ecclesiæ, postulauit. Pontificij nuncij, cum ex itinere

Papiam flexissent, ac iussu pontificis eadem popoſcissent idem reſponſum tulerunt. Inde continuato itinere cum ad Carolum peruenissent, legationem renunciarunt. Tum Carolus Desiderium per nuncios pertentauit, num quatuordecim millibus ſolidorum acceptis ſatisfacere pontifici vellet? Verum ne ita quidem quidquam profecit. Itaq; armis ſibi cogendum, qui voluntate obedire nollet, exiſtimans Francorum concilium aduocauit, atq; ad eos de poſtulato pontificio, & tota re Longobardica rettulit. Ibi nemo omnium extitit, qui non inique Deſiderium, perfideq; feciſſe nouamq; eius arrogantiã comprimendam, & Eccleſiæ primo quoque tempore opem ferendam eſſe cenſuerit. Quamobrem decreto bello ingentes vbiq; delectus agi, atq; arma intentiore, quam vnquam antea, ſtudio, expediri, vt facile omnibus appareret, Francos ſe non ad Eccleſiam ſubleuandam, ſed ad Longobardorum regnum euertendum accingere. Cum ad diem dictam omnes pedeſtres, equeſtresq; cõpiæ Geneuam in Burgundia iam ſeneſcente autumno conueniſſent, Carolus explicato de ratione inferendi belli conſilio exercitum in duas partes diuiſit, quarum vnam Bernardo patruo tradidit, eumq; per montem Iouis præcedere ad ſaltus Alpium occupandos iuſſit, cum altera ipſe per Ciniſium mõtem eſt ſubſequutus. Deſiderius contra ad certum harum rerum nuncium excitus ſubito cohortes aliquot ad eoſdem Alpium tranſitus inſidendos, eosq; validis munitionibus confirmandos miſit. deinde ingentem ex Foroiulienſi, Beneuentano, Spoletano, Etruſcoq; Ducatu, totoq; regno collectum exercitum Auguſtam, & Taurinum contendere iuſſit, eo conſilio, vt, ſi forte Carolus ipſis perruptis Alpium faucibus in Campos deſcendiſſet, illius impetum totius regni viribus excipere non dubia ſpe victorię poſſet. Carolus poſtquam ad Alpes appropinquauit, nouos ad Deſiderium nuncios miſit, per quos oſtendit, ſe eandem, quam ſupra, pecuniam, ſi in officio vellet eſſe, daturum, &, ſi tres tantum iudi cum filios obſides pro fide reſtituẽdarum vrbium tradidiſſet, exercitum inde ſubito reducturum. ſimulq;, vt dum liceret, ſibi, ac rebus ſuis conſuleret, monuit. Poſtquam autem reuerſis cum irrito reſponſo legatis ipſum de ſua pertinacia nihil remittere ſenſit, exercitum ad ſaltus promouit, ac coniunctis ibi caſtris, cum eos à Deſiderio teneri videret, expeditam militum cohortem per montes auios circunductam à tergo Deſiderium inuadere imperauit. Quo proſpere facto Deſiderius ad auerſas Alpes caſtrametatus vſque adeo extimuit, vt per noctem relictis tentoriis, ac ſuppellectile fugam arripuerit. Quod ſentiens Carolus cum toto exercitu Alpes ſubito ſuperauit, atq; eum propere inſequi cœpit, ac multos, dum effuſe fugerent, interfecit. Variat hoc in loco hiſtoria. Gothifredus enim ſummo prælio decertatum in campo inter Nouariã, ac Papiam ſito cum maxima Deſiderij clade ſcribit, vnde locus Mortariæ nomen acceperit. Anaſtaſius vero, & Annonius quibus credidiſſe malis, Deſiderium ab Alpibus ſine vllo prelio Papiam eſſe regreſſum. Deſiderius igitur ſummi prælij vitare diſcrimen volens ſeſe Papiæ muris incluſit. quam vrbem proximo Aiſtulfi caſu admonitus variis operibus, munitionibusq; firmauerat. Adalgiſus vero iuſſu patris cum Berta, & filiis Veronam, vrbem munitiſſimã, & prope alteram Longobardorum regiam, ſe recepit. Antequam Deſiderius ad Alpes procederet, Spoletanorum, & Reatinorum aliquot haud multum ſpei in re Lõgobarda ponentes ſeſe pontifici tradiderunt. Quippe ex ſingulis ciuitatib. ſinguli Romam perrexerunt, & in baſilica S. Petri coacti ad pedes præſentis ſe pontificis proſtrauerunt, atq; in verba eius perpetuam Eccleſiæ Romanæ fidem, obſequiumq; iurarunt. deinde barbam, & capillum more Romano poſuerũt. Vbi vero nuncius eſt allatus, Deſiderium ab Alpibus eſſe depulſum, reliqui certatim confugientes eodem ſe ſacramento obligauerunt. Pontifex eximia moderatione vſus Hildebrandum Spoletanis approbantibus Ducem dedit, ac Longobardis, qui Romam domicilij cauſſa migrare vellent, locum attribuit. qui inde vicus Longobardorum eſt appellatus. Spoletanos inde Firmani, & Auximates, Anconitaniq;e, & ciues caſtelli Felicitatis ſequuti eodem modo attonſi ſeſe Eccleſiæ dediderunt. Carolus, vbi Deſiderium ancipitem vniuerſi prælij detrectantem fortunam vidit, patris exemplo Papiam obſidione circunſedit, eamque Hildegarde vxore, & filiis ex Francia euocatis aſperrima hieme vſque ad diem Domini natalem perduxit. qui initium anni ſeptingenteſimi ſeptuageſimiquarti, erat futurus. Quo in caſtris celebrato poſt aliquot dies obſidionem Bernardo commiſit, atq; ipſe Veronam cum delecta militum manu ſeſe contulit. Verona premi cœpta Adalgiſus diu ſe poſſe

Caroli

Caroli impetum sustinere diffisus vrbe euasit, atq; in Græciam profugit. Eo profecto Veronenses subito Carolo deditionem fecerunt. Carolus vrbe potitus Bertam, & filios in potestatem redactos in Franciam remisit, ac summo honore habuit. Verona recepta arma inde ad reliqua Transpadana oppida circumlata. rogatæq; singulæ ciuitates, num se dedere, an belli fortunam experiri mallent, haud magno admodum labore, victoris clementiam, potentiamq; secutæ. venerunt in ditionem. Inde ad Papiæ obsidionem est reditum. quæ vna integram victoriam morabatur. Cum autem Carolus sexto prope iam illam mẽse circumsederet, iamq; dies Resurrectionis instaret, cupido inuasit, illum cum pontifice celebrare, ac simul, quod diu optauerat, sacra ipsa apostolorum limina visitare. Quare relicto iterum ad vrbis obsidionem Bernardo, episcopis, abbatibus, iudicibus, & militibus delectis assumptis Romam iter instituit. ac ciuitatibus obuiam, quacunque incedebat, effusis, ipsumq; lætis animis liberatorem, seruatoremq; Italiæ salutantibus pridie paschatis ad vrbem accessit. Hac de re Hadrianus lætatus ingenti sibi honore Carolum putauit excipiendum, regem cum opibus præpollentem, tum & maiorum beneficiis, & suis diuinitus de Romana Ecclesia meritum. Ordo vero eius honoris hic fuit. Primum vniuersi iudices obuiam ei ad millia passuum triginta profecti cum vexillis ipsum exceperunt. in quo ridendus est Blondi, & Sabellici, & Platinæ error, qui triginta millia iudicum obuiam prodiisse falso ex Anastasio rettulerunt. ac iudices non pro magistratibus, sed pro hominibus paulo honestioribus acceperunt. deinde ad primum lapidem vniuersæ scholæ cum patronis, & pueris palmarum, olearumq; ramos tenentibus, & laudes Caroli celebrantibus occurrerunt. extremum agmen cruces venerandæ clausere, quas regi non aliter, atq; exarchis, Patriciisq; quondam solebat, obuiam misit. Pontifex summo mane cum vniuerso clero, & populo ad basilicam Vaticanam concessit, eumq; in gradibus cum clero assidens expectauit. Carolus vbi cruces est conspicatus, illico ex equo se venerabundus deiecit, eoq; stratoribus pontificis dato cum suis iudicibus reliquum iter pedibus in Vaticanum peregit. Vbi vero ad gradus peruenit, singulis pium osculum ferens ad pontificem in summo sedentem ascendit. Ibi à pontifice benigne exceptus, mutuis amplexibus, & gratulationibus initis, in basilicam est deductus, vniuerso clero auctorem publicæ salutis, libertatisq; canente, *ac benedictum esse, qui veniret in nomine Domini* certatim lætis vocibus acclamante. Postquam autem prosequentibus episcopis abbatibus, Franciscisq; Caroli comitibus ad Confessionem venerunt prostrati ad terrã omnipotenti Deo, beatoq; Petro de tanta victoria gratias omnes egerunt. Ea re perfecta rogauit inde pontificem Carolus, vt sibi vrbem ad visitanda templa voti persoluendi gratia liceret inire. idq; pontifex annuit, accepto, datoq; super sacrosancto apostoli corpore Sacramento, neutrum neutri insidias paraturum. Ingressus ergo cum pontifice basilicam Saluatoris Lateranensem adiuit, ibiq; tantisper fuit, dum operam baptismati pontifex dedit. atq; inde Vaticanũ repetiit. postridie vero, qui dies Resurrectionis illuxit pontificis accitu iudicibus, & militibus Romanis obuiam missis vrbem deintegro ingressus ad basilicam S. Mariæ ad Præsepe contendit, req; diuina perfecta cum pontifice in Lateranum profectus hilariter cum eo est epulatus. tertio die pontifex sacris in Vaticano operatus regi ipsi præsenti gratias agendas amplissima, atq; ornatissima oratione curauit. Ibi beneficia Pipini, & Martelli erga Ecclesiam Romanam commemorata. Egregia familię pietas, fides, ac fortitudo magnifice collaudata, eaq; cum insigni omnium Francorum commendatione coniuncta. Carolum haudquaquam ab instituto patrio, auitoq; degenerantem cum maximo popularium exercitu aduersus Ecclesiæ hostes transgressum, diuino auxilio non minorem statim fœlicitatis, quam alacritatis suæ tulisse fructum. sperari quoque intra paucos dies euenturum, vt cuncta illi Italia de toto cõfecto bello, captisque hostibus gratuletur, quemadmodum nunc de iis, quæ acta sunt, ingentes illi gratiæ & Italiæ, & Ecclesiæ nomine iure aguntur. Quarto sacra in basilica S. Pauli eodem præsente rege confecta. Quinto pontifex Carolum cum suis cleri, militumque iudicibus in basilica Vaticana conuenit, rogauitq;, vt sponsionem expleret, quam Pipinus pater, & ipse, & Carlomanus frater cum omnibus iudicibus Franciæ apud Carisiacum Stephano pontifici fecerant. Qua re audita Carolus ejus sponsionis recitari tabulas iussit, ac cognitas sine cunctatione ipse cum iudicibus suis probauit. Ea vero cõplexa est, vt scripsimus, Exarchatum, & Pentapolim. Quo facto Iterio scribæ suo præsentũ mandauit, vt eam do-

nationem noua altera cumularet, nempe addens Corſicam, Sardiniam, Siciliam, Territorium Sabinenſe, Ducatum Spoletanum, Tuſcumq; Longobardorum vnà cum cenſu, qui quotannis pro his Ducatibus regi Longobardorum perſoluebatur, ſalua tamen ſuper eoſdem Ducatus regia ditione. Atq; has donationis tabulas ſuo, epiſcoporum, abbatum, graphionumq; ſuorum manu ſubſcriptas ſuper altare S. Petri, & in Confeſſione, vt teſtata ſacratis monumentis eſſent, depoſuit, ac ſolemni ſe, ſuosq; in eam rem iureiurando deuinxit. aliasq; eodem exemplo per apoſtolicum ſcriniarium deſcriptas ſecum deportauit. Huius donationis teſtis eſt Anaſtaſius in Hadriano, & Hadrianus ipſe in epiſtola ad Conſtantinum, & Irenem Auguſtos pòſt miſſa, in qua hæc verba ſunt. *Carolus Dux Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ ob nimium amorem plura bona in perpetuum obtulit poſidenda tam prouincias, quã ciuitates, ſeu caſtra, & cætera territoria. Et patrimonia, quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei Eccleſiæ reſtituit, cuius eſſe dinoſcebantur.* Eadẽ vero in tabulis Ludouici Caroli filij multo etiam apertius repetuntur. ex quibus etiam intelligitur, Ducatum Tuſciæ Longobardorum complexum eſſe caſtrum Felicitatis, Orbitum, Balneoregium, Ferenti caſtrum, Viterbium, Marchiam Tuſcanam, Populonium, Soanam, & Roſellas. His rebus actis poſt octauum diem Carolus Papiam in caſtra receſſit. Ibi cum expugnãdæ munitiſſimæ vrbis, rege ad omnia obſidionis incommoda induſtrie, ac nauiter occurrente, ratio nulla oſtenderetur, ſatisq; appareret, Deſiderium nullam ad deditionem venturũ, quòd ſperabat, vrbe regia conſeruata facile ſe amiſſa omnia poſſe recuperare, perſeuerare in obſidione decreuit. Iampridem ex magna rerum, quæ inueheretur, difficultate fœda fames, & ex fame grauis peſtilentia ciuitatem inuaſerat, quæ duo mala non ſolum incluſos, ſed etiam ſolutos homines vltima debilitare deſperatione conſueuere. Itaque cum Deſiderius auerſos in luctum, mœroremq; ab armis, & propugnatione nõ tam oppidanos, quàm milites ipſos videret, ad extremum conſilium neceſſarium magis, quam vtile deditionis cepit. ac ſe, vxorem, liberos, regiamque in Caroli poteſtatem permiſit. Quo facto omnes ſubito Longobardi clementiam potius eius experiri, quam vim cupientes eiuſdem ſe fidei dediderunt. Deſiderius amiſſo regno apud poſteros fuit illuſtrior, quàm aut Alboinus adepto, aut Autharis, & Agilulfus formato. tantum vnius ei Caroli victoris virtus, & amplitudo gratiæ, honorisq; conciliauit. Atque hic quidem finis regni Longobardorum in Italia fuit, anno poſtquam Italiam occupauerant, ducenteſimo ſexto, Chriſti vero ſeptingenteſimo ſeptuageſimo quarto. Cæterum Longobardorum imperium ſæuum ab initio, atque impotens poſt Chriſtianam religionem, catholicamque fidem aſcitam mitius, ac benignius erat effectum. Teſtes ſunt rectæ leges eorum, quibus furta, latrocinia, rapinæ, cædes, adulteria ſeueriſſime vindicantur, ac libertas, & fortunæ priuatorum ſummo ſtudio conſeruantur. Docent templa magnifica, & monaſteria ampliſſima, quibus pietatis ergò ipſi potiſſimum citeriorem Italiam exornarunt. baſilicæ epiſcoporum, quas ampliſſimis præmiis honeſtarunt. inclyta oppida, quæ aut noua condiderunt, aut diruta inſtaurarunt. homines ſanctitate conſpicui, quibus honores eximios habuerunt, demum pontifex ipſe, quem cum ditione opibusq; auxerunt, tum tanto cultu, ac reuerentia proſecuti ſunt, vt monente eo regnum ipſum dimiſerint, monachumque induerint. Hæc autem omnia decora nimia vna dominandi, ac dilatandi regni libido corrupit ita, vt etiam faſtigio regio, & inueterata iam Italiæ dominatione exuerit.

CARO-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [100] - 88
PUBLIC DOMAIN

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Quartus.

CAROLVS MAGNVS REX XXIIII.

REGNVM inde à Desiderio ad Carolum, & à Longobardis ad Francos deuenit, qui multo illustriora etiam, ac memorabiliora moderationis, & iustitiæ monumenta ad commodum Italiæ, & dignitatem Ecclesiæ reliquerunt. Quod opus vt virtute, ac sapientia Pipini, & Caroli inchoatum illorum deinceps persecuti posteri sint, proximis libris expedire conabimur, quos regno Francorum in Italia describendo dicauimus.

VICTO, captoq; rege Desiderio, & Longobardis omnib. in fidem, ac deditionem acceptis Carolus regnum Italicum sibi iure victoriæ vindicauit. Quod vt nouo præterea iure sanciret, vetus, vt putabatur, pontificis Gregorij decretum adhibuit. Quippe Modoetiæ se per archiepiscopum Mediolanensem corona redimiri ferrea voluit, atque, vt ita apud posteros obseruaretur, instituit. Ea res maxima fieri cæremonia consueuit, quæ in Rituali antiquissimo continetur, qui Ordo Romanus vocatur. Perducto scilicet per episcopos ex cubiculo in templum, atq; ad aram maximam rege, archiepiscopus post solennes aliquot precationes effusas populũ alloquutus interrogabat, num se tali regi subiicere, atq; illius mandatis, & iussionibus constanti fide vellet obtemperare? Vbi vero populus se velle respõderat, regis caput, pectus, scapulas, atq; ipsas brachiorum compages oleo sancto vngebat, Deum orans, vt & in bello gerendo, & in sobole propaganda votis eius annueret, ornato inde ense, armillis, pallio, annulo, & sceptro coronam imponebat, & per Chorum ductum in solio collocabat, atq; osculo pacis oblato diuinam inde rem faciebat. Hæc tum Thomas Mediolanensis archiepiscopus egit. Ex quo tantum ei Ecclesiæ splendoris accreuit, vt in posterum contendere de dignitate cum Rauennate nõ dubitarit. His rebus Papiæ, atq; Modoetiæ actis Carolus officij sui esse duxit, Italiæ, cuius dominus, atq; arbiter non solum armis, sed etiam legibus, erat effectus, rempublicam ordinare. Quoniam autem commodius consilio, & auctoritate Hadriani pontificis se omnibus partibus consulturum esse putauit, Romam ad consilia cum eo communicanda iter intendit. Eo cognito Hadrianus extemplo sacros ex Italia proceres aduocauit, &, cũ episcopi centum quinquaginta quattuor, abbatesq; plurimi conuenissent, Carolum solemni occursu ciuitatis excepit. atque ad eos de illius honoribus rettulit. Visum omnib. est, præsenti tempori conuenire, vt rex potentissimus, atque optime cum patre, auoq; de Romana Ecclesia meritus extraordinariis honorum officeretur insignibus. Itaq; vniuerso procerum consentiente cõuentu decretum, vt Carolus Patricius Romanus esset; per singulas prouincias archiepiscopos, & episcopos instituret, ita vt nisi ab eo laudarẽtur, & instituerentur, à nemine sacrarentur; & vt pontificem eligeret, sedemq; apostolicam ordinaret. Cæterum Patriciatus ordo, ac dignitas post Constantinum Magnum Romano in Imperio maximi, ac splendidissimi tituli fuit. Episcoporum autem, quam dixi, institutionem Inuestituram illi vocarunt, eamq; annulo, & baculo porrigendo perfici voluerunt. Pontificis porro legendi ius videtur ad seditiones, & dissidia Romanorum tollenda collatum. Hæc enim vetere labente disciplina, atque ampliſſimi in terris honoris furente cupiditate comitia pontificia recenti Constantini exemplo cum maxima omniũ Christianorum offensione corruperant; cum nemo Romæ satis auctoritatis, aut opum ad seditiones, tumultusq; coercendos haberet. Hoc autem ius legendi pontificis Caro-

lus Romanis eximia moderatione animi vsus, remisit, eosq; comitia antiqua ratione per clerum, populumq; habere, modo sine tumultu, ambituq; concessit.

His ille honoribus insignitus eò inde alacrius formando regno, atq; Italiæ constituendæ se tradidit. Primum autem Apuliam, & Calabriam Imperatori, sicut à victoria fuerat Iustiniani, reliquit. quæ post à Normānis occupatæ in alterius Regni formulā concessere, quod demum Neapolitanum est appellatum. Ducatum inde Beneuentanū Aragiso Desiderij regis genero, Spoletanū Hildebrando, Foroiulienſem Rodgando permisit, antiquo feudi iure erga se, quod erga reges Longobardorum fuerat, conseruato. Exarchatum Rauennatem, Pentapolim, Ducatum Perusinum, Romanum, Tuscum, & Campanum *iure principatu, & ditione* sibi retenta pontifici permisit, Reliqua ipse sibi nomine Regni retinuit. Id autem fuit, quodcunq; reges Longobardorum in Liguria, Æmilia, Venetiaq; possederant, Tuscia quoq; citeriore, & Cottiis Alpibus attributis. Ea pars Longobardia, siue, vt postea dixerunt, Lombardia vocata. Exarchatus Romaniæ, siue Romaniolæ nomine est appellatus. Italia diuisa eiusmodi deinde eius administratione induxit. Duces ipsos liberos iussit esse vno tantum regij feudi vinculo obligatos. eo vero qui se obstrinxerunt, ij ad annuum censum tale sacramentum susceperunt. *Promitto, me domino meo Carolo, & filiis eius fidelem futurum in tota vita sine fraude, dolo q; malo.* Item: *Iuro per hæc sancta Dei Euangelia me in posterum fidelem ei futurum, vt vasallum domino, nec id quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit, enunciaturum in eius detrimentum scientem.* Hoc autē iusiurandum si fefellissent, aut si sine filiis decessissent Ducatus ad alium transferebatur, eaq; translatio, vt in episcopis, & abbatibus, Inuestitura dicebatur. Atque hoc idem in cæteris vasallis, siue feudatariis, vt Comitibus, Capitaneis, & Valuasoribus obseruatum est. De quibus post pluribus, cum de regno à Germanis inito referemus, à quibus hæc omnia instituta perfecta sunt. Porro autem populos, ac ciuitates in Regno sitas ita gubernare instituit. Regni limites, atque oppida Comitibus administranda commisit, atque eis omnem publicam, & priuatam iurisdictionem mandauit. Limites marchas vocarunt. vnde præfecti limitum marcharum Comites, ac marchiones dicti. Extra ordinem autem legatos quosdam in Regnum maiore, quàm Comites, cum potestate misit, quos Missos vocauit. Singularum ciuitatum agros superiore Longobardorum imperio confusos, aut inter populos ab antiquo litigiosos pro suo iudicio, vt quidquam postulatum est, terminare instituit, eosque fere aut montibus, aut paludibus, aut fluminibus circumscripsit. Ciuitates item in verba regis iurare instituit, atque in iureiurando hæc verba adiicere. *Et vitam, membrum, mentem, & rectum eius honorem seruaturū.* Feudatariis autem ciuitatibus, ecclesiis, ac monasteriis certa tributorum genera imposuit, foderum, paratam, & mansionaticum appellata, quæ aduenienti potissimum in Italiam regi persoluerent. Quæ deinde pro ipsius, & successorum eius benignitate aut ex parte leuata, aut in totum remissa sunt. Episcopis, & abbatibus veteres ecclesiarum, ac monasteriorum possessiones à Longobardis, aliisve ante concessas rogatus à singulis confirmauit, ac pro cuiusque meritis nouas indulsit. Et, vt libertatis speciem aliquam præbuisse Italiæ videretur, quoties in Italiam venit, conuentus episcoporum abbatum, ac procerum Italicorum habere instituit, & cum iis res regni grauissimas Francorum instituto communicauit. Idem legem etiam Salicam in Italiam intulit. Erat autem Salica idem, quod Francia. Si quidem Franci orientales Salij appellati. Ita ab hoc tempore tribus Italia legibus vixit; Romana, Longobarda, & Salica. Obseruatum est autem, vt qua quisque lege viuere vellet, profiteretur, atque ex ea ius illi diceretur. Quam consuetudinem Italia inde vsque ad Lotharij secundi, Imperatoris tempora conseruauit.

Atque his ferme rebus institutis Carolus Papiam se rettulit, ibiq; valido præsidio relicto, ac Desiderio cum vxore secum abducto reuertit in Franciam. Eodem anno Ve-
774. neti, qui æstuaria tenebant, cum vni adhuc tantum episcopo Metamaucensi paruissent, nouum episcopum in insula, quæ Oliuola, aut Castellum dicebatur, Hadriani pontificis auctoritate instituere, atq; ei proximas insulas Geminum, Riuoaltum, Luprum & Dorsum durū subdidere. Clero inde, ac populo ad concilium aduocato Obelerius est crea-
775. tus, qui à Duce inuestitus à patriarcha consecrationē accepit. Anno inde septingentesimo septuagesimo quinto, Indictione XIII. Constantinus Imperator diem supremū obiit. Leo filius, cognomento Porphyrogenitus excepit imperiū. Ad hunc imperij initio

Adalgi-

Adalgisus,qui fuerat rex Longobardorum,accessit,& benigne exceptus Patriciatus dignitatem obtinuit. Nemini dubium videbatur,quin Italia insigni Caroli victoria pacata,& constituta bello, dum Francorum florentia arma vigerent, esset vacatura. Quod ne eueniret,Longobardi Duces,qui ab eo relicti fuerant,impedimento fuerunt.qui imperij summam Longobardo nomini ademptam, & ad Francos translatam indigne passi, ac vetere libidine dominandi accensi res moliri nouas nunquam destiterunt. In primis Rodgandus Foroiulienſium Dux proximis ſolicitatis ad defectionē ciuitatibus magnos motus exciuit. Quos Carolus, cum à bello Saxonico in Franciam reuersus audisset,armis putauit vindicandos,haud dubie intelligens,ſi res hæc impune Rodgando foret, breui ſe totam Italiam gliſcētibus in dies defectionibus amiſſurum, ſi fortiter incœptis occurreret, neminem non vltro in officio permanſurum. Ita Nataliciis domini in Alsatia celebratis cum firmiſſimo exercitu Alpes ſuperauit,ac recta in Forumiulium ire perrexit. Eò cum veniſſet,moram nullam interpoſuit, quin ſubito acie cum hoſte confligeret. Fuſo,fugatoque exercitu Rodgandus captus,&,quòd regnum affectauerat,vltimo ſupplicio affectus. Ciuitates,quæ defecerant, cum ſe dederent, facile veniam impetrarunt. Taruiſium inde ad paſcha celebrandum profectus Ducatum Foroiulienſem Regno attribuit,ac Comitibus ſingulas ciuitates adminiſtrādas dedit. atq; inde ſe recepit in Franciam. Per eoſdem dies Leo Imperator Conſtantinū filium Imperij conſortē ſibi aſciuit,atque ei coronam de more impoſuit. Eodem etiam anno Paulinum patriarcham Eccleſia Aquileiēſis adepta, Ioannem vero octauum archiepiſcopum Rauennas. Quieta inde ab armis per multos annos Italia fuit. Poſtero Carolus Saxonibus, qui rebellauerant,in Germania domitis omnium Saxonum ad res eorum conſtituendas conuentum habuit Pardebrunnæ. Sequenti Veneti Mauricio Duci, vt Ioannem filium ſibi collegam aſciſceret,conceſſerunt,ac tum primū inſtituto exemplo Duces duos habere cœperūt. Eo anno Carolus & in Hiſpania,& in Saxonia proſpere dimicauit. Quibus rebus auditis Hildebrandus Dux Spoletanus, ſimul Rodgandi caſu exanimatus, ſimul Caroli proſperitate permotus, hominem extraordinariis honoribus ſibi colendum putauit, qui opibus extraordinariis eſſet inſtructus, ac proximo vere ad eum Compendij in Saxonia commorantem acceſſit,& muneribus eximiis latis ſe ad eius nutum præſto eſſe,futurumque oſtendit,& liberaliter ab eo tractatus diſceſſit. Annus inde ſeptingentesimus octogeſimus res duas memorabiles attulit, mortem Leonis Imperatoris, & aduentum in Italiam Caroli regis. Leo cum patris exemplo in eos, qui ſanctis dediti imaginibus eſſent, inclementius ſe geſſiſſet, per menſem Septembrem interiit. Imperium puer Conſtantinus Porphyrogenitus vnà cum Irene matre excelſi animi,ſummiq; conſilij fœmina adminiſtrare perrexit. Carolus autem,cum videret, ſe aſſiduis Saxoniæ, atque Hiſpaniæ bellis implicitum haud facile Italiam tueri, aut retinere in officio poſſe, niſi regem illi traderet, qui præſens iura præſentibus diceret, ac domeſticos, externoſque hoſtes præſentium armorum terrore comprimeret,Pipinum maiorem natu filium regni ſibi ſocium deſtinauit. Itaque poſtquam è Saxonia rediit,labente iam anno comitibus Hildegarde vxore, & Pipino,ac Ludouico filiis ſumptis in Italiam iter inſtituit. atque ante Natalicia domini Papiam peruenit. Nataliciis inde regio apparatu cum Thoma archiepiſcopo celebratis, ſeſe ad res regni conſtituendas conuertit, ac frequenti ſacrorum, profanorumque procerum conuentu coacto ex eorum ſententia leges, quæ nunc quoque leguntur, tulit. eaſque Kalendis Martiis promulgauit: *Vt archiepiſcopi, & epiſcopi ea iura haberent, quæ legibus ſancta eſſent, monaſteria ea diſciplina tenerentur, qua à patribus fuiſſent obſtricta*. reliqua inde ſunt de homicidiis, latrociniis, & periuriis puniendis, & de iure à comitibus, & Vaſſis dominicis benigne reddendo. Statu Italiæ ſatis, vt res tulit, in præſens formato Romam inde ad coronandum pontificia manu Pipinū acceſſit. Proficiſcentem epiſcopi,ac ciuitates eximiis honoribus coluerūt,ac certatim opportuna rebus quiſque ſuis priuilegia petierunt. Nec minore animi alacritate eundem Romæ pontifex Hadrianus excepit, haudquaquam veterum, & nouorum erga eccleſiam beneficiorum eius oblitus. Itaq; petenti, vt filios reges appellaret, nihil eius ſtudio abnuit. dieq; ei officio celebrando indicta, quæ Dominicæ Reſurrectioni eſt conſecrata, magna omnium, qui frequentes aderant,approbatione, ac lætitia Pipinum Italiæ, & Ludouicum Aquitaniæ reges inunxit, & Pipinum alterum ſacro lauacro tinctum de

776. 777. 778. 779. 780. 781.

fonte ipso leuauit. Quibus rebus actis Papiam inde est reditum. Ibi à Thoma archiepiscopo eadem opera renauata. Nam & Pipinum Modoetiæ, exemplo iam à Carolo instituto, ferrea corona donauit, & Gislam filiam de eodem fonte ritu Christiano ablutam suscepit. Atque his rebus actis Italia Pipino regi commendata recessit in Franciam.

IDEM CAROLVS CVM PIPINO FILIO REX.

REGNO Pipini mirifice vniuersa lætata Italia est, habituram se domi sentiens, à quo iura commode posceret, & per quem externos etiam Hunnorum, & Sarracenorum impetus vtrinque à terra, & à mari imminentium propulsaret. Itaque coronationi eius lætissima, ac frequentissima affuit. Neque vero Pipinus alacria gratulantium populorum studia fastidiuit, verum cum vniuersis, & singulis fide, officioque certauit. Quare cum Italiam publicis operibus ad cultum ciuitatum instruxit, tum eandem legibus ad ocij fructum salutaribus temperauit. Vt Caroli, sic Pipini extant leges post frequenti episcoporum, principumque conuentu perlatæ, de restaurandis, & ordinandis ecclesiis: de monasteriis, & xenodochiis reparandis: de pontibus, & viis reficiendis: de Romipetarũ securitate præstanda: de iure Comitibus, Comitumq; iudicibus dicendo. De fugitiuis porrò sic scriptum est. *Vnusquisque iudex studeat inquirendis seruis, & ancillis fugientibus In Austria, Neustria, AEmilia, Tuscia, & per omnia maris littora perquirantur.* Item: *Qui ex partibus Beneuenti, Spoleti, Romaniæ, & Pentapolis confugium faciunt, ad propria loca restituantur.* Dum autem is in Italia fuit, Rauennæ plerunque egit, aut vetere vrbis amplitudine, aut certe naualis rei administrandę opportunitate inductus. Sequenti anno Ioannes
782. post Mauricij patris obitum solus Ducatum Metamauci obtinuit. & post annum Mauricium filium consensu populi sibi collegam cooptauit. Quiete per nouum creatum regem Italiæ parta postero anno principium quoque factum est concordiæ inter Eccle-
783. siam Constantinopolitanã, Romanamq; conciliandæ, quę multos iam ante annos pro-
784. pter cultum sacratum imaginum capitali inter se odio cœperant dissidere. Paulus patriarcha Constantinopolitanus repente morbo oppressus vltro sedem reliquit, atq; attonsus in monasterium se Sancti Flori coniecit. Hoc cognito Irene cum Constantino filio ad eum tristis accessit, & causam huius facti quæsiuit. Cui ille suspirans, Vtinam, inquit, nunquam in sacerdotij sede sedissem, Ecclesia Dei tyrannide oppressa, & à reliquis sedibus Catholicis segregata, ac diris, detestationibusque deuota. rogantique iterum, vt sensum animi sui disertius aperiret, Nisi concilium generale aduocetur, inquit, atque sanctarum cultus imaginum reuocetur, spes nulla salutis relinquitur. Tum illa, Atqui, inquit, cur tu patriarcha designatus imaginũ despicientiæ subscripsisti? Et hoc est ipsum, respondit, quo valde discrucior, precorq; Deum, ne debitas à me repetat pœnas, quòd hucusque tacitus tulerim, & vestri timore veritatem non patefecerim. atque his dictis haud inde multo post migrauit è vita. Irene autem senatu, ac populo conuocato de nouo creando antistite rettulit, ac Tarasium à secretis nominauit, virum probitatis, ac prudentiæ singularis. Verum is inexpiabile dissidium duarum ecclesiarum caussatus nunquam se honorem illum accepturum affirmauit, nisi concilium ad eas reconciliandas indiceretur. Quod cum Augusta, & populus promisissent, Tarasius sacerdotium acce-
785. pit, atque VIII. Kal. Ianuarij consecratus, & synodica de more, & fidei suæ confessione Romam missa ab Hadriano pontifice est approbatus. Scripsit etiam Irene ad põtificem, rogans, vt legatos ad generale concilium mitteret, quod ipsa concordiæ caussa Constantinopoli habere desideraret. Quibus litteris lectis Hadrianus exhilaratus extemplo legatos destinauit Petrum Vicedominum Ecclesię, & Petrum abbatem S. Sabæ viros pietate, atque eruditione insignes. Euocati etiam patriarchæ Antiochenus, & Alexandri-
786. nus, cum ipsi venire non possent, legatos miserunt. Itaque proximo anno, cum episcopi omnes iussu Imperatorum acciti aduenissent, simul cum pontificis, & patriarcharum legatis in basilica Apostolorum VI. Idus Augusti, nona Indictione, consederunt, ac sanctorum patrum scripta relegere, eaque inuicẽ obiicere veritatis eruendæ caussa in conspectu Imperatorum cœperunt. verum armatis hominibus nuper à Constantino auo corruptis fœdo cum tumultu in templum se inferentibus, & cædem catholicis, ni quiescerent

scerent intentantibus nihil perfecerunt. Interim refloreſcentibus Pipini prudentia, atque iuſtitia Italię rebus nouum bellum interuenit, quod optatum Italicorum ocium interrupit. Aragiſus quippe Dux Beneuentanus ſuperbia elatus defecit. Superbiæ eius illud certo ſit argumento, quòd vltro nouo titulo ſe pro Duce Principem appellari, & ab epiſcopis ſuis tanquam regem inungi, & corona ornari iuſſerat, atque in ſuis diplomatis: *Ex noſtro ſacratiſsimo Palatio*, ſubſcribere inſtituerat. Hic igitur mira prolatandæ ditionis cupiditate incenſus, Pipino rege paruifacto, infeſtum in finitimam pōtificis prouinciam exercitum duxit, neque amens aut miſerabilem Deſiderij ſoceri caſum exhorruit, aut late patentem Caroli potentiam formidauit. Huius rei certior per Hadrianum Carolus factus, domeſticis bellis opportune perfunctus, Eccleſiæ tuendæ cauſſa propere in Italiam ſibi traiiciendum eſſe conſtituit. Itaque numero peditum, equitumq; idoneo comparato ineunte hieme Alpes tanta celeritate ſuperauit, vt ſolemnia Natalicia Florentiæ in Etruria celebrarit. Hæc vrbs à Totila Gotthorum rege quondā euerſa hoc tempore Caroli iuſſu dicitur eſſe refecta. Romam inde cum veniſſet, conſilium rei gerendæ cum Hadriano communicauit. Aragiſus tum demum, quam parum ſuarum virium ea foret contentio, ſentiens filium Romualdum, qui pacem peteret, & peramplis cum muneribus deliniret, Romam miſit, & ſe ſatisfacturum pōtifici illius arbitratu promiſit. Eiuſmodi poſtulatum Carolus ex Hadriani auctoritate repudiauit, & Romualdo apud ſe retento exercitum in agrum Capuanum adduxit, atque direptis, incenſiſque omnibus vrbem ad deditionem coegit. Ea re cognita Aragiſus imminentem Beneuento procellam timens vrbem reliquit, & Salernum maritimum oppidum adiit, veritus, ne, ſi ſe Beneuenti mœnibus incluſiſſet, in obſidione, copiam fugæ, cum cuperet, nō haberet. Et quidem recens Deſiderij exitus cautos omnes reddere poterat ad vitandos ancipites eiuſmodi obſidionum euentus. atque inde ad extrema delapſus ſecundam legationem miſit, qua ſe ſpopondit obſidem alterum etiam filium Grimoaldum daturum, quæque ab eo imperarentur, obedienter exequuturum. Hæc à Carolo eſt accepta conditio. Romualdo filio maiore dimiſſo, Grimoaldum retinuit, & ſolemne ſacramentum ab ipſo, & populo Beneuentano exegit. Recordatus, inde Caſſinas monaſterium in iis locis eſſe, clara iampridem ſanctitatis, & religionis fama nobilitatum, illud inuiſit, ac, præclaris S. Benedicto donis oblatis, veteres rogatu monachorum poſſeſſiones nouo priuilegio confirmauit. Demum vrbe repetita Paſcha cum pontifice obiuit, ac votis ad apoſtolorum templa ſolutis, & pontificia expiatione accepta, ſe recepit in Lombardiam. v i. Idus Iunias Regij cum eſſet, Apollinaris epiſcopus eum adiit, rogans, vt, quoniam incenſa baſilica omnes veterum priuilegiorum tabulæ conflagraſſent, quæ ſuæ Longobardi reges eccleſiæ indulſiſſent, ipſe præſentes, futuraſque poſſeſſiones, familias, clerumque eccleſiæ in fidem ſuam reciperet, & pro gente Francorum nuper in Italiam introducta antiquos eccleſiæ ſuæ terminos conſeruaret, atque vtrumque vno, eodemque diplomate comprehēderet. Extat diploma apud Regienſes anno regni Caroli tertio decimo, Pipini ſeptimo, datum. Inde v i. Kalendas Octobris Veronæ cum ageret, rogatu Geminiani epiſcopi eccleſiæ Mutinenſi confirmauit prædia à regibus, & reginis ante conceſſa. ſimulq; cauit, *ne quis iudex ab epiſcopo aut fodrum exigeret, aut manſiones, aut paratas, aut fideiuſſores acciperet, aut homines eius vlla ratione vexaret. atque ei Plebem Gandaceti, aliaque bona adiudicauit.* Inde traiecit in Franciam. Dum hæc à Carolo in Italia aguntur, Irene Auguſta in Græcia, cura concilij habendi haudquaquam omiſſa, menſe Maio concilium Nicæam, Bithyniæ vrbem, indixit, vbi primo quoque concilio celebrato fuerat hæreſis Arriana labefactata. atque eò omnes epiſcopos, legatoſq; coegit. Ibi ſeptimum, quod dicitur, generale concilium Octobri menſe vndecima Indictione peractum eſt, trecentis quinquaginta epiſcopis præſentibus, & legatis pontificis præſidentibus: atque ex omnium auctoritate antiquus ſanctis imaginibus, & Cruci honos eſt redditus. & patriarchæ, cæterique, qui ſecus ſenſerant, condemnati. Concilio perfecto, epiſcopi omnes Nouembri menſe Conſtantinopolim adierunt, & præſentibus Imperatoribus acta Concilij recitarunt. Quæ cum Imperatores propria ſubſcriptione firmaſſent, eos dimiſerunt. Ita rurſus pax Italiæ, atque Eccleſiæ reſtituta. Carolus domum reuerſus conuentu Vormaciæ habito, proceres, quæ à ſe in Italia geſta eſſent, edocuit. cumq; adieciſſet, ſe Romæ à legatis Taſſilonis Ducis Baioarię de pace eſſe ten-

787.

tatum, ex eorum auctoritate, nunquid Tassilo promissa præstare vellet. experiri, & Baioariam tribus exercitibus aggredi statuit. Itaque, cum Pipinum Italicas copias in Tridentinam vallem adducere imperasset, orientales vero Francos, & Saxones ad Danubium peruenisse audisset, ipse cum tertio exercitu ad Lethum flumen quod Alemanos à Baioariis diuidit, apud Augustam consedit. Tum Tassilo circumuentum se vidēs supplex ad Carolum venit, ac superiorum erratorum veniam implorauit. Quo facto Carolus ad lenitatem inclinans, Theodone filio eius, ac duodecim aliis obsidibus acceptis, & populo sacramento adacto, pacem dedit, & in Franciam regressus apud Moguntiam in
788. villa Ingilenehim hiemauit. Secundum Pascha in cōuentu Tassilo accusatus est, quòd, postquam filium obsidem tradidisset, Luitberga vxore, quæ Desiderij Lōgobardorum regis fuerat filia, instigante Hunnos aduersus Francos solicitasset. Quod cū inficiari non posset, damnatus maiestatis vnà cum Theodone filio tōnsus, in monasterium est coniectus. Hunni vero, cum, sicut promiserant, duobus exercitibus, vno Forum Iulium, altero Baioariam inuasissent, vtrobique fusi, fugatique re irrita recesserunt. Idem hic annus vt nouas cum Græcis simultates, sic noua bellorum incendia concitauit. Carolus, cum se filiam nuptui daturum Constantino Imperatori, adhuc iuueni, ostendisset, tamē mutato consilio denegauit. Ea re Constantinus ira vehementer incensus. Itaq; Caroli vlciscendi auidus bellum inferre Italiæ statuit, atque Adalgisum quondam Italiæ regem, qui apud se erat, legatis Ioanne Sacellario, & Theodoro prætore Siciliæ datis, validum eò traducere exercitum iussit, ratus ad regis antiqui præsentiam Italiam repente ad arma esse cōsurrecturam. Præerat Beneuentanis Grimoaldus paulo ante post patris obitum regis beneficio Principatum adeptus. Is, quòd periculo propior esset, huius, quæ parabatur, expeditionis admonitus extemplo Pipinum regem edocuit, ac regiam gratiam Adelgisi necessitudini, (nam ex sorore erat genitus) antepositi. Pipinus nuncio haudquaquam contempto Hildebrandum Ducem Spoletanum in armis esse præcepit, & Vinigisum legatum eò cum pedestribus, equestribusque copiis destinauit. ac Grimoaldum bonum animum habere, atque impetum hostium fortiter excipere, si se inuaderent, iussit. Interim Adalgisus Græcorum, quas adducebat, copias in Calabria exposuit eo animo, vt eas in Ducatum Beneuenti proximum introduceret, atque eo occupato ipsam deinceps pontificiam ditionem opprimeret. Quo nuncio accepto, Vinigisus, Hildebrandus, & Grimoaldus iunctis, quos quisque confecerat, exercitibus raptim occurrerunt, atque eum, ne longius inferretur, summo committendo prælio coercendum omni ope duxerunt. Pugnatum est in Calabria magno, si quando vnquam ante aliàs, armorum, atque animorum ardore, cum & Longobardi fidem, & Græci virtutem probare regibus suis studerent. Æquata per aliquot horas pugna demum Græcorum acies inclinauit. Fusus, fugatusque exercitus. multi occisi, pluresque in prælio capti sunt spoliorum quoque præda ingens parta. Inter cætera Adelgisus ipse in potestatem concessit, atque in tormentis habitus expirauit. Carolus in Baioariam profectus in prouinciæ formulam eam redegit, ac Franciæ regno subiecit. Inde Aquas hibernatum se rettulit. Po-
789. stero anno Irene Imperium Constantino filio eripere conata ipsa Imperio fauore popu-
790. larium in Constantinum inclinante deiecta est. Is anno, qui insequutus est septingentesimo nonagesimo Bulgaros hostes ex Mœsia, quam inuaserant exturbare ingressus ingentem cladem accepit. Carolus Vormaciæ legatos Hunnorum, qui Pannoniam tenebant, audiuit. Petebant Hunni, vt termini inter Pannoniam, & Baioariam ponerentur, paulo ante regno Francorum adiunctam. Vbi vero quod petebant, impetrare non po-
791. tuerunt, impetum in Baioariæ fines fecerunt. Quo cognito Carolus postero anno exercitum aduersus eos adduxit. ac præsidiis Hunnorum deiectis, castellisque expugnatis, & vastata magna ex parte Pānonia in Baioariam incolumis se recepit. Tiberis indictione XV, mense Decembri, anno pontificatus Hadriani vicesimo, assiduis inflatus imbribus in vrbem per Flaminiam portam irrupit. ac fœda occurrentium ædificiorum strage edita triduo per vrbem non aliter, ac per proprium alueum ad inauditam elatus altitudinem fluxit, multosque inopia cibariorum oppressos ad mortem adegisset, nisi singularis Hadriani cura mature tanto periculo, lintribus ad suppeditandum cibum paratis, subuenisset. Ædificiis, & arboribus vastitas vbique magna, æstu recedente, illata. Proxi-
792. mo, Felix Orgellorum in Pirenæo monte episcopus, natione Hispanus, ab Eliphando Toleti

Toleti episcopo per litteras consultus, vtrum Christus adoptiuus an naturalis Dei filius esset credendus, contra veterem Ecclesiæ doctrinam adoptiuum esse non solum asseruit, sed etiam scripto ad eum volumine tueri non dubitauit. Cuius rei caussa ad Carolū in Baioaria versantem adductus, atque ex auctoritate episcoporum, quos Carolus ad id ipsum acciuit, damnatus Romam est missus. Ibi in conspectum Hadriani productus in basilica S. Petri errore suo se abdicauit. Eadem ætate Pipinus Caroli filius ex concubina susceptus aduersus Carolum patrem cum quibusdam Francis coniurationem iniuit. qui se impotentiam reginæ Fastradæ ferre non posse asserebant. quæ coniuratio cum per Fardulfum Longobardum detecta esset, ipse ob id meritum monasterio S. Dionysij donatus est. Eodem anno grauis alius in Ducatu Beneuentano tumultus exortus. auctorem eius, quia non traditur alius, ipsum Principem Grimoaldum fuisse crediderim, regium patris exemplo obsequium detrectantem. Huius defectionis Carolus certior factus litteras ad Pipinum misit, vt Italicum ad eam vindicandam exercitum compararet. nam se mox Ludouicum fratrem cum Francico quoq; robore summissurum. eodemq; tempore Ludouicum in Aquitaniam remissum, quid facere vellet, edocuit. Ludouicus Francis assumptis, per asperos Cinisij montis tramites cum in Italiam descendisset, magnis itineribus ad fratrem Rauennam contendit, atq; ibi domini Natalicia celebrauit. Inde iunctis copiis ambo in Beneuentanam regionem processerunt, ac cuncta obuia populati castrum vnum ceperunt, & transacta hieme domū redierunt. Libet autem suspicari, Grimoaldum, quod in Francorum historiis reticetur, metu perterritū ad officium rediisse. Neque enim ambos reges exercitus ex hostili agro tam cito reducturos fuisse, est verisimile. verum & hoc, vt multa horum temporum alia, silētio annalium manet incompertum. Postero anno Carolus pascha Francfordiæ celebrauit, ac frequens eò concilium episcoporū è Francia, Germania, atque Italia aduocauit. cui Theophilus, & Stephanus episcopi, legati missi à pontifice præsederunt. Ex eorum auctoritate Feliciana hæresis, quæ cum Arriana faciebat, damnata. Erat locus inter Mosam, & Rhenum situs, quæ Aquæ Grani dicebantur. Eius amœnitate Carolus iampridem mirifice captus ibi proximo anno basilicam magnifici operis, & singularis pulchritudinis S. Dei genitrici construxit. ad quam ornandam columnæ quoque, & marmora Roma, Rauennaque deuecta. v i i. inde Kalendas Ianuarias die festo S. Stephani Hadrianus pontifex moritur eximiæ sanctitatis fama relicta. eodemq; die Leo, presbyter cardinalis, in eius locum sufficitur, à proceribus, clero, optimatibus, cunctoque populo auide expetitus. & Leo tertius appellatur. Is postridie consecratus extemplo per legatos certiorem Carolum de sua renunciatione fecit, & claues Confessionis S. Petri, & vexillum vrbis, aliaque perhonorifica munera misit. Addit etiam Annonius, rogasse, vt aliquem ex optimatibus suis Romam mitteret, qui populum R. *in fide, & subiectione*, sic enim inquit per sacramenta firmaret. Eodem anno Paulinus patriarcha Aquileiensis renouato more, qui intermissus per assidua bella fuerat, conuentum suorum episcoporū Forumiulium aduocauit, & variis decretis, quæ adhuc extant, factis labentem religionis disciplinam sustinuit. Prioribus annis Carolus Forumiulium ex prouincia rursus ad formulam Ducatus redegerat, ac remotis Comitibus Henricum, hominem Francum, Ducem constituerat, credo, vt Hunnos qui adhuc in armis erant, aut reprimeret insultantes, aut quiescentes fatigaret. Hic igitur, cum Pipini regis iussu bellum Pannoniæ intulisset, hoc anno exercitu repente in eam regionem inducto Iringum, eorum Ducem cū aliis Ducibus imparatum oppressit, atque eis occisis Rhingum eorum regiam expilauit. ac thesaurum longo annorum interuallo coactum Aquas ad Carolum misit. Carolus eo nuncio exhilaratus maximam thesauri partem per Angilbertum abbatem, quem ad pontificem destinauerat, Romam misit ad sancta apostolorum limina offerendam. & cum exercitu in Saxoniam transiit. Hunni Ducibus amissis regē crearunt, seque ad bellum siue fortiter patiendum, siue impigre inferendū illius auspiciis compararunt. Quod posteaquam Pipinus audiuit, nuncio ad patrem in Saxoniam misso, cum lecto militum robore in fines eorum irrupit, & hostibus trās Tibiscum amnem fugatis, eorum regiam occupauit, prædaque ingenti potitus ad patrem hiberna Aquis agentē se contulit, ac regni spolia, quæ secum detulerat, obtulit. nec nisi postero anno Italiam repetiuit. Eo anno Irene Augusta Constantini filij insolentia percita ipsi manus iniici, atque effodi ocu-

793. 794. 795. 796. 797.

798. losiussit. &, cum ille simul vulneris dolore, simul animi mœrore contabuisset, soli sibi Imperium vindicauit. Sequenti Thomæ Mediolanensi archiepiscopo mortuo Petrus est subrogatus. Irene legatos ad Carolum Aquas misit ad Sisimum Tarasij patriarchæ fratrem, qui priore bello captus in prælio fuerat, repetendum. Interim pacata, exactis Longobardis, Italia Romani luxuria diffluentes præsenti statu non contenti antiquam aduersus pontificem libertatem repetere cupiuerunt. Itaque, vt primum data facultas est, tantum Romę tumultus fecerunt, vt nouandis in toto occidente rebus occasionem præbuerint. Hi fuere Hadriani necessarij, & Paschalis Primicerius, & Campulus Sacellarius principes ciuitatis. Illos ira acuebat, quòd acta Hadriani nonnulla Leo rescindere moliretur, hos pudor, quòd proprias vitæ sordes acriter idem insisteret insectari. His igitur quasi facibus inflammati Leoni quædam crimina more accusatorio obiecerunt, &, cum ea nemini probassent, iracundia elati capiti eius insidias compararunt, ac cer-

799. tam diem scelerato exequendo consilio destinarunt. Ea die, sequenti anno, ex vetere Ecclesiæ instituto pontifex solemnem cleri, populique cum supplicatione pompam erat ducturus ab æde S. Laurentij, quæ Lucinæ dicitur, ad ædem S. Georgij martyris, cuius natalicia agebantur, vt ibi & rem diuinam faceret, & pias omnipotenti Deo pro salute populi Christiani preces offerret. Ea igitur vbi dies aduenit, Paschalis, & Campulus, de quibus diximus, dispositis, qua ducenda pompa erat, insidiis pontificis è Patriarchio egredientis latera de more cinxerunt. Vbi vero ad ædem S. Stephani, & Sylvestri est ventum, socij eorum, vt compositum fuerat, repentè ex insidiis eruperunt. atq; impetu facto Leonem corripuerunt, & in terram abiectum, Paschali caput, Campulo pedes tenentibus, sacris vestibus exuerunt, atque oculos elidere, & linguam præcidere contenderunt. Tractum inde in proximam ædem, & ante altare constitutum diris vulneribus affecere, ac mox sanguine madentem, ac semianimem in monasterium S. Erasmi arctæ custodiæ tradidere. Ibi insigni Dei beneficio aspectus, & sermo, quibus eousque caruerat, restitutus est. Interim Albinus cubicularius studio pontificis inflammatus, amicis aliis aduocatis, per noctem ad monasteriũ venit, ac custodes frustratus Leonem inde extraxit, atque in basilicam Vaticanam perduxit, obstupescentibus ad tantæ rei miraculum omnibus, ac summam Dei potentiam celebrantibus, quòd oculorum, & linguæ vsum vicario suo restituisset, & sauciatum, laceratumque sanasset. Coniurati hac re cognita iracundia exarsere, ac domum Albini adorti fœde, hostiliterque direptam funditus euertêre. Diuulgata per vicinas ciuitates huius flagitij fama Vinigisus Dux Spoletanus, qui nuper Hildebrando fuerat substitutus, propere cum exercitu Romam accurrit, ac pontificem exceptum Spoletum incolumem deduxit. & protinus in Franciã ad Carolum vnicum afflictæ Ecclesię ea tempestate præsidium misit, episcopis, abbatibus, & nobilibus viris, qui complures ad eum officij caussa confluxerant, prosequentibus. Venientem ad se superatis iam Alpibus Leonem vbi Carolus sensit, magno sibi excipiendum honore cõstituit, ne Pipino patre in eo inferior officio videretur, qui Stephanum pontificem complexus effusa in omnem honorem magnificentia fuerat. Habito igitur conuentu ad Rhenum in loco, qui Lippia dicebatur, ibi in castris Leonis opperiri aduentum cœpit. Primum autem Hildimaldum archiepiscopum, ac sacerdotem suum, deinde Pipinum filium regem, qui tum forte apud se erat, cum honestissimo procerum comitatu obuiam misit. Postremo ipse quoque occurrit, & solemni ritu venerabundus excepit. Post oscula, amplexusque inuicem datos pontifex, *Gloria in excelsis Deo* præcinuit, ac reliqua suscipiente clero solemne super astantem populum precationis carmen effudit. atque inde ad hospitium sibi paratum, rege, regiaque familia deducente, diuertit. Ibi postea liberam colloquij copiam nactus acerbas in se principum Romanorum iniurias rettulit, ac sibi, & pontificiæ sedi opem miserrimo vtriusque tempore implorauit. *Neque vero dissimulare possum*, inquit, *quin Ecclesia sæuioribus sæpe aliàs fluctibus agitata sit, sed illud contendo, pontificem nunquam nec maius dedecus suscepisse, nec grauius periculum subiisse. neque enim externis armis, sed domesticis, nec palam, sed per insidias, neque in tenebris, sed vniuerso inspectante clero, & populo est circumuentus. Hi vero fuere Romani principes, qui Longobardico terrore amoto, præcipiti animi impotentia euecti nihil aliud agitant, quam, vt, excusso Ecclesiæ imperio, veterem quandã libertatem, quam ipsi sibi finxerunt in somno, recuperent. Hoc vt assequantur, ab ipso pontifice, quem sibi dominum asciuerant, variis*

crimi-

criminibus fatigando cœperunt. Quod vbi non processit, eidem vitam adimere voluerunt. sacris certe vestibus in sacra pompa indutum, & sacra caterua cinctum non solum hostili impressione aggressi sunt, sed etiam barbara immanitate sacro sanctum multarunt, ac fœda laceratione corporis affecerunt. Equidem diffiteri non possum, debuisse me his calamitatibus obrutũ ad Imperatoris fidem, auxiliumque confugere, quem tutorem, ac patronum sibi Ecclesia tampridem habeat constitutum. Verum præterquam quòd Imperatores iamdudum ita se aduersus Ecclesiam gerunt, vt plus ab iis detrimenti metuendum, quàm auxilij expectandum esse videatur, nota etiam eius, qui nunc rerum potitur, vt in muliebri spiritu, animoque, infirmitas ab huiusmodi me consilio capiendo deterruit. Gratias autem Deo ingentes ago, primum, quòd nefariis me latronum è manibus præter opinionem omnium incolumem conseruauit, deinde quòd Imperatore Ecclesiæ patrocinium deserente, tu extitisti, qui ad eius salutem, dignitatemque tuendam non solum opes, ac virtutem incredibilem, sed studium etiam, ac fidem adhibes singularem. Hæc igitur ne me opinio fallat, te per omnia sacra, perque auitam, patriamque in protegenda Ecclesia gloriam oro. Quibus rebus auditis Carolus magno se iniurias eius dolore respondit ferre. atque vt spei ipsum suæ in se positæ non pœniteret, Deo bene iuuante, daturum operam esse. Interim coniurati pontificis absentia vires nacti armata manu possessiones, & prædia Ecclesiæ adorti diripuerunt, & confícta in Leonem crimina ad Carolum detulerunt. Transacta inde æstate ex auctoritate episcoporum, reliquorumque, qui pontificem in Francia adierant sacerdotum, Leonem Romam remittendum, & rem iudicio disceptandam constituit. Ita conuentum ipsum, quid sui iudicij esset, edocuit, ac bene sperare iussum in Italiam conspicuo episcoporum, nobiliumque Francorum comitatu tributo dimisit. Leo cum magnis ab omnibus ciuitatibus in itinere honoribus cultus, tum à Romana maximis est exceptus. Ad vrbem aduentantem clerus, senatus, milites, populus, & scholæ Francorum, Saxonum, & Longobardorum ingenti matronarum quoque admista turba ad pontem Miluium effusi pridie Natalicia S. Andreę cum signis, & vexillis exceperunt, & in basilicam S. Petri cum canticis deduxerunt. Ibi re diuina magna cæremonia facta omnibus sacratum Domini corpus est impertitum. Postridie vrbem ingressi ipsum Laterani in sede reposuerunt. Post aliquot dies legati regis, qui prosequuti pontificem fuerant, episcopi, Comitesque Francorum in aula pontificia consedere, & quæstionem de coniuratis exercuere. eosque, cum inania, & vana afferre omnia iudicassent, in Franciam vinctos misere. Eodem anno Henricus Dux Foroiulienſis post res multas aduersus Hunnos prospere gestas apud Tarsaticam, Liburniæ vrbem, insidiis exceptus oppidanorum occisus est. Taruisium alij falso pro Tarsatica ediderunt. Carolus Saxoniæ rebus compositis Aquas in hiberna concessit. subsequente vero Augusto, anno octingentesimo, Moguntiam profectus regnorum con- 800.
uentum habuit. Ibi, quoniam tribus grauissimis Italiæ curis agitabatur, defectione Grimoaldi, cæde Henrici, & violatione Leonis, quorum vnumquodque acerrime pro regia dignitate vindicandum existimabat, Italiam primo quoque tempore petẽdam decreuit, ac dimisso conuentu militibus, & proceribus diem ad proficiscendum indixit. Ea vero postquam dies accessit, procedente iam autumno Alpes vnà cum Pipino rege traiecit. atque in Italiam degressus recto itinere in Liburniam properauit. Ibi nex Henrici merito sumpto de Tarsaticensibus supplicio vindicata. Cadolachus Dux Foroiulienſibus datus. Ex Foro inde Iulio Rauennam, ac diebus ibi septem in apparatu Beneuentani belli explicando consumptis Anconam est ventum. Ex Ancona Pipinus cum exercitu aduersus Grimoaldum profectus, ipse Romam per Ducatum Spoletanũ contendit. Aduentanti ad vrbem Leo VII. Idus Octobris ad Nomentũ vsque duodecimo ab vrbe lapide cum senatu occurrit, & cum eo epulatus, ac collocutus ilico Romam se rettulit, & rationem excipiendi regis edixit, quæ talis fuit. Postridie cruces, & sacræ relliquiæ cũ vexillis ciuitatis obuiam missæ. & certis passim in locis peregrinorum, ac ciuium chori, qui venientis laudes canerent, collocati ipse basilicæ Vaticanæ in gradibus cum insigni cleri, atque episcoporum corona consedit. atque aduenientem, & gradus ascendentem ritu iam instituto excipit. cunctisque lætè psallentibus precationis causſa in templum, atque ad Confessionem deduxit. Inde ad sua ab vtroq; hospitia est diuersum. Post septem inde dies Carolus concionem populi aduocauit, &, causſa aduentus sui Romam exposita cognoscendæ Leonis causſæ diem edixit. Eo die accito episcoporum Franco-

rum, atque Italicorum consilio accusatores, reusque adesse iussi, ipse vnà cum cæteris ad iudicandum assedit. Ibi, cum inimici Leonis criminibus inferendis accusationem peregissent, ac plerique apparatam Leonis defensionem erecto animo expectarent, neque res pro dignitate apostolicæ sedis agi videretur, consurrexere episcopi, ac caussæ pontificiæ cognitionem dixerunt, non episcopis, sed ipsi conuenire pontifici: susciperet Leo partes suas, quique summum iudicium in omnes haberet, idem de se, solo numine vel teste, vel vindice, iudicaret. Quibus Leo respondit, leges veteres de criminibus purgandis extare, se ea defensione, quæ legibus esset constituta, vsurum. Quibus annuentibus alia die præsentibus omnibus ambonem ædis ascendit, ac contingens Euangelia solemni iureiurando se innocentem esse pronunciauit, his verbis: *Notum est fratres carissimi, malos aduersus me homines surrexisse, meque ac vitam meam grauissimis criminibus infamasse. Cuius rei cognoscendæ gratia clementissimus hic, ac serenissimus rex Carolus vnà cum sacerdotibus, ac principibus suis ad hanc vrbem se contulit. Quamobrē ego Leo pontifex S. R. E. à nemine iudicatus, neque coactus, sed mea voluntate impulsus purgo me præsentibus vobis coram Deo, & angelis eius, qui conscientiam nouit, & beato Petro principe apostolorum, in cuius conspectu consistimus, neque sceleratas res, quas mihi obiiciunt, perpetrasse, neque perpetrari iussisse, Deum testans, in cuius iudicium venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus. & hoc facio non legibus vllis obstrictus, neque hanc consuetudinem, aut decretum in sancta Ecclesia successoribus meis, & fratribus coepiscopis imponere cupiens, sed vt certius iniquis vos suspicionibus liberem.* Atque his verbis auditis omnes eum pro insonte habuerunt, ac per solemnes supplicationes gratias Deo, matrique eius, & beato Petro, omnibusq; Sanctis egerunt. Cæterum hac ratione olim se Pelagius quoque pontifex expiarat, exitij se nihil Vigilij pontificis capiti comparasse.

IDEM CAROLVS IMPERATOR, ET CVM PIPINO FILIO REX.

His actis Leo cogitare inde exemplo Hadriani de referenda Carolo gratia cœpit. quem ad liberandam maximo periculo, ac turpi infamia Ecclesiam ex Francia venire non piguisset. Et certe, postquam Cono Imperator nefanda hæresi deprauatus Gregorium secundum pontificem persequi, ac Romanam vexare Ecclesiam cœperat, nunquã defuerunt, qui alium Ecclesiæ defensorem quærendum, id est alium Imperij titulo decorandum esse contenderunt. Cuius rei post sæpe quoque renouata mentio est, postquam animaduersum est, Constantinum, ac posteros eius aut male de fide sentire, aut prorsus ipsius Ecclesiæ patrocinium reliquisse. Neq; dubium fuit, quin, si cuiquam tantus honos esset habendus, is aut Pipino regi, aut certe Carolo ipsius filio deberetur, qui Catholica fide colenda, infidelibus, hæreticis, ac rebellibus Ecclesiæ persequendis se nomine reges, re ipsa Imperatores præstarent. Quin etiam Carolus viuente Hadriano eũ affectasse titulum videtur. siquidem, cum beneficia Ecclesiis indulgeret, ita præfari consueuit. *Carolus Dei gratia rex Francorum, & Longobardorum, & Patricius Romanorum: Si ecclesiarum Dei seruis munificentiam nostram impertimus, eorumque studiis libenter obsequimur, id nobis ad Augustalis excellentiæ culmen proficere credimus. &, quod cunctis pretiosius est dignitatibus, æternum retributionis præmium capessere non diffidimus.* His igitur sic se habentibus, quod Hadrianus facere prætermiserat, Leo arrepta ex nouis Romanorum turbis occasione sibi explendum existimauit, vt Catholicum eundem, ac potẽtissimum regem firmum simul, ac fidum Christianis atque ipsi Romanæ Ecclesiæ tutorem ac patronum pararet. ipsumque Imperatorio titulo insigniret. diemq; huic solemni proxima Domini Natalicia destinauit. Quod vt celebrius esset, Pipinus rex quoque accitus, bello Beneuentano Vinigiso Duci commisso, in vrbem venit, ac secum ad nouum visendum spectaculum infinitam mortalium turbam attraxit. Res autem in hunc modum adminis-
801. strata est. Vbi dies Nataliciorum aduenit, Carolus summo mane Vaticanam basilicam adiit, atque ad Confessionem progressus solemnem Dei obsecrationem iniuit. Qua perfecta pontifex, qui ex composito aderat, chlamydem Augustalem, & coronam auream pretiosissimam, quam de industria comparauerat, ei imposuit. Quo facto populus vniuersus ter voce clarissima lætissimus acclamauit: CAROLO AVGVSTO A DEO

A DEO CORONATO, MAGNO, ET PIISSIMO IMPERATORI ROMANORVM VITA, ET VICTORIA. Deo inde, diuiſque rite in auxilium inuocatis Imperatorius illi titulus à populo confirmatus eſt. Populari inde acclamatione ſedata pontifex patrem, & filium aſtantes, illum Imperatorem Romanorum, hunc regem Italiæ oleo ſancto perunxit, ac deinde ſacris conficiendis ſe tradidit. Quibus abſolutis Carolus vnà cum Pipino baſilicæ Vaticanæ abacum argenteam & diuerſa vaſa ex auro puriſſimo fabrefacta ad vſum abaci obtulit, Lateranenſi vero Crucem eximiã, ex iacinctorũ gemmis cõflatam, quam Leo in ſupplicationibus præferri Carolo obſequutus inſtituit. Ex quibus ſingulis perſpici poteſt, quàm alienũ à vero ſit, quod quidam ſcripſerunt, hæc omnia à Leone ipſi inſcienti, ac repugnanti Carolo eſſe delata, Carolumq; ſæpe dixiſſe, ſe, ſi Leonis voluntatem præſenſiſſet, nequaquam eo die proceſſurũ in Vaticanum fuiſſe. Cæterum hunc dignitatis Imperatoriæ titulum, cum in Momyllo Auguſtulo vltimo Occidentis Imperatore ante trecentos ferme annos ſub regnũ Gotthorum in Italia defeciſſet, in eodem Occidẽte pontifex renouauit, vt haberet Eccleſia Romana aduerſus infideles, hæreticos, ac ſeditioſos tutorem: cuius officiũ repudiaſſe iampridem Imperator Orientis videretur. Indicat hoc ipſius iuriſiurãdi formula, quo pontifex Imperatorem coronã impoſiturus, obſtrinxit. quæ in antiquiſſimo commentario, qui Ordo Romanus dicitur, memoratur. *In nomine Chriſti ſpondeo, atque polliceor ego N. Imperator coram Deo, & Beato Petro apoſtolo, me protectorem, ac defenſorem fore huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in omnibus vtilitatibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout ſciero, poteroque.* His actis Carolus abiecto Patricij titulo Imperatorem ſe Romanorum, atq; Auguſtum inſcripſit. In hoc ille maieſtatis faſtigio collocatus, officio ſuo conuenire eſt arbitratus, vt Italiam, atq; vniuerſam Chriſtianam remp. ordinaret. Itaque ei curæ, quod reliquũ hiemis fuit, impendit. Accuſatores Leonis, cum capite damnaſſet, rogatu Leonis animum ad clementiam inclinantis ea pœna exemit, atque in exilium egiſſe ſatis habuit. Leges nouas ad Edicta Longobardorum, quas quidem preſens deſiderare vſus videbatur, adiunxit, & res eccleſiaſticas nouis inſtitutis formauit. Eæ leges adhuc Mutinę leguntur cum hoc procœmio: *Carolus diuino nutu coronatus, Romanum regens Imperium, Sereniſſimus Auguſtus omnibus Comitibus, gaſt aldiis, ſeu cunctis reip. per prouinciam Italiæ à noſtra manſuetudine præpoſitis anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti* DCCCI. *Indictione* IX. *anno regni noſtri in Francia* XXXIII. *in Italia* XXXVIII. *conſulatus autem noſtri primo. Cum in Italiam propter vtilitatem ſanctæ Dei eccleſiæ, ac prouinciarum diſponendarum veniſſemus, multæ, atque diuerſæ per vrbes ſingulas ante conſpectum noſtrum quæſtiones venerunt tam de eccleſiaſticis, quam de publicis, & priuatis rebus per ea, quæ ſtatim recitata ex Romana, ſeu Longobarda lege competenti ſententia certamina ſunt. quorum iudicialis ſententia à legis latoribus aut penitus omiſſa eſt, aut à poſteris obliuioni tradita. Quo circa nos conſiderantes vtilitatem noſtram, & populi à Deo nobis conceſſi, ea, quæ ab anteceſſoribus noſtris regibus Italiæ in Edictis legis Longobardicæ ab ipſis editæ prætermiſſa ſunt, iuxta rerum, & temporum conſiderationẽ addere curauimus, ſolliciti, vt neceſſaria, quæ legi defuerant, ſupplerentur, vt in rebus dubiis non quorum libet arbitrium, ſed noſtræ legis auctoritas præualeret.* Paſchate inde peracto Pipinũ aduerſus Beneuentanos remiſit, ac Vinigiſum reuocauit. & VII. Kalendas Maij vrbe digreſſus Spoletum acceſſit. Ibi, dum apud Vinigiſum eſſet, pridie Kalendas, hora noctis ſecunda, maximo terræ motu Italia tota concuſſa eſt. multa vbique ædificia ſed in primis Romæ tectum baſilicæ S. Pauli procubuit. Ob id inſtitutum eſt à Leone, vt præcedentibus tribus Aſcenſionem diebus ſupplicationes ad diuerſa templa haberentur, quam rem Mamertus epiſcopus Viennenſis in Eccleſiam ſuam primus intulerat, ſeque pariter ingentis quondam terræmotus periculo liberauerat. Spoleto inde Rauennam, Rauenna Papiam eſt proceſſum. Ibi cum audiſſet, legatum regis Perſarum ex Oriente ad ſe venientem Piſanum in portum eſſe aduectum, miſſis, qui exciperẽt, nunciis, inter Vercellas, & Eporœdiam vrbem eum audiuit. & Nataliciis S. Io. Baptiſtæ Eporœdię actis Iulio menſe Alpes traiecit. Octobri Iſaac Iudæus regis Perſarum nomine ex Africa elephantem adducens portum Veneris attigit, &, quia propter niuium altitudinem ſuperare Alpes nõ potuit, hiemem Vercellis traduxit. Immanis bellua propter ſui raritatem ingenti ſpectaculo vniuerſæ Italiæ fuit. Dum hæc agebantur, Pipinus in Ducatum Beneuẽtanum ingreſſus Teate oppidum cum præfecto eius Rodelino cepit, ac

subdito igne statim incendit. Quo terrore multa eius ditionis castella in deditionem se contulerunt. Eodem anno Vrbanus Ecclesiæ Aquileiensi præfectus est. Præerat adhuc orientali Imperio Irene, mulier non minore religione, quam prudentia prædita. Huius nuptias auide Carolus expetebat, vt iuncto sibi Orientis Imperio Imperatoriam dignitatem non recenti solum titulo, sed etiam antiqua possessione repræsentaret. Nec secius Irene, secunda Caroli fortuna, ac virtutis claritate permota, pacem habere cum illo cu-
802. piebat. Itaque sequenti anno fœdus vtrinque per legatos inuicem missos percussum, ac confirmatum est. Pontifex etiam legatis suis missis earum nuptiarum se conciliatorem fore professus est. neque Irene conditionem aspernabatur. Quod cum agi Nicephorus Patricius, & Logotheta sensisset, vt id prohiberet, tumultu concitato Irenem comprehendit, eaque Kal. Nouembris abdicat e coacta Imperium ipse, legatis pontificis nondum vrbe profectis, arripuit. Interim in Ducatu Beneuentano varia fortuna res gesta est. Pipinus bello ad singula oppida circumlato Ortonam, & Luceriam diuturna oppugnatione fatigatas adduxit in potestatem, & Vinigisum Ducem Spoletanum præsidio imposuit Luceriæ. Obsessus inde acriter à Grimoaldo Vinigisus, cum aduersa valetudine vteretur, vnà cum ipso oppido venit in ditionem. captiuus tamē summo honore est habitus. Tertio decimo Kalendas Augusti Isaac cum elephante, & cæteris muneribus, quę à rege Persarum mittebantur, Aquas peruenit, & regis nomine omnia à Carolo obtulit. nomen elephanto erat Abulabaz. Carolus, cum in Italia neque magistratus iure dicundo, neque populos dicto audiendo leges seruare suas audisset, Pipinum regem, vt huic rei operam daret, admonuit, scripta hac quæ adhuc extat, in libro legum Francicarum epistola. *Carolus Serenissimus Augustus à Deo coronatus, Magnus, & pacificus, Imperator Romanorum, gubernans imperium, ac per misericordiam Dei rex Francorum, & Longobardorum dilectissimo filio suo Pipino glorioso regi sempiternam in domino salutem. Peruenit ad aures clementiæ nostræ, quod aliqui Duces, eorumque Iuniores gastaldij, vicarij, centenarij, venatores, & cæteri per singula territoria habitantes vel discurrentes mansionaticos, & paruaredos accipiunt non solum à liberis hominibus, sed etiam de ecclesiis Dei, monasteriis videlicet virorum, ac puellarum, & xenodochiis, atque per diuersas plebes insuper seruientes ecclesiarum Dei in eorum opera, id est in vineis, campis seu pratis, nec non & in eorum ædificiis illos faciunt operare, & carnaticum, & vinum contra omnem iustitiam ab eis exactare non cessant, & multas patiuntur oppressiones ipsi ecclesiis Dei seruientes. Ideo Karissime fili has litteras ad tuam dilectionem direximus, vt hoc anno hanc caussam diligenter, ac prudenter inquirere facias. Et si veritas est, quod ita factum sit, deinceps omnimodis emendare, & corrigere studeas. quatenus in diebus nostris citius pax ecclesiarum dei siue illarum seruientum in omnibus conseruetur, & vt merces copiosa nobis, ac tibi exinde iugiter accrescat. Audiuimus etiam, quod quædam capitula, quæ in lege scribi iussimus, per alia loca aliqui ex nostris, ac vestris dicunt, quod nos nequaquam hanc caussam per nosmetipsos conditam habeamus, & ideo eam nolunt obedire, nec consentire, neque pro lege tenere. Tu valde nosti, quomodo, vel qualiter tecum locuti sumus de ipsis capitulis, & ideo tuam admonemus amabilem dilectionem, vt per vniuersum regnum tibi à Deo commissum ea nota facias, & obedire, atque implere præcipias.* Nicephorus Imperio inito rebus pariter conducere suis arbitratus pacem cum Carolo habere, legatos ad Carolum ad Salam amnem castra habentem de feriendo fœdere misit. eos Carolus non benigne solum excepit, sed etiam fœdere icto cum litteris domum remisit. In eo fœdere illud nominatim expressum, vt Veneti inter vtrumque Imperium positi liberi, atque immunes, & ab vtroque securi viuerent, ac sine molestia res suas in regno Italico possiderent. Eo anno magna inter Venetos coorta seditio vrbis Heraclianæ excidio caussam attulit. Christophorus homo Græcus, Oliuolensis episcopus, Ioanne Duce contendente, ac gratiæ Nicephori Imperatoris in ea re seruiente, fuerat constitutus. Quam rem cum iniquo ferrent animo Venetiarum tribuni, Ioannem patriarcham Gradensem, ne illum consecraret, orarant. Itaque Ioannes obsequutus Christophorum non solum non consecrauit sed etiam piorum communione amouit. Quo facto Ioannes Dux vsque adeo exarsit ira, vt Mauricio filio Duce assumpto classem Gradum adduxerit. atque, oppido primo aduētu capto, patriarcham arreptum ex celsissima turri præcipitarit. Ioanni inde mortuo suffectus est studio tribunorum Fortunatus sanguinis illi coniunctione propin-
803. quus. Cui Leo pontifex pallium concessit, indictione x1, duodecimo Kalendas Aprilis.

Is accito

Is accito Obelerio Metamaucensi tribuno cõsilium in Franciam adeundi cepit, vt Carolum aduersus Duces incenderet res Nicephori maiore, quàm par esset, studio complectentes. Quo excepto consilio, Duces subito classem Gradum iterum promouerũt. ac Fortunatum, & Obelerium inde excedere coegerunt. Ij cum se Taruisium contulissent, Obelerius à Venetis exulibus Dux est declaratus. Fortunatus in Franciam, vt constituerat, properauit. Pipinus Vinigiso Duce recepto inducias cum Grimoaldo pepigit, & ad patrem Aquis hibernantem se rettulit. Postero anno Obelerius Taruisio cũ valida armatorum manu egressus repente Metamaucum repetiit, ac Ioanne, Mauricioq; exactis Ducalem ipse coronam accepit, & consensu populi Beatum, ac Valentinum fratres honoris sibi consortes asciuit. Christophoro Oliuolensi episcopo, qui Ioannis, & Mauricij fuerat familiarissimus, vrbe metu profecto statim Ioannes diaconus est suffectus. Fortunatus interim in Franciam profectus Carolum de cæde decessori suo à Ducibus illata edocuit. atq; animũ eorum ad orientale Imperium inclinantem aperuit. & eximie ab eo cultus tale rescriptum elicuit. *Concedit Carolus Imperator Augustus Fortunato patriarchæ Gradi, vt ipse, sacerdotes, serui, & coloni eius in terra sua, in Istria, Romaniola, & Longobardia, & vbicunque, quiete degant. iubetq;, vt in possessionibus, quibus rite inuestitus est, nullus iudex publicus inuste ad causas audiendas, freda exigenda, mansiones, aut paratas faciendas, iniustas redhibitiones inquirendas exactare audeat. Datum Idibus Augusti.* Forte sanguinis ex imagine Crucifixi Saluatoris in Syria effusi portio delata Mantuam fuerat. eaque multis editis miraculis omnium Christianorum pectora incredibili religione perfuderat. Huius rei fama cum per huius anni æstatem ad aures Caroli accidisset, vt erat eximia pietate imbutus, Leonem pontificem per litteras obsecrauit, vti accurate horum miraculorum veritatem vellet ad liquidum explorare, & compertam sibi significare. Ob id Leo Roma egressus Mantuam Nouembri mense venit, &, re cognita, ad Carolum scripsit, cupere se illum, vbicunque terrarum esset, conuenire, & cum eo Dominica Natalicia celebrare. Quo nuncio Carolus excitatus, Carolum filium obuiam ei ad S. Mauricium misit, atque ipse subsequutus Remos occurrit. ibique exceptum primo Carisiacum, vbi solemne Natalicium actum, deinde Aquas perduxit, & post octo dies multis, magnisque muneribus prosequutus per Baioariam in Italiam remisit, datis Rauennam vsque comitibus. Interim Obelerius, & tribuni magno comparato exercitu Heracliam, vnde Ioannes, & Mauricius originem trahebant, in eorum contemptum inuaserunt, atque in ditionem adductam funditus euerterunt. Heracliani, quæ maior erat nobilitatis Venetæ pars, quòd ea per aliquot annos sedes Imperij fuerat, alij Metamaucum, alij Torcellum, sed plerique Riuoaltum petierunt. Fortunatus etiam ex Francia reuersus eodem tempore sedem suam repetiit. Eodem anno Theodorus Hunnorum Cacanus ad Carolum profectus locum sibi dari ad incolendum inter Sabariam, & Carnuntum postulauit caussam afferens, quòd propter continentes Sclauorum incursiones pristinas tenere sedes non posset. Quem Carolus, quòd Christianus esset, voti damnatum, ac magnifice donatum remisit. ac misso contra Sclauos, Boemosque Carolo filio, cum exercitu, Becchonem eorũ Ducem late vastato agro necauit. Maxentius patriarcha Aquileiensis creatus. Ioannes, & Mauricius cum Metamauco pulsi se Mantuam recepissent, Nicephorũ de rebus, quæ euenerant, deque exilio, in quo ipsius caussa erant, fecerant certiorem rumorque increbuerat, Nicephorum, classem ad eos reducendos missurum. Itaq; extremo anno Obelerius, & Beatus Valentino fratre domi relicto vnà cum Paulo Duce, & Donato episcopo Iadertinis Carolum in Theodonis villa cum Pipino, & Ludouico filiis hibernantem adierunt. & post solemne Natalicium magnificis donis cultum rogarunt, vt Venetos, ac Dalmatas in amicitiam reciperet, ac Duces, populosque suos confirmaret. Quibus auditis Carolus haud grauate assensit, ac fœdere concesso dimisit. Ea æstate Sarraceni insulas, & littora Italiæ infesta latrociniis habuerunt, partim ex Africa, partim ex Hispania quas iampridẽ occuparant, euecti. Ea res Pipinum, vt in Italiam reuerteretur, excitauit. Reuersus autem classem in Corsicam insulam, quam Sarraceni ex Hispania inuaserant, misit, eosq; aduentu suo nec opinato perculsos inde se proripere compulit. Vnus Audomarus Comes Genuensis imprudenter cum eis congressus in prælio cecidit. Eodem tempore Nicetas Patricius cum classe in Adriaticum sinum venit, à Nicephoro ad comprimendas intestinas Dalmatarum, Ve-

804.

805.

806.

netorumque discordias missus. Ad eius aduentum Dalmatia nulla expectata oppugnatione in fidem eadem, qua defecerat, leuitate, reuertit. Veneti recepto Niceta Duces, quos ille restituere iussus erat, se recepturos negarunt, ac Beatum Ducem Constantinopolim miserunt, qui sui consilij Nicephoro rationem redderet, atq; excusationem, cur non recepissent, afferret. Sub aduentum Nicetæ Fortunatus patriarcha sibi timens iterum in Franciam abiit. Pipinus his auditis, cum Nicetæ Venetiis agenti obuiam ire, ac socios Venetos in fide retinere pro regia dignitate studeret, tamen hoc anno nihil tentauit. Sequenti vero, cum aduersus eum Venetiis agentem ducere instituisset, tamẽ pactis vsque ad mensem Augustum induciis quieuit. Ita Nicetas Constantinopolim abiit. Eodem anno Carolus Burchardum Comitem Stabuli aduersus Sarracenos Corsicam adhuc vexantes misit, qui prælio cum eis contracto tredecim naues eripuit, atque hostes cum insigni cæde fugauit. Postero, cum iam tempus induciarum exisset, Paulus prę-
fectus Nicetæ loco à Nicephoro ad bellum missus classem in Dalmatiam primũ, deinde Venetias appulit, & succedẽte hieme partem eius ad Comaclum insulam Venetorum finibus obiectam misit. Ibi satis constat summo esse prælio decertatum. ab vtra vero parte victoria steterit, parum conuenit, Venetis scriptoribus hoc decus ad Paulum, Francis vero ad Pipinum trahentibus. Ea res facit, vt credam, magna vtrinq; strage pugnatum. Itaque haud difficile factu fuit, vt vterque sequenti anno ad pacem animos inclinaret. resque sine dubio conuenisset, nisi Obelerius totum negociũ impedisset. Qua de re in vtriusque offensionem incurrit. Eo anno Græci, qui Orobitæ dicebantur, Populonium maritimum Etruriæ oppidum captum diripuerunt. Sarraceni vero Sardiniam rursus aggressi pridie paschatis Aleriam oppidum occuparũt, & præter episcopum, ac paucos ætate, ac morbo confectos in ea nihil reliquerunt. Rauennę Valerius archiepiscopus factus. Carolus Nouembri mense conuentum Aquis habuit de processione Spiritus sancti, quam in quæstionem Ioannes quidam monachus Hierosolymis reuocauerat. atque eius rei definiendæ caussa legatos Romam ad pontificem misit. Sequitur inde annus octingentesimus decimus magno bello Pipini regis cum Venetis gesto nobilitatus. Eius belli historia varie adeo à Francis, Venetisque commemoratur, vt neque in caussa, neque in euentu eius consentiant. Ac Franci quidem scribunt, Pipinum perfidia Ducum Venetorum impulsum terra, marique Venetiam inuasisse, eaque cum Ducibus bello subacta ad vastanda Dalmatiæ littora classem misisse, verum, Paulo Cephaleniæ præfecto cum classe Orientali subsidio accurrente, domum re infecta reuersum esse. Sin autem Venetos sequimur, Pipinus iussu patris hoc bellum intulit, vt Obelerium, & Valentinum Duces reduceret, quos Beatus frater Constantinopoli reuersus, tanquam Francis amicos, vrbe, Ducatuque depulerat. Belli vero vt apparatus, sic etiam exitus fuit memorabilis. Pipinus naualibus, terrestribusque copiis expeditis Rauenna profectus in æstuarium Venetiæ venit, ac statim Brondulum, Clodiam, Pelestrinam, & Albiolam oppida, littoraque, quæ æstuario prætenta sunt, occupauit, atque inde recta Metamaucum, quæ tum Ducum regia erat, perrexit. Qua re perculsi Metamaucenses coniuges, liberos, omnemque pretiosiorem suppellectilem in lembos raptim imposuerunt, atque in Riuum altum, & Oliuolam cum Beato ipso Duce se receperunt, rati eas insulas ab hostili impressione magno intercedente canali fore securiores, quorum exemplum sequuti alij quoque ex aliis insulis tribuni populos & ipsi suos ad communem tuendam libertatem eò continuo traduxerunt. Pipinus cum Metamauci nihil, nisi domos vacuas repperisset, eas diruit, ac littore toto percurso vsque ad Portum peruenit. Ibi cum omnem belli summam ad Oliuolam, & Riuoaltum constitisse, omnesq; Venetorum copias ad eum locum tenendum collatas esse audiret, eum inuadere statuit. Verum maioribus nauigiis eò penetrari non posse à peritis regionis edoctus, ex proximis amnibus lintres omnes contraxit. ad quos, quia satis multi non erant, rates ex trabibus compactas adiecit. ac castellorum in modum munitas affatim armis, virisque repleuit. atque eas aduersus hostes, Obelerio facilem victoriam pollicente, immisit. Rates partim accessu æstus, partim remulco lintrium, partim longis militum pilis impulsę aliquanto spatio cursum prospere confecerunt. vbi vero in altiorem aquam sunt prouectæ, neque contis amplius impelli, neque propter grauitatem suam remulco trahi longius potuerunt. Id cum Veneti sensissent, atq; æstu decedente, iamque in contrariũ

807. 808. 809. 810.

rapiente

rapiente Francos laborantes vidissent, continuo leuibus lintribus, quibus abundabant, se intulerunt, ac remulcis incisis rates à lintribus separarunt. Quo facto lintres ipsos adorti plerosq; aut fluctibus submerserunt, aut in potestatem adductos pessime habuerunt. Inde rates, quæ in paludes ab ipso æstus impetu abreptæ subsederant, vsque adeo vrgere cœperunt, vt Franci tenui vado confisi in aquam se demitterent, quò pedibus ad littus perfugerent. Verum opinione sua decepti mox obruti limo cæsi omnes, aut capti sunt. Pipinus, qui cum paucis Metamaucum fœlicem rei exitum opperiens se rettulerat, vbi tantam suorum cladem audiuit, mœstus Obelerio, & Valentino secum ductis Rauennã repetiit. Hac tanta victoria parta ingens inter Venetos gratulatio facta. nouaq; formandæ reip. consilia inita. Beatus Dux cum Metamaucum excisum videret, animum ad sedem in Riuum altum, & Oliuolam traducendam adiecit, eas propter magnitudinem suã satis amplas ad vicinorum populorum multitudinem, & reip. quam sibi pollicebatur, dignitatem recipiendam fore arbitratus. atq; tribunis, & primoribus insularum in consilium aduocatis ex eorum auctoritate regiam eò traduxit. Beato vero, antequam res ad exitum perduceretur, vita functo Angelus Particiacus Dux substitutus incœpta persoluere institit. Itaq;, cum Riuoaltum Duci, Oliuolam episcopo destinasset, prima Ducalis prætorij, quo loco nunc est, fundamenta iecit. Vrbs tota Riuoaltum, & Oliuolam continens post vno Venetiarum nomine appellata. Hæc eius vrbis, & reip. quæ ad hunc vsq; diem opulentissima, atque amplissima fuit, principia fuisse feruntur, quæ tum terminis à Grado ad Caput aggeris angustissimis claudebatur. Interim Pipinus Rauenna Mediolanum profectus VIII. Idus Iulias est mortuus, vir, si diutius vita suppeditasset, virtutis magnitudine patriam, auitamq; gloriam facile adæquaturus. Cadauer eius Veronam delatum sepultum est in monasterio S. Zenonis, quod rex ipse construxerat, atque opimis possessionibus exornarat. Hoc sepulchrum alte terra obrutum Veronenses in cœmeterio monasterij hodie ostendunt. Eodem anno Valerium archiepiscopum Rauennatem extinctum Marinus est subsequutus. & Corsica nouis Sarracenorum incursionibus afflictata. Immaturam Pipini filij mortem Carolus acerbissime tulit. Itaque partim ætate, partim mœrore confectus posthac omnia ad ocium, & quietem consilia contulit. Prima cura fuit pacis, & religionis. Pacem cum Nicephoro Octobri mense à legato eius rogatus Aquis composuit, & legatos præcipuos ad eam sanciendam Cõstantinopolim misit. quibus Obelerium quoq; olim Ducem Venetorum adiunxit. Sequenti vero anno, cum sæpe graui valetudine tentari cœpisset, thesaurum suum magna ex parte ex vestibus, aliaq; suppellectili pretiosa cõstantem pij muneris loco ecclesiis regnorum suorum metropolitanis, quæ vna, & viginti erant, legauit. quarum quinq; tum Italia continebat, Romam, Rauennam, Mediolanum, Aquileiam, & Gradum. Inde pridie Nonas Decembris cum hybernatum Aquas venisset, Carolum filium natu maximũ perdidit. Proximo vero, ad domesticum ex duorum filiorum intempestiua morte mœrorem tristi simul illo quoq; rumore perculsus est, Sarracenos ex Africa, & Hispania sociatis quasi armis ad littora Italiæ depopulanda concurrere. Itaque mature sibi tantis detrimentis occurrendum ratus conuentu Aquis peracto Bernardum, Pipini filium, egregiæ virtutis adolescentem cum exercitu propere ire in Italiã iussit, Vallone patruele alterius Bernardi filio expeditionis socio dato. Interim Sarraceni tanto accepto apparatu deterriti Italiam omiserunt, atque alij se in Corsicam, alij in Sardiniam intulerunt. Ex quibus qui attigere Sardiniam, prope omnes occidione occisi sunt. Grimoaldus Princeps Beneuentanus, qui graui cum Pipino bello contenderat, saniore vsus consilio arma posuit, atque oratores de pace ad Carolum misit, eamq; septem millibus solidorum aureorũ obtinuit, quotannis tributi nomine persoluẽdis. In Græcia Nicephorus Imperator post multas, & insignes victorias in Mœsia contra Bulgaros partas demum VIII. Kalendas Augusti commisso cum Crumo rege prælio cecidit. eiq; Michael Rangabe, gener eius, Imperator successit. Hic legatos Caroli ad Nicephorum missos de fœdere renouando agentes libenter audiuit, atq; eis proficiscẽtibus suos ad Carolum addidit. vt fœdus pactum cum Nicephoro confirmarent. Legati, cum Aquas adissent, fœdus instaurarunt id, in quo libertati, atque immunitati Venetorum præcipue cauebatur. tabulisque confectis Græca oratione laudes Caroli celebrarunt, Imperatorem eum, & Basileum nominantes. &, cum domum redeuntes Romam diuertissent, easdem tabulas in basilica Vaticana à

811.

812.

813. Leone pontifice receperũt. Quare cognita Carolus ineunte vere Amalharium archiepiſcopum Treuirenſem,& Petrum Nonantulanum abbatem ad eundem pro eodẽ ſanciendo fœdere miſit. Michael in Moeſiam cum exercitu aduerſus Crumum profectus, atq; inde fugatus præ dolore monachum induit, ac Leoni Armenio Bardæ Patricij filio Imperium tradidit. Hic quò meliorem ad res gerendas fortunam,eò deteriorem ad Catholicam colendam religionem attulit voluntatem. Crumum enim caſtris in Thracia poſitis ſæuientem, eruptione facta incautum excepit, ac grauiter vulneratum fuga ſibi conſulere,& domum redire coegit. Verum ea victoria elatus nouam aduerſus ſanctas imagines ſeditionem exciuit, praua ſcilicet monachi cuiuſdam oratione impulſus, qui breui eum regnum cum vita amiſſurum, niſi cultu idolorum abſtineret, indixit. Itaque propoſito edicto omnes tolli imagines imperauit, & Nicephorum patriarcham edictũ illud incuſantem,& cultum imaginum defendentem in inſulam Præconneſum relegauit,ac Theodotum ei ſubſtituit. qui Leoni gratificans & ipſe acriter imagines oppugnauit. Cum hoc etiam fœdus renouatum,in quo de libertate,immunitate,& quiete Venetorum continebatur. Eodem anno Clodienſes,& cæteri,qui Pipini bello æſtuaria,inſulasq; reliquerant,domos ſuas repetiuerunt, easq; reficere contenderunt. Sarraceni ex Corſica in Hiſpaniam cum præda redeuntes ab Irmingario, Comite Emporitano, octo nauibus ſpoliati ſunt. Itaque, vt id damnum reſarcirent, Centumcellas Etruriæ, & Ninæam Prouinciæ oppida adorti vaſtauerunt. Sardiniam inde aggreſſi multis amiſſis, fortiter inde repulſi ſunt.

CAROLVS IMP. ET CVM BERNARDO N. REX.

CAROLVS inde Nouembri menſe alium Aquis conuentum egit. Ibi,cum ſe affecta iam ætate,& parum agendis rebus idonea cerneret, vt honeſtis imperandi laboribus opportunos ſibi ſocios compararet,ac ſimul imminentibus domeſticorum diſſidiorum incommodis obuiam iret,quinto decimo Kalendas Decembris Ludouicum filium ex Aquitania euocauit,atq; ipſum præſentem conſortem Imperij, Bernardum vero nepotem abſentem regem Italiæ declarauit. Res agebatur in templo D. Virginis ab eo conſtructo,circũſtantibus regnorum ferme omnium profanis,ſacratisq; proceribus.& corona aurea ſuper aram maximam erat de induſtria collocata. Itaq; audientibus,atq; approbantibus omnibus ad Ludouicum verſus, Accede,inquit,Ludouice,& coronam capiti tuo non dignitatis ſolum ornamento,ſed regnis etiã noſtris,& reip. Chriſtianæ præſidio lætus impone.ac mecum vna Imperium auſpicatis poſt hac conſiliis moderare. Paruit voluntati patris filius,& corona accepta ſimul principes apud ſe Sacramenta dicere iuſſit. Id deinde inſtitutum poſteri reges tenuerunt, vt viuentes filios alios ſibi ſocios Imperij cooptarent,alios regnorum hæredes relinquerẽt.ex quo opes Francorum,quæ regnante Carolo maximẽ,ampliſſimæq; fuerunt,demum prope cum ingenti Franci nominis gloria ad nihilum reciderunt. Carolus inde,& Ludouicus,cum nouis regnum legibus ſtabilirent,ita de epiſcoporum electione ſanxerunt. *Sacrorum canonum non ignari, vt Dei nomine ſancta Dei eccleſia ſuo liberius potiatur honore,aſſenſum eccleſiaſtico ordini præbemus,vt epiſcopi per electionem cleri,& populi ſecundum ſtatuta canonum de propria diœceſi remota perſonarum,& munerum acceptione ob vitæ meritum,& ſapientiæ donum eligantur,vt exemplo,& verbo ſibi ſubiectis vſquequaq; prodeſſe valeant.* Ex quo apparet, Carolum decreto, vt diximus,Hadriani renunciaſſe. Ludouicus inde maximis muneribus oneratus in Aquitaniam rediit. In Italia vero Bernardus iuſſu Caroli rex ab archiepiſcopo Mediolanenſi Modoetiæ coronatus regnum adminiſtrare patris exemplo inſtituit. Cum hic rerum ſtatus in Italia eſſet,ac nouo Bernardi regno ſummã omnes in ſpem erecti tranquillitatis,& ocij diuturni fuiſſent,ecce grauis repẽte caſus incidit,qui ingẽti omnia luctu,ac mœrore
814. cõpleuit. Siquidẽ Carolus hyberna Aquis agẽs ſubita febri Ianuario mẽſe,ac mox ſæuo lateris dolore corripitur.& v. Kal.Febr.moritur.Sepultus eſt in æde D.Dei Genitricis à ſe cõſtructa,vir bello,paceq; ſummus,iuſtitię litterarumq; cultor eximius,atq; omnium Imperatorũ poſt Conſtantinũ Magnum,quẽ vt cognomine,ſic virtute æquauit,ſine cõtrouerſia maximus.ac pcipuus Italiæ reſtitutor,& Catholicæ Eccleſiæ aſſertor habẽdus.

LVDO-

LVDOVICVS IMP. CVM BERNARDO FRATRIS FILIO REGE XXV.

NVNCIO mortis patris accepto Ludouicus ex Aquitania properè Aquas reuertit, ac statim à populis Caroli iudicium, voluntate mq; sequutis magno animorum consensu paterno in solio confirmatus vniuersa regnorum Imperiiq; iura suscepit. Omniũ autem primum testamentum patris cum inspexisset, summa cura explere contendit. Itaq; mandatis eius insistens mensam argenteam, quæ forma quadrangula descriptionem vrbis Constantinopolitanæ complectebatur, basilicæ Vaticanæ largitus est, alteram vero, quæ rotunda Romanæ vrbis effigiem exprimebat, Ecclesiæ Rauẽnati. Inde ad ordinanda, vt res monebat, regna conuersus conuentum Aquis egit. Ibi primum omnium legatos ad põtificem destinauit, per quos se imitatione patris Ecclesiæ Romanæ perpetuum fore defensorem ostendit. & legationes, quæ aut ad patrem, aut ad se missæ fuerant, benigne audiuit. atq; iis dimissis Nordbertum episcopum Regiensem, & Richouium Pictauium Comitem ad renouandam cum Leone Imperatore amicitiam misit. Bernardum, fratris Pipini filium, regem ad se ex Italia euocatum, maximis muneribus prosequutus, vt Italia virtute, ac fide administranda laudem patris assequeretur, est adhortatus. Cum Grimoaldo Duce Beneuentano pacem ita firmauit, si tributum idem penderet, quod cum patre pepigerat. Demum ius populis comiter dicere, atque Ecclesiis, & ciuitatibus Caroli patris beneficia, vt quodque repetitum est, liberaliter institit affirmare. Carolo ex humanis rebus subtracto, cuius metu omnis facile in officio continebatur Italia, principes Romani rursus coniurationem Leonis pontificis interimendi fecerunt. qua per indicem ad Leonem delata omnes digni vltimo supplicio iudicati sunt. Hoc vero vbi Ludouicus postero anno, cum in Saxoniam iret, accepit, Francfordia decedens, Bernardum regem, quem secum adhuc habebat, primo quoque tempore in Italiam ire, & rem compertam sibi significare præcepit. Bernardus Romam profectus, quanquã graui morbo implicitus, cuncta ingenti solertia inquisiuit, quæque comperit, per Geroldum Comitem ad Ludouicum omnia detulit. Quem legati Leonis Ioannes episcopus Syluæ Candidæ, Theodorus Nomenclator, & Sergius Dux subsequuti Ludouico de omnibus criminibus, quibus caussa Leonis onerabatur, satisfecerunt. Interim Leo vehementissime ægrotauit. Quod vt Romani inimici eius senserunt, firma satellitum manu contracta omnes villas nuper ab eo singularum ciuitatum in agris constructas inuaserunt, ac direptas incendio concremarunt. inde Romam ire, vt quæ sibi per vim erepta querebantur, reciperent, perrexerunt. Qua re præcepta Bernardus, quòd ipse adhuc æger erat, per Vinigisum Ducem Spoletanum eos ab eiusmodi conatu auertit, atque de omnibus rebus, vt gestæ erant, Ludouicum edocuit. Eodem anno Nordbertus, & Ricouius legati ad Ludouicum reuersi fœderis instaurati tabulas Constantinopoli rettulerunt. Eorum quoque sermone cognitum est, mense Augusto per continuos quinque dies terræ motum grauiter adeo Thraciam afflixisse, vt & Vrbis ædificia plura deiecerit, & aliarum ciuitatum populos fœdis ruinis oppresserit. Petro archiepiscopo Mediolanensi mortuo Odbertus est substitutus. Postero Leo morbi diuturnitate confectus pridie Idus Iunij vitam reliquit. eique paucis post diebus Stephanus diaconus successit, qui Quartus est appellatus. Hic statim per legatos Ludouicum Imperatorem designatũ de consecratione sua commonefecit, simulque ostendit, se iter in Franciam adornare, vt ipsum instituto more Imperatorem inungeret, & cum eodem de ratione constituendæ Ecclesiæ consultaret. Quare duobus, quàm consecratus fuit, mensibus iter ingressus est. narrant quidam, cum Rauennam ex itinere peruenisset, ibi diuinis operatum auido, ac religioso populo sacrata Christi sandalia ostendisse. Stephani voluntate perspecta Ludouicus mirifice lætatus cum propere legatos illi obuiam, qui Remos eum adducerent, summos homines misit, tum ipse aduentum eius præueniens cum honestissima optimatum caterua occurrit. consecratio inde in ante diem quartum Kalendas Septembris, quæ dies dominica erat, indicta est. Postquam ea accessit, ac principes, populique frequentes noui spectaculi gratia conuenerunt, põtifex Ludouico, atq; Hirmingarde coniuge præsentib. rem diuinam ritu pontificio fecit. ac mox illum Augustum, hanc

815.

816.

Augustam pronunciauit,& corona pretiosissima imposita, quam secum Roma detulerat, oleo sancto perunxit. amicitia sanctissime confirmata Ludouicus præter cætera crucem magni pretij basilicæ Vaticanæ donauit,ac Romanos,qui propter flagitia aduersus Ecclesiam,& Leonem admissa captiui in Francia tenebantur,dimisit. Ad extremum salutaribus Italiæ,Ecclesięq; consiliis agitatis pontifex Romam Imperator Compendium se recepit. Ex Compendio inde Aquas in hyberna processum. Ibi legatus Imperatoris Leonis Nicephorus est auditus, de finibus Dalmatarum, ac Foroiulienſium agens. ad eamq; disceptationem Cadolachus Dux Foroiuliēsium,ad quem ea res pertinebat, ad-
817. hibitus. Sequenti anno Stephanus VIII. Kalendas Februarias, tertio, quàm Romã redierat,nondum transacto mense extremum vitæ spiritum edidit. In eius locum Romanus clerus,populusq; Paschalem,presbyterum S. Praxedis,pontificem sublegerunt. Is, simulatq; consecrationem accepit, legatos cum muneribus ad Ludouicum, & litteras misit,quibus se inuitum,& reluctantem pontificem creatum significauit. Duobus post mensibus Ludouicus adhuc Aquis agẽs feria quinta,qua cœna Domini celebratur,cum è templo sacris solemnibus peractis se referret domum,sublicia,per quam trãsibat,porticu procidente vnà cum optimatibus viginti procubuit. ac, cæteris variis casibus circunuentis,ipse plus periculi,quàm cladis contraxit. Itaq; diligentia medicorum intra viginti dies ex omni contusione sanatus omnium principum,populorumq; suorum conuentum egit. Ibi cum multa alia regnis salutaria statuit,tum in primis in conspectu omnium Lotharium maximum natu filium Imperatorem,& regem Franciæ, Pipinum vero Aquitaniæ,Ludouicum Bauariæ declarauit. & cum Paschalis põtifex Theodoro Nomenclatore misso pactum,quod cum decessoribus suis à patre, auoq; eius factum fuerat,sibi confirmari postulasset,haud grauate petitioni eius indulsit. Tabulæ eius Confirmationis hæ sunt. *Ego Ludouicus imperator Augustus statuo,& concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro Principi apostolorum,& per te Vicario tuo domino Paschali summo pontifici,ac vniuersali papæ,& successoribus eius in perpetuum,sicut à prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate,& ditione tenuistis,& disposuistis ciuitatem Romanam cum Ducatu suo,& suburbanis,atque viculis omnibus,& territoriis eius montanis,& maritimis littoribus, ac portubus,seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, & viculis in Tusciæ partibus, id est portum, Centumcellas Cære, Bledam, Maturanum, Sutrium, Nepet, Castellum Gallesij, Ortam, Polimartiũ, Ameriam, Tudertum, Perusium, cum tribus insulis suis, id est maiorem, & minorem Puluensem & lacum, Narniam, Otriculos cum omnibus finibus, ac territoriis ad supradictas ciuitates pertinentibus. Simili modo & in partibus Campaniæ Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrium, Patricum, Frusinonem cum omnibus finibus Campaniæ, nec non & Tibur cum omnibus finibus, & territoriis ad easdem ciuitates pertinentibus. Nec non exarchatum Rauennatem sub integritate cum suburbanis, ciuitatibus, oppidis, & castellis, quæ piæ recordationis Dominus Pipinus rex, & bonæ memoriæ genitor noster Carolus Imperator beato Petro apostolo, iam dudum per donationis paginam restituerunt, hoc est ciuitatem Rauennam, & AEmiliam, & Bobium, Cæsenum, Forumpopilij, Forumliuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, & Adriam, & Gabellũ cum omnibus finibus, territoriis, atque insulis, in terra, mariq; ad supradictas ciuitates pertinentibus. Simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Humanam, AEsium, Forum Sempronij, Montem Feretri, Vrbinum, & territorium Balnense, Calles, Luceolos, Eugubium cum omnibus finibus, & terris ad easdem ciuitates pertinentib. Eodem modo territorium Sabinense, sicut à genitore nostro Carolo Imperatore beato Petro per donationis scriptum concessum est, & sub integritate, quemadmodum ab Iterio, & Maienario abbatibus illius missis inter idem territorium Sabinense, & Reatinum diffinitum est: Item in partibus Tusciæ Longobardorum Castellum Felicitatis, Vrbinetum, Balneum regis, Ferenti castrum, Viterbium, Marcam Tuscanam, Populoniam, Soanam, Rosellas: Et insulas Corsicam, Sardiniam, & Siciliam sub integritate cum omnibus adiacentibus, ac territoriis, ac maritimis littoribus, portubus ad supradictas ciuitates, & insulas pertinentibus. Item in partibus Campaniæ Soram, Arces, Aquinum, Teanum, & Capuam: Et patrimonia ad potestatem, & nostram ditionem pertinentia, sicut est patrimonium Beneuentanum, & Salernitanum, & patrimonium Calabriæ inferioris, & superioris, & patrimonium Neapolitanum, & vbicunque in partibus regni, atque imperij à Deo nobis commissi patrimonia nostra esse noscuntur. Has omnes supradictas prouincias, vrbes, ciuitates, & oppida, atque castella, viculos, & territoria, simulq; & patrimonia iam dictæ ecclesiæ tuæ beate Petre*

tre Apostole, & per te beato vicario tuo spirituali patri domino Paschali summo pontifici, ac vniuersali papæ, eiusque successoribus vsque in finem seculi eo modo confirmamus, vt in suo detineant iure, principatu, atque ditione. Simili modo per hoc nostræ confirmationis decretum firmamus donationes, quas piæ recordationis dominus Pipinus rex auus noster, & postea dominus, & genitor noster Carolus Imperator beato apostolo Petro spontanea voluntate contulerunt. Necnon & censum, & pensionem, seu cæteras donationes, quæ annuatim in Palatium regis Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia Lombardorum, siue de Ducatu Spoletano, sicut in suprascriptis donationibus cõtinetur, & inter sanctæ memoriæ Adrianum papam, & dominum & genitorem nostrum Carolum imperatorem conuenit, quando idem pontifici eidem de suprascriptis Ducatibus, id est Tuscano, & Spoletano suæ auctoritatis præceptum confirmauit, eo scilicet modo vt annis singulis prædictus census ecclesiæ beati Petri apostoli persoluatur, salua super eosdem Ducatus in omnibus nostra ditione, & illorum ad nostram partem subiectione. Cæterum, sicut diximus, omnia superius nominata ita ad nostram partem per hoc nostræ confirmationis decretum roboramus, vt in nostro, nostrorumq; successorum permaneant iure, principatu, atque ditione, vt neque à nobis, neq; à filiis, vel successoribus nostris per quodlibet argumentum, siue machinamentum in quacunq; parte muniatur nostra potestas, aut nobis de suprascriptis omnibus, vel successoribus nostris inde aliquid subtrahatur, de suprascriptis videlicet prouinciis, vrbibus, ciuitatibus, oppidis, castris, viculis, insulis, territoriis, atque patrimoniis, necnon & pensionibus, atq; censibus, ita vt neque nos ea subtrahamus, neque quibuslibet subtrahere volentibus consentiamus, sed potius omnia quæ superius leguntur, id est prouincias, ciuitates, vrbes, oppida, castella, territoria, patrimonia, atque insulas, census & pensiones ecclesiæ beati Petri apostoli & pontificibus in sacratissima illius sede in perpetuum residentibus inquantum possumus defendere nos promittimus, adhoc vt omnia ea nullius ditionis ad vtendum, & fruendum, atque disponendum firmiter valeat obtinere. nullamq; in eis nobis partem, atque potestatẽ disponendi, vel iudicandi, subtrahendi, vel minorandi vendicamus, nisi quando ab illo, qui eo tempore huius sanctæ ecclesiæ regimen tenuerit, rogati fuerimus. Et si quilibet homo de suprædictis ciuitatibus ad vestram ecclesiam pertinentibus ad nos venerit subtrahere se volens de vestra iurisdictione, vel potestate, vel quamlibet aliquam iniquam machinationẽ metuens, aut culpam commissam fugiens, nullo modo eum aliter recipiemus, nisi ad iustam pro eo faciendam interceßionem: ita duntaxat si culpa, quam commisit, venialis fuerit inuenta. sin autem, comprehensum eum ad vestram potestatem remittemus, exceptis his, qui violentiam, vel oppreßionem potentiorum paßi ideo ad nos veniant, vt per nostram interceßionem iustitiam accipere mereantur. Quorum altera conditio est à superioribus valde disiuncta. Et quando diuina vocatione huius sacratissimæ sedis pontifex de hoc seculo migrauerit, nullus de hoc regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publice aut priuatim veniendi, aut electionem faciẽdi, nullusq; in ciuitatibus, aut in territoriis ad ecclesiæ beati Petri apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc præsumat facere, sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem diuina inspiratione, & beati Petri interceßione omnes Romani vno consilio, atque concordia, sine aliqua promißione ad ordinem pontificatus elegerint, sine aliqua ambiguitate, atque contradictione more canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos, & inter illum amicitiam, & charitatem, & pacem consocient, sicut temporib. piæ recordationis domini Caroli atq; aui nostri, siue domini Pipini aui nostri, vel & Caroli imperatoris genitoris nostri consuetudo erat faciendi. Hæc autem vt ab omnibus Dei ecclesiæ fidelibus, & nostris firmum esse credatur, firmiusq; per futuras generationes, & secula futura custodiatur, papæ manus signaculo, & venerabilium episcoporum, atque abbatum, vel etiam optimatium nostrorum subiureiurãdo promißionibus, & subscriptionibus pactum nostræ confirmationis roboramus, & per legatum sanctæ ecclesiæ Theodorum nomine domino Paschali papæ direximus.** Ex his apparet, Pipinum, & Carolum partim concessisse, partim concessa Ecclesiæ confirmasse Romam cum Ducatu Romano, qui circumiecta Etruriæ, & Latij oppida contineret; Rauennã cum Exarchatu; Pentapolim, quæ post Marchia Anconitana est dicta; Ducatum Tuscanum, siue partem Tusciæ Longobardorum, quæ ita dicebatur, quia & altera Tuscia erat Ecclesiæ, cuius caput erat Perusia; insulas, Corsicam, Sardiniam, & Siciliam; Campaniæ partem, cuius caput erat Capua à Duce Beneuentano possessa; patrimonia ad se pertinentia Beneuentanum, Salernitanum, Calabriæ superioris, & inferioris, & Neapolitanum; item censum,

& pensionem,quæ quotannis in Palatium regis Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia Longobardorum,siue de Ducatu Spoletano; nec non Tuscanum, Spoletanumq; Ducatum. Ludouicum vero omnia supra memorata cõfirmasse. eosdem etiam concessisse,vt Romani nouum pontificem pro iudicio suo crearent, modo sine tumultu,& largitione,& creatum consecrarent,modo pontifex se per legatos de sua consecratione commonefaceret,& pacem secum sanciret. quam rem nominatim admonuisse non fuit alienum,quia comitia pontificia ad Romanorum auaritiam,& ambitionẽ coercendam variis post fuerunt legibus astringenda. Nuncio in Italiam de diuisione regnorum à Ludouico facta perlato Bernardus rex à proceribus Francis inductus regni Franciæ Ludouico eripiendi consilium iniit, id ad se potius pertinere iampridem persuasus, qui Pipino maiore Caroli filio esset natus,quàm ad Ludouicum ipsum, qui Pipino ætatis iure concederet.atq; omnibus Italiæ ciuitatibus in sua verba iurare iussis,saltus Alpiũ idoneis impositis præsidiis confirmauit.eius coniurationis affines ex Italia fuisse Anselmus Mediolanensis,& Volfoldus Cremonensis antistites arguuntur. Ludouicus, cum de Vogeso Aquas reuertens trepido nuncio hæc à Bernardo comparari audisset,confestim magnum è Francia,atq; Germania exercitum euocauit, atq; aduersus eum contendere properauit. Quod vbi Bernardus sensit, metu perterritus, maxime, quòd se à suis quotidie deseri cerneret,arma posuit,atq; vltro Ludouico ad Cabillonem sedenti se tradidit. quem cæteri imitati sponte sua omnia, sicut acta erant, enunciarunt. Ludouicus coniuratione nudata,ac seditiosis omnibus in potestatem adductis Aquas in hyberna se
818. rettulit. Proximo anno Fortunatus patriarcha veteris priuilegij sui confirmatione à Ludouico recepta,& reconciliata cum Venetis gratia,ecclesiã Gradensem repetiit,ac Ioannem abbatem,qui illam inuaserat,ad monasterium redire coegit.In Ducatu vero Beneuentano tumultus nouus exortus.Radelchis Comes Compsanus inita defectione Grimoaldum Principem Beneuentanum occidit,atq; ei Siconem substituit. inde facti pœnitentia ductus collo cathena implicito ad monasterium S. Benedicti se contulit. Sico Neapolim diuturna fatigatam obsidione recepit,atq; inde Beneuentanum corpus S.Ianuarij martyris deportauit. Paucis post Pascha diebus Ludouicus iudicium de coniuratis exercuit. Cum iudices Bernardum, ac reliquos coniurationis auctores rei capitalis damnassent,ipse Bernardum luminibus orbasse satis habuit. Episcopos conuentus decreto abdicatos in monasteria condidit.cæteri pro cuiusque merito aut exilio, aut sacratonsione multati. Decessit inde Bernardus XV. Kal. Maij,sepultus Mediolani in æde S. Ambrosij. in qua nunc etiam cippus eius inuisitur cum hoc elogio. *Bernardus ciuilitate mirabilis,cæterisq; piis virtutibus inclytus rex hic requiescit. regnauit annos* IIII. *Menses* V. *obiit* XV. *Kalend. Maij Indictione* XI. *filius Piæ memoriæ Pipini.*

LVDOVICVS PIVS IMP. ET REX SOLVS.

Eo mortuo Ludouicus regnum per legatos administrans Brittonibus bellum intu-
819. lit.quo perfecto Hirmingarde vxore V. Nonas Octobris amissa Aquas reuertens Heristallium venit. Ibi multorum principum legati auditi:in primis autem Siconis Beneuenti Ducis,& Kiudeuiti Pannoniæ inferioris. Sico donis oblatis necis Grimoaldi crimen à se auertebat,& Ducatum sibi confirmari petebat. Kiudeuitus res nouas moliens Cadolachum Ducem Foroiulienſem crudelitatis, atq; insolentiæ accusabat. Siconi pax data, Kiudeuito bellũ indictum est. Aquas inde progressus post Natalicia Domini conuentum episcoporum,ac principum habuit,in quo statum ecclesiarum,ac monasteriorum formauit,ac veteribus legibus nouas aliquot valde necessarias addidit. Qua cura perfunctus nouarum nuptiarum auidus inspectis plerisq; nobilium filiabus Iudithẽ Velfonis Comitis filiam duxit, virginem præter cæteras specie, ac pulchritudine insignem. Ex qua Carolum inde suscepit, qui Calui cognomen atq; Imperij titulum tulit. Interim Cadolachus,qui Ludouici iussu exercitum aduersus Kiudeuitum in Pannoniam duxerat,re parum prospere gesta recessit. ea re superbia Kiudeuitus elatus legatos compositionis caussa ad Ludouicum misit,& se certis, quas ferebat, conditionibus, imperata facturum est pollicitus.quibus non acceptis Ludouicus alias ei tulit; quas aspernatus Kiudeuitus

deuitus belli cauſſa vicinas ciuitates ad arma ſolicitauit. Cadolachus repente morbo abſumptus Baldericum ſucceſſorem accepit. is in Carantanorum regionem, quæ ad Kiudeuitum defecerat, ingreſſus Kiudeuiti exercitum occurrentem iuxta Drauum flumen adortus ſtragem ingentem dedit, & maiorem aliquanto pauorem, ac tumultum fecit. Sequenti anno, qui ab ortu Chriſti octingenteſimus viceſimus fuit, Ludouicus conuen- 820.
tu Aquis acto in vnam Pannonici belli curam intentus conſtituit, vt tribus exercitibus tribus in partibus Pannonia peteretur, ac populata vaſtataque prouincia Kiudeuitus ad pacem petendam adigeretur. itaq; primo vere, ſimulatq; in agris pabuli copia fuit, exercitus tres in Saxonia, Franconia, Alemania, Baioaria, atq; Italia conſcripti præſto fuerũt, atq; vnus ex Italia per Noricas Alpes, alter per Carantanos, tertius per Baioariam, & Pannoniam ſuperiorem iniuit. ac duo quidem dexter, ac ſiniſter ægrius ingreſſi fines ſunt, ille, quòd in Alpibus traiiciendis ab firma hoſtium manu repulſus eſt, hic longitudine itineris, & Drauo, quod traiiciendum erat, flumine impeditus. Medius autem, qui per Carantanos tranſiuit, quamuis tribus in locis auerſus, tamen ter hoſte fuſo, Drauoq; tranſmiſſo celerius ad loca deſtinata peruenit. Kiudeuitus occurrere æquo campo non auſus nuſquam ſe oſtendit. verum caſtello, quod in arduo monte muniuerat, ſe, ſuoſq; continuit. neq; de accipiendis, aut ferendis conditionibus verbum vllum fecit. Exercitus in vnum coacti totam ferme regionem ferro, igniq; peſſundederunt, & nullo inſigni detrimento accepto domum repetiuerunt. is vero, qui per Pannoniam ſuperiorem iter fecerat, in traiectu Draui ex locorum, & aquarum inſalubritate graui ſoluti ventris morbo tentatus, ac magna ex parte conſumptus eſt. Eis profectis Carniolenſes, qui circa Drauum fluuium habitabant, & Foroiulienſib. finitimi erant, Balderico ſe dediderunt. quos imitati Carantani in fidem redierunt. In Italico mari octo naues negotiatorum de Sardinia ad Italiam reuertentium à piratis captæ, atq; demerſæ ſunt. Et Sarraceni in Siciliã delati Panormum ceperunt. Ludouico inde Aquis hyemante Leo Imperator per dies Na 821.
talicios à Michaele Balbo occiſus eſt. Imperium ipſe ſibi Michael vindicauit. Hic Nicephoro patriarchæ ſanctarum imaginum reſtitutionem poſtulanti reſcripſit, ſe neq; vllũ de fide decretum conuellere, nec quæ recepta iam vſu eſſent, reuocare velle. per ſe ſuo cuiq; iudicio de religione vti licere. neque tamen in hac ſententia perſtitit. nam, quam diu in Imperio fuit, bellum cum Chriſtianis crudeliſſimum, ne dum cum catholicis geſſit. ſi quidem monachos alios ſuppliciis, alios carcere, alios exilio afflictauit; Methodiũ, qui poſt ad patriarchatum euectus eſt, in inſulam relegatum cuſtodiæ tradidit; Euthymium Sardenſium epiſcopum flagris cęſum necauit, vno illo crimine, quòd cultum Sanctis imaginibus adhiberent. quantò vero acrius Chriſtianos oppreſſit, tanto plus Iudęos tributorum, ac vectigalium immunitatibus alleuauit. quin etiam, cum Copronymũ tanquam præclarum ſanctitatis exemplum ſibi imitandum ſuſcepiſſet, ad extremum impietatis euaſit. Itaque modò Sabbati iciunium præcipere, modò linguam aduerſus prophetas acuere, alias futuram reſurrectionem negare, & bona, quę nobis ex ea promittuntur, illudere, alias diabolum nullum eſſe contendere, quòd de eo ſcriptum apud Moyſem nihil eſſet. Idem fornicationes amplexus ſacramenta per Deum concepta probauit, & Iudam inter eos qui ſalui ſint, rettulit. quin & paſcha perperam, & præter tempus à nobis celebrari dixit, & omnino noſtram ſacrarum rerum inſtitutionem repudiauit. Litteras adeo auerſatus eſt, vt ne pueros quidem iis permiſerit erudiri, ne quis ex iis aut ſtultitiam ſuam arguere, aut oculorum, & linguæ velocitate ſibi laudem in legendo poſſet præripere. Ludouicus conuentu menſe Maio Nouiomagi habito regnorum partitionem inter filios factam ipſorum procerum ſacramento firmauit. & legatos pontificis, Petrum Centumcellenſem epiſcopum, & Leonem Nomenclatorem audiuit. & duces, exercitusque ad annuam expeditionem Pannonicam deſtinauit. per autumnum inde in Vogeſi ſaltu venatione ſe oblectauit. Ibi de Leone Imperatore occiſo, & Michaele ſubſtituto nuncius eſt acceptus. Vrſus epiſcopus Oliuolenſis, ſeu Venetiarum creatus baſilicam S. Petri in Oliuola ſedem eccleſiæ inchoauit. Fortunatus patriarcha Gradenſis apud Ludouicum accuſatus, quòd Kiudeuitum ad perſeuerandum in pertinacia hortaretur, atque adeſſe ad aulam eo nomine iuſſus Iaderam vrbem Dalmatiæ aufugit. ac naui conſcenſa Conſtantinopolim ope Ioannis illius prouinciæ præfecti contendit. Octobri mẽſe, cum conuentus apud Theodonis villam ageretur, Lotharius Ludouici filius Hirmingardem

Hugonis Comitis filiam duxit. eæ nuptiæ cum aliorum, tum in primis legatorum pontificiorum Theodori primicerij, & Flori præsentia honestatæ. affuere quoq; Duces, qui populata Pannonia, pugnandi nulla facultate ab hoste data, reuersi erant. in tanta gratulatione Ludouicus iis, qui cum Bernardo coniurauerant, ad se productis, non solum vitæ, sed etiam bonorum, quæ redacta in publicum fuerant, gratiam fecit, atq; inde Aquas
822. hybernatum se rettulit. Ibi sedens VI. Idus Februarias Adeodato episcopo Mutinensi confirmauit omnia prædia, atq; omnia iura, quæ superiores reges Ecclesiæ Mutinẽsi indulserant, Cunipertus, Luitprandus, Hildebrandus, Rachis, Desiderius, & genitor suus Carolus, sanciens, *ne quis iudex publicus aut Comes, aut gastaldius super his litem mouere posset. & vt in demortui episcopi locum, si quis illo honore dignus in clero reperiretur, ipsi suis suffragiis deligere episcopum possent.* Vinigisus Dux Spoletanus iam ætate confectus, rebus se abdicans humanis monachum induit, neq; ita multo post morbo oppressus nulla virili stirpe relicta migrauit ẽ vita. In eius locum Suppo Brixiæ Comes Dux factus. Kiudeuitus ad Franci exercitus incursionẽ in Pannoniam factã, Scisciæ oppido relicto, ad Sorabos in Dalmatiam se recepit. & Duce vno eorum, à quibus exceptus fuerat, interfecto oppidũ eius in ditionem adduxit. & missis ad exercitum Ludouici legatis, se in conspectum eius venire velle ostendit. Ludouicus mense Augusto conuentũ Attiniaci habuit. in quo omnia, quæ à patre suo, aut à se per iram aduersus insidiatores capitis sui acta erant, emendare seueritatem auersatus contendit. ac Lotharium filium regem Italiæ destinatum in Italiam ad coronam accipiendã, & iura reddenda populis misit, quæ post Bernardi damnationem præsentia regis caruerat, eiq; cum cæterorũ, tum in primis Romanæ Ecclesiæ salutẽ, ac dignitatem cõmendauit. atq; autumnali venatione peracta trãs Rhenũ Francfordiam in hyberna concessit. Ibi in conuentu populorum suorum legationes auditæ.

IDEM LVDOVICVS IMP. CVM LOTHARIO F. REGE, ET IMPER.

LOTHARIVS iussu patris in Italiam proficiscens frequenti occursu populorum excipitur, ac rite ab archiepiscopo rex Modoetiæ coronatur. Inde ad ius dicẽdum conuersus breui moderatione, ac iustitia sua effecit, vt merito esset omnibus acceptissimus.
823. Itaq; proximo anno, cum à patre nondum absoluta iurisdictione reuocaretur, Paschalis pontifex eum Romam acciuit, ac benigne acceptum die ipso Paschatis magna cæremonia regem, & Imperatorem, imposita de more corona, inunxit. quo facto ille statim Papiam, atq; inde mense Iunio ad patrem se recepit, alterum Francfordiæ conuentũ agentem. Ibi cum inchoatam iurisdictionẽ se non absoluisse diceret, Ludouicus primo quoque tempore legatos ad eam absoluendam Adelardum Palatij, & Mauringum Brixiæ Comites misit, & Drogonem fratrem suum Ecclesiæ Metensi archiepiscopum suffragiis cleri præfecit. Dimisso conuentu nuncius est allatus, Kiudeuitum in Dalmatia dolo esse necatum; Romæ vero Theodorum primicerium, & Leonem Nomenclatorem illius generum, quia Lotharij partibus studerent, in Patriarchio Lateranensi primum oculis, deinde vita esse orbatos, idq; facinus dici, aut iussu, aut consilio pontificis esse patratum. Itaque ad eam rem explorandam Ludouicus legatos subito destinauit. verum, eis nondum profectis, legati à Paschali aduenere, Ioannes episcopus Syluæ Candidę, & Benedictus archidiaconus rogantes imperatorem, vt talem, quæ ferebatur, auerteret à Paschali suspicionem. quibuscum idoneo responso dimissis legatos suos ad rem cognoscendam extemplo discedere imperauit. Interim Paschalis ægre passus, se eiusmodi crimine innoxium onerari, episcopos vicinos acciuit, atque eis præsentibus se solemni concepto, Leonis more, sacramento purgauit, atque eos, qui interfecti fuerant, velut maiestatis reos iure cęsos esse pronunciauit, legatosque rursus ad Ludouicum, qui omnium rerum actarum rationem ederent, misit. Itaque venientes Ludouici legati veritatem non solum eruere, sed ne inuestigare quidem satis potuere. Eodem anno prodigia multa nunciata ægras hominum mentes magnopere perculerunt. in primis in oppido lacus Comensis, Grabadona imago Sanctæ Virginis puerum IESVM gremio continens, ac Magos munera offerentes excipiens in absidę ædis S. Io. Baptistæ depicta, sed nimia iam vetustate obsolescens tanta claritate per duorum dierum spatium fulsit, vt splendorem

nouæ

nouæ picturæ omnium aspectantium iudicio superaret, Magorum tamen imaginib. in pristina obscuritate manentibus. Multis etiam in locis sæua cum grandine ingentis ponderis lapides deciderunt, ędificiaq; de cælo tacta, atq; homines, & pecora fulminum ictu passim exanimata sunt. Hæc grauissimam, quæ insequuta est, pestilentiam portendere iudicata. Hyems aspera, & solito longior non solum pecudes, sed etiam homines multos frigore absumpsit. Postero anno legati pontificis Romam regressi eundem grauiter affectum inuenerunt. eo vero paucos intra dies pridie Idus Maij morte extincto Romani de more conuocati duos diuisis inter se voluntatibus sublegerunt. quorum alter Eugenius archipresbyter S. Sabinæ, prævalente nobilitate, in seditione consecrationem accepit. Cuius rei nuncio ab ipso accepto Ludouicus conuentum per Iulium mensem Compendij habuit, atq; eo perfecto Lotharium regem in Italiam remisit, vt suo nomine cum nouo pontifice, populoq; Rom. constitueret, quæ in rem Ecclesiæ, atq; Italiæ videretur: atq; ipse exercitum aduersus Brittones duxit. Lotharius post Idus Augusti profectus est. ipse Brittonico bello confecto xv. Kalendas Decembris Rotomagum regressus legatos Michaelis Imperatoris, & Fortunatum patriarcham Gradensem audiuit. Legati litteras cum donis reddentes se pacis componendæ caussa missos esse dixerunt, addentes de veneratione sanctarum imaginum, propter quam se Romam ire iussos esse significarunt. Fortunatus caussam fugę suę excusare ingressus Romam ad eam probandam pontifici cum legatis dimissus haud ita multo post obiit. inde Aquas ad hyemandum perrectum. Eodem anno Petronax Ecclesiam Rauennatem, & Maxentius Aquileiensem accepit. Postero Lotharius in Italia Supponi Spoletano Duci mortuo Adelardū, qui Comes Palatij erat, suffecit. quo intra quinq; menses febris languore consumpto Mauringum Brixiæ Comitem, qui pariter ius dicendo magnam laudem pepererat, subrogauit. qui nuncio collati honoris accepto decubuit, & post paucos dies vitam finiuit. Romam demum progressus, atq; ab Eugenio benigne exceptus, patris voluntate nudata, res ciuitatis Romanæ composuit, in primis qui fortunis suis euersi fuerant, in integrum restitutis, legesq; ex Eugenij auctoritate ad basilicam Vaticanam conscripsit. Ex quibus hanc inserere hoc loco placet ad comitia pontificum, & res ecclesiasticas pertinentem. *Volumus, vt ad electionem pontificis nemo audeat venire neque liber, neque seruus, qui aliquod impedimentum inferat, exceptis illis tantum Romanis, quibus antiqua fuit consuetudo concessa per constitutionem sanctorum patrum eligendi pontificem. Quod si quis contra nostram iussionem facere ausus fuerit, exilio afficiatur. Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege velit viuere, vt ea, qua professus sit viuere velle, viuat eiq; denuncietur, vt hoc vnusquisque sciat tam Duces, quàm Iudices, vel reliquus populus. Quod si in offensionem suam contra eandem legem fecerint, eidem legi, qua profitentur, ex constitutione pontificis, & nostra subiacebunt. De rebus ecclesiarum iniuste occupatis per occasionem quasi licentia accepta à pōtifice, & de iis, quæ nec dum redditæ sunt, & tamen fuerunt à potestate pontificum occupatæ, volumus vt per legatos nostros restituantur. Placet nobis, vt cuncti iudices, siue ij, qui cunctis præesse debent, per quos iudiciaria potestas in hac vrbe Roma exercetur, aut in cæteris prouinciis exerceri debet, in præsentiam nostram veniant. Volumus numerum, & nomina eorum scire, & singulos de munere sibi credito admonere. Nouissime admonemus, vt omnes homines, sicut Dei gratiam, & nostram habere desiderant, ita præstent in omnibus obedientiam, ac reuerentiam huic pontifici.* Illud etiam propter tumultus superiores adiectum videtur, vt ad vitanda comitiorum dissidia aut legati regis, aut rex ipse, si in vrbe adessent, consecrationi interessent. sic enim subsequentibus annis est obseruatum, & postremò noua etiam lege sancitum. Proditum est etiam memoriæ, Lotharium pro foribus basilicæ Vaticanæ de feudis statuisse consilio sapientum Mediolani, Papiæ, Cremonæ, Mantuæ, Veronæ, Taruisij, Patauij, Vicentiæ, Parmæ, Lucæ, Pisarum, Syponti, Marchionum, Ducum, & Valuassorum maiorum. Ludouicus Paschate Aquis celebrato Nouiomagum venationis caussa perrexit, deinde Aquas ad conuentum habendum repetiit. quo dimisso Vogesum venandi caussa profectus Lotharium ex Italia regressum excepit. ac confecta venatione Aquas reuertit. Ibi Venerius, qui in locum Fortunati patriarchæ Gradensis erat suffectus, missis nunciis confirmationem priuilegij à Carolo ecclesiæ Gradensi concessi à Ludouico, & Lothario impetrauit. Sequenti anno Ludouicus Aquis circa Idus Maij egressus ad Kalendas Iunias ad Ingelheim venit. Eo in loco frequenti conuentu ex diuersis terrarum partibus legationes auditæ. inter eas præcipua

824. 825. 826.

fuit pontificia,quam Leo Centumcellenſis epiſcopus cum Theophylacto Nomenclatore obiuit. Inde trans Rhenum ad oppidum Salisburgum profectus legatos Neapolitanorum habuit obuios,tranſactaq; autumnali venatione ad Kalendas Octobris ſecundo Mœno Francfordiam nauigauit, & medio Octobri alterum ad Ingelheim conuentum
827. habuit.atq; indè hybernorum cauſſa Aquas petiuit.Inſequenti anno menſe Auguſto Eugenius pontifex mortuus.atq; in eius locum Valentinus ſuffectus. qui in pontificatu vix menſem expleuit.Eo vita functo Gregorius presbyter S.Marci ab omnibus,ſed inuitus, ſublectus & Quartus vocatus. Verum,quoniam legatus regis aberat, non prius eſt conſecratus, quàm is in vrbem rediens, cuiuſmodi ea comitia fuiſſent, ex noua lege quæſiuit. Ab eo pallium Venerio patriarchæ conceſſum. Legati Michaelis Imperatoris Septembri menſe Ludouicum Compendij conuenerunt, ac mandatis editis magna comitate dimiſſi ſunt. Aquæ inde à Ludouico repetitæ. Ibi per menſem Februarium conuen
828. tus peractus in quo Baldericus Dux Foroiulienſis,quòd ſuperioris Pannoniæ fines ignaua ſua vri à Bulgaris eſſet paſſus,Ducatus honore priuatus eſt, marchia ipſa duodecim Comitibus iterum diſtributa.qua in re Lotharius inſignem ſe accepiſſe à patre iniuriam eſt arbitratus. Halitgarius Cameracenſis epiſcopus, & Ansfridus abbas Nonantulanus Conſtantinopolim cum legatione miſſi honorifice à Michaele ſuſcepti ſunt. Ludouicus conuentu ad Ingelheim habito Quirino Primicerio, & Theophylacto Nomenclatore pontificiis legatis auditis in Theodonis villam perrexit, atq; inde Lotharium cum magnis copiis ad Hiſpanicam marcham aduerſus Sarracenos tuendã miſit. Bonifacius Comes,cui Corſicæ inſulæ tuendæ cura erat mandata,aſſumpto fratre Berthario,atque aliis quibuſdam è Tuſcia ſociis parua claſſe Corſicam,& Sardiniam perluſtrauit,& nullo ibi prædone reperto in Africam prouectus inter Vticam, & Carthaginem ingentem incolarum manum occurrentem variis præliis cõcidit.ac maximum Afris terrorem incuſſit. Michael Imperator Sarracenis ad Siciliam curſu incitato tendentibus auxiliis à Iuſtiniano Duce Venetorum acceptis occurrit. Ludouicus ad feſtum diem S. Martini Aquas in hyberna regreſſus diuerſis conuentib.habendis res regno opportunas conſtituere inſtitit. Eo anno corpus S.Marci Euangeliſtæ Venetias Alexandria delatũ, & ma-
829. gno honore à ciuitate tota exceptum. Sequenti Iuſtinianus Dux eſt mortuus, atque ei Ioannes frater ſuffectus quo ſedente baſilica Ducali prætorio continẽs in honorem Euangeliſtæ conſtrui cœpta corpus eius recepit. Ludouicus menſe Auguſto ad generalem Vormaciæ conuentum proceſſit. Ibi oblata annua dona recepta, & legationes Roma,& Beneuento aliisq; longinquis è terris auditæ & Lotharius in Italiam dimiſſus. Eodem anno Michaele Imperatore Kal.Octobris extincto Imperium Theophilus filius eius excepit. qui ſuperiores omnes Imperatores immanitate aduerſus eos,qui ſanctas tuebantur imagines,ſuperauit. Nam Leo Iſaurus, & Copronymus filius tantum, ne cultus eis adhiberetur,& Michael pater eius,ne vlli imagini nomen Sancti ſubſcriberetur, edixerant. Theophilus autem omnino pingi eas noluit,& in templis pro ſanctis pecudes,& aues reponi præcepit.& quos in earũ veneratione perſeuerare animaduertit,eos in carcere fame,ac ſiti confecit. Monachos vero vrbium aditu prohibuit, monaſteriis profanis hominibus ad incolendum conceſſis.præcipue autem monachi Abrahamitę monachorum,& imaginum tueri cauſſam ingreſſi,quòd S.Lucas Deiparæ imaginem depinxiſſet,& Chriſtus ipſe effigiẽ ſuam ſine manus opere expreſſam nobis in linteo reliquiſſet,poſt diros cruciatus morte affecti ſunt. Quinetiam pictorum inſectatio fuit ſed ante omnes Sanctorum virorũ Theophanis,Theodori,& Methodij,qui hoc nomine in exilium pulſi ſunt,inſignis conſtantia floruit. Hæc aduerſus catholicos per eos dies fœde Theophilus,vir alioquin iuſtitia,& multis aliis naturæ bonis memoratu digniſſimus.Dũ hæc in Oriente tam impie,& impotenter adminiſtrantur, ne Occidentis quidem ſatis
830. quietæ res fuerunt. Annus enim,qui ſubſequutus eſt, octingẽteſimus triceſimus tumultum in Francia memorabilem attulit. Per dies quadrageſimæ cum Ludouicus loca mari vicina obiret,regni proceres aliquot fœdere inter ſe inito coniurarunt. ac compoſitis rei agendæ conſiliis Pipinum regem adierunt,docentes, non ſolum cæteros, ſed ipſum etiã à Ludouico patre cõtemni,vnum à cubiculo Berhardum prope in aula regia dominari non virtutis ope,ſed turpibus reginæ amorib. infinitam illam gratiam, atq; auctoritatem adeptum.Quod probrum quãdo pater blanditiis mediocribus,quaſi quibuſdam

præſtigiis,

præstigiis, captus non modo non auerteret, sed neq; etiam animaduerteret, optimi filij partes esse, quem vnum hæc in primis attingant, primo quoq; tempore obuiam ire, ac patrem tanta labe infamiæ liberare. si hoc ipse perficeret, fore vt insignem non solũ virtutis famam, sed etiam ingentem apud omnes gratiam sibi pareret. Quibus verbis iuuenis temere incitatus se totum eorum consiliis tradidit. & contractis quibusdam copiis vna cum eis Verimbriam patrem, & nouercam cum amatore vlturus aduenit. Eo nuncio Ludouicus attonitus continuò Berhardo fuga sibi cõsulere, & Iudithe in monasterium securitatis caussa se includere iussis, Compendium petiit. Re comperta coniurati consilio capto Iudithem è monasterio ad se educi iusserunt, ac variis minis exterritam docuerunt, nullam aliam saluti eius viam patêre, quam vt ipsa monasticam vitam iniret, atq; idem facere Ludouicum persuaderet. Cum se facturam vtrunq; constantissime spopondisset, liberata ad Ludouicum processit, & summa cum fide promissa persoluit. Ludouicus, cum se quid sibi faciendum esset, deliberaturum dixisset, ipsi vt vitandi periculi caussa se velâret, auctor fuit. Ita ad coniuratos reuersa iussu eorum monasteriũ S. Cunegundis iniuit. Ad harum rerum nuncium Lotharius excitus repente mense Maio ex Italia aduolauit, ac statim à coniuratis corruptus omnia, quæ acta erãt, vt iuste facta, laudauit. Ita æstas his difficultatibus acta. Ex consensu inde vtriusq; partis succedente autumno conuentus Neomagum Francis, & Germanis proceribus est indictus. Cum omnes conuenissent, Ludouicus per diuersas caussas, quos sibi maxime infestos putabat, è conuentu pellere astute instituit. Qua re animaduersa coniurati consilium alio secedendi ceperunt. Tum Ludouicus Lotharium arripuit, ac leniter castigatum produxit ad populum, placidaq; oratione furorem eorum in præsens compescuit: Seditione sedata coniurationis principes comprehensi. Cum constituto iudicio rei capitalis damnati omnes essent, tamen mitiore pœna decreta laici tonderi, reliqui in monasteriis asseruari iussi. Inde Aquas in hyberna concessum. Eodem anno Obelerius, quem Ducatu, & patria deturbatum demonstrauimus, Constantinopoli reuersus oppidum Vigliæ in Istria Ducatus recuperandi animo occupauit. Quo cognito Ioannes Dux exercitum eò Venetorum adduxit, atq; vrbem oppugnare summa ope instituit. A Metamaucensibus, cum se ad Obelerium ciuem suum contulissent, desertus, retro castra mouit, ac Metamaucum adortus incendio deformauit. atq; obsidione Vigliæ repetita Obelerium in potestatem adductũ suspendio pridie Paschatis interemit. Maxentius patriarcha Aquileiensis Lotharij fauore suffultus episcopos Istriæ Gradensi Ecclesiæ subtrahere conatus ne Gregorij quidem Pontificis interdicto quieuit. Sequenti, Ludouicus Iudithem è monasterio reuocauit 831. verum non prius vxoris loco habuit, quam ipsa legitime obiecta crimina expiauit. Id vero in die Purificationis effectum. Hoc modo compositis rebus, filij in sua quisq; regna dimissi. Paschate Aquis acto, Ingelheim ventum. Ibi omnibus iis, qui in custodias traditi fuerant, est ignotum. Conuentu inde in Theodonis villam translato Berhardus, & Pipinus, vt reus, & accusator, citati. Berhardus, cum more Francico se singulari certamine oblatum crimen diluturum esse professus esset, nõ comparente accusatore semet sacramento purgauit. Pipinus inde conuentu iam dimisso aduenit. quem Ludouicus molliter castigare volens secum ad Natalicia vsq; detinuit, quæ Aquis peregit. Is haud ita multo post inuitum teneri se diutius indignatus iniussu patris discessit. & cum Berhardo nefariorum consiliorum societatem coiuit. Itaq; Ludouicus ineunte vere ad motus quosdam Aquitanię componendos profectus conuentum Aureliis habuit, atq; eò Pipinum, & Berhardum adesse iussos, illum Treuiros in liberam custodiã misit, hunc honore tradito spoliauit. Pipinus à factione è custodia emissus omnia libera cõcursatione peragrauit, quoad pater sub hyemem in Franciam ex Aquitania rediit. Postero anno Pipinus, & 832. Ludouicus in eam opinionem à coniuratis adducti sunt, vt insidias sibi à patre parari arbitrarentur. Itaq; copiis repente quas potuere, contractis bellum gerere decreuerunt. Qua re audita haud segniter Ludouicus Vormaciam armato & ipse exercitu occurrit, atq; ibi consultare, quid facto opus esset, instituit. Iam pridem hos tumultus Gregorius pontifex audiuerat, atq; imminentia Ecclesiæ detrimenta vehementer pro egregia ipsius pietate doluerat. Itaq; cum eos motus nõ langueſcere, vt spes fuerat, sed ingraueſcere in dies videret, consiliũ cepit in Franciam proficiscẽdi, &, num auctoritate sua filios patri reconciliare posset, experiundi. Quare VIII. Kal. Iulias, cum instructæ vtrinq; acies

ſtarent,aduenit. Eo conſpecto arma ab vtraq; parte è veſtigio religionis reuerentia poſi
ta. Gregorius primum Ludouicum allocutus cauſſam itineris ſui expoſuit, atq; omnia,
quę ad conciliandam cum filiis concordiam pertinebant,diſſeruit. Inde patre ad pacem
faciendam adducto progreſſus ad filios eandem cauſſam orauit, verum propter tumul-
tum inſtantis,ac pacem aſpernantis multitudinis nihil apud eos profecit. Interim tertio
Kalendas Iulias Ludouicus filios monuit,cauerent, ne ſe poteſtati furentis, ac præcipitis
vulgi permitterent. Cui filij clemens in ſpeciem reſponſum reddiderunt, ſe contempta
multitudine in auctoritate illius futuros,ſi ipſe ad ſe venire, & coram de rebus commu-
nibus diſſerere,præſente pontifice,in animum induxiſſet. His verbis deceptus Ludoui-
cus ad eos perrexit, ſed ſtatim perrexiſſe pœnituit. Nam cum vxore à filiis cõprehenſus 10
ipſe in Francia,Iudith in oppido Derthonis Italico diligenti cuſtodia tradita eſt. Quibus
rebus merito offenſus Gregorius Romam re irrita ſe recepit. Pipinus inde in Aquitaniã,
Ludouicus in Baioariam contendentes,Lothario,qui interim ex Italia aduenerat, ſum-
mam totius peragendæ tragœdiæ commiſerũt. Lotharius ſecum patrẽ habens Sueſſio-
nem,inde Kal. Octobris Compendium venit. Ibi cõuentu acto legatos à Theophilo Im
peratore miſſos audiuit,& receptis donis cum reſponſo dimiſit poſtremo ex auctoritate
epiſcoporũ piaculum patri impoſuit,& indicta cauſa ante altare arma deponere, & im-
perio ſe abdicare coegit. & pulla veſte indutum Aquas hybernatum deduxit. Mediola-
834. nenſis eccleſia eo anno Angilberto adminiſtranda conceſſa eſt. Magna inde rerũ com- 20
mutatio facta. Per hyemem regnorum proceres,qui coniurationis erant expertes. miſe-
riis Ludouici permoti reſtituendi eius cauſſa arma ſumpſerunt,præcipue in Frãcia Egge
bardus Comes,& Villemus Comes ſtabuli,quam plurimos è populo potuerunt in cau-
ſam deduxerunt. E Germania vero Hugo abbas in Aquitaniam profectus Pipinum ad
hoc ipſum incitare contendit. Berhardus & Varinus in Burgundia populũ promiſſis ere
ctum in verba ſua iurare iuſſerunt. Quibus rebus perceptis Lotharius ineunte vere Pari-
ſios venit,atq; omnes ſuarum partium homines huc adeſſe præcepit. Verũ Eggebardus
Comes cum valido exercitu obuiã factus,Ludouicũ vt liberaret,indixit,ni vltro faceret,
per vim eſſe facturũ,ac prælio ſe rem commiſſurum. Id prælium ne iniretur,nam accen
ſi vtrinq; animi erant,Ludouicus ſui,ſuorumq; periculo territus precibus,atq; auctorita
te prohibuit. Pipinus ex Aquitania veniens, cum ad amnem Sequanam peruenisſet, & 30
pontes interciſos,& lintres auerſos reperiſſet,vltra progredi non potuit. Varinus,& Ber-
hardus cum ſuis ad Matronã progreſſi aduerſis tempeſtatib. retardati,& colligendis mi-
litibus occupati dieb. aliquot ſubſtiterunt. Demum Quadrageſima ineunte legatos ad
Lothariũ miſerunt, vt Ludouicum dimitteret, aut bellum aduerſus ſe grauiſſimũ expe-
ctaret. Quibus Lotharius reſpõdit,nemini omniũ grauiores paternas ærumnas eſſe, quã
ſibi. earũ vero culpam haudquaquã penes ſe reſidere,ſed penes proceres, qui ipſum de-
ſeruiſſent,& penes epiſcopos,qui imperiũ abrogaſſent,atq; habendum in cuſtodia cen-
ſuiſſent. Inde,vt omnes ſe rei communi conſilio componendæ cauſſa aditent,præcepit.
Verũ haud ita multo poſt mutato conſilio patre in monaſterio S. Dionyſij relicto in Bur
gundiam abiit. His actis Ludouicus eorũ conſilio,qui ſecũ remanſerant,vſus Auguſtalia 40
recipere inſignia ſtatuit. itaq; per epiſcopos Eccleſiæ reconciliatus,& manib. eorum ar-
mis,quæ exuerat,cinctus,iterũ ſe pro rege,& Imperatore gerere omnib. lætitia exultan-
tibus cœpit. Cum Cariſiacum adiiſſet,media Quadrageſima Pipinũ,& alios ad ſe profe-
ctos recepit in gratiam,dimiſſoq; eo in Aquitaniam progreſſus. Aquas Iudithem ex Ita-
lia reuocauit. Tempore inde poſt Reſurrectionem,& Penthecoſten venationibus,& pi
ſcationibus acto Lingonum oppidum adiit,& Lotharium, qui non longe cum exercitu
aberat,cum filio Ludouico hoſtili inſequi animo cœpit. Lotharius, cum legatis miſſis,
quæ petebat,impetrare à patre non potuiſſet,retro caſtra mouit. Hunc Ludouicus bre-
uiore itinere ad Confluentẽ Ligeris conſecutus ſupplicẽ ad ſe venire coegit, ac paterna
auctoritate acriter primum de reb. aduerſus ſe actis increpuit, deinde miſericordiã im- 50
ploranti ignouit. poſtremo in verba ſua cum procerib. ſuis iurare coactũ propere in Ita-
liam decedere imperauit. ac ſaltus Alpium,ne poſthac eas ſe inuito tranſiret,firmis impo
ſitis præſidiis obſeruari præcepit. Per idem tempus Sicone Beneuentano mortuo Sicar
dus filius excepit Principatũ. Angilbertus antiſtes Mediolanenſis vita functus,atq; in e-
ius locum Angilbertus alter ſuffectus. Ludouicus recepto Imperio ad res cõſtituendas

conuerſus

conuersus conuentum Attiniaci habuit, in quo de rebus præcipuè Ecclesiasticis sanxit. Inde Nataliciis diebus cum fratre suo Drogone archiepiscopo celebratis post Purificationem conuentum in Theodonis villa habuit. vbi episcopos duos, à quibus damnatus fuerat, dignitate nudauit. reliqui in Italiam euaserunt. Initio inde Quadragesimæ conuentu Metis acto à septem se archiepiscopis reconciliari ecclesiæ iussit. Qua de re populi ingentes Deo gratias gaudio gestientes egerunt. Postremo secundum Pentecosten conuentus alius actus. ibi quemadmodum legati in prouincias missi ius dixissent, & latrocinia vindicassent, quæsiuit, & Pipinum, ac Ludouicum, acriter, tanquam bonorum oppressores increpuit, atque inde Aquas se recepit. Interim Iudith infirma Ludouici valetudine exanimata, ac de se, filioque suo Carolo, siquid Ludouico humanitus accideret, non sine caussa solicita, maritum hortata est, vt se alicui è filiis præcipue commendaret, cuius fido post mortem eius præsidio tuta esset, neminem ad id aptiorem esse Lothario. Quamobrem operam daret, vt sui ille clientelam syncera fide reconciliatus susciperet. Vxori iusta, atque opportuna roganti Ludouicus obsequutus Lotharium primo quoque tempore ad se venire integram gratię suæ restitutionem pollicitus iussit. sed ille graui morbo impeditus non potuit. Per hoc tempus Sarraceni vsque adeo infestis incursionibus Italiæ littora laceratunt, vt etiam episcopi ire ad ea defendenda compulsi sint. Siquidem Claudius Taurinas episcopus scribit, se ineunte vere ad Sarracenos à littoribus summouendos accurrisse, neque magis calamo, quàm gladio studuisse. Eius vero rei maximam culpam Lotharius tulit. Nam domum reuersus Italiam, cuius alacria aduersus patrem studia desiderauerat, impune ab iis vri, diripique permisit, & pontificem patriæ, vt rebatur, caussæ fautorem vexare, ecclesiasque bonis spoliare, nullo prætenso iuris titulo, institit. Qua re Gregorius, perinde ac parerat, commotus Ludouicum extemplo fecit certiorem. Ludouicus grauiter hoc nuncio perturbatus aduersus Normanos, qui Frisiam inuaserant, proficiscens legatos statim Fulconem, & Adrebaldum abbates ad Lotharium, atque Gregorium destinauit. Fulconi mandatum, vt Lotharium admoneret, ne Ecclesiam Romanam, cuius dignitatem Pipinus auus, & Carolus pater sibi tuendam, atque augendam ingenti nominis sui cum gloria susciperent, indigne à suis laniari, diripique permitteret. ac memoria repeteret, se, cum illi regnum Italiæ rradidisset, simul etiam tutelam Romanæ Ecclesiæ commisisse, denique cogitaret, quo se sibi sacramento proxime deuinxisset. cuius obliuione, aut negligentia prouideret, ne diuinam in se iram accenderet. postremo daret operam, vt militares annonæ, & statiua sibi parata essent mox in Italiam exemplo patris ad sancta apostolorum limina visitanda venturo. Adrebaldo vero negotium datum, vt Gregorium conueniret, atque eum bono animo esse iuberet. nam quæ à filio aut patrata, aut permissa dicerentur, se inuito, & inscio esse commissa. proinde se daturum operam, ne quid Ecclesia detrimenti acciperet. Adhæc Lotharius in ira persistens inclementer sane respondit, se quæ ecclesiis adempta dicerentur, alia, quemadmodum restituerentur, rationem inire non posse. Gregorius autem ex Ludouici legatione tantum cepit voluptatis, vt grauissimi, quo premebatur, prope morbi oblitus legatos & ipse duos ad eum ad gratias agendas, & accusandum Lotharium miserit. Quod vbi Lotharius sensit, continuò eos Bononiæ per Leonem quendam ad id missum curauit coercendos, ne vltra progrederentur. verum mox omnium eiusmodi consiliorum, factorumque pœnituit. siquidem sæuissima initio Septembris orta pestilentia omnes, quorum hæc consiliis egerat, optimates intra Idus Nouembres amisit. Eodem anno Gregorij decreto commemoratio Sanctorum martyrum, quæ IIII. Idus Maij celebrabatur, in Kalendas Nouemb. translata est. Postero Ludouicus conuentu in Purificatione Aquis peracto cognitionem de rebus Ecclesiæ ablatis exercuit. Hilduino abbate querente quòd Pipinus prædia quædam S. Germani Parisiensis in Aquitania sita surripuisset, ex conuentus auctoritate illum increpuit, atque de imminenti Dei iudicio admonitum protinus ad satisfaciendum adduxit. Conuentu inde Lugdunum translato litem Lugdunensis, & Viennensis ecclesiæ, quæ episcopo vacabant, cognouit. atque inde autumnali venatione peracta ad festum S. Martini Aquas se rettulit. Ibi Natalis dies Domini, & Resurrectio celebrata. Per eos dies stella crinita in signo Virginis cum maxima aspectantium admiratione effulsit. Quo viso

835.

836.

837.

Ludouicus exterritus,quòd triſte ſibi,vitæque ſuæ aliquid portendere,iudicabat, id ſacris precibus & piis largitionibus expiauit.ac medio Septembri conuentu Cariſiaci cõuocato Carolum filium ex Iudithe ſuſceptum enſe cinxit,& regali corona ornatũ Neuſtriæ parte donauit.Inde Aquas in hiberna receſſum.ibi Pipinũ regem Aquitanię morte ſublatum luxit. Rebus Franciæ hunc ſtatum habẽtibus Ludouicus nouis vxoris precibus fatigatus Lotharium filium iterum aduocauit,ac poſt Paſcha,cum Vormaciæ cõuentum haberet,venientem ingenti comitate excepit. ac regnis inter filios, vt ante, diuiſis Carolum puerum,quem poſt Pipini mortem regem Aquitaniæ fecit, & Iudithem matrem eius illi ſummopere commendauit. atque vt concordiam, pacemque inter ſe agitarent,oratos,omnes in ſua regna dimiſit.Eodem anno Petrus Tradonicus Dux Venetorum Sclauos,& Narentanos ad eorum cohibenda latrocinia fœdere illigauit. Sequenti vero eoſdem rupto fœdere prædantes adortus magna accepta clade domum receſſit. Eo anno per menſem Maium ſol obſcuratus eſt. Cæterum quieſcentibus cæteris Ludouicus iunior tumultum exciuit. Quippe ſorte ſua non contentus arreptis armis omnia trans Rhenum occupare anniſus eſt. verum occurrente cum exercitu patre,cum ſupplex veniam poſtulaſſet,ac ſe,quę perperam egiſſet,emendaturum eſſe promitteret, inani incepto receſſit. Eodem anno Sicardo adhuc Beneuenti Principatum adminiſtrante oſſa S.Bartholomæi ex inſula Liparitana Beneuentum delata ſunt.Petronacem archiepiſcopum Rauennatem mortuum Georgius eſt ſubſequutus. Poſtero, quifuit à
840. Natali Chriſti octingenteſimus quadrageſimus, in Ducatu Beneuentano noua coorta ſeditio magnarum ei prouinciæ attulit calamitatum initium. Nam Sicardo Principe à ſuis per tumultum occiſo Adelgiſus quæſtor eius ditionem inuaſit. Capuani vero, quibus tunc Landulfus gaſtaldio præerat, cum Adelgiſum propter impotentiam eius odio haberent,Siconolfum Sicardi filiũ,qui Tarenti exulabat,continuo acciuerunt,ac Principem eſſe iuſſerunt. Is magna Capuanorum,& Beneuentanorum, quibus Adelgiſus inuiſus erat,manu inſtructus Salernum vrbem adiit, eamque ſumma vi oppugnare inſtituit. Interim Ludouicus iterum à patre defecit. ac Baioaria egreſſus cum Saxonibus, ac Thuringis Alemaniam incurſauit. verum patre poſt Paſcha ad eius comprimendos impetus accurrente,conſpectum eius non tulit.ac fuga rurſus in regnum ſuum ſeſe rettulit. Hoc Ludouici humanorum operum vltimum fuit.Nam mox ſole prodigioſe obſcurato tantam ex ea re animo triſtitiam contraxit, vt in pernicioſum morbum inciderit. Quare animaduerſa Vormacia, vbi conuentum inſtituerat, ad Inſulam Moguntiæ proximam ſe deuehi iuſſit,atque ibi ſolemnibus omnibus præſente fratre Drogone archiepiſcopo ritu Chriſtiano peractis x i i. Kalendas Iulij obiit, vir ad cæteras virtutes, quibus excelluit, clementiæ,& pietatis laude inſignis, quæ ei quoque Pij cognomen apud poſteros dedit,inſignior tamen futurus,niſi extrema ętas eius crebris,&fœdis filiorum fuiſſet deformata ſeditionibus. Eodem anno Theodoſius Patricius Venetias profectus Petrum Ducem Venetorum protoſpatharium Imperatoris conſtituit, atque auxilium eius contra Sarracenos Apuliã diu vexantes poſtulauit. Miſſæ Tarẽtum naues, vbi Sabbas Sarracenorum princeps ſedebat, acriter prælium cum Sarracenis commiſerunt. verum multitudine hoſtium circumuentæ in poteſtatem cum militibus,qui ſuperſtites prælio fuerant,peruenerunt.Ea victoria Sarraceni elati Auſerenſe oppidum in Dalmatia,& Anconitanum in Italia, capta diripuerunt,& naues Venetorum mercibus onuſtas nacti in poteſtatem cum vectoribus redegerunt.

CARO-

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Quintus.

LOTHARIVS REX, ET IMPERATOR, XXVI.

HISTIORA inde labentis in dies, decrescentisq; apud Frãcos Imperij tempora subeunt. quibus quantũ de Francorũ dignitate, potentiaq; decessit, tantum Italicorũ libertati, amplitudiniq; accreuit. Cuius rei causſam primum attulit ipsa regnorum à Carolo instituta diuisio, deinde diuisionis gratia dira à filiis Ludouici armorũ introducta contentio. De quibus quàm planissime poterimus, hoc libro scribere persequemur. Ludouici morte in Italiam nunciata Lotharius subito in Franciam se recepit, ac magno procerum cõsensu regnum Franciæ, Imperiumque solus iniuit. & populorum rebus consulere summa cura instituit. Gratulantibus autem regis comitate simul, atque iustitia cęteris, soli fratres eius Ludouicus, & Carolus intimis sensibus angebantur, cum iniqua patris diuisione maiorem hereditatis partem penes Lotharium esse perspicerent: ipsum regem Franciæ, atque Italiæ suspici, ipsum Imperatorem titulo, atque auctoritate supra omnes amplissima, atque augustissima ad gloriam celebrari, se autem Aquitaniæ, & Baioariæ finibus exiguis sane, atque angustis inclusos nequaquam ambos posse cum illo vno aut opibus, aut amplitudine comparari. Itaque communicatis doloribus simul etiam consilia amplificandi imperij conferunt. Et, quoniam nullum sibi subsidium relinqui, nisi in armis, vident, ab armis petere statuunt. atque in eandem fortunæ societatem Pipinum quoque Pipini fratris mortui filium vocant, Aquitaniæ regno, quod patris eius fuerat, ab Ludouico auo dudum exclusum. multosque alios sibi ex media nobilitate Franciæ ascisCunt, siue facti æquitate, siue rerum nouarum cupiditate permotos. Nec minore studio ius suum, & patris iudicium tueri Lotharius parat. Itaque copias, & auxilia vndique conquirit, atque in Burgundiam sese conferens eam belli sedem capit. Quare cum vniuersum Franciæ nomen breui aut in hac, aut in illa parte consisteret, postero anno in Ascensione sum- 841.
mo ad Fontanetum, Altissiodorensis agri vicum, prælio decertatur, ac tanta strage ex vtraque parte pugnatur, vt non solum ad prolatandos, sed ne ad tuendos quidem proprios fines satis in Francis roboris relinquatur. Victoriæ tamen decus penes Ludouicum, & Carolum mansit. Huic prælio Georgium archiepiscopum Rauennatem interfuisse apud quosdam inuenio, in Franciam cum ornato equitatu, vt Ludouici filiam susciperet è sacro fonte, profectum. Lotharius è prælio elapsus Aquas in regiam se recepit. Hac re animaduersa Ludouicus, & Carolus exercitum celerrime reparant, atque eum insequuti Aquas se oppugnare velle ostendunt. Ea re Lotharius territus relictis Aquis, quàm maximis potest, itineribus cum vxore, & filiis Lugdunum, & Viennam contendit. atque ibi reficiendo intentus exercitui substitit. Interim legatis vltro, citroque commeantibus placuit vtrique parti inducias constituere, ac de rerum compositione differere. Ita optimatibus vicenis ab vtraque parte electis summa rei permissa. Hac regum dissensione comperta Sclaui, & Sarraceni Africani accensi in sinum Adriaticum processerunt. Sclaui Venetorum oppidum Caprulense depopulati, Sarraceni à Venetis prælio victi Ragusium in Dalmatiam petierunt, atque eam vrbem obsidere inceperunt. Eodem anno in Campania Adelgisus, & Siconolfus mutuis eo vsque odiis proruperunt, vt Sarracenos, qui prædonum adhuc tantũ more littora Italię incur-

farant, acciuerint. Adelgisus enim domesticis opibus se sustinere bellum posse diffisus per Pandonem, qui Barrio præerat, Sarracenos Africę euocauit, Siconolfus vero Hispaniæ. Sarraceni Ragusio à Pandone acciti cum essent circa Barrium, & oram Italiæ maritimam collocati, intempesta nocte Barrium ex improuiso adorti oppidum occuparũt, atque ipsum Pandonem interemerunt. Quos Adelgisus muneribus, atque officiis cultos ad sui auxilium inuitauit. atque eorum ope Capuam, & Siconolfi regionem omnem vastauit. Siconolfus vero Hispanienſium auxilio vsus omnes præter Sypontum in circuitu vrbes ab Adelgisi amicitia reuocauit, & Salernum recepit. Sarraceni inde per triginta ferme annos Barrium tenuerunt, atque inde egressi nõ solum omnem Apuliam, & Calabriam, quæ Græco Imperatori, sed etiam Campaniam ipsam, quæ Principi Be-
842. neuentano parebat, infestam habuerunt, ac multa eorum sibi oppida subiecerunt. Cæterum in Græcia mortuo per Ianuarium sequentem Imperatore Theophilo Michael Porphyrogenitus filius eius vna cum Theodora matre excepit Imperium. Theodora confirmato Imperio nihil prius habuit, quàm de hæresi eorum, qui sacras persequerentur imagines, cõstituere, quæ ab Imperio Leonis Armenij vsque ad mortem Theophili orientale Imperium peruasisset. ad eam vero extirpandam socium se Michaelis pueri tutor Theoctistus pollicebatur, Manuele altero tutore tergiuersante, nec satis animi sui consilium explicante. Cum autem nemo verba de hac re facere senatu, & Ianne patriarcha aduersante auderet, diuina oblata occasio omnem plane hæsitationẽ exemit. Manuelem sæuo, ac periculoso morbo oppressum, atque à medicis deploratum monachus quidam adiit, atque eum è morbo emersurum, & longius etiam vitæ spatium productum, si auctoritati suæ obtemperare vellet, ostendit. Facturum se enixe omnia, quæ ille statuisset, Michaele dicẽte, Vna salutis tuæ, inquit, est via, si sanctas imagines templis restituẽdas curaris. Re promissa repente admirãtibus omnibus è morbo recreatus Theodoram conuenit, ac sermonem de reponendis imaginibus intulit. Theodora vero aliquid contra senatus, & patriarchæ voluntatem immutare de religione verente, Nisi tu mihi assenseris, inquit, scito, te, filiumque tuum breui Imperium, vitamque amissurum. Qua voce perculsa statim se in eius auctoritate futuram dixit. Cæterum cõuocato apud Theoctistum concilio, ac caussa imaginum ab vtraque parte sanctorum patrum testimoniis in medium prolatis in disceptationem adducta, Catholici victoriam rettulerũt. Itaque in eorum sententiam decretum est factum, vt pristinus imaginum ornatus templis restitueretur, & Ianne patriarcha abdicare coacto Methodius, vir sanctus, est subrogatus. Interim in Francia sequestres pacis collatis capitibus rem in hunc modum composuerunt, vt noua regnorum partitione facta, fratres sua quisque sorte cõtentus pacem agitarent. Ex communi autem consilio Carolo omnia à mari Britannico vsque ad Mosam concessa sunt. Ludouicó, quæcunque in Germania vltra Rhenum continerentur: Lothario Belgica, quæ Austrasia dicebatur, cum Burgundia, Prouincia, Italia, Roma, & Romani Imperij titulo, Pipino vero Aquitania. Ita ad rem conficiendam locus, ac dies regibus ipsis est constitutus. In Italia vero Siconolfus oppidum Beneuenti sed frustra, oppugnauit. Cum autem pecunia, vnde promissa Sarracenis stipendia penderet, non suppeteret, Cassinas monasterium adiit, ac thesaurum, quo à Carolo, Pipino, & Ludouico regibus donatum fuerat, mutui nomine sumpsit. ea vero pretiosa suppellex magni-
843. fici templi, atque sacrorum altarium fuit. Postero anno reges fratres in vnum locũ conuenerunt. (eum insulam Sequanæ vocat Ado, Virdunum vero vrbem Sigebertus,) ac datis, acceptisque inuicẽ sacramentis, se, quæ per sequestres vtrinque constituta essent, rata in perpetuum habituros, pacem inter se inierunt. ac Carolus titulum regis Franciæ sibi asciuit: Ludouicus Germaniæ, qui primum ab eo est vsurpatus: Lotharius Francię, & Italiæ: Pipinus Aquitaniæ. male atque his actis Lotharius Metas in Austrasiam, reliqui in sua quisque regna reuersi sunt. Lotharius, cũ nouo regno Austrasiæ, quæ pars erat Franciæ, constituendo se tradidisset, atque eam pro Austria Lotharingiam à suo nomine ap-
844. pellasset, ne Italia sine rege esset, Ludouicum filium natu maximum nouo ineunte anno regem Italiæ declarauit, atque Imperij sibi consortem, patrem, auumque imitatus, adiunxit. Opportune autem consilio eius mors Gregorij pontificis accidit, quem, quia viuentem offenderat, parum æquum postulato suo se præbiturum putabat. Mortuus est autem VIII. Kalendas Februarias. atque ei IIII. Idus Sergius secundus à clero, & optima-

optimatibus est suffectus. Id vero vbi Sergij litteris accepit Lotharius, continuò Ludouicum cum ornatissimo in Italiam exercitu iussit contendere, ac regia atque imperatoria insignia a nouo pontifice postulare. atque ei Drogonem Metensem archiepiscopũ patruum suum comitem itineris, & iuuenilis moderatorem ætatis adiunxit. Ludouicus ineunte vere iter ingressus, cum in Italiam descendisset, quanquam mitis ingenij iuuenis, insolẽtia tamen ætatis elatus Lombardiam liberiore, quàm par erat, agmine peragrauit, Drogone ipso non solum non prohibente, sed prope etiam approbante. Bononiam vero vbi aduenit, cum male ab oppidanis acciperetur, ira percitus exercitum vrbi admouit, atque imparatam ciuitatẽ adortus vrbem leui negotio expugnauit, ac muris ad victoriæ monumentũ, pœnamque defectionis nudauit. tantas porrò in agro strages edidit, vt finitimi populi hostili, atque inusitata Frãcorum feritate perterrefacti proprias sedes desererent, atque abdita latibula incolumitatis caussa conquirerent. Neque vero tantam sacro in antistite inultam negligentiam Deus longius siuit. Namq; exercitu pari vlteriorum locorum cum vastitate ad Pontem Capellæ progresso repente ex læta serenitate nimbus obscurissimus ortus horrenda procellarum, fulminumque vi secũ adducta multos ex ipsius Drogonis comitibus perculit. Quo prodigio etsi Franci haud leuiter commoti animis sunt, nequaquam tamen insita ferocitate deposita, superbo ire ad vrbem agmine perrexerunt. Sergius, vbi alienum Ludouici armati aduentum, ac res in itinere per impotẽtiam animi gestas accepit, haud mediocriter miratus extimuit. & tamen consueto illum honore excipere statuit. Appetebat dies post Pentecosten octaua. Ea igitur die regio aduentanti ad vrbem adolescenti tria obuiam agmina misit, atque ipse summis basilicæ Vaticanæ in gradibus de more, sacro ipso clero vndique circumfuso, assedit. primum vniuersi iudices cum vexillis ad nouem ferme millia passuum occurrerunt. deinde omnes militiæ scholæ decoras laudes canentes cum patronis ad primum lapidem, postremo augustæ cum signis cruces ad portam vrbis præsto fuere. Ille vero, postquàm sacratas cruces aspexit, protinus ex equo descendit, ac populo, iudicibus, & scholis præcedere iussis, ad basilicam Vaticanam pedestris exemplum proaui sui Caroli imitatus accessit. & per gradus ad pontificem progressus osculum sancto pedi infixit. ac dextera eius apprehensa ad postes ædis argenteos prodiit. Tum pontifex sui memor omnes templi præcludi ianuas iussit, atque illum intuens, Ludouice, inquit, si pacis, ac salutis Ecclesiæ caussa venisti, iussu meo hæ tibi portæ patebunt, sin minus, nunquam per me tibi aperientur. Cum autem Ludouicus se puro, ac syncero erga Ecclesiam animo, patris, proauique exemplo, venisse respondisset, cum patefactis ad nutum pontificis ostiis ædem ingressus ad Confessionem accessit, vniuerso clero, *Benedictum esse, qui veniret in nomine Domini,* concinente. atque inde gratiis Deo supplicitèr actis, & lustrato salutari carmine per pontificem populo ad sua vterque hospitia se recepit. Interim Franci, qui in castris extra vrbem vetere de more remanserant, eadem impotentia vsi suburbana ædificia omnia laceraruntatque fruges, segetesque omnes more hostium corruperunt. Itaque eos vrbem inire, atque augusta Dei templa inuisere cupientes, pontifex obseratis, munitisque portis inhibuit.

LOTHARIVS CVM LVDOVICO F. IMP. ET REX.

POSTVLATO inde colloquio Ludouicus nomine Lotharij patris à pontifice petiit, vt se exemplo iam semel, atque iterum vsurpato regiis, atq; Imperatoriis insignibus decoraret. Cui pontifex benigne, se obsecuturum, respondit. itaque sequente dominica episcopis, abbatibus, & proceribus Francis, qui cum eo vrbem inierant, in eadem basilica conuocatis rem diuinam facere ingressus ipsum oleo sancto perunxit, & regali, atque Imperiali corona decoratum regem Italiæ, atque Imperatorem, populo lætis Augustum sæpe vocibus acclamante, pronunciauit. atque inde sacra peregit. Proditum memoriæ est, hanc rem tanta ex omnibus Italiæ partibus principum, populorumque frequentia celebratam, vt præ multitudine hominum maturæ segetes maximum in agris detrimentum acceperint. Inter cæteros Siconolfus, qui se Principem Beneuentanum ferebat, cum magno exercitu venit, ac benigne à rege, ac pontifice acceptus, fa-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [131] - 119
PUBLIC DOMAIN

cile quæcunque petiit, impetrauit. Ludouicum à Sergio non regem ſolum, vt ſcribit Anaſtaſius, ſed etiam Imperatorem inunctum præter Adonem ſcriptorem horum temporum æqualem, & Leonem Oſtienſem, vetera etiam Lotharij diplomata fidē faciunt, in quibus anni Imperij eius cum annis Imperij filij ita iunguntur, vt facile appareat, Ludouici Imperium in Italia hoc anno habuiſſe initium. His actis Ludouicus Papiam ſeſe rettulit, ac iura populis reddere, & eccleſiis priuilegia indulgere regio more inſtituit. Eodem anno Angilbertus Mediolanenſis archiepiſcopus ab Eccleſia Romana parum comperta de cauſſa deſciuit. tantumque exemplo in poſterū valuit, vt non niſi poſt ducentos annos Eccleſia Mediolanenſis ad Romanæ obedientiam, auctoritatemque redierit. Sequens nulla re memorabili ſiue à Ludouico in Italia, ſiue à Lothario in Lotharingia geſta fuit inſignis. Legi diploma Lotharij hoc anno datum Cariſiaco IIII. *Idus Ianuarias anno*, vt ſubſcriptum eſt, *Lotharij Auguſti in Italia* XXII, *in Francia ſecundo, & Ludouici Imperatoris primo*. item alterum VII. *Idus Septembris datum Gandulfo villa, Palatio regio, anno Imperij Lotharij in Italia* XXII, *in Francia ſecundo*. Oblectatus eſt enim ſede Tranſalpina poſthac Lotharius ita, vt, dū vixit, Italiam non attigerit. ac Ludouico ſummam rerum Italicarum permiſerit. Poſtero anno Andreas Aquileienſi Eccleſiæ eſt præfectus. Sergius litem, quæ inter Aquileienſem, & Gradenſem eccleſiam propter Iſtriæ eccleſias orta erat, ſedare cupiens litteras ad patriarchas Venerium Gradenſem, & Andream Aquileienſem ſcripſit, eoſque nihil vltra contendere, ſed concilio adeſſe, quod ipſe præſente Imperatore habiturus erat, edixit. Eodem anno inſigne Romana Eccleſia accepit detrimentū. Quippe Sarraceni prædæ libidine ſtimulati ex Africa claſſem Romanis littoribus intulerunt, & procurſu ad vrbem facto opimas apoſtolorum Petri, & Pauli ſuburbanas baſilicas, nemine vim propulſante, diripuerunt. ac, pretioſis omnibus earum ornamentis ablatis, ipſas etiam baſilicæ Vaticanæ valuas argenteas abſportarunt. Appia inde via digreſſi Fundos petiere, oppidoque ſuccenſo, & ciuibus aut morte, aut ſeruitute multatis prope Caietam conſedere. Ea re audita Ludouicus Vidonem Ducem Spoletanum cum exercitu auxilio accurrere iuſſit, ſed Spoletanis conſerto prælio in fugam compulſis minus opinione profecit. Erat autem Ludouicus in Lombardia iure dicundo populis occupatus. Quod apparet ex diplomate ſequenti anno VIII. Kal. Martias Mantuæ dato. cui ita ſubſcriptum eſt. *Anno Imperij Lotharij* XXIII, *Ludouici Auguſti in Italia* III. *Mantua, Palatio regio*. Eo anno Methodio patriarcha Conſtantinopolis mortuo Ignatius, Michaelis Balbi quondam Imperatoris filius, ad eam dignitatem euehitur. cuius cauſſa maximæ inde inter duas Eccleſias Romanam, & Conſtantinopolitanam exarſere contentiones. Pridie Idus Aprilis Sergius pontifex moritur. Ea re Romani perculſi, quòd Sarraceni adhuc in Italia prædabantur, nondum iuſtis Sergio perſolutis de ſucceſſore, qui tantis malis conſilio, atque auctoritate occurreret, conſultare cœperunt. Et, quoniam res nullam eximere horam patiebatur, eodem die in ædē Quattuor Coronatorum conuenientes presbyterū eius Eccleſiæ Cardinalem, nomine Leonem ſpectatæ ſanctitatis, ac prudentiæ virum vno animorum conſenſu pontificem delegerunt, atque inuitum tantam ſuſcipere prouinciam coegerunt. ac ſubito nouo direptionis imminente periculo ſine permiſſu principis conſecrarunt. Is Leo quartus vocatus. Sarraceni, cum armis ad egregia Campaniæ monaſteria circumlatis in primis opulentiſſimum omnium Caſſinas ante profectionem expilare ſtatuiſſent, ad flumen proximum ſub noctem acceſſerunt. poſtridie vero tranare cupientes, effuſo repente per noctem imbre late adeo reſtagnaſſe omnia repererunt, vt quod pridie pedibus vadabatur, mox traiici, non niſi maximis præparatis lintribus, poſſet. Ita citerioribus cellis incenſis frementes, quòd tantę iacturam prædæ feciſſent, ad mare profecti naues cōſcendere, verum ſæua coorta tempeſtate iactati optatum tenere curſum nequiuere, ſed plerique fœdis factis naufragiis periere, ſanctis ipſis apoſtolis iniquam templorum ſuorum direptionem præſenti ſuo numine punientibus. Per eoſdem dies Deus dedit ad Eccleſiam Rauennatem peruenit. Et eodem anno Indictione x. vehementi adeo motu terra concuſſa eſt, vt ſæuiorem Romani non meminiſſent. Æſernia pene tota procubuit, & magna pars populi cum ipſo epiſcopo inſanis ædificiorum ruinis obruta eſt. Cæterum Leo pontificatus ſui principio magnam ſanctitatis, ac prudentiæ ſuæ declarandæ materiam nactus eſt. Romæ iuxta ædem S. Luciæ baſiliſcus, dirum ſerpentis genus, eſt ortus, qui ve-

845.

846.

847.

qui venenato ſpiritu ſuo omnibus, qui ad cauernam eius accedebant, repentinum afferebat interitum. Itaque trepidantibus ad tantum periculum vniuerſis pontifex ſolemni ieiunio, ac precatione perfectis in die Aſſumptionis è Patriarchio exiit, & cum hymnis, ac canticis ſancta præcedente imagine ad baſilicam S. Adriani martyris pedibus cum clero proceſſit. Inde ad baſilicam S. Virginis ad Præſepe perrexit, &, cum ad ſpecum, vbi cubare ſerpens dicebatur, appropinquaſſet, caterua fidelium, qua ſtipabatur, ſubſiſtere iuſſa i nterrito animo ad os ſpecus, vnde peſtifer erumpebat afflatus, acceſſit, atque oculis, palmiſque in cælum intentis, Deum omnipotentem, vt tetra illa peſte populum liberaret, orauit. Quo facto repente fœdum virus illud ſerpentis euanuit. Quin etiam conflatum temere in Saxonum vico incendium cum vi venti flantis auctum longius ſerperet, atque omni humana ope fruſtra aduerſante Longobardorum vico comprehenſo ipſi etiam Vaticanæ baſilicæ immineret, idem propere accurrit, & precatione, ac ſigno crucis adhibito ſubito furentium omnem vim flammarum compeſcuit. Poſtero vero anno, profectis ex Italia Sarracenis, ad baſilicas ſanctorum Petri, & Pauli nouis ornamentis honeſtandas conuerſus, cum multis præſtantiſſimis Vaticanam donariis cumulauit, tum Crucem in primis Caroli Magni nobilem, quæ Paſchali ſedente per noctem furto ſurrepta fuerat, ex puriſſimo auro, gemmiſque pretioſis refectam non minimum decus baſilicæ Lateranenſi reſtituit. & Victori patriarchæ Gradenſi creato pallium tribuit. Proximo, Ludouicus patrem, proauumque imitatus, Eccleſiam Patauinam ſub patrocinium ſuum recepit. Extat diploma, cuius partem aſcribere conſuetudinis illuſtrandæ gratia placet. *Deprecatus eſt clementiam noſtram Rorius epiſcopus vt ſuam ſedem ſub noſtram defenſionem ſuſciperemus. cui obſequuti hoc noſtræ immunitatis præceptum fieri iuſſimus. quo cauemus, ne quis Comes, gaſtaldius, vel iudex, ſeu quilibet reip. miniſter, vel quiſpiam ex iudiciaria poteſtate in eccleſiis, xenodochiis loca, agros, poſſeſſiones memoratæ eccleſiæ quas nunc in quibuslibet pagis, ac territoriis intra ditionem Imperij noſtri iuſte, ac legaliter poſsidet, vel ea, quæ deinceps in iure ipſius ſancti loci voluerit diuina pietas augeri, ad cauſſas cuiuſuis iudicum more audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones, vel paratas faciendas, aut fideiuſſiones tollendas, aut homines ipſius ſedis tam ingenuos, quàm & ſeruos diſtringendos, nec vllas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, vllo vnquam tempore ingredi audeat, aut ea quæ ſupra memorata ſunt, penitus exigere præſumat, ſed liceat memorato epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus res prædictæ eccleſiæ cum eccleſiis baptiſmalibus, oratoriis, xenodochiis cum omnibus rebus, & hominibus ad eam iuſte, & legaliter aſpicientibus quiete viuere, & reſidere. Datum* V I. *Idus Februarias Anno Chriſto propicio Imperij Domini Lotharij Pij Imperatoris* X X X V I, *& Ludouici glorioſiſſimi Auguſti in Italia* V I. *Indictione* X I I, *in Palatio regio.* Eodem anno, nempe, vt ſcribit Anaſtaſius, Indictione X I I, Leo de ſalute vna ciuitatis ſolicitus muros vrbis nimia iam vetuſtate labentes inſtaurauit, & valuas portarum ligneas refecit, & turres quindecim repoſuit, duabuſque aliis ad Tiberim conſtitutis cauit, ne naues vllæ vrbem ſubire ſeſe inuito poſſent. Dum autem hæc ille molitur, Sarraceni ſuperioris prædæ dulcedine incitati maiore nauium, atque hominum numero comparato Romam vnam ſpectantes in Sardiniam acceſſerunt. Quod vbi ipſe cognouit, continuò Lotharium, & Ludouicum litteris, quæ adhuc extant, inſtantis certiores periculi fecit, ſeq; ſaluti vrbis non defuturum pro virili oſtendit. Inde Romanos ad patriam, & Eccleſiam Dei tutandam pro antiqua pietatis, ac fortitudinis laude accendit. Hoc cognito Neapolitani, Amalfitani, & Caietani, quorum ad eam vſque diem naualis incognita virtus fuerat, certatim claſſem ornarunt, atque huius petendi decoris gratia Sarracenis occurrere cum ſtatuiſſent, Oſtiam progreſſi aduentum ſuum pontifici nunciarunt. Miratus Leo, primores eorum, in primiſque Cæſarium Sergij magiſtri militũ filium, ipſius claſſis præfectum acciuit, & quo animo ad littus Romanum acceſſiſſent, quæſiuit. Cum illi ſe veniſſe dicerent, vt prælio cum Sarraceni confligerent, ac Romana templa, mœniaq; defenderent, incredibilem fructum voluptatis cepit, atque eos honeſtiſſime in Laterano excepit. Vix memorari poteſt res vel euentu, vel exemplo in tota antiquitate nobilior. Horum populorum pontifex alacritate comperta, vt eos in bene agendi propoſito cõfirmaret, poſtridie vniuerſo non ſolum clero, ſed etiam populo comitante Oſtiam eis occurrit. & ſacris in æde Beatæ Aureæ magna cæremonia celebratis, precatuſque, vt quod de nouo bello in animo Chriſtiani haberent, ea res vt ſibi, atque Eccleſiæ bene, ac

848.

849.

feliciter eueniret, omnes humanis ante noxiis expiatos corpore Domini noſtri ſacrato refecit. atque bona ſpe rei bene gerendæ repletos inde ad prælium diuina cum benedictione dimiſit. Iam Sarraceni claſſem propius admouerant, vt noſtri, ne ſi vellent quidem, iuſti detrectandi prelij facultatem haberent. Itaque poſtridie eius diei acri facto in eos impetu tanto animorum ardore, tantaque alacritate pugnarunt, vt claſſe eorum diſperſa, aut in proximas inſulas compulſa pleroſque aut fœde contrucidarint, aut in ſeruitutem captiuos abſtraxerint. Clariſſima hæc de Sarracenis, communibus hoſtibus, victoria inſigne Romanis antiqui naualis triumphi ſpectaculum præbuit. Quod iterum poſt tot clades acceptas vt videremus, Deus Pio V. pontificatum adminiſtrante conceſſit, cum profligata, captaque à fœderatis Turcarum maxima atque ornatiſſima ad Echinades claſſe M. Antonius Columna pontificius in eo bello præfectus ſpolia, captiuoſque in vrbem adducens reuertit. Hac victoria Leo erectus maiora inde opera mo-
850. liri ad ornamentum, & ſecuritatem vrbis non dubitauit. Itaque ſequenti anno, qui fuit octingenteſimus quinquageſimus, S. Petri baſilicam nouo ad vſum rei diuinæ, eoque magnifico campanario exornauit, &, ne eiuſmodi in poſterum obnoxia impreſſionibus, ac direptionibus eſſet, Vaticanum ipſum munire, & lapideis muris, qui ad eā diem
851. nulli fuerant, ſepire inſtituit. Poſtero, Adelolfus rex Angliæ vulgata Leonis pontificis ſanctitate permotus venit Romam, ac benigne exceptus, cum ad baſilicam S. Petri adiſſet, damnatus voti regnum ſuum tributarium Eccleſiæ Romanæ conſtituit, ſingulis familiis nummo argenteo in annos ſingulos obligatis. Sub idem tempus Maſſar, dux Sarracenorum, qui Barrium inſidebant, Beneuentum auxilio ab Adelgiſo contra Siconolfum vocatus Beneuentanos ipſo Adelgiſo deſpecto multis modis afflixit, & monaſteriis aliquot regionis vaſtatis, Teleſiam oppidum occupauit, & populatione Aquinum vſque producta inde ſe rettulit Beneuentum. Hæc vero vbi Ludouicus Mantuæ, & Brixiæ agens per Baſſacium monaſterij Caſſinatis abbatem accepit, continuò exercitum eò adduxit. & caſtris Beneuento admotis Adelgiſum, ac Sarracenos, ciuibus eos tradentibus, in poteſtatem adduxit. ac Sarracenos in vigiliis Pentecoſtes ad vnum extra vrbis mœnia cum ipſorum duce Maſſare iugulauit. &, vt belli materiam tolleret, Ducatum Beneuentanum inter Adelgiſum, & Siconolfum diuiſit. Adelgiſus Beneuenti, Siconolfus Salerni Princeps relictus. Hæc Salernitani Principatus fuere primordia. Adelgiſus inde, & Siconolfus pactum huius diuiſionis inter ſe confirmantes, ſtatuerunt, monaſterium S. Benedicti, Sanctique Vincentij ad ſe nō pertinere, quia ſub
852. tutela Imperatorum Lotharij, & filij eius Ludouici poſita eſſent. Poſtero inde anno Lu-
853. douicus Mantuæ egit. atque inde priuilegium epiſcopo Cremonenſi conceſſit. Proxi-
854. mo, in Franciam ad colloquium patris conteudit. Sequenti, Sarraceni, qui relicti Barrij fuerant, iterum Apuliam, Calabriam, Beneuentanumque Ducatum hoſtiliter incurſarunt. atq; effuſis populationibus omnia miſcuerunt. Quo facto Baſſacius abbas à Principibus rogatus Iacobum S. Vincentij abbatem aſſumpſit, atque in Franciam profectus Ludouicum, vt in Italiam ad hæc propulſanda mala primo quoque tempore rediret, orauit. Lotharius autē cum audiret ſimul lapſam Eccleſiæ, ac regni diſciplinam à Carolo auo, & Ludouico patre ſeueriſſimis ante legibus in Italia conſtitutam, eidem decedenti præcepit, vt, cum primum per bellicas occupationes poſſet, regni epiſcopos, & optimates aduocaret, & nouis eam decretis ex eorum auctoritate conſtringeret. Ludouicus in Italiam progreſſus, parato exercitu, Barrium citato agmine prodiit, atq; adiuuantibus Capuanis varia cum Sarracenis prælia edidit. Verum, cum ſe eorum perfidia parum proficere ad victoriam intelligeret, Siconolfi filio, qui patri ſucceſſerat, è Sa-
Lor Chr. 853 lerno deiecto, & Principatu Ademario tradito per hiemem inde Papiam reuertit. Ibi
855. ocium nactus mandata conficere patris cupiens conuentum indixit. Cum menſe Ianuario ſacri, & profani proceres conueniſſent, Angilberto archiepiſcopo Mediolanenſi, & Andrea patriarcha Aquileienſi adhibitis, ſe cognoſcere velle dixit de vita, & officio epiſcoporum, atque omnium clericorum, ſacris concionibus ad populum, inſtauratione templorum, plebium, & xenodochiorum, diſciplina monachorum, iuriſdictione Comitum, atque ea, quæ correctione egere viderentur, emendare. Quo mandato accepto illi rem ad epiſcopos rettulerunt, & poſt diligentem aliquot dierū inquiſitionem tale Ludouico reſponſum reddiderunt. *Nos Angilbertus archiepiſcopus, & Andreas patriarcha*

patriarcha voluntatem vestram conuentui notam fecimus, quæ gratissima omnibus accidit. seruato autem ordine quæstionum vestrarum respondemus, episcoporum, & reliquorum, quos ita vitam suam instituere oporteret, vt omnibus virtutis, & sanctitatis exemplo essent, alios alijs langnidius in suo munere esse versatos. Quibus vt spatium emendandi sui tribuatis, oramus, parati interim delationes nominum accipere, & ijs qui detulerint, ius dicere. Conciones ad populum partim episcoporum, partim populorum negligentia intermissas inuenimus. Sacerdotum nulla est excusatio. Laici vero, & maxime potentes, ac nobiles, quos studiosius eiusmodi interesse concionibus oporteret, delubra ædibus suis coniuncta habent, in quibus rem diuinam audientes maiora adire templa non curant. Quare solis pauperibus accedentibus nulla alia concionis materia relinquitur, quàm suadendi, vt afflictam suam conditionem magna patientia tolerent. Quod si diuites se ad audiendum darent, tum de luxu, de libidinibus, de auaritia, deque pijs largitionibus monerentur. Quamobrem vt eis maiora templa frequentandi necessitatem imponatis, oramus, quos eò studiosius verbum Dei audire æquum est, quo maioribus à Deo bonis affecti sunt. Et, quoniam quidam Comites, ac vasti dominici presbyteros, & clericos nostros iniussu nostro recipiunt, & vbicunque initiatos, & fortasse non consecratos sacris operari iubent, id ne faciant, prohibendum censemus. Ministros Comitum propter frequentes iurisdictiones pauperibus graues esse, comperimus. in eo vero, vt lex aui vestri obseruetur, postulamus. Statuimus porrò, ne episcopi plebes pro confirmando populo adeuntes graues sint archipresbyteris suis. Vt immunitates seruentur, quemadmodum à patre vestro sancitum est. & populus eos dies veneretur, quos episcopus suus festos indixerit. Quibus rebus cognitis Ludouicus pridie Nonas Februarias in Augustali aula sedens, præsentibus optimatibus suis, ita disseruit. *Sæpe aliàs vos monuimus, vt pro se quisque viuere ex lege Christiana studeret, & suos à rapinis contineret. quod quia adhuc segnius factum est, posthac vt omnes studium eò suum totum conferant, imperamus. Statuimus igitur, vt ecclesiæ in nostro regno cum suis rebus, & familijs sint tutæ, prout maiorum nostrorum temporibus fuere. earumque rectores propriis fruantur priuilegijs: monachi in suis cœnobijs antiquas disciplinæ suæ leges obseruent: clerus omnis suo fungatur officio: singuli magistratus, & curatores reip. ius dicant ex legibus: in locis solitis instaurent prætoria, quibus nos, legatosque nostros possint recipere, ne incommodum Ecclesiis afferamus. Qui nos adeunt, caueant, ne cui incolarum in itinere noxij sint, contraque incolæ, ne nos adeuntibus, quæ ad victum pertinent, parcius, aut carius præbeant, quàm vicinis.* Per eosdem dies Leo Pontifex munitionem Vaticani absoluit, nempe sexto, quàm eam inchoauerat, anno. vrbemque eam magna cæremonia consecrauit, & Leoninam à suo nomine appellauit. Extat hodie quoque carmen, quo illam consecrationē obiuit. *Præsta quæsumus omnipotens, & misericors Deus, vt ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro apostolo tuo, tuæ pietatis indulgentiam consequantur. & ciuitas hæc quam ego famulus tuus Leo quartus episcopus te auxiliante meo nomine Leoninam vocaui nouoque opere dedicaui, vt semper illæsa maneat, ac secura.* Noua inde vrbs Corsorum Romam quotidie metu Sarracenorum confugientium multitudine frequentata. Demum munita vrbe valuas argenteas basilicæ Vaticanæ reposuit, & ad formandū Ecclesiæ statum conuentum episcoporum LX. duorum in Laterano habuit, in quo antiqua pontificum decreta renouauit, & Anastasium Cardinalem grauibus de criminibus reum condemnauit. Tranquillatam inde pōtificis, regumque virtute remp. Daniel quidā mirifice perturbauit. Hic ad Lotharium in Franciam profectus detulit, Gratianum magistrum militum, eximiæ virtutis, atque auctoritatis virum, Romæ seditionem inter regnum, & sacerdotium serere, atque de transferendo in Græciam Imperio agitare. Quam rē haud- 849.
quaquam spernendam Lotharius ratus Ludouico scripsit, vt extemplo Romā ad rem inquirendam contenderet. Ludouicus Romam profectus, atque in Vaticano hospitatus constituta, admirante pontifice, quæstione rem vnà cum eo totam cognouit. Daniel, qui in Franciam iuerat, falsi conuictus in Gratiani potestatem est traditus. Itaque Leo, probata innocentia sua, scriptis, quæ extant, ad Lotharium litteris professus est, *sē præcepta eius, & maiorum seruare, & in perpetuum seruaturum esse.* petiitque, vt *quemadmodum antea, sic nunc, & in posterum lex Romana valeret.* Atque his actis XVI. Kalend. Augusti decessit, à posteris in numerum Diuorum propter eximiam eius sanctitatem relatus. Sexto inde die clerus, populusque Ro. secundum precationem ad Titulum Calisti concurrit, atque inde Benedictum presbyterum Cardinalem spectatæ in primis vitæ hominem in Patriarchium Lateranense deduxit, eumq; in solio collocauit, & cum eo in ba-

silicam Saluatoris descendit. Quæ dum aguntur, seditiosi quidam Anastasium cardinalem, quem Leo abdicarat, per legatos Imperatorum, vi, atque armis intentatis, temere intruserunt, ac Benedictum è Laterano exegerunt. Benedictus à suis ad basilicam ad Præsepe deductus ibi per triduum, precibus, ac ieiuniis studuit. Tum vero qui Anastasium legerant, ad eum profecti, procumbentes ad terram, vestigia ipsius osculari cœperunt, atque errato suo veniam petierunt. Qua haud grauate concessa Benedictus in Lateranum reductus est. inde Anastasio in carcerem coniecto, atque abdicare coacto iterum in pontificia sede locatus, & è Laterano perductus in Vaticanum, III. Kalend. Octobris, legatis ipsis Imperatorum præsentibus, consecratus, & Benedictus tertius appellatus est. Eodem anno Lotharius hereditarium filiorum dissidium veritus conuocatis optimatibus regna sua inter eos diuisit, ac Ludouico Italiam cum Imperij titulo, Lothario Lotharingiam, & Carolo cum parte Prouinciæ Burgundiam tradidit. ac relicta rerum humanarum cura mox monachum Prumiensi in monasterio induit. atque ibi III. Kalend. Octobris extremum spiritum edidit. Hic eam vitæ varietatem attulit, vt melior ne, an deterior fuerit, diiudicari non possit. nisi quòd mortis honestas omnem vitæ delere turpitudinem potuit.

LVDOVICVS II. IMPER. ET REX.

MORTVO Lothario, Ludouicus ex paterna, auitaque hereditate solum Imperij titulum cum ipso regno Italiæ tenuit. Itaque, vt is, qui rerum trans Alpes nihil haberet, Italiam vnam excoluit, eamque singulari cum cura, ac fide administrare, ac tueri aduersus externas impressiones omnes perrexit, nec solum Papiæ, sed etiam Mediolani, & in aliis vrbibus pluribus Lombardiæ versari iurisdictionis gratia consueuit. Cæterum ad eum Mantuæ commorantem Petrus Dux Venetorum legatum Adeodatum misit, atque ab eo priuilegium elicuit de possessionibus cleri, & populi Veneti in imperio eius iustè, ac legitimè possidentis, prout per fœdus cum Græcis ictum Carolo proauo suo regnante possederant. Postero anno Ioannes nonus ecclesiam Rauennatem,
856. Venantius Aquileiensem, & Vitalis Gradensem accepit. In Campania, cum Capua, quæ & Sicopolis dicebatur, ante annos ferme XX V. in monte Triflisco ædificata sæpius incendio conflagrasset, Lando Comes, & Landulfus episcopus cum cæteris propinquis suis alteram apud Pontem Casulini construxerunt. Ludouicus cum Augusta coniuge Venetias proficiscens ab vtroque Duce, & populo obuiam egressis ad ædem S. Michaelis ad Brondulum ingenti honore excipitur. & ad confirmandam amicitiam Ioannis Ducis filiam de sacro fonte suscipit. Sequenti Bassacius abbas Cassinas
857. est mortuus. in eius locum monachi Bertharium subrogarunt. Magnitudo rerum in Campania gerendarum efficit, vt abbatum etiam Cassinatium comitia memorentur. Hic pericula monasterio imminentia contemplatus monasterium superius muris, turribusque firmissimis in modum castelli muniuit. atque oppidum ad crepidinem montis circa monasterium Domini Saluatoris instituit. quod S. Benedicti Ciuitatem vocauit. Ludouicus Romam profectus cum Benedicto pontifice, quæ regno, atque Ecclesiæ opportuna esse videbãtur, consultauit. Quibus consiliis mature compositis sequenti anno vrbe profectus Lombardiam versus iter suscepit. Postquam autem Benedictum
858. ipsum pontificem V I. Idus Aprilis mortuum esse audiuit, subito vrbem, vt consecrationi noui pontificis interesset, repetiit. Cæterum iustis mortuo Benedicto solutis, clerus, populusque solemnibus precibus, ieiuniisque perfunctus in ędem beati Dionysij est conuocatus. Ibi relatione de nouo sublegendo pontifice facta cæteris omnibus prælatus est Nicolaus, Cardinalis diaconus, vir & doctrina, & sanctitate illo tempore inclytus. Itaque citato gradu in Vaticanum progressi ipsum vel inuitum arripuerunt, atq; in Lateranum deductum apostolico in solio posuerunt. Nicolaus inde V III. Kalendas Maij in Vaticanum reductus, & Ludouico præsente consecratus super augustissimum apostoli Petri corpus magno rerum apparatu diuinis est operatus. Inde paucis interpositis diebus, cum Ludouicum de profectione cogitare audisset, officij caussa ad eum in castra venit. Quod vbi Ludouicus sensit, obuiam aliquanto viæ spatio prodiit. & degressus ex equo frenum per integrum sagittæ iactum tenuit, & conuiuio sub militari ta-

tari tabernaculo excepit. Quo ſuauiſſimis ſermonibus celebrato donis ipſum magnificis coluit,&in vrbem reuertentem proſequutus deſtinato in loco iterum ad frenum acceſſit.oſculoque ſancto pedi oblato in tabernaculum ſe,atque inde in Lombardiam recepit. Poſtero anno nouus in Eccleſia Conſtantinopolitana tumultus eſt ortus, non dum vetere diſcordiarum ob ſanctarum imaginum cultum incendio plane reſtincto. Bardas Michaelis Imperatoris auunculus, Cæſar creatus, auctor turbarum fuit. Quippe facto cum vxore diuortio, nurum duxit. Quod cum patriarcha Ignatius comperiſſet, ei, vt qui ſacris à legibus diſceſſiſſet, piorum communione interdixit. Ea re Bardas exacerbatus, vbi placare patriarcham non potuit, conuentu propria auctoritate coacto Ignatium ſede deiecit, ac Photium ſenatorem nullis ſacris initiatum ſubſtituit. eumque per Gregorium epiſcopum Syracuſanum nuper à Benedicto pontifice condemnatum curauit initiandum, ac deinde etiam conſecrandum. Per eoſdem dies nouum etiam in Rauennati Eccleſia diſſidium excitatum eſt. Ioannes archiepiſcopus vetere Eccleſiæ ſuperbia elatus pontificiam auctoritatem prorſus repudiabat, neque ei ſe obnoxium eſſe per ſcriptas à ſe tabulas aſſerebat, & hæreſis ſuſpectus erat, ac iura epiſcoporum Æmiliæ deteriora faciebat. Hæc cum ſuffraganei Benedicto pontifice pertuliſſent, Nicolai ſpectata ſeueritate illecti, ad eum confugerunt, ac crimina omnia Ioannis aduerſus ſe exponenda, ius ab eo poſtulantes, curarunt. Quibus auditis pontifex reſpondit, ſe calamitatibus eorum remedium allaturum, ac Ioannis impotentiam compreſſurum. Extremo anno, III. Kalend. Nouembris, & V I. Kalendas Ianuarias Tiberis ſuper ripas effuſus circumiectos vrbi campos cum maximo arborum, ac ſatorum exitio inundauit, atque vrbem ingreſſus complura templa, atque ædificia labefecit. Poſtero, qui fuit octingenteſimus ſexageſimus, Conſtantinopolitanam, & Rauennatem cauſſam ſanctus, ſeueruſque pontifex cognoſcere ſtuduit. Nam Conſtantinopoli orta graui inter ciues ſeditione, cum alij Ignatium, alij Photium tuerentur, Imperator legatos, litteraſque ad pontificem miſit, quibus accuſato Ignatio petiit, vt pontifex legatos ad ſe ſuos mitteret, quorum opera ſeditio ſedaretur. Addidere etiam legati hæreſim Iconomachorum recruduiſſe, ac ſanctas imagines paſſim in ciuitate deleri, & Chriſtum ipſum fœdis vulgo maledictis inceſſi. Itaque Nicolaus, vt tantis vulneribus Eccleſiæ mederetur, epiſcopos duos Radoaldum Portuenſem, & Zachariam Anagninum legauit, datis mandatis, vt cauſſas, cur Ignatius pulſus eſſet, cognoſcerent, cum Photio, tanquam cum laico, verſarentur, &, vt controuerſias de ſanctis imaginibus, ſi quæ ad ſe deferrentur, deciderent. Quin etiam lectione Photij reprobata imaginum cultum retinendum ſuaſit, atque vt Calabriæ, & Siciliæ patrimonia ſibi redderentur, poſtulauit. Extant litteræ hæ datæ V II. Kalend. Octobris, Indictione I X, cum his verbis. *Præterea Calabritanum patrimonium, & Siculum, quæque noſtræ Eccleſiæ conceſſa fuerunt, & ea poſsidenda obtinuit, & diſponendo per ſuos familiares regere ſtuduit, conceßionibus reddantur. quoniam irrationabile eſt, vt eccleſiaſtica poſſeßio, vnde luminaria, & concinnationes Eccleſiæ Dei fieri debent, terrena quauis poteſtate ſubtrahantur, ſed domui Dei reſtituta meritum redditoris multiplicent. & ſuſcipientis votum ſpiritalis deſiderij lucris exerceatur.* Eodem modo litteras ad Photium dedit factum eius arguentes. In Rauennati vero cauſſa Ioannem archiepiſcopum ter Romæ coram ſe adeſſe præcepit, ac demum imperium detrectantem officio pontificali priuauit. Ea re ictus Ioannes Ludouicum Papiæ conuenit, orans, vt ſibi duriſſimo ſuo tempore adeſſet, ſe Rauennati ſede ſuffraganeorum ſuorum coitione deiectum, neminem, per quem reſtituatur, habere, niſi illum, cuius beneficio ſit adeptus. ni cauſſam apud pontificem ipſe ſuam ſuſcipiat, nihil fortuna ſua fore perditius. Ita Ludouicus hominis miſericordia tactus Nicolaum ad audiendam eius cauſſam rogauit. Nicolaus, ne iniuriam vtrique feciſſe videretur, Romam conuentum ad eam rem cognoſcendam indixit. Proximo anno legati pontificis Conſtantinopolim profecti mandata eius tranſgreſſi ſunt. Nam qui Ignatij cauſſam cognoſcere tantum modo iuſſi erant, iudicium ſuum interpoſuerunt, atque Ignatium iure abdicatum, & Photium rite ſubſtitutum laudarunt. verum Romam extremo anno reuerſi nihil aliud pontifici, quàm Ignatium de ſede à conuentu Conſtantinopolitano depulſum, Photium vero collocatum, renunciarunt. Biduo vero poſt Leo legatus Imperatoris aduenies duo volumina pontifici reddidit, vnum, in quo acta abdicationis Ignatianæ continebant-

859. 860. 861.

tur, alterum, in quo ſanctarum imaginum. reddidit etiam litteras, quibus petebat Imperator, vt abdicationem Ignatij, & ſubſtitutionem Photij confirmaret. Eodem anno Vitalis patriarcha Gradenſis, & epiſcopi ex Campania, Tuſcia, Pentapoli, Æmilia, aliiſque regionibus Romam euocati à pontifice conuenerunt, vt de criminibus Ioanni archiepiſcopo obiectis cognoſcerent. Ipſe etiam Ioannes citatus ad dicendam cauſſam acceſſit. Res tribus diebus, tribuſque conuentibus acta eſt. Primo die, cum epiſcopi vnà cum pontifice, & Ludouici Imperatoris legatis Leonianis in ædibus conſediſſent, Ioannes de detrectato pontificis imperio eſt accuſatus. Cui accuſationi cum reſpondere in re manifeſta non poſſet, erratum confeſſus pontificiam miſericordiam implorauit, ac repudiatis tabulis promiſſionis, & ſacramenti, quas tempore conſecrationis ſuæ præciſa, atque obſcura nimis oratione conſcripſerat, nouas alias apertiores, ac ſyncériores exarauit, eaſque ſuper Cruce, & ſacro Euangelio poſitas recitauit clara voce, omnibus audientibus, iurans, ſe dum vita ſuppeteret, conſtantiſſime, quæ in eis ſcripta eſſent, omnia ſeruaturum. Poſtridie eius diei epiſcopi conuenerunt in Lateranum. Ibi Ioannes de hæreſi cauſſam dixit. Quod crimen cum ſatis diſerte diluiſſe viſus eſſet, veniam, ac rei diuinæ faciendæ ius impetrauit. Tertio die conuentus iterum Leonianis in ædibus conuocatus eſt. Eo demum die cauſſa epiſcoporum Æmiliæ eſt audita. Hi, cum facta accuſandi copia ſurrexiſſent, hæc præſenti archiepiſcopo crimina obtulerunt: Ioannem ſecundo quoque anno epiſcopia ſua cum ferme quingentorum hominum, equorumque numero perluſtrare, ac tamdiu in ſingulis moram trahere, donec omnia, quæ ad fructus epiſcopi, alimentum clericorum, & pauperum, ſuſceptionem peregrinorum, atque inſtaurationem baſilicarum pertinerent, cum magna illa multitudine conſumpſiſſet, neque antè recedere, quàm ab epiſcopo ducentos manicoſos ſibi, familiaribus vero ſuis dona non modica exegiſſet. Eundem tres, aut quattuor equos perpetuo alendos, agros fodiendos, vineas paſtinandas quotannis ſuffraganeis ſuis, tanquam prædiorum ſuorum procuratoribus, vel repugnantibus attribuere. Plebes, titulos, & monaſteria ad epiſcopium ſuum pertinentia adminiſtrationi ſuæ ſubtrahere, & ſibi ipſi ſubiicere. præterea neceſſitatem ſibi imponere, vt eccleſiis ſuis deſertis more presbyterorum ſingulis menſibus Rauennæ miniſtrent, & ſe x x aut x x x. diebus per vim Rauennæ tenere. per quos nulli clerico ſuo equo vehi per vrbem iniuſſu ipſius ſine magno diſcrimine ſuo licere. ac demum epiſcopos ire Romam ad limina Apoſtolorum amplectenda, & ſedem apoſtolicam viſitandam more prædeceſſorum ſuorum non permittere. Quæ cum dixiſſent, ac ſe teſtimoniis confirmaturos omnia oſtendiſſent, tum Ioanni ad reſpondendum locus eſt datus. Ioannem, cum ad hæc refutanda vires non ſuppeterent, manifeſta animi conſternatio inceſſit. Ex quo ſontem omnes facile iudicarunt. Itaque epiſcopi, qui in conuentu iudices aſſidebant, ad pontificem conuerſi, hæc ſingula aduerſus leges facta ab archiepiſcopo docuerunt, atque ab eo vehementius, vt perpetuo coerceret decreto, ad incolumitatem eccleſiarum, poſtularunt. Tum pontifex tanta mala in ſancta Eccleſia Dei pullulaſſe conqueſtus, rem eſſe dignam aſſeruit, quæ ſcito grauiſſimo notaretur. Itaque ne Ioannis exemplo alij metropolitani temere eiuſmodi ſe delictis obſtringerent, præſente concilio Ioanni ſic interdixit. *Secundo quoque anno ſedem apoſtolicam viſitato, niſi aut aduerſa valetudine præpeditus, aut pontificio beneficio abſolutus. Epiſcopos per AEmiliam ne conſecrato, niſi à clero, populoque electos, & litteris ſuper ea re à pontifice miſsis. Eoſdem epiſcopos, quotieſcunque ad apoſtolicam ſedem venire voluerint, ne prohibeto, & nullam ab eis pecuniam, niſi, quæ legibus contineatur, exigito. Nullius hominis res quocunque modo, ac iure partas, & poſſeſſas aliqua ratione occupato, aut titulum ſuper imponito, donec in præſentia apoſtolici, aut legati eius, aut Veſterarij Rauennæ legitime illas in iudicio obtineas. Prædia, quæ à iure S. Petri ad ius S. Apollinaris tranſtuliſti, & per emphyteoſim ſingulis hominibus tribuiſti, diligenter exquire, & ipſas emphytheoſes reſcinde, & S. Petro, cuius fuerunt, reſtitue.* Atque his actis conuentus dimiſſus eſt. Eodem anno Ludouicus Imperator per Ianuarium menſem ius Brixiæ dixit, vnde priuilegia dedit. per Septembrem vero Parmæ. Ibi x i i i. Kalendas Octobris Ernido Mutinenſi epiſcopo indulſit, *vt in monaſteria, xenodochia, eccleſias baptiſmales, & reliquas poſſeſsiones, quæ ad epiſcopatum pertinerent, ſiue à regibus, & reginis, ſiue ab alijs religioſis hominibus dono datas nemo iudex publicus ad cauſſas audiendas, freda exigenda, manſiones, aut paratas faciendas, fideiuſſores accipien-*

accipiendos, homines episcopatus distringendos inire, aut aliquid exigere auderet. Postero ponti- 862.
fex, præsente Leone legato Imperatoris Michaelis, cõuentu Ecclesiæ suæ aduocato, decreto professus est, nequaquam se legatos aut ad abdicandum Ignatium, aut ad Photiũ confirmandum misisse. idq; renuntiandum Michaeli, & Photio per eundem Leonem curauit, litteris ad vtrumq; mense Martio, Indictione decima datis. atq; hoc idẽ patriarchis, & metropolitis omnibus eodem die ad liberandam fidem suam significauit. Proxi- 863.
mo ingens excitata in Lotharingiæ regno seditio, atq; ab eodem, quo Constantinopolitana, profecta initio magnam vniuersæ occidentali Ecclesiæ intulit perturbationem. Lotharius Lotharingiæ Rex, Imperatoris Ludouici frater, insano Valdradæ concubinæ olim suæ incensus amore cum Thietberga vxore diuortium facere gestiẽs, Guntharium Colonien sem archiepiscopũ primo per nuncios, deinde per semetipsum promissis pluribus oneratum, vt sibi obsequeretur, induxit. Guntharius fide gratificandi data, Thietgardum Treuirensem archiepiscopum hominem parum in ecclesiastica doctrina versatum, prolatis quibusdam ex diuinis scripturis in speciem testimoniis, nullo negotio in suæ sententiæ assensum traduxit, ac re composita Metas conuentum indixit. Conuentu coacto, Thietberga adesse iubetur; &, cum accessisset de incestu cum fratre commissõ postulata testibus subornatis reuincitur. Recitatis inde sanctorum patrũ de incestu decretis, ab episcopis non solum a thoro legitimo separatur, sed etiã omnis ei maritalis conIunctio inhibetur. Sequenti vero alter ex composito Aquis conuentus cogitur. Ibi Lo- 864.
tharius in medium prodiit, ac se diuortium cum vxore fecisse, seuero episcoporum condemnata iudicio dixit. se à concubitu continere, & sine vxore sæuientem vigẽtis æstum ætatis sustinere non posse. Quamobrem quid fieri placeret, consulere. Quibus rebus auditis decretum est, illam iustam vxorem non fuisse, quæ publico incesti damnata iudicio esset. ipsum Lotharium aliam rite vxorem ducere posse. Quæ postquam Lotharius impetrauit, lætus statim Valdradam sibi matrimonio copulauit. Hæc ipsa vt erant ex omni parte fœda, & pessimo in posterum exemplo acta, statim ad Nicolaum pontificẽ Thietbergæ fratres detulerunt. iusq; sibi, ac sorori in causa, quæ summam religionis attingeret, poposcerunt. Nicolaus cum hæc & noua, & a sacris legibus dissidentia haudquaquã putaret esse ferenda, continuò legatos duos in Franciam destinauit, qui omnia, vti essent acta, cognoscerent, cognitaque renunciarent. Hi fuere Haganus, & Radoaldus paullo ante ex Græca legatione reuersus. Legati profecti Lothario mandata pontificis ediderunt. cumque ab eo responsum tulissent, se nihil aliud egisse, nisi quod episcopi conuocati sibi faciendum præstituissent, episcopos, qui eos conuentus habuerant, Romam ire ad reddendam rationem pontifici præceperunt. Postero anno pontifex cõperto, quod 865.
adhuc fugerat, legatos suos actis Constantinopolitanis de abdicatione Ignatij, & subrogatione Photij consensisse, conuentum Romam indixit. eumque in basilica Vaticana primum, deinde propter loci frigiditatem in Lateranensi habuit. In eo Zacharias legatus, qui Romæ erat, assensum præbuisse pontificis iniussu conuictus, episcopatu, & communione priuatus est. Photius, qui ex laico fastigium patriarchale conscenderat, & Gregorius episcopus Syracusanus, qui illum consecrauerat, quique à Photio initiati fuerant, è cœtu piorum expulsi sunt; Ignatius dignitati pristinæ restitutus; Episcopi, qui post deiectionem Ignatij relegati fuerant, reuocati. Iannem, qui quondam patriarcha imagines conculcandas censuerat, diris detestationibus obstrinxerunt. Ex legatis autem, qui in Franciam missi fuerunt, Radoaldus acceptis iis, quæ aduersus Zachariam collegam olim suum decreta erant, exanimatus, aufugit, neque in conspectum se dare pontificis pœnam eandem metuens voluit. Haganus vnus legationem renunciauit, addens, neminem se inuenisse in Lotharij regno episcopum, qui canonicis esset disciplinis imbutus. Quibus rebus cognitis pontifex Arsenium legatum misit ad dirimendum iniustum inter Lotharium, & Valdradam matrimonium. Interim Thietgardus, & Guntharius archiepiscopi cum suffraganeis suis aduenerunt, atque iussi conuentus Metensis, atque Aquensis acta proferre, paruerunt. rogatique num ea probarent, se approbare dixerunt. Re inde inter episcopos legitime disceptata reuocati in conuentum ipsi cum actis suis damnati, & omni ecclesiastica dignitate exuti sunt. Principio eiusdem anni ingens in Campania bellum exarsit. quod Imperatorem Ludouicum inde assidue in reliquum vitæ tempus exercuit. Seodanus Sarracenorum, qui Barrium tenebant, dux

Adelgiſo, Beneuentano Principe, inſtigante Capuanum Principatum inuaſit. Quippe Barrio egreſſus Capuam petiit, eaq; regione direpta in agrum Neapolitanum irrupit, ac crebris populationibus atq; incendiis vaſtare omnia inſtitit. Ea re excitati Maiepoltus, & Vandelpertus, quorum ille Teleſię, hic Bouiani gaſtaldiatum gerebat, conducto Lamberto Duce Spoletano, & Gerardo Marſorum Comite ſigna aduerſus eum tulerunt; verum de Capuana populatione reuertentem aggreſſi cōmiſſo prælio ſuperati ſunt. Præcipue Gerardus, Maiepoltus, & Vandelpertus in acie cecidere. Qua victoria inflatus Sarracenus pleraq; circumiecta caſtra deleuit. quin etiam Quadrageſimæ initio monaſterium S. Vincentij magnis diuitiis affluens adiit. &, cum monachi, aduētu eius præcepto, ad caſtellum ſuum monaſterio proximum, confugiſſent, immiſſo exercitu domeſtica omnia inſtrumenta diſiecit, frumenta, & legumina in amnem profudit, atq; eccleſię thesaurum induſtria monachorum abſconditum è latebris eruit, ac ſæuum demum incendium monaſterio intulit. Poſt tertium inde diem ad portas vſq; Capuanæ vrbis progreſſus plauſtra onuſta, & iumenta cum hominibus multa cepit, atq; inde Teanum acceſſit. Ea re cognita Bertharius abbas imminentem Caſſinati monaſterio, ac populo ex infeſto illius aduētu cladem formidans per Raginaldum diaconum ſuum tria illi aureorum millia dono miſit. atq; ita furentem libidinem eius compeſcit. Venafrum inde cum contendiſſet, oppidum intra paucos dies in poteſtatem adduxit, ac vicina loca deuaſtans aliquot ibi dies permanſit. ac demum populationibus aliquot aliis factis recepit inde ſe Barrium. Longobardi vero quantis anguſtiis vrgerentur, videntes legatos iam tertium ad Ludouicum Imperatorem miſerunt, precibus imis orantes, vt rurſus ad ſe veniret, & ſe, ſuaq; oppida à nefandiſſima Sarracenorum gente defenderet. Id cum Imperatoriū munus cenſeri, tum Ludouico Imperatori Magni Caroli pronepoti præcipue omnium animis deſtinari. Scriptores Græci Ludouicum etiam à Michaele Imperatore rogatū fuiſſe, vt Apuliam Sarracenorum armis magna ex parte captā recuperaret, atq; ab eo quoq; auxilia accepiſſe, auctores ſunt. Ludouicus, his cognitis, delectus ad hoc bellum acerrime haberi præcepit, atq; ingentes & validas vndiq; peditatus, equitatusq; copias congregauit. & Engilberga vxore aſſumpta rurſus in Ducatum Beneuentanum proceſſit. Per Soranum autem agrum Beneuenti fines ingreſſus menſe Iunio Caſſinas monaſterium infimum adiit, à Berthario, & omnibus monachis maximo honore exceptus. poſtridie montem, vota Deo facturus aſcendit, & benigne acceptus totum oculis monaſterium perluſtrauit. cumq; illud laudaſſet, priuilegia à ſuperioribus regibus monaſterio data firmauit, ac donis variis decoratum reliquit. Inde profectus Capuam, cuius priore bello expertus perfidiam fuerat, trium menſium ſpatio obſeſſam recepit, eamq; maxima ex parte deleuit. Mox Salerno, Amalfi, Puteolisq; aditis conuerſo itinere per Neapolitanū agrum adiit Sueſſulam. Inde ad vallem Caudinam caſtrametatus petiit Beneuentū, atq; ad Adelgiſum diuertit hoſpitem haud ſatis, niſi cogente metu, in officio permanſurum. Ibi archiepiſcopi Colonienſis, & Treuerēſis pontificia damnatione ambuſti ipſum adierunt, ac decreti pontificij iniquitatem expoſtularunt: nouo exemplo, neque eo ſatis laudando factum eſſe, vt metropolitanus inſciēte Imperatore, atq; aliis metropolitis abſentibus, dignitate ſpoliaretur. ac multis congeſtis in pontificem maledictis opem Imperatoris orarunt. verum, ſicut decuit, irrita omnia ceciderunt. Radoaldus cum latibula omnia quærens tamen ſe nuſquam tutum eſſe animaduerteret, Romā venit, cum eſſet conuentus iam propter Sarracenorum impreſſiones dimiſſus, atq; in aliud tempus dilatus.

866. Poſtero anno Arſenius legatus in Francia Lothariū indicto anathemate perpulit, vt nuncium Valdradræ remitteret, & Thietbergam veterem in matrimonij ſocietatem recipere ret, ſeq;, dum vita ſupereſſet, iuſtæ coniugis loco habiturum iuraret. Inde Valdradæ imperauit, vt Romam ad reddendam ſui rationem contenderet. Eorum neutrum eſt obſeruatum. Lotharius profecto ex Francia Arſenio Valdradæ inſtinctu iterum Thietbergam ream adulterij fecit, ſeq; id crimen ſingulari certamine comparatis ab vtraq; parte, quos illi campiones vocabant, propugnatoribus probaturum, &, ſi Thietberga inferior fuiſſet, vita eam ſpoliaturum, oſtendit. Thietberga cæteris præſidiis deſtituta ad Carolū Caluum, regem Franciæ, Lotharij patruum ſeſe contulit. Qua re cognita Nicolaus litteras ad Carolum ſcripſit, monens, ne quid iniuriæ fieri Thietbergæ permitteret. cui neq; adulterij crimen Lotharius iuſte obiicere poſſet, neque ſingulari certamine prouocare, fas

fas esset. Singulare certamen nulla diuina lege sancitum esse, qui id tentarent, Deum ipsum videri tentare, in Purificatione vero Valdradam, vt quæ iussis suis non paruisset, piorum è cœtu motam pronunciauit. & Lothario per litteras erroris sui admonito edixit, vt ab eius, tanquam abstentæ, amplexibus abstineret, & Thietbergæ, tanquam legitimæ vxori, hæreret. Eodem anno Ludouicus vltimam Sarracenorum bello manum imponere, eosq; prorsus exterminare ex Italia cupiens, exercitum Barrium sedem, atq; arcem eorum duxit, ac vario oppidum apparatu oppugnare instituit. Non succedente autem incœpto, perspecta expugnationis difficultate, Lotharium fratrem, vt sibi auxilio è Frãcia aduenire, rogauit. qui se morem ei gesturum esse ostendit. Idibus Nouemb. 867.
x v. Indictione, Nicolaus maledictis Michaelis Imperatoris impulsus legatos episcopos Donatum Ostiensem, Stephanum Nepesinum, & Marinum diaconum ad eum de re Ignatij per cõuentum constituenda misit. Hi profecti postero anno in ipsam rerum perturbationem mediam inciderunt. Siquidem ix. Kalendas Maij Basilius, quẽ Michael consortem Imperij receperat, ipsum per insidias Michaelem occidit, atq; Imperium vni sibi asciuit. Lotharius ope Caroli patrui in Italiam auxilio Ludouici fratris aduenit. Ludouicus Lotharij auxiliis nixus Luceriam oppidum, quod à Sarracenis in Apulia tenebatur, adortus collatis signis victus acie cessit. inde redintegratis viribus cum hostes magno prælio superasset, Luceriam cum omnibus finitimis castris in potestatem adduxit. Postremo omni Barrium bello compulso vrbem maiore, quàm adhuc, mole oppugnauit. sed, Sarracenis valide propugnantibus, nihil profecit. Lotharius militibus suis ex insueto æstatis calore, & cœli intemperie grauissimos in morbos lapsis, ac plerisq; pestilentibus aranearum morsibus fœdiore morte consumptis domum inglorius rediit. Ludouico vero Beneuentum se referenti Sarraceni Barrio egressi duo millia equorum extremi agminis ademerunt. atq; agminibus duobus factis, montem Gargani petierunt, atq; ædem S. Michaelis, eosq; qui voti caussa eò conuenerant, spoliarunt. Quo nuncio Imperator, Pontifex, & Romani grauissime perturbati sunt. Tadonem quoque per hos dies Mediolanensem administrasse Ecclesiam, Nicolai pontificis ad eum epistolæ sunt argumento. Nicolaus autem Idibus Nouembris occubuit. qui Gregorium Magnum vt cognomine, sic gloria adæquauit. Vndecimo Kalendas Decembris clerus, populusq; in basilica ad Præsepe coactus Hadrianum, cardinalem presbyterum, subrogauit, atq; inde humeris de more in Lateranense patriarchiũ deportauit. Is Hadrianus secundus vocatus. Quo cognito legati Ludouici, qui Romæ aderant, se non esse ad comitia vocatos expostularunt, verum edocti, id factum non regiæ auctoritatis contemptu, sed, ne expectatio regiorum in legendo pontifice legatorum nouum ius, velut probato exemplo, regi in posterum compararet, moræ nihil fecerunt. & leti ad venerandum cum aliis pontificem accesserunt. Ludouicus autem re cognita Romanos collaudauit, quòd dignum ea sede pontificem sublegissent, seq; iura Ecclesiæ amplificare, non minuere velle, ostendit. Postero anno venere legati à Basilio Imperatore nouo ad Hadrianum, quos ille ad Nicolaum de habendo concilio destinauerat. Caussa vero mittendi hæc incidit. Cum Basilius inito Imperio templum Magnum ad sacram hostiam accipiendam inire vellet, Photius patriarcha eum repulit, indignum esse templi ingressu asserẽs, qui manu sua hominem, atq; eum Imperatorem interemisset. Hac de re Basilius ira percitus de concilio aduersus Photium generali habendo ad Nicolaum legatos misit. qui Nicolaum ex humanis subtractum cum inuenissent, legationem Hadriano exposuerũt. Hadrianus legatos eosdem, quos Nicolaus destinauerat, confirmauit, Donatum Ostiensem, & Stephanum Nepesinum episcopos, & Marinum diaconum. cum quibus fuit etiam Anastasius bibliothecarius, qui vitas superiorum pontificum exarauit. His præsidentibus cõcilium octauum generale concelebratum est. in quo dissidium de Ignatij abdicatione, & Photij substitutione sublatum est, Photio diris deuoto, & Ignatio in pristinum honoris locũ restituto. Statutum est etiam, *vt consecrationes, & promotiones episcoporum clericorũ electione, & decreto, & episcoporum collegio fierent, neue laici principes, aut potentes semet immiscerent electioni, vel promotioni patriarchæ, aut metropolitani, aut cuiuslibet episcopi.* & rursus sacrarũ imaginũ cultus est confirmatus. Hoc concilium anno DCCCLXXI. perfectum esse Anonius auctor est. Ludouicus Barrio rursus, sed frustra, tentato bellũ Materam, Venusiã Canusiumq; pariter à Sarracenis occupata traduxit. Matera capta igne succẽsa est. reli- 868.

qua validis præſidiis impoſitis communita. Vbiq; ſanctorum loca luſtrata, quæ, vt Ado inquit, perfidia, ac ſcelere barbarorum erant polluta. Lotharius in gratiam tandem redi re Eccleſiæ cupiens noui pontificis comitate allectus ad eum ſcripſit, ſe litteris, & legationibus à Nicolao pontifice contendiſſe, vt ipſe, & accuſatores ſui coram audirẽtur, ſed ſemper repulſum eſſe. nunc ab eodem idem flagitare, vt corã venire, & colloqui liceat. Ad quas Hadrianus reſpondit, ſe ad iuſtam purgationem accipiendam paratũ eſſe, neq; quod omnes leges diuinæ, atq; humanæ iuberent, repudiare. ſi ille ſe obiecti criminis inſontem putaret, ad ſe adiret, vt veniam expetitam acciperet. Sin minus, tamen ne veni-
869. re pigeret, vt merita piacula pœnitentiæ caperet. Sequenti igitur anno Romam venit, magna procerum ſuorum caterua ſtipatus. Ibi rogatus ab Hadriano, num diligenter omnia pontificis Nicolai præcepta, ac conceptum iuſiurandum ſeruaſſet, reſpondit, ſe omnia ſanctiſſime cuſtodiſſe. idq; proceres omnes eius, qui aderant, ſuo teſtimonia confirmarunt. Tum Hadrianus, Reliquum eſt igitur, inquit, vt ad Confeſſionem S. Petri accedas, & ſalutaris hoſtiæ, quam pro corporis, & animæ tuæ ſalute immolabimus, partem nobiſcum ſumas, ac per hanc membris Chriſti iungaris, vnde abſciſſus videbaris. Quod Lotharius ſummo ſtudio dixit ſe facturum. Tum pontifex ad rem diuinam faciendam progreſſus eſt. qua perfecta corpus Domini in manus ſumpſit, & in Lotharium verſus, Age Lothari, inquit, ſi te expertem interdicti à Nicolao adulterij ſentis, ac ſincera fide te in poſterum à Valdradæ concubitu temperaturum promittis, ſacramentum ſalutis æternæ ad remiſſionem peccatorum tuorum profuturum accipe. Sin minus, caue, ne ad interneciõnem animæ tuæ ſuſcipias. Ille vero cæcus ſine dubitatione ſuſcepit. Tum ſingulis proceribus eius accitis idem obtulit, dicẽs: Si regi Lothario in obiecto adulterij crimine non fauiſti, & Valdradæ piorum communione priuatæ colloquium refugiſti, corpus, & ſanguis Domini noſtri proſit tibi ad vitam æternam. Huius vero tanti, ac tam manifeſti flagitij maturas Deus pœnas expetiit. Siquidem Lotharius domum rediens, cum Lucæ morbo eſſet oppreſſus, demum Placentiæ VIII. Idus Auguſti mortem oppetiit. & reliqui penè omnes ea ſceleris tabe contacti ante anni exitum variis caſibus perierũt. Dum hæc aguntur, Ludouicus omni in Sarracenicum bellum cura intentus, claſſe Baſilij Imperatoris iuuante Barrium rurſus terreſtribus, ac maritimis viribus eſt adortus. Sarracenis ſuperioribus oppugnationibus feſſis, ac ſubſidij deſperatione debilitatis oppidũ anno, quàm obſideri cœperat, quarto in ditionem cum duce Seodano redactum, &, ne in poſterum arx hoſtium eſſet, ſubuerſum eſt. Seodanum Leo Oſtienſis necatum, Græci omnes Capuam in cuſtodiam traductum ſcripſerunt. Arma inde Tarentum, quod item à Sarracenis tenebatur, conuerſa ſunt. Interim duo aduerſus Ludouicum Comites conſpirarunt. Quo ille cognito fugientes Marſiam vſq; eſt inſequutus. Ibi illi conſiſtere non auſi Beneuentum ſe contulerunt, atq; implorata Adelgiſi fide ſeruati ſunt. Dum autem eos Ludouicus perſequitur, Æſerniam acceſſit, eamq; breui admota oppugnatione recepit. Inde prætergreſſus Allifas per Teleſinum agrum ad Ciuitatem S. Agathæ venit, quam multos ante dies iuſſerat oppugnari. At Bertario abbate pro Hiſembrando, propinquo ſuo, ciuitatis gaſtaldeo, rogante & ipſi, & ciuitati pepercit. ac Beneuentũ Adelgiſo infenſus reuertit. Ibi Adelgiſus quoq; cum ſe ad Imperatoris genua proiecisſet, ac veniam ſibi, & receptis Comitibus petiiſſet, haud difficile gratiam impetrauit. Vrſus Dux Venetorum proſpere ad Tarentum prælio nauali conflixit. Hendelmarius Ecclе-
870. ſiam Aquileienſem accepit. Anno, qui inſequutus eſt, octingenteſimo ſeptuageſimo, Ludouicus, & Carolus Lotharij patrui, quorum alter Germaniæ, alter Franciæ rex erat, v. Kalendas Auguſti in vnum conuenientes Lotharingiam ita inter ſe diuiſerunt, vt Ludouicus vrbes Coloniam, Aquas, Treuiros, Traiectum, Metas, Argentinam, & Baſileã, Carolus Lugdunum, Viſontionem, Viennam, Tungros, Tullum, & Virdunum cum adiacentibus obtineret. Ludouicus autem Imperator legatis miſſis fraternam hæreditatẽ ad fratrem potius, quam ad patruos pertinere contendens, Hadriano ius ſuum tuente, ac per legatos diras in Ludouicum, & Carolum intentãte idem ſibi regnum, ſed fruſtra vindicauit. is Sarracenicum ne bellum hoc anno perſequutus ſit, incompertum. Taren-
871. tum quidem certe cum aliquot aliis Calabriæ locis in eorum ditione remanſit. Poſtero anno compoſitis Campaniæ rebus Romam ſe recepit. & poſtridie in feſto Pentecoſtes ab Hadriano pontifice neſciõ quã de cauſſa, iterum coronatus perfectis ſacris cum eo in

Latera-

Lateranum insigni cum pompa processit. Ludouico absente Seodanus, quem ille discedens dimiserat, Adelgiso adiuuante Beneuentum, Capuam, ac multas alias Beneuētanę, & Capuanę ditionis ciuitates solicitauit, atq; accito domo exercitu ad se traduxit. Quod vbi Ludouicus accepit, ira fremens rursus exercitum in ea loca promouit, Beneuētum in primis, totius defectionis caput, cupiens expugnare. Adelgisus, vt Ludouicum aduentare percepit, obuiam læto vultu progressus, ab omnibus se rebellium populorum consiliis separauit, atq;, vt semper aliàs, sic nunc paratum esse ad omnia, quæ imperaret, facienda ostendit. Quibus verbis Ludouicus inductus, ac magnificis præterea muneribus delinitus facile ignouit. ac Beneuento dimisso aduersus alias ciuitates, quæ defecerāt, arma conuertit, easq; haud magno certamine recuperauit. Capua vna, quæ quadrato lapide erat constructa, ciuibus diutius resistendi audaciam præbuit. Hæc igitur frequenti militum corona circundata. atq; omnibus exeundi facultas adempta. Inde ager longe, lateq; vastatus. His de rebus Capuani ad extremam rerum omnium inopiā, ac necessitatem adducti episcopo assumpto corpus S. Germani in humeros sustulerūt, ac patefactis portis supplices in castra ad Ludouicum perrexerunt. eumq;, vt si non suis, at Diui illius meritis sibi ignoscere vellet, infimis precibus obsecrarunt. Placidis, mitisque ingenij Imperator sordes, lachrimasque supplicantium ferre non potuit, ac statim veniā se dare respondit, atq; ita Sarracenis expulsis, præsidioq; in omnibus receptis oppidis firmo relicto Beneuentū se rettulit, ac milites in æstiua dimisit. Exercitus interim patrij soli reuisendi studio flagrare, domumq; post tot tantosq; labores exantlatos spectare. Id vbi Adelgisus animaduertit, Ludouicum conueniens simulāter hortatur, vt exercitui gratiam reuisendæ aliquando patriæ faciat, ac ditionem suam prægrauante militum multitudine leuet, cum nulla belli materia ipsius sit virtute, ac felicitate relicta. Quo probato ille exercitum maxima ex parte dimisit, atq; ipse cum paucis nihil mali suspicans restitit. Adelgisus, vbi Ludouicum propriis orbatum viribus sensit, constituto die satellites adhibuit scelerati consilij sui participes, atq; agmine facto in ædes, in quibus ille meridiabatur, irrumpere instituit. Ludouicus strepitu armatorum audito ex lecto repente desiliit, atq; arreptis armis cum paucis, qui aderant sui, custodibus ad ostium domus occurrit, aditumq; interclusō hostem à liminibus arcuit. Adelgisus, vbi vidit eò se penetrare sine suorum cæde non posse, fasces iussit adduci, atque ædibus ignem subiici. Hoc cognito Ludouicus exterritus inducias sibi dari, pacemque poposcit. cui respondit Adelgisus, nihil æqui se concedere posse, nisi iureiurando promitteret, se nunquam in posterum Beneuenti fines intraturum, neque huius iniuriæ vindictam aliquam exacturum. Ita Ludouicus præsenti necessitate adactus allatis sanctorum reliquiis eiusmodi se sacramento deuinxit. ac postridie Beneuento egressus Berolam petiit. atq; ibi per menses vndecim mansit. Itaq; sequenti anno, cum ibi esset, primum tria, deinde nouem millia Sarracenorum per Comites suos apud Capuam profligauit. Profectus est inde Capuam. Cuius aduentu compertō, Sarraceni Principatum reliquerunt, atque in Calabriam concesserunt. eaque populationibus lacerata conscensis nauibus in Africam se receperunt, quicunq; è naufragiis euaserunt. Eodem anno Hadrianus pontifex Kalendis Nouembris moritur, atque ei Ioannes VIII. decimo nono Kalendas Ianuarias ex archidiacono Cardinali sufficitur. Proximo Ludouicus, cum annum iam Capuæ confecisset, ae pulsis tota Campania Sarracenis iniquo aduersus vnum Adelgisum, atque exulcerato animo esset, Romam sibi repetendam, & nouum pontificem super ea re consulendum putauit. A pontifice honorifice exceptus petiit, vt concilium de summa re conuocaret. Ibi congregatis patribus scelus in se, ac perfidiam Adelgisi edocuit, vt verbis deceptum, vt in ædibus obsessum, vt metu mortis perterrefactum sacramento se grauissimo obligauisset. atque vt ea de re sententiæ dicerentur, postulauit. Ea relatione facta censuere patres, Adelgisum, qui se hostili, ac perfido animo aduersus Imperatorem gessisset, hostem esse Imperij iudicandum, ac rursus bello quàm acerrime persequendum. Sacramentū non esse, quod aduersus remp. susciperetur, nec Ludouico obesse debere, quod salutis conseruandæ caussa iurasset. Atque ita pontifex Ludouicum sacramento, quo se obstrinxerat, diuina auctoritate absoluit. Hoc decreto Ludouicus erectus bellum maioribus opibus instauravit. verum, ne periurus existimaretur, reginam summæ rerum præfecit, eamque exercitum Beneuentum adducere iussit. Adelgisus, cum se hostem iudicatum, atque

872.

873.

vniuersis peti viribus intelligeret, tantam se tempestatem sustinere posse diffisus spem salutis in fuga posuit, atq; in Corsicam insulam sese abdidit. Eodem anno Gradensis Ec-
874. clesia ad Petrum Venetum est translata. Sequenti Rodoaldus gastaldio Aquinas castrũ apud Pontem Curuum constructit, quod ab eo Pontem Curuum vocauit. quo in loco Fregellæ quondam inclyta Romanorum colonia fuit. Brixiæ tribus diebus, tribusq; noctibus sanguine pluuit. Ludouicus in Lombardiam reuersus ius populis dixit, & beneficia postulantibus, quæ sunt visa, concessit. Adelgisus Beneuentanum recepit Principatum, & moriens Aionem filium ne, an fratem sibi assumpsit socium. Ioannes põtifex Rauennæ conuentum septuaginta episcoporum egit. In eo conuentu lis inter Vrsum Ducem Venetiarum, & Petrum Patriarcham Gradensem composita est. Mortuo Senatore, episcopo Torcellano, Petrus patriarcha confirmare, & consecrare Dominicum Leonis Caloprini filium monasterij Altinatis abbatem abnuerat, quia sibi virilia succidisset, perterritusq; à Duce Romam contenderat. Hinc cum Ioanne pontifice Rauennã perrexit. quò etiam Hendelmarius Aquileiensis patriarcha, & Leo Caprulensis episcopus, & alij eiusdem prouinciæ episcopi aduocati. qui quoniam conuentu iam confecto adue nerunt, cõmunione priuati, sed Ducis precibus restituti sunt. Bona tamen Ecclesiæ Tor
875. cellanæ Dominico permissa. Postero anno Ludouicus sæuum morbum nactus mense Augusto mortem Mediolani oppetiit. Extat adhuc vetus eius in æde Ambrosiana sepulchri elogium. Fuit vir pietate, iustitia, & religione insignis. verum studium in eo gloriæ, & dignitatis Italicæ conseruandæ multo maius aut fortuna, aut opibus fuit, nec tantum virtute quantum voluntate, complexus est. Ludouici vxor Engilberga religionis caussa nobile monasterium ad vrbem Placentiæ ædificarat, idq; Diuis Sixto, & Agapito consecrarat. Eodem anno Anspertus archiepiscopatum Mediolanensem accepit. ad quem Ioannis pontificis apud Iuonem extat epistola.

CAROLVS CALVVS REX, ET IMPERATOR XXVIII.

MORTVO Ludouico magna inde pro Imperij titulo, regnoq; Italiæ ascisc̃edo certamina concitata sunt. Etenim ad hanc diem eiusmodi decus à patre viuente maximo natu filio deferri, idq; subsequente archiepiscopi, ac pontificis consecratione consueuerat affirmari. Sic Carolus Magnus Pipino, & Ludouico, sic Ludouicus Lothario, sic demum Lotharius Ludouico indulserat. Ludouico vero sine vlla virili prole extincto, certatim Franci, Italiq; ad eius laudis cupiditatem, ac studium exarserunt. In Francia patrui Ludouici Carolus Caluus Franciæ, & Ludouicus Germaniæ reges, cum sine cõtentione Lotharingiam diuisissent, certatim animum ad Italiam, atq; ad Imperium adiecerũt, haud dubia spe, eius fore vtrumq;, qui prior armatus in Italiã descendisset, ac parta pontificia gratia solemnia ab illo insignia recepisset. Ac Carolus quidem, nuncio apud Duciacum de morte Ludouici accepto, statim motis castris ad Pontigonẽ perrexit, & proceribus, quos potuit, sumptis Kalendis Septembris iter ingressus in Italiam per montem Iouis transire contendit. Ludouicus autem pari studio inflammatus, ac cõsilij fratris certior factus primo Carolum Crassum, deinde Carlomanum filios, qui iter Caluo impedirent, magno cum exercitu misit. Ex quibus, cum Crassum in fugam compulsum, Carlomanum perterritum à Caluo audisset, ira furens ipse cum tertio filio Ludouico magno impetu in Franciam introrupit, ipsamq; hostiliter dilacerare instituit. Romæ vero res in hunc modum turbatæ. Æquum nimirum videbatur principibus, quando Ludouicus Imperator vita, nullo relicto successore, cessisset, eum titulum iam ad Italos, præsertim, opibus demum, atq; auctoritate florentes reuerti. atq; antiquam imperandi maiestatem ab externis interceptam post tot secula Italiæ reddi. Hoc autem consilium intulerunt iidem, qui in ciuitate quoq; opibus excellebant, Comites Tusculani. Verum, cum Ioannẽ pontificem adiissent, eumq; in suam sententiam trahere contendissent ab eo in vnũ Caluum conuerso, tanquam male de rep. sentientes, reiecti sunt. Caluus autem domesticis nullis detrimentis à proposito suo dimotus maturato itinere in Italiam venerat, atq; Italicis plerisq; in deditionem acceptis legatos ad pontificem cum muneribus eximiis miserat, per quos, si corona donaretur, se Ecclesiam in perpetuum à quibuscunque hostium

iniuriis

iniuriis defensurum,& Romanam ditionem penitus remissurum ostenderat. Itaque Ioannes,vt Romanos repudiauit,sic Caluum,vt Romam ad coronam accipiendam contenderet,inuitauit,& cum XVI. Kalendas Ianuarias vrbem inisset,solemni ciuitatis occursu exceptus die Domini Natali in basilica Vaticana ante Confessionem de more Au- 876.
gustum consecrauit,sanctissimo ante iureiurando deuinctum,se aduersus inimicos Ecclesiæ perpetuo pontifici pro viribus affuturum. Quo facto Carolus multa,eaq; pretiosa S.Petro dona tulit. Hinc titulus Imperatoris Augusti posthac sincerum pontificis beneficium esse,anniq; Imperij à consecratione pontificia repeti cœpti. Nonis inde Ianuarij egressus vrbe Papiam venit.& corona regia ab Ansperto archiepiscopo sumpta forũ egit,legesq; regio more populis dedit,ac ciuitatum,& ecclesiarum iura renouare instituit. Præter cætera III. Kalendas Martias priuilegia Caroli Magni,Pij, Lotharij, ac Ludouici nepotis,vt vocat,sui ecclesiæ Cremonensi firmata. Inde Bosonem,Buuini Comitis filium,Richildis vxoris suæ fratrem,Ducem declarauit,& Vidonem Lamberti,ac Berengarium Eberardi filios Spoleti,& Fori Iulij confirmauit. atque his actis trans Alpes abiit. Caluo Italia profecto Tusculani Comites,quorum principem se gerebat is,quem Luitprandus Albertum Marchionem, Annonius Adelbertum Comitem, alij Albericũ Comitem vocant,Lamberto Comite in societatem assumpto Ioanni pontifici ob repulsam acceptam irati aduersus eum coniurationem iniuerunt. cuius participes Formosus episcopus Portuensis,& Gregorius Nomenclator,fuerunt. Quod vbi Ioannes comperit,diras in Formosum,& Gregorium, sociosq; eorum execrationes intendit. Interim Caluus in monasterio S.Dionysij Pascha celebrauit.atq; ex auctoritate pontificiorum legatorum conuentum in Idus Iunias Pontigonem indixit. Is conuentus XI. Kalendas, Indictione nona,præsente Imperatore,pontificisq; legatis est institutus.In eo præter cætera X. Kalendas electio Imperatoris, quam episcopi, & reliqui Italici regni proceres comprobarant,legesq;,quas ille Papiensi in regia tulerat,confirmata. VI.inde Idus Iulias venere legati pontificis, Leo pontificis nepos, & Petrus ForoSempronienſis episcopi, qui Imperatorem,& episcopos verbis pontificis salutarunt.postridie vero dona à pontifice missa obtulerunt,Imperatori sceptrum,& baculum aureum,Imperatrici pallia, & armillas cum gemmis. iidemq; damnationem Formosi episcopi, & Gregorij Nomenclatoris,& eorum,qui cum eis contra se conspirauerant, toto approbante concilio recitarunt. Dimisso inde concilio Caluus legatos pontificis eximie donatos dimisit in vrbem. profectusq; Pontigone III. Kal. Augusti venit Catalaunos,ibiq; vsque ad Idus imbecillitate valetudinis est detentus. Inde progressus Remos cum Syluacum pergeret, nuncium accepit,fratrem suum Ludouicum Germaniæ regem V. Kalen. Septembris diem suum Francfordiæ obiisse. Itaq; propere Aquas, Coloniamq; contendit, vt Lotharingiam,quæ fratris,& filij eius Lotharij fuerat,occuparet. Ludouicus tres filios reliquerat, Carlomanum,Ludouicum,& Carolum cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat,vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit,ira incensus,quòd paternum inuadere regnum esset ausus,Francfordia copias mouit,atq; ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita,cum neutrum impetrasset, decem homines cum aqua calida,totidemq; cum frigida,decemq; alios cum ferro candenti misit,iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui, re tentata,cum detrimentum nullum cepissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus animo incitatus VIII. Idus Octobris Rhenum copias occulte traiecit,ac Calui exercitum adortus ipsum in fugam versum profligauit. Victo Caluo,fratribus paterna regna inter se partientibus, Carlomano Baioaria, Pannonia,Carantanum,Boemia,& Morauia euenit,Ludouico Frãconia,Thuringia,Saxonia, Frisia,& pars Lotharingiæ,Crasso Alemania,& altera Lotharingia. Dum autem hæc in Francia à Caluo Imperatore,& rege Italiæ administrantur, Sarraceni,qui Tarenti à Ludouico dimissi remanserant,collectis viribus Bartiũ, ac finitima Barrio loca populabundi percurrerunt.& Salernitanos,Amalfitanos,ac Neapolitanos impulerũt,vt iuncto secum fœdere Romanam vrbem inuaderent.Quod vbi pontifex Ioannes resciuit,conatibus eorum occurrere cupiens Lambertum,& Vidonẽ eius fratrem,Spoleti Duces,Caluo ipso iubente, assumpsit, ac Neapolim, Salernumque progressus Guaiferio principi

Salernitano, vt rupto fœdere secum Sarracenos adoriretur, induxit. Sergium vero Ducem Neapolitanum, vbi ad officium redigere non potuit, prorsus piorum societate, congressuq; priuauit. Nihil commodius à pontifice geri potuerat, si in iis fides fuisset, in quibus esse debebat. Hic fuit Athanasius Neapolitanus episcopus, qui Sergio fratre capto, Romamq; transmisso Dux ipse suffectus cum Sarracenis fœdus instaurauit, atq; eis iuxta Neapolim collocatis Beneuẽtanos, Capuanos, Salernitanos, Romanosq; fines hostiliter populari, ne ecclesiis quidem parcens, perrexit. Quibus rebus adductus pontifex legatos ad Caluum duos misit, Petrum Fori Sempronij, & Petrum Senogalliæ episcopos orans, vt ad vindicandam, quemadmodum iureiurando promiserat, à Sarracenis Ecclesiam armatus accederet, neq; in ea re horam vllam eximeret. ac Februario sequẽte conuentum à Caluo rogatus Romæ habuit, in quo electionem, & cõsecrationem ipsius Imperatoris Romæ factam ratam esse in perpetuum statuit, diris grauibus quicunque eam ausi fuissent infirmare, deuinctis. Caluus legatione pontificis, cum Pascha apud Compendium ageret, cognita, se non defuturum respondit, ac statim rebus Franciæ per Iunium mensem conuentu Compendij habito cõstitutis cum Richilde vxore, & maxima re pecuniaria, atq; ingenti pretiosæ suppellectilis copia in Italiam iter intendit. Ex altera parte pontifex, vt maturius regem de instanti bello consuleret, vrbe egressus ad ipsum contendit. Quod vbi Caluus Iuram montem iam præteruectus vnà cum actis Romanis accepit, & ipse iter, opportune occurrere volens, accelerauit. Vercellis congressi vnà Papiam processerunt. Grauia inde Sarracenici belli propulsandi consilia Carlomanus rex Bauariæ interrupit. Is, quod pater Ludouicus tentauerat, perfecturũ se arbitratus in Italiam cum maximo armatorum numero descendebat. Eo illi nuncio exanimati nouo consilio capto statim Papiam reliquerunt, Derthonemq; se contulerunt. Ibi Richildis Augusta à pontifice consecrata est. Addit etiam Regino, eundem Bosoni vxoris suæ fratri Hirmingardem Ludouici Imperatoris mortui filiam in matrimonium collocasse, ac Prouincia donatum regem appellasse. Rumore inde de Carlomani aduentu in dies magis increbescente Caluus Richildem cum thesauro domum remisit. neq; ita multo post ipse quoque subsequi cœpit, postquam proceres suos, quos acciuerat, seditione conflata, non venire, Carlomanum vero iamiam affuturũ accepit. Quo facto & ipse pontifex vrbem repetiit, cruce ab eo aurea magni ponderis, & pretiosis gemmis ornata donatus. Iam alpes Imperator attigerat, cum eum repentina febris inuasit. Qua re permotus Sedechiam Iudæum, medicum sibi dilectum, adhibuit, atq; ex eius sententia præsentis remedij gratia puluerem quendam mortiferum hausit, atque inde Cinisium montẽ ascendere cœpit. Vbi vero ad locum, qui Brios dicitur, venit, ingrauescentis morbi magnitudine, & veneni sæuitie conflictatus Richildem, quę apud Mauriennam erat, acciuit, atq; in eius complexu vndecimo die, pridie Nonas Octobris, animam efflauit. Cæterum ad hoc malum illud quoq; adiũctum. Capuani expulso Landulfo episcopo Landenulfum summo apud se loco natum, licet vxore præditum, & neophytum suffecerũt. ac summis precibus pontificem, vt eum consecraret, orarunt. Qua re cognita Bertarius abbas Cassinas, & Leo Teanensis episcopus Ioannem pontificem Romæ adierunt, monentes, ne postulationi tam iniquæ, atque insignem iniuriam ciuitati, ac pontificiæ auctoritati perniciem allaturæ aures præberet. Pontifex hominum grauitate permotus primò se facturum negauit, deinde precibus nobilium expugnatus neophytum consecrauit. Qua ex re seditio in ciuitate grauis est orta. Quod vbi Sarraceni animaduerterunt, rursus omnia populando vastarunt. Pontifex autem, vt seditionem extingueret, Landulfum in Ecclesia Capuæ veteris episcopum constituit. Landenulfum vero in nouæ. atque æqua sorte inter vtrumq; ecclesiæ bona diuisit. Paullo pòst Landenulfus, qui Capuæ præerat, cum pontificis in fide maneret, petiit ab eo, vt Caietam, quæ tum in ditione pontificis erat, sibi subiiceret. Qua re impetrata ille ciues acerba premere seruitute instituit. Id vero cum pati Docibilis Dux Caietanus non posset, Sarracenos Agropoli aduocauit, atque Caietam, vt sibi auxilio essent, adductos Formianis in collibus collocauit. Quibus de rebus pontifex edoctus, quacunque ratione potuit, Caietanos ab amicitia Sarracenorum auertit, Docibilemq;, vt arma Sarracenis inferret, induxit. Verum, cum Docibilis acie cum Sarracenis congressus male pugnasset, captiuos suos recuperandi cupidus fœdus cum eis percussit, atque Garilianum arcem ad Litim amnem in finibus

877.

Campa-

Campaniæ condidit, eamq; illis ad habitandum conceſſit. Quo ad cætera incommoda nihil accidere potuit Romanæ poſt in multos annos ditioni perniciosius. Gradenſis Eccleſia ad Petrum Venetum, licet recuſantem delata.

LVDOVICVS BALBVS IMPER. ET CARLOMANVS REX XXIX.

MORTVO Caluo Carlomanus extemplo Italiæ regnum iniuit. An vero Italiam, cui imminebat, adierit; an potius, vt Franci ſcribunt, in regnum ſuum Bauariæ falſo Caroli aduerſus ſe contendentis nuncio exanimatus receperit, parum compertum. Regnũ quidem ipſum Italiæ per triennium tenuiſſe, in maximo Francorum, Germanorumque annalium ſilentio vetera multa, quæ in Lombardia leguntur, diplomata fidem faciunt, quibus ipſe Bauariæ, atq; Italiæ rex, ſic enim ſe inſcribit, per hos tres annos eccleſiis, populisque beneficia confirmauit, ante à Carolo, Pio, Lothario, & Ludouico regibus condonata. Omnia tamen diplomata in Bauaria data ſunt. Ludouicus vero Balbus, patris morte audita, Compendij cum Richilde nouerca pridie Kalendas Decembris conuenit. atq; ab ea tabulas patris accepit, quibus ille regnum ſibi Franciæ tradebat, & enſem S. Petri, per quem ſe regem inſtituebat, & regiam veſtem, & coronam, & ſceptrum auro, gemmisq; pretioſis diſtinctum. atque ita magno epiſcoporum, procerumque conſenſu VI. Idus Decembris rex ab Hincmaro Remenſi archiepiſcopo conſecratus, & coronatus eſt. Is acceptis ſolemnibus omnium ſacramentis prope Sueſſionas in monaſterio S. Medardi Natalem Domini, & Paſcha in monaſterio S. Dionyſij, celebrauit. Progreſſus inde ad quoſdam compeſcendos tumultus Turonum, ibi grauiſſime ægrotauit. Eo anno Lupus patriarcha Aquileienſis eſt factus. Interim Romæ morte Calui audita Albertus, & Lambertus, quos Ioannes piorum communione ſecreuerat, animos ſuſtulerunt, & poſtquam mortuo Caluo conſiliis ſuis adhuc repugnantem viderunt, nouo tumultu concitato ipſum per arma captum in carcerem condiderunt, ac patriarchium, & fundos eius diripuerunt. Ille vero ope ſuorum elapſus parum ſe tuto in vrbe eſſe exiſtimans ad Ludouicum, cuius patrem Imperiali corona donauerat, ſibi proficiſcendũ putauit. Itaque, poſtquam nouas in eos deteſtationes intendit, vrbe cum pretioſiſſimis ſanctorum corporum reliquiis exiit, ac maritimo itinere in Prouinciam in die Pentecoſtes acceſſit. Inde Boſonis Prouinciæ regis auxilio Lugdunum progreſſus ad Balbum nuncios de ſuo aduentu Turonum præmiſit. Ludouicus, miſſis obuiam epiſcopis, Trecas vt adiret, rogauit. Eò vero profectus pontifex conuentum epiſcoporum Galliæ, qui officij cauſſa conuenerant, egit, atque ad eos de iniuriis Alberti, & coniuratorum ſibi, atque eccleſiæ illatis rettulit, &, vt anathema à ſe in eos intentum confirmarent, poſtulauit. Anathema de ſcripto recitatum vbi epiſcopi audiuerunt, ſcripto ſe quoq; confirmare velle dixerunt. Itaque poſtridie iterum conuocati ita decreuerunt. *Beatiſſime Pater Catholicæ, atque apoſtolicæ Eccleſiæ Romanæ ſumme pontifex, Nos filij, famuli, ac diſcipuli tui Galliarum, ac Belgicarum epiſcopi iniuriis, quas vobis, & ſanctæ matri noſtræ, atque omnium eccleſiarum magiſtræ improbi homines intulerunt, vehementer dolemus, & propterea ſententiam veſtram quam priuilegio beati Petri, & ſedis apoſtolicæ in eos, & ſocios eorũ iuxta ſacros canones Spiritu Dei conditos, atque hominum reuerentia conſecratos, & iuxta prædeceſſorum veſtrorum decreta pronunciaſtis, verbo, & aſſenſu noſtro, atque auctoritate ſanctĩ Spiritus approbamus, id eſt, quos communione priuaſtis, pro priuatis habemus, quos ab Eccleſia repuliſtis, repellimus, quos anathemate perculiſtis, perculſos eſſe iudicamus, & quos rite ſatisfacientes in gratiam receperitis, recipiemus.* In eodem etiam conuentu Formoſus præſens omni eccleſiaſtica dignitate nudatus, & laicam vitam poſthac traducere iuſſus. idemq; ſacramento adactus, ſe in poſterum neque vrbem, neque epiſcopatum repetiturum. & quædã alia inſtituta ad rationes Eccleſiæ pertinentia ex veteribus Conciliis ſunt relata. Kalendis inde Septembris Balbus aduenit, neq; enim propter imbecillitatem valetudinis ante potuit. Colloquio conſtituto Balbus duris ſe ipſius, atq; Eccleſiæ, quæ commemorabat, temporibus ſe affuturum oſtendit, ſi ille ſe Auguſtali corona, quam patri ſuo tradiderat, exornaret. Cui cum ſe pontifex gratificaturum ſummo ſtudio reſpondiſſet, ipſum, VII. Idus Septẽbris, maximo totius Galliæ concurſu, Imperatorem inunxit, ſolemni iureiurãdo adactum, ſe Eccleſiam, dum vi- 878.

xisset,ab hostium,& maxime infidelium impressionibus tutaturum. atq; his rebus actis multis vltro citroq; officiis præstitis abierunt,pontifex eodem comitante Bosone per saltus montis Cinisij in Italiam,Balbus vero Compendium. Ioannes Romam reuersus,inimicis Balbi auctoritate perterritis,cum Sarracenos se absente Romana occupasse littora inuenisset,nulla interposita mora cum iis,quæ ad manum erant,amicorum copiis aduersus hostes contendit. atq; eis pulsis Balbum in Italiam ad conficiendas eorum reliquias aduocauit. Litteræ ad Imperatorem,& reginam scriptæ adhuc leguntur. *Romam reuersi omnia littora nostra Fundis,& Tarracinæ teneri à Sarracenis inuenimus. Quare non amplius,quam quinque dies,in vrbe morati cum fidelibus nostris exiuimus, & naues eorum octodecim cepimus,& seruos sexcentos liberauimus. ideo vestro ad nos aduentu est opus, vt virtute vestra præterita damna resarciantur,& futura prohibeantur.* Balbus cum legatos misisset ad patrueles suos Ludouicum,& Carolum Crassum,de concilianda, quæ Lotharingiæ distinebatur diuisione,concordia responso Compendij,quod optabat, accepto vsq; ad Heristallium venit. Inde Kalendis Nouembribus conueniens cum Ludouico apud Marsuam pacem cum eis ita firmauit. *Sicut inter patrem meum Carolum, & patrem vestrum Ludouicum regnum Lotharij diuisum fuit,volumus,vt ita ratum sit. De regno vero,quod Ludouicus Imperator in Italia habuit, quia nondum eius aliqua diuisio inita est, quicunque modo illud tenet, ita teneat,donec conuenientes ex communium amicorum consilio,quod æquius,melius ve visum fuerit,statuamus. Omnes autem sciant, nos regni Italiæ partem repetisse, & repetere, & repetituros esse.*

879. Dimisso conuentu Ludouicus in Germaniam se recepit. Lupo Ecclesia Aquileiensis mandata. Balbus Natalem Domini in Longlaro Purificationē vero Pontigone peregit. vnde Trecas,atq; inde Compendium adiit. Ibi morbo sæuiente,nam veneno infectus dicebatur,per fidos homines Odonem episcopum,& Albuinum Comitem coronam,ensem,& reliquum ornatum regium ad Ludouicum filium misit, atq; eum regem consecrari Franciæ iussit.neq; ita multo post,1111. Idus Aprilis, in Parasceue mortē oppetiit. Post multos procerum,variosq; tumultus Ludouicus,& Carlomanus Balbi filij reges Franciæ ab episcopis consecrati sunt. Boso autem,Hirmingarde instigante vxore, Burgundiam repente inuasit,ac se regem eius coronari,regibus Ludouico,& Carlomano despectis,iussit. Annus inde octingentesimus octuagesimus immatura Carlomani, regis Bauariæ,atq; Italiæ,morte fuit nobilitatus. Is paralysi oppressus VII. Nonas Aprilis in Bauaria ad Odingas occubuit,vir religiosissimus,& litteris eruditus,& laudis bellicæ haud expers,vt qui cum Ludouico patre,& sine illo multis præliis sæuientem Sclauorum ferociam compressisset. Audita morte eius Ludouicus frater, rex Lotharingiæ, subito Ratisponam accurrit,ac regem se salutari Baiŏariæ iussit. Arnulfo Carlomani ex concubina filia Carantanum iampridem ei à patre destinatum est datum.

880.

CAROLVS CRASSVS REX, ET IMPERATOR XXX.

Crassvs autem Alemaniæ rex maiora animo agitans egressus ex Alemania in Italiam aduolauit,& benigne receptus ab Italicis regni insignia ab archiepiscopo sumpsit.conuentuq; procerum de more aduocato regnum constituere instituit. Mox à Ludouico,& Carlomano Francię regibus reuocatus eos bellum aduersus Bosonem gerentes,ac Viennam oppidum obsidentes adiuuit. Verum,haud ita multo post, Imperij Romani cupidine ardens in Italiam iterum se recepit. Neq; consilium, aut cupiditatem eius ipse est frustratus euentus. Romam enim cum Valperto patriarcha Aquileiēsi progressus summo studio à pontifice,populoq; Romano exceptus est,petensq;, vt sibi insignia Augustalia traderentur,cum se in auctoritate pontificis futurum, ecclesiamq; defensurum enixe,promitteret,facile impetrauit. Corona in ipsis Christi Nataliciis exornatus solemne sacramentum suscepit,atq; omnibus rebus,quæ cum pontifice de rep. agendæ erant,expeditis Lombardiam repetiit. In itinere Rauennam cum accessisset,fœdus inter Venetos, atq; Italicos sibi subiectos in quinquennium renouauit. Sanxitq;, vt Sclaui,qui mare assiduis latrociniis infestum habebant, communibus armis non solum arcerentur,sed etiam peterentur. inde IX. Kal. Iunias Nonantulam venit,atq; inde quoque diplomata dedit. Interim Ludouicus, rex Franciæ, relicto ad Viennæ obsidionem Carlomano

881.

Carlomano fratre, Nortmanis Franciam ineuntibus sese obtulit. Eodem anno Ioannes Particiacus mortuo patre Vrso Ducatum Venetiarum gerens Baduarium fratrem Romam misit, vt Comitatum Comaclensem à Ioanne pontifice postularet. Qua re præcepta Marinus Comes consilio cum Iudicibus habito cum armato militum globo egressus Baduarium in itinere adortus commissa pugna vulneratum comprehendit, & sacramento obstrictum, se illam iniuriam neq; armis, neq; iure persequuturum, dimisit. Baduarius Venetias reuersus haud ita multo post ex vulnere est mortuus. Ea de re Ioannes Dux exercitu Comaclum adducto oppidum expugnauit, atq; eis, qui fraternæ conscij iniuriæ fuerant, vindicatis domum repetiit. Sequenti, cum res eiusmodi incidissent, vt 882.
nouo pontificis, Imperatorisq; colloquio opus esset, Crassus Rauennam Februario mense, vt cum pontifice congrederetur, se contulit, & quæ è rep. ecclesiaq; fuerunt, cum eo consuluit. Nortmani in die Epiphaniæ monasterium Prumiense ingressi, postquam fortunas inde omnes auexerunt, subiecto incendio combusserunt. &, cum Ludouicum Lotharingiæ regem fato cõcessisse audissent, animo incitati Nonis Aprilis Treuiros vrbem nobilissimam in Cœna domini occuparunt, eaq; succensa infesta signa Metas cõuerterunt. Crassus Baioariæ regno inito ad accipiendum item Lotharingiæ regnum, & opem Prouinciæ ferendam accitus ex Italia mouit, atq; innumerabili Italicorum, Baioariorũ, Francorumq; cõtracta manu in Franciam transiit. regnoq; altero inito Nortmanos, sed inani incœpto, Metis obsedit. Gotfrido regi Normariorum Christiano facto Frisia data, ac Lotharij filia Gisla in matrimonium collocata, reliqui Normani ingenti pondere auri accepto finibus excesserunt. Quo facto Crassus formandi regni caussa Kalend. Nouembris conuentum Vormaciæ habuit. Eodem anno Ioannes pontifex XVIII. Kal. Ianuarias mortuus est. Tum vero Tusculanorum Comitum factio ad nouum pontificem pro arbitrio suo creandum omni ope incubuit, ac Marinum Gallesianum, Martinũ II, vulgo nominant, ex cardinali diacono subrogauit. Is in ipso Nataliciorum die consecra- 883.
tus Albertum, & cæteros à Ioanne damnatos restituit, & præcipue Formosum in gratiã Ecclesiæ recepit, ac religione solutum episcopatum, vrbemq; repetere iussit. Cæterum ab hoc tempore Romana Ecclesia grauissime laborauit, distracta in duas factiones ciuitate. quarum alterius principes Comites Tusculani fuere. Qui vrbanam potentiam affectantes pontifices, quos cupiditatibus suis aduersarios nacti sunt, coniurationibus initis fatigarunt, & eis pulsis aut pecunia, aut vi vel propinquos, vel amicos suos cupiditatibus suis opportunos intrudere instituerunt. Itaq; regibus, & pontificibus assiduis certaminibus occupatis paullatim vetus Ecclesiæ disciplina est lapsa. si quidem præter cætera turpi Simoniacorum, & Nicolaitarum hæresi polluta, ac corrupta sunt omnia. quorum illi interdicta sacrorum commercia, hi prohibita clericorum connubia defendebãt. Interim Crassus regno Francię constituto Italiam reuisit. Nonis enim Maij Veronæ, IIII. Idus Mantuæ fuit. vtrinq; diplomata data anno Imperij D. Caroli in Italia tertio, in Francia secundo. Victor patriarcha Gradensis factus, licet inuitus, Ioanni Duci morem gerẽs Dominicum Torcellanum episcopum consecrauit, diligenter tamẽ increpitum, quòd, repugnantibus legibus, dignitatem episcopalem accipiebat. Crassus graui langore oppressus cum propicio S. Alexandri numine se leuatum existimaret, Bergomum ad inuisendam martyris illius in ea vrbe basilicam voti caussa contendit, ac III. Kalen. Augusti omnia à regibus Longobardis, & Francis ei Ecclesiæ concessa priuilegia renouauit. & Papiam regressus per Octobrem mensem iuri dicundo vacauit. Eodem anno Ludouicus Balbi filius, rex Franciæ, obiit. regnum eius Carlomanus frater obtinuit. qui Vienna demum capta Hirmengardem, Bosonis vxorem, adduxit in potestatem. Proximo an- 884.
no XV. Kal. Februarias Marinus pontifex moritur. post triduum Agapitus eadem Romanorum principum suffragante factione sublegitur. atq; Hadrianus tertius appellatur. Hic Victori patriarchæ Gradensi pallium dedit. Friderico Ecclesia Aquileiensis commissa. In Francia Normani Sequanam amnem inuecti Franciæ regnum assiduis incursionibus laniarunt. quas cum sustinere Carlomanus non posset, XII. millia pondo argenti puri datis, atq; induciis in XII. annos acceptis pacatos è regno dimittit. neq; ita multo post ab apro inter venandum sauciatus vitam, regnumque relinquit. Ad huius mortis nuncium excitati Normani in regnum se iterum intulerunt, inducias se cum Carlomano pepigisse, non cum alio, asserentes. quicunque Carlomano successisset, eum pacem,

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [149] - 137
PUBLIC DOMAIN

atque amicitiam ſuam eadem ſumma pecuniæ redempturum. Quibus vocibus Franciæ primores exanimati Craſſum Imperatorem ad regnum accipiendum inuitãt,& venienti ad Gundulfi villam occurrunt.ac ſe illius poteſtati ſolemnibus ſacramẽtis obſtrinxerunt. Normani inde è Sequana egreſſi Lotharingiam inierunt, & caſtris ad Louanium poſitis vtramq; incurſare prouinciam inſtiterunt. Ea re Craſſus in Lotharingiam reuerſus,quanta maxima adhiberi celeritas potuit,aduerſus eos contendit. atque ad Moſam amnem adeptus poſt quindecim dierum obſidionem ad deditionem adduxit. Verum vt illud fortiter geſtum,ſic hoc imprudenter.quippe duces eorum captos non ea,qua oportuit,ſeueritate multauit,ſed accepto iureiurando, & fœdere icto munifice, liberaliterq; donatos dimiſit. Profecto Italia Craſſo Sarraceni,qui Garilianum tenebant, celebri opulentia monaſterij Caſſinatis allecti eò ex improuiſo ſe intulerunt, ac pridie Nonas Septembris ſuperiore monaſterio inflammato XI. Kal. Nouembris fœdum in inferioris quoq; tecta incendium iniecerunt, & Bertarium abbatem ad aram beati Martini crudeliſſime obtruncarunt. Monachorum, qui ad tantum terrorem trepida ſe inde fuga proripuerunt,opportunum Teanum receptaculum fuit. Ii ſublatis,quas quiſque potuit,de ſacra ſuppellectile rebus, Angelario monaſterij præpoſito ſibi abbate delecto in cella S. Benedicti ſedes poſuerunt. Sarraceni præda onuſti Garilianũ alacres redierunt. Iampridem Italici,Romaniq; veteres ſpiritus recipere cœperant, ac Francis Imperatoribus,regibusque contemni poſt imminutas opes, & exorta inter eos certamina cœptis externum iugum à ceruicibus deiicere cupiebant. Itaq; Sarracenos impune Italiam,ecclesiamq; populantes ipſorum regum incuria indignati ipſi res aliquando reſpicere ſuas, viresq; florentis demum perpendere Italiæ inſtituerunt. Omnium vna vox erat, quando Craſſus virili ſtirpe careret,qui vnus antiqua virtutis indole præditus ex Caroli Magni legitima progenie ſupereſſet,cui propter egregia erga Italiam, atque Eccleſiam merita Imperij titulus commiſſus fuiſſet, tempus voce prope miſſa monere, vt aliquando tandem ſibi ipſis conſulerent. neque id decus cum alia gente communicari, vulgariue permitterent.non adeo veterem indolem Italicæ virtutis exoleuiſſe, quin vnus ex multis reperiri in ea poſſit,qui auitam repræſentare conſilio,atque officio imperãdi gloriam queat.haud dubie,ſi rex præſens Italiam gubernaret,maturius eum omnibus hoſtium irruptionibus occurſurum,& ſalutem, dignitatemq; Eccleſiæ tutaturum. Suffragabatur huic ſententiæ aliena reip. ipſius quoque Craſſi Imperatoris abſentia , qui duriſſimo , & remotiſſimo bello implicitus rationibus Eccleſiæ,atque Italiæ præſens ſeruire non poterat. His rebus inſtincti Hadrianum pontificem adeunt,eumq;,vt ſalutari decreto in poſterum reip.caueat,orant. Hadrianus,ſiue proximo Ioannis, ſi negaret,exemplo deterritus, ſiue Romæ, atque Italiæ laude , ſaluteque permotus facile petentium in poteſtate fuit.ac ſtatim inſignia duo decreta fecit: vnum pro Romanorum libertate, *Vt pontifex deſignatus conſecrari ſine præſentia regis,aut legatorum eius poſſet*: alterum pro dignitate Italiæ,*Vt moriente rege Craſſo ſine filiis regnum Italicis principibus vna cum titulo Imperij traderetur*. Quibus rebus auditis Craſſus in Italiam ſe recepit.ac ſequenti anno per Aprilẽ men
885. ſem Papiæ ius dixit. Eo anno VII. Idus Maij Hadrianus deceſſit è vita.in eius locum Stephanus V. poſt triduum eſt ſubſtitutus. Hic eſt, qui Huberto epiſcopo Moguntino reſpondens purgationem ex parte ſuſtulit,quæ candenti ferro,& feruenti aqua fiebat. *Conſuluiſti*,inquit,*de infantibus,qui in vno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur,vtrum ferro candenti, & aqua feruente, an alio quolibet examine parentes ſe purgare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt parentes,ne tam tenellos ſecum in vno lecto collocẽt. Nam ferri candentis,aut aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones.* Idem etiam cum accepiſſet,populum Imolenſem in eligendo epiſcopo ſeditionẽ excitaſſe,Romanum archiepiſcopum Rauennatẽ admonuit,vt videret, ne electio contra canones fieret. In Venetia tanta aquarum inundatio fuit, vt in prodigium verterit. Craſſus VIII. Kal.Septembris Vibelingę fuit, atq; inde diplomata dedit,anno Imperij in Italia quinto,in Francia quarto,in Gallia primo. Godefridus rex Normanorũ ab Hugone,vxoris ſuæ fratre,quondam ex Valdrada, & Lothario nato ſolicitatus vrbes aliquot à Craſſo Imperatore in Germaniã reuerſo ex regno Lotharingiæ poſcit,ni faciat, arma ſe pro eis occupandis capturum oſtendit. atq; inſidiis Craſſi exceptus ipſe vita, Hugo lumi
886. nibus ſpoliatur. Sequens annus inſignis Vngarorũ ex Scythia in Pannoniã aduentu fuit.

Hi po-

Hi populi, qui, qualesq; fuerint, post suo loco aperietur. Normani item Sequana rursus egressi Louanium inuaserunt duorum regnorum in finibus situm, atq; inde crebris excursionibus vtrumque acriter fatigarunt. Contra quos Crassus cum semel, atq; iterum paratos exercitus immisisset, nihil tamen operæpretij fecit. Eodem anno Basilius Imperator est mortuus. In eius locum Leo filiorum maximus est suffectus. Postero in Ducatu Beneuentano Aio Princeps audita Basilij morte sese ab amicitia Græcorum auertit, ac sibi totam prouinciam vindicauit, & Constantini exercitum, quem Leo aduersus se miserat, in fugam compulit. In Francia Normani motis Louanio castris Sequanam intrant, ac Parisios obsident. Cum Henricus Dux à Crasso aduersus eos missus in insidias eorum præcipitasset, ipse ad soluendam obsidionem accurrẽs ne ita quidem quidquam momenti attulit. Normani Franciæ finibus peragratis vrbes cum templis incenderunt, episcopos cum clericis trucidarunt, & passim omnis ætatis, sexusque homines barbara crudelitate necarunt. Itaque Crassus Neustriam, quæ vltra Sequanam suum Imperium detrectabat, pacis habendæ caussa eis concessit, atque in Alemaniam se recepit. Ibi Richildem coniugem adulterij postulauit, atque in concione, se nunquam cum ea concubuisse, iurauit. Quod crimen illa ita repulit, vt se virginem esse, idque se Dei iudicio, aut singulari certamine, aut candentis ferri tractatione confirmatura esse, responderit. nec multo post constructo sibi monasterio velum sumpsit. Exinde Crassus corpore, atque animo languidiore esse instituit. Itaque Nouembri mense Triburias in festum diem S. Martini cõuentum Transalpinis proceribus habuit, atque ad eos de rep. rettulit. Ea occasione oblata Germani Italicorum exemplo adducti eum accusarunt, quod siue ætatis, erat enim adolescens, siue naturæ vitio tantis tractandis rebus parum consilij, ac neruorum haberet. & communi consensu regnum ei abrogarunt, & Arnulfum Carlomani filium suffecerunt, qui extemplo regnum occepit. Qua ex re Crassus tantum animo mœrorem contraxit, vt mox pridie Idus Ianuarij migrarit è vita. Æquauit Crassus superiorum regum omnium opes tribus regnis Germaniæ, Italiæ, Franciæque in vnum collatis, titulo que insuper Imperij magnificentissimo ascito. Quæ omnia soli Carolus Magnus, & Ludouicus Pius ante se obtinuerant. Atque hic quidem status Italię Francis regnum tenentibus fuit. quibus rerum potientibus ipsa diuturni ocij, atque optatæ pacis fructum vberrimum tulit, quod ab assiduis bellis recreata, & iustis Francorum imperiis renouata plurimum cum ad sobolis incrementum, & cultum ædificiorum, & rectarum disciplinarum ornatum, tum in primis ad religionis sanctitatem, & Imperij dignitatem profecit.

887.

888.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE

Liber Sextus.

BERENGARIVS REX. ET VIDO REX, ET IMPERATOR ADVERSVS BERENGARIVM XXXI.

FRANCOS inde reges Italici excepere. Hi summam sibi rerum haud malo consilio asciscere nixi intestinis populorum discordiis Italiam perturbarunt, ac se ipsos prorsus vna cum Ecclesia perdiderũt, ea tempora in Remp. inferẽtes, quibus nulla alia tetriora, ac fœdiora fuisse, vel principum nequitia, vel populorum insania in tota antiquitate reperiuntur. Quem statum rerum mira su-

periorum scriptorum inscitia deprauatum nos dirigere hoc libro in suos quæque annos distribuentes, conabimur, principio ab ipsa discordiarum origine repetito. Præstabant hoc tempore opibus citeriore in Italia duo Duces Foroiulienſis, ac Spoletanus. & duo marchiones Lucenſis, & Eporædienſis, Francorum omnes regum beneficio ad honores illos euecti. Foroiulienſi, & Veronenſi ditioni Berengarius, Spoletanæ, vt diximus, Vido præerat. Hi à superioribus regibus producti, cum ad maximas opes, summamque auctoritatem peruenissent, mortuo Crasso, proximo Hadriani decreto subnixi reliquis approbantibus Italis regnum Italiæ, Imperiique titulum sibi vindicare conati sunt. verum propter insanam populorum cupiditatem, & fœda certaminum studia totum regnum pernicioſis in multos annos tumultibus impleuerunt. Quippe iampridem decreto Hadriani diuulgato, atque ipso adhuc superstite Crasso tacito inter se fœdere pepigerant, vt ipso sine filiis moriente rege, cui militarem operam ambo nauarant, Vido Fran-
888. ciæ, Berẽgarius Italiæ regnũ inuaderet. Mortuo inde ineunte anno DCCCLXXXVIII. nulla relicta stirpe Crasso Berengarius extemplo studiis suorum suffultus sine certamine regnum Italię occupauit. Vido, Stephano hortante, atque annitente pontifice, ad regnum Franciæ capessendum progressus nihil profecit. Nam, cum Franci Eudonem Comitem Parisienſem, Caroli simplicis, qui postea rex fuit, tutorem substituissent, regno exclusus inanis in Italiam se recepit. Interim Berengarius, quemadmodum ex veteribus eius tabulis liquet, quarum multa nos archetypa apud ipsas adhuc Lombardiæ ciuitates inspeximus, regnum iniuit. Quippe Papiam agmine pacato ingressus coronã ab Anselmo nouo Mediolanenſi antistite sumpsit, atque ibi vetere instituto sedem regiam collocauit, ac priuilegio ciuitatibus, ecclesiis, & monasteriis, vt quodque postulatum est, superiorum regum more, sanciuit. Eodem anno Dominicus archiepiscopatum Rauennatem accepit. & Rodulfus, Ricardi Ducis filius, in Francia aduersus Othonem, atque Arnulphum reges regem se Burgundiæ appellauit, is, qui postea ad regnum Italiæ aduersus Berengarium venit. Vido autem Spoletum reuersus, cum se ardentibus magnæ partis Italiæ studiis florere videret, spe Francica deturbatus de regno inde Italiæ vsurpando consilium habuit, atque ita extremo anno pontifice, Romanisque enixe fruentibus rex aduersus Berengarium à suis est salutatus. Regia dignitas pessimo in posterum exemplo diuisa subito Italiam in duas contrarias factiones distraxit, vsque adeo vt nemo reperiretur, qui eum alterum regem vigere vellet, alteri nõ omne vltro, si posset, exitium compararet. Sed maior pars, licet Berengarij caussa iustior esset, pontificis, cre-
889. do, auctoritate impulsa ad Vidonem se contulit. Hoc vt Vido sensit, postero anno Berengarium parta regni possessione deiicere statuit, atque ingentem in id exercitum partim ex sua, partim ex Berengarij ditione contraxit. & Spoleto egressus aduersus eum ire contendit. Huic Berengarius Papia profectus in agro Placentino cum expeditis & ipse copiis sese obtulit. Prælio ad Trebiam amnem commisso vtrinque dimicatum est acriter. Sed Vidonis impetum ad extremum Berengarius ferre non potuit. Pulsus autem acie, verum haudquaquam animo territus, exercitũ Augusto, & Septembri mense Cremonæ, ac Veronę refecit, prælij casum deintegro tentaturus. ac paũllo post ferocior aduersus Vidonem in agro Brixiano agentem reuertit. verum collatis signis tanta clade est affectus, vt extremo anno Italia cedere fuerit coactus. Eo facto Vido Papiam recepit,
890. atque anno, qui insequutus est, octingentesimo nonagesimo, Lombardiam nullo fer-
891. me negotio in potestatem redegit. demum vniuersa hortante Italia, nouo procedente anno, Romam à Stephano pontifice accersitus, quod consequebatur, Imperator ab eo IX. Kal. Martij est consecratus. Atque ita antiquum Italiæ Imperiũ Italici post tam multas, ac tam diras gentium exterarũ impressiones recuperarunt. Vido, vt se pontifici gratum præberet, priuilegia, ac dona à Pipino rege, Carolo, & Pio Imperatoribus Ro. Ecclesiæ data probauit: inde Papiam regressus solemnem regni constituendi caussa conuentum habuit. & beneficia ecclesiis, ac ciuitatibus more regio indulgere ingressus Petro Duci Venetorum vetus priuilegium de tuta, iustaque rerum suarum possessione firmauit. ac leges tulit, quas se Kalendis Maij Papiæ anno Imperij sui primo edidisse scribit. quarum vna hæc est. *Placuit nobis statuere, vt episcopi, & Comites conueniant in suis parochijs, & comitatibus pro pace, & salute incolentium apud se, ita vt nullum prædonem, aut raptorem, aut incestatorem permittant. Quod si quos per fines suos transire velle ad huius regni vastationem audierint,*

diuerint, obuiam nuncios mittant, qui moneant, vt sine iniuria, ac maleficio transeant. Curent autem, vt eis transeuntibus quæ necessaria sunt, solita mercede vendantur. si vero illi aliquid rapuerint, ab episcopo, & Comite eius loci ex banni nostri sententia soluant. Sin minus: ab episcopo communione pellantur. Quod si Comes, populusque ipsos prædones inuaserint, atque occiderint, ne quæstio de ijs, qui ceciderint, habeatur. Si comes hoc prætermiserit, proprio honore priuetur. si vicinum suum auxilio aduocare necesse habuerit, & ille recusauerit, similiter proprio honore nudetur, & triginta libras argenti Comiti pendat. Eodem etiam mense, nempe x i i. Kalend. Iunij Stephanus pontifex morte absumptus est. Comitiis nouo creando pontifici habitis dissidium in Ecclesia grauissimum est coortum, factionibus, quæ Romanam ciuitatem tenebant, parũ in legendo successore cõsentientibus. Alberti enim factio Sergium Comitem Tusculanum Ecclesiæ Romanæ Cardinalem presbyterum pontificem declarauit, atque consecrandi caussa ad altare admouit, hominem nulla re, nisi splendore familiæ, commendatum. Hominis indignitate offensa contraria factio Formosum, de quo diximus, Portuensem episcopum, intulit, virum tum inter cæteros elegãtia doctrinæ, morumque probitate præstantem. Quod vbi Sergiani viderunt, statim vociferari cœperunt, Formosum creari pontificem non licere. Eum sacramento interposito perpetua se laicæ vitæ consuetudine obstrinxisse. atque alienæ episcopatum ecclesiæ obtinere. semper ita obseruatum vsque ad eam diem fuisse, vt pontifices ex ipsa tantum Romana Ecclesia sumerentur. Quibus frustra contendentibus aduersarij Sergium ab altari remouerunt, ac Formosum ipsum consecrauerunt. Inde totus Formosi pontificatus assiduis Sergianorum contentionibus fuit infestus, Vidone Imperatore euidenter parti Sergianæ studente. Interim Berengarius salutare aliquod afflictæ suæ fortunæ auxilium quærens ad Arnulfum Germaniæ regẽ se receperat, ac se omnibus in rebus obnoxium illi fore ostenderat, si Vidonem ipsius beneficio expulisset, regnumque recuperasset. Itaque Arnulfus Berengario gratificatus Zuendebaldum filium cum haud inualida militum manu in Italiam misit. Is profectus castra ad Papiã oppugnationis caussa locauit. Verum amniculo, quo vrbs alluebatur, Veruarolo copiis, atque operibus à Vidone accurate munito nullum vrbi detrimentum inferre potuit. Itaque post dies x x i, cum obsidione potius, quàm oppugnatione res ageretur, parua res totum belli apparatum discussit. Quippe eques vnus è Baioaria, qui superioribus diebus quietis vtrinq; stationibus in alueum amnis progressus Italis sæpe ignauiam, atq; equitandi inscitiam arrogantius obiectarat, more solito prodiit, atque equitem Italum nactus hastã ei de manu extorsit. Quo conspecto Hubaldus Bonifacij, qui postea Spoletanorũ marchio fuit, pater Italicum recuperare decus cupiens clypeum, ac lanceam sumpsit, atq; in medium equo prouectus stolide gloriantem inter suos Baioarium prouocauit. Baioarius quasi victoriæ certus impigre in certamen descendit, eo consilio, vt habili equo crebris cursibus, & recursibus circumagendo Hubaldum ad eam rem rudem deciperet. verum opinione frustratus est. nam cum assiduis anfractibus artem suam prope ad fastidium omnium ostentasset, tandem, dum impulso equo, vt de improuiso in Hubaldum reflecteret, terga ostendit, Hubaldus in eum repente inuectus, atque, antequam se conuertere posset, adeptus lancea ad cor vsque traiecit. Hic casus mirificam Italicis ad pugnandum alacritatem, Germanis contrà maximum torporem iniecit. Itaque Zuendebaldus exterritus, atque vt quidam scripserunt, pecunia quoque à Vidone corruptus consilium domum redeundi cepit. atque ita vano incœpto recessit. Vido hac victoria elatus extremo anno Lambertum filium socium sibi regni asciuit. Hoc eodem anno piratæ aliquot Sarracenorum ex Hispania ad littora Italiæ forte delati Fraxinetum arcem in Alpium Cottiarum prouincia occuparunt, eamque per multos post annos cum maximo Lombardiæ detrimento tenuerunt. atque eorum, qui in Campania Garilianum insederant, prædationes æquarunt. Leo autem Imperator iniuriis Aionis Beneuentani Ducis exacerbatus nouum exercitum aduersus eum Symbaticio protospathario suo duce misit. qui Beneuento obsidionem admouit, ac post tres menses x v. Kal. Nouembris suæ ditionis effecit. Inde Ducatus Beneuentanus per aliquot annos Græcorum fuit in potestate. Siquidem Symbaticio Georgius Patricius est summissus, qui Beneuento per triennium præfuit. Vido Imperator x. Kalend. Decembris, cum esset Lignaci, anno Imperij sui primo Leudoino ecclesiæ Mutinensis episcopo beneficia superiorũ regũ nouis con-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [153] - 141
PUBLIC DOMAIN

ceſſionibus cumulauit, ſiquidem ad cætera adiicit: *Concedimus etiam eidem epiſcopo, vt quemadmodum loca, in quibus prædicta ciuitas Mutina conſtructa fuerat, ſicut anteceſſorum noſtrorum auctoritate conceſſa ſunt, ita noſtræ auctoritatis præcepto firma remaneant. Concedimus etiam ei vias, pontes, portas, & quidquid ex antiquo iure incolumi ciuitate de his regiæ auctoritati per procuratores reip. ſoluebatur. Item, vt vbicunque vias, pontes, portas in ſua terra habuerit, loco noſtrum, liberam exigendi debitum ex eis vectigal habeat poteſtatem, & vt liceat ei foſſas fodere, molendina conſtruere, portas erigere, & vltra mille paſſus in circuitu munire ad ſalutem ipſius ſanctæ Eccleſiæ, eiuſque Canonicæ, & aquam aperire, & claudere. atque cum omnibus ſuis rebus, & ad eas pertinentibus quietam ſub noſtra defenſione vitã traducere.* Et biduo poſt, cum eſſet Ferrariæ, Eccleſiæ Veronenſi vetera item priuilegia confirmauit. Inſequens
892. annus nulla re memorabili fuit inſignis. Proximo Berengarius exul ad Arnulfum Vor-
893. maciæ conuentum habentem, reuerſus ſummis iterum ab eo precibus contendit, vt ipſe in Italiam traiiceret. fore enim, vt ſi præſens rem gereret, vniuerſam ad ſe leui momento traduceret, maiuſque communibus præſidium rebus afferret, quàm abſens per Zuendebaldum puerum attuliſſet. Aderat etiã Carolus ſimplex, Ludouici regis quondam Franciæ filiũs, qui auxilium ſibi aduerſus Eudonis tutoris tyrannidem implorabat. Arnulfus autem vtrumque dignum eſſe auxilio iudicans militaribus copiis, quæ viſæ ſunt, Carolo datis, ipſe in Italiam, quò maiorum ſpe rerum vocabatur, ſibi tranſeundum putauit. Neque enim dubitabat, quin, ſi res ex ſententia ſucceſſiſſet, manentibus diſcordiis, Italia potiri, atque Imperij titulum aduerſus Vidonem adipiſci, haud magno admodum negotio poſſet. Itaque ſeneſcente iam autumno per iuga Tridentina iter ingreſſus cum maximo pedeſtrium, atq; equeſtrium copiarum numero in Italiam, ipſum ſecum habens Berengarium, tranſiit. atque eum Veronæ conſtituit. extant enim diplomata hoc anno, nempe DCCCXCIII, v. *Idus Nouembris, Veronæ ab illo data, anno regni illius ſexto.*
894. Bergomum inde nouo ineunte anno progreſſus, cum à ciuibus murorum munitione confiſis excluderetur, ira percitus oppido oppugnationem admouit, eoque in Purificatione capto Comitem eius Ambroſium prodendi exempli cauſſa ante portam vrbis ſuſpendio ſtrangulauit. Quo terrore adacti Mediolanenſes, Papienſes, & Placentini confeſtim ei ſe præmiſſis nunciis tradiderunt. Harum rerum ſecundo ſucceſſu lætus Othone Othonis Magni auo ad recipiendum Mediolanum miſſo ipſe Papiam perrexit, ac Berẽgario reſtituto Vidonem cum filio, atque vxore Spoletum verſus fugientem inſequi cœpit. Placentiam inde progreſſus haud vltra ſibi tendendum exiſtimauit: verum tranſgreſſus Alpes exercitum aduerſus veterem hoſtem, Rodulfum, Burgundiæ regem, adduxit. Qua re cognita Vido collecto animo fugam continuit, & conuerſo impetu ipſum inſequi cœpit. Verum ad Iarum agri Placẽtini amnem cum peruenisſet, vomitu ſanguinis repentino oppreſſus interiit.

IDEM BERENGARIVS REX, ET LAMBERTVS REX ET IMPERATOR.

Berengarius autem, cum eodem fere tempore profectionem Arnulfi, & mortem Vidonis audiſſet, ſubito Verona Papiam ſe cum exercitu rettulit, ac regiam rurſus obtinuit. Italici, qui Vidonem ſequuti fuerant, Berengarij aduerſus ſe iracundiam veriti Vidonis partes tueri perſeuerarunt, & ſe ad Lambertum Vidonis filium regem, qui Spoleti ſedebat, contulerunt. eumque ad repetendum regnum à Berengario occupatum, auxilia ſua polliciti incitarunt. His verbis, ſubſidiiſque excitus Lambertus Spoleto exercitum eduxit, ac Papiam verſus ire perrexit. Quo cognito Berengarius à pleriſque ſuorum deſertus, Papia diſceſſit, ac Veronam, ne tentato quidem certamine, rediit. Lambertus vacuam rege Papiam ingreſſus regnum ſumma ſuorum gratulatione rece-
895. pit, idque adminiſtrare, foris de more agendis, inſtituit. Poſtero vero anno Sergianis à principibus vocatus Romam contendit, ac Formoſum, partemque eius grauiter afflictauit. Eodem anno bellum in Ducatu Beneuentano exciuit Vido, quem Leo Oſtienſis Ducem, & marchionem vocat, qui Græcis Ducatu exactis ipſum ſibi vindicauit. atque ibi per duos ferme annos reſedit. Cæterum Sergianorum iniurias iniquo ferens animo Formoſus Arnulfum auxilio ex Germania occultis nunciis euocat, atq; ad Lamberti

berti tyrannidem compescendam impellit. neque Berengarius huic operi se defuturum ostendit. Quibus rebus Arnulfus adductus nulla interposita mora in Italiam Octobri mense iter suscepit. atque ad Padum profectus partem exercitus Bononia per Apenninum Florentiam ire iubet, ipse ora Ligustici, Tyrrhenique maris lustrata eodem proficiscitur, ita vt Lunæ Natalicia celebret. Exercitus in transcundo Apennino iactatus, iu- 896.
mentis plerisque pestilentia amissis tamen incolumis euasit. Progressus inde Romam castra ad vrbem Leoninam locauit. Ageltruda Lamberti mater præsidio vrbis fuerat à filio decedente relicta. Hæc vim Germanorum sustinere se posse verita sub aduentum Arnulfi subito ex vrbe profugit, ac Spoletanam in ditionem progressa Camerini oppido sese inclusit. Arnulfus admoto exercitu, vbi Romanos imperium suum detrectantes cognouit, ira percitus vrbem oppugnare instituit. neque per aliquot dies Romanis strenue se tuentibus quidquam profecit. Cæterum, dum vrbs variis frustra perrumpendi conatibus sumptis obsidebatur, oblata est egregia præter opinionem, ipsius occupandæ fortuna. Lepusculus forte inaudito ante exercitus clamore perterritus ad vrbem fugit, eumque militaris quasi ludi caussa militum manus auide insequi cœpit. Quod vbi stationes videre Romanæ: re ignota, vniuersis se peti viribus arbitratæ metu repente de muris se proiecerunt. Hac re conspecta Germani locum sibi datum aggrediendæ vrbis rati subito sarcinas muris admouerunt, eisq; ad iustam altitudinem coaceruatis extemplo alij muros conscenderunt, alij portam ariete perfregerũt. atque vrbem defensorum inanem ingressi, vt Transtyberini sese dederent, effecerunt. Arnulfus vrbe primus per vim post Gotthicam tempestatem potitus ipsum subito Sergium expulit, ac Sergianos omnes, qui sibi obstiterant, interemit. neq; aut pueris, aut mulieribus, aut sacerdotibus, sacratisve virginibus ipsis pepercit. atque ad extremum se à Formoso Imperatorem, & Augustum inungi imperauit. ac populum Romanum in hæc verba iureiurando adegit. *Testor Deum, omnesque Diuos, & per diuina mysteria iuro, me, quoad viuam, fore in potestate Imperatoris Arnulfi, neque Lamberti, aut matris eius rebus fauturum, neque vt dignitatem aliquã adipiscantur, aut hanc vrbem seruitute premant, operam daturum.* Vrbe inde egressus Lambertum in Ducatum est persecutus. Lamberto vero incertis in locis latitãte, nec sui copiam faciente Camerini Ageltrudam obsedit. Mulier cæteris destituta subsidiis, cum ad vim par non esset, ad dolum se contulit. quippe occulte per ministrum pecunia corruptum soporiferum ei poculum ad leniendam, vt præ se ferebat, iracundiã præbuit. Quo hausto repente somno ille est captus. Ex quo post triduum excitatus cum neque sentire, neque quæ sentiret, exprimere commode posset, ac mugitus potius, quàm voces ederet, amicorum consilio Camerini obsidionem, bellumque omne aduersus Lambertum reliquit, ac Lombardiam versus ire perrexit. Verum cum in Etruriam transgressus montem Bardonis ascenderet, libido incessit Berengarij, qui in comitatu aderat, excæcandi, atque regni Italiæ occupandi. Quod vbi Berengarius, qui laternarium agebat, à cognato suo, Arnulfi familiari forte cognouit, trepidus eum laterna alteri data deseruit, Veronamque se, & Forumiulium rettulit. Ea caussa factum, vt re vulgata Arnulfus ab Italicis despici, & pro nihilo duci sit cœptus. Itaque Papiam cum peruenisset, irati Papienses per noctem milites eius in vrbe incautos adorti tanta cæde prostrauerunt, vt salutis caussa se in cloacas abscondere cogerentur. Ob id, cum de reditu in Germaniam cogitaret, atque Verona transire propter magnas Berengarij ibi sedentis opes non auderet, per montem Iouis iter suscepit, atque Anscario Eporædiæ marchione resistere sibi parante perterrefacto, trans Alpes abiit. Lambertus rex Lombardiã perlustrans in exitu anni Regij fuit, atque inde VIII. Idus Decembris priuilegia matris Ageltrudæ rogatu indulsit. Eodem vero anno Formosus pontifex obiit. In eius locum Bonifacius sextus post biduum est suffectus, cum diaconatu, & presbyteratu eiectus per tumultum popularem à Sergianis pristinis esset ordinibus restitutus. is Gregorio Victoris fratri patriarchæ Gradensi pallium tribuit. Eo vero post dies quindecim ex humanis rebus exempto Stephanus sextus ex episcopo Anagnino, Sergiana superante factione, creatur. Itaque inito pontificatu Sergianis incitantibus nihil prius habuit, quàm, vt, quod Bonifacius ne inchoare quidem morte præreptus potuerat, ipse perficeret, id est, vt Formosi mortui pontificatum exterminaret. Quare episcopis, clericisque adhibitis conuentum habuit, atq; ad eum de Formosi comitiis, actisque pontificiis rettulit. Qua relatione Ser-

giani erecti basilicam Vaticanam per speciem expilandi thesauri tumultuose ingressi sunt. ac violato Formosi sepulchro cadauer eius extraxerunt, ac iussu Stephani in conspectum conuentus produxerunt. Quod oculis episcoporum obiectũ Stephanus pontificalibus vestibus exui,& laicalibus indui iussit. & conuentum metu,minisque,vt Formosum tanquam simoniæ compertum damnaret, adegit. Damnatum inde Sergiani ira,ac libidine inflammati proiecerunt in Tiberim. Neque vero hac iniuria contentus Stephanus fuit. quin etiam omnia Formosi pontificatus acta rescidit, atque in primis eos,qui initiati ab eo fuerant,exauctorauit. & Arnulfum regem,quem Formosus metu cõsecrarat Imperatorem, vitio factum esse pronunciauit, Lambertum vero regem Italiæ, factionis suæ partes exemplo patris fouentem inunxit Imperatorem. Eodem anno terra ingenti motu concussa, cuius impulsu basilica Lateranensis magna ex parte procubuit. Quod multo vero memorabilius est,Sigifridus Comes ex agro Lucensi,vbi aliquandiu fuerat,in Regiensem migrauit. atque ibi castra, & possessiones multas præsenti,qua abundabat, pecunia comparauit. ac postea vrbem Parmæ Sarracenorum à Fraxineto incurrentium metu perculsam in deditionem accepit,regibus ipsis nequaquam satis aut virium,aut animi ad tantam iniuriam prohibendam habentibus. Hic filios tres genuit, Sigifridum, Athonem, & Gerardum. quorum Atho genus Mathildis Comitis procreauit,cuius post crebra mentio fiet.& marchionem Atestinorum,qui in hunc vsque diem maximæ in Italia potentiæ,atq; auctoritatis fuerunt. Berengarius Aprili men
897. se Veronæ,Nouembri Aquis,Ianuario Cenetæ forum egit.Inde Kalendis Aprilis mortuus pontifex Stephanus, atque in eius locum sublectus Romanus ex Cõstantino Marini quondam pontificis fratre genitus. à quo Vitalis minor patriarcha Gradensis pallij honorem obtinuit.Hic Formosi caussam tanquam à Stephano inique oppugnatam suscepit. Erat enim ciuitas tacita religione perfusa. Nam cadauer Formosi,quod Sergiani in Tiberim iecerant, cum fluitans ad os Tiberis peruenisset, sæpius ab æstu marino reiectum piscatores quidam inuenerant,&,cum in basilicam Vaticanã reportaretur,Sanctorum illum imagines venerabundæ salutasse fuerant visæ. Itaque nouo conuentu episcoporum habito Stephanum neque ordine,neque recte fecisse pronunciauit, quòd in Formosum adeo impotenti animo desæuisset.Eo vero intra quinque mensium spatiũ morte sublato Theodorus secundus est subrogatus,qui eandem caussam amplexus omnes etiam à Formoso initiatos, quos Stephanus abdicarat, pristinis ordinibus reddidit. Quo post dies viginti defuncto Albertus,factionis princeps,qui se pontificatu, atque adeo etiam principatu Romano deiectum videbat, Sergium iterum inferre contendit. verum ab aduersariis victus,ac repulsus est. v. Idus Septembris Ioannes nonus, diaconus, ex contraria factione creatus est. Eodem anno Leo Aquileiensem Ecclesiam, Ioan
898. nes decimus Rauennatem obtinuit. Postero Ioannes pontifex diro, quo laborabat Ecclesia,mederi morbo cupiens celebre habere concilium statuit, idque metu Sergianorum, qui in armis ob secundam Sergij repulsam erant, Rauennam indixit, atque Ioanne archiepiscopo admonito,Lambertum Imperatorem eò quoque reip. constituendæ gratia comiter inuitauit. Cum septuaginta quattuor episcopi conuenissent pontifice, atque Imperatore præsente conuentus est institutus, deque caussa Formosi, & cæteris rebus, quæ egere correctione in Ecclesia videbantur, relatum. Dictis autem ex ordine de re quaque sententiis pontifex decretis factis acta conuentus à Stephano habiti infirmauit,ita tamen vt episcopis & presbyteris, qui ei interfuerant, veniam postulantibus, & vim,ac metum excusantibus, indulserit: Arnulfi regis imperialem consecrationem, vt metu extortam, rescidit: Sergium, & socios damnatos restitui vetuit: Violatores sepulchri,cadaueriſque Formosi damnauit. & Formosum,vt qui propter necessitatem ex aliena Ecclesia ad Romanæ administrationem venisset,pontificem cõfirmauit. verum, ne quid simile posthac in Ecclesia fieret, sanxit. Episcopi à Stephano exaugurati ad gradus pristinos redacti. Sacra Lamberti Imperatoris inunctio confirmata,itemque cætera à Stephano pro salute Ecclesiæ acta. Quin etiam statutum, ne pontifices designatos, nisi in conspectu legatorum regiorum, ius esset cõsecrari. in quo superiori decreto Hadriani est obrogatum,ad vitanda,quæ in comitiis oriebantur,cum maxima Ecclesię offensione dissidia. Ibi etiam Lambertus Imperator donationes Ecclesiæ ab regibus prædecessoribus suis factas, & à Vidone patre Imperatore instauratas confirmauit. Huius

conci-

concilij acta Mutinæ apud Canonicos Ecclesiæ scripta reperiuntur. Itaque summam eorum in hanc historiam, quia res est multis de rebus cognitione dignissima, intexere placuit. Consiliis ab episcopis agitatis, ac sententiis dictis, demum pontifex ex eorũ auctoritate, præsente Lamberto Imperatore, ita pronunciauit. *Synodum à Stephano VI. pontifice decessore nostro celebratum, in qua cadauer Formosi põtificis è sepulchro extractum, & quasi ad iudicium adductum, iudicatum, atque damnatum est, quod nunquam aliàs factum accepimus, penitus abrogamus, &, ne post hac tale aliquid fiat, per Spiritus sancti iudicium interdicimus. Episcopis, presbyteris, & reliquis clericis, qui ei synodo interfuerunt, quia veniam petentes vi se, ac metu interfuisse confessi sunt, sanctæ synodi precibus indulgemus, cauentes, ne quis post hac episcopis aut vim, aut detrimentum inferat, quominus eis libere sententiam dicere liceat. Quia necessitatis caussa de Portuensi Ecclesia Formosus ob vitæ merita ad apostolicam sedem est euocatus, statuimus, ne quis id in exemplum trahat, sacris legibus prohibentibus. Etenim quod necessitate concessum est, id sublata necessitate auctoritatem non debet habere. Ne quis quem de gradu ecclesiastico synodice deturbatum, neque dum canonice restitutum ad altiora prouehat, quemadmodum Bonifacium primum in subdiaconatu, deinde in presbyteratu popularis manus euexit. Quod si spretis sanctissimorum patrum decretis id quoquo modo tentauerit, non solum apostolico anathemate feriatur, sed imperatoriam quoque indignationem experiatur. Episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos, qui ab eodem Formoso pontifice rite consecrati temere quorundam libidine exaugurati sunt, ad proprios ordines, & gradus redigimus. Reordinationes, & rebaptizationes, & sedium mutationes, quas sancti patres in Africano concilio interdixerunt, & nos interdicimus. Sacram inunctionem spiritalis filij nostri Lamberti in Imperatorem firmam, & ratam in perpetuum esse Spiritu sancto suffragante decernimus. illam vero barbaricam, quæ per surreptionem extorta est, omnino abrogamus. consecrationes vero sacri chrismatis, & olei, & quæcunque prosatu Ecclesiæ gessit, firma, & inuiolata omni tempore permanere apostolica auctoritate sancimus. Ea, quæ in ipso supra commemorato concilio scripta sunt, quoniam contra canonicam auctoritatem acta esse sanxistis, decernimus, vt accedente consensu vestro igne crementur, prout de Ariminensi, & Ephesina secunda synodo factum proditur de ijs, quæ contra sanctissimum pontificem Leonem acta sunt. & quæ tempore Hadriani iunioris aduersus sanctissimum pontificem Nicolaum Constantinopoli nequiter acta sunt. Sergium, Benedictum, atque Marinum dudum S. Romanæ Ecclesiæ presbyteros, Ioannem, Paschalem, & Ioannem dudũ Sanctæ apostolicæ sedis diaconos iuste, & legitime damnatos, & è gremio sanctæ Dei Ecclesiæ segregatos si quis inter ecclesiasticos iniussu nostro referre, aut ad ipsos gradus, quibus iuste priuati sunt, redigere, aut sacerdotes vocare, aut habere voluerit, aut nobiscum non senserit, sciat, se anathemate percussum iri. Violatores sepulchri Formosi pontificis, qui facta ad rapiendum thesaurum conspiratione corpus eius traxerunt, atque in Tiberim proiecerunt, nisi resipuerint, à sanctæ Dei Ecclesiæ liminibus propulsamus. Quia Sancta Romana Ecclesia moriente pontifice multas patitur violentias, quòd insciente Imperatore, aut legatis eius absentibus pontifex consecretur, neque canonico ritu missi ab Imperatore interfint nuncij, qui vim, & scandala in eius consecratione prohibeant, volumus, vt post hac pontifex conuenientibus episcopis, & vniuerso clero, senatu, & populo expetente legatur. atque ita in conspectu omnium celeberrime electus ab omnibus, præsentibus legatis Imperatoris consecretur. nemoque sine periculo sacramenta, aut promissa noua arte ab eo audeat extorquere, nisi quod antiqua cõtineatur consuetudine, ne quid scandali, aut detrimenti Ecclesia patiatur. Quoniam pernicioſa inoleuit consuetudo, vt Iudices populi flagitia populi, quæ ab episcopis essent inquirẽda, inquirant, & si in possessione Ecclesiæ, aut clerici feminas deprehendant, tanquam adulteras, capiant, ac vexent, donec à dominis, aut à parentibus earum pretio redimantur. ex quo propinquorum inopia, & mulierũ fornicandi licentia sequitur, quòd nihil pertinere ad episcopũ asserant, quæ semel à magistratu iudicata, & liberata sit: ob hæc statuimus, vt episcopi habeant in sua diœcesi liberam potestatem scelera, & adulteria inquirendi, iudicandi, & puniendi, prout sacri canones iubent. &, cum opus fuerit, ad coercendos cõtumaces magistratus opem implorent.* Atque his decretis ita subiecit. *Quando igitur dilectissimi fratres vos nobiscum conuenistis, vt duce Spiritu sancto communi vestrum omnium consilio ea, quæ necessaria sanctæ Dei Ecclesiæ putaremus vnà cum glorioſissimo Imperatore, Lamberto constitueremus, vultis ne, vt quæ capitulatim notata sunt, recitentur, examinentur, & confirmentur?* Cui episcopi responderunt. *Ingentes Deo Saluatori nostro gratias agimus, qui te suæ præfecit Ecclesiæ, qui omnem ex ea zizaniam euellere conareris. Capitula, quæ pro communi omnium cautione ad munimentũ Ecclesiæ scripta sunt, placet recitari, vt discamus, quæ vel obseruare, vel caue-*

re debeamus. Ea vero fuerunt eiusmodi. *Si quis sanctorum patrum decreta contempserit, & glorioſiſſimorum Imperatorum Caroli Magni, Ludouici, Lotharij, & filij eius Ludouici de eccleſiaſticis decimis in eorum Capitularibus conſtituta, nō obſeruauerit, & eas aliubi, quàm in baptiſmalibus Eccleſiis iniuſſu epiſcopi dederit: & qui dedit, & qui recepit, auctoritate ſedis apoſtolicæ, & ſanctæ ſynodi, communione remotus ſit. Si quis Romanus, cuiuſcunque ſit ordinis, ſiue de clero, ſiue de ſenatu ad noſtram Imperatoriam maieſtatem venire voluerit, aut neceſsitate compulſus noſtrum auxilium implorarit, nemo ei impedimentum afferat, aut eius vitæ noceat, aut in eundo, aut in redeundo, aut in manendo. liceat que Imperatori aut per ſe, aut per legatos ſuos cauſſam eius cognoſcere. Qui ſecus fecerit, ab Imperatore puniatur. vt priuilegium S. R. E. quod primis temporibus per piiſſimos Imperatores conſtitutum eſt, à nobis firmetur. Vt flagitia, de quibus ad vos venimus, quæ in territorio noſtro committi conſpeximus, in truncationibus, depræda tionibus, incendiis, rapinis, & violentiis à vobis diligentiſſime, & prout neceſſe eſt, legitime coerceantur. Vt pactum, quod à veſtro genitore D. Vidone, & à vobis piiſſimis Imperatoribus ex antiqua conſuetudine factum eſt, renouetur, & inuiolatum ſeruetur. Quoniam Maieſtas veſtra nouit, quas conſpirationes Romani, Longobardi, & Franci faciant aduerſus Apoſtolicam, & Imperatoriam auctoritatem in terris beati Petri, vt, ſicut prædeceſſores veſtri prohibuerunt, ne fierent, ſic in poſterum & ipſi Auguſtali veſtro decreto prohibeatis. Cum ad pontificatum euecti baſilicam Domini noſtri Conſtantinianam dirutam cerneremus, eius reſtituendæ cauſſa qui trabes inciderent, miſimus, ſed qui miſſi ſunt, nefariorum hominum temeritate mandata noſtra exequi non potuerunt. Quod opus vt ad exitum perducatur, tanquam dilectiſſimus filius, & glorioſiſſimus Imperator, operam date. Et quoniam S. R. Eccleſia eò inopiæ eſt redacta, vt pecuniæ, quæ pauperibus pro incolumitate veſtri Imperij diſtribui ſolebant, vnà cum ſtipendiis clericorum exhauſtæ ſint, his adſtabilitatem Imperij veſtri vnà cum fidelibus veſtris proſpicite.* Quibus recitatis, cum epiſcopi ſibi placere ſuclamaſſent, tum ita perorauit. *Quando igitur vos vno conſenſu, quæ Chriſto bene iuuante ſtatuimus, approbaſtis, hortor vos, vt commiſſæ vobis Eccleſiæ curam agere ſtudeatis, & gregem Chriſti ſanguine redemptum bonis exemplis, & ſalutaribus documentis imbuatis. Vbi vero domum redieritis, ieiunium indicite, ſupplicationes agite, orantes Deum, vt iram ſuam à populo auertat, pacem tribuat, diſſidia dirimat, peccata miſerando aboleat, & ad defenſionem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ ſpiritalem filium noſtrum Imperatorem Lambertum conſeruet. & ſuperbarum gentium ceruices ſua potenti dextra ſubiciat.* Atque his actis, dimiſſo concilio ſuas quiſque domos repetiit. Berengario interim in Foroiulio agitanti aliquid ad repetendum regnum optatæ lucis affulſit. Quippe Italici principes, vt antè Berengarij, ſic nunc Lamberti imperium, vt nimis graue, peroſi conſilia de illo pellendo, & reſtituendo Berengario contulerunt. Quin etiam Mangifredus Mediolani Comes, qui vrbem aduerſus Lambertum tenebat, vicina loca Lamberti auctoritatem ſequentia hoſtilibus populationibus incurſauit. Et eodem tempore Adelbertus Lucæ marchio, homo longe omnium in Italia ea tempeſtate ditiſſimus, Hildebrando Comite in ſocietatem aſcito occulte aduerſus eum exercitum comparauit, ſcilicet ab vxore Berta, inquieti ingenij femina regni cupiditate accenſus. Lambertus autem, cum Mangifredo capitalis rei damnato, atque necato omnes ſe ab nouis ineundis conſiliis deterruiſſe putaret, à concilio Rauennati reuerſus venationis cauſſa Marincum in nemus ſe contulit. extat nunc quoque Mutinæ diploma *pridie Kalend. Octobris anno* DCCCXCVIII. *à Lamberto Imperatore, anno ſui ſeptimo, ex Marinco datum,* quo pactis ſui Vidonis priuilegium Mutinenſi Eccleſiæ cōfirmauit. Ibi, cum per aliquot dies aſſiduis venationibus intentus agitaret, Adelbertum Bardonem montem cum diuerſis, & infirmis aduerſus ſe copiis ſuperare cognouit. Itaque, vt erat prompti in omni re expedienda conſilij, ne tempus in acciendo maiore domo exercitu tereret, ſtrenuos centum, quos ſecum in armis habebat, milites ſumpſit, ac propere aduerſus hoſtem eduxit. Illi ex monte in campos ad Burgum S. Domnini degreſſi, nullo Lamberti ante explorato conſilio, nullis munimentis ante caſtris firmatis, cibo, ac potui largius indulſerunt. ac quieti inde ac ſommo ſe, quaſi per ſummum ocium, tradiderunt. Quod vbi Lambertus Placentiam profectus percepit, confeſtim ſilentio noctis vrbe exceſſit, ac raptim agmine acto alios immobiles, alios ſemiſomnos, pleroſque ad arma trepidantes oppreſſit. Hildebrando fuga elapſo Adelbertus in præſepio, cum ibi forte latitaret, eſt captus. Cui, cum ad ſe deductus eſſet, Lambertus dixit: Nimirum Berta vxor tua diuino tum afflata ſpiritu fuit, cum ſe ſcientia ſua te ipſum

aut re-

aut regem, aut asinum effecturam promisit. nam quia regem non potuit, asinũ, ne mentiretur, effecit, dum te ad præsepe confugere compulit. Atque his dictis eum cum nonnullis aliis Papiam in custodiam misit. atque inde Marincum repetiit, vt de captiuis secreto à congressu hominum loco statueret. Erat præter cæteros cum eo Hugo Mangifredi filius, quem post patris necem ipse omnibus honoribus colligendæ beneuolentiæ caussa erat complexus. Forte autem accidit, vt inter venandum cæteris in diuersas syluæ partes effuse, vt fit, equorum cursu perlatis Hugo cum Lamberto remanserit. qui paternæ iniuriæ recordatus consilium vlciscendæ cepit, occasionem nactus, quòd rex ad quasdam angustias, per quas aper impellendus erat, constiterat, atque labore, & expectatione diutina fatigatus paululum quieturus semet ipsi custodiẽdum commiserat. Itaque somno stratum gladio percutere veritus, ne sanguinis effusio patratorem facinoris proderet, ceruici fustem inflixit, atque ipsum effuse currentem equo præcipitasse, collumque fregisse, dissemināuit. Extat regis huius tale apud Luitprandum elogium: *Inerat illi honesta morum probitas, sancta, & formidolosa seueritas, & quem iuuentus ornauerat in corpore splendida, mentis canicies decorabat sancta. Plane plus ille reip. quàm respublica illi, ornamenti tribuerat. Quòd si non immatura morte præreptus esset, post Romanos vnus totum sibi terrarum orbem viriliter subiecisset.*

IDEM BERENGARIVS REX SOLVS.

Nvncio de Lamberti nece accepto Berengarius sine cunctatione Verona Papiam processit, regiaque recepta Adelbertum custodia liberauit, ac singulas inde vrbes regni constituendi caussa lustrare instituit. Itaque VII. Idus Decembris, Bononię cum esset, anno regni sui vndecimo, superiorum regum priuilegia Mutinensi concessa Ecclesiæ comprobauit. Qui vero à Berengario auersi erant, ne Lamberti quidem morte cum eo in gratiam redierunt, sed noui regis cupiditate flagrantes, cum neminem ex Italia probarent, quem Berengario opponerent, extrinsecus quæsiuerunt. Regnabat tum in Prouincia Ludouicus Bosonis regis, de quo supra scripsimus, filius, Ludouici secundi Imperatoris, atque Italiæ regis nepos, virtute, atque iustitia clarus. Hune igitur vel quia Italiæ propinquus erat, vel quia à Carolo Magno genus trahebat, nunciis missis in Italiam inuitarunt, atque obsequium ei suum, si Berengarium pelleret, obtulerunt. Huius autem conspirationis auctor, & princeps fuit Adelbertus Eporædiæ marchio, qui Berengarij gener erat, atque ex filia eius Gisla Berengarium genuerat, eum, qui post & ipse regnum Italiæ tenuit. Cæterum noua hæc in Adelberto perfidia admirationi omnibus fuit. Nam tanta sanctitate ab ineunte pueritia fuerat, vt, si à venatione forte recedens in pauperem incidisset, neque præsentem pecuniam, quam ei daret, habuisset, cornu, quod pretiosum collo gestabat, elargiretur, & post ab eo, quanti æstimaret, redimeret. Hac legatione accepta Ludouicus quasi hereditariam, ac sibi debitam ditionem repeteret, quam auus suus ingenti cum gloria possedisset, exercitum in eam expeditionem, quam primum potuit, comparauit. Contrà Berengarius, neque enim tanta res latere hominem prudentissimum potuit, ad Adelbertum Lucę marchionem, quem paullo ante vinculis soluerat, se recepit. atque detestandam generi sui perfidiam, & insanam aduersariorum suorum pertinaciam, quibus vehementissime premeretur, ostendit. tolerandos eos adhuc fuisse, cum Vidonem, & Lambertum homines Italicos sibi reges optarunt. nunc vix ferendam illorum stultitiam apparere, cum externum iterum seruitutis iugum Italis velint in ceruices imponere, eosque grauibus imperiis quibus se eximia Dei benignitate aliquando liberauerant, rursus subiicere. Ludouicũ Prouinciæ regẽm aduersus se aduocasse, qui non solum externus, sed etiam externo patre, ac suis etiam, dum vixit, propter superbiam inuiso, genitus sit. quamobrem orare illum etiam, atque etiam, vt siue sua, siue Italiæ caussa, communem remp. secum suscipiat, & sociatis armis Ludouico in Italiam descendenti resistat, ni faciat, regia insignia sine dubio iterum ad exteros peruentura. quod ne eueniat, nullius, quàm ipsius, vehementius interesse. His verbis addidit etiam munera amplissima. Quibus Adelbertus impulsus, se in eius auctoritate dixit fore. Itaque sequenti anno Ludouico in Italiam cum exercitu magno transgresso Berengarius cum multo maiore occurrit, atq; illum ita cir- 899.

cumuenit, vt copiam euadendi omnem ademerit. Qua difficultate oppressus Ludouicus, missis nunciis Berengarium, vt se incolumem redire permitteret, obsecrauit, seque, si id faceret, nullis vnquam in posterum conditionibus Italiam repetiturum esse, iureiurando asseruit. Quo accepto Berengarius, mitis, syncerique ingenij vir, ipsum haud grauate dimisit. Eodem anno in Campania Adelgiso Principe Beneuenti mortuo Atenulfus Capuæ gastaldius Principatum vtrumque cum filio Landulfo inuasit. Cuius progenies in ducentos inde ferme annos vtramque ditionem obtinuit. Hic assiduis maleficiis Sarracenorum impulsus, qui Gariliano egressi neminem Romam aut negotij, aut voti caussa ire nisi spoliatum, aut grandi pecunia multatum sinebant, Neapolitanis, & Amalfitanis assumptis Garilianum processit, confectoque ex lintribus, ponte iuxta Traiectum transiens acriter eos oppugnare instituit. Sed, cum nocte quadam minus diligenter custodiæ agerentur, à Sarracenis & Caietanis ex improuiso oppressus multos suorum amisit, & cum reliquis fugatus ad Pontem se recepit. Ibi receptis animis tanto ardore prelium est instauratum, vt Sarraceni coacti fuerint in fugam se vertere, ac castra sua repetere. Eodem anno IX. Kal. Octobris Ioannes pontifex morte absumptus est. In eius locum Tusculanorum factio Benedictum quartum subrogauit, eumque contra legem sine auctoritate regia consecrauit. Et III. Kalendas Decembris Arnulfus rex Germaniæ, quem vitio Imperatorem factum fuisse, Rauennati in concilio fuerat constitutum, pediculari morbo confectus interiit. Ei vero proceres, & optimates in For-
900. cheim conuenientes postero anno, qui fuit nongentesimus, Ludouicum filium suffecere, & coronatum, ac regiis vestibus exornatum regali in solio locauere. cui nihil rei cum regno Italiæ fuit. Interim inimici Berengarij consilia agitare, quemadmodum Ludouicum in Italiam attraherent, non cessabant. addebat autem animum Benedictus pontifex ex parte Comitum Tusculanorum creatus, à quo se facile Augustalia illi quoque impetraturos insignia confidebant. Itaque, quòd ratio nulla melior ostendebatur, ad ipsum Tusciæ marchionem Adelbertum se conferunt, ac Berengarij superbia, Ludouici vero comitate proposita, quantis studiis Italici erga Ludouicum accensi sint, docent. in eo spes omnes ocij, & tranquillitatis Italiæ posuisse. nec dubitare, quin, si secum ipse ad illum reuocandum voluerit consentire, propriis ille omissis rationibus facile in animum inducat, vt Italorum votis obtemperet. His vero Berta vxor accessit. quæ, cum quotidianis maritum stimulis aduersus Berengarium non desisteret incitare, tum vero petitione Italicorum erecta multo etiam vehementius instigauit. Itaque Adelbertus cum Italorum, tum vxoris voluntate permotus, legatos se missurum ad Ludouicum de repetenda Italia dixit, ac continuo misit. Ludouicus vbi se ab Adelberto vocari sensit, certam spem Italiæ potiundæ concepit. ac iurisiurandi, præ nimia regnandi cupiditate, ratione non habita cum maiore, quam ante, copiarũ numero Alpes versus iter intendit. ac tota sibi fere occurrente Lombardia eas traiecit. Quod postquã Berengarius audiit, prælio rẽ experiri nõ ausus subito Papiã reliquit, Veronamq; se rettulit.

LVDOVICVS III. REX, ET IMP. CONTRA BERENGARIVM REGEM.

LVDOVICVS inde vacuam Papiam ingressus magna principum, & populorum gratulatione regiis est insignibus exornatus. Regno rursus in duas partes diuiso certatim vterque rex beneficia amicis postulantibus dedit. Extant enim vtriusque diplomata, Berengarij quidem IIII. *Idus Martias*, & XIII. *Kalend. Nouembris Veronæ*, Ludouici vero *pridie Idus Octobris Olonnæ*, & *pridie Kalend. Nouembris Placentiæ* episcopis Mu-
901. tinensi, & Regiensi hoc anno concessa. Postero inde Ludouicus prosequentibus Italicis Romam contendit, & coronam, titulumque Imperatoris à Benedicto pontifice accepit. inde Papiam regressus superiorum Imperatorum munera confirmare de more perrexit. Legitur Nonantulæ diploma, in quo auctoritate sua rata esse omnia iubet, quæ monasterio Nonantulano à regibus donata fuerant, Aistulfo, Desiderio, Adalgiso, Carolo maiore, Ludouico maiore, Lothario, Ludouico Piissimo, Carlomano, Carolo Iuniore, Arnulfo, Vidone, & Lamberto Imperatoribus. Id vero rescriptum datum est ab ipso Imperatore *anno adhuc in Italia primo, Papiæ, Kalend. Iuliis anno Christi nongen-*

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [160] - 148
PUBLIC DOMAIN

nongentesimo primo. Cæterum dum hæc geruntur, noui, atq; ante hac inauditi Italiæ hostes apparuerunt. qui Italicos paullisper se superioribus à cladibus attollentes, ac quasi aliquam antiquæ dignitatis lucem aspicere incipientes crebris incursionibus, ac fœdis populationibus afflixerunt. Hi fuere Vngari. qui ex Scythia Crasso regnante profecti Pannoniam victis, pulsisque Hunnis occupauerant. Agrestibus moribus, atque ad solam belli diritatem formatis prædita gens fuisse dicitur. matres pueris primum natis faciem cædere didicere, vt ante vulnerum dolores tolerare assuescerent, quàm lactis nutrimenta perciperent. sagittis in prelio plus, quàm gladio vtebantur, quas tanta industria destinabant, vt earum ictus nulla vitari industria possent. neque manum cominus conserere, neque vrbes premere oppugnatione sciebant. eminus autem non solum procurrentibus, sed etiam refugientibus equis pugnabant, ita vt cum maxime formidare viderentur, maximæ hostibus formidini forent. carnibus crudis vescebantur. sanguinem bibebant. corda hominum, quos ceperant, in partes dissecta, velut pro remedio, deuorabant. ingenia crudelia, tumida, seditiosa. nihil veri, nihil synceri, fraus, & perfidia omnia. in feminis eadem ferocitas, atque in viris. filiis vnà equitandi, iaculandiq; ratio magna cura, atque solertia tradebatur. Semper aut intestinis discordiis, aut externis bellis agitati neque ipsi quietem agebant, neque alios quiescere patiebantur. Hæc igitur tam fera, tamque barbara gens biennio antè morte Arnulfi regis erecta Marauanorum gentem, quam Arnulfus ope eorum subegerat, simulque Baioariorum adierat, atque omnia in eos hostilis impotentiæ exempla ediderat. & cum Ludouico nouo rege prælio ad Augustam congressa exercitum eius occidione occiderat. ac Baioariorum inde, Sueuorum, Franconum, & Saxonum fines rapinis, atq; incendiis peruastarat. Quibus rebus elati hoc anno animum ad inuadendam Italiam adiecerunt, ac modica assumpta militum manu in Venetiam transgressi ad Brentam agri Patauini amnem consederunt. Inde speculatores missi, qui terræ situm, populorum frequentiam, mores, ac studia ciuitatum explorarent, ac comperta referrent. Ij profecti ita renunciarunt: Campos esse colonis refertos, ab vno latere montibus arduis, sed fertilibus, ab altero mari Adriatico cinctos. oppida inesse multa, ac pleraque munitissima. populos, quanquam incognitæ fortitudinis, tamen infinitæ apparere multitudinis. quamobrem, si cupido diuitiarum, quarum tantam apud Italos copiam viderint, quantam ne in toto quidem terrarum orbe credant esse, sic eos solicitat, vt abstinere non possint, magnopere suadere, vt domum iter dierum decem, aut paullo amplius repetant, ac contractis omnibus gentis suæ militibus redeant, vt Italis non minus multitudine, quàm fortitudine sua esse terrori possint. Quibus rebus auditis omnes subito castra mouent, ac domum reuersi totam hiemem in apparatu armorum, & exercitatione militum ponunt. Ludouicus interim nihil actũ ratus, nisi tota Berẽgarium Italia deturbaret, exercitum assumpsit, atque aduersus eum Veronæ x. Kalend. Septembris agentem, processit. Quod postquam sensit Berengarius, viribus, ac fortuna sua diffisus subito Veronensi quoq; ditione relicta in Bauariam se recepit. Ludouicus omnium rerum breui haud magno labore potitus Verona inde Papiam reuertit, ac sequenti anno totum regnum pacate administrare perrexit. Legi diplo 902.
ma ab eo IIII. *Idus Maij Papiæ datum anno regni sui in Italia secundo, Christi* DCCCCII. Inuasit inde cupido, quemadmodum Lombardiam inuiserat, sic Tusciam quoq; lustrare. Itaque Papia egressus Lucam adiit. Ibi effuso in omnem magnificentiæ regiæ speciem apparatu ab Adelberto marchione exceptus est. Cum autem lectissimorum militum cohortes, summam domus dignitatem, & mirabiles familiæ impensas videret, inuidia tactus in aurem amico inquit: Nimirum hic regis potius, quàm marchionis nomine potest dignari. neque enim vlla in re mihi, nisi titulo, cedit. Quod verbum Berta, vt erat versuti ingenij mulier, forte excipiens ad maritum continuo detulit, animumque ab illo eius alienauit. Lustrato inde regno, rebusque quantum res ferre videbatur, satis in præsens cõpositis, Veronam se contulit, ac quasi ab omnibus iam securus insidiis exercitum Adelardo episcopo adhortante dimisit. Hoc vero vbi Berengarius comperit, in omnes repetendi regni occasiones intentus, occulte à Bauaria in Italiam rediit, ac XII. Kalendas Augusti ex improuiso Veronam aduenit. custodibusque vrbis corruptis, silentio noctis ingressus nonnullos expertæ fidei, ac spectatæ fortitudinis viros contraxit. Mediam tum vrbem amnis Athesis interfluens ingenti marmoreo egregij operis pon-

te partem vtramque iungebat. à læua autem fluminis, quæ vergebat ad Aquilonem, vrbis pars sita erat, difficili adeo, arduoque colle munita, vt, si pars, quam dexteram fluuius alluebat, in hostium potestatem veniſſet, hæc tamen egregie ſuſtinere ſe poſſet. in vertice vero collis pretioſi operis erat baſilica S. Petri, vbi propter loci amœnitatem, & munitionis firmitatem Ludouicus agebat. Berengarius igitur vrbem per noctem ingreſſus, traiecto cum globo ſuorum militum ponte, ſub lucem in collem euaſit. Ad eum tumultum excitus Ludouicus, quid nam id rei eſſet, quærere de ſuis cœpit, ac re incomperta trepidus in baſilicam ſe recepit, atque in penetralibus eius ſeſe abdidit. Quærente autem, ac perſcrutante omnia Berengario, miles eius, qui vnus fugientem animaduerterat, timens ne repertus occideretur, Berengarium adiit, atq; ita dixit: Rex, quando te Deus tantæ victoriæ compotem fecit, vt hoſtem tuum in poteſtate habeas, æquũ eſt, & te præceptis eius obtemperare, qui inquit: *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.* Berengarius autem intelligens, eum, vbi nam Ludouicus lateret, tenere, ſed vitæ eius conſulere velle, reſpondit: Putas ne me homo inſulſe, quem mihi Deus tradidit in manus, occidere velle? Qua voce erectus miles locum, vbi ſe Ludouicus condiderat, indicauit. Berengarius autem, cum Ludouicum comprehendi iuſſiſſet, tum in conſpectum ſuum productum ita appellauit: Non credo, te oblitum eius temporis eſſe, cum ego te meis præſidiis circumſeptum ita, vt elabi non poſſes, miſericordia tui captus, quæ nulla tibi debebatur, dimiſi, ipſeque te nunquam amplius Italiam ingreſſurum mihi ſacramento interpoſito ſpopondiſti. quare, quando tu neque beneficij mei, neque iuriſiurandi tui rationem, vt decuit, habuiſti, meque eodem tempore, ac Deum ipſum libidine alieni regni percitus fefelliſti, vitam quidem, ſicut ei, qui te mihi prodidit, promiſi, concedo, oculos vero erui tibi prodendi exempli gratia iubeo. atque his dictis Ludouicus ſtatim luminibus orbatus, & regno ſe abdicare coactus eſt.

IDEM BERENGARIVS SOLVS.

BERENGARIVS inde recepta Verona Papiam reuerſus regnum, nemine repugnante, recuperauit, idque per annos inde viginti duos pacate adminiſtrauit. Nam Italici dira Ludouici calamitate fracti ad officium redierunt, atque in Berengarij ferme auctoritate fuerunt. VII. Idus Auguſti Papiæ cum eſſet, Mutinenſem eccleſiam, Gothifredo epiſcopo poſtulante, magnifice munerauit, anno regni ſui, vt in diplomate ſcriptum eſt, quinto decimo. Hæc autem dum ille agit, Vngari, prout ſtatuerant, Pannonia egreſſi menſe Auguſto, iterum in Italiam irruperunt, atque Aquileiam, & Veronam vrbes munitiſſimas præteruecti, Comum, Bergomum, atque ipſam denique regni ſedem Papiam, late omnia populando, reſiſtente nemine, petierunt. atque in itinere Truſardum epiſcopum Vercellenſem grandi cum pecunia fugientem adepti, necarunt. Ad primum huius tam fœdi tumultus nuncium excitus Berengarius, nunciis in omnes regni partes dimiſſis, ac ciuitatibus de imminenti periculo monitis ingentem ex tota Italia vltro nomina dante exercitum conuocauit. eumque aduerſus Vngaros effuſe omnia peruagantes adduxit. Vngari triplo maioribus ſe peti copiis, quàm quas ipſi adduxerãt, exinſperato cernentes, planè quid conſilij caperent, neſciebant. nam nec rem pugnæ committere confidebant, nec fugam capeſſendo ſe elapſuros ſperabant. Demum præſtare viſum eſt, fugam, quàm prælium, experiri. Cum autem hærentibus aſſidue in terga Italicis ad amnem Abduam effuſe fugiendo eadem, qua venerant, via perlati eſſent, atque in eo feſtinanter, ac tumultuoſe tranando multos amiſiſſent, deſperatione debilitati petierunt ab Italis, vt ſe, vniuerſa præda recepta, viuos abire permitterent. Eam vero petitionem Italici ſuperbe, vniuerſos depoſcentes in vincula, reſpuerunt. Quo audito Vngari repetita fuga in Campos Veronenſes elati ſunt. Ibi, cum primum Italicorum agmen extremum eſſet Vngarorum adeptum, leue prælium eſt commiſſum. Quo cum ſuperiores fuiſſent Vngari, mox vniuerſo ſuperueniente Italicorum exercitu territi, rurſus cœptæ ſe fugæ mandarunt. Poſtquam ad Brentam amnem eſt ventum, equis curſum, fugamque præ laſſitudine denegantibus conſiſtere coacti trans amnem caſtra locarunt. ac nunciis ad Berengariũ, qui cis amnẽ conſederat, miſſis poſtularunt, vt

ſuppel-

ſuppellectilem omnem ſuam, captiuos, arma, equos omnes præter eos, quibus vterentur, acciperet, & ſe abire incolumes ſineret, iurantes, ſe datis in fidem obſidibus filiis ſuis, nunquã amplius prædæ cauſſa Italiam ingreſſuros. Ad hæc Italici nimia rerum proſperitate cæcati reſponderunt, ſtulti hominis eſſe, muneris, aut conditionis aliquid à mortuo, aut plane iam profligato, accipere. Qua re audita Vngaros indignatio acris inceſſit, &, Quæ noua, inquiunt, ignauia, ac torpedo animos noſtros oppreſſit? an vero, quando vitam neque pretio redimere, neq; fuga ſeruare pertinaci hoſtium inſolentia poſſumus, dubitamus, audacter in eorum caſtra irrumpere, & morte noſtra mortem illis inferre. quamq; à patribus noſtris fortitudinis gloriam accepimus, eandem poſteris nos quoque noſtris relinquere? quanquam, quid ſi ne mortem quidem oppetemus? an vero nos ignoramus, qui id ſæpe conſequuti virtute noſtra ſumus, quàm exigua ſæpe virorum manus ingentes hoſtium copias profligarit, quamque ſæpe Mars fugientem perculerit, fortiter vero reſiſtentem protexerit? Quibus verbis confirmati, qui ante fugere decreuerant, iam ſummo in quemcunque caſum contendere prælio ſtatuunt. atq; ita inſidiis bifariam diſpoſitis, recta amne traiecto, in hoſtes ſe medios inferunt. Italici reſponſo expectando defeſſi interim ſe corporibus curandis, vt victoriæ certi tradiderant. Itaque Vngari irruptione facta incautos adorti partim epulantes interemerunt, partim equis ademptis fuga intercluſos proſtrauerunt. Auxit etiam Italicorum cladem, quòd nonnulli non ſolum non pugnarunt, ſed proximos etiam, vt ſoli ſuperſtites dominarentur, à manu conſerenda deterruerunt. quosque in aliis caſus cum voluptate ſpectarunt, in eos ipſi haud ita multo poſt inciderunt. Hac victoria elati Vngari inde Taruiſium, Vicetiam, & Patauium populati ſunt, cum omnes munitis locis inſeſſis victori ſe obiicere hoſti metuerent. Inde poſtero, Venetos aggreſſi paratis lembis non ſolum Ciuitatem nouam, Equilium, Clodiam, & Caput Aggeris incenderunt, ſed etiam Albiolam prouecti Metamaucum, & Riuoaltum die feſto S. Petri tentarunt. Demum à Petro Duce naualibus cum copiis acriter reſiſtente repulſi, ſeſe ad mediterranea contulerunt. atq; ad Apenninum populando progreſſi obuia omnia, quæ munita non erant, loca vaſtarunt. neque eccleſiis, aut monaſteriis temperarunt. Præter cætera Nonantulano monaſterio diti in primis, atque opulento fœdum incendium eſt illatum. Leopardus abbas cum monachis forte euaſit incolumis. Tandem, cum ſe Italia non exceſſuros, niſi certa pecuniæ ſumma accepta, oſtenderent, Berengarius, vt primo quoque tempore ea peſte Italiam liberaret, ſummo ſtudio eam collegit, atque, vt quamprimum abirent, effecit. Leuata inde Vngarorum mole Italia tum ad reſarcienda damna conuerſus in primis ſtuduit eccleſiis, quæ vim eorum paſſæ fuerant, ſubleuandis. Eo præſente Bergomi Adelpertus epiſcopus oſſa S. Alexandri martyris, qui in ipſa vrbis baſilica colitur, ex antiquo ſepulchro in Confeſſionem, vbi nunc quoque quieſcunt, traduxit. & reſcriptũ ab eo impetrauit. Sequenti, idem aliquot Regienſi baſilicæ poſſeſſiones ad damna ab Vngaris accepta reſtituenda conceſſit. quod ex diplomate apparet, *anno* DCCCCIIII, *regni ſui* XVII, *pridie Nonas Ianuarij, rogatu Berthilæ coniugis dato*. Eodem anno VI. Idus Aprilis Benedictus pontifex moritur. Noui inde comitia pontificis non Romæ ſolum, ſed etiam Eccleſiæ totius ociũ perturbarunt, libidine Romanorum vt cum maxime ſæuiente, atque humanas leges, diuinasq; ſpernente in Benedicti locum Leo V. eſt ſuffectus. Hominem incautum, & parum tractandis rebus idoneum eſſe, cum animaduertiſſet Chriſtophorus ſacerdos eius quadrageſimo, quàm conſecratus fuit, die accitis ſociis comprehendit, atque in cuſtodiam traditum abdicare coegit, atq; ipſe ſe pontificem facere nouo exemplo non dubitauit. Huius inde audaciam imitatus Sergius, qui bis iam ab aduerſariis de põtificatu fuerat deturbatus, illum exigere, & ſemet ipſum inferre conſtituit. Itaq; ne aduerſæ potẽtia factionis opprimeretur, Adelbertum Tuſciæ marchionem, vt ſibi auxilio eſſet, orauit. & conſpiratione facta Chriſtophorum IX. Kalendas Ianuarias comprehenſum ſe abdicare, atque monaſterium inire coegit, ac poſtridie ſedem occupauit. Is Sergius tertius appellatus. Pontificatum male partum nullo tamen inſigni probro fœdauit. Neque enim Formoſi cadauer ex ſepulchro iterum ab eo poſt XX. annos extractum, vt quidam ſcribunt, eſt veriſimile. Eodem anno Andreas eccleſiam Mediolanenſem, Petrus Rauennatem, Laurentius Gradenſem obtinuit. Berengarius annũ Papiæ egit. vbi per menſem Iunium nouis muneribus Mutinenſis eccleſiæ cladem ab Hungaris acceptam ſarciuit.

903.

904.

905. Postero, Vngari noua prædandi cupiditate incensi nouis Italiam populationibus incursarunt. Nec Berengarius propter suorum perfidiam militum aliqua ratione est aduersatus. Sarraceni vero etiam multo, quàm antea, impotẽtius ipsius extrema Italiæ laceraruntNam & qui Fraxinetum insederant, reliquis circa direptis vrbibus oppidum Aquarum non longe à Papia distans inuaserunt, omnibus munitissimas in arces, turresq; dilapsis. quæ per hos annos vulgo fieri ad repentinas barbarorum impressiones eludendas sunt cœptæ: & qui Africam incolebant, Apuliæ, & Calabrię littora, orasq; hostiliter diue
906. xarunt, Leone Imperatore prope in re tanti periculi conniuente. Proximo, Sergius basilicam Lateranensem, quæ terræmotu labefactata corruerat, instaurauit, instauratamq;
907. picturis egregiis exornauit. Insequenti vero Ioannem Rauennatem, episcopum Bono-
908. niensem Petro archiepiscopo Rauennatis ecclesiæ mortuo subrogauit. & Berengarius Papiæ annum transegit. Eo vero, qui insequutus est, Leo Imperator oppetiit, imperio pe
909. nes fratrem Alexandrum relicto. Alexandrum vero altero anno mortuum Constantinus Porphyrogenitus Leonis filius excepit. quo eodem anno Vrsus ad ecclesiæ Aquileiensis administrationem euectus est. Berengarius vero annum Veronæ transegit. Eodẽ anno Leopardus abbas reuocatis, qui diffugerant, monachis monasterium Nonantulanum nouem ante annis ab Vngaris inflammatum restituit. atq; accepta à Sergio pontifice potestate, vt per quem vellet, ex tribus episcopis consecraret, Ioanne Papiensi, Vido
910. ne Placentino, & Elbungo Parmensi, consecrauit. Anno inde nongentesimo decimo Leo abbas monasterium Cassinas viginti septem ante annos à Sarracenis incensum instaurare cœpit, ac priuilegia ab Atenulfo Capuano, & Beneuentano Principe, & à Guaimario Salernitano poposcit. neq; tamen Teanensi monasterio sese extulit. Post annum
911. Sergius pontifex mortuus est. atq; in eius locum factus Anastasius quartus. Cupiebat Berengarius Papiam, vt quæ regni sedes erat, honore supra reliquas regni ciuitates efferre. itaq; quoniam ecclesiam eius metropolitana afficere dignitate non poterat, ius, atq; insignia noua episcopo conquisiuit. atque, vt Anastasius pontifex ei ius indulgeret adhibendæ vmbellæ, equo albo vehendi, crucis præferendæ, & in concilio à læua pontificis assidendi, obtinuit. Eodem anno Atho archiepiscopatum Mediolanensem accepit. &, cum per Decembrem mensem Ludouicus rex Germaniæ obiisset, qui fuit ex Caroli Magni progenie vltimus, in eius locum Germani proceres Conradum è Franconia, virum rei militaris peritissimum sublegerunt. Cum Vngari monasterium non longe à Tar
912. uisio situm vnà cum templo, in quo erant corpora Sanctorum Synesij, & Theopontij, deleuissent, sequenti anno Petrus abbas Nonantulanus, cui monasterium illud erat obnoxium, misit, qui ea corpora inde Nonantulam deportarent, eaq; magna cæremonia in templo Nonantulano reposuit. Berengarius IX. Kalend. Aprilis Veronæ à Sibicone episcopo Patauino edoctus, basilica sua ab Vngaris inflammata antiqua tabularum monumenta omnia esse consumpta, vetera omnia regum priuilegia instaurauit, anno, vt ip
913. se scribit, regni sui vicesimo quinto. Proximo, diem suum obiit Anastasius pontifex. cui post biduum Landus est subrogatus, nulla re in pontificatu gesta nobilitatus. Eo inde v. Kal. Ianuarias mortuo, comitiisq; pontifici creando indictis nihil ex legibus actum est. Siquidem Albertus marchio Theodoræ socrus instinctu neq; ex ecclesia Rom. sed ex
914. Rauennati, neq; cleri suffragiis, sed propriis opibus IX. Kal. Februarias successorem Ioannem Rauennatem archiepiscopum dedit. Is Ioannes decimus est vocatus. Cæterum Ioannes non iisdem artibus, quibus cepit pontificatum, etiam gessit. sed ecclesiæ, atq; Italiæ mire vtilis fuit. Causam bene gerendæ rei dedere Sarraceni. Hoc enim pontifice constituto auctus mirifice eorum, qui Garilianum insederant, numerus acrem pontificem in sui perniciem incitauit. Ea vero res in hunc modum est gesta. Cum vicina vrbi loca in dies magis ab incursantibus Sarracenis afflictarentur, Sarracenus quidam graui à suis iniuria prouocatus venit ad pontificem, pollicitusque est, si sibi socios idoneos daret, se Romam ea cura liberaturum. annuente autem Ioanne iuuenes sexaginta robustissimos legit, ac parmis, pilis, gladiis, vestibusq; singulis cum exiguo obsonio instructos in angustiis viarum, per quas iter erat Sarracenis, occuluit, ac redeuntes à prædatione adortus leui admodum momento confecit. Hoc cum semel, iterumq; prospero euentu fecisset, Romanis iuuenibus huic officio plerisq; se addicẽtibus Sarracenos ingentibus detrimentis affecit. Quibus adacti illi violata inter se fide cæteris, quæ tenebãt, oppidis derelictis

relictis in vnum Garilianum, tanquam tutissimam in arcem se contulerunt. ac fœdiora in dies auaritiæ, & crudelitatis exempla in viatores, & incolas ediderunt. Hac igitur cura stimulatus Ioannes consilio cum Atenulfo Beneuenti, & Capuæ Principe communicato legatos ad Græcum Imperatorem Constantinum, cuius etiam prouincias Apuliã, Calabriamq; Sarraceni inuaserant, atque ad Spoletinos, Camertesq; misit, atque, vt secum arma aduersus barbaros caperent, inuitauit. Ob eam rem Nicolaus Patricius sequenti anno cum magnis Græcorum copiis ab Imperatore missus aduenit, ac Landul- 915.
fo Atenulfi iam mortui filio Capuæ, & Beneuenti, & Guaimario Salerni principibus, Apulisq;, & Calabris sibi adiunctis iuxta Garilianum consedit. Ab altera vero parte Ioannes pontifex cum Alberto marchione, ac Spoletinis, Camertibusq; posuit castra. Cum acris Gariliani obsidio ad tres menses perducta esset, Sarraceni re frumentaria deficiente inedia solicitati Ioanne Neapolis, & Gregorio Caietæ Ducibus auctoribus, consilium eruptionis ceperũt, ac rebus suis omnibus inflammatis magno ex oppido impetu facto euaserunt, ac montes, syluasq; proximas petiuerũt. Nostri vero è vestigio insequuti eos circunsteterunt, atq; ad pugnam compulsos mense Augusto ad vnum omnes occiderunt. Apud alios, & quidem vetustiores scriptores inuenio rem nõ obsidione tentatam esse, sed prælio; & Sarracenos, cum premerentur à Christianis in Gariliani montem se recepisse, ac viarum angustias insedisse; Græcos autem, qua parte facilior erat Sarracenis descensus, locum castello constructo custodiuisse. cumque quotidie pugnaretur, factum, vt ne vnus quidem ex hostibus superfuerit. Hanc Christianorum victoriam scriptores tanti faciunt, vt sanctos apostolos Petrum, & Paulum in iis conspectos esse præliis prodant. Cæterum Berengarium etiam regem magna huic expeditioni adiumẽta subministrasse crediderim. Is certe hoc anno a Ioanne pontifice ad referendam, credo, gratiam Imperator per mensem Septembrem inunctus est. vt ex diplomatis eius elicitur. Quem titulum cum ab initio expetisset, satis tamen apparet, nunquam, nisi anno regni sui vicesimo octauo esse adeptum. Itaq; posthac in diplomatis Imperij sui annos non aliter, atq; regno adscribere separatim instituit. Ioannes abbas Cassinas monachos Teano Capuam traduxit, atq; ædem monasterij Cassinatis à Leone abbate refectam ornauit.
Postero anno Berengarius, vt ipse scribit, *regni sui vicesimo nono, Imperij vero adhuc primo,* 916.
Papiæ cum esset, Kalendis Septembris ecclesiam Cremonensem multis ab Vngaris detrimentis affectam, ae prope attritam nonnullis vectigalibus liberauit, & *ne quis procurator regius aliquam in vrbe haberet potestatẽ, néve quis Comes, Vicecomes, Sculdasio, gastaldio, decanus regius in vrbe, aut extra vrbem ad quinque millia passuum placita custodiret, aut hospitaretur iniussu Ioannis episcopi, aut successorum eius indulsit.* Proximo, Adelberto Tusciæ mar- 917.
chione ex humanis erepto, Vidoni filio eius ditionem confirmauit. Berta Vidonis mater cum dominatum Italiæ adipisci viuente marito non potuisset, filio rerum potiente se assequuturam arbitrata, varia moliri aduersus Berengarium cœpit. Quibus compertis, Berengarius exercitu in Etruriam misso ipsam cum filio cepit, ac Mantuæ in custodiam tradidit. Cum autem oppida eius neq; vi, neq; metu sibi subiicere potuisset, tandem beneficio sibi reconciliandam ratus impunitam dimisit. & proximo anno, nempe, vt ipse 918.
scribit, *regni sui tricesimo primo, Imperij vero quarto,* VII. *Kal. Ianuarias, Indictione* VII, Modœtiæ egit. Sequenti, mortuus est Conradus rex Germaniæ magnis bellis cum Hungarorum gente prospere gestis insignis, qui non aliter, ac Ludouicus decessor eius, negotij 919.
nihil in Italia habuit, quod ex Germanis scriptoribus horum temporum æqualibus intelligi possit. Regnum inde Germaniæ ad Henricum Saxoniæ, & Thuringiæ Ducẽ à principibus Conradi iudicium, auctoritatemq; sequutis delatum est. Proximo, qui in nongentesimum vicesimum incidit, Lamberto ecclesiam Mediolanensem fauore Berenga- 920.
rij regis adepto seditio aduersus Berengariũ grauis exarsit, ab Adelberto Eporædiæ marchione, Olderico Palatij Comite, Gileberto alio Comite, atq; aliis Italiæ principibus concitata. Adelbertus, cum mortua vxore Gisla, Berengarij filia Ermengardam Bertæ filiam haberet in matrimonio, à socru instigatus hoc cepisse consilij creditur. Re patefacta Oldericus captus, atq; Lamberto nouo beneficio obligato asseruandus, quousq; repeteretur, est datus. Paucis post diebus Berengarius Oldericum supplicij sumendi caussa proposcit. Lambertus autem negauit se redditurum, indignum esse asserens, sacerdotem ad supplicium hominem tradere. Iracundiam autem eius metuens, dimisso Olderico,

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [165] - 153
PUBLIC DOMAIN

& ipſe ſe cum Adelberto, & cæteris principibus iunxit. Quærebatur à coniuratis homo potens, qui rex Berengario obiiceretur. viſus eſt ad id aptiſſimus Rodulfus Burgundiæ rex, de quo ſupra commemorauimus. Hunc igitur, vt in Italiam veniret, & Berengario ope ſua exacto regnum arriperet, inuitarunt, atque ei omnia ſtudia ſua eximie promiſe-
921. runt. Dum autem ſequenti anno Adelbertus, Oldericus, & Gilebertus, aliiq; complures apud Brixiam in ſuburbano colle congreſſi hæc inter ſe conſilia conferunt, Vngari Veronam his imprudentibus acceſſerunt. Quod vbi ſenſit Berengarius, reges eorum, quibus erat amicus, rogauit, vt eos de improuiſo adorirentur. Vngari Berengarij ſtudio obſequuti tanta incautos illos celeritate oppreſſerunt, vt Oldericum occiderint, & Adelbertum, ac Gilebertum viuos in poteſtatem redegerint. Adelbertus, ne agnoſceretur, pretioſo omni cultu abiecto vilibus ſe veſtibus induit, & quinam eſſet, rogatus, ſe gregarium militem eſſe reſpondit. & paruo pretio ſemetipſum liberauit. Gilebertus autem agnitus flagris cæſus eſt, & ſeminudus, vinctusq; in conſpectum Berengarij ductus. Cum autem partibus corporis iis, quæ velandæ forent, nudatis riſum cæteris excitaſſet, Berengarius miſericordia captus lautum, optimisq; veſtimentis inſtructum dimiſit. atq; hæc verba dixit: Ius iurandum nullum à te Gileberte poſco. fidei tuæ me ipſum committo. Si de me male mereberis, ſcito, te rationem Deo eſſe redditurum. Liberatus autem Gilebertus male liberatori ſuo gratiam rettulit. nam ab Adelberto, cæterisq; rebellibus ad Rodulfum miſſus eum citra triginta dies cis Alpes adduxit.

RODVLFVS REX CONTRA BERENGARIVM.

Rodvlfvm autem in Italiam degreſſum lætis omnes animis exceperunt, ac, pulſo illius auxilio Veronam Berengario, Papiæ regem acclamatum, per Lambertum archiepiſcopum coronarunt. Is per annum proſperis, & ad voluntatem fluentibus rebus
922. eſt vſus. Poſtero anno Italici ad priſtinam inconſtantiam redierunt. cumq; diuiſis populorum voluntatibus alij Rodulfo, alij Berengario ſe applicarent, ciuile bellum ingẽs contraxerunt. Vido Placẽtinus epiſcopus Berengarij partes fouebat. Ea cauſſa fecit, vt IIII. Kal. Auguſti XII. millibus paſſuum longe à Placentia atroci apud Fidentiolam prælio ſit concurſum. Inclinãte Rodulfi parte Bonifacius, Valdradæ ſororis eius maritus, & Gariardus Comites opportune ex inſidiis conſurgentes pugnam reſtituerunt, atq; ingenti edita cæde Berengarium Veronam fuga ſe recipere coegerunt. Hac victoria parta Rodulfus Papiam rediit, ac populo in concionem vocato, victoriam gratulatus, quando ſibi Deus permiſiſſet, vt deuictis hoſtibus regnum Italiæ pacatum haberet, patritũ Burgundiæ regnum ſe reuiſere velle dixit. & Bonifacio ſororis viro, cuius egregia in acie vſus opera fuerat, Spoletinorum, & Camertum marchione declarato, populis bene precantibus adiit. Eodem anno in Græcia Romanus Lecapenus vnà cum genero Conſtantino
923. Imperium cœpit adminiſtrare. Inſequens regni Berengarij triceſimus ſextus, illius vitæ extremus fuit. Etenim Veronenſes, qui adhuc ſemper fidem erga illum conſtantia ſumma coluerant, nouo accenſi odio capiti eius cœperunt inſidiari, auctore tanti ſceleris Flamberto quodam, cuius filium Berengarius è ſacro fonte ſuſceperat. Cuius rei cum in ſuſpicionem Berengarius incidiſſet, homo & natura, & ætate iam exacta mitis Flambertum ad ſe vocauit, atq; ita appellauit: Si mihi tecũ non & multę, & iuſtæ amoris cauſſæ intercederẽt, haud difficile credidiſſem, quod vulgi ſermone audio celebrari, te meæ vitæ inſidias comparare. Nunc, vt eis fidem non habeo, ſic meminiſſe te volo, quantæcunq; acceſſiones & fortunæ, & dignitatis tibi fuerunt, eas te non potuiſſe, niſi meo beneficio, conſequi. Quare eo animo in me eſſe debes, vt vita mea in amore, & fide conquieſcat tua. Quod ſi à te mihi fidem præſtitam eſſe intellexero, faciam, vt in referenda gratia beneuolentiam experiaris meam. Atq; his dictis aureum magni ponderis poculum ei porrexit, & addidit: Amoris, ſalutisq; meæ cauſſa quod continetur, haurito; quod continet, tibi habeto. Flambertus reſponſo, quod facile liberare regem ſuſpicione poſſet, in ſpeciem dato, ab illo abiit. ac ſtatim ſocios, qui ſecum proxima nocte illum confice rent, conuocauit. Berengarius prope templum, vt ſolitus erat, in amœno potius, quàm firmo diuerſorio cubuit, neq; cuſtodes, vt ab omnibus tutus inſidiis, vllos appoſuit. Sub lucem

lucem autem, cum precandi cauſſa templum iniſſet, Flambertus cum armato iuuenum globo irrupit. Quorum vbi tumultum ſenſit Berengarius, procedens ad eos, Flambertum eminus vocat, & quid hoc tandem turbæ ſit, quærit. Iubet ille bono animo regem eſſe. non enim hos contra illum, ſed pro illo ſtare. ac ſenſim armatos in medios iam progreſſum corripit, ac romphæa à tergo percuſſum proſternit. Innocentia eius ex eo apparuit, quòd lapis ſanguine eius infectus nulla vnquam ablutione purgari potuit. Berengario mortuo Milò vrbis Comes ſpectatæ virtutis iuuenis, quem ſibi rex à puero educarat, cum defendere vitam domini ſui, quia non affuerat, nequiuiſſet, mortem ſaltem vlciſci cupiens tertio poſt eius necem die Flambertum, ſociosque eius per vim cepit, ac ſtatim ſuſpendio interemit. Berengarius præcipuam tulit laudem iuſtitiæ, clementiæ, & pietatis. odio tamen populorum, ac perfidia fatigatus vt ipſe nunquam quieuit, ſic aliis quotidianam mouendarum ſeditionum materiam præbuit. variis rerum ſecundarum, aduerſarumque in vicem ſuccedentium caſibus rarum inter mortales inſultantis fortunæ ludibrium.

RODVLFVS REX SOLVS XXXII.

RODVLFO inde abſente, & Berengario mortuo Vngari tantam occaſionem haud temere dimittendam rati exeunte anno Salardo duce rurſus Lombardiam adorti Mantuam, Brixiam, & Bergomum impotenti populatione diripuerunt. Papiã inde progreſſi locatis circumquaque tentoriis omnem oppidanis exitum obſepſerunt. demum IIII. Idus Martij flantem acriter ventum nacti ignem attingentibus mœnia tectis iniecerunt, ac refractis portis ingreſſi ciuibus promiſcua cæde perculſis vrbem direptione, atque incendio deformarunt. Inter cæteros Ioannes epiſcopus interfectus. Cremata vrbe regia Placentiam profecti ſuburbanum D. Sixti monaſterium igne ſubdito combuſſerunt. ac præda onuſti tandem ex Italia exceſſerunt. Tetrum Papienſis cladis exemplum Italicos docuit, vt eò ſtudioſius firmis ſe arcibus communirent, in quas ſub ingruentes Hungarorum impreſſiones confugerent. Rodulfus Berengarij morte, & Hungarorum incurſione permotus in Italiam rediit, ac Veronam profectus totum regnum ſine contentione recepit. Extant diplomata ab illo hoc anno, nempe regni ſui in Italia tertio, Veronæ data, quibus omnia priuilegia regum, & Imperatorum Eccleſiæ Patauinæ conceſſa confirmauit, in primisque quietam, ac tranquillam poſſeſſionem omnium bonorum ſanciuit, quæ Berengarius Imperator tradiderat. aliaque, quibus eodem beneficio Parmenſem, & Cremonenſem eccleſiam cumulauit. Nouis interea rebus materiam mors Berengarij, & Rodulfi abſentia peperit. Adelberto Eporædiæ marchione mortuo, duobus filiis Berengario, & Anſcario relictis, Ermengarda ſecũda vxor, Adelberti Thuſciæ marchionis, & Bertæ filia, cum mariti ditionem vidua adminiſtraret, fauore principum Italicorum muliebribus illecebris ſibi conciliato tantas opes quæſiuerat, vt etiam Rodulfo regnum eripere cogitarit. Neque cogitationem euentus fefellit. Siquidem anno poſt Papiam firma contracta militum manu, quippe Hungarorum bello attritam, adorta occupauit. Ea re permotus Rodulfus Verona ſtatim accurrit, atque Lamberto archiepiſcopo adiuuante exercitum ad Papiam ex manibus hoſtium recuperandam adduxit, ac caſtra quinque millibus paſſuum ab vrbe ad Padi, & Ticini confluentem locauit. Dum vrbs lenta obſidione vrgetur, Ermengarda regem nuncio per fluuium miſſo admonuit, ſe, ſi perdere eum voluiſſet, iampridem potuiſſe. in iis enim eum locis ſedere, in quibus captus iampridem eſſet, ſi amicorum eius conſiliis paruiſſet, qui eum deſerere, & ad ſe tranſire diſcuperent. His Rodulfus verbis exterritus remiſſo nuncio gratias egit, & ſe acturum, quod illa veller, oſtendit, ac concubia nocte imprudentibus ſuis omnibus lecto ſtrato in tentorio relicto, parato lintre ad eam ſe deuehi iuſſit. Prima luce principes, vt ſoliti erant, ad regis tabernaculum conuenerunt, quod magno ſilentio à militibus ſeruabatur. & cum aliquantulum expectaſſent, mirati, quod illa hora ſomnum caperet, conſulto ſtrepitum ad eum excitandum ediderunt. cumq; ne ita quidem quidquam proficerent, tentorium inierunt, & nemine ibi reperto raptum alij, alij occiſum exiſtimarunt. Dum autẽ incerti ſententiæ fluctuant, allatus eſt nuncius, Rodulfum apud hoſtes verſari, ac repentinã in ſuos impreſſionem moliri. Qua re perculſi principes extemplo ſe inde

924.

925.

proripuerunt,ac Mediolanum,vt tutum in locum,se contulerunt. Eodem anno Albertus marchio in offensionem pontificis lapsus vrbe excessit. atq; Ortæ se,Tusciæ oppido, validis præsidiis confirmato ad vlciscendam iniuriam Vngaros ad Romanam ditionem inuadendam exciuit. Illi vero Rodulfo in Papiense bellum auerso progressi præcipue in eam,quam ipse exceperat,Tusciam irruperunt,ac pueros,& virgines,& cætera, quæ auferre poterant,secum in Vngariam exportarunt. Cuius rei inuidia mox Albertus Ortæ
926. est à Romanis oppressus. Sequenti anno Lambertus archiepiscopus ex Ioannis pontificis,principumq; sententia nuncios ad Hugonem Comitem Arelatensem in Prouinciam misit. Hic erat Lotharij Comitis Arelatensis filius, Lotharij Lotharingiæ regis nepos, eius,quem supra mortuum Placentiæ demonstrauimus, Berta, quæ post mortem patris Adelberto Tusciæ marchioni fuerat collocata,progenitus. qui viuente Berengario regno Italiæ imminens exercitum eius occupandi caussa cis Alpes adduxerat,sed à Berengario repulsus pedem rettulerat. Hunc igitur Lambertus,vt in Italiam iterum cum exercitu traiiceret,inuitauit. venisse tempus demonstrans,quo leui momento regnum Rodulfo in summa populorum defectione auferret. cuius ille iampridem incredibili cupiditate flagraret. Neq; ille cõditionem aspernatus omnia parare ad iter & victoriam necessaria summa diligentia institit. Consiliis Italicorum perspectis Rodulfus in Burgundiam regressus Burchardum socerum suum,Ducem Sueuorum, ad arma secum sociandа exciuit,& cum eo,antequam Hugo mouere se potuisset,in Italiam rediit. Eporædiã vsq; cum exercitu progressus Burchardum explorandæ vrbis Mediolanensis gratia, legatum ad Lambertum misit. Burchardus Mediolanum profectus,antequam vrbem iniret,ad ædem S. Laurentij rei diuinæ caussa deflexit,locumq; arci fabricandæ oculis destinauit,qua non solum Mediolanenses, sed omnes etiam Lombardiæ principes coerceret. Inde vero egressus cum mœnia vrbis obequitaret,Germanica lingua ad suos conuersus dixit: Nisi effecero,vt Italici vnò tantum calcati vtantur, & informibus equabus vehantur,non sum Burchardus. Neque enim ego firmitatem, altitudinemq; huius muri,quo confidunt,magni admodum facio. Erat forte in turba homo pannosus, atq; despectus,Germanicæ,quod ille non animaduerterat,linguæ gnarus. qui verba eius audita extemplo ad Lambertum detulit. Lambertus,vt erat solerti ingenio,summoq; consilio præditus,Burchardum comiter,ac benigne accepit. verum interea Papienses, nonnullosq; alios Italiæ principes ad necem eius occulte inuitauit. Ita eum,cum Mediolano egressus Nouariam peruenisset,summo mane Eporædiam properãtem infesti Italici inuaserunt,atq; in fossa vrbis Nouariæ, in quam sub tumultum ab incitato metu equo abreptus fuerat,oppressum interemerunt. Comites eius,quià aliò non potuerunt, cum in templum D. Gaudentij confugissent,disiectis ædis foribus sunt confossi. Qua re cognita Rodulfus nihil vltra sibi tentandum putauit. verum retro, vnde venerat,abiit.

HVGO REX XXXIII.

EODEM tempore Hugo ab Italis accersitus terrestrem Rodulfi potentiam timens maritimo itinere mense Iulio Pisas lætus accessit. ibiq; ab Ioannis pontificis, omniumq; principum,qui illum acciuerant,occurrentibus legatis exceptus recta Papiam contendit. Quò cum venisset,rex summo omnium studio salutatus coronam Mediolani ab archiepiscopo sumpsit. Mox rerum administrationem aggressus VIII. Idus Augusti Veronam,atq; inde Mantuam prodiit. ibiq; cum pontifice,qui eò ex cõposito venerat, fœdus percussit. ac demum Papiam per Septembrem regressus regiæ, regnoq; ordinando se tradidit. Eodem anno Marocia Alberti,marchionis mortui vxor, quæ diu in imperio fuerat,priuata viuere nescіens Vidoni Tusciæ marchioni nupsit, atq; vrbis Ro. ad eum principatum,qui fuerat Alberti,traduxit. eumq; ad cœptas inimicitias cum põtifice exercendas incendit. Marino Gradensis ecclesiæ administratio est tributa. Interim Hugo
927. homo summi consilij,ac prudentiæ singularis, omnibus se, quibus poterat, domesticis, externisq; præsidiis confirmauit. Itaq; proximo anno Henricum Germaniæ regem ad amicitiam secum iungendam adduxit,& Græcum Imperatorem,Romanum,missis muneribus exquisitissimis sibi conciliauit. Memorandum autem illud,quòd cum prẽter cętera duos ad eum canes magnitudinis in Græcia inusitatæ missi essent, vbi in cõspectum

eius

eius adducti sunt, regij vestitus nouitate permoti, in eum tanquam in feram, tanto se impetu intulerunt, vt ab eo laniando vix multorum manibus potuerint coerceri. Vrso preterea Duci Venetorum per legatos vetera libertatis, atq; immunitatis beneficia sibi confirmari postulanti annuit. &, quod ad memoriam insignius est, intestinã aduersus se conflatam coniurationẽ non summa solum prudentia eruit, sed magno etiam consilio prorsus extinxit. Erat quippe Papiæ iudex quidam, sic enim tum Iurisconsulti vocabantur, magnis opibus præditus. nam & Petrum filium episcopum Comensem effecerat, & Rãzam filiam Gileberto Comiti Palatij matrimonio collocarat. & ipse in respondendo tanta auctoritate erat, vt à populo vniuerso, oraculi more, consuleretur. Hunc igitur Eberardus, cognomento Gezo, illi affinitate coniunctus induxit, vt secum, & cum quibusdã aliis in Hugonis regis pernicie coniuraret. quin præstituta die rem confecisset, nisi à Valperto homine timido retardatus fuisset. Hoc vbi Hugo cognouit, neq; enim occulta res fuit, vtrumq; ad se vocatum mollibus, ac clementibus verbis permulsit, seq;, si quid aduersus eos deliquisset, summo studio satisfacturum ostendit. Quibus verbis haudquaquam deterritus à suo proposito Gezo, eadem miscere perrexit. Itaque Hugo alius rei cura simulata Papia exiit, & militibus ad se suis accitis, ac re cum Sampsone Comite, qui capitali à Gezone odio dissidebat, communicata ex eius consilio tales cõiuratis insidias comparauit. Mos erat, vt reuertenti aliunde Papiã regi nobilissimus, ac fortissimus quisque ciuis obuiam extra vrbem occurreret. Redeunti igitur, sic enim res composita fuerat, Papiam Hugoni Valpertus, & Gezo cum aliis coniuratis, quemadmodum facturos animo præceperant, obuiam exierunt. Quo facto Leo episcopus, ita enim mandatum secreto à rege habebat, portas occlusit. Ita coniurati ab Hugonis militibus circunuenti, cum neque aliò euadere, neque subsidium expectare ab vrbe possent, leui admodũ negotio comprehensi sunt. Ex quibus Gezo oculis, & lingua multatus, reliqui in vincula traditi, Valpertus vnus supplicio capitali affectus. Cæteris eius bonis direptis vxor ad occultos quoque prodendos thesauros variis cruciatibus est adacta. Hac re prospere gesta Hugo non Papiæ solum, sed in tota etiam Italia metui, neque, vt superiores reges, ludibrio, ac despectui haberi, sed eximiis honoribus cœptus est coli. Quibus rebus cognitis Hilduinus Laudocensis episcopus à suis pulsus ad eum, quo cum affinitate erat deuinctus, venit, ac Veronensem ab eo ecclesiam tulit. neq; ita multo post, Lamberto archiepiscopo mortuo, Mediolanensem consequutus Veronensem Rathuito, monacho, eximiæ doctrinæ viro, socio suo, conciliauit. Postero anno Marocia quietis impatiens 928.
Vidonem maritum suum tandem impulit, vt Ioannem pontificem, cuius adhuc vehementi erat odio inflammata, de sede deiiceret, atque optatum vrbis principatum vtique sibi ascisceret. Itaque Vido Petrum, fratrem Ioannis, prius sibi de medio remouendum ratus, cum eum quodam die forte paucis stipatum nactus esset, immissis satellitib. in Laterano, pontifice inspectante, confodit, ac mox ipsum etiam incautum comprehendit, & custodiæ traditum faucibus ceruicali occlusis VII. Idus Aprilis interemit. Ioanni Leo sextus ciuis Romanus suffectus. Vidone inde paullo pòst ex rebus humanis erepto frater eius Lambertus Thuscię ditionem excepit. Marocia vero, ne quid de pristina sua potentia in vrbe amitteret, nouis sibi consulendum nuptiis rata Hugonem regẽ missis nunciis inuitauit ad matrimonium suum, & vrbis imperium capessendum. Tantam crescendi occasionem Hugo haudquaquam omittendam arbitratus conditionem non respuit, sed maturato itinere Romam contendit. Eò vero progressus, relicto de more extra vrbem exercitu, benigne à Romanis accipitur, atque ad mulierem in arcem profectus, nuptiis contractis, vrbis Romæ, nemine aduersante, potitur: felix nimis futurus, si quæ ipsum semel complexa fortuna erat, non statim deseruisset, atq; leuissima de caussa vrbe eadem, quam ceperat, expulisset. Erat Marociæ filius Albericus ex Alberto marchione progenitus. Hunc, cum matris hortatu aquam ad abluendas manus Hugoni regi præberet, Hugo correctionis caussa, neque enim scite admodum officio fungebatur, in faciem cecidit. Eam ardentis animi iuuenis vlcisci contumeliam cupiens Romanos protinus adiit, & se haudquaquam satis mirari eorum dementiam ne, an ignauiam, dixit, quòd qui omnibus olim bellicosissimis superbe gentibus imperassent, nunc Hugoni homini Burgundioni non armis, atque virtute, sed incestis nuptiis Romanorum imperium consequuto tam humiliter obedirent. pro certo ipsos habere debere, si se priuignum

suum nouus hospes in faciem immerito percussisset, multo in ipsos insolentius, multoq; superbius consulturum, vbi in regno inueterasset. Quibus dictis adeo animos omnium perpulit, vt vno consensu Hugone rege repudiato illum se sibi ascisere consulem dixerint. Ita nulla interposita mora armati ad arcem procedunt, eamq;, ante quàm Hugo milites introuocare suos posset, expugnant. Quo cognito Hugo de salute iam potius, quàm de regno solicitus propere ex ea parte arcis, quæ muris vrbis adhæret, se deiecit, atq; ad suos confugit. Hugone profecto Albericus consulari potestate ciuitatem administrauit. Consulum renouatum Romæ nomen efficit, vt mutatam sub hoc tempus Romanã remp. arbitrer. Romani certe regibus, pontificibusq; contemptis nouum statum ciuitatis inuexisse hac tempestate videntur. argumento est, quòd Ducis, aut magistri militum magistratus, à quibus, Exarchis, & pontificibus ciuitatem tenentibus, vrbs Romana diu est gubernata, per hæc tempora celebrari desiti, ac pro eis præfectus vrbis, consules, & tribuni plebis inducti sunt, qui decarchonum nomen tulerunt. Decimo Kal. Nouemb. mortuo Leone pontifice Stephanus VII. post biduum subrogatur, ex parte Comitum
929. Thusculanorum ab Alberico, vt verisimile videtur, excerptus. Hugo in Lombardiam
930. reuersus iuri dicundo se dedidit, vltionem Romanorum meliori tẽpori reseruauit. Bien nio post, nempe anno nongentesimo tricesimo, Parmæ cum esset, XV. Kal. Octob. cõcessa à Rachisio rege vsq; ad id temporis à regibus ecclesiæ Parmensi priuilegia confirmauit. cum regni sui annum quintum iam esset ingressus. Eo anno Stephano pontifice VI. Idus Decembris vita functo Ioannes XI. Sergij pontificis ex Marocia filius, ac propterea Alberici consulis frater, sedere iussus. Vidoni Thusciæ marchioni Lambertus frater, vt dixi, eius successerat, qui ex eadem matre Berta natus erat, quæ Hugonem etiam antè regem pepererat. Hunc veritus Hugo ne Italici se deserto, quòd acer in primis, ac po-
931. tens erat, sibi optarent regem, proximo anno de medio tollere statuit. verum occasionẽ quærens consilium Bosonis fratris sui ex eodem patre nati sequutus illum fratrem suum essẽ negauit, &, ne se ita nominaret, edixit. Ille vero ferocis ingenij homo se ex eadẽ, qua ille, matre Berta ortum esse, contendere, idq; singulari certamine defensurum esse. Qua accepta conditione rex honestam se perdendi hominis adeptum occasionem ratus Teduinum quendum iuuenem robustum in primis ei opposuit. Teduino autem in certamine succumbente Hugo ira, & pudore confusus Lamberto manus iussit iniici, & marchia Thusciæ Bosoni fratri suo donata haud ita multo pòst oculos erui. His de rebus Italici tædio regni Hugonis affecti Rodulfum per nuncios in Italiam reuocant, atq; ei se ad repetendum regnum affuturos ostendunt. Ea re animaduersa, Hugo ilico, vt homo erat rerum tractandarum peritus, Rodulfo partem Prouinciæ tradidit, & sacramento, se posthac ab Italia temperaturum, obstrinxit. Interim Sarraceni, qui Fraxinetum insederant, iterum Aquas vsq; populabundi venerunt, verũ Duce sagitta in prælio amisso plus cladis, quàm intulerant, rettulerunt. Genuæ quoq; fons sanguinem manans magnã, quę illi vrbi imminebat, calamitatem portendit. siquidem haud ita multo pòst Sarraceni ex Africa classem eò appulerunt, atq; vrbem ciuibus imprudentibus ingressi viros, ac mulieres omnes interemerunt, ac præda tam sacra, quàm profana in naues imposita in Afri-
932. cam redierunt. Non veniente autem Rodulfo Italici in proposito permanentes postero anno Arnoldum Baioariorum, & Carantanorum Ducem adiere, atq; ei, si occasione vti vellet, regnum obtulere. Arnoldus sibi non defuit. verum idoneo statim conducto exercitu Tridentinam, primam ab ea parte Italiæ marchiam, prætergressus Veronam accessit, ibiq; à Milone Comite, & Ratherio episcopo, qui in primis illum acciuerant, est acceptus. Quod vbi Hugo percepit, raptim valida militum manu contracta occurrit, fortunaq; virtuti fauente, prælio commisso, partem eius in fugam auersam funditus profligauit. & Arnoldo ipso cum Milone in Baioariam pulso Veronam vrbem, & Ratherium episcopum in potestatem redegit. Ratherius Papiam relegatus librum de exilio suo, vt iis temporibus, elegantem conscripsit. Lupo Aquileiensis ecclesia data.

HVGO CVM LOTHARIO II. FILIO REX.

His seditionibus Hugo perfunctus, vt futuris malis occurreret, spemq; inimicis nouo-

nouorum imperiorum adimeret, Lotharium filium suum ex Alda vxore susceptum regni socium sibi adiungit, eumq; Mediolani ab archiepiscopo coronari iubet, & Adeleidem Rodulfi Burgundiæ regis filiam mox illi in matrimoniũ collocat. Inde memor contumeliæ à Romanis acceptæ ad tentandam Romam, vnde fœdè fuerat deturbatus, cum firmo exercitu prodiit. ac castris positis agros vastare, vrbemq; primum manu oppugnare instituit, deinde, Alberico impigre ad omnes impetus hostium occurrente, vi se potiturum diffisus, arte inuadit. Quippe fraudandi causſa Alberico filiam suam Aldam despondit. neque tamen ipsum decipere potuit, militibus de industria materiam belli alentibus, quos ab Hugone inclementius, aut illiberalius habitos Albericus honorifice, munificeq; tractabat. Inde, cum vrbe potiri non posset, oppidis Romanæ ditioni subiectis arma intulit, ac bello in sequentes annos continuato tandem omnia in potestatem redegit. Eodem anno dira quoq; Lombardiam pestilentiæ inuasit lues. Papienses præter cæteros grauissime conflictati. Itaq; remediis omnib. aliis desperatis, diuinas in preces versi corpora Sanctorum martyrũ Synesij, & Theopontij Nonantulano in monasterio condita, ac miraculis ea tempestate fulgentia ad se deferri curarunt. eaq; Adeleide regina in primis hortante suppliciter venerati tristi mox ægritudine liberati sunt. Postero Manas- 933.
ses Arelatensis episcopus cognita item Hugonis regis, cui arcta propinquitate coniunctus erat, prosperitate, atq; potentia venit in Italiam, obtinuitq; ab eo Veronensem, Tridentinam, & Mantuanam ecclesiam, deinde marchiam quoq; Tridentinã. Eo anno bellum in Ducatu Beneuentano coortum. Beneuentanus princeps à Græcis acriter armis oppugnatus Theobaldum Spoletanorum, & Camertum marchionem, Hugonis regis affinem, in auxilium aduocauit, atq; eius virtute Græcorum vim, impetumque retudit. cum multis Græci in præliis quotidie caperentur, Theobaldus ad contumeliam multare eos testibus assueuit, atq; prætori Græcorum dicere: Quoniam viro sancto Imperatori tuo spadonibus pretiosius nihil esse animaduerti, hos paucos ei mittere volui, multo plures propediem, si Deus annuerit, transmissurus. Hanc iacturam mulier quędam, cuius captiuus maritus erat, apud Theobaldum miserabili ploratu conquesta est, cum diceret, Theobaldum iniuste facere, qui viris nõ quod eorum, sed quod mulierum esset, adimeret, ac se non solum præsentis voluptatis oblectamento, sed etiam spei futuræ prolis solatio spoliaret. quin, si qua viros afficere pœna vellet, oculos eis potius, & nasum, & manus eriperet, quæ illorum essent, testes vero, qui in vsum fœminarum dati essent, relinqueret. Qua voce cum effusum omnibus, qui aderant, risum excitauisset, digna visa est, quæ maritum integrum, & pecora omnia sibi adempta, reciperet. Florebant ea tempestate diuitiis, atq; opibus duo fratres, Berẽgarius, & Anscarius, Adelberti Eporædiæ marchionis filij. Ex quibus Berengarius Berengarij senis ex filia Gisla erat nepos. Anscarius ex altera vxore Ermengarda erat natus. Horum etiam Hugo potentiam metuens eximiis eos ad se allicere beneficiis studuit. Itaq; Berengario Villã Bosonis fratris sui, Thusciæ marchionis, filiam matrimonio sociauit, Anscarium vero postero anno, Theobal- 934.
do Camertum, & Spoletanorum marchione mortuo, ea ditione donauit. Eodem anno Lotharius rex XII. Kalen. Octobris canonicis ecclesiæ Mutinensis bona à Leudoino, & Geminiano episcopis quondam concessa confirmauit, anno, vt scriptum est in diploma te, *Hugonis patris octauo, sui tertio*. In sequenti, Ioanne pontifice mortuo Leo VII. ad eam 935.
dignitatem subuectus. Interim Boso quotidianis vxoris Villæ furiis instigatus non bono esse aduersus Hugonem fratrem animo cœpit. Qua re comperta Hugo vtrumq; iussit comprehendi, & ad se adduci. in primisq; baltheum pretiosissimum inter omnes mulieris thesauros exquiri. Re vtraq; confecta, cum baltheus excussis arcis omnibus non inueniretur, mulier iussa est vestibus exui: quo facto apparuit, eam cupiditate gemmarum eius accensam in occultissimis corporis partibus abdidisse. Tusciam Bosoni ademptam Hubertus obtinuit. Postero anno Henrico Germaniæ rege mortuo Otho filius, Dux Sa- 936.
xoniæ, Aquis rex Germaniæ consecratus est. Hic est, qui post à rerum gestarum magnitudine Magni cognomen inuenit, ac res Germanicas ad summum fastigium dignitatis euexit. Mortuo Rodulfo Burgundiæ rege Hugo Bertam vxorem eius sibi coniugio copulauit. Eo anno, indictione decima, Vngari cum magnis popularium copiis in Campaniam procurrerunt, ac Capuanum, & Beneuentanum agrum populati Sarnum vsq;, ac Nolam, & Liburiam penetrarunt, direptisq;, ac vastatis late locis obuiis omnibus iterum

se Capuam rettulerunt, diebusq; duodecim in Campo Galliano morati multos ex hominibus Cassinatibus abduxerat captiuos. qui post magna sacri thesauri parte erogata redempti sunt. Ea inde victoria elati in Marsorum agrum sese effuderunt, atque omnia direptionibus,& incendiis miscuerunt. Demum Marsi,& Peligni in vnum conuenientes eos adorti sunt,atque in dispositas attractos insidias omnes ferme trucidarunt,præda
937. ingens relata. Post triennium in Leonis pontificis demortui locum pontifex factus est
938. Stephanus VIII. Fatum inde Hugonis tulit, vt quos sibi beneficiis magis obstrinxerat,
939. eos capiti suo infestiores adeptus sit. Ex his Anscarius,& Berengarius fuit. Cæterũ Anscarium,cum insidias occulte moliri deprehensus esset, per Sarlionem quendam primũ marchia,deinde vita quoque priuauit. Sarlioni propter operam egregie nauatam, Spoleti marchia condonata. Berengario autem eadem furto ipsius capiti machinãti manus iniicere,atq; oculos eiicere in animo habuit,sed,consilio patefacto,non potuit. Itaq; Berengarius certior factus periculi vitandi caussa anno nongentesimo quadragesimo,ex Italia per montem Iouis fugiens ad Hermanum Sueuorum Ducem se contulit.à quo de-
940. mum est ad Othonem regem deductus. Hoc cognito, Hugo nũcios ad Othonem cum eximiis muneribus misit orans,ne Berengarium reciperet receptúmve retineret.verum propositum non tenuit. Eo anno Ardericus Archiepiscopus Mediolani ab Hugone in locum Hilduini suffectus. Hugo insidiatoribus, quoad licuit, vindicatis arma aduersus Sarracenos,qui Alpes omnes infestas è Fraxineto reddebant, conuertit. missisq; ad Imperatorem legatis triremes,ignemq; Græcum sibi dari postulauit.cuius ea vis erat,vt nisi liquore aceti infuso nequiret extingui. Quibus acceptis maritimo eos, ac terrestri ap-
941. paratu postero anno instituit oppugnare. Sarracenorum nauibus Græco igne combustis Sarraceni plerique Fraxinetum reliquerunt,& in Montem Maurum se receperunt. Eos obsidione cinctos Hugo magnis detrimentis affecit. facile in potestatem etiam adducturus,nisi Berengarium exulem,ne contractis ex Sueuia,& Francia copiis in se irrueret,formidasset. Itaq; malo consilio vsus Græcos domum remisit,& cum Sarracenis fœdus percussit,vt pars eorum in montibus Italiam ab Sueuia diuidentibus consideret,& Berengarium per eos montes exercitum traiicere molientem in Italiam prohiberet. Hi ibi collocati quicunq; postea ad sanctissima Apostolorum limina visitanda illac iter fecerunt,spoliatos crudelissime interemerunt. Stephanus pontifex à Romanis per ciuilem tumultum Alberici,credo,factione oppressus fœdis vulneribus afficitur. quorum verecundia in publicum prodire nolens nimio animi dolore extinguitur. In eius locum Ma-
942. rinus secundus pontifex factus. Sequenti anno Petrus Landianus vnius Petri Candiani Ducis filius,& alterius nepos Ducatum Venetorum excepit. Hic interuentu Marini patriarchæ Gradensis pacem cum Lupo Aquileiensi patriarcha composuit, ne fines Venetorum patriarcha aut lite,aut armis vexaret,sed ius vtrinq; ex fœdere diceretur. Eo anno reges Gardæ,& Papiæ superiorum regum beneficio confirmarunt *anno Hugonis* XVI,
943. *Lotharij* XI. Proximo Baldouinus abbas Cassinas à Marino pontifice disciplinam monasterij,& Basilicam S.Pauli suburbanam,& ab Hugone, ac Lothario regibus de tuta pos-
944. sessione bonorum priuilegium impetrauit. Eo vero, qui insequutus est, Engilfridus ecclesiam Aquileiensem obtinuit,& Romanus Imperator legatos ad Hugonem,potentię illius fama permotus,misit,ac filiam nepoti suo in matrimonium postulauit. Hugo legitima se puella carere cum respondisset, Bertam se ex Bezola pellice susceptam libenter
945. daturum dixit.acceptamq; postero per Sigifridum Parmensem episcopum in Græciam misit. Eo anno Sigifrido Comite Parmæ mortuo Attho filius eius successit. Is in matrimonio Hildegardem habuit,quam inuenio Comitis,marchionis,& Ducis titulum gessisse.atq; ab ea post,vt puto,marchiam Thusciæ tulit. siquidem posteri eius vsq; ad Mathildem in Thuscia dominati sunt. Idem monasterium apud Brixillũ ædificauit,& prærupto,atq; edito saxo Regiensibus in collibus animaduerso,arcem,quę Parmę subsidio esset,extruxit,quam Canussiũ appellauit,eamq; monasterio pòst nobilissimo decorauit. Id monasteriũ capite,& brachio D.Apollonij, Brixiani episcopi,à Gothifredo filio,eius ciuitatis episcopo missis,& corporib.Diuorũ Victoris,& Coronę venerabile factũ.Pro-
946. ximo Marini põtificis mortui locũ tenuit Agapitus secundus. Interim Berengariũ extorrem Amedeus quidã,fidus eius in Sueuia comes,ita est alloquutus: Non credo,te ignorare Berengari,quemadmodum Hugo rex se omnibus inuisum Italicis fecerit, cum eos dignitati-

dignitatibus omnibus spoliarit,& Burgundiones suos ornarit.neq; vlla alia re Italicos ab nouis ineundis defectionum consiliis abstinere,quàm quòd non habent, quem potissimum regno dignum existiment. Quare non puto alienũ,vt aliquis nostrum mutato habitu in Italiam adeat,& singulorum principum voluntates exploret. Tum Berengarius, Recte,inquit,admones.verum,si quisquam mittendus est, neminem reperiri puto, qui te hoc facere possit commodius. Igitur Amedeus mutato ornatu iis, qui Romã religionis caussa petebant,se iungit,atq; in Italiã profectus singulos principes conuenit,&,quid eorum sit consilij,ac voluntatis,exquirit. neq; tamen omnibus se eodem habitu offert, verum aliis atrum,aliis album,aliis alius coloris se ostendit. Hoc vero vbi forte ad aures Hugonis accidit,iubet hominem diligenter conquiri,& statim comprehendi. verum ille,qua erat versutia præditus,omnes eius insidias facile elusit.quin etiam barba,quam nitentem alebat,pice fœdata,& capillis fuluis atratis,& facie polluta cum se debilem simulasset,nudus inter pauperes in conspectu regis vescentes obuersatus,neq; agnitus, ab eo vestẽ tulit,& quidquid de se,& Berengario loqueretur,excepit. Quibus actis,quòd claustra Alpium custodiri ab eo,atq; viatores excuti accepisset,per inuia, atq; aspera loca tra iecit,atq; ad Berengarium cum legatione saluus peruenit. Ita Berẽgarius,cum se desiderari ab Italicis cognouisset,consilium redeundi cepit,ac cum paucis per Venustam vallẽ in Italiam transiit. Ad Formicarium castellum progressus, quod Adelardus clericus firmo Manassis,qui Tridentinam, Veronensem,ac Mantuanam regebat ecclesiam,præsidio obtinebat,cum se nulla vi,nulloq; conatu loci potiturum confideret,Manassis ambitionis memor Adelardum ad se acciuit; Et,si hanc mihi arcem tradideris,inquit,& Manassem dominum tuum ad partes meas traduxeris,iuro,me illum ecclesia Mediolanensi opulentissima,te vero Comensi,post receptum regnum,exornaturũ. Manasses Adelardi verbis inductus non solum Berengario Formicarium tradidit,sed etiam Italos ad eius auxilium excitauit. Berengarij aduentu cognito pleriq; eorum Hugone deserto ad illum se contulerunt. Ex his præcipuus Milo Comes fuit. Hic Hugoni suspectus,cum custodibus clam appositis seruaretur,id se intelligere dissimulans cœnam vsq; ad mediam noctem protraxit.&,cum omnes tum vino,tum somno mersos sentiret,solo se familiari,qui gestabat clypeum,comitante,Veronam accurrit. missisq; nunciis Berengariũ accersiuit,venientemq; recepit.Neq; vero Milo ad id perfidia est impulsus,sed incommodis,quibus erat ab Hugone grauibus prouocatus. Milonem inde Vido Mutinẽsis episcopus consequutus,non vlla ille iniuria lacessitus,sed magna Nonantulæ abbatia illectus non solum Hugonem reliquit,sed frequẽtem etiam ab eo multitudinẽ auocauit. Quod vbi Hugo audiuit,statim conuocato exercitu ad Vineolam castrum eius accessit, idq; vi summa oppugnare instituit. Inde Italici passim Berengario se aggregare, aurea sibi iub eo secula pollicentes,cœpere. In Campania cum Landulfus, & Athenulfus fratres Capuæ Principes monasterium Capuanum,monachis Cassinatibus ademissent, ac monachos disciplinam deserere coegissent,postero anno Agapitus põtifex principibus,vt monasterium dimitterent,monachis,vt Cassinum redirent,iniunxit. Ita Cassinas monasterium rursus celebrari cœptum.Interim Berengarius ab Arderico archiepiscopo accitus Verona Mediolanum accessit,ibiq; pro rege se gerere cœpit. Quo cognito Hugo Vineolam extemplo reliquit, Papiamq; tristis repetiit.mox,cum se vulgo deseri, & Berengarium vnum celebrari videret,de se actum existimans, ac Lothario filio consulere saltem cupiens ipsum Mediolanum ad Berengarium,& populum Mediolanensem mittit, captato tempore,quo Berengarius regio more dignitates Italicas præsente populo ipsis è factione sua hominibus diuidebat. Voluntati patris Lotharius obsequutus accedit, atque eos S. Ambrosij in templo nactus ante Crucem Domini ad pedes eorum se prosternit,supplexq; orat,vt,si patrem repudiare sua aliqua culpa velint,saltem se omnis expertẽ noxæ retineant. Hæc tristi,ac flebili voce orantem Mediolanẽses tacti misericordia excitarunt,ac bonum animum habere iusserunt. Quin etiam Hugonem Italia cedere vltro parantẽ præmissis nunciis abire prohibuerunt. Id autem Berengarij potissimum consilio factũ.qui Hugonem remanere cupiebat,ne discedẽs ingenti,qua pollebat,pecunia Burgundiones ad arma solicitaret,atq; aduersus se ipsum adducere. Ita regnum communi consilio administrari est cœptum: verum nomen quidem regis penes Hugonẽ,& Lotharium erat,ius autem imperij penes Berẽgarium residebat. Cæterũ Berengarius,cum

947.

ecclesias distribueret, Iosepho Brixiæ episcopo spectatæ probitatis viro sede sua remoto, Antonium, nullo episcoporum consilio adhibito, nouo exemplo substituit. Comi vero non Adelardum, vt promiserat, sed in gratiam archiepiscopi Valdonem quendam instituit. Adelardum autem Regiensibus dedit. qui post sancta martyrum corpora Chrysanthi, & Dariæ à Berengario impetrata Regium deportauit. quę in hunc vsq; diem Regienses religione præcipua venerantur. Bosonem Hugonis regis nothum Placentina, & Luitfredum Papiensi ecclesia deiicere gestiens tamē non leui accepta pecuniæ summa dimisit. Cum mortuo Arderico archiepiscopo Mediolanenses Aldemarum ecclesiæ suæ cardinalem sublegissent, ipse Manassem episcopum Tridentinum nouo exemplo suffecit. Itaque neuter eorum, graui in ciuitate dissidio oborto, est consecratus. Quæ mala cum Hugo rex iniquo animo cerneret, nec prohibere pro imperio posset, ne ludibrio ciuitatibus esset, relicto in Italia Lothario, cum thesauro in Prouinciam rediit. & paullo pòst vita excessit, vir, si amari, quàm metui ab Italis maluisset, & eorum vsque ad extremum retinere studia didicisset, inter primores Italiæ reges propter eximias virtutes eius merito numerandus.

IDEM LOTHARIVS II. SOLVS REX XXXIIII.

LOTHARIVS patris præsidio destitutus Berengarij sæuientis opes adauxit, neq; rem ferme vllam, quæ prodita litteris sit, pro imperio gessit. Postero anno sol sanguine infectus est visus. Nec multo post Henricus, Bauariæ Dux, Othonis regis Germaniæ frater, Vngaris duobus præliis superatis, in Italiam Principum imbecillitate & dissidio populorum allectus venit, atq; Aquileia capta Ticinum contendit, atque ingentibus, nemine prohibente, populationibus factis ex Italia exercitum incolumem, atque opulentum deduxit. Lotharius Adelardi episcopi Regiensis rogatu Vidoni episcopo Mutinensi bona quædam in agro Comaclensi sita donauit. Extat diploma VII. Idus Octobris datum,
948. septima indictione, Papiæ. Sequenti, Tapis rex Hungarorum secunda Henrici in Italiã
949. expeditione audita eiusmodi cupiditate prædæ exarsit. Itaque cum expedito equitum robore in Italiam, atque adeo in Lombardiam ipsam irrupit, ac nemine resistendi gratia occurrente impune hominum pecudumque prædas agere instituit. Ad tantum tumultum tota late formidante Italia Berengarius eius sibi administrationem rei suscipiendam, Lothario quiescente, ratus legatos de compositione ad eum misit. & cum responsum tulisset, se, nisi ingenti accepto pecuniæ numero, Italia non cessurum, eius sibi parandæ officium depoposcit. Verum tanta iniquitate eam extorsit, vt Vngarorum direptioni compar ipsius exactio fuerit. Nam neque ecclesias, neque pauperes vllos excepit, atque singulis omnis sexus, atque ætatis hominibus iniquum tributi genus, singulos in caput nummos imposuit, eosque superbe, impotenterque exegit. Cumque ita infinitam vim pecuniæ confecisset, decem, vt aiunt, nummorum modiis Hungaro datis, reliquam summam, quæ maior erat, auertit. Ex his rebus Lotharius sæuo animi dolore confectus exeunte anno in phrenesim incidit, ac mox è vita migrauit. Adeleida regina relicta Papiam nomine dotis obtinuit.

BERENGARIVS II. CVM ADELBERTO FILIO REX XXXV.

HIS actis Berengarius Veronæ rex à populis acclamatus regnum vnà cum Adelberto maiore natu filio cepit, idque quàm liberalissime potuit, administrare instituit. Itaque
950. sequenti anno, qui fuit post Christum natum nongentesimus quinquagesimus, cum esset Olonnæ, fœdus inter Venetos, & Italicos renouauit, finesque eorum inter se terminauit. Cepit inde eum cupido Papiensis regiæ potiũdæ. neq; enim regem se esse arbitrabatur, nisi antiquã regni sedem vetere instituto teneret. Hanc vero quia Adeleida possidebat, Adeleidæ coniugiũ Adelberto filio regi popoposcit. Mulier siue antiquo odio propter iniurias socero, maritoq; suo illatas impulsa, siue spe honestiorum nuptiarum elata eã conditionẽ repudiauit. Hac repulsa accepta Berengarius vsq; adeo ira est inflãmatus,

vt

vt quod elicere amore non potuit, id per vim ſibi extorquendum eſſe cenſuerit. Itaque exercitu Papiam adducto vrbem haud magno certamine expugnauit. ac reginam in poteſtatem adductam in caſtro Gardæ ad lacum Benacum diligenti cuſtodiæ tradidit, verens ſcilicet, ne, ſi libera eſſet, per externas nuptias aduerſi aliquid in Italia tumultus exciret, atque ita regnum à ſe ad alium vel inuito transferret. Papiæ vero cum eſſet, monaſterio S. Sixti Placentino priuilegium huius ſententiæ contulit. *Nos Berengarius, & Adelbertus reges rogatu Giſelprandi Derthonenſis, & Vidonis Mutinenſis epiſcopi monaſterium S. Sixti, quod extra Placentiam ab Imperatrice Engilberga conſtructum fuit, Berthæ abbatiſſæ eius, amitæ noſtræ confirmamus, atque eidem monaſterio Guardaſtallam, & quæcunque ſupra-*
10 *ſcripta Imperatrix, & cæteri reges huic cœnobio reliquerunt, ſancimus, & vt ipſa, dum vita ſuppetat, monaſterium adminiſtret, concedimus. & præcipue ædem S. Petri ad Caput Trebiæ ſitam, quemadmodum Carlomanus rex largitus eſt, elargimur. Anno* DCCCCL. *Regni vero Domni Berengarij, & Donni Adelberti piiſſimorum regum primo, Indictione nona. Actum Papiæ.* Interim Adeleida magnum ſui in timorem adducta Martini ſacerdotis ſui ope ex arce profugit, atque illo vno cum pediſſequa comitante nauiculam nacta ſilentio noctis ad ſyluam quandam acceſſit. vbi, cum per aliquot dies maneret, neceſſitate adacta victum per Martinum ipſum, cæteris deſtituta ſubſidiis, corrogauit. Demum in agrum Regien ſem profecta ipſam ſe Adelardo epiſcopo commendauit. Adelardus loco ſe ad eam cuſtodiendam munito carere excuſans auctor ei fuit, vt ſe ad Athonem auunculum ſuum
20 conferret, qui arcem Canuſſij non longe firmiſſimam obtineret, & Lotharij regis fidelis quondam amicus fuiſſet. Ita Adeleida ad Athonem profecta caput ei ſuum cõmendauit, ſuppliciter orans, ne ſe furenti Berengarij libidini proderet, cuius ipſe ſanguinem infeſtus appeteret. atq; eam Atho omni cultam officio, vt reginam, excepit, & ſe pro viribus ab omni iniuria vindicaturum promiſit. Receptam autem ſimul comperit Berengarius, miſſo nuncio, eam ſibi tradi præcepit. eo vero imperium abnuente continuo ingentes aduerſus eum copias militum comparauit, ac Canuſſium progreſſus, oppidum magna vi obſidere inſtituit. In his rerum anguſtiis Atho poſitus, cum ſuis ſe opibus tantam belli molem ſuſtinere poſſe diffideret, poſtero anno ex Adeleidæ auctoritate nun- 951.
cium occulte ad Othonem Germaniæ regem miſit, cum vetere virtutis indole inſignẽ,
30 tum recenti Vngarorum victoria in dies magis ad famam hominum floreſcentem, per Deum obteſtans, vt ad ſe, atque Adeleidam Berengarij obſidione liberandam accurreret. Id ſi mature faceret, ipſum cum rem maieſtate regia, & virtute ſua dignam facturum, tum Berengario expulſo Adeleidam vxorem ſibi conciliaturum, ac totam Italiam in manu, ac poteſtate habiturum, cuius imperio par eſſet, ipſum, pro animi ſui magnitudine, & rerum geſtarum amplitudine, imminere. Non reſpuit conditionem Otho, ratus, facile futurum, vt regno Germanico Italicum quoque adiungeret, eumq; gradum ad maiora etiam imperia faceret. Carolum magnum regnum Italiæ adeptum nouum Romani Imperij titulum in Franciam rettuliſſe, ſe pariter deuicta Italia, ſi ſe res dederit, idem decus ſuæ parere Germaniæ poſſe. Itaque Italico bello decreto Litulfum filium
40 regem Germaniæ poſt ſe teſtamento deſtinat. ac magnis pedeſtribus, equeſtribuſque copiis conuocatis in Italiam iter inſtituit. ac ſuperatis Alpibus ſubito Veronam oppidũ recipit. Canuſſio diu valide oppugnato paucos dies ſuſtinere ſe poſſe Atho videbatur, cum opportune nuncius ab Othone remiſſus cum litteris ad ipſum, & Adeleidam Verona ſcriptis aduenit. Ibi, cum propter intentas diurnas, nocturnaſque obſeſſorum cuſtodias nulla in arcem ratione penetrare poſſet, ne quid intentatum relinqueret, epiſtolam ſagittæ vnà cum annulo ab Othone accepto alligauit, atque intento arcu in arcem tranſmiſit. Eius epiſtolæ hæc erat ſumma: Bonum animum haberent. nam ſe traiectis Alpibus in Italiam cum exercitu incolumi deſcendiſſe, ac propediem, vbi Litulfus filius, quem præmiſerat Mediolanum, veniſſet, iunctis copiis illis auxilio affuturum, atque in
50 omnibus rebus conſilio, & voluntati eorum obtemperaturum. Othonis aduentum ſimul ac Berengarius ſenſit, raptim inde nullo tentato certamine caſtra mouit, atq; ad alia tuendi regni cauſſa capeſſenda loca ipſe cum filijs ſuis Adelberto, & Vidone ſe contulit. Otho Canuſſio liberato Adeleidam ſine mora ſibi matrimonio copulauit, perfectiſque magna pompa ſponſalibus inde Papiam acceſſit. Eamq; per Octobrem menſem in poteſtatem redactam vnà cum regina triumphantis in modũ iniuit. Ibi Natalicij dies cele- 952.

brati,ac menſes aliquot conſtituendis rebus abſumpti.Eo anno Conſtantinus Porphyrogenitus orientale excepit Imperium. Ineunte inde vere Otho ſe cum vxore in Germaniam rettulit,& Conradum generum Lotharingię Ducem,qui reliquias belli aduerſus Berengarium perſequeretur,reliquit. Profecto Othone Cõradus omni ope Berengarium eſt adortus. Berengarius belli fortunam periclitatus, cum ſe haudquaquã Conrado viribus parem ſentiret,vt prudens, arma depoſuit, atque ipſo auctore Conrado ad Othonem in Saxoniam ad pacem petendam cõtendit,ita animo paratus,vt omnia,quæ ſibi imperarentur, obedienter expleret, atque omnino victoris præpotentis decretum, iudiciumque ſeruaret. Aduenienti Duces,& præfecti, Palatinorumque primores obuiam ad primum lapidem Othonis imperio prodierunt, ac regali pompa ſuſceptum in vrbem regiam deduxerunt, eumque præparato in hoſpitio collocarunt. Poſt triduum in conſpectum ab Othone admiſſus in auctoritate ſe futurum eius, ſi in gratiam reciperetur, aſſeruit. Venia data ſolemni peragendæ deditioni dies apud Auguſtam eſt conſtituta, vbi per Auguſtum menſem conuentus principũ erat futurus. Ibi Berengarius nexis cũ Adelberto filio manibus,cuncto inſpectante exercitu,regiæ ſe poteſtati, clementiæque permiſit.Receptis in fidem Otho regnum reliquit,marchia Veronenſi,& Foroiulienſi excepta, quas Henrico fratri Bauariæ Duci attribuiſſe ſe dixit. Auguſta inde
953. Francfordiam regreſſus ibi Domini Natalicia celebrauit. Eo inde in Alſatiam prodeunte Conradus gener,& Litulfus filius coniurationem, quam occulte ſuperiore anno cõflarant,explicuerunt. quippe mortalibus multis de Franconia,Saxonia, Bauariaque ad arma ſolicitatis multa contra regem oppida occuparunt, eaque preſidiis idoneis confirmarunt. Præter cæteros Fridericus Moguntinus archiepiſcopus huius particeps conſpirationis fuit. Itaque Othoni Moguntiam accedenti ægre copiam ingrediendi fecit. Moguntia inde Coloniam Otho deuectus haud procul inde in pago Paſcha tranſegit. Coloniam vero regrediens Metenſem epiſcopum, ac Lotharienſes obuios habuit, qui ſua à coniuratis conſilia ſeparantes ſe in auctoritate regis permanſuros dixerunt. in Saxoniam inde progreſſus idoneo comparato exercitu ad Moguntiam, quam Conradus tenebat,ducere maturauit. Quod vbi Fridericus accepit,relicta vrbe, Briſaci, euentum rei expectaturus,conſedit. Dum autem Moguntia,Henrico Bauariæ Duce opem ferente,acriter obſidetur, Litulfus auertendi belli cauſſa in Bauariam ingreſſus Ratiſponam expugnauit, eamque militibus diripiendam permiſit. Quod ipſum Otho iniquo adeo animo tulit,vt Moguntiæ obſidione omiſſa ſubito eò caſtra conuerterit,ac protinus Ratiſponæ obſidionem admouerit, quam vſque ad exitum anni perduxit. Interim autem dum hæc in Germania adminiſtrantur, Berẽgarius dudum in regnum reuerſus nouum in Italia tumultum exciuit. Quippe Germanico bello permotus,& accepti beneficij ſtatim oblitus & ipſe defecit. ac regni propagandi cauſſa, quod ab Othone magno dolore imminutum ferebat,exercitum Canuſſium ad Athonem vleiſcendum,atque inde Rauennam, atque in Exarchatum adduxit, & Agapitum pontificem, epiſcopos, abbates, Comiteſque Italiæ in ordinem cogere,vexare, atque omni demum iniuriarum genere inceſſere inſtitit, ita vt neque fortunis, atque dignitati vllius parceret, verum apud omnes inſignia auaritiæ,atq; ſuperbiæ exempla relinqueret. Mediolani, Aldemaro archiepiſcopo mortuo, Valpertus aduerſus Manaſſem à clero,& populo eſt ſubſtitutus. Otho inde ſoluta Ratiſponæ,quæ in longum trahebatur,obſidione in Saxoniam adiit,ibique
954. Natalem domini celebrauit. atque apperente Quadrageſima ad redintegrandum bellum in Bauariam rediit. Ibi Heroldo archiepiſcopo ab Henrico cæcato ſtatim Bauari omnes tradita Ratiſpona in fidem ſe receperunt. Quo audito Fridericus quoque, vt ſe ſacramento à coniurationis contagione ſeiungeret,venit. Interim Conradus Dux Vngaros ad arma ſolicitauit. Itaque, ducente illo cum Rhenum in Quadrageſima traieciſſent,Franciam fœde vaſtarunt.Inde per Italiam redeuntes,quacunque iter fecerunt,late populationibus,atque incendiis omnia lacerarunt, Berengario adhuc in ditione pontificia oppugnanda, eccleſiiſq; vexandis implicito. Extremo anno Otho Litulfum filiũ fidem ſuam,ac miſericordiam implorantem XVI.Kal.Ianuarias in gratiam recepit.Eodem etiam die Villelmus alter Othonis filius in locum Friderici mortui archiepiſcopus Moguntiæ lectus eum honorem iniit. Hic eximiam habuit veteris ſanctitatis, ac ſeueritatis opinionem.Itaq; patrem acerbis extemplo increpationibus aggreſſus diras in eum execra-

execrationes intendit, nisi Adeleidem vxorem dimitteret, qua cum, quia commater esset, ius connubij per diuinas leges esse non posset. Quo facto Otho ira percitus ipsum, vt ab eiusmodi incœpto deterreret, in custodiam tradidit. Postero anno Vngari Conradi ductu iterum tanta multitudine in Bauariam descenderunt, vt nisi à terra absorberentur, aut à cælo obruerentur, vinci se posse negarent. Verum occurrente cum expedito exercitu ad Licum amnem Othone, amisso Conrado, tanta strage pugnarunt, vt parẽ se de barbaris victoriam Germani rettulisse non meminissent. Motis inde castris Otho in Sclauos duxit, ac simili eos clade prostrauit. Conrado interfecto Lotharingiam Brunoni archiepiscopo Colonienſi fratri suo cõcessit. & Henrico fratre mortuo Bauariam Henrico filio eius indulsit. Adeleida puerum peperit, qui postea Otho secundus appellatus patris regnum, Imperiumque susceptit. Berengarij assiduæ, grauesque iniuriæ, cum neque dissimulari, neque vltra ferri possent, Agapitus pontifex, & Valpertus archiepiscopus simul rei indignitate aecensi, simul populorum calamitate permoti Othonem nunciis, litterisque missis de prauis Berengarij studiis, immodicisq; imperiis admonent, breuique fore, vt ipse totius Italiæ imperio potiatur, nisi inuictis eius armis coerceatur, ostendunt. summisque demum precibus, vt saltem laborãtibus opem ferat ecclesiis, orant. Quibus rebus acceptis Otho se nec reip. saluti, neque eorum voluntati defuturum respondet, ac consilio ad rem aggrediendam explicito Litulfum filium ducem belli aduersus Berengarium regem destinat. Nouo inde ineunte anno Agapitus potifex obiit. 956.

Albericus consul vetere libidine dominandi, vrbisque potiundæ incensus, cum extraordinariis in ciuitate opibus esset instructus, filium suum Octauianum, licet iuuenili adhuc ætate prẽditum, ipsa iampridem in id ipsum corrupta nobilitate fauente ad eam dignitatem euexit, atque Ioannem XII. appellauit. Cuius pontificatus vt fœdum ingressum, sic tristem exitum cum maxima totius Ecclesiæ offensione, & ipsius Italiæ perturbatione adeptus est. Quod malum sæua hoc anno oborta tempestas portendisse videtur, qua lapis ingens de cælo cum tonitru cecidisse, & templa multa de cælo tacta, & aliquot fulmine icti fuisse sacerdotes dicuntur. Otho, cum per annum Villelmum filium in custodia habuisset, appetente Quadragesima liberauit. Verum ille non ante expletum psalterium, quod in carcere aureis scribere litteris instituerat, eo vti beneficio voluit. Egressus autem eadem agere, & minari in patrem perrexit, atque ita dixit: Tu me arbitratis pater tecum inclementius agere, & graui te prætudicio premere, verum longe falleris. vter vero nostrum diuinis legibus aduersetur, clarissime apparebit, cum in die Pentecostes ad causam coram Deo orandã aderimus. Quibus verbis mortis diem patri diuino instinctus Spiritu post prænunciasse est visus. Litulsus iussu patris in Italiam aduersus Berengarium cum robore militum expedito profectus multas res prospere gessit. Nam & Berengarium congressum prælio fudit, atque in Hortam Nouariensis lacus insulam cõpulit, & oppidis plurimis receptis populos ad se plerosque traduxit. Proximo vero anno, dum bellum magno ardore persequitur, repentina morte sublatus, cuius suspectus Berengarius fuit, omnem, quam adeptus erat, victoriæ gloriam deformauit, atque opus longe pulcherrimum inchoatum reliquit. Eius cadauer Moguntiam relatum Villelmus archiepiscopus apud S. Albanum sepulturæ mandauit. Ex ea re Berengarius magis inflatus, ac durissimo simul Sclauorum bello confirmatus, in quod Othonem iterum opportune auersum videbat, impotentius inde se gerere instituit, ac bellum pontifici in Ducatu Spoletano commouit. Eius belli hæc, vt opinor, occasio fuit. Sarlione, qui Anscario Berengarij fratri suffectus Dux fuerat, siue mortuo, siue à Berengario deturbato, Berengarius illam sibi ditionem asciuit. Ioanne vero pontifice, cuius vetus id ius erat, repugnante, ac ius suum, quoquomodo poterat, retinente, idem arma intulit, atque episcopos, ecclesiasque exagitare instituit. Huic expeditioni Petrus Candianus, Ducis Venetorum filius, affuit. Is cum aduersus patrem, à quo consors Ducatus erat ascitus, coniurationem iniisset, à patre, populo, cleroque vrbe exactus ad Vidonem regis Berengarij filium, atque inde ad Berengarium rem in Ducatu Spoletano gerentem se contulit. Inde, vt Venetos vlciscereturr, Berengarij permissu Rauennam se rettulit, ac sex nauibus armatis septenas Venetorum, quæ onustæ mercibus Fanum nauigationem intenderant, ad Portum Primarij adortus hostiliter cepit. Sequenti vero anno Petro patre Duce mortuo virtutis causa Rauenna à Venetis reuocatus iterũ 957. 958.

in solio Ducali resedit. Eo anno continuato in Ducatu Spoletano bello Berengarius, & Adelbertus Papiam ad ius dicendũ decesserunt. Vbi cum essent, Genuensibus petentibus veteres suas possessiones,& consuetudines affirmarunt. Extat apud eos diploma, vt
959. ipsi memoriæ prodiderunt. Proximo, Bonus Gregorij Blancanici filius ex episcopo Equilino Gradensis patriarcha creatus pallium à pontifice Ioanne accepit. Otho rursus Sclauos bello appetiit. In Germania in religionẽ est versum, quòd in vestibus multorũ cruces apparuerunt, in aliorum autem lepræ quasi sordes conspectæ sunt. Qua re Otho permotus monasteria in honorem Dei, atq; Sanctorũ alia restauranda, alia amplificanda, alia noua facienda curauit. Berengarius autem, & Adelbertus ecclesias, ac populos
960. Italiæ superbis premere imperiis perrexerunt. Successit inde annus à Christo nato nongentesimus sexagesimus. Eo, Otho nouis Sclauorum iniuriis prouocatur. In Italia vero furentibus in dies vehementius regibus, cum nemo omnium esset, qui nõ externo cuicunq; obedire imperio, quàm huic domesticæ seruire tyrannidi mallet, Ioannes pontifex indigna omnia passus Ioannem diaconũ Cardinalem,& Azonem scriniarium ad Othonem legatos cum litteris in Saxoniam misit. Summa legationis fuit: Berengarium, atque Adelbertũ occasione occupationum eius impulsos multo, quàm ante, truculentius Ecclesiã, atq; adeo totam Italiam diuexare. pertinere ad eius non dignitatem solum, sed securitatem etiã, ipsorum adeo infirmas opes esse, vt nemini aut nocumento, aut formidini esse possint. Quocirca orare eum se, vt pro Christianæ religionis, atq; Italiæ salutis amore exercitũ deintegro in Italiã adduceret, atq; Ecclesiã, Italiamq; Caroli Magni exemplo ab sæua eorũ tyrannide vindicaret. Id si fecisset, se illum Augustalibus insignibus ornaturũ, ac tanquam summum Ecclesię propugnatorem Imperatorem Romanorum, qui titulus tum vacabat, appellaturũ. Quæ dum illi exponunt, Valpertus Mediolanensis archiepiscopus,& Valdo Comensis episcopus,& marchio Odbertus sæuam eiusdem Berengarij rabiem fugientes venerunt, ac sua quisq; deplorata calamitate maturã opem sibi suppliciter petierunt. Addidit etiã Valpertus, regni se, si tyrannos extinxisset, insignia traditurũ. Pontificem inde, atq; archiepiscopum reliqui etiam episcopi,& principes Italiæ subsequuti idem litteris, ac nunciis missis summis pro se quisq; precibus contenderunt. Quibus omnibus Otho satisfacere cupiens se venturum, atq; eorũ voluntati obsequuturum respondit. Cæterum pontifici Ioanni hoc, quod adhuc extat, iureiurando se sanctas tangens relliquias obligauit. *Tibi domino Ioanni papæ ego rex Otho, promitto, & iuro per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & per signum hoc viuificæ Crucis, & per has relliquias Sanctorum, me, si permittente domino Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te rectorem ipsius pro viribus meis exaltaturum, neque vt honorem, quem habes, amittas, auctorem aut impulsorem futurum. neque Romæ vllum decretum facturum de iis, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, sine suo consilio. & quidquid de terra S. Petri ad nostram potestatem peruenerit, tibi redditurum, & cuicunque Italicum regimen commisero, iurare iussurum illum, vt adiutor tui sit, ad defendendam terram S. Petri pro viribus suis.* His rebus transactis Otho
961. conscriptũ in Sclauos duxit exercitũ. Vnde victor reuersus solemni Natalicio Ratisponæ peracto profectus ad Belgas Vormaciæ conuentum procerum cogit, ac rebus regni constitutis Othonem filium puerum regem appellat, ac die Pentecostes Aquis Germanica corona exornat: deinde in Saxoniam reuersus magnas pedestres, equestresq; copias colligit, atque in Bauariam progressus per Tridentinas alpes in Italiam cum coniuge Adeleide transit. Transgressus autem,& maximo Italicorum antistitũ, principumq; occursu exceptus sine vllo certamine Papiam recuperat, ac regiã ibi, à Berengario antè deletam, instaurat. atque Athonem abbatẽ Faldensem ad præparanda sibi hospitia Romam præmittit. Mediolanum inde profectus vrbem effusa omnium ciuium gratulatione ingreditur. Quæ dum aguntur, interim Berengarij familia inusitato terrore perculsa cæteris relictis oppidis firmissimam quanq; regni arcem insedit, Berengarius quidem in Ducatu Spoletano Montem Feretrum, Adelbertus filius Spoletum,& Camarinum: in Lombardia vero Villa vxor insulam in lacu Verbano S. Iulij, Vido filius insulam in lacu Comensi Comacinam,& ad lacum Benacum Gardam. atque ibi singuli validis se præsidiis nulla de re magis, quàm de salute soliciti confirmarunt, vsque adeo vt Adelbertus etiam ad Satracenos, qui Fraxinetum tenebant, contenderit, atque eorum auxilium implorarit. Interim Mediolani archiepiscopus promissi memor principũ, episcoporumque

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [178] - 166
PUBLIC DOMAIN

porumque de more concilium vocat, atque ex omnium, qui frequentes conuenerant, sententia regnum Berẽgario, atque Adelberto abrogatum ad eum defert, ipsumque in æde D. Ambrosij vrbana magno apparatu, cæremoniaque inungit, consecratumq; ferrea corona condecorat, solemni sacramento præsentibus omnibus alligatum, se patrimonium suum pro salute, ac dignitate Italiæ profusurum. neque eius rei gratia se labori, periculove vlli parsurũ. Contrà Otho, ne liberalitate superaretur, archiepiscopum multis, iisque amplis beneficiis ornat, in primis tres illi in agro Mediolanensi ditiones subiiciens, quæ eousque regibus fuerant subditæ, Comitatũ Parabiagi, Seprij, & Bazariæ, Ducatum Burgariæ, marchiamq. Marthesij. ac ciuium alios in tribubus vrbis, quas illi portas vocabant, & agri pagis, quas plebes nominabãt, capitaneos, alios valuasores instituit. Post solemne inde Natalicium ab eo Papiæ concelebratum cum lectissimo exercitu, ipso comitante archiepiscopo, Romã pergit, vt coronam Imperij à pontifice promissam accipiat. Vetus Imperij, quod per multos annos vacauerat, desiderium, & recens Othonis erga Italiam beneficiũ ingentem in omnium animis inclyti viri visendi cupiditatem accenderat, omnibus eius sibi temporis speciem animo proponentibus: quo Carolus Magnus liberandi Leonis pontificis caussa Romam profectus ingenti totius cum Italiæ gratulatione augustũ occidentalis nomẽ Imperij renouarat. Itaq; venientem lætissimis, si quenquã vnquã alium, animis, atque admirando benigni occursus spectaculo Romani exceperunt. Ingressum autem, atque ad pedes suos se submittentem in Vaticanæ basilicæ gradibus Ioannes amplexus in templum deduxit. ac sacris magna cæremonia celebratis, cum esset ab archiepiscopo oblatus, inunxit, ac demum imperiali diademate insigniuit, vniuerso populo, cleroque certatim faustis vocibus Augusto, Imperatorique felicitatem, ac victoriam acclamante. Quo facto vterque ad aram S. Petri accessit, & solemni se sacramento deuinxit, ille se Ecclesiæ Ro. semper in auctoritate futurum, hic se nullo vnquam tempore Berengarij, cæterorumque hostium partibus adhæsurum. Sequuta est inde vtrinque inuitatio liberalis. Otho Ioanni oppida Ecclesiæ ad id tempus recuperata restituit, & amplissimis pretiosarum gemmarum, auri, argentique donis affecit. Ioannes Othonem aliquot apud se dies habitum omni officij genere coluit. Quibus exactis Otho se Papiam recepit. Hæc Germanicæ in Italia dominationis vetera incunabula, principiaque fuerunt. 962.

CAROLI SIGONII
HISTORIARVM
DE REGNO ITALIAE
Liber Septimus.

OTHO MAGNVS REX, ET IMPERATOR.

HACTENVS Italici regni primordia, atque incrementa ex veteribus annalibus eruta litteris, memorieque mandauimus, res cum longe ab ætate nostra remotas, tum haud ita multum ad præsentem rerum statum, quo vtimur, pertinentes. posthac vt nostris temporibus propiora, sic cum præsentibus fortunis coniunctiora narrabimus. Et sane, cũ primę huius regni origines à Lõgobardis inductæ, accessiones à Francis adiunctæ sint, quæ relinquuntur omnia, beneficio Germanorum debentur: qui rerum Italicarum potiti vetera Francorum instituta magna ex parte retinuerunt, regnumque ipsum nouis institutis, ac legibus temperarunt. Quod quemadmodum Italici ad se transferre, tribus regnantibus Othonibus, semel, iterumque conati

sint, hoc libro scribere persequamur. Otho Paschate Papiæ acto animum ad Berengarium, vxorẽ, filiosque eius persequendos, & ex iis, quæ tenebant, locis deturbandos conuertit. itaq; euocatum ex statiuis exercitum protinus ad Insulam S. Iulij in lacu Verbano adduxit. atque ibi Villam coniugem circumsedit. Haud magni ea negocij oppugnatio fuit. oppidum omni è lacu exitu intercluso obsessum intra duorum mẽsium spatium venit in potestatem. mulieri, vt ad maritum iret incolumis, est permissum. Reuersus inde Papiã pridie Nonas Octobris rogatu Adeleidæ Augustæ Vidoni episcopo Mutinensi, archicancellario suo opimam Nonantulæ abbatiam indulsit. Eodem anno Romanus cognomento Porphyrogenitus in Oriente suscepit Imperium. Fuerat Ioannes pontifex primum domi patris Alberici educatus non solũ Italici hominis, sed etiam patris exemplo de vetere gloria Italiæ renouanda, & antiquo recuperando imperio assidue cogitantis, deinde his spiritibus imbutus domestica patris potentia ad celsissimæ fastigium dignitatis adolescens euectus. Itaque siue, quia, tanquam Italus, valde ab externorum imperio abhorreret, siue quod, tanquam iuuenis, inconstanti, ac mobili præditus ingenio esset, breui de suscepta sententia destitit, & Berengariũ, vt qui Italici sanguinis esset, sibi in Italia retinendum, Othonem vero, vt hominem Germanum inde eiiciendum existimauit plerisque Romanorum consilium eius, vt honestum, ac salutare Italiæ compro-
963. bantibus. Itaque sequenti anno nunciis ad Adelbertum in Fraxineto sedentem missis tacito se cum illo aduersus Othonem fœdere iunxit, eumq. ad se Romam acciuit. Hoc vbi cognouit Otho, quanquam tantam in eo inconstantiam est miratus, quòd quẽ paullo ante hostili animo insequutus esset, eum nunc amice vocaret, haud tamen vehementius perturbatus dixit: Puer adhuc est Ioannes. spero etiam rectis me illum admonitionibus ad saniora consilia redacturum. verum, quod instat, inchoati belli relliquias persequamur. atque aduersus Berengarium contendamus. Ita firmo conflato ex Germanis, Italicisque exercitu Papiæ naues conscendit, ac secundo Pado Rauennam se contulit, eamque facile in ditionem, vt quæ aut nullis, aut exiguis Berengarij præsidiis teneretur, adduxit. inde in Ducatum Spoletanum ad Mõtem Feretrum, quem præsidiis, operibusque munitum Berengarius, & Villa coniux tenebant, processit. eoque omni industria, ne cuiquam pateret exitus, breui circumuallato milites ad proxima quæq; Vmbrię loca occupanda immisit. Ibi cum esset, Ioannis eum legati Leo protoscriniarius, & Demetrius Patricius Romanus adierunt. Hi primum Ioannem purgarunt, si quid adhuc ætatis vitio deliquisset. questi deinde sunt, quòd Otho quendam Leonem episcopũ, & Ioannem diaconum Cardinalem Ecclesię infideles suscepisset, & quòd Vmbriæ populos non Ecclesiæ, sed sibi sacramento rogaret. Quibus Otho, Gratũ sibi esse, quòd Ioannes se versurum, & consilia in melius mutaturum polliceretur. Leonem, & Ioannem se non solum non recepisse, sed ne vidisse quidem. verũ Constantinopolim proficiscentes Capuæ retentos esse, audisse. Omnem agrum S. Petri, qui suæ potestati subiectus foret, Ecclesiæ Romanæ se reddere promisisse, atq. ob id nunc enixe laborare, vt ex eo castello Berengarium cum sua familia deturbaret. neque enim reddere se posse, nisi hosti detraxerit, & sub suum ius, imperiumq. subiunxerit. Atq. his dictis Landoardũ Numedensem ex Saxonia, & Luitprandũ Cremonensem ex Italia episcopos ad eum nuncios destinauit. atque eos iureiurando interposito satisfacere Ioanni præcepit. quòd si iusiurandum non acciperet, tum militibus, quos comites dedit, vt facta singularis certaminis copia semet purgarent, edixit. Ioannes neque benigne legatos, neq. comiter excusationẽ accepit, atq. per nuncios Ioannem episcopum Narniensem, & Benedictum diaconum Cardinalem post dies octo missos fallacibus eum detinere promissis cõtendit. atq. interim Adelbertũ Fraxineto Centumcellas, atque inde Romã progressum suscepit, ac Romanos ad defectionem solicitauit. Otho interim Montem Feretrum vehementer obsidione, atq. oppugnatione vrgebat. Ibi cum ageret, Idibus Septembris Vidoni episcopo Mutinensi archicancellario suo bona, quæ Vidonis, & Conradi filiorum Berengarij, & Villæ vxoris in agro Mutinensi, & Bononiensi fuerant, est largitus. &, cum per totam ætatem Berengarium maximo, sed inani, rerum apparatu premendo oppido fatigasset, medio autumno exercitus parte in obsidione relicta cum altera Romam contendit, scilicet à Romanis, qui in fide manserant, occulte accitus. Repentino aduentu eius Ioannes, & Adelbertus ita consternati animo sunt, vt vrbe statim, thesauro S. Petri auerso, se pro-

se proripuerint. Ibi Otho à clero, populoque Romano rogatus, vt remp. & Ecclesiã, cuius caussa in Italiam traiecisset, in commodiorem statum redigeret, se non defuturum respondit, ac statim de re consultare instituit. Res erant diuturna superiorum annorum labe ita prolapsæ, vt ægre se sustinerent, conciliis præsertim, quæ vna ad graues sanandos Ecclesiæ morbos salutaria remedia sunt, longo iam interuallo temporũ intermissis. Itaque Otho veteris instituti admonitus cõuentum episcoporum in ante diem VIII. Idus Nouembris indicendum curauit, atque, vbi ea dies venit, ipse cũ Engilfrido Aquileiensi, Valperto Mediolanensi, & Petro Rauennate archiepiscopis ei præsedit. Ibi, cum omnes de more assedissent, silentio facto se eos ad consilia de cõstituenda Ecclesia in eunda aduocasse denunciauit. vnum vero illud sibi mirum videri adiecit, quòd Ioannes, qui huius princeps consilij, auctorq; esse deberet, vnus abesset, caussamq; cur non accessisset, rogauit. Tum episcopi: An vero tu solus, inquiunt, mores, vitamq; Ioannis Imperator ignoras? neque adolescentis arrogantiam, nequitiam, libidinemq; sermone, aut fama vlla comprehensam tenes? Quibus Otho miratus: Placet ne igitur, quando his Ioannes præditus moribus est, vt ante de illius vita, quàm de re vlla alia referatur? Cum sibi placere omnes dixissent, relatione facta, pro se quisque cædes, adulteria, incestus, periuria, aliaque omnis generis probra eius deferre, ac testimoniis confirmare instituit. Qua delatione perfecta placuit, vt litteræ ad eum, qui non longe ab vrbe aberat, mitterentur, atque ad caussam dicendam, & crimina, quæ obiicerentur, purganda ipsius conuentus nomine euocaretur. Ad has litteras nihil aliud ille respondit, quam se audisse, velle illos alium pontificem se abdicato creare. proinde omnes se, qui id tentassent, pœnis inferorum deuouere, atq; à re diuina facienda arcere. Decimo inde Kalendas Decembris, cũ iterum episcopi conuenissent, ad eas litteras conuentus nomine hoc responsum est datum: Si, quandò nullam ad conuentum non veniendi excusationem haberet, conuentus auctoritati non paruisset, se execrationes eius nõ curaturos, sed eas in eundem reiecturos. missi etiã Hadrianus, & Benedictus cardinales, cũ ad Tiberim peruenissent, neq; eum, quòd venatum exierat, inuenissent, in vrbem reuersi rem ad conuentum, qui iam III. Idus Decembris tertium erat coactus, detulerũt. Tum Otho: Reuerendi Patres, inquit, Ioannes à Berengario, & Adelberto oppressus misit ad nos in Saxoniam obtestatũ, vt se, Ecclesiam, atq; Italiam ex faucibus eorum eriperemus. Ereptus autem, atq; honori pristino restitutus, sacramenti, quo se super aram D. Petri obstrinxit, oblitus Adelbertũ Romam acciuit, atq; aduersus me sustentauit. & seditionem in vrbe cõflauit, & meis militibus inspectantibus lorica, ac galea indutus incessit. quamobrẽ, quid super hac re statuatis, expromire. Tum omnes, nemine dissentiente, dixerunt, nouo morbo nouã medicinam esse adhibendam. haud dubie Ioanni alium esse pontificem subrogandum, ne Ecclesia malo exemplo corrupta funditus in perpetuum pereat. Tum Otho: Quando igitur hoc præstare statuitis, alium in eius locum, qui hac sede sit dignus, eligite. Atq; his dictis omnes vna voce Ioãne reprobato, ter Leonem protoscriniarium pontificem acclamarunt. atque ab Othone laudatum ad Lateranensem basilicam deduxerunt. Inde in Vaticanam reductus, ac solemni in ea re cæremonia cõseruata sacratus, Leonis octaui nomen accepit. Pontifice subrogato tum de statu Ecclesiæ formãdo relatum. Non erat nescius Leo, omnem præsentis huius perturbationis Ecclesiæ fontem à fœda Romanorum ambitione esse deductũ. qui pontificatum, id est Romæ, ac totius prope Italiæ dominatum anxie affectantes intestinis iampridem seditionibus ciuitatem, ac comitia corrupissent. non sine caussa Hadrianũ primum Carolo Magno tribuisse, vt Ecclesiam ordinaret, & pontificem legeret. Hadrianum tertium, qui libera ex omni parte comitia effecisset, plus dignitati, quàm quieti Ecclesiæ studuisse. nam libertate populo in comitiis reddita Romanos in dies deteriores effectos. Nimirum hanc libidinem coercendã esse, neque aliud frenum acrius iniici posse, quàm si Hadriani primi constitutio renouetur. Itaque relatione facta, & re in disceptationẽ adducta, præsente, atq; assentiente conuentu, sic statuit. *Exemplo beati Hadriani apostolicæ sedis antistitis, qui D. Carolo, victoriosissimo regi Francorum, & Longobardorum patriciatus dignitatem, ac ordinem apostolicæ sedis, & inuestituram episcoporum concessit, ego Leo quoque seruus seruorum Dei, episcopus cum toto clero, ac populo Romano constituimus, ac confirmamus, & corroboramus, & per nostram apostolicã auctoritatem concedimus, atq; largimur D. Othoni primo, regi Teutonicorum, eiusq; successoribus huius*

regni Italiæ, in perpetuum facultatem eligendi successorem, atque summæ sedis apostolicæ pontificē ordinandi, ac per hoc archiepiscopos, seu episcopos, vt ipsi ab eo inuestituram accipiant, & consecrationem, vnde debent, exceptis iis, quos Imperator pontificibus, & archiepiscopis concessit, vt nemo deinceps cuiuscunque dignitatis, vel religionis eligendi vel patricium vel pontificem summæ sedis apostolicæ, aut quemcunque episcopum ordinandi habeat facultatē absque consensu ipsius Imperatoris. quod tamen fiat absque omni pecunia, & vt ipse sit patricius, & rex. Quod si à clero, & populo quis eligatur episcopus, nisi à supradicto rege laudetur, & inuestiatur, non consecretur. Plerique Othonem etiam à Leone iterum insignibus Augustalibus decoratū auctores sunt. Hæc ad leuanda laborantis Ecclesię mala satis in præsens sunt visa. Otho, ne multitudine militum Romanis oneri esset, partem exercitus ad premendum obsidione Berengariū misit, atque ipse dies Natalicios ab omnibus securus insidiis Romæ cum Leone traduxit. Eo anno Atho, Comes Carnutinus obiit, filiis Sigeberto, & Tedaldo relictis. His cognitis Ioannes profugus vrbe se, & pontificatu nouo depulsum exemplo dolens factionis suæ studiis incitatus animum ad repetendam dignitatem adiecit. & Romanorum animos facile se muneribus, ac præmiis impellere posse ratus, thesaurum eis S. Petri se diuisurum promisit, si Othonem incautum, ac nihil mali suspicātem adorti sustulissent, & se ipsum in vrbem recepissent. Romani odio Germanorum, & spe præmiorum accensi facturos se, quod ille cuperet, responderunt, ac cōstituta die 1111. Nonas Ianuarias repente armati in Othonem ire perrexerunt trans Tiberim castra de more habentē, ac nihil de insidiis suspicantem. iamq; ad Pontem processerant, cum Otho eorum consilij tumultuario nuncio monitus cum parte suorum & ipse armatus accurrit. Æquata primo vtrinq; in Ponte pugna. deinde Germano acrius incumbente Romanorū acies loco mota in fugā se dedit. Nec abnuere Romani, quin, nisi Otho misericordia tactus suos à cæde cohibuisset, magnam accepturi calamitatem fuerint. Agitatū inde de pace, quæ ita conuenit, vt Romani centum obsides darent, ac se in fide mansuros sacramēto promitterent. Paucis post diebus Berengarius vnà cum oppido ad deditionē adductus, vnà cum vxore in Baioariam ab Othone captiuus est relegatus. Garda etiam expugnata concessit in potestatem. & Comacina à Valdone Comensi episcopo Vidone inde pulso, recepta. Restabant Camerinum, & Spoletum, quæ Adelbertus insederat. Hanc Otho expeditionem adornās Leonis rogatu obsides Romanis restituit, eosque, vt Leonis dignitatem commendatam haberent, rogauit, atque inde ire Camerinū perrexit, idque obsidere summa ope instituit. Othone vrbe profecto Romani extemplo volūtates suas nudarunt, ac Leone vrbe expulso Ioannem restituerunt. Is reuersus tandē animi sui acerbitatem euomuit. Quippe conuentu clericorum coacto Leonem abdicauit, eiusque acta, & instituta omnia infirmauit. & Ioannem diaconum, atque Azonem Scriniarium suspectæ sibi fidei homines manu, & naso detruncato debilitauit. ne vero vlterius sæuiret, repentina mors intercessit, quā pridie Idus Maij oppetiit. Eo facto Romani prioris prorsus sacramenti obliti Benedictū cardinalem diaconum sublegerūt, atq; eum se aduersus Othonis instantis opes defensuros promiserunt. Otho cū iratus Romanis, quòd Ioannē reduxissent, arma parare post pascha, quod cū Leone extorre apud Camerinum egit, cœpisset, Benedictum suffectum audiens eo maiore dolore exarsit, ac propere cum toto exercitu Romam recurrit. vrbeque corona militum cincta præsidia portis opposuit. Cum nemo ingredi, aut egredi posset, Romani subito tanta rei frumentariæ difficultate oppressi sunt, vt præ inopia modius furfuris aureis triginta venierit. Quam cum tolerare non possent, IX. Kalendas Iulij portas aperuerunt. atque Othone recepto Leonē pristinæ sedi restituerunt. Tum Otho, vt dissidium Ecclesiæ tolleret, Leoni auctor fuit, vt conuentum aduocaret, ac coram Benedictū adesse iuberet. Episcopis in Lateranum congregatis Benedictus pontificalibus vestimentis indutus accessit. Quo viso Benedictus Cardinalis archidiaconus ira commotus ita est percontatus: Quo tu tandem iure, quaque lege Benedicte ausus es pontificia ornamēta induere, Leone hoc ipso superstite, quem tu nobiscum, accusato, atq; damnato Ioanne, ad dignitatem pontificiam euexisti? num inficiari potes, te apud Imperatorem iurasse, nunquā sine illius, aut filij ipsius auctoritate pontificem electurum? Cui Benedictus respondit: Si quid deliqui, peto à vobis, vt misericordia capiamini mei. Tum Otho: Æquum est, inquit, Patres, homini, si noxam suam cōfiteatur, vestram vos misericordiā impertire. Quo audito Benedictus confestim

964.

confestim se ad Leonis, atque Othonis pedes abiecit. seque pecasse asseruit. atque vltrò indumentum pontificale deposuit, ferulamque, quam manu tenebat, Leoni porrexit. Leo ferula fracta, & populo ostensa planetam detraxit, eumque ad pedes sedere iussum pontificatus, & presbyteratus honore priuauit, ac diaconum relictum in Germaniam ire in exilium imperauit. His actis Otho beatorum Apostolorũ festo Romæ celebrato vrbe discessit, & quòd Adelbertũ relicto Camerino in Corsicam profugisse audiuerat, in Etruriam transiit. Itaque ad Aquam pendentem cum esset, pridie Nonas Iulij Goslino episcopo Patauino bona ecclesiæ præcipuo beneficio confirmauit. Cuius tabulas ad illustranda hæc tempora his annalibus ad verbum libet intexere. *In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis. Otho diuina fauente clementia Imperator. Si sanctis, & venerabilibus locis digna conferimus munera, aut collata à piis, & religiosis viris Imperiali auctoritate cõfirmamus, ad statum regni nostri proficere credimus. Proinde omnium S. Dei ecclesiæ fidelium nostrorũ præsentium, ac futurorum comperiat industria, qualiter pro Dei amore, animæque nostræ remedio, nec non consultu, & interuentu dilectæ coniugis nostræ Adelehidæ, & consortis Imperij nostri, per hanc nostri præcepti paginam, prout iuste, & legaliter possumus, confirmamus, ac corroboramus ecclesiæ S. Dei genitricis, & virginis Mariæ, & S. Iustinæ, quæ caput est Patauiensis episcopij, cui præesse videtur Goslinus venerabilis episcopus, nosterq; dilectissimus fidelis: omnes plebes, abbatias, xenodochia, atque cortes, nec non illam, quæ saccum dicitur, quæ à præcessore nostro Berengario Imperatore, & Hugone rege eidem ecclesiæ per præcepti paginam data est: quatenus prætaxatus pontifex, suique successores ad partem ipsius ecclesiæ habeant, teneant, firmiterq; possideant in perpetuum prædictas plebes, abbatias, xenodochia, atque cortes vnà cum seruis, atque ancillis, aldionibus, & aldianis, omnibusq; rebus, quæ dici, vel nominari possunt, ad præfatum episcopũ integre pertinentibus. Concedimus etiam, ac Imperiali auctoritate confirmamus prælibato Goslino episcopo, suisq; successoribus, in cunctis sui episcopij possessionibus, vbicunq; sibi melius visum fuerit, castella cum turribus, & propugnaculis erigere, negotia constituere, molendina componere, & publicas aquas ad vtilitatem ipsius ecclesiæ trahere, piscationes exercere absq; alicuius cõtradictione. Insuper concedimus, atque largimur, vt si præcepta, aut testamenta, aut chartula ipsius ecclesiæ Vngarorum incursu, incendio, aut aliquo casu perditæ sint, & lites contra eandem ecclesiam surrexerint, hac nostra Imperiali potestate fultus præfatus pontifex, suique successores per inquisitionẽ, & sacramenta trium liberorum hominum approbent. & testificentur easdem res ad partem suæ ecclesiæ. quas deinde firmiter possideant in perpetuũ. Præcipientes igitur iubemus, vt nullus Dux, marchio, Comes, Vicecomes, aut aliqua regni nostri magna, paruaq; persona prælibatum episcopũ, suosq; successores de præfatis rebus inquietare, aut molestare, aut de ipsis rebus teloneum exigere. sed liceat præfatũ episcopum cum suis omnibus, vt dictum est, quiete, & pacifice viuere, & pro nobis Dominum exorare, omnium hominũ contradictione remota. Si quis igitur, quod fieri non intendimus, nefario ausu huius nostræ confirmationis, & corroborationis præceptum infringere præsumpserit, sciat se compositurum auri optimi libras centum, medietatem cameræ nostræ, & medietatem præfato venerabili episcopo Goslino, eiusq; successoribus, qui pro tempore fuerint. Quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obseruetur, iussimus inde hoc præsens præceptũ conscribi, annuloque nostro sigillari, & manu propria subter firmauimus. Signum Domini Othonis Magni, & inuictissimi Imperatoris Augusti. Luitgerius cancellarius ad vicẽ Vidonis episcopi, & archicancellarij recognoui, & subscripsi. Data pridie Nonas Iulij, anno Domini Incarnationis* DCCCCLXIIII, *Indictione* IIII, *anno Imperij Magni Othonis Imperatoris Augusti* III. *Actum ad Aquam pendentem in Christi nomine. Amen.* Otho inde in Etruria Augusto mense transacto in Lombardiam concessit. quò maxima exercitus parte vi pestilentiæ obortæ amissa magno cum labore peruenit. vbi autumni grauitatem venationibus assiduis superauit. Eodem anno Nicephorus Cõstantinopoli Imperium, Rodoaldus Aquileiæ patriarchatum excepit. Otho inde Natalicio festo Papiæ acto in Germaniam abiit. Exercitu Germanico ex Italia post quadriennium tandẽ abducto nouus in Lombardia tumultus obortus. Nã quæ Romanos opinio, eadem quoq; Lombardos incesserat, superbum potius Italici hominis, quàm moderatum externi regnum esse Italicis patiendũ. Itaque nonnulli Comites, & Sigulfus Placentinus episcopus Adelbertum ex Corsica reuocarunt, atq; in Lombardiam reuersum omni ope ad recuperandum regnũ adiuuerunt. Quod simul Otho accepit, continuò Burcardum Ducem cum lectissima militum manu in Italiam misit, præcipiens, vt quo primum in loco Adelbertus occurrereret, acie cum eo confligeret.

965.

Ita ad Padum, cum ibi se ostendisset, signa collata, summoq; prælio decertatũ. Adelbertus Vidone fratre amisso in fugam coniectus ægre euasit. Interea Leo XVI. Kal. Aprilis est mortuus. Romani Azone protoscriniario, & Marino episcopo Sutrino legatis missis Othonem de pontifice ex Leonis decreto substituendo consuluerunt. Otho Otgerum Spirensem, & Linzonem Cremonensem episcopos ea de re Romam misit. atq; iis præsentibus populus, cleruſq; concordibus animis Ioannem episcopũ Narniensem VI. Nonas Octobris pontificem declarauit, & tertiũ decimum appellauit. Nemo erat, quin rebus Italicorum accisis res Romanas, quæ diu impotenti Romanorum contumacia fluctuauerant, pòst late quieturas arbitraretur, cum repente nouis, ac turbulentis seditionum sunt fluctibus agitatæ. Quippe Petrus præfectus vrbis, consules, tribuni plebis, qui decarchones dicebantur, opes suas ab Othone fractas acerbe ferẽtes varia moliri instituerunt ad libertatem suam recuperandam, & potentiã pontificis, quæ Othonis fauore creuerat, infringendam. In primis autem Ioannem ipsum antiqui exempli pontificem, cum conatibus suis se aduersarium ostendisset, vetere instituto comprehenderunt, & in arcem inclusum, ac nihil de sententia remittentem vrbe depulerunt, Rofredo Comite ex Campania summæ potẽtiæ viro in auxilium aduocato. Ioannes egressus Capuam ad Pandulfum Principem adiit. Pandulfus non solum pontificẽ liberaliter habuit, sed studio etiam eius impulsus Ioannem fratrem, vt Rofredum sæuientem occideret, incitauit. Quo facto Romani maximo, quo nitebantur, præsidio spoliati post decem menses pontificem Romam ex Campania reuocarunt, ac magno studio in sede sua reposuerũt. Pontifex, vt gratiam Principibus Capuanis referret, archiepiscopatũ apud eos instituit, & Ioannem ipsum Rofredi percussorem antistitem consecrauit. Quibus rebus permotus Otho, vt importunam Lombardorum, Romanorumque audaciam insigni aliquo edito seueritatis exemplo in posterum coerceret, ac simul tranquillitatis tandem Italiæ rebus salutaribus regnum legibus confirmaret, conuentu Vormaciæ in Assumptione Virginis habito in Italiam iter intendit. Lombardiam vero cum attigisset, causſa seditionum cognita Sigulfum, & Comites, eiusdem furoris socios condemnauit, eorumque alios in Franciam, in Saxoniam alios relegauit. Romam inde progressus post Natalicios dies iudicio de Ecclesiæ turbatoribus constituto seuere animaduertit in omnes. Consules Italia pulsi, tribuni suspendio enecati. præfectus vero vestibus exutus, atque vtre redimitus per frequentiora vrbis loca asino ad ludibrium auersus circumuehitur, ac demum virgis cęsus macerandus tetro carceri traditur. Rofredi cadauer ex sepulchro extractum late passim est dissipatum. Inde ad res Italiæ constituendas omnis eius opera, curaque conuersa. atque eius rei gratia alij in alias prouincias episcopis, & principibus conuentus indicti. Primus autem Romę actus est, Romanarumque rerum, ac Venetarum status formatus. Aderant Ioannes Contarenus, & Ioannes Deneus legati Venetorum. Eis petentibus decreuit conuentus, Ecclesiã Gradensem totius Venetiæ metropolim esse. Otho vero potestatẽ exercendi iuris, quod Romana haberet Ecclesia, dedit. id est, vt omnes seruos, colonos, aduenas, cæteroſq;, qui in agris suis versarentur, coercere, & iudicare posset. multasque ipsis Venetiæ ecclesiis indulsit immunitates. Cum à proceribus Italię sermo esset illatus, legem de tabulis sacramento firmandis esse tollendam, quòd vulgo homines periurio concepto maximo cum animæ detrimento lites obtinere tentarent, statutum est, vt eius rei iudicium in alium conuentum reiiceretur. Rebus Romanis formatis tum Italicas compositurus vrbe excessit. ac pontifice secum ducto per Spoletanam regionem Rauennam perrexit. Ibi paschate celebrato alter conuentus est habitus, vbi iis, quæ super ciuitatibus statuenda videbantur, decretis pontifici Rauennam, Rauennatemq; ditionem, aliaque complura, à Berengario in primis adempta, restituit, ac veterem Pipini, Caroli, ac Ludouici donationem nouo diplomate confirmauit. Almaranum generum suum marchionem declarauit Montisferrati. quæ regio eo iam tum nomine inter Padum, & Taharum vocabatur. à quo celebres Mõtisferrati marchiones fluxere. Sigebertum, siue Albertum, Athonis Comitis Canusſini filiũ, marchionem Atestis constituit. vnde clarissima marchionum Estensium familiæ eximiæ in hunc vsque diem potentię ducta. Vidonem Teutonici generis propinquitate sibi coniunctum Mutilianæ creauit Comitem, vnde in Romaniola Mutilianæ Comites propagati. Rogatio de calumniis litium, cuius erat mentio renouata, in alium conuentũ

966.

967.

propter

propter procerũ infrequentiam eſt dilata. Iampridem Otho ad maieſtatem occidentalis Imperij pertinere arbitratus totã in auctoritate ſua eſſe Italiam, prouincias Apuliã, & Calabriam bello petere cõſtituerat, ac pulſis inde Græcis, & Sarracenis Italiæ regno adiungere, niſi ſibi cum Imperatore Nicephoro cõueniſſet. Itaq. huc ſpectans legatum ad eum Conſtantinopolim deſtinauit, per quem Theophaniã ſiue filiam, ſiue ſororẽ, (nam vtrumq. traditur,) Othoni filio poſtulauit in matrimonium. nuncium vero in Germaniam ad Villelmum filium archiepiſcopum, cæteroſq. principes miſit, vt eum ad ſe mitterent ſpecioſo, ac regali comitatu ſtipatum. Romaniola inde cõſtituta pontificem dimiſit Romã, ac poſt Septembrem menſem (nam eo etiam Rauennæ fuit) tranſiit in Etruriam. Ibi ciuitatibus in commodiorem ſtatum redactis nonnulli item feudis virtutis ergo decorati. Ex Tuſcia inde in Lombardiam eſt ventum. Decimo quarto Kalendas Nouembris Veronæ in inſula S. Zenonis epiſcoporum, abbatum, iudicum, populiq. cõuentus frequentiſſimus habitus. In eo demum præter alia ex eorũ conſenſu leges ad calumniam litium pertinentes, quæ adhuc leguntur, perlatę. Eo quoq. Otho filius ex Germania profectus acceſſit. Conuentu perfecto exeunte anno Romam repetiit, cum iam nuncius à Nicephoro de collocanda Theophania remiſſus veniſſet. Hoc anno duo ſoles in cælo viſi, & per biduum menſe Iulio mare dulce factum eſt à Neapoli vſq. Cumas. In tanta proſperitate rerũ pontifex ſtudio Othonis adductus feſto Natalicio Othonem 968.
adoleſcentem corona cum patre affecit, conſortemq. Imperij declarauit. Ea res magna
cæremonia, & ingenti populorũ lætitia, quos vndiq. ſpectaculi magnitudo contraxerat, celebrata. Interim Vitalis tertius Gradenſem eccleſiam eſt adeptus. Defectione inde Principum Beneuentanorũ audita permotus Otho ſtatim in Campaniam duxit. Ibi cũ eſſet, Nicephorum oratores ad ſe mittere pacem petitum, & Theophaniam deſponſum audiuit. Itaque hac de re, & de toto rerum ſuarum ſtatu ſic ad Duces Saxoniæ ſcripſit: *Nos Deo bene iuuante valemus, omniaque proſpere gerimus. Conſtantinopolitani regis homines dignitate inſignes ad nos veniunt pacem, vt audimus, petituri. Quoquomodo res agatur, bello Deo propicio nos non tentabunt. Apuliam, & Calabriam prouincias, quas adhuc tenuere, niſi inter nos conuenerit, dabunt. Si vero voluntati noſtræ morem gerent, præſenti æſtate coniugem cum Othone noſtro in Franciam deducentes per Fraxinetum ad delendos Sarracenos ingrediemur, atque ad vos veniemus. Datum in Campania iuxta Capuam* XV. *Kal. Februarias.* Principes Beneuentani armis petiti, cũ vim, molemq. belli ſuſtinere non poſſent, facile in eius auctoritate fuerunt. Pandulfus Princeps Atenulfum filium puerũ obſidem dedit. quem Otho educandum in Germaniam in monaſterium miſit. Reuerſo inde Romam Othone Græci aduenere, ac ſimulata fide Nicephorũ paratum eſſe rettulere, Theophaniam adoleſcẽti Othoni coniugio copulare. & certa non ſolũ amicitiæ, ſed etiam affinitatis fœdera iungere. illum puellam ad certum, quem nominabant, in Calabria locũ cum comitatu miſſurum. recte Othonem facturum, ſi ſuos & ipſe, qui eam exciperent, & ad ſe deducerẽt, eodem mitteret obuios. Credidit verbis legatorũ Imperator, ac protinus exercitus partem cum pleraq. nobilitate ad conſtitutum locum iuſſit proficiſci. Qui miſſi ſunt, dum
aduentum ſponſę opperiuntur, nec opinantes à Græcis, vt ſecreto mandatũ à Nicephoro habebant, contra fidem oppreſſi. & cum parati ſatis ad caput ſuum tuendum non eſſent, alij miſere trucidati, alij comprehenſi Conſtantinopolim miſſi. Hoc vbi Otho cognouit, Græcam fidem deteſtatus bellũ, quod iamdiu animo coquebat, haud vltra differendum eſt arbitratus, ſpe præſertim haud dubia ductus, ſe, quemadmodum Italiam citeriorem pacarat, ſic vlteriorem armis domiturum, atque hoc non minimum decus ſuperioribus victoriarum ſuarum titulis adiecturum. Itaque mature omnia, quæ ad maximum gerendum bellum erant neceſſaria, comparat, ac poſtero anno Guntharium, & 969.
Sigifridum duces belli, paciſque artibus claros, Othone quoque filio adiuncto, in Calabriam, atque Apuliam mittit. Vt reliquorum bellorum, ſic huius quoque, quod maximum fuit, tenuis ad nos memoria veterum annalium inopia permanauit. Quod notum eſt, hi duces Capuam primum, deinde Tarentum, & Metapontum adierũt, & Pandulfo Principe Capuano adiuuante primo aduentu Sarracenos prædis onuſtos ex Italia depulerunt. In Calabria demum Græcos poſt aliquot ſecunda prælia facta inſolentiores, & imprudentiores effectos in inſidias pertraxerunt. ex quibus pleriq. cæſi, reliqui capti, ac truncatis ad contumeliam naribus Cõſtantinopolim dimiſſi. Ita Apulia, Cala-

briaque recepta iuris tandem occidentalis Imperij facta. Græcis ingenti tributo mulctatis Germani duces opima pręda ditati glorioſiſſimam ad Othonem victoriam rettulerunt. Theodoricus Metenſis epiſcopus annulũ ex cathena S. Petri, vim eius in ſanando dæmoniaco ingentem expertus à pontifice petiit, & impetrauit, eumque, ac plurimas vnà ſanctorum martyrum relliquias ſummo à ſe ſtudio per triennium, quo operam in Italia Othoni nauarat, collectas trans Alpes detulit. & Metis in æde D. Vincentij martyris à ſe cõſtructa locauit. Vitali tertio mortuo Vitalis quartus, Petri Ducis filius, ad Gradenſem patriarchatum euectus pallium à põtifice Ioanne accepit. Superiore clade ac-
970. cepta Conſtantinopolitani à Nicephoro alienati poſtero anno (is fuit nongenteſimus ſeptuageſimus) ipſum per Ioannem Zimiſcem interfecerunt, atque Ioanni ipſi ſummã Imperij detulerunt. Petro Rauennati archiepiſcopo mortuo Honeſtus ex abbate Claſſenſi ſubrogatus. Ab eo deinde Romualdus, Sergij filius, ex Rauennati nobilitate iuuenis monachus eſt allectus. qui poſt eremiticam vitam profeſſus præcipue ſanctitate ſua hæc tempora illuſtrauit. Eodem anno maxima vermium ſub terra latitantium peſtilentia, mox frugum omnium inopia laboratum eſt. Tedaldus, Athonis Comitis Canuſſini filius, Sigeberti marchionis Ateſtini frater, idemque Comitis, Marchionis, & Ducis titulis inſignitus à Ioanne pontifice Ferraria vrbe donatus arcem ibi ſui nominis certo apud poſteros Imperij monumento conſtruxit. Otho XI. Kalend. Aprilis Ferrarię cum eſſet epiſcopum Mutinenſem agro, & vectigalibus nouis donauit. Inde Mediolani Bonicium quendam Seroſatum è plebe hominem, quippe lanium, creauit Ducem. poſte-
971. roque Valperto archiepiſcopo ex humanis rebus erepto Arnulfum ſubdiaconum inſtituit. eumq; ad Ioannem Imperatorem Conſtantinopolim allegauit, vt Theophaniam neptem eius filio ſuo iterum in matrimonium poſtularet. Is maximo principum, epiſcoporumq; comitatu aſſumpto profectus comiter ab Imperatore acceptus eſt. Memorabile vero illud. Cum ab eo ad theſaurum ſuum viſendũ adductus rogaretur, vt aliquid pro animi ſententia ſumeret, annulo ingentis pretij ſibi detracto, atq; ad theſaurum adiecto ſerpentem æneum ſumpſit, quem Græci ex eo conflatum ære aſſerebant, ex quo olim Moyſes ſuum in deſerto conflauerat. is deinde Mediolanum delatus, atque in æde D. Ambroſij collocatus nunc quoque religione ſua clarum eius facti teſtimonium reddit. Quin etiam Ioannes Theophaniam Othoni filio in matrimonium libens permiſit,
972. eamq; archiepiſcopo, vt ſecum cum honeſto comitatu deduceret, tradidit. Ita poſtero anno Romam adducta effuſa obuiam vniuerſa ciuitate recepta eſt. Sponſalia apparatu ſplendidiſſimo celebrata. Ipſa à pontifice Ioanne in gratiam ſoceri coronata, atque Auguſtæ titulo decorata eſt. Quibus rebus perfectis Otho votorum ſuorum omnium compos Papiam ſe recepit, vt Sarracenorum relliquias, quod vnum ad liberandam omnino reſtabat Italiam, Fraxineto deiiceret. Id tamen quo minus aggrederetur, nunciata poſt Villelmum filium mortuum matris Mathildis, aliorumque principũ acerba ex Germania funera inhibuerunt. Qua clade perculſus poſt decimum Kalendas Auguſti (nam eo die Papiæ fuit) ex Italia cum filio, nuruq; in Franciam, atque inde in Germaniam abiit. Octauo inde Idus Septembris Ioannes pontifex vitam amiſit. Ioanni Othonis, vt veriſi-
973. mile videtur, auctoritate Benedictus VI. eſt ſubrogatus. Sequenti, põtificatus Benedicti anno primo Honeſtus Rauennas archiepiſcopus conuentum epiſcoporum ſuorũ Rauennæ habuit, ac de commodis eccleſiarum, quæ tempori conuenire viſa ſunt, ſtatuit. Eius acta Mutinæ apud Eccleſiæ canonicos aſſeruãtur. Otho paſcha Quintiliburgi obiuit frequentibus prouinciarum omnium legationibus celebratus. Legi diplomata patris V. Kal. Aprilis ex eo loco data: item alia filij Nonis, in quibus Theophaniæ coniugis meminit. Inde in die Pentecoſtes Mimilenę, cum eſſet imperatoriis inſignibus redimitus, & epiſcoporum, principumq; cateruis vndiq; cinctus, repente, vt à filio multò ante denunciatum fuerat, morte ſublatus eſt. cuius rei Petrus Damiani auctor eſt, ſcriptor iis temporibus proximus. Fuit Otho vir cum cognomine, quod à magnitudine rerum geſtarum inuenit, cum præſtantiſſimo Imperatore Carolo comparandus, tum præcipue apud poſteros Italico regno nouis legibus, & inſtitutis inſtructo commemorãdus. quorum aliquot adhuc etiam veſtigia remanent. Quæ cuiuſmodi fuerint, videtur faciendum, vt ex antiquis litterarum hauſta monumentis, quia præcipue noſtrum inſtitutum attingunt, aliquantum à narratione hiſtoriæ recedentes aperiamus.

ERAT

ERAT Italia hoc tempore in has regiones diuisa, Apuliam, Calabriam, Ducatũ Beneuentanum, Campaniam, Terram Romanam, Ducatum Spoletanum, Thusciam, Romaniolam, Lombardiam, Marchias Anconitanam, Veronensem, Taruisinam, Foroiulienſem, & Genuensem. Ex quibus Apulia, & Calabria, ad quam antiqui Bruttij pertinebant, Græco adhuc Imperatori paruerant, reliqua omnia post recuperatã à Carolo Magno Italiam Romani nutum Imperatoris respexerant. Ex his igitur Ducatum Beneuentanum, qui antiquo ferme Samnio includebatur, Principi Beneuentano; Campaniam, cui Lucania quoq; erat adiuncta, Principibus Capuano, Neapolitano, & Salernitano; Romam, & Ducatum Romanum, Rauennam cum Exarchatu, Ducatum Spoletanum cum Thusco, & marchia Anconitana pontifici Romano Otho dimisit. Reliqua Italiæ regi adiunxit. Regni vero ciuitates plerasq; liberas, tributarias omnes reliquit. nam quarundam etiam perpetuos, vt scripsi, marchiones, aut Comites superiore sibi reseruato iure constituit. Libertatem autem ciuitatum in eo fere posuit, vt leges, consuetudines, iurisdictionem, magistratus, vectigalia sui ferme iuris, atq; arbitrij haberent; ita tamen vt sacramentũ regibus dicerent. Quocirca alios sibi præfectos rex, alios ciuitates ipsæ constituerunt. Ac quos quidem rex ad iura reddenda, & populos in fide cõtinendos in prouinciis collocauit, ij Missi, siue nuncij, siue legati Imperatoris vocati. Quos vero populi ad regendam ciuitatem, & iura moderanda posthac crearunt, ij consules duo, aut plures fuerunt, ex antiqua Romanę reip. consuetudine sumpti. qui quotannis ex singulis ciuitatibus creati aut apud episcopum ciuitatis, aut apud nuncium regis iurarunt. atq; eos ante Friderici primi Imperium prætoribus peregrinis, quas Potestates dixerunt, ac vulgo pòst vsurparunt, prætulere. Vnde merito Otho Frisingensis Friderici ipsius æqualis scripsit: *In ciuitatum institutione, ac reip. conseruatione antiquorum Romanorum solertiam ita imitati Lombardi sunt, vt Imperij insolentiam fugientes consulum potius, quàm potestatum regi voluerint arbitrio.* Tributa vero, quæ ille a Francis instituta retinuit, fuere foderum, parata, & mansionaticum. Foderum summa quædam frumenti fuit, quam aduenienti in Italiã regi populi soluere tenebantur, pro quo sæpe etiam æstimata pecunia pendebatur; Parata, sumptus quem iidem in vias, pontesq; fluminum, quâ transiturus, aut quò aditurus rex erat, reficiendos impendere; Mansionaticum, sumptus in tecta, & cætera, quæ regio exercitui in agro hospitanti necessaria præbere iubebantur. siquidem, tantum regib. ius terræ tributum est, vt ex omnibus, quę ipsa ferre ad vsum hominum necessaria solet, exceptis bobus & seminibus ad colendam terram idoneis, quantum opus militibus fuerit, ad regios vsus suppeditatum sit. Hunc autem in modum cum Otho regni ciuitates instituisset, tum priuatos etiam homines præcipuo beneficio sibi complectendos siue ad vtilitatem, siue ad dignitatem putauit. Siquidem more à Francis accepto fortissimũ quenque militiæ suæ ascribere, eosq;, qui strenuam sibi, fidelemq; operam nauassent, regalibus suis insignire instituit. Erant autem Regalia dignitates, & prædia, quæ rex benemeritis ad arbitrium concedebat. dignitates, vt Duces, marchiones, Comites, Capitanei, Valuasores, & Valuasini; prædia, vt vectigalia, telonea, portus; ripatica, pedatica, monetæ, piscariæ, molendina, salinæ, fluminum vsus, & omnis proficiscens ex illis prouentus. & quæ generis erant eiusmodi. Duces erant, qui ducatum, marchiones, qui marchiam, Comites, qui Comitatum à rege in feudum acceperant. Capitanei, qui à rege, aut Duce, marchione, Comite ve plebem, plebis ve partem; Valuasores, qui à Capitaneis, Valuasini, qui à Valuasoribus acceperant. quorum tres priores Capitanei regis, reliqui Valuasores maiores, minores, & minimi quoque vocati sunt. Vnde noua nobilitatis ratio in Italiam est inducta, vt ij demum soli nobiles iudicarentur, qui ipsi, aut eorum maiores his, atque eiusmodi aliis honestati priuilegiis essent; nam hanc consuetudinem successores eius non solum non omiserunt, sed etiam multis partibus adauxerunt, siue vt gratiam præfectis suis, ac militibus pro opera in bellis egregie nauata referrent, siue vt eos sibi potissimum clientes deuincirent, quorum virtute eam regionem continere in fide possent. Atque hos quidem Feudatarios, Vassallos, Homines, ac Fideles vocarunt. Erat autem Feudum, siue Hominium, siue Homagium ius, quod reges, aut qui à regibus acceperant, cum dignitate, aut prædio aliquo beneficij nomine ea lege alicui detulerũt, vt & ipse, & eius posteri hæredes se ipsos beneficij eius auctores perpetuo agnoscerent, ac pro domino colerent, suumq; caput, existimationem, fortunasq; iurati defenderent.

Qui vero feudum contulerunt,ij Domini,& Seniores vocati sunt. Cæterum iurisiuran di formulæ tres fuerũt.vna breuis,qua Carolus Magnus est vsus. *Promitto me domino meo Carolo,& filiis eius fidelem futurum in tota vita,sine fraude,doloq́,malo.* Altera aliquanto vberior. *Iuro ad hæc sancta Dei euangelia,me in posterũ fidelem ei futurum,vt vasallum domino,nec id,quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit, enunciaturum in eius detrimentum scientem.* Et si de familia,aut iurisdictione eius erat,addebat. *Et vitam, membrum, mentem,& eius rectum honorem seruaturum.* Tertia omnium latissima fuit. *Ego iuro super hæc sancta Dei euangelia,me in posterum,dum viuam,fidelem futurum tibi N. domino meo contra omnes homines excepto Imperatore,aut rege.id est iuro,me nunquam scientem auctorem futurum,aut operam daturum,vt amittas vitam,aut membrum aliquod, aut læsionem aliquam corporis accipias, aut iniuriam,aut contumeliam,aut honorem aliquem amittas,quem nunc habes, vel in posterum habebis. Et si sciuero,aut audiuero,aliquem hæc aduersus te moliri,pro viribus impedimentum afferam.sin minus,tibi primo quoque tempore nunciabo,& contra eum,quoad potero, tibi auxilium præstabo. Et si quid ex ijs, quæ habes, aut habebis iniuste, aut fortuito amittes, ad ea recuperanda,& in perpetuum conseruanda opem feram. Et si cognouero, velle te aliquem iuste offendere,si requisitus fuero,meum tibi subsidium,vt debeo,præstabo. Et si quid mihi secreto communicaueris, id iniussu tuo non enunciabo,neque vt enuncietur,operam dabo. Et si consilium à me petieris, id quod magis expedire tibi visum fuerit,dabo.neq; sciens aliquid vnquã agam,quod pertineat ad tuam, aut tuorum iniuriam,aut contumeliam.* Quin etiam eadem ratione vetera Longobardorũ, Francorumq́; priuilegia episcopis,abbatibus, cæterisq́; Italiæ ecclesiis sigillatim concessa benigne aut confirmauit,aut multis regalibus permissis amplificauit. Quoniam autem inter ciuitates,& principes,atq; adeo inter priuatos homines multæ existere controuersiæ poterant,de omnibus se cogniturum,atq; æqua singulis iura redditurum ex legibus scriptis professus est,vbi in Italiam venisset. Venire autem instituit,in primis vt regni,Imperiiq́; insignia susciperet; sæpe eriam,vt eos,qui imperium detrectarent, armis ad officiũ reuocaret. Eius vero suscipiendæ rei ratio fuit huiusmodi. Mortuo rege principes, episcopiq́; Germaniæ Aquisgrani conuocati legitimis suffragiis regem aliquem ex suo corpore designabant.designatum vero in solio Caroli Magni locabãt, quod erat in aula basilicæ D.Mariæ ab eo constructæ.atq; singuli apud eum sacramenta dicebãt. Ex aula inde in basilicam descendentem archiepiscopus Moguntinus cum clero occurrens excipiebat,ac populo,qui frequens honesti spectaculi caussa circunstabat, regem à Deo,& principib. lectum ostendebat. Populus porrectis manibus, ac clamore sublato nouo regi fausta,ac prospera omnia precabatur. Inde antistes cum rege progrediebatur ad arã, super quam regia posita insignia erant,atq; ei primùm gladium cum baltheo,deinde armillas cum chlamyde,tum sceptrum cum baculo porrigebat.ac demum oleo sacro perfusum corona imposita consecrabat. inde excelso inter duas columnas in solio collocabat.vnde facile ab omnibus videri,atq; ipse videre omnes posset.ac diuina laude cantata in regiam adducebat.Ibi rex solemne cum episcopis,ac principibus epulum celebrabat, atq; singulos pro cuiusq; dignitate donabat.Cæterum coronam Germanicam in omnibus commentariis argenteam fuisse inuenio. Luitprandus etiam auream fuisse negat. at auream prodit is,qui huius totius cæremoniæ est auctor,Vittichindus. Consecrationis autem ius ad Moguntinum antistitem,qui Germaniæ metropolitanus,& regni cancellarius erat,delatum est.quamuis Treuerẽsis id munus sibi vindicaret,quòd ecclesia sua cæteris antiquitate præstaret,Colonienſis vero, quòd ea consecratio in suis finib. fieret. Rebus inde Germaniæ per solemnes cõuentus compositis ad regnum Italiæ, quod post hæc tempora cum regno Germaniæ iunctum fuit,suscipiendũ veniebat. Vbi vero venturus erat,nuncios præmittebat more iam tum à Francis instituto, qui ciuitatib. aduenturum regem nunciarent,ac sacramenta repeterent,& fodera exigerent, aliaque aduenienti regi debita officia indicerent. Italiam autem ingressus recta Mediolanum adibat. Ibi vero condicto die in Ambrosianam ædem procedens archiepiscopo rem diuinam facienti,regiis depositis vestibus,ac subdiaconi sumptis ministrabat. Qua re rite perfecta archiepischopus sacro ipsum oleo inungebat,atque ad reliqua insignia ferream ei coronam imponebat ipsum solemni adigens sacramento, se Italiæ iura in perpetuum pro viribus tutaturum. Tum vero omnes magistratus,atq; omnes dignitates vacabant in ciuitatibus. Rex autem adhibito Colonienſi archiepiscopo, qui regni Italiæ cancellarius erat,

erat, ex legum ſcitis, & iuriſconſultorum iudicio de rebus omnibus cognoſcebat. Itaque ad Padum deſcendens in campo quodam, qui Roncaliæ dicebatur, non longe à Placentia conſidebat, ibiq́ue caſtra in hunc modum faciebat. Loco aut natura plano, aut, ſi inæqualis eſſet, manu, atque opere complanato, vallum in orbem, aut in quadrum ducebatur. Fabrorum, opificum, ac mercatorum turba ad vſus neceſſarios ſequens exercitum cum ſuis tentoriis, & tabernis, ſi quadrata erant caſtra, ſuburbiorum, ſi rotunda, muri exterioris ſpeciem afferebat. Intra caſtra vicis apte diſtinctis vias dirimebant, plateasq́; & portas effingebant, vt quaſi vrbs quædam repentina exiſteret. In medio Regis tabernaculum locabatur templo ſimillimum. circaq́; principes, vt quiſque dignitate præſtabat, tentoria ſua figebant. His caſtris locatis rex ad ſtipitem prælatum ſcutum ſuſpendebat, coq́ue omnes feuda habentes ad excubias regi ex inſtituto agendas per præconem publicum euocabat. eademq́ue ratione qui in comitatu eius principes erant, ſinguli ſingulos ſibi addictos valuaſores citabant. poſtridie qui non affuiſſet, feudo mulctabatur. Inde conuentu inſtituto ciuitatum legatos vel gratulantes excipiebat, vel excuſantes, aut expoſtulantes audiebat, atque eorum controuerſias iuriſconſultis adhibitis cognoſcebat, ac leges, ſi erat opus, ferebat. Erat autem moris, vt primos dies in iure dicundo conſumeret, alteros paci inter ciuitates conſtituendæ dicaret, extremis iura feudorum cognoſceret, ac nouis legibus ſtabiliret. Conuentu peracto Romam ad tertiam Imperij Romani coronam accipiendam ipſo archiepiſcopo deducente pergebat. ſingulæ in itinere ciuitates cum faculis, & fauſtis clamoribus occurrentes debita obſequiorum officia enixe præſtabant. ſin minus, aut pecunia, aut priuilegiis mulctabantur, aut armis ad officium redigebantur. Vbi Romam acceſſerat, relicto in pratis Neronianis exercitu, ipſe cum honeſto procerum comitatu Leoninam vrbem ingrediebatur, atque ad pontificem, qui ipſum ex compoſito in gradibus baſilicæ Vaticanæ opperiebatur, adorãdum veniebat, atque ad Confeſſionem S. Petri deductus ſupplicem ad Deum orationem habebat. pontifex ſacris operatus ipſum ab epiſcopo Mediolanenſi oblatum, ac diaconi vice functum ſacro oleo perungebat, digito annulum inſerebat, enſem nudum tradebat, & capiti corona aurea impoſita ſceptrum imperatorium porrigebat. ille tactis ſacris euangeliis perpetuum, ac conſtantem ſe fore Romanæ eccleſiæ, ac totius reipublicæ Chriſtianæ defenſorem nouo ſacramento ſe obligabat. Deinde ab vtroque ad baſilicam Lateranenſem adibatur, atque ibi reliquum cæremoniarum abſoluebatur. Itaque ab hoc tempore qui rex Germaniæ fuit, idem etiam regnum Italiæ, & occidentale imperium tenuit, ac propterea tres coronas accepit, vnam Germaniæ argenteam Aquiſgrani ab archiepiſcopo Moguntino, alteram Italiæ ferream Mediolani à Mediolanenſi, tertiam Imperij auream Romæ à pontifice. neque ante pontificis conſecrationem Auguſti, aut Imperatoris nomen vſurpauit, ſed rex Germaniæ, atq; Italiæ, ſiue rex Romanorum, & Imperator deſignatus appellatus eſt. annos autem regnorum, atq; Imperij à diebus numerauit, quib. coronas Aquiſgrani, Mediolani, & Romæ cepiſſet. quod ex diplomatis eorum appãret. Et ſane, quanquam Italia à rege, eodemq́; Imperatore, & à Romano pontifice tenebatur, non eadem tamen erat in vtroq; auctoritas. pontifex Romam, Rauennamq́; & ditiones reliquas tenebat auctoritate magis, quàm imperio, quòd ciuitates pontificem, vt reipublicæ principem, regem vero, vt ſummum dominũ intuerentur, atq; ei tributã, obſequiaq́; quæ dixi, prẽberent. Et pontificis vires in ſacris deteſtationibus verſabantur, quas Chriſtiani reges tum maxime exhorruerunt, Imperatoris in armis, & expeditionibus, quibus ipſi etiam pontifices cedere ſæpe compulſi ſunt. Pontifex tamen ab hoc tempore maiores in dies opes habuit eximiis ſtudiis fauentis Italiæ ſubleuatus. Vtraq; vero poteſtas ſacra erat, & ad Chriſtianam conſeruandam rempublicam inſtituta. Pontifice autem, & Imperatore excepto trium antiſtitũ ſumma adhuc erat auctoritas Aquileienſis, Rauennatis, & Mediolanenſis. Verum Imperij, ac regni Italici ſede poſt remotos exarchos de Rauenna ſublata, ac Mediolanum traducta quantũ de Rauennate auctoritatis detractũ eſt, tantum Mediolanenſi adiunctũ. Huius autem ſpecies erat magna, ſed potentia maior. maieſtatem autem afferebant homines variæ dignitatis ei aſſiſtẽtes, nempe ſuffraganei duodeviginti, archipresbyteri duo, primicerij totidem, præpoſitus, archidiaconus, duo & viginti Cardinales ordinarij, duodecim canonici Decumani vocati, ſecũdiceri⁹, clauiculatij quatuor, terminarij decẽ, notarij quatuor, totidẽ

magiſtri litterarum,octo pueri,totidemq; viri,ac fœminæ ſenes,quã D. Ambroſij ſcholam vocabant,& cymiliarcha cum cuſtodibus ſexdecim. Animos vero faciebat, quòd cum archiepiſcopus à regibus ipſis inſtitueretur,ac reges ipſe contrà conſecraret,atq; ad accipiendum Imperium præpararet,maximis ab iis erat priuilegiis decoratus. Itaq; , nõ aliter atq; Rauennas quondam,nimia ſuperbia elatus à ſacra põtificis,vt ſcripſimus,obedientia ſe ſubtraxerat,ac maximas non ſolum in vrbe Mediolani,ſed etiam in tota Lombardia opes habebat,cum plurimis epiſcopis, capitaneis,& valuaſoribus imperaret, ac regum ſtudia coronæ delatæ beneficio deuincta teneret. Qua vero in vrbe Mediolani auctoritate archiepiſcopus erat, eadem ferme in ſua quiſq; ciuitate epiſcopus vtebatur, cum & ab rege ipſo conſtituti,& ampliſſimis præterea beneficiis,ac regalibus eſſent ornati. Reliqui vero quanquam ita regis in fide fuerunt,vt omnes, qui alterum violaſſent, merito ipſum vltorem timere , & vindicem poſſent, atq; ea de cauſſa officium , fideq; diligentiſſime colere deberẽt,factum eſt tamen interdum,vt ciuitates libertate abutentes non ipſæ ſolum inter ſe,ſed cum ipſo etiam rege cõtenderint. Nam alij integræ libertatis auidi Imperatoris arma deſpexerunt,alij meritos aduenienti regi honores non habuerunt,aut certe vicinorum iura nulla Imperatorum habita ratione labefactare tentarunt. Hi vero Mediolanenſes in primis fuere,qui cum vicinis populis Laudenſibus, Papienſibus,& Comenſibus bella ſerentes,atq; alios in ſocietatem armorum trahentes iuſta regum arma ſæpe aduerſus ſe prouocarunt,ac ſuæ, & aliorum reipublicæ plurimum nocuerunt. Mediolanẽſes autem ad hæc induxit in primis archiepiſcopus, penes quem cum delectis duodecim ex ipſa nobilitate conſulibus totius erat ciuitatis Imperiũ. Nam ius vitæ,necisq; habuit. Vnde comitis nomen tulit, ac ius illud per Vicecomitem exercuit. Vicecomes autem gladio ſtricto prælato incedebat,atq; omnia cum cõſulibus negotia peragebat. Itaq; cum vaſallorum præterea, & epiſcoporum ſibi ſubiectorum ardentia ſtudia teneret,ac maximis opibus,fortunisq; floreret, facile ſecum totam ciuitatem trahebat,eamq; iuris ſui vel retinendi, vel amplificandi cauſſa modo ad ſeditiones, modo ad bella exercenda adducebat. Cæterum omnium citerioris Italiæ, ſed maxime Lombardiæ ciuitatum eadem ferme reipublicæ ratio fuit.nam & magiſtratus fere eoſdẽ crearunt,& optimatium primum, deinde popularem ſtatum eundem habuerũt, & eodem modo optimatium remp.tribus conſiliis adminiſtrarunt. quæ Speciale, Generale, & Credentiæ conſilia dixere. Militię vero grauis admodum extitit diſciplina,ſiquidem, teſte epiſcopo Friſingenſi Othone,inferioris conditionis iuuenes,vel quoſcunq; cõtemnendarum etiam artium opifices,quos cæteræ gentes ab honeſtioribus,& liberalioribus ſtudiis tanquam peſtem propellebant,ipſi ad militiæ cingulum,& dignitatum gradus euehebant. in cæteris artis bellicæ rudes,atq; ignari admodum præ noſtræ ætatis hominibus erant. Ducibus primum domeſticis, deinde externis, nempe prætoribus vſi ſunt, ac poſt aliquot annos vexillum in aciem produxerunt,quod in curru impoſitum,& carrocium appellatum magna religione ad bella miſerunt,magnaq; cura in prælio defendebant. Vrbes arctis ferme murorum ambitibus cingebantur,verum ſuburbiis latius propagabantur.quæ nullis,aut certe tenuibus plerunq; firmata vallis primas hoſtium incurſiones excipiebant.ædes priuatorum vtrobiq; fetme ex ligno erant confectæ, ac propterea incendiis quibuſcunq; obnoxię.turres tantum altiores ex lateribus potentiſſimus ſibi quiſq; ab hoc tempore parare inſtituit maximo futuras aduerſus hoſtes aut externos, aut domeſticos adiumento,nullo præſertim adhuc æneorum tormentorum vſu comperto,quibus nunc firmiſſimę etiam arces haud magno admodum molimine deturbantur.atque hoc maximæ potentię argumento habebatur. Ciuilibus autem,& militaribus honoribus exceptis proximum locum tenebant qui aut equeſtri dignitate ab Imperatoribus honeſtati eſſent,aut de iure reſpondere vtcunque poſſent. Litterarum ea ætate ſtudia ferme nulla,niſi philoſophiæ,ac theologiæ.nam ius ciuile Romanũ vſque ad Lotharium Imperatorem,qui Henricum eſt inſequutus,propè Italiæ fuit incognitũ.& medicorum vſus ſemper fuit maior,quàm dignitas. Poetæ, & oratores ſi qui hoc nomine digni erant,ſibi potius,quàm populo canebant.qui vero cæteris antecedere eloquentiæ laude,ac varia litterarum doctrina putabantur,ij plerique monachi erant. Scholæ quidem publicæ,quę nunc paſſim ad excolenda iuuenum peregrinorum ingenia celebrantur,de quibus affirmari poſſit,nullæ tum fuiſſe produntur. Eccleſiaſticorum honorum

amplitudo

amplitudo maxima erat, præsertim vero episcoporum, quorum & reuerentia summa & ius in ciuitatibus semper fuit amplissimum. episcopis vero abbates proximi incesserunt. Presbyterorum, diaconorúmve Cardinalium antiquissima Romæ dignitas non dum tantis, quantis postea fuit, aut ad opes, aut ad decus speciemq; præsidiis erat instructa. Monachi Benedictini, & Canonici Augustiniani præcipue nominabantur. Clerici antiqua, vt post apparebit, disciplina soluta, minore, quàm tanto debetur ordini, apud homines habebantur honore. Ex quibus omnibus intelligi potest, vniuersam ab hoc tempore Italiam renouatam, atq; aliam prope in omni institutorum genere esse factam. Verum ad historiam reuertamur.

OTHO II. REX, ET IMPERATOR XXXVII.

MORTVO Othone Magno Otho filius rex iterum à principibus, & populis acclamatus Imperium inde, quod cum patre gesserat, solus exercuit. ac populis, & principib. exposcentibus patris confirmare beneficia instituit. In primis autem Vitali patriarchæ priuilegium de præstantia, atq; immunitate Gradensis Ecclesiæ ratum effectum. Eo inde Germanicis, & Francicis bellis, quæ alienissimo tempore exarserunt, implicito, ac regiorum armorum terrore procul amoto Italici integræ parandæ libertatis auidi palam grandiores, atque acriores sibi spiritus asciuerunt. Nam & varias in populis seditiones excire, & multiplices in prouinciis tumultus conflare, & passim consulatus in ciuitatibus instituere, & priuatas turres in vrbibus ædificare cœperunt. In primis autem Romæ aperte de antiqua recuperanda libertate tumultuatum. Hunc tumultum Cincius ciuis Ro. exciuit. Hic quod teneri Ioanne sedente Othonis senis metu nequiuerat, id se eicturum Benedicto Ecclesiam, Othone adolescente regnum obtinente, ratus negotium ingens maiore animo, quàm consilio iniit. ac sequenti anno Benedictum iura Imperij, atque Ecclesiæ retinentem nactus arripuit, atque in vincula traditum misere mori coegit. Renouata inde vetere in pontificiis comitiis ambitione Romani, neglecto proximo Leonis decreto, pontifices, quos libido tulit, rursus sine Imperatoris auctoritate creant. Itaque mortuo Benedicto Donus secundus, & mox post Donum Bonifacius VII. Ferrucij ciuis Romani filius, corruptis comitiis est illatus. Quod cum factio Thusculanorum Comitum æquo animo ferre non posset, in eum concordibus animis conspirauit, atque ipsum omnibus afflictare modis instituit. Quorum conatibus cum par ad resistendum non esset, post mensem basilica Vaticana pretiosis rebus omnibus spoliata profugit. Quo facto Comites Thusculani Benedictum VII. Alberici quondam consulis nepotem, intruserunt. vt Petrus Damiani est auctor. Hic domestica factionis, & externa Othonis amici potentia fultus multis ex aduersariis in vincula coniectis tumultum ingrauescentem leniuit. Postero anno Bononienses orientibus in vrbe seditionibus turres priuatas condere, Vrbeuetani consules creare cœpere. Mediolani Arnulfus archiepiscopus mortuus. populus Gothifredum ecclesiæ subdiaconum, licet ipsi vehementer infensus, Othoni gratificatus accepit. Proximo Veneti nimia Petri Candiani Ducis sæuitie exacerbati coniuratione facta Prætorium inuaserunt, &, cum irrumpere non possent, ignem in proximam domum, quæ Petri Vrseoli erat, ipsomet auctore, iniecerunt. quo non solum Prætorium, sed etiam ædes S. Marci adnexa, & pleraq; circumiecta ædificia conflagrarunt. Ita Dux caloris, fumiq́ue vapore fauces ad interitum comprimente compulsus ad ianuas ędis euadendi studio venit, verum ab occurrentibus coniuraris repulsus ibi vnà cum Petro filio inimica satellitis manu percussus interiit. ac statim Petrus Vrseolus, licet reluctans, pridie Idus Augusti suffectus. Ab eo subito Prætoriũ cum templo refectum. Vitalis patriarcha ad Othonem profectus Venetos de cæde patris sui perpetrata accusauit. & Valdrada ipsius Ducis vxor, quæ Sigeberti marchionis filia erat, eadem ad Adeleidem Augustam Placentiam progressa expostulauit. Dux nuncio Placentiam misso mulierem placauit, ac fœdus cum Iustinopolitanis, cuius tabulæ publico absumptæ incendio fuerant, renouauit. Sequenti anno Ioanne Imperatore in Oriẽte mortuo filij Basilius, & Constantinus Imperium tenuerunt. Varinus abbas ex Aquitania Venetias ad corpus S. Marci venerandum profectus, Petro Duci, vt honore, ac rebus

974. 975. 976. 977.

omnibus se abdicaret humanis, suasit. cui ille actarum rerum aduersus Candianum pœnitentia tactus, se compositis Venetorum rebus omnino obtemperaturum respondit. Itaque proximo, cum ille Venetias reuertisset, nocte, quæ Kalendas Septembris præcessit, domo clam egressus comitem se illi ad monasticam vitam agendam adiunxit, & Ioanne Gradonico, ac Ioanne Mauroceno Venetis, & Romualdo, ac Marino Rauennatibus sociis sumptis cum eo in Franciam sese ad monasterium contulit. Qua re animaduersa Veneti Vitalem Candianum fratrem Ducis interfecti suffecerunt, & Vitalis patriarcha, qui Veronæ exul agebat, domum repetiit, ac iussu Ducis in Germaniam profectus
978. Othonem Venetis propter necem patris offensum reconciliauit. Postero vero, Vitalis Dux Petri Vrseoli exemplum sequutus magistratum deposuit, ac religionis studio monachum induit. In eius locum Tribunus Memmus est substitutus. Dum autem Italia variis per absentiam regis seditionum fluctibus agitatur, repente extrinsecus ingens bellum est ortum. Quippe Basilius, & Cõstantinus Imperatores turpe rati, se vetere tot annorum Apuliæ, Calabriæque fuisse possessione deiectos, Sarracenis, quos nuper Creta exegerant, magna mercede conductis Italiam inuaserunt, & Barrio, ac Matera vrbibus expugnatis Apuliam primum, deinde nemine prohibente Calabriam receperunt, arma lõgius etiam promoturi, nisi vis maior aliqua obstitisset. Iam pridẽ cupiebat Otho regnũ à patre partum, atq; ordinatum, sed Italicorum temeritate turbatum inuisere. verũ grauibus Transalpinorum bellis assidue occupatus ei seruire officio nunquam potuerat. Nunc vero duabus prouinciis non tam inutiliter, quam turpiter amissis vehementius irritatus protinus in Italiam sibi traiiciendum esse constituit. Itaque, rebus Germanicis in
979. præsens vtcunq; compositis, ingentes peditatus, equitatusq; copias contrahit, ac sequenti anno, qui fuit nongentesimus octogesimus, secum Theophaniam Augustam, ac principes, episcopos, abbatesq;, vt assolebat, plurimos habens transmisit. Veronam delatus, cum fœdus Venetum rescindere vellet, tamen à legatis Ducis rogatus abstinuit. Inde Placentiam XVII. Kal. Septembris progressus solemnem apud Roncalias procerum, ac ciuitatum Italicarum conuentum habuit. Ibi & ius populis dictum, & quæstiones de seditionum auctoribus habitæ, & nouis feudorum titulis aliquot insigniti. Præter cæteros Lanfrãcus Brancifortius Placentinus castro Vicoiustino donatus, & Tedaldus Athonis
980. filius marchio Mantuæ institutus. Vnde ille nobile pòst monasterium D. Benedicto in agro Mantuano inter Padum, & Larionem extruxit, atq; opimis multis possessionibus honestauit. Profectus inde Romam, atq; ab omnibus, sed præsertim à pontifice, & parte eius ingenti animorum alacritate receptus, ibi Lamberto auctore, Natalicia celebrauit.
981. Cæterum Italicarum defectionum memor rem impunitam patris exemplo doctus dimittere noluit. Itaq; vltionis auidus consilium crudelius, quàm vtilius, ad memoriã certe posteritatis insigne raro, aut potius singulari crudelis Imperij, atq; impotentis exẽplo cepit. Quippe magnifico in primis parato in Vaticano conuiuio principes, ac legatos ciuitatum omnes, qui celebrandi aduentus sui gratia Romam de more conuenerant, aut iussi ab eo aderant, inuitauit. Vbi vero cuncti ordine accubuerunt, præconis voce, ne quis ad ea, quę audiret, viderétve aut vocem misisse, aut sede sua mouisse vellet, pœna capitis indicta denunciatum. ac statim conuiuę omnes intromissis armatorum cateruis ex composito circunuenti. Trepidantibus ad tale spectaculum singulis deinceps nomina eorum, qui aut seditionem, aut tumultum conflarant, recitata, ac tristibus de illis pronunciatis sententiis inspectantibus cæteris vltimum supplicium sumptum. In reliquis conuiuium mira comitate, ac liberali inuitatione concelebratum. Ex eo inde Othoni cognomen Sanguinarij inditum. Interea magnæ ex Frãcia, Germania, Thuscia, Lombardiaq; copiæ accitæ aduenerant. Quibus ad Romanas legiones adiunctis vrbe egressus Neapolim, & Beneuentum accessit, atq; ibi firma alia Beneuentanorum, Capuanorum, Neapolitanorum, & Salerniranorum manu assumpta graue cum Græcis, & Sarracenis in Apu-
982. lia bellum iniuit. ac multas res prospere gessit. Insequenti vero anno Tarento digressus, ad quod XVII. Kal. Aprilis castra habuit, ad oppidum Calabrię processit nomine Basentellum. Ibi ardentibus pugnandi cupiditate militum animis Idibus Iuliis cum occurrentibus Græcis, & Sarracenis atrox prælium est commissum. Romani, & Beneuentani, vbi certamen de summa rerum imminere viderunt, statim hominis crudelitatis memores a signis recesserunt, atq; Othonem valido præsidio nec opinantem nudarunt. Ita exercitus

ercitus eius ancipiti terrore perculsus instantibus hostibus facile non solum fusus, fugatusque, sed etiam fœdissima strage concisus est. Landulfus,& Atenulfus Capuæ Principes (nam Pandulfus pater veniente in Campaniam Othone perierat.) Otho Dux, Henricus episcopus Augustanus,& Vernerus abbas Fuldensis cum aliis Principibus, episcopis,& abbatibus plurimis in acie ceciderunt. Otho ex prælio trepidus vix incolumis ad mare profugit.&, cum se nauiculæ commisisset, metu piratarum in mare exiliens natatu sibi consuluit. Addit Sigebertus, ipsum, cum natando euadere vellet, à prædonibus, qui nam esset, ignorantibus captum, Theophaniam vero vxorem,& Theodericum episcopum Metensem, qui Rossani confederant, prælij exitum expectantes, simul Othonem captum à piratis audiuerunt, ingentem ad eos pecuniam redimendi caussa misisse. Cui dum illi auidius inhiantes Othonem parum attente obseruarent, ipsum perniciissimo equo oblato ex eorum conspectu repente abreptum. Cæterum satis inter omnes cõstat, hanc cladem tantam fuisse, vt, si Græci protinus inde Romam exercitum adduxissent, ipsam haud magno admodum negocio in potestatem fuerint adducturi. Apuliam,& Calabriam receptas Græci sæuiore post imperio, nouo Catapani magistratu imposito, habuerunt. Otho Capuam reuersus Aloaræ Landulfi vxori,& Landenulfo filio principatum confirmauit. ac reliquum anni recolligendis copiarum suarum reliquiis ttadidit. Nec magis Græcis, aut Sarracenis hostibus, quàm aut Romanis, aut Beneuentanis amicis iratus sequenti anno de improuiso Beneuentum inuasit, atque oppidum captum ad 983.
vindicandam oppidanorum perfidiam hostiliter diruit,&, vt maiorem eis dolorem inureret, ossa etiam S. Bartholomæi apostoli, quæ illi præcipua veneratione colebant, inde extulit. Ea Romam traducta, vt inde in Germaniã transferrentur, Tiberis in insula Lycaonia collocata. In Lombardiam inde belli aduersus Græcos reparandi caussa recessum. Tribunus Dux Venetorum Ioanni Mauroceno monacho quondam generó suo ædem S. Georgij è regione Prætorij sitam dedit, monachis disciplinam S. Benedicti seruantibus incolendam. Otho Veronæ agens à Caloprinis ciuibus Venetis priuatam vlciscì iniuriam cupientibus ad bellum Venetis faciendum impulsus, ne quis eis aliquid cibariorum suppeditaret, edixit. Venetis statim necessariarũ ad victum inopia rerum oppressis oppidani capitis Aggeris defecerunt. Dux seditiosorum ædibus disturbatis vxores,& liberos eorum custodiæ tradidit. Otho inde Verona Rauennam,& Rauenna Romam reuersus non multo post VIII. Idus Decembris tristi animi ægritudine tabefactus interiit. Corpus in vestibulo basilicæ Vaticanæ sepultum adhuc inspicitur. Hunc paterno nomine, quàm proprio vt viuentibus gratiorem, sic apud posteros memoriæ commendatiorem fuisse reperio.

OTHO III. REX, ET IMPERATOR XXXVIII.

POTERO anno nunciata Othonis in Germaniam morte in magna amicorum dis- 984.
sensione aliis aliò inclinantib. Otho filius, Magni nepos, de manu Henrici Othonis mortui patruelis, qui ad regnum aspirabat, extorquetur, atque annos natus XVIII. rex Germaniæ à regni proceribus declaratur. Interim vero dum ille simul ætatis infirmitate prę peditur, simul tumultibus Germanię sedandis occupatur, variis Italia deintegro seditionum tempestatibus æstuauit. In primis autem Romæ,& Mediolani sacrorum comitiorum caussa certatum. Rauennæ Ioannes XII. archiepiscopus factus. Romæ Benedicto pontifice mortuo Petrus episcopus Papiensis est subrogatus, qui Ioannis XIIII. nomen accepit. Hoc vbi Bonifacius comperit, iampridem à Thusculanis Comitibus sacerdotio pulsus, ira fremens, Constantinopoli, quo confugerat, Romam rediit, ac pecunia ingenti, quam ex rebus sacris diuenditis redegerat, multis ad suas partes attractis Ioannem ipsum corripuit, atque in custodiam tradidit,&, cum is siue morbo, siue fame confectus post menses octo, quàm inierat, obiisset, ipse vacuam sedem iniuit. neque ita multo post 985.
ipse quoque repentina morte oppressus interiit. Bonifacio mortuo Ioannes XV. Leo- 986.
nis presbyteri filius,& post quattuor menses Ioannes XVI. ciuis item Romanus pontifices substituti. Sequenti anno Stephanus Caloprinus Adelaidem Augustam Papiæ a- 987.
diit, atque eius beneficio reditum in patriam impetrauit. Eo vero paullo pòst vita fun-

988. cto socij eius Venetias redierunt. Triennio interiecto Mediolani seditio ingens exarsit,
989. quæ nouam reip. mutationem induxit. Quippe anno nongentesimo Bo-
990. nicius Dux Gothifredo archiepiscopo mortuo ab Othone dignitatem eam Landulfo filio suo impetrauit, populo vero Landulfum repudiante, atque armis ab Episcopij aditu repellente ipsum tueri commissis certaminibus in vrbe non dubitauit. in quibus cum alij præclari viri, tum Tatius vir potentissimus cecidit. quo facto Bonicius ipse in lectulo ipso furtim à Mantegatio Tatij familiari confossus. Landulfum inde, cum Ducis præfecturam mandare fratri suo natu maximo vellet, populus ira percitus vrbe cum fautorib. eius exegit, ac Ducis magistratum abrogauit. consulesq; qui regerent ciuitatem, more iam in Italia instituto, creauit. Atque hæc prima seditio ciuitatem Mediolanensem in duas partes distraxit, nobilitatem, & plebem. quo veneno semel infecta nunquam postea plane conualuit. Postero anno in Campania Landenulfus Princeps, cum post matrem Aloaram menses quattuor Capuæ rerum esset potitus, ab perfidis ciuibus in æde S. Marcelli crudeliter occisus est, ad quam quinta feria paschatis ex vetere principũ more processerat. Laidulfus frater eius principatum excepit. Cuius mortis vlciscendę caussa Transmundus Comes Teatinus affinis eius cum Rainaldo, & Oderisio Marsorũ Comitibus exercitum contraxit, & Capua per x v. dies obsessa late omnia peruastauit. Se-
991. quenti vero anno Hugo, Sigeberti marchionis Atestini filius, ab Othone missus eandem obsidionem continuauit, quousque cędis auctores in potestatem redegit, quorum alios de furca suspendit, reliquos variis cruciatibus interemit. Legitur diploma Adeleidæ Augustæ auiæ rogatu concessum x i i i i. Kal. Augusti, Indictione v. Anno d c c c c x c i i. Othonis regnantis anno nono datum. *Ne in riparum legibus, & transitibus aliquid noui statueretur. vt serui capti redderentur. vt bona ecclesiæ Gradensis, & aliarum, itemq; monasteriorum posita in Regno, atque illis in vrbibus, castris, montibus, campis, nemoribus, aquis, aquarum ductibus, molendinis, piscationibus, & venationibus à Venetis ante triginta annos possessa quiete tenerent, & amissa recuperarent. vt nullus princeps aliquem Venetorum coercere, aut fodrum exigere, aut banno mulctare posset. Lauretum, quousque aqua salsa pertineret, in eorum potestate maneret.*
992. Idem Dux Gradensis vrbis mœnia, & templa, & Prætorium instaurauit. Proximo, Cre-
993. scens Nomentanus Romæ ingenti fauore populi consulatum adeptus nouam aliam, eamque pernicioſiorem seditionem exciuit. Hic, vt erat altissimo animo præditus, non modo veterem ciuitati libertatem recuperare, sed etiam Imperij titulum sibi asciscere gestiebat, ægre admodum ferens, eum iure quasi hæreditario ad exteros esse trãslatum. Nam quam diu stirps Caroli Magni superstes fuit, Francos in possessione fuisse, illa extincta, cum Italici auitam renouare dignitatem vellent, tamen intestinis odiis, ciuilibusque discordiis proposito excidisse. Ita rem ad Othonem Germanum hominem deuolutam, ab Othone filium ad tantum fastigium ipso pontifice colendo esse profectum. quo mortuo nepotem eò domesticæ vsurpatione potentiæ potius, quàm iure aliquo aspirare. agendum igitur, atque obuiam eundum esse, omniq; ope nitendum, vt vnde emanauit, eò tandem aliquando Imperium redeat. His vocibus populus Rom. instinctus opem illi suam ad tantum decus recuperandum polliceri, atque eum, vt in bene cœpto perseueraret, hortari. Petenti inde à pontifice, vt & ipse consilia sua adiuuaret, Ioannes siue reip. si-
994. ue Othonis caritate impulsus se facturum negauit. Qua re iratus Crescẽs ipsum sequenti anno ex vrbe depulit, ac Romam, & propinqua aliquot Romæ oppida sub ditionem suam adduxit. Ioannes in proximam Etruriæ, quæ pontificiæ ditionis erat, regionẽ cum se recepisset, quòd par ad vim neq; faciendam, neq; propulsandã esset, continuo Othonem de nouis Crescentis consiliis, deq; toto statu Ecclesiæ fecit certiorem, orans, vt sibi ad ecclesiam, patriamq; recuperandam adesset. Sub idem etiam tempus Landulfus archiepiscopus Mediolano eiectus cum comparato exercitu in aciem cum Mediolanensibus descendisset, ac magno prælio in campo Carbonariæ superatus esset, & ipse ad Othonem opportune, auxilium imploratum accurrit. Ita Otho simul pontificis, atque archiepiscopi voluntate commotus, simul vt regni, Imperiiq; insignia, quæ illi pollicebantur, patrio, auitoq; more susciperet, ac regnum sæuis seditionũ procellis agitatum aut iure dicundo, aut bello gerendo componeret, expeditionem in Italiam adornauit. ac proximo, Moguntia digressus tum ingenti exercitu Alpes emensus Veronã accessit, vbi Pe-
995. trum Vrseolum à patre Duce obuiã sibi missum in chrismatis sacramẽto susceperit, ac pro

Petro

Petro nominari Othonem iussit. Inde aduersus Mediolanenses progressus vrbem valida armatorum corona circundatam diligenter instituit obsidere. Non erat dubiũ, quin, si pergeret, breui eam expugnaturus esset. Id quod, cum quanto patriæ suo detrimento euenturum esset, Landulfus præsens videret, statuit, inconsulto Othone pacem cum ciuitate componere. Itaque primores aduersæ partis ad se aliquot accersiuit, & ingentibus, vt se in vrbem reciperent, promissis oneratos illexit, atque ita obsidioni finem impo suit. Inde in vrbem ingressus Othonem regio diademate decorauit. Aduentu Othonis in Italiam cognito Crescens rebus diffisus suis Ioannem per affines, & propinquos eius sibi reconciliauit, & in vrbem ex Thuscia reuocatum ipse cum senatu omnibus honoribus ad pedes eius prouolutus excoluit. Otho re Mediolanensi composita Rauennam versus mouit, ac Ioannem pontificem mortuum audiens ibi vsurpato iure Brunonem Saxonem propinquum suum ex comitatu suo presbyterum XVI. Kal. Iulij pontificem declarauit, ac Romam consecrandum misit. Is Gregorius V. vocatus. Quinetiam Classensem abbatiam ordinare cupiens optionem monachis fecit, vt quem vellent, abbatẽ eligerent. illi Romualdum legerunt. is tum in Pereo insula XII. millibus passuum à Rauenna distanti vitam solitariam breui in cellula traducebat. Otho diffidens sanctum virum ad regiam aulam per nuncium euocatum, ad se venturum, ipse ad cellam eius sole iam occidente processit, & comiter ab eo receptus per noctem cum eo mansit, mane vero secum in vrbẽ ductum, vt monachos Classenses abbas regeret, exorauit. Interim Landulfus soluendæ fidei gratia prædia, ac dignitates ecclesiasticas possessoribus omnes ademit, atque iis, per quos restitutus erat, distribuit. ac noua ecclesiastici feudi ratione inita in plebibus, castris, & tribubus vrbis locauit. eosque & ipse capitaneos appellauit. quam rem ægre ferentibus cæteris, ac mortem ei propterea comminantibus eò confugit, vt capitaneos partem dignitatum cum iis communicare præceperit. ex quibus qui acceperunt, ij capitaneorum valuasores dicti sunt. reliqui inde, qui artes, opificiáve tractarunt, nouo se Credentiæ nomine appellarunt. ex tribus autem fratribus maximum natu Capitaneum Carcani fecit, minorem Pirouani, minimum Meregnani; vnde nobiles horum nomine familiæ dimanarunt. vt autem detrimenta ecclesiæ resarciret, monasteriũ extra vrbem D. Celso martyri constructit, ac prædiis amplissimis auxit. Gregorius pontifex proximo Ianuario, anno adhuc pontificatus sui primo bona omnia, quæ à superioribus pontificibus concessa Ecclesiæ Rauennati fuerant, Ioanni archiepiscopo confirmauit, sanciens, ne de aliquo clerico Rauennati per omnem Æmiliam, & Pentapolim portorium aliquod exigeretur. In Campania Landulfum Principẽ Capuani post quattuor menses crudeliter, vt supra diximus, trucidarant, ac fratrem eius Laidulfum, qui in eum conspirasse dicebatur, suffecerant. Hanc rem animaduersione dignam Otho existimãs Laidulfum de principatu deiecit, & trans Alpes relegauit. atq; Aidemario cuidam Capuano, quem secum à puero educatum vnice diligebat, quemq; paullo ante marchionẽ fecerat, Capuanum principatum attribuit. Rauenna inde decedens Romam venit, & coronam Imperatoriam magna pompa V. Idus Maij, qui dies erat Pentecostes, à Gregorio vnà cum Maria coniuge sumpsit. ac rebus Romanis ordinatis in Lombardiam recessit. Ibi Ioanni archiepiscopo Rauennati mortuo Gerebertus archiepiscopus Remensis est substitutus. Eo inde in agro Mutinensi agente res exempli memorabilis incidit. Maria Augusta Comitem Mutinensem in amorem pellicere sui conata, postquam libidini reluctari suæ vidit, ira furens se ab illo de stupro tentatam apud Othonem insimulauit. Eius rei admonitus Comes totam, vt erat, coniugi suæ mulieri prudentissimæ patefecit. se citius millies moriturum, quàm tantum Imperatoris dedecus palam facturum. proinde ipsam precibus omnibus obtestari, vt forti, atque imperterrito animo apud eum mortui innocentiam sui purgaret. Neque ita multo post Comes irati, & creduli Imperatoris iudicio condemnatus pœnas capite dedit. Conuentu inde populis ad Roncalias instituto, quo die ius viduis dicebatur, mulier processit, atque ex lege Imperatorem ipsum ad supplicium, quòd maritum suum iniuste necasset, postulauit. Qua voce audita mirabundus Otho, At tu, quónam pacto, inquit, viri tui, quam iactas innocentiam comprobabis? Cui illa, Candenti lamina, inquit. atque mox inspectantibus omnibus ferrum ignitum iussu Othonis allatum sine vlla offensione prehendit. Ea re Otho confusus, se quidem pœna dignum esse dicere, verum ad eam subeundam spatium postulare. Tum mu-

996.

lier tribus vadimoniis dilatis, Atqui, inquit, ego ſupplicio reginę contenta ſum, cuius nefaria calumnia maritus eſt meus oppreſſus. Otho muliere collaudata reginam igne cremari iuſſit, mulierem vero propter dilata ſibi vadimonia quattuor in Etruria caſtris donauit. Huius iudicij Gothifredus eſt auctor. Eodem etiam tempore Placentinis ius publicæ ſcholæ, vt ipſi produnt, indultum. Conuentu perfecto inde in Germaniam tranſitum. Eodem anno Ioannes Eccleſiæ Mutinenſis epiſcopus ſuburbanam ædem ſancti Petri paullo ante refectam monachis, populo ipſo probante, conceſſit. id monaſterium inſignibus ſubinde ipſorum epiſcoporum muneribus auctum, atq; amplis pontificum, Imperatorumque conceſſionibus honeſtatum hodie præcipuo noſtræ ciuitatis eſt ornamento. Nondum in Germaniam Otho peruenerat, cum Creſcens vetere dominandi libidine ſtimulatus Gregorium pōtificem acerbe incœpit exagitare. cuius vim cum Gregorius ſuſtinere nequiret, vrbe egreſſus Ioannis exemplo in Etruriam ſe recepit. Gerebat eo tempore Placentiæ epiſcopatum Ioannes quidam Conſtantinopolitanus, qui litterarum ne ſcientia, qua excellebat, an pecuniæ magnitudine, qua cæteros ſuperabat, inflatus vſque eò arrogantia fuerat prolapſus, vt ſemetipſum vltro archiepiſcopum appellaret. Hunc igitur virum Romani nacti auctore Creſcente pontificem aduerſus Gregorium declararunt, credo Gregorium criminati, quòd ab vno Othone ſine populi ſuffragiis eſſet intruſus, nec liberis ſane comitiis deſignatus. Qua re cognita Gregorius in Germaniam iniuriam deploratum, opemq; affectis rebus ſuis petitum conceſſit. Id vbi Creſcens accepit, nihil de cōtumacia ſua remiſit, verum quaſi certum Othonis bellum haberet, vrbis mœnia firmare, arcemq; ad Tiberim variis munire operibus cœpit. Hæc olim Moles Hadriani dicta pòſt per multos annos arx Creſcētis eſt appellata. Otho Gre-
997. gorij precibus obſequutus poſtero anno cum firmiſſimo omnis copiarum generis robore rediit in Italiam. Aprili menſe Rauennæ fuit, atque ibi marchionis Montis ferrati filios Cæuæ, Salutiarum, Boſchi, Ponzoni, Carecti, & Buſchæ marchiones effecit. & Malamteſtam quendam, Germanum nonnulli fuiſſe perhibent, feudis aliquot in Romaniola honeſtauit. à quo nobilis Malateſtarum familia in hunc vſque diem eſt in ea prouincia propagata. & menſe Maio cōuentui interfuit, quem Gerebertus archiepiſcopus ſuis aduocatis epiſcopis ad res Rauennatis eccleſiæ conſtituendas habebat. Inde exercitu Romam adducto ciuibus parere recuſantibus vrbem obſidione circundedit. Aliquandiu acriter reſtitere Romani, quippe à Ioanne, atq; Creſcente magnorum ſpe præmiorum inflati. ad extremum ſumma rerum omnium, qualis in obſeſſis plerunque vrbibus ſolet, inopia conflictati, Creſcente in arcem refugiente, iram in Ioannem verterunt. captum ſcilicet oculis erutis, atque auribus, & naſo præciſis aſino præpoſtere impoſitum per frequentia vrbis loca circunduxerunt. vt Petrus Damiani ſcripſit, homo his temporibus proximus. inde pace ab Othone impetrata vltro portas ei patefecerunt. Otho ingreſſus Gregorium decimo, poſtquam exactus fuerat, menſe ſedi reſtituit, atque inde arcem obſedit. Quæ cum in longum obſidio traheretur, Creſcenti, ſi ſe dederet, ſpem haud dubiam veniæ fecit, ac Creſcente conditionem accipiente ſecuritatis ſacramentum per Tamnum hominem ſibi familiariſſimum præſtitit. Egreſſus inde Creſcēs contra fidem datam captus, ac maieſtatis damnatus cum duodecim aliis fœdiſſimo ſuſpendij ſupplicio eſt affectus. quæ res maximam clariſſimo Othonis nomini perfidiæ notam inuſſit. Alij Ioannem cum Creſcente captum tradiderunt, atque luminibus orbatum in Germaniam fuiſſe in exilium miſſum. Inclyta per hæc tempora virtus Hugonis marchionis Ateſtis, qui patri Sigeberto ſucceſſerat, fuit. perq; eum, vt ſuperioribus annis in Campania, ſic hoc apud Romam multa egregie geſta. Monaſterium etiam Pompoſiæ ad Padum clarum pietatis eius eſt monumentū. Otho inde rebus Romanis compoſitis aduerſus Tiburtes contendit, qui Mazolinum nobilem ipſius ducem occiderāt, atque à mœnibus armis repulſus oppido obſidionem admouit. Eo vero in eam vnā curam intento Romualdus abbas Claſſenſis acceſſit, atque abbatiam in ipſius & Rauennatis antiſtitis conſpectu, reddita virga, dimiſit. Eius rogatu Otho pacem Tiburtibus dedit ea lege, vt ad honorem regis murorum partem diruerent, obſides darent, & ducis interfectorem dederēt. Tamnus vero ab eo de periurio, perfidiaq; aduerſus Creſcentem increpitus cò pœnitentia eſt deductus, vt humanis rebus ſe abdicarit, atq; Romualdum, & Bonifacium, qui poſt in Boemia ſacro martyrio eſt affectus, Caſſinum religionis gratia

gratia adeuntes sit prosequutus. Eodem anno Ioānes patriarcha Aquileiensis est factus. Quin & Petrus Vrseolus Dux Venetorum classem in Istriam, & Dalmatiam comparauit, à populis, vt se à Coruatis, & Narentanis defenderet, accersitus, domoq; in die Ascēsionis profectus, victis hostibus totam Istriam, & Dalmatiam sacramentum sibi dicere iussam ad imperium Venetorum adiunxit, solis ante Iadertinis ditioni eorum subiectis. Vnde re bene gesta domum reuersus Dux non solum Venetiarum, sed etiam Dalmatiæ est appellatus. His rebus cognitis Otho postero ineunte anno Rauennam, atque inde occulte cum paucis voti soluendi caussa Venetias adiit, & victoriam Duci, amico scilicet homini, gratulatus, comiter apud eum, populo ignorante, diuertit, & filiam eius è sacro fonte suscepit. Eo inde profecto Dux de Imperatoris apud se hospitio populum docuit. Otho inde XIII. Kalend. Februarias Cremonæ fuit, vnde priuilegia dedit. Gregorius XII. Kalen. Martij migrauit è vita. Extat hodie quoque eius cum elogio hoc testante in Vaticano sepulchrum. Prioribus annis gerentem Rhemis archiepiscopatum Arnulfum Hugo rex Franciæ concilio episcoporum Rhemis aduocato exauctorauerat, atq; in eius locum Gerebertum monachum Floriacentem Roberti filij præceptorē substituerat. Qua re comperta Benedictus VII. qui tum pontificatum gerebat, omnes episcopos, qui Arnulfum damnarant, à sacris amouerat, & nouo concilio habito Gerebertum, Arnulfo restituto, depulerat. Hac de caussa Gerebertus ad Othonem profectus ecclesiæ fuerat Rauennati præpositus. erat enim vir philosophiæ, astronomiæ, ac reliquarum liberalium artium studiis insigniter eruditus ea præsertim ætate, qua nullæ, aut raræ admodum eiusmodi fuere litteræ. In hunc igitur post Gregorij propinqui sui mortem oculos Otho conuertit cum doctrinæ laude præstantem, tum de se optime meritū, quippe suum in his ipsis, quibus ille excelluit, disciplinis magistrum. Itaque comitiis habitis eum Kalen. Nouembris pontificem Romanis ipsis approbantibus dedit, & Syluestrum secundum vocauit. Eo petente vetera ab Othone Pipini, Caroli, & Ludouici priuilegia Romanæ Ecclesiæ renouata. Rauennati item ecclesiæ Leo prefectus. Monachis Nonantulanis abbatis honor, quo posteriore regnāte Berengario re ad prepositos translata carere cœperant, redditus. Postero anno Syluester pontifex Vitali patriarchæ Gradensi vetus rescriptum de præstantia ecclesiæ renouauit. Otho Thusciam, & Romaniolam perlustrauit. Si quidem Augusto mense in agro Lucēsi fuit, per Decembrem autem Rauennæ, vbi Leoni antistiti Rauennati veteres ecclesiæ possessiones confirmauit, ac nouas alias addidit. Mediolani Arnulfus secundus ab Arciago archiepiscopus Landulfo suffectus. Sequens inde annus humanæ salutis millesimus multis prodigiis, ac cœlestibus territamentis fuit insignis. Eo anno Otho profectus in Germaniam v. Idus Maij Aquis transegit, vnde etiam diplomata dedit. atq; ossa Caroli Magni, quæ tum populis erant incognita, è tenebris eruit. Syluester autem Vrbeuetum profectus remp. eius ciuitatis multis salutaribus legibus vinxit. & Cæsenam admoto exercitu circumsedit. Leo archiepiscopus Rauennas ecclesiam paralysi repētina correptus deposuit. Fridericus, qui locum eius tenuit, amplas ei ad victū possessiones suppeditauit. Inter hæc Sarraceni magna manu in Campaniam irruperunt, & Capuam eius prouinciæ caput ceperunt. Quod vbi Otho cognouit, tanta celeritate in Italiam sese rettulit, vt VIII. Kal. Aprilis Rauennę constiterit. Inde ad Sarracenos contento cursu profectus non minore felicitate Capuā recepit, quàm virtute hostes è finibus pepulit. Iampridem Romualdus magnam ei religionem iniecerat, quòd Crescentem contra fidem interpositam occidisset. Cuius soluendæ caussa graues etiam eidem functiones iniunxerat. itaque bellica cura perfunctus promissorum memor Cassinum adiit, & duas coronas argenteas S. Benedicto donauit, ac nudis pedibus Garganum montem visitauit præsenti iam multos ante annos archangeli Michaelis numine celebrem. atq; patrio aduersus Beneuentanos odio inflammatus ossa S. Paulini Beneuento sublata detulit Romam. Inde in citeriorem reuersus Italiam VIII. Kal. Decembris Rauennæ peregit, vbi priuilegia nouo antistiti Friderico redintegrauit. Interim Romani nouis miscendis tumultibus Gerebertum infestum habere cœperant. ad quos motus compescendos cum iter pararet, à Romualdo conuenitur, atq; vt piaculi caussa, sicuti sępe hortatus fuerat, monachum induat, admonetur. Tum Otho, Obsequar tibi, inquit, sancte pater, postquā Romanos nouas seditiones cientes domuero, Rauennamq; reuertero. Cui Romualdus, Si Romam iueris, inquit, Rauennam am-

998. 999. 1000. 1001.

1002. plius non videbis. Qua voce haudquaquam exterritus Romam perrexit, vbi Domini Natalicia celebrauit, ac ciuitatem, Ecclesiamq; legibus formare, atque in antiquum statum redigere instituit. Quod inique passi Romani nouam cõiurationem aduersus eum fecerunt, atque armis arreptis aliquot ex militibus eius occisis ipsum in prætorio obsederunt. Quibus Otho cum se opibus parem non esse sentiret, egregia Henrici Ducis Bauariæ, Henrici, de quo diximus, filij, & Hugonis marchionis industria conditionibus simulatis eductus Roma cum pontifice Syluestro decessit, ac Lombardiam versus ire perrexit. Cæterum Crescentis vxor, quæ ipsum spe regnandi ad amorem sui pellexerat, discessu eius dolens venenatum chirothecarum simulatæ amicitiæ munus ad eum misit. quo ille sensim infectus XII. Kal. Februarias apud Paternum ex vaticinio sancti viri extinguitur. Cadauer eius aromatibus refertum, & vestibus regiis ad occultandam mortem ornatum, simulq; ipsa Imperij insignia milites tulerunt, eaq; quamuis infestis Italicorum incursionibus appetiti, acriter armis defensa tuto Augustam vsque specie alacres deportarunt. Fuit Otho bellica virtute auo inferior, religione vero, ac pietate & patre, & auo multo superior. Hæ sunt res domi, foris q; ab Othonibus in Italia gestæ, vt memorabiles, ac præclaræ sic magna ex parte à scriptoribus Germanicis prætermissæ.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Octauus.

HENRICVS I. REX, ET IMPERATOR XXXIX. ET ARDOINVS REX ADVERSVS EVM.

ITALICI, qui illustres duos regni, Imperiiq; titulos ad exteros rursus esse translatos pro insita animi magnitudine acerbe ferebant, vt tribus regnantibus Othonibus multa pro antiquo decore repetendo mouerunt, sic Henrico, Conrado, & Henrico secundo subinde rerum potientibus prorsus nunquam quieuerunt. Cæterum quemadmodum rebus nouis studẽtes ab his quoq;, quos dixi, regibus virtute, opibusq; compressi sint, hoc libro narrare pergemus.

OTHONIS morte comperta pristinus repente de recuperando regno in Lombardia tumultus, ac vetus seditio renouatur. Eius initium ab Ardoino, Dodonis filio, Eporædiensi marchione, profectum est. Is æquum esse existimans, Othone tandem sine filiis, & sine legitimo hærede regni defuncto splendidissimum regiæ dignitatis, atq; Imperatoriæ titulum, quem Germani per annos quadraginta continuata in eadem familia dignitate tenuerunt, denuo ad Italos antiquo hæreditatis iure recidere, omnes Italiæ principes adit, atq; eis auctorem se ad vetus recuperandum decus professus plerosq; in suam sententiam, propriæ laudis dulcedine captos, adducit. Itaq; conuentu super ea re Papiæ antiquo Longobardorum more indicto, frequenti concilio, rex Italiæ vt creetur, omnium consensione decernitur. Nec dubiũ fuit, quin Ardoinus ipse conuentus auctor consentientibus principum suffragiis legeretur, idemq; extemplo regiis insignibus ornaretur. Itaq; Ardoino regnante tabulæ scriptæ Mutinæ adhuc leguntur. Contrà Arnulfus archiepiscopus cum dignitatis, tum animi altitudine nixus insignem sibi iniuriam factam denunciat, quòd iniussu suo rex Italiæ lectus, & coronatus sit, cuius à Carolo Magno ius nulla interruptum iniquitate temporum fuerit. Ob eam rem episcoporum, abbatumq; concilium

concilium Laude conuocat, atque frequenti concione antiquum decretum Diui Gregorij pontificis recitat. in quo diserte scriptum sit, vt vacãte Italiæ regno archiepiscopus Mediolani intra dies quattuordecim suffraganeos suos aduocet, atque ex illorũ sententia regem Italiæ creet. Inde in Ardoinum conuersus neq; recte, neq; ordine fecisse illũ ostendit, qui se inscio cõuentum principum aduocarit, ad eosq; de rege creando retulerit, ac lectus denique contra omnia vetustatis exempla ab alio, quàm à se ipso, regium diadema susceperit. Itaq; videndũ sibi esse, vt ius suum retineat. proinde, si eis videatur, Ardoinum regem vitio factum pronunciare, atque Henricum, Bauariæ Ducem, à Germanis proceribus regem Germaniæ subrogatum, more instituto regẽ Italiæ destinare.
Atque ita sententia eius approbata conuentus dimittitur. His rebus cognitis Ardoinus non minimum perturbatus haudquaquam tamen se deserit, verũ auxilia aduersus Mediolanenses, cæterosq; fautores archiepiscopi belli inferendi causa, si ipse non vltro petatur, conquirit. Cæterum Henricus Dux, vt pater post mortem Othonis secundi regnum inuadere voluit, sic ipse mortuo tertio occupauit. Quippe, cum funeris in comitatu esset, eximiis iniuriis ab Hereberto archiepiscopo Colonienſi, viro summæ auctoritatis, affectus insignia regia ex manibus eius, vt quæ iure ad se hereditario pertinerent, extorsit, ac quibusdam, vt Sigebertus inquit, principibus sibi conciliatis rex Germaniæ lectus sacram à Villigiſo archiepiscopo Moguntino inunctionem accepit. Opportune autem de regno consilia capiebat, cum ab Arnulfo de infestis Ardoini conatibus admonetur. Itaque Ardoino, antequã se confirmare posset, occurrendum existimans, primo 1003.
vere Othonem Ducem aduersus eum in Italiam cum valido exercitu misit. Ea re cognita Ardoinus, qui ingentem ex omni Lombardia Papiæ militum manum coegerat, sine mora sese ad Alpes obiecit, atq; in Campo Fabricæ, auidus certaminis depugnauit. primo æquis vtrinq; viribus magno ardore animorum certatum, postremo Henrici exercitus in fugam acie inclinata coniectus est. Quo audito Henricus transalpinis bellis prægrauantibus Ardoinũ, atque Italiam in præsens omittere est coactus. Per eosdem dies, Friderico Rauẽnate archiepiscopo mortuo, Adelbertus nullis legitimis suffragiis ecclesiam occupauit. & Romæ, Syluestro pontifice vita functo 1111. Idus Maias, vt testatur sepulchrũ eius in Laterano à Sergio pontifice pòst extructũ, locum eius tenuit Ioannes Sicco Romanus, & post menses quinque Ioannes Fasanus item Romanus. quorum ille octauus decimus, hic nonus decimus est vocatus. Ab hoc Senenses in Etruria primum episcopo decorati sunt. Sequenti, Papia vt fortuito, sic miserabili incẽdio prope vniuer- 1004.
sa consumpta vehementius animos omnium, ac pectora concussisset, nisi inaudita frugum omnium consequuta penuria suas res quenque respicere coegisset. In Campania terræmotus per dies quindecim ita sæuiit, vt præter cætera multis in locis ædem Cassinatem decusserit. Per hoc tempus tres populi parum adhuc in Italia aut rebus gestis, aut principum beneficiis ad memoriam hominum celebrati præclaris rebus gerendis vniuersæ oculos in se Italiæ conuerterunt, Genuenses, Pisani, & Florentini. Genuam Ligures, Pisas Græci, Florentiam Romani condiderant. Pisanorum autem apud veteres multo est fama illustrior. Genua oppidi, Pisæ, & Florentia coloniæ nomen tulerunt. verum Pisæ ciuium Romanorum, Florentia militaris deducta est, & quidem illa florente populo, hæc triumuiris summam rerum tenentibus. Cunctæ autem diras superioribus barbarorum irruptionibus calamitates, ærumnasq; perpessæ tenues admodum opes vsque ad ipsum Germanorum Imperium habuerunt. Hoc autem tempore Genuenses, & Pisani ad inferum mare locati, exemplo Venetorum, qui superum incolebant, rem tractare naualem nõ mercaturæ solum, vt antè, sed etiam rei militaris causa cœperunt. occasionem autem dedere Sarraceni, qui piraticam exercendo nauigationem Italiæ prope omnem ademerant, & proximis insulis occupatis Liguriæ, atq; Etruriæ oræ in dies impotentius insultabãt. Itaq; dum prædones insectari, & Sarracenos partis pellere sedibus contenderunt, breui patientibus ipsis regibus, atq; annuente pontifice tantũ sibi potentiæ pepererunt, vt nomen suum extra Europæ fines, ne dum ipsius Italiæ propagarint. Florentini vero cum se terrestribus quærendis opibus dedidissent, vt qui interiora Etruriæ colerent, primum Fæsulanos capiti suo in colle imminentes tollere studuerunt, deinde cum vicinis bella serere nunquam destiterunt. Cæterum Pisanorum, & Genuensium potentiæ comparandę primordia fuere Sardinia, & Corsica, quas à Sarracenis iam

inde à Caroli Magni temporibus occupatas cum pontifex Romanus acerbissime ferret, proposito diplomate indulserat, vt qui eas occupasset, sibi haberet, dummodo Christianos sæuo Sarracenorum imperio liberasset. Quo edicto incitati Pisani Sardiniam, Ge-
1005. nuenses Corsicam inuaserunt, aut sequenti anno, aut certe sub hoc tempus. nam ne ipsi quidem annos harum rerum habent ad liquidum exploratos. Sardiniam rex Musactus habebat. Hunc igitur Pisani insula deturbare, sed inani incœpto conati sunt. Dum autem ipsi cum vniuerso iuuentutis robore domo absunt, Lucenses, qui nouas cũ eis contraxerant simultates, occasione allecti, tumultuaria manu vrbe exierũt, atque oppidum eis Valdeserchium ademerunt. verum iratis repetentibus domum Pisanis mox vsque ad Ripamfractam compulsi, fugatique breui pœnas dederunt. Eodem anno Sarracenis in Apulia Barrium obsidẽtibus Petrus Dux Venetiarum classem eò adduxit, ac cibaria, quorum premi ciuitas angustiis cœperat, importauit, ac Gregorio Catapano magna ad pellendos inde Sarracenos, & liberandum Barrium adiumenta subministrauit. Proxi-
1006. mo, rei frumentariæ inopiam grauis vsque adeo pestilentia in Lombardia excepit, vt sepeliendi tædio affecti adhuc spiritum ducentes obruerentur cum mortuis. eo quoq; tempore Synesij, & Theopontij martyrũ corpora, in æde Nonantulana recondita Mutinensis, ac Bononiensis populi precibus per vtriusque ciuitatis agros, atque castra pie à monachis circumlata salutem ægris corporibus attulerunt. Eodem etiam anno Pisani propriarum virium fiducia elati Rhegium, quod à Sarracenis item obtinebatur, classem in Calabriam adduxerunt, idque acri obsidione cinxerunt. Qua re animaduersa Musactus acceptæ iniuriæ memor è Sardinia cum classe euectus Pisas accessit, easque inermi multitudine ad colles refugiente repente captas incendit. Eo nuncio accepto Pisani Rhegij obsidione relicta domum repetere contenderunt, ac recuperata in festo S. Sixti patria ædificia, vt in præsens licuit, restituere institerunt. In Germania Henricus, Boleslao Sclauorum rege deleto, voti compos Bambergæ episcopium cum basilica condidit, eamque eximiis prædiis honestatam D. Georgij nomini dedicauit. in eadem etiam vrbe cœnobia duo magnifica in primis extruxit. quorum vnum S. Stephano dicatum Canonicis Augustinianis attribuit, alterum sub nomine S. Michaelis monachis Benedicti-
1007. nis indulsit. Insequenti, Tedaldus marchio relictis filiis Bonifacio, & Conrado decessit, Henrico bellum cum Balduino Comite Flandriæ administrante. ex his Bonifacius tantas in Italia opes habuit, vt omnium principum Italicorum fuerit longe illa tempestate clarissimus. Fuit Canussij Comes, Parmæ, Mantuæ, & Ferrarię marchio, & Dux Tuscię perinde ac pater eius Tedaldus. siquidem & is Ducis titulum gessit. Pater fuit Comitis Mathildis, quæ hereditatem omnem eius adiuit. In quibus illud animaduersione dignum, cum horum etiam temporum cõsuetudo ferret, vt omnes ederent, qua quisque lege viuere vellent, Romana, Longobarda, an Salica, Bonifacium Longobardam esse professum, Mathildem vero Salicam. quod ex eorum tabulis, quæ plurimæ in ecclesia Mutinæ asseruantur, cognoscitur. Quod in patre, & filio, non idem in viro, & coniuge obseruatum. vnde in eodem tabulario per hæc tempora sic scriptum inuenitur. *Maria, quæ professa sum lege viuere Romana, sed nunc pro ipso viro meo lege Longobardorum viuere*
1008. *videor, qui professus est ex natione sua lege viuere Longobardorum.* Postero, Burcardus ecclesiã Vormacien sem accepit. cuius idcirco mentio est illata, quòd is est, qui volumen Decretorum confecit, vnde nonnulla sunt etiam huic contexendæ historiæ subsidia con-
1009. quisita. Proximo, Ioannes pontifex moriens Sergium quartum successorem est nactus. Per hoc tempus Romualdus eremitica studia persequutus in agro Arretino consedit, ac cuiusdam casam Maldi in eremo incoluit. vnde Camaldulensis monachorum congre-
1010. gatio ab eo instituta manauit. Sergius Vitali patriarchæ Gradensi episcopos Venetiæ, Istriæque diplomate dato indulsit. Annus inde millesimus decimus nobili Vngarorum ad fidem Christianam conuersione nobilitatus est. Eius rei faciendæ initium ab ipso rege est ductum. qui cum Giselam, Henrici regis sororem, eximia specie virginem coniugio impetrare nõ posset, nisi Christiana sacra susciperet, vltro ad sanctum lauacrum accessit, ac gentem suam pulcherrimi facti imitatione succendit. Florentini Fæsulas, quas aperta vi capere adhuc nunquam potuerant, in festo S. Romuli per inducias occuparunt, atque oppido euerso ciues Florentiam traduxerũt, & iunctis opibus ex duabus vrbibus vnam fecerunt. idque haud dubium Florentinæ, quæ postea floruit, initium potentiæ

tentiæ fuit. Postero, inter monachos Cassinates grauis seditio concitata. Ioannes abbas, 1011.
cum ætate confectus se morti proximum esse sentiret, nepotem suum Ioannem, cognomento Rotundulum, quem nõ multos ante dies monachum fecerat, abbatem sibi substituit. Quod cum plerique monachorum indigne ferrent, post menses aliquot Pandulfum Principem Beneuentanum accersunt, eumque, vt secum Atenulfum filium ducat, rogant: nam se illum abbatem cupere designare. Hic est Atenulfus, quem Otho Imperator à patre puerum obsidem acceptum trans Alpes in monasterium miserat educandum. Qui post annos aliquot põtificio præcepto monastica veste sumpta inde aufugit, atque in itinere morbo graui oppressus cucullam, quam occasione fugæ simulanter induerat, vltro se gestaturum in posterum vouit. ac domum reuersus paternis ædibus spretis in monasterio S. Modesti Beneuenti se abdidit. Hunc igitur à Principe patre adductum monachi magno consensu, Rotundulo exacto, sibi asciuerunt abbatẽ. Sequenti, Sergio pontifice ex humanis rebus erepto, Tusculani Comites Benedictũ octauum, Gregorij filium, cognatum suum in eius locum creandum curarunt. is fœdere cũ Henrico rege amicitiæ iuncto ingruentes in se inimicorum procellas facile ipsius auctoritate sustinuit. Pisani ab Ostiensi episcopo, legato pontificis, incitati rursus arma Sardiniæ intulerunt. atq; insula in potestatem adducta Musactum regem inde se ad suos propripere coegerunt. Per hos interim annos Ardoinus prospero rerum gestarũ successu inflatus, atq; Henrici occupationibus inuitatus Mediolanensium agrum populationibus, atq; aliis detrimentis afficere nõ destiterat, atq; in eo arrogantius in dies perseuerabat. Quod cum Arnulfus archiepiscopus ferre vltra non posset, nec satis viriũ ad eius sustinendum impetum se habere animaduerteret, Henricũ per legatos in Italiam aduocat, agi non solum Mediolanensium commodum, sed etiam ipsius dignitatem ostendit, si vltra patiatur, Ardoinum aut regnare, aut clientibus suis insolentius insultare. Quibus vocibus motus Henricus continuò rebus aliis omnibus posthabitis omnia ad iter, atque expeditionem Italicam necessaria comparat, atque ineunte vere cum magnis pedestribus, atque 1013.
equestribus copiis in Italiam traiicit. Nec vero his rebus cognitis Ardoinus se lentius gerit, verum armatus Veronæ in finibus sese obiicit, ea spe elatus, quia prima successerunt prospere, fortunam principia rerum facile sequuturam. Verum sua ipsum opinio longe fefellit. Nam, cum per multos dies acriter vtrinque pugnatum esset, tandem virtute Germanorum pulso, dissipatoque exercitu fugatus vix Papiam euasit incolumis. Ex eo inde loco deiectus Eporædiam sese rettulit. Papia, quæ modico præsidio tenebatur, facile in potestatem adducta. Ardoino præter cæteros Italiæ principes Hugonem marchionem, de quo diximus, Atestinum laudis Italicæ studio adductum affuisse, atque ipsum cum Azone, & Opizone filiis ad Papiam prælio superatum, inuenio. His rebus magna felicitate administratis Henricus corona ab archiepiscopo accepta conuentum in Roncaliis habuit, & ciuitates, ac principes officia, quæ debebant, obedienter præstantes indulgenter excepit, ac singulis hominibus iura ex legibus dixit. legesque tulit, quarum aliquot de veneficiis, & illicitis nuptiis adhuc extant. in quarum vna hæc verba sunt.

Super hoc dum in Regni vniuersali conuentu Longobardorum sederemus, huiusmodi legem episcoporum, marchionum, Comitum, aliorumque multorum consensu, & auctoritate probari sancimus. in altera hæc: *Cum in Regni vniuersali conuentu nostrorum fidelium principum Italicorum sederemus, orta quæstione de illicitis coniugiis consilio nostrorum principum, archiepiscoporum, marchionum, Comitum, ac iudicio iudicum, seu consensu omnium iudicantium, huiusmodi sententiam definimus.* Quibus rebus expletis Lombardiam inde lustrauit. ac sequenti an- 1014.
no Rauennam profectus legatos ad Benedictum pontificem misit, quibus se Romã ire, & Augustalia ab illo insignia accipere velle ostendit, ac protinus eò ire contendit. Ibi benignis pontificis, ac Romanorum animis ex instituto excipitur. ac mox in Resurrectione à pontifice corona, solemni cæremonia, decoratur. Priuilegia inde ciuitatibus, ecclesiisque renouare ingressus in primis beneficia, ac iura à Pipino, Carolo, Ludouico, Othonibus patre, & filio Ecclesiæ Romanæ quondam concessa firmauit. Eæ tabulæ adhuc leguntur, iisdem prope verbis conscriptæ, quibus Ludouici fuerunt, quæ supra huic intextæ historiæ sunt. Roma inde in Lombardiam se rettulit, ac Veronæ agens multa quoque Lombardis indulsit. inde in Germaniam rediit. Rauennæ Arnoldus archiepiscopus à pontifice cõfirmatus conuentu episcoporũ suorum coacto ex eo-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [201] - 189
PUBLIC DOMAIN

rum ſententia acta omnia Adelberti, qui poſt Fridericum temere ſedem illam inierat,
1015. infirmauit. Proximo, Ardoinus Henrici abſentia erectus ingenti collecta militum manu nouum bellum molitur. atque Eporædia egreſſus Vercellas occupat, Nouariam obſidione, Comum oppugnatione, atq; ad extremum Mediolanum ipſum hoſtilibus incurſionibus premit. neque hoc contentus, vt propria archiepiſcopum contumelia afficiat, mortuo Haſtenſi epiſcopo Arderico, Manfredi Haſtenſis marchionis fratrem, pro arbitrio inſtituit, eumque Romam cõſecrandum mittit. qui, ſi vetere inſtituto ſtaretur, ab archiepiſcopo fuerat conſecrandus. Qua re cognita archiepiſcopus tantam auctoritatis iacturam haudquaquam ſibi ferendam arbitratus exercitum Haſtam adducit, atq; oppidum circumuallatum acri adeo obſidione vrget, & epiſcopum, & marchionem ad ſe adire, ac ſuppliciter erroris ſui veniam poſtulare compellat. Quam rem vt audiit Ardoinus, extemplo præ nimio animi dolore regno ſe abdicauit, atque vltro in monaſterium Fructeriæ in agro Taurinatium abdidit. Arnulfus autẽ eò alacrius belli reliquias perſequutus Comites inde duos Mediolano contributos Hugonem, & Berengariũ, qui agrum latrociniis infeſtum reddiderant, prælio fregit. atque eorum bonis Henrici permiſſu Mediolanenſi eccleſiæ adiudicatis archiepiſcopum earum Comitem ditionum pronunciauit. Inde Cremonenſes, vt qui eos auxilio iuuiſſent, aggreſſus, vrbem eorum obſedit, ac tribus portis occupatis iureiurando fideles ſe fore Mediolanenſibus obligauit. Cuius rei occaſione poſt Douariorum familia cum ipſo affinitate coniuncta principatum ſibi inter cæteras cõparauit. Hæc mala lunam, quæ cruore infecta hoc anno conſpecta eſt, portendiſſe, homines iudicarunt. Piſani per trienniũ Sardiniam poſſederunt, eamque in quattuor partes diuiſam, Caralitanam, Arborenſem, Turritanam, & Galluritanam ſingulas ſingulis iudicibus commendarunt. hoc autem anno Muſacto rege ex improuiſo cum ingentibus Sarracenorũ auxiliis in eam irrumpente turpiter ex ea cum omnibus Chriſtianis expulſi ſunt. Itaque recuperandæ auidi Genuenſibus in expeditionis ſocietatem vocatis, rurſum in eam penetrarunt, ac cum inſula Muſactum regem ceperunt. Sunt qui tum Sardiniam Piſanis ceſſiſſe, prædam vero Genuenſibus obtigiſſe ſcribant. at res, quæ poſtea conſequutæ ſunt, ſatis docent, Sardiniæ partem Piſanos,
1016. partem Genuenſes, partem Sarracenos obtinuiſſe. Poſtero anno Poppo patriarcha Aquileienſis, domo Germanus, ab Henrico eſt ſubſtitutus. Idem annus principium magnorum in Apulia motuum intulit. Quibus, Græcis Italia pulſis, noua deinde Normanorũ dominatio, quæ poſt in vlteriore Italia claruit, conſtituta eſt. Tenebat adhuc Imperator Orientis prouincias Apuliam, & Calabriam paullo ante ex manibus Germanorum extortas, eaſque ſæuiore, quàm ante, imperio gubernabat. argumento eſt nouus magiſtratus impoſitus, qui Catapanus dicebatur, vnde regio quædam ab illo Catapanatæ nomen inuenit. indicãt noua multa à Catapano ipſo oppida ædificata, vt Troia, quæ pòſt Apuliæ caput fuit, Draconarium, Florentinum, & alia. Hanc igitur Græcorum tyrannidem, inſolentemque dominationem cum Apuli, & præcipue Barrenſes ferre non poſſent, conſilium depellendæ ceperunt, auctore, ac duce Melo quodam, ſummæ inter ipſos nobilitatis, & potentiæ viro, & Datto equite fortiſſimo, ipſi Melo propinquitate coniuncto. Verum vbi cõſiliis ſuis detectis ingentes aduerſus ſe Imperatoris copias adduci ſenſerunt, metu exterriti turpiter ſe, ſuaque Græcis tradentes, Melum quoque, & Dattum dedere ſtatuerunt. Qua re prouiſa eorum vterque clam ex vrbe profugit. Atque Aſculum progreſſi, veritique, ne Græcis traderentur, noctu vrbe exierunt, ac Beneuentum primum, deinde Salernum, atque ad extremum vnus Capuam, Caſſinum alter, petierunt. Melus à Pandulfo Principe Capuano ſuſceptus conſilia omnia pro recuperanda patria, & Græcorum tyrannide delenda circumſpicere cœpit. Dattus ab Atenulfo abbate acceptus, cum apud eum cum vxore, & liberis aliquot dies fuiſſet, ad extremum à Benedicto pontifice, quia amicus erat Henrici Imperatoris, Garilianũ, quod tunc à pontifice tenebatur, tranſlatus eſt. Barrenſes Marantam Meli coniugem, filiumque Argyrum Conſtantinopolim ad Imperatorem miſerunt. Prioribus annis Normanni quadraginta, cum Hieroſolymis, quò religionis cauſſa perrexerant, ſe reciperent, forte acceſſere Salernum, viri ſtatura, ſpecie, virtuteque conſpicui. Quod cum obſideri à Sarracenis reperiſſent, animis ſtudio bellicæ laudis incenſis arma, equoſque à Guaimario maiore Principe ſtrenuam, fortemque pollicentes operam poſtularunt, atque impetu in

petu in eos facto insignem victoriam rettulerunt. Inuitatos inde, vt secum remanerent, Princeps abire volentes muneribus elegantissimis, quæ regio fert Campaniæ, oneratos cum legatis suis dimisit domum, atque ab eis, vt populares suos in Italiam mitterent, petiit. Interim duo regionis eius proceres Giselbertus, & Gulielmus capitales inter se inimicitias exercentes eò iracundia processerũt, vt rixa commissa Giselbertus Gulielmum occiderit. Itaque Giselbertus Roberti Comitis domini sui iram in se iustam formidans consilium Normania abeundi, atque in Italiam adeundi popularium suorum sermone permotus cepit. ac quattuor fratribus suis assumptis Rainulfo, Asclitino, Osmundo, & Rodulfo cum aliis popularibus suis, equis, armisque instructus aufugit. & postero anno 1017.
in Italiam venit, ac Capuam se ad Pandulfum Principem contulit. Normanos igitur aduenas consiliis suis opportunos Melus, qui Capuæ bellum animo moliens residebat, arbitratus accersit, & proximo, secreta cum eis belli Apuliæ inferendi consilia contulit, omniaque, quæ ad eius administrationem pertinerent, summa diligentia comparauit, compluribus etiam ex Salerno, & Beneuento, Græcorum odio flagrantibus ad se traductis. ac sequenti, vnà cum Normanis in fines Græcorum irrupit. Bubagano vero, qui tum Catapanus erat Imperatoris, cum exercitu firmissimo sese obiiciente, acie cum eo quater conflixit, ac de summa rerum decernere non extimuit. primùm ad Tremulam, iterum ad Ciuitatem, tertio apud Vaccaricciam campestri certamine prospere dimicatum: ac fusis, cæsisque Græcis, plurima eorum oppida occupata. Quarto vero apud Cannas, antiqua Romanorum clade nobiles, insidiis, & arte superatus exercitum, & recepta oppida vniuersa amisit. Itaque Normanis, qui prælio superfuerant, partim Pandulfo, partim Guaimario minori Salerni Principi commendatis ipse ad incitandum aduersus Græcos Henricum in Germaniam properauit. Henricus basilicam S. Georgij, quam prioribus annis Bambergiæ construxerat, consecrare cupiens Benedictum pontificem ob id in Germaniam aduocauit. Cuius perspecta voluntate Benedictus trans Alpes contendit, atque Henrici auctoritati obtemperauit. Ob id Henricus se in singulos annos equum album, & centenas marchas argenti S. Petro, & successoribus eius daturum spopondit. Arnulfo archiepiscopo Mediolanensi mortuo Herebertus ab Arciago locum Henrici beneficio tenuit, qui ecclesiæ eius iura virtute, ac prudentia sua plurimum auxit, neque Arnulfo in vllo munere obeundo concessit. Per hos dies Bonifacius, Gulielmi filius, Almarani Montisferrati marchionis nepos, monasterium Locedi in agro Vercellensi ædificauit. Anno inde millesimo vicesimo Atenulfus. 1020.
abbas Cassinas, assiduis Comitum Aquinatium exagitatus iniuriis Normanos aliquot asciuit, eosq; in oppido Pintalario non longe ab oppido S. Germani, vt bona monasterij tuerentur, constituit. Pandulfus Princeps sibi timens ad Græcos defecit, ac clauibus aureis Constantinopolim ad Basilium missis, se vrbem ei, ac totum Principatum tradere dixit. Hoc cognito Catapanus magna pecuniæ summa oblata Principem orauit, vt si synceram Imperatori præstare fidem vellet, semet ad capiendum Dattum transire, permitteret. Qua re concessa Catapanus instructa militum manu Garilianum ex improuiso contendit, atque arcem, in qua Dattus nihil mali suspicans versabatur, biduum oppugnatam vi tandem cum omnibus, qui ibi erant, in potestatem adduxit. Ac Normanos quidem captos Atenulfus abbas summis precibus à Catapano saluos obtinuit, Dattum vero nulla ratione potuit impetrare. Ille vero Barrium in vinculis reductus post paucos dies culleo insutus, vetere parricidarum more, Catapani iussu in mare præcipitatus est. His rebus actis Melus exterritus postero anno ad Henricum iterum, in Germaniam se 1021.
recepit, vt Pandulfi defectionem, & Datti necem, & prosperos Græcorum successus doceret, verum in itinere morbo confectus est. Eodem anno in Lombardia etiam aliquid tumultus grauioris exarsit. Bonifacius marchio Richildem, Gileberti legati regij filiam, sibi desponderat. Horum ego legi litteras ad Ingonem episcopum Mutinensem
anno MXXXIIII, Imperante Conrado, datas cum hoc indice. *Nos Bonifacius marchio, & Dux Tusciæ, & Richilda iugales.* Cæterum cum Bonifacius propter eximias opes, quibus facile reliquos Italicos anteibat, maxima apud omnes inuidia laboraret, Lombardiæ marchiones in eum conspirarunt, ac coacta armatorum manu sponsam domum, Conrado fratre comitante, ducentẽ ad Cuuilium (is in agro Regiensi locus erat) inuaserunt, ac prælio memorabili edito Conradum strenue dimicantem interfecerũt.

1022. Proximo anno Henricus Campanis Lombardisque tumultibus excitus, &, ne, si talia
sineret impune patrari, vniuersam sensim amitteret Italiam, veritus iterum Italicam ex-
peditionem sibi suscipiendam decreuit, ac delectibus quàm latissimè haberi ad eã rem
iussis Alpes cum Piligrino Colonien si, & Poppone Aquileien si prę sulibus transiit, ac res
1023. Lombardiæ turbatas componere studuit. Ineunte inde alterius anni vere Apuliam vnã
spectans exercitum in tres partes diuisit, atque eius vnam ipse per marchias ad Troiam,
quæ adhuc muniebatur, adduxit, Popponem vero cum XI. millibus militum per Mar-
sos ire, Piligrinum Romam pergere, atque inde cum XX. millibus ad Atenulfum abba-
tem Cassinatem, & Pandulfum Principem fratrem eius capiendum contendere iussit.
Abbas insimulatus cum fratre fuerat, quòd Datti necis caussa fuisset. cuius rei certior fa- 10
ctus, se nusquam tutum Germanicis ab insidiis fore in Italia putans Hydrontum ad ma-
re venit, atque, vt Constantinopolim ad Imperatorem traiiceretur, conscendit. nec lon-
gius prouectus naufragio facto cum sociis omnibus periit. Piligrinus Abbatis capiendi
conatu lapsus, ne Princeps eodem modo cuaderet, veritus propere Capuam duxit, atq;
vrbem statim armato milite circumfuso cinxit. Princeps ciuium fide diffisus obsidionẽ
non tulit, verum vltro ad Piligrinum venit, ac se innoxium, expertemque criminis asse-
rens, purgaturum ea, de quibus arguebatur, Henrici iudicio dixit. Piligrinus eũ in fidem
accepit, ac lætus ad Imperatorem perduxit. is tum Troiæ oppidum obsidebat. Henri-
cus proceribus suis ad concilium accersitis accusationem eius peragi iussit. Itaque cri-
minum, quæ in faciem obiiciebantur, multitudine obrutus, cum nullum purgaret, om- 20
nium consensu rei capitalis damnatur. at Piligrinus, cuius se fidei Princeps commiserat,
suis, & suorum precibus euicit, ne capite plecteretur. Itaque Henricus in vincula conie-
cit, ac secum abducere in Germaniam confecto bello constituit. Post paucos inde dies
Troiani, cum grauia obsidionis incommoda vlterius ferre non possent, ad Henricum
pacem deprecantes venerunt, atque ad pedes proiecti veniã impetrarunt. Addit Theo
doricus, cum Græcis etiam auxilio Normanorum non longe à Salerno esse debellatum,
& ædem D. Virgini monumento victoriæ ab Henrico, homine sanctissimo, dedicatam.
Inde exercitum æstus magnitudine conflictatum reficere cupiens Capuam duxit, ac
Principatum Pandulfo Comiti Teanensi attribuit. Stephano autem, Melo, & Petro,
mortui iam Meli nepotibus, quoniam propria recuperare non potuit, Comitatus hono 30
rem detulit. Erat cum eo pontifex Benedictus. his igitur actis Cassinum cum eo proces-
sit. ac monachos comitia creando abbati habere iussit. Eis præsentibus conuocati mo-
nachi in locum Atenulfi Theobaldum legerunt. eumque postridie, qui dies erat S. Pe-
tro dicatus, pontifex consecrauit. Calculi inde dolore iactatus, ac præsenti beneficio, vt
rebatur, S. Benedicti sanatus monasterium magnifice munerauit. atque idem quoque
ipsius caussa Piligrinus obiuit. Et, quoniam vulgari fama deceptus, vere ne ibi S. Benedi-
cti situm corpus esset, addubitans ipsum sibi confessorem id affirmãtem audire per no-
ctem cubans erat visus, rem omnibus audientibus contestatus eam ipsam etiam diplo-
mate, quod adhuc legitur, voluit à pontifice diuulgari. Inde sæuiẽtibus æstatis caloribus
Romam, Romaque in Germaniam abiit. Poppo Aquileiam reuersus Gradensem ec- 40
clesiam fauore Henrici sibi subiicere statuit, atque ea de re nuncios ad pontificem misit,
coramque eo Vrsum patriarcham citari iussit. Vrsus adesse iussus, insidias sibi in itinere
à Poppone paratas contendens, caussam contumaciæ sue exposuit, eamque iustam esse
1024. pontifex iudicauit. Postero anno Benedictus pontifex III. Kal. Maias est mortuus, in
eius locum Tusculanorum Comitum factio Ioannem XX. ipsius Benedicti fratrem, e-
piscopum Portuensem, postridie eius diei suffecit. Henricus morbo ingraue scente sibi
timens episcopos, & principes aduocauit, ac de regno consultare, quasi certam mortem
oppeturus, instituit. Ibi, quoniam filios non habebat, de successore consultus, Conra-
dum, inquit, Franconiæ Ducem virum consilio, manuq; promptum eligite. Idem, cum
se morti proximum cerneret, Chunigundem vxorem, & propinquos eius acciuit, eos- 50
que intuens, Recipite, inquit, quam mihi tradidistis, virginem vestram. Atque his actis
maxima apud homines castitatis opinione relicta III. Idus Iulias expirauit. Eodem an-
no seditione inter Venetos orta Dux, & patriarcha, frater eius sedibus suis pulsi in Istriã
concesserunt. Qua re comperta Poppo, Gradum adiit, atque vrbem sibi tradi præcepit.
ciuibus autem se daturum esse negantibus, sacramento suorum interposito affirmauit,
se vr-

se vrbem custodiendi gratia postulare. ea vero recepta, contra fidem basilicam, ac monasteria diruit, moniales violauit, thesauros auertit, & vrbe immunita relicta missis ad Ioannem pontificem nunciis Gradensis subiectionem ecclesiæ impetrauit. Arnoldum archiepiscopum Rauennatem mortuum excepit Herebertus.

CONRADVS REX, ET IMPERATOR, XL.

COMITIIS inde creando regi in Germania institutis, nonnullis Principibus in Cononem Ducem animo propendentibus, reliqui Abbone Moguntino archiepiscopo contendente Henrici testimonium, auctoritatemque sequuti Conrado regnū confirmarunt. eumque aduersus opes Cononis, omnia regnandi gratia permiscentis, sustinuerunt. Qua re audita Herebertus Mediolanensis archiepiscopus antiquo iure reuocato concilium episcoporum, principumque in Roncaliis habuit, atque ad eos de legendo rege Italiæ rettulit. Exquisitis inde singulorum sententiis cum aliis aliò trahentibus rem ad exitum perducere non potuisset, relictis Italicis in Germaniam adiit, & Conradum regem auctoritate propria salutauit. Ob id Conradus archiepiscopum iure eo, vel maximo, insigniuit, vt, quemadmodum Mediolanensis antistes episcopum Laudēsem iure ab Othone Magno accepto sacrabat, sic annulo, & virga præbenda institueret. Po- 1025.
stero anno Veneti Popponi ob ea, quæ fecerat, vehementer infensi mutato consilio Ducem, & patriarcham restituerunt, Gradumque repetere decreuerunt. Itaque Dux, & patriarcha eò cum exercitu, populo ipso iubente profecti, vrbem inuaserunt, eamq; primo aduentu dedentibus custodibus receperunt. Quo facto oppidū inde operibus muniri, atq; ædes Ducis diligentia refici cœptæ. Eodem anno tumultus est inter Mediolanenses, & Laudenses primum exortus. Quippe Herebertus ex Germania domum reuersus, vt recens acceptum ius tueretur, Ambrosium Mediolanensis Ecclesiæ cardinalem in demortui locum episcopum instituit idem, & cōsecrauit, eumq; ad Laudensem regendam ecclesiam misit. Non accipientibus autem ipsum Laudensibus vehementer excanduit. Itaq; cum vetere sacerdotij amplitudine, tum recenti Conradi gratia ferox exercitum ad oppidum eorum adduxit, eoque circumuallato Laudēses episcopum recipere, & sacramentum apud se dicere compulit. Hinc maioribus inflatus spiritibus superbiam à Laudensibus in Mediolanenses conuertit, &, vt ad principatum sibi aditum aperiret, nobilium iura imminuere, ac debilitare instituit. Qua de causa cum se in odium eorum incurrisse animaduerteret, structas ab iis sibi insidias criminatus feudis plerosque, ac nobilitate priuauit, atque vrbe ipsa deiecit. Eiecti cum se in vnū contulissent, Mottam, qui est inter Mediolanum, & Laudem locus, muniuerunt, ibique domicilium posuerunt. &, quoniam nobilitatis iura amiserant, ne populares dicerentur, nouo se nomine Mottenses appellarunt, ac se cum Laudensibus recenti ab archiepiscopo iniuria irritatis, & Seprienſibus, & Martheſanis veteribus eiusdem inimicis inito fœdere coniunxerunt. Incensis inde vtrinque animis cōtinuò ad arma est ventum, atque instructis exercitibus magno ardore in Campo Malo pugnatum. Ex eo prælio Herebertus victus Arderico Hastensi episcopo amisso excessit. itaq; ad Conradum confugere coactus eū in Italiam aduocauit. Proximo, Veneti nouis seditionibus agitati Othonem Ducem ite- 1026.
rum expulerunt, atque in eius locum Petrum Barbolanum substituerunt. Conradus autem simul, vt nutātes res Italicas opportune inuiseret, simul, vt insignia regia, atque Augustalia de more acciperet, primo vere expedito cum exercitu in Italiam transiit. Ibi ab Hereberto rogatus, Paschate Vercellis acto, Mottenses, qui in armis erant, inuasit, atque eis vix dum inito prælio fusis veniam, pacemq; petentibus, haud grauate, ipso permittente archiepiscopo, gratiam, patriamque restituit. His gestis magno inde honore Mediolanum intrauit. ac regium ab archiepiscopo diadema suscepit. Inde Modœtiā progressus ibi iterum coronari se, vetere renouata consuetudine, petiit. &, cum id necessarium esse Herebertus negaret, se Caroli Magni, & posterorum eius exemplo permoueri, respondit. Conradū inde imitati posteri, ac successores eius plerique Modœtiensem quoque coronam appetiuerunt. quam coronam Mediolanenses inuidia perciti ad cōtemptum paleatē vocarunt. Inde profectus in Roncalias conuentum omniū principum ac

populorum frequentissimum habuit. ac leges nouas pro regni stabilitate tulit. quarum vna hæc de beneficiis adhuc seruatur. *Omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, & nostris tam præsentibus, quàm futuris notum esse volumus, quod ad reconciliandos animos seniorum, & militum, vt ad inuicem semper inueniantur concordes, & vt fideliter nobis, & suis senioribus seruiant, & deuote, præcipimus, & firmiter statuimus, vt nullus miles episcoporum, abatum, abatissarum, marchionum, vel Comitum, vel hominum, qui beneficium de nostris publicis bonis, aut de ecclesiarum prædiis nũc tenent, aut tenuerint, aut hactenus iniuste perdiderint, tam de nostris maioribus Valuasoribus, quàm eorum militibus, sine certa, & conuicta culpa suum beneficium perdat, nisi secundum consuetudinẽ antecessorum nostrorum, & iudicium parium suorum. si contentio emerserit inter seniorem, & militem, quamuis pares iudicauerint, illum suo beneficio carere debere, & ille dixerit, hoc iniuste, vel per odium factum esse, ipse suum beneficium teneat, donec senior & ille, quẽ culpat cum paribus ad nostram præsentiam veniant, & ibi caussa iuste determinetur. Senior vero, & miles, qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, sex hebdomadas antequam ire incipiat ei, cum quo litigauerit, innotescat. Hoc autem de maioribus Valuasoribus obseruetur. de minoribus vero in regno nostro, aut ante seniores, aut ante missum nostrum eorum caussa finiatur. Præcipimus etiam, vt si aliquis miles siue de maioribus de hoc sæculo migrauerit, filios eius beneficium tenere, si vero filios non habuerit, & auiaticum ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficiũ habeat, seruato vsu maiorum Valuasorum in dandis equis, & armis suis senioribus. Si vero forte auiaticum ex filio non reliquerit, sed fratrem legitimum ex parte patris, & si seniorem offensum habuerit, sibi vult satisfacere, & miles eius esse, beneficium, quod patris sui fuit, habeat. Insuper & omnibus modis prohibemus, vt nullus senior de beneficio suorum militum cambium, aut precariam, aut libellum sine eorũ assensu facere præsumat. Illius vero quæ tenet proprietario iure, aut pro præcepto suo porrectum libellum, siue per precariam, nemo eum deuestire audeat iniuste. Fodrum autem de castellis, quod nostri antecessores habuerunt, habere volumus, illud vero, quod non habuerunt, nullo modo exigemus.* Lombardiam inde perlustrans Cremonã adiit atq; ibi XIIII. Kalend. Iulias rogatu Gislæ coniugis Ingoni episcopo Mutinensi bona Ecclesiæ confirmauit. Interim Poppo præsentis Conradi auxilio fultus exercitum in fines Venetorum induxit. & Conradum, ne fœdus cum eis renouaret, absterruit. Eodem anno, Basilio in Oriente mortuo, Constantinus excepit Imperium. Conradus conuentu perfecto Rauennam ad hybernandum se contulit, vt ineunte vere Romam ad coronam Imperij suscipiendam contenderet. quam Ioannes pontifex se daturum esse, summa voluntate

1027. spondebat. Itaque sequenti, rebus omnibus comparatis per dies Quadragesimæ Romam versus iter suscepit, Hereberto ipso officij gratia prosequente. Cùm autem Romã omnes, vt assolebat, Italiæ proceres conuenissent, Rauennas quoque antistes accessit. Is die Resurrectionis, quo die in basilica Vaticana Augustalia insignia accipere Conradus debebat, cum præsens pompæ adesset, absente forte Mediolanensi Conradũ manu prehendit, vt ipsum pontifici pro ara stanti offerret. Ea re animaduersa legati Mediolanenses antistitis munus id esse sui clamarunt, qui regem Italiæ legendi, & coronandi ius obtineret. Orto autem ex ea re inter astantes principes, antistiteq; tumultu, tum Conradus audientibus omnibus: *Non est dubium,* inquit, *Reuerendi patres, quin quemadmodum Imperatoris inunctio ad Romanum pontificem pertinet, sic regis Italiæ consecratio tota sit Mediolanensis antistitis. quare est æquum, vt Mediolanensis antistes, cuius manu in regem Italiæ futurus Imperator inungitur, si adsit, regem pontifici offerat, quem ad Imperium prouehat, vt ex eius auctoritate possit imperare, qui eiusdem ordinatione didicit, & cœpit regnare.* annuente vero pontifice Mediolanensis ad id muneris est vocatus. Cum autem iusta de caussa abesse diceretur, iussit pontifex, vt Ardericus Vercellensis episcopus seruatas metropolitano suo vices impleret. atque ita ab Arderico Conradus oblatus aureum diadema suscepit. Neque ita multo post vrbe, vt in Lombardiam rediret, excessit. Extant enim diplomata, quibus ille v. Nonas Maij Rauennæ bona Ecclesiæ Patauinæ sanciuit, & IX. Kalendas Iunias Veronæ, Veronensis, anno, vt in diplomatis scriptum est, *millesimo vicesimo septimo, Imperij vero sui primo.* Bergomum inde profectus eandem erga ecclesiam Bergomatem benignitatis adhibuit rationem. inde in Germaniam transitum. Eodem anno Bononius abbas Locedensis vitæ suæ sanctitatẽ moriens multis miraculis editis cõprobauit. vnde merito aram ab episcopo Vercellensi, cum esset à pontifice consecratus, accepit. Per eosdẽ dies Pandulfus, qui fuerat Capuę Princeps, rogatu Guaimarij Prin-

rij Principis Salernitani, cognati sui. è vinculis à Conrado dimissus in Campaniã rediit, atque Apulis, Gręcis, & Normanis in auxilium aduocatis Capuam, quã Pandulfus Teanensis beneficio Henrici tenebat, premere obsidione instituit. Postero, Vido Arretinus 1028.
vir artis musicæ eruditissimus nouam vocum flectendarum disciplinam, quæ in hunc vsque diem obseruatur, per litteras, syllabasque flexuris digitorum læuæ manus adiungendas, dicitur edidisse. Teanensis à Catapano in fidem receptus Neapolim incolumis ad Sergium magistrum militum, ac postero, Neapoli à Pandulfo, exacto Sergio, occu- 1029.
pata, Romam euasit, atque ibi in exilio vitam finiuit. His rebus Pandulfus elatus in contumeliam Imperatoris monasterio Cassinati omnia intulit detrimẽta, quæ potuit. Nam & Theobaldum abbatem ad se euocatum prope in custodia habuit, & eius loco Basilium quendam monachis Prępositum dedit. qui ad cæteram insolentiam monasterium multis possessionibus, & Sacrarium multis pretiosis ornamentis nudauit. & post aliquot annos, mortuo Theobaldo, Basilium abbatem substituit. qui in eadem aduersus monachos superbia perstitit. Eodem anno Romanus Argyrus Imperium Orientis adeptus. Conradus Henricum filium regem Germanię declarauit. is sequenti anno, nempe mil- 1030.
lesimo tricesimo Basileæ xv. Kalendas Aprilis priuilegia ecclesiis Italicis contulit. Eodem anno Pisani classe instructa in Africam prouecti Carthaginem ceperunt, ac regem captiuum Romam adduxerunt. eumque postmodum Christianis sacris initiatum dimiserunt. Veneti Othonem Ducem, quem vrbe depulerant, mutatis voluntatibus reuocarunt. Herebertum archiepiscopum Rauennatem sequutus est Gebehardus. Ioannes Gualbertus, honesto loco Florentiæ natus, cum humanis despectis rebus monasterium iniisset, nec satis monachorum, quibus cum viuendũ erat, solutam disciplinã probasset, egressus inde in iugũ montis Apennini se contulit, atq; in loco, qui Vallis vmbrosa dicebatur, sedem nouo monasterio collocauit, ibique se, socioscq; suos legibus vitæ seuerioribus obligauit. Inde congregatio monachorum Vallis vmbrosæ profecta. Postę- 1031.
ro, in Campania beatus Dominicus mirabilium patrator operum, multorumq; fundator cœnobiorum apud Soram iam ferme octogenarius obiit, atq; in monasterio, quod postea ab eo nomẽ accepit, sepultus est. Hunc Loricatum Petrus Damiani vocat, quòd ad macerandam interioris amictus asperitate carnem lorica vteretur. Eodem anno Veneti nouo odio incitati Othonem Ducem suum corripuerunt, atque attonsum Constantinopolim ad monasticam vitam agendam miserunt. & vices eius Vrso Vrseolo patriarchæ fratri commiserunt. à quo est Gradensis basilica reparata. mox placatis animis reconciliati Vitalem episcopum Torcellanum ad eum reuocandum destinarunt. ex quo cum illum mortuum cognouissent, Vrso ad ecclesiam suam dimisso postero anno 1032.
Dominicum Vrseolum subrogarunt. Ille inimicæ factionis insidias reformidans Rauennam profugit. in eius locum Dominicus Flabianicus est substitutus. ita diuturnæ seditioni tandem aliquando est modus impositus. In Campania Sergius Rainulfo Normano cum sociis adiuuante Neapolim, vnde fuerat deturbatus, recuperauit. ac rerum potitus Rainulfum sibi affinitate coniunctũ Auersæ Comitem fecit. Romæ Ioannes pontifex morte absumptus. in eius locum Theophylactus, Alberici Benedicti octaui fratris filius, Tusculanis Comitibus annitentibus, est suffectus. isque Benedictus nonus vocatus. Eodem anno Rodulfus rex Burgundiam Henrico, Conradi filio, nepoti suo, moriens testamento reliquit. Qua re comperta Odo Celticæ Comes, Rodulfi sororius, regnum illud ad se pertinere contendens Burgundiam cum lecta militum manu ingreditur, atque eam ad se traducere nititur. Ob id Conradus Polonico bello dimisso per dies 1033.
Natalicios nouas copias comparauit, vt aduersus eum adduceret, sed asperitate hyemis retardatus rem in æstatem proximam distulit. ac finibus Odonis ferro, flammaque vastatis hominem coegit pacem petere, & se à Burgundiæ regno temperaturum, iurare. Sequenti vero, iterum Burgundiam petens omnes regni eius principes dare obsides 1034.
compulit. Eo anno sol insigni se, ac mirabili obscuritate infectum Italicis in festo Apostolorum ostendẽs insignem Lombardorum cladem, quæ proxime est insequuta, portendit. Proximo namq; anno, quo summa Imperij ad Michaelem Paphlagonem in O- 1035.
riente peruenit, Lombardi siue integrę libertatis studio inflammati, siue immodico aliquo Conradi imperio incitati, dum Cõradus nouo Liutico bello in Saxoniæ finibus distinetur, noua defectionũ consilia inierunt, atq; Hereberto archiepiscopo patiente, aut

certe non prohibente missis nunciis inter se coniurarunt, se nõ passuros, quenquam regnare, qui aliud, quàm, quod ipsis luberet, sibi imponeret. Inter hos autem insigne eluxit Cremonensium facinus. Hi Landulfum episcopum consiliis suis aduersarium nacti per iracundiam inuaserunt, eoque vrbe depulso bona expilarunt, atque oppidum eius arce, duplici muro, & turribus septem munitum euerterunt. & custodes, qui ibi cũ quibusdam canonicis erant, venales habuerunt, eosq; fortunis omnibus spoliarunt. Vrbe vero vetere à fundamentis eruta maiorem alterã, vt Conrado resisterent, condiderunt.

1036. ac postero anno Hubaldum episcopum, qui mortuo Landulfo successerat, multis contumeliis affectum possessionem inire bonorum ecclesiæ vetuerunt. Quæ mala Conradus audiens etsi inquissime tulit, tamen neq; hoc anno occurrere grauioribus districtus occupationibus potuit. siquidem satis constat, ipso præsente IIII. Idus Nouembris, Indictione quinta, Bardonem archiepiscopum Moguntinum monasteriũ S. Martini Moguntiæ consecrasse. Exeunte vero anno iter in Italiam videtur ingressus. nam ipsum Na-

1037. talicia in Italia peregisse Otho scriptum reliquit. Singulas vero vrbes adiens Brixiam, & Cremonam processit, atque in singulis seuerissimas de coniuratis quæstiones exercuit. Extat decretum eius, quo propter iniurias Landulfo, & Hubaldo episcopis illatas ad eorum contumaciam comprimendam, & tanti mali consuetudinem extirpandam prędia omnia ciuium, qui coniurauerant, in vrbe, suburbio, agro ve per quinque millia passuum in circuitu sita Ecclesiæ Cremonensi addicit, prohibens ne Dux, marchio, Comes, & sculdasio eam possessionem prohibere, aut vlla ratione turbare possit. Inde Mediolanum profectus omnes coniurationis conuictos fortunis, bonisque suis nudatos ciuitatibus Mediolano Laude, Como, Crema, Cremona, Brixiaq; deiecit, atq; in Germaniam relegauit. Herebertum autem archiepiscopum iure episcopi Laudensibus dandi nuper concesso priuauit. Qua ex re magnus in ciuitate tumultus est ortus. Itaque Conradus, cum se propterea vulgo lacerari asperis nobilium, populariumque conuiciis intelligeret, Mediolano egressus Papiam processit, ibique pauperibus, & viduis foro de more indicto Hereberti nomen à nobili quodam delatum recepit, atque occasionem lædendi nactus ipsum coram se adesse iussit. Neque vero Herebertus regis detrectauit imperiũ, imo episcopis Cremonensi, Vercellensi, & Placentino stipatus accessit, verum ad diem se in iudicio sistere, aut respondere neglexit. Quocirca Conradus noua Hereberti contumacia magis exacerbatus ipsum cum episcopis comprehendi, ac Placentiam diuersas in custodias mitti iussit. Popponi vero patriarchæ custodia Hereberti permissa, ipse Rauennam alius negocij caussa concessit. Hoc nuncio accepto Mediolanenses nobiles iuxta, ac populares æstuare dolore, ac rationem antistitis, ac principis sui liberandi, Eliprando Vicecomite in primis auctore, inire. Quę consilia dum maturius agitantur, Herebertus repente custodia elabitur, lentas Germanorum vigilias, quos vino deindustria abbas S. Sixti ab Hereberto consecratus obruerat, astute ludificatus. Conradus Paschate Rauennæ celebrato, vbi Herebertum euasisse, atque à Mediolanensibus receptum esse cognouit, vsque adeo indignatione exarsit, vt continuò Mediolanum versus contenderit, atque exercitu coacto, repente Landrianum castrum occuparit, & sex vrbis portas militũ corona circumfusa obsederit. Mediolanenses his oppressi malis haudquaquam animis defecerunt, sed portas, murosque vrbis diligentissime custodiuerunt, ac se ad omnem belli procellam fortiter sustinendam confirmauerunt. Multas Conradi multis è partibus oppugnationes ludificati, egredientes vrbe crebris cum Germanis præliis conflixerunt. ex quibus memorabile illud à quibusdam refertur, in quo Bauarũ Cõradi nepotem omnium Germanorum ferocissimum Eliprandus Vicecomes ingentis staturæ, ac roboris vir, singulari certamine in conspectu Imperatoris prostrauit. Hic est Eliprandus, à quo Vicecomitum, vt aiunt, familia fluxit, post tota Italia genere, & virtute clarissima. quẽ Vicecomitem dictum esse, quòd archiepiscopi vicecomes esset, inuenio. Hac re Conradus vehementius exasperatus suburbiis ignem iniecit, ac propositio edicto antistiti dignitatem ademit, eamque ad Ambrosium Mediolanensis ecclesiæ Cardinalem traduxit. Cæterum Ambrosium die Pentecostes Bruno episcopus in æde D. Ambrosij suburbana consecraturus, cum pręsente Imperatore rem diuinam faceret, D. Ambrosium gladium in cælo vibrantem, atq; Imperatori minantem dicitur conspicatus. Quo facto statim tonitrua, ac fulgura adeo sæua sunt consequuta, vt Bertrandus

à secre-

à ſecretis regis, ingẽtis fragoris magnitudine exanimatus, è poteſtate deceſſerit, aliique, qui aderant, plures extincti ſint. Quibus rebus permotus Conradus Mediolani oppugnationem reliquit, ac trepido agmine poſtridie, ſecum Ambroſio ducto, Papiam ſe recepit. Ibi conuentu procerum acto omnibus Italiæ principibus mandat, vt Ambroſio adſint, atque illius auſpiciis Herebertum, quem abdicatum eſſe conſtaret, bello quàm maximo perſequantur. Inde, vt ſcribit Otho, Cremonam proceſſit, atque ibi põtificem ad ſe venientem excepit. demum æſtus vitandi gratia ad montium ſtatiua ſe rettulit, epiſcopoſque Cremonenſem, Placẽtinum, & Vercellenſem maieſtatis damnatos in exilium egit. Eodem tempore Bonifacius marchio mortua Richilda coniuge Beatricem, Conradi filiam, duxerat, ac ſponſalia maximis impenſis, atq; effuſa, vt erat omnium illa ætate ditiſſimus, in omnem luxuriam magnificentia apud Mincium celebrarat. Siquidem, ſi famæ credimus, ad eam ducẽdam profectus equos ſoleis argenteis calciatos habuerat, & domum reuerſus piſtrina publice ad molenda libero omnium vſui aromata excitarat. & vinum vulgò omnibus bibere cupientibus impertiuerat. Cum autem Conradus apud eum Parmæ Natalem Domini ageret, Parmenſes tumultu concitato necem illius dapifero attulerunt. Quare Conradus incenſus Bonifacium ad tantam perſequendam iniuriam incitauit. Parmenſibus autem in pertinacia perſiſtentibus vrbs primum varie oppugnata, deinde magna ex parte combuſta eſt. Lombardis acerrime vindicatis Campaniæ inde adeundæ occaſio oblata eſt. Monachi Caſſinates aſſiduis Pandulfi Principis iniuriis afflictati ad eum venerunt, orantes, vt monaſterium, quod in fide eius eſſet, ab interitu vindicaret, quem ei Pandulfus omni ope infeſtus pararet. Quorum ille precibus motus continuò cum vxore Giſla Romam proceſſit, & nunciis inde miſſis bona erepta eum reddere monaſterio iuſſit. Pandulfo vero ſe facturum negante ira incenſus exercitu aſſumpto Caſſinum adiit, atq; à monachis, vt nuncius è cælo, acceptus, humiliter cum vxore Giſla diuo Benedicto vota fecit, ac deinde Capuam verſus perrexit. Eius aduentu non expectato Pandulfus cum Baſilio abbate, quem ipſe præfecerat, in arcem S. Agathæ ſe recepit. Conradus pridie Pentecoſtes vrbem ingreſſus poſtridie apud Capuam veterem caſtra fecit, atque XII. monachis, quos acciuerat, poſtulantibus Richerium abbatem Leonenſem, cuius fideli tum opera vtebatur, conceſſit abbatem, in primis ipſa ſuffragante monachorum petitioni Auguſta. & Pandulfo pertinaciam retinente, primoribus Capuanorum adhibitis, Guaimario principi Salernitano Capuanum Principatum attribuit. & Atenulfum archiepiſcopum à Pandulfo in vincula coniectum exemit, atque inde Beneuentum ſe contulit. Pandulfus relicto in arce filio Conſtantinopolim auxilium imploratum, ſed fruſtra contendit. Conradus Beneuẽti, rogatu Giſlæ coniugis, Henrici filij, & Adeloi epiſcopi iura, ac prædia monachorum Caſſinatium confirmauit. Inde per Adriatici maris oram reuertens, oborta graui ex æſtiuo corruptione in exercitu peſtilentia menſe Iulio non ſolum milites plurimos, ſed etiam ex principibus nonnullos amiſit, Hermannum Ducem, Auguſtæ filium, Chunigundem nurum, Cononem Francorum Ducem, itemque alios. atque inde mœroris ac triſtitiæ plenus in Germaniam tranſiit. Eo vero profecto Herebertus erectus magnis delectibus habitis Ambroſium, omneſque eius fautores bello inſtituit perſequi. Itaq;, cum nihil prætermitteret, quod ad maximum gerendum bellum vſui eſſet, vexillum impoſitum in curru excogitauit, quod carrocium appellauit. Is fuit currus ingens rotis grandioribus, atq; axibus firmioribus fultus, purpurea pariter vndiq; veſte conſtratus. in quo contabulatio quadratæ turris inſtar locabatur. in medio vero eximia proceritate malus excitatus erat, multis à faſtigio rudentibus ipſi contabulationi ad nautici mali ſimilitudinem alligatus. in ſummo crux aurea, infra crucem antemna magna ſuſpenſa, vnde vexillum explicabatur. Hunc autem currum excellentis formæ boues, candida veſte inſtrati, trahebant. cura eius clariſſimo & genere, & virtute viro committebatur, qui, vt venerabilior eſſet, inſigni lorica, enſe, & aureo baltheo, & publico ſtipendio donabatur: vt munitior, cohorte militum lectiſſimorum ſepiebatur. Cum eo vero aderant etiã ſacerdotes cum diuinæ rei cauſſa, tum vt eſſent, qui letifero vulnere laborantibus ſacra, ſi opus eſſet, ritu Chriſtiano ſubminiſtrarent. præterea ſex tubicines cum totidem militaribus equis, quibus ciuitas tentoria, & ſtipendia procurabat. Cum hoc ergo Vexillo, quò quaſi ad ſacrã aram acie pulſi refugerent, atque inde ferociores in hoſtes procurrerent, Herebertus

1038.

1039. primus ad bellum est progressus. Postero anno Conradus, cum esset Coloniæ, XVII. Kalend. Aprilis nobilissimo beneficio Mutinensem ecclesiam cumulauit. diploma libet attexere, vt consuetudo horum etiam temporum in donandis ecclesiis eluceſcat. *Conradus diuina clementia Imperator. Norint fideles omnes, quemadmodum Vido Taurinensis episcopus nostram adiit celsitudinem petens, vt pro amore Dei, & salute animæ nostræ, omnia S. Mutinensi ecclesiæ in honorem S. Geminiani Confessoris Christi dicatæ, cui Dei auctoritate præest Ingo episcopus, à prædecessoribus nostris tam regibus, quàm Imperatoribus, atque religiosis hominibus collata nostra Imperiali auctoritate cõfirmare vellemus. Cuius petitioni assentientes, eiusdemque beatissimi Geminiani episcopi, & Christi Confessoris implorãdam assidue opem statuentes, hoc præceptum fieri iussimus, quo ei concedimus quidquid ad nostrum ius pertinere videtur, terras scilicet, atque omnem districtum, domos publicas, murumque ipsius vrbis cum fisco, & teloneo integro, & cum omni iure ciuili intus, & foris in circuitu vsque ad fines: cortes etiam ipsius ciuitatis, ac terram propriam, castella, villas, mansos, seruos, & ancillas, erimanos, & erimanas, domos, possessiones, piscationes, syluas, montes, campos, aquas, aquarumque decursus, & paludes habitas, & possessas à prædicto Ingone episcopo, vel prædecessoribus eius. Atque omnia aliquo inscriptionis titulo, seu innestituræ adhuc donata, & tradita S. Mutinensi ecclesiæ à quibuscunque hominibus, donamus, concedimus, confirmamus. item donamus omnia, quæ vocata sunt fiscalia, Comitalia, aut Vicecomitalia, quæ posita sunt, aut constructa in Comitatu Mutinensi tam intus, quàm foris in circuitu vsque ad prædictos fines, ita vt Ingo episcopus, & successores eius potestatem illic habeant per se, aut per missos suos iudicandi, distringendi, placitum tenendi, aut, quod eorum vtilitas tulerit, faciendi ad incrementum, & honorem ipsius ecclesiæ. Neque aliquis Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdasio, gastaldius, procuratorve vllus hanc S. Dei ecclesiam inquietet, aut mansionaticum faciat, teloneum, districtum, placitum, aut aliam quamlibet publicam functionem exigat. Sin minus, sciat, se soluturum auri optimi libras ducentas, centum fisco nostro, & centum ipsi episcopo. Quod vt verius credatur, & diligentius obseruetur, manu propria roborãtes, annuli nostri impressione iussimus insigniri. Datum XVII. Kal. Aprilis. Anno D. MXXXIX, Indictione, VII. anno D. Conradi regis XIIII, Imperatoris XII. Actum Coloniæ.* Nec multis pòst mensibus pridie Nonas Iunij in Frisia moritur.

HENRICVS II. REX, ET IMPERATOR.

IVSTIS mortuo Conrado peractis Henricus filius in Germania regnare perrexit, vt qui iam inde à paterni regni principio rex fuerat coronatus. Cæterum Italici de regni possessione solicitus legatos protinus ad Herebertum archiepiscopum misit, coronam in præsens, amicitiam in perpetuum postulatum. Quorum vtrumque cum se daturum archiepiscopus ostendisset, continuò ab armis discessum est. Bellis tamen Boemico, & Vngarico impeditus Henricus rebus Italię vacare per multos annos nõ potuit. In Campania Richerius abbas Cassinas Guaimarium Principem ad se cum exercitu euocauit, eumque ad oppugnandam S. Agathæ arcem adduxit. Eam vero per tres menses obsessam cum Guaimarius reddere Teanensibus vellet, quidam ex iis monasterio dediti fœdus cum abbate percusserunt, si se in fidem reciperet, & eo statu, qui fuerat ante Imperatoris aduentum, esse contentus vellet, arcem se illi tradituros. Ita arcis deditio pridie Assumptionis est facta. Maniacus Imperatoris Catapanus magno contracto exercitu cum in Siciliam aduersus Sarracenos traiecisset, legatos ad Guaimarium misit, orans vt ad se Normanorum auxilia mitteret. Ille vero Gulielmum, Drogonem, & Hunfridum Tancredi filios, qui à popularibus suis inuitati nuper aduenerant, cum aliis trecentis militibus misit. Eorum ope magna pars Siciliæ in potestatem redacta, & Syracusæ receptæ sunt. & corpus venerabile S. Luciæ Virginis inde ablatum, & Constantinopolim transportatum. Sequenti vero anno, qui fuit millesimus quadragesimus, Græcis,

1040. Normanisque Sicilia profectis Sarraceni omnia, quæ amiserant, receperunt. Maniaco, quòd imperium affectaret, occiso alius in Apuliam Catapanus nomine Duclianus est missus. Eo anno Venetiis conuentus peractus est, Vrso patriarcha Gradensi, Dominico Oliuolensi, Vitali Torcellano, Leone Equilino episcopis cũ clero Venetiarũ in S. Marci basilica conuocatis. in quo iuxta sanctorum patrum decreta sancitum est, *ne episcopi ante annos triginta, diaconi ante viginti quinque, moniales in Epiphania, Albis, & festo Apostolorum con'e-*

consecrarentur. Vt chrisma, eucharistia, vasa, & indumẽta sacra in templo sub clauꝛi asseruarẽtur. Gaudentius Auserensis episcopus in Dalmatia ecclesiam vltro dimisit. Veneti decretũ fecerunt, ne posthac Duces viuentes sibi consortem, & collegam cooptarent, quod in posterum vt reip. salutare seruatum est. Postero anno in vlteriore parte Italiæ via tandẽ 1041.
est patefacta, qua Græci diuturna possessione Italiæ pellerẽtur, & noua in eam Normanorum dominatio induceretur. Ardoinus, domo Lombardus, spectatæ virtutis, atq; ingentis animi vir, à Ducliano grandi data pecunia Candidati honore affectus, & oppidis quibusdam Apuliæ præpositus fuerat. Is cum in superiore expeditione Sarracenũ quendam in Sicilia prostrauisset, insignem eius equum, quem sibi pugnans pepererat, à Maniaco impetrare non potuit, verum eo cum dedecore spoliatus est. Huius igitur vlciscendæ iniuriæ cupidus consilium eripiendæ Græcis Apuliæ cepit. itaq; simulato voti causſa Romam itinere Auersam ad Ranulfum Comitem, genere Normannum, se contulit. atque eius animum ad Apuliam inuadendam, accendit, effœminatos appellans Græcos, terram opulentam; Normannos iam numero, armisq; præstantes, turpe esse exiguis parui, atque obscuri oppidi finibus esse contentos. Cõsilio comprobato Ranulfus strenuos ei duces duodecim cum trecentis militibus tradidit, pactus, vt quæcunque occuparentur, æqua inter omnes sorte diuiderentur. Quibus rebus sacramento firmatis ineute vere repente omnes impetum in Apuliæ fines fecerunt, atque imparata omnia nacti sabbato Paschatis XII. Kalen. Aprilis Melfim totius Apuliæ claustrum, atque inde Venusiam, Asculum, & Labellum haud magno certamine occuparunt. Pòst occurrentes Ducliani copias grauissimo commisso prælio ad Oliuentũ ita concidẽrunt, vt omnes aut pugnantes desiderauerint, aut arma ponentes in acie ceperint. His rebus in Græciam nunciatis Michael Calaphates, qui Paphlagoni mortuo successerat, vt qui maxime, perturbatus maiorem ad Duclianum exercitum misit. Qua re comperta Normanni, vt accolarum animos sibi conciliarent, atque in societatem belli promptiores haberent, Atenulfum, Beneuentani Principis fratrem, sibi ducem asciuerunt, atque coactis rursus copiis aduersus Græcos contenderunt. Pugnatum est ad Ausidum amnem. Ibi Græci rursus fusi, ac fugati cum gradum referrent, fluuium, quem siccum traiecerant, subitis tumentem aquis repererunt. Ita cum sibi consulere natatu vellent, plures gurgitibus hausti, quàm gladiis interempti sunt. Normanni castris Græcorum potiti ingentem prædam rettulerunt. Eodem anno Mediolani grauis altera exorta seditio aliquantum de communi tranquillitate detraxit. Erat Mediolanensis ciuitas in sex tribus diuisa, quæ à sex portis vrbis nomen habebant. earumq; tribuum principes nobiles quidam erant, qui portarum capitanei appellati, archiepiscopo, vt diximus, officium vasallorum debebant. Hi vniuersam remp. ad se trahere, & summum in populum imperium sibi parare cupientes omnia iura, quæ Ducis antiquitus fuerant, sibi vindicarant, atque inter se accurate partiuerant. Ex quibus cum vnum esset, vt siquis sine hærede decessisset, bona eius ad Ducem peruenirent, id nobiles à popularibus quisque suis singulis in tribubus exigere conabantur. Ea re turbati ipsi è Credentia populares, cum saluti suæ remedium nullum aliud haberent, ad arma confugiunt, ac crebris cum nobilitate serendis prælijs ius suum tueri, ducibus hinc populari, inde nobili lectis, nituntur. Popularibus cum se viribus pares nobiles non esse viderent, astute popularium aliquot sibi adiunxerunt. ac iuribus cum eo suis communicatis summo sibi studio deuinxerunt, ac vasallos suos nominauerunt. atque ita eorum præsidio confirmati ius, de quo dixi, vehementius repetere contenderunt. Contrà plebs eodem aduersus nobilitatem artificio vsa ducem sibi ex media nobilitate Lanzonem Curtium legit, eiq; summum in se imperium tradit. is vulgò Credentiæ, seu Populi Capitaneus appellatus. Atq; hic duobus tum primum consulibus è Credentia institutis plebis partes aduersus nobilitatem susceptas tanta virtute, tantaq; fide defendit, vt post multa cõmissa prælia nobiles ipsos turres, domosq; suas deserere, atq; vrbe cum familiis suis exire coegerit; cum Herebertus interea frustra sæpius pugnas eorũ dirimere, concordiamq; conciliare conatus Modœtiam secessisset, ne manens in vrbe alterutram partem verbo, factóve offenderet. Hoc accepto incommodo nobiles recuperandæ patriæ cupiditate flagrantes Comites Seprienses, & Marthesanos ad se traduxerunt, atq; eorũ auxilio fulti ad vrbẽ reuerterunt, eamq; sex castellis validissimis contra sex portas excitatis valide obsidere instituerunt. obsessosq; assiduis oppugnationibus, ac crebris

1042. præliis faciendis fatigare perrexerunt. Proximo anno Imperator Constantinus Monomachus, qui Calaphatem abdicantem exceperat, tot acceptis cladibus perturbatus Exauguſtum Ducliano ſummiſit, ac magnis Græcorum, barbarorumq; ſupplementis datis ſummo cum Normannis confligere prælio iuſſit. Itaq; Exauguſtus, cum Normanni ad montem Piloſum facultatem pugnæ feciſſent, in aciem ferox deſcēdit. verum virtutem fortuna deſtituit. ſiquidem amiſſo magna ex parte exercitu ipſe in prælio captus, ac Beneuenti à duce Normannorum magno pecuniæ numero venditus eſt. Normanni vero Argyro Meli, de quo antè dictum eſt, filio ſibi duce præfecto bellum inde reliquæ Apuliæ intulerunt, atq; oppida alia vi ceperūt, alia voluntate ſibi tributaria reddiderūt. Poſthæc Gulielmo, Tancredi filio, ad honorem Comitatus euecto ad Guaimarium cuncti ſe contulerunt, eumq; pariter cum Ranulfo Comite Auerſano ad diuidenda, quæ parta erant, Melfim inuitarunt. Primum autem Ranulfo domino ſuo Sipontum cum Gargano, atq; omnibus eò pertinentibus oppidis honoris cauſſa conceſſerunt. deinde cætera eorum arbitrio, iudicioq; inter ſe diuiſerunt. Gulielmo Aſculum, Drogoni Venuſia, Arnolino Labellum, Hugoni Monopolis, Petro Tranum, Valterio Ciuitas, Rodulfo Cannæ, Triſcamo Mons Piloſus, Herueo Trigentum, Aſclitino Acherontia, Rodulfo S. Archangelus, Ranfrido Monorbinum, Ardoino alia euenerunt. Melfis in communi omnium poſſeſſione relicta. Hoc modo à Normannis Apulia de Græcorum poteſtate, imperioq; ſubtracta eſt. Cæterum Gulielmus, Drogo, Hunfridus, Rogenus, & Robertus, cognomento Viſcardus, fratres germani fuerunt, in hac expeditione inſignes, à quibus clara pòſt Ducum, & regum Normanorum in vlteriore Italia progenies propagata eſt. Eodem anno Mediolanenſis eſt continuata obſidio. Cum autem nullus malorum finis

1043. videretur, proximo, Lanzo miſerum ciuitatis ſtatum contemplatus Henricum in Germaniam adiit, atq; ab eo ruentibus popularium rebus maturum auxilium implorauit. Henricus rei Mediolanenſis potiundæ occaſionem ſibi datam per aliena pericula opinatus, haudquaquam ſe laboranti ciuitati defuturum reſpondit, ſi ipſe ſe iureiurādo obſtringeret, effecturum, vt ciuitas XIIII. Germanorum militum millia intra vrbem acciperet, ac populus in auctoritate ſua foret. Iurauit id Lanzo, ac domum reuerſus renunciauit legationem. Gratulante populo, quòd breui ex arctis eſſet diutinæ obſidionis vinculis eximendus, ipſe, detrimentis, quibus ciuitas Germanorum præſidio in vrbem acceptо conflictari poterat, diligenter ad rationem reuocatis, conſilium mutauit. atq; inconſulto populo nobiles in caſtris conuenit. &, quo in ſtatu res ciuitatis futuræ eſſent, ſi Germani reciperentur, oſtendit. atq; eos patriæ calamitatis admonuit. adiecitq;, præſtare, vt ipſi pacem cum popularibus facerent, atq; vrbem repeterent, quàm vt communem patriam exterorum libidini, auaritiæq; permitterent. Annuentibus nobilibus eadem cum popularibus egit. Ita ex eorum voluntate capitanei, & valuaſores vrbem ingreſſi pacem cum plebe iniuerunt, verum in ipſum Lanzonem iracundiæ ſuæ virus effuderunt. hunc enim, quòd à nobilibus deſciuiſſet, & commodis eorum aduerſatus eſſet, tumultu facto comprehenſum in cuſtodiam condiderunt, deinde ſordibus ad ignominiā ſuperfuſum in exilium proiecerunt. Eodem anno Veneti Dominico Flabanico Duce mortuo, Dominicum Contarenum ſubſtituerunt. Eius magiſtratus initio Poppo patriarcha Aquileienſis priuilegium à pontifice de ſubiectione Gradenſis eccleſię elicuit, & Gradum furtim ingreſſus vrbem cum templis incendit, aras diſiecit, ſacros theſauros aſportauit reliquiis Sanctorum exceptis, quas inuenire non potuit. Quibus de rebus Dux, & patriarcha miſſis nunciis cum pontifice Benedicto conqueſti ſunt. verum antequam ille reſcriberet, Poppo ſine confeſſione, & viatico mortem oppetiit. Quod vbi illi audiuerunt, rurſus legatis miſſis petierunt, vt priuilegium infirmaretur, bona reſtituerentur, & ſedes in priſtinum ſtatum redigeretur. idq; impetrauerunt. Vrbs cum templis inde à Duce reparata eſt. Vrſo patriarchæ mortuo Dominicus Belcanus S. Marci ſacerdos ſuffectus. & Popponi ſubſtitutus eſt Eberardus. Henricus Rex Giſla coniuge mortua Agnetem, Villelmi Pictauorum Comitis filiam, ſibi deſpondit vxorem. Sedato inde tumultu Medio-

1044. lanenſi Herebertus poſtero anno mortem oppetiit. Eo ſublato, qui ſummæ auctoritatis, atq; potentiæ in vrbe fuerat, capitanei inſolentiores effecti dominatum ciuitatis occupa runt, atq; in ædibus publicis conuocati leges duas aduerſus populares ſanxerunt, vnam, ne Lanzoni Curtio, aut propinquis eius in poſterum eſſe in vrbe liceret; alteram, vt, ſiquis no-

quis nobilis popularem interfeciſſet, ne amplius, quàm ſeptem libris tertiolorum mulctari poſſet. Quibus iniuriis incitati populares alterum ſibi ex nobilitate ducem Landulfum Cottam aſciuerunt, eumq; ſibi aduerſus nobilitatis opes patronum cooptarunt. Sequenti, de archiepiſcopo in Hereberti locum ſufficiendo agi eſt cœptum. de quo legendo cum inter ordines eſſet oborta contentio, victoria penes nobilitatem fuit. nam cum populares quattuor eccleſiæ Mediolanenſis cardinales, nobiles vnum Vidonem Valuaſorium edidiſſent, Henricus reiectis cæteris Vidonem, qui familiaritate ſibi erat coniunctus, vnum probauit. Hunc autem populus tanto odio perſequutus eſt, vt cum primum rei diuinę, ſummo, vt fit, rerum apparatu operaretur, ad aram ſolum, ipſo etiam abducto clero, reliquerit, multisq; aliis detrimentis affecerit. Per eoſdem dies Normanni ſuperbia elati omnia circumiecta loca infeſta vſq; adeo reddiderunt, vt ne à ditione quidem monachorum Caſſinatium temperarint. Cumq; ad cętera mala hoc anno arcem S. Andreæ firmum ſibi receptaculum conſtruere aggreſſi eſſent, abbate identidē denuntiante, ne pergerent, in ſententia perſtiterunt. Itaq; abbas exterritus, quòd eorum in dies augeſcere opes videbat, conſilium deſtituendi monaſterij cepit. Poſt paucos inde dies Rodulfus Comes eorum non modica hominum manu ſtipatus ad monaſterium venit, vt pacis ſimulatione abbatem comprehenderet, atque, vt opinio fuit hominum, interimeret. Poſitis autem in veſtibulo templi armis templum precationis cauſſa cum omnibus ſuis inermibus iniit. Quo facto extemplo omnes monaſterij famuli accurrerunt, atque equos, & arma eius diripuerunt, ſignoq; ex campanario edito oppidanos omnes ad arma vocarunt. Ita Normanni imprudentes oppreſſi breui cogitatæ pœnas audaciæ, temeritatiſq; ſuæ luerunt. Quindecim deſiderati, Rodulfus ab interuenientibus monachis vix ſeruatus ad monaſterium in cuſtodiam miſſus eſt. Hac re Caſſinates elati vniuerſam inde circumiectam regionem hoſtiliter peruagati omnia præter arcem S. Victoris, & S. Andreæ vno die armis receperunt. Ad extremum, firmo amicorum præſidio aduocato, ipſo etiam S. Victoris caſtro expugnato ad arcem S. Andreæ, in qua Rodulfi Comitis vxor erat, & quò Normanni ſeſe ex fuga receperant, oppugnandā acceſſerunt. Ibi quindecim dies ſine effectu morati ſunt, militibus, qui intus erant, egregie ſeſe & loci munitione, & animi alacritate tuentibus. Demum monachis, qui aderant, milites ad renouandam operam adhortantibus, Deumq;, ac patrem Benedictum virtuti, laboriq; eorum pro certo affuturos aſſerentibus, maiore rurſus impetu arcem ipſam inuadunt, ac commiſſo prælio lapides, telaq; ingerere in hoſtes incipiunt. Faciebant idem etiam acriter in Caſſinates Normanni, verum tempeſtate repente oborta accidit, vt pleraq; eorum tela vi venti in ſe retorta plerosq; inceſſerent. Quod vbi Normanni videre, voluntati reluctari diuinæ non auſi ſubito conſilium arcis dedendæ cepere, ac ſeſe monachorum fidei tradidere. A quibus vix defenſi tandem Auerſam incolumes rediere. Auerſanis inde ſociorum iniurias perſequi cupientibus Guaimarius obſtitit. Ita ditio S. Benedicti ab iniuriis Normannorum præſenti ipſius Confeſſoris ope ſeruata. Sequenti anno Henricus Vidgerum eccleſia Rauennate, quam iam biennio impotenter, ac ſuperbe nondū conſecratus tenebat, per dies Pentecoſtes ad ſe vocatū nudauit. Guaimarius Princeps cum Drogone Normannorum Comite ad monaſterium Caſſinas proceſſit, atq; ab abbate, vt Drogonem in gratiam reciperet, petiit, eamq; iurante Drogone, ſe monaſterij rebus parſurum, neq; abbati, aut monacho alicui nociturum, obtinuit. Drogo in gratiam reſtitutus, atq; ab abbate donatus Auerſam ſe ad Ranulfum ſocerum contulit. Abbas autem fidei Normannorum diffiſus ſingula monaſterij caſtra muris in circuitu cōmuniuit, ibiq; agreſtes ex agris tranſlatos conſtituit. caſtrum etiam S. Angeli, quod ipſe conſtruxerat, muris amplioribus ſepſit, & iuxta ipſum pontem optimum ſuper Lirim fluuium fecit. Libet hoc loco in memoriam reuocare, quod ſupra in hiſtoria anni ſeptingenteſimi ſeptuageſimi ſexti referenda prædiximus, Romanos proceres priuatæ quærendæ potentiæ cauſſa corruptis comitiis pontificis Eccleſiam grauibus in ducentos prope annos ſeditionibus, ac fœdis offenſionibus impleuiſſe. Hi fuere, vt ſcripſi, Albertus marchio, & Albericus filius Conſul, Thuſculani Comites, & qui ab eis aut genus traxerunt, aut potentiam acceperunt. qui populo, cleroq; aut mercede corrupto, aut quacunque alia ratione vetere comitiorū libertate diſpoliato amicos, aut propinquos ſuos pro arbitrio prouexerunt, homines ferme longe à recta ſuperiorum pontificum diſciplina,

1045.

1046.

& sanctitate remotos. ad quorum libidinem coercendam Leo VIII. pōtifex legem rettulit ab Hadriano primo latam, deinde à tertio abrogatam: *Ne pontifex designatus sine regis auctoritate iniret.* Qua lege, ambitu in vrbe flagrante, sublata, rursus Ecclesia priuatis earundem factionum studiis in maximum est dignitatis discrimen adducta. Huic vero malo alterum est adiunctum. Quippe conniuentibus ipsis pontificibus, aut certe non prohibentibus plerisq; Principes vsurpato iure ecclesias, episcopi vero minores ordines non opinione virtutis, sed conditione mercedis conferre instituerant. Clerici vero, qui ecclesias, ordinesq; mercati erant, cum semel verecundiæ fines transissent, sensim longius etiam ad alia se prolabi flagitia passi erant, vsq; adeo, vt palam etiam vxores, ac concubinas haberent, atq; vtrumq; probrum honesta quasi consuetudine permissum pertinaci tueri oratione non dubitarent. ex quo in duo grauia hæreseos crimina incidebāt, vnum eorum, qui Simoniaci, alterum eorum, qui Nicolaitæ sunt dicti. Quod vero vehementius etiam detestandum erat, in Francia Berengarius quidam, clericus Andegauensis, homo audax, sed disertus nouam contra augustissimum sacramentū eucharistiæ doctrinam tradere cœperat, verum in ea corpus, & sanguinem Christi esse negans, ac plures in dies secum turpissimum in errorem abducens. Quin etiam Normanni, qui paullo ante Apuliam Græcis ademerant, finibus Apuliæ non contenti Ecclesiasticam ditionē inuaserant, ita vt ne ecclesiis quidem, & monasteriis Campaniæ abstinerent. Quibus rebus vt remedium aliquod opportunum afferret, Henricus iam inde ab initio in Italiam sibi transeundum putarat, verum Vngarico bello impeditus distulerat. Rebus autem omnibus trans Alpes tandem aliquando ex sententia administratis statim de expeditione Italica cogitauit. iter autem eius accendit cum Vido archiepiscopus, qui à populo Mediolanensi respuebatur, tum noui Romæ comitiorum pontificiorum caussa suscitati tumultus. Nam Benedictum pontificem à Thusculanis, vt dixi, comitibus factum post vndecimum annum factio aduersa hominis indignitate accensa eiecit. atq; in eius locum Ioannem Sabinensem episcopum XI. Kal. Februarias subdidit, eumq; Syluestrum tertium appellauit. Hanc contumeliam Thusculani ferre non potuerunt. Itaq; facto impetu Syluestrum V. Idus Maij deturbarunt, ac Benedictum suum restituerūt. Ille vero cum se omnium odio, ac contemptu laborare videret, nec satis roboris ad tantam procellam sustinendam haberet, honore vltro se abdicauit. & Ioannem Gratianum, Petri Leonis filium, eximiæ nobilitatis in vrbe virum magna accepta mercede sibi cooptauit. atq; ad paternas ædes liberius vitam acturus secessit. Gratiano consecrato Gregorij sexti nomē est inditum. His de caussis Henricus, & vt solennia Regni, atq; Imperij insignia sumeret, necessariis rebus omnibus comparatis ineunte autumno cum exercitu, & Agnete vxore Alpes superauit. Velfo, marchiæ Veronensis marchio, cum aduentantem per triduū in Roncaliis expectasset, neq; ab eo, vt moris erat, cunctationis nuncium accepisset, ex eo loco discessit. Ille autem benignè à Lombardis acceptus continuò accessit Mediolanum. ac Mediolanensium cum Vidone lite composita ferream illius manu de more coronam in æde D. Ambrosij suburbana recepit. Papiam inde profectus VI. Kal. Nouembris conuentum egit. atq; exules Lombardos, quos superioribus annis propter coniurationes initas Cōradus in Germaniam relegarat, restituit. Exules inde ciuitatibus suis repetitis humilitatem, in qua in exilio fuerant, tenuerunt, neq; vllam rem publicam, aut priuatam attingentes, verum vni religioni studentes, ac victum manibus suis quærentes vitam traduxerunt. primæ sedes ad Comum in loco, qui Rondinetum appellatur, locatæ. Hos vulgo monachos Humiliatos dictos, atq; aliis ad eos se applicantibus auctos sequentibus annis disciplina D. Benedicti Ioannes Meda Comensis astrinxit. qui post propter sanctissimæ vitę famam post mortem anno millesimo quinquagesimo nono ab Alexandro tertio pontifice in numerum diuorum ascriptus est. Placentiā inde progressus Gregorium pontificem obuiam progressum excepit. Vido Pomposiæ abbas sanctitate per ea tempora clarus, cum accitus ab Henrico obuiam illi venisset, in oppido S. Domnini mortem oppetiit. atq; sepultura sua miracula plurima edidit. ex quo corpus eius Parmā delatum summo honore haberi est cœptum. Digressus inde Placentia per Decembrē accessit Sutrium. Ibi frequenti aduocato episcoporum concilio de cooptatione Gregorij, quæ vulgo iactabatur, est agitatum, &, cum pecuniam interceßisse, satis certis argumentis probaretur, omnium consensu vitio factum pontificem esse, pronunciatū. Quo

decreto

decreto audito Gregorius consternatus statim de sede sua prosiluit, ac pontificalibus ve
stimentis abiectis humi prostratus delicti veniã postulauit. Relatione inde de nouo sub-
rogando pontifice facta, cum Romani, qui aderant, neminem nominarent, ipse hominẽ
Germanum, nomine Suidigerum, Bambergensem episcopum, virum probum, ac litte-
ris eruditum, qui in comitatu suo aderat, dixit. atq; ab omnibus approbatum Clemẽtem
secundum vocauit. Sutrio inde Romam pridie Natalicia est ventum. postridie in ipso 1047.
Nataliciorum festo Clemẽs pontifex consecratus Henricum Imperatorem cum Agne-
te coniuge consecrauit. atque perfectis in Vaticano solemnibus pontifex, Imperator, &
Imperatrix maximo totius populi Rom. plausu in Lateranum coronis quisque suis redi-
miti de more procedentes oculos in se omnium tanti maiestate spectaculi conuerterũt.
His actis Clemens, ipso annitente Henrico, quod assiduis iamdiu piorum omnium vo-
tis exposcebatur, insignem, ac memorãdam in primis labentis Ecclesiæ reformationem
aggressus est, qua nulla aut opportunior vnquam, aut maioribus difficultatibus impedi-
tior fuit. quippe Ecclesia Dei grauiter iam prope per ducentos annos ægrotans & multa,
& ea valida remedia requisiuit. vsq; adeo vt ad extremum ne ignem quidem, & ferrum,
quæ vltima insanabilium morborum sunt medicamenta, repudiarit. cum cæteris sana-
tis membris caput ipsum, nempe Imperator, salutaria omnia conciliorum documenta
respueret, nec, quasi mentis impos, egregie consulenti medico obtemperaret. Quibus
de rebus nos deinceps quàm planissime poterimus, quod nemo adhuc ne tentauit qui-
dem, agemus. Igitur ad rem tantam instituendam concilium episcoporum Clemens in
Lateranum vocauit. cui interfuerunt Herebertus archiepiscopus Mediolanensis, Ebe-
rardus Aquileiensis, & Hunfridus Rauennas paullo ante ab Henrico ex Italiæ cancella-
rio Vidgero subrogatus. Eo coacto primo die nouum de præsessione Italicos inter pro-
ceres certamen est ortum. Cum pontifex sedisset, ac patriarcha Aquileiensis dextram,
læuam Rauennas archiepiscopus occupasset, inclinante iam ad vesperum die Mediola-
nensis aduenit, ac dextram sedem postulauit. Aquileiensi, & Rauennate reclamante, at-
que vtroq; eam sibi deposcente conuentus rem cognoscendam esse decreuit. Cum Me
diolanensis aduocati concilium Symmachi pontificis commemorarent, in quo Medio
lanensis priore loco sedisset, Hunfridus litteras protulit Ioannis põtificis, qui Symmacho
successerat. in quibus scriptum erat, id Petri archiepiscopi Rauennatis submissione Me-
diolanensi concessum: atq; Ioannem ipsum sanxisse, vt absente Cæsare dextera Rauen-
nati, præsente sinistra tribueretur. Atq; ita patres rogati sententias decreuerũt. Reliquis
diebus caussa Simoniacorum agitata, omnis sacrorum ordinum nundinatio improba-
ta. Cum autem quæstio illata esset, num qui à Simoniaco episcopo initiati essent, ordinẽ
retinere deberent, decretum est à Clemente, vt si ipsum tum Simoniacum, cum initia-
bantur esse sciuissent, quadraginta dierum defuncti piaculo in accepti ordinis minis-
terio pergerent. His de rebus Romani veteres Henrico honores instaurarunt, decreto fa-
cto, vt Patricius Romanus esset, atque vt pro suo iudicio Romanam Ecclesiam ordina-
ret, neque posthac sine ipsius auctoritate Romanus pontifex crearetur. Quæ qui his
temporibus aut æquales, aut vicini fuerunt, Petrus Damiani, & Leo Marsicanus, vterque
Ostiensis episcopus, memoriæ prodiderunt. His actis Henricus vxorem cum maxima
exercitus parte remisit domum. quæ in agro Rauennati filiam peperit. ipse vero cum al-
tera ad res Campaniæ inuisendas processit. castellisq; nonnullis, quæ à Normannis oc-
cupata fuerant, in potestatem redactis Casinum adiit, & monasterio donato monachis
se religiosissime commendauit. Capuam inde progressus Guaimario se Capuano Prin-
cipatu, quem nouem annos tenuerat, abdicante Pandulfo illum priori Principi, magno
auri pondere accepto, restituit. Drogoni Apuliæ, & Ranulfo Auersæ Comitibus, cum
ad se adissent, atque equos eximios, magnamque vim pecuniæ obtulissent, omnem,
quam tenebant, ditionem imperiali auctoritate sanciuit. Ibi etiam priuilegium aureo si-
gillo Richerio abbati de more firmatum. Beneuentum inde profectus, cum ciues eu
um & patris, & ipsius iniuriis irritati non reciperent, eos per pontificem, quem secum
habebat, piorum societate semouit. In Lombardiam inde reuertens Rauennam, atque
inde Mantuam venit. Mantuæ Pascha egit. &, cum ægrotasset, Cadaloo Parmensi e-
piscopo *fodrum, & mansionaticum* diplomate dato remisit. atque ab eo corpus Vidonis,
Pomposiæ abbatis, maioribus in dies miraculis splendens accepit. VIII. Idus Maij

Folerni cum esset, canonicis ecclesię Veronensis indulsit anno, vt scribit, *ordinationis suæ octauo decimo, Imperij vero primo.* Post mensem inde Maium solemni conuentu in Roncaliis habito Mediolanum progressus episcopum Papiensibus dedit, eumq; Italia abiēs archiepiscopo commendauit. Quæ res nouum subito belli concitauit incendium. Nam cum Papienses episcopum aecipere abnuissent, Mediolanenses antistitem ducem sequuti vltro arma Papiensibus intulerunt. Neq; vero Papienses detrectauere certamen. verū virtuti par fortuna non fuit. Siquidem collatis signis tanta strage à Mediolanensibus cæsi sunt, vt quidam scribant, Campum in quo pugnatum est, ab ea re apud posteros Campum mortuorum esse appellatum. Mediolanenses inde vrbem adorti eos ad recipiendum episcopum adegerunt. & conuersis aduersus Parasium armis, cuius ciues Papiensibus auxilium tulerant, oppidum euerterunt. Eodem anno Clemens pontifex VII. Idus Octobris diem suum obiit. Qua re cognita Benedictus opibus factionis ad pontificatum reuersus illum tamdiu tenuit, donec Henricus Poletæ de Clementis morte per
1048. dies Natalicios à Romanis commonefactus, superiore priuilegio vsus, Popponem Brixinensem episcopum edidit. Eo anno per Quadragesimæ tempus sanguis Christi Mantuæ, qui in nouam ciuium ignorationem inciderat, iterum cæci cuiusdam reuelatione inuentus, ac multis miraculis comprobatus est. Poppo autem cum honestissimo comitatu Romam peruenit, atq; ab omnibus summo honore acceptus XVI. Kal. Augusti in consecratione Damasi secundi nomen est nactus. verum mox Idibus ipsis Augusti Pręneste, quo ad æstiuum Romani cœli feruorem vitandum secesserat, est extinctus. Eum
1049. mortuum cum Henricus Frisingæ, vbi Natalem Domini celebrabat, audisset, in eius locum Brunonem Tullensem episcopum inuitum sublegit, hominē, vt post apparuit, eximia prudentia, ac sanctitate ornatum. ac primo quoq; tempore decedere in Italiam iussit. Bruno Tullensi oppido, quod est in Burgundia, egressus Cluniacum venit. Ibi Hildebrandus Soanensis ex Thuscia monachus, qui postea pontificatum adeptus Gregorius VII. est appellatus, vir commemorabili pietate, atq; doctrina præditus hominem admonuit, ne sacrosanctam dignitatem profani hominis arbitrio delatam iniret, nisi ante se suffragiis cleri, populiq; Romani antiquo instituto tristi Damasi euentu edoctus permitteret. Quod vbi vir sanctus audiuit, cōtinuò purpuram dimisit, & peregrini habitu sumpto, atq; ipso secum Hildebrando adducto ad vrbem ire contendit. Romamq; ingressus comitia, vt de se rite haberentur, postulauit. Ibi clero, populoq; consentiente, atq; in primis ipso etiam monacho Hildebrando fauente pontifex confirmatus, & pridie Idus Februarias consecratus Leo nonus est appellatus. Versabantur ante oculos præsentes Ecclesiæ labes, quas Leo, cum neque Clementem, neque Damasum, intempestiua morte præuentos, diluere potuisse videret, id sui potissimum esse muneris arbitratus plures ad eam rem conuentus indixit. Garganum autem primum per Quadragesimæ tempus celebrata religionis fama commotus perrexit. inde in festo Palmarum ad Cassinas monasterium adiit, eoq; ibi die sacris est operatus, & cum monachis in triclinio familiariter epulatus. Romam inde reuersus abbatem nouis muneribus ad incrementum dignitatis affecit. atque inde duos in Italia conuentus habuit, vnum in Laterano post Albas, alterum Papiæ post Pentecosten. In Lateranensi datum est Gradensi patriarchæ pallium, & sede eius approbata, vt crucem præ se ferret, indultum. episcopisq; Venetiæ, atque Istriæ imperatum, vt ei, tanquam primati suo, obedientiam, ac reuerentiam exhiberent. Inde Alpes emensus per autumnum tertium conuentum coegit in Francia Remis, & quartum in Germania, præsente Imperatore, Moguntiæ. Decretum in omnibus est, *ne sacros episcopi ordines venderent, quique à simoniacis emissent, per iniunctum à Clemente piaculum ordines retinerent. & ne clerici vxores, aut concubinas haberent*, quemadmodum Petrus Damiani scripsit in eo libro, quem Gratissimum nominauit. Moguntię Spirensis episcopus, cum his de criminibus argueretur, ipse se sacro Christi corpore in detestationem animę sumpto purgauit. Hoc anno Henricus ius monetæ signandæ episcopo Patauino indulsit hoc, quod adhuc extat, diplomate dato. *Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. Norint omnes Christi, nostríque fideles, quemadmodum rogatu nostri thori, regnique consortis Agnetis Imperatricis Augustæ ius monetæ signandæ in vrbe Patauina concedimus Betenardo episcopo, & successoribus eius secundum pondus monetæ Veronensis, ita vt in vna nummorum parte nomen, & imago nostra, in altera vero ipsius vrbis figura exprimatur. Data*

XVI.

XVI. *Kalendas Maij Anno Dom. Incarnatio.* MLXIX. *Indictione* II. *Anno autem D. Henrici tertij Regis, Imperatoris secundi ordinationis eius vigesimo, Regni quidem decimo, Imperij autem tertio. Actum Goslare.* Cæterũ ordinationis annus dicitur annus, quo rex est Germaniæ declaratus, qui fuit millesimus tricesimus nonus, vt nos ex vetustis ipsius patrisq; diplomatis scripsimus, Germanis repudiatis, qui tricesimum sextum prodiderunt. Eberardo Aquileiensi patriarchæ mortuo Gotopoldus est substitutus. Leo inde decedens in Italiam VI. Kalendas Decembris dominicam ante Aduentum Augiæ celebrauit, ac per Baioariam transiens Natalem Domini ineunte anno millesimo quinquagesimo Veronæ pe- 1050.
regit. ac Venetias progressus à Duce, & ciuitate magno honore exceptus multis eum beneficiis Duci, atq; ecclesiæ datis rependit. Demum Romam regressus nouum post Resurrectionem conuentum in Laterano habuit. in quo Berengarij opinionem maxima patrum consensione damnauit. His actis Leo ad fines vlterioris prouinciæ explorandos profectus Campanię Principes, ac ciuitates in sua, atque Henrici verba ad iusiurandum adegit, eosq; ab amicitia Normannorum in dies magis inualescentium auocauit. Cassini in festo Apostolorum rem diuinam pontificia cęremonia celebrauit. ac pedibus duodecim monachis lotis vnà cum eis communi in triclinio cibum cepit. & Beneuenti ciues diris, quibus à Clemente fuerant obligati, laxauit. Cepit inde eum cupido Tullensis ecclesiæ, cui episcopus præfuerat, visitandæ. itaq; ob id in Franciam iter ingressus in itinere Vercellis alium conuentum egit. in quo Berengarij hæresim iterum condemnauit.
& Hunfridum archiepiscopum temere cum sede apostolica litigantem ab officio episcopali remouit. Musactus rex imprudentibus, aut certe frustra repugnantibus Pisanis Sardiniæ regnum recepit, eamq; multis castellis conditis cõmuniuit. Postero anno Hen 1051.
ricus Goslariæ Natalem Domini agens plerosq; Germaniæ Principes iussit apud filium suum Henricum priore anno ex Agnete Augusta natum, quanquam nondum sacro baptismate expiatum solenne dicere sacramentum. Inde Leoni pontifici apud Augustam in die Purificationis occurrit, atque ei Hunfridum reconciliauit. qui paullo post veneno infectus interiit. Leo inde Romam reuersus nouum post Pascha conuentum habuit. in quo Gregorium Vercellensem episcopum abdicauit adulterij, periuriiq́ue compertum. Pisani à pontifice impulsi classem instructam in Sardiniam intulerunt. ac tempestate in
Corsicam delati primum partem insulę Genuensibus ademerunt, deinde ad Sardiniam sedata tempestate appulsi tantum Musacto terroris incussérunt, vt bonis, quæ absportare non poterat, inflammatis excesserit. Ea res primas inter Genuenses, & Pisanos simultates exciuit, quæ postea in apertas, & pernicioſas bellorum contentiones exarserunt. Hunfridus Apuliæ Comes, qui Drogoni fratri successerat, vt ditionem prolataret, Eccle siæ fines inuaserat ita vt ne ipsis quidem templis, ac monasteriis abstineret. Sequenti ve- 1052.
ro, Richardus frater eius Comes Auersanus Capuanum Principatum affectans Pandulfo Principe mortuo, ac Landulfo filio eius despecto Capuam aggressus ciues adeo obsidione pressit, vt ad vrbem exceptis portis, turribusq́ue dedendam adduxerit. His rebus permotus Leo Capuam, ac Beneuentum perrexit, atque vtramque ciuitatem diris detestationibus obligauit. Henricus Hunfrido mortuo Henricum archiepiscopum Rauennatem substituit, atque eum Rauennam per Nizonem Frisingensem episcopum misit. Henricus Hunfridi vestigia sequutus cum Romana Ecclesia decertauit. atq; ab ea post in conuentu Lateranensi damnatus tamen in episcopali officio perstitit, ac plurimũ proteruia sua illam ecclesiam deprauauit. Bonifacius marchio per insidias ad Spinetam agri Cremonensis vicum ad ripam Olij ab exule quodam pridie Nonas Maij interficitur, ac summo Italiæ dolore Mantuæ in æde S. Andreæ sepelitur. Eius ditionem Beatrix vxor, quæ ædem illam construxerat, & filia Mathildis, & Bonifacius puer excepit. Pisani classe in Siciliam delati Panormum oppidum, quod à Sarracenis tenebatur, diripuerũt. ac domum reuersi episcopium, & basilicam vrbis nouam ex manubiis construxerunt.
Noua inde oblata rei bene gerendæ Leoni materia est. Henricus cum Andrea Vngariæ rege bello inexpiabili contendebat. Id Leo, quàm alienum esset Christianorum rationibus, cernens continuò ad Andream se contulit, vt eum ad pacem cum Henrico faciendam adduceret. verum auctoritatem apostolicam præter opinionem suam repudiãtem nactus indignatione exarsit, vsque adeo vt ei piorum communione interdixerit. atq; ad
Henricum profectus Natalem cum eo Vormaciæ celebrauit. Tum vero insignis mul- 1053.

torum prædiorum est inter Imperatorem,& pontificem permutatio facta. Possidebat in Germania complures pontifex,easq; opimas ecclesias superiorum regum beneficio, ac pietate S.Petro donatas. Has igitur liberare Henricus cupiens, petiit a Leone, vt sibi remitteret,& pro illis Beneuentum,ac cætera in Ducatu Beneuentano iuris regij oppida nomine vicariatus sibi haberet.Qua re audita Leo nihil se eius abnuere voluntati posse respondit.illud autem adiecit,vt Leo Ostiensis prodit,ea loca cum omni Ecclesiastica ditione assiduis Normannorum incursionibus infesta esse,se adhuc compositis in capitis detestationem carminibus vsum nihil profecisse,armis, nõ execrationibus diram insolentium hominum ferociam comprimi oportere. ad rem tantam conficiendam animum sibi superesse,vires deesse. quamobrem orare illum, vt ad cumulandam beneficij gratiam firmam aliquam Germanorum manum auxilio præbeat. Henricus haud graua te optimi pontificis petitioni obtemperauit. Decedens inde cum valido Germanorum robore Leo secum duxit Gothifredum Lotharingiæ Ducem, Gozelonis filium, quem paulo ante Henrico reconciliauerat,itemq; fratrem eius Fridericum,quem mox cancellarium sibi asciuit.ac Quinquagesima Mantuæ acta per dies Quadragesimæ Romã peruenit.ac statim concilium ad res Normannorum consultandas vocauit. In quo summa omnium consensione bellum decretum. Post Ioannem decimũ pontifex nemo ad bellum prodierat. Itaq; Leone paratis rebus omnibus ad Normanicam expeditionem eunte erecta nouæ rei expectatione vniuersa Italia est. Hoc vbi sensere Normanni, pontificis reuerentia ducti statim pacem petierunt,ea lege,vt quæ ceperant,Ecclesię beneficio retinerent,atq; eius feudatarij fierent. Tum Leo antiquam seueritatem spirãs, Reddant ante,inquit,res S.Petro ereptas,deinde de pace loquantur. Cui Normannus ferox,Atqui prius millies mortem pugnando oppetiturus sum,quàm quę semel armis peperi,redditurus.Cæterum Leo vrbe egressus rursus Cassinum adiit,& cum piis monachorum se precibus commendasset,ac nouis monasterium beneficiis exornasset, aduersus hostes processit. Pro pontifice stabat Rodulfus Beneuẽti Princeps paullo ante ab eo institutus, & Varnerius Sueuus Dux ab Henrico summissus, pro Normannis ipse Comes Hunfridus cum Richardo,& Roberto fratribus. Castris vtrinq; in Apuliam promotis, XIIII. Kalen.Iulias fortiter ab vtraq; parte concursum est. Primo prælio Normanni loco moti cesserunt. Inde collectis copiis pontificios ex improuiso aggressi ita circumuenerunt, vt Lombardos in fugam coniecerint, Germanos ad vnum prope omnes occiderint.Haud incruenta tamen victoria fuit. Leo ex prælio in castellum trepidus se recepit. ibiq; acriter obsessus,tandem reddita,quam ademerat,sacrorum communione se dedidit. ac IX. Kalen.incolumis ab Hunfrido Beneuentum deductus est. Hoc tempore Ecclesia Constantinopolitana rursus à Romana defecit,propter principatum,quam ipsa sibi arrogan ter asciuit,Constantino Imperatore Michaelem patriarcham temere primariis honoribus onerante. Quam rem vbi Leo audiuit,haud ferendam ratus legatos tres ad eam cõprimendam decreuit,Fridericum archidiaconum,cancellarium suum, Hubertum episcopum Syluæ candidæ,& Petrum archiepiscopum Amalphitanum. Qui cassinati monasterio pie visitato continuò iter ingressi sunt. Beatrix Gozeloni Lotharingiæ Duci, Henrici inimico nupsit,ac filiam Mathildem Gothifredo Gozelonis filio collocauit,qui Ducis Spoletani,& Tusciæ titulum tulit. Ea res suspicionem non leuem Henrico attu-
1054. lit. Eo anno vehementer re frumentaria laboratum. Proximo, Henricus puerum suum Henricum Aquis per archiepiscopum Colonienſem Hermanũ regem Germaniæ consecrauit,Luipoldo archiepiscopo Moguntino,cuius id iuris erat,Henrici in eo voluntatem fouente. Interim Leo in morbum incidit. Itaque ab Hunfrido IIII. Idus Martij Capuam Beneuento deducitur. Vnde post XII. dies Romam sub Pascha delatus demum XVI. Kalen.Maij moritur. Insignia inde ad eius tumulum miracula edita in eam opinionem homines adduxerunt,vt inter cœlestium numerum receptum esse arbitrarentur. Inter cætera sanctitatis viuentis eius argumenta hoc quoq; numeratur,quòd,dũ Romæ ageret,tertio quoq; die à Laterano in Vaticanum nudis pedibus tribus tantũ clericis comitatus silentio noctis procedere psallendo,atq; orando solitus fuerit.Legati põtificis Constantinopolim ad reconciliandã Ecclesiam missi,honorificè ab Imperatore suscepti sunt.Inde vt hæreses eorum cognoscerent,concilium indixerunt,atq; eò Imperatorem,& patriarcham vocarunt. Cum autem illi se venturos,principatum Ecclesiæ sibi vindi-

vindicantes,negarent,Fridericus Leonis,à quo mittebatur,animi magnitudinem imitatus,rem dignitati Romanæ Ecclesiæ congruentem peregit.quippe vrbe egressus sandalia sua more Apostolorum super eos excussit. quo facto tantum terroris omnibus Constantinopolitanis incussit,vt Imperator,& patriarcha cum clero,& populo postridie sacco,& cinere obuoluti ad eum perrexerint,& apostolicam auctoritatem in eo ad terram prolapsi adorarint. Inde cum nuncium de morte pontificis accepissent, hæresibus eorum,& Michaele patriarcha,& Leone episcopo Acridano damnatis in Italiam redierũt, muneribus eximiis,quæ S.Petro offerrent,ab Imperatore donati. Cum autem per Apuliam transirẽt,à Transmũdo Comite Teatino per libidinem,auaritiamq; dispoliati sunt. Fridericus inde in odium Henrici propter Gothifredum fratrem cum se incidisse videret,insidias fugiens Cassini monachum induit. Constantinus Imperator extremo anno est mortuus. Theodora Augusta Imperium Orientis excepit. Romani,cum comitiis habitis neminem dignum Leonis successorem apud se reperirent,Hildebrandum subdiaconum ad Henricum miserũt,mandantes,vt quem apud eum idoneum iudicasset,eum cleri,populiq; nomine postularet. Profectus Hildebrandus Gebehardum Eistatensem episcopum postulauit,singularis tum religionis,atq; prudentiæ virum, in primisq; Henrico probatum,& carum. Fecit grauate Henricus,vt tantum virum,& tam fidum amicũ à se dimitteret,sed tamen concessit. Hunc igitur Hildebrandus,licet inuitum, anno iam post mortem Leonis exacto adduxit Romam.atque ex omnium Romanorum sententia renunciauit pontificem.Idibus Aprilis in Cœna Domini consecrato Victoris secundi nomen impositum. 1055. Hic Leonis vestigia sequutus præsentem Ecclesiæ statum formare perrexit,ac propterea subito Florentiam conuentum indixit. atque eò Henricum etiam inuitauit. Is ab Italis accersitus erat aduersus Gozelonem, Beatricis virum, quem ad Imperium Italiæ aspirare, atque opibus quotidie crescere iactitabant. Vbi vero venit,Gozelonem ad imperata facienda paratum,& opibus vxoris se fore contentum asserentem nactus omni criminis suspicione absoluit,veritus, ne, si eum à se alienaret, ducẽ ille se Normannis adiungeret. Festus Resurrectionis dies ab eo Mantuæ celebratus. Florentiam inde ad conuentum euntem Mutinensis episcopus Herebertus adiuit,atque vt vrbem augere,& munire sibi liceret,postulauit. Cæterum vrbs Mutinæ primum Gallorum Boiorum sedes,deinde ciuium Romanorum colonia fuit,præcipue sæuissima obsidione bello ciuili Antoniano nobilitata. A Constantino inde Magno,quia Maxentio fauebat,euersa,ac mox post victoriam restituta,sacris Christianis susceptis,Geminianum episcopum,spectatæ sanctitatis virum tulit. A Gothis inde deletam ciues deseruere, ac proximos vicos,& castra insedere. præcipue autem locum quattuor millibus passuum ab vrbe distantem communiuerunt, quem Ciuitatem Geminianam, ac Ciuitatem nouam dixerunt. Vido autem Imperator,cum episcopo loca,in quibus vrbs vetus constructa fuerat,concessisset,adiunxit etiam,vt fossas purgare,portas erigere, pontes instituere,aquas aperire,& claudere,molendina construere, locumq; supra mille passus in circuitu munire,& antiqua vectigalia ad honorem Ecclesiæ exigere posset. Hoc autẽ tempore visum est Hereberto episcopo,& iis,qui veterem vrbem colebant,potestatem eius reædificandæ,muniendæ,atque augendæ ab Henrico postulare. Quod ille diplomate in hæc verba conscripto concessit: *Henricus Romanorum Imperator Augustus. Cum Herebertus episcopus S.Mutinensis ecclesiæ, & ciues eius nostra adita clementia exposuerint, ipsorum olim nobilissimam,atq; antiquissimam vrbem Mutinam prope desertam esse,ex eaq; re nobis, & nostræ reip.maximum detrimentum accedere,petierintq;,vt eam nos ipsis reædificare,munire,atque augere concederemus,quo nostris,& sanctæ Ecclesiæ hostibus firmioribus resistere viribus possent,ob eãrem nos iustis eorum precibus obsequentes cum id eis permittimus,tum vero etiam vsum aquæ amnium Siclæ,& Scultemnæ episcopo,& ciuitati concedimus,potestatemq; aluei excauandi ad merces in Padum Venetias,& Rauennam deferendas largimur.quin etiam Ecclesiæ,& ciuibus omnes reas consuetudines conseruamus,quas antiquitus habuerunt,modo ne episcopi mutatio,aut alio modo,nisi per nostram manum subrogatio,fiat,nisi à Romano pontifice legitime abdicetur.* Florentiã inde,quò pontifex præcesserat, cum sub festum Pentecostes venisset, conuentui interfuit.In eo concilio cum alia emendata,quæ ad disciplinam Ecclesiæ pertinebant,tum in primis de fornicatione,& simonia clericorum est actum,aliquot etiã episcopis, qui eorum criminum erant comperti,damnatis. Eodem etiã tempore Hildebrandus ob id in

Franciã à Victore legatus graues aduersus Simoniacos, & Nicolaitas exercuit quæstiones. cumq; sex episcopos horum criminum manifestos damnasset, Ebronensem archiepiscopum simoniæ reum, & impudenter inficiantem, quem testibus coarguere non poterat, arte conuicit. quemadmodum eum sibi narrasse Petrus Damiani memoriæ prodidit. Etenim in conspectu multorum, Agedum, inquit, quando te insontem huius criminis iactas, ad noxiam expiandam pronuncia, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. Tum episcopus ratus se eo dicto grauioris periculi iudicium omne declinaturum, pronunciare instituit, ac *Gloria Patri, & Filio* dixit, *Spiritui sancto*, quanquam sæpe conatus expedire non potuit. creditumq; est, quia in nundinatione sacrorum læditur Spiritus sanctus, vt eius culpæ participem dicere nequiuisse. Siquidem posteaquam peccatum suum confessus est, sine vlla cunctatione pronunciauit. Beatrix ad Henricum profecta, vt crimen mariti, suumq; purgaret, retinetur ab Henrico, insimulata, quòd hosti publico Italiã per coniugium prodidisset. Bonifacius puer ea de caussa accedere veritus post paucos dies moritur. Mathilda soror maximarum, quæ patris fuerant, in Italia opum hæres relinquitur. siquidem à plerisque, & quidem veteribus scriptorib. Lombardiæ, & Tusciæ Dux, Canusiiq; Comes vocatur. verum ipsa semet, *Mathilda Dei gratia si quid est*, Christianam humilitatem æmulata subscribere assueuit. Vrbs Parmæ fortuito incendio peruastatur.

1056. Henricus Duci Venetorum antiquum fœdus restituit, quod Conradus pater negarat, atque ex Italia per Baioariam proficiscens Turegi Natalicia, & Pardebrunnæ Resurrectionem peregit. Victor pontifex, cum Berengarium post mortem Leonis ad eandem rediisse insaniam comperisset, ab eoq; multos in Francia in errorem induci audiret, profectus eò conuentum in Turonibus habuit, ac tertium iam Berengarij opinionem detestabilem confutauit. inde in Saxoniam ab Henrico vocatus, atque admirabili omnium Principum concursu exceptus Goslariæ cum eo Natiuitatem Virginis celebrauit. Neque ita multo pòst Henricus sæuo morbo implicitus III. Nonas Octobris mortem, ipso præsente, atque inspectante, oppetiit. Eodem anno Theodora Augusta mortua Michael Stratioticus in Oriente excepit imperium.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Nonus.

HENRICVS III. REX XLII.

QVietis Italicis, atque Imperio Germanorum siue longa iam parendi consuetudine, siue egregia eorum, qui res tenuerunt, virtute, pietateq;, contentis lux tandem optata potius, quàm sperata fortunę melioris affulsit. Hic fuit seditiosus, ac turbulentus Henrici tertij dominatus. qui superiorum longe dissimilis vt ab initio pontifici Romano, Italisq; magna ad quietem incommoda importauit, sic ad extremum maturam vtriq; integrioris parandæ libertatis occasionem aperuit. Qua de re deinceps scribere persequamur.

Henrico secundo ex humanis rebus exẽpto, Henricus tertius annos quinq; natus, ipso pontifice Victore præsente, Germaniæ regnũ iam quartus occepit, vt qui rex esset triẽnio ante præcipuo patris beneficio consecratus. Summã rerum Agnes mater Augusta, eximiæ virtutis, ac prudentiæ fœmina, tutricis nomine tractare instituit. Gibertus

Corrigia

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [220] - 208
PUBLIC DOMAIN

Corrigia Parmenſis,praui,vt pòſt apparuit,ingenij homo, legatus Italiæ eſt præfectus.
Cæterum Victor rebus Eccleſiæ trans Alpes,vt tum licuit,conſtitutis,ſolemni Natalicio 1057.
cum rege puero Ratiſponæ peracto,Italiam Quadrageſima ineunte repetiit,atq; Floren
tiæ ſubſtitit. Ibi per ieiunium Iunianum Fridericum Gottifredi Ducis Thuſciæ fratrem
Cardinalem allegit,atq; eundem abbatem Caſſinatem paullo ante deſignatum conſe
crauit.quin etiam abbati ipſi Caſſinati vſum confirmauit ſandaliorum,& cęterorum in
ſignium nuper à Leone conceſſum.& vt in conuentu epiſcoporum,ac principum ſupra
omnes abbates aſſideret,& ante omnes ſententiam diceret. atq; inde v. Kalendas Au
guſti morte occubuit. Hoc nuncio Romam allato Romani extẽplo comitia ſubrogan
do pontifici habuerunt. Ibi aliis Hildebrandum,qui cum Victore erat expectandum, a
liis moram nullam comitiis interponendam eſſe cenſentibus, omnes demum vno con
ſenſu Fridericum ipſum Cardinalem,ex Thuſcia ipſa paullo ante reuerſum, adeunt, e
umq; per vim ex hoſpitio eductum ad baſilicam S.Petri ad Vincula trahunt. atq; pontifi
cem lectum Stephanum nonum appellant.(is enim dies erat III. Nonas Auguſti, quo
die memoria S.Stephani pontificis colitur,) atq; inde plaudentibus omnibus ad Latera
num deducunt.poſtridie vero Cardinalibus omnibus cum clero,populoq; ad eum con
fluentibus in Vaticano magna cæremonia conſecrant. Per eos etiam dies Michaele Im
perio abdicante locum Iſaacius Comnenus obtinuit. Stephanus pontificatu inito ex
templo legatum ad Agnetem Auguſtam Hildebrandũ miſit,qui de rebus actis eam do
ceret.atq; inde ad perſequendam,quæ inſtituta erat,reformationem Eccleſiæ ſe conuer
tit. Reſtabat enim ingens cum ipſo Henrico rege certamen, qui à familiaribus depraua
tus eccleſias non iis, qui plus litterarum,ac vitę laude mererent,ſed qui plus mercedis,ac
pecuniæ præbuiſſent,aperta ſacrorum nundinatione vendere inſtituerat.Quattuor igi
tur menſes Romæ moratus omnes in his cogitationibus,conſiliisq; conſumpſit. quibus
& Henricum primus Simoniacæ hæreſeos inſimulare,ac factum eius aſpero decreto no
tare non dubitauit, & nouis conſtitutionibus clericorum coniugia, & conſanguineorũ
nuptias interdixit. Inde pridie Kal.Decembris Caſſinũ ad monachos reuiſendos profe
ctus,ibi,multis rebus egregie cõſtitutis,& Deſiderio abbate ſublecto,eoq; legato ad Im
peratorem Conſtantinopolim miſſo,grauiter circa Natalicia Domini ægrotauit.Cæte
rum cum multæ aliæ eccleſiæ noua de Simoniacorum,atq; Nicolaitarum hæreſi decre- 1058.
ta repudiarunt,tum maxime Mediolanenſis; vt quæ iampridem,Romanæ Eccleſiæ au
ctoritate relicta,præceptis eius haudquaquam obtemperaret, & tamen, ſi qua alia tetro
huiuſmodi veneno infecta eſſet. Hanc rem cum per ſe grauem, tum Mediolanenſium
clericorum nomini turpem eſſe Arialdus clericus Decumanus ratus Landulfo Cottæ
populi præfecto auctor fuit,vt eam palam oppugnandam aggrederetur. Id vero cum fa
cere ſecundis populi auribus,animisq; cœpiſſet,Vido archiepiſcopus contrariam partẽ
ſuſcepit,fauore maxime nobilitatis innixus. Itaq; res vſque eò infamiæ mutuis altercа
tionibus,iurgiisq; deducta fuit,vt ſacerdotes,qui vxores haberent, præ pudore ſepara
tim à cæteris rem diuinam facere cogerentur, in loco,qui Pataria dicitur. vnde vulgo à
pueris Patarini ad cõtumeliam dicebantur. Huic autem malo opportunum remedium
Vido cupiens adhibere conuentum epiſcoporum ſuorum apud Fontanetũ in agro No
uarienſi oppidum conuocauit.atq; ex eorum ſententia clericis vxores habere licere ini
que tamen conſtituit. Florebat eo tempore ſanctitate, doctrina, ac rerum gerendarum
peritia Petrus Damiani Rauennas.qui vitam eremiticam profeſſus in eremo ad fontem
Auellanum agebat.cuius operam Eccleſiæ conſtituendæ Stephanus idoneam arbitra
tus initio Quadrageſimæ vrbe repetita ipſum Oſtienſi eccleſia decorauit. Eodem tem
pore Robertus Viſcardus Normanus,Baielardo Hunfridi fratris filio pulſo,Apuliæ Co
mitatum inuaſerat,atq; ſolitis Eccleſiæ fines incurſionibus affligebat. Huius igitur cona
tibus Stephanus vt occurreret,ad Gottifredi fratris, & Mathildis vxoris auxilia ſibi con
fugiendum putauit.Itaq; vtrumq; in Thuſcia conuenturus epiſcopos,clerũ,populumq;
in templum vocauit,atq; ita dixit,Quoniam ego in Thuſciam ad fratrem meum cogito,
peto à vobis,vt,ſi,antequã Hildebrandus ab Imperatrice legatus redeat,mihi mori con
tigerit,in eius vſque aduentum comitia differatis. atque ex eius demum conſilio eccle
ſiam ordinetis. Quod cum omnes alacriter promiſiſſent,ille diſceſſit.& quaſi breui ſe mo
riturum diuinaſſet,Florẽtiæ haud ita multo pòſt,nempe IIII. Kal.Aprilis,plurimis ſan-

ctitatis miraculis clarus occubuit. Stephani morte cõperta extemplo comitia in templũ Vaticanum ſucceſſori ſubrogando indicuntur. cum clerus cõueniſſet, Tuſculani Comites more ſuo primoribus ſibi mercede conciliatis pridie Nonas Aprilis noctu cum armatorum caterua in ædem irrumpunt, & propinquum ſuum Ioannem, epiſcopum Veliternum, pontificem, epiſcopis, Cardinalibus aduerſantibus, creant, atq; eiſdem in diuerſas partes dilapſis per presbyterum Oſtienſis eccleſiæ, hominem omnium litterarum ignarum, ad apoſtolatus culmen prouehunt, & Petrum Damiani Oſtienſem epiſcopum reclamantem, atque omnes diris grauibus deuouentem vi ad eum colendum compellũt, deinde populum diuiſa per vicos pecunia ad adorandum inuitant. Is Benedictus decimus eſt vocatus. Inter hæc Hildebrandus in Italiam ſe recepit. Ille vero, ſimul comitia contra Stephani decretum iniuſſu ſuo habita comperit, Florẽtiæ ſubſtitit. ac re per nuncios, litterasq; acriter reprehenſa Romanorum per eoſdem voluntatem, ac iudiciũ explorauit. Vbi vero comitiis pecuniam, & vim interceſſiſſe cognouit, quin iuſtum pontificem adulterino opponeret, haud ſibi dubitandam exiſtimauit. Itaq; ipſo etiam annitente Gottifredo Duce Gerardum Burgundionem, epiſcopum Florentinum, 111. Nonas Ianuarias nominauit, atq; eodem menſe vnà cum ipſo, & Duce Romam perrexit. Ibi Gerardus à clero, & populo in ſede apoſtolica poſitus Nicolai ſecundi nomen aſſumpſit. ac ſubito ad abrogandum Benedicto pontificatum conuentum in 1x. Kal. Febr. indixit. Verum vrbanam Comitum Tuſculanorum potentiam veritus non in vrbe, ſed Sutrij celebrauit, Gottifredo cum Mathilda, & Giberto regis Italiæ legato præſentibus. Quod vbi Benedictus ſenſit, extemplo tacita quaſi religione perfuſus ſe abdicauit, piorũ tamen communione à Nicolao cum ſuis fautoribus omnibus exturbatus. Inde ad Marchiam Firmanam inuiſendam, quæ à Normannis tentabatur, profectus, ibi pridie nonas Martij Cardinales cooptãs Hildebrandum archidiaconum, & Deſiderium diaconum, abbatem Caſſinatem deſignatum, atq; ex itinere legationis reuerſum, allegit. quorum vterq; poſt deinceps pontificatum adeptus eſt. ac Deſiderium per totam Campaniã, Principatum, Apuliam, & Calabriam legatum ſuum à latere conſtituit. Paſchate inde Romę celebrato, rem operoſam repetiit, quam deceſſores eius aggreſſi, nondum tamen plane perfecerant, vt præſentem Eccleſiam emendaret. Hæc erãt præter cætera comitia pontificum, caſtitas clericorum, collatio eccleſiarum, euchariſtiæ ſacramentum, quod rurſus à Berengario oppugnabatur, & deprædatio Normannorum. Ad has res conſtituendas menſe Aprili conuentus in Lateranum vocatus, cui centum tredecim epiſcopi affuerunt. Ibi, poſtquam vetus decretum de pontifice à rege comprobando Henrico affirmauit, de comitiis pontificiis ita tulit. *In primis Cardinales epiſcopi diligentiſſime ſimul de pontificis electione conſultent, mox clericos Cardinales adhibeant. ſicq; reliquus clerus, & populus ad conſenſum nouæ electionis accedat, cauentes ne venalitatis morbus aliqua occaſione ſubrepat. Eligatur autem de ipſius eccleſiæ gremio, ſi reperitur idoneus, ſin minus, ex alia ſumatur, ſaluo debito honore, & reuerentia dilecti filij noſtri Henrici, qui in præſentiarum rex habetur, & futurus Imperator Deo concedente ſperatur, & iam ei conceſſimus, ſicut ſucceſſoribus illius, qui ab hac apoſtolica ſede hoc ius perſonaliter impetrauerint. Quod ſi prauorum hominum ita peruerſitas inualuerit, vt pura, ſyncera, & gratuita fieri in vrbe non poſſit electio, cardinales epiſcopi cum religioſis clericis, catholicisque laicis, licet paucis, ius poteſtatis obtineant eligendi apoſtolicæ ſedis pontificem, vbi congruerit. poſtquam autem electio fuerit facta, ſi bellica fuerit tempeſtas, vel qualiſcunque hominum conatus malignitatis ſtudio reſtiterit, vt is, qui electus eſt, in apoſtolica ſede iuxta conſuetudinem intronizari non valeat: electus tamen ſicut verus papa obtineat auctoritatem regendi Romanam Eccleſiam, & diſponendi omnes facultates illius, quod beatum Gregorium ante ſuam conſecrationem cognouimus feciſſe.* Ex hoc decreto, quo electio Pontificis Romani in primis cardinalibus permittitur, ipſorum cardinalium nomen poſt celebrari magis, atque magis Romana in eccleſia cœptum. Vnde ſcripſit Petrus Damiani: *Romani cardinales Romanum pontificem principaliter eligunt, & quibuſdam aliis prærogatiuis non modo quorumlibet epiſcoporum, ſed etiam patriarcharum, atque primatum iura tranſcendunt. ſaluo quippe vniuerſalis Eccleſiæ ſacramento, iſti ſunt oculi vnius lapidis, ipſi lucerna vnius candelabri.* De clericorum porro caſtitate ita cautum. *Quicunque ſacerdos, diaconus, ſubdiaconus, poſt proximã conſtitutionẽ Leonis pontificis de caſtitate clericorũ concubinam palam duxerit, vel ductã non reliquerit, ei à ſacris faciendis, & officio eccleſiaſtico interdictũ ſit.* Iam vero effuſa

1059.

Henrici

Henrici impudentia exasperatus, qui Stephani decreto neglecto ecclesias vendere insistebat, non modo non mercede, sed neque gratuito laicum quenquam impertire posse ecclesias voluit. quod vetere Hadriani, & Leonis decreto Carolo, atque Othoni Magnis ob eximia illorum erga Ecclesiã beneficia, temporibus Ecclesiæ ita ferentibus, fuerat condonatum. *Ne quis*, inquit, *à laico ecclesiam aut pretio, aut gratis accipiat, neque per simoniacam hæresim promoueatur ad quodlibet ecclesiasticum officium.* Quæstio etiam de consecratis à Simoniacis retractata, decretumque, vt *qui à Simoniacis gratuito consecrati essent, in adeptæ dignitatis honore permanerent, nondum vero promoti ab eis in posterum ne promouerentur.* Quin etiam, cum Berengarius adesset, relatio de sacramento altaris est facta, ac Berengarius sententiam suam exponere iussus. Cum autem pluribus verbis sacrificium corporis, & sanguinis figuram esse, probare instituisset, neq; Albericus diaconus, vir ea tempestate doctrinæ studio præstans resistere voce homini in dicendo copiosissimo posset, spatium septem dierum ad responsum scripto edendum popposcit, atque interea librum conscripsit, in quo tam multis veterum patrũ testimoniis opinionem eius refellit, vt Berengarius victus hiscere non potuerit. Itaque opinionem suam, vt falsam, ipso præsente Concilio abiurauit. Extat iusiurandum eius, quod pontifex per omnes Italiæ, Franciæ, & Germaniæ ciuitates dimisit. Cum Landulfus Arialdum Romam misisset, vt vesanam ecclesiæ Mediolanensis contumaciam deferret, simulque, vt ad causam hæreseos cognoscendam iudices postularet, pontifex Petrum Damiani episcopum Ostiensem ad eam rem legatũ decreuit. De re Normanorum, quia absentibus eis transigi non poterat, placuit, vt conuentus Melfim in Apuliam transferretur. Ea vero caussa fuit eiusmodi. Robertus Viscardus, qui prioribus annis Hunfrido fratre mortuo, & Baielardo fratris filio exacto Apuliæ comitatum inuaserat, modò Rhegio Calabriæ oppido, & Troia Apulię capto superbus vltro se Ducem Apuliæ, atque Calabriæ appellabat, & ditioni pontificiæ, quasi continua rerum serie tractus imminebat. Ricardus autẽ frater eius, qui Capuam, Landulfo Principe eiecto, portis tantum, & turribus vrbis in ciuium potestate relictis, occupauerat, Campaniæ fines vexare non desinebat. vterque autem diris à pontifice deuotus in eius se auctoritate futurum, atque omnem ditionem armis partam acceptam ei relaturum, pollicebatur, si se in gratiam recipere, ac feudatariũ Ecclesiæ constituere vellet. Quibus rebus cognitis Nicolaus, qui parum in se roboris ad bellum tantum gerendum cernebat, atque proximum Leonis periculum ante oculos habebat, & populorum suorum quotidianas defectiones reformidabat, postulatis eorum assensit. atque ad rem propius inspiciendam, ac cognoscẽdam Melfim, vt diximus, processit. ibique conuentu habito Ricardo Capuanum Principatum, Roberto Apuliæ, Calabriæque Ducatum vexillo tradito confirmauit. atque solemni eos sacramento adegit, se Ecclesiæ Romanæ fideles, ligiosque (sic enim loquebantur) futuros, atque annui tributi nomine duodenos in singula boum iuga denarios soluturos. Interim Petrus Damiani Anselmo episcopo Lucensi assumpto legatus Mediolanum perrexit. Ibi pro dignitate receptus caussam legationis ad eos suæ in concione exposuit. Ea cognita postridie rumor in ciuitate à factione clericorum excitatus increbuit, Ambrosianam ecclesiã antiquis patrum institutis liberam, nec Romanis legibus obnoxiam esse, neque pontificem Romanum ius vllum in sua ecclesia ordinanda, atque constituenda habere. Itaque sublato clamore raptim vndique à tumultuantibus ad Episcopium concurritur, campanarum strepitu, ac prægrandis tubæ clangore vrbs tota completur, ac mors legato ab omnibus intentatur. accenderat autem inuidiæ flammam, quòd Petrus pridie in conuentu præsidens ad dextram sibi Anselmum episcopum constituerat, à sinistra vero Vidonem archiepiscopum sibi assidere, mandarat. Perspecta vero populi voluntate legatus postridie conuocato in templum populo in concionem ascendit, atque tumultu tandem sedato, ita disseruit. *Nicolaus pont. max. fratres carissimi, misit me ad vos, non vt Ecclesiæ R. honori, atque amplitudini seruirem, sed vt vestræ gloriæ, atque saluti consulerem. quid enim honore tenuissimi hominis Romana eget Ecclesia, quæ laudum præconia ex ipsius ore est Saluatoris adepta? quæ autem prouincia in terris ab eius ditione libera reperitur, cuius arbitrio ipsum quoque cœlum aperitur, & clauditur? Et quidem, si rectè attenderitis, reliquas ecclesias ab hominibus institutas esse reperietis, Ecclesiam vero Romanam à Deo ipso esse fundatam, atque ab ea cum reliquas alias, tum maxime Mediolanensem ortus sui primordia, & disciplinæ rudimenta*

sumpsisse. Quid enim? Petrus, & Paulus, qui Romanam Ecclesiam suo sanguine consecrarũt, non ne hanc quoque per discipulos suos instituerunt? Nam Nazarius à Lino Petri discipulo sacro fonte ablutus sacrum in hac vrbe martyrium est perpessus. & Gerualius, ac Protasius, quorum sancta in hac vrbe corpora coluntur, non alium, quàm Paulum habuere magistrum. Diuus denique, pro vos tantopere gloriamini, Ambrosius, cum Nicolaitarum hæresim per se quondam coercere non posset, à Romana Ecclesia præsidium implorauit. atque tres viri ad huius erroris expiationem à Syricio tum pontifice missi præsens ciuitati auxilium attulerunt. Quamobrem, cum & primi salutis vestræ auctores, & post labentis disciplinæ emẽdatores ab Ecclesia Romana prodierint, quid est, quòd eius decretis obtemperare intempestiua nunc contumacia recusetis? Quibus verbis proteruum populum adeo flexit, vt subitò se ad omnia eius mandata paratum esse respõderit. Quæstione inde clericorum instituta vix quisquam vnus repertus est, qui non aut ordines emisset, aut muliebris consuetudinis particeps esset. Tum legatus, cum se omnibus damnandis sacra tollere è ciuitate, paucis absoluendis, reliquis se iniuriam facere, cum par omnium causa esset, animaduerteret, propterea omnibus se veniam daturum ostendit, ostendit, si secramento ac piaculo obstrinxissent, se in posterũ ab eiusmodi flagitiis temperaturos. Sacramentum autem fuit triplex. primum archiepiscopus ita iurauit. *Confiteor morem in Ecclesia inoleuisse, vt quicunque clericales ordines acciperet, subdiaconatus nomine nummos duodecim, diaconatus octodecim, presbyteratus viginti quatuor penderet. Itaque præsente D. Petro, Ostiensi episcopo, legato Nicolai pont. & D. Anselmo, Lucensi episcopo, & omnibus vobis damno, ac detestor omnem Simoniacam hæresim, ac me, & clericos, & successores meos spondeo nihil in posterum exacturos. Nicolaitarum quoque hæresim eadem ratione condemno, & presbyteros, diaconos subdiaconosq; ab vxorum, & concubinarum societate, quoad potero, propulsurum promitto.* Inde ante altare coram episcopo Lucensi dixit. *Si his defecero, tum me Deus, & Diui piorum communione deiiciant.* Postremo Arnulfus nepos eius clericus cum vna manu manum archiepiscopi teneret, altera sacrum Euangelij codicem tangeret, ita locutus est. *Dominus Vido archiepiscopus, quod promisit de castitate clericorum obseruabit, neq; consecrabit aliquem præter monachos, quem superiore sacramento non obliget.* Eadem clerici iurarunt. His actis archiepiscopus se proiecit in terram, atque piaculũ sibi iniungi iussit, quia quamuis ea ipse in Ecclesiam probra non inuexisset, tamen, cum posset, ex ea non sustulisset. Legatus centum annorum piaculum imposuit, idque redimi posse certa in singulos annos soluta pecunia voluit. clerici diuersis in vita ieiuniis obligati. Archiepiscopus inde cõcionem ascendit, ac præsente clero, & populo clericum suum iurare iussit, se has duas hæreses pro viribus extirpaturum. eodemque se iureiũrando populus obligauit. Clericis postremo pristina ornamenta, litteratis etiam, & castis officium redditum. reliqui Ecclesię tantum associati, archiepiscopus etiam, eos se religionis gratia Romam, aut Turonum missuros, se vero ad S. Iacobum in Hispaniam iturum, promisit. Hæc Petrus ipse se Mediolani legatũ egisse scripsit. Profecto inde legato archiepiscopus asperis clericorum suorum cõuiciis laceratus, quòd Mediolanensis libertatem ecclesiæ prodidisset, in sententia castitatis non perstitit, sed promiscuos mulierum concubitus annuit. Itaque sequenti anno, qui fuit millesimus sexagesimus, Erlembaldus Cotta in locum Landulfi fratris mortui sublectus, eodem Arialdo impellente, causam intermortuam excitauit: atque grauibus tumultibus in vrbe miscendis, etiam ne abbas S. Celsi ab archiepiscopo sacraretur, inhibuit. Itaque Petrus Damiani ad eos hanc epistolam misit. *Petrus Damiani Radulfo, Vitali, Arialdo, Erlembaldo fratribus salutem: Gratias agimus Deo, quòd constantiã fama audimus, vos constanter aduersus hostes ecclesiasticæ disciplinæ certare. Nicolaitarum hæresis, quæ vobis nobiscum laborantibus videbatur euulsa, repullulat. Deus vult probare constantiam suorum. Ecce qui prius Nicolaitarum, & Simoniacæ hæreseos laqueis tenebantur, nunc ad perditionis suæ cumulum sunt etiam violato sacramento periuri. quod tamen in Mediolanensi ecclesia non est nouum, quæ semper diuersi dogmatis homines habuit, initio ab Auxentio, atque Ambrosio inchoato.* Eodem anno Isaacio Imperatori Orientis mortuo Constantinus Ducas successit. Brixia ingenti adeo terræ motu die ipso Resurrectionis contremuit, vt pleriq; metu ruinarum perculsi aut vrbem relinquerent, aut trepidi in templa diuinæ pacis posscendæ causa cõfugerent. Proximo, Ricardus Campania ferme tota subacta Capuam adortus, portas, turresque à ciuibus repoposcit. eisque dare abnuentibus vrbem oppugnare instituit, ac demum XII. Kalendas Iunij frustra ab Henrico auxilium expectan-

1060.

1061.

tem

tem ad deditionem adduxit. seque cũ Iordane filio Prrincipem declarauit. Quinto vero Nonas Iunij Nicolaus pontifex Florentiæ est mortuus. Clerus, populusq; Rom. audita pontificis morte de subrogando successore conuenit. Cum autem orta dissensione nemo ex Romana Ecclesia probaretur, Cardinales Hildebrando auctore proximũ Nicolai decretum amplexi ex aliena sumpserunt. Hic fuit Anselmus Bædagius Mediolanẽsis, Lucæ episcopus, homo singulari doctrina, & vitæ disciplina probatus, & qui paullo ante Nicolai in Germania fuerat legatus. Is pridie Kal. Octobris creatus absens Romã auxilio Gottifredi Tusciæ Ducis perducitur, atque imminente Romanorum seditione statim sine regis auctoritate consecratur, atque Alexander secundus vocatur. Henricus iam inde ab initio discordiæ, à Romanis quibusdam Ecclesię inimicis, & exulibus, vt vetere instituto pontificem daret, instinctus episcopos in eam rem ex Italia euocarat. vbi vero Alexãdrum per Cardinales iniussu suo consecratum audiuit, ex matris, & suorum sententia frequentem Basileæ conuentum habuit, atque Placentino, & Vercellensi episcopis ex Italia assentientibus Cadaloum Parmensem episcopum ad se profectum pontificem v. Kal. Nouembris renunciauit, & Honorium II. vocauit. Mediolani vbi Alexandrum ad pontificatum euectum est cognitum, cõtinuò seditio de vxoribus clericorum, ducibus pro nobilitate Gulielmo Lãdriano, pro populo Erlembaldo Cotta, recruduit. nam Erlembaldus confestim per nuncios de re clericorum consuluit Alexandrũ. cumq; ille ex Cardinalium sententia aduersus eos pronunciasset, subito omnes clericos vrbe cum eorum familiis exturbauit, atq; archiepiscopo, & capitaneis, eorumq; vasallis mortem, si contra tenderent, intẽtauit. Postero anno Cadaloum in Italiam ab Henrico 1062. per Bucconem Halberstadensem episcopum missum summo studio excepit Gibertus Lombardiæ præfectus. Gibertum vero Mediolanenses, & pleræque Lombardiæ ciuitates episcopis suis auctoribus sunt secutæ. Alexandrum Gottifredus Dux vnà cum Mathilde coniuge recepit in clientelam. Paullo ante Hanno, Colonienſis archiepiscopus, summus post reginam rerum omnium moderator, regnum ab Agnete parum viriliter administrari calumniatus, proceribus aliquot adiuuantibus puerum ei cum ipsis Imperij insignibus eripuerat, Coloniamque vel repugnantem traduxerat, & matre a filij tutela remota semet vltro tutorem instituerat. Itaq; nouo hoc excitato tumultu perturbatus Gibertum, vt Cadaloũ tueretur, admonuit. Gibertus, vbi expedita conuenisse Lombardorum auxilia vidit, ineunte Aprili Cadaloum Romam consecrandum adduxit, ac XVIII. Kalend. Maias castris ad vrbem Leoninam locatis vi perrumpere in eam contendit. Alexandro Lateranum tenenti Romani, & Gottifredus cum valida Tuscorum manu ingenti animorum alacritate, vt in summo vrbis periculo, affuerunt, atque irruptionem Lombardorum licet plerisque suorũ, aut in prælio cæsis, aut in Tiberi submersis prohibuerũt. Ita Gibertus metuens, ne à Mathilde circumueniretur, ab vrbe recessit, & Cadaloum Mediolanum reduxit. Eodem anno Robertus cum Rogerio fratre in Siciliam transgressus bellum cum Sarracenis instituit. Ineunte vere Cadalous à prin- 1063. cipibus Romanis, quos interim spe, prẽmiisque corruperat, reuocatus, nocturnis ad occultandum aduentum confectis itineribus ex improuiso ad vrbem accessit, atque vrbe Leonina per noctem furto occupata basilicam Vaticanam inuasit. sed fraude, illuscente die, detecta repente armis à populo petitus, cum impetum eius sustinere non posset, auxilio Cincij ciuis Romani hominis potentis, in primisque magna ab eo vi pecuniæ comparati in arcem refugit, ibique ab aduersariis acriter est obsessus. cuius obsidionis soluendæ cum Germani rationem idoneam nullam reperirent, ad pacem animos conuerterunt, ac sequenti anno Hannonem archiepiscopum cum liberis ad eam rem man- 1064. datis miserunt. Is in conuentum progressus in præsentem Alexãdrum inuehi cœpit, neque ordine, neque recte feciſse eum accusans, quòd inconsulto, atque insciente Hẽrico rege sedem illam inisset, quam multos iam annos nemo, nisi à rege probatus, ausus esset attingere. quamobrem aut vltro cederet, aut rationem audaciæ suæ redderet. Cui Hildebrandus Cardinalis, vir promptissimus in dicendo, respondit, *Ius, quod Henricus in pontifice legendo prætenderet, imminutum non esse. Alexandrum enim in dissensione cleri ex recenti Nicolai decreto à Cardinalibus vno consensu ex aliena ecclesia sumptum, eundemque propter imminentes tumultus sine Henrici auctoritate subito consecratum. Henrici pupilli iura multo magis Ecclesiæ Romanæ esse tuenda, quæ spiritus mater esset, quàm Agneti parenti, quæ sanguinis*

tantum necessitudinem prætendere posset. Quibus rationibus victus Hanno concilium ad rem cognoscendam postulauit. Annuentibus postulato eius Cardinalibus, verum de loco ad conueniendum idoneo disceptantibus Mantua, quæ erat in ditione Mathildis, est lecta. Itaque eò & Alexander ipse,& sacer Cardinalium cœtus,& episcopi ferme Italiæ omnes venerunt. In eo causſa vtriusque diligenter est agitata. Alexander postulante Hannone obiectum Simoniæ crimen concepto sacramento purgauit. Itaque v. Kalen. Nouembris summo omnium consensu Cadaloo repudiato, atque à sacris remoto ipse retentus est. Dominico Gradensi patriarchæ sedis principatus ab Alexandro firmatus est. Cadalous,ne mali quidpiam pateretur, à Cincio ante furto ex arce dimissus cũ paucis fugiens ad ecclesiam suam reuertit. &, quanquam à pleriſq; despectus, insignia pontificia retinuit, quoad vita suppeditauit. Extat Petri Damiani ad Cadaloum ipsum epistola,in qua scribit,eum tribus iam conuentibus esse damnatum,& ter si non iudicio sacerdotum,at saltem legum auctoritate abdicatum.&,quoniam instet Osborienſe concilium, se quæ pro vtroque dici possint, exponere quasi cuiusdam præludij causſa velle. atque ita iura vtriusq; diligenter, atque acute perpendens Cadaloum vitio factum esse ostendit.Extat etiam eiusdem ad Gottifredum altera,quem Excellentissimum Ducem, & marchionem vocat,in qua summo se dolore angi ait, quòd audiuerit, ipsum Cadaloi consuetudine vti,quem iampridem vniuersalis Ecclesia tanquam letale virus euomuerit, & à corpore suo reciderit, & in barathrum deturbarit, & quocum ipse fortiter dimicarit,& nefanda molientem cum serenissima,& clarissima coniuge sua (Mathildem autem intelligit) sæpius propulsarit. Alexander Mantua decedens Lucam accessit, atque ibi basilicam D. Martini solemni cæremonia consecrauit. Decedentem Erlembaldus honoris gratia prosequutus nouum aduersus clericos edictum elicuit: *Siquis sacerdotum, diaconorum, aut subdiaconorum, officium contumaciter deserens feminam sibi potius eligit, sicut sponte ob fornicationem dimittit officium, sic ob præuaricationem dimittere cogatur etiam inuitus beneficium.* quo Mediolani postea proposito archiepiscopus irritatus diem Pentecostes ad id oppugnandum constituit. Verum vbi ea dies aduenit tumultu ab Arialdo, & Erlembaldo seditiose conflato solus à populo in templo relictus propositum tenere nõ potuit. Dum hæc aguntur, Ricardus Capuæ Princeps subacta magna ex parte Campania vicina vrbi loca armis appetebat,atque vrbis Patriciatum ambibat. Ea re permotus Henricus partim vt bona Ecclesiæ è manibus Normanorum eriperet,partim vt coronã Imperij à pontifice caperet,cũ magnis pedestribus, atque equestribus copiis Augustam venit. Ibi expectans Gottifredũ Tusciæ Ducem, qui cum suo exercitu,iter quasi ostendens,præiret, vbi eum longe terrarum abesse accepit, expeditionem dimisit. Alexander autem Romam ad hos motus compescendos profectus ipsum è Tuscia acciuerat. Qua re comperta Ricardus sibi metuens Campania cessit. Iordane autem,& Gulielmo Ricardi filiis solis cum suis apud Aquinum obstare parãtibus cæteri cum Principe apud Patenariam substitere eo animo,vt,si Gottifredus Lirim amnem transiret, omnes in Apuliam inde diffugerent. Gottifredus autem iam adulto Maio pontifice,& cardinalibus stipatus cum exercitu Aquinum processit. Ibi per decem, & octo dies cum Normanis æquo Marte,ac vario euentu pugnauit. demum res per colloquium transacta. Dux ingenti pecunia accepta domum repetiit, neque ita multo post ex hac vita decessit, cuius mortis prænuncia crinita stella fuisse putatur. quæ per viginti dies mirum secum fulgorem trahens apparuit. Mathildis vidua vnà cum Beatrice matre vniuersam inde ditionẽ administrauit. Alexander Romam reuersus priorum pontificum imitatus exemplum conuentum ad reformandos clericorum mores in Laterano coegit. Extat eius de Nicolaitis,& Simoniacis decretum. *Mandamus, vt nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductam mulierem. Vnde etiam sancta synodus ita statuit. Quicunque sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum, post constitutũ beatæ memoriæ prædecessoris nostri S. Leonis papæ, & Nicolai de castitate clericorum concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate principum apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, vt missas non cantet, neque euangelium, neque epistolam, neque in presbyterio cum obedientibus maneat, neque partem ab ecclesia suscipiat. & de Simoniacis statuimus, vt siquis in posterum ab eo, quem Simoniacum esse non dubitat, se consecrari permiserit, & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam subeant, sed vterque depositus pœnitentiam*

1065.

riam agat, & priuatus propria dignitate persistat. In eodem etiam conuentu Hildebrandus Capuanus archiepiscopus priuilegium nuper ab Alexandro abbati Cassinati cõcessum reprehendit: *Ne quis episcopus vllũ in bonis ad Casinates monachos pertinentibus sibi ius vindicaret.* verum mox intentato anathemate territus acquieuit. Postero anno Rauenge- 1066.
rius Aquileiensis patriarcha est factus. Alexander Lucæ per Septembrem mensem fuit, atque Octobri Romam repetiit. Desiderius abbas Cassini nobilem basilicam inchoauit, eamque peregrinis accersitis artificibus musiuo opere nouæ magnificentiæ genere exornauit. Mediolani vero ciuitate seditionis conflatæ caussa arma sumente Arialdus cum tempestatis eius imminens vitare periculum studens præcipiti ex vrbe se fuga proriperet, ab aduersariis interceptus est, & vt malorum omnium auctor misero, fœdoque supplicio cruciatus. Cuius exemplo perterritus Erlembaldus sibi tum quoque quiescendum existimauit. Proximo vero, absentem antistitem nactus vniuersum superioris dis- 1067.
sensionis renouauit incendium. Nam præsidiis maioribus comparatis ciues apud se dicere sacramẽtum coegit, neque tam sacerdotũ ordinem, quàm ipsum archiepiscopum diuexauit. quippe cui etiam in vrbem ad comprimendã seditionem reuertenti violentas manus non dubitarit inferre. Inde Romam profectus Hildebrandi Cardinalis auxilio aliud decretum obtinuit, quo sanciebatur, nõ esse iustũ antistitem, quem clerus, aut populus, aut rex iniussu pontificis declarassent, atque Mediolanũ reuersus iurare in eam legem clerum, populumq; coegit. Qua re perculsus Vido, quippe iam ætate confectus, ac tranquillitatis cupidus, vltro se sacerdotio abdicauit, atq; insignia honoris ad Henricum in Germaniam misit. Sacerdotio à Vidone depositio nouæ statim controuersiæ est occasio patefacta. Nam cũ Henricus Gottifredo Castilioneo ad se profecto ingenti pecuniæ summa accepta dignitatem eã indulsisset, Alexander acri eũ interdicto ab ineundo honore absterruit. Qua re Gottifredus ab iis, qui pontificiam auctoritatem amplexabantur, repudiatus Varisium oppidũ primùm, deinde ab Erlembaldo pulsus Castelionum, quod erat natura, opereque munitum, se contulit. atque inde magnis contractis propinquorum, atque amicorum copiis in agros aduersariorum incurrere, eosque persequentem annũ infestos habere perrexit. Alexander, Normanorum caussa Melfi concilio conuocato, Roberto Ducatũ Apuliæ, & Calabriæ confirmauit. Proximo anno Ro- 1068.
manus Diogenes imperare in Oriente cœpit. Henricus Sigehardum cancellariũ suum Ecclesiæ Aquileiensi præfecit. Idem malis suasoribus, in primisq; Adelberto, Bremensi archiepiscopo, deditus nullum erga homines, Deumq;, auaritiæ, libidinis, atque insolentiæ genus omittere. Nã & plebi contra nobiles, principesq; studere, atque omnia vi magis, quàm iure agere, & episcopatus, abbatiasq; palam vendere, & opima ipsa monachorum prædia sectatoribus suis turpi largitione tribuere. Quin etiam cum coniuge Berta, Othonis Marchionis filia, cuius paullo ante sibi desponsæ iam satietas ceperat, diuortiũ facere cupiens Moguntinum antistitem ad indicendum super ea re Moguntiæ conuentum induxit. Quod vbi cognouit Alexander, Petrum Damiani legatum in Germaniam ad eam rem impediendam misit. Is sequenti anno profectus Moguntinum intentato a- 1069.
crioris animaduersionis periculo ab habendo cõcilio reuocauit. Henrico vero Francfordiæ, quò ille conuentum acciuerat, mandata pontificis in hanc sententiam edidit. *Rem pessimam, & à nomine Christiano, nedum regio alienam esse, quam ille moliretur. Quod si humanis, aut diuinis legibus non terreretur, at saltem famæ, & existimationis suæ rationem haberet, ne tam tetro veneno à rege temperato totum populum Christianum inficeret. & qui flagitia vlcisci deberet, iis se princeps obstringeret. quòd si non flecteretur consiliis, pro certo habere pontificem vim ecclesiasticam adhibiturum, neque eum suis manibus Imperatorem aliquando sacraturũ.* Huius orationem subsequutæ sunt inde graues Principum, qui aderant, voces, æqua iubere Romanum pontificem. *ne, per Deum, nominis regij maiestatem tam turpis facti labe commacularet, neve parentibus reginæ caussam defectionis, & iustam turbandæ reip. occasionem præberet. qui, si viri essent, cum armis, virisque plurimum possent, tam insignem filiæ suæ contumeliam sine dubio insigni aliquo facinore expiaturi essent.* Quibus rationibus fractus magis, quàm inflexus Henricus se in pontificis auctoritate futurum dixit. His de rebus Agnes mater offensa in Italiam hoc anno se contulit, ac primùm Fructeriæ monasterio se inclusit, deinde Romam profecta ibi postea aliquot annos quietè traduxit. Eo vero, qui insecutus est, anno, nempe Christi millesimo septuagesimo Henricus Rauennatem 1070.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [227] - 215
PUBLIC DOMAIN

ecclesiam archiepiscopi morte vacantem Giberto Parmensi concessit, ac Vercellẽsem episcopum legatum Lombardiæ constituit. Alexander autem ab Henrico rogatus Gibertum sacrauit, quanquam vnicum superioris dissensionis auctorem, deinde variis ad se de Henrici Simonia, atque superbia criminibus delatis, perinde ac par erat, motus archiepiscopos Moguntinum, & Colonien sem, & Babembergensem episcopum euocauit Romam. Babembergensi vitio dabatur, quòd episcopatum grandi pecunia coemisset, omnibus vero, quòd sacros ordines mercede accepta contulissent. Verum grauissima oratione castigati, ac iureiurando, se à talibus facinoribus temperaturos, adacti domum cum pace dimissi. Per eosdem etiam Henricus ad caussam de Simonia, aliisque grauibus criminibus Romam apud se dicendã sacro anathemate indicto euocatus. Cui edicto ille non paruit. Eodem anno Pisani Corsicam inuaserunt. Cuius vlciscendæ iniuriæ gratia Genuenses triremes duodecim in Arni ostia intulerunt. Eas vero adorti Pisani septem in festo S. Sixti ceperunt, quæ mercibus onustæ in Orientem cursum intenderãt. Eum diem Pisani, quòd geminam in eo victoriam rettulissent, festum esse in perpetuum voluerunt. ac S. Sixto templum extruxerunt. Interim assiduis Gottifredi iniuriis Erlembaldus accensus firmam ciuium manum Castelionum adduxit, diuque strenue, qui in præsilio erãt, locum tuentibus, ipsum obsedit. Extremo inde sequentis Quadragesimæ spatio ingens Mediolani est incẽdium excitatum. ad id restinguendum cum plurimi è castris, quæ ad Castelionum erant, recessissent, oppidanis locum ad erumpendum dederunt. qui magno conatu egressi Erlembaldum cum maximo sui periculo inuitum obsidione decedere compulerunt. Eo incendio magna pars vrbis ad solũ exusta est. Incendiũ inde Castelionense apud posteros celebre mansit. Septembri mense Alexander Cassinum profectus est, vt nouam D. Benedicti basilicam consecraret, modo à Desiderio abbate, & Cardinali cõstructam. Ea res Kal. Octobris magna est cæremonia celebrata. Affuerunt omnes ferme vlterioris Italiæ episcopi, & cum frequentes vicinarum ciuitatum populi, tum etiam Principes Ricardus Capuanus, Gisulfus Salernitanus, Landulfus Beneuentanus, & Duces Neapolitanus, ac Surrentinus. Robertus, quòd eo tempore Panormum in Sicilia oppugnabat, interesse non potuit. Re diuina perfecta omnibus, qui affuerunt, & qui per octo pòst dies locum illum pie visitarunt, liberalis est peccatorum remissio auctoritate pontificia facta. cuius religionis fama permota Agnes etiam Imperatrix accessit. Eodem anno Michael Ducas Parapinaces Imperium Orientis excepit. Sequenti Alexander Luca reuersus, vbi IIII. Idus Martij fuit, concilium aduersus Simoniacos in Laterano coegit. Vido, qui archiepiscopatum deposuerat, vitę finem fecit. Erlembaldus ea re audita locũ premendo aduersario opportune sibi datum existimans ciuitatem adegit iureiurando, se Gottifredũ ab Henrico editũ non acceptu-
1071. rum. atq; opera Hildebrandi Cardinalis, cuius virtute ac sapientia tum pontificatus gubernabatur, Athonem clericum Mediolanensem antistitem dedit. eoq; in Episcopium inducto solemne, vt in eiusmodi re, epulũ init, ciuitate haud satis probante, quæ insignẽ regi iniuriam fieri arbitrabatur, qui episcopum dare cõsueuisset. Qua occasione vsi aduersarij impetum in triclinium fecere, atque fœdo adeo tumultu omnia miscuere, vt Atho exterritus, cum vix incolumis euasisset, honore se abdicarit. Quod vbi Romæ palã factum est, continuò Hildebrandus Gottifredum, cuius impulsu hæc omnia acta putabantur, nouo sacrorum interdicto notauit, Athonemque iterum decreto pontificis cõfirmauit. Contra Henricus despecto prorsus pontifice Gottifredum omni ope ad dignitatem retinendam adiuuit. Atque eo ille fauore suffultus ditionem amissam inuasit, eaque magna ex parte recuperata in oppido Brebiæ tandem consedit. Alexander Cassinum reuersus hominem dęmoniacum post precationem diuinam verbo imperioso sanauit. & Aquinum prætergrediens pede captam mulierem nactus maxima cum astantium admiratione curauit, aqua, qua post sacrificiũ manus abluerat, potui ministrata, & Tarracinę oppido abbati Cassinati donato Romã reuersus proximo anno x. Kal. Martij ad cælestia regna migrauit. Tertia post Alexandri sepulturã die clerus populusq; subrogando pontifici in æde D. Petri ad Vincula est conuocatus. atque subitò cõsentientibus omnium animis Hildebrandus archidiaconus sedere in sede Petri, vt dignissimus omnium, iussus. Eiusmodi vero fuit eorum de illo iudicum. *Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, clerici, acolyti, subdiaconi, diaconi, presbyteri præsentibus venerabilibus episcopis, abbatibus, & mona-*

& monachis, cõsentienbus pluribus turbis vtriusq; ordinis, eligimus nobis in summum pontificem Hildebrandum archidiaconum, virum religione, doctrina, iustitiaque præstantem, in aduersis constantem, in prosperis moderatum, pudicum, modestum, sobrium, castum, hospitalem, domum suam bene regentem, in gremio huius Ecclesiæ à pueritia egregie educatum, & eruditum, eumq; post hac esse, & dici Gregorium VII. *pontificem volumus, & consentimus.* Eodem tempore in Germania Hanno Colonienſis archiepiſcopus haud minimum iis, quæ contra ius, & fas in aula regia gerebantur, commotus vacationem à rege procurationis publicæ poſtulauit, ætatem cauſſatus iam nimis ingraueſcentem, neque tantæ rerum moli ſufficientem. atque eam Henricus haud grauate conceſſit, ne, quod facere ſolitus fuerat, iuuenilibus ſuis, & prauis libidinibus obuiam iret. Eo vero ex aula profecto, Henricus, quaſi pædagogo ſeueriſſimo liberatus, refractis omnibus pudoris, atque modeſtię vinculis, liberius inde omnibus ſe generibus ſcelerum, ac flagitiorum obſtrinxit. Saxoniæ, ac Turingiæ colles cum caſtellis, præſidiiſque firmaſſet, prædas paſſim ex proximis agris, villiſque agi permiſit. archiepiſcopum Moguntinum ad decimas à Turingiæ ſacerdotibus exigendas, vt multos ante annos inſtituerat, incitauit. & cũ VI. Idus Martij archiepiſcopus ad eam rem conuentũ Erfordiæ indixiſſet, ei affuit, ac Turingis ſacerdotibus vetera Caroli Magni priuilegia, antiſtitum Moguntinorum inſtituta, & pontificum Rom. decreta aduerſus eum proferentibus, &, ſi in incœpto perſiſteret, pontificem ſe appellaturos eſſe dicentibus non ſolum præſens acerrime repugnauit, verum etiam, ſi ad pontificem prouocarent, extrema eis omnia intentauit. Quæ dum aguntur, nuncius eſt allatus, Hildebrandum Romæ pontificem declaratum, hominem, vt norant omnes, cum ingenij vehementis, tum præſtantis erga Eccleſiam pietatis. Inſigni eius ſeueritate, ac perpetua in emendanda Eccleſiæ diſciplina conſtantia epiſcopi Germaniæ territi acriorem ſtatim præſentis vitæ correctionem, triſtioremq; morũ animaduerſionem extimuerunt. atque ob id regem adeuntes monuerunt, vt comitia eius antiquaret. alioquin totam eius pontificatus vim in ſe vnum breui redundantem expectaret: ob eam rem Henricus Eberardum Comitem Romam miſit, qui à Romanis rationem eorum comitiorũ exquireret: & Gregorium, niſi verbo ſatisfeciſſet, vt vitio factum, abdicare iuberet. Ei Romam venienti, ac mandata regia edenti Gregorius, vt res erat, reſpondit, ſe à Romanis inuitũ ad eum honorem euocatum, propterea q; non ſe conſecrari paſſum, neque paſſurũ, donec certa legatione ad regem iampridẽ miſſa eius ſuper hac re voluntatem, ac iudicium perſpexiſſet. Cæterum Gregorius, vt concordiam cum Henrico haberet, & rationibus periclitantis Eccleſiæ conſuleret, legatos ſubitò ad eum homines religioſos miſerat, qui ipſum ad obſequium Eccleſiæ reuocarent, & ad decoram ſuſcipiendi rationem Imperij incitarent. atque huius conſilij, factiq́ue ſui Beatricem, & Mathildem, mulieres ea tempeſtate in Italia potentiſſimas, atque Apoſtolicę ſedi deditiſſimas, fecerat certiores. Harum mulierum diploma legi hoc anno IIII. Idus Auguſti monaſterio S. Zenonis Veronenſi conceſſum. cui ipſæ ita ſe ſubſcribunt: *Beatrix, & Mathilda Comitiſſæ.* Gregorij reſponſo ab Eberardo accepto placatus Henricus epiſcopum Vercellenſem Lombardiæ legatum Romam ire, atque ipſius comitia confirmare præcepit. Ita Gregorius die Purificationis eſt conſecratus. Tum vero conſiliis mature de conſtituenda Eccleſia explicatis nihil ſibi prius faciendum exiſtimauit, quàm vt vtranq́ue conuerſiam tolleret, quę Mediolanenſes adhuc variis certaminibus exercuerat, atque ſummam Romanæ infamiam Eccleſiæ afferebat, nimirum ne Henricus epiſcopos, aut abbates inſtitueret, quod non ſine graui Simoniacæ hæreſeos nota conſtanti iampridem omnium delatione facere dicebatur, & ne clerici contra vetera inſtituta vxores haberent. Itaque proximis Quadrageſimæ diebus frequentem epiſcoporum conuentũ in Laterano conuocauit, cui Mathildis quoq; & Giſulfus Salernitanus Princeps interfuit, atque ad eum de ſacerdotiis, de clericis, & de Normanis, qui Marchiam Firmanam Eccleſiæ ditionis inuaſerant, rettulit. De ſacerdotiis ita cauit, *vt qui à laico eccleſiæ inueſtituram acciperet, & qui daret, & qui acciperet, anathemate plecteretur.* Inde Othonẽ Ratiſponenſem, Othonem Conſtantienſem, Bernardum Loſannenſem epiſcopos, & Eberardũ, atque Vldaricum Comites, quorum cõſiliis eccleſias Henricus vendidiſſe arguebatur, piorum ſocietate remouit, atque in Germaniam, qui rem illã cognoſcerent, epiſcopos Oſtienſem, Prænestinũ, Curienſem, & Comenſem legauit. De clericis autem ſanxit, *ne vxores duce-*

1074.

rent, qui vero haberent, aut eas, aut ſacerdotium dimitterent, nec quiſquã ad ſacerdotium vocaretur, qui non perpetuum cœlibatum profiteretur. atq; eo decreto facto litteras ad omnes epiſcopos miſit, præcipiens, vt feminas ab ipſorũ contubernio remouerent. De Normanis porrò ſanctũ, vt Roberto, & cæteris, qui Marchiæ Firmanæ oppida pontificia inuaſiſſent, piorum communione interdictum eſſet. Cæterum legati in Germaniam miſſi, cũ Nurimbergæ poſt Paſcha regem obuium habuiſſent, colloquiũ eius repudiarunt, quòd anathemate ab Alexandro pontifice obligatus nunquam ſatisfeciſſet. poſtularunt autem, vt conuentum ſibi in Germania habere liceret, in quo epiſcoporum, & abbatum, qui dignitates emiſſent, cauſſam cognoſcerent. Quod vbi epiſcopi audiuerunt, vt rem nouam, & rationibus ſuis alieniſſimam reſpuerunt. neque eam facultatem ſe cuiquam, niſi ipſi pontifici, conceſſuros dixerunt. ob id legati Babembergenſem epiſcopum, ac nonnullos alios præter cæteros turpis infamia largitionis flagrantes ab officio remouerunt, donec ad ſe adeũtes coram crimen obiectum diluiſſent. totius vero rei iudicium, quia per ſe confici non poterat, ad pontificem integrum reiecerunt. Henricus autem à legatis admonitus non modo non obtemperauit, ſed etiam epiſcopos omnes, quos potuit, aduerſus pontificem concitauit. Decreto vero de cœlibatu per Germaniam diuulgato vniuerſa clericorum factio conſternata ſubitò Gregorium turpibus figere maledictis cœpit, qui apoſtolo Paulo repugnaret, apud quem diſerte ſcriptum eſſet: *Qui non poteſt continere, nubat. melius eſt nubere, quàm vri*, & cœlibatum inducendo viam fornicationi, aliiſque flagitiis turpiſſimis aperiret. nimirum ſe ſacerdotia potius, quàm coniuges dimiſſuros. Nihilo ſecius Gregorius inſtabat, & in epiſcopos, niſi decreta ſua exequerentur, ſe notione apoſtolica animaduerſurum minabatur. Ob eam rem archiepiſcopus Moguntinus, qui ſacrorum in Germania principatum tenebat, tantam rem agere ingreſſus, cum precibus ſingulos ſolicitaſſet, vt ad quod faciendum cogi poterant, id vltro ſuſcepiſſe videri vellent, neque æqui aliquid impetraſſet, tandem menſe Octobri Erfordiæ conuentu acto eos vrgere acrius inſtitit, vt ſe aut ſacerdotio, aut coniugio abdicarent. Quod ægre adeo paſſi epiſcopi ſunt, vt ſeceſſione facta conſilium archiepiſcopi interficiendi habuerint. Quo cognito archiepiſcopus ſubitò conuentum dimiſit, ac ſe cum pontifice, vt aliquid de ſententia remitteret, acturum oſtendit. Eadem ratione Mediolani Erlembaldus hoc decreto accepto eò vehementius furere, atque in clericos ſæuire, liberiuſque Henrici edicta deſpicere. Itaque in Cœna Domini oleum conſecrari per Gottifredum prohibuit, atque aliud ipſe ſuppeditauit. Cæterum conuentu Lateranenſi peracto reliquis epiſcopis vrbe profectis Gibertus Rauennas archiepiſcopus occulto Henrici mandato in vrbe remanſit, eo, vt poſt res docuit, conſilio, vt, ſi poſſet, Gregorium per inſidias interimeret. id quod ipſe eò libentius egit, quòd non dubitabat, fore, vt illo remoto ipſe ad tãtum dignitatis faſtigium peruenire. Itaque captato tempore, quo Gregorius media Natalis proximi nocte rem diuinam de more ad Præſepe omni humana cura ſolutus faceret, ipſum per Cincium hominem ob flagitia grauibus à Gregorio diris obſtrictum comprehendit, atque in ipſius Cincij turrim firmiſſimam coniicit, verum inani, atque irrito prorſus euentu. nam populus tantam rei indignitatem auerſatus extemplo captis armis ad Cincianas ędes impetu concitato procurrit, atque iis expugnatis, turrique ſolo æquata illico pontificem liberauit, ac Cincij familiam, cum ipſe trepidus euaſiſſet, fœdiſſimum in modum mulctauit. pontifex ad Præſepe eadem nocte reuerſus rei diuinæ, quam inchoauerat, finem ſecũdis omniũ votis impoſuit. Eodem anno nouo vrbs Mediolanenſis incendio conflictata eſt. Cuius cladis detrimento deſpecto Erlembaldus ardentis homo ingenij nouos miſcere tumultus non deſtitit. Itaque Paſchalibus cæremoniis oleum ipſe ſubminiſtrauit, quod cæteris ſacerdotibus accipere abnuentibus ſolus Luitprandus S. Pauli ſacerdos ipſi gratificatus accepit. Qua re plebs indignata vrbe ſeceſſit, ſeque nemini antiſtiti parituram, niſi ab Henrico dato, aſſeruit. Neque ita multo poſt in vrbem reuerſa Erlembaldum inuaſit, ipſumque cum Luitprando, tumultu excitato, necauit. Quibus de rebus Henricus indignatione accenſus, aliquando Gottifredus non accipiebatur, Theobaldum Caſtilioneum edidit. iſque benigne acceptus eſt. Atque ita tres eodem tempore pro archiepiſcopis ſe geſſere, Theobaldus Mediolani, Gottifredus in finibus, Attho Romę. Cæterũ profecto Roma Giberto putauit Gregorius Henricum ſpe ſua deiectũ poſthac in Eccleſię auctoritate

1075.

ritate futurum, neque quidquam amplius aduersus se moliturum. Itaq; omnem ad persequendos Mathildis auxilio Normanos cogitationem conuertit. Verum, cum fœdus aduersus se cum eis tractari per Gibertum, & Theobaldum, Hugone cardinali Blanco auctore, comperisset, mutata sententia alterum in Laterano conuentum coegit, atque in eo Gibertum, & Theobaldum, quòd ad conuentum vocati non accessissent, & Hugonem, quòd olim cum Cadaloo conspirasset, & omnes episcopos Henrici fautores exauctorauit, atque à piorum communione secreuit. & ne quis clerici, qui vxorem haberet, rem diuinam audiret, inhibuit. præcipue autem Babembergẽsi episcopo, quem antea à ministerio diuino remouerat, congressu piorum interdixit, quòd ad causſam grauissimo Simoniæ de crimine dicendam Romæ adesse iussus, per biennium nõ venisset. is litteris super hac re à legatis pontificis redditis inops consilij ad Moguntinum se contulit. Moguntinus suscepta causſa Romam properauit. ac vix, vt in communionem reciperetur, obtinuit. Inde domum reuersus mense Octobri alterum conuentũ Moguntiæ habuit. ac Curiensis episcopi legati pontificij iussu de cœlibatu clericorum iterum rettulit. verum nouo imminente sibi ab episcopis salutis periculo territus statim incœptum omisit, atque ad põtificem, vt pro suo arbitrio hoc negocium transigeret, scripsit. neque enim ad id conficiendum in se satis aut præsidij esse, aut roboris. Postero anno 1076. Henricum Goslariæ Natalem Domini, ac principum conuentum agentem legati pontificis adierunt, eiq; verbis ipsius pontificis edixerunt, vt secunda Quadragesimæ hebdomade ad concilium Romę indictum de criminibus, quorum argueretur, causſam dicturus adesset. Quod si facere neglexisset, se rursus à communione Ecclesiæ seiunctum iri, pro certo haberet. His verbis Henricus præter modum offensus legatos iurgiis laceratos dimisit, ac continuò omnium, qui in suo regno essent, episcoporum, atque abbatũ Vormaciam in Septuagesima concilium aduocauit, eo consilio, vt, si qua ratione posset, pontificatum Gregorio abrogaret. neque enim eo pontificatũ tenente ipse se regnum tenere posse putabat. Die constituto XXIIII. episcopi cum Gregorio ob causſam cœlibatus infensi, tum ab Henrico non mediocribus pollicitationibus incitati venerunt. accessit etiam Hugo Cardinalis Blancus à Gregorij rationibus ob causſam, quam diximus, alienus. Ibi relatione de Gregorio facta surrexit Hugo, atque initio accusationis à Gregorij natalibus repetito, vitam eius omnem variis flagitiorum, probrorumq; maledictis cõcidit, hæreticum, adulterum, & sanguinarium vocans, ac propterea pontificem per leges fieri non potuisse contendens. Quibus rebus auditis omnes episcopi auctoritatem eius sequuti facile Gregorium vitio factum esse pontificẽ, ac propterea obedientia indignum constituerunt. cui decreto subscribentibus cæteris duo inuenti sunt Adelbertus Virciburgensis, & Herimanus Metensis, qui vehementius refragati sunt: enimuero rem indignam, & à sacris legum scitis alienam esse, vt episcopus aliquis nullo generali cõcilio, nullis iustis accusatoribus, nullis idoneis testibus, nullis probatis criminibus damnaretur, nedum ipse pontifex maximus, aduersus quem neq; episcopi, neq; archiepiscopi esset recipienda delatio. Verũ instante Villelmo Traiectensi episcopo, qui causſam regis pertinacius tuebatur, vt aut cum cæteris consentirent, aut se sacramento regi præstito abdicarent, & ipsi tandem subscripserunt, atq; omnes epistolam ad eum exararunt, quã post varias criminationes vitæ eius illatas ita concluserunt. *Quia ergo & introitus tuus tantis periuriis est initiatus, & ecclesia Dei tam graui tempestate per abusionem nouitatũ tuarum periclitatur, & vitam per conuersationem tuam tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam, quam tibi nullam promisimus, post hac nullam seruaturos esse denunciamus.* Ea epistola Rolando cuidam clerico Parmensi ad Gregorium deferenda est data. Is maturato itinere Romam, antequam cõuentus institueretur, accessit. ac reddita Gregorio epistola eidem Henrici nomine nunciauit, ne ipse aut se posthac pontificem appellaret, aut aliquid pro pontifice gereret: Cardinalibus vero, vt ad nouum à rege creandum pontificem in Germaniã maturarent. Res erat grauis, neq; vllo pacto Christiano homini, nedũ pontifici maximo toleranda, pontificiam auctoritatem in ordinem cogi ab eo, quẽ tuto rem ipsa sibi Ecclesia delegisset. Extabant etiam præclara Gregorij secundi, & tertij pontificum Romanorum exempla. qui minoribus opibus præditi Leoni Isauro potentiori Imperatori sacris interdicere, & iurata Italiæ obedientia spoliare nõ dubitarant, vno eo crimine quòd se sacris imaginibus inimicũ aduersus vetera patrum decreta præbuisset.

His de rebus Gregorius haud sibi dubitandum putauit, quin vnà & suas, & ipsius Eccle-siæ iniurias pro magnitudine potestatis persequeretur. Itaque postridie litteras in conuentu recitauit, ac commotis rei indignitate ad vltionem omnium animis decretum in episcoporum sententiam fecit, & Henricum regio Germaniæ, atque Italiæ titulo, & iurato Principũ, populorumque obsequio abdicauit, atque vnà cum Sigifrido archiepiscopo Moguntino, Villelmo Traiectensi, & Babembergensi sacro anathemate obligauit, cæteris eadem minatus, nisi Romam profecti ipsa coram se crimina diluissent. Decretũ autem in Henricum fuit eiusmodi. *Audi me princeps Apostolorum Petre tu mihi, beatusque Paulus frater tuus optimi præter cæteros testes esse potestis, me inuitũ ad sanctæ tuæ Ecclesiæ gubernacula esse protractum. ob eam rem mihi persuadeo, tibi placere, vt ego populo Christiano tibi præcipue à Deo commisso præsim, ac summam ligandi, atque soluendi in cælo, atq; in terra potestatẽ obtineam, tibi præcipue à Christo domino nostro delatã. Hac igitur fiducia nixus pro ecclesiæ tuæ honore ex parte omnipotentis Dei, Patris, & Filij, & Spiritus sancti iure auctoritatis tuæ Henrico regi Henrici Imperatoris filio, qui aduersus tuã Ecclesiam inaudita superbia insurrexit, toto regno Germaniæ, atque Italiæ interdico, & omnes Christianos vinculo sacramenti, quo se illi obstrinxerunt, exoluo. & ne quisquam ei, vt regi obtemperet, veto. AEquum est enim, vt qui studet honorem Ecclesiæ tuæ minuere, ipse honore dispolietur, quem videtur habere. Et quoniam, vt Christianum decet, auctoritati meæ non paruit, neque ad Deum reuertit, quem reliquit, abstentorum consuetudine vtens, & salutaria mea præcepta despiciens, atque Ecclesiam tuam tentans scindere, omnino se ab eius corpore separauit: ob eam rẽ tuo nomine vinculo anathematis ipsum alligo, vt gentes sentiant, Quòd tu es Petrus, & super tuam petram Filius Dei ædificauit ecclesiam suam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* His pronunciatis, rogauerunt eũ quidam, vt gratiam Henrico suam restituere vellet. Quibus ille, *Summo studio faciam*, inquit, *si ille in gratiam cum Deo redire studuerit. neque enim vos fallit, quandiu sancta Ecclesia nefanda eius flagitia tulerit, & quantas calamitates ipso auctore subierit, & vt nos patris & matris eius studio incitati, & cum diaconatum gereremus, & postquam vocati ad sacerdotium sumus, per religiosos homines admonere, atque à prauis consiliis reuocare, sed frustra, contendimus.* Aliis autem regem anathemate obstringi non posse dicentibus, *An vero cum Deus*, inquit, *Ecclesiam suam ter beato Petro commisit, dicens, Pasce oues meas, ipsos reges excepit? aut cum eidem ligandi soluendique in cælo, & in terra potestatem concesit, quenquam ab eius potestate subtraxit?* Atque ita cõuentum dimisit. Hoc decreto in Germaniam perlato plerique Principum Henricum auersari, vt ab Ecclesia damnatum, cœperunt. Itaque cum ille in dies Pentecostes conuentum Vormaciam indixisset, nulli occurrerunt, & cum alterũ Moguntiæ in festum S. Petri aduocasset, pauci admodum accesserunt, sine dubio ne abstentorum colloquio interessent, verum priuatis interim inter se consiliis initis ad extremum vltro circa Kal. Octobris apud Oppenheim cõuenerunt. ibique libertatem loquendi nacti palam se subiectos esse Henrico negarunt, quòd à duobus pontificibus communione piorum expulsus non satisfeciisset, ac demum eo nomine in cõuentu Romano regia potestate priuatus esset. atque in ante diem XVII. Kal. Nouembris conuentum alterum ad regem subrogandum Triburias indixerunt. Die dicta frequens Principum conuentus affuit, multoq; etiam, quàm spes fuerat, celebrior, quòd Sigehardus patriarcha Aquileiensis, & Alemannus episcopus Patauiensis interfuere. quos legatos pontifex miserat, vt Henricũ iustis de causis abdicatum populis indicarent, & ad sublegendum alium pontificiam auctoritatẽ afferrent. Hi cum in conuentum venissent, omnium congressum vitarunt, qui aut Henrico sacerdotiorum venditore, aut episcopis mercatoribus, aut clericis matrimonio iunctis familiariter vsi essent. Cum autem omnes ex ordine conse dissent, & de Henrico facta relatio esset, tum pro se quisq; varia in eum probra, ac flagitia protulit, atque alium in eius locum regem sublegendum esse censuit. ita in eorum sententiam decretum est factũ. His de rebus Hẽricus certior factus ad Oppenheim venerat, atq; animi anxius legatis missis Principes solicitare nõ desinebat, omnibus precibus obsecrans, ne tantam sibi iniuriam facerent: se vetera flagitia nouis moribus deleturum, nihil posthac rerum publicarum sine cõmuni consilio tractaturum, denique se suo iure decessurũ, eisque regni pro sua voluntate gerendi potestatem facturũ, ac sola sibi regia insignia retenturũ, quæ semel iuste sumpta sine insigni omniũ eorum ignominia non posset deponere, & si sibi fidem habere nollent, in ea obsides se dare esse paratum. Multis vltro citroque verbis de

perfidia,

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [232] - 220
PUBLIC DOMAIN

perfidia,& flagitiis eius factis ad extremum Principes Sueuiæ, & Saxoniæ ſuſceperunt, quanquam res manifeſtis indiciis teneretur,ſe tamen integram cauſſæ cognitionẽ pontifici Romano reſeruaturos,acturoſq; cum eo, vt in feſto Purificationis Auguſtam vſq; accurreret.ibi celebri conuentu habito graue ipſum pontificis iudicium ſubiturũ.quòd ſi ille ante annum anathemate non eſſet ſolutus,ne amplius repetere regnũ poſſet,interim abſtentos omnes à ſe abire iuberet,ac Spiram exercitu dimiſſo ſecederet, ibiq; vno Virdunenſi epiſcopo,& paucis miniſtris, quos principes ipſi probaſſent, contentus vitã priuatam traduceret. Henricus in ſummum diſcrimen amittendi regni adductus facile omnes conditiones accepit. Principes legatis miſſis mox pontificẽ de his omnibus docuerunt,ſummis precibus orantes,vt ad tantam ſeditionem ſedandã,tantamq; Eccleſię labem tollendam Auguſtam ad Purificationem accedere vellet. Dum autem hæc agũtur, Robertus Dux Apuliæ rebus in Sicilia proſpere geſtis elatus exercitum Salernũ adduxit,idq́ue Ricardo fratre Capuæ Principe auxilio aduocato acriter oppugnare incepit. Quare cognita Gregorius Deſiderium abbatem Caſſinatẽ ad rem inter Giſulfum Salerni Principem, & Robertum componendam miſit. quæ intempeſtiua Giſulfi pertinacia conuenire non potuit. ſuborta eſt inde in vrbe tanta rerum omnium ad victum neceſſariarũ inopia,vt veſcendi cauſſa ad equos,aſinos,caneſq́ue deſcenſum ſit.Quare comperta Robertus cum maxima militum manu ad muros ſucceſſit, parteque eorum vi machinarum diſiecta aditum ſibi in vrbem muniuit. atque Idibus Decembris fruſtra repugnante Principe in ditionem adduxit.Per eoſdem dies Gregorius Germanis Principibus obſequutus, vrbe exiit, atque vnius Mathildis nunquam præ pietate ſenis à latere diſcedentis præſidio fultus magnis itineribus adulta hyeme Auguſtam ire contendit.Henricus omnem ſuam ſalutem in eo poſitam arbitratus,vt ante annum anathemate ſolueretur,ſimulq́ue metuendũ eſſe ratus,ne,ſi ſe Auguſtæ infenſis iudicibus,ac multo infeſtioribus accuſatoribus traderet, annus ipſe ante abſolutionem efflueret, omnibus conſiliis anteuertendum exiſtimauit,vt pontifici in Italiam occurreret, atque ab eo anathematis abſolutionem quoquomodo impetraret. Nam ea impetrata faciliora cætera fore,cum amicorũ colloquio vti,& cum iis opportuna conſilia capere nulla religio prohiberet.Paucis igitur ante Natalẽ Domini diebus Spira profectus à nemine ex Germanis ingenuo comitatus,& à nemine pecunia,qua plurimũ egebat, ſubleuatus in Burgundiam venit, ac Viſontione ſolemne Natalicium egit. deinde aſperrima hyeme montem Ciniſium ſuperare contendit. In campos inde degreſſum Theobaldus, & Gibertus archiepiſcopi Mediolanẽſis,& Rauennas, ac reliqui Lombardiæ epiſcopi, qui Gregorio infenſi aduentum eius diu ſuſpenſis animis expectauerant, vnà cum pleriſq; principibus exceperunt,eique,omni officio vt regem proſequuti,iuſtum comitatum,atque exercitum confecerunt. Gregorius,vbi ad anguſtias Alpium Tridentinarũ progreſſus duces itineris præmiſſos non inuenit, atq; Henricũ in Italiam traieciſſe, ac magno conflato exercitu aduerſus ſe properare cognouit, inſidias aliquot ſuſpicatus cõuerſo itinere Canuſſij apud Mathildem ſibi ſubſiſtendũ exiſtimauit.Interim epiſcopi,& principes, quos vt abſtentos Henricus à ſe dimittere fuerat iuſſus,ad Gregorium Canuſſium anteuerſo itinere properarunt, ac ſe paratos eſſe quocunq; modo pontifici ſatisfacere ad redimendam eius gratiã oſtenderunt,calceiſq́; poſitis ab eo veniam petierunt.Quibus ille reſpondit,ſe pœnitentibus quidem miſericordiam tributurum, verum longam, & grauem eorũ contumaciam animaduerſione aliqua expiaturum. Illis ſe omnia,quæ imperarentur,ſummo ſtudio &facturos & paſſuros dicentibus ſingulos in ſingulas cellas iuſſit diſtribui,ita vt cum nemine colloquij copiam haberent,& tenui cibo,potuq́; ſuſtentarentur. Poſt aliquot inde dies examinatos ad ſe vocauit, ac de cõmiſſis delictis grauiter caſtigatos anathemate liberauit,præcipiens,ne cũ Henrico,antequam ſibi ſatisfeciſſet,de re vlla colloquerentur,niſi vt eum de ſua pertinacia deturbarent. Interea Henricus prope Canuſſium venit, ac Mathildem, Azonem marchionem Ateſtinũ, abbatem Cluniacenſem, & alios nonnullos euocauit, quos auctoritate, & gratia plurimum apud Gregoriũ valere exiſtimauit. Hos Gregorij voluntate profectos precibus omnibus obteſtatus eſt, darent operam,vt primo quoq; tempore anathemate ſolueretur, neq; principibus Theutonicis inuidia aduerſus ſe flagrãtibus traderetur.Quod vt accepit Gregorius,Haudquaquã legibus eccleſiaſticis,inquit,cõuenit,vt rei alicuius cauſſa abſentibus 1077.

accuſatoribus peragatur. ſi confidit, ſe innoxium argui, die conſtituta Auguſtæ adſit, quò principes omnes occurrent. ibi ex legibus cauſſa vtrinque perorata ſine odio, aut gratia iudicabitur. ad hæc illi, vt erant ab Henrico inſtructi, Henricum haudquaquam recuſare iudicium, cuius ſciat ipſum prudentem, integerrimumque iudicem fore, verum ea de re laborare, ne annus ante circumagatur, quàm ipſe religione ſoluatur. quo facto ipſe Palatinis legibus regni titulo ſpolietur, neque cauſſæ dictionem amplius nanciſcatur. proinde illum orare, atque hoc omni, quo ille voluerit, genere ſatisfactionis redimere paratum eſſe, vt ſolo nunc anathemate liberetur, atque in gratiam Eccleſiæ redigatur, de integro iudicium quocunque in loco, & quacunque die voluerit, ſubiturus, atque eius ſententia, & victor, & victus æquo animo diſceſſurus. Negauit hoc Gregorius iuuenilis in eo animi inconſtantiam, & procliue, quocunq; aſſentatores impuliſſent, ingenium veritus. Demum auctoritate, & precibus Mathildis, & cæterorum, qui aderãt, victus, Si ex animi, inquit, ſententia pœnitet, coronam, & reliqua regni inſignia in argumentum veræ pœnitentiæ tradat, & ſe poſt tantam contumaciam regio nomine, & honore poſt hac indignum profiteatur. &, cum hanc etiam ſententiam, tanquam nimis dura, vt temperaret, Mathildis, cæterique petiſſent, tandem exoratus, Prope, inquit, accedat, & culpam, quam imperium detrectando aduerſus apoſtolicam ſedem contraxit, decretis eius obtemperando expurget. Acceſſit ergo propius, vt iuſſus erat, Henricus, atque intra ſecundum murorum ambitum, nam triplici oppidum cingebatur, receptus extra omni comitatu relicto, regium cultum abiecit, ac ſine calceis ſæuiente hyeme ieiunus vſque ad veſperam reſponſum pontificis expectauit. Quo non reddito, idem ſecundo, & tertio die fecit. Quarto demum Gregorius conſtantiam hominis admiratus, ac vere eum pœnitere ratus, ſimulque aſpera hominum aduerſus ſe conuicia veritus in conſpectum admiſit. Is dies v. Kal. Februarias fuit. Tum res ita conuenit, vt Henricus anathemate ſolueretur, ac ſe die, & loco, quem Gregorius conſtituiſſet, in cõmuni Germanorum principum conuentu in iudicio ſiſteret, & criminibus, quæ obiiciebantur, ipſo, ſi ita è republica fore videretur, quęſtionem exercente pontifice reſponderet, atque extremo illius iudicio ſtaret, nullam in perpetuum à quoquam huius vindictam iniuriæ exacturus. Interim omnia regiæ dignitatis ornamenta deponeret, ac de rebus publicis nihil pro ſuo iure ſtatueret. Babembergenſem epiſcopum, & Vldaricũ de Cosheim, & cæteros, quorum conſiliis, ſe, remq; publicam perdidiſſet, à ſua in perpetuum familiaritate depelleret. qui ſacramẽtum ei dixiſſent, religione omnes exolueret. Quòd ſi regnũ tenuiſſet, ſemper pontifici ſe obſequentem ad cõtractas in Eccleſia labes delendas præberet. ſi quid horũ fefelliſſet, irrita hæc noxæ abſolutio eſſet, neq; vltra pro aſſerenda innocentia ſua iudicium impetraret. principeſq; Germanici religione iuriſiurandi ſoluti alium ſubſtituere regem poſſent. Has læto animo conditiones Henricus accepit, atque ita iurauit. *Ego Henricus rex de criminibus, quibus me onerant archiepiſcopi, epiſcopi, Duces, Comites, cæterique regni Germaniæ principes, & alij, qui eos in hac diſſenſione ſequuntur, intra diem, quam mihi D. Gregorius pontifex præſcripſerit, aut ex iudicio eius rationem reddam, aut ex eiuſdem conſilio pacem cõponam, niſi quid mihi iuſti impedimenti obſtiterit. Item, ſi D. Gregorius pontifex trans alpes, ſeu ad alias terrarum partes contenderit, tutum iter præſtabo ipſi, ducibus, comitibus, & legatis eius, & ijs, qui ad eum de quibuſcunq; partibus ſe contulerint, ita vt ire, morari, ac redire ſine periculo poſſint, neque auctor ero, vt vllum honoris detrimentum accipiant, & ſi acceperint, bona fide pro meis viribus adiuuabo.* Inde epiſcopus Citicenſis, & Vercellẽſis, & Azo allatis Sanctorum relliquiis ſacramento confirmarunt (nam abbas Cluniacenſis, quia per leges iurare non poterat, fidem ſuam tantum obſtrinxit) Henricum præſtiturum, quæ iureiurando ſanctiſſimo promiſiſſet. Atque his confectis Gregorius Henricum ad pedes proiectum, ac miſericordiam pontificiam implorantem anathemate liberauit. ac protinus ad rem diuinam faciendam ſe contulit. Inde, vbi ſacram oblationem confecit, Henricũ cum omnibus, qui ſacro aſtabant, ad aram accedere iuſſit, præferenſque manu auguſtiſſimum corpus Domini, Ego Henrice, inquit, iampridem à te, tuiſque fautoribus per litteras accuſatus, me ſedem apoſtolicam per Simoniacam hæreſim inuaſiſſe, atque aliis multis tam ante, quàm poſt pontificatum acceptum grauiſſimis vitam meam flagitiis polluiſſe, quæ mihi per leges aditũ ad ſacros ordines interſepſerint, licet multorum idoneorũ hominũ teſtimonio hęc refellere crimina queam, tamẽ ne humano

mano potius,quàm diuino niti videar auxilio, atq; vt satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum adimam,paratus sum corpus dominicum in experimentum meæ innocentiæ sumere. Deum igitur omnipotentem oro,vt,si expers culpæ sum, suo me hodie iudicio oblati criminis suspicione liberet,si crimini obnoxius,hic repentina me morte conficiat.atque hæc, & eiusmodi alia, vt solemne est, dira in hanc sententiam verba præfatus,partem dominici corporis de more comedit. Quo facto cum populus,qui aderat,laudans Deum innocentiæ eius sæpe ingeminatis esset vocibus gratulatus,tandem impetrato silentio conuersus ad regem dixit:Nunc vero tempus est fili,vt quod ego feci,& tu facere ne recuses.Principes regni tui Germanici te apud me iampridem iis de criminibus accusant, quibus te non modo ab omni rerum publicarum procuratione,sed etiam ab Ecclesiæ communione,& ab omni vitæ secularis consuetudine remotum esse oportet,postulantque iudicium constitui,quo hæc,quæ tibi obiiciuntur, crimina diluantur. Non puto te ignorare,quàm humana plerunq; infirma iudicia sint,& in publicis disceptationibus quàm sæpe falsa veris anteponãtur, dum falsum disertorum oratione ornatum cum voluptate auditur, verum autem incultum sæpe contemnitur. Cum igitur ego rationibus tuis bene consultum cupiam, pro eo quòd in calamitatibus tuis supplex sedis apostolicæ auxilium imploraſti,moneo te, vt si te exortem culpæ esse, atque iniustis ab æmulis tuis criminibus oneratum intelligis,liberes Ecclesiam Dei scandalo,& te ipsum longæ & ambiguæ disceptationis periculo. Sume hanc residuam domi nici corporis partem,vt comprobata Deo teste innocentia tua linguas retundas obtrectatorum tuorum,& me aduocato principes tibi reconcilientur, regnoque recepto omnes,quibus misere iamdiu respublica conflictatur, bellorum ciuilium tempestates in perpetuum comprimantur. Ad hæc ille nec opinata re perturbatus æstuare, tergiuersari,& cum suis familiaribus à multitudine segregatus,quemadmodum tam horrendi examinis necessitatem euaderet,rationem inire. collecto inde animo dixit, se, vt hoc faceret,haudquaquam in animum inducere posse,quòd amicis suis inconsultis,& absentibus accusatoribus inanis,atque exiguæ fidei futura esset, quæcunque pro probanda innocentia sua à se suscepta satisfactio esset.proinde enixe illum orare,vt rem integram ad conuentum futurum reiiceret,atque ibi citatis accusatoribus,& cognitis ex lege criminibus huic controuersiæ modum imponi permitteret. Huic responso haud grauate acquieuit Gregorius,& sacrificio expleto regem conuiuio excepit, ac diligenter de omnibus rebus,quas eum agere oportebat,edoctum cum pace dimisit,Eppone Citicensi episcopo ad comites eius,qui non longe à castello substiterãt,præmisso, vt eos, qui propter Henrici consuetudinem secreti ab Ecclesiæ corpore fuerant,deintegro sociaret. His de rebus extant Gregorij litteræ ad episcopos,& principes Germaniæ scriptæ. Quibus cognitis Theobaldus,& Gibertus archiepiscopi,ac reliqui eius factionis Italici verbis eum contumeliosissimis exceperunt, ac se Gregorij anathema pro nihilo habere dixerunt, quem constaret ab episcopis iusto iampridem esse anathemate obligatum, quòd sedem apostolicam per simoniacam hæresim inuasisset,ac cædibus, adulteriis, aliisque nefariis sceleribus inquinasset. Henricum indigne fecisse, & nomini suo maculam fœdissimam aspersisse, quòd eiusmodi homini fasces regiæ maiestatis summiserit, perfide vero, atq; dolose,quòd sibi vni consulens in gratiam cum eo redire studuerit, se ipsos vero, qui illius causſa omnibus Gregorium iniuriis lacessiuerint, in mediis turbarum fluctibus deseruerit.enimuero tantas iniurias æquo haudquaquam animo esse ferẽdas; patrem, qui se vltro regni titulo indignum præbuerit,abdicandum,filium, licet nõdum satis propter ætatem regno maturum,dominum asciscendum, nouoq; pontifice declarato per eum Romæ corona imperatoria exornandum.His vocibus perculsus Henricus,atque Italici regni amittendi in discrimen adductus, quidquid apud se principum erat ad eos misit, mandatis datis,vt percontarentur,quæ causſa iræ,ac cõsternationis subitę foret,&,quacunque ratione possent,animos eorum exasperatos lenirẽt se quod fecerit, extrema necessitate compulsum communis cõmodi causſa fecisse,nec Germaniæ principibus, qui sibi regnum per calumniam eripere conarentur,nec Gregorio,qui apostolicum gladiũ ira furens intentaret,aliter satisfieri potuisse, quàm vt ante annum anathemate soluerentur, nunc se omnibus salebris, in quas ab inimicis fuerat impulsus, elapsum omne studium,omnemque operam ad persequendas suas,atque illorum iniurias collaturum;

His verbis compressa potius, quàm extincta seditionis est flamma. Siquidē pleriq; procerum è castris se per iram proripientes iniussu eius domum reuertêre. cæteri dissimulata iracundia redeuntem pacato quidem vultu exceperunt, verum neq; solitum cultum, neq; solemnia officia præstiterunt, sed per omnes circulos probris, & iurgiis lacerarunt, quòd tamdiu, ac tanto studio expectatus, nihil tamen auxilij periclitantis Italiæ rebus attulisset. Itaque cum Italiam perlustrare cœpisset, vt eos, qui oppressi erant, iure de more dicundo leuaret, neq; cum faculis & fastis, vt assolebat, acclamationibus occurrerunt, neq; in vrbes receperunt, sed in suburbiis manere iusserunt, neq; eò annonam ad sustentandum exercitum, vt debebant, opportunam, & vberem detulerunt, ac dispositis singulis in locis armatis prædas ex agris, villisq; agi ad explendas necessitates prohibuerunt. Quibus rebus commotus Henricus, cum se Germaniæ finibus excedendo non hostem euasisse, sed mutasse videret, grauiter intimis sensibus angebatur, atq; eorū animos quoquo pacto sibi restituere conabatur. Cuius rei vt rationem iniret, Vldericum de Cosheim, & cæteros, quos iuratus à sua familiaritate repulerat, aduocauit, & cum iis, vt ante, de priuatis, publicisq; negotiis communicare consilia cœpit, atq; ex eorum auctoritate dissolutis omnibus humanis, ac diuinis, quibus se pontifici obstrinxerat, legibus efferata in eum libertate se intulit, atq; acerbissimis, vt tantarum turbarum concitorem, vocibus insectari, eosq; ad tantas suo ductu vindicandas iniurias incitare instituit. Quibus rebus placati paulatim Italici animis erga eum, studiisq; accensi sunt vsque adeo, vt frequentiore eum in dies multitudine stiparent, sumptibus exercitum vberioribus sustinerent, & se ad omnia, quæ imperaret, exequenda paratos esse ostenderent. Quo cognito episcopi Lietmarus Bremensis, Eppo Citicensis, Benno Ossenburgensis, Burchardus Losannensis, & Burchardus Basilienſis, & ex laicis Vldericus, Eberardus, Bertoldus, & alij pene omnes, quos apud Oppenheim legati pontificij à contubernio eius arcuerant, eum adierunt, atq; omnium se participes consiliorum, & seditionum socios præbuerūt. Hæc cum in Germaniam nunciata essent, Moguntinus, Virciburgensis, & Metensis episcopi, Rodultus, Velfo, & Bertoldus Duces, aliiq; de reipublicæ commodis conuocati statuerunt, vt principes Saxonię, & cæteri omnes, quibus respublica curæ foret, 111. Idus Maij ad Forcheim conuenirent, & communi consilio, quid opus esset facto, decernerent. litteras quoq; ad pontificem dederunt, vt quoniam in Purificatione Augustam ad conuentum dolo regis occurrere non potuerat, saltem ad Forcheim die constituta adesset. Erat adhuc Gregorius Canusij, se cum constitutum habens non ante Romam redire, quàm quemadmodum ad principes Germaniæ scripserat, instituto perfecto itinere optatam Ecclesiæ concordiam peperisset. Itaq; litteris principum lectis, etsi frequenti fama acceperat, Henricum mutata voluntate hostilem aduersus se, atq; Ecclesiam animum induisse, misit tamen ad eum vnum ex cardinalibus episcopis Gregorium, qui nunciaret, venisse tempus, quo promissa præstaret. cōuenturos in Forcheim 111. Idus Martij ad componendum reipublicæ statum regni Theutonici principes. accederet ergo, ac præsens oblata crimina se iudicium exercente purgaret, & Ecclesiam scandalo, rempublicā bellis ciuilibus, seipsum fœdissima existimationis macula liberaret. Ad hæc dissimulato animi consilio respondit Henricus, se post acceptum regnum nunc primum in Italiam traiecisse, nec posse multis, magnisq; negotiis impeditū tam cito decedere, nisi Italos, quos longa sui aduentus expectatione suspendit, sine causſa grauissime velit offendere, nec, si id bona ipsorum venia facere liceat, cùm dies obeundo cōuentui immineat, se tam breui spatio tanta terrarum interualla vlla equorum pernicitate ad tempus posse percurrere. His acceptis pontifex Bernardum abbatem Massiliēsem, & Bernardum Cardinalem diaconum ad principes in Forcheim conuenturos misit, eosq; docuit, se omni ope enisum, vt die, & loco statuto cōmunibus de Ecclesia consiliis habendis interesset, sed Henrici diligentia factum, vt neq; tuto in Germaniam progredi, neq; Romam sine periculo regredi posſit, omnibus ab eo, quà transire posſit, itineribus occupatis. proinde monere eos, vt interim regni rationibus quoquo modo posſint, prospiciant, quoad patefactis itineribus ipse tuto accedere, & communicatis consiliis, regni, & Ecclesiæ vtilitatibus, quę opportuna sint, decernere posſit. Constituto inde loco, & die principes conuenere, ac legatis pontificis præsentibus de Henrico, & regni rationibus retulere. Cum sententiæ dicerentur, nemo extitit, qui nō & grauissime senserit, & pari seueritate censuerit. Ita communi

muni consilio approbantibus legatis, cum citatus ad causſam dicendam Henricus non affuisſet, regni titulo iustissimis de causſis est spoliatus. Hoc consilio explicato, cum deinceps de successore sufficiendo consultaretur, omnes in vnum Rodulfum, Sueuiæ Ducem, sententiæ consenserunt, hominem cum armis, & opibus, tum virtute, ac pietate præstantem. dimissoque conuentu Moguntiam profecti ipsum per archiepiscopum XII. Kalend. Aprilis de more consecrauere.

RODVLFVS REX ADVERSVS HENRICVM.

His rebus actis Rodulfus legatos è vestigio ad pontificem misit, ac se, quando inuitus ad regni administrationem esset attractus, paratum esse pōtificiæ auctoritati obtemperare, vel obside filio dando ostendit. Quin etiam Henricus hoc nuncio accepto perculsus legatos ad eundem misit, atque supplex aduersus Rodulfum auxilium implorauit. verum cum responsum à pontifice tulisset, se non defuturum, vbi causſam vtriusque nouisset, ira inflammatus eum reliquit, atque ab armis solis auxilium sibi petendum existimauit. ac desertis, quos concitarat, Italicis Papia profectus in Germaniam abiit. quo facto Gregorius item Mathildis præsidio fultus Romam reuertit, ac statim Robertum, & Richardum propter captum Salernum iratus furiis inferorum destinat, atque aduersus eos exercitum parat. Ea re accepta Robertus Beneuēto, Richardus Neapoli bellum intulerunt, atq; exercitu admoto vtrumq; obsidere cœperunt. Henrico Italia profecto Lombardiæ ciuitates delusas se ab Henrico querentes paullatim ab eius auctoritate recesserunt, atq; auctore Mathilde sese pontifici tradiderunt, per quem regio fuerāt sacramento solutæ, & nouo altero syncerioris, atq; integrioris libertatis initio facto cum eximia alia dignitatis deinceps ornamenta asciuerunt, tum militaria multæ vexilla, vulgo carrocia dicta, instituerunt, quod genus à Mediolanensibus superiore Italica sub Conrado defectione inuentum haudquaquam pacatis pòst Italiæ rebus fuerat vsurpatum. ac descriptis in partes ciuitatibus rem militarem in eum vsq; diem rudem, & inchoatā constituerunt. Interim Gregorius ingraueſcenti in dies seditioni remedium aliquod pro viribus allaturus nouum in Laterano conuentum egit, in quo Gibertum, Theobaldum, Hugonem, & Rolandum, tanquā præcipuos Ecclesiæ apostolicæ turbatores nouis execrationibus insectatus est. Quo facto episcopi duo Virdunensis, & Osseburgensis Henrici legati surrexerunt, atq; vt causſa Henrici, atq; Rodulfi publico in conuentu cognosceretur, postularunt. Cui postulato cum legati Rodulfi, reliquiq; omnes essent assensi, placuit, vt noui legati à latere apostolicæ sedis homines doctrina, atq; religione præstantes in Germaniam mitterentur, qui conuentu procerum habito de præsenti controuersia iudicarent, & pacem inter Henricum, ac Rodulfum conciliarent. Et, quia multos turpis largitionis spe inductos huic paci aduersaturos pontifex dubitabat, sacra detestatione indicta cauit, vt nemo rex, archiepiscopus, Dux, marchio, Comes, milésve legatis impediendæ gratia pacis obsisteret. legati lecti tres Bernardus diaconus, Bernardus abbas Massilienſis, & Vto archiepiscopus Treuerensis. Eodem anno Hannone archiepiscopo Colonienſi mortuo Hidolfus locum tenuit. Agnes Henrici mater ob mœrorem Romæ mortua, atq; in æde S. Petronellæ sepulta est. Eodem anno Henricus ecclesiā Aquileiensem est nactus. Postero Nicephorus Botoniates Michaelem Imperio Constantinopolitano deiecit. Michael autem auxilij inops ad Robertum virtute, opibusq; ea tempestate præstantem confugit, atq;, vt sibi ad rem suam recuperandam adesset, orauit. Interim Richardo Capuæ mortuo Iordanes filius Neapolis obsidionem soluit, & Gregorio gratificatus castra Roberti ad Beneuentum diſiecit, & cum omnibus Apuliæ Comitibus aduersus eum conspirauit. Quod vbi Robertus, qui tum erat in Calabria, comperit, exercitum in Apuliam reduxit, eaq; recepta aduersus Iordanem ire contendit. Verum Desiderius auctoritate sua interposita & Robertū Richardo, & Gregorium Roberto recōciliauit. Romaq; cum cardinalibus ad Robertū profectus ipsum pœna ecclesiasticæ detestationis exemit. sunt etiam qui ipsum Ducē à Gregorio confirmatū tradant. Interim Henricus bellum grauissimum cum Rodulfo Imperij æmulo iniit, ac Germaniam incendiis, rapinisq; vastare, sacrisq; ædibus disturbatis Ecclesiæ odio immanius in clericos, atque

1078.

omnis generis sacerdotes sæuire instituit. Quibus rebus, quasi integra victoria parta inflatus, pacem, quam petierat, respuit, &, quo minus legati pontificij in Germaniam euntes conuentum de concilianda habere concordia possent, se obstiturum ostendit. Qua de re Gregorius conuentu in Laterano coacto quum præsentibus vtriusq; regis legatis vehementius quereretur, vtriq; principibus suis purgatis, nullum posthac fore eorũ itineri impedimentum iurarunt. Eodem in conuentu Gregorius veteres in Gibertum, & Giberti socios execrationes redintegrauit. &, vt Roberto bellum in Nicephorum molienti auctoritatem adiungeret, Nicephorum abstentum pronunciauit. Proximo anno 1079. nouus Romę conuentus per Februarium mensem est actus. in quo rursus de pace regũ, fornicationibus clericorum, collatione ecclesiarum, iniuriis Normannorum, & Henrici anathemate est relatum. De pace res ita transacta. Legatis Rodulfi expostulantibus, quòd Henricus vexandis clericis totam Germaniam perturbaret, & conuentui habendo moram afferret, legati Henrici iustam iram Gregorij veriti Henricum posthac paratum fore responderunt, atq; in eam rem tale sacramentum conceperunt. *Iuramus nos legati Henrici regis ex præcepto eius, Henricum citra Ascensionem Domini legatos, ni quid obstiterit, Romam missurum, qui legatos pontificis tuto secum deducant, atque reducant, atque eorum iudicio, sententiáq; staturum.* Quo iureiurando audito legati Rodulfi & ipsi deinceps in hęc verba iurarunt. *Si colloquium in Germania ex decreto vestro loco, & tempore à vobis constituto legatis vestris præsentibus fuerit, Rodulfus rex princeps noster aut ipse accurret, aut legatos suos mittet, paratusq; erit, iudicio stare, quod sancta Ecclesia de regno Germaniæ fecerit, nulloq; dolo malo conuentum à vobis, aut à legatis vestris indictum impediet, & postquam certos vestros nuncios viderit, dabit operam, vt pacem componant, & hæc omnia nisi legitimo intercedente impedimento seruabit.* De clericis autem pontifex ita decreuit. *Gregorius pont. seruus seruorum Dei, omnibus in Italico, & Germanico regno debitam S. Petro obedientiam exhibentibus apostolicam benedictionem. Si qui sunt presbyteri, aut diaconi, aut subdiaconi, qui crimini fornicationis sint obnoxij, interdicimus eis ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate S. Petri introitum ædis, dum acta pœnitentia satisfaciant. Si qui vero in peccato suo perseuerare maluerint, nemo officium eorum auscultasse velit, quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam, Maledicam benedictionibus vestris.* Porrò autem de collatione sacerdotiorum Nonis Martij ita sanxit. *Sanctorum patrum decreta sequentes, vt superioribus conuentibus de ecclesiasticis dignitatibus ordinandis statuimus, ita & nũc apostolica auctoritate decernimus, vt si quis posthac episcopatum, aut abbatiam, aut aliam ecclesiasticam dignitatem ab aliquo laico acceperit, nequaquã inter episcopos, aut abbates numeretur, nec alia ei, vt episcopo, aut abbati obedientia præbeatur, eiq; gratia S. Petri, atq; ædis eius introitu interdicatur. Eadem ratione si quis Imperator, Rex, Dux, Marchio, Comes, aut quælibet alia secularis potestas, aut persona episcopatum, aut aliam ecclesiasticam dignitatem detulerit, eiusdem sententiæ vinculo teneatur.* De Normannis inde ita cauit. *Si quis Normannorum oppida S. Petri, vt partem Marchiæ Firmanæ, quæ à bello adhuc integra est, & Ducatum Spoletanum, & Campaniam, & maritimam oram, & Sabinum, & Tiburtinum Comitatum, & monasterium S. Benedicti Casinas, & Beneuentum inuadere, ac depræ dari ausus fuerit, gratiam S. Petri eis interdicimus. Quod si quis eorum ab incolis horum locorum ius repetere suum voluerit, eis nostros ibi ius dicẽtes adire magistratus permittimus, & si ius suum obtinere nequiuerint, vt partem eius agri sibi vindicet, concedimus, dummodo non more prædonũ agat, sed vt Christianum decet, & eum, qui sua magis studet recipere, quàm alteri eripere. & qui veretur gratiam Dei amittere, atq; execrationem beati Petri subire.* Postremo in hunc modũ Henricum ipsum regem abdicauit, ac dirarum religionibus obligauit, & Rodulfum confirmauit. Quippe beatos apostolos, Petrum, & Paulum, vt ante, contestatus iniurias omnes ab Henrico sibi, atq; Ecclesiæ factas commemorauit; & quàm sæpe admonitus præcepta sua spreuisset, & se ipsum in ordinem coegisset, demonstrauit. *Quas ob causas,* inquit, *ego auctoritate apostolica mihi à Deo delata Henricũ, Henrici Imperatoris filium, regio Germaniæ titulo iterum spolio, & Christianorum obedientia priuo, atq; omnes religione iurisiurandi, quo se illi obstrinxerunt, absoluo. Contra vero, vt Rodulfus à proceribus Germaniæ in Henrici locum declaratus regnum administret, ac tueatur, nomine vestro omnibus, qui fidem ei præstiterunt, omnium peccatorum remissionem, veniamq; in hac, & in futura vita concedo. Et vt Henricum ob suam superbiam regia dignitate depello, sic Rodulfum propter suam humilitatem, atque obedientiam in potestate repono.* Inde conuentu dimisso regiam ad Rodulfum coronam transmisit, eumq;

ad

ad vindicandam acriter aduersus Henricum Ecclesiam incitauit. Robertus in Græciam Michaelis restituēdi causſa transgressus rem prospere gessit. Decimo Kal. Augusti Henricus Ratisponæ ecclesiæ Patauinæ priorum regum priuilegia confirmauit, anno millesimo nono, Indictione secunda, Henrici quarti XXIII. Eo vero, qui insequutus est, nempe millesimo octuagesimo Gregorius cum Gibertum archiepiscopum Rauenna profe 1080.
ctum audisset, Petrum Damiani, licet ætate confectum, Rauennam legatum misit. Ille profectus, ac comiter à ciuitate acceptus populum damnati archiepiscopi contagione corruptum, eumq; damnatum in gratiam Ecclesiæ recepit, ac contracto piaculo auctoritate pontificia liberauit. mox Rauenna digressus cum Fauentiam peruenisset, febri op
10 pressus interiit, vir & sanctitate, & sapientia per hæc tempora clarus. Post mortem miraculis inclytum pro Diuo homines habuerunt. Mathildis Azoni marchioni Atestino matrimonio sociata est. sed propter detectam sanguinis coniunctionem Gregorij edicto ab eo post annum discessit. Henrico autem Germaniam bello armisq; miscente, neq; toties repetita sacramenta seruante, Gregorius iusta ira incensus nouo cōuentu coactu deintegro ipsum, & fautores eius est detestatus, quòd ad fidem, & misericordiam Ecclesiæ iam sæpius damnati non redirent, sed in pertinacia obstinatius permanerent. & quosdā episcopos exauctorauit, quòd ad conuentum vocati non venissent, neq; excusationem attulissent. Quibus rebus exasperatus demum Henricus, vt Gregorium vlciscereturalterum & ipse conuentum in ante diem VII. Kal. Iulij Brixinam Bauarorum indixit, atq;
20 eò triginta episcopos euocauit. conuentuq; coacto de Gregorio, & pontificatu eius rettulit. Episcopi Henrico præsidenti gratificati varia pro se quisq; in eum, vt ante, probra, & crimina ingesserunt, atq; indignum esse sede pontificia statuerunt. inq; eius locum Gibertum Rauennatem archiepiscopum, id ipsum iampridem omni industria molientem sublegerunt, ac Clementem III. appellarunt. Extat adhuc etiam spurcissimi eorum decreti clausula. *Quia constat*, inquiunt, *Hildebrandum non à Deo lectum, sed à se ipso fraude, ac pecunia impudentissime intrusum, qui ecclesiasticum ordinem subuertit, qui Christiani imperij regnum perturbauit, qui regi catholico, & pacifico corporis & animæ mortem intentat, qui periurū regem defendit, qui inter concordes discordiam seminauit, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter coniuges diuortia, & quidquid quiete inter pie viuentes stare videbatur, concussit, ob*
30 *eas res nos austore Deo congregati in vnum, legatis, ac litteris freti decem ac nouem episcoporum die sancto præteritæ Pentecostes Moguntiæ conuocatorum contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia, atque incēdia prædicantem, iniurias, & homicidia defendentem, catholicam, & apostolicam fidem de corpore, & sanguine Domini in quæstionem reuocantem, veterem hæretici Berengarij discipulum, diuinationum, ac somniorum cultorem, manifestum necromanticum, pythonico spiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, iudicamus canonice deponendum, & expellendum, & nisi ab ipsa sede his auditis descenderit, in perpetuum condemnandum.* His actis Henricus conuentum dimisit, atq; erectior ad persequendas Germanici belli reliquias factus maiore in Rodulfum conatu se incitauit. atque eum Idibus Octobris summo congressus prælio interfecit. & reliquum inde anni in rebus Germaniæ componen-
40 dis consumpsit. His in Italiam nunciatis Mathildis Ecclesiæ ditionē Lombardiæ, & Tusciæ testamento reliquit. Henricus autem iureiurando à Clemente liberatus omnes inde ad Gregorium intendit curas, scilicet cupiens eo pulso Clementem pontificem consecrare, atque ab eo diadema imperatorium sumere. Itaque magnis delectibus habitis 1081.
primo vere castra ex Germania mouit, atque in Italiam transgressus, quicunque in itinere imperium detrectarent, obtriuit. Vnius tamen duntaxat Florentiæ, quam per Aprilem obsedit, insignis est oppugnatio. Præter cæteros, Patauinos sui maxime studiosos nactus Milonis episcopi propinqui sui, & reginæ Bertæ rogatu libertate, & carrocij vsu eos donauit. Patauini inde carrocium suum propterea Bertæ nomine appellarūt. Quos eosdem Cremonenses quoq; sequuti eodem, vt puto, beneficio affecti suum & ipsi Ber-
50 tam, ac Bertacciolam vocarunt. Alexius Comnenus Imperium in Oriente per dolum inuasit. Itaque Robertus bellum cum eo Michaelis causſa continuauit. Henrici aduentu cognito Gregorius animum non demisit, sed Romanorum, atq; Mathildis præsidiis nixus vrbem sibi ex episcoporum sententia defendendam suscepit. Henricus cum Clemente pridie Pentecostes Romā accessit, & castris Neronianis in pratis de more locatis vrbē Leoninam obsidere instituit. verum sagittis, lapidibusq; à Romanis repulsus nihil

profecit. Itaq; ad ſuburbana loca ſuccendenda conuerſus æde S. Pauli violata, cum ne ita quidem conatus deditionis eliciendę ſuccederet, re infecta Rauennam in hyberna ſe
1082. rettulit. Ineunte inde vere exercitu ex hybernis educto Romam reuerſus vrbem Leoninam acri iterum obſidione toto Quadrageſimę tempore preſſit, ac poſt Paſcha etiam in poteſtatem adduxit. temploq; auguſtiſſimo S. Petri direpto porticus duas labefactauit. inde veteris vrbis oppugnationem aggreſſus multa per æſtatem Romanis incommoda intulit. demum ſæuientium æſtuum magnitudine conflictatus, atq; inſigni Romanorum in tuenda patria virtute deterritus ab oppugnatione receſſit, exercitu per vicina loca diuiſo, ac Clemente rei bellicæ vniuerſæ præfecto. Ab eo pleraq; ædificia, quib. Hen-
1083. ricus pepercerat, aut ferro ſunt, aut igne dilacerata. Poſtero anno Henricus, cum apud Farfam eſſet, litteras ad Deſiderium abbatem Caſſinatem, vt ad ſe accederet, miſit. Cui cum ille nihil reſpondiſſet, alteras ſubiecit terroris, ac minarum omnium plenas. Cunctante vero Deſiderio tertias ſcripſit, quibus, vt ad celebrandum ſecum Paſcha veniret, orauit. Deſiderius animo fluctuans conſilium expedire non poterat. nam, ſi proficiſceretur, ne ſacro anathemati ſubiiceretur, metuebat, ſi maneret, ne aut ſe vinculis, ſupplicióve afficeret, aut monaſterium, quod cum toto Principatu in tutela eius eſſet, Iordani Principi, qui ad eum tranſiuerat, condonaret. Profectus inde, ſed certiore Gregorio facto, monaſterium iuſſus eſt ex manu ſua ſuſcipere, & ſibi fidem iurare. Quod ille ſe facturum dixit, cum eum Imperatorem legitime coronatum videret, tum rogatus, vt ad coronam impetrandam ſibi adeſſet, prompte promiſit. variæ inde de auctoritate pontificis cum epiſcopis eius contentiones ſuſceptæ. Henricus Iordani præſenti Capuanum Principatum confirmauit, & Paſchate acto inde ad exercitum ſe receepit, ac nouo, eoq; multo, quàm ante, grauiore vrbem conatu oppugnare inſtituit. Quo terrore perculſus Gregorius Lateranum reliquit, ac Ruſtico nepote ad ſeptem ſolia dimiſſo ipſe cum Cardinalibus in arcem aſcendit, ac Robertum, qui Alexio Imperatori bellum in Græcia faciebat, ad ſui auxilium aduocauit. quo nuncio accepto Robertus Boemundo filio in expeditione relicto extemplo ſe cum parte exercitus in Italiam rettulit. Cum irrita oppugnatione vrbs deintegro acri diligentia obſideretur, tandem III. Nonas Iunias eius expugnandę fortuna oblata. Miles quidam muros ſupergreſſus, cum omnia Romanorum negligentia cuſtodiis vacua animaduerteret, ne clamore ſe ipſum proderet, manu contubernales acciuit. ab iiſq; cum & ipſi ſocios accerſiſſent ſuos, mœnia capta, atq; Henrico, & cuncto exercitui introitus in vrbem eſt patefactus. Henricus ingreſſus Capitoliũ occupauit, atq; ibi ſe præſidiis, & munitionibus confirmauit. Inde Ruſtico ad deditionẽ compulſo ad pontificem oppugnandum ſe contulit, atq; omnibus obſtructis exitibus acrem arci obſidionem admouit. Inde oborta in exercitu peſtilentia relictis ad obſidionem militibus cœli ſalubritatem quærẽs ineunte Iulio ad colles ſeceſſit. Interim Romani omnibus malis defeſſi ab Henrico petierunt, vt viginti obſidibus acceptis diem conſtitueret, quo pontifex, & primores ad eum venire, & de compoſitione agere poſſent. Ei rei cum Kalendas Nouembris deſtinaſſet, ipſe condicto tempore affuit. Verum Gregorius præſentiæ ſe eius, qui tot religionibus obſtrictus, atq; regno abdicatus eſſet, committere, neq; ſuæ, neq; apoſtolicæ dignitatis eſſe exiſtimans, ac ſimul à Roberto, quem tacitis Deſiderij nunciis ad ſui auxilium aduentare audiuerat, maturam opem expectãs, colloquium recuſauit. Quod vbi Romani cognouerunt, continuo à Gregorio defecerunt. Henricus, vbi Robertum cum exercitu firmiſſimo Ceperanum acceſſiſſe, ſibiq; ni obſidionem ſolueret, exitium intentare animaduertit, collecto exercitu cum Clemente vr-
1084. be exceſſit, atq; circa Kal. Februarias in Etruriam properauit. ita vt eadẽ die Senas, quo Robertus ad Portam Latinam, acceſſerit. Reſiſtentibus Romanis Robertus vrbem oppugnare parãs ab amicis Gregorij porta Flaminia eſt introductus. ingreſſus autem, cum non reciperetur, regiones vrbis proximas illato ædificiis ad terrorem incendio deuaſtauit, ac multis, vt res tulit, præliis cum Romanis editis tandem peruenit in Capitolium. Inde compulſis ad deditionem Romanis ad arcem progreſſus munitionum repagula, quæ exitus intercludendi cauſſa ab Henrico fuerant obiecta, refregit. ac Gregorium arce eductum incolumem Laterano reſtituit. Ibi Gregorius, vt tot reipublicæ vulneribus medicinam opportunam afferret, conuentum in Quadrageſimam indixit. verum propter infrequentiam epiſcoporum habere non potuit, quòd itineribus ab Henrico inſeſſis accedere

cedere nequiuerunt. Robertus inde vrbe ſibi cedendum arbitratus, ſaluti Gregorij timens, quòd Henricum non longe cum exercitu conſediſſe, Romanorum animos prorſus à Gregorio alienatos eſſe videret, ipſum ex vrbe eduxit. & Caſſinum ad Deſiderium primùm, deinde Caſſino Salernum perduxit. Eo profecto Romani collectis ex magno pauore animis Henricum Senis reuocarunt, atq; vltro cum Clemente aduenienti portas vrbis aperuerunt. XI. Kal. Aprilis vrbem porta Lateranenſi ingẽti cum gloria biduo ante diem Palmarum ingreſſus in Lateranum diuertit. poſtridie concione aduocata, crimina ad ſe de Gregorio delata, & aduentus ſui rationem expoſuit, ac triginta è factione ſua epiſcopis ad concilium adhibitis Gregorio rurſus abſente damnato Clementem ex eorum auctoritate ſuffecit, ac poſtridie in die ipſo Palmarum per Mutinenſem, Bononienſem, & Cremonenſem epiſcopos conſecrauit. Octauo inde die, qui Reſurrectionis illuxit, ſe Imperatorem ab eo iuſſit inungi, & cum coniuge ſua Berta in Vaticano de more coronari. Quibus rebus perfectis, quod ſatis iræ, honoriq́ue ſuo factum exiſtimaret, relicto in vrbe cum præſidio Clemente in Germaniam, quò grauioribus obortis defectionibus vocabatur, iter inſtituit. In Marchiã vero cum veniſſet, Taruiſij fœdus cum Vitali Faletro Duce Venetorum renouauit, & filiam eius è ſacro fonte ſuſcepit. & cum corpus S. Marci noua condita æde inuentum variis miraculis vicinorum in ſe populorũ oculos conuertiſſet, & ipſe Venetias adiit, atq; vrbem luſtrauit, & reip. deſcriptionẽ laudauit, & monaſteriis priuilegia multa indulſit. Inde Veronam eſt tranſitum. Ibi XV. Kal. Iulias anno, vt ipſe notat, Imperij ſui primo, monachis S. Zenonis reſcriptum dedit. Traiectis inde Alpibus Auguſtam, quam Alemanni occuparant, recepit. Romam interea peſtilentia adeo atrox per æſtatem inuaſit, vt præſidium omne Germanorum abſumpſerit. Quod vbi Romani animaduerterunt, vt ſunt libertatis præter cęteros auidi, Clementem vrbe deiecerunt, atq; ad Marſos recedere compulerunt. XII. inde Kal. Decẽbris Gregorius, archiepiſcopis, atq; abbatibus Campanis, atq; Apulis, & Francis nõnullis aduenientibus, ad eos de republica rettulit, atq; ex eorum ſententia Clementem, & Henricum cum omnib. eorum fautoribus nouis execrationum laqueis irretiuit. Eo etiam anno grauis adeo in Italia annona fuit, vt, quod dictu nefas videatur, præ victus inopia multæ matres in liberos fame ſolicitatæ ſæuierint. Vldaricus Friderico, patriarchę Aquileienſi, qui priore anno inierat, mortuo eſt ſubſtitutus. Theobaldus Mediolanenſis archiepiſcopus circa Verbanum lacum oberrans prope exul eſt mortuus. Ei per Henricum Anſelmus à Raude ſuffectus pariter à Gregorio eſt improbatus. Poſtero, Moguntiæ præſente Henrico frequenti in epiſcoporum conuentu diuerſis inter ſe ſententiis Vecilo Moguntinus, & Geberardus Saltzburgenſis archiepiſcopi concertarunt, vtrum Henricus regio titulo à Gregorio ſpoliari potuiſſet. ac pleriq; Geberardo pontificis iura tuenti aſſenſerunt. Itaq; haud ita multo poſt alio conuentu in Quintiliburg habito, cui Otho epiſcopus Oſtienſis pontificis legatus interfuit, Vecilo, qui contra ſentiebat, hęreſeos eſt notatus. Menſe inde Maio Gregorius poſt diuturnas contentiones, quas propter conſtituendam Eccleſiam paſſus erat, grauí morbo implicitus eſt. Triduo vero antequam moreretur, rogatus ab epiſcopis, & cardinalibus, qui tunc forte vnà cum Deſiderio aderant, vt, quid de Romanæ ſedis poſt exceſſum ſuum ordinatione fieri iuberet, expromeret, Legite, inquit, Deſiderium, aut, ſi ille recuſet, Hugonem Lugdunenſem, aut Othonem Oſtienſem epiſcopos. atq; ita VIII. Kal. Iunias expirauit. Eo rite ſepulto epiſcopi, & cardinales, cæteriq́; qui Catholicã partem tuebantur, vna mẽte ad eam fulciendã pro virib. incumbentes, quam plurimos potuerunt, ad comitia põtificia ex omnib. partibus euocarunt. Vbi pleriq; venerũt, Deſiderius die ipſo Pentecoſtes omnes, quid Gregorius de ordinanda Eccleſia præcepiſſet, edocuit. pariterq́; cum eis Iordanẽ Principem Capuanum, & Rainulfum Comitem adiit. atque ad opem Eccleſiæ neceſſario maxime tempore afferendam hortatus eſt. Ea re cognita cardinales, atq; epiſcopi omnes in vnum Deſiderium conſenſerunt. Quorum ille repudiato iudicio ad monaſterium ſe rettulit, & Romanos, ac Lombardos, quoſcunq; potuit, litteris, ac nunciis ad complectendam Eccleſiam incitauit. Vbi vero calores æſtatis deferbuerunt, Iordanes Deſiderium Romã perducere conatus eo animo, vt ipſum etiam reluctantem pontificem declararet, perſuadere non potuit. atq; ita res pontificia prorſus illo anno refrixit. Eodem anno Robertus Viſcardus, Apulię, & Calabriæ Dux, diem ſuũ in Græcia obiit. Rogerius filius eius ſucceſſit.

1085.

1086. Sequenti episcopi,& cardinales multi ex diuersis partibus Romam sub Pascha profecti Desiderio renunciarunt,vt Romam accederet,ac secum omnes episcopos, & cardinales,qui Cassini erant,vnaq; Gisulfum Salernitanum Principem duceret,vt primo quoq; tempore de constituenda Ecclesia consultarent. Quorum mandato ille, omni prorsus de se suspicione post tot menses abiecta,obediuit. Pridie autē Pentecostes comitiis aduocatis omnes & clerici,& laici Catholicæ partis fautores ipsum orarunt,vt Romanum pontificatum susciperet vellet,neque Ecclesiam Dei ab adulterino teneri pontifice pateretur. Ille vero eadem,qua ante,constantia preces eorum repudiare, seq; omnia passurum potius,quàm vt tantum onus acciperet,respondere. Qua voce audita quia serum erat diei,omnes domos suas abierunt. Postridie vero obsecratus,vt quem idoneum maxime iudicaret,exprimeret,ille,re cum Cincio Consule Romano communicata,Ostiēsem episcopum nominauit,seq;,quem ipsi legissent,in Cassinati cœnobio cōtra Clementis potentiam custoditurum, (id enim etiam rogabatur) subiecit. Plerisq; inde in Ostiensem inclinantibus,tum vero cardinalis quidam, Ne Deus siuerit,inquit, quin Desideriū pontificem habeamus. Qua voce erecti cæteri Desiderium vno consensu prehenderunt,& ad ædem S.Luciæ perduxerunt, & rite electum, ac Victoris tertij nomine affectum chlamyde coccinea exornarunt: albam enim renitenti non potuerunt imponere. Post quatriduum Victor Roma egressus Ardeam,& Tarracinam adiit. ibiq; pontificem se esse nolle professus crucem,chlamydem,& cætera pontificia ornamenta deposuit. & Cassinum reuersus neq; à Iordane,neque ab episcopus, aut cardinalibus vlla ratione Romam reduci potuit. Eodē anno Pisani prospere cum Sarracenis in Africa depugnarunt.

1087. Sequenti,per Quadragesimæ tempus conuentus Capuæ actus est, cui Victor cum episcopis,& cardinalibus præfuit,ac Cincius cōsul,Iordanes Princeps,& Rogerius,Roberti filius,Dux Apuliæ affuit. Eo peracto repente clerici, & laici omnes nouis illum solicitare precibus institerunt,vt pontificiam dignitatem resumeret. quas cum per biduum spreuisset,demum Duce,Principe,episcopis, & cardinalibus ad pedes obsecrandi caussa procumbentibus,cessit,ac XII. Kalend. Aprilis in festo Palmarum superiora comitia cruce,& chlamyde resumpta confirmauit.Paschate inde Cassini celebrato cum Capuano,& Salernitano Principibus ad vrbem progressus extra Porticum S. Petri consedit, atq; ædem,quam Clemens tenebat, egregia suorum opera vsus recepit. VII. vero Idus Maij,id est ipsa post Ascensionem dominica Romanis in Vaticanum egressis ab Ostiense,Tusculano,Portuensi,& Albanensi episcopis rite consecratus,atque sacra in sede locatus est.Post octo inde dies Cassinum reuersum Mathildis Comes de suo Romam aduentu monuit,seq; cum eo colloqui velle dixit. Itaq; ea de caussa vrbem repetiit, & ab ipsa,atque exercitu eius officiosissimè exceptus per octo dies in Vaticano mansit. atque in festo S.Barnabæ rem diuinam in æde S. Petri fecit. atq; eodem die auxilio Mathildis vrbem iniuit,cum tantum regionem Transtyberinam,arcem S.Angeli,basilicam S.Petri,Ostiam,Portumq; teneret.atque apud Insulam,quæ iuris sui erat,consedit. Pridie vero Natalicia Apostolorum Clemens cupiens in æde S.Petri sacra ex more conficere,Romanos quosdam induxit,vt Tyberim armati traiicerent, templumq; occuparent. Qui cum cætera loca cepissent,templum tamen,quod à Victorianis tenebatur, ingredi nequiuerunt. Ita Clemens meridie in æde S.Mariæ in Turribus celebrauit. His rebus actis Victor,vt Sarracenorum,qui in Africa erant, insolentiam frangeret, consilio cum episcopis,& cardinalibus habito ingentem ex omnibus Italiæ partibus exercitum conuocauit.ac vexillo beati Petri tradito & noxis omnib. relaxatis in Africam misit, ac per eos centum millia hostium cecidit,& vrbem eorum maximam cepit. Neque victoria vlla per hæc tempora fuit insignior,quippe eodē die in Italia nunciata,quo est in Africa comparata. Inde aduersus Clementem,& factionem eius conuersus Augusto mense cōuentum Beneuentum indixit.atq; omnibus Apuliæ,& Calabriæ episcopis aduocatis ex eorum sententia ita decreuit: *Cum Gibertus Simonis Magi perfidia imbutus nequitiæ suæ sociis adhibitis,& aduocato Henrici exercitu apostolicam sedem inuaserit,nullo cardinalium,episcoporūmve præcedente iudicio,nullo Romani cleri approbante suffragio, nullo pij populi requisito consensu, cumq; Romana Ecclesia occupata oues Christi dispergere,laniare,& mactare non desiterit, contra Gregorium pontificem coniurationem constauerit, ipsum vrbe fugarit, &, quantum in se fuit,sacerdotio spoliarit, Henricum Cæsarem aduersuseum commouerit, gentes, & regna concitauerit,*

& com-

& communione piorum expulsus ipse sanctum pontificem eadem expellere non dubitarit, Romam cædibus, sacrilegiis, periuriis, flagitiisq; omnibus profanauerit, & cum Gregorio mortuo idem me summa concordia ab episcopis, & cardinalibus, & prouincialibus antistitibus vnà cum Romano clero, ac populo licet inuitum, ac reluctantem in sancta sede locatum persequendi finem non faciat: ob has res auctoritate Dei, & beatorum apostolorum, Petri, & Pauli, omniumq; Sanctorum omni illum sacerdotali officio, atque honore priuamus, & à liminibus Ecclesiæ arcentes diro anathematis vinculo obligamus. Præterea vero cum Hugo archiepiscopus Lugdunensis, & Richardus abbas Maßilienſis, post quam sedem apostolicam, cui auidi inhiabant, ascendere non potuerunt, seditiones in Ecclesia concitarint, nosq; dum honorem hunc respuentes viderunt, omnibus officiis coluerint, vbi auctoritati consentientis Ecclesiæ cedere conspexerunt, omnino se à nostræ communione seiunxerint: ob id vobis apostolica auctoritate præcipimus, vt ab eis abstineatis, neq; eorum congressione vtamini, quia ipsi communione Ecclesiæ vltro se abdicarunt. Siquidem, vt scribit beatus Ambrosius, Qui se à Romana Ecclesia segregat, is vere hereticus est habendus. Constituimus etiam, vt si posthac episcopatum, aut abbatiam de manu alicuius laici susceperit, nequaquam episcopus, aut abbas habeatur. neq; vlla ei vt episcopo, aut abbati reuerentia tribuatur. præterea eidē beati Petri gremio, atq; ingressu templi interdicimus, quousque ad pœnitentiam se receperit. idemq; de inferiorib. ecclesiæ gradibus sancimus. Si quis item Imperator, Rex, Dux, Princeps, Comes, vel cuiusvis potestatis secularis episcopatum, aut quamuis aliam ecclesiasticam dignitatem dare ausus fuerit, eiusdē sententiæ vinculo se obstrictum intelligat. His decretis post triduum aduersa valetudine tentatus Cassinum reuertit, atq; Oderisium abbatem sibi subrogauit. Ibi sæuiente morbo episcopos, & cardinales ad se accitos monuit, vt siquid sibi humanitus accidisset, ex Gregorij præcepto Othonem, episcopum Ostiensem, sufficerent. atq; his dictis post triduum XVI. Kal. Octobris ex hac vita migrauit. Eo mortuo episcopi congregati Romanos clericos, laicosq;, itemq; Apulos, & Campanos antistites admonent, vt prima Quadragesimæ hebdomade Tarracinam ad pontificia comitia veniant. qui non possint, litteris, aut nunciis, quid sui sit iudicij, exponant. Ante diem igitur sextum Idus Martij cardinales, e- 1088.
piscopi, atq; abbates ex diuersis regionibus præsto Tarracinæ fuerunt. Ex vrbe vero Romana Ioannes Portuensis episcopus omnium clericorum, Benedictus præfectus vrbis omnium laicorum sententiam per litteras attulerunt. Postero vero die omnibus in episcopio conuocatis Tusculanus episcopus, quid Gregorius primùm, quid deinde Victor de constituenda Ecclesia censuisset, exposuit. deinde Ioannes, & Benedictus subsequuti cleri, populiq; Romani sententiam ediderunt. ea vero erat, quem omnes vno consensu legitime delegissent, eum se pro vero pontifice habituros. Quibus auditis, ieiuniis, ac precibus per triduum factis, petitum à Deo est, vt persona tantæ dignitati idonea ostenderetur. Dominica vero die, quæ fuit IIII. Idus, summo mane in eadem omnes basilica conuenerunt. ac tres episcopi Portuensis, Tusculanus, & Albanēsis, qui comitiis præerant, conscenderunt ambonem, & facto silentio Othonem, Ostiensem episcopum, renunciauere pontificem. Quem cum vna omnes voce probassent, atq; Albanensis Vrbanum II. pontificem appellasset, tum raptus ab omnibus, & purpurea chlamyde indutus ad aram S. Petri deductus est, ibiq; pontificio in solio collocatus. Progressus inde Romā, cum à Clementis factione, cuius dux erat Ioannes Paganus, repelleretur, in insulam Tyberis nomine Lycaoniam confugit, ibiq; menses aliquot pia Romanarum matronarum benignitate subleuatus se sustentauit, comite Petro Leonis, & Ioanne Caietano monacho, qui post ad pontificatum euectus Gelasius II. est appellatus. Eodem anno Berta regina mortua. Mathildis, vt Gregorium, & Victorem opibus suis acerrime fouerat, sic Vrbanum se defensuram professa auctoritate eius Velfoni, Bauariæ Duci, matrimonio copulata est. Bononienses rei militaris constituendæ caussa vrbem in quattuor tribus diuiserunt, singulisq; earum tribunis singula vexilla attribuerunt. vnde Vexilliferi populi nominati. Quod institutū reliquæ etiam Lombardiæ ciuitates per hæc tempora tenuerunt. Rogerius Dux Apuliæ Capuam occupauit, atq; omnes ciuitates Ecclesiæ Tibur vsque, ac Velitras se dedentes accepit in fidem. Postero anno Vrbanus, cum se Romæ ma- 1089.
nentem exiguum Ecclesiæ afferre subsidium posse videret, caussæ haudquaquam indormiendum ratus vrbe exiit. atq; in Apuliam ad conuentus agendos cum cardinalibus adiit. ac primum Melfi concilium conuocauit. Ibi Clementem primum, atq; Henricum, cæterosq; fautores eius, confirmatis Gregorij, Victorisq; decretis, est detestatus, deinde

Rogerium ad se profectum, ac fidelem se fore Ecclesiæ promittentem, Ducem Apuliæ, & Calabrię confirmauit. Extat epistola ad Gebehardum Constantiensem episcopũ scripta. in qua ait, se primùm Rauennatem antistitem sedis apostolicæ inuasorẽ diris deuouisse, deinde eos, qui armis, pecunia, consilio, aut obedientia ecclesiasticos ordines, aut honores ab eis accipiendo socios se sceleris adiunxerunt, tum eos, qui eorum congressu vtantur, sine pœnitentia in societatem non recipiendos censuisse. Quæ res ad Henricum iampridem quiescentem perlata noua indignatione hominem inflammauit. Itaq; cum hoc anno Coloniæ nuptias Ruscorum regis filiæ Adeleidę celebrasset, postero, qui fuit salutis nostræ millesimus nonagesimus, in Italiam sibi redeundum putauit. Eo anno

1090. Vrbanus ad Campaniam in fide retinẽdam progressus Cassinum per Quadragesimam adiit. cumq; in vigiliis S. Benedicti sæuissimo calculi dolore cruciaretur, ac de præsentia corporis eius dubitaret, visus est sibi per quietem S. Benedictum assistentem audire, atq; illum scrupulum sibi euellere, ac proximam sanitatem prædicere. Experrectus autem calculum edidit, ac gratiis Deo actis rem monachis aduocatis exposuit. Henricus autẽ in Italiam aduersus Vrbanum transgressus, cum in Lombardiam venisset, primo aduentu Mathildem habuit aduersariam. Quam ob caussam bellum ab ea parte ordiri necesse habuit. Ei vero trans Padum omnia populanti Mathildis traiecto Pado audacter occurrit, ac summo prælio in campo Sorbariæ inito superior abiit, Parmense, & Regiense episcopis Clementis fautoribus captis. Itaq; accenso contentionis studio Henricus omnibus trans Padum castris, frustra repugnante Mathilde, potitus Mantuam oppugnatum accessit, ac maiore mole obsessam post vndecim menses Mathilde Canussij se continen-

1091. te adduxit in potestatem, cum iam esset annus millesimus nonagesimus primus. Extant adhuc priuilegia immunitatum à Mathilde Mantuanis anno MXC. data, atq; eadem ab Henrico anno MXCI. post receptam Mantuam confirmata in hæc verba. *Velso Dei gratia, Dux, & Marchio, & Mathilda Dei gratia si quid est. Cum Mantuani à nobis petierint, vt oneribus aliquot leuarentur, & vt beneficiis afficerentur, quibus à maioribus nostris fuerant spoliati, ob eam rem nos ciuitatis fide perspecta omnia tributa eis remittimus, hospitia condonamus, vtraq; ripam Mincij, Olij, & Tartari damus, per ditionem nostram tutos ire, vectigalium, & ripatici immunes iubemus. Mantua* v. *Kal. Iulias, indictione* XII. *anno* MXC. Item. *Henricus* III. *diuina clementia Romanorum Imperator Augustus. Cum fidem Mantuanorum erga nos perspexerimus, ob eam rem omnia tributa eis remittimus, quæq; à Mathilde acceperant, confirmamus.* Mantua in ditionem adducta Ferrarienses bello non expectato Henrici potestati vltro se permiserunt. Mathilda ditione Trãspadana amissa de Cispadana solicita castra, quæ in agro Regiensi, ac Mutinensi vallis, prę sidiisq; tenebat, eandem tempestatẽ armorum verita confirmauit, atq; Hugonem Estensem ei obiecit. Interim Vrbanus Cassino iterum visitato alterum conuentum Troiæ in Apulia ob res Ecclesiæ constituendas habuit. Athesis fluuius ad tantam altitudinem creuit, vt pontem lapideum S. Stephani Veronæ disiecerit,

1092. episcopium subruerit, & basilicam S. Zenonis intrarit. Transacta inde hyeme Henricus Hugone repulso traiecit Padum, atq; exercitum in agrum Mutinẽsem induxit, ac Monte Maurello, & Monte Alfredi ex Mathildis ditione receptis Montembellum circũuallauit, ac per totam æstatem obsedit. Interim episcopus Regij Herebertus à Clemẽte impulsus, aliis adhibitis episcopis, pacem in Carpineto tractauit. resq; facile conuenisset, ni si Ioannes quidam eremita Mathilde spem vnam in Deo habere iussa auctoritate sua omnia disturbasset. Ea re irritatus magis Henricus confestim filium (nomen eius, quod nolim, in chronicis reticetur) ad Carpinetum oppugnandum misit, atq; eo in prælio deside rato doloris acerbitate Regium, atq; inde Veronam recessit, & castellorum Mutinensiũ oppugnationem omisit. Vbi vero confectis exequiis paulisper luctus, mœrorq; resedit, cum se Parmam contendere simularet, Cabillianum repetiit, vt inopinato aduentu Canussium, vbi erat Mathildis, inuaderet, haud sane iucũda illius temporis repetita memoria, quo iniquissima hyeme ante portã arcis Gregorij respõsum per triduum expectarat. Quod vbi Mathildis sensit, præsidio Canussij relicto, cum altera copiarũ parte Bibianellum se contulit. Henricus interea Canussio exercitũ admouit, ac prælio cũ præsidio edito multos ex suis, in primisq; vexillum ipsum amisit. Qua re mirifice perturbatus Monticulum se, ac postridie Bibianũ recepit, & collectis sub lucem vasis trans Padum exercitum omnem reduxit. Ea re animaduersa Mathildis statim omnia sua castra cis Padum

negocio

negocio nullo recuperauit. Eodem anno Anſelmo archiepiſcopo Mediolanẽſi vita fun
cto populus Arnulfum ſubſtituit ex porta orientali capitaneum, quem Henricus, vt cõ
ſueuerat, per annulum, & virgam inſtituit. is inde, cum ab vno tantum catholico epiſco
po eſſet conſecratus, cæteris, quòd abſtenti eſſent, aſſentientibus, verum manum nõ im
ponẽtibus, eo nomine à legato apoſtolicæ ſedis eſt abdicatus, itaq; mutato habitu in cœ
nobium ſe incluſit, ibiq; honeſtiſſimam vitam inſtituit. Proximo anno Iordanes cum o- 1093.
mnem ferme Campaniam Eccleſiæ eripuiſſet, Piperni eſt mortuus. Capuani cum Ri
chardum filium eius excluſiſſent, Rogerij Ducis armis coacti receperunt. Germanicis
furentis Henrici tumultibus Italia demum, Eccleſiaq; perfuncta lucem aliquam aſpice
re quietis, ac libertatis inſtituit. Hanc defectio Conradi non tam pia, quàm neceſſaria ab
Henrico patre adduxit, quem ipſe tanquam maiorem natu filium regem Germanię de
ſtinarat. Eius defectionis cauſſam Dodechinus, atq; Helmoldus, ſcriptores iis tempori
bus proximi, & quidem natione Germani, hanc prodiderunt. Henricus, cum acerbum
in Adeleidem coniugem odium concepiſſet, in carcerem conditam omni contumelia
rum genere afficiendam, ac propè lacerandam ſuſceperat. Itaq; ad cætera illata probra
cum Nicolaitarum more multis eam ſtuprandam proſtrauiſſet, idem Conrado etiam fi
lio vt faceret, imperauit. Addidit inde flagitio contumeliam. Conradum ſcelere ſe tan
to obſtringere recuſantem ira, odioq; accenſus filium ſuum eſſe negauit. His de rebus
Adeleis, cum forte pauens è carcere euaſiſſet, ad Mathildem in Italiam ſe recepit, ac ſup
plex miſeriæ ſuæ ſubſidium implorauit. Mathildis benigne exceptam Vrbano commen
dauit pontifici. Vrbanus verbis mulierem conſolatus, atq;, vt in monaſterium iniret, hor
tatus, remiſit domum. atq; eo etiam nomine Henricum è numero amouit piorum.

CONRADVS REX ADVERSVS HENRICVM PATREM.

EADEM ratione Conradus patre relicto ad Mathildem, Vrbanumq; ſe contulit, &
noxa paterna ſolutus ex ipſius Vrbani auctoritate regnum aduerſus patrem in Lombar
dia ſuſcepit. idq; ſumma cum omnium gratia per nouem deinde annos adminiſtrauit.
ac Rogerij, Siciliæ Ducis, filiam ſibi matrimonio iunxit. Ad animi virtutes ingentes de
cora etiam corporis forma acceſſerat, quæ ipſum impenſius quoque populis commen
dauit. ita vero aduerſus patrem regnauit, vt tamen eum ſemper regem, ac dominum ſu
um vocarit. Hac de re, vt Sigebertus ſcribit, Henricus ſequenti anno animi anxius ex I- 1094.
talia ceſſit. Quo facto omnes ſubitò amici eius ad Conradũ, & pontificem tranſiuerunt,
& caſtra ab Henrico capta receperunt, atque aduerſus eum validis munitionibus, & præ
ſidiis confirmarunt. Quibus ex rebus recreatus Vrbanus animum inde ad inchoatam
Eccleſiæ reformationem perficiendam, &, quod non tam ad pietatem inſigne, quàm ad
gloriam futuri temporis illuſtre, ſplendidumq; futurum erat, ad Hieroſolyma, quæ à Sar
racenis longo iam tempore tenebantur, recuperanda traduxit. Huius autem rei hæc eſt
occaſio præbita. Petrus quidam eremita, genere Francus, paullò antè à ſepulchro reuer
ſus litteras Simonis patriarchæ Hieroſolymitani attulerat, quibus ille damna, contume
lias, ſuppliciaq; grauiſſima, quæ Chriſtiani ſepulchrum Domini viſitantes à Sarracenis
quotidie patiebantur, narrabat, atq; ab eo auxilium perditis Chriſtianorum rebus poſce
bat. Quibus litteris lectis, ſimulq; eremitæ ſermone eadem in maius ornante commotus
ſtatuit, pro viribus bellum Sarracenis inferre, atq; Hieroſolymorum vrbem impiorum
è manibus extorquere. Italia vero, & Germania, quæ regis culpa ſæuis ſeditionum flu
ctibus iactabantur, relictis Francos potiſſimum, à quibus ipſe trahebat originem, ſibi in
citandos putauit ad eam gratiam veteribus ſuis erga Chriſtianam remp. meritis adiun
gendam. Itaque propoſito diplomate concilium toti Occidenti Claromontẽ in Aruer
nis magnis reipublicæ de rebus indixit. Iter autem ingreſſus cum frequenti Cardinaliũ,
epiſcoporum, principumq; Italicorum comitatu ad Padum veniſſet, Vardaſtalli cõuen
tum habuit, in quo de labibus præſentis Eccleſiæ acriter, vt ante, cõſtituit. inde à Mathil
de magnifico Canuſſij apparatu exceptus Placentiam poſtero anno proceſſit. atque ibi 1095.
frequentiore conuentu Gregorij, Victorisq; aduerſus Henricum, & Clementẽ ſcita, atq;
anathemata renouauit. in primisq; cõſtitutionem hanc de clericorum ordinatione ſan-

ciuit. *Sanctarum legum institutis conuenienter decernimus, vt sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, &, qua quis in ecclesia titulo affectus est, in ea perpetuo perseueret, neminiq; in duabus titulum accipere liceat.* Sanxit etiam alia Ecclesiæ salutaria, quæ referre non est operæpretium. In primis autem addidit nouem præfationibus decimam: *Et te in veneratione beatæ Mariæ virginis collaudare.* Inde Mediolanum progressus Arnulfum archiepiscopum è cœnobio euocauit, ac præsidere ecclesiæ iussum insuper etiam pallio decorauit, atq; ita ecclesiam Mediolanensem Romanæ post tot annos restituit. Quo facto inde ipsos etiã ciues iamdiu acriter superioris contumaciæ caussa inter se decertantes ad concordiam, pacemq; redegit. Cæterum Mediolanenses Vrbani auctoritate victi veteribus positis simultatibus in gratiam tanta animorum facta mutatione redierunt, vt nobiles, ac populares oscula inter se per fora, ac vias manantibus præ gaudio lacrymis darent. Mediolano inde Comum est ventum. Ibi ædes D. Abundij, quem præcipua religione illa ciuitas colit, magna cæremonia dedicata. Postremo Alpes emensus ad Aruernos peruenit. & concilium Claromonte episcoporum, procerumq; Franciæ omnium habuit. Ibi & frugiferis decretis Franciæ ecclesiæ lapsam, quoad potuit, disciplinam erexit. & Clementẽ, atq; Henricum ob commemoratas causslas, Philippum vero regem Franciæ propter secundas contractas, priore viuente vxore, nuptias piorum communione summouit. ac Philippum ipsum ad piaculum accipiendum adduxit. Reliquis rebus ex sententia administratis inde comitantibus patribus è templo in forum processit. in quo totius prope Occidentis principes, ac populi stabant, incerta rei, quæ agenda esset, expectatione suspensi. atq; in concionem progressus silentio indicto causslam aduentus ad eos sui exponere instituit. ac primum quidem sæuissimas, quibus Christiani in Syria afficerentur, iniurias, indignasq; libero homine contumelias memorauit. deinde grauissimam animis omniũ religionem iniecit, quòd ignauia sua nefariis immundissimæ gentis sacrilegiis profanari, ac pollui Hierosolyma paterentur, vrbem eam, in qua inuocatum esset nomen Domini a primis diebus, in qua Prophetæ floruissent, in qua redẽptionis humanæ vestigia nituissent, ex qua salutis in omnem terrarum latitudinem sacramenta manassent; terram sanctorum, qui à seculo fuissent, prophetarum, terram Apostolorum, terram Domini, & Saluatoris nostri. quam ille incarnationis, & natiuitatis suæ mysterio initiasset, vita, prædicatione, & miraculis illustrasset, morte, sepultura, & resurrectione sacrasset, ascensionis suæ triumpho, & paracleti Spiritus aduentu illuminasset. atq; ad extremum sacram Hierosolymorum expeditionem incredibili sententiarum grauitate, verborum copia, atque animi ardore suasit. Postquam autem perorauit, tum vniuersi, qui aderant, diuino quasi spiritu concitati bellum pro sepulchro Christi recuperando ingentibus studiis animorum iusserunt. atque in eo apertam se Dei voluntatem sequi velle altissimis clamoribus responderũt. Quibus sedatis, tum pontifex, *Gratias ago Deo maximas*, inquit, *quòd vos tanta animorum consensione, atque alacritate arma pro Christo redemptore vestro susceperuros esse ostenditis. neque enim tam repentina in tam diuersis gentibus conspiratio sine grauissimo ipsius esse impulsu potest. nos autem, vt studia vestra, quoad possumus, adiuuemus, misericordia Dei, & beatorum Petri, ac Pauli auctoritate confisi omnibus, qui ad hoc bellum prodierint, omnia pro delictis suis piacula relaxamus, eosq; sub Ecclesiæ tutelam, & beatorum Petri, & Pauli clientelam tanquam veræ obedientiæ filios suscipimus, & ab omnibus vexationibus corporum, fortunarumq; tutos esse statuimus.* His vocibus mirifice omnium, qui aderant, accensi ad bellũ animi sunt. qui vero absentes erant, post ab episcopis mandato pontificis excitati certatim & ipsi eandem sibi laudem parere contenderunt. clerici vero, & monachi vltro, quibus se in perpetuum abdicarant, arma iactarunt, atque omnes non gloriosæ solum, sed etiam salutiferæ se militiæ deuouerunt. Signum autem eius fuit Crux è purpureo panno confecta, quam primus è pontificibus Vrbanus salutaris in signum expiationis indulsit, vestibus super dextram scapulam affigendam. Vnde qui profecti sunt in eam expeditionem Cruce signati, & ipsa expeditio Cruciata vocata est. Eodem anno Clemens Romam reuersus eam cum arce, Vrbano præsertim absente, obtinuit. Adelbertus Bergomas, vir sanctus, monasterij Puntidensis in diœcesi Mediolanensi cõditor, idemq; abbas, Kalendis Septembris est mortuus, eique beatus Henricus Cremonensis suffectus. Proximo,
1096. Arnulfus Mediolanensis archiepiscopus vita decessit. Locum eius Anselmus Valuasorius tenuit. Vrbanus è Francia reuertens à Mathilde, cæterisq; in Lõbardia, celebrata ad immortali-

immortalitatem nominis eius gloria, omnibus honorum generibus est excultus. Vbi vero Romam veniẽs Clementem occupata vrbe potiri, se vero per arma excludi vidit, haudquaquam animo defecit, verum eo ardore, quo bellum contra Sarracenos suaserat, arma parauit. ac propriis multorum, quos ad sacram expeditionem accenderat, auxiliis vsus vrbem oppugnauit, ac Clemente in arcem compulso Lateranum recuperauit. atque eò statim generale conciliũ aduocauit. In eodem præter alia Christianæ reip. salutaria Hierosolymitana expeditio ingenti omnium consensu, eximia pontificis adhortatione, decreta est. legatusq; ad eam destinatus est Ademarus Podiensis episcopus. Itaque totus hic annus ab Italis in apparatu armorum expediendo consumptus est. Cæterum ex toto Occidente principes, populiq; adeo frequentes ierunt, vt crederes, vulgo vrbes ab incolis deseri, agrosq; incultos, solosq; relinqui. Præcipui ex Italia nomẽ dedere Anselmus Mediolanensis archiepiscopus, quem quinquaginta Lombardorum millia sunt sequuta. ex quibus Mediolanenses septem millium numerum confecerũt. Boemundus, Rogerij Ducis Calabriæ frater, Princeps Tarentinus, & Tancredus, Rogerij sororis filius, quorum auctoritate tota Apulia, Calabriaq; armata est, cum Boemũdus veste sua serica in minutas partes dissecta purpureis omnes crucibus exornasset. Reliquos legatus pontificis, & Petrus eremita belli concitor è regionibus transalpinis duxerunt. Veneti autem, Pisani, & Genuenses instructis classibus mari affuerunt. vnaquæque ciuitas certatim cohortes cum ducibus plenissimas, ac vexilla Crucem versicolorem inscripta misit. Has copias locustarum repente nata vis tanta præcessit, vt nubium instar Solis lucem adimeret. Proximo anno Vrbanus Calabriam, Apuliam, & Siciliam, quas Normani amici tum Ecclesiæ obtinebant, lustrauit. atque ingentem pecuniæ summam in commoda Ecclesiæ profundendam cõfecit. Cruce signati diuersis itineribus terra, marique, ita vt omnes oras, portusque complerent, in Asiam traiecerũt, ac per mensem Iulium oppidum Bithyniæ Nicæam ceperunt. & Octobri Antiochiam in Syria obsidione cinxerunt. Sequenti, Vrbanus arcem, atque in ea Clementẽ acriter oppugnauit. cumq; alia ratione propositum tenere non posset, custodibus pecunia corruptis, demũ arcem in ditionem adduxit. Clemens vero clam elapsus Albam se Marsorum iterum rettulit. ac firmo ibi se præsidio communiuit. Interim in Syria Antiochia à Christianis vi capta, eaque Boemundo Principi data est. Genuenses ex Myra vrbe Lyciæ sacratos S. Io. Baptistæ cineres extulerunt. quos Genuam demum delatos in hunc vsque diem religione eximia colunt. Veneti ossa S. Nicolai Myrensis episcopi rettulerunt. Postero, Henricus in die Epiphaniæ Conrado filio iratus regnum Germaniæ, cuius eum corona donaret, eripuit, atque illud Henrico minori filio destinauit. Mutinenses, cum vrbem suam operibus, vallisque satis, vt iis temporibus, communissent. atque aduocatis ex proximis castris incolis oppidum ciuium frequẽtia repleuissent, antiquam D. Geminiani basilicam præsenti ciuitatis fortunæ parum cõuenire ob paruitatem suam arbitrati alteram in foro è marmore ædificare instituerunt. quod ex antiquis florentis quondam vrbis ruinis alte terra obrutis extraxerunt. VII. Kalendas Iunias Hierosolyma obsideri à Christianis magna diligentia cœpta. In eorum obsidione Otho Vicecomes Mediolanensis, Eliprandi filius, insigne fortitudinis suæ monumentum reliquit. Nam ducem Sarracenorum Volucẽ singulari prælio congressus occidit, ac galeam nobile hostis spolium induit. è cuius cono tortuosæ viperæ, ac puerum expansis manibus euomentis simulachrum extabat. idque ipsum & sibi, dum vixit, gestamen asciuit, & posteris insigne laudis gentilitiæ prodidit. Ea re post domi comperta Mediolanenses publico decreto sanxerunt, vt ad perennem clarissimi viri memoriam ne posthac castra Mediolanensis exercitus locarentur, nisi signo vipereo antè in aliqua arbore constituto. Tracta inde per aliquot dies variis vtrinq; conatibus oppugnatione, tandem admota mœnibus vrbis turri, insigni Genuensium industria, operaque perfecta, Christiani in mœnia, atque inde in vrbem transilierunt. proximaque porta refracta, atque vniuerso exercitu introducto IIII. Nonas Iulias ditionis suæ fecerunt. Hac victoria parta Gottifredus Bolionius, Dux Lotharingiæ, qui stupentibus omnibus primus in muros euaserat, communi omnium consensu Rex est Hierusalem appellatus. verum ille neque titulo, neque insigni regio vti voluit. Debitum huius tam prosperæ rei fructum ferre Vrbanus, auctor eius, nõ potuit. Siquidem eodem mense IIII. Kalendas Augusti mortem oppetiit. Idibus inde Au-

1097.

1098.

1099.

gusti comitiis habitis ab cardinalibus, episcopis, presbyteris, diaconis, primoribusq; vrbis Raynerius monachus presbyter cardinalis pontifex vel inuitus est lectus, ac Paschalis secundus vocatus. inde in Lateranum deductus per omnia Palatij loca & sedens, & incedens iudicium de se factum firmauit: postridieque eius diei ab episcopis, & populo ad basilicam Vaticanam reductus per episcopos, quorum id erat muneris, consecrationem accepit. Principibus, populisque è Syria ad suas quibusque regiones, domosq; reuersis ingens vbique gratulatio facta, summusq; Deo honos est habitus. neque enim res accidere Christianis potuit aut ad animi voluptatem iucundior, aut ad gloriam posteritatis insignior. Ciuitates victricia vexilla relata pòst perpetuo rei monumento, & auspicato reip. gerendæ documento pro publicis insignibus vsurparunt, mirificeq; cum omnes ad arma administranda, tum maxime Pisani, & Genuenses eximio quodam gloriæ
1100. studio exarserunt. Sequens annus, quippe millesimus à Christo nato centesimus, duabus memorabilibus rebus fuit insignis, Balduini regno Hierosolymitano, qui primus ex Christianis eum titulum tulit, & morte Clementis adulterini pontificis, qui per annos vnum & viginti Ecclesiæ concordiam, pacemq; turbarat. Gottifredus post aliquot Syriæ vrbes regno per arma adiunctas mense Iunio pestilentia periit. eique Balduinus frater est substitutus, qui post eum primus muros Hierosolymorum ascenderat, ac res maximas pro Christiana rep. gesserat. Is à patriarcha, consentiente legato pontificio, coronatus regnum iniit, ac nouo Genuensium classis aduentu erectus animum ad reliquam Syriam occupandam adiecit. Romæ autem Paschalis in tanta gratulatione nihil sibi antiquius esse debere ratus, quàm, vt præsentis seditionis relliquias tolleret, Ecclesiamque pacaret, primùm Clementem, deinde Henricum sibi aggrediendum constituit. Ita pecunia opportune, qua initio pontificatus egebat, à Rogerio Duce adiutus copias, quæ necessariæ videbantur, contraxit, ac bello Albam transiato, oppidoque expugnato Clementem inde deiecit. is primùm in castellum Furconensium abiit, deinde cũ inde quoque pulsus longinquiora loca ad salutem appeteret, repentina morte correptus expirauit. In eius locum Albertus quidam ab aduersaria factione intrusus haud quattuor amplius mensibus vixit. Anselmus archiepiscopus Mediolanensis Constantinopoli mortuus est. Quo nuncio accepto dissidium in Ecclesia concitatũ est. Nam Henricus Chrysolaum, pars põtificia Iordanem Cliuium subrogauit. vnde inter eos magna de iure di-
1101. gnitatis est suborta contentio. Postero anno Balduinus in Syria Cæsaream Genuensibus adiuuãtibus cepit. Ex eius vrbis præda vas smaragdinum Genuensibus obtigit, quo Christus in Cœna vltima dicitur esse vsus. itaque hodie quoque Genuæ eo nomine illud religiosissime asseruatur. In Italia Theodericus in locum Alberti mortui pontifex substitutus tres tantum mẽses sedit. Paschalis eò liberius Cauas oppidum, quod Petrus à Columna Ecclesiæ eripuerat, recuperauit, atque ipsi Petro castra duo Columnam, & Sagarolum ademit. Conradus Italiæ rex, cum præclare in omni officio se gessisset, neq; à Mathildis vnquam, pontificisq; consiliis discessisset, alienissimo Ecclesiæ, atque Italiæ tempore morbo consumptus, siue, vt alij tradunt, veneno extinctus est.

IDEM HENRICVS REX.

CONRADO mortuo Paschalis inde se totum in Henricum conuertit, ad cætera probra vel hac noua infamia laborantem, quòd prope solus ex Christianis Principibus neque ipse ad sacram expeditionem perrexisset, neque vllum auxilium summisisset, is, qui, quòd Imperatorem se appellaret, auctor itineris, duxque belli totius esse deberet. atque ob id generale concilium in sequentis anni Quadragesimam in Lateranum indixit. & diutini tollendi dissidij gratia ipsum eò Henricũ etiam inuitauit. Henricus consilio cum principibus suis communicato ad concilium se Kalendis Februariis affuturũ, ac caussa, quę Ecclesiã distraxisset, cognita optatã populis concordiam redditurũ ostendit. Hoc nuncio accepto Mathildis transpadanas vrbes suas ab Henrico ereptas recuperare ante aduẽtum eius cupiens firma Venetorũ, Lombardorumque auxilia acciuit, atque exercitum Ferrariam duxit. Ferraria diu obsidione pressa, atque ad extremum e-
1102. tiam valide oppugnata, neque iisdem opibus, animisque defensa sequenti tandem anno in potestatem Mathildis reuertit. Quo facto Mathildis castra, & loca quædam abbati No-

ti Nonantulano donauit pro thesauro eius, quẽ ipsa se pro salute Ecclesiæ consumpsisse in diplomate confitetur. Interim Maginulfus quidam Romanus ad pontificatum euectus Rauennæ temere insignia dignitatis arripuit. verum mox hũc & Romani exilio affecerunt,& Rauennates omni ope destitutum vrbe sua exire coegerunt. Vbi vero Quadragesima aduenit,episcopi frequentes Romam ex tota Italia conuenerunt,ac transalpini ferme omnes nuncios suos miserunt. vnus Henricus neque ad constitutam diem accessit, neque legatos,qui partes suas implerent, vllos misit. Concilio conuocato pontifex antiqua patrum instituta ex episcoporum sententia confirmauit,præsens dissidium diris execrationibus condemnauit,& Henricũ rursus sacra detestatione corripuit. Cæterum singuli dissidium his verbis improbauerunt. *Detestor omnem hæresim, & præcipue eam, quæ statum præsentis Ecclesiæ perturbat, quæ docet & asserit, anathema contemnendum, & Ecclesiæ ligamenta spernenda esse. Promitto autem obedientiã apostolicæ sedis pontifici D. Paschali, eiusq; successoribus sub testimonio Christi, & Ecclesiæ, affirmans, quod affirmat, & dãnans, quod damnat sancta, & vniuersalis Ecclesia.* Dimisso inde concilio pontifex in cœna Domini execrationem in Henricum diuulgauit his verbis. *Quia tunicam Christi scindere, id est Ecclesiam rapinis, & incendiis lacerare, luxuriis, periuriis, atque homicidiis commaculare Henricus non destitit, ob eam rem primum à beatæ memoriæ Gregorio papa, deinde à sanctissimo viro Vrbano prædecessore nostro, postremo à nobis in proximo conuentu nostro iudicio totius Ecclesiæ perpetuo anathemate obligatus est. Quamobrem id notũ esse omnibus volumus, & maxime transalpinis, vt ab ipsius se iniquitate abstineant.* Natalem inde Domini cum Henricus Moguntiæ celebraret, significauit, se summam rerum omnium Henrico filio velle committere, atque sepulchrum Domini visitare. qua voce cum ingentem sibi principum, & clericorum omnium fauorem conciliasset, ac vehementius omnes ad id ineundum itineris accendisset,omnium tamen spem,& opinionem elusit. Cæterum Hierosolymis post tot annorum interualla recuperatis ingens Christianos omnes sepulchri Christi visendi cupido incessit. Itaque ea res tribus religiosorum hominum ordinibus causſam præbuit, Hospitalariis, Templariis, & Teutonicis. Hospitalariorum hæc fuit origo. Ante recepta Hierosolyma Christiani Latini permittẽtibus Ægyptiis,& Sarracenis vrbis dominis,prope sepulchrum monasteria duo constructuerant,vnum viris, alterũ mulieribus recipiendis, quæ sepulchrum adissent, eaque nomini beatæ Mariæ Virginis, & beatæ Mariæ Magdalenæ dicarant. recuperata vero vrbe cum ea cœnobia infinitæ affluenti multitudini non suppeterent, hospitale est additum. idque nomini S. Ioannis Eleemosynarij patriarchæ Cõstantinopolitani,siue,vt vulgo fertur,S.Ioanni Baptistæ,sacratum est. ibique ex vectigalibus vtriusq; monasterij iis, qui sepulchrum adissent, ægrotãtibus res necessariæ subministrari sunt cœptæ. rectorq;,qui loci curam gereret,institutus. qui post aliquot annos vnà cum sociis suis habitum religionis assumpsit, crucemque albam in pectore gerere certa se astringens vitæ disciplina instituit. Hi postea studium rei militaris, & defensionem peregrinorũ aduersus Sarracenos professi maximis in toto Christiano orbe opibus pia principum,priuatorumque largitione ditati sunt,militesque Hospitalarij, ac Hierosolymitani, deinde Rhodij appellati. Templariorum, atque Teutonicorum initia suo loco aperientur. Proximo anno Paschalis in omnem pacandę Ecclesiæ curam intentus Stephanum Corsum, qui ciuitatem turbabat, atque ædem S. Pauli seditiose occupauerat,expulit. Inde,vt nouo Ecclesiæ malo occurreret,Florentiam petiit, ibique conuentu acto episcopum Florentinum, Antichristum natum esse, temere prædicantem ex patrum auctoritate, perspecta vaticinij vanitate, compescuit. Bernardus cardinalis legatus in Lombardiam ab eo missus, cum Parmam profectus rem diuinam pretiosa omnis generis suppellectile exposita celebraret,à Parmensibus per tumultum est spoliatus. Quod vbi Mathildis accepit, Canusſio cum firma Mutinensium manu Parmam accurrit, atque suppellectilem cardinali restituendam curauit, in nocentes grauius animaduersura, nisi ille intercessisset. Sequẽti,Genuenses à Balduino rege Hierosolymorum ob egregiam semel, iterumque in occupanda Syria nauatam operã parte vrbium deuictarum donati sunt. Veneti aram S. Marci tabula argentea variis pretiosarum gemmarum generibus mirifice intertexta ornarũt. quæ in hunc vsq; diem peregrinis vrbem intento studio inuisentibus præcipuũ inter alia eius miracula præbet spectaculũ. Metamauco insula vi terræmotus fluctibus ipsis maris submersa,sedes episcopi

1103.

1104.

1105.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [249] - 237
PUBLIC DOMAIN

Clodiam est traducta. Quod ad Henricũ attinet, iam eò adducta res erat, vt grauẽ Henrici aduersus Ecclesiam contumaciam, nemo vltra æquo perferre animo posset, itaq; dũ ille ineunte hoc anno Moguntiæ Natalicia celebrat, principes Germaniæ quidã filium eius Henricũ in Bauaria morantem aggrediuntur. ac nefandis patris flagitiis cõmemoratis, quibus se ipsum, & filium vnà in perpetuum perdidit, atq; insignem generi, regnoque infamiam, ac notam inusſit, vt à patre ad pontificem deficiat, persuadere conantur. Quibus rationibus impulsus Henricus paterna hæresi repudiata pontificiam obedientiam suscipit, ac pontificiorum, qui forte aderant, legatorum consilio concilium in ante diem quarum Kalendas Iunias in Northusen ad animum suum nudandũ indicit. Postquam ea dies accessit, ac frequẽtes episcopi, principesq; coacti sunt, clara voce omnibus audientibus testatus est, se neq; regni cupiditate incensum, neq; patris odio incitatũ, sed diuinæ causſæ studio, & pontificiæ auctoritatis verecundia adductum, hortantibus plerisque regni principibus patris causſam relinquere. Quod si pater agnito errore suo ad sanitatem redierit, id est ad auctoritatem sacrosanctæ Ecclesiæ se receperit, haud grauate se illi cessurum, ac debitum obsequiũ, & obseruantiam præstiturũ. Sin minus, se Dei causſam paterno studio ante laturum, atq; ipsum, si ita opus fuerit, diuini iuris tuẽdi gratia, etiam regno spoliaturũ. Decreta inde aliquot salutaria facta, quibus Simoniaca hæresis, & Nicolaitarum fornicaria commixtio condemnata, & iis, qui à falsis episcopis instituti fuerant, noua cõsecratio ostentata. Atque his actis ingenti armatorum manu stipatus Moguntiam, Virciburgum, Norimbergam, & Ratisponã cõtendit, ibique episcopos pro iudicio suo imposuit, veteribus à patre institutis expulsis. His rebus cognitis Hẽricus pater permotus filium cum firmo exercitu est insecutus, & ad amnem Regionem adeptus prælium cum eo cõmisit. Verum graui aduersus se principum comperta cõspiratione deterritus armis positis ad Bingam se continuò rettulit. Ibi cum esset, filius VI. Idus Decembris eum conuenit, ac miro paternæ pietatis studio prætento hortatus est, vt salutis, atque honoris sui causſa ad officium, obsequiumq; Ecclesiæ se referret. id si faceret, se regnum illi integrũ permissurum, atque in omnibus rebus dicto audientem futurum. Cui pater respondit, nihil se acturũ, nisi quod generali principum conuentui placuisset. Itaque cõmuni cõsilio conuentus ad eam rem in dies Natalicios Moguntiam est indictus. Interea Paschalis ex Etruria Romã reuersus Septembri mense cardinales creauit. ex quibus vnus Lãbertus Fagnanus Bononiensis fuit, qui postea pontifex factus Honorius II. est appellatus. Vidoni episcopo Papiensi priuilegia vetera à maioribus suis tributa confirmauit. Cum vrbs Mediolani rursus arsisset, ad arcenda quæ in dies eueniebant, incendia lege sanctũ est, ne quis flante vento ignem in ædibus haberet, sed in templis duntaxat accensæ lampades seruarentur. ædes ex trabibus, cratibusq; repente refe-

1106. ctæ. Conuentus inde Moguntiã in dies Natalicios indictus opera, ac fauore Henrici filij omniũ episcoporum, principumq; concursu frequentissimus conuocatus est. Cęterum aduenientem Henricũ patrem filius siue syncera, siue simulata fide admonuit, videret, vt se tuto in tantas hominum turbas cõmitteret, quorum haud satis certam fidem, ac voluntatem exploratã haberet. si se audiret, auctorẽ se illi fore, vt salutis suæ causſa ad proximum castrum Ingelheim se cõferret, ibique rei huius euentum expectaret. Paruit filij consilio pater, atque in castrũ se rettulit. Eas res vulgatæ famæ occasionem aperuit, patrem in castro à filio cõprehensum. Morantem autem ibi Henricum mox Moguntinus, Colonienſis, & Vormacienſis antistites à conuentu missi adierunt, eumque nomine omnium imperatoria insignia sibi reddere imperarunt; quibus filiũ eius induerent, nempe coronam, annulum, & purpuram. illo vero causſam abdicationis suæ quærente, Quia tu, dixerunt, teterrimo dissidio multos iam annos Dei Ecclesiam lacerasti, quia episcopatus, abbatias, omnesq; dignitates ecclesiasticas venales habuisti, quia nihil legitimi in legendis episcopis obseruasti: ob has res pontifici, principibusque Germaniæ placuit, te non piorum cõmunione solum, sed regni possessione etiã deturbare. Tum rex, Quoniam me Ecclesiæ dignitates vendidisse arguitis, inquit, quæro de vobis Moguntine, & Colonienſis, quam à vobis mercedem exegi, cũ vos vestris ecclesiis pręposui, quas omnium amplissimas esse, ac fructuosissimas constat? Negantibus illis, eum aliquid exegisse, Cur igitur, inquit, si officium erga vos retinui, aut me huius criminis incusatis, aut vos duces, socios ve eorum præbetis, qui fidem, ac iusiurandum regi datũ fefellerunt? Sustinete

nete parumper, & naturalem ætatis meæ iam exactæ terminum, qui longe abesse non potest, expectate. aut si me regno spoliare constituistis, præstituite mihi diē, in quo manibus meis insignia mihi detraham, eaque filio meo vltro imponam. Repugnantibus illis, & se negocium, de quo missi fuerant, acriter, si resisteret, confecturos minantibus, Henricus paullulum ab eis secessit, & cum paucis, qui aderant, amicis consilium cōtulit, atque ex eorum sententia, quòd se ab armatis circumuentū secus facere non posse cerneret, afferri ad se insignia, ac vestem regiam iussit. atque iis ornatus in sellam ascendit, atque ita verba fecit: Hæc regiæ maiestatis insignia æterni regis pietas, & principum regni concors voluntas mihi tribuit. quæ vi nulla tueri paratus sum: nam intestinum malum vt suspectum nunquam habui, sic neque etiam caui. Quis enim tantum aut in amicis furoris, aut in filiis impietatis hærere posse existimaret? verum vnius Dei ope, & vestro pudore defendam. Quod si vos neque Dei, neque honoris vestri rationem habebitis, vim patiar, qui propulsare non possum. Hæsitantibus autem super his verbis cæteris, tū Moguntinus, Quid dubitamus, inquit, ô socij? non ne officij nostri est regem consecrare, & consecratū induere? cur igitur quem immerito induimus, non merito exuamus? statimq; impetu facto Henricum adorti coronam ei de capite detraxerunt, ac de sede remotum purpura, cæteriscq; insignibus spoliarunt. Tum rex nouitate rei prope attonitus, Videat Deus, inquit, quam inique aduersus me agatis. ego quidem luo peccata adolescentiæ meæ, nempe ignominiam patiens nulli ante regum illatam. neque vos tamen noxiæ expertes estis, qui contra regem vestrum insurrexistis, & sacramentum fefellistis, quod semel iurastis. Vlciscatur vos Deus, quemadmodum vltus est eum, qui prodidit Christum dominum suum. Illi vero his spretis ad filium cum insignibus perrexerunt, eumq; condecorarunt. Ita Henricus ab vniuersis principibus rex iterum declaratus, atque ab apostolicis legatis per manū impositionem confirmatus solemnia à principibus, & episcopis sacramenta recepit, ac regnum ingenti cum omnium gratulatione iniuit. Hoc facto ex communi omnium, qui conuenerant, sententia constitutum est, vt de concordia, & compositione ageretur, quibus regnum aliquando, atque Ecclesia formaretur. Itaque nondum dimisso conuentu relatione facta de ecclesiis ab Henrico sene concessis, & male ab episcopis suis administratis decretū est, vt de ea re pontifex per legatos consuleretur. lectiq; statim, qui Romam mitterentur, à Lotharingia Bruno Treuerensis, à Saxonia Henricus Magdeburgensis, à Franconia Otho Babembergensis, à Baioaria Eberardus Eistatensis, ab Alemania Gebehardus Constantiensis, à Burgundia N. Curiensis, mandatumque vt à pontifice peterent, vt, quod ipsius commodo fieret, cis Alpes ad statum ordinandum Ecclesiæ primo quoque tempore venire maturaret. deinde Henriciana, aut Clementina hæresis consensu omnium ordinum cōdemnata, statutumque vt hæretici episcopi viuentes de sede deturbarentur, mortui è sepulchris extraherentur. & qui ab iis instituti fuerant, vsque ad generalem conuentum à munere amouerentur. Quo decreto Clemētis cadauer, qui fuerat huius hæreseos auctor, Rauennati sepultura euulsum à vulgo fœdè est laceratum. His actis Henricus senex Leodium se recepit, ibique siue priuato ignominiæ acceptæ dolore compulsus, siue à seditiosis hominibus instigatus confluentibus ad eum amicis, operamque suam ad recuperandam dignitatem pollicentibus exercitum haud contemnendum contraxit. Quod vbi filius accepit, continuò eò copias & ipse suas adduxit, neque pater præliū detrectauit. Eo pulsus, fugatusque filius est. redintegratis inde copiis, cum iterum in aciem descendissent pater victus, pulsus, ac comprehensus à filio graues insuper ab inimicis suis contumelias passus est. Quibus rebus actum de dignitate sua esse existimans (eò necessitatis, ac miseriæ venit) ab episcopo Spirensi victum sibi dari apud Spiram in æde Dei genitricis à se constructa petiuit, cum diceret, se haud inutilem clericum fore, quòd & litteras calleret, & choro inseruire egregie posset. neque id impetrauit. Itaque ad astantes conuersus suspirans dixit, *Miseremini mei vos saltem amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Atque aliquot post diebus v i i. Idus Augusti ingenti dolore confectus est mortuus, mansitque corpus eius insepultum in cella quadam ædis deserta, pontifice id sepeliri vetante, per annos quinque.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Decimus.

HENRICVS QVARTVS REX, ET IMPERATOR XLIII.

IMPERIVM inde Henrici filij nouum quasi stabiliendæ libertatis, ac dominationis initium ab Italicis ipsis est habitum. Nam hoc imperante Mediolanēses, vsque adeo etiam eorum exemplo alij libertate luxuriantes, ac regis arma despicientes, controuersias, quę regis ante componi sententia consueuerant, armis disceptare instituerūt, atque ad hanc rationem suam singuli rempublicā contulerunt. Quæ qualis fuerit, quo illustriora sint, quę dicentur, hoc loco placet exponere. Nam cum eam in vna Bononiæ ciuitate, diligentius peruolutatis eius legibus, obseruassem, post eandem in omnibus, paucis aut additis, aut demptis, vulgo vsurpatam esse, reliquarum etiam notandis institutis, inueni. Summa igitur Reip. quæ Commune dicta est, penes tria, vt supra scripsimus, Consilia fuit, Speciale, Generale, & Credentiæ, itemque penes magistratus, qui & Consiliis præfuerunt, & iudicia exercuerunt. quorū omnium quotannis lectio celebrata est in hunc modum. Circa Idus Decembris Consilium Speciale cum Generali vocabatur siue à cōsulibus, siue à prætore, prout alter eorum in republica versabatur. atque iis præsentibus singuli è Consilio, seruato tribuū ordine, ad sortem lectionis prodibant. Erant autem duæ ante tribunal sitellæ positæ, quarum in vnam tot tabellæ membranaceę, ab iis Breuia nominatæ, deiiciebantur, quot ex ea tribu, quæ vocabatur, in Consilio aderant, eorum ipsorū, qui aderant, nomina inscriptæ: in altera totidem aliæ, verum decem tantum manu quattuor virorum è Cōsilio delectorum signatæ. Cum autem esset hominū primę tribus ineunda sortitio, tabella pueri manu ad id de industria parati ex priore sitella trahebatur, atque, vt cuiusque nomen exibat, ita ad tribunal prodibat. inde ex posteriore sitella altera, quæ, si inanis fuisset, ille iure lectionis excludebatur, si notam habuisset, ius lectionis adeptus erat. atque hoc fiebat, quousque decem tabellæ scriptæ eductæ essent, quibus denis ex ea tribu viris ius legendi Consilij pariebatur. Quo facto sors ciuium secundæ tribus deiiciebatur, atque ita decem alij educebantur. eodemq; pacto in cæteris, quousq; quadragenorum numerus esset effectus. Quibus rebus administratis statim secretum in locum hi quadraginta secedebant, ac sexcentos legebant, quippe singulæ tribus ex suo corpore centenos quinquagenos, genere quodam hominū excluso vilioribus in artificiis, atque operibus occupato, & ex cæteris qui minor esset annis decem, & octo, ita tamen vt nemo inuitus de Consilio esset. Atque hoc Speciale Consilium dicebatur. Quare cōfecta eadem ratione post triduum Credentia legebatur, eo excepto, quòd iurisperiti omnes sine lectione illud inire Consilium, ac de sexcentis esse poterant. Ac triduo interiecto eodem ordine totidem legebantur, qui Generales dicebantur. Qui vero sortem vnius Consilij legendi nacti erant, ij ad alterius sortem non admittebantur. Vocabantur autem hæc Consilia modò separatim, vt Speciale, aut Generale, aut Credentia tantum, modò aliqua inter se ratione iuncta. vocabanturq; campanæ sono, & voce præconum. campanæ autem ei officio tres erant dicatæ, minor, maior, & media, Speciali aduocando minor, Generali maior, Credentiæ media. Cautum porro erat, ne Consules, aut prætor Consilium indicerent, nisi rem, de qua relaturi ad Consilium essent, per scribā in codicem rettulissent, & ne quem ex vno Consilio venire in alterum alterius loco permitterent. Vbi vero coactum

actum Consilium erat, tum rem, quam scripserant, ex scripto per scribam referebant. Relatione facta dabatur oratoribus super ea re verba faciendi potestas, qui quattuor erant, & ad tribunal magistratus stabant: præterea magistratibus (nam & ipsi Cõsilia inibant) ea tamen lege, vt non nisi de lege ad magistratum suum pertinente loquerentur, atque ex eorum sententiis rogationes scribebant, quas partes vocabant. Aliquando etiã priuati homines ad Consilium agere, si res poscere videbatur, permissi. qui vero acturi erant, suggestum ad id paratum ascendebant, vt ab omnibus audirentur. Re in vtranq; partem diligenter excussa, rogatio ad Consilium ferebatur, vt de ea suffragium ferret. Suffragia vero diuerso modo sunt lata. interdum enim sententiæ singulorum secretò exquirebantur, & à scribis excipiebantur, aliquando aperta viua omniũ voce dicebantur. fæpe fabis albis, atrisque res permissa: nonnunquam discessione, interdum consurrectione confecta. Discessionem voco, cum in duas partes diuersas abire iubebantur, ac per ministrum publicum numerabantur: consurrectionem, cum aliis sedentibus, alij surgere iubebantur. Voluntate Consilij cognita decretum pronunciabatur, atque referebatur in tabulas. Neque ante decretum factum Consilium aliud poterat aduocari. Scribæ autem multi præsto erant partim ad relationes legendas, partim ad decreta pronuncianda, partim ad recitandas leges. Magistratus porro alij ordinarij fuerunt, alij extraordinarij. ordinarij dicti, qui quotannis in rep. creabantur, qui iidem curiæ nomine sunt appellati. extraordinarij, qui pro re nata alicui negotio agendo præponebãtur. Ordinarij fuere Consules Communis, Cõsules iustitiæ, Iudices Communis, Procuratores Communis, Iudices appellationum, Iudices officio proscriptorum, quæstores: extraordinarij, legati, curatores, & syndici. Post hæc etiam tempora multæ ciuitates loco Consulum Cõmunis Prætorem, quem Potestatem dixerunt, creare instituerunt, atq; ab exteris ciuitatibus aduocare. Eius vero legendi ratio fuit huiusmodi. Septembri mẽse pro arbitrio magistratus Consiliũ Speciale, & Generale vocabatur: antequam tamen vocaretur, indicebatur populo, quo die, & qua hora hęc, aut illa tribus ad sortem esset proditura. atq; eodem, quo dixi, ordine ex vtroq; Cõsilio, magistratibus exclusis, quadraginta sorte legebantur. Qui extemplo secretum pariter in locum se referebant, ita vt nemo posset in aures eorum insusurrare, nec scriptũ aliquod porrigere, aut alia ratione eorum iudicia deprauare. Qui si sequenti nocte, & postera die vsq; ad vesperas triginta septem consentientibus prætorem nouum non declarassent, ius lectionis amittebant. atq; alio die Consiliũ Generale, & Credentiæ vocabatur, atq; ex vtroq; Consilio alij quadraginta eadẽ ratione legebantur. qui si ne ipsi quidem consensissent, tum Consiliorum ipsorũ suffragiis Generalis inquã, & Credentiæ res permittebatur. Legebatur porro prætor ex ea vrbe, ex qua Consilio placuisset, modo ne propinquus esset alicuius eorũ, qui legerent, neq; possessionẽ in vrbe, agrove haberet, aut minor triginta sex annis esset. legebatur autem qui magnam præter cæteros virtutis, ac sapientiæ haberet opinionẽ. Lectione perfecta, & Consilio renunciata litterę ad eum, qui lectus erat, publicè mittebantur, atque vt delatũ honorem acciperet, rogabatur. & quo die vrbem inibat, ingenti populi studio, atq; occursũ ciuitatis excipiebatur. Quoniã autem prętores plerunq; iuris ignari erant, propterea assessores, ac iudices legũ peritos secum aliquot adduxerunt, per quos non iudicia solum exercuerunt, sed etiam Consilia, si opus fuit, coegerunt, ac gladio, pileo, & sceptro ad potestatem indicandam ornati sunt. Reliquorum magistratuum hæc ferme fuit lectio. Vno die duæ tribus, altero reliquæ, vna ante horam diei tertiam, altera post nonam ad sortem vocabantur. quiq; ex singulis tribubus sortem huius, aut illius legendi magistratus nacti erant, extemplo aliquem edere iubebantur, cauentes, ne aut patrem, aut filium, aut fratrem, aut cognatum eligerent, aut hominem eius exercendi magistratus rudem. ac, prout quisq; lectus erat, ita clara voce Consilio renunciabatur. Et ad fraudes, quæ fieri poterant, aperiendas eductis tabellis denis signatis reliquæ omnes inspectante Cõsilio explicabantur, vt cognosceret quisq;, haud plures, quàm lege præscribebatur, fuisse signatas. Neq; quisquam magistratum aliquem poterat capere, nisi post annum, quàm eodem abisset. nec quisquam legi, nisi in illa tribu, in qua domicilium habebat. Vnusquisque autem, antequam iniret, solemni iureiurando, se recte officio suo functurum, adigebatur. Præter hos erant etiam magistratus militares, quorum creandorum ratio fuit eadem, sed curatio longe diuersa. Imperium militare aut cõsuli Com-

munis, aut prætori deferebatur, præfecturæ exercitus erant diuersæ, pedestris, equestris, & populi, & ad extremum etiam carrocij. præfecti peditum, equitum, & populi à vexillo accepto peditum, equitum, & populi vexilliferi appellati singuli à suis tribubus per suos tribules eo, quo diximus, ordine sunt delecti. cæterũ ex ciuibus alij pedestrem, alij equestrem militiam exercebant, idque non magis sponte sua, quàm imperio magistratuum, qui ei curationi erant præpositi. Itaque cum res ordine agebatur, singuli eorum, quibus aut pedestris, aut equestris militia imperata erat, à suis vexilliferis, vt reip. poscere tempora videbantur, ducti exibant. quòd si maiore apparatu res eguisset, vexilliferi populi suam quisque tribum educebant, tumque populus exisse dicebatur. Nunquam autem ferè fiebat, vt omnes simul tribus exirent, verum modò pedites ex vna, equites ex altera, modò vna tribus, modò altera egrediebatur. reliquæ in vrbe ad sua gerenda negotia remanebant. Militabant autem ab annis octodecim vsque ad septuaginta. cui ætati vacatio omnium publicorum onerum ita dabatur, vt etiam à Consilio reiicerentur. &, si eò forte se temere intulissent, ad sortem lectionis prodire prohibebantur. In singulis autem cuiusque tribus parœciis ordines eorũ, qui equos alerent, per magistros parœciarum, & curatores ad id constitutos describebantur. Vbi vero descripti erant, tum suos quisque equos certis, qui constituti erant, diebus probandi causa adducebat ad eos, quibus erat ea cura mandata. eorumque nomina scribæ cum notis equorum in tabulas referebant. quarum tabularum nos aliquot etiam Bononienſi in Tabulario vidimus. Expeditionum militarium duo erant genera, vnum equestrium excursionum, alterum iusti exercitus. plurimumque intererat, an quis ad excursiones, an in exercitus ire iuberetur. Magistratibus singulis certa merces ex ærario per quæstorem erogabatur, qui pecuniam omnem publicam expensam, acceptamque curabat. Pecunia publica vectigalibus, & tributis constabat. Vectigalia continebantur portoriis, teloneis, agris, pratis, molendinis, prædiis, & boum alendorum oneribus. Quæ si sustinendis bellis non suffecissent, tributum singulis ciuibus ratione census ex Consilij decreto imperabatur. Præterea multa in vrbibus erant collegia, vt mercatorum, argentariorum, & artificum. Mercatores, & argentarij consules creauere, artificum collegia singula magistros. Eorum vero compotes qui fuerunt, inter se conuenere, & de rebus aut ad mercaturam, aut ad artes singulas pertinentibus consuluere. Iam vero castrorum, quæ vrbium in diœcesi fuere, hic status, atque hæc conditio fuit. Consules & ipsa suos, & eandem prope cum vrbibus remp. permissu regio habuerunt. vrbes autem Christiana consuetudine oppida voco, quæ proprio episcopo erant ornatæ, castra quæ ipsis erant vrbibus contributa. Cæterum ab hoc tempore imminentibus prauis inter vrbes discordiis fœdera inter vicinas sunt in aliarum perniciem instituta, castra vero ipsis se vrbibus adiunxerunt. Quod si castrenses aliquot alij, quàm ei se vrbi, in cuius diœcesi essent, applicuissent, tum vero ea iusta causa est visa, cur aut iis, qui à se defecissent, aut iis, ad quos defecissent, arma mouerent. Atque hæc quidem præcipua fuit primarum, quæ posthac susceptæ sunt, origo, & causa contentionum. quibus initis nunquam postea bella aut finium tuendorum, aut aquarum regendarum, aut sociorum tegendorum gratia defuerũt. Quin etiam Comites, aut marchiones multi vrbis in diœcesi castra beneficio regio possidentes ea vrbibus vltro donarunt, atque iisdem ab earum consulibus redonati earundem se beneficiarios effecerunt, aut certe alia ratione in earũ se patrocinium contulerunt. Quibus ex rebus mirifice vrbiũ est ipsarum, quarũ adhuc tenuissimæ opes fuerant, potentia cumulata. Nam quantum de regis auctoritate, quantum de castrorum iure detractum, tantum vrbibus est ipsis adiunctum. Quin etiã regum opibus imminutis episcoporũ, quos illi ante hanc discordiã instituere soliti fuerant, ac priuilegiis propterea, & prædiis (regalia illi vocabant) amplissimis decorarant, in dies magis attenuatę fortunæ sunt, consulumque, siue prætorum ius in vrbibus ipsis adauctum. quarum rerum præcipua Henrici regis cum pontifice instituta, & post ab Henrico filio per multos annos continuata discordia materiam præbuit. De qua quam planissime poterimus, hoc libro scribere persequemur, ac simul historiam dissensionum Italicarum mandare litteris ordiemur. Quamobrem ad propositum redeamus.

PASCHALIS pontifex, posteaquam Hericum senem abdicasse, filium vero inisse incredibili principum cõsensione cognouit, erectior ad constituendã aliquando Ecclesiam

cleſiam factus vrbe, vt Auguſtam in Germaniam, quò à nouo rege, & à principibus accerſebatur, exceſſit. Lombardiã verſus iter ingreſſus Bononiam adiit. atq; ibi à Mathilde obuiam honoris cauſſa progreſſa exceptus Parmenſibus Bernardum Cardinalem epiſcopum in demortui epiſcopi locum ad veterem ſarciendam iniuriam poſtulantibus dedit. Mutinam inde profectus rem apud Mutinenſes inſignem ſacroſancta præſentia ſua multo quoque fecit inſigniorem. Mutinenſes corpus S. Geminiani epiſcopi, quem ipſi religione præcipua venerantur, è vetere baſilica in nouam inchoatã transferebant, eamq; rem vicinorum omnium epiſcoporum accitu, ac magno circumſtantium populorum concurſu vnà cum epiſcopo ſuo Dodone cõcelebrabant. Huic igitur pompæ Paſchalis vnà cum Mathilde affuit. ac dedicata S. Geminiano VIII. Idus Octobris ara omnes, qui tanto ſpectaculo interfuerunt, larga peccatorum remiſſione donauit. Mathildis, ne benignitate ceſſiſſe pontifici videretur, ipſam variis donarum generibus cumulauit. Inde Vardaſtallum ad Padum eſt ventum. ibique conuentus, qui erat indictus, XI. Kalendas Nouembris eſt habitus. In eo conuentu Paſchalis præſentibus quoq; Henrici regis legatis Gregorij, Vrbanique acta de eccleſiarum collatione probauit. multos eccleſiis ab Henrico ſene collatis nudauit, alios ornauit, nonnullos etiam confirmauit, multiſque multas eccleſias priuilegiis inſigniuit. Quin & inſolentia archiepiſcoporum Rauennatum offenſus, qui per cẽtum ferme annos eccleſiæ Romanæ, ſed maxime Giberto proxime eccleſiam adminiſtrante, fuerant aduerſati, vt arrogantiam eorum comprimeret, auctoritatemq; minueret, Bononienſem, Mutinenſem, Regienſem, Parmenſem, & Placentinum epiſcopos illorum obedientiæ exemit, ac demum decretum tale de clericis ſchiſmaticis in fidem recipiendis ſcripſit. *Per multos annos regnum Teutonicum ab apoſtolicæ ſedis corpore fuit auulſum. Quo tempore res adeo prolapſa eſt, vt pauci ſacerdotes, aut clerici in tantis terrarum ſpatiis catholici inueniantur. Patrum itaque noſtrorum exemplis, & ſcriptis inſtructi, qui Nouatianos, Donatiſtas, & alios hæreticos in ſuos ordines ſuſceperunt, ſupra commemorati regni epiſcopos in ſchiſmate inſtitutos, niſi aut vis, aut ambitus, aut alius crimi nis conuictos ad officium epiſcopale recipimus. idemq; de clericis cuiuſcunq; ordinis conſtituimus, quos vita, ſcientiaque commendat.* Hoc conuentu perfecto deinde Parmam cũ Mathilde proceſſit, ac baſilicam ab ipſa refectam D. Mariæ nomini cõſecrauit. Veronam inde, vt Auguſtam contenderet, venit. ibi de Henrici animo à remittendis, vt ſperabat, eccleſiarum inſtitutionibus abhorrente certior factus mutato conſilio in Franciam iter flexit, ac conuentu Trecas indicto Alpes hyeme aſperrima ſuperauit. Eodem anno Mediolani cum nobilis quidam, neglecta lege, nuptiarum cauſſa ignem ſpirante vento in ædibus accendiſſet, ac propterea nouo vrbem incendio afflixiſſet, ipſe cum tota progenie perpetuo exilio eſt mulctatus. Paſchalis inde diebus Nataliciis in Burgundia apud Clunia- 1107.
cum actis ingenti ab omnibus honore acceptus Trecas peruenit. Quod vbi Henricus audiuit, & ipſe relicta Auguſta Moguntiam, vt propius à conuentu abeſſet, acceſſit. Ad Aſcenſionis ſolenne conuentus actus. in eo cum alia multa eccleſiæ detrimenta ſarcita, tum eccleſiarum collatio rurſus ingenti conſenſu laicis eſt adempta. Henrico per legatos ius in eo ſuum imminui à maioribus ſuis iam inde vſq; à Carolo Magno vſurpatum expoſtulanti ſpatium datum Romam adeundi, ac generali in concilio cauſſam ſuã probandi. Dum autem hæc trans Alpes aguntur, in Italia Derthonenſes bello cum Papienſibus contracto viribus ſe impares eſſe cernentes ad Mediolanenſium auxilium confugerunt. Qua re cognita Papienſes & ipſi Laudenſium, & Cremonenſium copias acciuerunt. Ita inter has ciuitates ea fœdera ſocietatis, amicitiæq; ſunt iuncta, quæ poſt difficillimis ſingularum temporibus pia, ſynceraque fide culta Italiã vniuerſam ingenti admiratione replerunt. Cæterum Papienſes ira feruidi accitis ſociorum auxiliis traiecere Padum, fuſoque Derthonenſium exercitu, qui ſe ingredientibus fines obiecerant, omne Derthonam bellum compulerunt. ac præliis aliquot cum Mediolanenſibus proſperefactis, ſuburbiiſque ipſis per Auguſtum menſem inœnſis domum receſſerunt. Paſchalis autem in Italiam regreſſus, ac turbatas Romę res nactus Stephani Corſi ciuis Romani conatibus, qui Ponticellum, & Montem altum ex ditione Romana oppida occuparat, per autumnum occurrit. Qua re, cum diutius ſpe traheretur, omiſſa Beneuẽtum inde ad res Apuliæ componendas ſe contulit. Itaque ſequenti anno eo adhuc in Apulia 1108.
commorante Anagnia, Prænęſte, Tuſculum, Sabinuſq; tractus, auctoribus Ptolemæo

Sublacenſi, cui eam diſcedens ipſe ditionem commiſerat, & Petro à Columna, defecit. Quo cognito Paſchalis, ſimul etiã, quòd reditum ſibi ad vrbem ab iis intercluſum videbat, Ricardum Comitem Caietanũ auxilio ſui acciuit. atque inſidiis eorũ ſuperatis Romam reuerſus bello hoſtibus vtriſque illato haud magno negocio bona S. Petri recuperauit, ac pacem populis reddidit. Papienſes Derthonẽſibus vindicatis iram in ſocios eorum Mediolanenſes verterunt, atque inconſulte nullis accitis auxiliis epiſcopo ſuo duce in fines eorum cum populo, & militibus irruperunt. Verum mox occurrentibus Mediolanenſibus breui, quàm vana ſine viribus eſſet audacia, didicerunt. nam collatis ſignis in fugam verſi plerique eorum vnà cum epiſcopo capti, atque in cuſtodias dati ſunt. inde certo die in forum omnes producti ſuccẽſis ad veſtium oras palearum ignominiæ
1109. cauſſa manipulis incolumes domum dimiſſi. Poſtero anno Brixiani ſe cum Mediolanenſibus coniunxerunt. Incundæ nouæ ſocietatis cauſſam attulere Cremonenſes. Hi lite de finibus Brixianis intenta, cum aliter ius ſuum obtinere non poſſent, Laudenſibus aſſumptis repentè Olio amne vadato in eorum agrum hoſtiliter incurrerunt, eoque fœdè direpto vrbem etiam obſidione cinxerunt: verum maiore audacia, quàm fortuna. Nam paullò pòſt ab accurrentibus auxilio Mediolanẽſibus pulſi plerique præ ſtudio ſalutis effuſe fugientes in Olio tranando ſubmerſi ſunt. Brixiani inde Laudenſibus irati vlciſcendæ iniurię cauſſa Laudem vnà cum Mediolanenſibus acceſſerunt, atque imparatam ciuitatẽ adorti VIII. Idus Iunias leui momento in poteſtatem adduxerũt. Quod cum Cremonenſes cognouiſſent (tanta Italicorum cœperat eſſe in defendendis ſociis fides, atque conſtantia) continuò cum maioribus copiis aduolarunt, eamque receptam ſociis reddiderunt. Tum Mediolanenſes agi famam ſuam, ſi impunitos Cremonenſes dimitterent arbitrati, accitis Brixianorum, & Derthonenſium copiis, validioribus Cremonam opibus inuaſerunt, eamque fuſis acie Cremonenſibus occuparunt, ac IIII. Idus Aug. fœdum ædificiis, ac pleriſq; templis incendium intulerunt. Neque vero res cis Padum erant quietiores. Quippe Parmenſes incolis Burgi S. Domnini diœceſi ſuę contributis, cum parêre ſibi recuſaſſent, arma mouerunt, & vbi adducto ad oppidum exercitu non potuerunt ad deditionem metu perlicere, caſtrũ ipſum etiam concremarunt.
1110. Proximo anno Henricus in die Epiphaniæ principibus Ratiſponam ad colloquiũ euocatis oſtendit, ſe in Italiam traiicere velle, vt cõſecrationem imperialem de more à pontifice Romæ ſuſciperet, atque Italiæ ciuitates pace danda, iureq; antiquis legibus dicendo Germaniæ regno vetere inſtituto coniungeret, ſeque paratũ ad omnia, in quibus opem ſuam ſedes apoſtolica poſceret, pontificis arbitrio peragenda oſtenderet. &, cũ his vocibus omnium ad Italicę expeditionis ſocietatem animos erexiſſet, accepto ab iis, qui aderant, ſacramento, litteriſq; per prouincias Germanię miſſis profectionem in Iulium menſem indicit. Interim pecunias, quàm maximas poteſt, comparat, ac prudentes homines, quos ſecum deducat, conquirit. ex quorum auctoritate æque moderari iura poſcentibus, ac controuerſias ad ſe, iniurias ve deferentibus poſſit. neque enim contractarum per regnum patris ſui litium, ac ſimultatum erat ignarus. His cognitis Paſchalis in Campaniam egreſſus Ducem, ac Principem, omneſq; Apuliæ Comites euocauit, eoſq;, vt pro ſe, ſi opus eſſet, contra Henricum maximo cũ exercitu in Italiam cogitantem arma caperent, incitauit. ac repetita vrbe omnes Romanos proceres ſimili ſacramento obſtrinxit. Patauini lite Venetis de flumine Brentæ intenta, eos Taruiſinis, Rauennatibuſque iuuantibus armis prouocarunt. verum ab eis in flumine IIII. Nonas Octobris oppreſſi quingentis captis fugati ſunt. Henricus, vbi dies profectionis venit, exercitum triginta millium hominum in duas partes diuiſit. earum vnam ipſe per montẽ Iouis duxit, alteram per vallem Tridentinam immiſit, ac demum ſuperatis Alpibus Eporædiam venit. à qua benigne acceptus proceſſit Nouariã, eaque, quia mandata ſua facere recuſabat, expugnata, atque incenſa reliquas officij ſui admonuit. Inde exercitu, qui per Tridentinam vallem tranſierat, ſibi adiuncto Mediolanum acceſſit, atque ibi per Chryſolaum archiepiſcopum regium inſigne ſuſcepit. Mediolano inde venit Cremonam. atq; inde Brixianis infenſus exercitu in eorum fines immiſſo arcem S. Martini Gauardici expugnauit. Veronam inde cum proceſſiſſet, à Patauinis de incommodo à Venetis accepto edoctus rem inter vtroſque compoſuit. Inde nullo alio maleficio illato Padum traiecit. & caſtris ad Placentiam factis ſolemnia munera, ac ſacramenta à Placentinis exegit.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [256] - 244
PUBLIC DOMAIN

exegit. Post viginti inde dies Parmam versus digressus venit ad Tarum. Ibi nimiam Mathildis arma parantis potentiam veritus, ne quid ab ea conatibus suis impedimenti acciperet, pacem postulauit, &, cum ipsa se eius rei caussa Canussio Bibianellum contulisset, certis conditionibus sanxit. Post Parmensi agro digressus per montem Bardonis, agrumque Mutinensem difficile Apennini iugum sæuissima hyeme cum maximo exercitus detrimẽto traiecit. & post dierum quinquaginta spatium in montibus emetiendis consumptum tandem rebus omnibus cõflictatus Florentiam sub dies Natalicios venit. Ibi & milites ab itineris labore refecti, & populus Florentinus admirãdo in solemni Natalicio celebrando apparatu edito eximie delectatus. Inde Florentia contendit Arretium. idque ciuium arrogantia offensus muris, ac turribus euersis afflixit. Eò vero cum veniisset, protinus legatos ad pontificem misit, per quos, si ad coronam admitteretur, se in ipsius auctoritate futurum ostẽdit. atque ita res inter eos, & Petrum Leonis, cæteroque pontificis nuncios in porticu S. Petri his conditionibus conuenit. *Henricus die coronationis suæ omnia vsurpata Ecclesiæ iura pontifici, astante clero, & populo Romano, remittet, idque interposito sacramento firmabit, dimittet ecclesias liberas cum muneribus, & possessionibus suis, quas ad regnum non pertinere constabit: liberabit sacramento populos, qui episcopis aduersari compulsi sint: patrimonia, possessionesque beati Petri restituet ea libertate, qua à Carolo, Ludouico, Henrico, aliisque Imperatoribus concessa sunt, seruabitque ea beato Petro pro viribus. Nihil aut faciet, aut dicet, quo pontifex pontificatum amittat, aut noxam aliquam corporis, aut membrorum accipiat: aut capiatur dolo malo aut per se, aut per alium, neque ipse, neque amici eius, qui pro ipso fidem obligabunt, vt Petrus Leonis, & filij eius. Quod si quis eis nocuerit, rex ipse bona fide eis auxilio erit. Pro his obseruandis pontifici prædes dabit, Fridericum sororis suæ filium, Engilbertum, & Theobaldum marchiones, Hermanum, & Gottifredum Comites, Fridericum Palatij Comitem, Berengarium Baioarium, Henricum Carinthium, Bertulfum Bertulfi Ducis filium, qui sacramento præstabit incolumitatem pontificis vitæ, membrorum, libertatis, & dignitatis, &, nisi rex ista seruabit, ad Ecclesiæ Romanæ partes se transferent. Obsides rex dabit proximo quinto die, eosque mittet ad Insulam in potestatem pontificis. &, si obsides ab eo recipiet, reddet eos in die coronationis suæ ponte transmisso, &, si fortasse coronatus non fuerit, aut pontem non traiecerit, similiter reddet apud arcem S. Angeli. legatos, quos pontifex ad se miserit: dum ibunt, & redibunt, tutos à se, suisque præstabit, &, si qua eis noxa scienter allata erit, bona fide resarciet. Hæc vbi Henricus impleuerit, tum pontifex episcopis astantibus, in die coronationis suæ mandabit, vt regalia Imperatori dimittant, quæque à temporibus Caroli, Ludouici, Henrici, aliorumq; prædecessorum ad regnum pertinebant, scripto ea, indicto anathemate, confirmabit, fore, vt nemo eorum aut præsentium, aut absentium, aut successores eorum iura regni attingant, neque inuadet ciuitates, ducatus, marchias, comitatus, monetas, telonea, aduocationes Imperij, centurionum iura, cortesque cum iis, quæ ad eas pertinent. Neque pontifex Imperatori, neque Romano Imperio super his litem mouebit, & hæc priuilegio, proposito anathemate, confirmabit. Henricum benigne, & cum honore excipiet, &, vt assolet, scienter, & sine dolo malo corona Imperatoria decorabit, & ad retinendum Imperium auxilio erit. Hoc si pontifex non expleuerit, Petrus Leonis, & amici eius ad partes transibunt Imperatoris. Obsides, nisi effugerint, altero post coronationem die restituet, si per pontificem steterit, quo minus coronetur, simili modo restituet.* Hæc ita vtrinque conscripta legati regij vnà cum pontificiis ad Henricum regressi detulerunt. eaque recitata Henricus iureiurando sanciuit. deinde Albertus cancellarius, Hermanus, Fridericus & Gottifredus Comites, Fridericus Saxo, Cono, Sicebothus, Henricus, & Bertulfus, prout conuenerat, solemni sacramento se obstrinxerũt, se, si Imperator his defecisset, cum omnibus suis ad partes Ecclesiæ transituros. atque his actis Henricus Romam versus iter intendit, ac III. Idus Februarias ad vrbem profectus de more in monte Malo consedit. Ibi à Romanis rogatus, vt honorem, ac libertatẽ vrbis sacramento sancire vellet, Germanica lingua non quod illi petebant, sed quod ipsius voluntas tulit, iurauit. Qua fraude agnita plerique se deceptos vociferantes in vrbem se rettulerunt. deinde obsidibus datis, acceptisque suprascripta omnia iterum sacramento interposito confirmarunt, nempe *se vitam pontificis, membra, honorem, libertatem, regalia, patrimonia S. Petri, & nominatim Apuliã, Calabriam, Siciliam, Capuanumq; Principatum conseruaturum. atque omne ius ecclesiarum omnesq; earum res dimissurum.* postridie ingrediẽs à baiulis cereostatariis, staurophoris, aquiliferis, leoniferis, draconariis, candianis, defensoribus, stratoribus, turbaq; omnis ætatis

IIII.

ingenti, cum floribus, atque arborum ramis, & palmis à põtifice honoris cauſſa obuiam miſſa, exceptus duobus ex more ſacramentis populo ſe obſtrinxit, vno iuxta ponticulũ, altero ante portam Porticus. Inde ante portam à Iudæis, in porta à Græcis, poſt ab vniuerſo clero ex põtificis præcepto acceptus, ex equo deſiluit, ac pedibus ad Vaticanæ baſilicæ gradus cũ laudibus peruenit. Vbi vero ad ſuperiores gradus euaſit, in quibus pontifex cum Cardinalibus & tota cantorum ſchola ſedebat, ad eius pedes ſe venerabũdus proiecit. deinde ſurgens in nomine Trinitatis in ore, fronte, oculis pacis ei oſculum obtulit, parteſq; ſtratoris de more impleuit. Inde à dextera pontificem habens magno cum populi plauſu, & quibus aliis lætitia effuſa vulgo ſignificari ſolet, ad poſtes argenteos ędis proceſſit. Ibi à Chryſolao archiepiſcopo Mediolani pontifici de more oblatus Imperatoriam ex ſcripto profeſſionem iniuit, atque eum pontifex Imperatorem renunciauit, cum ſolemne in eius frontem precationis carmen Lauicanus epiſcopus perlegiſſet. Introductus inde in ędem, cum ad rotam porphyreticam progreſſi duabus ſellis poſitis vnam pontifex, Henricus alteram inſediſſet, rogatus eſt à pontifice, vt quod promiſerat, eccleſiarum collationi renunciaret. nam ſe paratum eſſe, quæ ſpoponderit, adimplere. Ea voce perculſus Henricus ſurrexit, & cum regnorum ſuorum epiſcopis in partem ædis ſiniſtrã deliberabundus ſeceſſit. Affuerunt huic conſilio ex Longobardis Bernardus Parmenſis, Bonuſſenior Regienſis, & Aldo Placentinus epiſcopi. Inſtante autem pontifice, quòd hora conſultando procederet, tranſalpini epiſcopi, qui ſuis ſe eccleſiis ſpoliatum iri timebant, pontificem adierunt, & pactum illud iuſte, legitimeque ſeruari non poſſe dixerunt. Quibus pontifex, *Nolite vos*, inquit, *hæc quærere. noſtis enim quæ Cæſaris ſunt, Cæſari reddenda eſſe, & neminem Domino militantem ſecularibus ſe negociis implicare debere. & ex ſententia beati Ambroſij, à ſacerdotali officio, qui talia agat, alienum eſſe.* Epiſcopis autem in propoſito permanentibus, tunc Henricus propior factus, vt aliqua pontificem arte deluderet, Volo, inquit, vt lis, quæ inter te, & Stephanum Normanũ intercedit, ante terminetur. multa enim Henrici gratia Stephanus paſſus erat. Cui pontifex, Imo vero, inquit, quoniam magna pars diei præteriit, & ſpatio ad ſacra peragenda longo eſt opus, prius, quod inſtat, agatur. Tum vnus è Germanis in medium progreſſus, Quid tam multis, inquit, verbis eſt opus? caue exiſtimes, Cęſarem noſtrum aliter Imperij coronam acceptum, atque Carolus, & Ludouicus ſumpſere. Quod cum pontifex ſe dare nõ poſſe dixiſſet, tum Henricus ira incenſus, archiepiſcopi Moguntini, Saxoniſq; epiſcopi conſilio vſus, pontificem armatorum turmis circumdari iuſſit. Cum hoc loco res verſaretur, relatum eſt à cardinalibus, præſtare videri, vt Henricus eo die coronaretur, & reliqua in inſequentes dies deliberatio differretur. Qua conditione à Germanis repudiata pontifex, & qui cum eo erãt, ab armatis cuſtoditi ad altare S. Petri rei diuinæ faciendæ cauſſa pedes promouerunt. tanta vero multitudinis erat turba, vt magno cum labore eò peruenerit. & vix ad conficienda ſacramenta panis, aqua, & vinum afferri potuerit. Perfectis inde ſacris vnà cum Cardinalibus ad Confeſſionem deſcendit. Ibi vero ad noctem vſque cuſtoditus à militibus, tandem ad hoſpitiũ extra templi atrium captiuus eſt deductus. Capta cum illo eſt clericorũ, laicorumq; ingens multitudo. pueri item, ac iuuenes, viriq;, qui cum floribus, & palmis obuiã proceſſerãt, aut ſpoliati, aut vincti, aut cæſi ſunt, nemine hoc factum ex Germanis epiſcopis præter Conradũ Salisburgenſem archiepiſcopum improbante. Is, cum Henricus quidã cognomento Caput, ſtricto gladio, ni vocem contineret, ſe confoſſurum minaretur, vltro iugulum obtulit, & ſe citius moriturũ, quàm tantum flagitij probaturum aſſeruit. Ioannes Tuſculanus, & Leo Oſtienſis epiſcopi, vbi captum pontificem cognouerunt, plebeio habitu ſumpto extemplo in vrbem ſe proripuerunt. Romani his rebus cognitis dolore elati, ac vicem pontificis, & Cardinalium indignati repente Germanos, qui vel religionis, vel negocij cauſſa vrbem inierant, inuaſerunt, ac miſere omnes interfecerunt. & poſtridie eodem animorum ardore impulſi Tiberim tranſierunt, atque in Henrici exercitum infeſti impreſſionem fecerunt. multorumque ſtrage edita reliquos prope de Porticu depulerunt. & Henricum auxilio accurrentem equo deiectum in faciem vulnerarunt, & Othonem Comitem Mediolanenſem, qui equum ei ſuum ad euadendum obtulerat, comprehẽſum, atque in vrbem perductum fœdiſſime conciderunt. Tum Henricus, cum ſe in tanta rerũ iniquitate verſari videret, ad ſuos conuerſus magna voce exclamauit, Quid hoc rei eſt, milites? vos me vi-

me videtis à Romanis circumueniri, nec me defenditis? Ad quam vocem Germani pariter, Romanique erecti prelium inter se vehementius instaurarunt. Nec fuit alia pugna per hæc tempora Romanis aut pernicioſior, aut fœdior, multis eo die vtrinq; millib. ad pontem Ælium aut ferro deletis, aut Tyberis vndis ſubmerſis, aut viuis in poteſtatem adductis. Germanis inde ſub veſperum prælio excedentibus Romani ſpoliis prædaq; onuſti & ipſi ſe in vrbem referre cœperunt. verum à Germanis iuſſu Henrici repente impetu conuerſo oppreſſi magnum damnum acceperunt, pluribus à ſuis præ turba, & impedimentis, quam ab hoſtibus interfectis. Inde cladis referendæ auidi & ipſi Germanos, qui prælio, inediaq; ab hoſtibus fatigati ad arcem ſe rettulerant, ex improuiſo inuaſerũt, atq; in fugam verſos in caſtra ſe recipere coegerunt. Quibus rebus geſtis ſub noctem Tuſculanus epiſcopus populum aduocauit, atq; ita verba fecit. *Quanquam virtus veſtra, Quirites, eſt eiuſmodi, vt verbis accendi, aut acui animorum veſtrorum ſtudium, atq; alacritas non poſſe videatur, vos tamen admonere libet, vobis certamen cum Germanis eſſe pro vita, pro libertate, pro gloria, pro ſalute ſedis Apoſtolicæ. hæc omnia in veſtris ſita ſunt manibus. filij veſtri contra ius, & fas omne habentur in vinculis. Petri apoſtoli baſilica toto terrarum orbe auguſtiſſima armis, cadaueribus, ſanie, & cruore polluta eſt. pontifex apoſtolicæ ſedis à barbaris hominibus conſtrictus tenetur. omnis ſacerdotalis ordo, vniuerſa eccleſiaſtica dignitas carceri, tenebriſq; addicta eſt. Quocirca vos, quam vehemẽtiſſime poſſumus, obſecramus, vt periclitanti ſubueniatis Eccleſiæ. nam ſi aderunt, qui hoſtium impreſſionem ſuſtineant, illi ad fugam, quàm ad pugnam capeſſendam erunt paratiores. Quo autem ad tantum petendum decus alacrius incumbatis, apoſtolorum Petri, & Pauli miſericordia freti omnibus vos peccatis veſtris abſoluimus.* Hac oratione Romani miro pugnandi ſtudio inflammati omnes ſacramento ſe aduerſus Henricum obſtrinxerũt. Quo cognito Henricus exterritus ſtatim eadem nocte profugit è Porticu non modò ſarcinis, ſed etiam ſociis in hoſpitiis multis relictis, ac portæ anguſtias veritus murorum partem, quò celerius euaderet, deturbauit. Poſt biduum inde caſtra mouit, pontificem, quem, aduocatis militibus, ſacris nudauerat veſtibus, & clericos, laicosq; captiuos funibus vinctos ſecum adducens. & intento ad Soracte montem itinere Tiberim iuxta S. Andreæ cœnobium tranſiit. & in Sabinos ad Lucanum pontem proficiſcens vlteriora vrbis loca populabundus iniuit. pontifex cum duobus epiſcopis Sabinenſi, ac Portuenſi, & Cardinalibus quattuor apud caſtrum Trebecum, cæteri Cardinales apud Corcodiſium cuſtodiæ traditi. Interea Tuſculanus epiſcopus amicorum animos ad opem Eccleſiæ duriſſimo maxime tempore ferendam accendit. verum parum profecit. Nam milites trecenti à Principe Capuano auxilio Romanis miſſi Ferentinũ, cum Prolemæum, & omnes ferme illarum partium proceres Germanis fauere, Cæſarem q; exercitum Tyberim traieciſſe audiſſent, neque vrbem ingredi poſſent, Capuam receſſerunt. Normanni vero Rogerij Ducis, & Boamundi fratris eius morte non mediocrem rerum ſuarum in timorem adducti munitiſſima quæq; loca inſederunt, ſeq; ibi aduerſus Germanos pro viribus cõfirmarunt. Princeps autem legatis miſſis fidem etiam ab Henrico, ſecuritatem q; poposcit. vnus populus Rom. tanta conſtantia fuit, vt neque agrorum direptionibus ſe terreri, neq; promiſſis Henrici ſe capi permiſerit, vt aliquid paciſci cũ Henrico ne pontifice quidem, & Cardinalibus liberandis voluerit. Henricus interea variis iactatus conſiliis quieſcere nuſquam poterat, vt qui patrati ſceleris conſcius nihil ſibi iam tutum apud populũ Rom. exiſtimaret. Itaq; vt metum eis iniiceret, iureiurando affirmauit, ſe, niſi pontifex ſibi obediret, & ipſum, & omnes, quos habebat in vinculis, aut occiſurum, aut truncatis artubus multaturum. Hoc vbi non proceſſit, tum vero ſe captiuos omnes liberaturum, ſi ſibi in poſterum cauere à pontifice liceret, oſtendit. idq; per principes ſuos, ciueſq; Romanos à pontifice inſtitit poſtulare. Tum vero epiſcopi quidam Germani pontificem adeuntes ita locuti ſunt. *Vix æſtimari, ſumme pontifex, poteſt, quantum ex re aduerſus te, ciuitatemque tuam geſta moleſtiæ, doloriſque ceperimus. Verum, vt vides, hoc malum peccatis noſtris ita ferentibus improuiſum potius fuit, quàm cogitatum. Quamobrem oratum te precibus omnibus volumus, vt des te ad lenitatem, & regi noſtro placere. eiuſque conſecrationem abſoluas, vt ipſe tibi, ac clero, ciuitatiq; tuæ placetur, atq; Eccleſiam poſthac omni ſuo ſtudio complectatur.* Quibus pontifex, *Quid eſt, quod à me requiritis,* inquit, *fratres? an vero vos hominem tam iniquum, tam fraudulentum, tam facinoroſum nobis conſecrandum cenſetis? rite ſcilicet expiauit manus ſuas ad percipiendam conſecrationem, qui aras Dei perfuditi cruore ſacerdotũ,*

& domum ſanctificationis cruentauit ſanguine interfectorum. Ne ſiuerit Deus, vt ego hunc hominem conſecrem, qui ſe ipſum tantis flagitiis reddidit execrandum. Subiicientibus inde illis, dignitati eius,& eorum,qui capti eſſent,incolumitati conducere, vt regis iracundiam mitigaret,fortiter æquè reſpondit,*Non metuo regem veſtrum: ſæuiat etiam in caput meum,ſi lubet,neque enim durius in me conſulere poteſt. Vos autem cauete exiſtimetis, qua ille felicitate in clero,& populo trucidando modò eſt vſus, eadem in tota vita ſua vſurum.neque enim videbit pacem, dum viuet,nec ſtirpem vllam regni hæredem relinquet.* Quibus rebus perceptis vehementius Henricus excanduit,atque vt eum de propoſita ſententia dimoueret,captiuos omnes in conſpectum eius produci ad necem iuſſit. Quod cum factum eſſet, pontifex tanto animi robore fuit,vt nihil permotus ſingulos ad mortem fortiter pro diuino tuẽdo iure oppetendam hortatus ſit,vitamq; eis æternam promiſerit. Verum cum illi his auditis pauidi ad pedes ſe prouoluentes vltimi prorogationem ſupplicij obſecrarent, ad extremum doloris,ac lachrymarum plenus,dixit,ſe eo animo eſſe, vt ſi ſibi ſubeunda neceſſitas ſit, malit omnes acerbitates ferre,quàm de ſententia cedere. verum quod ſua cauſſa non faceret,id aliena eſſe facturum,id eſt captiuorum ſeruandorum gratia propoſito deceſſurum,atq; Henrico obſequuturum. Hæc vbi Henricus cognouit,ipſum, & cæteros ſe dimiſſurum,atq; vrbem obſidione liberaturum oſtendit,ſi ſacerdotiorum collationẽ permitteret,atq; ſe,impoſita rite corona,Imperatorem inungeret. Iuratum eſt à parte pontificis in hęc verba in agro iuxta pontem Mammæum,qui Germanorũ,Romanorumq; exercitum diuidebat. *Pontifex in poſterum propter violata eccleſiarum iura,& iniuriam ſibi, ſuisq; illatam neque Imperatorem ipſum,neque bona eius aliqua ratione infeſtum habebit, neque anathemate feriet. Priuilegio ſcripto cum anathemate permittet, vt Henricus Imperator epiſcopos,& abates liberis ſuffragiis lectos ſine ſimonia annulo, & virga inueſtiat, epiſcopusq; ſic inueſtitus libere conſecrationem ab archiepiſcopo,ad quem pertinuerit,ſumat. Qui vero à clero,& populo electus fuerit,verum ab Imperatore non inueſtitus,à nemine conſecretur.* A parte vero Henrici ita. *Henricus pontificem cum epiſcopis,& Cardinalibus,& omnes, qui cum eo,aut pro eo capti ſunt,& obſides ſecuros intra portas Tranſtyberinæ vrbis deducet,neque amplius aut capiet,aut capi permittet.iis,qui in fide ſedis apoſtolicæ ſunt,& populo Rom.tam per ſe, quàm per ſuos fidem ſeruabit. pontificem bona fide iuuabit,vt pontificatum tuto,& quiete poſsideat.patrimonia,& poſſeſsiones Eccleſiæ Romanæ reſtituet.& exemplo anteceſſorum ſuorum auxilio erit, vt cætera, quæ iure habere debet,recuperet,& poſsideat. Eidem pontifici fideliter obediet ſaluo honore Imperij, & regni,ſicuti Catholici Imperatores Romanis pontificibus ſolent.* Hæc Henricus primùm, deinde Fridericus Colonienſis archiepiſcopus, Gebehardus Tridentinus, Burchardus Monaſterienſis,Bruno Spirenſis,Albertus Cancellarius,Fridericus, Hermanus, Albertus, Berengarius,Gottifredus,& Guarnerius Comites,ac Bonifacius marchio iurarunt.poſtridie autem huius diei in Campo,qui ſeptem fratrum dicitur, dum caſtra mouentur, priuilegiũ de inueſtituris dictatum eſt,tranſmiſſo iuxta pontem Sarium Tyberi,atque accito ex vrbe ſcriniario ſcriptum per nocturnas tenebras exaratum,atq; à Paſchali,licet inuito,ſubſcriptum. His actis poſtero die Idibus Aprilis pontifex cum Henrico vrbem Leoninam intrauit,ac portis,ne quis ciuium interueniret,obſeratis in æde S.Petri ante Confeſſionẽ ipſum corona Imperatoria redimiuit,atq; Auguſtum conſecrauit. cumq; rem diuinam faciens ad hoſtiæ confractionem veniſſet, parte ſumpta reliquam aſtanti porrexit. atq; ita dixit. *Sicuti pars hæc viuifici corporis diuiſa eſt, ita diuiſus ſit à regno Chriſti domini noſtri, qui pactum hoc violare tentauerit.* atq; his rebus actis Imperator in caſtra, pontifex in vrbem ſe recepit. Hic tum finis pernicioſæ huius diſcordiæ fuit. Hac re elatus Hẽricus tota metu trepidante Italia receſſit in Lombardiam. Bononiam agmine pacato ingreſſus ad frenandos hominum impetus,& continendum in fide populum ciuibus præ circunſedentis exercitus pauore muſſantibus arcem conſtruxit,eamq; præſidio confirmauit. Parmã inde XVIII. Kal.Iunias prodiit. Inde poſtquam per triduum Bibianelli cum Mathilde fuit,in Germaniam abiit.atque Auguſto menſe Spiræ epiſcopis, ac principibus aliquot euocatis patri tum demum ſepulto magna cæremonia ex permiſſione pontificis parentauit. Inde conuentu Moguntiæ habito Adelbertum archiepiſcopum deſignatum per annulum,baculumq;,vt ante,inſtituit. Interim Mediolanenſes arma, quæ Cremonenſium audacia vindicata,Henrico in Italiam veniente, poſuerant, rurſus poſt eius profectionem ſumpſerunt,& Laudenſibus bellum intulerunt; ſiue quòd antiquarum ſimultatum

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [260] - 248
PUBLIC DOMAIN

tatum in animis aliquot adhuc vestigia residerent, siue quòd eos cum Cremonensibus aduersus se fœdus iniisse, indigne tulissent, siue quòd Lombardiæ imperium affectantes ante proxima quæq; sibi loca subigenda esse putarent, quàm longinqua appeterent. Erat autem Laus, vt Papia inter amnes Ticinum, & Lambrum, sic ipsa inter Lambrum, & Abduam cum finibus eorum coniuncta. Paratis igitur occulte rebus omnibus ad obsidionem oppidi necessariis mense Maio ad vrbem ex improuiso processerunt. eamq; ita ab omni parte clauserunt, vt neq; à Cremonensibus, neq; à Papiẽsibus sociis possent, aut militibus introducendis, aut commeatibus importãdis iuuari. Ita factum, vt cum rei frumentariæ, cui mature non erat prouisum, copiam non haberent, neq; aliunde suppeteret, quo famem tolerarent, languentibus inedia membris, fractisq; desperatione animis Laudenses Kal. Iuliis in potestatem peruenerint. Vrbe capta asperius in tecta, hominesq́ consultum est. primùm ædificia fere omnia publica, priuataq; ita diruta sunt, vt vrbs cæteroqui magna ad sex tantũ vicos redacta sit. deinde leges, & tributa grauissima sunt imposita. nam & commercia inter ipsos, & coniugia consulibus Mediolanensibus incõsultis prohibuerunt. & nundinas, quæ in vico Placentino cum maxima ciuitatis vtilitate fieri solebant, inde sustulerunt, alioq; traduxerunt. cautumq;, vt præfectus vrbis in posterum hęc seruanda curaret. qui secus fecisset, rei capitalis reus esset, bonaq; amitteret. Eadem ratione Mathildis Mantuanos, qui soli ex populis suis non parebant, aggressa diutina in ditionem obsidione redegit. His actis non defuere interim, qui pontificem maledictis lacerarent, quòd coronam Henrico, & pernicioſum priuilegium indulsisset. In primis autem Bruno episcopus Signinus, idemq; abas Cassinas adiuncto sibi Guala episcopo Regiensi, & Cardinalibus nonnullis tale priuilegium rescindendum, & Henricum anathemate feriendum censebat. Huius rei certior Paschalis factus Brunonem ad se vocari iussit, &, num se maledictis inimici more cõcerpsisset, rogauit. Cui abbas: *Qui tibi te à me non diligi, sed probris concidi nunciarunt, falsa narrarũt. Ego enim ita te diligo, vt dominum ac patrem meum, neminemq; alium te viuente volo habere pontificem, vt cum multis aliis tibi promisi. audio vero Saluatorem meum mihi ita dicentem: Qui amat patrem, aut matrem plus, quàm me, non est me dignus. Vnde & Apostolus: Siquis non diligit dominum Iesum, anathema sit. Debeo igitur diligere te, sed magis illum, qui te fecit, & me. Cæterum pactum illud fœdum, per vim expressum, ac pietati, religioniq; contrarium ego non laudo. quis enim illud laudaret, in quo violatur fides, Ecclesiæ libertas læditur, sacerdotium tollitur, vnicum Ecclesiæ ostium clauditur, multa ostia aperiuntur, per quæ qui intrat, fur est, & latro? Habemus canones, habemus sanctorum patrum constitutiones ab apostolorum temporibus ad te vsq; perductas. Via regia incedendum est, neq; ab ea alio declinandum. apostoli illos omnes damnant, & à piorum communione seiungunt, qui à seculari potesta te ecclesiam obtinent. Laici enim etiam religiosi nullum gubernandæ Ecclesiæ ius habent. Huic sanctæ apostolorum constitutioni qui contradicit, catholicus non est: quicunq; autem tuetur hæresim, hæreticus est. hanc autem esse hæresim, nemo negarit, quam sancta, & apostolica Ecclesia in multis conciliis hæresim nominat, & cum suis auctoribus damnat.* His verbis commotus pontifex abbati mandauit, ne monasterio posthac præesset. neq; enim decere aliquem episcopum esse, & monasterium tam celebre administrare. monachis etiam per Leonem Ostiensem episcopum, eundemq; monachum præcepit, ne illi obtemperarent, sed alium sibi abbatem deligerent. Verum diluendæ, quam contraxerat, infamiæ causſa postero anno concilium in Lateranum vocauit. ac de sede apostolica, Imperioq; Romano ad patres rettulit. Ibi notatus est iterum à plerisq;, quòd Henricum capto summo pontifice, tractis cardinalibus, ac multo cleri, populiq; profuso sanguine infamem ad imperiale fastigium prouexisset. & institutiones episcoporum, quas maiores eius acerbissimis vexationibus, & durissimis exiliis defendissent, indignissimo priuilegio condonasset. Quibus ille prompte respondit, se quod egisset, necessitate adactum fecisse. neq; enim aliter se imminentem stragem populi, incendia vrbis, vastitatem agri prohibere potuisse. id si piacu lum putaretur, se concilij arbitrio expiaturum. Eo responso cum iram accusatorum maxima ex parte lenisset, tum vero, nequis de fide sua dubitaret, quod sacrilegum, vt obiiciebatur, sacrilego priuilegium indulsisset, extremo cõcilij die ita audientibus omnibus est locutus, *vt præter cætera à Ro. Ecclesia approbata se probare, aut respuere diceret, quæcunq; Gregorius septimus, aut Vrbanus secũdus aut decreuissent, aut repudiassent.* quo pacto grauia eorũ etiã aduersus Henricũ senem ꝓpter ecclesiarũ collationẽ decreta se approbare significauit.

1112.

Quibus dictis surrexit Gerardus Engelismensis episcopus legatus ex Aquitania, totiusq; concilij consensu præsentibus omnibus ita ex scripto pronunciauit. *Priuilegium pro liberatione captiuorum Ecclesiæ à Paschali pontifice vi per Henricum regem extortum omnes in hoc sancto concilio congregati legitima censura, & auctoritate ecclesiastica, iudicio sancti Spiritus condemnamus, & irritum esse iudicamus eo nomine, quòd in eo scriptum est, iure lectum à nemine consecrandum, nisi prius à rege instituatur, quod est contra Spiritum sanctum, & iustam institutionem.* Quibus recitatis omnes ita esse succlamauerunt. atq; in ea centum ferme episcopi subscripserunt. Hæc autem vbi trans Alpes perlata sunt, archiepiscopus Viennensis graue in Henricum anathema explicuit, & Moguntinus cum quibusdam principibus aperta contra eundem coniurationem iniuit. In Italia vero tumultuantibus omnibus præcipue Bononienses, quibus graue nimis Henrici, præsertim post impositam ceruicibus suis arcem, imperium videbatur, consilium recuperandæ libertatis ceperunt, ac præsidio eius vrbe depulso vniuersi populi concursu arcem deturbarunt. Interim Alexius Imperator Orientis legatos Romam cum litteris misit, quibus primum iniuriam ab Henrico pontifici, & Romanis illatam doluit, deinde gratias egit, & laudes præcipuas tribuit Romanis, quòd eximia virtute Henrici conatibus obstitissent; sese summopere cupere, si illi probarent, coronam Imperij à pontifice sumere, aut filio Ioanni tradere. Cui Romani sese ad eius nutum paratissimos responderunt fore. ac mense Maio sexcētos è suis, qui illum
1113. deducerent, misere Constantinopolim. Proximo anno Bernardus domo Burgundus, sanctitate, & doctrina percelebris, qui pòst Sanctorum in numerum est relatus, monachus Cistertium init. Gerardus, homo Germanus Aquileiensem ecclesiam adipiscitur. Vrbs Cremonæ oborto casu incendio deformatur. Apud Rauennam, & Parmam san-
1114. guine pluuit. Paschalis turbatis rursus in Apulia rebus conuentum Beneuenti peregit. & sequenti alterum in Latio apud Ceperanum habuit, in quo Gulielmum Apuliæ, Calabriæq; Ducem sanciuit. Mantuani, cum iniquo animo Mathildis imperium paterētur, falso rumore de eius obitu dissipato decepti arma sumpserunt, ac Riuoltellæ castrum ex ipsius ditione ceperunt. Quod vbi Mathildis accepit, continuò exercitum aduersus eos immisit, atq; arma ponere, & imperium accipere compulit. Deditio in castro Bondeni facta est. quod ipsa in finibus Ferrariensibus communiuerat. Paschalis pontifex sequen-
1115. ti anno per mensem Martium Albæ fuit. Mathildis in morbum lapsa per septem mensium spatium est grauissime cōflictata. & cum VIII. Idus Maij multis muneribus ædem S. Cæsarij in agro Mutinensi donasset, demum IX. Kal. Augusti annos sex, & septuaginta nata mortem vitæ sanctissimè actę congruentem oppetiit. atq; in monasterio S. Benedicti ab auo suo inter Padum, & Larionem constructo sepulturam accepit, mulier non solum egregia pietate, ac religione omnium & sui, & superiorum seculorum mulierum præstantissima, sed etiam publicis operibus, arcibus, pontibus, viis, templis, monasteriis in Lombardia extructis, bellisq; assiduis pro tuenda Ecclesiæ auctoritate administratis singularibus laudibus in perpetuum celebranda. Hæc glisscente inter Gregorium, atque Henricum discordia Lombardiæ, Tusciæq; ditionem testamento S. Petro donarat. Itaque ea mortua non defuere, qui nunciis missis Henricum ad adeundam ditionis eius hęreditatem in Italiam aduocarent. Ita Parma, & Mantua ad eum peruenit. Ferraria, quā Tedaldus auus à Ioanne XIII. pontifice acceperat, Romanam ad ecclesiam rediit. Multa præterea in Lombardia ad Padum castra, & possessiones fuere, de quibus magnæ posthea inter Imperatorem, & pontificem contentiones extitere. eæq; modò huic, modò illi diuersorum beneficio regum cessere. sunt etiam, qui Hugonem Malaspinam patruelē eius, nempe Conrado patris sui fratre natum aliquam partem hæreditatis attigisse dicāt. Eius mortem vniuersa Italia acerbissime tulit. In agro Bononiensi pluuisse sanguine nunciatum. Interim Paschali conuentum alium in Apulia apud Troiam agente seditio ingens Romæ cooritur. Mortuo vrbis præfecto pleriq; filium eius aduersante pōtifice declararunt, ac turres Petri Leonis, qui pontificias partes fouebat, diruerunt. qua de re Petrus ad loca munita se receperat, ibiq; se subsidiis pontificis sustinebat. Quibus rebus erectus Henricus xenia imperialia præfecto vrbis, Romanisq; misit, &, cum breui se affuturum eorum auxilio indicasset, exeunte anno rursus in Italiam cum regina, ac tota familia sua traiecit, ac Mantuam progressus legatos ad pontificem de componendis regni, & pontificatus discordiis misit, caussasq; cognoscere populorum instituit. v. Kal. Ianuarias

Fori

Fori popilij fuit. Menſe Martio Venetias profectus honorifice ab illa ciuitate eſt ha- 1116.
bitus. vrbis ſitu, ædiumque decore, quæ diligenter inuiſit, mirifice delectatus, votis S. Marco ſolutis, & monaſteriis poſſeſſionibus regni auctis diſceſſit. Interim Paſchalis pridie Nonas Martias conuentum in Laterano habuit. quò diuerſarum prouinciarum epiſcopi, & principes confluxerunt. In eo concilio prima die de controuerſia relatum eſt, quæ inter Iordanem & Chryſolaum de Mediolanenſi eccleſia verſabatur, cum alteri obiiceretur, quòd alienam eccleſiam inuaſiſſet, alteri, quòd ſuam deſeruiſſet, eaque ad conſilium Cardinalium eſt à pontifice ipſo reiecta. Quarto die Lucenſis epiſcopus de Piſanis, qui in diœceſim ſuam inuaſiſſent, expoſtulauit. verum cum ea relatio vt aliena repudiata eſſet, Paſchalis admonitus, vt de republica ageret, id eſt, vt de Henrici priuilegio referret, qua de re euocati ex omnibus terris epiſcopi conueniſſent, ita verba fecit. *Poſtquam dominus in manus me tradidit regis, videbam quotidie fieri rapinas, incendia, cædes, & adulteria, eáque ab Eccleſia Dei auertere cupiebam. Itaque quæ Henrico tribui, pro liberando Dei populo tribui, fateórque perperam me feciſſe, rogóque vos omnes, vt precibus à Deo mihi veniam impetretis. Iniquum priuilegium, quod in caſtris Henrici ſcripſi, tanquam irritum perpetuo anathemate damno, hortórque vos omnes, vt idem faciatis.* Sub quam vocem cum vniuerſi ſucclamaſſent, *Vti rogas*: tum Bruno Signinus epiſcopus, *Gratias*, inquit, *Deo agamus, quòd pontificem Paſchalem huic concilio præſidentem proprio tandem ore ſcriptum illud audiuimus condemnantem, quod prauitatem, & hæreſim continebat.* Qua re audita quidem ex aſtantibus epiſcopis ſubiecit. *Si ſcriptum illud hæreſim continebat, ergo qui ſcripſit illud hæreticus fuit.* Tum Ioannes Caietanus commotus, *Tu ne in concilio*, inquit, *& nobis audientibus Romanum pontificem appellare audes hæreticum? ſcriptum à pontifice confectum malum quidem fuit, ſed hæreſis non fuit.* Tum alter, *immo vero ne malum quidem, quia eo populum pontifex liberauit.* Tum pontifex his vocibus excitatis ſilentio manu indicto ita locutus eſt. *Fratres, & domini mei audite: Eccleſia hæc nunquam inquinata hæreſi fuit, immo omnes labes hæc hæreſeos expurgauit, Eutychianam, Sabellianam, cæteráſque ſi quidem pro hac filius Dei, dum pateretur, orauit, cum dixit: Ego pro te oraui Petre, vt non deficiat fides tua.* atque ita altercationem ſuſtulit. Quinto die pontifex aliis negociis impeditus concilio adeſſe non potuit. Sexto cauſſa eccleſiarum rurſus relata. Tum vero altercatione ex poſtulatione Cunonis Prænestini epiſcopi orta, qui legatus ſedis apoſtolicæ fuerat, atque hanc cauſſam damnauerat, eamq; de integro damnari oportere cenſebat, pontifex ita dixit. *Vetus eccleſia martyrum tempore floruit apud Deũ, non apud homines. Ad fidem inde conuerſi Imperatores, reges, & principes matrem ſuam eccleſiam vt boni filij honeſtauerunt, atque prædiis, honoribus, dignitatibus, regalibus quoque iuribus, & inſignibus, initio à Conſtantino ſumpto, affecerunt, & tunc Eccleſia florere cœpit tam apud homines, quàm apud Deum. Habeat ergo ſancta mater Eccleſia, quæ ſibi à regibus, atque principibus ſunt tributa, eáque diſpenſet, ac diuidat filiis ſuis, prout ipſius iudicium, atque arbitrium fert.* Inde priuilegium, quod in caſtris conceſſerat, renouato Gregorij VII. decreto ita abrogauit, vt & qui daret, & qui acciperet, à communione piorum ſeiungeret. Tum Prænestinus, *Domine pater*, inquit, *ſi vere tuus fui legatus, omnibus his audientibus legationem meam verbo tuo confirma.* Cui pontifex, *Vere legatus ex latere noſtro fuiſti, & quicquid tu, cæteríque fratres noſtri Cardinales, epiſcopi, legati Dei, & apoſtolorum Petri, & Pauli, huius ſedis & noſtra auctoritate fecerunt, confirmauerunt, probauerunt, ego quoque probo, & confirmo: quicquid damnauerunt, condemno.* Tum Prænestinus, *Atqui*, inquit, *cum legatus Hieroſolymis agens audiſſem, regem Henricum poſt ſacramenta, obſides, & oſcula pontificem in ipſo beati Petri templo cepiſſe, indigneq; tractaſſe, Cardinales exuiſſe, vexaſſe, nobiles Romanos partim occidiſſe, partim captiuos feciſſe, ſtragemq; populi ingentem edidiſſe: cum hæc, inquam, flagitia, ac ſcelera cognouiſſem, eccleſiæ Hieroſolymitanæ cõſilio execrationem in regem Henricum intendi, eamq; poſt in Græciæ, Vngariæ, Saxoniæ, Lotharingiæ, Franciæ conciliis conſilio harum eccleſiarum confirmaui. Quamobrem oro vos, Patres ampliſſimi, vt quemadmodum legationem meam Dominus pontifex confirmauit, ſic & vos conſentientibus ſententiis comprobetis.* Ita cum eadem archiepiſcopus Viennenſis legatis, literisque miſſis poſtularet, in eam ſententiam à pluribus, ac melioribus ſine vlla dubitatione diſceſſum eſt. Poſtridie, qui fuit dies ſabbati, Mediolanenſi controuerſiæ modus eſt à pontifice hac ratione impoſitus: quia tranſlationes epiſcoporum duabus de cauſſis fierent, neceſſitate, & vtilitate,

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [263] - 251
PUBLIC DOMAIN

Chrysolai vero translatio in detrimentum animarum recideret, ille priori ecclesiæ redderetur, Iordanes in Mediolanensi statueretur. His rebus haud secus, quàm res ferebat, motus Henricus ad Gubernolum in agro Mantuano sedens Bononiensibus, cum legatos ad se misissent, facile veniam pacemq; petentibus Idibus Maij in hæc verba concessit. *Ciuibus Bononiensibus omnes iniurias in primisq; recentem arcis euersionem condonamus. ciues Bononienses, ac posteri eorum vnà cum fortunis suis fidei, tutelæq; nostræ commendati in perpetuum sunto. leges, mores, consuetudinesq; suas inuiolabiles seruare liceto. liberam Padi totius nauigationem quoquo versus habento, neq; vectigal vllum ripatici nomine, & maxime Ferrariæ persoluunto. In alueo Rheni inuito populo Bononiensi nemini mortalium operis quidquam moliri, quo deterius nauigetur, liceto. Foderi, aut paratæ nomine centenos tantum denarios Veronēses pendunto. Nullus Comes hospitij caussa, quod mansionaticum vocāt, colonos Bononienses vlla molestia afficito. Bononienses, quandiu in castris nostris erunt, iudicium nulla de re, nisi quid ibi cōmiserint, patiuntor.* III. autem Kal. Iunij Fontanæ agens priuilegium ecclesiæ Viradæ tale indulsit. *Nos Henricus quartus Romanorum Imperator Augustus rogatu nostræ dilectæ contubernalis Mathildis reginæ, & episcoporum Bernardi Parmensis, Landulfi Hastensis, Victoris Bononiēsis, Sigelfredi Vercellensis, Epponis Nouariensis, & pro remedio animæ nostræ, parentumq; nostrorū ædem S. Petri Viradæ sitam in episcopatu Cremonēsi sub nostram tutelam, & mundiburdium suscipimus cum omnibus bonis eius acquisitis, & acquirendis, nec non allodiis, precarius, & libellariis, interdicentes, ne quis archiepiscopus, episcopus, marchio, Comes, Vicecomes, gastaldio, sculdasio, abbas prædictam ædem, & fratres ibi Deo seruientes molestia vlla ausit afficere.* Tertio inde Nonas Ianuarias Italia inaudito ante multa secula terræmotu cōcussa est. quippe eius impetu mœnia, templa, turresq; vrbium passim cum ingenti mortalium strage procubuerūt. fontes turbati, templorum lampades nullo impellente ventorum flatu per aerem latæ. præcipue Parmæ noua basilica, Veronæ ædificiorum pars maxima corruit. Hiatus item terræ in illis partibus ingentes apparuerunt, & arbores radicitus euulsæ sunt. infans locutus tristia, ac portentosa quædam enunciauit. Quin etiam III. Kal. Februarias tremēda tonitrua, ac fulgura, quæ nulla hominum meminerat ætas, creberrima immissa grandine mortalium auribus, oculisq; obiecta rem in eam religionem adduxerunt, vt diræ aliquid calamitatis impendere homines suspensis mentibus pertimescerent. quodq; pauorem animis maiorem incutiebat, eadem prodigia, ac multo tristiora ex Germania nunciabantur. Quibus rebus perturbatus Henricus, quanquam continendis in fide Italicis occupatus litteras ad pontificem veniæ deprecandæ caussa misit. Cui pontifex respondit, illum non à se, sed à primoribus Ecclesiæ proceribus condemnatum non nisi ex eorum auctoritate, id est contracto vtrinq; concilio posse absolui. Paschalis posthæc Romanis defectionem molientibus inuisus processit in Apuliam, & conuentu Beneuenti acto Gulielmum Apuliæ confirmauit Ducem. Inde ingruentibus insalubribus æstatis caloribus in Campaniam ventum. Ea re cognita Henricus concilij iudicio haudquaquam se committendum ratus, vim spectans ex Lombardia Romam versus iter suscepit, atq; oppidis pontificię ditionis occupandis Romam progressus infrequenti occursu ciuitatis Leoninam vrbem iniuit. Ibi cum reuocata à Paschali sacerdotiorum sententia pariter se dignitate nudatum Imperatoria vereretur, iterum se Imperatorio diademate voluit redimiri, omnibusq; id muneris suscipere recusantibus, quod solus adhuc pontifex obire esset solitus, Mauricium Braccarensem episcopum ex Campania euocauit, & se ab eo coronari iussit, ac statim vrbe egressus in Marchiam Taruisinam bello tumultuantem se rettulit. Interim Paschalis oppidis quibusdam in Campania ad mare receptis grauiore impēdente autumno tristi tentari morbo cœpit. Quo affectus Prænestę venit, atq; ibi Natalicios cum Epiphania dies rebus diuinis rite peragendis traduxit. Inde improuiso progressus Romam aduersarios suos aduentu nec opinato ita perculit, vt ad pacem petendam, & basilicam S. Petri reddendam adegerit. verum post biduū magnitudine morbi oppressus XV. Kal. Februarias obiit. VII. inde Kal. Ioannes Caietanus summo cardinaliū, cleri corumq; cæterorum consensu sublectus Gelasius secundus est appellatus. Hunc vero vbi designatum Cincius Fregepanes vir in vrbe potens audiuit, ira furens, quòd aliū sufficere cupiebat, in ædem, in qua comitia habebantur, cum hominibus armatis irrumpit, & Gelasium correptum obtorto collo in terram deiicit, & pedibus conculcatum in vincula tradit. eademq; in Cardinales ipsos fugam meditantes agit. Hac re percepta commoti

1117.

1118.

moti præfectus vrbis,& Petrus Leonis,aliiq; nobilitatis Romanæ principes maxima clientum ſtipati multitudine ad ædes Fregepanum accurrerunt, ac, ni Gelaſium liberarẽt, extrema omnia minitati ſunt. Quibus rebus territi Fregepanes illum petita venia dimiſerunt. Ita Gelaſius equo albo impoſitus magna,atq; inſigni pompa in Lateranum deducitur. Paſchalis morte comperta Henricus ex Patauino agro ſubitò mouit, Romamque continuatis die noctuq; itineribus properauit, adeo occulte, vt imprudente Gelaſio ad vrbem acceſſerit. Vbi vero id Gelaſius ſenſit,animo conſternatus per noctem ad amicos refugit.prima vero luce per Tyberim ad mare delatus,cum aduerſa tempeſtate conſcendere non liceret,terreſtri itinere vno Hugone cardinali comite,ætate,viribusq; confectus Ardeam ſe recepit. inde ad mare deſcendens tertio die Tarracinam,quartoq; Caietam peruenit.ibi demum cõfluentibus epiſcopis,& principibus earum regionum Kalendis Martij conſecratus eſt. Contrà Henricus vrbe potitus Gelaſiũ, quòd ſine auctoritate ſua ſe conſecrari paſſus eſſet,vitio factum criminatus Mauricium epiſcopũ, à quo coronam paullo ante acceperat,per clericos quoſdam,populumq; aduerſus leges pontificem deſignauit,eumq; Gregorium VIII. appellatum conſecrari iuſſit. Quocirca Gelaſius Capuam profectus conuentu poſt Paſcha habito omnium epiſcoporum, quos vndique contrahere potuit,grauiſſimo decreto Henricum, Gregoriumq; damnauit. His incenſus Henricus vrbe è veſtigio ceſſit,atque oppida Latij pontificia armis inuaſit. Neque vero Gelaſius ſeſe in tanta rerum iniquitate deſeruit. imò confeſtim auxilia Guielmi,Apuliæ Ducis,& Roberti,Capuæ principis,aliorumq; Apuliæ procerum aduocauit, atque aduerſus Henricum profectus ipſum militaris apparatus fama adeo exterruit, vt Gregorio Fregepanibus commendato vrbe repente diſceſſerit. Itaque tutiora ſibi poſthac futura omnia arbitratus ſociorum exercitum dimiſit,atq; inermis Romã,ſed occulte,Fregepanum inimicorum adhuc potentiam veritus introiuit,atque ad amicos diuertit. Sub id tempus Rauennates,cum ante archiepiſcopos ad regium nutum, qui Romanæ aduerſarentur Eccleſiæ,delegiſſent,Valterum canonicum regularem ſedi in primis apoſtolicæ deditum deſignauerant,atq; vt in gratiam eccleſiæ reciperentur,orabant. Itaque ea re gauiſus Gelaſius Kalendas Septembris ad Valterum ita ſcripſit. *Rauennas eccleſia per multos iam ante annos à Romanæ corpore eccleſiæ auulſa multa eidem incommoda, calamitates q; attulit,& multis eccleſiis diſſidij materiam præbuit. Itaque ob eius nequitiam nonnullas ſubiectarum ei eccleſiarum ſibi apoſtolica ſedes aſſumpſit,vt hac ratione ad humilitatis, atque vnanimitatis rationem adduceretur. Nunc vero cum eadem ad auctoritatem matris ſuæ Romanæ eccleſiæ redierit, ac filiis eius, cum antea per tyrannidem regiam præſules regibus probatos acciperent, nunc patrum ſuorum errore agnito ex canonicis inſtitutis epiſcopum Deo probatum elegerint, & diſſidio improbato in catholicæ congregationis ſinum reuerterint, ac te reuerendiſſime frater Valtere à diſciplina fratrum regularium aſſumptum religionis,ac ſapientiæ opinione in beati Apollinaris cathedra collocarint:ob eam rem nos pro iure noſtro perſonam tuam ad epiſcopale officium conſecrãtes tibi,& per te Rauennatium eccleſiæ dignitatem,quam ante huius diſſidij tempora per Romanã eccleſiam poſſederat,reſtituimus,ſaluo in omnibus iure,atque auctoritate ſedis apoſtolicæ. Concedimus tibi,tuiq; ſucceſſoribus in eiuſdem ſedis apoſtolicæ obedientia permanentibus epiſcopatus AEmiliæ prouinciæ,id eſt Placentiæ,Parmæ,Regij,Mutinæ,Bononiæ,Ferrariæ, Adriæ, Comachi, Imolæ,Fauentiæ, Foriliuij,Fori Popilij,Bobij,Ceſenæ,Ficoclæ. confirmamus vobis Ducatum Rauennæ, monaſteria S.Adelberti, & S.Ilarij, & cæteras poſſeſſiones ab anteceſſoribus noſtris, & catholicis regibus traditas,Pompoſiani quoque monaſterij curam. atq; vſum Pallij damus; cuius indumenti honore humilitas,atq; iuſtitia declaratur.* Gelaſio inde in ęde vicina tacite diuinis officiis incumbente admoniti Fregepanes armata manu eò inuaſerunt,atq; ipſo forte elapſo, tetro tumultu omnia repleuerunt. Gelaſius mox à ſuis laſſitudine,curisq; cõfectus in campis S.Pauli eſt inuentus. Ibi agitatis de ſumma rerum conſiliis,vna omniũ ſententia fuit, vrbe,vbi tutus eſſe non poterat,excedendum,atq; in Franciam auſpicato iampridẽ Romanorum pontificibus itinere abeundum. Ita Gelaſius Romana vrbe,atq; eccleſia Petro Portuenſi epiſcopo commendata paratis Genuenſium triremibus conſcenſis Piſas,Piſisque Genuam proceſſit. ibi nouam vrbis baſilicam D. Laurentij multis cumulatam indulgentiis VI. Idus Octob.conſecrauit.Inde in Burgundiam progreſſus in monaſterio Cluniacenſi ſubſedit. Eo anno grauiter frigore,fame,ac peſtilentia laboratum. ingenti terræmotu per XL. dies vniuerſæ prope Lõbardiæ vrbes afflictæ. Alexio Imperatore mortuo Ioan-

1119. nes filius locum tenuit. Nouo inde ineunte anno Gelasius concilium ad ordinandũ Ecclesiæ statum Viennæ habuit. & post paucos dies 1111. Kal. Febr. Cluniaci sæuo lateris dolore consumptus est. Eo mortuo cardinales, qui ibi aderant, comitia habuerunt, atq; adiunctis clericis, laicisq; Romanis Vidonem archiepiscopum Viennensem expertæ in concilio virtutis, ac sapientiæ hominem pontificem Kal. Febr. delegerunt, & Calistum secundum vocarunt. Ille vero veritus, ne lectio sua à Romanis antiquaretur, restitit, nec se chlamyde coccinea ornari, nisi litteris nunciisque Roma super hac re acceptis, voluit. Tum vero cum se à Petro episcopo Portuensi pontificis vicario, à præfecto vrbis, à Petro Leonis, à consulibus, cardinalibus, clero, & populo vniuerso accipi sensit, tanto consensu victus pridie Idus Octobris à Lamberto Ostiensi episcopo se consecrari permisit. Interim Cuno Prænestinus episcopus Gelasij legatus conuentum episcoporum Germanicorum Coloniæ, & Friteslariæ habuit, atq; vtroq; in loco Henricum cœtu piorum ejectum declarauit. Quo facto permoti Germaniæ principes conuentum Vircimburgum indixerunt, atque eò Henricum ad dicendam caussam vocarunt, haud obscure denunciantes, se, nisi venisset, absentem regno spoliaturos. Quibus rebus excitatus Henricus copiis in Italia cum vxore relictis in Germaniam redire maturauit, ac procerum, sacerdotumq; suorum concordi voluntate commotus conuentũ apud Triburias haberi permisit, seq; de omnibus, quæ sibi obiicerentur, rationem ibi redditurum ostendit. cõuentu inde habito omnes in possessiones suas redegit, ac legatis pontificis cõuentum alium Remos indicentibus ipse quoq;, vt reconciliaretur Ecclesiæ, eò se occursurum spopondit. Ei conuentui XIII. Kal. Nouembris pontifex ipse præsedit atq; inter cætera Henrico, vt sacerdotiorum collationi renunciaret, præcepit. Quo audito Henricus per legatos spatium petiit, quo cum principibus suis colloqui super ea re posset. Ita infecta pace Calistus prædecessorum suorum decreta super ea re facta probauit, aliaq; quædam, quæ res postulare videbatur, adiecit. ac post XII. dies conuentu rite dimisso iter Italiam versus suscepit. & per Lombardiam, Tusciamq; Romam peruenit, vbiq; ingenti populorum lętitia, atque summa animorum alacritate acceptus, atque Gerardum ciuem Placentinũ, episcopum Potentinum mortuum Diuorum in numerum rettulit. Hoc anno bellũ inter Pisanos, & Genuenses est ortum. caussa eius prælata, quòd vterq; populus episcopos Corsicæ apud se cõsecrari volebat. id bellum per multos inde annos vario euentu est ge-

1120. stum. Postero, id est centesimo vicesimo supra millesimum, Calistus Beneuentum progressus, atq; à Gulielmo Apuliæ Duce, Roberto principe Capuæ, cæterisq; eius prouinciæ proceribus aditus solemnia ab omnibus sacramenta exegit, & rebus compositis Romam reuertit. Cremonenses nouis inimicitiarum caussis obortis aduersus Parmẽses exercitum adduxerunt, & cum iis magna vtrinq; strage in Parmensi glarea conflixerunt. inde irruptione in agrum Brixianum facta Aquæ Nigræ vicum Brixianis eripuerũt. Eodem etiam anno à Mediolanensibus Comense bellum susceptum omnium, quæ priuatis adhuc Lombardicarum ciuitatum opibus essent gesta, grauissimum. Comum vrbs est cum oppidi vetustate, tum nobilitate ciuium inclytum ad lacum situm quondam Larium, nunc Comensem vocatum. Hunc lacum amnis Abdua magna ex parte efficit, qui ab Abdua Rhæticarum alpium monte labens multis auctus torrentibus per Volturrenã vallem sexaginta millium cursu in ipsum defluit, atque inde ab Oriente erumpens longo terrarum tractu defertur in Padum. Cæterum ipsius lacus duo maiores sinus existũt, vnus ad Orientem, ex quo Abdua amnis erumpit, vbi Leucum, alter ad meridiem, qui portum efficit, vbi Comum est breui in planicie situm. Vrbs fluuiatilis cancri similitudinem refert. nam duobus suburbiis Coloniola, & Vico influentem lunato sinu lacũ duabus velut chelis amplectitur; ab aduersa vero parte suburbium inter Orientẽ, atque meridiem exporrectum molliter inflexam caudam extendit. Planicies autẽ quattuor montibus quadrata facie continetur. in quibus ab Ortu Castrum nouum obiicitur, à meridie arx Baratelli Luitprandi quondã regis opus, ab Occasu Carnesinũ castellũ. nam à septentrione lacum in vrbem infusum portus ipse, de quo dixi, nobilis excipit. Circum lacum oppida multa, eaq; opulenta sunt. in ipso lacu insula nomine Comacina cũ oppido, quod olim ab Ariperto rege euersum, post Caroli Magni victoriam fuit instauratum. Huic igitur ciuitati Mediolanenses hac de caussa bellum internecinum mouerunt. Mortuo Comensi episcopo Henricus inueterata consuetudine nixus eam dignitatem Landulfo Carcano,

Carcano, clerus Comensis pontificiam auctoritatem sequutus Vidoni Grimoaldo man dauit. Orta vero de iure lectionis controuersia populus Comensis vni pontifici post Im perij pontificatusq; discordias deditus Landulfum non solum vrbe exegit, sed nouas e- tiam res pro adipiscenda dignitate molientem negotio consulibus dato adortus neca- uit, cum ille in castro S. Georgij Lugani in finibus versaretur. Hæc res Mediolani cogni- ta vehementer, perinde ac debuit, animos ciuitatis aduersus Comenses cum sua indigni tate, tum Landulfi ciuis sui gratia incitauit; auxit etiam rei atrocitatem vetus nobilis vi- cinæ vrbis subigendæ cupiditas, quam inter Abduam, & Ticinum amnes, eque ac Laus, locatam, eodem ad se quoque vicinitatis iure putabant pertinere. Itaq; Iordanes archie- piscopus ex Consilij decreto bello Comensibus indicto paratum exercitum continuò in fines eorum induxit, castrisq; non longe ab vrbe positis, agrum longe lateque vastare instituit. Comenses consilio eorum perspecto iam inde ab initio vrbem fossis, vallis, præ fidiisq; opportunis muniuerant. vbi vero eos infesto exercitu in fines ingressos vrbi ap- propinquare senserunt, illico armatam iuuentutem suam eduxerunt, ac leuibus præliis aliquot factis demum etiam cum iis acie conflixerunt. Itaque fessos eos ex diuturno pu- gnæ labore Mediolanenses rati sequentis noctis silentio vrbem inuadunt, eamq; paucis è muris propugnatoribus deturbatis nullo negotio ingrediuntur. Comenses re nec opi- nata perculsi, cum premerentur ab hostibus, vt in re trepida consilij inopes in arcem Ba- ratelli se receperunt, atq; in vrbe pueros, mulieres, senesq;, quippe turbam rei gerendæ inutilem, reliquerunt. Vbi vero illuxit, cum hostes passim per vrbem vagari cum ingen- ti præda securos animaduerterent, ira perciti magno se in eos impetu iam resumptis ani- mis rettulerunt. ac præda dimissa vrbe præcipites abire, castraq; relinquere coegerunt, eaq; ipsi capta diripuerunt. Hoc incommodo Mediolanenses accepto grauius irritati Comacinates insulanos, & Grabadonenses, aliosq; nonnullos lacus accolas, qui in ami- citia Comensium erant, ad defectionem solicitarunt, atque fœdus cum eis aduersus Co menses iunxerunt, classemq; vt belli caussa pararent, admonuerunt. Qua re cognita Co menses, ne re nauali inferiores hostibus essent, classem & ipsi compararunt, quam maxi- mam potuerunt. Bononienses felici rerum successu elati cum omnes ad dignitatem, am plitudinemq; vertissent cogitationes, ædes Consilij publicas pecunia publica construxe 1121. runt, atq; eas anno sequenti absoluerunt. Id Palatium Communis vocatum ad ædem S. Ambrosij fuit. Post Calisti in Italiam aduentum Gregorius pseudopontifex Sutrij se cõ- tinuerat, Comitum quorundam præsidio septus. Hi siue auaritia obcæcati, siue insolen tia inflati infestas latrociniis vias habuerant, eosq;, qui Romam tenderent, spoliarant. ob id Calistus ira incensus collecto exercitu ad Sutrij obsidionem Ioannem Cremensem cardinalem misit. Verum obsidione opus non fuit. Gregorius à Sutrinis subitò deditus. is camelo verso in caudam ore impositus, Romamque ignominiose reductus nouo om- nibus ludibrio fuit. demum in Cauense monasterium inclusus inglorius mortem oppe- tiit. Interea Insulani auxiliis fœderatorum à lacu accitis Aprili mense copias in lembos imponunt, atque iter Comum versus vt impio consilio, sic infelici euentu intendunt. Nam ad Bregiam egressi primo concursu à Comensibus militibus ibi forte latentibus in fugam coniiciuntur, & ad lembos reuersi, cum eos à littore amotos forte reperissent, na- tatu salutem sibi petere compelluntur. ita plerique aut ferro, aut fluctibus opprimuntur. Eo detrimento permoti Mediolanenses bellum sibi maiore ope gerendum constituũt, atque fœdus cum plerisque Lombardiæ ciuitatibus ineunt Papia, Nouaria, Vercellis, Modœtia, Bergomo, Brixia, Crema, Cremona, Verona, Mantua, Bononia, Ferraria, Pat ma, Vardastallo, & Hasta. quorum vbi auxilia conuenerunt, cum iis terrestri itinere ad- uersus Comenses contendunt, Insulanosque per lacum ire præcipiunt. Insulani in ter- ram egressi prælium haud timide commiserunt, clademq; non leuem Comensibus attu lerunt. Mediolanenses suburbia Vicum & Coloniolam cum frustra tentassent, tandem ad certamen descenderunt, manumque conseruerunt. verum tanta vtrinque cęde, vt in incerto fuerit, ab vtro victoria steterit. Itaq; fessi vtrinque inducias in sequentem annum composuerunt, atque ad noui belli comparationem se contulerunt. Brixiani arcem S. Martini, quæ à præsidio Germanorum tenebatur, adorti redegerunt in potestatem, atq; æquarunt solo. Misero Gregorij exitu in Germaniam nunciato, simulque gliscentibus in dies ex discordia regni, & sacerdotij bellis permotus Henricus, atque aliqua tandem

præteritorum pœnitentia tactus eò demum delabitur, vt conuentus apud Vircimburgum omnium Germaniæ episcoporum,& principum pro reconcilianda concordia habeatur.isq; in festum S.Michaelis indicitur. Vbi ea dies venit,conuocati omnes de cæteris quæcunq; è rep.fuerunt,& rettulerunt,& statuerunt.de sacra vero detestatione, vnde mala omnia dimanauerant,rem integram ad pontificem reiecerunt.ad eumq; super ea re episcopum Spirensem,& abbatem Fuldensem legauerunt,qui peterent,vt cõuentum pontificia haberi auctoritate liceret, in quo controuersia, quæ iampridem Ecclesiam Dei diuelleret,aliquando Spiritus sancti iudicio finiretur. Legati profecti benigne
1122. à pontifice accepti sunt,ac postero anno secum legatos à latere sedis Apostolicæ cum liberis ad pacem constituendam mandatis reduxerunt. Is fuit Lambertus episcopus Ostiensis,pontificis vicem in omnibus actionibus gerens cum duobus aliis cardinalibus. Ex eorum inde auctoritate conuentus Vircimburgũ in festum S. Petri indictus est, qui seditione orta cum perfici non potuisset,in ante diem xv1. Kalendas Octobris Vormaciam est dilatus. Ibi cum per septem dies assidue de concordia componẽda diuersis inter principes certatum sententiis esset,neq; manentibus adhuc ipsarum partium studiis res commodum habitura finem videretur, tum Henricus, *Quid tantopere*, inquit, *de re non necessaria concertatis,cum ego paratus sim auctoritati sanctæ vtique Ecclesiæ obedire,ac libere id,quod concordiam distinet,ius sacerdotiorum remittere? quæque aut à me,aut à patre meo Ecclesiæ ablata oppida sunt,restituere?* Quam vocem vbi legati pontificis,& episcopi audiuerũt, continuò alacres summis eum laudibus exceperunt, atque vt in sententia permaneret, hortati sunt. Itaque 1x. Kal.Octobris ipse cum toto suo exercitu, qui execrationis contagione corruptus erat,in communionem Ecclesiæ,fidemq; receptus ius episcoporum, abbatumq; instituẽdorum,quod nunquam remissurum statuerat,in perpetuum in manus Ostiensis maxima humilitate dimisit,ac tabulis scriptis tale sacramentum concepit. *Ego Henricus,Dei gratia Romanorum Imperator Augustus,pro amore Dei,& sanctæ Romanæ ecclesiæ,& Calisti pontificis,& pro salute animæ meæ dimitto Deo,& sanctis eius apostolis, Petro, & Paulo,& sanctæ catholicæ Ecclesiæ omnem inuestituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesiis fieri electionem,& liberam consecrationem. Possessiones, & regalia beati Petri, quæ à principio huius discordiæ vsque ad hodiernum diem,siue tempore patris,siue etiam meo ablata sunt,quæ habeo,eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo,vt reddantur,fideliter iuuabo:& do veram pacem Calisto,sanctæ Romanæ ecclesiæ,& omnibus, qui in parte ipsius sunt,vel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulauerit, bona fide iuuabo.* Ex altera vero parte legati pontificis pro pontifice ita iurarunt. *Ego Calistus, seruus seruorum Dei,dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones episcoporum,& abbatum Theutonici regni,qui ad regnum pertinent in præsentia tua fieri absque simonia, & aliqua insolentia,vt si qua inter partes discordia emerserit,metropolitani,& prouincialium consilio,vel iudicio saniori parti assensum,& auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus vero querelam ad me detuleris pro ratione officij mei auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem,& omnibus,qui in parte tua sunt, vel fuerunt tempore huius discordiæ.* His tabulis inde extra vrbem in campo ad Rhenum propter ingentem, quæ cõuenerat, mortalium multitudinem recitatis,atq; ingentibus omnium clamoribus gratiis Deo omnipotenti actis legatus rem diuinam magna cæremonia fecit,ac pacis osculo,& sancta eucharistia oblata Henricum Rom.ecclesiæ recepit in gratiam. Henricus inde in festo S.Martini alterum conuentum Babembergæ habuit,atq; ex consensu eorum, qui Vormacienſi concilio non affuerant,legatos Romam ad pontificem cum peramplis muneribus misit,ac solemne pontifici obsequium præstitit. Dum autem summas inter potestates concordia,amicitiaq; conciliatur,Comenses induciarum tempore exacto ad Tremetium ex improuiso accedunt,atq; imprudentibus Insulanis loco occupato magnam inde prædam auertunt.mox Insulanorum classem adepti prælio prospere cum ea contendunt,ac post triduum ad Lecenum prouecti oppidum fœde diripiunt,domumq; recedunt. Quibus detrimentis Insulani permoti auxilia à Mediolanensib.aduocant,ac per noctem ad Comum nauigant,nauesq; eorum sine præsidio nacti magna ex parte corrũpunt. Post aliquot inde dies iustus quoq; Mediolanensium est adductus exercitus. Quẽ cum exscendere Comenses castris in littore positis prohiberent, Mediolanenses alia in parte firmam militum manum imprudentibus illis exponunt,atq; ita incautos à fronte,

atque

atque à tergo inuadunt,& in vrbem compulsis agrum vsque ad mœnia nemine occurrente diripiunt,parteq; Vici succensa,& Lierno capto discedunt. Eis profectis Comenses acceptam cladem aliqua re bene gerenda sarcire cupientes è porta euecti ad Capellam lacus scopulum cum occurrentibus Insulanis prælium nauale committunt,eosq; in fugam auertunt. Inde Varisium,aliaq; hostium circum lacum loca opportune aggressi rem ex sententia gerunt. Mox cum Vallem Mellam tenere amissa per defectionem Lauenna vellent,nec per Lauennenses transitum impedientes possent,ingens,atque opulentissimorum regum opus aggressi sunt.quippe montem intercedentem perfoderunt, lacuq; valli coniuncto Lauennam accesserunt, ibiq; multa naualia prælia prospere ediderunt.ac postremo Lauennensibus in fidem reuersis arcem,quam hostes tenebãt, diu oppugnatam redegerunt in potestatem. Ea fuit horum temporum ratio, vt ciuitates Italiæ ad reliqua ascita receptæ libertatis insignia publica quoque ædificia sibi melioribus quasi auspiciis renouanda,in primisq; sacras vrbium ipsarum basilicas illustriore opere extruendas putarint. Quarum multæ ad nostram vsq; ætatem perductæ non vulgarem seculi eius splendorem,ac magnificentiam indicant. Flagrantibus igitur hoc studio cæteris Placentini hoc anno nouam & ipsi basilicam inchoarunt. Nuncio de concordiæ reconciliatione accepto lætus pontifex subito concilium frequens in Lateranum indixit.ac postero anno reuersis ad vrbem cum tabulis pacis legatis, nongentis nonaginta 1123.
septem episcopis,atq; abatibus aduocatis ex eorum auctoritate omnia per legatos suos acta ad Vormaciam confirmauit. Atque ita diuturnæ,eiq; & re & exemplo pernicioſæ inter pontificem,Imperatoremq; discordiæ finis tandem impositus est.In eodem etiam concilio sanctum est,vt episcoporum Corsorum consecratio Romæ fieret. quod Pisani ægre ferentes iniussu pontificis abierunt.ac bellum facere Genuensibus institerũt. Mediolanensi antistite mortuo ea dignitas ad Bernardum Claræuallis abatem ob mirã sanctitatis eius opinionem delata est. Eo vero repudiante Anselmus Pusterla suscepit. Rodiliani,Sanguinetani,& Capriliani vicini Bononiensium populi prospera eorum fortuna permoti ciuitatis consules adierunt,atque ædificiis quibusdam ecclesiæ, & Communi Bononiensi donatis,vt in clientelam reciperentur,orarunt.isq; primus ad potentiam parandam eius ciuitatis gradus est factus. Rogerius, Siciliæ Comes, profecto Constantinopolim nuptiarum caussa Apuliæ Duce Gulielmo repente magno exercitu in ditionem eius inuasit. Id vbi Calistus accepit,quòd eam se seruaturũ abeunti Gulielmo promiserat,subitariis contractis copiis Beneuentum vsque infestis conatibus eius occursurus accessit. verum aduersa ibi valetudine cum plerisque suorum affectus Romam irrito incœpto reuertit. Ita Rogerius Apuliam,Calabriamq; ad Siciliæ ditionem adiunxit. Mediolanenses Ardicinum Aduocatum pecunia data ad arcẽ Lugani cum duabus Comensium nauibus sibi prodendam impulerunt. Quo cognito Comenses de oppido soliciti,vt mature opem ferrent,lembos in plaustra imposuerunt,eosq; opportuno loco in lacum Lugani Comensi proximum deduxerunt,perterritisq; audaciæ,atque industriæ magnitudine hostibus Luganum progressi munitionibus,& præsidio confirmarunt, hostesq; à valli aditu propulsarunt. Itaque Mediolanenses, vbi Lugani proditio non succesſit,Pantaganum prodente Gisalberto clerico occuparunt, ac munito sub Natalem Domini loco domum recesserunt. Postero anno Comenses tanto incommodo perturbati ad eum locum recuperandum cum exercitu processere,ac prospero cum Insulanis opus impedire conantibus prelio contendêre,& suburbanis ędificiis igne consumptis domum rediere.Post aliquot inde dies locum deintegro petierunt, ac vicina oppida vastare,ne quid inde detrimenti acciperent,incœperunt.deinde aduersus Canturienses, qui vicina Como oppida inuaserant,Pantagano dimisso se rettulerunt, atque eos in insidias tractos fœdissime conciderunt. His detrimentis adducti Mediolanẽses rursus sociorum auxilia conuocant,bellumq; internecinum facere Comensibus statuunt, iam non tam de victoria,quàm de ignominia laborantes. atque Insulanis per lacum re illos frumentaria intercludere iussis,ipsi cum terrestribus copiis ad fines eorum procedunt, ac præliis aliquot prospere factis fossas, munitionesq; à Comensibus impediendi transitus caussa factas transgressi vsque ad mœnia vrbis peruadunt,eamq; corona circundatam obsidere instituunt. Cum res languidius acta in longum protraheretur, Comenses Insulanos, à quibus subuectione annonæ prohibebãtur,vlcisci aliquando cupientes,consilium In- 1124.

sulæ expugnandæ ceperunt, atque eò Lambertum Muscam cum parte exercitus vrbani miserunt. is eò cum venisset, agro late vastato acrem oppido oppugnationem admouit. ac Paschate domi, quò se receperat, celebrato ad opus reuertit. ac parte iuuentutis occulte in terram expolita, cum ipse excendere ab Insulanis prohiberetur, arcem occupauit, atque Insulanos metu ad loca tuta se referre coegit. Mediolanenses re irrita à Como profecti, cum se Insula amissa maximis rei naualis opportunitatibus spoliatos viderent, Leucum ad eorum nauigia paranda, instruendaq; miserunt, atq; in eo apparatu anni reliquum consumpserunt. Eodem anno Genuenses bellum cum Pisanis gerentes castrum S. Angeli in Corsica occuparunt. Idibus Decembris Calistus põtifex Romæ mortuus, atque in Laterano sepultus est. Comitiis nouo creando pontifici institutis diuisis cardinaliũ studiis duo suffecti sunt, Lambertus episcopus Ostiensis, & Theobaldus presbyter cardinalis. atque ille Honorius secundus, hic Cœlestinus secundus est appellatus. Quæ res cum omnes, qui de salute, ac dignitate Ecclesiæ cogitarent, vehementius angeret, plerisque ad Honorium accedentibus Cœlestinus se abdicauit. Honorius autem, cum ne ita quidem suam probari electionem ab omnibus intelligeret, post duodecim dies conuocatis cardinalibus insignia vltro deposuit, & se item honore abdicauit. Episcopi vero, presbyteri, ac diaconi cardinales humilitatem eius perspicientes, atque in posterum ne quid noui in Ecclesiam inferretur cauentes, quod perperam factum fuerat, emendarunt, atque eodem Honorio deintegro lecto ad eius pedes procubuerunt, atq; ei tanquam vniuersali pontifici obedientiam præstiterunt. Fuit Honorius patria Bononiensis, canonici primùm regularis disciplinam professus, deinde episcopus Ostiensis à Paschali allectus legatione pontificia fungens diuturnam Ecclesię, Imperiiq; discordiam sustulit, vir per ea tempora prudentia, atq; vsu tractandarum rerum prope singulari ornatus. Postero anno Mediolanenses appetente Maio Comum terrestri, naualiq; apparatu deintegro petierunt, ac Vicum, & Coloniolam oppugnare, Comum obsidione premere institerunt. verum à Comensibus nauali prælio superati mox ab vrbe etiam, agroque excedere inani, irritoq; conatu compulsi sunt. Varie inde vtrinque circum finitima loca bellatum spem, metumq; ciuitatibus attulit. Comenses Vertimam adorti, cum vastato agro arce potiri non potuissent, aduersus Canturium, Viazolum, & Marlianũ progressi commisso cum Mediolanensibus prælio impetum non potuerunt sustinere. Mediolanenses Derrio per proditionem profecti recepto lembum extruxerunt ingentem, quem Lupum vocarunt. quo cum omnes lacus accolas Comensium amicos solicitare cœpissent, demum à Comensibus nudati missis in Volturrenam militib. omnia circumquaq; loca effusa populatione vastarunt. mox ad Bertenam profecti prælio superati insuper etiam excepta arce Antificum amiserunt. ac postremo etiam nauali prælio facto circa exitum anni victi recesserunt. Et hoc anno Genuenses varie cum Pisanis certauere, ac præcipue Palumbinum in ora maritima combussere. Honorius pontifex, cum Beneuentum ad res ciuitatis inuisendas contenderet, ad monasterium Cassinas diuertit. vbi à monachis obuiam effusis exceptus ad aram S. Benedicti sacrificium fecit, & in oppidum degressus, Oderisium abbatem euocatum pluribus verbis de disciplina, & moribus eius increpuit. Eo anno hyems summe gelida fuit, ingenti sæuitia frigoris pecudes, atque arbores pleræque interiere. Sequenti, Henricus Paschate Leodij celebrato

1125.

1126.

Aquas contendit. ac morbo dracunculi, quo tentari solebat, vehementius affici cœpit. Itaque ad Pentecosten Vltraiecti peragendam transgressus haud ita multo post XII. Kalend. Iunias morbo ingrauescente decessit.

CARO-

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Vndecimus.

LOTHARIVS III. REX, ET II. IMPERATOR.

QVOD Henrico Rege aut patiente, aut certe nõ vindicante Mediolanenſes, cum vicinis inſtituerunt, vt de omnibus cõtrouerſiis inter ſe non iure, iudicioq; contenderent, ſed bello, armiſq; decernerent, id proximis regibus Lothario, & Conrado rerũ potientibus pleræq; omnes ciuitates facere perrexerũt. Fauit autẽ neſcio quomodo eorũ cœptis, conſiliiſq; fortuna: quòd reges ipſi Germanicis ſedandis ſeditionibus occupati aut res reſpicere Italicas nequiuerunt, aut demum in ipſo conatu rerum extincti ſubito deceſſerunt. Quod quemadmodum actum ſit, hoc libro demonſtrare nitemur.

HENRICO ſine virili ſtirpe abſumpto Imperiũ demum in gente Gibellinorũ defecit: quorũ continuatus in Conrado, & tribus Henricis diu fuerat in Germania principatus. Regnũ autem petere profeſſi ſunt ſummi ipſius Germaniæ proceres, Fridericus Dux Sueuiæ Conrado fratre adiuuante, Lotharius Dux Saxoniæ, Leopoldus marchio Orientalis, & Carolus Comes Flandriæ. Verũ poſtremorum Henricorũ odio, qui bellũ Eccleſię facientes pernicioſum in remp. ſeditionũ exemplum intulerant, pleriq; principum animos in Lothariũ, principem eximia non virtute ſolũ, ſed etiã religione præſtantem verterunt. & comitiis Moguntiæ habitis, quibus legati etiã pontificij affuere, III. Kal. Septembris ipſum regem magna animorũ conſenſione declarauerunt, atq; Aquis Idibus per Fridericũ Colonienſem archiepiſcopum inunxerunt. Quod factum cũ cæteri cõpetitores ægre tulere, tum maximè Fridericus, & Conradus fratres, regnum ad ſe hereditario prope iure trahentes, & quia ex Hẽrici ſorore nati erant, & quia inſignia Imperatoria apud ſe obtinebant. Lotharius autẽ Eccleſiæ, ac pontifici deditus extemplo ſe defenſorem eius acerrimũ eſt profeſſus. His rebus cognitis Mediolanenſes eò alacrius bellũ Comenſibus facere perrexere. Itaq; cũ multos eorum ad montem Sorbũ Alberici Bregnani proditione cepiſſent, inde ad vrbem oppugnandã ſe contulere, ac caſtra nõ lõge ab ea poſita duabus celſiſſimis turribus muniuere. locoq; Villæ nouæ indidere nomen. Verũ ne ita quidem profecere quidquã. Nam cum re frumẽtaria laborarent, à Comenſibus erumpentibus oppreſſi caſtra relinquere, quanquã inſigni cum Comenſium detrimento, coacti ſunt. Ne vero tantus apparatus ad nihilum recideret, adiunctis Leucenſibus ad Luganum oppugnandum iuerunt, atq; ad Treſiã amnem Comenſiũ copias iter impedire conantes nacti commiſſo prælio terga vertere compulerunt. Verum hãc cladem haud ita multo pòſt Comenſes rettulere, Cremẽſibus in valle Cuuia quò ad caſtrum Nouum defendendum miſſi erant, in inſidias tractis, ac pleriſque cæſis, & captis. Genuenſes itẽ aduerſus Piſanos terra, mariq; arma tulere, & triplici inſigniti victoria rediere. Nam & Volaterræ captæ, & Palumbinum in ora maritima, & caſtrum S. Angeli in Corſica in ditionem redacta ſunt. quorũ illud reædificatum, hoc recuperatum fuerat à Piſanis. Ea hyeme Padus ingentis vi frigoris vſque adeo conglaciauit, vt incitatũ equorũ curſum, ac grauia iumentorum, & plauſtrorum onera ſuſtinuerit. ac ſe viatoribus quaſi campum ad iter vltro, citroq; faciendum ſubſtrauerit. Conradus marchio Tuſciæ poſt Mathildis exceſſum effectus Podium, & Noſſanũ Lucenſibus cõſulibus tradidit. Fridericus, & Conradus fratres iniquo animo ſe hereditario, vt rebantur, excluſos Imperio

patientes bellum Lothario compararunt. Quod postquam Horimbergę Lotharius, vbi
1127. Natalicia celebrabat, audiuit, matura statim de eo propulsando consilia cepit. atque Ho
norium pontificem, vt vtrumq; sacra detestatione percuteret, incitauit. Iampridem ni-
hil aliud maiore studio cupiebat Honorius, quàm Rogerium, qui Apuliã inuaserat, vin-
dicare, ad dignitatem pertinere sedis apostolicæ arbitratus, capitales cũ eo inimicitias,
qui tam impotenter auctoritatem suam contemneret, exercere. verum propriis viribus
nunquam id erat ausus attingere. Hoc autem anno opportunè à proceribus Apulię au-
xilium pollicentibus inuitatus cogitationem eò suam intẽdit, & cum exercitu Aquilam
vsque processit. nemine autem eorum, qui se aduocauerãt, occurrente, ne ipse quidem
solis suis copiis rem sibi tantam aggrediendam putauit. Itaque quasi aliud spectãs eò ve-
nisset, Beneuentum iter intendit, ac de more Cassinum ex itinere visitauit. Ibi cum no-
num abbatem Senioretum sacrasset, fidei ab illo sacramentum popposcit, perinde atque
ab episcopis assueuit. Senioreto vero se contra instituta sua iuraturum negante, atque
aliam abbatum, aliam episcoporum rationem esse dicente, quieuit. Mediolanenses finẽ
Comensi bello aliquando tandem imponere cupientes, quos adhuc resistere non sine
maximo pudore dolebant, arma maiore, quàm ante, ope pararunt, extremumque in ea
re conatum adhibuerunt. Itaque artifices, architectosque egregios vndique ad milita-
res machinas construendas accersunt. Erant autem ea tempestate castella lignea, bric-
colæ, gatti, trabuchi, mangana, petrariæ, & bracilla vocata. quorum vsus postea inuen-
tis tormentis æneis exoleuit. præterea auxilia à fœderatis ciuitatibus, lembosque à Leu-
censibus, aliisque lacus accolis aduocant, ac paratis in tempore rebus Comum deinte-
gro petunt. Eò cum venissent, campos, montesque subiacentes militibus complẽt, par-
tem vero ad lacum vergentem nauigiis cingũt, cauentes, ne quid in vrbem rei frumen-
tariæ importaretur. Hinc quattuor ingentes turres contabulant, ac magnos duos inter
illas gattos statuunt. Eos cum mœnibus admouissent, grauibus ea lacerare ictibus insti-
terunt, cum qui in turribus erant, gattos defenderent, ac propugnatores in muris consi-
stere lapidibus, missilibusque iaciendis prohiberent. Comenses interea nihil reliqui
faciebant, quod patriæ in summo discrimine præstare aut virtute, aut industria possent.
nam & à terra machinis hostilibus pro viribus occurrebant, & à lacu armatis & ipsi lem
bis acerrime resistebant. Verum cum dies, noctésque pugnaretur: neque propter ciui-
um paucitatem laborantibus quies vlla ab hostibus multitudine superantibus daretur,
vrbem se defendere posse diffisi demum sancto Dei, ac D. Abundij nomine inuocato
eam relinquere decreuerunt. Itaque pueris, mulieribusq;, & bonis in lembos impositis
ipsi ad auertendos hostium ab abeuntibus oculos per noctem eruptionem in eos fece-
runt, ac sensim receptu facto in Vicum se rettulerunt. Vbi illuxit, Mediolanenses vacuã
incolis vrbem sine certamine ingressi, Comensium consilio explorato, Vicũ oppugnare
constituerunt. Verum cum diuturnam eam oppugnationem propter munitionum fir-
mitatem fore animaduerterent, tentandos ante per nuncios Comensium animos du-
xerunt, num deditionem honesta conditione facere, an vltima expectare, vimque expe
riri suam, an clementiam mallent. Legati sacerdotes summæ dignitatis homines missi.
Eorum auctoritatem sequuti Comenses fidei se, & clementiæ eorum permissuros, quia
aliter non poterant, ostenderunt. Atque ita deditio v. Kalendas Aprilis his est cõditio-
nibus facta: vt Vico, & Coloniolæ parceretur, vrbs arbitrio Mediolanensium traderе-
tur, ipsi incolumes cum suis rebus abirẽt. Mœnibus vrbis disturbatis, turribusque euer-
sis reliqua ædificia præter templa succensa sunt. Comensibus vt in proxima valle con-
siderent, imperatum, legésque, quibus vterentur, iiunctæ. Genuenses itẽ Pisanos hoc
anno terra, marique pressерunt. in primisque Pisas ipsas tanta pertinacia obsederunt, vt
Pisanos soluendæ obsidionis gratia ad ædes suas vsque ad primam contignationem de-
primendas adegerint.

CONRADVS II. REX ADVERSVS LOTHARIVM.

Conradvs inde cedente Friderico fratre principibus aliquot suffragantibus
1128. contra Lotharium sese regem asseruit. (quam rem Lotharius Natalicia Herbipoli agens audiuit)

audiuit) Insolenti inde arridentis fortunæ elatus obsequio in Italiam cum exercitu matu rauit, atque Anselmum archiepiscopũ, & populum Mediolanensem amicos nactus Modœtiæ Italici regni coronã accepit. atque inde perlustrata Lombardia ciuitates ad se pleraſq; omnes traduxit. Ea de causſa archiepiscopi Moguntinus, Magdeburgensis, & Treuirensis iussu Lotharij ipsum cõmunione piorum exterminarunt. Honorius autem nõ eum solũ, sed etiam Anselmum, qui coronam imposuerat, & populũ, qui receperat, perculit. Lotharius vero Spiram, quæ illius præsidio tenebatur, obsidione circumdedit, atque ad dandos fidei obsides oppugnando adegit. Interim Honorius bellũ Apulum suarum non esse viriũ ratus pacem cum Rogerio pepigit. Itaque Troiam in Apulia ad conuentum agendũ, & res cõstituendas profectus ipsum Apuliæ, Calabriæque Ducem appellauit, ac beneficiariũ Ecclesiæ fecit. & VIII. Idus Iulij, cum esset in territorio Barensi, pallium Gulielmo archiepiscopo Tyri remisit. Genuenses pedestribus, equestribusque copiis Montaltũ aggressi expugnarunt. Proximo anno Lotharius Conrado Italiam ad- 1129.
uersus se obtinẽte Idibus Iuliis nouã Spiræ obsidionem admouit, eamq; vsq; ad exitum anni continuauit. Conradus Meningerũ Treuirensem archiepiscopũ, à quo diris deuotus carminibus fuerat, Romã ad pontificem contendentem, vlciscendæ iniuriæ causſa Parmæ cõprehendit, atque in carcerem cõditum misere mori coegit. Genuenses sexdecim armatis triremibus classem Pisanorum adepti in fugam verterũt, eamq; Messanam vsque persecuti, cũ à Messanẽsibus ab vrbe repellerentur, suburbium occuparunt. Verũ mox Rogerio Duce interueniente omnia reddiderunt. Hoc anno concilium in Frãcia apud Trecas est actum, cui interfuerunt Remensis, & Senonensis archiepiscopi cum episcopo Albano apostolicæ sedis legato. In eo concilio Hugo de Paganis primus militiæ templi magister, cum in Franciã ad poscendum ad Damascum oppugnandã auxilium esset profectus, petiit, vt ordini suo paullo ante instituto habitus præcipuus traderetur. nam eousq; fratres eas vestes induerant, quę ab ipsa piorũ hominum liberalitate oblatę fuerant. Datus est albus Honorij põtificis, & Stephani patriarchæ Hierosolymitani precepto. Ab hoc tempore fratres militię Templi crescere hominũ numero, prędiorumq; cœpere. Kalendis inde Ianuariis anni sequẽtis, qui fuit millesimus centesimus tricesimus, 1130.
Spira à Lothario ad deditionem adducta. Honorius patriarchas duos Gradensem, & Aquileiensem abdicauit. Cum causſa abdicationis reticeatur, fit, vt suspicer, id factũ, quòd schismatico Conrado studerent. nam eadem quoque de causſa ipsam Anselmo Mediolanensi archiepiscopo dignitatem abrogatam, inuenio. Ecclesiam Aquileiensem Peregrinus, Gradensem obtinuit Henricus. Mense Februario sedes pontificia Honorij morte vacauit. Sequitur ingens aliud in Ecclesia Romana dissidiũ, quo vehementer non tota solum Italia, sed vniuersa ferme etiã Christiana laborauit respublica. Mortuo Honorio postridie Cardinales cũ clero conuenerunt, ac relatione de nouo substituendo pontifice facta alij aliò sua studia contulerunt. Maior pars, eaque integrior Gregorium Ioannis Vidonis filium, ex canonico regulari cardinalem, vitæ, ætatis, ac prudentiæ grauitate illo honore digniſſimum legit, eumq; Innocentium secundum vocauit. minor, eaq; corruptior Petrum, Petri leonis, filium ex clerico cardinalem, omnibus his laudibus omnium iudicio inferiorem renunciauit. ac superioribus frustra renitentibus festinanter, atque astute consecratum Anacleti secundi nomine insigniuit. Innocentius per Ostiensem episcopum legitime consecratus, ac moderate à suis per omnia loca, in quibus ex antiquo instituto sessiones ipsi habent pontifices, circumductus, demum legitimam Laterani sedem iniuit. Vteréque ciuis Romanus erat. verum nobilitas in Petro maior, & spes pręmiorum vberior multo plures ad eum venerandũ illexit. Itaque Petri, siue Anacleti parte in vrbe furente, atque Innocentio, & fautoribus eius terrorem, ac periculum intentante, Innocẽtius timuit, atque vna cum Cardinalibus suis ad Frangipanes amicos accessit, homines tum in vrbe insigni potentia, ac nobilitate florentes, & in eorum turribus salutem tueri suam contendit. Anacletus ad pecuniam, quam ex patrimonij magnitudine, & negociis diu Ecclesię gestis coaceruatam habebat, simul aliam quoque nefarie comparauit. Siquidem occupata Vaticana D. Petri basilica coronas, calices, & crucifixos aureos, ac ciborium, quod Leo construxerat, sustulit, itemq; alia opulenta vrbis templa donariis pretiosiſſimis spoliauit. atque auro conflato ingentem pecuniæ summã redegit. quam cum plebi distribuisset, facile quod reliquum populi erat ab Innocentio

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [273] - 261
PUBLIC DOMAIN

auocauit. Itaque populus Romanus prauis illecebris Anacleti corruptus Innocentium, ac cardinales, partemq́ eius non ſolum probris, & conuiciis petere, ſed etiam manu, teliſq́; inceſſere inſtitit. Quibus malis cum reſiſtere ſe non poſſe, Innocentius cerneret, ſibi vrbe cedendū exiſtimauit. ac relicto in Laterano Conrado Sabinenſi epiſcopo paratis occulte nauigiis ſecundo Tiberi cum Cardinalibus ſuis ad mare, atq; inde duabus Piſanorum triremibus Piſas acceſſit. Exceptus eſt à Piſanis tantis ſtudiis, quantis verum excipi pontificem decuit. Ibi proximorum epiſcoporum conuentu habito Anacletum, partemq́; eius deuouit, atque Henricum patriarcham Gradenſem deſignatū conſecrauit, ac pallio inſigniuit. Interim legati ab eo in Franciam miſſi Ludouicum regem, ac populos Francorum de iuſtis ipſius comitiis docuerunt, eoſque ad complectendum Innocentium adhortati ſunt. Hęrente autem conſilio Ludouicus, & epiſcopi conciliū Stampis habuere, atque eò præcipue Bernardum abbatem Clarauallenſem maximę tū propter creditam ſanctitatem auctoritatis hominem acciuere. Ibi vtriuſque pontificis comitia accuratiſſime ſunt diſcuſſa. Bernardo vero Innocētij cauſſam grauiter, ac copioſe agente, haud ægre & rex, & epiſcopi omnes Innocentio ſubſcripſere. ac miſſis ad Innocentium nunciis ipſum in Franciam vocauere. Ita Innocentius rebus ſatis in Etruria cōſtitutis, gratiis Piſanis actis Franciam verſus diſceſſit. Ex itinere cum Genuam attigiſſet, à ciuitate honorifice exceptus Syrum nouum vrbis epiſcopum conſecrauit, atq; inter eos, & Piſanos inducias vſque ad ſuam reuerſionem cōpoſuit. Profectus inde Genua ad littus Prouinciæ acceſſit, & per Decembrem menſem alterum Claromonte cōuentum habuit, atque iterum Anacletum, & fautores eius damnauit. Dum hæc ab Innocētio adminiſtrantur, Anacletus, qui ſolus in vrbe remanſerat, & ipſe partem aduerſam infligendis anathematis inſtitit premere, & ad cauſſam ſuam amicos, quàm plurimos potuit, aggregare. Præcipue autem Anſelmus Mediolanenſis archiepiſcopus, ab Honorio Conradi cauſſa deuotus, ei ſe tradidit, atque vnà ſecum populū Mediolanenſem, ac pleroſq; Lombardiæ epiſcopos traxit. Quin etiam Rogerius Siciliæ Comes, atque Apulię, & Calabriæ Dux, cum Roberto Principe Capuano ad Innocentium Piſas profecto per arma Principatum eripuiſſet, omnes ditionis ſuę proceres ad Anacletum traduxit. Eius vero facti hæc ratio fuit. Rogerius cum Sicilia, Calabria, Apuliaque potitus ſe opibus ad tuendum regiæ maieſtatis titulum ſatis inſtructū videret, nec tam late patentem potentiam exiguitate nominis coartandam exiſtimaret, vltro ſe regem Siciliæ nuper appellare nulla pontificia auctoritate inceperat. Quod cum vulgo improbari ſentiret, occaſionem idoneam nactus ad Anacletum acceſſit, & ſe cum ſuis epiſcopis eum complexurū, ſi ſe regem appellaret, oſtendit. Anacletus optatiſſimam occaſionem adeptus auide arripuit. ac re compoſita Beneuentum profectus v. Kalendas Octobris ipſum præſentem Siciliæ regem, Apuliæ, Calabriæque Ducem, Capuæque Principem declarauit. ac feudatarium, ſiue hominem, vt vocabant, ligium Eccleſiæ confirmauit. Ab illo die epiſcopi, abbateſq; vlterioris Italiæ, in primiſque Senioretus abbas Caſſinas Anacletum, vt iuſtum pontificem, coluerunt. Qua ex re maxima Eccleſiæ Italiæ incommoda percepere runt. Eodem anno bellum Cremenſe in Lombardia eſt ortum tantæ magnitudinis, vt poſt multos annos, ne ipſius quidem Cremæ excidio potuerit expiari. Cremenſes Cremonenſi Eccleſiæ contributi illud indigne fecerant, quòd Cremonenſibus relictis ſeſe Mediolanenſibus applicuerant. Iniuria Cremonenſibus non negligenda eſt viſa. Itaq; paratis copiis Cremam aggreſſi ſunt. Sed accurrentibus celeriter auxilio Mediolanen-

1131. ſibus re infecta domum plus irarum, quàm attulerant, rettulerunt. Poſtero, Innocentius Claromonte profectus per Burgundiam Aurelianum venit, ab epiſcopis, & Ludouico rege obuiam progreſſis exceptus, ac legitime cultus. Inde à Gaufrido Carnotenſi epiſcopo Carnotum adductus Henricum Anglorum regem cum maximo epiſcoporum, principumq́; ſuorum comitatu obuium habuit. Eo vero inuitis epiſcopis ſuis Innocentium recipere non audente, Bernardus, qui aderat, Quid hæſitas? inquit. an ne Deo diſpliceas, & piaculum contrahas? cogita de aliis peccatis tuis quid ei reſpondeas. iſtud vero fac mihi relinquas. Atque ita illum ad colendum Innocentium impulit. Reuerſus inde Gerardus Cardinalis à Lothario rege Germaniæ, quem Natalicia Gandersheim celebrantem Innocentij iuſſu conuenerat, bonum eius erga Innocentium animum rettulit, ac præſto ei ad Leodium fore nunciauit. Quo nuncio erectior ipſe factus haud tamē

in præ-

in præsens Leodium voluit adire, verum Franciam ante, postulantibus ita populis, perlustrare. Itaque præsente Ludouico XIIII. Kal. Nouembris concilium Remis frequentissimum habuit. in quo Anacletum deintegro cõdemnauit. ac Ludouicum iuuenem, Ludouici regis filium, regia Franciæ corona VII. Kalendas ornauit. Eodem quoq; anno tria grauissima bella in Italia excitata, Papiense, Parmense, & Imolense, ac Mutinensi quoque prima est occasio patefacta. Papiensis caussam Mediolanēses siue de industria quęsiuere, siue temere oblatam studiose arripuere. vt qui nihil aliud tam cuperēt, quàm ciuilis potentiæ fines longius propagare, ac Laudensibus iam, Comensibusque subactis tertiam victoriam de ipsis propè suburbanis Papiensibus reportare. Itaq; parato exercitu in Papiensem agrum infesto agmine processerunt, ac se, ni resisteretur, castris, vrbiq; oppugnationem admoturos haud dubie ostenderūt. Hoc cognito Papienses & ipsi instructis copiis exiere, atq; eis sese in campo Maconago opposuere. Ibi irritatis & nouis, & veteribus iniuriis animis Kalendis Iuliis concursum, atq; acriter vtrinq; pugnatū est. verumtamē penes Mediolanēses victoria stetit. Papienses in fugam coniecti plerique capti, atque in custodias Mediolanum traducti sunt. vicis, villisque late toto agro incensis exercitus domum reductus est. Parmense bellum Cremonenses excitauere. Hi nouis cum Parmensibus belli caussis obortis terrestri, ac nautica oppugnatione Brixillum castrum eorum adorti sunt. verum à Parmensibus fusi, ac fugati cesserunt. Hoc quoq; bello Placentinos cum Mediolanensibus contendisse existimo. nam multos eorum captiuos per arma feciſſe, satis constat. Bononienses autem fœdere cum Fauentinis percusso bellum Imolensibus intulerunt. vrbeq; circumsessa eò necessitatis adduxerunt, vt promiserint, se binas quotannis mappas sericas alteras ecclesiæ Bononiensi, alteras Fauentinæ in festo S. Petri daturos. Ex altera parte Nonantulani, qui ex diœcesi Mutinensi erant, ad Bononienses se contulerunt. Hi cum monasterium, de quo supra dixi, apud se opulentum haberent, post longas cum Mutinensibus de iure oppidi, aquarũ, sacramentorumq; controuersias cũm se, si, quemadmodum apparebat, vi esset agendũ, longe viribus impares cernerent, infestis eorum excursionibus incitati Bononiam monachos duos oratores miserunt. qui in Consilium introducti se Hildebrandi abbatis, & populi Nonantulani nomine, vt tanquàm deditios in fidem reciperēt, & contra vim Mutinensium tuerentur, petierunt. Ciuitas eos in fidem his conditionibus recepit. *Nonantulani iurarunt, se posthac in perpetuum dicto audientes populo Bononiensi futuros, ac tanquam vnam ex quattuor tribubus Steriam impensas in bella facturos. quotannis Kalendis Decembribus tributi nomine quaternos denarios Lucenses in singulas familias soluturos. ad res recuperandas aduersus omnes præter Imperatorem auxilio futuros, aduersus hostes Bononiensium equestres excursiones facturos: si omnes pedites, & equites exissent, se suis sumptibus accessuros, si soli pedites, sumptibus populi Bononiensis: si equites, sagittarij, & pedites sine populo, aut Consules cum populo auxilio sui venissent, suis sumptibus toleraturos: si quid damni Bononienses, aut socij eorum sua caussa fecissent, id se pro quarta parte resarcituros: si ipsi caussa Bononiensium accepissent, pro quarta interpretaturos, arma aduersus Bononienses dolo malo non laturos: lites inter se, & Bononienses contractas ad consules Bononienses delaturos. nullam pacis, aut inducíarum mentionem cum Mutinensibus facturos iniussu populi Bononiensis. demum abbatem oleum sanctum, & chrisma ab episcopo Bononiensi in perpetuum accepturum, cum eo iure antiquitus esset, vt à quo vellet, episcopo sumere posset.* Hæc cum illi iurassent, Capitanei adiecerunt, se Bononiensibus bello aduersus Mutinenses affuturos, ac bis quotannis equites, semel pedites cum equitibus auxilio summissuros. Ex altera parte Consules Bononienses spoponderunt, se daturos operam, vt populus Bononiensis Nonantulanos contra omnes homines excepto Imperatore, atque abbate defenderet. neque pacem, aut inducias cum Mutinensibus, inscientibus illis, faceret: si quid damni illi sua caussa passi essent, vt intra duos menses tertia parte releuaret: si soli equites, & sagittarij subsidio sui veniſſent, vt suis sumptibus toleraret. Hæc defectio pòst Mutinenses ad arma solicitauit. Sequenti anno Innocentius Leodium prodiit. atque eodem quoque Lotharius cum omnibus sacris, & profanis regni sui proceribus, & vniuersa Germaniæ nobilitate occurrit. Ibi Innocentius à rege, cæterisque eximie cultus conuentum celeberrimum habuit. in quo sacras aduersus Anacletum detestationes redintegrauit, ac Lotharium ad se, Ecclesiamque tuendam honesto Othonis Magni, & posterorũ eius exemplo hortatus est. Lotharius se nullo ei tempore

1132.

defuturum respondit, si ipse sibi antiquum ius conferendorum sacerdotiorum, cui nuper Henricus renunciarat, concederet. nam Imperium plurimum eo vectigali subtracto ad grauia pro Ecclesia sustinenda bella detrimenti cepisse. Qua voce audita grauiter perculsi Cardinalium animi sunt, vt qui se tristiorem in Germania ipsis Ecclesiæ rebus fortunam reperisse videretur, quàm Romæ reliquissent, si eo sibi iure cedendum esset, quod ipsi nuper tanto sudore, ac sanguine vix tandem Ecclesiæ peperissent. Tum Bernardus, qui ab Innocentij latere nunquam discessit, petitionem eius iniquam, atque alienam esse docere: neque ipsum petisse, sed extorsisse tempore iniquioris fortunę captato, iudicaturos homines esse. oportere eum, vt genere, sic studio à Gibellinis differre, qui prauum exemplum vt vendendorum sacerdotiorum, sic oppugnandæ Ecclesiæ induxissent. eundem omnem dissidij inter Imperium, atque Ecclesiam tollere occasionem debere, ne diuturna concertandi consuetudo Christianorum in duas factiones studia distrahat. Quod si quando eueniat, profectò non sine ingenti pernicie omnium euenturum. Hæc ipsa non aliter atque si ex oracuło edita essent, facile prudentẽ, piumque regem de sententia deturbarunt. pollicitúsque est, se Innocentium Romam cum exercitu reducturum, atque Anacleto exacto incolumem in Laterano collocaturũ, si ipse sibi Imperatorium diadema sponderet. Quod cum Innocentius promisisset, & rei perficiendæ consilium satis, vt in præsentia, constitisset, Leodio abiit, ac monasterio Bernardi Clarauallæ lustrato sese in Italiam rettulit. ac Genuam reuersus ibi Lotharij aduentum sibi expectandum esse constituit. Eodem anno Mediolanenses iterum aduersus Papienses mouerunt, ac prælio magno ad Martinengum facto eos ita fuderunt, vt prope ad internicionem afflixerint. Agro inde rursus longe, lateque vastato domum est reditum. Imolenses castrum Sancti Cassiani, quod ex diœcesi sua cum Bononiensibus sentiebat, diruerunt. Erat tum in Germania Conradus, ex Italia nuper post varios excitatos tumultus reuersus. Is licet magna pecuniæ, rerúmque omnium difficultate oppressus tamen partium studio multos adhuc caussæ suæ studiosos habebat. Ea res fecit, vt manentibus adhuc seditionibus Lotharius exercitum conficere haud magnum
1133. potuerit. Cum iis igitur, quas parare copiis potuit, sequenti anno in Italiam per vallem Tridentinam, Othone, & Sigeberto auctoribus, transiit, atque à Bononiensibus, & Æmilienſibus cum Conradi studio, tum copiarum exiguitate contemptus recta ad Apenninum accessit, ac Pisas ad sumendum Innocentium properauit. Cæterum Innocentius à Genuensibus comiter, atque honorifice iam bis acceptus hanc eis gratiam rettulit, quòd episcopum eorum obedientia archiepiscopi Mediolanensis exemptum archiepiscopum fecit. atque ei dimidiam episcoporum Corsicæ partem subiecit. Syrus primus ea dignitate est vsus. Genua inde Placentiam terrestri itinere profectus nouo Anacletum, & fautores eius concilio iugulauit. Via inde Æmilia ingressus XVII. Kalendas Iunias Bononiam venit. mox superato Apennino Pisas progressus pacem inter Pisanos, & Genuenses composuit, eorúmque ecclesiam, perinde ac Genuensem, metropolitanam effecit, parte altera episcoporum Corsicæ contributa. quæ res adhuc discordiam inter eas ciuitates aluerat. Hæc verò illo cum ad vetera earum ciuitatum erga se beneficia persoluenda, tum ad noua duris his temporibus prouocanda studiose agente Lotharius superuenit, atque ipso, vt dixi, assumpto Viterbium, atque inde Romam perrexit. Ibi castris ad portam S. Agnetis locatis Genuenses, & Pisanos, classes suas littoribus admouere Romanis iussit, ac tantum Anacleto, & fautoribus eius, qui vrbem tenebant, terroris iniecit, vt in editas se turres salutis suæ tuendæ caussa referrent. Qua re animaduersa ab amicis receptus ipse cũ Innocentio vrbem pacato agmine iniit. cumque illum in Laterano reposuisset, ipse Auentinum insedit. Rebus in hunc modum habentibus duo inde sibi expedienda putauit, vnum, vt præsentem controuersiam cum Anacleto aliqua ratione finiret, alterum, vt coronam ab Innocentio Augustalem acciperet. Vbi vero se dissidium tollere non posse sensit, quòd Anacletus ad id neque colloquij, neque prælij facere copiam vellet, omne studium ad insignia recipienda conuertit. Huic rei cum illud obstaret, quòd Anacletus basilicam Vaticanam operibus, præsidióque firmatam tenebat, in qua moris fuerat diadema Imperatorium tradi, Innocentius, ne qua ei solemni mora iniiceretur, Lotharium in Lateranum vocauit atque ibi pridie Nonas Iunias ipsi coronam imposuit. ac protinus ad prodendam rei

nouo

nouo exemplo actę memoriam huius facti seriem regiæ in pariete pingi, atque hos versus subscribi mandauit.

Rex venit ante fores iurans prius vrbis honores,
Pòst homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Premebantur interea Germani duobus grauissimis detrimentis: vno, quòd libere vagari per vrbem non poterant, aduersariis ex turribus eos lapidibus, missilibusque longissime lacessentibus: altero, quòd æstu Romani cœli Germanorum corporibus infestissimo afficiebantur. Quorum vtrique occurrere Lotharius cupiens vrbe cessit, ac Lombardiam repetiit. Ibi in agro Mantuano cum esset, priuilegium Mantuanis dedit, quo omnibus concessionibus Henrici renouatis *mansionaticum* relaxauit. atque inde in Germaniam transiit. Eo vrbe profecto Anacleti factio è turribus exiit, ac per vrbem volitans cædem amicis Innocentij intentare, ac nouo omnia tumultu permiscere instituit. Quare Innocentius intelligens mansionem suam in vrbe rationibus Ecclesię parum conducere, ne præsentia sua rabiem, ac furorem aduersariorum accenderet, Pisas, ciuium erga se benignitatem expertus, repetiit, eoque nouum Concilium ex toto Occidenre indixit. Quod vbi Bernardus Clarauallensis audiuit, epistolam, quæ extat, ad Pisanos scripsit, adhortans eos, vt singulari studio pontificem cum cardinalibus custodirent, atque honoris accepti magnitudinem assiduitate officij compensarent. *Assumitur*, inquit, *Pisa in locum Romæ, & de cunctis vrbibus terræ ad Apostolicæ sedis culmen eligitur. nec fortuitu, siue humano istud contigit consilio, sed cælesti prouidentia, & Dei benigno fauore fit, qui diligentes se diligit, qui dixit Christo suo Innocentio: Pisam inhabita, & ego benedicens benedicam ei: hic habitabo, quoniam elegi eam. Me auctore tyranni Siculi malitiæ Pisana constantia non cedit, nec minis concutitur, nec donis corrumpitur, nec circumuenitur dolis. O Pisani, Pisani magnificauit Dominus facere vobiscum, facti sumus lætantes. Quæ ciuitas non inuidet? serua depositum vrbs fidelis, agnosce gratiam, stude prærogatiuæ non inueniri ingrata. Honora tuum, & vniuersitatis patrem, honora mundo principes, qui in te sunt, & iudices terræ, quorum te præsentia reddit illustrem, gloriosam, famosam.* Eodem anno Cremonenses, vt quotidianis Mediolanensium impressionibus occurrere facilius possent, castrũ Piceleonis ad amnem Abduam extruxerunt. Conradus postquam Lotharium Augustalibus insignibus potitum, atque incolumem ex Italia reuersum ab omnibus celebrari, se vero diris ab Ecclesia obstrictum, atque à plerisque desertum vulgo contemni animaduertit, de redimẽda eius, quoquo modo posset, gratia agitare instituit. & cum se ad Bernardum Clarauallensem contulisset, auctoritate eius facile, quæcunque petiit, impetrauit. Itaque sequenti anno 1134. ad eum Bambergæ cõuentum in Quadragesima habentem accessit, ac titulo regio deposito, vt se in gratiam reciperet, exorauit.

IDEM LOTHARIVS REX, ET IMPERATOR SOLVS.

Interim Mediolanenses cum se sacrorum communione spoliatos, & metropolitana dignitate nudatos cernerent, eò quòd Anselmum sequuti Conrado, & Anacleto hæsissent, actorum pœnitentia ducti auctore Ribaldo episcopo, quem Anselmo repudiato sublegerant, Innocentij, & Lotharij recuperare gratiam studuerunt, atque ea de re litteras item ad Bernardum, cuius maximam esse norant auctoritatem, scripserũt. Bernardus autem ad Concilium Pisanum ab Innocentio accersitus, cum per Lombardiam eò festinans transiret, litteris rescriptis gratulatus est, quòd errorem deposuissent, & se votis eorum obsequuturum, atque in reditu ad eos accessurum promisit. Eo Pisas profecto Concilium est institutum, atque eius potissimum sapientia, consilioq; perfectum. Eius Concilij actiones fuere multæ. summa tamen in Anacleto cũ fautoribus execrando versata est. Mediolanensibus, qui ad auctoritatem Innocentij Ribaldo auctore redierant, honoris caussa multa tributa. vt Ribaldus, quem ipsi delegerant, dignitatem teneret. vt ea sedes metropolitana, sicut antè, esset, ac pallio dignaretur, vt legatio ad eos expiandos honestissima mitteretur. Missi vero sunt Guido Pisanus, & Matthæus Albanus episcopus legati à latere. atq; eis socius est adiunctus ipse, quẽ in primis requirebant,

Bernardus, vt dissidium ab Anselmo archiepiscopo excitatum extinguerent, ac populũ religione contactum scelere liberarent. Mediolanenses, vbi Bernardũ cum legatis aduentare senserẽ, extemplo ingenti lætitia vrbe effusi obuiam ad septem millia passuum prodiere, tanta ordinum, ætatum, sexuumq; vniuersorum frequentia, vt vrbem deserere, atque alio commigrare ipsos putares velle, interstinctis autem eum agminibus partitisque recipientes certatim & intueri, & alloqui, & pedes etiam deosculari gestiebant quin & pilos de vestibus eius detractos ad opportuna incidentium morborum remedia reseruabant, omnia sancta iudicantes, quæ ille contigisset, & se sanctos fieri eorum contactu putantes: atque ita lætis clamoribus in vrbem, & hospitium deduxerunt. Die inde constituto Consilium est habitum. Ibi primum Anacleto reiecto Innocentium, vt verum, & catholicum pontificem, approbarunt. deinde Cõrado repudiato palam Lotharium regem, & dominum acceperunt, & Romanorum Imperatorem Augustum vnà cum toto terrarum orbe confessi sunt. & de contumacia adhibita se ex consilio, & mandato Innocentij satisfacturos esse tacto sacrosancto Euangelio spoponderunt, ac mox Bernardi iudicio se subiicientes piaculum, quod ille imposuit, receperunt. Dum autem Bernardus Mediolani fuit, quamplurimos, qui offerebantur, homines male affectos diuina virtute cum omnium admiratione sanauit. claudis ingressus, cæcis aspectus, debilibus pristinus artuum motus est restitutus. præcipue autem multi, quos per schisma dæmon inuaserat ea molestia libertati. Inde iussu Innocentij ad pacificandas ipsas inter se Lombardiæ ciuitates profectus Papiam, & Cremonam se contulit. Cum autem apud Cremonenses nihil profecisset, eorum Innocentio pertinaciam significauit, his verbis. *Cremonenses indurauerunt, & prosperitas eorum perdit eos. Mediolanenses contemnunt, & confidentia ipsorum seducit eos. Hi in curribus, & equis spem suam ponentes meam frustrauerunt, & laborem meum exinanierunt.* Mediolanum inde regressus ad Richizam Augustam diligenter de recipiendis in gratiam suam Mediolanensibus scripsit, ac monasterium Clarævallis prope Mediolanum ope Vidonis ex porta orientali Capitanei instituit. atq; in-
1135. de trans Alpes abiit. Proximo, Mutinenses superiore Nonantulanorum ad Bononienses defectione commoti, ac nouis simul etiam eorundem iniuriis irritati in Nonantulanum, & Bononiensem agrum hostiliter incurrerunt, ac præda onusti, antequam Bononiensis vltor adueniret exercitus, domũ recesserunt. Ea re cognita Bononienses aduersus eos decreuere bellum. Verum re per arbitros transacta, haud ita multo post his conditionibus reddidere pacem. *Mutinenses neque Bononiensibus, neq; abbati Nonantulano in iis, quæ ad sacra, agrum, & aquas pertinent, neq; armis, neq; iudicio posthac molesti erunt. nihil operis trans pagum Camuranam in amne Sicla, quo minus aqua libere decurrat, facient: cis Camuranam secundum amnem, si quando lintres ædificabunt, sine detrimento riparum, integro semper Ecclesiæ iure facient. in aliis fluminibus nihil Nonantulano abbate, & populo inuito, & nisi caussa à pontifice cognita nouabunt. omnes iniurias, quas à Nonantulanis, Sanctoannitis, aut Bononiensibus acceperunt, libere remittent. Posthac si qua aut publica, aut priuata offensio interceſſerit, ex sententia iudicum, qui ab vtraque parte bini edentur, eam emendabunt. Capitaneos, & valuasores suos hoc iureiurando adigent, aut si se sacramento obstringi noluerint, nulli auxilio eis contra Bononienses erunt, verum pro Bononiensibus aduersus eos pugnabunt.* Ferrariæ Gulielmus Adelardus ciuitatis princeps basilicam magnifice ædificandam curauit. eaque ab Azone cardinali iussu Innocentij pontificis consecrata est. Placentini vrbem fossis munire cœpere. Innocentius Pisis v. Idus Iunij ædem S. Cæsarij in agro Mutinensi abbati S. Benedicti in-
1136. ter Padum, & Larionem attribuit. Postero anno, cum Mediolanenses Innocentio reconciliati tamen titubare in officio, & obedientia viderentur, Bernardus litteras ad eos scripsit. ad retinendam constantiã incitans, & recentia Romanæ Ecclesiæ erga illos beneficia memorans. *Quid vobis Ecclesia Romana facere potuit*, inquit, *& non fecit? Si postulatis mitti ad vos de curia honestissimos homines ad honorem Dei, & vestrũ, misit. Si electum à vobis patrẽ confirmari voluistis, confirmauit. Si episcopum in archiepiscopum transferri cupiistis, concessit. Si cives vestros ex vinculis Placentinorum eximi petiistis, eruit. denique ad omnia officia cumulanda, pallium quoque indulsit. Nunc vero audi me ciuitas gloriosa. Romana Ecclesia valde clemens est, sed valde potens. noli abuti clementia, ne abutaris potentia. Præsta ei omnimodam obedientiam. Siquidẽ plenitudo potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est. qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Quid vero tibi profuit*

vetus

vetus tua rebellio? Quem fructum habuisti, in quibus nunc erubescis? agnosce potius in qua potestate, gloria, honore suffraganeorum tuorum tamdiu priuata extitisti, quis pro te valuit aduersari apostolicæ auctoritatis iustissimæ seueritati, cum prouocata tuis iniuriis decreuit te tuis antiquis illis, & præclaris ornamentis nudare. Et hodie truncata mẽbris iaceres, nisi benignius, quàm potentius, tecum actum fuisset. Eodẽ anno Lotharius pace late tota Germania præstita, vt Lombardos nouos in Italia motus cientes comprimeret, & Rogerio, qui prope vnus Anacleto fauebat, armis vindicato Innocentiũ opem assidue per litteras, ac nuncios implorantem reduceret, alteram in Italiam expeditionem decreuit. Itaque exercitum multò, quàm ante, maiorem, atque omnibus rebus instructiorem parauit. & cum Richiza Augusta, Henrico Duce Bauarię genero, & Conrado Duce, qui se regno nuper Italię abdicarat, ineunte autumno in Italiam transiit, populis ad tanti apparatus famã late in agris, atque oppidis trepidantibus. Ad lacum Benacum progressus castrum Gardæ, ad Padũ, Vardastallum recepit, atque eorum vtrumque Henrico genero beneficij loco attribuit. His de rebus anxij ad eum Italici conuenerunt. ac lites, quas initis dirimere certaminibus instituerant, continuò ad illius iudicium reuocarunt. Cremonensibus, & Mediolanensibus, cum obuiam prodiissent, ac cõtrouersiam ad eum, de qua armis toties inter se dimicauerant, detulissent, auditis Cremonenses iudicati hostes sunt. Cremenses à Cremonensibus accusati, quòd cum ex comitatu, diœcesique sua essent, ad Mediolanenses defeciissent, cum compellati die dicta non affuissent, Lotharij sententia cõdemnati. Papiam inde progressus pecunia accepta ciues illos recepit in gratiam. Quin etiã cum Bononiensibus vehementer, & Æmilienſibus esset infensus, tamen Henrici voluntate cõmotus ignouit. Guarino inde cancellario in Campaniam misso Taurinum vsque Lombardiam percurrit, atque omnes ciuitates imperium detrectantes ad obsequium cõpulit. Ad Transpadanos inde reuersus VII. Kalendas Octobris ius ad Mincium dixit. VII. Idus ad Casale maius in agro Cremonensi versatus est. Conuentum inde in Roncaliis omnium principum frequentissimum habuit. Ibi VII. Idus Nouembris, Indictione XV. legem tulit: Ne quis beneficia, quę à suis senioribus habent, eorũ distrahere iniussu posset. Cuius hoc est proœmium. *Cum apud Roncalias secundum antiquorum Imperatorum consuetudinem pro iustitia, ac pace regni componenda consideremus, omnia, quæ ad honorem Imperij Romam spectare videntur, solicite indagantes perniciosissimam pestem, & reip. non mediocre detrimentum inferentẽ resecare proposuimus.* Parmę fœdus cũ legatis Petri Polani Ducis Venetorum redintegrauit. Decembrẽ inde mensem in agro Regiensi transegit, ac Richiza coniuge in vrbe ius dicere adhibito episcopo, consulibusq; Regiensibus iussa ipse comitatum perlustrãs eidem officio inseruiuit. Ianuario inde Rauennam in hiberna per- 1137.
rectum. atque ibi per ocium Rogeriani belli consilia cum Henrico, Conradoq; compo sita. Pisani quoque, vt paratam in proximam æstatem classem haberent, admoniti. Quibus rebus cognitis cura haudquaquam leuior Anacletum, Rogeriumq;, & partem eorum incessit, cum terra, marique tantum aduersus se belli cernerent comparari. Guarinus, Lotharij cancellarius, sub dies Natalicios Capuã progressus Senioreto abbati Cassinati, qui monasteriũ in Anacleti, & Rogerij auctoritate tenebat, mandauit, vt ad se veniret, ac præstita Innocentio, ac Lothario obedientia potestati suæ monasterium traderet. quod ille ex monachorum sententia se negauit facturum. Guarino autem minante, se monasterio excidium, si in pertinacia persisteret, illaturum, Senioretus Landulfum à S. Ioanne ad custodiendum cum firma militũ manu monasterium accersiuit. Quo terrore vniuersa monachorum regio perturbata ab abbate prẽter ipsos Cassini oppidanos defecit. Mense inde Februario & Guarinus, & Senioretus ex hac vita cesserunt. In locũ Senioreti Rinaldus abbas in dissensione sublectus subitò se ab Anacleto confirmãdum curauit. Qua re comperta pars altera Innocentium, qui Pisis, & Lotharium, qui Rauennæ sedebant, admonuit, eosque ad vindicandum Rinaldum, qui contra leges monasterium obtineret, accendit. Adulto inde vere Hẽricus partem exercitus per Etruriam duxit, ac Pontificem Pisis susceptum Romam deduxit. Ibi tertio Nonas Maij conuentus omnium episcoporum, abbatumque, qui adesse potuerũt, est habitus. ac rursus Anacletus, Rogeriusque deuotus. Eo post triduum perfecto Henricus vrbe cum Innocentio egressus Albam, quę cum Anacleto sentiebat, inuasit, ac suburbiis disiectis infestum inde in Campaniam ducere exercitum instituit. ac statim Richardum monachum, qui idem

Innocentij erat Sacerdos, ad Cassinas monasterium misit, qui moneret Rinaldum, se, si Innocentio obtemperare, & Lotharium recipere in animum induxisset, monasterium ab omni maleficio, atque iniuria seruaturum. Qua re audita Rinaldus monachos aduocauit, atque vt in fide Anacleti, Rogeriiq; persisterẽt, obsecrauit. se enim monasterium, quod ab eis acceperit, in eorum retinere potestate constituisse. subitoque auxilia noua acciuit, quibus se monasterium tueri posse cõfidit. Quæ vbi Ricardus vidit, ex loco discessit, ac ciuitatem, quæ monasterio continens est, Sacramẽtum dicere Innocentio iussit. Diebus inde vndecim interiectis Henricus Rinaldum ad se vocauit, acceptoque aureo calice, & quadraginta libris, contraq; obsidibus aliquot datis abbatiam illi nomine Imperatoris firmauit, si in eius fide mansisset, & vexillum Imperatoris in arce, quę ædi S. Benedicti imminet, statuit. ac postridie Capuam versus castra mouit. Ibi Aquilani ad eum venerunt, & se Innocentij, Lothariique imperata facturos dixerunt. Quorũ exemplo Capuani adducti & ipsi Rogerium reliquerunt, alij vt à Roberto Principe gratiam inirent, alij vt officio suo, ac fidei satisfacerent. Henricus cum Principatum Capuanum Roberto restituisset, copias Beneuentum versus promouit, & castra ad pontem S. Vincentij prope vrbem locauit, ac legatis in vrbem missis suo, atque Innocentij nomine Beneuentanis mandauit, vt vrbem dederent, & commeatus exercitui expedirent, sin minus, pontificis execrationem, iramque Imperatoris se subituros scirent. Legati cum mandata exposuissent, fautoribus Anacleti contradicentibus, re irrita redierunt. Interim Rogeriani milites ad triginta millia sese ex oppido effudere, copiamque pugnæ fecere. neque Henricus prælium detrectauit. Signis collatis cum Henricus Germanos in prima acie stãtes terga dare animaduerteret, reliquis imperat, vt traiecto amne collem, in quo situm est oppidum, occupent, vrbemque à porta Aurea adoriantur. Id vbi fieri videre Beneuentani, actum de victoria rati statim è pugna se subduxere, & fuga sibi præsidium parauere. Quos Germani insequuti vrbem simul cum eis effuso agmine introiere. Beneuentum receptum Innocentio est concessum. Henricus Campania in ditionem adducta victorem inde in Apuliam exercitum introduxit. Dum hæc ab illo gesta sunt, Lotharius Rauenna profectus Flaminiam, Picenum, & Vmbriã cum altero exercitu peragrauit, atque Anconem, & Spoletum, omnesque ciuitates parere recusantes ad imperium accipiendum adduxit. inde in Apuliam ingressus Barium vrbem inuasit, leuique admodum negotio ciuibus vltro se dedẽtibus cepit. Ibi festus dies Pentecostes est actus. arciq; quæ à Rogerio constructa, & firmo prædonum, militumq; præsidio munita resistebat, acris oppugnatio est admota. Dum autẽ ille arcem premebat, Innocentius ab Hẽrico ductus ad eum venit. Itaque eximio ab eo honore cultus pòst cum eo vsque ad extremum permansit. Lotharius inde negotio Henrico dato, vt armis cætera Apuliæ oppida pertentaret, ipse Barij arcem oppugnare perrexit. Rogerius plurimũ in ea arce conseruanda ad victoriam momenti ponens haud sibi cunctandum esse putauit, quin ad eam liberandã accurreret. Maximo tamen cum exercitu eò progressus Lotharium adeo formidauit, vt relicto prælio ad mõtes se rettulerit. Ita arx custodibus subsidij desperatione debilitatis in potestatem peruenit. incendioq; illato prædones capti fœdo omnes suspendio enecati. Interim Henricus quoq; Troiam, Garganũ, Sypontum, Barulum, cæteraq; adiacentia Apuliæ loca terrore armorum propemodũ ostentato redegit in ditionem. Quibus rebus actis Lotharius vnà cum Innocentio Melfiam, vt res Apuliæ constitueret, adiit. eoque in festum S. Petri conuentũ ad nouum Apuliæ Ducem instituendum indixit. Iampridem Italiam ingrediens Senioretum abbatem Cassinatem monuerat, vt si cuius metu Romana ab Ecclesia defecisset, se auctore in fidẽ eius redire studeret, quem vniuersa Ecclesia patrem agnosceret, se monasterij iura exemplo superiorũ Imperatorum conseruare paratum esse. eadem etiam à Richiza ad monachos scripta erant. Senioreto inde mortuo eadem renunciari Rinaldo iussit, adiiciens, vt quoniam in festo S. Petri cõuentum Melfiam edixisset, ipse quoq; monachis secum prudentissimis ductis eò veniret, omniaq; monasterij priuilegia secum ferret. Quibus litteris Rinaldus sibi obtemperandum ratus Melfiam ad lacum pensilem, vbi vniuersus Lotharij exercitus cum Innocentio pontifice considebat, accessit. Aduentanti ei Innocentius nunciis obuiam missis mandauit, vt prius, quàm castra iniret, ipse cum monachis suis sibi nudis pedibus satisfaceret, ac pro obedientia Anacleto exhibita, piaculum, quod imponeretur,

retur, acciperet, ac iureiurando omnia ſua ſe mandata facturum, & Anacletum repudiaturum ſanciret. Rinaldus ſubita re perturbatus Lotharium appellauit, & ſe ex eius ſententia deliberaturum reſpondit. atque ita caſtra ingreſſus Lotharij iuſſu tabernaculum ſuum prope illius tabernaculum poſuit. Ea res animum haud mediocriter Innocentij perculit. Itaque miſſis Cardinalibus, à Lothario poſtulauit, vt Rinaldum cum monachis Anacleti obedientiæ renunciare, & ſibi dicere ſacramentum iuberet. monachis autem ſibi per maiorum ſuorum inſtituta iurare fas eſſe, negantibus, iuſſit, vt ab eorum, qui abſtenti eſſent, conſuetudine abſtineret. Qua re motus Lotharius diem VII. Idus Iulias ad cauſſam cognoſcendam conſtituit. atque vtriuſque partis patronos in conſilio ad illam diem adeſſe præcepit. Ea vbi dies venit, ipſe cum Peregrino patriarcha Aquileienſe, archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus plurimis aſſidens ad conſilium rettulit, num monachi Caſſinates, quòd Anacletum recepiſſent, in pœnam anathematis incurriſſent, & num ſaluis legibus cogi ad iurandum Innocentio obſequium poſſent. Res per multos dies magna altercatione peracta eſt. Legati monachorum de iureiurando non dando priuilegia Caroli, Ludouici, Hugonis, Lotharij, Berengarij, Adelberti, trium Othonum, quinque Henricorum, & vnius Conradi protulerunt, in quibus ſcriptum erat, ne monachi ad ſacramentum compellerentur, prout legibus à S. Benedicto dasis contineretur. quæ priuilegia æquum eſſe dixit Lotharius, vt ab Innocentio ſeruarentur. De obediẽtia Anacleto præſtita, culpam in Innocentium coniecerũt, qui metu eccleſiam ſuam reliquiſſet, neque vt paſtor bonus vitam pro ouibus profudiſſet. Aduerſus quæ cum legati pontificij omnimodam poteſtatis põtificiæ plenitudinem obiecciſſent, addiderunt, monachos Caſſinates cum Rogerio Siculo aduerſus Eccleſiã, atque Imperium coniuraſſe, atque vtroſque ſuo iudicio condemnaſſe, præterea abbatem contra leges iniuſſu pontificis ſubrogaſſe. Quorum alterum ſe monachis condonare Lotharius dixit, alterum, quòd multis exemplis defenderetur, ſibi concedi ab Innocentio poſtulauit. Inſtantibus inde pontificiis, vt monachi ad ſacramentũ adigerentur, quòd ſcriptum in Nicæno Concilio eſſet, ne reuertentes à ſchiſmate ſine ſacramento reciperentur, Lotharius, vt lenius cum Caſſinati ageretur Eccleſia, poſtulauit. ac merita, laboreſq; ſuos pro Eccleſia Romana commemorauit, ſeque cum ea diſſenſurum, ſi hoc ab ea impetrare non poſſet, indixit. ad quam vocem vniuerſus exercitus ſucclamauit. Demum Innocentius ab epiſcopis, abbatibus, principibuſque omnibus, inde à Richiza, ad extremum à Lothario ipſo rogatus, vt monachis, ſi quid eos deliquiſſe putaret, ignoſceret, ſe in poteſtate eorum futurum reſpondit. Lothario vero ad ſe adeunti, magnopere ſe mirari dixit, quòd tam vehementer pro eis contenderet, qui ipſum deteſtati eſſent, ac Petri Leonis filium pro pontifice recepiſſent. qui coronæ alteri obtemperaſſent, atq; vſque ad eam diem in pertinacia permanſiſſent. Lothario vero ſe omnem eorum culpam ſubire velle dicente: Tum ille, Digni eſſent, qui abdicarentur, inquit, quòd abſtentorum conſuetudine vſi, quòd ſuum pontificem execrati ſint, verum omnia illis ignoſcemus, ſi filium Petri Leonis, eiúſque ſocios reſpuent. Quod ille ſe curaturum reſpondit. Itaque ob id XV. Kalendas Auguſti Rinaldum cum monachis, epiſcopis, principibuſque ſtipatũ ad pontificem miſit. Quibus Cardinales obuiam progreſſi rogarunt, num filium Petri Leonis repudiare vellet. Quod cum ille annuiſſet, eorum iuſſu ita iurauit. *Ego Rinaldus deteſtor omne ſchiſma, & omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam, & apoſtolicam Eccleſiam. deteſtor etiam filium Petri Leonis, & Rogerium Siciliæ Comitem, omneſq; cum eis ſentientes, & obediens ero domino Innocentio pontifici, & omnibus ſucceſſoribus eius canonice ineuntibus.* Monachi, cum iuſſi eſſent iurare, reſponderunt, ſe patri Benedicto, eiuſque ſucceſſoribus ſatis ſacramenti dixiſſe. Verum à Rinaldo iuſſi, vt obedientiam, quã patri Benedicto præbuerant, in manu quoq; pontificis affirmarent, & ipſi ad euangelia ab Oſtienſi adacti iurarunt, illo adiecto. *Quod ſi Caſſinas Eccleſia à Romana ſeiuncta fuerit, ego in monaſterio nõ manebo, neque abbati dicto audiens ero fide Romano Imperio data incolumi.* Ita abbas, & monachi deteſtationis vinculis exoluti nudis pedibus ad pedes pontificios profecti pacis ab illo oſculum rettulerunt. His actis Lotharius Reginulfum, ſiue Ranulfum, hominem Germanum Ducem Apuliæ declarauit. verũ orta inter ſe, & pontificem de iure inueſtituræ diſſenſione inſtitutionem in diem aliam diſtulit, Apuliæ, & Calabriæ terreſtribus locis ferme omnibus receptis tum maritimis oppidis hoſtilis eſt

terror illatus. Guibaldus abbas Stabulenſis v i i. Idus Iulij Lotharij iuſſu claſſem Salernum adduxit, ac magna mole vrbem oppugnare inſtituit. Piſani vero quadraginta ſex triremes omnibus rebus inſtructas eiſdem littoribus admouentes infeſtam omnem oram maritimam habuerunt. Pridie Nonas Auguſti cum adorti Amalfim eſſent, vrbem primo impetu expugnarunt. Quod autem ad memoriam eſt inſigne, ex omni pręda vrbis nihil niſi rem vnam eximij loco beneficij à Lothario petierunt. Hoc fuit iuris ciuilis Pandectarum volumen, olim à Iuſtiniano Imperatore conditum, & priſcis admodum litteris exaratum. quod in hunc vſque diem Piſis Florētiam tranſlatum ibi magna, vt ita dicam, religione ſeruatur. Nonis inde Atturinam ceperunt. poſtridieq; Pugierulam, Rebellem, Scalam, Scallelam, Maioram, & Minoram, vrbes, vt S. Bernardus ſcribit, munitiſſimas occuparunt. Septimo inde Idus Fractam caſtellum Rebellis gattis admotis aggreſſi. Ea vero difficiliorem aliquanto habuit oppugnationem. Rogerius cum auxilio Salerni claſſem ſuam adduxiſſet, ſummo congredi prælio veritus aduerſus Piſanos contendit, & militibus in terram expoſitis pugnare ſe velle oſtendit. Prælio v. Idus commiſſo cum impetum ſuſtinere Piſanorum non poſſet, in fugam actus, atque vſque ad mare compulſus in Siciliam abiit. Piſani Fracta demum ſubacta ad Iſclam inſulam, quæ olim erat Ænaria, nauigarunt, eamq́ue armis adorti diripuerunt. ac ſpoliis onuſti Idibus Septembris domum ſe rettulerunt. Per eoſdem etiam dies Guibaldus Salernum vario apparatu oppugnatum in ditionem adduxit. Id vtrius eſſe deberet, pontificis ne, an Imperatoris, aliqua, neque ea exigua, controuerſia tenuit. Bruno Colonienſis archiepiſcopus mortuus. Corpus eius Barij honeſtiſſimo funere elatum eſt. Lotharius cū ex Apulia Capuam cum Innocentio acceſſiſſet, ac Rinaldum abbatem ad Rogerium defeciſſe audiſſet, cohortem militum præſidio monaſterij miſit, ac Rinaldum captum in cuſtodiā tradidit. inde ad oppidum S. Germani progreſſus, mox ſe ad cauſſam Rinaldi cognoſcendam properaturum, monachis nunciauit. ac ſumptis in Exaltatione Crucis Romani Patriciatus inſignibus, poſtridie ipſe cum Auguſta monaſterium adiit, ac multa beato Benedicto munera tulit. deinde vnà cum patriarcha, atque epiſcopis in Capitulo cauſſam Rinaldi cogniturus aſſedit. Rinaldis tribus criminibus oneratus eſt. quòd cum Rogerio conſenſiſſet, quòd creatus abbas contra leges fuiſſet, quòd ab Anacleto conſecrationem ſumpſiſſet. Cæterum Innocentius hoc iudicium iniuſſu ſuo conſtitutum vſque adeò moleſte tulit, vt epiſcopos, abbateſq́ue qui ei interfuerant, abdicare ſtatuerit. Lotharius autem nihil ad eius contumeliam factum excuſans, omniaque illi integra eſſe affirmans, legatos, qui rem cognoſcerent, poſtulauit. Per eos Rinaldus damnatus, atq; abbatis officio ſpoliatus eſt. Innocentius monachis Lotharij rogatu ius abbatis ſufficiēdi permiſit, ſibi confirmationem, & prandium in eundo Beneuentum, & redeundo retinuit. Guibaldus abbas Stabulenſis Lotharij ſuffragatione ſuffectus eſt. Poſt octo inde dies Lotharius ad S. Germanum reuertit, atque inde ad Aquinum vetus ſe contulit. Ibi demum magna celebritate Ranulfus Dux Apuliæ pōtifice, atque Imperatore vexillum vnà tradente, eſt inſtitutus. Robertus item Princeps Capuæ confirmatus. Vterq; eorum Guibaldo abbati iurauit, ſe poſſeſſiones monaſterij ſeruaturum. Lotharius inde cum decimo Kalendas Octobris omnia veterum Imperatorum priuilegia Richizæ precibus confirmaſſet, cum pontifice Romā deceſſit. ac pridie Kalendas litteras ex ſuburbio Tiburtino ad abbatem Guibaldum dedit, quibus Petrum diaconum vnà cum priuilegiis monaſterij ad ſe mitti præcepit. Innocentioque Romæ conſtituto per Etruriam cōtendit in Lombardiam. Innocentius inde, cum Anacletum adhuc furere in vrbe videret, Bernardum Clarauallæ ſibi, ac laboranti Eccleſiæ vocauit opitulatum. Itaque profectus Romam Bernardus iuſſu eius opus magnum, ac difficile eſt aggreſſus. Etenim cum ſe in ſermonem, ac conſuetudinem hominum inſinuans reperiret, clerum pertinaciam retinere, quòd contractam infamiam exhorreſceret, propinquos Anacleti, quòd principē familiæ ſuæ dehoneſtare nō ducerent conuenire, reliquos vero, quòd ſe ſacramenti religione aſſererent obligatos, *Nolite dubitare*, inquit. *Nam omnes impietatis collationes ſacrilegæ ſunt, nec iureiurando vllo fulciri poſſunt. neque conuenit, vt veritatis ſacramēta vlli mendacio ſuffragentur.* Quibus vocibus icti multi ab Anacleto ſe remouerūt, atq; ad Innocentiū cōceſſerunt. Quò autem magis Innocentij dignitas augeſcebat, eò Anacleti potentia in dies vehementius concidebat. Nā & pecuniæ deficiebant, & curiæ ſplendor obſoleſcebat, &

bat,& familię amplitudo ſquallebat.&,quod neceſſariò conſequebatur,ne ipſe quidem priſtinos animos,ſpiritusq; gerebat. Interim Rogerius Salernum ex Sicilia cum exercitu ad repetendam armis Italiam Lothario longe abſtracto profectus Innocentium monuit,vt ad ſe Aimericum cancellarium,& Bernardum abbatem,Anacletum vero,vt Petrum Piſanum mitteret.dicebat autem,ſe velle huius diſſidij cauſſam ediſcere,eaq; cognita opportunam ei medicinam afferre.verum re vera ſperabat,ſe Petri Piſani inſigni per ea tempora eloquentia,ſingulariq́ doctrina minus promptam Bernardi obruere ſimplicitatem poſſe,atque eo facto Anacleti dignitatem propè intermortuam excitare. Venerunt autem ambæ partes,ſed Bernardus prior.nec multo poſt Rogerius,licet vehementer à Bernardo deterritus,prælio cum Ranulfo Duce conflixit,atque acie pulſus illius impetum non ſuſtinuit.Collectis tamen ex fuga copiis ſpem vultu fimulans vtriuſque partis aduocatis operam dedit. Prior Petrus dicere iuſſus legum præſidio Anacleti electionem fulcire contendit. Tum Bernardus,Vna,inquit,fides eſt,vnus Dominus,vnum baptiſma.in veteri etiam teſtamento vna arca.Si autem arca,quam regit Petrus,eſt vera,profectò illa,cui præeſt Innocentius,obruetur. Peribit igitur tota occidentalis eccleſia,Francia,Hiſpania,Germania,Anglia.peribunt monachi Camaldulenſes,Ciſtercienſes,Clarauallenſes,aliaq; innumerabilia ſeruorum Dei collegia,epiſcopi,abbatesq; omnes.ſoluſq;,qui arcam Petri ingreſſus eſt, Rogerius conſeruabitur,& prehenſa manu Petri,Quin tu igitur,inquit,arcam tutiorem ingrederis,& ſaluti tuæ conſulis? atque ita vt ad Innocentium tranſiret,induxit. Rogerius tamen in ſua ſententia manſit,quòd patrimoniis Eccleſiæ in Caſſinati,& Beneuentano agro auidus imminebat. Itaque motis caſtris totam ferme Apuliam præter Barium,& Melfiam recuperauit,inde Puteolos, Allifas,Teleſiam,Capuamq; armis adortus,cum eas vi cepiſſet primùm ita diripuit,vt ne eccleſiis quidem temperarit,deinde vaſtitate etiam,atque incendiis deformauit. Lothario Campania egreſſo Rinaldus,qui abbas Caſſinas fuerat,cum eſſet abbas S.Magni Fundis relictus,ad arcem,quæ Caſtrum Cœli dicebatur,acceſſit,& contractis amicorũ, propinquorumq; auxiliis ſtatim Sanctum Germanum recepit,& poſtridie ad occupandam abbatiam aſcendit.verum Guibaldus ope Landulfi ipſum non ſolum ab aditu monaſterij repulit,ſed etiam Sancto Germano deiecit,atque oppido incenſo litteras ad Lotharium imploratum auxilium miſit. *Poſt profectionem à nobis veſtram*, inquit, *Sarraceni, Normanni,& Longobardi in Campaniam irrupere,ac direptione,incendio, ac cæde omnia miſcuere,præcipue vero in prædiis Caſſinatis monaſterij,aliarumq; eccleſiarum bacchãtur,monachos vincientes,cruciantes,ac diuendentes,ac templorum valuas.ſi quas clauſas offenderint, refringentes. atq; omnis ætatis,ſexus,graduſq; homines ad tradendum aurum ſuppliciis acerbioribus adigentes. Noſtrorum autem dictorum teſtes ſunt ciuitates Puteolana, Allifana,& Teleſina, quæ nihil aliud, niſi olim ſe fuiſſe demonſtrant,& ſi quæ ſuperſunt,ſolo æquantur,vt Capua. nam poſt quam fortunas,& homines exhauſerunt,incendium ſubiecerunt. Quanta vero Caſſinati monaſterio poſt veſtrum diſceſſum detrimenta intulerint,commemorari non poteſt. Quamobrem terogamus inuitte Cæſar,vt nobis dubiis in rebus noſtris maturum auxilium præbeas.* His litteris miſſis mox,vt inſtans periculũ euitaret,legatos ad Rogerium Capuæ cõmorantem miſit,ac pace petita ſe amicũ illi fore ſpopondit. Quibus Rogerius reſpondit,ſe nulla ratione adduci poſſe,vt abbatẽ ab Imperatore conſtitutũ in Caſſinati cœnobio conſeruaret.imò ſi illũ adeptus eſſet,ſe laqueo necaturũ. Quæ vbi Guibaldus audiuit,metu exterritus extẽplo monaſteriũ Landulfo cuſtodiendũ reliquit,ac quarto Nonas Nouembris imprudentib.fratribus noctu diſceſſit,monachis abbatis ſubſtituendi poteſtate permiſſa. Poſt tredecim dies Rinaldus alter ex ipſa familia ſubrogatus eſt. Rogerius,cum vrbes,& caſtra vſq; ad fines monaſterij recepiſſet,abbati neganti,ſe cum eo conſenſurum,minatus eſt,ſe omnia monaſterij caſtra,villasq; diſturbaturum. Qua voce perculſi accolæ cum vxoribus, & liberis ad monaſterium confugerunt.verum paullò poſt rebus ab abbate compoſitis, falui ad ſua ſe rettulerunt. Lotharius in Lombardiam profectus Cremonenſium impulſu Cremenſes perſequutus eſt armis,quòd ſingulari contumacia vſi edictis ſuis non pariuiſſent,neq; citati in ius veniſſent.vbi vero Cremam ſuis,& Cremonenſiũ copiis adortus nihil ſe proficere oppido natura,arteq; munito,& mirifica Cremenſium fortitudine ſenſit relicta poſt menſem obſidione ſe recepit Cremonam. Cremonẽſibus inde,quòd eorum in ſe ſeu veras,ſeu falſas inſidias comperiſſet,iratus acceſſit Mediolanum.belloq;

Nouembri menſe oppugnare eos aggreſſus Soncinum, Baſſianum, multaq; alia ex eorũ iuriſdictione caſtra deleuit. atq; his rebus in Italia geſtis in Germaniam iter intendit. Cũ autem in vallem Tridentinam peruenisſet, repentino, eoq; exitiali morbo oppreſſus ibi in Sylua inter Oenum, & Lycum in viliſſima caſa ſubſedit. Itaque qui litteras Guibaldi abbatis ferebat, reddere animam agenti non potuit. tertio autem Nonas Decembris è vita deceſſit. Fuit Lotharius non minus pietatis, quàm virtutis laude hominum memoriæ commendatus. Virtutis elogium edidit abbas Veſpergenſis, homo Germanus. *Erat*, inquit, *ſtrenuus belli ductor, præcipuus in armis, prouidus in conſilio, terribilis inimicis Dei, & ſanctæ Eccleſiæ. qui quandiu vixit, totum Romanum imperium titubare non potuit.* Pietatis teſtimonium eſt apud Petrum Diaconum, hominem Italum. *Iam vero*, inquit, *quis tanti Imperatoris animum non admiretur? Sederat ad ſedandas diſſenſiones fratrũ in Capitulo à prima diei hora vſque ad veſperã abſq; cibo potuq; perdurans, dum paci, vnitatiq; conſuleret. nempe enim ſub Imperij chlamyde cœleſti militabat Regi. Nam, vt ipſe teſtis ſum, in expeditione conſtitutus ſummo diluculo miſſam pro defunctis, dehinc pro exercitu, tertiam poſtremo diei miſſam audiebat. demum viduis, & orphanis cum Auguſta pedes lauans tergebat crinibus, & oſculabatur, cibumq; illis, ac potum large diſtribuens: quæſtionesq;, & oppreſſiones eccleſiarum prius releuans vltimo in loco imperium ponebat. Quandiu vero in Caſinenſi clauſtro remoratus eſt, ita omnes officinas monaſterij, ac ſi abbas, vel decanus, circuibat, ſcire cupiens quomodo quiſque ſub beati Benedicti magiſterio viueret, factoq; mane orans monaſterij eccleſias nudis pedibus circuibat. & hæc agens nunquam à conſortio epiſcoporum, & abbatum auellebatur, & cum ſapientibus ſermocinabatur. Erat cæcorũ baculus, eſurientium cibus, miſerorum ſpes, lugentium conſolatio. atq; ita in ſingulis eminebat virtutibus, vt omnes perfecte haberet. Sacerdotes honorabat, vt patres: pauperes fouebat, vt filios: viduas, vt matres. Erat orationibus peruigil, lachrymasq; creberrimas contriti cordis Deo offerebat.* Hactenus Petrus. Conſtans præterea doctorum hominum monumentis eſt fama Lotharium, vt ex vno iure ciuili Romano poſthac iudicia fierent, lege ſanxiſſe. Ante hoc tempus Italici certe alij Longobardica, alij Salica, alij Romana lege vtebantur. in poſterum autem omnes vni iuri, vnique legi, reliquis abrogatis, nempe Romanæ obtemperarunt. iusq; ciuile publicis Italiæ in gymnaſiis maiore celebrari ſtudio, & diligentiore coli opera cœptum. Primus autem Bononię Irnerius exponere cœpit, vt Odofredus memoriæ prodidit. primusq; gloſſas, vt vocauit, in illud ſcripſit. quem deinde alij ſequuti certatim illius ſunt induſtriam æmulati. Hoc autem ſenſiſſe quoque videtur Veſpergenſis, cum Irnerium regnante Lothario ad Pandectas interpretandas acceſſiſſe ſcribit. in eo tamen aperte falſus, quòd Mathildis rogatu id ſuſcepiſſe muneris ait, quæ multo ante Lotharij Imperium è vita migrauit.

CONRADVS II. REX ITERVM XLV.

1138. PRINCIPIO ſequentis anni comitia creando regi Moguntiam in proximã Pentecoſten indicta ſunt. Pleriq; principum in Conradum, qui paullò ante cum Lothario decertarat, animo propendebant. Itaq; veriti, ne, ſi generalibus res comitiis traderetur, Hẽricus Bauariæ, ac Saxoniæ Dux, Lotharij gener, qui Imperatoria apud ſe inſignia obtinebat, gratia præualeret, media Quadrageſima Confluentiæ conuenerunt, atq; ipſum Theoduino pontificio legato probante regem declarauerunt. inde Aquas profecti per eundem etiam conſecrarunt. nam eccleſia Moguntina archiepiſcopi, Colonienſis pallij dignitate vacabat. Conradus paſchate Coloniæ celebrato Moguntiam adiit, atq; ibi Albertum archiepiſcopum à clero, populoq; deſignatum probauit. Controuerſia inde ab Henrico de iure comitiorum illata ipſum, dum vixit, eximie fatigauit. cauſſamq; attulit, cur ad coronam à pontifice accipiendam non venerit. Saxones, & Henricus, qui concilio Confluentiæ caruerunt, Conradum vitio creatum inſimularunt. Qua re motus Cõradus conuentum Bambergam ad eam rem cognoſcendam indixit. Cæterum, cum reliqui præſto fuiſſent, Henricus non affuit. Itaq; inſignia reddere die S. Petri præſtituta eſt iuſſus. Vbi vero ea venit, promiſſis maximis oneratus reſtituit, verum eorum, quæ oſtentata fuerant, nihil obtinuit. Itaque indictis inimicitiis iratus abſceſſit. Quamobrem iudicio apud Herbipolim conſtituto principum ſentẽtiis eſt proſcriptus, ac proximis Domini Nataliciis à rege, cum eſſet Goſlatiæ, propria ditione nudatus. Atq; hunc quidem

in

in modum Imperium ad Gibellinos reuertit. Dum autẽ hæc in Germania administrantur, Rogerius morte Ranulfi Ducis erectus, in Apuliam reuersus Melfiam, ac Bariũ expugnauit, ac Reginonem Ranulfi fratrem haud magno negotio exturbauit. & sæuire in ecclesias institit. Præcipue autem capto Bario Brunonis archiepiscopi, & Ranulfi Ducis sepulchra reuellit, & cadauera eorum educta per forum traxit ac demũ crudelitate barbara lacerauit, ac Cassinas monasterium opulentissimum prædæ cupidus expilauit. Robertus Princeps cum multis ex Apulia, Campaniaq; extorribus, cum aliud perfugium non haberet, sese ad Conradum regem in Germaniam contulit, eumq; ad amissas regiones bello, armisq; recuperandas assidue inde stimulare perrexit. Quibus malis cognitis Innocentius sacra Rogerium detestatione perstrinxit. Per eosdem etiam dies Anacletus est mortuus, neq; humili solum funere à suis elatus, sed obscuro etiam in loco sepultus. Quo facto Cardinales eius, non vt vltra dissidium alerẽt, sed vt aliqua interposita mora commodius sese in gratiam Innocentij insinuarent, Gregorium Romanum Cardinalem sublegerunt, ac pro pontifice cultum Victorem quartum appellauerunt. Bernardus autem, qui adhuc Romę erat, pernicioso finem dissidio pro eximia ipsius erga Ecclesiam Rom. beneuolentia quærens noctu ipsum adiit. & cum eo collocutus ad insignia deponenda, atq; ipsius Innocentij accipiendum imperium pro summa, qua apud omnes valebat, auctoritate adduxit. Itaq; Victor ad Innocentium à Bernardo perductus veniam facile, cum posceret, impetrauit. Dissidio pessimi exempli sublato Innocentius tandem debitum ab vniuerso populo obsequium tulit. Ingẽs propterea in vrbe gratulatio facta, supplicationibusq; ad templa indictis meritus Deo honor est habitus. Bernardus inde, qui pater patriæ salutatus à populo fuerat, post septẽ dies ciuitate tota honoris gratia prosequente discessit. Interim Innocentius pristinam vrbi faciem restituit, reduxit exules, vetera ecclesiarum ministeria reuocauit. plebem ad audiendum verbum Domini positis armis adduxit. ac demum ex communi patrum sententia se Ecclesiam cõstituere velle professus concilium omnibus episcopis in proximum Quadragesimæ tempus edixit. atq; interim ædem S. Anastasij ad Aquas Saluias nobili monasterio exornauit, eoq; amplo patrimonio decorato abbatem cum monachis aliquot à Claraualle Bernardum Pisanum acciuit. Postero autem anno, vbi dicta conuentui dies accessit, cum patres in Laterano prope mille adessent, ad eos cum de tota Ecclesia, tum maxime de præterito dissidio rettulit. atq; ex eorum auctoritate salutaria multa decreta fecit. quorum hæc ad nostram notitiam peruenerunt. Anacleti fautores omnes damnati, atq; ad piaculum accipiendum adacti. ordinationes ab eo factæ, siue ab iis, quos ille ordinauerat, infirmatæ. Certamina, quæ Torneamenta dicebantur, in quibus per prouocationem certo non solùm corporum, sed etiam animarũ exitio pugnabatur, interdicta. Arnoldus Brixianus, tanquam hæreticus, Italia excedere iussus. Hic superioribus annis ex Francia, in qua studiis litterarum vacauerat, Brixiam reuersus habitum religiosum assumpserat, cumq; dicendi facultate valeret, nouitatis studiosus prauas ferere in Ecclesia opiniones secundis popularium auribus cœperat. neq; clericos aliquid proprij, neq; episcopos regalia, neq; monachos possessiones habere debere. ea omnia principum esse. atque ab eorum benignitate in vsum tantummodo laicorum suppeditari oportere. Quibus, aliisq; eiusmodi sententiis cum ecclesiam Brixianam corrumperet, hoc anno ab episcopo ad Concilium accusatus, atq; ab eo notatus ex Italia cessit. Perfecto concilio illud consequi videbatur, vt acrius in Rogerium ageretur. Hic enim non solum adulterinum veneratus pontificẽ fuerat, sed etiam diris deuotus in pertinacia permanebat, atq; electiones, & cõsecrationem episcoporum ad se contra decreta trahebat. & Sanctum Germanum, aliaq; Cassinatis Ecclesiæ loca per vim occupata tenebat. Comparato igitur Romanorum exercitu ipse Leonis noni exemplo aduersus eum progressus eundem omnino exitum habuit. Nam Rogerium ad S. Germanum obuium factum omnibus Cassinatis monasterij locis eiecit, atque in castrum Gallutij compulsum acri obsidione circundedit. Verum Guliel-
mo, Rogerij filio, Tarenti Principe cum firmo militum robore superueniente profligato exercitu ipse cum Cardinalibus IX. Kalendas Augusti est comprehensus. Rogerius obsidione liberatus ipsum Neapolim deduxit, atque eximio, vt decuit, honore tractauit. Ibi pacis mentione vtrinque illata res haud ægre conuenit. Rogerius Innocentium custodia, Innocentius Rogerium contracta noxa exoluit, &, ne vlla in futurum belli

1139.

materia supereſſet, ipſum rẽgem Siciliæ, Ducem Apuliæ, & Calabriæ, & Principem Capuæ appellauit, atq; hominem, vt vocabant, ligium Eccleſiæ confirmauit. Simul etiam illud cautum, vt bona Eccleſiarum reſtituerentur, & lectiones epiſcoporum iuſte conficerentur. Interim in Germania res grauiſſime perturbatæ. Cõradus enim ditiones Henrico Duci ademptas neceſſariis ſuis donauit, Ducatum quidem Saxoniæ Alberto conſobrino, Bauariam vero Leopoldo fratri ex eadem matre nato. Henricus autem ditionẽ recuperare ſuam cupiens Albertum Saxonia depulit. &, cum aduerſus Leopoldum cõtenderet, morientem Velfo frater excepit, qui Saxonibus adiuuantibus paruulum Henrici filium ſibi ſuſcepit pro viribus defendendum. Ita Cõradus Saxoniæ, Bauariæq; cauſſa graui eſt, ac diuturno Velfonis bello implicitus. renouataq; vetus eſt concertatio, quæ Gibellinæ fuit familiæ cum ea, quæ Velfonum eſt appellata, quarum illa quattuor continuatos Imperatores, hæc plurimos Duces tulit. Velfoni autem vires Rogerius Siculus pecunia miniſtrata ſuppeditauit, veritus, ne Conradus domeſtica aliquando ſeditione perfunctus in Italiam ad coronam accipiendam adiret, ſeq; Germanicis, atq; Italicis copiis iunctis iterum vetere Italiæ poſſeſſione deiiceret. Cæterum abſente rege, ac prope neceſſario res Italiæ negligente arma in Italia deintegro ſumpta, infirmioresq; à potentioribus nulla regis habita ratione oppreſſi. Quippe hoc anno Cremonenſes irati, quòd Lotharij auxilio Cremenſiũ vlciſci iniurias nequiuiſſent, magnis delectibus habitis Nonis Iuniis Cremæ oppidum petiuerunt, idq; propriis viribus acriter oppugnare inſtituerunt. Ea re comperta Mediolanenſes propere accurrêre, factoq; impetu non ſolum eos ab obſidione depulere, ſed etiam ad Riuoltam prælio decertare compulſos pleroſq; cepere, ac Mediolanum in carceres tranſmiſere. Eodem anno Genuenſes à Conrado rege pecuniæ ſignandæ ius impetrarunt. Itaq; in hunc vſq; diem accepti beneficij monu-

1140. mento nummos aureos ipſius Conradi regis nomine ſignant. Poſtero, qui fuit milleſimus centeſimus quadrageſimus, Velfo Leopoldum Valeium caſtrum oppugnantem ſubitario exercitu adducto inuaſit, atq; Idibus Auguſti acie congreſſum in fugam dedit. Inde cum aduerſus Conradum regem caſtrum Vinſpergum acriter obſidentem ſe conuertiſſet, turpiter ab eo ſuperatus in feſto S. Thomæ diſceſſit. Eodem anno hæc in Italia geſta. Fanenſes bello Senogallienſium, Piſaurenſium, & Rauennatum oppreſſi communi conſilio legatos ad Petrum Polanum Ducem Venetorum miſerunt, ac deditione facta, vt ſe aduerſus infeſtam vicinorum impreſſionem defenderet, petierunt, certo ſe illi tributo quotannis in Purificatione ſoluendo, & perpetua fidelitate deuinciẽtes. Quibus receptis Dux vexillo de manu patriarchæ ſumpto claſſem aduerſus Fanenſium hoſtes adduxit, atq; oppugnatione vrbibus oſtentata facile ad pacem Fanenſibus reddendam adegit. Comes item Intemellinus à Genuẽſibus, à quibus defecerat, terreſtri, maritimoque armorum apparatu oppreſſus eſt. Intemellini victi fidem populo Genuenſi iurarũt. Placentini, & Papienſes fœdus inter ſe percuſſerunt, quo ſe inuicem adiuturos iurarunt aduerſus omnes populos præter Nouarienſem. Placentini etiam ius ſignandæ pecuniæ à Conrado obtinuere. Creſcebantq; in dies magis Italiæ ciuitates populis, ac Comitib. ex diœceſi certatim apud eas ſacramenta ſalua fide regi data dicentibus. Rogerius rex, & Amphulſus filius eius, Capuæ Princeps, exercitus adduxerunt, ille vſq; ad amnem Piſcariam, hic vſq; in Comitatum Aprutij. Rogerio ad fidem, officiumq; redacto reſtabant Tiburtes, Prænestini, Tuſculani, & Albani, qui ſuperiore diſſidio deprauati ſolemne Innocentio obſequium denegabant. Hos igitur Innocentius, licet acerbiore in eos animo eſſet, tamen ſacrorum interdicto percutere, ſatis in preſens habuit; credo, quòd Romanorum viribus ſuperiore bello attritis tantum ſubito bellum aggredi parum expedire puta-

1141. uit. Itaq; neq; hoc anno, neq; ſequenti quidquam aduerſus eos mouit. quo anno Velfo turbare res in Germania inſtitit, neq; Conradum vlla ratione de corona, aut de Italia co-

1142. gitare permiſit. Proximo vero, Tiburtes neglecta religione adhuc in contumacia permanentes armis cogendos, qui vltro obtemperare nollent, decreuit, ac re cum Romanis communicata exercitum eorum eduxit, atq; acriter vrbem obſidere inſtituit. Tiburtes autem cernentes, ſi diutius obſidio traheretur, ſe commeatuum, qui in dies magis in vrbe minuebantur, inopia ad deditionem neceſſariò deuenturos, conſilium experiendæ cum virtute fortunæ ceperũt, ac repente portis egreſſi, & caſtra pontificis, ac Romanorum adorti, eos ſecum prælio decertare coegerũt, ac demum loco motos caſtra opu-

lentiſſima

lentissima deserere,& fuga salutem sibi quærere compulerunt. Per eosdem dies Mutinenses Nonantulæ oppido spoliatos se à Bononiensibus indignantes rursus in agrum Nonantulanum hostiliter incurrêre. verum, Bononiensibus cum Fauentinorum copiis accurrentibus prælio in Campo, qui Vallis Lauini dicebatur, congressi magnum incommodum accepere. In Germania Conradus post Pascha conuentum Francfordiæ omnium Germanici regni principum egit, ac Saxones veniam postulantes in gratiam suam recepit. Quin etiam à Ioanne Imperatore Constantinopolitano rogatus, vt secum amicitiæ, atque affinitatis fœdera iungeret, vtrumque fecit. nam & societatem cum eo aduersus Rogerium iniit,& sororem vxoris suæ Manueli filio eius despondit. Extãt adhuc ad eum litteræ, quibus ipse se hostes Imperij omnes subegisse scribit,& aduentum suum ab Innocentio pontifice, Lombardia, atque Apulia expeti, vt eis Imperialibus opibus adsit. Embriconem episcopum Herbipolensem legatum suum, vbi cum pontifice Romæ collocutus fuerit, ad eum primo quoque tempore transiturũ. Interim Ioannes prouinciam Antiochenam ab Raymundo Principe accitus iniuit, verum ab episcopo Gabulensi, vt ab vrbe Latinorum abstineret, admonitus vrbem ille quidẽ dimisit, sed prouinciam ferro, flammaq; ita vastauit, vt ne ipsis quidem eremitis pepercerit. Itaque postero anno iaculo inter venandum percussus vitam reliquit. Extat Manuelis quoque filij ad Conradum epistola, qua se nuncios ad sponsam accipiendam destinasse significat. 1143.

Eo anno Innocentius bellum Tiburtinum maioribus, quàm ante, virib. instaurauit, cum ipsius defectionis indignitate accensus, tum à Romanis, qui se à Tiburtibus pulsos, castrisq; exutos indignabantur, inductus. Tiburtes autem Romanorum apparatu deteriti, viribusq; suis diffisi, antequam ad extrema venirent, pacem à pontifice postularunt. Neque ea obsequio iurando, atque obsidibus in fidem tradendis ægre est impetrata. Romani vero, qui & parta victoria ferociores euaserant,& irati acerbiore pœna Tiburtes afficiendos existimabant, à pontifice flagitarunt, ne tantam defectionem tam molli vindi casse conditione vellet. Tiburtes meruisse, vt muris disiectis è Latij finibus truderentur. neque ipsum à defectionibus tutum futurum, nisi in auctores earum atrocius foret animaduersum. Contra vero Innocentius, postulatum eorum iniquum esse, contendere, neque in dedititios, ac veniam, pacemq; petentes tam acerbe consulere conuenire. ab Ecclesia certe, quæ communis omnium mater esset, tam acre vindicandæ contumaciæ studium abhorrere. Quod vbi Romani audiuerunt, ira vehementius exarserunt, quòd neque hostes, à quibus læsi essent, punire pro libidine possent, neque æqui aliquid à principe impetrarent, cui operam magno sui detrimento nauassent. Itaque tumultu in vrbe concitato, ac ciuitate antiquo seditionis morbo furente concionem extemplo in Capitolio conuocarunt. Ibi pro se quisque ferocissime, ac superbissime est loquutus, atq; antiquam Romanorum animorum, opumq; magnitudinem ipsa verborum magnificentia, atque orationis granditate est facile consecutus. Ad extremum multis dictis sententiis omnes in eam, quæ maxime popularis, & splendida visa est, descenderunt: veterem Romanæ libertatis statum restituendum, priscos ordines, magistratusq; reipublicæ reponendos, pontifici vnam sacrorum curationem relinquendam in vrbe esse. Hoc decus, hanc speciem dignitatis maiores sæpe, sed irrito incœpto, tentasse. id eò sibi apud posteros splendidius, ac magnificentius fore, si ipsi tantam vrbi laudem, maiestatemq; peperint. pro certo autem parituros, si viribus suis agnitis parem ad causam animum, constantiamq; attulerint. Ad hanc autem opinionem venisse Arnoldi hæretici potissimum auctoritate videntur, cuius eiusmodi tum aduersus pontificem decreta vulgari hominũ sermone celebrabantur. Itaq; inita defectione ordinem senatorium iampridem extinctum popularibus suffragiis reuocarunt,& bellum cum Tiburtibus renouarunt. Innocentius his rebus cognitis primum per amicos summa auctoritate præditos Romanos redigere ad sanitatem contendit. deinde vbi se incassum laborare animaduertit, ad infecta edicta confugit, ac populũ Ro. à sacris amouit, eumq; pontificiorum iure comitiorũ, cuius à primis temporibus ad eam vsq; diem particeps fuerat, spoliauit. verum ne ita quidem furorem sanare eorum potuit. Itaq; in timorem Romani amittendi dominatus adductus tantum ex ea re solicitudinis hausit, vt langore confectus VIII. Kalendas Octobris perierit. Hæc cum Innocentio instituta contentio tanti momenti fuit, vt omnes deinceps pontifices vsque ad Clementem tertium exercuerit. bellum autem cum Latinis

contractum tanta animorum obstinatione, atq; acerbitate per multos inde annos est gestum, vt nisi ipsorum oppidorum excidio absolui nequiuerit. Sepulto Innocentio Cardinales excluso populo ad comitia conuenerunt, ac postridie eius diei Vidonem ciuẽ Castellanum, ex cardinalium collegio pontificem sublegerunt. ac mox consecratum Cœlestinum secundum vocarunt. Mediolani Ribaldo archiepiscopo mortuo Vbertus Pirouanus est suffectus. Vicetini Patauinis irati, quòd flumen suum inciderant, atque in se ferme auerterant, vt opus restituerent, vocatis Veronensibus armati in agrum Patauinũ se intulerunt. ac Patauinos, eorumq; socios Taruisinos occurrentes adepti graui prælio facto hostes non solum in fugam dederunt, sed captos etiam domesticos in carceres abduxerunt. Postero verò anno in agrum Taruisinum ingressi ipsum ferro, flammaq; perfundederunt, eo vno crimine, quòd Patauinis aduersus se affuissent. Eodem etiam anno bello Florentinorum, atque Senensium tota ad arma est concitata Etruria. Vt Florentinorum, sic Senensium Romanis rerum potientibus fama obscurissima fuit. Senenses etiam serius illustrati, quippe qui non multis ante annis episcopo primum fuerint, vt supra scripsimus, exornati. Florentini contracta cum Senensibus lite socio marchione Tusciæ Vlrico assumpto ad ipsas vsq; Senarum portas infesto agmine procurrerunt. atque earum suburbia iniecto incendio concremarunt. Senenses autem, vt firmioribus opib. eorum audaciam frangerent, Lucenses auxilio aduocarunt. Neque vero operam suam abnuere Lucenses, vt qui se à Comite Guidone Guerra non leuem sperarẽt gratiam inituros. Hic enim genus ab illo Vidone trahens, quem Otho Imperator castro Mutilianæ donarat, & superiorum Imperatorũ beneficio multa in agro Florentino castra obtinens bello cum Florentinis assidue contendebat. Quo cognito Florentini quoq; Pisanorum sibi arma iunxere, ac sociatis opibus aduersus Senensium, ac Lucensium exercitum, qui armatus exierat, contendêre. Prælio facto non solum Lucenses victi, sed etiam oppida, & castella Guidonis direpta, atque incensa sunt. Senenses autem, qui ad populãdos Florentinorum fines excurrerant, in insidias lapsi omnes ferme in potestatem Florentinorum adducti. Ingens captiuorum numerus vtrinque actus. Hi in carceres conditi, & squallore, atque inedia macerati triste diu humanæ calamitatis documentum aspectantibus præbuere. Cœlestinus, cum neq; Romanos in cõtumacia persistentes exagitasset, neque vllo audaciæ genere ab eis fatigatus fuisset, post menses quinque, quàm pontificatum accepit, v II. Idus Martij obiit. Post triduum Cardinales conuocati Gerardum Caccianimicum, ciuem Bononiensem, quem Honorius ex canonico regulari cardinalem cooptauerat, sublegere, eoq; consecrato Lucium secundum edidere nomen. Hic Decembri mense cum cardinales allegeret, Guarinum ciuem Bononiensem canonicum regularem asciuit. qui postea moriens inter Sanctos ascriptus est. Interim nouũ Romani tumultum excitauerunt. Etenim senatoribus, quos instituerant, non cõtenti Patricium celsioris magistratum fastigij adiecerunt. ac vectigalia omnia tam vrbana, quàm peregrina pontifici erepta ei attribuerunt, pontificemq; sacris decimis, & largitionibus digni tatem tueri suam iusserunt. Ea dignitas delata primum est ad Iordanem Petri Leonis filium, hominem in vrbe vetere nobilitate, ac populari gratia potentissimum. Quas actiones Lucius primum blanditiis impedire contendit, deinde inanes eas expertus vim adhibendam putauit. Itaq; postero ineunte anno exercitu comparato senatores in Capitolio obsedit, ordinem illum, qui libertatis Romanæ erat fundamentum, cupiens abolere. Quo apparatu cognito Iordanes Patricius cum maiore manu accurrit, commissoq; prælio ipsum pontificem cum suis à Capitolio repulit, atque ad implorandum Conradi auxilium impulit. Narrat etiam Gothifredus, qui horum æqualis temporum fuit, Lucium in pugna lapide percussum fuisse, neque amplius vsque ad diem obitus sui, qui proxime consequutus est, in solio pontificio consedisse. Satis quidem constat, Lucium hoc anno v. Kalendas Martij alienissima reip. morte esse extinctum. Eo vero sepulto Cardinales in æde S. Cæsarij conuenerunt, &, cum neminem ex collegio approbarent, extrinsecus asciuerunt. Hic fuit Bernardus S. Anastasij abbas, homo, vt Bernardi Clarauallensis discipulus, simplicis quidem, ac rectæ mentis, sed animi parum, vt iudicabatur, in gerendis rebus prompti, atq; constantis. Itaque Bernardus ipse homo aperti pectoris, atque sincerí, vbi id audiuit, litteras ad cardinales, quæ adhuc extant, obiurgatorias misit. *Quid consilij habuit defuncto summo pontifice repente irruere in hominem rusticanum, latenti iniicere manus,*

1144.

1145.

nus, & excussa è manibus securi in Palatium trahere, leuare in cathedram, induere purpura, & byssó? si non erat inter vos sapiens, & exercitatus, cui ista conuenirent, ridiculum videtur, pannosum hominem assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum episcopis, ad regna, & imperia disponenda. Tertio igitur Kalendas Martij cardinales maximo animorum consensu Bernardum pontificem sublegerunt, ac populo renunciatum Eugenium tertium appellarunt. Is, vbi primum est designatus, cõtra opinionem omnium ingentem animi indolem præ se tulit. Nam cum à Romanis ad remittenda vrbis vectigalia vrgeretur, eos ita aspernatus est, vt ne dignos quidem, queis cum habitaret, putarit. Itaq; vrbe statim egressus ad monasterium Farfense se contulit, eoq; cardinalibus euocatis nouo instituto ibi consecrationem accepit. atque inde aspectum peruicacis populi deuitans arce S. Angeli Petri leonibus, tradita Viterbium se recepit. Sub eosdem dies Arnoldus hæreticus ex Germania in Italiam reuersus captato Romanæ seditionis, & pontificiæ absentię tempore in vrbem se coniecit, ac seditioni per se satis ardenti maiores quoque faces admouit, populũ ad vetera maiorum instituta, factaq; imitanda graui in primis, ac præsentibus temporibus opportuna oratione adhortans, qui senum consilio, & iuuenum manu totũ sibi terrarum orbem subiecissent. reædificandum Capitolium, ac senatores, equitesq; Romanos renouandos inclamans. administrationem vrbis ad pontificem nõ pertinere, ipsum ecclesiastico iure contentum esse oportere. Quibus vocibus incitati Romani præfectura vrbis omnino sublata cæteros magistratus Patricio subiecerunt. ac populari tumultu concito turres aliquot laicorum, clericorumq; nobilium deturbarunt, basilicam Vaticanam ceperunt, ac peregrinos religionis caussa Romam profectos exspoliarunt, quique multam petitam pendere recusarunt, eos in porticu misere trucidarunt. Neq; his contenti litteras, ac legatos ad Conradum regem in Germaniam misere, eumq; ad delendũ dominatum in vrbe pontificium vocauere, regemq; catholicum nouo dissidio alienare ab Ecclesia contendêre. Earum litterarum hoc fuit exemplum. *Conrado Romanorum regi Senatus Populusq; Rom. Salutem. Multis litteris certiores vos fecimus, quemadmodum in auctoritate, fideq; vestra maneamus, ac pro vestra Imperiali corona augenda quotidie decertemus: ad quas quòd nihil responderitis, satis mirari non possumus. Nos enim regnum, & Imperium Romanum redigere cupientes in eum statum, qui fuit tempore Constantini, & Iustiniani, qui vniuersum orbem terrarum Senatus, & populi Rom. viribus pepererunt, senatoribus restitutis, quig, tantum honorem Imperio eripuerant, conculcatis, id agimus, vt vos, quæ Imperio debentur, obtineatis. nam pacem, & iustitiam petentibus cunctis præstamus, & turres, ac domos potentium, qui vestro Imperio vnà cum Siculo, & pontifice aduersari moliebantur, occupauimus. & alias in vestra potestate tenemus, alias solo æquauimus. Verum hoc nomine pontifex, Frangipanes, & filij Petrileonis, homines, & amici Siculi, excepto Iordane nostro vestri studiosissimo, Ptolemæus quoq;, & alij plures nos oppugnant, ne vobis Imperialem coronam, vt conuenit, imponamus. Quare oramus vos, ne iniquis de Senatoribus, nobisq; sermonibus credatis, vestrumq; nobis auxilium denegetis. sed primo quoq; tempore in Italiam veniatis. quia quidquid optabitis, nullo negotio assequemini. atque in vrbe terrarum principe toti Italiæ dominantes, commodius, quàm maiores vestri fecerunt, vt nos quidem cupimus, habitabitis. Pontem Miluium, qui ad intersepiendos Imperatorum ad vrbem aditus erat euersus, ne Petrileones vobis ex arce S. Angeli obesse venientibus possent, vt statuerunt cum pontifice, & Siculo, instauramus. & breui muro firmissimo, ac silicibus munitum habebimus. Notum etiam vobis esse optamus, pontificem, vt audiuimus, Siculo concessisse virgam, & annulum, dalmaticam, & mitram, & sandalia, & ne quem in terram suam mittat legatum, nisi quem ipse popposcerit: & Siculum grandem aduersus vos pecuniam tribuisse. Petimus à vobis, vt in posterum legatos nostros benigne accipiatis, & eis nomine nostro agentibus fidem habeatis. sunt enim magnæ auctoritatis viri, Guido senator, Iacobus, filius Sixti procuratoris, & Nicolaus eorum socius.* Hæc Romani. Conradus autem indignitate, ac vanitate literarum commotus vt legatos Romanorum palam respuit, sic contrà Guidonem Pisanum Cardinalem, aliosque, qui à pontifice missi fuerant, comiter accepit, ac liberaliter eis omnia (quod petierunt) priuilegia confirmauit. Dum hæc aguntur, tristis interim nuncius ex Oriente allatus curas pontificis, ac cardinalium omnium onerauit, atque animos omnium à minore molestia ad summum timorem traduxit. Erat vrbs in Mesopotamia trans Eufratem, nomine Edessa, à diebus Constantini Magni Christiano cultui dedita & beatissimi Thomæ apostoli allatis ex India relliquiis inclyta. Hæc, cum Sarraceni quondam Alexandriam, Antiochiã,

Hierosolyma, Damascum, Ægyptum, Syriam, aliasq; Orientis prouincias occupassent, atq; in his omnibus nomen Christi, quanquàm splendidissimum, extinxissent, sola inter medios hostes vsque ad tempus superioris Hierosolymitanæ expeditionis permansit incolumis. tunc vero à Sarracenis vexati, cum auxilium à Latinorum exercitu petiissent, Balduinum Gothifredi regis fratrem accepere Principem. Balduino vero post Gothifredum ad regnum Hierosolymorum euecto Principatus demum ad Ioscelinum iuniorẽ peruenit. Illo dominante Sanguinus Sarracenorum, siue Turcorum Princeps vrbi obsidionem admouit. Eo tempore Armenius quidam ciuis Edessę iure hæreditario turrim quandam mœnibus vrbis continentem incoluit. Huius filiam eximia specie virginem cum insano deperire amore Princeps cœpisset, nec blãditiis, ac promissis vllis ad sui perlicere obsequium potuisset, iniuste admodum fecit, vt vim adhibuerit. Armenius illatam iniuriam magno dolore ferens, vt Principem vlciscereturclam vrbem prodidit Sarracenis, quippe nocte Dominicę Natiuitatis, cum sacræ in templis vigiliæ agerentur, inuitatos occultis conditionibus hostes per turrim suam accepit. Sarraceni in vrbem intromissi Christianorum sanguinem sitientes templa subito infesto impetu inuaserunt, atque archiepiscopum sactis operantem miserè vnà cum clero mactarunt, ac reliquam virorum, mulierumq; turbam stupore, metuque ad omnem sui defensionem obtorpescentem crudelissime trucidarunt. ac demum tota Mesopotamia in potestatem adducta ipsum Hierosolymorum regnum maximum in terrorem, ac periculum adduxerũt. Talem igitur nuncium Eugenius, cum Viterbij esset, accepit. Venit enim præter cæteros ex Syria in Italiam episcopus Gabulẽsis, vt ad opem Syriæ periculosissimo in primis tempore afferendam ipsum Occidentem accenderet. Is de patriarcha suo Antiocheno, & de regina Hierosolymitana, (nam Fulco rex puero Balduino relicto perierat) & de spoliis à Sarracenis ablatis multa conquestus in primis etiam graue ipsum Orientali Ecclesiæ post Edessæ amissionem imminens periculum deplorauit, atque inde ad Conradum Germaniæ, & Ludouicum Franciæ reges auxilium imploratum cõtendit. Eugenius autem atrocissimo casu vehementissime perturbatus Vrbani exemplo Crucem iterum sibi indicendam, ac totum Occidentem ad arma capienda concitandum putauit. atque ita litteras ad omnes reges super hac re misit. Quarum quæ ad Ludouicum Franciæ regem scriptæ sunt, adhuc in hanc sententiam x. Kalendas Decembris Vetrallæ datæ supersunt. *Quantum prædecessores nostri pro recuperanda Orientali Ecclesia laborauerint, omnibus esse cognitum arbitramur. Quis enim nescit, Vrbanum proxime vniuerso Occidenti prope classicum cecinisse, atque omnes prouincias ad hoc æmulandum decus incitauisse? Ex omnibus autem, qui huic laudi, atque officio studuerunt, Franci sine dubio, & Itali virtutis, diligentiæ, pietatisque primas tulere. Itaque non minore felicitate, quàm fortitudine Hierosolyma recepere, regnumque nouum in Syria condidere. Nunc vero, proh dolor, capta est Edessa, quæ cæteris vrbibus quondam oppressis sola in studio pietatis Christianæ perstiterat. iugulatus est vnà cum clero archiepiscopus, & vniuersus Christianorum populus fœdissime trucidatus, Sanctorumque relliquiæ ab infidelibus conculcatæ sunt. Quæ ex re quantum periculi Ecclesia Orientalis contraxerit, vos pro vestra prudentia perspicere opinamur. Vos igitur hortamur, atque oramus, vt ad ea conseruanda, quæ patrum vestrorum labore, ac sanguine parta sunt, accurratis, & Christianos, qui captiui facti sunt, misera, ac tristi seruitute soluatis. Nos autem omnia dona vobis pollicemur, quæ vobis ab Vrbano concessa sunt. quippe bona, vxores, filios eorum, qui Crucem susceperint, in sanctæ Ecclesiæ, nostra, archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum procerum Ecclesiæ tutela manere decernimus. præterea ne quis de bonis, quæ in Crucis susceptione habuerit, vllam, donec domum redierit, subire controuersiam possit, nec si ære mersus alieno fuerit; vsuras soluere teneatur, cauemus. qui pecunias mutuas à dominis feudi impetrare nequiuerint, eos possessiones hominibus Ecclesiasticis oppignerare posse concedimus. ne vero vestibus induti pretiosis, nec culto corpore, nec cum canibus, & accipitribus, aut aliis rebus luxuriem indicantibus eatis, monemus. Demum ex Vrbani instituto, omnipotentis Dei, & S. Petri apostolorum principis auctoritate nobis à Deo concessa freti peccatorum remissionem ita concedimus, vt qui tam sanctum iter susceperint, siue in eo perierint, omnium delictorum suorum, quæ rite confessi fuerint, absolutionem obtineant.* Omnibus inde rebus, quæ ad caussam Orientalem pertinebant, satis, vt tum potuit, constitutis, obstinata Romanorum insolentia grauiter, perinde, ac par erat, incensus, eos vlcisci, atque armis ad pristinum Ecclesiæ studium, obsc-

obsequiumq; traducere statuit. Itaq; Lucij exemplo haud molli rem agendam brachio ratus Tiburtes, cæterosq; Latij populos, quorum caussa ad eum furorem Romani venerant, ad arma solicitauit, atque ipsos eorum ope Romanos inuasit. Romani cum per aliquot dies acerrime restitissent, tandem tectorum euersionẽ, patriæ, fortunarumq; amissionem extimescentes pacem petierunt, eamq; demum his conditionibus impetrarunt: vt Patricium abrogarent, præfectum restituerent, senatores ex pontificia auctoritate tenerent, & Arnoldum turbarum concitorem vrbe eiicerent. His rebus transactis Eugenius in vrbem reuertit, populo, cleroq; faustis vocibus, Benedictum esse, qui veniret in nomine Domini, concinente. Valterio archiepiscopo Rauennati vita functo Moyses subrogatus. Lampridius primus Iadræ archiepiscopus ab Eugenio constitutus, pallioq; donatus. Insignis annus cum cæteris malis, tum ingenti annonæ caritate fuit, quòd erucæ stirpes, ac segetes omnes dira quadam proluuie consumpserunt. Proxima Natalicia 1146.
Eugenius in Laterano, Conradus Aquis peregit. Litteris Eugenij in Franciam de sacra expeditione perlatis Bernardus abbas palam Crucis susceptionem flagranti animi studio, & summa orationis grauitate prædicare instituit, venisse tempus inclamans, *quo plenitudo gentium introire deberet, & sic omnis Israel saluus fieret*: quæ vero dicebat, ea mirabilium signorum magnitudine cumulabat. siquidem satis constat, nullum diem fuisse, quo non ægros, aut debiles, ac membris captos aliquos sibi oblatos sanarit. Quibus rebus impulsus rex Ludouicus in Syriam proficisci constituit. atq; ita conuentu in paschate Viceliaci habito Crucem ipso præbente Bernardo cum pleraque Francię nobilitate susscepit. atq; inde itineri adornando se tradidit. Hoc idem pari animorum alacritate, ac studio vniuersa ferme Francia fecit; vsque adeo vt scribens ad Eugenium de multitudine eorũ, qui irent, Bernardus dixerit; exhauriri vrbes, & oppida, nec temere inueniri quem septem mulieres virum vnum prehenderent, quòd vbique viuentibus viris viduæ remanerent. Per eosdem etiam dies Germania, quæ prioris expeditionis laude vacauit, vehementius & ipsa est ad Crucis susceptionem accensa. sed ea tamen à Conrado rege in posterum vsque annum est prorogata. Quorum studio incitata Italia, & ipsa sese ad tam sanctum iter accinxit. Dum autem hæc ab aliis non minore pietatis, quàm virtutis æmulatione parantur, Romani seditionem redintegrantes, rursus ab Eugenio, vt Tibur euerteret, postularunt. Qua re diserte negata vsque adeo exasperati animis sunt, vt se, ni quod peterent impetrarent, vim adhibituros ostenderent. Itaque Eugenius consilio cum cardinalibus habitò rursus vrbe cum eis cedere statuit, ac pedum puluere ad terrorem iniiciendum in eos excusso trans Tyberim vnà cum Cardinalibus, populo ipso telis, missilibusq; eos hostiliter incessente, atq; inde Tybur contendit. Hac re audita Bernardus ad populum Rom. litteras obiurgationis plenas has scripsit: *Quid vobis visum est ô Romani, offendere principes mundi, vestros autem speciales patronos? cur Regem terræ, cur Dominum cœli furore tam intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis? An sacram, & apostolicã sedem diuinis, regalibusq; priuilegiis singulariter sublimatam ausu sacrilego incessere, suoq; minuere honore conenditis, quam vel soli contra omnes, si oportuisset, defendere debuistis? patres vestri vrbi orbem subiugauerunt, vos vrbem properatis orbi facere fabulam. En Petri hæres Petri sede, & vrbe à vobis expulsus est. En rebus, & dominiis suis vestris manibus spoliati sunt cardinales, atque episcopi ministri Domini. Quid ergo nunc Roma, nisi sine capite truncum corpus, sine oculis frons effossa, facies tenebrosa? Reuertere, recordare, qua caussa, quo fine, per quos, & in quos vsus non longe ante hos dies cunctarum, quæ in te sunt, ecclesiarum omnis ornatus, & census prostigatus est. quidquid in altaribus, & altarium vasis, quidquid in ipsis sacris imaginibus auri, & argenti reperiri tunc potuit, manibus impiorum direptum, & asportatum est. Reconciliamini principibus vestris: Petrum loquor, & Paulum, quos vtique in vicario, & succesore suo Eugenio suis sedibus, & ædibus effugastis.* ad Conradum vero regem, ad opem Eugenio ferendam adhortans scripsit hoc modo. *Vtrumq; interesse Cæsaris constat, & propriam tueri coronam, & Dei defensare Ecclesiam: alterum regi, alterum conuenit Ecclesiæ aduocato. Victoria, sicut in Domino confidimus, præ manibus est. superbia, & arrogantia Romanorum plus, quàm fortitudo eorum. Populus hic maledictus, & tumultuosus, qui suas nescit metiri vires, cogitare finem, considerare prouentum, tamen insipientia sua, furore suo ausus est hoc grande sacrilegium attentare.* Eugenius inde diuersis consiliis agitatis, demum veterum pontificum exemplo in Franciam ire cõstituit, siue vt absentia desiderium sui Romanis efficeret, siue, vt ecclesiæ Gallicanæ multis hæresib. laborãti præ-

sens consuleret. Iter terra ingressus Senis diaconos duos Gilberti Porretani episcopi Pictauiensis offendit, qui episcopum suum de fide Trinitatis male sentientem deferebant. quibus se in Francia dixit ex Concilij sententia responsurum. Pisas inde, ac traiecto Apennino per mensem Augustum Brixiam venit. vnde decimo Kalendas Septembris literas ad Gerardum episcopum Bononiæ dedit, quibus eum docuit, se Regiensibus, & Parmensibus præcepisse, ne Mutinensibus aduersus abbatem Nonantulanum adessent. eos se, quia mandata sua neglexissent, ex consensu Cardinalium, & patriarchæ Aquileiensis, & plurimorum, qui conuenissent, episcoporum, episcopi dignitate priuasse. quamobrē omni studio niteretur, vt Nonantulanos contra Mutinenses, quacunq; posset, ope defenderet. Inde in Franciam progressus à Ludouico, atq; ab omnib. ingēti honore exceptus est. valuitq; plurimum aduentus eius ad profectionis Syriacæ studium inflammandum. Eodem anno Genuenses ab Eugenio incitati Sarracenos, qui Minoricam insulam incolebant, sibi adoriendos duxerunt. Quippe classe omni militari apparatu ornata eò processere, ac tabernaculis in littore positis insulam liberius quattriduo percurrêre. Reuersis inde cum ingenti præda ad tabernacula repente ingens Sarracenorum numerus superuenit, atq; insultare castris Genuensium cœpit. Genuenses autem eorum impetum non solum acriter sustinuerunt, sed fugatos etiam ad octo vsq; millia passuum insequuti tertiam eorum partem interemerunt. atq; vrbe insulæ populata amplis onusti spoliis ad classem reuersi abierunt. Florentini, cum bellum Comiti Guidoni Guerræ ad Montem crucis mouissent, nec diligenter custodias agerēt, ex improuiso oppressi clade maxima ab eo, & Arretinis sociis eius affecti sunt. Neq; vero leuius damnum Brixiani eo anno tulere, vrbe ipsa fortuito incendio concremata. Hyems insignis prodigiosa niuis altitudine fuit. ac superiorem famem fœda pestilentiæ lues excepit. Sequenti anno Conradus
1147. Spirę solemni Nataliciorum perfecto frequentem principum suorum conuentum egit. Eò quoq; Bernardus abbas accessit, ac plurimum aduentu suo omnium in se ora conuertit. mirabantur homines eloquentiam, suspiciebant eruditionem, sed præcipue sanctitatis opinione permouebantur, quam mirandis operibus edendis ipse de se excitauerat, atq; in dies magis augebat. Cum à templo ad hospitium à Conrado esset deductus, puerum pedibus captum, qui curandus offerebatur, excepit, ac signatū ita dimisit, vt repente exclamantib. omnibus signa recuperati gressus ostenderit. In sacello inde episcopi eodem præsente rege cæci oculos in pristinum aspectum restituit, ac mutæ linguam in eloquium soluit. ac pauperculos aliquot à rege ipso oblatos signo Crucis facto omnib. infirmitatibus liberauit. Itaq; cum de Cruce concionari graui, ac perampla oratione cœpisset, Conradum iam in eam sententiā & pontificis litteris, & Franci regis auctoritate propensum adduxit, vt statim Crucem acciperet. Cuius exemplo, & voluntate Fridericus quoq; Friderici fratris filius, qui post ipsum imperauit, & maximᵒ quisq; Germaniæ princeps eandem ipsomet omnib. ministrante Bernardo, suscepit. Spirensi inde conuentu dimisso Conradus in Baioariam prodiit, atq; ibi in Purificatione conuentū egit. In eo conuentu abbas Eboracēsis vir pietate insignis, ac Bernardi æmulus sacrificio facto iussu Cōradi in concionem ascendit, ac litteras Eugenij pontificis, & Bernardi abbatis de Cruce suscipienda publice recitauit. ac palam populo sanctam expeditionem suasit. Itaq; rectis eius vocibus, monitisq; permoti tres episcopi, multiq; principes, atq; ingens priuatorum hominum multitudo vltro ad Crucem deposcendam accessit. Sub Quadragesimam inde Conradus venit Francfordiam, vt Henricum filium suum regem Germaniæ curaret instituendum. Ibi quoq; Bernardus affuit. Quo cognito tanta male affectorum, ac debilium multitudo sancti hominis visendi studio accensa confluxit, vt aliquando Conradus præsens turbam in templo vrgentem sustinere nequiuerit, ac depositā chlamyde ipsum in vlnas suscipere, & de basilica asportare coactus sit. Præter cæteros senex quidam paralyticus homo notus, & honoratus est introductus ab eoq; post breuissimum precationis carmen sanatus. Ille vero valide abeunte, cum alij quidā lectulum, in quo delatus fuerat, tollere vellent, tum reuocans eum vnus ex circunstantib. Hugo Tullensis ecclesiæ archidiaconus euāgelici paralytici recordatus, Non sic, inquit, nō sic inanis abibis. tolle grabatum tuū, & ambula. atq; impositō in humeros eius lectulo dimisit, vniuerso, qui intererat, populo acclamāte, ac Deū magnificentissimis laudib. efferente. Relicta inde Francfordia Conradus Aquas profectus ibi filium regē in media Quadragesima coronauit ac

paschate

paſchate Bambergæ acto duos maximos ad frangendas Sarracenorum opes exercitus deſtinauit, vnum aduerſus eos, qui littora Hiſpaniæ obtinebant, alterum contra eos, qui Syriæ, & Hieroſolymis imminebant. Quibus actis haud ita multo pòſt Fridericum fratris filium, & pleroſque principum ſecum habens Ratiſponam, quo conuentum indixerat, adiit. Eò vero omnes, quæ Syriam petituræ erant, copiæ ex tota Germania pedeſtris, equeſtriſq; militiæ conuenere. quę ad ducenta millia acceſſiſſe dicuntur. Ex Italia etiam affuere legatus pontificius Theoduinus epiſcopus Portuenſis, Hermannus Marchio Veronenſis, Gulielmus Monferratenſis Conradi ſororius, Vido Comes Blanderatẽſis. Martinus Turrianus vir apud Mediolanenſes inſignis. Narrat etiam Choniata ſcriptor Græcus, ac pro re in primis memorabili prodit, in eo exercitu mulieres multas fuiſſe, quæ virtutem veterum Amazonum imitatæ virili more equis, cruribus inter ſe diſcluſis inſederint, atq; haſtas, & arma, vt cum Sarracenis concurſuræ, geſtarint. Cum hoc igitur tanto, ac tam ornato exercitu Conradus Ratiſponæ conſcendit, ac Danubio deuectus equitatu terra ſubſequente Pentecoſten Germaniæ in finibus egit. atque inde per Vngariam ducere inſtitit. in Thraciam inde ingreſſus cum VII. Idus Septembris ad caſtrum quoddam conſediſſet, vt ibi poſtridie Natiuitatem Deiparæ virginis celebraret, aduerſa cœli tempeſtate, & ſæua vicini amnis intumeſcẽtis iniuria vſq; adeo conflictatus eſt, vt armis, impedimentis, militibusq; multis amiſſis inde Conſtantinopolim venerit. Ibi recreato opportuna Manuelis affinis liberalitate exercitu mare traiecit, acceptisq; itineris ducib. Græcis nonnullis in Lycaoniam ſe ad Iconium duci, quod à Sarracenis tenebatur, præcepit. Græci vero ſiue iuſſu Imperatoris, ſiue odio nationis, ſiue inuidia laudis adducti ipſum in Cappadociam longe diuerſo itinere per deſerta, ac difficilia loca duxere. in quibus acerba omnia incommoda exercitui perpetienda fuere. Nam Aſiatici mirificam in præbendis commeatibus malignitatem adhibuerunt, ſiquidem clauſis oppidorum occurrentium portis non ſolum anguſte cibum de muris ingẽti antè accepta pecunia porrexerunt, ſed panem etiam gypſo tabefactum dederunt. Itaque aliis inedia, aliis morborum grauitate abſumptis reliqui irrumpentibus repente Sarracenis obiecti eorum ſuſtinere impetum nequiuerunt, atque in fugam conuerſi plerique aut capti, aut interempti ſunt. Qua calamitate accepta Conradus retro iter conuertit, atque Epheſum progreſſus inde Conſtantinopolim verſus vix cum decima copiarum parte conſcendit. Ludouicus autem rex Franciæ, quo cum erat Vido Florentinus cardinalis, pontificius legatus, paucis poſt Pentecoſten diebus è Francia mouit, atque eodem, quo Conradus, itinere, ſed paullò feliciore in Aſiam tranſgreſſus præliis aliquot ſecundis factis Laodiceam peruenit. Naualis autem Germanorum exercitus, qui aduerſus Sarracenos Occidentales fuerat deſtinatus, cum V. Kalendas Maij Colonia diſceſſiſſet, XIIII. Kalendas Iunij in Angliam venit, atque ibi ducentas ſibi naues Anglicas, & Flandricas iunxit. Vniuerſa inde claſſis ſex ante Pentecoſten diebus in Galliciam adiit. Ibi rex Galliciæ iniurias, ac maleficia, quæ ſibi à Sarracenis ex Portugalia inferebantur, conqueſtus Germanos orauit, vt quando tantum laboris pietatis accenſi ſtudio ſuſcepiſſent, eos exterminare ex Hiſpania vellent. nam illis maritimum, ſe vero terreſtrem admouentibus terrorem Vlyſſiponem breui in manus ſuas vrbem opulentiſſimam eſſe venturam. Ita magna rei gerendæ conſenſione digreſſi exeunte Iunio claſſem ad Portugaliam appulerunt, ac quarto Kalendas Iulias Vlyſſiponem acceſſerunt. Ea nauali primùm, deinde rege adueniente, terreſtri apparatu valide oppugnata demum XII. Kalendas Nouembris peruenit in poteſtatem. Germani, cæteriq; ingenti relata præda domum ſe recepere. Per eoſdem etiam dies Genuenſes ab Eugenio pontifice incitati Sarracenis, qui Almeriam in littore Granatenſi tenebant, bellum fecerunt. Quippe pecuniis, commeatibus, machinis, copiis, & nauibus, quæ neceſſariæ videbantur, paratis eò contendêre. Ibi expoſitis in terram copiis prælium continuò cum Sarracenis eſt factum. Pulſi, fugientesq; ab inſequente Genuenſium equitatu ad quinq; millia cæſa ſunt. Vrbs inde oppugnari cœpta XVI. Kalen. Nouembris ope Alfonſi regis eſt expugnata, cæde viginti Sarracenorum millium facta. Præſidio Almeriæ relicto Genuenſes non minore cum præda, quàm gloria, diſceſſerũt. multa ſpolia Genuam tranſlata hoſtium opulentiæ, & nobilis victoriæ claro per multos poſt annos monumento fuere. Eugenius, cum in Francia ageret, operam in primis reb. Eccleſiæ conſtituendis impendit, ac conuentum hoc anno Pariſiis habuit, conciliũ vero

Remos in insequentem indixit. Diaconi Pictauienses ad eum reuersi Gilberti episcopi
sui nomen de fide Trinitatis iterum detulerunt,ac Bernardo Clarauallensi adiutore ve-
hementius institerunt,vt damnaretur,perinde atq; Petrus Abailardus ob eandem caus-
sam proximis annis fuerat ab Innocentio condemnatus. Eugenius autē difficultate quę-
1148. stionis deterritus rem ad concilium Remense reiecit. Postero anno ambo Christiani
exercitus in Syriam peruenere. Ludouicus ex sinu Attalico profectus cum suis media
Quadragesima Antiochiam,Conradus Constantinopoli sub Pascha Ptolemaidem te-
nuit. Inde ab vtroq; iunctis agminibus Hierosolyma ventum. Consiliis cum rege,& pa-
triarcha compositis Iulio mense ad Damascum oppugnandum processum. Quo minus
vrbs per triduum oppugnata,murisq; exterioribus exuta in potestatem cōcesserit,Chri-
stianorum perfidia,ac discors voluntas materiam præbuit. Martinus Turrianus Media-
lanensis,qui ex inusitata proceritate corporis Gigantis cognomen tulit,strenuè pugnans
captus,ac tormentis excruciatus sacro martyrio coronatus est. Ab eo Mediolani clari-
ssima Turrianorum familia propagata. Ascalonitana inde obsidione decreta,ad Ioppen,
quo conuentus erat indictus,venerunt. Verum, cum Hierosolymitanus exercitus, qui
ex condicto præsto esse debebat,ad diem non conuenisset,Conradus maximam, & fir-
missimam exercitus sui partem variis incommodis absumptam caussatus domum se re-
dire velle dixit.ac rursus se Constantinopolim rettulit. Ludouicus autem solus relictus
ne ipse quidem quiddam operæpretij fecit. Dum hæc in Oriente parum secunda fortu
na geruntur,Genuenses iterum aduersus Sarracenos Hispaniæ processere. Quippe re-
paratam,ac necessariis rebus instructam in ora Barcinonensi, vbi hyemauerat, classem
Kalendis Iuliis in amnis Iberi ostia intulere.atque ad vrbem Tortosæ, quæ à littore x v.
millia passuum distat,milites in terram exposuere.primo leue prælium,sed iniussu consu
lum,est commissum.ibi anceps belli fortuna fuit.magno inde opere admotæ mœnibus
machinæ,murisq; percuti cœpti; factaq; in vrbem via duo castella lignea sunt inuecta.
quorum altero tecta,quæ ad Templum,altero,quæ ad Arcem vsque pertinebant, deie-
cta sunt. Hac domorum, turriumq; strage facta Sarraceni in Arcem se rettulere, eamq;
omni ope defendere institere,Genuenses fossis toto laborante exercitu complanatis ter
tium ad Arcem castellum produxerūt.cuius latus cum Sarraceni crebro lapidum gran-
dine iaciendo dilacerassent,statim restitutum retibus, ne lædi posset, sepserunt. His ad-
ducti incommodis Sarraceni centum datis obsidibus inducias postularunt, ea lege,vt si
intra quadraginta dies nemo sui auxilio succurrisset,extemplo se dederent. Quibus da-
tis cum transacto termino nihil apparuisset,tertio Kalendas Ianuarias Genuensium ve-
xillis elatis deditionem fecerunt. receptæ vrbis vna pars Genuensibus, duæ Barcinonis
Comiti euenere. Eodem tempore Rogerius rex Siciliæ iratus Manueli, quòd legatos
suos de pace componenda missos contra ius gentium in carcerem coniecisset, classem
Græciæ littoribus intulit, ac Corcyram, Thebas, Corinthum, & Chalcidem ei eripuit.
Huius expeditionis illud memorabile fuit,quòd eo tempore artifices serici conficiendi
in Siciliam,Italiamq; ex Græcia primum traducti sunt.ex quo opificio multorum dein-
de fortunæ creuerunt. Ea vero ars in Græciam ex India permanarat. Quippe Iustinia-
no Magno Imperium obtinente ex India Constantinopolim monachi duo profecti ori
ginem eius docuerunt.opus nempe quorundam vermium esse,qui certa ratione nutri-
ti fila quædam expuerent. Imperatore autem mirante, ac rem certius discere cupiente
eorum se oua allaturos,& rationem generationis, atq; educationis ostensuros spopon-
derunt. Itaq; & præsentibus muneribus onerati,& spe futurorum ad promissa præstan-
da incensi cum abiissent,post aliquot menses Serum oua attulerunt,& in fimo collocata
in vermiculos commutarunt.eosq; mori foliis altos,quemadmodum folliculo facto se-
ricum texerent,docuerunt.atq; inde totam conficiendi opificij rationem exposuerunt.
Eugenius autem cum Treuerim prodiisset,ibi ab Adalberone archiepiscopo hospitio be
nigne per tres menses exceptus conuentum egit,ac pridie Kalendas Februarias basilicā
S.Matthiæ apostoli dedicauit. Inde Remos progressus ibi per Quadragesimam concili-
um frequentissimum habuit. Ad cætera decreta,quib.corrupta Ecclesiæ Gallicanæ di-
sciplina correcta est,hæretici duo,qui Franciam polluebant,præcipue exterminati sunt,
Gilbertus,& Euno.Gilbertus,vt diximus,nouas de Trinitate quæstiones temerè infere-
bat,nec patrū decretis veterib.stabat. Euno aūt natione Brito,ignoratione sui nominis,

cum

cum vulgo Eun diceretur, se esse illum dicebat, de quo in Ecclesiasticis exorcismis dicitur, *Per eum, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos.* & cum socios erroris sui multos asciuisset, eorum aliquot discipulos appellabat, & speciosa eis nomina Sapientiam, Scientiam, & Iudicium imposuerat, atque ecclesiis Gallię infestus, ac formidabilis huc, atque illuc cum ingenti hominum multitudine volitabat. captus autem ab archiepiscopo Remensi, atque in conspectum Concilij datus communi cõsensu perpetuo carceri est addictus. discipuli eius mori, quàm corrigi maluerunt. In eodem concilio decretum quoq; vetus Innocentij confirmatum est, ne impune torneamenta committerentur. & Crux purpurea est Templariis militibus albis vestibus assuenda concessa. Concilio dimisso Eugenius Claramuallem, vbi paucis ante annis monachus sederat, visitauit, ac gloriã pontificatus Romani insigni humilitate repræsentauit. Admirationi erat omnibus in tanto dignitatis fastigio tam constans sui demissio. etenim & tunica lanea carnem premebat, & dies, noctesque cuculla indutus non solum incedebat, sed etiam cubabat. intus monachi habitum gerens extrinsecus pontificem se & moribus, & indumentis præstabat. segmentata ei circumferebantur puluinaria, lectus palliis instratus cortina ambiebatur purpurea, at si euoluerentur operimenta superiectis laneis complosa stramina, & paleæ conglobatæ reperiebantur. Allocutus monachos, & consolatus, fratrem, & sodalem se inter eos, non dominum præstitit, aut magistrum. cumque eum ibi longiorem moram trahere non pateretur magna affectantium multitudo salute fratribus dicta in Italiam iter suscepit. audiebat enim, Romanos intestinis se tumultibus atterentes pontificis in vrbe præsentiam præoptare. Cum autem ad vrbem venisset, ne ita quidem eam inire ipsa adhuc manente populi erga se contumacia potuit. Itaque aliquo temporis spatio modo in Vaticano, modo in suburbanis Latij oppidis vnà cum Cardinalibus sedit. Sequenti anno Conradus conuento in Thessalia Manuele consilium cum eo Rogerij Siculi armis communibus persequendi cepit, ac præmisso in Germaniam Friderico ipse cum eo remansit. Exercitum inde suum, qui ad pauciſſimos redactus erat, omnibus difficultatibus circumuentum cum nullam ad rem aptum esse sentiret, de suscepta belli sententia destitit. ac maritimo itinere per mare Adriaticum Polam, atque inde Aquileiam accessit. Vnde profectus tandem in Pentecoste Salisburgum, ac mox Ratisponam accessit. Ludouicus rex nauali itinere domum per Siciliam rediens à Græcis captus, dum ad Manuelem Corcyram obsidentem deducitur, à Siculis interuenientibus liberatur. atque inde à Rogerio, & pontifice honorifice habitus domum reuertitur. Eugenius vbi Conradum redeuntem accepit, legatos in Istriam obuiam ei misit. quibus ex medio itinere reuersis, quòd Conradum iam in Germaniam peruenisse audissent, litteras VIII. Kalendas Iulias Tusculo, quæ adhuc leguntur, dedit. quibus incolumem reditum gratulatus, atque inanem expeditionis exitum consolatus est. Henricus patriarcha Gradensis, qui oborta cum Duce discordia, vrbe excesserat, Venetias gratia reconciliata repetiit. In Italia Placentini nouum bellum cum Parmensibus inierunt. Cæterum cum ad Tablanum castrum obsidendum cum magno militum numero prodiissent, à Parmensibus, & sociis eorum Cremonensibus prælio facto magna ex parte deleti sunt. Bononienses item, ac Fauentini arma Imolensibus tributum denegantibus intulere. atque exercitibus in fines inductis agrum eorum quinque passuum ab vrbe millia vastauere. ac castro S. Cassiani, quod illi euerterant, restituto castrum Imolæ (id erat alterius oppidi nomen) occupauere. Postero anno, qui fuit millesimus cẽtesimus quinquagesimus, Conradus Henricum filium, quem sibi successorem animo, & suffragiis principum destinauerat, extulit. Eugenius, vt ex diplomatis eius apparet, ad S. Petrum sedit. Sigebertus auctor est, ipsum multa cum Romanis certamina obtinẽdę vrbis caussa post reditum è Francia contraxisse. Placentini vt acceptam ignominiæ labem delerent, missis contra Cremonenses Mediolanensibus ipsi simulata alius rei cura ex improuiso ad Tablanum redierunt, ipsumque occupatum funditus euerterunt. inde in Parmensem agrum ingressi castrum Medesanæ diripuerunt. Mediolanensium alia fortuna fuit. Nam cum ad Castrum Nouum ad os Abduæ Cremonæ premẽdæ caussa cum carrocio cõstitissent, idque cepissent, III. Nonas Iulias à Cremonensibus pulsi insuper carrocio, quod insignis probri loco per ea tempora habebatur, exuti sunt. Id castrũ postero deinde anno Placentini Cremonensibus reddiderunt, atq; eos à societate Parmensium

1149.

1150.

1151.

auocarunt. Eodem anno Imolenſes Caſtrũ Imolæ, quod exiguo à Bononienſibus præſidio tenebatur, repente per noctem aggreſſi receperunt, atque ibi Guidonem Malabucam Comitem Balneocaballi cum aliis multis interfecerunt. Contrà vero Bononienſes Sancaſſianum, & Medicinam propter infirmitatem fidei diruerunt. Parmenſes autem quibuſdam à Regienſibus detrimentis affecti cum bellum eis inferre ſtatuiſſent, fœdus cum Mutinenſibus aduerſus eos percuſſerunt. Eius fœderis, vt in Actis Mutinenſium legitur, hæc formula fuit. *Iurant Mutinenſes, & Parmenſes mutuis ſe auxiliis defenſuros à Rheno amne vſque ad Fidentiolam, & à montibus vſque ad Padum. & detrimenta ſi quæ inciderint ſarcituros arbitrio conſulum vtriuſque ciuitatis contra omnes homines ſalua fide data Imperatori. Si Regienſes ſocietatem hanc inire voluerint, Parmenſes offenſarum emendationes recipere teneantur arbitrio Conſulum Mutinenſium. Si Regienſes ſocietatem non inierint vſque ad Octauam Reſurrectionis, & intra hoc tempus arbitrio Conſulum Mutinenſium ſatisfacere voluerint, Parmenſes recipere teneantur poſtquam Mutinenſes bellum cum Regienſibus inſtituerint, Parmenſes item ſine fraude ſuſcipiant, neque inducias paciſcantur, atque hoc fœdus decimo quoque anno renouetur.* Hæc antiqua amicitiæ, quæ poſt inter Mutinenſes, & Parmenſes dubiis vtriuſque ciuitatis in rebus enituit, fuere primordia. Conradus coronæ accipiendæ, Apuliæ recuperandæ, & Lombardiæ non tam componendæ, quàm comprimendæ ſtudio inflammatus iurauit ſe propediem cum exercitu in Italiam traiecturum. verum

1152. ſequenti anno repentino morbo oppreſſus non ſine veneni ſuſpicione à medicis inducto Rogerij dati x v. Kalendas Martij vita ceſſit, cum inſignia regalia Friderico fratris filio tradidiſſet, eidemque filium ſuum paruulum commendaſſet. atque in Bambergenſi baſilica ſepulturæ mandatus eſt. Huic & voluntas egregia fuit ad remp. ſuſcipiendam, neq; exiguę opes ad defendendã, fortuna vna defuit, qua humano iudicio bellicæ actiones præcipue adminiſtrari reputantur. id quod aperte in Aſiatica expeditione apparuit. Non videtur illud ſilentio hoc loco prætereundum, per hos primum annos magnos ad omnium litterarum laudem eſſe progreſſus factos. Nam barbaris in Italiam irrumpentibus ſtudia non ſolum, quæ à Græcis accepta erant, philoſophiæ, & medicinæ, ſed etiam quæ ipſi Romani tradiderant, iuris ciuilis ita abiecta, atque proſtrata fuerant, vt vix veſtigium vllum eorum extaret. Hoc autem tempore vniuerſę vno quaſi impetu lacertos mouere, & in campum prodire viſæ ſunt litteræ. ſiquidẽ in Hiſpania Sarraceni duo Auerroes, & Auicenna ſingulari ingenio homines philoſophiæ, & medicinæ ſtudia editis in ea commentariis illuſtrarunt. & in Italia, maximeque Bononię ius vtrumque lumen ingens accepit. Nam poſt Irnerium Bulgarus Martinus, Hugo, & Iacobus ad ius ciuile & voce, & ſcriptis interpretandum certatim ſe mirifico accenſi ſtudio contulerunt. & Gratianus monachus decretorum volumine ex multis conciliorum, pontificũ, ac piorum doctorum libris confecto iura pontificia plurimum illuſtrauit. Theologiam vero maxime induſtria, atque opera ſua Petrus Nouarienſis, cognomento Lombardus, epiſcopus Pariſienſis prouexit, libris, qui dicuntur, Sententiarum conſcriptis. Quæ omnia monumenta ad hanc vſque ætatem, qua Græcis renaſcentibus litteris vniuerſæ artes, ac diſciplinæ refloruerunt, magno ab omnibus ſtudio celebrata ſunt.

CARO-

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Duodecimus.

FRIDERICVS REX, ET IMPERATOR XLVI.

QVAE bella, quousque tumultus Mediolanenses, cæterique eorum exemplo Italici post mortē posterioris Henrici inter se honesto laudis studio, ac dominationis cupiditate contraxerint, superiore libro rettulimus. Hoc vero, quemadmodum iidem ascitam libertatem diris præliorum cum nouo rege Friderico contentionibus, grauibusq; vrbium etiam suarum incommodis retinere contenderint, enarrare conabimur.

MORTVO Conrado, III. Nonas Martij principes, atq; episcopi Francfordiæ conuenere, ac concordibus animis Fridericum, Ducem Sueuiæ, vt ætate, sic virtute ad famam hominum floreſcentem, regem Germaniæ delegere. & mox Aquas profecti per Arnoldum archiepiscopum Colonienſem consecrauere. Quibus rebus rite peractis Fridericus legatos ad Eugenium pontificem confestim de sua dignitate misit. ac paschate Coloniæ celebrato in Saxoniam transgressus conuentum in vrbe Martinopoli habuit, vbi in Pentecoste Petrum regem Daniæ coronauit, & nato in Magdeburgensi archiepiscopo deligendo dissidio ipse super ea re aditus Guicmanno Cicensi episcopo, quem designandum curauit, ecclesiæ regalia tradidit. in festo inde Apostolorum altero Ratisponæ conuentu acto legatos ab Eugenio læta omnia referentes audiuit. Octobri inde mense tertium Herbipoli agens quosdam principes propinquos suos inter se conciliare contendit. & Velfoni auunculo suo marchiam Tusciæ, Ducatum Spoleti, Principatum Sardiniæ, & totam terram Mathildis Comitissæ concessit. Angebant ingētis spiritus iuuenem primum res Germaniæ, quas componere ante omnia cupiebat, deinde Italiæ. Nam præter coronam, quam Conradus patruus assequi morte præuentus nequiuerat, eximium quoddam frenandorum Mediolanensium, cæterorumque Italicorum, qui libertatem instituerant, studium, & incredibilis Apuliæ de Rogerij manibus extorquendæ cupiditas ipsum assidue stimulabant. Itaque cum quidam Apuliæ proceres, quos Rogerius eiecerat, ad eum in hunc conuentum opem implorantes venissent, bene eis sperare iussis, palam se post biennium omnium harum rerum causſa in Italiam profecturū iurauit. Eugenius primum fœdus cum Friderico composuit, post autem XVI. Kalendas Septembris litteras Signia ad episcopos Germanię misit, conquerens, eos passos, Fridericum ecclesiā Magdeburgensem Guicmanno Cicensi episcopo proximis decretis aduersantibus indulgere. Interim in Lombardia bellum Regiense cōtinuatum est. Quippe Parmenses adiunctis Mutinensibus in agrum Regiensem hostiliter incurrerunt, ac Regium præteruecti effuso cursu vsque ad amnem Siclam populabundi processerunt. Abeuntium inde extremum agmen Regienses adorti manum cum eis, sed infelici euentu, conseruerunt. Nam vsque ad vrbem à Parmensibus fugati, plerique capti, ac Parmā traducti. quarto inde die in festo Assumptionis dimissi, singuli baculo, infulaque, alapa in ceruicem inflicta, donati. Ab ea ignominia Regij Scoppacciatorum post nomen increbuit. Hac re prospere gesta Parmenses ad alteram partem conuersi ad Burgum S. Domnini venere, idque Septembri mēse captum subdito incendio combussere, & captiuos Parmam abduxere. Postero anno Fridericus paſcha Bambergæ celebrans duos cardinales Bernardum, & Gregoriū legatos ad abdicandos quosdā solutioris disciplinæ 1153.

episcopos ab Eugenio missos secum habuit, & Pentecosten Vormacię agens Henricum archiepiscopum Moguntinum per eos exauctorauit, atque Arnoldum cancellarium suum ei suffecit. Hæc apud Othonem. In Mediolanensium monumentis adiectum est, Fridericum tertium Constantiæ conuentum sub Quadragesimam peregisse. Eo vero ius dicente duo humili loco, atque obscura conditione homines vltro accesserũt, ac fœdo, miserabilique habitu sumpto, & crucibus supplicantium more prætentis ad tribunal eius in die Cinerum adierunt. Quærenti, quinam essent, quidve peterẽt, se Laudenses esse dixerunt, ob id ad eum profectos, vt patriæ suæ calamitates exponerent, quas ipsa sub impotenti, & superbo Mediolanensium imperio per annos amplius quadraginta perferret. non diffidere, vbi ille cognouerit, quin pro sua in omnes æquitate, atque iustitia ruenti amicæ vrbi præsens auxilium afferat. Iussi cætera exequi, omnia Laudensium, quibus à Mediolanensibus affecti fuissent, & nunc, vt cum maxime, afficerentur, detrimenta narrarunt. Quibus acceptis Fridericus haud mediocriter pro re commotus bonum eos habere animum iussit. nam se propediem maturum auxilium allaturum. ac continuo litteris ad consules Mediolanensium datis, vt à Laudensium, Comensiumque abstinerent iniuriis, imperauit. litteris lectis Mediolanenses pro concepta ex secundis rebus superbia non solum mandata regia despexerunt, sed nunciis etiam eius manus intulerunt. Laudenses neque à principio tale ciuium suorum factum probarant, qui iniussu suo Mediolanenses apud Fridericum insimulassent, & nunc noua Mediolanensium aduersus Fridericum contumacia cognita magnũ fortunæ suæ in timorem adducti vehementius perturbati sunt. Verum recenti iræ Friderici aduersus Mediolanenses conceptæ fama erecti, occulte se illi tradiderunt, ac clauem auream per Gulielmum marchionem Montisferrati miserunt haudquaquam simulatæ deditionis argumento futuram. Quin etiam ipse marchio, ac legati Papiensium ad Fridericum profecti eadem de intoleranda Mediolanensium insolentia, & non dubiis eorum ad Lombardiæ occupandum imperium conatibus rettulerunt. Quæ quanquã Friderico grauia, neque vllo modo ferenda sunt visa, tamen in præsens se cõtemnere simulauit. Nam Mediolanenses his rebus compertis territi craterem aureum cum ingenti pecuniæ summa miserunt, ac se ad redimendam eius gratiam vltro coronam ei tradituros promiserunt. Cuius parandæ caussa reliqua ille omnia sibi posthabenda existimabat. Sancassianenses cũ diruto à Bononiensibus castro sedes, vbi habitarent, non haberent, ab Eugenio pontifice auxilium implorarunt. Eugenius litteris ad prætorem, & Commune Bononiæ Ferentini v. Nonas Martij datis, vt Sancassianum reficerẽt, imperauit. Deinde, cum esset Tiburi, VIII. Idus Iulij vitæ modum imposuit. Cardinales corpus Romam rettulerunt, atque in basilica Sancti Petri sepulturæ mandarunt. post biduum suffectus est Conradus Sabinus, quem olim vrbe decedens vicarium sui reliquerat Innocentius. is ciuis fuit Romanus, & canonicum regularem primo apud Valentiam in Arelatensi prouincia est professus, deinde ab Honorio pontifice ecclesia Sabinensi donatus. Per eosdem etiam dies Rogerius Siciliæ rex vitæ finem imposuit, ac Gulielmum filium, qui postea Malus est appellatus, regem reliquit. Bernardus abbas Clarauallensis item signorũ magnitudine fulgens est mortuus. Mediolanenses recenti erga se Papiensium iniquitate offensi aduersus eos exercitum eduxerũt, atque agro late direpto, atque incenso ipsos secum mense Augusto dimicare coactos acie profligarunt. Parmenses Burgensibus subactis, quod reliquũ erat, cum Placentinis contraxere certamen. cæterum imminente bello Placentini sociorum Cremonensium copias aduocarunt, & VI. Kalendas Iulias prælio cum Parmensibus ad Casaleculum decertarunt. pulsique ac magna ex parte capti Parmam in custodias sunt transmissi. Bononienses, vt Castrum Imolæ ex manibus Imolẽsium extorquerent, Fauentinorum ex fœdere auxilia aduocarunt, ac Vidone à Saxo prætore eò exercitum adduxerunt. victisque, qui se armati obiecerant, prælio Imolensibus XV. Kalendas Augusti pacem his, quæ apud Bononienses extant, conditionibus concesserunt. *Vt Imolenses quotannis in festo S. Petri ad aram maximam duas sericas mappas offerrent: vnius portæ valuas Bononiam deportarent, vrbis muros Bononiensium arbitratu diruerent, dum modo portis, & templis, & priuatis ædificiis secundum muros consistentibus parceretur: Turrim Basuinam pro voluntate prætoris deiicerent: qui apud Castrum Imolæ in prælio cecidissent, si prætor repeteret, restituerent: exercitũ, atque equites mitterent, quocunque Bononienses iuberent, modo ne contra Ra-*

tra Rauennates: tributa conferrent, & reliquas functiones obirent, tanquam ex quattuor tribubus Bononiensibus vna. Contrà Bononienſes in verba prętoris ſui Vidonis iurarunt, ſe pacem cum Imolenſibus habituros, atque vrbem, & ſuburbia ſeruaturos. Quibus rebus tranſactis Imolenſes foſſas, & muros prætoris Bononienſis, & conſulum Fauentinorum arbitrio permiſerũt. Poſtero anno Fridericus Magdeburgi Natalicia celebrauit, ac Gerardum Cardinalẽ ad ſe ab Anaſtaſio ſuper cauſſa Magdeburgenſis archiepiſcopi miſſum male accepit (itaque Gerardus re infecta Romam reuertens in itinere expirauit) mox Guicmanno archiepiſcopo cum legatis ſuis ad Anaſtaſium miſſo, non eccleſiæ ſolum confirmationem ab eo, ſed etiam pallij auctoritatem obtinuit. Inde quoniam expeditionem in Italiam in menſem Octobrem indixerat, conuentum vnum Ratiſponæ, alterum Spiræ, tertium Goſlariæ habuit. In Ratiſponenſi legatos ad Manuelem Imperatorem deſocietate aduerſus Gulielmum regem Sicilię ineunda deſtinauit. In Spirenſi Henrico Saxoniæ Duci ducatum Baioariæ adiudicauit. ac rebus Germaniæ conſtitutis ineunte Octobri in fines Baioariæ ad Lycum amnem contendit. atque eò ex omni Germania exercitum conuocauit. Cum eo inde per vallem Tridentinam in campos Veronenſes degreſſus ad lacum Gardæ caſtra poſuit, ac menſe Nouembri ad Roncalias venit. Sic Otho. In Mediolanenſibus autem continetur annalibus, ipſum per Taurinos montes tranſgreſſum acceſſiſſe Mediolanum, ibique extra vrbem per Vbertũ archiepiſcopum coronatum. inde tertio Kalendas Decembris Caſtelleonũ progreſſum à Laudenſibus promiſſi obſequij iuſiurandum exegiſſe, idq; Laudenſes Mediolanenſibus conniuentibus præſtitiſſe. inde in Roncalias ventũ. Conuentu in Roncaliis ingenti principum, ac ciuitatum concurſu menſe Decembri coacto, cum querelis Italicorum audiendis de more vacaret, in primis marchio Montisferrati Cairenſium, atq; Haſtenſium, & Papienſes Derthonenſium, quòd ad Mediolanenſes tranſiſſent, inſimularunt. Hos omnes vetere Fridericus in officio eſſe præcepit. Cum autem Laudenſium, & Comenſium Conſules acerbas in ſe Mediolanenſium iniurias cõquerentes audiſſet, eas ſe iudicaturum, vbi in eorum agrum veniſſet, oſtendit. ac conſules Mediolanenſes ingentem pecuniam ſanciendi in vtramq; ciuitatem imperij gratia pollicẽtes repudiauit. Legati etiã Genuenſium in eum conuentum regem ſalutatũ venerunt, ac leones, ſtruthiones, pſittacos, pannoſq; holoſericos Sarracenicæ prædæ nuper in ora Hiſpaniæ partæ munera pretioſiſſima detulerunt. Inde conuentu diebus quinque perfecto exercitũ in agrum Mediolanenſem mouit, ſiue vt grauiore eos mali terrore perculſos ad æquitatẽ aliquam erga Laudenſes, Comenſeſq; adduceret, ſiue, vt propius eorũ lites, controuerſiaſq; cognoſceret, ac ſe à conſulibus duobus Mediolanenſium, qui in conuentu affuerant, Oberto Orto, & Gerardo Nigro duci ad pontem Ticini mandauit. ij per loca proximo Papienſi bello vaſtata duxerunt. ex quo exercitum omnium rerum neceſſariarum conflictari inopia contigit. quam etiam aſſiduæ imbrium hyemiſq; accedentis iniuriæ grauiorem, acerbioremq; fecerunt. Qua fraude percitus Fridericus continuo cõſules à ſe dimiſit, atque exercitum in loca opulentiora perduxit. auxit etiam iram eius, quòd Mediolanenſes comperit oppida bello diruta reſtitui prohibere. Itaque cum Roſatum adiſſet, quod oppidum commeatu refertum, ac quingentorum armatorum præſidio erat munitum, preſidio depulſo, locum occupauit, atque exercitum fame, frigoreque confectum refecit. Quo facto Mediolanenſes vlciſcendos ratus equitatum ad vrbem promouit. ad cuius conſpectũ iuuentus Mediolanenſium vrbe armata exiit, prælium q; commiſit. verum in fugam acta, ac magna ex parte deleta ſtatim ſeſe recepit. Quo malo plebs perterrita ad ædes Gerardi conſulis, tanquam huius calamitatis auctoris, tumultu concitato procurrit. eaſq; quaſi in hunc modum Friderici iram lenitura diſiecit. Fridericus inde Mediolanenſium ſuperbiam ſatis, vt in preſens, caſtigatam arbitratus reliquas Lombardiæ partes perluſtrare perrexit. Itaque cum Abiatum, & Blanderatum præteruectus Ticinum amnem petiſſet, pontibus, quos Mediolanẽſes ad irruptiones in Papienſium, & Nouarienſium agrum faciendas conſtruxerant, caſtelliſq; que muniuerant, concrematis amnem traiecit, ac tria caſtra Mummam, Gailardũ, & Triccam, quæ in finibus Nouarienſibus ad eos premendos ædificauerant, expugnata combuſſit. Nouaria vrbs ab Henrico ſuperioribus annis euerſa poſt muro nouo, valloq; non modico fuerat cõmunita. ager vero totus fere in ditionem Vidonis Comitis Blanderati

1154.

conceſſerat, qui magnas in eius diœceſi opes Mediolanenſium auctoritate vrbi illi imminentium nactus erat. Anaſtaſius pontifex neque laceſſens Romanos, neque laceſſitus ab eis per annum,& menſes ferme quinque pacate Lateranum obtinuit. inde IIII. Nonas Decembris moriens ſepulturam in eo obtinuit. In eius locum ſuffectus eſt Nicolaus,domo Anglicus, canonicus primùm regularis apud S.Rufum Valentiæ, deinde epiſcopus Albanus ab Eugenio pontifice cooptatus.is Hadriani quarti nomen aſſumpſit. Hadriani eadem cum Romanis gratia,atque Eugenij,fuit. Itaque,cum Arnoldus hæreticus, qui pulſo Eugenio in vrbem reuerterat, adhuc præſentia ſua ciuitatem polluеret, rogatus à clero, vt in Lateranum ad conſecrationem accipiendam accederet, non ante id ſe facturum dixit,quàm vrbe Arnoldus eiectus eſſet. Tentatus etiam à populo, vt Senatoribus vrbis adminiſtrationem remitteret,diſerte id ſe facturum negauit.Quod iniquo animo populus paſſus Vidonem cardinalem S. Pudentianæ ad eum ſe cõferentem inuaſit,ac vulneribus multis nouo impietatis, ac furoris exẽplo affecit. Ea de cauſſa Hadrianus ſacris populo interdictis vrbe abiit,atque Vrbeuetum cum aula cardinaliũ com
1155. migrauit. Fridericus autem cum in iis locis, quæ vaſtauerat, hiemaſſet, vere appetente Vercellas,ac Taurinum terroris incutiendi cauſſa contendit. atque inde vadato Pado in Papienſem agrum reuertit, & Papienſibus, ac Nouarienſibus adiutoribus Galiatum, & Trecatum inuaſit,eaque occupata deleuit. Ibi cum Cairenſes,atque Haſtenſes impe rata marchionis,vt iuſſi erant,facere detrectaſſent, hoſtes proſcripti, atque vtriſque arma illata. Cairenſes relictis munitionibus viribus ſuis diffiſi in vicinos montes ſe rettulere. Fridericus magna Cairæ commeatuum copia inuenta ibi per aliquot dies manſit, ac turres, quæ non paucæ ibidem fuere, deiecit, oppidumque ſuccendit. Inde Haſtam progreſſus vacuam non opibus, ſed incolis vrbem nactus paucos ibi dies moratus direptioni,incendioque permiſit. ac ſeditiones,quæ multæ in caſtris exarſerant,ex prudentum auctoritate compeſcuit,lege ſanciens,ne quis in caſtris violandi hominis cauſſa gladium ferret: ſi tuliſſet, manu, aut capite plecteretur. Inde arma ad Derthonam vrbem tranſlata,quæ pariter edictis regis neglectis Mediolanẽſium amicitiam ſequebatur. Cũ ab Haſta in marchiã Buſchæ progreſſus eſſet, aliquot è ſuis ad ſitum regionis explorandum præmiſit. ij traiecto Tanaro non longe ab vrbe ſuper amne caſtra locarunt. poſt diem tertium ipſe inſecutus ad flumen acceſſit. primoque aduentu ſuburbia muris,turribuſque firmata expugnauit.cũ trepidi ciues in arcem per noctem ægre ſe recepiſſent. Derthon eſt ad crepidinem Apennini locata campos Papienſes quaſi è ſpecula proſpiciens. mons teres præruptis lateribus. ipſa turribus tum altiſſimis erat ornata. Suburbiis captis rex vrbem ſibi obſidendam exiſtimauit,cum ſuis viribus ſatis,tum Mediolanenſium opibus, & Opizonis marchionis Malæ ſpinæ munitã. obſidio cœpta eſt Idibus Februariis. Incluſis in arcem ciuibus Fridericus montem ipſum ex omni parte,ne pateret inde exitus,cingit,ipſo ab Occidente,Henrico Duce Saxoniæ in ſuburbio à meridie,Papienſibus in campis ad Orientem, & Septentrionem caſtra habentibus, ac varij generis machinis adhibitis, qua parte muri infirmiores videbantur, oppugnat. Nihilo ſecius Derthonenſes crebras ex vrbe excurſiones faciebant, ac leuibus miſcendis prælliis virtutem,fidemque patriæ enixe præſtabant. neque id ſine ſummo vtriuſque partis detrimento. ex Germanis duo ſummæ nobilitatis adoleſcentes Cadolus ex Baioaria, & Ioannes ex Saxonia pluribus aliis vulneratis deſiderati. Ex Derthonenſibus præter alios, quos occiſos, aut ſauciatos occultabant, nonnulli viui comprehenſi ligni ſupplicio ſunt affecti.Quadam etiam die lapis impetu baliſtæ,quam manganũ vocabant,propulſus fruſtis ex parietũ percuſſione contractis vno ictu tres milites armatos proſtrauit inter principes ciuitatis,qui prope baſilicam de ſumma rerum capiebant conſilium,ſtantes.Quia vero Papienſium caſtra cæteris erant infeſtiora,Papienſibus Gulielmus marchio, & alij ex Italia principes iuſſu Friderici ſeſe iunxerant, atque vnà cum eis omni cura fontem quendam aſſeruabant, cuius Derthonenſes vſu carere vix poterant. vnde neceſſitate adacti aſſidua, ac prope quotidiana aquandi cauſſa prælia committebant. Nam amniculus,qui ſuburbium interluebat,partim tectorum ruina aliò erat auerſus,partim à Germanis ita cuſtodiebatur,vt ne feculentus quidem vlli eſſe vſui poſſet. Fridericus demũ, vt exitum rei imponeret,nam Romam ad coronam accipiendam ſpectabat,turres machinis quatere inſtituit, & ad turrim Rubeam omnium altiſſimam cuniculos egit. quæ

turris

turris fossa obducta eius partis munimento erat obiecta, cum vrbs à cæteris partibus altissimis vndique rupibus esset munita. verum fraude hostium cognita Derthonenses alium & ipsi iuxta fundamentum turris cuniculum egerunt, atque ita hostium cõsilio, & audaciæ occurrerunt. Post hæc Fridericus, cum fontem cadaueribus hominum, ac pecudum putrescentibus iniectis corrupissẽt, ac ne ita quidem eos auertere potuissẽt, faculas ardentes sulphureas, & piceas intulit, atque amarore aquis illato prorsus ad potum inutiles reddidit. Non prætereundum stratoris cuiusdam insigne facinus. is, vt reliquos ad simile petendum decus accenderet, gladio, clypeo & parua securi sumpta, aggerem, qui Rubeæ turri præiacebat, conscendit, ac via, qua pedem figeret, securi facta in montem euasit, atque inde vsque ad semirutam turrim processit, nullis lapidum, telorumq; ictibus territus. ibique viriliter pugnando militem etiam armatum ad terram deiecit, atque inter tot pericula inuiolatus reuertit ad suos. Cuius facti admiratione Fridericus affectus hominem ad se vocari, ac militari cingulo donatum equitem esse iussit, verum ille se plebeium esse, atque in eo ordine manere malle respondit. quamobrem liberaliter donatus ad contubernium suum est remissus. Interea omnibus famis, sitisq; incommodis oppidani afflictabantur. Fridericus solemni Resurrectionis appetente à Cœna Domini per quattuor dies sibi ab oppugnatione cessandum existimauit. itaque tacitis quasi induciis datis cum omnia conticescerent, die Parasceues clerici, & monachi insignibus suis velati cum crucibus, thuribulis, cæterisq; Christiani ritus ornamentis vrbe exierunt, atque iter regis ad tabernaculum direxerunt. Id vbi Fridericus prospexit, episcopos, alios q; obuiam misit, quid illi peterent, percontatum. Illi primùm afflictam suam conditionem exposuerunt, quòd ne Deo quidem inseruire vacuo ab assiduis instantiũ periculorum curis animo possent, seque ab eiusmodi belli contagione separarunt, quòd omnium consiliorum expertes essent, quæ consules cum primoribus ciuitatis inirent, ac supplices, & lachrimantes finem diuturnis incommodis implorarunt. Quibus rebus cognitis Fridericus eos redire in vrbem iussit, ac post quattriduum oppugnationem redintegrauit, quam per aliquot dies Derthonenses eluserunt nouę ope machinæ per dies induciarum constructæ. Postremo omnibus malis defessi, atque ad summam inopiam cibariorum adducti Idibus Aprilis se dediderunt. Fridericus ingressus vrbem primùm direptione, deinde incendio peruastauit. Inde in castra reuersus misso in agrum Brixianum milite Sonicæ castrum incendit, & amicis Cremonensibus honoris loco ius pecuniæ signandæ concessit. His cognitis Genuenses sibi timentes vrbem suam munire cœperunt, verum statim à Friderico omni liberati timore sunt. Hæc agentem Papienses adierunt, eumque ad vrbem suam Derthonensi triumpho cohonestandã rogarunt. æquum enim esse, vt & rex tam nobili parta victoria meritum triumphum ageret, & vrbs ipsius quondam regni sedes hunc ab rege suo honorem acciperet. Fecit haud grauate Fridericus, vt quorum caussa bellum susceperat, apud eos gratulationem victoriæ celebraret. Itaque motis castris Papiam venit XVIII. Kalend. Maij ingredientem vrbem cum exercitu ad decorum superbumq; gradum instructo lætus excepit non vniuersus solum populus, sed etiam episcopus, & clerus cum crucibus sacris in vestibus occurrentes. Inde faustis clamoribus vulgo rex, ac dominus salutatus, atque in ædem S. Michaelis, ad quam olim regia fuerat Longobardorum, deductus coronam capite, manu sceptrum honoris caussa gestauit, gratiasque Deo de tanta victoria egit. Triduo inde magna ciuitatis lætitia, effusaque in omnem magnificentiam impensa cõsumpto Papia digressus Placentiam adiit. A Placentinis non receptus vrbem XIIII. Kal. Maij circumsedit. cæterum Mediolanensibus auxilio accurrentibus longam, ac difficilem fore expugnationem ratus statim incœptum omisit, ac Lombardia relicta repente Romam ad coronam accipiendam iter intendit. III. Nonas Maij castra in ripa Tari metatus. inde Regium, ac Mutinam præteruectus festum Pentecostes in agro Bononiensium egit, & Bononiensibus, vt Medicinam reficerent, imperauit. Tum superato Apennino peragrauit Etruriam. Ibi Pisanos aduersus Gulielmum Siciliæ regem classem parare iussit, & Anselmo Hamelburgensi episcopo à Græca legatione reuerso Rauennatem Ecclesiam post mortem Moysis suffragiis cleri, populique vnà cum ipso exarchatu attribuit. vnde ipse se seruum seruorum Dei, Rauennatis Ecclesiæ archiepiscopum, & eiusdem ciuitatis exarchum inscribẽre consueuit. ac demum libertate Clusinis data Viterbium

adiit. Eodem vero Hadrianus quoque pontifex ex Vrbeueto acceſſit. atque ei aduenienti Fridericus obuiam progreſſus ſtrepam de equo deſcendentis ſuſtinuit, manuq; intentorium introduxit. Ibi iuſſu regis, & principum Bambergenſis epiſcopus ita locutus eſt. *Gratias Deo ſummas agimus, beatiſſime pater, qui noſtri nos compotes voti fecit, in eum locum adducens, in quo ſanctiſſimo tuo conſpectu perfrueremur, cuius ſummam iampridem cupiditate flagramus. Notum ergo tibi ſit, quemadmodum hæc ex finibus terrarum pro regni honore collecta eccleſia principem hunc ſuum ad tuam beatitudinem prouehendum ad culmẽ Imperialis honoris adduxit, virum nobilitate, prudentia, fortitudine victoriaq; præſtantem, rectæ fidei obſeruatorẽ, pacis cultorem, in primiſq; S. R. E. ſtudioſum, quam ipſe amplexatur vt matrem. cuius rei certo eſſe argumento poteſt humanitas modo erga te adhibita, cum te venientem lætus ſuſceperit, & ſolemne officiũ ad pedem inclinatus præſtiterit. Quare petimus, vt & tu, quæ tua ſunt, peragas, id eſt ipſum Imperatoria, quæ deſideratur, corona exornes.* Quæ cum dixiſſet, Hadrianus iuſtam petitionem eorum eſſe, ac ſe, quod peterent, benigne conceſſurum eſſe, vel ipſius, cuius peterent, cauſſa reſpondit. vnum illud modò poſtulauit, vt Fridericus opem ſibi ad retinendam ſuam aduerſus inſoleſcentes Romanos dignitatem afferret. Quod cum Fridericus promiſiſſet, ipſe cum eo Romam verſus deceſſit. Ita ex agro Viterbienſi profecti Sutrium acceſſerunt. quo relicto legatos Romanorum obuios habuerunt, quos illi inſolentia plus iuſto euecti ad tentandum Friderici animum miſerant cum abſurdis mandatis, vel ſtolidæ potius ſuperbiæ plenis. Qui, cum in conſpectum eius veniſſent, copia dicendi facta ita exorſi ſunt. *Senatus, populuſq; Romanus, rex optime felicem hunc tibi aduentum gratulatur, ſeque coronam Imperij tibi traditurum pollicetur. ſi pacem præſtiturus, & iura ſua conſeruaturus accedis. Cæterum poſtulat à te duo: vnum quidem, vt iniuſtum à ſe clericorum dominatum depellas, ac ciuitatem in antiquam reipub. formam reſtituas. neque enim te fugit, quanta fuerit quondam huius vrbis maieſtas, cum ſenatorio, atque equeſtri ordine vigente, ipſa per conſules, prætores, ac tribunos plebis gubernabatur. Quod eò te ſtudioſius facere oportere exiſtimat, quò plus ab ea, quàm quiſquam alius, accepiſti. cum tranſalpinus homo ad regnum Italiæ, Imperijq; Romani culmen euectus ſis. Alterum vero, vt ad ſeruandas antiquas conſuetudines magiſtratibus ſuis, à quibus tibi mox in Capitolio acclamabitur, vſque ad quinque millia librarum argenti dilargiaris, iniuriaſque à republica vſque ad effuſionem ſanguinis arceas, & hæc priuilegiis munias, tuaque manu corrobores.* Ad quæ Fridericus abſurdis poſtulatis eorum non minimum perturbatus ita reſpondit, vt magnifica illorum de vetere rep. oratione irrita dixerit, floruiſſe quondam in eis illam, quam ipſi tantopere verbis efferrent, virtutis, & reipublicæ indolem, nunc vero ita exaruiſſe, vt ne veſtigia quidem vlla prorſus extarent, à Carolo primùm, deinde ab Othone labefactatam. qua vero ipſi glorientur, reipub. diſciplinam, iampridem ad Germanos cum Imperio eſſe tranſlatam. nam apud ſe conſules, apud ſe ſenatum, apud ſe equites eſſe, procerum Germanorum conſilio rempublicam regi, iuuenum Germanorum robore eam defendi. Falli porro eos, qui ſe Imperium à Romanis accepiſſe dicerent, non enim Romanorum beneficio datum, ſed Caroli, & Othonis armis eſſe quæſitum, quos conſtaret à Romanis in Italiam fuiſſe non voluntate, ſed neceſſitate vocatos, vt aduerſus Deſiderium, & Berengarium, à quibus grauius premebantur, libertatem, ſalutemque defenderent. De iure autem, quod poſcerent, haud æquum eſſe, populum leges principi ſuo præſcribere, neque eum de aliquibus ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſint, admonere. exigere vero aliquid ab eo tanquam à captiuo audere, id vero non ſolum indignum, ſed etiam intolerandum eſſe. Quamobrem ſe omnia iniuſte poſtulantibus iure optimo denegare. Quibus dictis quidam ex aſtantibus legatos rogauit, nunquid aliud dicere vellent. quibus illi, ſe hæc, quę audiſſent, ante domum renunciaturos, deinde cum nouis mandatis reuerſuros. Helmoldus autem auctor eſt, reſpondiſſe eos, niſi morem ſenatui gereret, ad vrbem adeunti clauſtra portarum obiectum iri. Fridericus iniqua Romanorum ex verbis legatorũ voluntate concepta rationem adeundæ vrbis cum Hadriano communicauit, atque ex eius auctoritate ad cauendas eorum inſidias proxima nocte mille equites armatos Octauiano Cardinale duce præmiſit. qui mandatis vrbis cuſtodibus editis ſummo mane Romanis inſcientibus intromiſſi vrbem Leoninam equitibus pontificis adiuuantibus occuparunt, ac Vaticanam baſilicam tenuerunt, & pontem Ælium ad infeſtas Romanorum coercendas irruptiones valido præſidio confirmarunt. Poſtridie vero ante lucem Hadrianus

drianus Friderico post se relicto præcessit in vrbem. is dies sabbati sexto Kalend. Iulij fuit. Inde Fridericus cum exercitu subsequutus in pratis Neronianis castra posuit. atque armato milite decore incedente stipatus ex compositio porta Aurea vrbem Leoninam iniuit, atque ad basilicam progressus Hadrianum sedentem pro gradibus adorauit. postremo ab eo ad Confessionem S. Petri deductus secundum rem diuinã solemni pompa inunctus, & coronatus est, omnibus, qui aderant, faustis acclamationibus, præconiisque fauentibus. Quibus rebus rite actis coronam gerens, atque equum phaleratum insidens cæteris pedestribus per eandem, quam iniuerat, portam in castra, Hadriano in ædibus Vaticani relicto, reuertitur. Eodem die Anselmus nouus Rauennas archiepiscopus pallium pontificia manu accepit. Dum hæc aguntur, populus Romanus cum senatu in Capitolium venerat, vt reip. prout vsus postularet, consuleret. Verum vbi audiuit, Fridericum sine auctoritate, atque præsentia sua à pontifice coronatum, prope in furorem adductus magno impetu Tiberim traiecit, atque ad ædem S. Petri progressus paucos stratores, qui ibi remanserant, interfecit, & cardinales aliquot spoliauit. Vrbano tumultu in castris audito Fridericus pontificem, & cardinales armis à Romanis oppressos suspicans, militem, qui corpora curare, atque ex æstu se recreare parabat, subito armari iussit. eoque aduersus Romanos adducto prælium duplex iniuit, vnum prope arcem cum Romanis, alterum iuxta piscinam cum Transtyberinis. Vbi per aliquot horas incerto euentu pugnatum est, Romani cum vim Germanorum sustinere non possent, terga verterunt. prælium à decima diei hora cœptum nox ipsa diremit. cæsi aut in Tiberim mersi ex Romanis prope mille, capti ferme ducenti, vulnerati innumeri, reliqui fusi, ac fugati in vrbem se receperunt. Fridericus victor cum suis in castra rediit, ac quieti se cum exercitu tradidit. postridie Romanis commeatus copiam denegantibus cum Hadriano ad montem Soracte processit, atque in campis viriditate conspicuis fessum militem cibo, & quiete refecit. atque ibi festum diem apostoli Petri celebrauit, & Hadriano rem diuinam faciente coronam honoris caussa gestauit. Inde motis castris inter Tusculum, vrbemque premendorum Romanorum caussa consedit. Grauiore inde æstate ex aeris intemperie facta Germanus exercitus Romani cœli insuetus morbis tentari tristioribus cœpit. Quorum vim cum sustinere Fridericus se posse diffideret, relicto in suburbanis oppidis pontifice ad montes Tiburtinos recessit, & valetudinem salubritate aeris, & medicamentorum opportunitate tueri contendit, atque interim nuncios, qui *fodrum* à vicinis ciuitatibus exigerent, misit. Cæteris in officio manentibus Spoletani cõtumaces inuenti. qui cum paullò ante Guidonem Guerram Comitem legatum Friderici ex Apulia redeuntem cepissent, neque à Friderico iussi dimittere voluissent, veteri sceleri nouum adiecerunt, quòd & regem tributi debiti parte fraudarunt, & nummos adulterinos soluerunt. Itaque iratus Fridericus exercitum ad eos promouit, atque oppidum oppugnare instituit. Spoletani adeo virtute sua confisi sunt, vt non solum è muris, ac turribus, nam prope centum habebant, telis, missilibusque hostem arcuerint, sed etiam ex portis egressi castra ipsa inuaserint. Quod vbi Fridericus vidit, rei indignitate permotus cum vniuerso exercitu in eos incurrit, ac superatis vallis ad vrbem insequutus apertis portis vnà cum fugientibus introrupit. Vrbs direptioni permissa, antequàm præda vlla exportari posset, illato temere igne magna ex parte absumpta. ciues seminudi in vicinum montem incolumitatis caussa se receperunt. summa inde vrbs, vbi basilica est, arduo licet ascensu non sine summo Friderici labore, atque periculo adita. Postero die ex Spoletano solo propter recentem combustionem cadauerum pestilenti ad vicina loca recessit, ibique per biduum mansit, donec præda ex igne seruata tota Spoleto esset euecta. Inde ad maritima loca profectus castra in agro Anconitano locauit. Ibi sæuiente canicula, ac militibus plerisque morbo affectis, multisque etiam superioribus præliis vulneratis, non sine maximo dolore Italia abire decreuit. nam Apuliam inire, atque exules restituere, paullò ante ab Hadriano quoque rogatus, studebat. Ita Ancone Senogalliam, ac Pisaurum, ac demum Flaminia via Bononiam venit, vbi ad Rhenum castra fecit. Inde traiecto ad D. Benedicti monasterium Pado initio mensis Septembris in agrum Veronensem processit. Moris erat veteris, vt Imperatori in Italiam traiicienti, aut ex Italia abeunti Veronenses põtem in Athesi, quo commodius, ac facilius traduceret exercitum, compararent. Tanto vero tum odio aduersus

Fridericum ardebant, quem de iure suo nihil concessurum esse cernebant, vt non solum fraudem in ponte construendo commiserint, quo ipsum cum exercitu perderent, sed, vbi dolus non successit, insidias eidem nõnulli in faucibus Alpium coacta militum manu paratint. Quibus ille euitatis, ac fontibus seuero supplicio affectis in Germaniam euasit incolumis. Ad Idus inde Octobris, cum Ratisponæ conuentum ageret, episcopus Veronensis eum conuenit, atque ipsius nomine ciuitatis rogauit, vt Veronenses in gratiam reciperet: nam scelus illud paucorum hominum fuisse, ac ciuitatem ipsam omni crimine prorsus vacare. Qua re audita ille pecunia, & sacramento accepto ignouit. Eodem anno bellum atrox in Apulia gestum est. Gulielmus Rex Siciliæ consecrationes episcorum suorum Hadriano pontifici, vt Sigebertus inquit, eripiens ab eo piorum com munione depulsus Anscottino cancellario suo præcepit, vt Beneuẽtum, quod erat pontificis, obsideret. Per eosdem dies fama increbuit, ipsum Gulielmum siue mortem oppetiisse, siue plane sensuum impotem euasisse. Itaque Hadrianus vindicandæ iniuriæ cupidus principes Apuliæ aduersus eum exciuit, Robertum Comitem Bassæuillæ, Robertum Surrentinum, Principem Capuanum, Andream Comitem Rupiscaninæ, cæteroſque, quos ille, paterve eius, vt suspectæ fidei expulerant, eosq; ad repetendas se auctore, atque adiutore possessiones suas hortatus est. Quin etiam Manuelem, & Fridericum Imperatores ad sociandā aduersus eum arma pellexit. Quo factum est, vt breui tota Calabria, atque Apulia bello, ac tumultu grauissimo conflagrarit. Nam Brundusium opera Manuelis, qui pecuniam, ac Græcos duces, militésq; summisit, est captum. & Tarentum, ac Barium, totaque maritima vsque ad regni limites ora à Roberto Comite occupata. & Campania vsque Salernum, Neapolim, & S. Germanum Principem Robertum accepit. Quo minus Fridericus accurrere posset, sæuiens in castris eius, vt diximus, pestilentia impediuit. Per eosdem dies Fulcherus patriarcha Hierosolymitanus in Italiam venit, vt litem ad Hadrianum deferret, quam cum Raymundo secundo domus Hospitalis magistro contraxerat, quòd se à suo iure subduxerat. Is cum interiora Apuliæ loca armis obsessa videret, oram maritimam legens Anconem processit, cumque Fridericum, quem conuenire auebat, iam Pisaurum transgressum inuenisset, iter ad Hadrianum intendit. & cum eundem Narnia Ferentinum profectum offendisset, eo se cõtulit. nactusque colloquij facultatem, nihil tamen æqui ab eo, aut a cardinalibus impetrauit. Hadrianus inde Cassinum, & Sanctum Germanum progressus multos Ducatus proceres se ipsum expectantes inuenit, quos omnes sacramento se fidem præstituros obstrinxit. Cassino vero Beneuentum cum accessisset, reliquos in sua iurare verba iussit, atque inde Roberto, & Andreæ animos, viréque ad reliqua perficienda suppeditauit. Mediolanenses quantum Friderici in Italiam aduentus exterruit, tantum discessio confirmauit. Itaq; illo profecto ingentem armorum apparatum fecerunt, ac primùm Derthonenses, quorum sua causa euersum oppidũ erat, sibi subleuandos, deinde Papienses, & Laudenses, qui Fridericum in se accenderant, opprimendos decreuerunt. Cæ-

1156. terum Derthonem vrbem cum sibi enixo studio reficiendam suscepissent, postero anno mense Maio equites, peditesque primùm Ticinenſis, & Vercellenſis tribus, deinde Romanæ, & Orientalis eò miserunt. ac singuli certatim pecunia, & manu moliendo operi incubuerũt. & cum hoc opus Gulielmus marchio Montisferrati legatus à Friderico relictus adhibitis Papiensibus impedire contenderet, varia non præliorum solum, sed etiam obsidionum incommoda vnius eius rei perficiendæ, id est officij, fideique sociis præstandæ causa sustinuerunt. Qua re ad exitum perducta collecta valida manu Marchionis ditionem hostiliter inierunt, atque agros eius omnes fœde vastarũt. Inde domum redeuntes Ceredanum castrum expugnarunt, quod à Papiensibus tenebatur, & Sozanum, ac reliqua eius regionis loca iuris sui fecerunt. Mox autem arridente cœptis fortuna assumptis Brixianorum auxiliis aduersus Papienses conuersi sunt. ac Kalendis Iuliis ponte iuxta Abiatum, quem Fridericus interściderat, instaurato, Ticinoque traiecto Casiolum duce Vidone, Comite Blanderatensi, venere. Quibus vt se obiicerent, Papienses contractis repente Marchionis, aliorumque Cæsarianorum auxiliis Viglebanum iniere. Ea re Mediolanenses sublatis castris IIII. Nonas eò progressi prælium tanto studio commisere, vt Marchionem in fugam compulerint, Papiensium plurimos captiuos fecerint, atq; oppidũ in ditionem adduxerint. Viglebanũ deletum.

captiui

captiui Mediolanum custodiendi traducti. Inde venisse tempus euertendę, aut certe in seruitem adducendæ Papiæ rati per mensem Octobrem ad eam cum exercitu vniuerso procedunt. ac Laumello restituto agrum longe, lateque diripiunt, ac demum castris ad vrbem locatis omnem oppugnationis apparatum expromunt. Papienses cum se satis virium ad tanti belli molem sustinendam non habere sentirent, præsertim vero qui sociorum auxiliis destituti, & proxima clade debilitati essent, oppugnatione non expectata vltro se dediderunt. Multis vt diueretur vrbs inimica, censentibus, visum est satis, vt eadem, qua Laudenses, & Comenses, conditione relinqueretur. Itaque pax in has leges est data, vt muros vrbis Mediolanum vergentes deiicerent, prętorem sorte à Mediolanensibus datum reciperent, Consilium separatum à Consilio Mediolani non haberent, inter pagos Mediolani referrentur, obsides ex nobilitate centum, ex plebe ducentos darent. Quibus rebus administratis inde ira aduersus Laudenses conuersa. quos siue sua, siue Papiensium caussa ad Fridericum hæc omnia detulisse, eumq; ad auxilium in Italiam acciuisse, compererant. Igitur consilio habito sanxerunt, ne Laudensibus rerum suarum aliquid aut vendere, aut quoquo pacto alienare, ne ve inde iniussu Mediolanensium migrare liceret. Consulesque Nouembri mense Laudem profecti tributum ciuitati grauissimum imperarunt. quique pendere recusarunt, bonis, & patria euerterunt, atque in hostium numerum rettulerunt. Denique, vt speciosam aliquam perdendæ vrbis caussam inuenirent, solemne à singulis poposcere sacramentum, fore, vt hæc in perpetuum obseruarent. Quibus illi re deliberata dixerunt, facturos se omnia, quæ imperarētur, verum, ne quid tale iurarent, fide Imperatori obligata se impediri. &, cum æqui nihil impetrassent, episcopum, & consules, ac principes ciuitatis Mediolanum ad eam rem deprecandam miserunt. Hi profecti ad archiepiscopi, Consulum, aliorumq; qui aderant principum ciuitatis pedes procubuerūt. eosque infimis omnibus precibus, ne se ad violandam fidem Imperatori datam adigerent, obsecrarunt. Quod cum obtinere non potuissent, ad legatos pontificis, qui forte aderant, Ardicionem, & Othonem cardinales conuersi, precibus eos, vt caussam suam susciperent, fatigarunt. Mediolanenses legatorum auctoritati, dum apud se fuerunt, obtemperarunt. verum profectis illis 1111. Nonas Nouembris, quo die mortuis publice parentatur, ex Consilij sententia omnibus, qui vsque ad diem Epiphaniæ imperatum sacramentum nō susceperissent, exilium indixerunt. Eodem anno Cremonenses aduersus Cremenses profecti late agrum eorum vastarunt, ac mense Maio congressi superarunt, ac plerosque eorum ceperunt. Brixiani vero Bergomatium populationibus prouocati in eorum fines irrupere, atque eos collatis signis ad Palusćum vexillo erepto mense Iulio cecidere. Mutinenses, cum iterum Bononiensis belli fortunam tentare in animo haberent, Gerardi Rangoni prætoris sui auctoritatem sequuti sententia destiterunt, ac fœdus cum Bononiensibus percusserunt, iurantes, se Nonantulanis, si fide decessissent, aduersus Bononienses auxilio non futuros, ac Bononienses sacramento obligantes, se Nonantulanos ad arma non concituros. Cæterum Gerardus hic, qui pòst etiam Friderici per agrum Mutinensem legatus fuisse dicitur, nobilem Rangonorum familiam Mutinæ prodidit, quæ in hunc vsque diem principem ibi dignitatis locum, atq; auctoritatis obtinuit. Capitanei Baisii, & Friniani iurarunt, se seruaturos Mutinenses saluis sacramētis eorum, qui fidem suam Velfoni Duci obligassent, si Comitis Mathildis patrimonium recepisset, & eorum, qui se Bononiensibus, & Regiensibus obstrinxissent. Eodem anno Gulielmus rex Siciliæ pacem ab Hadriano pontifice postulauit, spondens, si se beneficiarium Ecclesiæ confirmaret, se cumulate ei satisfacturum, ac Romanorum aduersus eum cōtumaciam compressurum. qua ab Hadriano conditione ex cardinalium auctoritate repudiata, haud ita multo post cum ingentibus copiis in Apuliam transiit. ac Grecos prælio victos Brundusio deturbauit. & Barium in potestatem adductum plane euertit. ac terrore omnibus iniecto, vt populi, qui defecerant, ad se redirent, effecit. Beneuento inde obsesso Hadrianum in tantas difficultates adduxit, vt de pace componenda cogitarit. Itaq; simulata profectione præmissis in terram Marsorum, ipsis qui à pace abhorrebant, Cardinalibus, ad ædem S. Martini exiit, atque ibi Gulielmum ad pedes procidentem in gratiā recepit, & ligium de more homagium facientem regem Siciliæ, Ducem Apuliæ, & Calabriæ, ac principem Capuæ comprobauit. Robertus, & Andreas Comites hoc cognito

rebus suis desperatis ad Fridericum se contulerunt. Princeps Capuanus, dum fugiens amnem Garilianum transibat, à vectoribus captus, & Gulielmo traditus, pòst in carcere in Sicilia periit. Gulielmus rebus Apuliæ cõpositis in Siciliam lætus reuertit. Hadrianus autem Roma vitata sese Vrbeuetum recepit. Fridericus rebus Germaniæ constituendis intentus Vormaciæ per dies Natalicios conuentum egerat, & post Pentecosten Herbipoli. Ibi nuptias cum Beatrice Rinaldi Comitis Burgundiæ filia celebrauit, ac Burgundiam ab ea nomine dotis accepit. cumque audisset, Apuliam à Græcis fuisse occupatam, tamen Græcis multo infensior, expeditionem Apulam intra annum suscipiendam iurauit. Mense inde Iulio, cum in castro Norico versaretur, de Græcis à Gulielmo rege Apulia pulsis edoctus Apulam expeditionem remisit, & pro ea Mediolanensem iurauit, nimirum ob ea, quæ se profecto ab iis gesta erant, vehementer incensus. eam-
1157. que à præterita Pentecoste ad annum indixit. Proximo anno Mediolanenses, vbi dies Epiphaniæ venit, Laudensibus iurare detrectantibus vrbe excedere imperarunt. bona Mediolanum asportarunt, arbores in agris, vitesque, atque ædificia nulla reliquerunt. ac demum vrbis mœnia diruerunt, pinnis, quæ ex vno lapide erant, ad prima agri Mediolanensis castra ad perenne rei monumentum translatis. Laudenses vix cum singulis vestimentis patrio solo relicto Piceleonem Cremonensium castrum ad Abduam situm se contulere. Qui autem morbo impliciti, aut alio consilio vsi in vrbe remanserunt, in carcerem omnes conjecti sunt. Hadrianus Vrbeueti agens regiam ibi pontificiam condidit: equestrem manum vrbis præsidio instituit. ciuitati clauium insignia dedit. multasque circum in castris Ecclesiasticis munitiones erexit. in primisque Radicofanum in monte muniuit. Fridericus hoc anno Mediolanensi expeditione dimissa Augusto mense aduersus Polonos mouit. vnde re bene gesta reuersus conuentum primum apud Herbipolim, deinde Visontione in Burgundia egit. atque ibi legatos Hadriani audiuit. Ea legatio maximos in Ecclesia motus, nisi subito sedati essent, excitatura fuit noua illata de iure pontificiæ, Imperatoriæque dignitatis inter Hadrianum, & Fridericum controuersia. Ea vero res hoc principium, atque exitum habuit. Lundonensem archiepiscopum Roma redeuntem latrones quidam in Germania ceperant, atque in custodiam dederant, Friderico super tanta re, contra quàm decuit, conniuente. Hac re comperta Hadrianus agi dignitatem Ecclesiæ ratus Rolandum, & Bernardum cardinales legatos ad eum, cum Visontione in Burgundia moraretur, misit cum his litteris. *Dolemus vehementer, quòd Lundonensem archiepiscopum, dum à sede Apostolica se reciperet, à latronibus in Germania captum non solum non vltus sis, vt oportuit, sed etiam vsque ad hanc diem in custodia haberi permiseris. neque vero caussam huius negligentiæ perspicere possumus, cum nobis conscij simus, nulla nos ratione tuæ magnitudinem gloriæ offendisse, & te vt charissimum filium, & principem Christianum omni semper complexi studio simus. Neque enim, credo, oblitus es, quàm hilariter superiore anno te susceperimus, quantum tibi honorem tribuerimus, & quãto studio Imperialis coronæ insigne tibi cõtulerimus. cuius nos facti non pœnitet. sed si maiora tibi beneficia dedissemus, considerantes, quantis Ecclesiam commodis, & ornamentis possis afficere, magnopere gauderemus. cum igitur huius immutatæ voluntatis obscura nobis caussa sit, idque peruersorum hominũ subornatione factum suspicemur, propterea duos ex primoribus cardinales, Bernardum, & Rolandum hominis singulari prudentia, acvitæ honestate ornatos legatos de latere nostro ad te mittimus, qui tecum nomine nostro agent de omnibus, quæ ad Christianam remp. pertinent: quos te vt comiter, & benigne accipias, obtestamur.* His litteris lectis Fridericus, & principes mirũ in modũ cum cæteris rebus offensi sunt, tum quòd scriptum in iis erat, pontificem *beneficij* loco Friderico insigne regium contulisse. Itaque veriti, ne id significaret, quod quidã etiam dictitabant, reges Germaniæ Imperium pontificum Romanorum *beneficio* obtinere (siquidẽ idem etiam sub Lothario pictura Lateranẽsi, ac versibus, de quibus ante diximus, haud ambigue erat expressum) dolorem suum continere non potuerunt, atque Imperium haudquaquam pontificis *beneficium* esse dixerunt. Quibus vnus ex legatis Rolandus, Cuius ergo tandem erit, si pontificis non erit? cum intulisset, Othonem Comitem Palatij astantem adeo ira incendit, vt stricto eum gladio appetierit, ac mortẽ ira feruidus intentarit. Tum Fridericus compresso tumultu legatos re infecta dimisit, ac recto itinere propere ad vrbem redire nulla mora in Germania tracta præcepit, ac legationem pontificis dimissis per omnem Germaniam litteris significauit, adiiciẽs, se soli Deo, & principibus

Impe-

Imperium acceptum referre. proinde eos orare, ne tanti Imperij maiestatem à maiorib. eorum ingenti cum nominis sui gloria partam imminui sua negligentia paterentur. Sequenti anno Hadrianus reuersis ex Germania legatis cum & Friderici responsum, & legatorum periculum cognouisset, rei nouitate permotus ad episcopos Germaniæ scripsit, vt Fridericum ad officium redigerent, & Othonem à quo legati male accepti fuerãt, ad satisfactionem adducerent. Episcopi pontificiæ auctoritati paruere, ac Fridericum allocuti tale ab eo responsum tulere. *Ego reuerendi patres pontifici Romano libenter obedientiã præsto. Imperij coronam Deo primum, deinde Moguntino archiepiscopo, reliquisq; pro dignitate eorum Germaniæ proceribus debeo, regalem vnctionem Colonienſi antistiti, Imperialem pontifici acceptam refero. Cardinales à pontifice missos non Germaniæ finibus excedere iussi, sed cum litteras in detrimentum Imperij attulisse à pontifice comperissem, vlterius progredi non permisi. olim Imperiũ ecclesiam extulit, nunc Ecclesia deprimit Imperium cœptum est à pictura, inde ventum est ad scripturam, nunc scripturæ auctoritas comparatur. non patiar, imò ante coronam deponam, quàm de Imperij auctoritate detrahi vlla ratione permittam. pictura deleatur, scriptura reuocetur, ne inter regnum, & sacerdotium æterna simultatum monumenta supersint. tum nemo erit, qui meum erga ecclesiam Romanam desiderare possit officium.* Absentem Comitem Palatinum illi nacti conuenire non potuerunt. Hæc igitur omnia episcopi ad pontificem detulerunt, simulq; vt communis concordiæ causſa mitiori legatione iram Friderici permulceret, admonuerunt. Fridericus interim vehementius aduersus Mediolanenſes incensus expeditionem Italicam maturauit. ac Mediolanenſes internecino persequi bello constituit. Itaque ex Saxonia, vbi Domini Natalicia celebrarat, Ratisponam, atque inde Augustam cum venisset, Rinaldum Cancellarium, & Othonem Palatinum in Italiam ad sacramenta ciuitatum de more exigenda præmisit. atque ipse super Lycum flumen consedit. Rinaldus, & Otho castrum in Alpium Veronensium faucibus occuparunt, ac transitum exercitui subsequenti patefecerunt, ac Veronam profecti singularum ciuitatum episcopos, & magistratus ad se adeuntes sacramentum apud se dicere imperarunt. Sacramenti vero formula fuit talis. *Præstabo fidem in posterum Friderico Imperatori aduersus omnes homines, prout debeo, & adiuuabo eum ad coronam Imperij retinendam, & omnem honorem eius in Italia, præcipue vero vrbem* (quam ipsi intelligerent, nominabant) *& quidquid in ea iuris habet, neque in Comitatu, & Episcopatu eius adimam, & si adempta fuerint, bona fide ad ea recuperanda iuuabo. neque auctor ero, dum viuam, vt vitam, aut membrum, aut honorem suum amittat, aut capiatur. omnia mandata eius de iure reddẽdo mihi vel per ipsum, vel per epistolam, vel per legatum eius iuncta summa fide curabo, & audiam. neque quo minus accipiantur, audiantur, & expleantur, operam dabo. Hæc omnia fide bona sine vlla fraude me obseruaturũ esse iuro. ita propitius mihi sit Deus, & hæc sancta quattuor Euangelia.* Verona inde Mantuam, Mantuaq; Cremonam progressi celebrem ibi conuentum habuere, quò archiepiscopi, Mediolanenſis, & Rauennas, & eorum suffraganei, præterea Comites, marchiones, Consules, & finitimarum ciuitatum primores occurrere. Inde Æmilia perlustrata exarchatum Rauẽnatem adierunt, ac demum Arimino prodierunt Anconem. audierant enim Logothetam cum aliis Græci Imperatoris nunciis ibi obuersari, verbo vt milites aduersus Gulielmum regem contraherent, re vero vt maritimas Marchiæ illius vrbes in deditionem adducerent. atq; eos grauiter increpitos, & terrore iudicij de maiestate perculsos in Græciam redire iusserunt, ac se Mutinam receperunt. Eodem tempore pontifex legatos duos Henricum, & Iacyntum cardinales ad leniendam idonea epistolæ interpretatione Friderici iracundiã destinauerat. Hi Ferrariam progressi cum legatos regios Mutinæ substitisse audirent, ad eos iter flexerunt, ac causſam legationis exposuerunt, eisq; relictis Ferrariam, & inde Veronam, ac demum in vallem Tridentinam processerunt & quanquam securitatis causſa secum episcopum Tridentinum habebant, tamen vnà cum ipso episcopo à Friderico & Henrico Comitibus prędæ dulcedine ductis capti, spoliati, atq; in custodias traditi sunt. verum mox ab Henrico Baioariæ, & Saxoniæ Duce liberati ad Fridericum in campis Augustæ castra adhuc habentem peruenerunt, atque ab eo in colloquium admissi litteras ei pontificis reddiderunt. quarum hæc erant verba. *Post eaquã vniuersalis Ecclesiæ Dei, ipsius voluntate, procurationem accepimus, eo honore te semper affecimus, qui studium tuũ erga nos in dies accẽdere vehemẽtius debuit. Quare magno dolore tulimus, q cũ duos cardinales de primoribus, & tui maxime studiosis ad voluntatẽ tuam, quã alienatã à nobis esse audiebamus, explorandã*

miſiſſemus, longe ſecus, quàm debebas, eos acceperis. Cæterùm audiuimus, te verbo beneficij, *quod erat in litteris noſtris rurſus eſſe offenſum. quod facere te non oportuit. licet enim hoc* beneficij *nomen apud alios in alia ſignificatione ſumatur, tamen accipiendum fuit in eam, in quam nos accepimus, & quam à prima inſtitutione videtur habere. Eſt enim ex bono, & facto iunctum, diciturq; non feudum, ſed bonum factum. quo modo in vniuerſo ſcripturæ ſanctæ corpore inuenitur. vbi ex beneficio Dei non tanquam ex feudo, ſed tanquam ex benedictione, & bono facto ipſius gubernari dicimur, & nutriri. Nos autem, vt ipſe optime intelligere potes, bene adeo, atq; honorifice imperialis dignitatis inſigne capiti tuo impoſuimus, vt bonum factum poſſit ab omnibus iudicari. Quare qui verbum hoc in aliam ſignificationem detorſerunt, ij non ex merito cauſſæ, ſed ex voluntate ſua egerunt. Quod idem etiam euenit in illis:* Contulimus tibi inſigne imperialis coronæ. *quia hoc verbo* Contulimus *nihil aliud intelleximus, niſi impoſuimus. Quod autem eccleſiaſticos homines à ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ viſitatione deterruiſti, quàm conuenienter id egeris, ipſe poſtea videris. nam ſi qua de re animus tuus erga nos erat offenſior, id per nuncios, ac litteras ſignificare debuiſti. nos autem honori tuo vt filij charißimi conſuluiſſemus.* His litteris lectis, & miti interpretatione expoſitis Fridericus placatus comiter legatos accepit, atq; eos de quibuſdã, quibus ſtantibus concordia ſtare non poſſet, admonuit. quæ cum legati ad nutũ eius emendatum iri pollicerẽtur, pacem Eccleſiæ oſculo interpoſito reddidit, atq; eos lautitiis regalibus donatos dimiſit. Interea Fridericus conuentum Auguſtæ peregerat, atq; omnes ad ſe Germaniæ principes euocarat, & innumerabiles ex omnib. regionibus copias acerſiuerat. Quæ cum mature conueniſſent, in diuerſas partes diuiſas diuerſis ducibus, ac diuerſis itineribus in Italiam adducendas attribuit. atq; ipſe circa Pentecoſten motis caſtris proſpere ſuperatis Alpibus in campos Italiæ extremo menſe Maio deſcendit. Præcedebat rex Boemiæ cum copiis ſuis. itaq; primus Brixiam cum Mediolanenſibus ſentientem, atq; imperium detrectantem adortus acriter oppugnare inſtituit, nec multo pòſt accedente regis exercitu agro fœde vaſtato compulit ad deditionẽ. Brixianis obſidibus ſexaginta, & ingenti pecunia mulctatis pax conceſſa. Ibi Fridericus, dum Italica auxilia, atque Germanica coeuntia expectat, conuentu habito leges in caſtris obſeruandas ſeueriſſimas tulit, ac grauiſſimis pœnis ſingula crimina vindicauit. Interim aduenerunt ex Italia marchiones Montisferrati, Ateſtis, Salutiarum, Carecti, Malæſpinæ, & Capitij, præterea Ferrarienſes, Bononienſes, Patauini, Veronenſes, Vicetini, Taruiſini, Rauennates, Mutinenſes, Regienſes, Parmenſes, Mantuani, Cremonenſes, Papienſes, Laudenſes, Comenſes, Nouarienſes, Vercellenſes, Haſtenſes, Bergomates, Blanderatenſes, Etruſciq; & Vmbri. Vbi vero omnes conuenerunt, ac iuris prudentum accitus frequens affuit numerus, Fridericus aduocata concione ita verba fecit. *Imperij Romani, cuius apud nos adminiſtratio, penes vos vero, qui optimates regni eſtis, auctoritas reſidet, nemo nos pro libidine bella gerere exiſtimet, quæ & incertos euentus habent, & plurimis incommodis, detrimentisq; carere non poſſunt. verum dignitas Imperij, quæ impunitis rebellibus ſalua eſſe non poteſt, nos accendit. Non igitur ego veſtris vos patriis laribus, ſed Mediolanũ exciuit. quod cum à legitimo Imperio deſecerit, iuſtam belli cauſſam effecit. neq; nos bellum victoriæ cupiditate, ſed pacis amore ſuſcepimus, vt malorum audacia coerceatur, & bonis fidei ſuæ merita præmia tribuantur. nam ſi per deſidiam noſtram Mediolanenſium iniuriam gladio non perſequemur, indigni erimus, qui eo accingamur, nec tam in hoc noſtra erit patientia collaudanda, quàm negligentia improbanda. Quamobrem adeſte animis, virtutemq; quam ſoletis, præſtate, vt & aduerſariorum audaciam contundamus, & Imperij à Carolo, & Othone ad noſtra vſq; tempora deducti dignitatem tueamur. & quoniam non inferimus, ſed propulſamus iniuriam, iuſtum bellum cum ſumma ſpe laudis, & certa fiducia præmiorũ capeſſite. atque imperatis meis ad reipublicæ vtilitatem pro viribus obedite.* His dictis ſumma omnes milites belli cupiditate accenſi ſunt, idq; ingenti clamore ſublato declararunt, quo proſperos euentus cœptis Imperatoris precati ſunt. Interim iuris periti Fridericum monuerunt, æquum ſibi videri, vt Mediolanenſes, licet vulgata rebellione infames, per legitimas inducias citarentur, ne contra ius in abſentes lata ſententia videretur. legitimas vero inducias dicebant iudicis edictum vnum, deinde alterum, & tertium, ſeu vnum pro omnibus peremptorium appellatum. atq; ita ex eorum auctoritate coram ſe compellari eos iuſſit. Mediolanenſes his cognitis cum tantam capitibus ſuis imminere tempeſtatẽ viderent, legatos ad eum homines diſertos in primis, ac prudentes miſerunt, qui primo pactione pecuniæ Friderici animum tentare, deinde gratia optimatium expugnare conati,

nati,re infecta domum ſe receperunt. Quo facto continuo à Friderico hoſtes iudicati ſunt. Qua re Mediolanum perlata conſternata metu ciuitate repente tota vrbis facies immutata eſt,mœſtitiaq; plebem,ac dolor inuaſit, continuò omnia obſidionum oppugnationumq; incommoda,atque direptionum,& incendiorum detrimenta ſibi animo proponentem.in primis mulieres horum malorum inſuetæ afflictare ſeſe, ac manus ſupplices ad cœlum tendere,atq; ſe,& paruos liberos miſerari,omniaq; horrere.Erant tamẽ etiam,qui propriis fortunis euerſi,ac graui ęre alieno obſtricti aliorum bonis,& ocio inuidentes nouis rebus ſtudebant,atque odio ſuarum rerum permiſceri omnia cupiebãt, ac propterea bellum obſtinatius ſuadebant.præterea iuuentus, quæ manuum labore victum quærens inopiam tolerabat,ſpe largitionum publicarum excita vrbanum tumultum ingrato labori præferebat. Itaq; prævalens eiuſmodi multitudo non tam rebus publicis,quàm ſuis conſulebat,atq; erecto bellum animo expectabat, nobilibus, & melioribus hominum talium metu hiſcere non audentibus.Fridericus poſtquam dies aliquot expectauit,dum illi aut pœnitentia ducti ad ſatisfaciendum accurrerẽt,aut cladis imminentis pauore perterriti propoſito decederent,exercitum ex agro Brixiano deduxit. atque ad amnem Abduam prodiit. Is fluuius Cremonenſium, & Mediolanenſium fines dirimens ſæpe atroces eorum inter ſe concurſus cohibuit,tum vero propter fluentes Alpibus niues inflatus abruptis pontibus tranſitum exercitui prohibebat.aderant etiam in vlteriore ripa Mediolanenſium circiter mille armati equites, qui ſe auxilio inundantis fluminis facile vada,pontesq; defendere poſſe rebantur. His tamen incommodis ſpretis rex Boemiæ,& Dux Dalmatiæ,quanquam non ſine aliquo ſuorum detrimento tranſierunt,ac ſine prælio Mediolanenſes felici ipſorum audacia perterrefactos in fugam dederunt, ac ſarcinis, & impedimentis eorum potiti ſunt. Boemus inde reliquus exercitus, pars refectis pontibus,pars inſano gurgite pertentato ſeſe atq; ſarcinas traiecerunt. Erat non longe ab eo loco caſtrum Mediolanenſium nomine Tricium humilis in collis vertice ſitum.quod ex vna parte ab amne Abdua abluebatur,ex altera firmiſſimi muri ambitu cingebatur,turrisq; præſidio muniebatur,& ponte firmiſſimo, atque ad copioſum exercitum traiiciendum aptiſſimo erat inſtructum.hunc pontem Friderici commodum copiis ſuis traiiciendis ratus,locum occupare contendit,atque admotis caſtris, & vexillo ſuo ante portam locato oppugnare inſtituit.oppidani pauliſper primos impetus ſuſtinuere,deinde deſperata victoria oppidum tradidere, haud male ſecum actum eſſe rati,quòd incolumitatem in tam aduerſa fortuna retinuiſſent. Inde caſtro præſidio confirmato prid. Kal. Auguſti ad Lambrum amnem alterum eſt proceſſum. Eò cum veniſſet,repente miſerabilis conſulum,aliorumq; Laudenſium turba,lacrymarum, ac ſordium plena occurrit.ſinguli ſublatis in humeros crucibus opem, fidemque Imperatoris implorabant.ſumma querelarum erat,ſe,vt Imperio fidem officiumq; præſtarent,patriam,ac bona ſua omnia perdidiſſe,ac ne locum quidem,vbi conſiderent,poſſidere. quãobrem precibus eum omnibus obteſtari,vt locum daret,in quo domicilium melioribus collocare auſpiciis poſſent. Friderico annuente, & bene eos ſperare iubente montem Eghetionem,qui quattuor millibus paſſuũ à Laude aberat,poſtularunt. Fridericus III. Nonas Auguſti ſequentibus Laudenſibus locum exploratum proceſſit, eumq; probatũ conceſſit,ac vexillo conſulibus eorum porrecto eos in poſſeſſione conſtituit, ac multis iuribus aquarum,immunitatumq; donauit. Interim Germani nobiles nonnulli operæ nauandæ,& virtutis probandæ ſtudio incitati circiter mille equitibus aſſumptis Friderici iniuſſu ad portas Mediolani prouolarũt,ac tumultu excito hoſtem ad pugnam elicuerunt. Egreſſa ſumma animorum alacritate Mediolanenſis iuuentus rem primò haſtis, deinde gladiis incerto prælij euentu aliquot horarum ſpatio geſſit. poſtremò Germani ſuperante hoſtium multitudine circunuenti principibus amiſſis terga verterunt, atq; in caſtra redierunt. Quos Fridericus grauiter obiurgatos,quòd extra ordinem iniuſſu ſuo pugnaſſent,vix precibus principum condonauit,ac grauem pœnam, ne quis in poſterũ tale aliquid auderet,indixit.poſtero die,qui fuit VIII. Idus Auguſti, exercitũ in multas partes diuiſum hoc ordine ad vrbem ducere inſtituit. primũ agmen equites cum fabris præceſſit,qui depreſſis aggeribus,atq; locis iniquioribus complanatis,& impedimentis præciſis viam ſequenti exercitui muniuerunt.circum aquilam, ſignaq; alia tubicines,& cornicines,ſeruiq; ſingulorum agminũ cum peditib.verſabantur mulis,aliisq; iumentis

militares sarcinas aduehentes. tertium agmen explebant qui expugnandarum vrbium machinas,& cætera tormenta deferrent.in extremo ipsa erat mercenaria turba. Ita instructis militibus præmonitisq; diligenter,ne quis ordine excederet,cum centum millibus armatorum ad vrbem accessit,ac castra locauit, Mediolanensibus tacitis super vallũ stantibus,ac nihil omnino mouentibus. Vrbs erat in planicie sita centenorum ambitum stadiorum amplectens,muris cincta,& fossa late patente fluminis in modũ fluente. Turribus non ita munita,vt aliæ vrbes erant,quòd ciuium,& fœderatorum opibus freti,nunquam tanta vrbem putassent obsidione ab Imperatore aliquo posse circundari. Hanc Fridericus obequitans perlustrauit, ac situ cognito singulis portis obseruandis singulos principes cum firma militum manu præposuit. Principes locatis tentoriis sua quisq; castra vallo,sudibus,palis,aliisq; propugnaculis munire ad improuisos hostiũ incursus coercendos intendit. neq; enim vineis, turribus, arietibus, aliorumq; generum machinis tantam vrbem tentandam Fridericus arbitrabatur, sed lenta potius obsidione domandam,aut,si ciues vrbe exissent,præliorum contentionibus conterendam. Interim Mediolanenses haud segnius quæ ad obsidionem sustinendam pertinebant, accurate parabant,ac munitiones castrorum disturbare,crebris eruptionibus exercitum fatigare, sagittariis,& funditoribus hostiliter incessere contenderunt. Erant in extrema parte Conradus Palatinus,Comes Rheni,& Fridericus Dux Sueuiæ destinatas sibi vrbis partes seruantes. Mediolanenses opportunum esse rati castra eorum inuadere, vel quòd minore copiarum numero seruarentur,vel quòd à iunioribus ducibus tenerentur,vel quòd à cæteris longius seiuncti minus in tempore iuuari auxilio posse viderentur, post occasum Solis vrbe cum pugnacissimis exeunt,atq; sopitos nacti interfectis stationibus munitiones superant,ac cæde,& terrore omnia complent. Germani nec opinata re perturbati tumultuari, ac trepidare primò, mox ad arma capienda se inuicem inuitare. venientes excipere,atq; acriter pugnando ducibus fidem,virtutemq; præstare. omnia late circum armis,& clamore perstrepere. Rex Boemiæ his auditis excitus raptim superata interiectorum locorum iniquitate cum validissima manu aduenit. cuius conspectu Germani erecti aciem prope inclinatam restituerunt, & maxima ope certamen redintegrarunt, rege ducis,& militis officium,vt in summis difficultatibus,obeunte. Mediolanenses,vbi se multitudinem hostium circunfusos vim ferre non posse senserunt,in fugam se coniecerunt,atq; insequentibus vsq; ad portas Germanis in vrbem magno accepto incõmodo refugerunt,ac posthac cautiores in eruptionibus faciendis fuerunt. Nobilissima clarissimæ vrbis obsidio fortissimum, ac militaris laudis studiosissimum quemq; ad præcipuum decus petendum,& nomen suum insigni aliquo facinore illustrandum stimulabat. Itaq; Otho Palatinus Comes cum duobus fratribus,& cohortib. sibi attributis portam sibi destinatam obseruans,cum quadam die infrequentes circa portam stationes animaduerteret,fortunam tentandam ratus,seruos armari,atque ignem,aridęq; materię parare fasces iubet,& ad portam,pontemq; succendendos subire. Iussi vt erant accedũt, atq; ignem in pontem,& pontis propugnacula super aggerem posita iniiciunt. Ea re cognita ciuitas maximo timore turbata est,ne tecta vrbis correpta adiuuãte vento flamma eodem incendio deflagrarent.itaq; tumultu ex ea re in vrbe oborto inermes pariter, atque armati ad extinguendum incendium procurrerunt. Ita resistentibus Germanis atrox per noctem prælium vtrinq; commissum, ab illis,vt incœptum absoluerent, ab his, vt hostes à porta propellerent,ignemq; extinguerent.post horam noctis ab armis recessum. Eodem studio laudis populares Mediolanensium tracti,vbi nacti occasionẽ erant, præstare operam patriæ nitebantur,non toto exercitu,sed cum paucis sagittariis exeuntes,ac Germanos incautos violantes.ad portam autẽ, quam obseruabat Henricus Dux Austriæ,cum sæpius lacessissent,Henricus insolentiam sibi vltra tolerandam non arbitratus cum vniuersis armatis,accitis etiam Vngarorum auxiliis,omni conatu portam adortus est. Mediolanenses turpe rati,si plures paucioribus cederent,vrbe egressi manũ cum eo conseruerunt,ac cædem, verum non sine insigni clade sua, ingentem ediderunt. ac demum in fugam acti sese intra mœnia rettulerunt. Ea causa iuuenem quendam strenuum,ac non minus animo,quàm manu promptum ad patrium recuperandum decus accendit.is cum ad castra Imperatoris venisset,inscitia equitandi Germanis obiecta fortissimum quenque singulari certamine prouocauit. cœpitque edoctum egregie equum

modò

modò impetu vehementi propellere, modò adductis habenis in gyrum reflectere, mox varios perplexosq; per anfractus discurrere. cum diu impune insultasset, alij aliis de causis siue timore, siue consilio certamen eiusmodi abnuentibus Albertus Tirolensis inermis, & palefrido insidens solo clypeo & hasta munitus obuiam prodiit, ac Mediolanensem insolentius se iactantem hasta propulsum equo deiecit. Interim Fridericus omnia, quæ ad expugnandam vrbẽ vsui erant, prouidere, mœnia modò cum paucis, modò cum multis circuire, & qua parte impressionem faceret, explorare, atque omni ratione tentare, si inclusos posset ad pugnam committendam elicere. Itaq; partem vnam vrbis, quę nondum ita clausa erat, quin ex ea pecora pastum hostes emitterent, atq; ipsi pro arbitrio egrederentur, magna diligentia, ne quis exire posset, obsepsit, atq; ad Arcum Romanum oppugnandum adduxit. Hæc erat turris non longe à vallo firmissima ex quadratis ingẽtis magnitudinis lapidibus solido opere constructa, tanto artificio, vt quattuor columnis sustentata Romani instar operis vix iuncturam aliquam compaginis indicaret, vnde Arcus etiam Romanus appellabatur. erat autem cubiculis ad quadragenos vel amplius sternendos lectos, atque omnibus, quæ ad obsidionem sustinendam opus erãt, instructa. præterea firmo ad id munita præsidio, ne hostes ea potiti omnia, q̃ in vrbe agerentur, prospicere possent. Hanc turrim cũ eripere hostib. statuisset Fridericus, nec machinis propter soliditatẽ expugnari posse animaduerteret, triplici sagittariorum ordine circundedit, adeo feriendi peritorũ, vt neminem in ea cõsistere sine vulnere paterẽtur, atque ita eos ad necessitatem deditionis adduxit. Hæc ita Radeuicus. Apud alios inuenio, Fridericum fabros ad turrim admouisse, eamq; vectibus, & malleis subruisse, patefactoq; aditu, cum præsidium excessisset, mangano in turrim subuecto saxis, reliquisq; missilibus totam vrbem procul incessisse, cum Mediolanenses eos, qui turrim tenebant, duabus bricolis infestos haberent. Eodem tempore Cremonenses, & Papienses omnẽ pristini odij sui acerbitatem in Mediolanenses pro libidine effuderunt, ac veteres iniurias vlcisci contenderunt. Nam agrum eorum ita vastarunt, vt vineta, ficeta, & oliueta radicitus euulserint, atq; omnia ruinis villarum atq; incendiis deformarint, & in captiuos ita sæuierunt, vt plerosq; per crudelissimos cruciatus necarint. Quod vbi Mediolanenses animaduerterunt, & ipsi parem in captiuos eorum crudelitatem suam exprompserunt, ac fœdissime laceratos è mœnibus ostenderunt. Interim inopia in dies ingraue-scebat, cui se, quòd agrestis omnis multitudo temere in vrbem contracta erat, oborta pestilentia adiunxerat. Populo igitur ferro, fame, ac peste oppresso variis ciuitas opinionibus agebatur. Nam multi fugam arripere ex vrbe moliebantur, alij seditionum auidi pro libertate, & dignitate ciuitatis citius millies se mortem oppetituros, quàm semel Germano hosti cessuros asserebant. nonnulli vero paci studentes concionem aduocãdam censebant, ac populum de rep. consulendum, ac periculorum terrore à belli cogitationibus abducendum. Huius autem auctor consilij erat Vido Comes Blanderati, ciuis Mediolanensis. qui ea moderatione, ac prudentia in hoc bello se gesserat, vt æque nobilium, ac populi gratiam obtineret. Ille vero populo ad concionem vocato sic egit. *Si vestræ adhuc reipublicæ fidem, atque officium præstiti, feci, quod me diuina vestra erga me beneficia facere coegerunt. Quamobrem non vereor, ne ab aliquo vt parum vestris rationibus deditus arguar, si quid vestræ fortasse voluntati aduersum dixero. Vestra dignitas, fama, atque fortuna hucusq; clarissima luce fulsit. neque enim obscurum est, quos, & quàm multos ad regnum Mediolanum euexerit, atque euectos ipso dignitatis è culmine deturbarit. Nunc paullulum immutata fortuna est. quique cæteris imperare soliti eramus, ij de propria libertate nunc dimicamus. Ego igitur cedendum tempori, id est necessitati parendum censeo. quando rerum id vicissitudo requirit: & licet libertatem, ac reipublicæ dignitatem tueri honestum existimem, tamen potentioribus, & armis præpollentibus obedire multo consultius esse duco. siquidem qui potestati resistit, diuino instituto resistit. Graue sine dubio est, post longum libertatis vsum iugum seruitutis accipere. verum seruitutis ignominiam imperantis dignitas consolabitur. Meliores multo nobis, ac fide, probitate, virtutibusq; omnibus præstantiores fuerunt patres nostri, nec minus, quàm nos appetentes laudis, gloriæ, & libertatis, iidem tamẽ transalpino Imperio concesserũt. siquidem Carolo, & Othoni obtemperarũt. Quamobrẽ optimũ esse statuo, anteq̃ durius aliquid eueniat, animos ad pacis studia inclinare, cui⁹ impetrãdæ in magna principis clemẽtia spes sita debet esse. si nõ vsq; ad extremũ arma retinuerimus; p certo habẽtes, breui, q̃ quis machinis murorũ claustra nõ perrũpatur, p eo famẽ, ac pestilentiã pugnaturas, nos q̃*

miſere confecturas. atque hoc ego non ignauia, ſed animaduerſione periculi cenſeo, alioquin pro vobis, & pro ſalute veſtra mortem ſubire, ac ſanguinẽ effundere paratiſſimus. His peroratis alij vo-
ce, alij nutu aut aſſenſi, aut aduerſati ſunt. Meliorum tamèn ſententia vicit, vt decreto fa
cto conſules, & principes ciuitatis legati ad regem Boemiæ, Ducemq; Auſtriæ mitterentur, qui eos, vt à Friderico pacem ſibi impetrarent, orarent. miſſi legationẽ expoſuerunt. neq; principes Mediolanenſium voluntati aliquid abnuerũt. Fridericus vt Mediolanen
ſes pacem petere audiuit, magnum lætitiæ fructum cepit, & quòd vrbem ciuibus, ciues
vrbi conſeruare diſcuperet, conſilio habito pacem ſe daturum oſtendit, atq; has eius con
ditiones dixit. *Vt Mediolanenſes Comum, & Laudem reſtitui paterentur, neq; eas poſthac vrbes*
oppugnarent, neq; fodrum, aut tributum ab iis in poſterum aliud vllum exigerent, & eadem frui li- 10
bertate, qua ipſi vterentur, permitterent, excepta obedientia archiepiſcopi. omnes Mediolanenſes ab
ætate annorum XIIII. *uſq; ad* LXX. *ſacramentum apud ſe dicerent, & bona fide ſeruarent. Re-*
giam Imperatoris reædificarent & ſartam, tectamq; tuerentur. nouem millia marcharum auri pro
ſarciendis iniuriis tribus penſionibus penderent. pro his bona fide ſeruandis obſides trecentos ex capi
taneis, valuaſoribus, & popularibus darent, qui archiepiſcopi, Comitis Blanderatenſis, marchionis
Montiſferrati, & trium conſulum iurato iudicio probarentur, iiq; partim in Italia, partim in Ger
mania ſeruarentur. qui vero aut in Italia, aut in Germania eos cuſtodiendos ſuſcepiſſent, iurarent,
ſe intra octo dies, poſt quam requiſiti fuiſſent, reddituros. Conſules, qui nunc eſſent, ex auctoritate
Imperatoris vſque ad Kalen. Februarias primas magiſtratum obtinerent, atq; in verba Imperato-
ris iurarent. Qui poſthac eſſent, à populo crearentur, & ab Imperatore confirmarentur, & ſi Impe- 20
rator adeſſet, duo ad eum venirent, & pro ſe, ac ſuis collegis apud eum ſacramentum dicerẽt, & con
ſulatum ab eo reciperent. collegæ vero idem iuſiurandum apud ciuitatem ſuſciperent. ſi legatus Im-
peratoris in Italia eſſet, apud eum hoc ſacramentum conciperent. Legati Imperatoris, vbi in Italiã
veniſſent, in Palatio ſederent, & arbitria ad eos delata ad honorem Imperij iudicarent. Antequam
exercitus à Mediolano diſcederet, captiui omnes dimitterentur Regi Boemiæ, rexq; Boemiæ promit
teret, ſe eos Imperatori tradituros, ſi Imperator ad concordiã redegiſſet Cremonenſes, Papienſes, No
uarienſes, Comenſes, Laudenſes, Vercellenſes cum Mediolanenſibus, & ſocijs Mediolanenſium Der-
thonenſibus, Cremenſibus, & Inſulanis, ſaluis ſocietatibus Mediolanenſium: ſi non redegiſſet, captiuos veteres ſalua Imperatoris gratia reciperent. Regalia, vt monetam, teloneum, pedaticum, por-
tus, comitatus Commune Mediolanenſium Imperatori dimitteret, neque ſibi poſthac aſciſceret. ſi 30
quis per vim retinere vellet, Mediolanenſes omni ope vindicarent. Imperator Mediolanẽſes, & Cre
menſes cum penſione CXX. *marcharum in gratiam reciperet, atque ipſos, & amicos eorum in pu-*
blico conuentu ex proſcriptis eximeret, ac captiuos nouos, veteresq; reſtitueret, ſimul obſides dediſ-
ſent, & captiuos regi Boemiæ dimiſiſſent. datis autem obſidibus, redditisq; captiuis Imperator poſte-
ro, aut tertio die exercitum à Mediolano deduceret. res Mediolanenſium clementia, fideq; tractaret.
Has conditiones Commune Mediolani ſine dolo malo ſeruaret, modo ne iuſtum impedimentum obſi
ſteret. Mediolanenſibus pecuniam exigere à ſociis ſuis omnibus liceret, exceptis Comenſibus, & Lau
denſibus, & iis, qui de Comitatu Seprienſi fidem nuper Imperatori iuraſſent. His conditionibus
acceptis Mediolanenſes hoc ordine in gratiam à Friderico recepti. Conuentu inſtituto
ciuitas duobus agminibus factis ſupplex ad Fridericum proceſſit, atq; ad eius pedes do- 40
loris, ac triſtitiæ plena procubuit. primum agmen clericorum fuit, qui prælatis crucibus,
pedibus nudis humili habitu archiepiſcopum ſequebantur: alterum primorum ciuita-
tis, quos veſtibus abiectis, nudis pedibus, ſtrictos ſuper colla ferentes gladios cõſules præ
ceſſerunt. qui per media caſtra vix exiguo relicto ad tranſeundum loco inceſſere. Hos
vbi Fridericus aſpexit, hilari vultu ſe lætari dixit, quòd tam claram ciuitatẽ Deus admo-
nuiſſet, vt aliquando clemẽtiam, quàm vim experiri ſuam mallet, & licet aſperius in eam
conſulendi ſibi cauſſam dediſſet, ſe eo animo eſſe, vt volentibus, quàm coactis malit im-
peritare, atque ſi hac illi à principio mente fuiſſent, multis incommodis carituros, ac plu
ra bona fuiſſe cõſecuturos. Quoniam autem Deo placuit, vim eos Imperij experiri, dan-
dam illis operam eſſe, vt errata ſarcirent. vinci ſe potius obſequio, quàm bello, poſſe. 50
Ad hæc illi ſummiſſo vultu, ac ſupplici voce pauca pro delicto ſuo verba fecere, ſe non
hoſtili animo, nec ad oppugnandum Imperium arma cepiſſe, ſed vt ius à maioribus ſuis
aduerſus finitimas ciuitates acceptum tuerentur. ſi ſibi ab eo ignoſcatur, poſthac ſe cum
fideliſſima, ac conſtantiſſima quaque erga Imperium ciuitate fide, atque officio certa-
turos. Recitatq; inde ſuprafcriptæ conditiones ſunt. Quibus acceptis pax confirmata eſt,

ve xil-

vexillumq; Imperatorium victoriæ argumento in vrbe erectum. Magna in castris, atq; in vrbe gratulatio cum propter obsidionem solutam, tum ob receptos & nouos, & veteres captiuos est facta. quos ad pedes Imperatoris longo ordine venientes noti, & propinqui manantibus præ gaudio lachrymis exceperunt. is dies VI. Idus Septembris fuit. quo beatæ Dei matris celebratur natalis. Motis inde Mediolano castris Modœtiam sedem olim Italici regni perrexit, & coronam induit. idq; oppidum iampridem à Mediolanensibus euersum pristino decori, ac libertati restituit. atq; ibi, cum Mediolanenses proscriptorum è numero exemisset, Mediolanensium, Seprienſium, Marthesanorũ, aliorumq; sacramenta fidelitatis accepit. Inde, quoniam maxima subigenda vrbe Italicos magna ex parte motus repressos arbitrabatur, principes, ac militum magnam partẽ domos suas repetere iussit. Veronenses inde, & Ferrarienses, qui officio decesserant, armis petiti. Veronenses regale Gardæ castrum occupauerant, Ferrarienses vetus patrimonium Mathildis circumpadanum inuaserant. Veronenses ipso Athesi repente propter ingentem æstatis siccitatem vadato, atque agro, castrisq; direptis ipse ad officium cõpulit. aduersus Ferrarienses Othonem Palatinum misit, qui Pado vado ex improuiso traiecto XL. obsides dare coegit. Fridericus inde ad cõstituenda vetera Mathildis oppida venit, ac calonum, lixarum, & scortorum turbam, quæ emollire, atq; effeminare exercitum poterat, castris excedere imperauit. His rebus administratis idoneum tempus gerendæ rei abiisse propter instantem hyemem arbitratus, Laudensibus vrbem sibi muniendam suscepit, vt fidos socios ab impetu Mediolanensium redderet tutos, atq; eo, quo scripsi loco, oppidũ muro à terra firmauit, cum satis alteram partem flumen Abduæ tegeret. atq; in eam rem maximas impensas, ac vere regias contulit. Postremo sedatis, compositisque in præsens Lombardiæ tumultibus, ne quid in posterum se absente nouaretur, sibi prouidendum ratus conuentum ad Roncalias in festum S. Martini edixit. atq; eò vtriusq; regni principes euocauit. Paruere edicto cum Germaniæ, tum Italiæ proceres, affueruntq; conuentui legati pontificis cardinales quattuor, in primis Vido Cremensis, Peregrinus patriarcha Aquileiensis, archiepiscopus Mediolanensis, inde episcopi Taurinas, Albensis, Eporœdiensis, Hastensis, Nouariensis, Vercellensis, Derthonensis, Papiensis, Comẽsis, Laudensis, Cremonensis, Placentinus, Regiensis, Mutinensis, Bononiensis, Mantuanus, Veronensis, Brixianus, Bergomas, & Concordiensis. Parmensis morbo impeditus adesse non potuit, Rauẽnas ecclesia Anselmo nuper vita functo vacabat antistite. præterea Duces, marchiones, Comites, atq; omnium ciuitatum consules, aut prætores, & iudices. castra ad Roncalias militariter more solito erant munita. eaq; põte in Padum iniecto cum castris Mediolanensium, & cæterorum Lombardorum erant commissa. Post triduum episcopos, & principes quosdam adhibuit, & cum iis mature de ordinanda Italia consilia agitauit. Quarto die processit in concionem, atq; edito in loco consistens, vt ab omnibus commode conspici posset, episcopis, & principibus circunsedentibus ita verba fecit. *Quoniam Deo placitum est, nos Imperij gubernacula administrare, ob eam rem, quæ ad dignitatem, & salutem eius pertinere videntur, curare, ac moliri omnia summo studio, ac singulari vigilantia conuenit. optime vero id actum iri arbitramur, si & metu suppliciorum improborũ audaciæ resistemus, & spe præmiorum bonos ad partem capessendam reipublicæ inuitabimus. neq; per socordiam, aut inscitiam nostram aliquid de Imperij rationibus detrahi patiemur, siue armis, siue legib. reipublicæ fuerit opus. Quamobrem quando Dei beneficio armis detrectantes imperiũ nobis obedire coegimus, sequitur, vt eosdem in pace legib. etiam astringamus, & iura, quæ Lotharij, & Cõradi nostrorum decessorum incuria obliterata, atq; ab Italicis vsurpata sunt, repetamus, ac nouis institutis stabiliamus. quæ vt sint vtilia, honesta, & temporib. conuenientia, multo ante prouidere oportet. Quamobrem vos hortor, atq; etiam oro, vt singuli quid expedire maxime reipublicæ existimetis, in commune promatis.* Hęc vbi dixit, pro se quisq; iuuenis Imperatoris ingenium, ac consiliũ admirari, & facultatẽ orationis extollere. Itaq; cum episcopi primùm, deinde principes, tum consules ciuitatum rogati sententiam essent, omnes archiepiscopo Mediolanensi, qui primus sententiam dixerat, se assentiri dixerunt. ille vero improbata superiorum regum multorũ tyrannide, & collaudata Fridericii iustitia, atq; æquitate potestatẽ noui condendi iuris ei tribuerat, ac voluntatẽ Imperatoris pro lege habendam esse censuerat. sequentib. inde diebus operã iuri dicundo dedit, diuitum iuxta pauperumq; querelas audiuit. omnesq; controuersias ex auctoritate summorũ quattuor iurisperitorũ, qui in gym-

nasio Bononiensi profitebantur, Bulgari, Martini, Iacobi, & Hugonis iudicare cœpit. verum multitudine expostulantium, crucesq; præferentium motus in singulis diœcesibus iudices constituit non ex ipsa diœcesi, ne gratia, aut odio corrumperetur iudicium, sed aut ex conuentu, aut ex aliis ciuitatibus editos, eisq; summum de omnib. rebus statuendi arbitrium dedit. atque ita omnes lites breui temporis spatio terminauit. Quibus rebus perfectis tum de regni iure constituendo rettulit. eiusq; rei cognitionem eisdem Bononiensibus iurisconsultis, atq; aliis ex Lombardia adiunctis 1x. Kal. Decembris commisit. Ab his iudicatum est, Italiam Imperatori iure à Carolo Magno tradito regalia vniuersa debere. Quo facto archiepiscopus, & consules Mediolanenses partum in ciuitates imperium, atque episcopi, principes, & ciuitates omnes regalia omnia dimiserunt. Hæc vero fuere ducatus, marchiæ, comitatus, consulatus, monetæ, telonea, fodra, portus, pedatica, molendina, piscariæ, omnis vtilitas ex decursu fluminum proficiscens, & terræ, propriorumq; capitum census. Quibus omnibus ad fiscum relatis tantam tamen ille benignitatem adhibuit, vt quicunque prædium suum legitima regum donatione probare possent, eos in possessione relinqueret; qui secus, spoliaret. ex quibus ad viginti millia talenta in fiscum annuo vectigali redacta. Iudicatum est etiam, in singulis vrbibus prætores, consules, cæterosq; magistratus assensu populi per Imperatorem creari oportere, qui sacramentum ei dicerent, ac ius ciuium, regumq; tueri scirent. Pro his autem recipiendis sacramenta, & vades dati sunt pro arbitrio Imperatoris. Tum de pace stabilienda cõsultum, statutumq; *ne ciuitas ciuitatem, priuatus priuatum oppugnaret iniussu regis.* edictumque additum, *vt si qua ciuitas hæc iura violaret, centenas marchas auri penderet, si marchio, quinquagenas, si Comes, quadragenas, si capitaneus, seu alius valuasor maior, vicenas, alij vero denas vsque ad ternas. Quod si soluendo non essent, per quinquennium quinquaginta millibus passuum longe à patria exularent.* Postremò de iure feudorum diligentius sanctum est, de quo nullum dum apud Italos scriptum accuratius erat, resq; ad insignem iniquitatem peruenerat. Feudalium legum procœmium, nam leges ipsæ in promptu sunt omnibus, tale fuit. *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Imperialem decet solertiam ita reipub. curam gerere, & subiectorum commoda inuestigare, vt regni vtilitas incorrupta permaneat, & singulorum status iugiter seruetur illæsus. Quapropter cum ex prædecessorum more vniuersali curiæ Roncaliæ pro tribunali sederemus, à principibus Italicis, tam rectoribus ecclesiarum, quàm aliis fidelibus regni non modicas accepimus querelas, quòd beneficia eorum & feuda, quæ vasalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligauerant, & quadam collusione nomine libelli vendiderant. vnde debita seruitia amittebant, & bonorum Imperij nostræ felicis expeditionis complementum minuebant. Habito igitur consilio Episcoporum, Ducum, Marchionum, & Comitum, simul etiam Palatinorum iudicum, & aliorum procerum, hac edicti ali lege Deo propitio perpetuo valitura sancimus, vt nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vendere, vel pignorare, vel quomodolibet alienare, vel pro anima iudicare sine permissione maioris domini, ad quem feudum spectare dinoscitur. Vnde imperator Lotharius tantum in futurum cauens, ne fieret, promulgauit.* Quin etiam legem tulit eorum, qui studiorum caussa publica gymnasia frequentarent, rationibus aptam. quorum numerus post Lotharij edictum vehemẽtissime creuerat. *Ne quis aliquam scholaribus iniuriã faceret, nec ob alterius cuiusq; prouinciæ delictum siue debitum, quod aliquando ex peruersa consuetudine factum esset, aliquod damnum eis afferret: si quis fecisset, aut factum vindicare rector ciuitatis neglexisset, is in quadruplum mulctaretur, notamq; infamiæ ipso iure subiret, ac dignitate in perpetuum careret. Si quis litem scholaribus super aliqua re mouisset, huius rei optione data scholaribus coram domino, seu magistro suo, aut ipsius ciuitatis episcopo, quib. hanc iurisdictionem daret, conueniret. Qui vero ad alium iudicem eos adducere tentasset, etiamsi caussa iustissima esset, tali conatu caderet.* Ex ciuitatib. autem, quæ coram principe disceptarunt, Cremonenses cum Placentinis grauissime contendere. Ad veteres inimicitias illud accesserat, q. Cremonenses ad conuentũ venientes Placentini prelio, qd torneamentũ vocabant, lacessiuerant, ac secum decertare coegerũt. ex quo multi ex vtraq; parte sauciati, aliquot etiã occisi fuerant. cumq; Cremonenses maiestatẽ in eo regiam diminutã arguerent, Placentini se iniuriã propulsasse, non intulisse dicerent, Fridericus Placentinos, q. caussam suã minus probarent, & regno infidi fuissent, cõdemnauit, ac pecunia multatos, vallos nuper vrbi obiectos discutere, turres altiores deprimere, fossamq; vrbis explere præcepit. Quin etiam in gratiam Cremonensium iussit, vt Cremenses castri

muros

muros deiicerent,& decursus aquarum ad riuos suos redire permitterent. De Modœtię inde iure est cognitum,quod Mediolanenses sibi vindicabant.idq;, quoniam Modœtia sedes olim regia fuerat,ad regem pertinere ex arbitrorum sententia iudicatum. Dimisso inde conuentu nuncios Conradum episcopum Eistatensem, & Comitem Emichonem in Sardiniam,& Corsicam ad eas constituendas insulas misit, eosq; Pisanis, & Genuensibus commendauit. Verum Pisanis, & Genuensibus insularum retinere possessionem volentibus legati non transmiserunt. Quą re iratus Fridericus propius Genuensium finibus mouit,ac Boschum progressus cognito, Genuenses nouo metu exterritos in vrbis munitione persistere,legatos eorum ad se mitti postulauit, & cum eis pacem ita pepigit. *Fridericus ciuitatem Genuensem in gratiam,ac tutelam accipit. neque delationes aduersus eos recipiet,nisi aduersus eos,qui vias infestas reddiderint,nec possessiones eorum turbabit. Populus Genuensis fidem Friderico iurabit,ita tamen,vt sacramento illo neque milites, neque stipendium dare teneatur & regalia remittet,quæ iure ad Imperatorem pertinere cognouerit,mille marchas argenti fisco persoluet,& à munienda vrbe cessabit.* Atque his rebus actis, vt exercitum recrearet,in opimis,& nondum bello tactis locis sibi hyemandum decreuit, atque Albam in hyberna concessit. Bello inter Tudertinos, & Vrbeuetanos exorto Hadrianus, qui adhuc Vrbeueti erat,rem extemplo composuit. Cæterum annus hic ingenti siccitate fuit insignis.nam cum à Kalend.Maiis vsque ad exitum sequentis Aprilis cœlestes aquæ nullę fuissent,putei ipsi vix media hyeme aliquid humoris suppeditarunt.Initio anni cum Fridericus Albæ Natalem Domini celebraret, nuncios in Tusciam, & Campaniam ad *fodrum* regium colligendum,& principes ad creandos in vrbibus consules,aliũ aliò destinauit,chartulariis,qui de regalibus,quę fisco accesserant,certa referrent,adiunctis. Vectigalia quoq;,quæ fuerant Mathildis Comitis,à Duce Velfone,seu quo alio dissipata coegit.coactaq; eidem postea reddidit. Interim cum in hybernis ageret,noua inter eum, & pontificem est coorta dissensio, quæ pòst ingentia malorum concitauit incendia. Fridericus legatum ad Hadrianum miserat,vt Vidonem Vidonis Blanderati Comitis filium Rauennæ antistitem in locum Anselmi mortui lectum confirmaret, neque id impetrauerat,quòd diceret Hadrianus, Vidonem esse Romanæ Ecclesiæ subdiaconum,nec propterea iniussu suo ad aliam ecclesiam fuisse traducendum, verum Romana in Ecclesia prouehendum. Hadrianus contrà offensus, quòd Fridericus ad *fodrum* in vrbibus Ecclesiæ subiectis exigendum misisset,& episcopos regalia renunciare, ac sacramentum apud se dicere iussisset,& cardinales legatos ingressu vrbium Germaniæ arcuisset,litteras super ea re ad Fridericum scripserat doloris,atq; acerbitatis plenas. quib. simul, ne cõtrouersiam Brixianorum,& Bergomatium de duorum castrorum proprietate inter se contendentium cognosceret, prope per interdicti speciem postularat. quas qui reddidit,illud absurde adiecit,quòd confestim se è conspectu Imperatoris, & regiæ aulæ abripuit. Quo facto indignatus Fridericus graues ad eum litteras rescripsit, ac nomen suum nomini eius præposuit,& singulari eum numero appellauit. Itaq; incensus,vt decuit,Hadrianus plurimum mirari se scripsit,quòd beato Petro,& S.Ro.Ecclesiæ non quantam deberet,reuerentiam adhiberet,ac rerum actarum omnium rationem poposcit. Cui Fridericus respondit,se cum nomen suum pontificio antepositisset, veterem in eo consuetudinem rettulisse,episcopos,aut regalia dimittere,aut quæ Cæsaris sunt,Cæsari tribuere oportere. Cardinalibus vrbes occlusisse,quòd eos animaduertisset,non ad prædicandum,sed ad prædandum se contulisse. Interim qui de conuentu optimatiũ ad singulas ciuitates ad creandos consules missi erant, res ex Friderici sententia peragebãt. Vnum tantum Mediolani perincõmode cecidit,quo nouo deinde tumultu ciuitas Mediolanensis exarsit. Rinaldus cancellarius,Otho Palatinus,Comesq; Gozuinus Mediolanum,vt consules designarent,petiuerunt. Id vbi populus sensit,rei indignitate permotus,quæ veteris iacturam libertatis afferret,& propterea ad seditionem consternatus tanto impetu ad eorum hospitia oppugnanda procurrit,vt ne Comitis quidẽ Blanderatensis reclamantis auctoritate deterreri potuerit. Ita illi vix salui postridie infecto negotio discessere. Fridericus re comperta,cum esset in villa Antimiaci, proceribus suis conuocatis extemplo nouam Mediolanensium iniquitatem aperit, atq; perfidiam eorum se acerrime persequi in animo habere,& quàm sancte legatorum ius colendum sit, eos docere,ostendit.atq; ita vniuersis ac singulis ei assentientib.edicto proposito Mediolanen-

ſes apud ſe legitima citatione compellat. Cum ſtatuta die legati Mediolanenſes Marnicæ, vbi erat, præſto affuiſſent, neque probabili facti ſui ratione reddita inſuper arrogantius quoq; locuti eſſent, iram Friderici vehementius acuerunt. Itaq; nouo aduerſus eos deſtinato bello Beatricem coniugem, & Henricum Ducem Baioariæ, aliosq; principes Germanos in Italiam nouis cum delectibus reuocauit. ipſe arma ſpectãs regionem cum paucis perluſtrare inſtituit. Cum Haſtam veniſſet, neq; receptus eſſet, ira percitus vrbẽ, arcemq;, qua ciues animos extulerant, diruit. Papia Modœtiam proficiſcẽs obſides Mediolanenſium ſecum quaſi canes adduxit. Seprienſi inde, & Marthefana regione adita caſtra alia inſtaurauit, alia noua conſtruxit. Inde cum Cremonam iter intendiſſet, audito Mediolanenſes Laudem ad opus reſtitutionis impediendum procedere, eò contendere occupauit, atq; vrbis munitionem, vt celeriter perficeretur, Cremonenſiũ, Papienſium, & Nouarienſium opera vſus per ipſum Quadrageſimæ tempus adiuuit. Inde Comum profectus Comenſibus edicto antiquas ſedes, vnde à Mediolanenſibus moti fuerant, reddidit, ac ſupra vrbem arcem, in quam preſſi à Mediolanenſibus confugere poſſent, ædificauit, Inſulanosq; qui Mediolanenſibus ſtudebant, illato armorum terrore ad ſe traductos reconciliauit Comenſibus. Inde Placentiam in die Palmarũ progreſſus Placentinos pecunia regia à quibuſdam per ſpeciem latrocinij erepta alieniores factos retinuit in officio. Paſcha inde Mutinæ egit. quo peracto in agrum Bononienſem, vbi tunc exercitus erat, proceſſit. Friderici litteris acceptis Hadrianꝰ grauiſſime eſt irritatus, remq; non per litteras, ſed per legatos tranſigendam ratus quattuor ad eum cardinales deſtinauit, ac grauiſſima ad eum mandata edidit. Hi fuere Octauianus, Henricus, Villelmꝰ, & Vido Cremenſis. qui cum eum apud Bononiam conueniſſent, vt pro re maxima poſtularunt. *Ne poſt hac nuncios ad vrbem ipſo inſciente pontifice mitteret, cum omnes magiſtratus S. Petri ibi cum vniuerſis regalibus eſſent: Ne à populis pontificiæ ditioni ſubiectis niſi ſuſcipiẽdæ coronæ tempore ſodrum exigeret: Ne epiſcopos Italiæ dominio ſibi obſtringeret: Ne nuncios ſuos hoſpitatum in epiſcopia mitteret. Vt poſſeſſiones Eccleſiæ Romanæ, & tributa Ferrariæ, Maſſæ, Ficaroli, totius terræ Comitis Mathildis, terræ ab Aquapendente Romã, Ducatus Spoletani, inſularum Sardiniæ, & Corſicæ reſtitueret.* Quibus Fridericus haud mediocriter animo perturbatus reſpõdit, *ſe epiſcoporum Italiæ hominiũ non quæſiturum, ſi illi à ſuis regalib. abſtinuiſſent. quod ſi illi libenter vſurparent, quid epiſcopo cum rege? ſe quoq; rogaturũ, quid epiſcopo cum poſſeſſione? Nũcios ſuos libenter ab epiſcopiis amoturum, ſi probatum eſſet, epiſcopos in ſuo ſolo epiſcopium, non in regio ædificaſſe, neq; ædificium ſolo cedere oportere. Quòd legatos in vrbem mittendos negarent, quia ibi magiſtratus S. Petri eſſent, id longiorem conſultationem deſiderare. ita enim fieri, vt Imperator Romanus inane ſolum nomen dominantis habeat, ſi Romanã vrbem, vnde Imperator Ro. appelletur, in poteſtate non habeat.* Hoc reſponſo dato res inde ad diſceptationem adducta. Ibi cum legati pacem inter eum, & Eugeniũ nuper factam repoſcerent, Fridericus neq; eam ſe daturum, neq; ea ſe teneri reſpondit, quam Hadrianus Gulielmo Siculo iniuſſu ſuo in gratiã recipiendo fregiſſet. profitente autem Friderico, ſe iudicium & daturum, & acceptũ, ſuſcepere legati, æquum eſſe, vt ſolum acciperet. neq; enim pontificem hominis vllius iudicio ſubiacere. & cum ſe ſex cardinalium, totidemq; epiſcoporũ, aut principũ arbitrio vſurum diceret, ſe ad pontificem ſcripturos ſubiecerunt. pontifex conditione repudiata, ſe pacẽ cum Eugenio factam poſtulare reſpondit. Interim Mediolanenſes libertatis detrimentum magno dolore ferentes nihil ſibi prætermittendũ rati, quod ad eam recuperandam pertineret, bellum omnib. virib. nõ tam propulſandum, quàm, ſi fortuna permitteret, inferendum ipſo auctore archiepiſcopo decreuerunt. & quòd Fridericũ haud dubie ad oppugnandam, aut obſidendam vrbem rediturum putabant, ſuburbana omnia ædificia, ſacra æque, atq; profana, nequid afferre aut hoſtib. vtilitatis, aut ſibi incommodi poſſent, diruerunt. Ea de cauſſa vetuſtum monaſterium, & Sanctorum multorum relliquiis auguſtiſſimũ S. Euſtorgij euerterunt à fundamentis. & quidquid in eo ſacrati erat, tranſtulerunt in vrbẽ. in primis autem trium Magorum corpora, qui ad Chriſtũ infantem adorandũ, & myſticis munerib. colendum venerant, ſunt inuenta. Hæc olim in adyto templi eius recondita ipſorum quoq; ædituorum notionẽ fugiebant. verum manifeſtis tum indiciis patefacta, quib. declarabatur, viros eos adorato Saluatore puero in regionem ſuam reuerſos illi in crucẽ acto ſuperuixiſſe, & ab Apoſtolis ſacro fonte ablutos inde ad eum, quem in cunabulis honorauerãt, ad dextram Patris ſedentem vita functos migraſſe.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [316] - 304
PUBLIC DOMAIN

migrasse. Erant autem corpora ossibus,& neruis compacta,& cute adhuc arida conuestita,vi,vt existimatum est,balsami,quo gentilium more fuerint delibuta,sed circulus aureus ea ambiebat,& inter se constricta tenebat. vt Gulielmus Neubrigensis eorum temporum æqualis memoriæ prodidit. Deinde delectũ quàm acerrime habuerunt, ac III. Nonas Aprilis ad Tricium,quod Germanorum tenebatur præsidio,processerunt,ac machinis,scalisq; admotis valide oppugnare instituerunt. Triduo varia fortuna pugnatum multis vtrinq; cadentibus. verum cum præsidiarij præliis,ac vigiliis assiduis fatigati vltra resistere Mediolanensibus integris in vicem pugnæ succedentibus nequirent, spatium ingrediendi dederunt. occupato castro in oppidanos omnes acerbe sæuitum. Germani custodiæ traditi,oppidum direptum,atq; incensum est. Sunt qui ingenti vi Cæsareæ pecuniæ quoq; potitos scribant. Ea res mirifice ad alienãdos totius Lombardiæ animos valuit. Interim Fridericus die tertia Mediolanensibus,vt se in iudicio sisterent,præstituta iudicibus,& iurisperitis,qui multi Bononiæ erant, adhibitis citari eos apud se iussit. & cum die dicta non affuissent,neque aliquis eorum absentiam excusaret, legatis pontificis adhuc præsentibus absentes condemnauit, ac res direptioni, personas seruituti addixit,atque inde in Roncalias redit. Ibi indictum conuentum agens copias suas ex omnibus locis contrahit,quibus collectis hostili animo in agrum Mediolanensem irrumpit, neque aut tectis,aut vitibus,aut arboribus,aut segetibus parcit,omnibus victus subsidiis spoliare ciuitatem volens,antequam admoueret obsidionem,ratus eos aut inopia cibariorum coactos vltro supplices pacem petituros,aut,si diutius in pertinacia perstitissent, plerosq; perituros,minoreq; labore se eos oppressurum, si interpositis diebus instaret, quàm si assidue premeret. Itaque omnes aditus custodiri iussit,nequid frumenti in vrbẽ importaretur,grauiq; edicto,ne id fieret,interdixit. Inde lectis equitibus assumptis processit,vt,si posset,ciues ad pugnam eliceret.neque coniectura fefellit.nam cum ad ostentandas vires inconsulte exissent,ab eo partim cæsi,partim capti sunt. Cum autem ille ab vrbe parumper abscessisset,hi eruptione facta cum quingentis equitibus die ipso Pentecostes VI. Kalend.Iunias ad Laudem processerunt,atque ingentem prædam auerterũt, sed tamen clade aliqua ab episcopo Mantuano Carsidonio,& marchione Anconę Garnerio insecutis accepta. Ager totus quadraginta dierum spatio peruastatus,castro etiam S.Ioannis,quod inexpugnabile putabatur,euerso.Iisdem diebus Brixiani societate cum Mediolanensibus iuncti agrum Cremonensium populabundi inierũt. verum à Cremonensibus eius rei antè certioribus factis ex insidiis consurgentibus oppressi sunt, multis captis,atque aliquot interfectis. Fridericus vastatis hostium agris Laudem se rettulit. Interim Mediolani crescebat in dies inopia,atque ex inopia fames. neque salutis perfugium vllum ostendebatur. Itaque Mediolanenses ad desperationem conuersi,sicut Radeuicus prodit,scriptor Germanus, de nece Friderici cogitarunt. atque hominem, qui per fraudem illum interimeret,Laudem miserunt.is profectus cum stultitia simulata castra Imperatoris ad Abduam sita intrasset,quodam die summo mane solum egredientẽ Fridericum de tentorio conspicatus accurrit,& quoniam immani corpore,& robustissimis viribus erat,medium arripuit,vt in Abduam de rupe deiiceret.verum dum Imperator renititur,funibus tentorij prępeditus procumbit.ac cubicularijs ad vocem clamantis Friderici aduolantibus comprehenditur,& ex eodem loco præcipitatur. Hoc vbi nõ processit,Mediolanenses octo homines, qui vrbem Laudis incenderent, subornarunt. quorum vnus cum intempesta nocte opus esset aggressus,à vigilibus deprehensus extremo subito supplicio est affectus. Sub eosdem etiam dies venit in Italiam Arabs quidam ex Hispania, homo magicis artibus egregie, vt ferebatur, instructus, ætate senex, facie deformis,quippe altero oculo captus, socios pene viginti secum adducens, eo, vt fama fuit,consilio, vt venenis Fridericum perimeret. Siquidem pretiosa munuscula afferebat,annulos,gemmas,frena,calcaria venenis circunlita adeo præsentibus, vt solo tactu inficere Imperatorem,atque infectum minimo perdere momento possent.ficam etiam latentem gestabat,vt si quo impedimento venenum nõ profecisset, ferro negocium cogitatum conficeret. Hunc,cum in castra venisset,Fridericus forte venturi hominis multo ante certior factus è vestigio comprehendi, ac diligenter asseruari iussit. & cuius hortatu ad tantum facinus esset impulsus,quæsiuit. si vera dixisset, impunitatem promittẽs, si falsa,supplicia omnia intentans.Homini omnia constanter inficianti tormenta admo-

ta sunt. Quæ ille deridens, denunciauit, se, si necaretur, secum etiam Imperatorem esse tracturum. Fridericus autem vanis territamentis eius cõtemptis cum de sociis eius nullum communicati sceleris indicium posset elicere, hominem extremo crucis supplicio interemit. III. inde Idus Iunias Mediolanenses Cremensibus assumptis Laudem reuerterunt, ac prælium cum Laudensibus, & Comensibus atrox commiserunt. Perturbatus ea re Fridericus, ac simul Germanicis iam aduentantibus copiis excitatus vnà Mediolanum, & Cremam sibi premendam existimauit. Cremensis belli caussam prætulit, quòd præceptis Imperatoris non paruissent, ac Mediolanensibus contra Laudenses auxilium attulissent. verum multo magis voluntas apud eum Cremonensium valuit, qui ingenti vi pecuniæ oblata ipsum ad veteres hostes suos armis vindicãdos, quod per Lotharium assequi non potuerant, incitarunt. Hoc cõsilio capto exercitum in duas partes distribuit, atque vnam ipse in agrum Mediolanensium duxit, alteram Cremonẽsibus ad Cremam obsidendam attribuit. Apud Mediolanum autem cum esset, legati eum à senatu, populoq; Romano missi adierunt, orantes, ne paucorum improborum, atque ignobilium hominum caussa multos probos, ac nobiles viros perire permitteret, eosq; præsertim, quorum occasione ipse Romani Imperatoris nomen ferret. Fridericus legatos benigne allocutus, ac magnificis muneribus prosequutus cum Othone Palatij Comite, & Ariberto Aquensi præposito domum remisit, mandatis editis, vt litem de senatu, & præfecto inter populum, pontificemq; componerent. Hi Romam profecti comiter quidem accepti ab omnibus sunt, verum Romanos veteris adhuc reipublicæ spiritus superbe gerentes nacti pari superbia eluserunt, atque inde re irrita discesserunt. Omnia Fridericus expertus, si qua ratione posset Mediolanenses ex vrbe elicere, prælium q; cõserere, quòd nes nulla successerat, ad insidias conuersus, Papienses ad mœnia populabundos adequitare, ac commisso prelio certo tramite fugam arripere iussit, seq; in eo cum validis cohortibus occultauit. Paruere Papienses edicto, atque Idibus Iuliis insultãtes ad mœnia processere. Ita Mediolanenses cum ignominiam ferre non possent, ex vrbe cum magna manu egressi, atque in insidias à Friderico paratas inconsultò delapsi prope omnes aut capti, aut interempti, aut grauibus vulnerib. sunt confecti. Ea victoria potitus Fridericus Laudem se recepit. Cremonenses autem Nonis Iulij Cremam militum corona cinxerunt, eamq; acriter obsidere instituerunt. Cæterum Cremenses firmis oppidi munitionibus, & promptis Mediolanensium, & Brixianorum auxiliis fulti omnia obsidionis incommoda contemnebant, seq; vt Lotharium quondam, sic nunc Fridericum elusuros inani iactatione fremebant. Itaq; multis eruptionibus factis, quanquam valide repressi magna tamen hostibus detrimenta dederunt, atque inter cæteros marchionem Anconæ Garnerium occiderunt. Reuersus inde Mediolanum Fridericus, cum pabulum equorum non inuenisset, & ipse eodem die Cremam accessit, ac captiuos Mediolanensium ad terrorem eis iniiciendum produxit. XIII. Kalend. Augusti Beatrix Augusta, & Henricus Dux Bauariæ cum copiis, commeatibus, & stipendiis ex Germania Cremam accesserunt. neque ita multo pòst Velso Princeps Sardiniæ alium exercitum quoque adduxit. Quibus subsidiis auctus Fridericus oppidum oppugnare constituit. Eius rei gratia Cremonenses turrim altissimam construxerunt. atque huic mangana inauditæ magnitudinis, & petrarias, gattosq; complures adiecerunt. & Fridericus his similia alia quoque multa ex eorum temporum consuetudine fabrefecit. Hoc cognito Cremenses haudquaquam exterriti animis sunt. verũ cum & præsidia, & machinas in muris idoneas statuissent, haud ægre omnẽ & Friderici, & Cremonensiũ impetum pertulerũt. Quin etiã post dies aliquot profecto Friderico, siue, vt scribit Radeuicus, Sambassianum ad coniugem inuisendã, siue, vt refert Vrspergensis, ad agri Mediolanẽsis reliquum peruastandum, ex oppido eruperunt, ac cruento cum Germanis prælio conflixerunt. Ea re exasperatis animis varia inde vtrinq; edita sunt crudelitatis exẽpla. quippe cũ Germani amputatis Cremensium capitib. fœde ludibrij gratia quasi pila lusissent, Cremenses captiuos eorum in muros produxerunt, ac membratim dilacerarunt, &, cum illi captiuos Cremensium iis inspectantib. suspendissent, hi reliquos eorum egerunt in crucẽ. Quibus rebus crudelitatis libidine exaturata Fridericus rursus machinas admoueri, & excitari turres præcepit. acremq; oppugnationem instituit. quæ haud dubie omnib. summa ope nitentib. aliquem habuisset effectũ, nisi Cremẽses muscipulis, & foueis occultis intra vallũ dispositis, ac machi-

ac machinis incensis, aut aduersis hostes fefellissent, aut crebris manganorũ ictibus eos à muris recedere coegissent. qua in re tantum ardoris adhibuerunt, vt neque præsenti filiorum suorum obsidum periculo, quos ad manganorũ ictus Fridericus opposuit, deterreri vlla ratione potuerint. Quin etiam XIIII. Kal. Octobris proscriptionis tabulas in eos hasce proposuit. *Cum ob defectionem Cremensium ipsum castrum Cremæ obsideremus, & cũ principibus nostris in tentorio Ducis Henrici nepotis nostri consideremus, consilio, & iudicio Principum nostrorum, & omnium Lombardorum, qui nobiscum aderant, ipsos Cremenses hostes Imperij iudicauimus, & de ipsis talem legem promulgauimus, Quoniã Crema, & omnes Cremenses nostro banno sunt illigati, statuimus, & Imperiali autoritate confirmamus, vt omnes Cremenses, Mediolanenses & Brixiani, & quicunq; hoc tempore Cremæ sunt, tam feudum, quàm allodium totum amittant, & feudum ad dominos redeat. nos enim personas, & bona eorum publicamus. atque idem de eorum bonis, qui de ecclesiis sunt, fiat.* Interim Mediolanenses, vt Fridericum ab oppugnatione Cremæ auerterent, cum multis millibus armatorum Minerbium oppidum ad lacum Comensem adorti sunt. verum auxilio quingentorum equitum à Friderico summisso ab incœpto destiterunt. quin, cum domum repeterent, Gozuino Comite, qui tum Comitatum Seprienſem, & Mathesianum administrabat, à tergo insequente oppressi, præda amissa, multisque suorũ desideratis, ac sauciis in vrbem se receperũt.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Tertiusdecimus.

OMNIVM calamitatum, quas ab exactis Longobardis Italia pertulit, nullę aut maiores, aut fœdiores fuerunt, quàm quas ipsa sacrorum comitiorum dissidia intulerunt. quorum tria pernicioſissima proxima patrum erat adhuc ætas experta, Honorij, Clementis, & Anacleti, qui de iure dignitatis cũ Alexandro, Gregorio, & Innocentio pontificibus decertarant. Horum enim singula externa Germanorũ arma in Italiam nõ sine maxima ipsius pernicie aduocauere: primum vero, & secũdum Imperium etiam ipsum parum salutari in futurum exemplo ab Ecclesia disiunxere. Ecce autem hærente adhuc non modò in animis, sed etiam in oculis penè omnium memoria tertij, quartum exarsit vel omnium, quæ adhuc scripsi, teterrimũ. quo Alexandrum tertium Victor quartus incessit. Hoc enim non omnes solum Occidentales ecclesiæ, sed etiam regna inter se, ac prouinciæ, ciuitatesq; disiunctæ sunt. quin & Imperator propterea tam grauem, tamque diuturnam cum Ecclesia contentionem iniuit, vt non solum in præsens ciuitates inter se vniuersas distraxerit, sed etiam in eisdem familias ipsas inexpiabili in multa secula inducta dissensione diuiserit. Hinc enim Gibellinorum, & Guelforum nominibus ex vetere Germaniæ dissensione desumptis exitiales Italis factiones manarunt, quæ sub Friderico patre exortæ, neque omnino pòst sub Henrico filio obliteratę, demum sub Friderico nepote effusius erumpentes ingentes in multos pòst annos strages in Italia edidere. Quæ historia quoniam studiis scriptorũ stylo haud secius inter se, quàm illi gladio, decertantium est corrupta, dabimus operam, vt nos restincto demum iam illo animorum in caussam incendio veritatem ex ipsis potissimum rerum actis eliciamus, eamque fideli, atque accurata opera posteritati ad præcauendum prodamus. ac simul quantas calamitates Mediolanenses, cæterique Italiæ populi pro tuenda libertate pertulerint, enarrare pergamus.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [319] - 307
PUBLIC DOMAIN

FRIDERICO omni ope Cremam, vt demonstrauimus, oppugnante Hadrianus pontifex Kalendis Septembris Anagniæ moritur. Eo facto Cardinales permoti extemplo cadauer Romam rettulerunt, ac pridie Nonas in tẽplo S. Petri sepeliuerunt. postridie vero in eodem conuocati de nouo subrogando pontifice consultarunt, verum tertio die diductis in diuersa sententiis Cardinales, de quibus supra diximus, duos Rolandũ Senensem, olim canonicum regularem, & Octauianum Romanum pontifices designarunt. Rolandus à viginti tribus delectus coccyneam chlamydem sibi à suis cupientibus properanter iniici non est passus. Octauianus à quinq; tantum declaratus raptam auide è manu ministri, vt Rolandum iure præuerteret, ipse sibi festinantius induit, atq; Rolãdo & Cardinalibus eius per armatos ilico intromissos in arcem compulsis, à suis in sede S. Petri constitutus Victoris quarti nomen asciuit. inde ad Palatiũ populo ciui suo haud grauate fauente deductus prompta cleri, populiq; obsequia accepit. Rolandus nouem dies cum suis in arce per senatores obsessus mansit. demum emissus ad Cisternam Neronis inter Ariciam, & Tarracinam processit. ibique XII. Kalend. Octobris in magna cardinalium, episcoporum, abbatum, cleri, populique, qui conuenerant, frequentia, chlamydem rite induit, ac consecratus Alexandri tertij nomẽ accepit. Ita Victore, qui nondum cõsecratus fuerat, iure superato post octo dies, & ipsum cum sectatoribus eius, & si quis manum ei consecrationis gratia admouere ausus fuisset, pœnis inferorum deuouit, atque Anagniam se recepit. Quarto inde nonas Octobris Victor à paucis & ipse episcopis consecratus eadem in Alexandrum, & partem eius detestationis tela retorsit, ac per Othonem Comitem Palatinum Campaniam, & Patrimonium S. Petri inuasit, & Signiæ substitit. Tum vterque ius suum tueri cupiens, Alexãder, quòd à pluribus creatus, & ante Victorem consecratus, Victor, quòd veste pontificia prius indutus, & tanquam pontifex cleri, populique solennibus obsequiis esset cultus, litteras ad Fridericum castra adhuc ad Cremam habentem scripserunt. eumque vt partes suas susciperet, obsecrarunt. Erat Fridericus ab Alexandri rationibus alienus, asperitatis eius in tuendo iure Ecclesiæ superiore in legatione adhibitæ non oblitus. quam offensionem non obscura etiam auxerat fama, quæ percrebuerat, ipsum cũ sociis eius cardinalibus viuente Hadriano conspirasse, vt Mediolanenses, & Gulielmum Siculum aduersus se defenderent. in Victorem vero animo propendebat, quòd præter cætera facilius aliquid de iure pontificio concessurum confidebat, de quo cum Hadriano contendere cœperat. cum vulgò ferretur, Hadrianum, si paucos præterea dies superuixisset, Friderico propterea sacrorum communione fuisse, nisi sibi satisfeciſſet, interdicturum. Ea de causſa conuentum omnium è regnis suis episcoporum Papiæ in octauam Epiphaniæ indixit, atque episcopos duos Pragensem, & Ferdensem ad Alexandrum, & Victorem misit, qui dicerent, suarũ virium non esse, vtrius iustior causſa esset, constituere. episcoporum iudicio ad eã rem opus esse, ac propterea se in octauam post Epiphaniam cõcilium indixisse. ibi quem iustioribus comitiis creatum esse certus episcoporum consensus statuisset, eum se summo studio veneraturum, atque armis, si opus fuerit, protecturum. proinde ambo ad diem concilio præstitutam occurrerent. Alexander animi Friderici erga se non ignarus venturum se abnuit, adiiciens, parum æquum esse, vt cui iudicium à Deo in homines esset concessum, is humano iudicio se committeret. Victor vt ad victoriam, nõ ad iudicium processurus Friderici volũtati se quacunque obsecuturum ratione respondit. Initio in-

1160. de sequentis anni, qui fuit supra milleſimum centeſimus ſexageſimus, Fridericus ſe per obsidionem Crema potiturum diffisus, cui affatim rei frumẽtariæ foret, vim extremam adhibendam, oppugnationemque tentandam existimauit, vniuerso præsertim id exercitu comprobante, cuius diutinæ iam tædebat ad id oppidũ stationis, & asperrimæ, quæ eo potissimum anno sæuierat, hyemis. Itaque machinas varias, turresque præparat, easque fortissimis militibus complet, ac tela, faceſque in eos, qui intus erant, iacere iubet. Quæ cum Cremenses quanquam maximo sui cum detrimento repellerent, demum ad alias artes se contulit. opportune autem ipsius consilium iuuit singularis quidam industriæ architectus omnia ipsius machinamenta eousque leui satis momento ludificatus. qui pecunia, vt Cremenses scribunt, corruptus ad ipsum transfugit, ac turres ligneas inusitatæ altitudinis duarum contabulationum effecit, ac pontes ex iis in muros proiicien dos instituit. Quibus perfectis Fridericus, qui gattorum, briccolarumque inanes expertus sæpe

tus ſæpe conatus erat, vt vltimam, ſic aſperrimam oppugnationem incœpit. Gattis quippe remotis diuerſis è partibus turres has quàm proxime potuit muris admouit, ac milites, qui in ſuperiore cõtabulatione locati erant, oppidanos omni miſſilium genere propellere, qui vero inferiorem tenebant, pontes, vt demonſtratum ab architecto fuerat, in muros proiicere iuſſit, ac reliquum exercitum circum muros diſpoſuit, & ſingulos, vbi proiectos ſenſiſſent pontes, ſuam quenque inuadere partem præcepit. Cremenſes vbi oppidum corona circumdatum, turribuſque mœnibus admotis omnia perſonare tubis, armiſque ſenſerunt, ab animi virtute præſidium ſibi petendũ exiſtimarunt. Quippe in muros ſubeuntes ex gattis ſuis pontes ſcindere, ac milites muro deiicere, & in extremo periculo fidem, officiumque ſuum probare patriæ contenderunt. Primum, qui de ponte in vrbem deſiluit, quidam ſubito crudeliſſime interfecit. cuteque capiti eius detracta in vſum capillatæ galeæ ſeſe induit: alteri manus & pedes præciſi, & per forum fœdo repere ſpectaculo eſt permiſſum. Ipſi tamen fortiſſimo quoque ex ſuis aut amiſſo, aut ſauciato debilitati adeo ſunt, vt anteriore murorum munitione relicta in poſteriorem ſe rettulerint, ac tum primùm animis viribuſque deficere, & de ſalute deſperare incœperint. Quod vbi ſenſit Fridericus, concilium, quod in octauam ab Epiphania indixerat, ne oppugnationis ardorem remitteret, in Quadrageſimã diſtulit, atq; acrius oppugnare perſeuerauit. Tum Cremenſes aſſiduis præliis, vigiliiſque defeſſi, ac plerique vulneribus affecti, demum extremi periculi metu permoti conſilium ſui dedendi, ſi tolerabiles ferrentur conditiones, ceperunt, ac VII. Kalend. Februarias Peregrini patriarchæ Aquileienſis, & Baioariæ Ducis colloquium poſtularunt. Poteſtate colloquendi facta primùm veniam errori ſuo petierunt, eo nomine crimen purgantes, quòd nõ Friderico, quem ſemper ante omnia coluiſſent, ſed Cremonẽſibus hoſtibus ſuis acerbiſſimis reſtitiſſent. deinde poſtularunt, ne ad noxam libidini Cremonenſium traderentur. His ad conſilium Friderici delatis placuit, vt his conditionibus venia, paxq; daretur. Vt Cremenſes incolumes exirent cũ iis rebus, quas vno geſtatu efferre ſinguli poſſent, Mediolanenſes, & Brixiani, qui intus eſſent, arma relinquerent. Poſtridie omnes egreſſi, oppidum militibus diripiendum eſt datum. Cremonenſes, & Laudenſes veteribus odiis incitati muros oppidi deturbarunt, ac foſſas compleuerũt. Germani, vbi prædæ minus, quàm ſperauerant, inuenerunt, ignem oppido multis in partibus intulerunt. Reliquis domos ſuas reuerſis Fridericus Papiam ſe recepit. Cui ciuitas obuiam effuſa occurrit, atque ornatis templorum inſtar vrbis viis læta triumphantem excepit. Is templo adito, gratiis Deo actis, votiſque ſolutis diuertit in Regiam, ac conuentum in ante diem IIII. Nonas Febr. qui dies erat Purificationis, indixit. ac litteras per omnes regiones de Cremenſi victoria miſit. Vbi dies Purificationis aduenit, epiſcopos, abbateſque qui vndique ex regnis ſuis conuenerant, conuocauit, atque eis iudicium pontificiæ, quæ iactabatur, cauſſæ commiſit. Aderat in vrbe Victor, cuius cauſſa agebatur, aderat aduocatus eius non leuiſſimæ auctoritatis, Fridericus, nec quiſquam ex proceribus conuenerat, niſi aut vtriuſque amicus, aut aliqua ratione illi parti obnoxius. Itaque cum re in diſceptationem adducta, probatum teſtibus eſſet, Victorem ante Alexandrum vt pontificem & veſte ornatum, & cultum obſequio eſſe, nemoque eſſet, qui contradicere auderet, ſine vlla dubitatione Victor, qui præſens aderat, iure, Alexander, qui vocatus non obediuerat, vitio factus pontifex iudicatus eſt. His poſtridie Cinerum actis ſequenti die Victor ſolemni cum pompa ab æde Saluatoris ſuburbana, vbi hoſpitabatur, ad templũ maius à clero, populo, epiſcopiſque deductus eſt. Ibi eum Fridericus pro foribus templi ſuſcepit, & deſcendentis de equo ſtrepam tenuit, & manu vſque ad altare perduxit, & humili pedem oſculo cõtigit, ac poſt eum Peregrinus patriarcha Aquileienſis, Vido archiepiſcopus Rauennas deſignatus, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & principes idem fecerunt. poſtero die ſabbati Victor Alexandrum cum parte eius candelis accenſis eſt execratus, ac Gulielmum Siculum, & Mediolanenſes, quòd eccleſias, & Imperium inuaſiſſe dicerentur, ad ſatisfaciendum citauit. Quibus rebus perfectis Fridericus litteras ad reges Franciæ, Angliæ, Hiſpaniæ, cæteroſque ſcripſit, vt acta Papienſis concilij comprobarent, &, vt Lombardiam militaribus incommodis alleuaret, principes Germaniæ laudibus, muneribuſque ornatos cum ſuis copiis domos dimiſit. Hactenus de Friderico Radeuicus. Reliqua nos ex Italicis ferme eruere monumentis conabi-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [321] - 309
PUBLIC DOMAIN

mur. His igitur cognitis Alexander Anagniæ ſacra deteſtatione Victorem, & Fridericũ execratus litteras & ipſe ad principes, & ciuitates dedit, ac quibus rationibus id feciſſet, expoſuit. ſimulq; vt ſe, cauſſamque ſuam ſuſciperent, obſecrauit. & ad id epiſcoporum concilium ſuorum indixit. præcipue vero ad Mediolanenſes Ioannem Anagninũ cardinalem legauit. Is fœdere cum Mediolanenſibus icto v. Kalen. Aprilis ſuggeſtum maioris ędis aſcendit, ac concione aduocata Victorem, Fridericum, quique ſectam eorum ſequerentur, Cremonenſem, Laudenſem, Comenſem, Papienſem, & Mantuanum epiſcopos, ſacris abdicatos pronunciauit, ac ciuitates Cremonam, Papiam, Laudem, Comum, Nouariam, Vercellas, Marchionem Montisferrati, Comites Blanderati, Seprij, & Martheſij ſactis arcuit, & archiepiſcopum, ac conſules Mediolanenſes ſacramento fidelitatis obſtrinxit. Quibus ex rebus ingens iterũ vulnus Eccleſia Dei accepit. bellumque nouum inter pontificatum, Imperiumq; ſuſceptum, quo ciuitates Italiæ, in primiſque Lombardiæ in diuerſas partes diductæ prauis inter ſe certaminibus initis ad extremum prope exitium ſunt redactæ. Huius autem belli principes fuere Mediolanenſes. qui cum veteribus odiis, tum recentibus Alexandri aduerſus Fridericum, & ſocios eius execrationibus incitati bellum ardentiore animo gerere perrexerunt. Itaque, vt amiſſę Cremæ detrimenta ſarcirent, Laudem tentandã, quã ſibi non parere indigne ferebant, ſuſceperunt, ac firma collecta equitum, peditumque manu per proximos ſacræ hebdomadæ dies impreſſionem in eius fines fecerunt. verum egregie occurrentibus ciuibus protinus re irrita diſceſſerunt. Ea re Fridericus permotus copias ſuas quanquam exiguas Padum traiecit, atque ineunte Maio in Mediolanenſium agrum ingreſſus omnia à Lambro amne late populando, atque in ſegetes, arboreſq; fœde ſæuiendo percurrit, ac tandem caſtra ad S. Romanum, quaſi vrbem obſeſſurus, locauit. Qua re animaduerſa Mediolanenſes Placentinis adiunctis aduerſus eum cum ornatiſſimo, atque inſtructiſſimo equitatu proceſſerunt, copiamq; pugnæ fecerunt. Ex quo Fridericus exterritus per noctem ſilentio vaſa collegit, & ſe Papiam recepit. Deinde Laudem progreſſus, Laudenſes magnopere collaudauit, quòd priſtinam virtutem in ſua ſalute defendenda, & fide erga ſe cuſtodienda retinuiſſent. inde exercitum trans Abduam amnem traduxit. & Pontirolum, pontemq; ad id à Mediolanenbus factum occupauit, & Fanum non ſine cruento prælio Mediolanenſibus in tempore non occurrẽtibus cepit, ac Papiam, Nouariamque ſe rettulit. Mediolanenſes interea bellum Laudenſe renouaturi v. Idus Maias Laudem cum equitatu repetiuerunt, cumq; inſidiæ erumpentibus Laudenſibus ſemel iterumq; paratæ non proceſſiſſent, iuſtum exercitum, ac carrocium ipſum cum magno machinarum apparatu adduxerunt, ac XIIII. Kalend. Auguſti ſignis è regione portæ Imperialis locatis reliquis copiis vrbem cinxerunt, atque oppugnare inſtituerunt. Verum cum per aliquot dies in opere verſati eſſent, mox rei difficultate, & maturo Friderici aduentu permoti deſtiterũt. Tum Laudenſes tumultuario opere munitam adhuc vrbem habentes lapideo ipſam muro monente Friderico ſepſerunt. primus lapis ab Alberico epiſcopo in fundamento portæ Cremonenſis eſt poſitus. Erat in regione lacus Comenſis oppidum nomine Carcanum, quod firmo Friderici præſidio cuſtoditũ Mediolanenſibus, quoties in Laudenſium fines irrumperent, adhuc ſemper fuerat infeſtiſſimum. Hoc igitur ſibi expugnandum antiſtes ratus eodem menſe Brixianorum auxiliis, ac trium tribuum iuuentute educta obſidere inſtituit. Ea re cognita Fridericus ſociorum ſuorũ copias ſubitò accerſiuit, ac poſtridie Nonas Auguſti acceſſit, & loci peritorum conſilio in valle Toxaria caſtra ita poſuit, vt Mediolanenſes ab omni re frumentaria intercluſerit. Id vbi ſenſere Mediolanenſes, virtute recuperandũ, quod loci iniquitate amiſerãt, rati, ſeſe ad præliũ prępararũt. neq; id Fridericus detrectauit. Varie vtrinq; pugnatum eſt ingenti animorum ardore aliis pro ſalute, aliis pro imperio decertãtibus. Tandem Fridericus ordines Mediolanenſium vi perrupit, atque ad carrocium penetrauit. ac ſolutis bobus vexillum detraxit, & contumeliæ cauſſa currum in proximam foſſam deiecit. Brixiani interea ab Vrſicino caſtro, vbi in præſidio locati fuerant, aliiq; ab Herba oppidani ſuorum periculo excitati impigre accurrerunt, ac recentes in defeſſos incubuerunt. Quorum impetu percitus Fridericus victum ſe in ipſa victoria clamans fugam capeſſit, ac Comum ſe cum paucis recipiens in arcem Baratelli aſcendit. Mediolanenſes fuſis hoſtibus, caſtriſq; captis ingẽti præda potiti ſunt. Hæc v. Idus Auguſti geſta.

Archie-

Archiepiſcopus Carcani oppugnatione omiſſa, quæ longior videbatur futura, XII. Kalend. Septembris domum reuertit, atque Vrſicinates, & Herbenſes, quorum opportuna præcipue opera parta victoria eſſet, immunitate Mediolanenſi donãdos curauit. Fridericus ex Baratello Papiam ſe recepit, atque amicos, vt quantum quiſque contrahere copiarum poſſet, in inſequentem annum pararent, admonuit, atque inde Cremonam ſe contulit. Incendio Mediolani in tribu Comenſi conflato, eoque ad Vercellinam, Ticinenſem, Romanamq; tranſlato magnum multi ciues damnum fecerunt. Id incendiũ tectis pleriſque in vrbe conſumptis coegit, vt exercitus in proxima loca hibernatum exiret, & cum multa frumenta exuſta eſſent, annona in ciuitate grauior fieret. Mediolanenſes ponte ad Pontirolum inſtaurato in Laudenſiũ fines impreſſionem fecere, ac multos captiuos abduxere. Velfo marchio in Tuſciam cum exercitu iniit, ac cõuentu ad S. Geneſium habito, cum à cæteris, tum maxime à Piſanis, & Lucenſibus benigne acceptus eſt. Fridericus Cremona Papiã in hiberna ſe rettulit. Ineunte inde vere ad arma vtrinq; 1161.
reuerſum. III. Idus Martij Placentini, cum Laudenſe ſibi bellum depoposciſſent, multos Laudenſium equites per inſidias oppreſſerunt. XVI. Kal. Aprilis Mediolanenſes ad Caſtelleonum oppidum in comitatu Seprienſi ſitum iniuriis eorum prouocati acceſſerunt, atque omni machinarum genere oppugnare inſtituerunt. Quas dum qui intus ſunt refringere, atque incendere tentant, Fridericus rei nuncio ictus Laudem accurrit, & contracto ex proximis locis exercitu ad Lambrum amnem Caſtelleonum liberaturus proceſſit. Qua re accepta Mediolanenſes ſuccenſis machinis receſſerunt. III. inde Nonas Aprilis Placentini cum Laudenſibus ad S. Mariam in Strata prælium commiſerunt, ac præter cæteros Tricafoliam Puſterlam prætorem eorum redegerunt in poteſtatem. Interea Germani principes, qui poſt conuentum Papienſem à Friderico dimiſſi fuerant, ſiue ab eo acciti, ſiue vicem eius ſoliciti cum maximis in Italiam auxiliis redierunt. Quorum aduentu Fridericus erectus, ac ſimul promptis Italicarum ciuitatũ, quæ in fide erant, auxiliis nixus, quod adhuc facere prætermiſerat, vrbem ipſam Mediolani ſibi tentandam decreuit. ratus, dum ea vrbs incolumis ſtaret, ſe haudquaquam quietam Italiam habiturum. atque ita rebus omnibus neceſſariis apparatis IIII. Kalen. Iunij cum vniuerſo exercitu in agrum Mediolanenſem procedit, ac ſegetes, vineaſque toto late percurſo agro corrumpit. Inde caſtris propius vrbem admotis in multas partes copias diuidit, atque vrbem vndique ſeptam intentiore cura obſidere inſtituit. Contrà Mediolanenſes haudquaquam animis defecerunt. verum omnia, quæ ad acrem ſuſtinendam obſidionem pertinerent, tanto ſtudio præpararunt, vt ne ſi hoſtes quidẽ quieſcerent, ipſi quietem acturi eſſent. ac partitis inter ſe laboribus modò ab hac, modò ab illa parte, vt cuique diſtributa munera erant, egreſſi certatim præcipuum ſibi fortitudinis, ac fidei patriæ præſtitæ decus depoposcerunt. Clauſa vndique vrbe omniũ rerum pretiis auctis magna ciuitatem caritas primùm, deinde impedita cibariorum inuectione inopia cepit. quæ mala grauiora etiam fecit ingens alieni æris, quo plerique obruti erant, magnitudo. quo ne funditus perirent, ciuitas denos, & octonos viros ad eam rem inſpiciendam legit, ex ſingulis tribubus ternos, qui magna cum cura imminentem multorum perniciem ſubleuarunt. Fridericus interea agro ad XV. millia paſſuum circumquaque vaſtato Germanos in ſuburbana caſtra diuiſit, ac Cremonenſes, & Papienſes in ciuitates ſuas dimiſit. ipſeque cum ala equitum Laudem ſe recepit, quò Victor cum aliquot Cardinalibus XV. Kalend. Iunij venerat. Ibi conuentu altero epiſcoporum, atque abbatum habito iterum ex eorum ſententia Victorem verum, iuſtumque pontificem eſſe pronunciauit, & archiepiſcopum cum conſulibus Mediolanenſibus, & fautores eorum epiſcopos Placentinum, Brixianúmque cum conſulibus à ſacris amouendos curauit. Patauinis, qui & ipſi fide deceſſerant, ad officium redeundi ipſæ Auguſti Kalendæ præſcriptæ. Conuentu inde peracto oppida hinc inde per menſem Auguſtum occupata, & captiui vltro, citroq; ſunt facti. Quod belli genus quàm inane eſſet, ac parum cœptis perficiendis idoneum, aliàs ſatis Fridericus expertus, obſidione iterum vrbem ſibi premendam exiſtimauit. atque ita V. Idus Auguſti à Meregnano exercitum Mediolanum promouit, ac caſtra non procul ab vrbe fecit, in omnem rei bene gerendæ occaſionem intentus. Miſſi qui Mediolanenſes prouocarent, cum prælium commiſiſſent, & ipſe eos ſubſequi maturauit, ac mox gradum referentes acrius vrgere inſtituit, verã eſſe

fugam Mediolanensium arbitratus. cum autem cupidius vsque ad Arcum Romanum esset progressus, equo forte prolapso corruit, vulnusq; graue accepit. verum à suis in equum repositus periculum mortis euasit. Qua re perterritus iterum totũ se ad obsidionem conuertit. atque omni ope, ne cõmeatus in vrbem importarentur, prouidere contendit. Eo facto Mediolanenses fame iam vrgente permoti legatos ad Fridericũ de pace miserunt, sed in itinere violati à Germanis ad eum peruenire non potuerunt. Appetente inde hyeme ipse se cum vxore Laudem recepit, vt Brixianis facultatem commeatuum in vrbem deferendorũ adimeret, reliquas exercitus partes proximis circumquaque in castris disposuit. atque, vt in eandem intenti curam vigilarẽt, mandauit. Cremonam inde progressus ibi Decembrem transegit, itineribus custoditis, ne quid à Placentinis ad leuandam obsidionem appositum inferretur. Quod si quos ei rei studentes deprehendisset, eos præcisis manibus, aut effossis oculis, aut truncatis naribus domum dimisit, vt tali fœditate supplicij ab eiusmodi conatu reliquos absterreret, aut imbribus die noctuq; obiectos, ac frigore maceratos ad pacisendam quantamcunque pro redemptione pecuniam compulit. Eodem anno Ludouicus Francorum, & Henricus Anglorum reges litteris Friderici de Victore colendo solicitati cum consilium expedire non possent, conuentum episcoporum suorum mense Iulio aduocarunt, eoque vtriusq; partis fautores cardinales inuitarunt. Ibi cum Vido Cremensis multa pro Victore aduersus Alexandrum disseruisset, Gulielmus Papiensis surrexit, atq; omnibus criminibus in Victorem reiectis Alexandri caussam adeo regibus ipsis præsentibus episcopisque probauit, vt Victorem, & partem eius episcopi magno consensu sint detestati. Florebat tum ordo Cistertiensis, archiepiscopis, episcopisque multis, & abbatibus plusquã septingentis, & monachorum multitudine innumerabili præditus. Hi quotannis concilium apud Cistertium celebrabant, & quæ è republica erant, decernebant. Itaq; proposita præsenti pontificia caussa publico decreto Alexandro se adiunxerunt, atque maximas ei parti vires addiderunt. Quibus rebus Fridericus incensus edictũ proposuit, vt omnes Cistertiensis ordinis monachi, qui in regnis suis agerent, aut Victori subscriberent, aut regnis suis excederent. Quare numerus eorum ingens relictis sedibus suis in Franciam commigrauit. Quin etiam episcopos multos licet sanctitate insignes, quia Alexandro dediti erant, sedibus suis eiecit, atque alios in eis imposuit, &, vt conuentum iampridem ab Alexandro indictum impediret, eò intentius vias omnes, ne cuiquam episcopo pateret transitus, custodiuit. Quare Alexander cum se concilium in Italia habere aduersus Fridericum, Victoremque non posse cerneret, simúlque occultas Romanorum sæuientiũ insidias vereretur, ac nimiam Friderici omnia circumquaque tenentis potentiam extimesceret, in Franciam ad conuentum habendum proficisci cõstituit. Itaque post XIII. Kalend. Maij, quo die ipsum Verulis fuisse inuenio, relicto Romæ Iulio Cardinali legato Tarracinam se recepit. Inde conscensis Gulielmi Siculi triremibus Genuam adiit, vbi cuncta obuiam effusa ciuitate amplissimum honorem accepit. Per eosdem dies Vlricus

1162. patriarcha Aquileiensis in locum Peregrini sublectus est. Ineunte inde Ianuario cum nulla ex parte res ad victum necessariæ acri diligentia hostium supportari Mediolanum possent, eo inopię, necessitatisque redacti sunt, vt canes, equosque comederent. Qua de re graues in vrbe tumultus, atque acerba passim iurgia audiebantur, cum alter alterum, omnes vero archiepiscopum increparent. quasi ille aut bello temere tanto caussam dedisset, aut paci moram, atque impedimentum afferret. Qua re audita permotus archiepiscopus ad Alexandrum Genuam se recepit. Ciuitas, vt legati iterum de pace ad Fridericum mitterentur, decreuit. Missi tres cum liberis mandatis, Ossa Ossius, & Albertus filius, & Anselmus Ortus, ipsum Laude, quò recesserat, conuenerunt, ac potestate dicendi impetrata pacem petierunt, pollicentes se in honorem eius sex locis muros vrbis deiecturos, fossas completuros, ipsique demum dicto audientes futuros. Fridericus Germanicis principibus, sociarumque ciuitatum consulibus in consilium aduocatis sui se, non eorum, arbitrij deditionem velle respondit. Quam conditionem legati, etsi grauissimam, acceperunt. Itaque deditio v. Nonas Martij hac ratione perfecta est. Consules ex auctoritate Consilij Laudem ad Fridericum profecti strictos gladios tenentes libere se omnia, quæcunque ille imperasset, facturos, atque eodem quoque ciues suos omnes sacramento obligaturos iurarunt. post biduum trecentos equites totius ciuitatis nomine tri-

ne triginta sex vexilla, & claues ciuitatis detulerunt, ac præceptis eius se parituros iurarunt. Inde mille pedites carrocium adduxerunt, ac nonaginta quattuor alij tubas ciuitatis obtulerunt. Postridie Fridericus edicto imperiali sublato quadringentos obsides postulauit. ex quibus centum, & octoginta sex ex ordine equestri retinuit. reliquos ad numerum conficiendum ex ipsa nobilitate exegit, atque ad singulas vrbis portas murum diiici, & fossam repleri iussit, quantum exercitui quadrato agmine ingressuro foret satis. postremò iusiurandum à singulis postulauit. atque ei accipiendo sex principes Germanos, ac totidem Lombardos præfecit, atque his rebus administratis Papiã se XV. Kal. Aprilis cum Beatrice coniuge rettulit. Ibi consilio episcoporum, principum, & magistratuum amicarum ciuitatum coacto immodicam Mediolanensium superbiam altè repetito accusationis initio docet, quemadmodum se aduersus superiores Imperatores gesserint: quibus calamitatibus Laudenses, Comenses, & Papienses nulla regum habita ratione affecerint: vt se demum sæpius in ordinem redegerint, ac pacem datam violarint. eos omnium Lombardiæ seditionum, omnium bellorũ auctores fuisse, eos pontifices in Imperatores acuisse, ac defendisse, & nunc vt cum maxime tueri ostendit. His de caussis consilium atrox fortasse, sed sibi necessarium cepisse concludit ad reliquam Lombardiam pacandam, atque in fide & officio continendam vrbis Mediolanensis delendæ, populique superbiæ, ac potentiæ comprimendæ. Eo consilio ab omnibus, qui aderant, approbato post quatriduum consules Mediolanenses accersit, iisque imperat, vt omnes sexus vtriusque ex vrbe intra octo dies emitterent, nam se ędificia euertere omnia velle. Consules grauate, sed quia imperium recusare non poterant, præceptis obtemperarunt. atq; vniuersos abire vrbe iusserunt. Ita VII. Kal. Aprilis Mediolanenses mœsti, ac se, fortunamq; suam, quòd non potius armati occubuissent, quàm incolumes ad eam necessitatem venirent, execrantes vrbe exierunt. atque alij Comum, alij Bergomum, alij Laudem, vt quisque necessarios, atque hospites habuit, abierunt. vulgus ipsum non solum cõsilij inops, sed parum etiam mentis compos circum fossas restitit extremũ patriæ casum expectaturum. Erat autem fœdus, ac miserabilis præter cæteros aspectus mulierũ, ac puerorum ingentibus omnia clamoribus, eiulatibusq; replentium, atque opem surdis hostiũ auribus implorantium. Vbi exhausta vrbs incolis fuit, Fridericus cũ exercitu victore accessit, &, ne fidem fallere videretur, per ruinas murorũ, non per portas iniuit. Inde negotio vicinis ciuitatibus id muneris sibi præcipue deposcentibus dato vrbem paucis templis seruatis excidit. Laudenses ædificia portæ Orientalis diruerunt, Cremonenses Romanæ, Papienses Ticinenſis, Nouarienses Vercellinæ, Comenses Comenſis, Seprienses, & Marthesani Nouæ. Arcus, Theatra, Thermæ, quæ ex antiqua vrbis fortuna adhuc supererant, deletæ. demum profana discussa omnia præter turres aliquot, & partem mœnium, quæ integra propter operis firmitatem remãsit. Templa spoliata, abbatiæ populatæ. Brolium, vt aiunt, ad perpetuam sterilitatem sale disseminatũ. Quibus rebus perfectis ipse Kal. Aprilis in die Palmarum Papiam recessit, ac prælætitia proximo Resurrectionis die post rem diuinam factam cum vxore coronatus incessit, ac statuis ad ædem Saluatoris locatis splendidum proceribus epulũ dedit. Mediolanenſibus hunc in modum subactis inde reliquas ciuitates, quæ aut aperte arma aduersus se tulerant, aut obscure defecerant, aut alia ratione cum Alexandro faciebãt, armis sibi appetendas, atque ad officium redigendas existimauit. Itaque post biduum bellum aduersus Placentinos decreuit. idque principes, atque prætores, & consules amicarum ciuitatum iurare iussit. Ea re cognita Brixiani consilio anteuerso legatos ad eum miserunt, qui nudatos tenentes gladios pacem supplices peterent. Data est ea lege, vt muris deiectis, fossisque completis præfectum à se acciperent, & certam pecuniæ summam persoluerent, ac secum expeditionem Romanam, Apulamq; susciperent. Id vbi sensere Placentini, antequam bello premerentur, consules ad eum suos miserunt, ac VI. Idus Maij iisdem se conditionibus obligarunt. Nonis inde Iuniis legati Genuensium aduenere, ac se illius potestati iurato obsequio permisere. classem se ei ad Kal. Septembris daturos ad Siciliam, Apuliam, & Capuam à Gulielmo Siciliæ rege recuperãdas, neque iniussu eius pacem facturos, atque vt hæc ciuibus, & consulibus suis deinceps rata forent, operã daturos, spopondere. atq; ab eo omnem oram à portu Monoeci vsque ad portum Veneris feudi nomine saluo iure vasallorum obtinuere. Idib. inde, cum adhuc apud D. Saluato-

ris federet, à consulibus Cremonensium aditus priuilegium tale sociæ ciuitati concessit. *Si cum consules vobis subrogandi erunt, nos in Lombardia fuerimus, nuncium, si vobis placebit, nostrum mittemus, qui consilio sapientum operam dabit, vt legantur consules ad honorem Imperij, & conseruationem vestræ ciuitatis, quique lecti erunt, à nobis inuestituram accipient. quòd si trans Alpes, aut Apenninum, aut Marchiam Anconæ fuerimus, concedemus vobis, vt ad arbitrium vestrum creetis Consules ad obsequium Imperij, & conseruationem vestræ ciuitatis, ita tamen, vt vnus aut duo ex eis ad nos loco omnium inuestiendorum accedant, qui omnia regalia ex imperiali manu recipient tam in vrbe, quàm extra per totum episcopatum vestrum siue in aquis, siue in terris, siue in personis, prout nunc habetis, aut ante obsidionẽ Cremæ habuistis, in teloneis, pedaticis, ripaticis, fodro, moneta, banno & omni iure regalium: præterea auctoritatem iurisdicendi vnicuique in vrbe, & per totum episcopatum ex legibus, & bonis moribus ad concordiam ciuitatis, & nominatim hæc castra Soncinũ, Sambassianum, Preuitunum, & Castrum Nouum, quod est in episcopatu Laudensi, ea lege, vt pro his regalibus omnibus vos cõsules præsentes, & futuri nobis, & successoribus nostris regibus, & Imperatoribus ducentas marchas argenti boni in festo S. Martini quotãnis persoluatis, & ad nutũ nostrum nuncijs in Lombardia bona fide repræsentetis. extra quam cum Imperiale fodrum per Lombardiam, & Cremonensẽm episcopatũ exigemus. Pro fidelitate autẽ vestra fodrum in vrbe vestra, & suburbio eius vobis in perpetuũ concedimus, ita vt successores nostri reges, & Imperatores hanc pactionem ratam habeant, & vos ea perpetuò teneamini. Nemo autem à vobis consul recipiatur, nisi iuret, se hanc pecuniã nuncio nostro repetente soluturum, & nobis aut successoribus nostris fidelitatẽ. Qui vero initio consulatus sacramentum concipiet, hoc nominatim iurabit, se rectũrum populum Cremonensem in vrbe, & extra ad honorem, & obsequium nostrũ, & conseruationem ciuitatis. & consules aliiq; iurabunt, se seruaturos fidem sine fraude, & mandata aut per nos, aut per nuncios nostros iniuncta curaturos bona fide. Volumus etiam, vt cum nulla ciuitate coniurationẽ iniussu nostro ineatis. & quinto quoque anno sacramentum hoc renouari ab aliis, qui nondum susceperint, curetis. Pro fideli autem opera, quã vos Cremonenses nostro Imperio præstitistis, promittimus, nos neque milites, neq; Burgenses, qui in castro Cremæ habitabunt, Imperij rebelles, quos proscripsimus, vnquam proscriptorum numero exempturos, neque in gratiã nostram eos, aut hæredes eorũ recepturos, nisi præsentibus nobis, & Consulibus Cremonæ iurent, se intra Ticinũ, & Abduam non habitaturos, neque in his vrbibus, & episcopatibus Bergomati, Brixiano, Mantuano, Parmensi, Placẽtino, neque in episcopatu Cremonensi, neque agro Cremensi, nisi nos permiserimus voluntate consulũ Cremonensium, qui nunc sunt, aut futuri sunt, pagos autẽ, quos tenebãt Cremenses, in nostra habebimus potestate, excepto castro, & suburbio Cremæ, quod vobis concedimus. Quòd si episcopus, aut ciuis aliquis Cremonensis de aliquo eorũ pagorum expostularit, ius ei dicemus. Præterea pagani illi omnes iurabunt, se parituros præceptis aut nostris, aut nuncij nostri ad id destinati. neq. fossam, neq. arcem, neq. vicum nouũ in toto episcopatu Cremonensium excitaturos, verũ personas, & res Cremonensium per totũ agrum suum seruaturos, neq. cõsilium, aut auxilium daturos, vt Crema, aut aliquod castrũ, aut arx intra terminos Cremonensiũ priuilegio designatos excitetur, aut reparetur, aut noua ædificetur.* Quin etiam reliquas ciuitates amicas pari creandorum cõsulum potestate affecit. Mediolanensium autem, qui per agrũ dissipati erant, præfecturã in sex diuisit, &, cum singulis præfectum Germanum imponeret, sextæ, quę vrbem complexa est, episcopum Leodiensem præposuit, eumque maiore, quàm cæteros, auctoritate ornatum summæ rerum præesse Mediolanensium voluit. capitaneos, valuasores, scribasque omnes veteres abrogauit, ac nouos instituit, atque apud se sacramẽtum dicere iussit. Brixiæ, Bergomo, Placentiæ, Como Germanos prætores dedit, quas Potestates Imperatorias appellarunt. Papia inde profectus lustrandi regni gratia mense Iunio Bononiam, quam nouo consilio ab Alexandro cum Mediolanensibus stetisse compererat, minitabundus accessit, eo animo, vt si Bononienses resisterent, perinde in eos, atque in Mediolanenses animaduerteret. Bononienses, siue quòd se ad tantam belli tempestatẽ sustinendam impares, atque imparatos viderent, siue quòd miserabilem Mediolani cladem ante oculos sibi proponerent, Friderico repugnare non ausi iurisconsultos suos, quibus ille plurimũ tribuebat, obuiam ei miserunt, ac se in eius auctoritate futuros ostenderunt. Quorum oratione placatus iisdem, quibus cæteris, conditionibus ignouit. Muri veteres, qui adhuc stabant, vrbis euersi, fossæq; repletæ. Bocius homo Germanus iuri dicundo præfectus. XI. Kalen. Iulij, cum esset in agro Bononiensi, atque Vlricus patriarcha

cha Aquileiensis adesset, Ecclesias canonicorum regularium S. Victoris, & S. Ioannis in monte liberauit à collecta, fodro, & mansionatico. Inde Bononia relicta eundem Imolam, Fauentiam, & ad reliquas Italiæ vrbes victoriæ terrorem, armorumq; traduxit, atq; interea in agro Veronensi Turisendum, qui Gardam aduersus se obtinebat, per legatos ad deditionem coegit. atque his rebus gestis cuncta late Lombardia pacata Papiam se rettulit. Interim Alexander Genua profectus in Prouinciam, ac sub Pascha ad montem Pessulanum accessit, magno honore à Theobaldo S. Germani Parisiensis abbate obuiã ei à Ludouico rege misso exceptus, atque occurrentibus earum regionũ episcopis conuentum Claromonte coegit, in quo Victorem, Fridericum, & factionem eorum sacro tandem anathemate perculit. Ea re offensus mirifice Fridericus, vt Alexandrum Francorum obsequio spoliaret, compositis Italiæ rebus Visontionem in Burgundiam dotalem vxoris regionem cum Victore iter instituit. Cum Taurinum accessisset, Pisanos, & Genuenses nouo inter se bello certantes ad inducias vsque ad reditũ suum paciscendas adduxit. Cæterum nouam eorum populorum dissensionem hæc caussa contraxerat. Constantinopoli Pisani mercatores Genuenses inuaserant, atque aliquot etiam interfecerant. Qua re cõperta Consules Genuensium duodecim triremibus in portum Pisanũ euecti turrim in conspectu ciuitatis euerterant, & triremem vnà cũ Consule Pisano captam abduxerant. Pisani vero maiore numero egressi naues duas Genuensiũ onerarias ceperant: & duodecim triremes è portu Veneris exeuntes adepti prælio lacessiuerant, atq; ex Sardinia, & Corsica magnas prædas abegerant. Fridericus inde Visontionẽ progressus ad Ludouicũ regem misit, rogans, vt ad se communis colloquij gratia ad Sagonam amnem, is olim Arar fuerat, non longe à Diuionis oppido ad festum Decollationis occurreret. ibi enim se ex communi consilio veterem Ecclesiæ redintegrare concordiã velle. eademq; ratione reges Daniæ, Vngariæ, Boemiæ, & omnes regnorũ suorũ episcopos, atq; abbates, vt ad eam diem sibi præsto essent, admonuit. quo facto ingens est celeberrimi omniũ concilij expectatio concitata. Ludouicus ad diem venturũ se ostendit: verum iter ingressus, vbi accepit, Frideticum, contra, atque pacto conuenerat, ad cõcilium armato cum exercitu conuenire, paullulũ hæsitauit. & tamen seruandæ fidei caussa ad amnem die constituto accessit. atque in medio ponte ab hora diei tertia ad nonam vsque permansit, &, cum Fridericus nondum venisset, manus in flumine lauit, ac se fidẽ liberasse suam testatus eodẽ ipso die vespere Diuionem reuertit. Sub noctem inde aduenit Fridericus, cognitoq; Ludouicum abiisse, qui eum reuocarent, honoratos homines misit. verũ, vt rediret, non potuit impetrare. Quare iratus ex Burgundia in Germaniam transiit, atq; in Italiam Victorem, & Rinaldum archiepiscopum Colonienſem legatum ad res moderandas dimisit. Post aliquot inde dies Ludouicus, & Henricus reges ad Ligerim amnem apud Tociacum oppidum conuenerunt, atque Alexandrũ eò aduenientem læti eximiis honoribus exceperunt. quippe stratorũ officio functi pedites dextra, læuaque frenum equi tenuere, & ad prẽparatum tabernaculum perduxere. atq; eius autoritate pacem inter se confirmauere. Vlricus patriarcha Aquileiensis, cum Gradum bello esset adortus, à Venetis vnà cum septingentis nobilibus Foroiulienſibus capitur, & Venetias perductus cum omnibus in custodias conditur. Demum vero pactus, se quotannis duodecim porcos, & duodecim panes Duci in eiusmodi die daturum, ipse cum omnibus liberatur. Institutum inde mansit, vt quotãnis ludicrum in foro in eius rei memoriam ederetur. Postero anno expers ferme armorum Italia fuit. Alexander Parisios profectus concilium Turonum in Pentecosten indixit. rogatusque à multis, vt Bernardum Clarauallensem in proximo concilio in numerum Sanctorum referret, eorum se voluntati obsequuturum ostendit. verum litteris aliorum eandem rem in aliis prouinciis celebrari postulantium obrutus, cum videret, omniũ se studiis seruire nõ posse, rem in aliud tempus distulit. Octo inde post Pentecosten diebus frequentissimum in Turonibus episcoporum, abbatumq; concilium habuit. Ibi vero, & acta cõcilij Papiensis rescidit, & sacras aduersus Victorem, & Fridericum detestationes redintegrauit. & seueriſſimis legibus clerum ab effusa licentia ad ecclesiasticam disciplinam formauit. atq; episcopos, vt hæresim Tolosæ serpentem coercerẽt, admonuit. ea vero qualis fuerit, pòst loco magis idoneo aperietur. Ex Turonibus inde in Senonas abiit. Interim Rinaldus Lombardia, Marchia, & Tuscia perlustrata episcopos à Victore auersos exautorauit, &

1163.

amicas ciuitates in officio confirmauit. Cuius diligentiam quanquam probauit, vt qui maxime, Fridericus, tamen multis de caussis sua interesse, vt in Italiam rediret, est arbitratus. Itaq; VIII. Idus Octobris vnà cum vxore, & Conrado archiepiscopo Moguntino Alpes transgressus Laudem accessit. atq. eodem mox se Cremona quoq. Victor recepit. Vtroq. præsente ossa S. Bassiani ex Laude vetere in Nouam iam ædificiorũ priuatorum, & publicorũ operibus mire nitentem graui cæremonia transportata. XVI. Kalen. Octobris Papiam adiit, ciuibusque petentibus, sed magna accepta pecunia, permisit, vt Derthonam iterum diruerent, quam Mediolanenses velut in communem contumeliã refecissent. Conradus inde oborta simultate à Friderico discessit, atq. ad Alexandrum profectus ab eo in numerũ Cardinalium est allectus. Fridericus Decembri mense Mo-
1164. dœtia, regali, vt appellat, sede in agrum Mediolanensem profectus est. Ibi per dies Natalicios Mediolanensium precibus fatigatus captiuos eorum dimisit. ac Moguntinam Ecclesiam Conrado ademptam Christiano curiæ suæ cancellario tradidit. Inde Ianuario mense in Marchiam Anconitanam progressus in ea per mensem Februarium fuit. Fani eum Genuenses adierunt, rogantes, nunquid Siculæ expeditionis gratia sibi parandum esset. Parmam deinde reuersum rogarunt, vt quattuor millibus marcharũ acceptis nouum regni Sardiniæ titulum instituueret, id est Barisonem Arboreę, quæ pars erat Sardiniæ, iudicem, appellaret regem: eum insulam ad commoda Imperij obtenturum. Quo audito legati Pisanorum, qui aderant, iniquitatem postulati conquesti sunt. neque enim regem alienæ terræ institui conuenire. & se rei impedimento fore, professi sunt. Inde Laudem, Papiamque est ventum. Ibi de motibus Veronensium, Vicetinorum, Patauinorum, & Taruisinorum cognoscit, qui intolerandis iniuriis, quas à Comite Palatino, cui Gardam Fridericus concesserat, irritati, Venetis auctoribus, inter se coniurarant, ac consilia de vetere repetenda libertate inierant. Itaque, ne id malũ serperet longius, continuò legatos ad eorum conatus comprimendos misit, atque amicarum ciuitatũ magistratus Cremonæ, Laudis, Papiæ, Nouariæ, & Mantuæ euocauit, ac blandis verbis appellatos iureiurando, vt secum arma aduersus Veronenses, sociosque susciperent, obligauit. atque ita exercitu, vtcunque potuit, comparato contra eos perrexit. Huius expeditionis prospera quidem principia fuere, firmis castellis aliquot in primis eorũ finibus expugnatis: verum, vbi in conspectum hostium venit, exiguitate copiarum rem cõmittere pugnæ non ausus, simulque patefacta eorum, à quibus vocabatur, Veronæ coniuratione deterritus Papiam magna cum infamia retrocessit. Ibi ad ius dicundum, & priuilegia amicis populis largienda cõuersus v. Kalendas Iunias insigni illo Mantuanos affecit. in quo *fodrum*, regalia omnia, expeditionem Romanam, Apulam, Siculam, Veronensem, Venetam, Vicetinam, Patauinamque remisit. seq. in eorum agro belli his populis faciendi caussa moraturum negauit. verum se honorem, statum, rectas consuetudines, & res eorum conseruaturum, &, si sua caussa superioribus populis bellum intulissent, auxilio affuturum, neq. inuitis, atq. inconsultis illis, pacem, induciasve daturum. Papiensibus porro concessit, vt cõsules rerum publicarum, & iurisdictionis potentes creare, & fluminibus riuos ad irrigandos agros deriuare ius esset, neve cuiquam pontem in Ticinum Plumbam vsque construere, neve Laumellum oppidum instaurare liceret. Quin etiam Barisonem à Genuensibus adductum pecunia accepta III. Nonas Augusti in basilica S. Syri regem Sardiniæ appellauit, ac diademate solemni cæremonia redimiuit, Pisanis iniuriam in eo sibi fieri frustra expostulantibus. Quarto vero Kalendas Octobris Guidoni Guerræ Comiti in Etruria priuilegium amplum concessit, non solum bona, quæ possidebat, affirmans, nempe castra Mutilianam, Tredotium, Duadulam, Battifollem, & Regiolum, sed etiam omnia iura, quæ ipse habebat in eis (Regalia ille vocat) vltro indulgens, *bannum, placitum, districtum, teloneum, pedagium, ripaticum, mercatus, molendina, aquas, aquarumque decursus, piscationes, venationes, paludes, argentifodinas, ferrifodinas, & quidquid è terra eius erui posset, Alpes, montes, valles, & omnia, quæ ad se, atque ad Imperium pertinerent.* Cæterum hic Guido Guerra à Vidone illo traxit originem, quem Otho Magnus Imperator Comitem, vt diximus, Mutilianæ constituit, familiam vero propagauit eorum, qui in Tuscia Comitum Guidorum cognomen tulerunt. qui pòst castro Balneo accepto in hunc vsque diem Comites Balnei dicti sunt. His actis belli, & Lombardicæ coniurationis memor in Germaniam ad nouos ea de caussa delectus ha-

ctus habendos, iustumq; conficiendum exercitum transiit. ac Mediolani, cæteriſq; ferè Lombardiæ in vrbibus omnibus prætores nouos iure dicundo reliquit. Hi profecto Italia Friderico, quod ſuperiores etiam, ſed parcius facere præfecti inſtituerant, inique ius dicere, priuatos nouis iudiciis illigare, epiſcopos, ac principes immodicis imperiis fatigare. In primis autem Mediolanenſes oppreſſi, ſinguli quinis fructuum partibus, & ternis in ſingulas familias aſſibus imperialibus ſingulos in annos multati: molitores, piſcatores, venatores, & aucupes, nouis, atque acerbis tributorum generibus onerati, &, niſi paruiſſent, pœnis atrociſſimis cruciati. Quin etiam Arnoldus Barbauara Placentiæ vndecim millibus marcharũ extortis, atque æde S. Antonini argenteis omnibus ornamentis nudata, ciuitatis offenſionem veritus vrbe exceſſit, ac ſecum tabulas priuilegiorũ publicas exportauit. Ad cæteras calamitates illa quoque Mediolanenſibus eſt adiuncta, quam ipſi omnium grauiſſimam iudicarunt, quòd veneranda trium Magorum corpora magna religione ab eis culta Rinaldus archiepiſcopus vrbe extraxit, eaque Italia cedens Coloniam tranſportauit. Eodem anno Victor Cremona Lucam profectus ibi per menſem Aprilem eſt mortuus. Quod vbi factionis eius Cardinales viderunt, extemplo creando ſucceſſori, qui partes aduerſus Alexandrum tueretur, comitia habuerunt, atq; ei Vidonem Cremenſem Cardinalem S. Caliſti ſubſtituerunt, qui Victorem non ſolum ſuffragio ſuo pontificem deſignauerat, ſed etiam auctoritate, ſententiaque defenderat. Is Paſchalis tertius appellatus, Friderici, ac factionis eius prompta ſtudia eſt conſecutus. Bariſo rex in Sardiniam vectus, cum pecuniam ſoluere non poſſet, quam à Genuenſibus ad regium faſtigium emendum mutuo accepiſſet, ab iiſdem Genuam eſt reuectus, atque in cuſtodiam, donec penderet, traditus. Alexander apud Senonas egit. atq; inde diplomata Eccleſiis Italiæ in fide manentibus dedit. Hyems prodigij in modum ſæuiſſima fuit. nix è cœlo lapſa vſque ad Kalendas Martias ſequentis anni ad immenſam altitudinem manſit. Eo anno Fridericus, cum in feſto Pentecoſtes frequentem epiſcoporum, abbatum, ac principum conuentum Herbipolim aduocaſſet, ex omnium ſententia ſtatuit, vt Paſchalis pro iuſto pontifice in perpetuum haberetur, & eo mortuo nemo, niſi ex eius parte, ſublegeretur, &, ſi contigiſſet, vt Fridericus ex hac vita decederet, nemo ei ſubſtitueretur, niſi ſe eam partem defenſurum iuraſſet. Iurantibus in hoc decretũ cæteris ſolus Albertus Friſingenſis epiſcopus abnuit. pòſt autem & ipſe coactus iurauit, ſe Paſchali obtemperaturum, quandiu Imperator partem eius foueret, & quandiu ipſe regalia poſſideret. Velfo Dux Spoletanus, marchio Tuſciæ, Princeps Sardiniæ, & dominus (ſic enim ſe appellabat) domus Comitiſſæ Mathildis conceſſit Lucenſibus omnem iuriſdictionem, quam habebant intra ſex millia paſſuum ab vrbe Lucæ, quæ pertineret ad ius marchiæ, & domum Comitiſſæ Mathildis pro mille ſolidis Lucenſibus ſoluendis quotannis vſque ad annos nonaginta. Piſani violatis induciis nauim Genuenſium eiectam ad Aſinariam inſulam compilarunt. atque apud Fridericum id factum excuſarũt, quòd Genuenſes iniuſte in cuſtodia Bariſonem tenerent. Cum autem pax per Conradum ſacerdotẽ Friderici in Portu Veneris tractata conuenire non potuiſſet, res in apertum bellum euaſit. Piſani VIII. Kalendas Septembris Albingaunum adorti ſubdito igne cremarũt. inde in Prouincia, in Sardinia, aliiſq; plutibus in locis certamina, prædationes, cædeſq; odio inexpiabili promiſcue vtrinque commiſſa. Et hoc anno Lombardia abſente in Germania Cæſare ab armis vacua immodicis Germanorum præfectorũ imperiis, tetriſq; rapinis fœde eſt lacerata. Illud autem ærumnis, ac calamitatibus eius optatæ affulſit lucis, quòd Ioannes cardinalis Romę legatus ab Alexandro Iulio mortuo ſubſtitutus ſingulari ingenij deteritate, ac mira morum comitate populum Romanum ad partes Alexandri traduxit, ac baſilicam Vaticanam, pontificiamq; ditionem magna ex parte recuperauit, atque Alexãdrum ab eis reuocandum curauit. Quibus rebus cognitis Alexander in Italiam mature ſibi redeundum ratus, Sueſſione relicta in Prouinciam, & Montem Peſſulanum reuertit, acceptiſq; à rege Ludouico triremibus ad mare profectus conſcendit. Cum cardinales viris fortibus, qui Hieroſolyma contendebãt, aſſumptis dromonem hoſpitalis Hieroſolymitani ingreſſi põtificem mox ſequuturum iactis in alto anchoris expectarent, præteriens prædonum claſſis dromonem inuaſit. pontifex, cũ triremi ſe ad dromonem vehi iuſſiſſet, conſpectis piratis nauigationem conuertit, atq; in portum Megalonenſem refugit. Cardinales piratis acriter à dromone repulſis

1165

pontifice nõ expectato idoneum nacti ventum abierunt, ac prosperè in Siciliam deuenerunt. post aliquot dies pontifex alia parata naui conscendit, & secundis ventis eodem peruenit, susceptusq; benigne à Gulielmo rege eius inde triremibus Salernũ petiit. atq; inde Romam accessit lætissimis animis exceptus ab vniuersis. Cum Cardinales, & episcopi plerique maritimum iter pertęsi Salerno Beneuentũ se contulissent, Vbertus Mediolanensis archiepiscopus morbo, & ętate confectus ibi decessit. Ei Galdinus Sala Mediolanensis ecclesiæ archidiaconus XIII. Kal. Maias successor ab Alexandro est datus. Is habitu peregrini sumpto iter ingressus Nonis Septembris Mediolanum peruenit. Alexander Laterano recepto Decembri mense ipsum, cum cardinales cooptaret, cardinalem S. Sabinæ creauit. Prospero Alexandri reditu tota in spem melioris fortunæ Italia excitata continuò omnia sua ad illum studia contulit. Dux Velfo rediit in Germaniã
1166. tristi nuncio cladis Velfonis filij à Palatino Rheni acceptæ perculsus. Postero anno glisscente inter Ducem, & Palatinum bello Fridericus cõuentum Vlmam indixit. Quippe secundis Alexandri successibus, atque ipsa in fide titubante Italia excitus, ne breui totius Italici regni possessionem amitteret, timuit. ac propterea cõsiliis agitatis nouam in Italiam expeditionem decreuit. ac statim Rinaldum Colonienſem, & Christianũ Mogutinum antistites cum ingentibus copiis in Italiam maturare, atq; studiosas Ecclesiæ ciuitates in Marchia, atq; Etruria bello aggredi iussit. atq; ipse tumultus Germanicos, in primisq; bellum ipsum Palatini sedare contendit. atq; inde nouo se contrahendo, quem ipse duceret, exercitui tradidit. Archiepiscopi in Italiam transgressi populos solemni iureiurando adegerunt, fore, vt Paschali dicto audientes essent, neque eius sacramenti liberationem exposcerent, aut oblatã reciperent, rectaq; in Marchiam Anconitanã progressi Anconẽ valide oppugnarunt, atq. obsidibus datis Friderici imperiũ accipere coegerunt. Marchia cõstituta inde in Etruriã Ecclesiæ transiuere, ac pluribus locis captis in primis etiã Sutrium, & Nepet firmissima oppida inuasere, atq. inde in posterum annum oppugnauere.

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Quartusdecimus.

SEQVENTI libro præclarum popularis concordiæ, ciuilisque consensionis exemplum ad memoriam posteritatis prodetur. Vt enim Italia nunquam acrioribus repetendæ libertatis, ac propugnandæ Ecclesiæ studiis arsit, nec concordioribus aliquando animis, aut firmioribus opibus vtriusque laudem, dignitatemque defendit, sic neque fructum laborum suorum vberiorem, nec victoriam illustriorẽ vllo tempore tulit, quàm Friderico & Italiam, & Ecclesiam effusis omnibus Imperij viribus oppugnante ipsa societate ac fœdere inter se illigata percepit. vt vnusquisque intelligere possit, quantum ad res magnas gerendas constans concordia, atque animorum firma conspiratio valeat. Cuius quidem fœderis, quoniam vt exitus, sic initia obscurissima sunt, dabimus operam, vt maximam, si quando vnquam aliàs, ad huius totius rationis explicationem diligentiam afferamus. id quod tabulariis ciuitatum ipsarum excutiendis, & rerum singularum actis inuestigandis nos magna ex parte consequutos esse putamus. Quod facile vnusquisque cognouerit, qui nostra cum aliorum scriptis contulerit. Verum ad propositum redeamus.

DVM Lombardia, atq. adeo etiam vniuersa citerior Italia acerbis, atq. intolerandis, vt

dis, vt diximus, præfectorum Germanorũ iniuriis impune vexatur, Fridericus, qui duos archiepiscopos cum vno exercitu ad premendas ciuitates Ecclesiasticas miserat, Nouembri mense cum altero ad ipsum petendum Alexandrum discessit, ac Tridentino saltu superato in Italiam transgressus primùm in Roncalias venit, vt ius populis diceret, deinde bello anteuerso Laudem, vt sedatius de illo inferendo consilium caperet, adiit, atq; ibi conuentum habere instituit. Hoc vero vbi ciuitates Italiæ cognouerunt, nihil optatius accidere posse miseriis, calamitatibusq; suis duxerunt. Itaq; legatos singulæ, quæ se indigna putabant opprimi seruitute, siue ad spem leuandæ iniuriæ, siue ad solatium deflendæ miserunt. Qui impetrata dicendi copia prætentis supplicantium more crucibus proceſſerunt, atq; in hæc ferme verba locuti sunt. *Ducenti iam prope anni, Serenissime Imperator, aguntur, cum nos sæua Berengarij regis dominatione soluti vitam sub illustri Germanorum imperio agimus. Eorum principatus nihil adhuc accidit, cur nobis pœnitendum sit, nisi cum proxime præfectos Germanos iussu in vrbibus nostris tuo recepimus. Neq; enim, quod te scire nostra interesse, maxime arbitramur, rectores nos ciuitatum, sed euersores, neque legum, iurisq; custodes, sed immanes, impotentesq; prædones adepti sumus. Quod si ciuitates etiam iniquis tantum imperiis premere satis haberent, ne nos quidem caussam, cur te adiremus, satis idoneam putassemus. Nunc vero non vniuersis solum superbe, & inclementer insultant, sed singulis iustam etiam seruitutem iniungunt. neque vnum in nos flagitij genus admittunt, sed diuersis iniuriis, iisq; intolerandis affligunt. siquidem nouis conflictis in criminum speciem caussis aliis bona, aliis patriam, aliis vitam eripiunt. Quo fit, vt fœda Berengarij tyrannis, qua virtute quondam exẽpti vestra sumus, si cum præsenti statu conferatur, præclara omnibus libertas fuisse videatur. Quanquam quid Berengarium nominamus? Pro certo omnes habemus, triginta Duces Longobardos, quorum in his locis sæuisse diram quondam immanitatem accepimus, tantum cladium per decem annos, quantum hi per biennium, nostris haudquaquam vrbibus attulisse. Nam illos multis pepercisse, quod cum iis vitæ communicare rationes eximio sedis Italicæ capti studio vellent, est verisimile. hi vero vsque adeo Italici nominis odio flagrant, vt non Italos spoliare, sed Italiam ipsam prope ex suis sedibus euellere, atq; in Germaniam transportare videantur velle. Omnia remedia his malis te absente, quæ potuimus, conquisiuimus. vbi studium nostrum inane sensimus, obstinata ea prope patientia hausimus. ad extremum postquam ipse in Italiam rediisti, ac lucem omnibus libertatis, ac salutis proximam ostendisti, ad te, tanquam ad Deum confugimus. opemq; à te tantis acerbitatibus, & miseriis supplices imploramus. cuius non minus apud nos clementiæ, & æquitatis, quàm virtutis, & fortitudinis gloria est illustris: ea omnino mente, atque sententia præditi, vt quæcunque posthac patiemur, ea non præfectorum tuorum libidini simus, sed tuæ voluntati, atque iudicio tributuri.* Quibus rebus auditis Fridericus in vnum Alexandrum intentus bellum ex omnium suorum sentẽtia aduersus eum decreuit, legatos, principesq; superbe repudiauit. In eodem etiam conuentu legati Pisanorum, & Genuensium de iure Sardiniæ disceptarunt. cumq; Pisani se tredecim librarum millibus ius eius ab antistite Moguntino præsente redemisse assererẽt, Genuenses vero id in fraudẽ suam fieri non potuisse cõtenderent, Fridericus eam caussam deintegro cognosci mandauit. ac conuentu perfecto ad exercitum in Roncalias, atque inde Papiam concessit. vbi Aduentum Domini celebrauit. Eo anno Gulielmum regem Siciliæ mortuum Gulielmus filius annum quartum decimum agens excepit. qui Boni cognomen à moribus tulit. qui legatis ad Alexandrum missis eius se, vt beneficiarius, & catholicus, exemplo maiorum suorum, futurum in fide, atque autoritate ostendit. Tertio inde Idus Ianuarij Fridericus Laudem repetiit. atque inde, vbi primùm conuenire exercitus potuit, Lombardis in præsens omissis, infesto agmine ire Romam versus contendit. Ælmilia via iter faciens Mutinam cum venisset, Gerardum Rangonum ibi præfecit legatum. Inde in Bononiensium fines transgressus agrum late institit populari. neque ante vastationis finem fecit, quàm obsides centum, grauemq; pecuniæ summã dederunt. obsides Parmam in custodias missi. Exercitu inde in duas partes diuiso vnam per Etruriam Lucam ad Paschalem accipiendum, & Romam deducendum misit, cum altera ipse Romaniolæ fines intrauit. atque ingentem pecuniæ vim populationibus, & maleficiis remittendis ab Imolensibus, Fauentinis, Foroliuiensibus, & Foropopilliensibus extorsit, atque in iis locis per totam Quadrageſimam mansit. in Marchiam inde progressus Anconem, cum ne nunc quidem obtemperaret, iterum oppugnare instituit. Quod opus vbi se frustra tentare sensit, ad obsidionem se contulit. Dum hæc ab eo in 1167.

Romania,Marchiaq; geruntur,Italici indignum esse, Germanicam vltra pati arrogantiam arbitrati de vindicanda libertate,& fœdere ad eam rem feriendo egerunt. Hi fuere Veronenses,Vicetini,Patauini,& Taruisini,qui cum veteribus incommodis cõflictati,tum recenti Friderici superbia irritati à virtute sibi petendum auxilium, quod eius clementia denegauerat,censuerunt. Itaq; Mediolanenses,Cremonenses,Brixianos,Bergomates,Mantuanos,Ferrarienses,Bononienses,Mutinenses,Regienses,Parmẽses,& Placentinos ex Venetorum auctoritate solicitarunt. missisq; vltro, citroq; occulte nunciis diem,& locum ad cõueniendum,& consilia de communi salute,ac libertate capienda dixerunt. Quibus rebus compositis singularum legati ciuitatũ VII. Idus Aprilis ad Puntidense monasterium inter Mediolanum,& Bergomum cõuenere. Ibi expositis,vt quisque grauissime,ac criminosissime potuit, acerbissimis Germanorum, quibus ad extrema redacti essent,iniuriis,vniuersi in eam sententiam conspirantibus animis descenderunt,omnes potius mortis acerbitates perferendas, quàm tantas indignitates vltra esse patiendas. Itaq; communi consilio fœdus in hanc sententiam percusserunt, se communibus armis libertatem eorum,quos nominaui,singulorum aduersus Fridericum,& prę fectos eius defensuros,mutuaq; ad eam rem auxilia,fide Imperatori data incolumi,summissuros,atq; intra certam diem communibus viribus,atq; impensis Mediolanenses in antiquum solum reducturos,& ad eorum vrbem restituendam auxilium allaturos. Ac moderatoribus fœderis constitutis suas quisque domos ad paranda, quæ in rem opus erant,discesserunt. Ibi constituta die singulæ ciuitates præfectos Friderici per tumultum vrbibus exegerunt.remq; publicam creatis consulibus veterem rettulerunt. Bononienses autem Bocij impotentiam indignati globo armatorum coacto ipsum publicis in ædibus agentem inuaserunt,ac de fenestra in forum præcipitarunt. Inde vbi constituta inter eos dies venit,ea vero ante quintum Kalendas Maias fuit,omnes armati præsto Mediolanensibus affuerunt,eosq; veterem in patriam, quanquam desertam, atq; deletam restituerunt.& quoniam,vt inquit Choniata,muris eam nunquã se munituros iurarant, fossis,aggeribusq; ingentibus confirmarunt,ita vt egregie defendi aduersus quencunque impetum hostium posset. Addit idem Choniata hæc omnia pecunia à Manuele Imperatore suppeditata esse confecta,qui Friderici potentiæ inuidebat,atq; Italicorum aduersus eum animos irritare non desinebat. Hac re perfecta cum Laudenses maximum cœptis suis impedimentum allaturos viderent, nisi ad suas partes transirent, placuit eos de iungenda societate solicitare. Id negotium Cremonensibus propter veterem cum eis necessitudinem datum. Cremonenses missis publice legatis docent, quid actum esset,quæque,& quàm opulentæ ciuitates conspirassent, & quantas copias breui habituræ pro publica libertate tuenda essent; amasse se semper eos vnice,ac pro eis sæpe arma cepisse,& cum eorum hostibus prælio decertasse; cupere nunc quoq; pro vetere amicitiæ iure se vtiles eis socios esse. Quocirca magnopere suadere, vt & ipsi hoc se fœdere illigarent,non Friderico aduersaturi,sed communem libertatem aduersus immanem præfectorum eius impotentiam tutaturi.rogare præterea,ne vnius ciuitatis odio toti Lombardiæ calamitati,atq; exitio vellent esse.hoc vno merito posse cuncta præterita detrimenta sarciri.non eadem semper tempora esse,neq; æterna inter homines,& maxime vicinos manere odia oportere. Hanc legationem Laudenses repudiarunt,innumeris se obstrictos beneficiis,ac pluribus adactos sacramentis Friderico dicẽtes, vsq; adeo,vt & primos,& secundos,qui eadem tentaturi missi sunt, legatos irrito responso dimiserint. Ob eam rem fœderati,vt qui maxime,incitati communi consilio arma Laudensibus inferre statuerunt,vt eos aut metu ad amicitiam adducerent, aut, si in simultate manere mallẽt, eorum vires ita debilitarent,vt parum neruorum ad nocendum haberent. Ita III. Idus Maias Mediolanenses,Cremonenses,Bergomates,Cremenses,Brixiani, Mantuani,& Ferrarienses arma consociarunt, atq; exercitum in fines Laudensium induxerunt. partitisq; inter se muneribus intentiore cura vrbem,& terrestri,& nautico apparatu circunsederunt.postridie atrox à Cremonensibus prælium est commissum,tertius inde dies vastandis agris,& villis depopulandis absumptus. Agrestibus sub aduentum hostium turmatim in vrbem contractis subitò res frumentaria, cui nulla prouisum erat ratione, defecit. Itaq; ciuitate fame repente oppressa,& diurnis,nocturnisq; prœliis fatigata, neque spe vlla maturi subsidij sustentata Laudenses belli consilium abiecerunt,veriti, ne,si vim

vltimam

Vltimam expectassent,à Lombardis,& in primis à Mediolanensibus,quorum ipsi præcipua exitij causla fuissent,durius in se,acerbiusq; consuleretur. Itaque quarto die,qui fuit Idibus Maij,voluntati se fœderatorum cessuros dixere. Quamobrem in societatem his accepti conditionibus sunt. *Fœderatæ ciuitates agrum Laudensem ab omnium iniuria tutum præstabunt.vrbem,si bellum ingruet, mille amplius armatis propriis sumptibus tuebuntur. muris attollendis,ac construendis auxilio erunt. Mediolanenses post hac decimam ab eis non exigent, libera commercia à vectigalibus ciuitatum,liberam Padi nauigationem permittent,pacemq; eis à pontifice impetrabunt. Contra Laudenses nemini fœderatorum nocebunt. Venetos, Veronenses, Vicetinos,Patauinos,Mediolanenses,Taruisinos,Mantuanos,Ferrarienses,Parmenses,Placentinos,& si qui alij huic fœderi se adiunxerint,bello paceq; iuuabunt,salua fide Friderico Cæsari data.* Quib. rebus confectis postridie à Laude discessum,bellumq; Tricium omne translatum. Hoc enim superioribus annis recuperatum Germani muniuerant, atq; altissima, quæ adhuc extat,turri firmauerant,ibiq; thesaurum Friderici diligenti cura custodiebãt. Arx à Mediolanensibus,& Bergomatibus non obsessa solum acriter, sed etiam ponte super Abduam fabricato diu valide oppugnata est. Contendebant adhuc Romani vetere odio stimulati cum finitimis Latij populis,atque ob eam rem licet reclamante Alexandro per mensem Maium Tusculanos tumultuariis armis inuaserant. Pręerat oppido Regino homo Germanus,à Tusculanis,postquam à Rogerio rege Apulia deturbatus fuerat,accersitus.is,cum Alexandro faueret, Romanorum tamen nimia in diripiendo agro sæuitia exacerbatus Rinaldum, & Christianum ex Nepesino Sutrinoq; agro acciuit. Romani accessione tanti exercitus haudquam exterriti suorum militum numero, quem maximum constat fuisse,confisi cum Germanis,Tusculanisq; prælium commiserunt,verum primo statim concursu fusi,fugatiq; alij in syluas,alij in vrbem trepidi refugerunt, duob. millibus ab hostibus cæsis,ac tribus in potestatem eorum redactis. neque cladem per ea tempora maiorem,quàm hanc ad montem Porcum,acceperunt. Germani inde fortunæ beneficio vsi Albanis,Tiburtinis, aliisq; ex Campania populis in prædæ societatem accitis impune vsque ad vrbis mœnia populationibus,atq; incendiis omnia permiscentes procurrerunt.Quibus ex rebus Alexander vehemẽter est cum tota ciuitate affectus. Fridericus autem hoc nuncio excitatus continuò Anconis obsidionem vsque ad Iuniũ mensem protractam obsidibus,& pecunia ab Anconitanis exacta dimisit, ac Lombardorum motus contemnens, vnumq; Alexandrum petens Romam versus ire perrexit. ac Viterbium progressus Paschalem excepit ab exercitu suo eò Luca perductum. Romam inde profectus in Pratis Neronianis ad Montem Malum consedit, ac postridie perrumpere Vaticanum contendit, neque familiaribus pontificis armatis sese obiicientibus potuit. Tulit ægerrime Fridericus, se in tanta rerum Romanarum iniquitate ab vnis pontificis aulicis suburbio esse exclusum. Itaque oppugnatione conatu validiore redintegrata pulsis, qui auxilio accurrerant, Romanis Cortinam, vt vocabant, S. Petri cum porticu occupauit, eaque subiecto igne statim incendit. Quo facto Romani exterriti alij trans Tyberim abierunt, alij basilicam, quæ erat rebus omnibus instructissima, insederunt. Eo cognito Fridericus circunductis ad basilicam copiis parietem eius perfringere est molitus. Quod vbi assequi se nisi sero non posse animaduertit, ignem in proxima ædificia intulit. Quo incendio cum basilica sensim afflaretur, qui eam tenebant,metu perculsi deditionem fecerunt,ac Fridericum cum Paschali receperunt. Id vero vbi sensit Alexander, noua re perturbatus extemplo è Laterano in ædes Frangipanum refugit. Postridie Paschalis rem diuinam in templo fecit, ac sequenti, qui S. Petri festus erat, Fridericum iterum cum Beatrice coniuge coronauit. Tum Gulielmus nouus,Siciliæ rex, fideli in amicitia,& obsequio Ecclesiæ manens vrbis obsidione comperta de pontificis salute solicitus duas ad eum triremes, & ingentem pecuniæ vim,vt sibi consuleret,misit. Alexander pecuniam accepit,eamque Frangipanibus, aliisque amicis vrbem tuentibus distribuit. triremes cum duobus cardinalibus ad Gulielmum remisit, eumque quid sibi in tanta rerum asperitate capiendum consilij esset, consuluit. Interim Fridericus legatis ad Romanos missis,si Paschalem reciperẽt, pacem se daturum,atque adempta omnia restituturum ostendit. quam cum Romani conditionem datis obsidibus accepissent, subito Alexander Gulielmi consilio nocte intempesta cum familia sua excessit vrbe, atque Circeios primùm, deinde Tarracinam, tum

Caietam delatus, postremò Beneuentum accessit. Quæ dum aguntur, quod religionem animis Germanorum obiicere potuit, fœda repente comitatum, exercitumq; Friderici pestilentia per Augustum mensem inuasit, quæ paucis diebus non gregarios solum plerosq; milites, sed ex ipsa etiam nobilitate præstantissimum quenq; absumpsit. præter cæteros Rinaldus Colonien sis archiepiscopus, & Dux Fridericus, Cõradi quondam regis filius, insigni morte sublati. Qua re Fridericus, vt par erat, permot⁹ Paschali Romæ cum præsidio relicto vrbe discessit, ac Viterbium profectus obsides ibi Romanorũ deposuit. Viterbio inde Lucam, Luca Pontremulum venit. ibi à Pontremulensibus transire prohibitus, ac duobus millibus hominum in itinere morbi grauitate amissis cedere coactus iter ad mare conuertit, ac demum ope Opizonis marchionis Malæspinæ Papiam III. Idus Septembris ægre peruenit. Interim Germani, qui Tricij à fœderatis obsidebantur, re frumentaria deficiente, & deplorato à Friderico prorsus auxilio deditionem fecerãt, ac III. Idus Augusti ipsi cum oppido, & tota pecunia regia in potestatem concesserant. Quibus rebus Fridericus haud prorsus exterritus coniurationem ciuitatum ad rationẽ reuocauit, atq; eas, quacunq; in præsens ratione posset, vlciscì decreuit. Itaque postridie quàm Papiam accessit, aduocata cõcione omnes præter Cremonam, & Laudem edicto imperiali proscripsit, ac sexto pòst die cum iis, quas habebat, copiis in agrũ Mediolanensem ingressus castra eorum varie oppugnare instituit. sed fœderatis, qui in præsidio Laudis & Placentię erant, promptum, vt cuiq; loco opus erat, subsidium afferentibus parum profecit. inde in Placentinum trãsgressus tectis agrorum incẽsis à fœderatis pulsus haud multo meliorem fortunam est nactus. Bergomum inde profectus expugnatione oppidi desperata suburbiis concrematis postridie abiit, ac demum locis earum regionum aliis, aliisq; frustra tentatis exercitum in hyberna dimisit. Rebus Friderici in dies magis, magisq; labentibus fœderati erectiores facti Kalendis Decembris nouo hoc sacramẽto se deuinxerunt, quod adhuc in tabulario Bononiensium reperitur. *Ego iuro, me adiuturum Venetos, Veronenses, Vicetinos, Patauinos, Taruisinos, Ferrarienses, Brixianos, Bergomates, Cremonenses, Mediolanenses, Placentinos, Parmenses, Mutinenses, Bononienses, & omnes homines, & omnia loca, quæcunq; hoc fœdere tenebuntur aduersus omnes homines, qui nobis bellum facere voluerint, aut plus facere imperarint, quàm à morte Henrici regis vsq; ad Friderici in Italiam aduentũ fecerimus, neq; alicui fœderatorum proditionem facturum, neq; pacem, neque inducias, nisi ex communi omnium consensu pacturum. atq; hoc sane integro debito regi obsequio perfecturum.* Veneti præcipuo se sacramento obligarunt, triremibus per Brentam, Padum, & mare auxilio affuturos. Ea res non ciuitates solum in diuersa studia traxit, sed nouas in singulis etiam ciuitatibus seditionum procellas exciuit, vt alij Ecclesiæ, alij Imperij partes assererent. Veronæ quidem Monticuli, & Sambonifacij, Ferrariæ, Taurelli, & Adelardi fœda inter se factionum certamina ab hoc tempore miscere cœperunt, ac ciuitates præ potentia sua

1168. modò ad hanc, modò ad illam partem traxerunt. Initio inde sequẽtis anni fœderati Blanderatum oppidum, cuius marchiones in Friderici partes transierant, tantis opibus inuasserunt, vt Fridericus opem ferre nequiret. Itaq;, cum se validis Lombardorum conatib. resistere non posse animaduerteret, ne ludibrio eis esset, Italiã relinquere statuit, ac mense Martio de possessione propè Lombardiæ desperãs trans Alpes abiit, fœderatis ipsum hostiliter vsq; ad iuga Alpium insectantibus, atq; extremum agmen infestum habentibus, Blanderatum captum ad vicos quattuor est redactũ. Galdinus archiepiscopus Mediolanensis legatus Lombardiæ à pontifice constitutus præposito, & clericis Laudensis ecclesiæ, qui in partes Paschalis iurauerant, denunciauit, vt ad Alexandrum verum pontificem se conferrent, & nouum, qui Catholicus esset, episcopum designarent, nisi à sacris arceri, & beneficiis exui vellent. Cuius illi auctoritati, & si diu magna in vtranq; partem consilij difficultate iactati, cesserunt, atque Alberico deserto Albertum præpositum Ripæ Altesicæ substituerunt, ipsumq; ingenti gratulatione in vrbem introduxerunt. Friderico profecto Nouarienses, Vercellenses, Hastenses, Comenses, Derthonenses, Opizo marchio Malaspina, Comites Sepriẽses, Belforrenses, & alij rebus eius in Italia deploratis ad fœderatos se contulerunt. Nouis horum auxiliis fœderati firmiores effecti Papienses, & marchionem Montisferrati, qui Friderici adhuc partes tuebantur, statuerunt adoriri. Vt autem impressionem in eos commodius facerent, nouum oppidũ inter Hastam, & Derthonem exstruxerunt. idq; ad tempus fossa, valloq; firmarunt, Mediolanensibus

sibus in primis,ac Placentinis acriter in eius rei studium incumbentibus. atq; eò subitò ingentem ex proximis septem castris populum traduxerunt. ea quindecim millia hominum fuisse dicuntur. Constitutum est etiam,vt in Friderici contumeliam ab Alexandri pontificis nomine Alexandria vocaretur.Papienses tamẽ,cæteriq; Imperialis partis studiosi eam aut Cæsaream à Friderico Cæsare appellarunt,aut Alexandriam quidem, sed ad firmitudinem eleuandam Palearem dixerunt. quo nomine in hunc vsq; diem vocatur. Inde tertio Nonas Maij Opizo marchio,Consules Cremonæ, Mediolani,Veronæ, Patauij,Mantuæ,Parmæ, Placentiæ,Bononiæ, Brixiæ,Bergomi, Laudis,Comi, Nouariæ,Vercellarum,Hastæ,Derthonæ,& Alexandriæ Laudensi in oppido conuenere,ibique consilio habito societatis iura his conditionib. firmauere. *Ne quis hominum marchionis,aut prædictis ciuitatibus subiectorum cõtractus,aut maleficij nomine alium pro alio iudicio persequeretur: ne exules reciperentur: ne noua pedagia,& vectigalia exigerentur: nullum pactũ contra commune fœdus iniretur. si qua ciuitas ius non reddidisset,aliæ ius poscẽti auxilio essent: ne arx in alterius ditione,inuita illa,construeretur.* Post aliquot inde dies alter Placentiæ conuentus est habitus. Ibi Mediolanenses,Brixiani, & Cremonenses Placentinis promisere, se vrbis eorum fossas quattuor in partibus purgaturos,ac damnum, si quod belli caussa factum esset,præstituros.Inde ante diem XVI. Kalendas Iulij Fauentini ita iurarunt. *Nos Fauentini iuramus,seruaturos ciues Bononienses, Sancaßianenses, & Castrimolenses, & res eorũ, & bis in anno ad bellum exituros,semel cum toto populo nostris sumptibus vsq; ad amnem Scultennam,ibiq; per octo dies futuros,iterum cum equitibus,& sagittariis vsq; ad Mutinã. Promittimus etiam & cum Bononiensibus,& sine illis bellum facturos Imolensibus,si inuitati fuerimus à Bononiensibus,aut Sancaßianensibus,aut Castrimolensibus,& si inuitati fuerimus ad vrbem Imolæ obsidendam,pro Communi post octo dies,quàm admoniti fuerimus,accessuros,neq; inducias,aut pactionem aliquam iniussu Bononiensium,Sancaßianensium,& Castrimolensium facturos,neq; societatem cum aliquo à Fauentia ad Parmam coituros saluo fœdere Lombardiæ.* Eodemq; die Imolenses hoc sacramento contrà se obstrinxere. *Nos Imolenses iuramus seruaturos Bononienses, Fauentinos,Sancaßianenses,& Castrimolenses,& res eorum.itemq; facturos bellum, & excursiones Bononiensium,ac Fauentinorum arbitrio.& conlaturos tributum in nostra vrbe,cum illi in suis contulerint.& binas mappas sericas Bononiensibus, binas Fauentinis in singulos annos in festo S.Petri daturos,& si discordia inter nos,ac Fauentinos extiterit,rem ad Bononiẽses delaturos, si inter nos,ac Bononienses,ad Fauentinos.* Genuenses à Lombardis rogati, vt se hoc quoq; fœdere deuincirent,diserte negarunt,atq; Friderici in amicitia remanserunt. In Etruria nouum bellum exortum. Quippe Lucenses impulsu Genuensium castrum Axiani,quod à Pisanis tenebatur,valida manu militum educta circunsederũt,& cum Pisanis occurrentibus prælio congressi multos eorum ceperunt.ex quibus nobiles decem Genuensibus sunt prædæ loco permissi. Eodem anno Romani Albam bello adorti sunt,crimine obiecto,quòd Tusculanos,& Germanos aduersus se defendissent, eamq; captam, ac direptã incendio deleuerunt. inde terror idem Tusculum est translatus. Manuel Imperator rebus Italiæ inhians legatos Beneuentum ad Alexandrum misit,promittens,se Ecclesiam Græcam cum Romana iuncturum,atque ipsum præsenti molestia Friderici liberaturũ, & grandi quoq; pecunia donaturum,si se corona Imperij occidentalis, quæ iure Friderico erat adempta,donasset,atque vtriusq; Imperatorem Imperij exemplo vetere appellasset. Quam postulationem Alexander,vt parum reip.vtilem,ex cardinalium sententia reprobauit. Sequenti anno,dum Fridericus rebus Germaniæ constituendis vacauit, fœderati Alexandriam munitionibus sepire,tectisq;, & templis ad incolarum ornare commodum perrexere. Paschalis,qui se pro pontifice in vrbe gerebat,est mortuus. Quo facto Imperiales in eius locum hominem Vngarum,Ioãnem abbatem Strumiẽsem,quem Paschalis episcopum Tusculanum effecerat,suffecere,eiq; Calisto tertio nomen imposuere.atque aduersus Alexandrum & tueri,& colere institere. Alexander autem rebus Ecclesiæ constituendis intentus Beneuenti ordinem Fratrum Cruciferorum S. Mariæ formauit.qui xenodochiorum curam maximo sibi studio pietatis asciuerant,ac magnã ob id apud homines gratiam sibi pepererant. Dum autem hæc à principibus agitantur, securi populi res suas quisque pro arbitratu gerere studuerunt. Cremonenses iram Friderici ob initam cum Italis cõiurationem timentes VII. Idus Martij vrbis mœnia firmare cœpere,ac forum inter portam Mosæ, & S. Michaelis instituere. Rauennates cum à

1169.

Fauentinis,ſociis Foroliuienſibus aſſumptis,finium cauſſa bello petiti eorũ ſe arma propulſare propriis nixi viribus poſſe diffiderent, à Bononienſibus auxilium poſtularant. Bononienſes opportune Fauentinis irati,quia Sancaſſianum,cui ſe parſuros iurarant,inuaſiſſent,haud inuiti armà iunxere. Ita ex Conſilij decreto Conſules cum delecto militum robore egreſſi ad amnem Senium tribus millibus ab vrbe diſtantem proceſſerunt. Ibi cum obuios hoſtes habuiſſent,prælium commiſerunt. Cum per aliquot horas acriter,atque incerto euentu pugnatum eſſet,tandem inclinata re Conſules Bononienſes in fugam ſe dare coacti ipſi cum quadringentis ciuibus in poteſtatem hoſtiũ peruenerunt. Contra Lucenſes Genuenſibus adiuuantib. prælio altero facto Piſanos vſq; ad Arnum compulere,atque alia inde per Aprilem menſem agro eorum incommoda intulere. Ge nuæ gliſcentes in dies tumultus inteſtini egregie noua Conſulum prudentia ſunt compreſſi. Quippe cum in vrbe ſeditio ſæuiret,in agro vero cædes,ac latrocinia ob conſularis deſpectum poteſtatis impune quotidie patrarentur, Conſules, vt hunc morbum ſanarent,cohortem trecentorum hominum aſciuerunt, & cum valida militum manu in agrum egreſſi quæſtiones de commiſſis maleficiis ſeueriſſimas habuerunt.quoſq; admiſſi flagitij conuicerunt,variis eos ſuppliciorum, multarumq; generibus affecerunt. Inde ad vrbana mala coercenda conuerſi ciues omnes ſacramento adegere, ſe enixe præceptis ſuis obſequuturos. Cæterum diſcordias componere ciuiles ingreſſis magna eſt illa difficultas obiecta,quòd multi ſingulari ſe certamine prouocarãt,neq; ſine pugnę commiſſione in gratiam redire ſaluo honore ſuo ſe poſſe aſſeuerabant. Qua re cognita Conſules huic incommodo ſic ſibi occurrendum putarunt. Quippe aream in platea epiſcopali parari ipſis in ſpeciem pugnatoribus præceperunt,neq; interim precib. propinquorum rogantium,ne tantum effundi ciuilis ſanguinis paterẽtur,ſimulata obſtinatione ceſſerunt.poſtridie vero Conſilium vocauere,atq; eò relliquias S. Ioannis Baptiſtæ ex conſenſu archiepiſcopi pertulere. Ibi cum eſſent,tum archiepiſcopus,& Conſules certatim ipſos,qui aderant,principes factionum ſummis orare precib.inſtiterunt,vt familias ſuas ſimultatibus,ciuitatem diſſidiis,vrbem cædibus liberarent.condonarent autem iniurias ſuas Conſulibus,condonarent antiſtiti,qui totius nomine ciuitatis orarẽt. Quod ſi ſe tanto indignos beneficio exiſtimarent, ſaltem beatiſſimi ipſius Ioannis rationem præſentis haberent,qui nobis Chriſtum ipſum humanæ pacis auctorem, & largitorem digito demonſtraſſet.cuius ſanctiſſima præcepta viderẽt,ne cum ipſius exitio corporis, animæq; ſuæ deſpicerent.Quibus vocibus ipſi factionum principes victi vſq; adeo iras remiſerũt, vt extemplo lachrymantes oſcula pacis obtulerint,ac ſe redire in gratiam ſucclamarint.

1170. Exinde Conſulibus debita eſt auctoritas attributa.Poſtero anno qui fuit milleſimus centeſimus ſeptuageſimus,Friderico Nataliciis Domini in Alſatia celebratis in Purificatione conuentum habuit Norimbergæ. Ibi abbates Ciſtertienſis, & Clarauallenſis profeſſi ſunt,ſe ad Alexãdrum in Italiam profecturos,& res cum eo compoſituros, ſi Fridericus Bambergenſem epiſcopum ſibi concederet ſocium, qui vnus cum Alexandro ex Germanis epiſcopis ſentiebat. Non reſpuit conditionem Fridericus, vt qui Lombardos ab Alexandro deſertos ſe facilius confideret ſubacturos, atq; ita omnes ire cum liberis de pace mandatis præcepit. Paſchate inde in Alſatia celebrato Henricum filium,annorum quinq; puerum,regem Germaniæ legi,eundemq; per Philippum Colonienſem archiepiſcopum coronari Aquis curauit. Per Italiam ciuitates inteſtinis diſcordiis, atque odiis inexpiabilibus ſæuiere. Bononiẽſes accepto à Fauẽtinis incommodo grauius irritati bellum cum captiuorum recipiendorum, tum priſtini decoris recuperandi cauſſa maiore conatu redintegrarunt.& cum cætera accuratius,quàm antè, pararunt, tum carrocium educendum decreuerunt. Erat autem inſtitutum,ne carrocium,niſi decreto Cõſilij Generalis,ac Credentiæ educeretur,atq; vt ad eius cuſtodiam amplius mille quingenti legerentur,qui in exercitu ab eo non recederẽt,ac loricа,& ocreis ferreis muniti inſignes inſuper alabardas geſtarent,extra eorum numerum,quib. equi militiæ cauſſa eſſent imperati. Ad cæteras autem conſcriptas copias etiam cohortem validam Lombardorum adiunxerunt ex iis,qui ſuperioribus annis propter magnas continentium bellorum calamitates Bononiam commigrarant.qui cum benigne in vrbem accepti,ac multis officiis culti eſſent,officij contrà & ipſi eſſe ſui duxerunt,vt operam ſuam Bononienſibus offerrent,& ſe carrocio cuſtodes profiterentur. Cum hoc ergo apparatu Conſules Petri Gariſendus,

risendus,& Asinellus,& Rolandinus Ramponus vrbe egressi ad Pontem Senij, qui nunc S.Proculi dicitur,Fauentinorum,vt antè,exercitum inuenerunt. Ibi ardentibus vtrinq; animis pugnæ nulla mora est facta. Primo concursu Fauentina superior esse acies visa, postremò incumbente acrius Bononiensi mota loco,atq; in fugam versa ad vrbẽ se recepit. Ni Consules insidias aliquas composito receptui subesse suspicati suos ab insequendo cohibuissent,eodem tum impetu capi Fauentia potuit. Fauentinis in vrbem compulsis Consules exercitum mœnibus admouerunt, ac vias omnes, quibus commeatus importari possent,obsederunt. Quo facto tantum Fauentinis metum expugnationis iniecere,vt post aliquot dies legatos de pace miserint. Consules ex Consilij decreto pacem his conditionibus dederunt,vt captiuos sine pretio redderent,Rauennatibus satisfacerent,ac damna bello accepta resarcirent. Ita captiuis receptis exercitum victorem cum carrocio reduxere. Ferrarienses autem Rauennatibus Argentam oppidum ad Padum locatum illatis armis eripuerunt. Florentini item Arretinos armis adorti prælio superarunt,quosq; captiuos fecerunt,eos ea lege,ne quando aduersus se arma ferrent, restituerunt. Pisani,& Lucẽses terra mutuis se castrorum oppugnationibus, Genuenses autem, & Pisani naualibus se detrimentis,ac prædationibus variis afflixere. quæ sigillatim enarrare,propter eorum tenuitatem non huius esse videtur historiæ. Alexander,vbi legatos ad se de pace à Friderico mitti audiuit,obuiam Beneuento Verulas venit. atq; ibi senatu dato Bambergensem publice de compositione agentem benigne audiuit. verum cum rationem pactionis haudquaquam è re fœderatorum expedientem videret,re infecta dimisit. Regino,cum se Tusculi sustinere non posse aduersus Romanos incumbentes videret,oppidum Calisto,qui se pontificem asserebat,permisit. atq; eius gratia Montemflasconem in Etruria cum Germanis,qui eum tenebant,permutauit. Calisto verò à Tusculanis,& Reginone à Flasconensibus excluso, Regino ad Alexandrum Verulas adiit, atq; ei iura omnia,quæ Tusculi habebat,dimisit. Quibus acceptis Alexander Tusculum petiit,ac præsentia sua vrbem ab impetu Romanorum seruauit. Eodem anno Rauennæ in locum Vidonis mortui Gerardus archiepiscopus lectus. Sequẽti, in Anglia Thomas Cantuariensis archiepiscopus,vir sanctus,& innocens obiit.quippe cum ab exilio reductus, in quod ab Henrico rege ,piectus iniuste fuerat,episcopos aliquot regis amicos auctoritate pontificia insectaretur,à regis satellitibus in festo Innocentum ad aram percussus.idemq; sanctitatem vitæ ingentib. post mortem editis prodigiis comprobauit.Henricus,cum eius necis caussam in se conferri vulgo sentiret,continuò legatos ad Alexandrum,qui talem à se suspicionem auerterent, destinauit. Hi Alexandrum Tusculi conuenere, ac caussa regis acta, ab eo, vt legatos in Angliam ad rem cognoscendam mitteret,petiere. Alexander cardinales dúos decreuit. Pridie Nonas Februarias Sicilia tetro adeo terræmotu est agitata,vt ruinarum strepitum Calabri quoq; procul audiuerint.Catanæ tecta omnia ad vnum procubuerunt,ac quindecim hominum millia cum episcopo,& monachis variis casibus ædificiorum oppressi sunt. in agro vero castra subuersa. Leontium quoq; eodem tremore labefactatum. Multis in locis terra dehiscens, vt nouos fontes aperuit,sic veteres nonnullos obstruxit. mons Ætna aliqua ex parte visus est subsediſse. Syracusis fons Arethusæ veterum poetarum carminibus nobilis,ex liquido turbulentus effectus saporem salsum multa maris admistione contraxit. Taius vero,qui de crepidine montis iuxta Casale Sarracenorum manabat, per duas prope horas aquas continuit,deinde per vnam sanguine fluxit. Messanæ mare primùm longe recessit, deinde paullatim accedens in eam se altitudinem extulit,vt portas vrbis inierit. In Italia inter Lucenses,& Pistorienses fœdus ictum est aduersus Pisanos. iurauere Pistorienses, se seruaturos ciuitatem,ciuesq; Lucenses,atq; eis in bello,quod gererẽt,auxilio peditibus, equitibusq; per viginti dies proprio stipendio summittendis, futuros, & semel quotannis ad eorum arbitrium per mensem vnum centum quinquaginta equites, & ducentos pedites,ac sagittarios totidem præbituros. Mediolanenses optato pacis bono fruentes muros vrbis latius protulerunt,templa Sanctorum Ambrosij, Laurentij, Nazarij, & Eusebij comprehendentes,quæ ante vrbis excidium vetere murorũ ambitu excludebantur. Consules propriis impensis fossæ emissarium cum turri, archiepiscopus Episcopiũ magnificentiore,quàm antè fuerat, opere ædificauit. Quibus rebus elata ciuitas pœna linguæ proposita sanxit,ne quis Friderici nomen in sermonibus vsurparet,& Comites

1171.

sustulit, quos ille in castris proximis constituerat. Fridericus compertis Etruriæ tumultibus timuit, ne assuetudine bellorum gerendorum, & iungendarum societatum Etrusci Lombardos imitati deficerent. ac propterea Christianum archiepiscopum Moguntinũ in Italiam misit, atq; ei, vt Etruriam inuiseret, & pacatam in fide contineret, præcepit. Is traiectis Alpibus Genuam, atq; inde Genuensium præsidio Lunam, Senasque processit. Genuenses inde, quòd Christianum recepissent, in Lombardorum odium incurrerunt, nec propterea annonæ facultatem obtinere ab eis, semestri conflictati penuria, potuerunt. Eodem quoq; anno Genuenses Barisonem regem tandem custodia liberarunt, atque in Sardiniam reduxerunt. Proximo, Christianus omnium Etruriæ ciuitatum legatos Senas acciuit. atq; apud eos de concordia agere populorum instituit. fuisse autem dicitur homo non tam manu promptus, quàm oratione grauis, & copiosus. Cæteris se illius arbitrio remissuros iniurias, litesq; dicentibus, Pisani, & Florentini pristina in pertinacia perstiterunt. Itaq; ambo tanquam communis ocij hostes ab eo proscripti, & beneficiis Imperialibus spoliati sunt. His actis bellum inde Anconitanum decreuit. quod omnium, quæ hoc tempore gesta sunt, fuit grauissimum. Manuel Imperator legatos Anconem miserat, siue vt societatem cum eis iungeret, siue vt alia ratione Friderici conatis impedimentum afferret. atq; eos Anconitani non solum receperant, sed etiam de percutiendo fœdere pertractantes audierant. Hoc igitur vbi Christianus accepit extẽplo exercitum Anconem adduxit, & vt sibi legati traderentur, popposcit. atque illis omnia se potius belli detrimenta perpessuros esse dicentibus, vrbem obsidionis cauſſa militum corona circundedit. Veneti quoq;, quibus Græcorum Anconæ imperium magnopere erat inuisum, Germanis nauale vltro auxilium præbuere, ac sex triremibus quinq; Græcorum cepere. Anconitani tetra, mariq; clausi, cum nihil inueheretur, quod crescẽtem in dies leuare inopiam posset, in eam necessitatem adducti sunt, vt carnes impuras, & coria aqua mollita comederent, & caput asini quadraginta denariis emerent. In tanta rerũ iniquitate legati concionem aduocarunt, ac populum, vt auxilia accerseret, monuerũt. populo vero studiose facturum, si stipendij facultas suppeteret, respondente, illi vt pecuniam mutuam sumerent, præceperunt, Deum ipsum testantes, Manuelem iacturam omnem benigne resarciturum, pecuniamq; prompte repræsentaturum. His vocibus animati ciues ingentem pecuniã a Comite Gulielmo Adelardo factionis Ecclesiasticæ Ferrariæ principe, & Comitissa Brittonorij vidua fœnore acceperunt, ac magnis conductis copiis Germanis repugnantibus commeatus necessarios in vrbem intromiserunt. Quo facto Christianus ab obsidione discessit. Manuel summissa pecunia damnũ omne Anconitanorum cumulate sarciuit. Lucenses castrum S. Miniatis, Fuscanũ, Viaregium, aliaq; adorti iuris sui fecere. Pisani, & Genuenses mutuis nauium direptionibus inter se colludere perrexere. Fridericus rebus Germaniæ hoc etiam anno ita occupatus fuit, vt ab ea deflectere oculos non potuerit. Alexander, cum adhuc Tusculi esset, vrbis, quam tenebat Calistus, repetendæ cupidus, Romanis est pollicitus, se, si in vrbem reciperetur, rerum sacrarum procuratione fore contentum. atq; vltro reliqua remissurum. verum prẽualente Calisti, id est Imperialium, factione ne hoc quidem potuit impetrare. Ibi xv. Kalendas Nouembris monasterium S. Iustinæ Patauinum in clientelam recepit. Tusculo inde Signiam profectus eo in loco legatos suos ex Anglia reuersos excepit. Cum illi legationem renunciarent, in primis ingẽtia, quæ ad sepulturam Thomæ archiepiscopi quotidie edebantur, miracula rettulerunt. qua re percitus Alexander Thomam Sanctorum in numero collocauit. atq; illius ab Anglis coli Natalicia iussit. Postero, Fridericus rebus domesticis post multos annos compositis, ac re pecuniaria per ocium constituta signa demum haudquaquam obscura dedit, cupere se eos, qui aduersus se in Italia coniurassent, vlcisci. Quoniam vero vehementius Bononiensibus, Mutinensibus, & Regiensib. esse videbatur iratus, moderatores fœderis, Christiano bellum in Ducatu Spoletano gerente, conuentum Mutinam indixerunt, vt de tuenda societate, deque sustinendi belli rationibus consultarent. Quod cum Alexander comperisset, legatos eò duos Anagnia, (nam eò se Signia paullo ante contulerat.) Hildebrandum Crassum episcopum Mutinensem, & Albergonum, cardinalem vtrumque, misit. qui iussu eius ita verba fecerunt. *Non debere eos vereri, quin, si opus foret, arma primo quoque tempore pro sua, atque Ecclesiæ salute, ac libertate resumerent. Falli enim, ac vehementer errare, si quis crederet, Friderici animos,*

1172.

1173.

animos, atq; opes eas esse, quæ extitissent. cui enim non apparere, feroces eius spiritus vnà cum ipsa ætate iam senescere incœpisse. atq; vt in diuturno morbo vires eius domesticis detrimentis afflictas magna ex parte contabuisse? sine dubio siquid superuenisset incommodi, ipsum non solum de imperio, sed etiam de salute dimicaturum. Si Itali pristinæ libertatis memores virtutem in bellum, & constantiam attulissent, pro certo habere debere, & Deum ipsum caussam suam præsenti, vt sæpe, numine adiuturum. neq; enim verius vetus illud esse, Fortes fortunam adiuuare, quàm hoc nouũ, Deum Ecclesiam suam, fautores q; Ecclesiæ non deserere. Quibus vocibus incitati moderatores VI. Idus Octob. duo sacramenta iurarunt, vnum, se cõstanter societatis in fide perstituros, alterum, se Alexandrinos, & Lombardos inter Parmam, ac Bononiam sitos pro viribus tutaturos. Prioris verba in Actis Mutinensium extant in hunc modum. *Obseruabo fœdus ictum inter socios Lombardiæ, Venetiarum, Marchiæ, & si hoc sacramentum susceperit, etiam Romaniæ. Si quis ad Fridericum se contulerit, pro viribus vrbe mea eiiciam, agroq; eius vastationem inferam, priuatim neq; cum eo paciscar, neq; ad eum scribam, neq; ad filium eius.* Hoc iurarunt Consul, idemq; moderator Brixiæ, Placentiæ, Mediolani, Parmæ, Mantuæ, Regij, Mutinæ, & Bononiæ. Idem iurarunt Cremonẽses aliis ciuitatibus, & ipsæ inter se exceptis Cremensibus. illi vero Cremonensibus se obligarunt. Item iurarunt, siquis castrũ Cremæ, aut arcem aliquam inter Abduam, & Ollium extruere vellet iniussu Consulũ, aut Credentiæ Cremonæ, qui tum erunt, se Cremonensibus ad eam demoliendam affuturos, & bellum ea de caussa suscepturos arbitrio Consulum Cremonensium. & se hanc pacem ad annos XL. seruaturos, ac decimo quoq; instauraturos. Posterioris iurisiurandi verba in Tabulario Bononiensium hoc pacto scripta sunt. *Iuro, me equites, & pedites pro defensione Alexandriæ imperatos daturum, multamq; impositam soluturum, & expeditionẽ obiturũ arbitrio moderatoris Mediolanensis, Placentini, Brixiani, & Veronensis. & arma laturũ aduersus eos, qui oppugnabunt Bononienses, & Lombardos inter Parmam, & Bononiam sitos arbitrio moderatorum Cremonæ, Bononiæ, Mantuæ, Parmæ abhinc vsque ad Quadragesimam, ita tamen, vt proxima quæq; ciuitas equitatum, & peditatum summittat. &, si Parmensibus, Mutinensibus, Mantuanis, aliorumq; agris ab Imperatore, aut legato eius vastatio, aut obsidio inferetur, auxilio affuturum.* Definitum est etiam, quot in quæq; præsidia sagittarios singuli dare deberent. Eodem anno Genuenses domesticis vicinorum populorum tumultib. excitiaduersus eos castrum Villæfrancæ constituerunt, nec Pisanos prædationibus premere maritimis destiterunt. Postero, Alexander Bernardum abbatem Clarauallensem mo 1174.
nachorum Clarauallensium precibus fatigatus, ac Bernardi sanctitatis pia recordatione compulsus in numerum Sanctorum ascripsit. atq; hac de re literas Anagnia XV. Kalendas Februarias dedit ad proceres Gallicanæ Ecclesiæ, regẽ Franciæ, abbates Cistertiensis ordinis, & Clarauallensis, quæ extant. Christianus cum exercitum ex Marchia in Ducatum Spoletanum duxisset, Interamnam in partibus Ecclesiæ stantẽ expugnauit. eamq; magna ex parte subuertit. Inter Florentinos, & Senenses nouum bellum exarsit. cuius caussam castrum præbuit Axiani. quod vterq; sibi populus insita cupiditate dominationis asciuit. Cum vero vtrinq; nõ minus parati, quàm irati exercitus concurrissent, Senenses magno victi prælio discesserunt. Romanię aliquot populi à fœderatis solicitati, & ipsi in fœderis communionem venerunt. Fridericus autem de Italorum conspirationibus, atq; apparatibus monitus ingenti dolore exarsit. *Enimuero tantam insolentiam æquo haud esse animo tolerandam. Si leuiter, atque indulgenter agatur, breui tota sibi Italia fore cedendum. Si Lotharius, & Conradus acriores se, & promptiores in Italiæ coercenda ferocia præbuissent, haud quaquam sibi tantum ad eam retinendam laborum fuisse, ac periculorum exhauriendum. Italiam hydræ instar esse. exciso Mediolano, quod rerum caput esse videbatur, subito Alexandriam, & Bononiam effudisse. nimirum igne non ferro domari oportere. si id fecerit, vt labore, sic gloria, Herculem æquaturum, agendum igitur, atque collatis omnibus Germanici regni virib. conuocantes populos ad gloriam, & conseruationem Imperij contundendos.* His cogitationibus excitatus summo inde studio res constituere Germaniæ maturauit. ac traducto toto ad vindicandam Lombardorum cõtumaciam animo militares delectus maximos habuit. atq; omnia ad grauissimum bellum gerendum necessaria comparauit. inde III. Nonas Septembris Henrico Duce Saxoniæ, fratris sui filio assumpto, per montem Cinisium in Italiam transgressus terrore, ac fuga omnia occurrentia loca permiscuit. siquidem constabat inter omnes, Fridericum nunquam aliàs neq; infestiorem, neq; instructiorem exer-

citum in Italiam induxisse. vt qui & acerbissimis iniuriis irritatus fuisset, & Lombardorũ coactas in vnum opes non nisi firmissimis frangi viribus posse, re ipsa proxime didicisset. Segusio primam impressionem excepit. ea, cum imperium Ecclesiæ studio detrecta ret, euersa est. Hasta inde metu expugnationis exterrita haud ægre concessit in ditionẽ. Cremonenses, Derthonenses, & Comenses conspectum inimici ferre Imperatoris non potuerunt, ac fœderatis ciuitatibus relictis ad eum extemplo se rettulerunt. Ille autẽ huius belli rationem hoc modo disposuit. Christianum archiepiscopum cum suo exercitu ex Vmbria ad oppugnandam accedere Bononiam iussit. ipse cum suo sibi premendam Alexandriam sumpsit, nimirum existimans, diductis in duas longe diuersas partes hostium copiis vires eorum ad resistendum fore infirmiores. Eodem igitur tempore Christianus in agrum Bononiensem duxit, atq; ipse exercitum Alexandriæ admouit. Christianus infestis hybernis, ac fœdis direptionibus hyemem in agro Bononiensi traduxit. Fridericus Alexandriam aggressus omni ope oppugnare instituit. Itaq; cum medio Octobri assiduis per quattuor dies imbribus effusus super ripas Tanarus late circum loca omnia restagnasset, constanter tamen in opere oppugnationis permansit, ac fortiter sæuientium etiam aquarum, quibus prope obrutus est, tetram luctationem sustinuit. ad extremum, vbi se vi potiri non posse animaduertit, exercitu circunfuso obsidere incœpit. ac tabernacula ad continuandam per hybernum etiam tempus obsidionem locauit. Neq; verò fœderati durissimis Alexandrinorum temporibus defuere. Quippe Mediolanenses copiis sociorum assumptis carrocium Alexãdrinorum auxilio eduxere, ac castra aduersus Fridericum inter Clastidium, & Vocheriam posuere. Hoc Fridericus ferre non potuit. Itaq; iracundia elatus aduersus eos processit, ac prælio extemplo conflixit. verum acie pulsus vix incolumis Clastidium se recepit. Interim res necessariæ Alexandriam ad sustinendam hyemem supportatæ. Fœderatis inde domos suas quoq; profectis Fridericus per hyemem in Alexandriæ obsidione propè obstinate perseuerauit, Alexandrinis
1175. omnia incommoda non minore constantia, perferentibus. Ineunte inde vere Mediolanenses, & Fridericus, occulta consilia, illi liberandæ, hic occupandæ Alexandriæ inierũt. Mediolanenses, vt Fridericum ab obsidione Alexandriæ dimouerent, Papiam aggredi, quæ haud magno admodum tenebatur præsidio, statuere. ac fœderatorum auxiliis aduocatis pridie Paschatis in agrum Papiensem ingressi Bronum, & Sannazarium diruere. postridie vero vrbi exercitum admouere, eamq; confluentibus in dies fœderatorum copiis acriter oppugnare cœpere. Ex altera vero parte Fridericus per multos antè dies opus laboriosissimum instituerat. quippe cuniculum in vrbem tanto silentio egerat, vt non modò id sentire, sed ne suspicari quidem quisquam posset. verum aperire vsque ad Paschatis noctem distulerat, ratus, propter solemnem sequentis diei religionem eo tempore Alexandrinos ab omni belli cogitatione fore auersos. Vbi vero nox illa aduenit, ducentos strenuos viros in cuniculum immisit, eosq; concubia nocte patefacto cuniculi ostio in vrbem erumpere, ac stationibus portarum oppressis exercitum introducere iussit. Verum conatus eius casu prorsus ad irritum cecidit. Nam Alexandrini de re per excubitores nocturnos admoniti ad arma consurrexerunt, atq; egressos cuniculo milites per tenebras noctis adorti statim fœde contrucidarũt. cuniculoq; obstructo sublucem ex portis effusi castra Friderici, quæ oppidi instar rebus omnibus erant refertissima, repente ipso nec opinante inuaserunt, ac præda ingenti potiti castellum ab eo cõstructum ipsi vrbi imminens deleuerunt, atque ipsum demum Imperatorem fuga sibi consulere coegerunt. Is Clastidium primùm, deinde traiecto Pado in agrum sese Papiensem recepit. ac castra aduersus fœderatos ad Montembellum locauit. atq; eò Pisanos, Lucenses, Genuenses, Florentinos, & Senenses acciuit. &, quòd discordias eorum patrũ sibi in præsens idoneas esse putabat, ad concordiam, pacemq; adduxit. Genuensibus dimidia pars Sardiniæ est addicta, propter quam diu cum Pisanis fuerat decertatum. His cognitis Alexander honoris gratia episcopum Alexandrinis concessit, contumeliæ vero caussa episcopum Papiensem Crucis, & pallij dignitate priuauit. Cum autem Fridericus apud Papiam propè à Lombardis obsessus sederet, magna rerum, consiliorumq; difficultate afficiebatur. Videbat enim, vires hostiũ rebus bene cedentib. in dies magis augeri, suas vero ad cætera incõmoda domestica etiam castrorum seditione imminui. Quippe Henricus Dux Saxoniæ religione tactus, ac põtificia, vt præ se ferebat, detestatione deterritus

ab eo

ab eo discessit,ac secum magnam Germanorum partem abduxit. Quo facto Fridericus attonitus ipsum vsq; ad lacum Comensem est subsequutus.atq; ibi prope ad genua accidens obtestatus est,ne se,remq; publicam in tanta rerum iniquitate desereret. neq; aspe riora in se ipse fratris filius ederet,quàm cõmunis nominis hostes Itali exoptarẽt. Quod cum ille firmato ad discedendum animo concedere noluisset, Fridericus in castra reuer tit. Hac re cognita Cremonensium Consules,qui se à belli communione auerterant,pa cis sequestres professi verba de cõcordia intulerunt.Cuius mentionem neq; Fridericus, neq; Itali respuere,verum vtriq; litteris ad Consules Cremonensium missis rem eorum arbitrio permisere. Itaq; sextodecimo Kalendas Maias,vt in Actis Mutinensium reperitur,in agro Papiensi apud Montembellum inter castra Friderici, & Lombardorum res ita conuenit,vt tres viri à parte Friderici,totidemq; à parte Lombardorum legerentur, qui inspectis litteris missis à Friderico, & Consulibus ciuitatum fœderatarũ ad Consules Cremonæ de pace,& concordia inter Fridericum,& fœderatos concilianda iurarent,se bona fide concordiam inter Fridericum,& fœderatos composituros, & se ex vtrisq; litteris,quæ superuacanea,& absurda viderentur, dempturos,& quæ necessaria, atq; idonea,suppleturos,atq; intra Idus Iunij arbitrium pronunciaturos. quòd si concordes non essent,vt cuncti Consules Cremonæ arbitrium intra dies quindecim ferrent.qua re perfecta Fridericus pacem cum omnibus osculo interposito institueret, quam deni ex singulis ciuitatibus à Friderico nominati ratam fore iurarent. Quibus rebus transactis fœderati legatos legerunt,qui omnium nomine pacem acciperent,Icilinum à Romano, & Anselmum à Douaria,quorum ille crudelis Icilini, hic Bosonis Cremonensium principis,fuit pater. Postridie Vbertus Clementus Consul Papiæ pro omnibus collegis suis iurauit,se inducias cum Alexandrinis pactas vsq; ad Idus Iunij seruaturum.In eisdem Actis scriptum est,Fridericum Icilino, & Anselmo post pacem osculo interposito reddidisse. Cæterum Blondus hanc non pacis,sed induciarum pactionẽ appellat. induciis vero constitutis cœptum inde agi de pace esse,atq; in eam rem Fridericum Papiæ conuentum habuisse. Ibi vero Cardinalibus tribus Alexandri nomine bona Ecclesiæ, & Lombardorũ legatis iura ciuitatum proxima reposcentibus, & Friderico concedere abnuente rem conuenire nõ potuisse. Cardinales Anagniam,legatos domos quenq; suas re infecta reuersos. Dum autem hæc geruntur,Christianus,vt aditum Tuscis in agrum Bononiensem aperiret,Sancassianum oppidum,quod VIII. Idus Februarias Bononienses trecentorum militum prẽsidio confirmarant,sibi expugnandum suscepit. atq; ita Imolensium, & Cæsenatum auxiliis septus eò accessit. Verum cum ipsum à Prendiparte Consule Bononiensi cum trecentis equitibus, totidemq; peditibus teneri reperisset, difficiliorem, quàm putarat,oppugnationem nactus locum instituit obsidere. Interea à fœderatis ciuitatibus auxilia missa aduenerant,à Mediolanensibus equites trecenti, à Veronensibus, Brixianis,& Placentinis singulis totidem,à Parmensibus quadringenti, à Ferrariensibus ducenti quadraginta,à Regiensibus,& Patauinis singulis duceni,à Mutinensibus centũ, à Sophia comitissa Veronæ sexaginta. Ad hæc montani euocati, & omnium, qui arma ferre possent,numerus ingens conscriptus. Cum his omnibus copiis Bernardus Vedrana,& Petrus Garisendus consules auxilio eorum, qui in castro Sancassiani obsidebãtur, profecti. Eorum aduentu cognito Prendipartes haud sibi dubitandum putauit,quin eruptionem in hostem faceret,eumq; ancipitis prælij fortuna perterrefactum obsidionem soluere cogeret. Neq; aliter,quàm existimarat,euenit.Nam eruptione repẽte facta Christianus,ne circunueniretur,veritus non sine aliquo exercitus sui detrimento castra inde mouit,atque ad Casellarum pagum se rettulit. Consules Sancassianum, ne ibi habendũ præsidium esset,denuo succenderunt,ac Bononiam versus copias reduxerunt. In itinere autem equites quosdam, quos prædatum Christianus immiserat, auidius insequuti, cum ad Claternæ vicum venissent, repente præter opinionem ab equitatu Christiani opprimuntur,quem ille in syluis quibusdam insidiarum caussa posuerat. Ibi quanquam fortiter pugnantes vsq; ad Idicem amnem se receperunt,multi tamen in potestatem hostium peruenerunt.Christianus castrum Medicinæ occupauit,& vico Vetranæ exusto, turriq; vicanorum diruta,cum quidquid inter castrum Brittorum, & pagum Ozanum, & Picciocalutum erat,villis omnibus incensis vastasset,castra ad Idicem posuit.atq; interim inducias ad Papiam transactas esse audiuit. Cæterum re composita Fridericus exer-

citum ſtudio patriæ reuiſendæ flagrantem domum dimiſit, atque ipſe per montem Iouis auxilio Nouarienſium, ac Taurinatium in Burgundiam multis afflictatus incommodis tranſiit. Inde trânſgreſſus in Germaniam Henricum de maieſtate reum coram iuſſit adeſſe. Cum quidam principes negarent, Henricum Ducem, niſi in finibus ſuis, iudicari ab rege poſſe, ſurrexit nobilis quidam, qui quocunq; Imperij in loco iudicium conſtitui de eo licere aſſeruit, idq; ſingulari ſe certamine probaturum, denũciauit. nemine autem ſeſe certamini offerente, Fridericus Henricum ſententia lata damnauit, ac Ducatum eius Noricum Othoni, Saxoniæ Alberto attribuit. ac moc ſeſe in Italiam rettulit. vxoreq; Comi relicta Papiam progreſſus bellum poſt exactas inducias redintegrare conſtituit. atq; ob id occulte exercitum ſuum è Germania euocauit. Eodem anno Villelmus marchio Montisferrati, Villelmi marchionis filius, cognomine Longaſpatha à Balduino rege Hieroſolymitano, & cunctis regni proceribus aduocatus Hieroſolyma prodiit, & ſororem regis cũ Ioppe, & Aſcalona maritimis vrbibus nomine dotis obtinuit. Fuit princeps ea ætate in Italia nobiliſſimus. quippe cuius pater Philippi regis Franciæ eſſet auunculus, mater vero Conradi regis ſoror fuiſſet, ac Friderici Imperatoris amita eſſet. Eodẽ anno Parmenſes rem à Conſulibus ad prętorem Nigrum Craſſum Mediolanenſem tra duxerunt, atq; eo auctore carrocium conſtruxerunt. Alexander Richardum archiepiſcopum Cantuarienſem Anagniæ conſecrauit. Mediolani Galdinus archiepiſcopus, vt hæreticos quoſdam tum præter ſolitum vehementer in vrbe furentes compeſceret, in ædem S. Teclæ ſe contulit, &, quoniam ipſe effœtis ob ſenium viribus erat, Algiſium Pirouanum Cimiliarcham rem pro ſe diuinam facere iuſſit. ac mox confeſſione rite cum fratribus obita ambonem ante Euangelij recitationem aſcẽdit, ac multis verbis frequenti audiente populo hæreticorum confutare errores inſtituit. Verum inter agendum viribus, animoq; deficiens corruit. exceptusq; à fratribus in eodem loco poſt ſacra perfecta magno cum omnium deſiderio expirauit. Comitiis inde nouo creando antiſtiti inſtitutis pars cleri archidiaconum, pars archipresbyterum legit. Cum autem tale diſſidiũ concordiæ ciuitatis rei eo maxime tempore ſalutari videretur obfuturum, tandem commu

1176. ni omnium conſenſu Algiſius Cimiliartha eſt ſubſtitutus. Initio ſequentis anni cum Friderici exercitus in Italiam Alexandriæ exitio diceretur eſſe venturus, fœderatorum moderatores denuo conuenerunt, ac per menſem Ianuarium nouo hoc ſe iureiurando inter ſe deuinxerunt. *Iuro, me rectũrum ciuitates huiuſce ſocietatis ad defenſionem Alexandriæ, neq; pacem, neq; inducias cum Friderico, aut filio, aut vxore eius facturum. & ſi exercitus eius in Italiam venerit, pro viribus exacturũ, & res, atque homines ſocietatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ ſeruaturum, atque Opizonis marchionis Malaſpinæ. Iuro etiam, me acerbum bellum Friderico, & filio eius facturum, marchioni Montisferrati, Comitibus Blanderati, aliisq;, qui ſunt, aut erunt in parte Imperatoris.* Cæterum filius Friderici, de quo loquuntur, Henricus fuit, rex Germaniæ, vt ſupra diximus, deſignatus. qui cum annos vndecim eſſet natus, facile, quã ætatem agere Fridericus, & Otho poſt eum nati potuerint, id eſt quàm minime reb. gerendis idoneam, viderint ij, qui Othonem ante hæc tempora prælio nauali cum fœderatis conflixiſſe ſcripſerunt. Crebreſcente inde de aduentu exercitus Friderici rumore fœderati rurſus conuenerunt, atque eum conuocatis in vnum omnib. ciuitatum opib. excipere ſtatuerunt, firmo animi decreto, aut deleto Friderico ab duro ſe Germanorum imperio in perpetuum vindicare, aut acciſis viribus æternum ſeruitutis iugum non recuſare. Mediolanenſes autem, quibus prima ipſius imminere belli tempeſtas videbatur, inuſitatos etiam ſibi adhibendos apparatus putarunt. quippe cohortes firmiſſimas duas ſcripſere, vnam nongentorum lectiſſimorum militum, qui à morte nomen inuenere, quòd antè mori, quàm hoſti in acie cedere coniurarent: alteram trecentorum fortiſſimorum iuuenũ, qui carrocium armati cuſtodirent, neq; hoſtes impune inſultare permitterent. Decreuerunt etiã, vt omnes ciues in ſuas quiſq; tribus diuiſi, & ſub verſicoloribus ſignis inſtructi exirẽt afflictæ patriæ aut extremũ exitium, aut glorioſam victoriã relaturi. Eundem vero cæteri pro ſe quiſq; populi ad cauſſam animũ attulerũt. neq; .n. poſt Italiã diris exterorũ impreſſionib. afflictatã tempus vllũ extitit, in quo Itali veterẽ Romanæ virtutis, & cõſtantiæ indolẽ haud prſus in animis exoleuiſſe ſuis, apertius declararint. Exercitus inde Friderici omnibus rebus inſtructiſſimus menſe Maio in Italiã tranſiit. atq; ei Fridericus ex Papienſi agro ſolis Papienſibus, & Comenſibus ſeptus occurrit, eoque recepto

ad

ad vicum agri Seprienſis, nomine Lignanum proceſſit, eo animo, vt, ſi poſſet, Mediolanum iterum expugnaret. Quod vbi Mediolanenſes cognouerunt, occurrendum antè, quàm caſtra propius admoueret, rati, IX. Kalend. Iunias cum carrocio eo, quo dixi, ordine ſociis adiuuantibus exierunt. atque inde ad Fridericum progreſſi tertio Kalendas prælium fortiſſime commiſerunt. Is erat dies, quo Sanctorum martyrum Siſinij, Martyrij, & Alexandri Natalicia colebantur. Cæterum ante congreſſum exercituum tres columbæ ab ipſorum martyrum altari auolauere, ac mirifico viſu in malo ipſius Carrocij conſedere. quo augurio accepto Mediolanenſes victoriam incertis animis ominati maiore ſtudio, atque alacritate prælium inierũt. Cæterum collatis caſtris Germani tanto ſe in eos impetu intulerunt, vt præcipites ad carrocium vſque compulerint, atque ex eo vexilla ipſa detraxerint. Ibi vero redintegrata per trecentos iuuenes pugna vtrinque fortiſſime dimicatum. Nongenti autem annitentibus cæteris vires interim, atque animum collegere, ac ſeſe aperto, vt decreuerant, periculo deuouentes valida impreſſione facta Germanorum aciem impulere, & ſignifero Imperatoris occiſo vexillum aquilę in poteſtatem abduxere. Fridericus, vbi ſuam inclinantem aciem ſenſit, nulli labori ad eã ſuſtinendam pepercit, in appellandis, cohortandiſque militibus ducis, in conſerenda manu militis officia præſtans. Dum autem modò in hac, modò in illa parte inclamat, ſolitam in prælijs ſuorum conſtantiam aduerſus rebellantes turpiter Italos repetens, ab Italo, qui conferta in acie ſtans verbi ferre contumeliam nequiit, equo ſtrenue ſuffoſſo deiicitur. Qui caſus optatam Italis victoriam præbuit. Nam Germani amiſſa aquila Imperatorem, quia non extabat, cecidiſſe inſuper arbitrati in fugam ſe pauidi cõiecerunt. nec ſolum campum, in quo pugnabatur, ſed etiam caſtra, quibus ſe tueri magna ex parte poterant, opulentiſſima reliquerunt. atque ignoratione locorum ad oppida inimicorum delati partim capti, partim occiſi ſunt. multi etiam Ticinum tranare amnem volentes cæcis eius gurgitibus hauſti. Eo prælio deſiderati ex Germanis, & capti multi, ſed ex Papienſibus, & Comenſibus plurimi. Mediolanenſes caſtris captis prædam ingentem pepererunt, ac clariſſimo cum triumpho in vrbem ſe rettulerunt. Victoria omnibus rebus, quibus effuſa ſignificari lætitia ſolet, celebrata. &, cum ſe præſenti trium martyrum auxilio ex propicio trium columbarum augurio viciſſe opinarentur, is dies in perpetuum ciuitati feſtus decretus. Fridericus ab vxore Comi, vt mortuus, comploratus poſt quattriduum præter ſpem omnium incolumis Papiam acceſſit, ac Chriſtianum cum exercitu ex agro Bononienſi exciuit. qui prælio paullo ante ad Medicinam commiſſo Bononienſium copias fuderat, ac multos captiuos eorum fecerat. Hæc Friderici clades finem tandem diuturnis Lombardiæ calamitatibus attulit, ac veræ pacis cum pontifice, & fœderatis ciuitatibus componendæ occaſionem aperuit. De qua, prout in locupletiſſimis ſcriptorum veterum commentariis inueni, exponam. Fridericus accepto ad Lignanum detrimento, rei pecuniariæ inopia, hoſtium coniuratione, & ingraueſcente in dies ſuorum defectione permotus mitiora poſthac cogitare, & ad ſynceræ pacis conſilia animum inclinare inſtituit. Occupatum autem his cogitationibus animũ facile impulere ſummi viri, & ſumma apud eum auctoritate præditi, qui bellum hoc nõ cum homine, ſed cum Deo geri identidem admonentes, ac præterita, & præſentia incommoda ex hoc fonte fluxiſſe omnia ſuadentes, vt de pace legatos ad Alexandrum mitteret, peruicerunt. Miſſa eſt igitur ſplendidiſſima legatio, cuius princeps erat Chriſtianus archiepiſcopus. Hic Alexandrum Anagniæ conuenit, eique rite adorato nouũ animum, nouamque mentem Friderici expoſuit. iam iram ætatis æſtus conceptam omnem deferbuiſſe, iam ipſum præteritorum omnium pœnitere, ac veniam, pacemq; ab eo ſupplicem vt à vero, atq; catholico pontifice poſtulare. Ea oratione lætatus maximopere pontifex, quæ tempori conuenire ſunt viſa; reſpondit. in primis ſe bonam eius voluntatem accipere, ac petitioni eius aſſentiri. verum, quoniam in hoc bello duplex cauſa agatur, vna Dei, quam ille iuſto oppugnando pontifice oppugnarit, altera Sicilię regis, & Lombardorũ, quos ille ſua cauſſa bello vexarit, ſe non eſſe gratiam illi ſuam reſtituturũ, niſi ille regi, & Lombardis ſuam reddiderit. Quo reſponſo ad Fridericũ delato mox per vtriuſque partis ſequeſtres de ratione concordiæ componendæ agi eſt cœptũ. Reſque variis poſtulatis vtrinque ferendis iactata tandem pridie Kal. Auguſti ita conuenit, vt Alexander Friderico pacem, Fridericus Alexandro pacem in perpetuum Gulielmo

Siciliæ regi ad quindecim annos, Lombardis inducias in sexennium daret. Pacis tabulæ, prout etiam nunc Anagniæ conseruantur, hæ fuerunt. *Fridericus Imperator Alexandrum pontificem in catholicum, & vniuersalem pontificem recipiet, ac debitam ei reuerentiam adhibebit, perinde ac catholici ipsius antecessores catholicis eius antecessoribus præstiterunt, eademq; successoribus eius catholice ineuntibus exhibebit. Reddet veram pacem Alexandro, & omnibus successoribus eius, & vniuersæ Romanæ Ecclesiæ. Quæcunque possidet, aut tenet siue præfecturam, siue rem aliam, quam Romana Ecclesia habuit, & ipse vel per se, vel per alios abstulit, bona fide restituet, saluo omni iure Romanæ Ecclesiæ. Quasq; possessiones restituet, ad eas etiam retinendas auxilio erit. Imperator, & pontifex ad honorem, & iura Ecclesiæ, atque Imperij conseruanda se inuicem adiuuabunt, pontifex, vt benignus pater deuotum, & carissimum filiũ, & Imperatorem Christianissimum, Imperator, vt deuotus filius, & Christianissimus Imperator dilectum Reuerendum patrem, & beati Petri vicarium. Quæ à tempore schismatis, vel occasione ipsius aut sine ordine iudiciario Ecclesiasticis ab Imperatore, vel suis erepta sunt, eis restituentur. Beatrix Imperatrix recipiet Alexandrum pontificem in catholicum, & venerabilem pontificem. Henricus rex, filius eorũ, similiter recipiet eum, atque ei, & catholicis successoribus eius debitam reuerentiam adhibebit, & sacramento eodem se obstringet, quo se Imperator obstrinxerit. Fridericus Imperator, & Henricus rex, filius eius, pacem veram reddent Gulielmo regi Siciliæ ad annos quindecim, sicut per sequestres pacis est constitutum. Imperatori Constantinopolitano, & adiutoribus Ecclesiæ Romanæ pacẽ reddent, nec mali quidquam referent per se, vel per suos pro opera Ecclesiæ Romanæ impensa. De controuersiis, quæ ante tempora Hadriani pontificis inter Ecclesiam & Imperium versabantur, sequestres ex parte pontificis, & Imperatoris constituent. quibus mandabitur, vt eas pro arbitrio transigant. quod si illi non consenserint, iudicio stabitur pontificis, & Imperatoris, vel eorum, quos ipsi delegauerint. Christiano cancellario Moguntinus archiepiscopatus, Philippo Colonienſis concedetur, & plenissimo iure firmabitur. Primus archiepiscopatus, qui in Teutonico regno vacauerit, Conrado auctoritate pontificis, & auxilio Imperatoris deferetur, qui idoneus videatur. Ei, qui se Calirado auctoritate pontificis, & auxilio Imperatoris deferetur, qui idoneus videatur. Ei, qui se Caliſtum appellat, abbatia tribuetur. Illi, qui dicuntur eius Cardinales, loca repetent, quæ primùm habuerunt, nisi ea sponte, & iudicio dimiserant, & in ordinibus, quos ante schisma habuerant, relinquentur. Gero nunc dictus Alberstatensis deponetur, & Vlricus restituetur. Alienationes à Gerone factæ, & beneficia data similiter, & ab omnibus intrusis auctoritate pontificis, & Imperatoris delebuntur, & suis Ecclesiis restituentur. De electione Brandeburgensis episcopi, qui in Bremẽsem archiepiscopum lectus fuerat, cognoscetur, & si rite factum fuerit, ad eam ecclesiam traducetur. & quæcunque ab Aldeuino, qui nunc præst Bremensi ecclesiæ, alienata sunt, prout rite factum visum fuerit, eidem ecclesiæ restituẽtur. Quæ Salisburgensi ecclesiæ tempore schismatis ademptа sunt, ei plene reddẽtur. Omnes clerici ex Italia, aut aliis regionibus, quæ sunt extra Teutonicum regnum dispositioni, & iudicio Alexandri pontificis, & successorum eius relinquentur. Si vero Imperator rogarit pro ordinibus aliquorum, vsque ad decem, vel duodecim exaudietur. Garsidonius Mantuanus episcopatui quondam suo restituetur, ita vt ille, qui nunc est episcopus Mantuanus, ad episcopatum Tridentinum traducatur. nisi forte inter pontificem, & Imperatorem conuenerit, vt alius ei episcopatus indulgeatur. Archiepiscopus de Sauo in archipresbyteratum quondam suum, & alia beneficia, quæ ante schisma habuit, restituetur. Omnes ordinati à quondam catholicis in Teutonico regno restituentur ordinibus suis ita perceptis. De Argentinensi, & Basilienſi dictis episcopis, qui ordinati fuerunt à Vidone Cremensi, in eodem regno prædicti sequestres rem committent decem, vel octo hominibus, quos ipsi elegerint, qui iureiurando affirmabunt, se illud consilium pontifici, atque Imperatori daturos, quod se iuste dare posse sine animæ suæ, atque ipsorum detrimento statuerint. & pontifex, atque Imperator eorum consilio obtemperabit. Pontifex, & omnes cardinales recipient Beatricem vxorem Friderici Imperatoris in catholicam, & Romanã Imperatricem, eamq; aut Alexander pontifex, aut legatus eius coronabit: & Henricum filium eorum in catholicum regem. Pontifex, & Cardinales pacẽ reddent Friderico Imperatori, & Beatrici Imperatrici, & Henrico regi, filio eorum, & omnibus adiutoribus eorum Pontifex, & omnes Cardinales promittent, se obseruaturos hanc pacem in verbo veritatis, & priuilegium condent subscriptione omnium Cardinalium. & Cardinales scriptum prædictæ confirmationis condent sigillis suis appositis. Pontifex subito aduocato concilio, prout subito aduocari potuerit, cum Cardinalibus, episcopis, & aliis religiosis hominibus, qui interfuerint, excommunicationem statuet in omnes, qui hanc pacem violare voluerint, deinde in generali concilio. Plerique nobilium Romanorum, & capitaneorum Campaniæ hanc pacem firmabunt. Imperator pacem cum Ecclesia, & pacem cũ rege Siciliæ ad quindecim annos, &*

nos, & inducias cum Lombardis à proximis Kalendis Augusti vsque ad sex annos firmabit iure iurando suo, principumque suorum, mandabitque, Lombardos, qui in parte sua sunt, prout in tabulis inductarum communibus est descriptum, eas inducias confirmare. Si quis vero ex parte Imperatoris has inducias iurare noluerit, Imperator præcipiet omnibus, qui in parte sua sunt, pro officio fidelitatis: & gratiæ suæ, vt nullum præstent auxilium, & volentibus offendere, ne impedimento sint. Si quis offenderit, culpa vacuus sit. nec mandatum hoc reuocabit Imperator, donec inducia fiabũt. Henricus rex, filius eius, pacem cum Ecclesia, & cum rege Siciliæ ad XV. annos, & inducias cum Lombardis ad sexennium scripto confirmabit, ac sui, principumque suorum subscriptione. Si vero, quod absit, pontifex præmoriatur, Fridericus Imperator, & Henricus rex, filius eius, hanc formam pacis, & compositionis firmiter obseruabunt successoribus eius, & vniuersis Cardinalibus, & toti Romanæ Ecclesiæ, & regi Siciliæ, & Lombardis, & cæteris, qui secum sentiunt. Et si, quod absit, Imperator præmoriatur, pontifex, & Cardinales, & Ecclesia Romana prædictam pacem firmiter obseruabunt successori eius, & Beatrici vxori, & Henrico filio eius, & omnibus ex Teutonico regno, & cæteris adiutoribus eorum. & successores pontificis similiter obseruabunt. Inductarum vero tabulæ, quæ adhuc in tabulario Bononiensium extant, hæ sunt. *Pridie Kalend. Septembris* MCLXXVI. *inter Imperatorem Fridericum, & partem eius Cremonam, Papiam, Genuam, Derthonam, Comum, Hastam, Albam, Aquas, Taurinum, Eporædiam, Albintimillium, Sauonam, Albingaunum, Casale Sancti Euasij, Montemuellij, Imolam, Fauentiam, Rauennam, Forum Liuij: Forum Popillij, Cæsenam, Ariminum, Castrocarum, Marchionem Montisferrati, Comites Blanderati, Vasti, marchiones Boschi, Comites Laumelli, & ab altera parte societatem Lombardorum, nempe Venetias, Taruisium, Patauium, Vicetiam, Veronam, Brixiam, Ferrariam, Mantuam, Bergomum, Laudem, Mediolanum, Nouariam, Vercellas, Alexandriam, Castinum, Belmontem, Placentiam, Bobium, marchionem Malamspinam, Parmam, Regium, Mutinam, Bononiam, Sancaßianenses, Ducianos, & cætera loca societatis Lombardiæ, Marchiæ, Romaniæ inducie constitutæ sunt à Kal. Augusti vsque ad annos sex. Iurabit Imperator, & filius eius, & singuli in suis ciuitatibus se has inducias obseruaturos, nec offensuros Cremonenses, aut Papienses, aut alios ex parte Imperatoris. idem iurabunt consules, & credentiæ ciuitatum fœderatarum, aut homines quinquaginta, vbi non erunt credentiæ, aut prætores, vbi non erunt consules, & si offensio inciderit, eam emendaturos. Imperator autem iurabit, se per sex annos neminem sacramentum fidelitatis apud se dicere coacturum.* His ita constitutis, quia rem ad exitum perduci non posse apparebat, nisi Fridericus, & Alexander in congressum venirent, placuit, vt ille Mutinam, hic Bononiam communis colloquij caussa procederent. Ita Alexander principio sequentis anni comitantibus Gulielmo Siciliæ rege, Romualdo archiepiscopo Salernitano, & Rogerio Comite Andriæ, & plerisque cardinalibus, aulico equitatu Bononiam terrestri itinere contendere iusso, Anagnia, vnde x. Kalendas Februarias diplomata data Bononiæ apud canonicos S. Saluatoris leguntur, Beneuentum, Beneuento Troiam, ac Sipontum, & postremo Vesticem petiit, quæ ad Gargani montis radices sita est, qua parte orientem solem, & mare Adriaticum spectat. nec multo post VII. Kalendas Martias triremibus à Gulielmo ad id per Ionium mare transmissis conscendit, ac Venetias versus cursum intendit. quem cum sæua oborta tempestate tenere non posset, ad Dalmatiæ littus delatus Iaderam adiit. Tempestate inde lenita reliquam Dalmatiæ, Istriæque oram præteruectus nono die, quàm ab Italiæ littore soluerat, Venetias appulit, atq; ad monachos S. Nicolai diuertit. postero die Sebastiano Ziano Duce, Henrico patriarcha Gradensi, & senatu ipso cum tota in omnem magnificentiam effusa ciuitate occurrentibus exceptus, inque vrbem ad Riuoaltum ad ædes Patriarchę ea tempestate Venetias incolentis deductus est. Prima inde, quæ imminebat, Quadragesimæ dominica rem diuinam in basilica S. Marci peregit, ac sacram concionem ad Ducem, & Senatum astantem habuit. quarta vero, cum rosam de more sacrasset, præsenti eam Duci donauit. in Paschate, quod celebratum est III. Nonas Aprilis, omnibus, qui eo die ædem S. Mariæ Caritatis visissent, benignam in perpetuum humanarum noxarum remissionem indulsit. Interim cum Friderici oratores Mutina missi suspectam colloquio Bononiam arguerent, & locum alium ad conueniendum postularent, Alexander Ferrariam se iturum ostendit. atq; eò ipso Duce, & vniuersa prope prosequente nobilitate Aprili exeunte contendit. Itaq; legi diplomata ab eo Kalendis Maij Ecclesiis Bononiensi, Parmensi, & Veronensi, & pridie Nonas capitulo Bononiensi, &*

1177.

VII. Idus præfito Mutinenſi Ferraria data. Cæterum nouis ſubortis ſuper futuro colloquio loci ipſius gratia controuerſiis, demum vtriuſque dignitati, & ſecuritati magis conuenire eſt viſum, vt Venetiarum in vrbe congrederentur, atque ibi ſenatu ipſo præſtantiſſimo aſtante, atque auctoritatem ſuam interponẽte diſcordiis modus imponeretur. Exeunte igitur Maio Alexander ſecundo Pado Venetias eſt reuectus. ſiquidem reſcriptum extat III. Kalendas Iunij Venetiis ab eo eidem præpoſito Mutinenſi conceſſum. Conſtituto loco inde ſacramentis accipiendis eſt opera data. Itaque XII. Kalend. Auguſti filius marchionis Alberti, Friderici cubicularius, præſente Alexandro pontifice, atque vtriuſque ordinis ex Germanico regno principibus tactis ſacroſanctis Euangeliis iuſſu Friderici ita iurauit. *Iuro in animam Friderici Imperatoris, ipſum, poſtquam Venetias venerit, omni quæſtione ſepoſita daturum pacem Eccleſiæ, ſicut per Cardinales, & principes ſuos tractata, & tranſacta eſt, pacẽ Gulielmo regi Siciliæ ad XV. annos, & inducias Lombardis ad ſexennium, & eam iureiurando confirmari iuſſurum à principibus ſuis Magdeburgenſi, Colonienſi, & Moguntino archiepiſcopis, vt in tabulis Pacis, atque induciarum continetur.* IX. vero Kalend. Fridericus, vt conſtitutum fuerat, Rauenna digreſſus Clodiam, atque inde ad monaſterium S. Nicolai acceſſit. Ibi ipſe, archiepiſcopi, epiſcopi, & alij principes Germanici regni ſchiſmati renunciarunt, ac per epiſcopos, & cardinales iuſſu Alexãdri expiationem ab Eccleſia receperunt. Quo facto benigno Ducis, ac totius ciuitatis occurſu exceptus ad Palatium Ducis, vbi hoſpitaturus erat, acceſſit. atque ad baſilicã S. Marci Palatio continentem progreſſus, vbi ex compoſito Alexander Cardinalibus, epiſcopiſq; circumfuſus ſedebat, ſolemnem, quæ pontifici ab Imperatore debetur, reuerentiam, atque obedientiam ad pium pedum oſculum inclinatus exhibuit, atque ab eo pacis oſculum rettulit. inde dextrum tegens Alexandri latus ædem iniuit, ac clero Deum ſolemni Ambroſij cantico collaudante, cum eo ad maximam aram peruenit, ac precationem rite adhibuit. Inde hoſpitij cauſſa in Palatium Ducis diuertit. Poſtridie eius diei, quo S. Iacobi apoſtoli natalicia celebrantur, Alexander rogatus à Friderico ſacrificium facturus ad baſilicam S. Marci acceſſit. atque ei aduentanti Fridericus obuiam extra baſilicam prodiit, & à dextra receptum in eam introduxit, ac perfectis ſacris ad fores proſequutus palafridum aſcendenti ſtrepam tenuit. atque omnem ei honorem, ac reuerentiam habuit, quã prædeceſſores eius prædeceſſoribus pontificis habere cõſueuerant. Hæc ita rettulimus, prout Alexander ipſe litteris mandauit, quas VII. Kalendas Auguſti ad abbatem Caſſinatem ex Riuoalto dedit. V. Kalendas Caliſtus ad pedes Alexandri venit, & ſe honore abdicauit. Kalendis inde Auguſti in ædibus patriarchæ principibus, & cardinalibus plurimis præſentibus pax, & induciæ hoc modo iurata ſunt, Henricus Dedens Comes iuſſu Friderici ſic locutus eſt. *Iuro in animam Friderici Imperatoris, ipſum pacem cum Eccleſia in perpetuum ſeruaturum, & cum Gulielmo rege Siciliæ ad annos XV, prout in tabulis pacis continetur.* Item: *Iuro in animam Friderici Imperatoris ipſum obſeruaturum inducias ſocietatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, prout conſtitutæ ſunt per ſequeſtres vtriuſq; partis, & vt in tabulis continetur, quæ apud Lombardos, & Cardinales ſeruantur, & ſacramento in eas principes Teutonicos adacturum.* Recepitque tum Fridericus Alexandrum in catholicum pontificem, & Alexander Fridericum in catholicum Imperatorem, & vxorem eius in catholicam Imperatricem, & Henricum filium eorum in catholicum regem. Atque hæc ipſa ex litteris Alexandri ad eundem abbatem Caſſinatem Kalendis Auguſti datis, & ex tabulario Bononienſium ſumpta ſunt. His actis concilium inde generale ab Alexandro Romam omnibus epiſcopis eſt indictum. Manſit inde per multos etiam dies Venetiis Fridericus. ſiquidem IX. Kalendas Septembris anno regni ſui XXVI, Imperij XXIII, Venetiis Gerardo epiſcopo Patauino iuriſdictiones quaſdam indulſit. Demum XV. Kalendas Octobris pacem epiſtola hac ad Alexandrum data firmauit. *Cum Imperatoria maieſtas à Rege regum ad hoc in terris inſtituta ſit, vt eius opera omnes homines pacis bono fruãtur, nos, quos Deus in ſolio Romani Imperij collocauit, eam diligenter amplecti, & ſtudioſe conſeruare debemus. Ob id pacem Eccleſiæ, atque Imperij, prout à Principibus noſtris, & à Cardinalibus S. R. E. compoſita, & inſtituta eſt, & in ſcripto Principum noſtrorum ſigillis eorum ſignato continetur, quemadmodum per interpoſitam perſonam, ex formula in ſcripto contenta, iurari iuſſimus, ſic præſenti ſcripto firmiter obſeruare promittimus, confirmamus, & ratam manere in poſterum volumus. Data Venetiis, in Palatio Ducis, XV. Kalendas Octobris.* Poſtridie vero Venetiis

netiis abiit, ac Rauennam, Rauennaque Parmam accessit. atque inde has tabulas ad Alexandrum Venetias misit. *Nos Fridericus Imperator interuentu venerabilis patris D. Alexandri pontificis, & fratrum eius cardinalium promittimus Lombardis, Marchianis, & Romaniolis, & reliquis de societate ipsorum, vasallis nostris, & iis, qui debent esse vasalli nostri, nos pro fidelitate nobis non præstita, vel opera non nauata, vel inuestitura non petita, quandiu induciæ manebunt, neminem de societate iudicaturum, aut iudicari iussurum, nec feudum alicui adempturum. Actum Parmæ.* Has tabulas deinde Alexander sigillo Imperatorio obsignatas ad magistros societatis misit v I. Idus Octobris Venetiis ex Riuoalto. Nec multo post, cum Ducem muneribus multis ad dignitatem eius cohonestandam amplissimis exornasset, x v I I. Kalend. Nouembris Venetorum vectus triremibus abiit, ac Syponтum se deuehi iussit. Syponto inde Troiam, & Troia Beneuentum cum processisset, demum Cassinate monasterio visitato sese Anagniam rettulit. neque enim Romam continuò adire æquũ esse in explorata Romanorum erga se voluntate putauit. Cæterum Romani turpe rati, se sublato Ecclesiæ dissidio Alexãdro resistere, cui Fridericus Imperator altissimo animo præditus se ad pedes prostratus obedientem exhibuisset, septem ad eum legatos de compositione miserunt. Hos benigne Alexander accepit. verũ, cum senatores, quos tolli Alexander instabat, pertinacius retinerent, in vrbem re infecta dimisit. Decembri autem mense cum Tusculum prodiisset, iterum cum nouis mandatis legati venerunt, ciuitatis nomine postulantes, vt sibi legere senatores liceret, ita tamen, vt antequam magistratum inirent, concepto sacramento iurarent, se Ecclesiæ Romanę fidem præstituros, neque aduersus dignitatem eius aliquid molituros. Qua accepta conditione Alexander singulari omnium voluntate vrbem ingressus est. Alexandro Romam reuerso tum demum pristinum Ecclesiæ decus, auctoritatemque restitutam Deo gratulans Italia iudicauit. Eodem anno Ioanna, Henrici regis Angliæ, filia ad Gulielmum Siciliæ regem, cui collocata in matrimonium fuerat, proficiscens Genuam venit, atque à Genuensibus honestissime excepta est. Huic tantæ lætitiæ, quam Italia hoc anno parta demum pace affecta est, illud molestiæ grauioris aspersum est, quòd rei frumentariæ inopia laborauit. frumentum solidis argenteis triginta duobus in singulos sextarios stetit. Proximo, Fri- 1178.
dericus Parma Genuam cum Beatrice vxore, & Henrico filio sese contulit, ac per aliquot ibi dies moratus, & pro eximia ciuitatis liberalitate donis amplissime cultus Mediolanum perrexit. aduentus eius à Mediolanensibus omnibus in speciem obliteratis iniuriis incredibili honore concelebratus est. Inde Comensi itinere in Germaniam transiit, Christiano archiepiscopo ad res Italiæ moderandas, & populos in fide continendos relicto. Alexander basilica Lateranensi recuperata omnibus vrbis ecclesiis, quæ cura egere pontificia videbantur, subuenit, ac ciuitates Ecclesiæ ad pristinum redigere obsequium instituit. præsertim vero cum videret, Christianum exercitum habentem, quasi id mandatum à Friderico haberet, enixe nimis factioni Imperiali studere, neque populis liberum, vtram sequi vellent partem, arbitrium facere. atq; ita episcopos, abbatesq; ex toto Occidente nominatim ad Concilium euocauit. Itaque ex regno Hierosolymitano accersiti Octobri mense discesserunt Villelmus Tyri archiepiscopus Sacræ historiæ scriptor, Heraclius Cæsariensis archiepiscopus, Albertus Bethleemita, Rodulfus Sebastenus, Iotius Acconensis, Romanus Tripolitanus episcopi, Petrus prior ecclesiæ sepulchri Domini, & Rinaldus abbas ecclesiæ montis Sion. Dum autem inducię Lombardis cum Friderico fuerunt, pleræque ciuitates aut vetera inter se fœdera confirmarunt, aut noua iunxerunt, aut proxima castra in deditionem acceperunt, aut armis inter se ciuilibus decertarunt. Præcipue autem Bononienses hoc anno vetus cum Fauentinis fœdus aduersus Imolenses redintegrarunt. Consules Saxoli iureiurando sanxere, se non tradituros Saxolum cuipiam in fraudem Mutinensium. Florentiæ intestinis laborari seditionibus cœptum. Nemo erat paullo opulentior ciuis, quin domesticam turrim Italico instituto haberet. Harum turrium, quanquam pleræque deiectæ sunt, nõ obscura adhuc multis in vrbibus vestigia inspiciuntur. Florentini vero eas inter se simultates contraxerant, vt quotidie vicini cum vicinis prælia ex turribus facerent, seque tragulis, & lapidibus, quantum possent, incesserent. ac priuatæ quisque non tam iræ indulgerẽt, quam virtutis periculum facerent. Hæc pestis per aliquot menses ciuitatem infecit, procedente inde tẽpore consuetudo mitis obtinuit, vt dimisso certamine mira comitate conuiuia

inter se colerent, eaque ferè sermonibus de rebus à se gestis in prælio celebrarent. Christianum archiepiscopum iussu Friderici bellum ciuitatibus Ecclesiasticis facientē Conradus marchio Montisferrati aduersus eum profectus equestri prælio fudit, captumque in custodiam dedit. Conradum autem Manuel ad eum vlciscēdum suppeditata occul-
1179. te pecunia impulit, Friderico iampridem Italici imperij æmulatione infensus. Proximo anno, vbi tempus Quadragesimæ aduenit, Alexander cardinalibus nonnullis allectis concilium trecentorum episcoporum, abbatumque plurimorum Lateranensi in basilica instituit. ad eosque de Christiana religione, ac republica rettulit. atque vt omnes laborantis Ecclesiæ labes diligenter discuterent, & pro viribus remedia ad singulas idonea reperirent, admonuit. Qua re summa cum cura perfecta concilium est dimissum. Cum autem de hæresi Gallicana ingraue scente mentio esset illata, Petrum legatum ad eam cognoscendam, & comprimendam continuò destinauit. Hi Cathari, Publicani, & Patarini dicti præcipue in Vasconia, Albegesio, & partibus Tolosanis emerserant, eucharistiam, coniugium, aliaque Ecclesiæ sacramenta labefactantes. In Italia Mediolanenses vrbi per ocium excolendæ intenti emissarium ex Ticino amne iam multo antè deriuatum, ac Ticinelli nomine Papiensium agros irrigans nouo alueo iuxta Albiatum effosso Gozanum, & Corsicum deduxere, ac mox ad vrbem vsque nauigabile reddidere. quo facto duo maxima commoda cōsequuti sunt: vnum, quòd agros suos vberiores fecerunt, alterum, quòd rationem opum ex Verbano, Alpibusque deuehendarū inierunt. Bononienses Imolensibus, & Monbellien sibus nouum mouere bellum, causa prælata, quòd pro Friderico aduersus se steterant. neque aliud, quàm eorum fœde depopulati agri sunt. Genuenses filiam Ludouici regis Franciæ ad se aduectam honorifice recepere, ac triremibus suis Constantinopolim deuexere ad Alexium, cui desponsa
1180. erat, Manuelis Imperatoris filium. Anno inde, qui insequutus est, millesimo centesimo octogesimo, Alexander cōcilij superiore anno perfecti decreta in primis salutaria diuulgauit, quorum hæc ferme summa fuit. *Licet ad vitandam discordiam in electione Romani pontificis prædecessores nostri instituta multa ediderint, tamen quia pòst sæpe per improbæ ambitionis audaciam grauem Ecclesia passa est scissuram: nos etiam ad hoc malum euitandum ex consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilij aliquid decreuimus adiungēdum. Statuimus igitur, vt si inter Cardinales de pontifice deligendo conuenire non potuerit, pōtifex à duabus partibus eligi possit. quicunque vero tertiæ partis suffragiis fultus sese pontificem gesserit, communione priuatus sit. Quod à prædecessore nostro Innocentio factum est, innouantes ordinationes ab Octauiano, & Vidone hæresiarchis, nec non & à Ioanne Strumensi, qui eos sequutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus. Ne quis episcopus eligatur, nisi annos triginta natus, & legitimo matrimonio ortus, & scientia commendatus. Nec minores ordines quis suscipiat, nisi viginti quinque annos attigerit, & doctrina, moribusque probatus sit. Hæreticos, qui in Vasconia, Albegesio, Tolosa, & aliis in locis emerserunt, quos alij Catharos, alij Publicanos, alij Patarinos, alij aliis nominibus vocant, anathemati subdimus, & ne quis cum eis congrediatur, interdicimus. Rectoribus, consulibus, prætoribusque ciuitatum, qui grauia ecclesiis tributa imponūt, ne faciant, indicto anathemate prohibemus. Ne laicus possessiones ecclesiasticas distribuat, presbyter, siue clericus, qui receperit, ordine moueatur. Ne quis ferrum, aut ligna ad Sarracenos asferat, aut eis contra Christianos auxilium præbeat. Qui Christianos negotiantes captiuos fecerint, anathemati subiecti sint. Ne monachi mercede recipiantur. Si quis exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Testimonia Christianorum aduersus Iudæos recipiantur. Si Iudæi ad fidem Christianam se contulerint, ne possessionibus excludantur. Ne quis diuersas dignitates ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales contra sanctorum canonum instituta accipiat. Innocenty, & Eugeny prædecessorum nostrorum vestigiis insistentes detestabiles nundinas, quas vulgo Torneamenta vocant, vetamus, in quibus milites ex condicto conuenire solent, & temere congredi. vnde cædes hominum, & pericula animarum sæpe proueniunt.* Eodem anno Imperator Manuel moriens Alexium filium annos tredecim natum tutore Alexio Protosebasto instituto reliquit. Alexio vero tutore Latinos immodicis honoribus prosequente Græci indignati vetera contracta ob sacrorum differentiam odia incitarunt, atque Andronico Manuelis patruele ex Ponto euocato, ipsum Alexium adorti de medio sustulerunt, atque inde sæuientes animis impetum in omnes Latinos, qui apud se versabantur, fecerunt. Cæterum primæ iniuriæ monachis, & sacerdotibus factæ. Ioanni

subdia-

ſubdiacono legato pontificio caput abſciſſum, atque ad contumeliam caudæ immundæ canis appenſum. mortuorum cadauera ſepulchris impie violatis per vias crudeliſſime, ac fœdiſſime tracta. omnibus, qui in xenodochio S. Ioannis ægri cubabant, vita ferro adempta. Pauci, quibus vitam conceſſerant, infidelibus pecunia ad ſeruitutem addicti. Harum rerum Choniata, & Gulielmus archiepiſcopus Tyrius auctores exiſtunt. Eodem anno Bononienſes bellum Imolenſibus, & Monbellienſibus facere perrexerunt. Badianenſes ſe turrim in caſtro Badiani ad nutum Gerardi Rangoni prętoris Mutinæ conſtructuros promiſere. atque eo nomine omnium onerum à Mutinenſibus remiſſionem obtinuere. Amnes, Tarus, Parma, Entia, aſſiduis imbribus prodigioſe inflati agrum Parmenſem ita obruerunt, vt portas ipſius vrbis obſederint. Ex archiepiſcopi Mediolanenſis auctoritate conſtitutum eſt, vt Placentini pontis ſuper Padum prope Placentiam integrum ius haberent, ſi monaſterio S. Iuliæ Brixiæ viginti libras Imperiales quotannis perſoluerent. Rege Francorum Ludouico mortuo excepit regnum filius eius, Philippus. Poſtero anno Fridericus conuiuio apparatiſſimo Moguntiæ celebrato, quo omnes regni principes inuitarat, Henricum, & Fridericum filios accinctis gladiis exornauit. Ciuitatum Italiæ varia, eaque obſcura fortuna fuit. Genuæ peſtilentia, atque incendio grauiſſime laboratum. Bononienſes bellum ſuſceptum cum Imolẽſibus, maiore, quàm ante, mole geſſere. Mutinenſes ſe eis obligauerunt, auxilio futuros in tota diœceſi contra omnes homines præter Parmenſes, & fœderatos populos, nominatim autem contra Monbellienſes, &, ſi Sancaſſianum reficere voluiſſent, ſe equites ſuos per quindecim dies pro Communi ſuis ſumptibus ſummiſſuros. Imolenſes ad Caſtrum Imolæ, vbi belli ſumma conſtiterat, prælio profligati pacem à Bononienſibus petierũt. ea vero his conditionibus data eſt. *Vt ſeruarent Bononienſes, Fauentinos, Sancaſſianenſes, Caſtrimolenſes, & res eorum. reſtituerent captiuos. quaternas mappas ſericas, binas Bononienſibus, & binas Fauentinis in feſto S. Petri darent. pedeſtres, equeſtreſque expeditiones, ac tributorum collationes vtriſque conficerent. foſſas vrbis antiquæ complanarent quaternos pedes, qua parte murus non eſſet, vbi eſſet, quattuor pedes molirentur: & binas vrbis valuas Bononiam, binas Fauentiam mitterent. obſides darent, dum bellum eſſet cum Imperatore.* Actum ad Caſtrũ Imolæ prope ripam amnis. Idem annus inſignis morte Alexandri pontificis fuit. is viceſimo ſecundo pontificatus ſui anno VI. Kalendas Septembris eſt mortuus, & in baſilica Lateranenſi ſepultus. vir acer in primis, & in ſuſcepta Eccleſię defenſione conſtans, inimicitiis Friderici, quas non tam moderate exercuit, quàm fortiter ſuperauit, virtutis, memoriæq; inſignis. Iuſtis perfectis cardinales ex lege eius proxime lata comitia habuerũt, ac poſt biduum Hubaldum epiſcopum Oſtienſem, virũ vt ætate, ſic prudentia grauem, pontificem ſublegerunt, qui vt erat patria Lucenſis, ſic ſe Lucium tertiũ appellauit. Mediolani item Algiſio archiepiſcopo vita functo clerus Lambertum Cribellum archidiaconum ſubrogauit. Lucius põtifex, vt ciues ſuos Lucenſes eximio aliquo beneficio inſigniret, tantam ſibi dignitatem ſibi miſſa ad ſe legatione honeſtiſſima gratulantes, ius Friderico aſſentiente indulſit, vt pecuniã cuderent Tuſciæ, Marchiæ, Romaniæ, Campaniæque communem. Idem poſtero anno cum audiſſet, Chriſtianum archiepiſcopũ non longe ab vrbe morbo implicitum in magno vitæ diſcrimine eſſe, iniuriarum, quas Eccleſiæ fecerat, prorſus oblitus ad illum adiit, ac noxiis per ſolemnem confeſſionem remiſſis viaticum præbuit, atque ipſum animam agentem reliquit. Nouo interim pontificatu nouum Romani bellum mouerunt. quæ relliquiæ veteris ipſorum cum pontifice diſſenſionis fuere, atque aliquot pòſt per annos ipſam haud mediocriter Eccleſiã turbauere. Quippe cladis à Tuſculanis acceptæ, nec dum ſiue pro merito, ſiue pro libidine vindicatæ recordati rurſus exercitum ad Tuſculũ adduxernnt, ac ſeſe, ni deditio fieret, oppugnaturos oppidum oſtenderunt. Quod vbi Lucius cognouit, vt ſaluti Tuſculanorum, dignitatique ſuæ conſuleret, eam ſibi rem diſplicere, & ſe pro viribus vlturum eſſe, denunciauit. Romani tamen vetere ſuperbia incitati, ac vindictæ cupiditate accenſi mandatis, ſiue territamentis eius neglectis oppugnationem oppido admouerunt, ac Tuſculanos omnibus premere incommodis inſtiterunt. Qua re permotus Lucius, cum ſe Romanis odio, & contemptui eſſe animaduerteret, ne manens in vrbe iacturã dignitatis pontificiæ faceret, prędeceſſorum exemplo Roma exiit, ac Velitris, proximiſque in locis conſedit. Inſequenti, orta eſt inter Mutinenſes, Regienſeſq; diſcordia, quæ poſt in

1181.

1182.

1183.

graue bellum erupit. Amnis est Sicla media inter Mutinam,& Regium via,à Plinio Gabelli nomine appellatus. cuius integrum ius se Mutinenses habere Henrici secundi Imperatoris concessione profitebantur. Itaque cum Regienses emissarium ex eo ad rei naualis vsum deriuare pararent, Mutinenses ei rei se impedimento futuros, iusque suum armis tentaturos, denunciarunt. Qua re audita Parmenses veteris fœderis memores ineunte Martio frequenti in concione per publicum cursorem iurarunt, se præceptis consulum Mutinensium aduersus Regienses parituros, neque pacem, neque inducias cum eis iniussu Mutinensium pacturos, & hæc obseruaturos, donec pax conciliaretur inter Mutinenses, Regienses, atque Parmenses. Monachi Cistertienses quadraginta iam ante annos in agrum Mediolanensem profecti in Ticini ripa cum cœnobio templum fundarunt, atq; à proximi vici nomine Morimundum vocarunt. Bellum Tusculanũ à Romanis Lucio pontifice vrbe absente continuatum. Idem annus pace à Lombardis cum Friderico facta fuit nobilitatus. Ea res quemadmodum acta sit, pluribus videtur esse docendum. Affectabat eximio studio Italici regni coronam Henricus, Friderici filius, vt qua omnes affecti fuissent, qui ante se regnum Germaniæ obtinuissent. neq; bello cum Lombardis, atque adeo etiam cum Mediolano manente rationem vllam inibat, qua ad decus eiusmodi perueniret. Itaque Fridericum patrem Constantiæ conuentum Martio mense agentem rogauit, vt, quando inducia Lombardorum in fine essent, rerũ suarum statum stabilire integra pace prestanda Italiæ vellet. id cum sibi ad animi voluptatem iucundum, tum vero ad tutam regni possessionem fore firmissimum. Cui Fridericus, Si animum, inquit, inducere Itali poterunt, vt pacem æquis conditionibus poscant, haud inuitus faciam, vt tuo rogatu concedam. Tum Henricus, Atqui si legatos, inquit, in Italiam cum liberis super hac re mandatis miseris, noli vereri, ne non ciuitates pacem vltro sint petituræ. Qua re audita Fridericus Gulielmum episcopum Hastensem, marchionem Henricum Guercium, fratrem Theodoricum, & Rudolfum camerarium Placentiam eo nomine misit. Id vero postquam ciuitates cognouerunt, extemplo legatos, prætoresque suos eodem & ipsæ destinarunt. Ibi pridie Kalendas Maij colloquio constituto legati Friderici *tabulas eius protulerunt, in quibus scriptum erat, se arbitrium pacis inter se, & societatem Lombardiæ redintegrandæ eis permittere, quæque ipse statuissent, ea se rata in perpetuum habiturum. Quibus recitatis fœderati pacem his verbis postularunt: Societas Lombardiæ, Marchiæ, Veronæ, & Venetiarum cupit habere pacem Fridericiu hunc modum. Vt Fridericus pacem habeat cum Ecclesia Romana: & nos ciuitates Cremona, Mediolanum, Laus, Bergomum, Ferraria, Brixia, Mantua, Verona, Vicetia, Patauium, Taruisium, Venetiæ, Bononia, Rauenna, Ariminum, Mutina, Regium, Parma, Placentia, Bobium, Derthon, Alexandria, Vercellæ, Nouaria, Opizo marchio Malaspina, Comes de Brenone, & omnes castellani, & homines, qui sentiunt cum Ecclesia Dei, & nobiscum accepta ab eo pace volumus facere omnia, quæ antecessores nostri à morte posterioris Henrici Imperatoris antecessoribus suis sine molestia fecerunt. Hæc autem sunt, quæ intelligimus Imperatorem habere debere, & antecessores eius habuisse, fodrum regale, & consuetum, consuetam paratam, cum tendit Romam coronæ caussa, & pacatum transitum, & commeatum idoneum. Pacate transeat, & sine maleficio, sacramentum à vasallis accipiat, omni offensione remissa. Vasalli expeditiones pro eo suscipiant, vt solent, cum tendit Romam coronæ caussa.* Quib. postulatis cognitis Kal. Maij legati iurarunt, se daturos operam, vt Fridericus, & filius eius pacem his conditionibus facerent. atque his rebus in tabulas relatis postridie Kalend. ipsi prætores ciuitatum tale sacramentum inter se conceperunt. *Ego iuro omnibus ciuitatibus fœderatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, & Opizoni marchioni Malespinæ, me pacta omnia seruaturum, quæ in tabulis pacis continentur inter legatos Imperatoris, & ciuitatum fœderatarum conscriptis. neque auctorem futurum, vt aliquod eorum minuatur, & præcepta moderatorum obseruaturum à præsentibus Kalen. Maij vsque ad* XXX. *annos, & hoc quinto quoque renouaturũ, & Consules, aut prætores, ac Credentiam meæ ciuitatis hoc iureiurando obligaturum.* Quibus rebus transactis protinus iidem prætores cum legatis Constantiã perrexere, remq; cum Friderico, atq; Henrico præsentibus V II. Kal. Iulias confecere. Ibi Fridericus tabulas pacis in hæc verba conscripsit. *Fridericus Imperator, & filius eius Henricus, rex Romanorum, Lombardos, ac societatem, & fautores eorum in gratiam nostram recipimus, iniurias omnes, quibus nos procarunt, libere remittentes. Itaque pacem, quã eis libenter concessimus, præsenti pagina iussimus subscribi, & auctoritati nostra*

nostræ sigillo communiri. cuius hæc summa est. Nos Fridericus Imperator, & filius noster Henricus, Romanorum rex, concedimus vobis ciuitatibus, locis, & hominibus societatis regalia & consuetudines vestras tam in vrbe, quàm extra vrbem, nempe Veronæ, & castro eius, ac suburbiis, & aliis vrbibus, ac suburbiis, locis, & hominibus societatis in perpetuũ, videlicet vt in ipsa vrbe omnia habeatis, sicut adhuc habuistis, aut habetis, extra vero omnes consuetudines nostra voluntate exerceatis, quas ab antiquo exercuistis, aut exercetis in fodro, nemoribus, pascuis, pontibus, aquis, & molendinis, sicut ab antiquo habere consueuistis, aut habetis, in exercitu, munitionibus vrbium, in iurisdictione tam in causis criminalibus, quàm pecuniariis intus, & extra, & in cæteris, quæ ad commoda vrbium pertinent. Volumus, vt regalia, quæ vobis nos concessimus, in hũc modum cognoscantur. per episcopum loci, & homines tam de episcopatu, quàm de ciuitate legantur viri bonæ existimationis, & qui ad hoc idonei esse credantur, quiq. neq. in ciuitatem, neque in nostram maiestatem odio priuato ferantur, qui iurent se bona fide inquisituros, & inquisita consignaturos ea, quæ præcipue ad nostram excellentiam spectant. si autem huic inquisitioni supersedendum esse putauerint, censum duũm millium marcharum argenti in singulos annos poscimus. Si quis autem super iis, quæ vobis concessimus, siue in vrbe, siue extra vrbem querelam apud nos detulerit, eam non accipiemus. Quod nos, aut noster antecessor rex, aut Imperator episcopis, ecclesiis, ciuitatibus, aut aliis quibuscunq. personis, clericis, aut laicis ante bellum dedit, firmum, & ratũ habebimus, saluis superioribus concessionibus, vt pro ea solita nobis obsequia præbeantur, sed non census soluatur. Concessiones, quas pro bono pacis ciuitatibus concessimus in vrbibus, aut extra, illorum regalium nomine non intelligimus, pro quibus census debeat solui. Priuilegia omnia, & data, & concessiones, quæ in præiudicium, aut damnum vrbis, aut locorum, aut personarum societatis occasione belli ad alicuius iniuriã à nobis, aut à nunciis nostris indulta sunt, deleantur. In ea vrbe, in qua episcopus priuilegio Imperatoris, aut regis comitatum habet, si consules per ipsum episcopum consulatum solent recipere, ab ipso recipiant, sin minus, à nobis. Eadem ratione in singulis vrbibus consules constituentur à nuncio nostro, qui sit in vrbe, aut episcopatu, & inuestituram accipient, & hoc vsque ad quinquẽnium, eo transacto vnaquæq. ciuitas à nobis recipiet, & intra quinquennium à nuncio nostro, sicut dictum est, nisi nos in Lombardia fuerimus. Eadem obseruentur in successore nostro. omnes inuestituræ gratis fiant. Cum autem nos Imperator decesserimus, aut regnum filio nostro tradiderimus, simili modo à filio nostro, aut eius successore inuestiturã recipietis. In causis appellationum si summa viginti quinq. librarum imperialiũ excesserit, appellatio ad nos fiat, saluo iure, & moribus Brixianæ ecclesiæ in appellationibus, ita tamen, vt non cogantur in Alemaniam ire, sed nos habebimus proprium nuncium in vrbibus, aut episcopatu, qui de ipsa appellatione cognoscat, & iuret, se bona fide causas examinaturum, & definiturũ ex legibus, & moribus ciuitatis intra duos menses à contestatione litis. Consules, qui cõstituentur in ciuitatibus, tales sint, qui fidelitatem iurauerint nobis, vel iurent, antequam consulatum ineant. Vasalli nostri à nobis inuestituram recipiant, & fidelitatem iurent, vt vasalli. reliqui omnes vt ciues à sexdecim annis vsque ad septuaginta, nisi eiusmodi sint, quibus debeant, & possint sine fraude sacramenta remitti. Vasalli, qui tempore belli, aut inducіarum non postulauerint inuestituram, aut debita nobis officia non præstiterint, hac occasione feudum non amittant. Libellariæ, & precariæ in suo statu permaneant ex consuetudine cuiusq. ciuitatis. Moram superfluam in vrbe, aut episcopatu damno ciuitatis non faciemus. Vrbes muris cingere, aut exteriores munitiones construere eis liceat. Societatem, quam habent, retinere, & cum voluerint renouare eis liceat. Pactiones timore nostro factæ sint irritæ. Pacta Placentinorum, nempe pactum pontis Padi, & fictum eiusdem pontis, & regaliũ, & datum, & pactum, quod episcopus Hugo fecit de Castro Arquato, & si qua facta sunt similia ab ipso episcopo, aut à Communi, aut ab aliis hominibus societatis nobiscum, aut cum nũcio nostro ipso ponte remanente remaneant cum omnibus suis vtilitatibus Placentinis, ita tamen vt teneantur persoluere fictũ abbatissæ S. Iuliæ Brixiæ. Sententiæ, quæ ex iure, & legibus, & cõsuetudinibus contra aliquos de societate latæ sunt occasione belli aut discordiæ irritæ sint. Possessiones omnes, quas quisq. de societate belli tempore tenebat iuste, si per vim ablatæ sint eis, qui de societate non sint, sine damno restituantur, aut si eas recuperauerit, quiete possideat, nisi per electos arbitros ad cognitionem regalium nobis assignentur. Opizoni marchioni omnem iniuriam, quam nobis, aut alicui partis nostræ fecerit, post quam in societatem venerit, vel per se, vel per aliquam personam cum societate, vel defendendo aliquem de societate, in gratiam recipimus. Iurisdictionem, quam Mediolanenses exercere consueuerunt in comitatibus Seprij, & Marthesanæ, & Burgariæ, & in aliis comitatibus, exceptis locis, quæ Bergomates nomine nostro tenent inter Abduam, & Ollium, exce-

pto Romano veteri, & Bariano, & eã, quã nunc exercent, libere, & quiete habeant, & possideant volũtate nostra saluis pactis & datis, & concessionibus, quæ Mediolanenses pro Comuni fecerunt ciuitatibus Bergomo, Nouariæ, & Laudi. Pacta inter ciuitates, & societates quondam facta firma permaneãt. nec aliquid intelligatur acquisitũ Mediolanẽsibus in episcopatu Laudẽsi præter dicta concessiones, saluo iure aquæ Lambri, si quod habent, aut in pedagio. Omnes de societate, qui fidelitatem nobis iurabunt, in sacramento adiicient, se seruaturos possessiones, & iura, quæ habemus in Lombardia, & possidemus: extra societatem iurabunt nos seruaturos bona fide, si opus fuerit, & cum super hoc à nobis, aut à certo nuncio nostro fuerint requisiti, & si amiserimus, recuperaturos, ita tamen, vt proxima quæque ciuitas hoc officio maxime teneatur, & si opus fuerit, aliæ ciuitates quæ sunt in finibus Lombardiæ similiter teneantur. Si qua ciuitas has constitutiones non obseruauerit, reliquæ teneantur bona fide ad obseruandum compellere pace integra permanente. Nobis intrantibus Lombardiam fodrum consuetum, & regale, qui solent, & debent, & quando solent & debent, præstabunt, & vias, & pontes bona fide reficient, in eundo, & redeundo commeatum idoneum, & nobis & nostris præbebunt. decimo quoque anno fidelitates renouabunt. si qui ex parte nostra ex suis iustis possessionibus expulsi sunt, restituantur. Restituimus stratam Veronensibus, & Icilinum in gratiam recipimus. Nomina vrbium, quibus gratiam nostram restituimus, & præscriptam concessionem fecimus, hæc sunt. Vercellæ, Nouaria, Mediolanum, Laus, Bergomum, Brixia, Mantua, Verona, Vicetia, Padua, Taruisium, Bononia, Fauentia, Mutina, Regium, Parma, Placentia. His autem ciuitatibus, & locis pacem, & gratiam nostram reddimus, verum concessionem nõ facimus, videlicet Imolæ, Sancaßiano, Bobio, Plebi de Grabadona, Feltriæ, Belluno, Cænetæ. Ferrariæ autem gratiam nostram reddimus, & concessionem facimus, si intra duos menses post reditum Lombardorum à curia nostra de pace præscripta cum eis concordes fuerint. Legati autem ciuitatum hanc pacem receperunt, & in præsentia nostra iurarunt, Mediolani, Brixiæ, Placentiæ, Bergomi, Veronæ, Vicetiæ, Paduæ, Taruisij, Mantuæ, Fauentiæ, Bononiæ, Mutinæ, Regij, Parmæ, Laudis, Nouariæ, & Vercellarum. Hæ vero sunt ciuitates, & loca, quæ pacem præscriptam sub iuramento Lombardorum nobiscum receperunt, & eandem per se iurauerunt, Papia, Cremona, Comum, Aquæ, Derthona, Hasta, Cæsarea, Genua, Alba, & aliæ ciuitates, & loca, & personæ, quæ sunt, & fuerunt in parte nostra. Hæc autem sunt nomina ciuitatum, quarum legati inuestituram consulatus à nobis nomine ciuitatum receperunt, Mediolanum, Placentia, Laus, Vicetia, Padua, Taruisium, Mantua, Fauentia, Bononia, Mutina, Regium, Parma, Nouaria, Vercellæ, Bergomum. Acta anno incarnationis MCLXXXIII. Data apud Constantiam in solemni curia VII. Kalend. Iulij

Quo facto ciuitates ita iurarunt. *Iuro ego me post hac fidelem fore Friderico Imperatori, & filio eius Henrico regi, neque in consilio futurum, vt ipsi vitam, aut regnum amittant, & si quem id moliri comperero, me aut Imperatori, aut regi, aut legato eorum indicaturum, auxilioque futurum, vt regnum teneant, & si amiserint, recuperent, & pacem ab iis, & sua parte cum societate Lombardorum factam obseruaturum, & omnes mecum habitantes mares à XVI. annis vsque ad septuaginta hoc sacramento obligaturum.* Has inde tabulas singuli domum rettulerunt, neque quidquam ex eis à successoribus detrahi summa posthac semper ope contenderunt. hodieque in omnibus fere ciuitatum Tabulariis multis exemplis descriptæ reperiuntur. eaq; vulgò Pax Constantiæ nominatur. Postero Alexandrini legatos ad Fridericum in Ger-
1184. maniam miserunt conuentum Norimbergæ habentem, atq; eum allocuti v. Idus Martias hoc fœdus impetrauerũt. *Vt ciues Alexandrini omnes pro arbitrio Friderici vrbe exirent, & tamdiu extra eam morarentur, quoad per ipsius legatum solemni more introducerentur, vt a-ctu isto, & ille dare, & hi accipere de manu Imperatoris patriam viderentur. vt vrbem post hac constanti nomine Cæsaream appellarent. annui consules honorem à Cæsare, cum in Italia esset, acciperent: sin minus, ab eius legato, aut quinto quoque anno legatos in Germaniam ad eum petendum mitterent. bellum & pacem arbitratu Friderici facerent. Fridericus eos ab alieno imperio defenderet, Legatum in vrbe collocaret, qui cum consulibus litium grauiorum iudicia exerceret, reipublicæ curam gereret, portorium pontis Tanari, ac reliqua vectigalia exigeret, & si auxilio egeret, id à proximis ciuitatibus peteret, Papia, Derthona, Hasta, Alba, Aquis, Casali, & marchionibus Vasti, & Boschi, & Ocimiani.*

CARO-

CAROLI SIGONII HISTORIARVM DE REGNO ITALIAE Liber Quintusdecimus.

PACE Lombardiæ restituta, non tamen aut Ecclesia, aut Italia ipsa prorsus suam est tranquillitatem adepta. Quippe Saladinus, princeps Sarracenorum, homo non acumine solum ingenij, quo cæteros illa ætate principes superauit, sed opibus etiam, ac multis rebus fortiter, ac prospere gestis vniuerso Orienti iam formidandus, occupata Ægypto, demum sese in Syriam intulit, atq; ipsis Christianorũ vrbibus infestius, Christiani nominis ardens odio, insultauit, haud dubie breui omnia impiorũ in potestatem iterum redacturus, nisi vniuersis, vt ante, armati Occidentis opibus esset repressus. Romani vero cum Tusculanis bellum gerentes vsque adeo ipsum etiam fautorem eorum pontificem habere odio instituerunt, vt cõtumeliæ caussa omnes amicos eius non grauibus solum iniuriis, sed acerbis etiam cruciatibus ad dolorem inurendum afficerent. Quin etiam Fridericus Imperator cum multa ex ditione Ecclesiæ oppida in Marchia, Vmbria, Etruria, & Romaniola occupata teneret, non modò non ea restituebat, sed proxima quoq; affectare se, ostendebat. Italici vero populi partes Ecclesiæ, Imperiiq; per belli tempus asserere consueti eosdem etiam pactis rebus animos inter se retinebant, ita vt, quasi alter alterius temporibus inhiaret, vicinos sibi quisque populos sacramento ad sui conseruationem, alterius vero perniciem obligaret. Neque vero solum prouinciæ hac peste erant infectæ, sed singulæ ciuitates eiusmodi adhuc odiis, familiis inter se eo nomine dissidentibus, laborabant. Ardebat præterea in plerisque consularis inter suos potestatis cupiditas ita, vt eius adipiscendæ caussa pernicioſos ciere tumultus non vererentur. ea vero vulgo à priuatis, & maxime potentibus ita contemnebatur, vt cædes, latrocinia, ac grauissima quæque flagitia impune se patrare posse confiderent. Cuius coercendi mali caussa prætorem peregrinũ pleræque asciscere, eique summum in se imperium committere perrexerunt. eaq; vna via inuenta est ad eos puniendos, qui aduersus remp. aut per libidinem, aut per scelus, aut per seditionem aliquid commisissent. Quibus de rebus, crescente iam in molem opere, quàm distinctissime poterimus, deinceps, vt cœpimus, disseremus.

CÆTERVM tumultuantibus in vrbe Romanis, atq; exitium pontifici, ni imperio cederet, intentantibus Lucius tandem Latio egredi statuit, ac, concilio Veronam indicto, cum cardinalibus plerisq; eò iter instituit. Per Etruriã transiens Lucam patriã adiit, atq; ibi basilicã S. Martini plurimis priuilegiis honestauit. Inde VIII. Idus venit Bononiam. ibi Ioannis episcopi rogatu basilicã S. Petri, quæ restaurata ex incendio fuerat, cõsecrauit, atq; aram maximã aureo stragulo, multisq; sanctis relliquiis insignitam reliquit. Mutinam inde IIII. Idus progressus postridie precibus Gerardi archiepiscopi Rauennatis, & Ardicionis episcopi, & consulum Mutinensiũ, & fœderis moderatorum adductus basilicam S. Geminiani ea forte tempestate perfectã magna cæremonia dedicauit, ac corpore ipsius Confessoris populo id in primis cupienti ostenso in perpetuũ quadragenariam peccatorum remissionem iis, qui noxiis suis expiati sanctè illius Natalicia coluissent, indulsit. Postridie sub lucem, ciuitati salutem, atq; incrementũ à Deo precatus, vrbe exiit. &, cum ad mille circiter passus esset progressus, quod adhuc nõ sensérat, inusitato se comitatu stipatum animaduertit. Erant autem hominũ amplius duo millia, quæ honoris, ac pietatis gratia ipsum ab vrbe pedibus prosequuta cum accẽsis cereis præcedebant. Itaque ad eos conuersus his verbis dimisit. *Gratias agimus vobis de honore, quem nobis tam insignem adhibuistis*. ac signans eos addidit: *Benedicta sit terra, quam incolitis, &*

benedictivos, & posteri vestri in perpetuum. Cuius rei monumento Mutinēses tabulam in pariete basilicæ in forum vergente hanc historiam continentem, vt nunc quoq. est, posuerunt. Inde traiecto Pado Veronā peruenit. nec multo pòst Fridericus quoque rebus Germanię per conuentum in Pentecoste habitum constitutis pridie Kalendas Augusti accessit. Concilio conuocato, cui raro exemplo pontifex, & Imperator intererant, de iis potissimum rebus, quæ Christianam ea tempestate premebant Ecclesiam, est relatum, nempe de contumacia Romanorū, bello Sarracenorum, & Romanæ Ecclesiæ ditione. Romani, vt hostes Ecclesiæ, diro senatusconsulto notati. Christianis laborantibus auxilia summittenda, omnesq; ad eorum, qui quōdam Hierosolyma receperunt, virtutem, pietatemq; imitandam excitandos esse, decretum. plus nimirum dedecoris contractu- 10
ros esse Christianos, si partam forte Sepulchri possessionem amittant, quàm glorię adepti sint, cum peperierint. Lucio postulanti, vt Fridericus Mathildis hæreditatem, cæteraque, quæ Ecclesiæ iuris teneret, restitueret, ille abnuit. Eidem vero petenti, vt Henricus filius rex insignibus Augustalibus ornaretur, diserte item à Lucio denegatum. atque ita exulceratis vtrinque animis concilium est dimissum. Lucius Romanos auersatus Veronæ sibi subsistendū putauit. Fridericus III. Nonas Nouembris, adhuc in villa S. Zenonis prope Veronam fuit. Verona inde digressus Mediolanum accessit. atque ibi magno rerum apparatu Henricum filium, qui se subsequutus aduenerat, per Lambertum archiepiscopum regem Italiæ fauentibus Mediolanensibus coronauit. 20

IDEM FRIDERICVS IMP. CVM HENRICO FILIO REGE.

FRIDERICO in Italiam reuerso Imperiales in Etruria sustulere animos, atque ecclesiasticis vrbes tenentibus sese negarunt obsequuturos. Quod cum Vrbeueti præcipue contigisset, Ecclesiastici, amicis ex proximis oppidis aduocatis, Imperiales vrbe cum suis familiis extrusere. Expulsi ad Fridericum confugerunt, seque ab Ecclesiasticis vrbe exactos, quia parti ipsius fauerent, docuerunt, &, vt reduceret, obsecrarunt. Fridericus, qui Vrbeuetanos Alexandro studuisse, atque aduersus Imperium libertatem asciuisse meminerat, se non defuturum respondit, atque Henrico, vt cum exercitu exu 30
les, si opus esset, restitueret, imperauit. Henrico exercitum Vrbeuetum ducente Vrbeuetani rebus suis diffisi Romanos proceres Roma, atque ex aula pontificia vocauere, atq; vrbem firmare omni munitionum genere institere. Affuerunt etiam Perusini, Florentini, Lucēses, Eugubuni, Assiates, Spoletani, Vmbri, & Marchiani. Henricus autem exulum Vrbeuetanorum, Cornetanorum, aliorumque Imperialium auxiliis circumfusus ingentem Germanorum exercitum in Etruriam duxit. ac Montem Politianum, Clusium, Aquampendentem, Vulsinios, Balneoregium, & alia obscuriora loca primo aduentu cepit. ac demum Vrbeuetum, exercitu admoto, obsidione circumdedit. Eodem anno VII. Kalendas Septembris Balduinus, rex Hierosolymorum, apud Ramam exercitum Saladini in fugam dedit, atque occidione occidit. & Gothifredus Ecclesiam A- 40
1185. quileiensem accepit. Postero Fridericus regnum de more lustrare, populorumq; erga se voluntates explorare contendit. Mediolano Cremam, Crema Placentiam, atque inde Parmam, & Parma Regium ventum. Vbiq; iura populorum recognita. Regij ab illustri Mediolanensium legatione conuentus roganti ciuitati concessit, vt saluo Paratę tributo iurisdictionem antiquam à Ticino ad Abduam obtineret cum Transabduanis oppidis ad Ollium pertinentibus, &, ne ipse impulsu Papiensium posthac bellū faceret Mediolanensibus, nec Mediolanensiū Papiensibus, sed cōtrouersias iudicio dirimeret, neque societatem cum vlla ciuitate Lombardiæ, Romaniæ, & Marchiæ Mediolanensibus inconsultis iniret. Alij pactum adiiciunt, vt Mediolanenses ipsi opem ad repetenda iura
Lombardiæ, Romaniæ, & Marchiæ & nominatim ad Mathildis ditionem recuperandā 50
afferrent. Promisisse etiam Mediolanenses alibi inuenio, consules cū Consilio Credentiæ, itemq; omnes ciues ab ætate octodecim annorum vsque ad septuaginta iuraturos, se opem laturos Imperio. illum vero donasse ciuitati regalia, quę habebat in archiepiscopatu Mediolanēsi, siue in Communibus Seprij, Marthesij, Burgariæ, & aliis. Regio inde Mutinam, ac Mutina Bononiā Kalendis Aprilis processit. atq; inde animis Romaniolæ

perten-

pertentatis Fauentiam parere recusantem nactus obsedit, ac tandem obedire per Bertoldum Cancellarium suum coegit. In Etruriam inde per Iulium mensem transgressus omnibus ciuitatibus præter Pisas, & Pistorium, quia superi ore bello cum Ecclesia senserant, totius agri iurisdictionem ademit. atq; ibi legatos suos ad ius dicendum præposuit. Interim Henricus Vrbeueti continuauit obsidionem, verum Ecclesiasticis omnibus difficultatibus impigre occurrentibus, minus opinione profecit. Hoc anno Saladinus cladem ante à Christianis illatam rettulit. Nam, exercitu Christianorum cum magistro militiæ Templi deleto, Cæsaream, Tyberiadem, & Neapolim occupauit. Hanc cladem insuper Balduini quoq; regis onerauit interitus. Balduino vero sororis eius filio nouenni puero ad regnum euecto patriarcha, & magister Hospitalis ad Lucium pontificem perrexerunt, eoq;, quo in periculo res Orientis essent, edocto acceptis ab eo litteris ad Henricum Angliæ regem auxilium imploratum iuerunt. Septimo inde Kalendas Decembris Lucius pontifex Orientalibus curis oppressus Veronæ est mortuus. Iustis persolutis Cardinales conuenerunt, ac Lambertum Mediolanensem archiepiscopum, eundemq; Cardinalem presbyterum suffecerunt, ac mox consecratum Vrbanum tertium appellarunt. Is Lucij exemplo Romanorum odio, ac tumultibus excitus Veronæ sibi manendum putauit. Extremo anno moderatores fœderis Placentiæ conuenere, ac decimo Kalendas Ianuarias pacem inter fœderatas ciuitates compositam hoc suscepto sacramento confirmauere. *Ego iuro omnibus ciuitatibus societatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, & Opizoni marchioni Malaspinæ, & omnibus hominibus prædictæ societatis pacta seruaturum bona fide, prout in tabulis pacis inter legatos Imperatoris, & moderatores, ac legatos ciuitatum societatis Lombardiæ compositis continetur, & omnia præcepta, quæ moderatores ediderint, seruaturum, & omnia prædicta custoditurum à Kal. Maij præsentibus vsq; ad annos triginta, & quinto quoq; renouaturum, & in hæc omnia iureiurando adacturũ ciues meos à* XVIII. *annis ad* LXX. *& consules, aut prætores, & Credentiam meæ ciuitatis vsq; ad eum terminum, qui mihi præscriptus fuerit per moderatores societatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ in hoc colloquio.* Eodẽ anno Milo Cardanus ad archiepiscopatum Mediolanensem, & Gulielmus ad Rauennatem ascendit. Italiaq; ingenti adeo terræ motu contremuit, vt eius impetu exterior pars amphitheatri Veronensis corruerit. Fridericus post pacem cum Gulielmo Siciliæ rege conciliatam animum quoq; ad iungendam affinitatem adiecit, atq; ab eo Constantiam vxorem Henrico filio postulauit. Hæc erat Rogerij regis aui eius filia. quæ Gulielmo sine prole moriente regnum secum erat Siciliæ adductura. Hanc igitur Gulielmus, postquam ipse de filiis ex Ioanna vxore suscipiendis desperauit, haud grauate iam grandiorẽ natu Henrico regi despondit, eumq; in spem regni post excessum suum obtinẽdi erexit. Itaq;, cum esset magno comitatu in Lombardiam sequenti ineunte anno adducta, Fride- 1186.
ricus eam Mediolani excepit, ac sexto Kal. Feb. splendidissimo apparatu spõsalia in hortis S. Ambrosij celebrauit. Hoc quia vulgari scriptorũ, populorumq; opinioni repugnat, placet veterum historicorum auctoritate fulcire. Gottifredus Viterbiẽsis, qui ad ipsum Henricum scripsit, & in ipso historiam terminauit, sic inquit: *De domino rege Henrico, filio Domini Friderici Augusti adhuc adolescente gesta non tenemus. videmus autem eius elegantissimam formã, laudabilem militiam, audaciam, & largitatem, beneuolentiam, pietatem, iustitiam, atq; omnes regias virtutes, quas ex ætate adolescentum possemus optare. anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo sexto, indictione quarta,* VI. *Kalen. Februarij rex Henricus sextus cum regina Constantia, filia Rogerij regis Siciliæ, nuptias gloriosas celebrauit apud S. Ambrosium, anno ætatis suæ vicesimo primo, anno autem regni sui decimo septimo.* & Abbas Vrspergensis, qui per hæc tempora vixit: *Fridericus desponsauit Henrico, filio suo, Costantiam, filiam Rogerij quondam regis Siciliæ, quam tunc in potestate habebat Gulielmus, qui eam nutriuit, & ipsius nomine regnum gubernauit.* & Gulielmus Neubrigensis Anglus, qui hoc tempore floruit: *Gulielmus, rex Siciliæ, mortuus est anno Domini millesimo cẽtesimo octuagesimo nono. Eius consobrina, cui eo mortuo regni competere videbatur hæreditas, regi Longobardiæ Theutonici Imperatoris filio nupserat.* VIII. inde Idus Februarias Fridericus Papię (nam eò se Mediolano contulerat) & quidem apud S. Saluatoris basilicam fuit. Sponsalib. Henrici honestandis cum omnib. è Lombardiæ ciuitatibus legati adessent, Cremona non affuerũt. Eam rem vsq; adeo iniquo ille animo tulit, vt primo quoq; tempore Cremam oppidum ad dolorem Cremonensibus faciendum iusserit reparari. Quod opus cum impedire conati

Cremonenſes eſſent, ira feruidus carrocium Mediolanenſium eduxit, & aduerſus eos, Placentinorum, Brixianorum, & Bononienſium, aliorumq; copiis vſus, proceſſit, caſtellaq; eorum Soncinum, & Manfredum armis occupata euertit. demum vrbem adortus mœnia magna ex parte diſiecit, ac multos eorum captiuos abduxit. Quibus malis Cremonenſes adducti pacem per epiſcopum ſuum Sicardum, ſummæ tum auctoritatis hominem, petierunt, eamq; impetrarunt. Crema ipſa foſſis, & vallis intra tres menſes munita Frixorium inde eſt Cremonenſium appellata. Cremonenſibus in gratiam receptis captiui redditi, inſula Fulcheriæ, & caſtrum Manfredi conceſſa, & ius pecuniæ ſignādæ, qua omnes ciuitates Italiæ vterentur, indultum. Fridericus inde iuriſdictionem Mediolanenſibus auxit, conceſſis caſtris omnibus, quæ ab Abdua ad Ollium pertinebant. & filiam Gulielmo marchioni Montisferrati in matrimonium collocauit. atq; Italia Henrico regi commiſſa ſeſe in Germaniam rettulit. Profecto Italia patre Henricus regnū adminiſtrare pro ſuo iudicio inſtitit. Itaq;, cum caſtra ad Vrbeuetum adhuc Iulio ineunte haberet, Odonem de Comite, & Diaconum de Perſico nomine ciuitatis Cremonenſis agentes recepit in gratiam, iurauitq; ſe nunquam moleſtum fore Cremonenſibus propter damna, aut iniurias patri ſuo, aut ſibi illatas. Mediolanenſibus autē ius prætoris pro arbitrio creandi conceſſit, qui Comes eſſet, & ius vitæ, necisq; haberet. Quo facto apud eos antiquum ius Vicecomitis exoleuit. Primus hoc honore Vbertus ex Vicecomitum familia Placentinus affectus eſt. Vrbeuetani ſummis rerum ad victum pertinentium anguſtiis conflictati peregrinorum, puerorum, ſenum, fœminarumque inutilem bello turbam, & res pretioſiores ex vrbe, porta à caſtris hoſtium maxime auerſa emiſerunt, vſi auxilio Romanorum, & Perufinorum, qui eos firmo admoto equitatu exceperunt. atque inde mœnia defendere nullam aliam ſui copiam facientes ſtatuerunt. Qua re comperta exules, qui bellum trahi deficientibus in dies pecuniis cognoſcebant, ad pacem animos inclinarunt. Germani vero, quos adhuc vrbanę ſpes prædæ fouerat, ad agri vaſtationem, illa deturbati, ſe conuerterunt. Albericus Sala prætor Cremonæ vrbis portas ex laterib. ſtruxit, pontes impoſuit, foſſas repurgauit, & fœdus cum Parmēſibus icit, quo ſe mutuis
1187. officiis adiuturos, vſu poſtulante, iurarunt. Sequenti anno Henricus fruſtra ſe ad Vrbeuetum ſedere animaduertens cum Vrbeuetanis pepigit, vt exulibus bona ſua poſſidere, & Balneoregij, Aquapendente, & Vulſiniis eſſe liceret, atq; inde ab obſidione diſceſſit. Per Auguſtum inde menſem Bononiam cum veniſſet, ciuitati patris priuilegia confirmauit. Inde, vt gratum Mediolanenſibus faceret, Comiti Sabaudiæ, à quo multa ſe illi acceptiſſe detrimenta, præ ſe ferebant, arma mouit. atq; eorum carrocio, militibusq; eductis Villianæ caſtrum, quod eſt ſupra Taurinum, obſedit, idq; captum ſolo æquauit. Mediolanenſes in Vallem Tari profecti Carbonariam, Dezelatum, & Faſtigium, caſtra marchionis Maroelli Malaſpinę diruerunt. Saladino in Syria ſæuiente, ac regibus Occidentis in ſubſidiis ſubmittendis ſegnius ſe gerentibus, Vrbanus pontifex, vt aliquid in Italia ageret, conſilium Venetias eundi cepit, vt Ducem ad claſſem primo quoq; tempore in Orientem emittendam vrgeret. ac noua vrbis baſilica Veronæ XVII. Kalendas Octobris conſecrata Ferrariam verſus ire perrexit. Ibi cum ad feſtum diem S. Lucæ eſſet, triſtem ecce nuncium ex Oriēte accepit: poſt Tyberiadem à Saladino captam exercitum Chriſtianum, qui frequens ad ſarcienda damna concurrerat, ineūte Iulio eſſe occidione occiſum, in primisq; milites Tēpli, & Hoſpitalis inſigni probata virtute ſua deletos: Saladinum hac re bene geſta elatum Ptolemaidem inde cum aliis vrbibus, atque in primis exeunte Septembri vrbem ipſam ſanctam Hieroſolymorum adduxiſſe in poteſtatē: crucem Domini in manus impiorum peruenisſe, & Vidonem Luſignanum regem nouum captum in cuſtodiam eſſe coniectum. Qua ex re tantum ille doloris hauſit, vt ſuſtinere non potuerit, ac Ferrariæ XIIII. Kalendas Nouembris mortem obierit. Hac clade conſternati Cardinales haudquaquam tamen animo defecerunt, verum extemplo comitia nouo creando pontifici habuerunt, ac Deo bene iuuante Albertum, Cardinalem presbyterum, Vrbani cancellarium, ciuem Beneuentanum poſtridie eius diei ſubſtituerunt. is Gregorij Octaui nomine inſignitus VIII. Kalendas eſt conſecratus. Neubrigenſis prodidit, Vrbano mortuo, & Gregorio vix dum ſuffecto nuncium acceptæ cladis in aulam, quæ adhuc Ferrariæ ſedebat, eſſe perlatum. Nemo creari Gregorio acrior, ac diligentior potuit. is virtute, & pietate recuperandum, quod humana iniquitate amiſſum erat,

erat, existimans post quattuor dies epistolam ad omnes Principes, populosq; Christianos dedit. cuius hæc sententia fuit: *Nuncio cladis Hierosolymitanæ accepto nos cum fratribus nostris tanto dolore oppressi sumus, vt nec quid dictu, nec quid factu opus esset, suppeteret. Quid enim atrocius audiri, aut miserius potuit, quàm per dissensionem nostrorum Christianum exercitũ esse concisum, crucem Domini captam, Templarios, Hospitalarios, atq; episcopos trucidatos, vrbem regiam cum ipso rege in potestatem hostium concessisse? Hæc vero quanuis grauissima sint, non tamen adeo desponendi animi sunt, vt credatur, Deum, quod ira percitus ob communia peccata euenire permisit, non eundem placatum per misericordiam pœnitentiæ correcturum, & post lacrymas lætitiam inducturum. potuit ille quidem sola eam terram voluntate seruare, sed nos consilij eius rationem non debemus exquirere. voluit is forsit an experiri, num qui sit, qui oblatum tempus pœnitentiæ complectatur. Quamobrem hortor omnes, vt se, & sua custodienda dent ei, à quo se, & sua omnia receperunt, nec dimittant, sed præmittant in cœleste horreum, quæ habent, & reponant apud eum, apud quem ærugo, aut tinea non demolitur, nec fures suffodiunt, ac furantur, laborantes pro recuperatione terræ illius, in qua pro salute nostra Veritas de terra est orta, & sustinere pro nobis crucis patibulum non despexit. Nos eis, qui corde contrito, & humiliato spiritu laborem itineris huius susceperint, & in pœnitentia peccatorum, & fide recta decesserint, plenam suorum criminũ indulgentiam, & vitam æternam pollicemur. Bona quoque, ex quo crucem assumpserint, sub S. R. Ecclesiæ protectione erunt, episcoporum, atque abbatum in sua cuiusque ciuitate fidei commendata. neque ipsi vllam interim de iis, quæ in susceptione crucis possederint, donec redierint, controuersiam patientur. Moneo vero, ne eant in vestibus pretiosis cum canibus, atque auibus, aut aliis, quæ ostentationi potius, aut lasciuiæ, quàm necessariis videantur vsibus inseruire, sed modesto apparatu, & habitu, in quo pœnitentiam potius agere, quàm inanem affectare gloriam videantur.* Neque ita multo post, vt Pisanos cum Genuensibus iungeret, Pisas ire intendit. Cæterum Pisani superioribus mẽsibus violata pace mercatores Genuenses ex iudicatu Caralitano Sardiniæ deturbarant, eosq; bonis suis exuerant. Genuenses autem, & si terrestres, maritimas q; copias ex itinere Henrici regis rogatu reuocarent, tamen triremes decem deinde ex improuiso in Corsicam miserant, ac Bonifacium Pisanis ademerant. Hos igitur populos maximum ad bellum Orientis momentum afferre posse Gregorius persuasus Parmensi, & Bononiensi itinere Pisas, vt eos inter se conciliaret, processit. verum vbi eò accessit, morbo & ipse intempestiue oppressus XVII. Kalendas Ianuarias obiit. Eodem anno Conradus marchio Montisferrati in Syriam voti caussa profectus, cum Ptolemaidẽ, & Hierosolyma teneri forte ab hostibus inuenisset, Tyrum iniit, eamq; aduersus hostes defendere institit, & insignem inter Sarracenos virum captiuum factum cum patre, qui maxime superiore prælio captus fuerat, permutauit. Fœdus nuncius Hierosolymitanæ calamitatis, ac pia optimi pontificis ad suscipiendam Crucem hortatio cum alios principes Occidentis, tum in primis ipsum, vt decuit, Fridericum Imperatorem commouit. Itaque Orientali bello decreto conuentum principum apud Nurimbergam coegit, ac leges de pace in Germania se absente seruandas III. Kalendas Ianuarias pertulit. atque inde magnos toto regno delectus indixit. Eodem anno Vido in locum Gulielmi demortui Rauennas est archiepiscopus lectus. Postero ineunte Cardinales Pisis comitia ponti- 1188.
ficia habentes Paulum Scholarem, Cardinalem, ciuem Romanum VIII. Idus Ianuarias suffecerunt. eodemq; die consecratum Clementem tertium appellarunt. Hic pontificatu inito primum omnium Romanam controuersiam, propter quam Lucius, Vrbanus, & Gregorius ab vrbe propè in exilio abfuerant, componendam putauit. ac re cum Romanis agitata haud ægre, vt, qui ciuis Romanus erat, vt ad obsequium Ecclesiæ rediret, euicit. Cæterum res ita conuenit, vt Romani Patricium subrogarent, Senatores autem, & præfectum vrbis ita crearent, vt à pontifice inuestituram per mantum acciperent. Qua re composita ipse Romam ingressus cum Cardinalibus ingenti omnium lætitia est receptus. Atque hunc in modum seditioni, quæ omnes post Innocentium pontifices agitauit, felix tandem est finis impositus. Discordia Romana sedata, animum inde ad res Orientales, quæ omniũ occupauerant curas, applicuit. Itaq; exemplo Gregorij Genuenses, & Pisanos ad compromissum in se faciendum adduxit, atq; autoritate sua omnem dissidij materiam sustulit. ac protinus legatis ad diuersas terrarum partes dimissis rursus Crucem indixit. Nunquam aliàs maior in Occidente armorum ardor, nunquam alacritas animorum pro re Christiana recuperanda vehementior, quàm tum, Cle-

mente Crucem denunciante, conſpecta eſt. Nam præter Fridericum Imperatorem Philippus rex Franciæ, Henricus Angliæ, & Gulielmus Siciliæ, reges, Dux Burgundiæ, multiq; præterea Comites populos ſuos excitarunt, ac ſe ſequi ad opus omnium pulcherrimum imperarunt. Italia vero huius laudis principatum appetens frequentiſſima cruces archiepiſcopo Rauennate, legato pontificio, miniſtrante, accepit. Veneti, Genuenſes, & Piſani claſſes maximas adornarunt. Mediolanenſes, Cremonenſes, Veronenſes, Bononienſes, Florentini, Romani, & ſinguli Italiæ populi cohortes pleniſſimas conſcripſerũt. Præcipue vero Florentiæ Rauennas archiepiſcopus, cum 1111. Nonas Februarias ad S. Donatum ſederet, infinitam nobilium, ignobiliumq; manum vltro nomina profitẽtem ſacris Crucibus inſigniuit. Quo ſtudio audito Fridericus rogatu *Clementis Florentinis iuriſdictionem* agri ſui paullò ante ademptam reſtituit. Quæ dum eximio ſtudio, pietateq; conſtituuntur, Henricus à patre profectionem parante in Germaniam euocatus Italia ceſſit, ac Truſardum in ea legatum reliquit. Eo profecto Lombardi magnificos ex ſuperiore bello gerentes ſpiritus ſtudiis, ac commodis ſuis indulgere, ſocietates confirmare, caſtra condere, atq; arma tractare pro arbitrio perrexerunt. In primis autem hoc anno Mutinenſes vetere murorum ſuorum ambitu non contenti mœnia prolatarunt, foſſiſq; ſepſerunt, ac portarum poteſtatem nobilibus ademerunt, de quibus cum popularibus ſæpe contenderant. fœdus etiam cum Parmenſibus renouarunt, quo ſe mutuis auxiliis aduerſus Regienſes adiuturos iurarunt, ita tamen, vt cum Bononienſibus ſocietatem iungere iniuſſu Carmenſium poſſent. Cremonenſes, cum Sicardus epiſcopus ad Fridericum de caſtro Manfredo reficiendo miſſus nihil impetraſſet, caſtrum alterum inchoarunt, quod ſuperbo nomine Leonem dixerũt. Sed præter cætera per hos annos inſigne fuit bellum Parmenſium, & Placentinorum. Parmenſes, cum litem, quam Placentinis de Burgo S. Domnini apud Henricum intenderant, obtinere nõ potuiſſent, armis agendum illo profecto rati ſociis Cremonenſibus aſſumptis in agrum Placentinum hoſtili impetu excurrerunt, ac caſtrum Seni, Caſtrum nouum Vicecomitum, & Caſale Albinum ceperunt, eaq; diruerunt. Quibus rebus permoti Placentini auxilia & ipſi Mediolanenſium acciuerunt, atq; ex Cremonenſium agro Caſtrum nouum ad os Abduæ occupatum exciderunt. Hac re cognita moderatores fœderis Placentiæ conuenere, atque hanc diſcordiam componere, vt communi concordiæ inutilẽ, decreuere. Quippe decimo Kalendas Septembris in concione pro templo maximo coacta Deoteſaluus Aduocatus Bergomas aliorum moderatorum, qui aderant, voluntate mandauit moderatori Bononienſi, Regienſi, & Parmenſi, vt Parmam irent, & moderatoribus Parmẽſibus denunciarent, vt Veronæ ad conuentum ibi indictum coram moderatoribus adeſſent, parati omnia facere, quæ à moderatoribus ad negotium Placentinorum pertinentia imperarentur, neq; eos offenderent, neq; tranſitum alicui ad eos violandos concederent. item eadem præcepit Placentinis, vt aduerſus Parmenſes ſeruarent. Præcepit inde moderatoribus Mantuano, Veronenſi, Taruiſino, ac Vicetino, vt Cremonam procederẽt, ciſq; mandarent, ne Placentinos offenderent. Moderatoribus vero Mediolanenſi, Nouarienſi, ac Vercellenſi, vt Papienſibus conuentum à moderatoribus Veronæ indictum denunciarent, eoq; eos inuitarent; item ne Placentinis nocerent, neq; eis aut terræ, aut aquę vſum interdicerẽt. Sin minus, ſimiliter moderatores ſuis ſe eis interdicturos. Quod ſi Parmenſes plene præcepta non expleuiſſent, denunciauit moderatoribus, ſe eos proſcripturos, & Placentinis auxilio futuros. atq; hoc idem Bonapax Brixianus ex reliquorum moderatorum autoritate firmauit. Veronenſes Fractam, quam in finibus ſuis Salinguerra Taurellus Imperialis factionis, Ferrariæ princeps, conſtruxerat, eductis cum præſidio copiis receperunt. Annona eo anno, ac peſtilentia pariter grauiſſime laboratũ, multis vulgo morientibus, aliis ſtirpium radicibus vix ſe præ victus inopia ſuſtentantibus. Poſtero, dirum bellum inter Philippum Franciæ, & Henricum Angliæ, reges, dum ſacram expeditionem adornant, eſt ortũ. quod vbi animaduertit Iacobus Auenius, vir in Francia nobilitate, ac fortitudine princeps manu militum haud exigua ſumpta maritimo itinere in Syriam properauit. ac ſtatim Ptolemaidi obſidionem cum Templariis, & Hoſpitalariis intulit. Ex altera vero parte Fridericus Imperator Friderico filio, Sueuorum Duce, aſcito IX. Kalendas Maij in feſto S. Georgij è Germania per Vngariam abiit. neq; oraculum Ioachimi abbatis in Calabria apud monaſterium Floris eximia vaticinij laude florentis

1189.

florentis audiuit.qui ab eo de euentu expeditionis Hieroſolymitanæ conſultus, nõdum tempus veniſſe,quo Hieroſolyma à Chriſtianis recuperarentur,reſpõdit. Eadem etiam ratione archiepiſcopus Rauennas Veneta claſſe cum Italicis ſignis deceſſit.cui ſe archiepiſcopus Piſanus cum quinquaginta Piſanorum triremibus iunxit. eosq; ſubſequutus eſt Vido Spinola Genuenſium conſul ſecum paratam militum manum,ac magnam nobilitatis partem patria cum claſſe adducens. Dum autem hi in itinere ſunt,Henricus rex Angliæ pridie Nonas Iulij mortem oppetiit.cuius locum cum Richardus,filius eius, iniſſet,pace cum Philippo rege compoſita ſacræ cum eo expeditionis communibus armis ſuſcipiendæ conſilia contulit.atq; ita annus in adornando vtrinq; itinere eſt cõſumptus. Per eoſdem etiam dies Gulielmus Siciliæ rex,qui maria cuſtodienda,commeatusq; exercitui Chriſtiano ſuppeditandos ſuſceperat,morte alieniſſimo tempore eſt abſumptus. Cum nulla ſtirps eius ſupereſſet,regnum Gulielmi voluntate ad Conſtantiam, Henrici regis Germaniæ vxorem,perueniebat. Verum Siculi extemplo ſuffecere Tancredum, Rogerij Ducis Calabriæ filium,Rogerij regis nepotem ex concubina ſuſceptum, vt Hugo Falcandus ſcribit,qui ipſum vidit. Eos vero ad hoc conſilium tribus de cauſſis adductos inuenio; vna,vt extemplo regem Sarracenis obiicerent, qui multi adhuc in inſula manentes ad arma repente mortuo Gulielmo ſurrexerant; altera, ne Henricum regem haberent,à quo Germanicæ nationis odio animos auerſos gerebant; tertia, vt pontificigratum facerent,qui & ipſe ab Henrico animo alieno erat ob ea,quæ pater aduerſus Eccleſiam,& poſt pacem factam ipſe eius mandato patrarat. Hæc autem vbi audiuit Henricus,extemplo Siculos bello ſe perſecuturum regni repetendi cauſſa denunciauit. atq; omnes eò cogitationes ſuas intendit. Atq; hæc quidem, quoniam à vulgari recentiorũ ſcriptorum aliena ſententia ſunt, placet veterum teſtimonio confirmare. Neubrigenſis: *Gulielmus rex anno milleſimo centeſimo nonageſimo nono nulla ſobole relicta deceſſit. Porro eius conſobrina,cui eo mortuo regni competere videbatur hæreditas Regi Longobardiæ,Theutonici regis filio,nupſerat. Verum Siculi,Apuliq; Alemanicam execrantes ditionem,virum nobilem de ſtirpe regum priorum Tancredum cum fauore ſedis apoſtolicæ regem ſibi creauerunt. vnde motus rex Longobardiæ bellum eis indixit.* Falcandus vero defleta morte Gulielmi regis,deplorat vaſtitatem inferendam à Germanis,ita demum inquiens: *Atq; vtinam Conſtantia cum rege Theutonico Siciliæ fines ingreſſa perſeuerandi conſtantiam non haberet.*quibus verbis ſignificat,iam tum Conſtantiam Henrico coniugio copulatam regnum ad illum traduxiſſe.& paullò poſt loquens ad Siciliam: *Sic Conſtantia primis à cunabilis in deliciarum tuarum affluentia diutius educata,tuisq; inſtituta doctrinis,& moribus informata tandem opibus tuis barbaros ditatura diſceßit,& nunc cum ingentibus copiis vicem improbam tibi repenſura reuertitur, vt pulcherrimæ nutricis ornatus violenter diripiat,& munditiam tuam,qua regnis omnibus antecellis,barbarica fœditate contaminet.* Eodem anno Italicæ copiæ in Syriam ſecunda nauigatione prouectæ ſeſe Francis,qui Ptolemaidem obſidebant,iunxere,ac magno eis ad victoriam adiumento fuere. In Italia cum Cremonenſes adiuuantibus Parmenſibus Caſtrum nocium ad os Abduæ repararent,Placentini cum tumultuaria manu accurrerũt, atque vt opus impedirent,ſigna cum Parmenſibus, & Cremonenſibus contulerunt, fuſisq; hoſtibus caſtrum iterum diruerunt. Poſt Lotharij Imperatoris decretum, cum ius Romanum toto fermè Occidente celebraretur, multæ ciuitates eius ſibi interpretandi negotium aſciuerunt,ſed nullo loco aut illuſtriore doctorum cum laude,aut maiore ſtudioſæ iuuentutis celebritate,quàm Bononiæ.Nam Bononienſes primi Pandectas inuentas ex loco ſuperiore exponere,primi gloſſas,quas vocãt,in eas ſcribere inſtituerũt,Irnerius,Bulgarus,Hugo,Iacobus,& Martinus.iidemq;,vbi ſui nõ ſuppeterũt,peregrinos ingenio,doctrinaq; florentes ſtipendio conduxerunt. Placet aũt veterem cõductionis formulam,quę ſub hoc anno in Tabulario ciuitatis ſeruatur,afferre,vt eorũ in hac æmulãda laude induſtria declaretur. *Nos Conſules ex autoritate,& cõſenſu totius Cõſilij Lothario Cremonenſi,pmittimus,neq; nos,neq; ſucceſſores noſtros ipſum aliquo ſacramento adacturos,quo plus Cõmuni Bononiæ obſtringatur,neq; coacturos,vt ſcholã in vrbe Bononiæ regat. Ego vero Lotharius in ro,me nuſquã,niſi Bononiæ,legũ ſcholas recturũ,neq; auctorem futurũ,vt ſchola Bononiæ minuatur,& ſi quẽ cõperero ei rei ſtudere,me primo quoq; tẽpore indicaturũ cõſulibus,aut prætori,q pro tẽpore fuerint,eisq; auxilio futurũ.* Quam verborum formulam Bononienſes,qui profeſſorum conducendorũ tum fuiſſe non attenderunt,verbo Regẽdi,decepti,qd pro publica

profiteri tum vsurpabant, Lotharium gymnasij rectorem creatum esse tradiderũt. Nondum autem fuisse gymnasiarchas aut legum, aut artium institutos, qui postea fuerunt, ex superiore Friderici constitutione cognoscitur, in qua scholares nõ a gymnasiarchis, sed à magistris suis, quos illi dominos vocabant, vult iudicari. Huc accedit, quòd primi gymnasiarchæ non aut legum, aut artium extiterunt, sed nationum. siquidem post annũ millesimum ducentesimum duo Bononienſi in gymnasio rectores inueniũtur, vnus Transmontanorum, alter Cismontanorum, qui res vtriusq; vniuersitatis gesserunt. Cæterum confluente quotidie magna in vrbem litterarum gratia multitudine, cum nouæ quotidie controuersiæ super domibus à scholaribus conducendis existerent, sequenti anno, qui fuit millesimus centesimus nonagesimus, Clemens pontifex decretũ edere coactus est, de ædibus scholaribus Bononiæ locandis, qui adhuc in libris Decretaliũ legitur. Hoc autem tempore Albericus de porta Rauennate tanta auditorum celebritate profitebatur, vt Odofredus auctor sit, ipsum in Palatio Communis profiteri coactum. Hoc anno Fridericus Imperator multis per hyemem in ditione Græcorũ detrimentis affectus tandem in die Paschatis Bosphorum transiit, atq; Iconio in Asia expugnato infausto itinere transiit in Armeniam. Nam castris ad amnem Serram positis, cum esset refrigerãdi causa per æstum inconsiderate illum ingressus, III. Idus Iunias est submersus. Ingens in exercitu comploratio facta, querente pro se quoq;, in tanto rerum conatu omnis memoriæ fortissimum Imperatorem non pugnantem in prælio cecidisse, sed abluentem aqua corpus extinctum esse. Fridericus Germanos Imperatores omnes virtute, ac gloria supe rasset, si Othones potius in tuenda, quàm Henricos in oppugnanda Ecclesia sibi æmulandos putasset. Vnicum autem Imperij vindicem merito &, dum vixit, Italici timuerunt, & illo extincto omnis se quasi tristioris seruitutis metu solutos putarunt. Fridericus filius cadauer secum in Syriam vexit. quò vbi accessit, illud Tyri sepulturæ mandauit, atq; inde se reliquo Christianorum exercitui, qui Ptolemaidem obsidebat, adiunxit. In Italia Genuenses, vt contentionum, quæ in petitione consulatus exarserant, materiam tollerent, rem ad prætorem peregrinum detulerunt, ac Manigoldum ciuem Brixianum spectatæ virtutis, atq; prudentiæ virum acciuerunt. Mediolanenses fœdus cum Laudensibus percussere. in quo societas renouata, & libera eis iurisdictio in quibusdã castris concessa est. Pax etiam in conuentu Veronensi iussu pontificis per cardinales quosdam inter Parmenses, & Placentinos conciliata. Mutinenses mirificis Bononiensiũ incrementis permoti castrum in finibus Sancæsarium muniuere. Eodẽ anno Philippus, rex Franciæ, & Richardus, rex Angliæ, cursũ in Syriam intento Massiliam nauibus aduenerunt, ac rationibus ibi rei gerendæ communicatis Philippus prior discessit, ac Genuã progressus post viginti dies ibi actos in festo S. Bartholomæi Siciliam petiit, ac Messanæ à Tancredo rege benigne cum omnibus suis acceptus ibi hyemare decreuit, Richardus inde vnum Genuæ diem moratus eodem nauigationem intendit, & cum prægrauante insulam multitudine à rege excluderetur, armis hybernorum sibi hospitiũ peperit. Vtrumq; octuaginta naues sequutæ legiones militũ fortissimas deferẽtes è portu Genuẽsi soluêre.

1190.

HENRICVS V. REX, ET IMPERATOR XLVII.

HENRICVM autem bellum ad repetendum regnũ Siciliæ in Germania molientem primùm mors patris, deinde seditio Germanorũ oppressit. Nam fama de obitu Friderici allata Colonienses, & quidam alij principes res nouare, & regnum ei adimere voluerunt. verum postquam Leodiensem episcopum truculentius cæteris se gerentem de medio sublatum viderunt, statim incœptum omiserunt, & venia petita ad Henricum se contulerunt. Itaq; Henricus rebus omnibus breui compositis exercitũ conuocauit, atq; extremo anno cum vxore Constantia Alpes traiecit. ac postero ineũte Cremonam aduenit, vbi Cremonensibus proximum ius signandæ pecuniæ confirmauit, eosq; cũ Bergomatibus iunxit. Pridie inde Idus Ianuarias Bononiam prodiit, atq; in Episcopio hospitatus nouum ius ciuitati cudendæ monetæ concessit. Extant adhuc illæ tabulæ. *Nos Henricus, rex Romanorum, studio Bononiensium incitati ius concedimus pecuniæ signandæ in vrbe Bononiæ, atq; Agnellum prætorem huius concessionis munere inuestimus, vt, prout expedire putauerit ciuitati,*

1191.

ciuitati, pecuniam percutiendam curet, modo ne monetæ Imperiali sit aut forma, aut pondere par. Primus nummus excusus ab vna parte Henrici, ab altera Bononiæ nomen habuit, à qua etiam appellationem accepit, vt Bononiensis dictus sit. In eadem etiam vrbe Ecclesiæ Regiensi possessiones veteres affirmauit. inter cæteras Plebem Carpi, & Plebem Arbariæ nominans, itemq; Gerardo episcopo Patauino suas. Apennino inde superato prodijt Pisas. Ibi Kalendis Martij fœdus cum Pisanis aduersus Tancredum iniuit, & legatis Genuam missis nauale ab eis auxilium postulauit. Genuenses, cum confirmationem beneficiorum Friderici patris, & noua alia obtinuissent, classem se subministraturos promiserunt. Clemens inde pontifex VIII Kalendas Aprilis est mortuus, & post dies quatuor Iacynctus Cardinalis archidiaconus, ciuis Romanus, suffectus, ac Cœlestinus tertius appellatus. Lucio, Gregorio, Clementiq; haud obscura cum Friderico, & Henrico simultas, vt diximus, intercesserat, quòd non solum bona Ecclesiæ occupata non reddidissent, sed ijs, beneficij nomine alienatis proxima quoque sibi appetenda putassent. Sed Lucium, Gregoriumq; vitæ breuitas, Clementem vero res Orientales, & Siculę ab eiusmodi ineundis consilijs auertere. Clemens certe ab Henrico Augustalibus honoribus post mortem parentis ornando abhorruit. Quod cum Henricum non lateret, ne ipse quidem in eo postulando, quod ægre impetraturus esset, pertinacior fuit. Vbi vero Clementem mortuum, ac Cœlestinum suffectum audiuit, siue priuata hominis gratia, siue opportuna pontificis nouitate cõfisus in spem facile omnia obtinendi, quæ cuperet, est erectus. Itaq; propensioris Cœlestini voluntatis per legatos ad eum extemplo gratulatum missos admonitus, Romam ad Augustalia accipienda insignia maturauit. Gerebãt adhuc bellum atrox, Romani cum Tusculanis, vt qui ad veteres irę caussas cladem proximis annis ad montem Porcum acceptam animo acerbissimo ferrent, nec Tusculani assiduis contentionibus agitati spei plurimũ in pontificio amplius auxilio reponebant. Itaque postquam Henricum præter spem ad vrbem aduentare senserũt, legatis obuiam missis ei se tradiderunt. atque in fidem ab eo recepti Germanicum præsidium intra oppidum susceperunt. Ea re offensi Romani ad pristinam, qua erga Fridericum vsi fuerãt, ferociam rediere. atq; ei castra ad Vaticanum ex instituto habenti nuncijs missis denunciauere, se nisi sibi Tusculum traderet, ingressum Vaticani prohibituros, atque ei coronam Augustalem interdicturos. Hac re audita Henricus magna est consilij difficultate affectus. neque enim Tusculanos hostibus prodere suæ esse dignitatis putabat, & arma cum Romanis conferre, bello Siculo, quod in manibus habebat, inutile existimabat. demum media illa sententia placuit, vt Tusculum in manibus pontificis poneret. Quod cum sibi quoq; placere Romani significassent, tum omni in præsens remoto certamine Cœlestinus XVIII Kalendas Maij in die Resurrectionis consecratus, postridie Henricũ Imperatorem recepto Tusculo consecrauit. Proximæ omnes memoriæ scriptores tradiderunt, Constantiam hoc demum tempore è monasterio Siciliæ eductam iam quinquagenariam Henrico esse coniugio sociatam, quod perspicue falsum esse, facile ex ijs, quæ sunt dicta, conuincitur. Post quindecim inde dies Henricus exercitum in Ducatũ induxit. Eo vrbe profecto Romani Cœlestinum aggressi Tusculum postularunt, seque, ni dederetur, armis recepturos denunciarunt. idque Cœlestinus, ne aut vetus discordia instauraretur, aut noua aliqua ipsius cum pernicie Ecclesiæ inchoaretur, concessit. Romani demum Tusculum post tot ancipites bellorum contentiones adepti iram cohibere non potuerunt, ac vetere multorum annorum odio in Tusculanis opibus ea tempestate florentes effuso oppidum cum tectis omnibus euerterunt. neque per hęc tempora, quæ secum ingentia Italicarum excidia vrbium attulerunt, vrbis clades, aut tectorum disturbatione atrocior, aut acerbo inimicorum sæuientium odio indignior fuit. quippe lapides etiam oppidi Romam translati, atque in Capitolio ad exstiandam quotidiano hostilis ruinæ aspectu iracundiam positi sunt. quin etiam plerique nobilium aut membris multati, aut per sæuissimos cruciatus necati sunt. Reliqua turba aut in vicina castra migrauit, aut patrij amore soli nouas sibi sedes in eisdem locis, sed angustiores, humiliores q; parauit. Henricus in Principatũ ingressus omnia oppida Neapolim vsque modico certamine cepit. Neapolis, vt quæ situ, opereq; munita, nec præsidio inualido esset firmata, fortiter omnem incumbentium Germanorũ molem excepit. Qua re permotus Henricus vrbem toto circunfuso exercitu circunsedit, atq; omni exitu, adituq; obstru-

cto acriter obsidere instituit. Itaq; nono Kalendas Iunias, in castris cum esset, Guidoni Guerræ, Tusciæ Comiti, bona, iuraq; à Friderico patre cõcessa virtutis, ac fidei eius gratia confirmauit. Per Iunium inde mensem cœlo propter immensos calores grauiore, atque insalubriore effecto sæua exercitum pestilentia est adorta. quæ cum maiorem partem militum absumpsisset, Henricus est in maximam rerum consiliorumque difficultatem adductus. Auxit etiam terrorem Sol, qui IX. Kalendas Iulias furente pestilentia per aliquot horas mirifice est obscuratus. quam rem insignem aliquam principibus plerunque portendere calamitatem, vulgari hominum obseruatione compertum est. Quibus rebus perculsus Henricus post tres menses Neapolis ab obsidione recessit. Fama etiam haudquaquam obscura tenet, ipsum graui fuisse morbo tentatum. Genuenses in die Assumptionis cum classe triginta trium triremium è portu euecti, secundum nacti ventum breui Castellum maris (loci id in Campania nomen est) tenuere. Ibi falso rumore decepti, Henricum apud Neapolim vi pestilentiæ esse extinctum, consilium redeundi cepere, ac sequenti nocte Circeios venere. Eo in loco Margaritus Tancredi, classis præfect⁹, cum maiore nauium numero superuenit, ac Genuenses prælio prouocauit. Genuenses licet viribus impares, audacter sese ad subeundam pugnæ aleam accinxere. quod vbi Margaritus cognouit, opinione sua frustratus sese conuersa nauigatione Isclam recepit. Genuenses autem Ciuitatem veterem, atque inde Henrici iussu Genuam recesserunt. Post aliquot dies Henricus Constantiam vxorem ad res quasdam procurandas Caietam, & Caieta Salernum misit. Ea Caietæ multis à latronibus contumeliis onerata, demum Salerni à Salernitanis est comprehensa, & à Tancredo Panormum traducta, ibi est in regia custodita. Henricus his de rebus animi anxius cum Germaniam repetere statuisset, Diepoldum, qui bellum cum prouincialibus continuaret, reliquit. atque ipse Genuam sub solenne S. Martini recessit. vbi varia de renouando Genuensium ope in tempore bello consilia volutauit. Eodem anno bellum alterum inter Lombardos est ortum, principio à Brixianis, & Bergomatibus, qui contentionem de finibus instaurauerant, instituto, Brixianis Mediolanenses, Bergomatibus Cremonenses studebant. Cæterum Cremonenses cum pro Bergomatibus ad Ciuitatem castrum Bergomatiũ cum carrocio constitissent, magnum incommodum acceperunt. Nam cùm Idibus Iuliis tra iecto amne Ollio agrum Brixianum populabundi iissent, ab hostibus oppressi prælio dimicare coacti sunt. hostium autem multitudine superante in fugam compulsi non solum Carrocium amiserunt, sed etiam vnà cum Bergomatibus partim capti, partim flumine Ollio mersi, multi etiam ferro fœde occisi sunt. Ea victoria ingentis speciem triumphi victricibus ciuitatibus præbuit. Carrocij corpus Mediolanum rei gestæ monumento translatum. Brixiani malum, & nolam Brixiam deportarunt, atque ad perennem trophæi de vicinis hostibus parti memoriam malum in templo maximo suspenderunt, nolam vero in turrim populi subduxerunt, atque vt in diebus Carnispriuij publicæ lætitiæ gratia pulsaretur, instituerunt. Extremo anno Henricus Placentiam venit, ac duobus millibus librarum acceptis Burgum S. Domnini Placentinis attribuit. Quo facto Placentini Burgenses apud se sacramentum dicere coegere. Cremonam inde progressus captiuos Cremonenses carceribus Mediolanensium, ac Brixianorum eduxit, atque eis Roncarolum, & Ponteuicum attribuit, & cum Papiensibus, Laudensibus, Bergomatibus, Comensibus, & marchione Montisferrati sociauit. Inde, cùm Brixiam venisset, Brixianos insigni priuilegio decorauit. *quippe magistratuum iura superioribus ab regibus concessa sanciuit, agri iurisdictionem per fines designauit exceptis iis locis, quæ à patre suo alienata fuissent. Fodrum sibi reseruauit, quod dabatur regibus coronæ caussa Romam euntibus, & appellationes caussarum, prout in Tabulis Pacis excipiebantur. Promisit se seruaturum Brixianos contra omnes ciuitates, & homines Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniolæ exceptis Papiensibus, neque fœdus, aut societatem cum iis initurum iniussu consulum Brixianorum. Contra Brixianos voluit quotannis Kalendis Martis pro censu duas puri auri marchas persoluere, eosq; bona fide iurare, se seruaturos Imperium in supradictas ciuitates, & terram Comitis Mathildis: item consules, & Credentiam ciuitatis iurare, se bona fide consilium sibi poscenti daturos.* atque his actis in Germaniam transiit. Eodem anno, ineunte vere reges ex Sicilia decesserunt. Philippus aliquot diebus ante Richardum profectus ad octauam Paschatis in Syriam venit, secq; exercitui Christiano Ptolemaidẽ obsidenti adiunxit. Richardus aduersa tem-

sa tempestate vsus in Cyprum adire compulsus est. cuius cum à littoribus à quodam tyranno, Christiano illo quidem, sed Saladini amico, repelleretur, impetu facto ipsum exegit, atque insulam in potestatem adduxit. Inde digressus paucis ante solemne S. Ioannis Baptistæ diebus ventum secundum nactus, ad exercitum Ptolemaidem obsidentem peruenit. atque eius potissimum auxilio Ptolemais quinto Idus Iulij in ditionem Christianorum reuertit. Post quindecim inde dies Philippus cum magna omnium admiratione decessit è Syria, à Ricardo sacramento obstrictus, se terris, & hominibus eius vsque ad reditum eius parsurum. ac Romam aduectus pontificem adijt, & iurisiurandi, quo se Ricardo adegerat, liberationem popoſcit, sed non obtinuit. Ricardus Ptolemaide operibus, præsidioque firmata Septembri mense cum reliquo Christianorum exercitu ad alias maritimas vrbes contendit, atque ad Assur v i i Idus Septembris secundo prælio cum occurrente Saladino conflixit, in quo Iacobus Auenius cecidit. Inde Ioppem ab hostibus desertam instaurauit. Res videbatur felicem satis exitum habitura, sed obortа in castris Christianorum seditio, ac Conradus, marchio Montisferrati, Princeps Tyri, per dolum sicarij cuiusdam manu occisus omnia perturbauit. ita hiems multis incommodis, dissidijsq; traducta. Eodem anno Rauennæ Gulielmus alter archiepiscopus factus. Proximo, Henrico se in Germania continente, ac bellum Siculum animo magis, 1192.
quàm viribus moliente, Diepoldus in Campania multis rebus ex sententia gestis etiam Salernum recepit. In Lombardia vero valde tumultuatum. Brixiani superbia rei bene gestæ elati adiunctis Mediolanensibus, Cremensibus, Placentinis, & Mantuanis in agrum Bergomatem se intulerunt, & castra Romanum, & Curtem nouam diruerunt, ac fines omnes Bergomatium promiscuis incendijs deformarunt. Inde in Laudensem agrum transgressi fossam factam à Laudensibus à Laude ad Lambrum replere conati sunt. Quibus rebus exciti Cremonenses, Bergomatibus, Laudensibus, Comensibus, & Papiensibus aduocatis armati cum nouo Carrocio exierunt, ac Laudem veterem progressi in fines Mediolanensium irruperunt, eosque vastare instituerunt. Cum autem pridie Kalendas Iulij Mediolanenses cum valida sociorum manu præsto fuissent, atrox pugna commissa est. qua victi iterum Cremonenses fuga salutem petere contenderunt. Mediolanenses Carrocio item in potestatem adducto Cremonensium alios in Abduam compulere, alios captos in custodias Mediolanū misere, quosdam etiã in acie interemere. Inde libero campo euecti ex agro Laudensi Zouenengum, & Cauenagum, ex Cremonensi Carauasium, & Soncinum igne subdito combussere. In Syria Ricardus rex munitionibus Christianis Henrico Comiti traditis, tribus partibus exercitus Christiani morbo, ferro, inedia, & laboris intolerantia iam consumptis in Cyprum discessit, ac mox ad Ioppem, quam Saladinus inuaserat, liberandam recurrit. atque inducijs in triennium cum Saladino pactis, & Cypro Vidoni modo Hierosolymorum regi donata maritimo itinere domum repetijt. Verum sæuioribus ventis vsus cum inter Aquileiam, & Venetias naufragium passus ægre cum paucis elapsus esset, Decembri mense terrestri itineri se commisit, atque habitum, ne agnitus detrimenti aliquid pateretur, mutauit. Agnitus tamen in Austria ab Humboldo Duce contra omnia & pietatis, & humanitatis exempla est captus, atque in custodiam traditus. Fridericus etiam, Dux Sueuiæ, cum maiore Germanici exercitus parte pestilentia perijt. Hunc finem tertia Christianorum in Syriam expeditio habuit. Memorabile autem illud in tantis calamitatibus extitit. Germani aliquot, qui in vrbe restiterunt, Italicorum, atque Francorum pietatis gloriam æmulati, & ipsi Hospitale S. Mariæ ad Teutonici generis homines recipiendos ædificarunt, eiusque curam militibus, qui Teutonici dicti sunt, tradiderunt. Is tertius sacræ militiæ ordo ad Hospitalarios, & Templarios additus aduersus Sarracenos est institutus. Sequenti anno res nulla, quæ memoriæ prodita sit, in regno Siciliæ gesta est. 1193.
Cœlestinus Vrbeuetũm adijt, & ditionem fermè omnem, quam ademerat Henricus, recepit. ita Clusium, & Mons Politianus ad fidem cum suis finibus redierunt. extorribus exilium iustum esse, sancitum. præsidio vrbis equestris militia restituta. Viterbium episcopo decoratum Tuscanella, & Ciuitate veteri ei ecclesiæ contributis. Genuæ rebus ciuitatis per perditos homines seditiose turbatis consules reip. sponte abdicarunt, & qui iurisdictioni præerant, metu se domi continuerunt. Mediolani in locum Milonis archiepiscopi Hubertus Terciagus suffectus est. Veronæ Gulielmus Ossa prætor Prætorium

rium Communis conſtruxit. Bononienſes ſocietatem cum Ferrarienſibus pepigerunt, iurantibus Ferrarienſibus, ſe ſeruaturos Bononienſes, ac res eorum, &, ſi quæ offenſæ incidiſſent, ſatisfacturos, neque portorium vllum ab eis exacturos rerum, quæ Ferrariam veherentur, quæ vero aliò transferrentur, id tantum, quod eſſet ex communi ſententia conſtitutum. Bononiæ quoque magna ſeditio concitata. Gerardus epiſcopus, qui proximo anno prętor ciuitatem ſancte adminiſtrarat, continuato in hunc annum honore rebus ſtudere nouis, ac plebem aduerſus optimates fouere inſtituit. Qua re animaduerſa nobilitas conſulum poteſtatem reſtituit, ac duodecim principes ciuitatis declarauit, qui extemplo magiſtratum inirent. His rebus actis Gerardus huius cõſilij certior factus accurrit, ac magna clientum caterua ſtipatus minitari optimatibus inſtitit, ſi quid extra ordinem ageretur, in quo dignitas, auctoritasq; ſua minueretur. Qua re conſules accenſi præſenti nobilitatis auxilio ipſum reluctantem è prætorio, foroque cum ſuis ſatellitibus exegerunt, atque infeſta perſecutione in Epiſcopium compulerunt. ac mox cum ſuis armatis ſe defendere molientem inuaſerunt, ac multis ex vtraque parte deſideratis Epiſcopium expugnarunt. quo facto ille ſe per cloacam ex Epiſcopio, ac mox mutata veſte, ne agnoſceretur, ex vrbe proripuit. Henricus Imperator Ricardum Anglum ab Auſtriæ Duce captum audiens Ducem terrore armorum illato ad eum ſibi dedendum induxit. Ita Ricardus ſub certa pecuniæ conditione dimiſſus Henrici in conſpectum in Palmarum feſto peruenit. Philippus quoque Francus occaſionem Ricardi lædendi nactus in Normaniam eius ditionem inuaſit. & Ioannes frater eius prouincias Angliæ ad defectionem ſolicitauit. Henricus inde pridie Natalitia Apoſtolorum iurauit, ſe Ricardum libris centum millibus argenti ſolutis, quarum tertia pars Duci Auſtriæ deſtinabatur, liberaturum. Ea pecunia rebus etiam ſacris diuenditis in Anglia eſt exacta, & Imperatori repræſentata. In quo ille grauia pontificis, & piorum hominum omnium conuicia ſubijt, quòd regem optime de Chriſtiana rep. meritum, & ab expeditione ſacra reuertentem contra pontificia ſcita non ſolum in vinculis habuerit, ſed etiam non niſi grauiter multatum ſibi dimittendum putarit. Ianuario inde menſe Ricardus dimiſſus

1194. Martio Angliam incolumis attigit. Eo anno Rogerius, Tancredi regis filius, poſtquam Irenem, Iſaacij Imperatoris filiam, duxerat, vita migrauit. Cuius rei dolorem Tancredus adeo acerbe tulit, vt non multis poſt diebus & ipſe finem viuendi fecerit, Gulielmo puero relicto, quem mox Sibilia mater regem Siciliæ coronandum Panormi curauit. Horum funeribus perceptis Henricus idoneum tempus repetendi regni ſibi oblatum complexus omnia parare ad expeditionem Siciliæ neceſſaria cœpit. Itaque nuncijs in Italiam miſſis Truſardo legato mandauit, vt diſcordias inter Lombardiæ ciuitates componeret, Marcoaldo vero dapifero ſuo, vt Piſanos, & Genuenſes rem naualem, prout promiſerant, expedire curaret. Truſardo agente pax inter ciuitates conuenit. extant adhuc tabulæ concordiæ inter Brixianos, & Cremonenſes, ſocioſque eorum, conciliatæ in tabulario Cremonenſium. Genuenſes impulſu Marcoaldi conſulibus abdicare iuſſis rei ſummam prætori commiſerunt. Prætoris auctoritate & factionum ciuilium contentiones compreſſæ, & triremes, quas ſe daturos Henrico ſpoponderant, omnibus neceſſarijs rebus inſtrui cœptæ. Idem etiam à Piſanis eſt factum. Henricus rebus omnibus, quæ opportunæ videbantur, in Germania comparatis in Italiam venit, ac liberatis Sicardi epiſcopi Cremonenſium rogatu captiuis menſe Iunio Genuam, emenſus Apenninum, peruenit. Ibi Genuenſes blandis verbis appellati, & promiſſis ampliſſimis, ſi eorum tenuiſſet ope Siciliam, onerati ad claſſem ornandam omni ſtudio ipſo præſente incubuerunt. Interim Bononiæ ſeditio Gerardina recruduit. Nam factio epiſcopi ipſum prætura, atque vrbe deiectum dolens Kalendis Iulijs, principio tumultus ab altercatione ſumpto, in nonnullos aduerſæ partis fautores inuaſit. in qua rixa multi vulnerati, nonnulli etiam cæſi ſunt. Quibus rebus impulſi conſules rurſus in Gerardum arma ceperunt, cuius potiſſimum voluntate hæc geri arbitrabantur, ac Gulielmo Malauolta conſule duce Sureſanum caſtrum, quod ille multorum præſidio obtinebat, circunſederunt, ac leui negocio potiti, Gerardo emiſſo, iniecto igne delerunt. XIII Kalendas Auguſti Henricus Gerardum hunc epiſcopum, ac principem, (ſic enim vocat) ſuum ab ſacramento calumniæ liberauit. cui rei teſtis Gulielmus archiepiſcopus Rauennas interfuit. Inde circa Idus cum Genuenſium ornatiſſima claſſe è portu Genuæ ſoluit,

ſoluit, atque aſſumptis in itinere Piſanorum triremibus proſpero vento breui Caietam appulſus eſt. Qua ſine certamine in deditionem accepta Neapolim inde decimo Kalendas Septembris proceſſum. Neapolitani, vbi claſſem terræ admoueri, atque in ea Henricum eſſe, audiuere, ſtatim ſe imperata eius facturos ſpopondere. Neapolitanos inde omnes circumiectæ inſulæ imitatæ fidem, quàm arma, experiri Henrici maluere. Kalendis inde Septembris in Siciliam prouectus Meſſanam tenuit. Eo in loco Piſani cum Genuenſibus vetere ſtimulante odio pernicioſiſſime decertarunt. verum res ſubitò per inducias Marcoaldi auctoritate compoſitæ. Catana inde, & Syracuſæ petitæ, ac demum admoto exercitu expugnatæ. Sibilia regina cùm ſe viribus imparem ad reſiſtendum videret, vnà cum Gulielmo filio, & filiabus, atque archiepiſcopo Salernitano, & fratribus eius ſeſe in caſtellum ſitu, opereq; munitum recepit, legatiſque ad Henricum miſſis oſtendit, ſe regno ceſſuram, ſi Gulielmum filium Principem Tarenti relinqueret. Qua conditione Henricus accepta eos omnes in fidem deditionemq; recepit. ac deinde Panormum exercitum ducere inſtitit. atque eam modico certamine expugnatam in poteſtatem adduxit. Panormus integræ præmium victoriæ fuit. Siquidem ea recepta, & Conſtantiam vxorem è cuſtodia liberauit, & regem ſe Siciliæ cum ea coronari maximo totius regni concurſu iuſſit. Hæc pridie Kalendas Decembris adminiſtrata. Itaque, quod ex eius diplomatis liquet. is annos regni Siciliæ ab hoc die inſtituit. Hanc tam inſignem victoriam, tantaq; demum fœlicitate diuino beneficio partam, nimia inde perfidia, atq; ſæuitia deformauit. Primùm enim Genuenſibus, per quos regnum erat magna ex parte adeptus, non modò promiſſa non præſtitit, ſed eos etiam beneficijs à patre tributis nudauit. Sibiliam vero cum filio, & filiabus & archiepiſcopo, ac fratribus III Kalendas Ianuarias comprehendit. In exitu eiuſdem anni Bononienſes fœdus cum Fauentinis renouarunt, illo adiecto, ſe gratia cum Imolenſibus acturos, ne Caſtrum Imolæ diruant, aut etiam pecunia, ſi vtriuſque voluntas ciuitatis acceſſerit. Sequenti anno Henricus conſpirationes aliquot aduerſus ſe populorum compertas cauſſatus, quaſi iuſtam iræ, ac crudelitatis materiam eſſet nactus, duriſſime in omnes Tancredi amicos conſuluit. Nam Sibiliam, & archiepiſcopum perpetuo carceri deſtinauit, Gulielmo virilitatem ad ſpem ſtirpis adimendam exemit. aliquot obſides ex ipſa regni nobilitate luminibus exuit, reliquis in vincula traditis, multis Siculis bona eripuit. Eccleſiæ aut grauiſſimis tributis, aut fœdiſſimis direptionibus laceratæ, epiſcopi vero, clericique vſque ad mortem excruciati. Quin etiam Romanæ in detrimentum Eccleſię Philippum fratrem, cui Iremem Rogerij vxorem collocauit, Ducem Tuſciæ, ac Terræ Mathildis, Marcoaldum vero Ducem Rauennæ, & marchionem Anconæ, & Conradum Spoleti Ducem conſtituit. Quibus rebus actis præpoſitis Apuliæ Diepoldo, Siciliæ vero Conrado in Germaniam cum Sibilia, filio, filiabus, archiepiſcopo, fratribus, Siculiſque obſidibus deceſſit. ac menſe Maio in Lombardiam traiecit. Extat enim diploma, quo Henricum Mutinenſem epiſcopum, eundemque principem, vt vocat, ſuum ſacramenti calumnia liberat, *datum* VII *Kalendas Iunias apud Burgum S. Domnini, anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo quinto, regni anno* XXVII, *Imperij quinto, regni Siciliæ primo*. Papiam inde progreſſum Genuenſes adierunt, atque, vt promiſſa præſtaret, rogarunt. verum nihil æqui obtinuerunt. Tertio Kal. Auguſti legati ciuitatum fœderatarum apud Burgum S. Domnini conuocati ſacramentum hoc conceperunt. *Ego iuro omnibus ciuitatibus Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, me conceſſiones, promiſſiones, & pactiones, quæ in tabulis Pacis inter legatos Imperatoris, & moderatores, legatoſque ciuitatum fœderatarum compoſitæ continentur, ratas habiturum*. Eodem anno Piſani tranſactis inducijs, munito Bonifacio, inſignibus Genuenſes iniurijs affecere. quibus irritati Genuenſes non ſolum Bonifacium, ſed multas etiam eis naues eripuere. Veronæ Atheſis aſſiduis imbribus auctus magna vrbi detrimenta dedit. Quin etiam, vt D. ſcribit Antoninus, fœdis cœli tempeſtatibus laboratum. nam præter tonitrua, imbres, fulminaque quibus horribiliora homines non meminerant, lapides inſtar ouorum è cœlo cum pluuia deciderunt, qui arbores, viteſque, & nonnullos etiam homines afflixerunt. corui quoque, aliæq; aues per aera volantes, ac carbones accenſos roſtro ferentes, eoſque tectis inferentes conſpecti. Iſaacio Angelo Imperatori vita functo Alexius Angelus ſuſcepit Imperium. Sequenti inde ineunte anno Conſtantia, quæ grauida in Sicilia manſerat, in feſto S. Stephani Fridericum

1195.

1196.

puerum peperit, qui pòst Imperator euasit. Henricus III Kalendas Martij Templarijs militibus prædia quædam donauit. cui donationi testes interfuere Conradus Dux Spoleti, & vicarius regni Siciliæ, Bonifacius marchio Montisferrati, & Marcoaldus marchio Anconitanus. Eam vero donationem non ita multo pòst Constantia in Sicilia confirmauit. Apponam indicem, & subscriptionem diplomatis, quia mire valere res eiusmodi possunt ad multos errores ex hac historia euellendos. *Constantia, Romanorũ Imperatrix, & regina Siciliæ. Datum Panormi anno Dominicæ incarnationis* MCXCVI, *mense Martio,* XIIII *Indictione, regnante Domino nostro Henrico* VI, *Romanorum Imperatore, & rege Siciliæ potentissimo, anno regni eius* XXVI, *Imperij quinto, Regni vero Siciliæ secundo.* Henricus inde in Germaniam transijt. Eo profecto Philippus Dux in Tuscia ciuitates, quæ in fide Ecclesiæ erant, oppugnare, ac suæ adiungere ditioni instituit. Itaque à Cœlestino piorum societate summotus est. Quo minus idem in Henricum, cæterosq; quorum opera captus archiepiscopus erat, statueretur, legati Henrici breui solutum iri archiepiscopum asserentes prohibuerunt. Gliscente inde inter Pisanos, & Genuenses bello Cœlestinus mense Martio Pandulfum cardinalem Genuam misit, vt eos ad concordiam, pacemq; redigeret. Is adhibitis Pisanis, & Genuensibus verba de reconciliatione gratiæ in Eryce fecit. Interim Pisani occulte miserunt, qui Bonifacium occuparent. Qua re comperta Marcellinus Drudus prætor triremes aliquot aduersus eos eduxit. illis autem inde profectis copias ad Caralim exposuit, & cum marchione Gulielmo, qui Caralitanum iudicatum occuparat, prælio decertauit, eoque superato domum repetijt. Pisani inde ad Bonifacium oppugnandum reuersi primò occurrentibus Genuensibus cesserunt, deinde collecto animo conuersa nauigatione prælium commiserunt. ex quo magna vtrinque clade discessum est. Genuæ iussu prætoris turres priuatorum depressæ, quæ altius fuerant, quàm per leges licebat, sublatæ, & ad altitudinem octoginta pedum redactæ. Ea mensura custodiendæ libertati idonea visa. Cùm Mediolanenses cum Comensibus de quatuor plebibus contendere instituissent adactis arbitris, plebibusq; diuisis XVI Kalendas Octobris concordiam iniuerunt. Cremonenses in contumeliam Cremensium eductocarrocio castrum munire Leonem cœperunt. Quo cognito Mediolanenses Cremensium impulsu aduersus eos & ipsi cum carrocio exierunt, signisq; collatis Cremonenses fugarunt, atq; eis tertium iam carrocium ademerunt. Ferrariæ Gulielmo Adelardo principe factionis Ecclesiasticæ mortuo, ac virili stirpe eius gentis extincta, Marchesella, Gulielmi fratris filia, magnarum fortunarum hæres relicta, auctore Petro Trauersaria Rauennate rem Ecclesiasticam Rauennæ tuente, Azoni marchioni Atestino matrimonio copulata est. Azo Adelardorum hæreditate adita principem se factionis Adelardorum, & Salinguerræ Taurelli inimicum prætulit, grauiaq; cum eo certamina factionis tuendæ causa, vt erat vir acer, & promptus, contraxit. Florentiæ quoq; à consulibus ad prætorem rerum est summa translata. Mediolani Philippus Lampugnanus archiepiscopus lectus. In Germania Henricus cum se omnium concidi maledictis sentiret, quòd Ricardum à sacra redeunte expeditione captiuum habuisset, neque nisi grandi multatũ pecunia dimisisset, vt eam maculam deleret, & ipse statuit, afflictis Syriæ rebus auxilium ferre. Itaq; exeunte mense Nouembri concilio procerum laicorum, sacrorũq; Vormaciæ habito sensum animi sui nudauit, atq; omnes Germanos ad eiusmodi æmulandum decus accendit. Quin, cùm Germani plerique Crucem, legato pontificio præbente, susciperent, & ipse accipere voluit. verum consilio suorum deterritus absistit, qui multo plus profuturum reip. asserebant, si ipse domi mansisset, &, quæ exercitui proficiscenti necessaria fuissent, opportunè subministrasset. Ineunte Martio iuere archiepiscopus Moguntinus, Duces Saxoniæ, Austriæ, Brabantiæ, Lantgrauius Turingiæ, episcopi, Comitesque innumeri. qui in Syriam progressi Ioppem obsidere cœperunt. Dum autem Germani sacra se in expeditione probant, Henricus omne studium ad statum familiæ suæ constituendum traduxit. Itaque Conrado fratre Duce Sueuię mortuo Ducatum ad Philippum Ducem Tusciæ detulit, eumq; ad se ex Italia euocauit, & ad spem Imperij in Friderico filio stabiliendam, vt principes ipsum Germaniæ regem declararent, ac iuratam fidelitatem obsignatis ad se litteris mitterent, operam dedit. atq; in de in Siciliam transgressus eundem Panormi regem Siciliæ coronari, ac sacramenta apud eum dici curauit. Tum vero Salinguerra Taurellus Azonis Estẽsis opibus territus

1197.

cum

eum adiit,ac,ni opem ferret,partem Imperialem Ferraria pulsum iri denunciauit. Per autumnum inde morbum ex labore venationis Messanæ contraxit. quo ingraescente,ac perniciem vltimam minitante filij memor Philippum absentem tutorem eius instituit. atque inde in festo S. Michaelis III. Kalendas Octobris decessit è vita. Cadauer Panormum deuectum sepulturæ mandatum est. Constantia cum Friderico puero regni administrationi successit.

NEMINE REGNANTE, AVT IMPERANTE.

SEQVVNTVR anni decem,quibus quæ acta sunt,ea in nostris tabulis nemine regnante,aut Imperante acta scribuntur. Huius autem rei hæc caussa fuit, quòd neque Philippum,neque Othonem, qui interim de regno Germaniæ inter se decertarunt, legitime,iusteque regnasse Itali iudicarunt. Ea vero cuiusmodi contentio fuerit,deinceps demonstrare pergamus. Henrici morte audita Ecclesiastici in Ducatu Etruriæ animos vsque adeo extulerunt, vt cùm Philippus Dux per eos forte dies Montemflasconem ex Germania reuersus adisset,manu milites eius aggressi sint. Philippus autem morte fratris accepta Italiam sibi negligendam in præsens, atque vni studendum Imperio ratus extemplo in Germaniam rediit. Eo anno Mediolanenses carrocium, quod erat summæ expeditionis signum, eduxerunt, atque in agrum Bergomatem profecti castrum Ghisalbæ ceperunt,idque funditus euerterunt. & per quindecim dies Bergomatium fines nemine resistente vastarunt, Cremonensibus propter aduersa prælia sociorum accurrere auxilio negligentibus. Placentini Burgenses nouo sibi fidei iureiurando iunxere. Genuæ Nicolaus Doria in Siciliam aduersus prætoris mandata progressus, cum ab eo multaretur, seditionem grauem conciuit, ac demum ad eius auctoritatem reuertit. Philippus Imperium sibi eo nomine vindicabat, quòd penes se Imperij insignia à fratre accepta habebat. Itaq; Natalicia Domini Haginouiæ celebrantem multi principes, atq; episcopi adierunt, atque ei operam suam in eam rem obtulerunt. Sexto inde Idus Ianuarij Cœlestinus pontifex migrauit è vita. Eo sepulto Cardinales secessserunt, ac diuino implorato auxilio summo omnium consensu Lotharium Anagninum ex canonico regulari Cardinalem suffecerunt, hominem eximia doctrinæ, ac prudentiæ laude præstantem, neque magnitudine animi inferiorem, eumq; Innocentium tertium appellarunt. Is postridie litteras ad omnes Christianos principes de sua dignitate misit, ac statim de præsentis Ecclesiæ labibus opportuna inire consilia cœpit. Primum autem omniũ, cùm per id tempus episcopi, & consules ciuitatum Etruriæ communis aduersus Philippum tuendæ gratia libertatis fœdus inter se percussissent, atq; exemplo Lombardorum fœderis ipsius magistros, moderatoresque legissent, talem ipse societatem improbauit, quòd neque vtilis, neque honesta Ecclesiæ esset, *Imò vero*, inquit, *cum Ducatus Tusciæ ad ius, & dominium Ecclesiæ Ro. pertineat, vt priuilegiis contineri perspeximus, nullam eos inter se societatis nomine fœderis facere pactionem oportuit, nisi saluo per omnia iure, atque auctoritate Romanæ Ecclesiæ.* Consecratus est inde VIII. Kalen. Martias in cathedra S. Petri. quo facto Petrus præfectus vrbis accessit, atq; in consistorio Palatij Lateranensis publice iurauit, se ei, & successoribus eius, & Romanæ Ecclesiæ fidelem contra omnes homines fore, & inuestituram ab eo præfecturæ per mantum recepit. atq; in manibus eius ligium, vt vocabant, hominium fecit, poculo ab eo aureo insignis beneuolentiæ monumento donatus. Inde, quoniam mirifice angebatur animo, quòd archiepiscopus Salernitanus, reliquiq; captiui, obsidesq; Siciliæ adhuc in custodiis in Germania tenerentur, scripsit ad Argentinensem, & Spirensem episcopos, vt Vecilum Bercensem monerent, archiepiscopũ Salernitanum è custodia mitteret, atq; episcopo Sutrino, & abbati S. Anastasij legatis ad id in Germaniã missis mandauit, vt, si ille auctoritati suę non paruisset, execrationis in eũ sententiam explicarent. Monitus porro ab episcopo, Philippum Ducem, cui ob occupatum S. Petri patrimoniũ piorum interdicta cõmunio fuerat, in gratiam redire cũ Ecclesia cupere, rescripsit, si archiepiscopum carcere liberandum curasset, vt ipse illum expiaret, sin minus, Romã venire ad piaculum accipiendum iuberet. Monuit etiã episcopos, abbates, principesq; Germanię, vt Sibiliã, & filium, & filias, & cęteros, qui de regno Sici-

1198.

liæ in Germania ſeruabantur, ſolutos ad ſe tranſmitterent: ſi non feciſſent, præcepit epiſcopo Sutrino, vt eos piorum communione depelleret. Quibus rebus actis animum inde conuertit ad Patrimonia Eccleſiæ, quæ occupata, ac beneficij, ſiue feudi nomine donata à Friderico, atque Henrico fuerant, repetenda. cui laudi ſeruire ſuperiores pontifices vel morte immatura oppreſſi, vel curis Orientalibus, vt diximus, occupati nequiuerant. hoc & officio pontificio conuenire præcipue duxit, vt pia veterum regum beneficia tueretur, & ad lapſam conſtituendam Eccleſiam vnum pertinere maxime exiſtimauit, vt bona ei ſua recuperaret, quæ per eos adempta fuerant, qui potiſſimum conſeruare debuerant. Erant autem Marcoaldus, qui Romaniam, & Marchiam Anconitanam, Philippus, qui Tuſciam, Conradus, qui Ducatum Spoletanum tenebant. Miſit ergo exercitum in Romaniam, præcepitque Rauennati archiepiſcopo, & ſuffraganeis eius, vt Carſidonio legato adeſſent in Exarchatu Rauennæ, & Brittonorij comitatu recipiendo. ad Marcoaldum autem, qui Eccleſiaſticorum agros in Marchia fœde populabatur, cardinales deſtinauit duos, rogatum, vt deſiſteret, & execratum, ſi perrexiſſet. Cardinales profecti mandata ediderunt, &, cùm is nulla ſui ratione ducta in populatione perſiſteret, etiam communione priuarunt, ea ſubſcriptione, quòd & fidem fefelliſſet, & Patrimonium Eccleſiæ inuaſiſſet, neque repetitas res reſtitueret. Quod vbi pontifex audiuit, eam ſententiam iuſtam eſſe pronunciauit, atque eadem in Conradum intenta populos ſacramento, quo ſe illis obligarant, abſoluit. Carſidonius autem in Romaniam cum exercitu ingreſſus difficiliorem opinione expeditionem eſt nactus. nam cùm cæteri populi, tum maxime Cæſenates, qui primi Romaniam ineunti occurrerunt, in pertinacia ſua ſe perſtituros, oſtenderunt. Itaque cùm eos ſacrorum interdicto notaſſet, neque quidquam profeciſſet, auxilium Bononienſium aduocauit. Bononienſes ſiue vt à pontifice gratiam inirent, cui ſemper maxime ſtuduerunt, ſiue vt Marcoaldum à ſe procul arcerent, ſubitò arma pararunt, ac delectu quàm maximo habito carrocium emiſerunt. Dux aderat ſtrenuus, atque, vt iis temporibus, rei militaris in primis peritus, prætor vrbis, Vbertus Vicecomes Placentinus. Is omnibus copiis eductis ſtatim Corbariam, Saxatellum, Montemcatinum, Arborum, Duciam, & Flagnanum, Imolenſis agri caſtra, quòd infirmis munitionibus eſſent, primo impetu cepit, atque ſingula certa pecuniæ ſumma multauit. Quo terrore perculſi Cornetani, qui ſe paullò ante dediderant, ſponte in fidem, cùm defeciſſent, reuerterunt. Inde in fines Imolenſem, Foroliuienſem, Foropopillienſem, & Brittonorienſem exercitus eſt inductus. In primis Foroliuienſium infame facinus erat. Hi enim Robertum, vrbis præfectum, rem ad Eccleſiam retrahentem populari in foro concitato tumultu miſerè interemerant. Vniuerſi tamen vaſtatione agris illata ad pacem petendam, & obſequium Eccleſiæ recipiendum adducti. ad extremum iunctis exercitibus Cæſenates quoque petiti, atque ad auctoritatem Eccleſiæ reuocati. Ciuitatibus in fidem reuerſis interdictum eſt relaxatum. Contrà vero Conradus, cùm ſe diris à pontifice deuotum execrationibus cognouiſſet eo nomine, quòd bona Eccleſiæ repetita non redderet, religione tactus longius ſibi procedendum in contumacia non putauit. verùm coram populo Narnienſi ſacramentum ſolemne concepit, ſe vniuerſam terram, quæ erat Eccleſiæ, redditurum, ac ſtatim Fulgineum, & Interamnam reſtituit. atque omnes populos ſacramento ſibi præſtito liberauit, & in poteſtate eſſe, arbitrioque pontificis iuſſit. cùm autem vellet arcem Aſiſij reddere, Aſiſiatibus, Peruſiniſque repugnantibus, nequiit. inde profecto in Ducatum per menſem Auguſtum Innocentio in manibus eius Ducatum dimiſit, atque ita ad obſequium Eccleſiæ rediit. Innocentius præfecto Ducatui cardinali legato Spoletanos, Reatinos, Fulginates, Aſiſiates, Eugubinos, Peruſinos, Caſtellanos, & Tudertinos, vt dicto audientes eſſent, mandauit. Quibus rebus vulgatis, Innocentius omnibus eſſe in ore, atque oculis cœpit, vt qui ſolus poſt tot annos Eccleſiam in priſtinum locum dignitatis, ac potentiæ reſtitueret, remque non vi magis, quàm pontificia auctoritate conficeret. Dum hæc in Romania, Marchia, Vmbriaque geruntur, Lombardia variis ciuitatum tumultibus arſit. Burgenſes à Placentinis ad Parmenſes defecerunt. Hoc Placentini æquo animo non potuerunt ferre. Itaque Brixianis, Comenſibus, Vercellenſibus, Nouarienſibus, Haſtenſibus, Alexandriniſque copiis ex fœdere aduocatis ad Burgum proceſſerunt, idq; arcta obſidione circundederunt.

runt. Contrà vero Parmenſes,cum Cremonenſes, Regienſes, ac Mutinenſes ſocios ſibi præſto adeſſe ſuos iuſſiſſent,aduerſus eos mouerunt,& ſub lucem incautos, ac ſemiſomnes adorti ita conterruerunt,vt armorum,ac pugnę obliti ſpem ſalutis in fuga ponerent. Quos Parmenſes longius inſecuti alios occiderunt, alios captiuos abduxerunt. Neque vero magis quietæ res trans Padum fuere. Veronenſes Hoſtiliam reædificare cœperunt. Hoc vbi ſenſere Mantuani, ad opus impediendum armato milite occurrerunt. Verum prælio ad Pontem Molinum cum Veronenſium manu conſerto terga dare coacti ſunt. Veronæ conuentus à ſeptem ciuitatibus Tranſpadanis eſt habitus Mediolano, Brixia, Mantua, Vercellis, Nouaria, & Verona. fœduſque omnibus belli, paciſque communicatis rationibus ictum eſt aduerſus omnes, qui præſentem conuellere ſtatum tentarent. Comenſibus Kalendæ Septembris præfinitæ, quibus ſe hoc obſtringere fœdere poſſent. Ferrarienſes quoque cum Mutinenſibus ſocietatem prætore Salinguerra iunxere,iurantes, ſe ſeruaturos eſſe Mutinenſes,nec portorium ab eis aliquod exacturos. Per Nouembrem inde menſem Innocentius Conſtantiam Imperatricem, & Fridericum filium, Siciliæ reges inſtituit, litteris ad vtrumque in hanc ſententiam datis. *Quoniam regnum Siciliæ in apoſtolicæ ſedis fide adhuc permanſit, & Rogerius quondam pater tuus, & Villelmus frater, & Villelmus nepos, reges apoſtolicã ſedem, & prædeceſſores noſtros ſumma conſtantia coluerunt: ſimul etiam, quia ea opinione imbuti ſumus, Serenitatem veſtram eorum veſtigia firmiter ſequuturam: ob has res vobis, atque hæredibus veſtris, qui, prout Villelmus frater veſter Hadriano prædeceſſori noſtro, nobis, & ſucceſſoribus noſtris, & Eccleſiæ Romanæ fidelitatem, & hominium voluerint exhibere, & quæ ſubſcribuntur, obſeruare, concedimus regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, & principatum Capuæ, Neapolim, Salernum, Amalfim, Marſiam cum iis, quæ ad horum ſingula pertinent, & alia, quæ tenetis à prædeceſſoribus veſtris, hominibus S. R. Eccleſiæ, iure detenta, pro quibus omnibus coram Oſtienſi epiſcopo, apoſtolicæ ſedis legato, quem ad ſacramentum tuum accipiendum miſimus, fidelitatem nobis, & ſucceſſoribus noſtris iuraſti. Cùm autem tu, fili, rex ad legitimam ætatem perueneris, nobis, ac ſucceſſoribus noſtris, & Eccleſiæ Rom. fidelitatem, & ligium hominium exhibebis. cenſum vero ſexcentorum ſquifatorum de Apulia, & Calabria, quadringentorum vero de Marſia vos, & hæredes veſtros ſtatuiſtis Eccleſiæ ſoluturos. Electiones autem in regno canonice fiant.* Huius vero beneficij fructum haud ferre Conſtantia potuit. Siquidem morbum nacta haud ita multo poſt v. Kalendas Decembris vitam reliquit,cum ipſum Innocentium Friderici pueri tutorẽ teſtamento inſtituiſſet. Morte Conſtantiæ nouo in Regno bello eſt occaſio patefacta. Rerum turbator Marcoaldus extitit. Ille vero per cauſſam iuris pueri conſeruandi ex Marchia exercitum in Apuliam introduxit,ac principes,qui parere recuſarunt, exilio, fortunis, membriſq; multauit,& caſtro S. Germani capto Caſsinum obſedit. Qua re accepta Innocentius, tanquam tutor pueri legitimus,& ipſe aduerſus eum exercitum deſtinauit. Dum hæc in Italia, Siciliaque geruntur, in Germania graues tumultus ob regia comitia concitati. Nam quidam principes Andernaci conuenientes Bertoldum Ducem Zaringiæ,regem delegerunt,neque ſacramentum,quo ſe Friderici obligarant,curarunt. Alij vero in oppido Milhuſeno coacti Sueui,Saxones,Bauari, Bohemi, & principes plures Rhenenſes Philippum Ducem crearunt. ex quo fœua inter eos eſt armorum contentio nata. Cedente inde Bertoldo Colonienſes,& Argentinenſes cum epiſcopis ſuis,& alij quidã Othonem Ducem Saxoniæ ex Anglia reuocarunt,eumq; aduerſus Philippum regẽ deſignauerunt. Cum autem Philippus Aquas veniſſet,eaſq; præſidio occupatas teneret, tamen ſuperueniente cum ſuis Othone,atque Aquas obſidione premente,cedere eſt coactus. Ita Adolphus Colonienſis archiepiſcopus regem coronauit Othonem, eum vero rite coronatum legatus pontificius approbauit,ac Philippum Ducem iure repudiatum pronunciauit. Hoc autem cum iniuſte factum principes quidam contenderent, Innocentius legati partes ſui ſuſcepit,atque ita Zaringiæ Duci conquerenti reſpondit. *Obiectioni Principum reſpondentes aſſerimus, quòd legatus noſter approbando regem, & reprobando Ducem, nec electoris geſſit perſonam, vt pote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cùm neutrius electionem, quo ad factum eligentium, confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia perſonam Ducis eiuſdem indignam, & perſonam regis pronunciauit idoneam, quo ad Imperium obtinendum. Eos igitur duximus commonendos, vt à præfato Duce iuſto quidem à nobis iudicio reprobato recedant, & præfato regi non ab-*

nuant adhærere. Sunt enim notoria impedimenta Ducis, ſcilicet excommunicatio publica, periurium manifeſtum, & perſecutio diuulgata, quam progenitores eius, & ipſe præſumpſerunt in apoſtolicam ſedem, & alias eccleſias exercere. fuit quoq; à prædeceſſore noſtro excommunicationis vinculo innodatus. quod poſt modum recognouit, dum per nunciũ ſuum abſolutionis beneficium poſtulauit. vnde patet, quòd ipſe fuit excommunicatus electus. Item contra proprium iuramentum, ſuper quo nec conſilium à ſede apoſtolica requiſiuit, & ambitionis vitio regnũ ſibi vſurpare præſumpſit, cum ſuper illo iuramento prius Eccleſia Romana conſuli debuiſſet. Quibus rebus cognitis Philippus, vt fauorem ſibi pontificis in adipiſcendo Imperio compararet, Ducatum Tuſciæ præter Montemflaſconem dimiſit, ac captiuos Siculos cuſtodijs liberandos curauit. Ij cum in aulam pontificiam peruenijſſent, quòd luminibus capti eſſent, fœdum omnibus Germanicæ crudelitatis exemplum, & parum Philippi rebus accõmodatum exhibuerunt. Eodem anno duabus eccleſijs metropolitanis vacantibus antiſtites dati, Adelbertus Rauennati, & Peregrinus Aquileienſi. Non prætereundum ſilentio exiſtimo, hæc tempora, quæ tetris hominum flagitijs, diris populorum inimicitijs, ac nefandis hæreſibus prope fuere infamia, hoc vno bono Dei beneficio floruiſſe, q; viros aliquot cùm doctrinæ magnitudine, tum vitæ integritate præſtantes tulerũt. Nam Franciſcus Aſiſias in Italia, & Dominicus Calaguritanus in Hiſpania per hoc tempus inſigni aſperitate vitæ, rerum humanarũ contemptione, & verbi diuini prædicatione, hominum in ſe ora,

1199. oculosq; vertere incœpere. Verùm poſtero anno Cremonæ præcipue lux ingens ſanctitatis eluxit. Quippe Homobonus quidam ſimplicitate morum magis, quàm eruditione in ciuitate conſpicuus ex hac vita deceſſit. ac ſanctitatem ſuam poſt obitum tam multis miraculis ad ſepulturam editis confirmauit, vt Sicardus epiſcopus, homo grauiſſimus, ea re permotus Romam ſibi contendendum, atq; Innocentium de omnibus diligenter edocendum putarit. Quibus rebus cognitis Innocentius religione perfuſus ipſum in numerum Sanctorum aſcripſit, ac Cremonenſes ad eius colenda Natalicia ſcriptis, quæ ad huc extant, litteris incitauit. Eo verò anno omnes opes ſuas ad Marcoaldum, qui vnus infeſtam habebat Eccleſiam, contulit. Itaq; miſſo in Campaniam exercitu ipſum à Caſſini obſidione auertit, atq; Apuliæ, Calabriæq; populos ſacramenta Friderico dicere iuſſit. & cardinalem S. Mariæ in porticu in Siciliam ad caput eius cuſtodiendum miſit. neque officium vllum optimi aut domini, aut tutoris, aut patris erga illum omiſit. Inde in Marchiam conuerſus nouum exercitum ex Lombardia, Tuſcia, & Marchia euocauit, moderatoresq; Tuſciæ Romam ad ea conſultanda, quæ opus eſſent, acciuit. atque ita Marchiam adortus haud magno admodum certamine vniuerſam ad Eccleſiæ auctoritatem poſt tot annos adduxit. Quibus rebus, ac ſimul etiam metu religionis Marcoaldus adductus, demum ad officium redijt. ac per epiſcopum Oſtienſem legatum pontificis Verulis expiatus in gratiam Eccleſiæ eſt receptus. Innocentius recuperata aliquando tandem Eccleſia omnes inde curas ſuas ad res Orientales in dies vehementius collabentes ſibi ſtatuit conferendas. Dum autem Marchia à pontifice magna totius cum Italiæ approbatione pacatur, Lombardi inter ſe accenſis ad internecionem animis contendere. Quippe Placentini acerbe ferentes, ſe à Parmenſibus non ſolum Burgi poſſeſſione nudatos, ſed etiam in fugam actos, captosq; fuiſſe, cum Mediolanenſibus ad Burgum oppugnandum venerunt. ſed Parmenſibus cum ſocijs ſuis ſubitò accurrentibus propoſitum tenere non potuerunt. cæterum collatis ſignis, prælioque valido facto ita vtrinque diſceſſum eſt, vt ſatis appareret, ea congreſſione non extinctum ardorem eſſe pugnandi, ſed auctum. Praua pererebuerat tum in Italia conſuetudo, vt non ſolum priuati priuatos, ſed etiam populi populos ad contractas controuerſias dirimendas indicto certamine inuitarent, quod illi torneamenti nomine appellabant. quæ, vt mortalium generi exitioſa, tribus fuerat iam decretis ab Eccleſia condemnata. Tanta vero tum ſiue tractandorum armorum, ſiue virtutis experiendæ cupiditas Italicos acuit, vt contemptis legibus alter alteri eiuſmodi certamen indixerint, ſeq; inter ſe ad rem ſummo diſceptandam diſcrimine prouocarint. ratus vterque, ſe vno prælio Italis oſtenſurum, non ſolum, quantum iure controuerſiæ ſuperaret, ſed etiam, quod generoſos populos vehementius incitabat, quantum bellica virtute, gloriaque militari præſtaret. dieq; tantæ, ac tam memorabili pugnæ indicta interim ſuas quiſq; vires, copiaſque rebus inſtruere neceſſarijs inſtitit. Hæc vero vbi Innocentius comperit, intimis animi ſenſibus doluit, imminentem nimirum

mirum populorum calamitatem prospiciens. Itaque vt tanto malo, quoad posset, occurreret, litteras v. Kalendas Maij, quæ adhuc leguntur, ad abbatem Locedensem scripsit in hanc sententiam. *Quot ex dissensione, quæ super Burgo S. Domnini vertitur, inter Placentinos, & Parmenses mala contigerint, & quàm multa impendeant, nemo non videt. Nam inuicem sanguinem suum sitiunt, nec proprijs damnis, cladibusq; contenti sunt. quin etiam totam Lombardiam ad arma solicitarunt. atq; inter se in vniuersi prælij aleam certamen improbum indixerunt. Quamobrem, vt & clades imminens arceatur, & si ventum ad conflictum fuerit, immortales ciuitatum inimicitiæ amoueantur, mandamus vobis, vt cum archiepiscopo Mediolanensi, episcopis Vercellensi, Bergomati, Laudensi, Brixiano, Cremonensi, Regiensi, Placentino, & Parmensi, ad quos nos hac quoq; de re scribimus, per te, & eos, quos ad hoc officium idoneos, ac necessarios esse duxeris, hos populos ad pacem, & concordiam redigas. Quod si illi in auctoritate vestra non fuerint, per sacrorum interdictionem in prætores, consules, consiliarios, & fautores intentam tam Placentinos, quàm Parmenses ad subeundum iudicium nostrum astringas, curesque, vt Burgum in manibus tuis nomine nostro assignent tenendum, donec à nobis eis restituatur, quibus visum iure fuerit conuenire.* Hæc, vtcunque curata sint, parum momenti ad conceptã populorum animis rabiem comprimendam, & impendentem ciuitatibus cladem auertendam habuerunt. quam cladem Deus cœlestis prodigij nouitate prudentibus, & diuina non negligentibus aperte portendisse est visus. Siquidem niue per Augustum mensem prodigiose è cœlo lapsa frigus per triduum hiemali simile sæuijt. Spretis igitur pontificijs, cœlestibusq; præceptis Parmenses, & Placentini, socijs vtriq; suis stipati IIII. Idus Octobris, vt conditum fuerat, apud S. Laurentiũ conuenerunt, ac dato extremi prælij signo magno vtrinque animorum, atq; armorum ardore congressi sunt. Pugnatum est æquo Marte à prima diei hora vsq; ad vesperam summa non virtute solum, sed etiam pertinacia, censentibus singulis, qui loco cessissent, eos non Burgũ, sed vniuersam bellicæ virtutis laudem, ac gloriam amissuros. Itaque superueniente nocte defatigatione magis, quàm satietate pugnandi ingenti vtrinq; clade ex acie recesserunt. Per eosdem dies Veronenses quoq; ad Padum progressi inuitis Mantuanis Hostiliam muniuerunt. Mediolani vero Vbertus Pirouanus ad archiepiscopatum est euocatus. In exitu inde anni pax inter Placentinos, & Parmenses apud Cremam Mediolanensibus, & Brixianis sequestribus est transacta.

HÆC VSQVE ad annum millesimum ducentesimum in Regno Italiæ euenisse memoratu digna comperiebat, eaq; anno demum millesimo quingentesimo septuagesimo quarto è tenebris eruta in lucem, conspectumq; prodebat Carolus Sigonius Mutinensis, cùm in gymnasio Bononiensi studia profiteretur humanitatis.

FINIS.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [371] - 359
PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [372] - -

PUBLIC DOMAIN

INDEX
IN CAROLI SIGONII DE REGNO ITALIÆ HISTORIAM, DVPLICI NVMERO CONSTANS, VT PRIORI paginam, altero paginæ versum notari intelligas.

A

AGathæ monasteriū 47.20
Agilulfus Authari in regno et coniugio succedit 19.17, Rex Mediolani coronatur 20.23, Cum Romano Pontif. pacem facere paratus 23.40
Agilulfus à rege Francorum tributi soluendi remissionem obtinet 31.34, Fœdus cum Phoca percutit ibid.47
Adalbero Archiepiscopus 282.49
Adalgisus Verona Caroli M. metu in Græciam aufugit 88.1, Cum Græcorum exercitu in Italiam redit, et prælio captus interficitur 94.18,28.et 37
Adalualdus poculo quod Eusebius porrexerat, epotomentis impos fit, ac crudeliter se gerens interficitur 35.8
Adelbertus locupletissimus regnum aduersus Lambertum affectans 146.37, Captus ad Lambertum adducitur. ibid. 53, Liberatur à Berengario 147.22, In Berengarium ingratus, eius hostem in Italiam accersit 148.32
Adelbertus cum Berengario II. patre regni consors. 162.47
Adelbertus Camerino relicto 170.29, in Corsicam fugit 171.6, Inde ad turbandas res à quibusdā reuocatur ibidem 52, In fugā conijcitur 172.2
Adelgisi simulatio 131.2 & 5, Perfidia in Ludouicum ibid. 20, Qui hostis imperij iudicatus, ibid. 50, Aufugit 132.1
Adeleida Lotharij vidua, Berengarij filio nubere recusat 162.53, Papiæ capta carceri traditur 163.3, ibid. 29, Vnde euadit 163.14
AEtna visus est subsedisse 325.40
Aistulfus rex cum papa fœdus init 74.55, Cum successore 75.22, Romam regno suo adiungere cogitat 75.53, 76.24, Rauennam & Pentapolim reddere recusat 77.8 & 15.78.48 & 55
Aistulfus quæ bello ceperat, redditurum se pollicitus, Pipini impetum eludit 79.22
Alahis Pertharito rebellat, cui supra modum Cunipertus fauet 50.32. Magno suo malo 51.35
Alahis Arrianus Catholicis infestus 51.53, Cū Cuniperto acie dimicat 52.26, Cadit 49
Albericus consularem potestatem Romæ renouauit. 158.7
Albericus filium papam nullo legitimo ordine constituit 165.20
Albertus Tyrolensis deijcit equo Mediolanensem iuuenem insolentius se iactantem 299.3
Albertus Vrbani Cancellarius Vrbano substituitur dictus Gregorius Octauus 344.51
Alboinus Longobardus ad Italiam inuadendā suos cohortatur 6.10
Alboinus multas Italiæ vrbes in suā potestatem adducit 7.20
Alboinus coniugis opera à se crudeli facto irritata interficitur 8.53
Alexander Victorem sacra detestatione execratus est 310.1, fœdus iniit cū Mediolanensibus. ibid. 5
Alexander pontifex cogitat in Franciam ad Concilium conuocandum 312.35
Alexander conuentum coegit in Claromonte & aduersarios suos anathemate percussit 315.6, Concilium indixit. ibid.44
Alexander rursus in Italiam nauigat 317.49, Romam peruenit 318.3, Nocte intempesta fugit Roma 321.55
Alexander nouum ordinem Cruciferorum S. Mariæ formauit 323.50, Legatos à Friderico dimittit re infecta 325.21, Exhortatur fœderatos ad bellum contra Fridericum 326.54, 337.29, Romam ingreditur 335.21, Moritur 337.29
Alexandria nomen mutat, appellata Cæsarea 340.45
Alexandrini legatos mittunt Norinbergā ad Fridericum 338.40, Patriam & constitutiones accipiunt 340.40
Alfonsus rex 281.51
Algisius Galduino succedit in archiepiscopam Mediolanensem 330.28
Amazones 281.11
Ambrosius Mediolanensis episcopus 4.8
Ambrosij hospitium conditur 75.30
Almeria expugnata 281.51
Amedeus Berengarium II. ad occupandum Italiæ regnum impellit 160.53, In Italiam habitu mutato contendit 161.6
Amphitheatrum Veronense 343.29
Anastasius apud Persas martyrio cum alijs afficitur 34.49
Anastasius imperium Philippico deturbato adeptus, à Theodosio superatus deponit 59.22, & 50

Anastasius pontificatum abdicare cogitur 124.7
Anastasius bibliothecarius vitas pontificum scripsit 129.46
Anglus regnũ suũ tributariũ papæ reddit 122.17
Anglus à partib. Petri Leonis ægrè auellitur 326.49
Anconitanum bellum 326.14
Anconitani obsidione liberati 326.32
Annonæ caritas 279.10
Anselmus Hamelburgensis Episcopus 289.52
Anselmus Rauennas archiepiscopus 291.9
Ansfridus regnũ affectãs, captus excæcatur 53.25
Antiochia Syriæ à Christianis capta 235.29
Antiochenus Patriarcha 278.22
Antistes vitio creatus iudicatur, quem papa non iubeat esse 215.17
Apollinaris Petri discipulus Rauennensem ecclesiam instituit 3.53
Apocrisarius quis dicatur 10.37
Apuliam & Calabriam Græci recipiunt 180.16
Aqua fluminis exundans apertum tamen templum non ingreditur 16.17
Aquarum mira inundatio Romæ 59.55
Aquileia ab Alboino Longobardo capitur 7.12
Aquileiensis ecclesiæ vetustas 3.34
Aquileiensis patriarcha à Ro. pontifice deficit 13.18
Aquisgranum à Carolo M. ornatur 95.27
Ara S. Sebastiano extructa pestilentia cessat 48.18
Arabs quidam ex Hispania magus Fridericum veneno studuit necare 305.45
Aranearũ telæ è laqueari lapsæ cuius rei omen 49.5
Archiepiscopi de papa conqueruntur 128.38
Arcus Romanus 299.10, occupatur ibi. 20
Ardoinus post Othonis mortem Italiæ regnum occupat 186.49, Henrici Bauari exercitum profligat 187.24
Ardoinus regnum recuperare conatus 190.2, Cladis acceptæ dolore fit monachus ibid.12
Arioaldus Arrianus in monachum, à quo arguebatur, crudeliter sæuit 35.40
Ariperti occupato regno crudelitas 54.46, deinde æquitas 55.5, In excipiendis exterorum legatis prudentia 57.11
Ariulfi cum Gregorio pax 21.39
Ariulfo non Christiano S. Sabinus prælianti auxilium tulit 20.44
Arnoldus ab Hugone, cui regnum eripere conabatur, victus 158.47
Arnoldi Brixiani hæresis quæ 273.35, Suo dogmate Romanum populum ad recuperandam libertatem impellit 275.44, & 53
Arnoldus hæreticus in Italiam reuertitur 277.11, admouet faces seditioni ibi. eiicitur 279.7
Arnulfus Germaniæ rex Berengarium restituere conatur 141.23, In Italiam ipse venit 142.20
Arnulfus à Formoso vocatus, Romam miro casu ingressus, diripit, seq; Imperatorem consecrari iubet 143.10, Turpiter postea ex Italia se proripit ibid.39, Moritur 148.18
Arnulfus Mediolanensis archiepiscopus bello multa gerit 190.8, & 14
Arrianus monachum catholicum trucidans, à dæmone corripitur 35.55
Arrianismum Longobardi abiiciunt 19.33
Ars serici conficiendi 282.39
Artium & facultatum progressus magni 283.25
Artabasdus vt imperium Copronymo ademit 69.29, Capitur ab eodem 72.22
Artificum collegia 242.27
Asiaticorum malignitas in præbendis commeatib. Christianorum exercitui 281.23
Asprandus exul Italicum regnum inuadit 50.52, 57.19
Assessores qui & cur 241.41
Atenulfus Casinensis abbas 191.32, & 42, Insimulatus de Datti nece, aufugiẽs naufragio periit ibi.
Atho Adelcidæ auunculus Othonem ad eam liberandam & vxorem cum regno habendam accersit 163.27
Augustinus cum Melito Anglorum apostolus 25.11
Augustini ossa Luitprandus à Sarracenis redimit 61.15, Cuius rei miraculum narratur ibid.20
Autharis Longobardorum rex creatus 12.48, regni statum constituit 13.1, Fit Christianus, sed Arrianus 31, Garibaldi Baioariorum regis filiã vxorem petit 15.44, Veneno sublatus 18.54
Autocephalia hæreseos nomen 40.45

B

Baldericus ob ignauiam ducatu priuatur 112.13
Balduinus Hierosolymorum rex coronatur 236.16, Saladini exercitum cædit 342.39
Balduinus Balduini sororis filius rex Hierosolymorum 343.9, Moritur ibid.
Bambergæ basilica extruitur 188.25
Bambergensis episcopi oratio 290.4
Bardas vxore repudiata nurum ducit 125.6
Barbam præcidere, Longobardorum mos 34.2
Bariso rex Sardiniæ cõstituitur à Friderico 316.43
Bariso in custodiam mittitur 317.20
Barnabas Mediolanensis ecclesiæ institutor 4.7
Barratelum arx à Luitprando condita 60.28
Barrium quam diu in Sarracenorum fuit potestate 118.8, Receptum euertitur 130.29
Bartholomæi Apostoli ossa Beneuentum translata 116.17
Basilius Michaelem, à quo consors imperij factus fuerat, interficit 129.13, Templi ingressu à patriarcha arcetur ibid.41
Basilicas splendidissimas Italici populi certatim extruunt 257.12
Basiliscus pestilentissimus à Leone pontif. omni nocendi

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [374] - -
PUBLIC DOMAIN

cendi efficacia exuitur 121.18
Baudolinus eximiæ ſanctitatis vir 71.34
Bellum inter Lombardos 25
Belli inter Lotharium & fratres cauſa 117.24, Quod delectis definiendum committitur. ibid. 50, Quod egerunt 118.33, Ratum habetur ibid.43
Bellum atrox in Apulia 292.9
Bellum inter Tudertinos & Vrbeuetanos 303.16
Bellum in Mediolanenſes nouum ob contumaciam & perfidiam 304.3
Bellum nouum inter Piſanos & Genuenſes, & quæ eius cauſa 315.12
Bellum nouum in Hetruria 323.32
Bellum Parmenſium & Placentinorum 346.22
Bellum inter Philippum Franciæ & Henricum Angliæ reges 346.49
Benedictus papatu, culpam confeſſus, ſe abdicat 170. 53, In Germaniam exulatum mittitur 171.4
Benedicti corpus Caſſini eſſe quomodo agnitum ſit 192.36, 232.12
Benedicti noua baſilica apud Caſſinum dedicatur. 216.23
Beneuentum Autharis deditione capit 15.20
Beneuentum à Conſtante Imperatore obſeſſum 44. 31, Qui Grimoaldi aduentum metuens diſcedit. ibid.52
Beneuentũ quì in Græcorũ poteſtatẽ venit 141.50
Beneuentum à Lothario III. recipitur 268.25
Beneuentanus dux ob defectionem appetitus à Carolo M. pacem petit 93.17 & 26
Beneuentani, Henricum recipere recuſantes, anathemate feriuntur 203.50, Quo ſoluti 205.17, Rurſus innexi ibid.39
Berengarius qui fuerit 140.5, Italiæ regnum occupat. ibid.13 & 18, A Vidone æmulo ſuperatur ibid.38, Italia excedit 140.42
Berengarius auxilio è Germania adducto Papiã fruſtra obſidet 141.26, Tandem regno Italiæ reſtituitur 142.30, Lamberto æmulo mortuo regnũ repetit 147.21
Berengarius Ludouici metu Veronam primò 148. 38, deinde in Bauariam ſe recepit 149.38, Poſtea Veronam aſtu ingreſſus. ibid.53, Regnum ſolus obtinuit 150.29, Imperator inunctus 153. 23, Perfidiosè necatur 155.1
Berengarius II. primi nepos ab Hugone beneficijs afficitur 159.36, Cui quum inſidiaretur, fugit 160.11
Berengarius II. Manaſſis epiſcopi opera Italiæ regnũ adipiſcitur 161.23, Veronam venit ibid.29, Mediolani ſe pro rege gerit 41
Berengarius cum Hugone & Lothario nomen & dignitatem regiam communicat 161.50 & 54
Berengarius II. Vngaros magna pecunia ex Italia emittit 162.38
Berengarius ad Othonem in Germaniam veniens, deditione facta regnum ab eo recipit 164.65, Ingratus armis Italiam vexat. ibid.34
Berengarius cum papa bellum gerit 165.45, Tyrannidem exercet 166.9
Berengarius in Monte Feretro deditione captus, ab Othone in Baioariam relegatur 170.26
Berengarij aduerſus accidentia ſine ſubiecto dogma. 202.13, damnatur 205.11 & 19, 208.20, Quod ipſe præſens exponit 211.10, Abiurat. ibid.16
Berhardus vir obſcurus, propter gratiã inuiſus 112. 53, Se ſacramento purgat 113.38
Bernardus Caroli M. nepos Italiæ rex 104.29
Bernardus in Ludouicum patruum coniuratione facta 108.9, ad eum ſupplex accedit. ibid.18, oculis orbatus. ibid.30 Moritur 32
Bernardus Burgundus Ciſtercienſis monachus 250. 19, Oblatam epiſcopam recuſat 257.24
Bernardus Piſam Romæ exæquatã parum certo vaticinio prædicit 265.17
Bernardus quanta veneratione à Mediolanenſibus affectus 266.2, Quæ miracula ibi geſſit ibidem 16, Eos in fide retinet ibid.48
Bernardi de falſo Petri Leonis filij pontificatu oratio 271.13
Bernardi in aſſerendo Innocentij pontificatu opera 273.15
Bernardi arbitrio homo minimè bellicoſus papatui ineptus iudicatur 276.51
Bernardus eligitur pontifex 277.4, appellatur Eugenius tertius ibid.
Bernardus tradita arce S. Angeli Viterbium ſe recipit 277.10
Bernardus Abbas per literas obiurgat Romanos. 279.35
Bernardus Abbas 278.14, multos ſanat miraculosè. ibid.18 & 280.28. ibid.45
Bernardus Clarauallenſis adiutor 282.2
Bernardus abbas Clarauallenſis obijt 286.40
Bernardus Clarauallenſis in numerum Sanctorum referendus 315.45
Bernardus Clarauallenſis in numerum Sanctorum aſcriptus 327.31
Bertoldus dux Zaringiæ 357.38, electus Germaniæ rex ibid.
Blondi, Sabellici & Platinæ error 87.17
Bocius homo Germanus 314.55
Bocius per feneſtrã Bononiæ præcipitatus 320.21
Bonicius Scroſatus lanius, Mediolani dux 174.19
Bonifacius Affricæ terrorem magnũ infert 112.24
Bonifacius potẽtiſſimus vir Mathildis pater 188.31
Bonifacius ob nimias opes inuidia laborat 191.51
Bonifacius Conradi filiam quanto luxu vxorem du

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [375] - -
PUBLIC DOMAIN

xerit 197.10
Bonifacius per insidias occiditur 205.44
Bonifacij vidua Lotharingo duci nubit 206.40, Qui immerito apud Henricũ conspirationis insimulatus est 207.23
Bononiæ à Luitprãdo occupatæ vetustas et varia fortuna describitur 64.9
Bononiensium potentia crescit 257.28
Bononienses in clientelam Nonantulanos accipiũt. 263.29
Bononiensium cum Mutinensibus fœderis formula. 266.32
Bononienses bellum inferunt Imolensibus 283.41 diruunt castrum 284.3
Bononienses Friderico mittunt obuiam Iurisconsultos 314.49, recipiuntur in gratiam. ibid. 53
Bononienses bellum parant in Fauentinos 324.44, victores 325.10
Bononienses bellum mouent Imolensibus 336.20, 337.7
Bononiensis Schola 348.6, duo eius rectores. ibid.
Bononienses primi Pandectarũ interpretes 347.44
Brixia incendio concremata 280.21
Brixiani à Mediolanensibus fusi 244.16
Brixiani societate Mediolanensibus iuncti à Cremonensibus oppressi sunt 305.32
Brixiani petentes à Friderico pacem, certis conditionibus eam obtinuerunt 313.45
Brixianorum priuilegium 350.44
Bubali in Italiam aduecti 22.40
Bulgari in Italiam habitatum veniunt 46.20
Bulgari Constantinum clade afficiunt 94.41
Burchardus insolentiori verbo vsus 156.25, interficitur ibid. 35

C

CAcani Hunnorum regis cum Agilulfo fœdus 25.12
Cacanus cum suis Hunnis Pannonia profectus Forumjulium in deditionẽ acceptũ diripuit 32.47
Cacani in Heraclium Imperatorem Græcum perfidia 34.46
Cacanus à Grimoaldo accersitus non vult Forojulio nisi coactus excedere 45.50
Cælestinus Vrbeuetum recipit 351.49
Cælestinus Papa moritur 355.29
Cæsarea à Christianis capta 236.31
Calistus patriarcha episcopum propria sede deturbat 67.33
Calistus antipapa honore se abdicauit 334.32
Callinicus exarchus Romano succedit 25.25, Reuocatur 27.29
Camaldulenses monachi vnde prodierint 188.46
Canones in concilio Trullensi nulli 49.17, Postea scripti 55.20
Canusinum monasterium 160.50
Capitanei qui 175.42
Capuani obsessi ad imperatorẽ oppido supplices exeunt 131.13
Capua à Sarracenis capta 185.40, Ab Othone recipitur ibid. 42
Carcanum oppidum 310.40, obsessum ibid. liberatur 311.1
Cardinales in ecclesia Mediolanensi 177.54, 193. 26, 196.51, 201.6
Cardinalium olim tenuis dignitas 179.3
Cardinalium Romanorũ nomen clarius quàm antè redditur & dignitas supra patriarchas 210.47
Carlomanus Francorum regis frater Romam venit & monachus efficitur 73.11
Carlomanus monachus inuitus bellum Italicum dissuadet 78.26
Carlomanus Bauarus Imperatoris consilium de Sarracenis expellendis conturbat 134.20
Carlomanus Italiæ rex 135.8, Moritur 136.30
Carlomanus Lud. Balbi filius Franciæ rex 137.45, Moritur ibid. 53
Carolus Caluus à patre coronatus Neustriæ partem accipit 116.3, Aquitaniæ post Pipini mortem præficitur ibid. 8
Carolus Caluus Franciæ rex ad Imperium, fratre licet impedire conante, aspirat 132.38, & 52, Imperator coronatur 133.3
Carolus Caluus à nepotibus, quorum hæreditatem occupare conatur 133.35, in fugam actus ibid. 45, Expeditionem Italicam inanẽ excipit 134. 15, & 27, Moritur ibid. 31, & 36
Carolus Crassus Italiæ rex constituitur 136.41, Imperator coronatur ibi. 49, Franciæ regnum Carlomano mortuo accipit 138.1
Carolus Crassus Germaniæ regno abdicatus 139. 21, Moritur ex mœrore ibid. 25
Carolus Magnus auxilium papæ aduersus Desiderium pollicetur 85.27
Caroli Magni expeditio in Italiam 86.11, Dona ecclesiæ Rom. confert 87.54
Carolus Magnus nepotes ex fratre honorificè tractauit 87.2, Romam veniens quomodo exceptus ibidem 15
Carolus Magnus Italicum regnum accipit 89.21
Carolus M. quomodo Italiæ ditiones diuiserit 90.4, Populos ac ciuitates gubernauerit ibid. 24, Romam veniens vt excipitur 97.46
Carolus M. Imperatoriæ dignitatis nonnihil sibi tribuerat, antequam crearetur 98.42
Carolus M. Imperator constituitur & salutatur 98. 50, Venetos in amicitiam recipit 101.47, Ludouicum filium imperij consortem asciscit 104.29
Caroli M. amplissima ecclesiis data munera 103. 32, 105.9, Mors 104.41, Ossa è tenebris eruta 185.35

Carolus Martellus in Francia maior domus 66.9, Luitprandum à Romæ obsidione reuocat 68.26
Car. Sigonius Mutinensis est 184.9
Carolus Simplex Franciæ rex 140.17, De Eudonis tutoris tyrannide conqueritur 142.16
Carrocium quid & quale fuerit 178.35, 197.3, 283.53
Carthago cum rege à Pisanis capta 195.17
Cassinates, quæ Normanni ademerant, recipiunt 201.23
Cassinense monasterium quando à Benedicto constructum 15.29, A Longobardis direptum euertitur 35, Instauratum 61.1, Multis muneribus ornatur 73.22, & priuilegiis ibid.28, Postea à Sarracenis direptũ 138.10, Instauratur 152.19
Cassinẽsis abbas Sarracenos pecuniis placat 128.15
Cassinensis abbas Normannis pollicentibus parum fidei habet 201.45
Cassinensis abbas antipapæ adhæret 362.38, Innocentium verum papam agnoscere recusat 267.42, Idem facit successor ibi.47, 268.3, Redit ad sanitatem ibid.51
Cassinensis monasterij priuilegia 22.48
Cassinenses monachi seditione laborant 189.1
Cassinenses monachi num ad iurandum adigi debeant, perobscura quæstio 269.13 & 27, Cum papa expostulant ibid.20, Expiantur ibid.50
Cassinensiũ monachorũ causa disceptatur 270.27
Castelioneum incendium Mediolani vnde dictum 216.17
Castrum S. Ioannis euertitur 305.29
Castrorum quæ in vrbibus sunt status 242.30
Catapanus Græcorũ in Apulia magistratus 190.35
Causæ maximarum in Italia calamitatum quæ fuerint 307.22
Chalcedonensis concilij tria capita à multis dãnata 13.20, 21.48, 34.55
Chartularij qui 5.44
Childebertus Franciæ rex Longobardis bellum se illaturum pollicitus 12.38, cũ illis paciscitur 14.7, Mauricio expostulanti satisfacere cupiens, expeditionem renouat ibid.13 & 14.50
Childeberti Francorum regis quarta aduersus Longobardos expeditio 16.45, Sed irrita 17.31
Choniata scriptor Græcus 281.9
Christi sanguis Mantuæ renouato honore afficitur 204.15
Christi corpus in Eucharistia, non modo species, in partes diuidi 248.43
Christianus Friderici cancellarius Moguntiæ Episcopus 316.13, In Hetruriam mittitur 326.3
Christianus Moguntinus proscribit Pisanos & Florentinos 326.12, captus à Marchione Montisferrati 336.1
Christianorum exercitus à Saladino cæsus 344.39
Cincius antiquæ Romanorum libertatis restituendæ studio, papam miserè mori cogit 179.23
Cincius papa comprehenso & in carcerem coniecto summopere à plebe concitata periclitatur 218.38
Cincij Fregepanis inaudita in papam creatum crudelitas 252.52, 253.46
Clarauallis monasterium 282.10
Classis oppidum cur sic dictum 10.32, A longobardis captum ibidem
Clauis aureæ S. Petri miraculum 16.5
Clemens pseudopapa Romam occupatam 234.51, Vrbani è Francia reditu deserit in arcem compulsus 235.5, Vnde aufugit ibidem 28, Moritur 236.14
Clemens 3. Romana discordia sedata vrbem ingreditur 345.50
Clepho Longobardorum rex crudelis 9.37
Clerus Romanus papam, si perperam sentiat, pontificatu fungi impediturum se ostendit 42.19
Clericatus pro supplicio irrogatur 60.46, 69.52
Clotharij filij quatuor regnum diuidunt 10.14
Cluniacensi abbati iurare non licet 222.46
Cælibatus legẽ Mediolanensis ecclesia respuit 209.30, Paulo apostolo aduersari Germanici episcopi docent 218.16, In Germania statuere periculosum ibid.27, 219.15
Colossus solis Rhodi à Sarracenis deletur 41.43
Columbanus monachus vnde profectus, Arrianos expugnauit, & monasterium Bobium condidit 32.15
Columbæ ominosæ 331.6
Comam attondere Lombardorum mos 66.12
Comacina insula, à Longobardorum rege capta 14.26
Comacinæ insulæ oppidum euersum & instauratũ 254.52
Comense bellum grauissimum 254.37, Causa ibidem 54
Comenses rem fœliciter aduersus hostes gestam 256.48, A Mediolanensibus circumuenti ibid.55, tandẽ prosperè pugnant 257.3
Comensium res bello fortiter gestæ 257.36
Comenses se ad extremum Mediolanẽsium arbitrio dedunt 260.40
Comites qui 175.42
Comites Tusculani Romanorum motuum autores 137.29, 201.52, Pontifices vitio creatos intruserunt ibid.55, 202.24, 210.2
Comites Tusculani Italiæ imperium Italis reddendum esse contendunt 132.46, Ob repulsam conspirant 133.15
Comitiis in creando pontifice liberis factis tumultus oritur 50.7 & 47
Comitia papæ deligendi rursus populo adimuntur

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [377] - -
PUBLIC DOMAIN

89.51, Carolus M. restituit 90.1, Redduntur 107.38
de Comitiis pontificum leges 111.29
Comitia legendo pontifici non accersitis Imperatoris legatis habita cur 129.32
Comitiorum in pontifice legendo ius populo papa iratus adimit 275.50, Quo postea excluditur 276.3
Commune id est respublica 240.25, Describitur 254.38
Comum deditione captum à Mediolanensibus incenditur 260.44
Concilium Romæ aduersus monotheletas 40.36, Peragitur Imperatore licet vim ostendente ibi. 51, 41.7
Concilium ab Irene Constantinopoli inchoatum milites turbant 92.53
Concilium apud Nicæam Bithyniæ de imaginibus 93.45
Concilia ad tollendos ecclesiæ morbos necessaria 169.4
Concilium Trecis habitum 261.21
Concilium Turonum frequentissimum & quæ ibidem constituta 315.49
Concilium Romæ generale indicit Alexander 334.44
Concilium Lateranense 336.7
Concilium Veronense 341.40
Concilium exulceratis vtring, animis dimittitur 342.14
Coniuratio in Francia aduersus Ludouicum 112.50
Conradus Germaniæ rex è Franconia 152.30, Moritur 153.42
Conradus Franconiæ dux ab Henrico commendatur ad Imperatoriam dignitatem 192.49, A Germanis eligitur 193.11, A Mediolanensi archiepiscopo salutatur ibid.17, Diadema accipit 193.50, Imperatoriam coronam Romæ 194.47
Conradus Cremonensium facinus 196.3, & reliquorum Longobardorum, grauissimè vindicat ibid.16, Mediolanum obsidet ibid.40, Territus discedit 197.2, Moritur 198.1 & 27
Conradus ab Henrico III. patre, à quo rex Germaniæ factus fuerat 233.11, cur desciuit ibidem 18 & 27, Moritur 236.39
Conradus II. aduersus Lotharium III. se regem profitetur 260.54, Italiam obtinēs 261.14, Meningerum archiepiscopum mori in carcere cogit ibid.17, Diris deuouetur ibid. Imperiali dignitate vltro Lothario cedit 265.34
Conradus II. Germaniæ rex creatur 272.46, Cur Imperatoriam coronam non acceperit ibid. Cum imperatore orientis societatem & affinitatem init 275.7
Conradus II. legatos Romanorū respuit 277.49, Spiræ conuentum agit 280.28, alium in Baioaria ibid.38, alium Ratisponæ 281.4, Oppugnat Sarracenos 281.1, Moritur 283.20
Conradi archiepiscopi constantia 246.43
Conradus Sabinus in pontificatū suffectus 286.35
Conradus Moguntinus à Friderico defecit ad Alexandrum 316.9, remotus ab officio ibi.13
Conradus Marchio Mōtisferrati patrem captiuum permutatione liberat 345.34, A sicario occisus 351.15
Conradus dux Sueuiæ moritur 354.50
Conradus Ecclesiæ bona reddidit 356.38
Consortem imperij in ducatu Venetorum fieri vetatur 199.2
Constans Imper. hæreticus catholicos vexat 40.30
Constans Pogonatus à patre consors Imperij ascitus 42.14
Constantis Imperatoris in Italiam aduentus causæ 44.17
Constans Imperator Romæ magnificè exceptus, inde non valde gratus discessit 45.11
Constantinus patris Heraclij in imperio consors 32.12
Constantinopolitanum concilium aduersus Monotheletas 47.32, 48.30
Constantinopolitana ecclesia de primatu cum Romana contendit 206.34, Dat manus 207.1
Constantia Henrici vxor Siciliæ regina 347.12, A Tancredo in regia custodita 350.21, Cum puero successit Henrico in regnum 355.5, Moritur 357.31
Consules Mediolani sublato ducis nomine constituti 182.9
Consules Bononienses capti 324.7
Contentio legatorum pontificis & principum Germanorum de imperio Romano 294.50
Controuersia de Mediolanensi archiepiscopo, pontif. Romani autoritate tollitur 26.23
Conuentus apud Roncalias habendi ratio 177.2
Conuentus agitur Papiæ 309.35
Conuentus fœderatorum 323.14
Conuentus Papiæ habitus 329.26
Conuentus à Friderico ad Norinbergam habitus 345.37
Copronymus cur sic appellatus, & rei venturæ omē 60.49, Imperator coronatur 61.10
Copronymi vitia teterrima 69.2, Sanctorum inuocationem, reliquias & imagines damnat ibid. 10, Blasphemia ibid.36
Copronymus vrbem & imperium recipit 72.22
Copronymus imaginum cultum insectari pergit, monachos persequi, sanctorum inuocationē & reliquias damnat 81.52, 82.1 &c.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [378] - -
PUBLIC DOMAIN

Corona Mediolanensis ferrea cur dicta 20.27, Modoetiæ 27.19
Coronæ ferreæ ad Modoetiã accipiendæ ceremonia. 89.23
Corona Modoetiæ per ludibrium palearis à Mediolanensibus vocata, à Conrado veterẽ morẽ vsurpante accipitur 193.51
Cosrois Persarũ regis in Deum impietas, & in Christianos crudelitas 33.46, Superbum responsum 34.42
Credentiæ nomen quando cœpit 183.26
Cremæ condendæ & sic appellandæ occasio 7.40
Crema Cremonæ & Mantuæ cladibus augetur 27.48, Dedita & direpta 309.27
Cremenses Lotharij III. obsidionem fortiter sustinent 271.53
Cremenses muros iubentur deijcere 303.1
Cremense bellum grauissimum 362.40
Cremonæ captæ excidium 27.39
Cremona à Mediolanensibus capta 244.25
Cremonensi ecclesiæ priuilegia indulta 153.30
Cremona Friderici odiũ incurrit & quare 344.1
Cremonenses à Mediolanẽsibus profligati 274.20
Cremonenses vastant agrum Cremensiũ 293.31, Cæsi à Brixianis ibid.32
Cremonenses contendunt cum Placentinis 302.47, Cremam obsidione cingunt 306.30, Vrbem suam muniunt 323.53, Pacis sequestres 329.6
Cremonensium priuilegia 314.2
Cremonenses sociorum nomine solicitant Laudenses ad defectionem, sed frustra 320.32
Cremonenses pacem impetrant 344.6
Crescens Romæ consul creatus seditionem mouet. 182.28
Crescens pontificem Roma eijcit 182.42
Crescens Gregoriũ, quòd nullis populi comitiis creatus fuisset eijcit 184.17
Cruces in vestibus extantes prodigiũ habent 73.7
Cruciata expeditio cur dicta 234.50
Cunipertus Mediolano Beneuentum in exiliũ missus 43.35, vnde redit 47.14
Cunipertus regni cum patre socius 48.7, Ab Alahi pulsus, Papiam ingreditur 52.10
Cuniperti consilium malignus spiritus enunciat. 53.41

D

Damascius frustra oppugnatur à Christianis 282.9
Dattus culeo insutus in mare proijcitur 191.42
Decarchones apud Romanos qui 172.11
Decretorum autor Burcardus 188.42
Decreta concilij Lateranensis 336.26
Derthon vrbs 288.32, vastata 289.30
Derthona rursus diruta 316.8
Desiderius rex cum papa fœdus init 80.43
Desiderius Romæ fœdus cum papa renouat 83.9, Romam occupare studet ibid.19, Exarchatus oppida capit 84.15
Desiderij filia Carolo Magno nubit 83.24, A quo repudiata,
Desiderius Carolum vlcisci statuit ibidem 47, 84.10 & 53
Desiderij edictum, quo se à papa calumnijs appeti ostendit 85.3
Desiderius promissa non præstat 85.31, Carlomani filios inungi postulat ibid.34
Desiderius Papiam se recipit 86.37, Passim à suis deseritur ibid.40 & 45, Deditionem facit 88.26
Desiderius papatum quamuis electus repudiat 229.50, 230.8, Inuitus vestibus sacris indutus ibid.17, eas deponit ib.19, Tandem acquiescit ib.27
Diaconi Pictauienses 280.1, & 282.1
Dialogus, Gregorij papæ liber 22.34
Diluuium in Italia 16.11
Diepoldus recipit Salernum 351.18
Discordia ciuitatum Italiæ 324.43
Discordia inter Mutinenses & Regienses 337.55
Dissensio in regno Longobardico de Adalualdi successore 35.21
Dissensio noua inter Fridericũ imperatorem & Hadrianum Pontificem 303.25
Doctrulfus Longobardos, à quibus desciuit, magnis damnis affecit 12.16, Brixilli ab eis obsessus deditionem facit 13.10
Drogo Ludouici pij frater, Metensis archiepiscopus 110.37, 115.2
Drogo Ludouici iuuenilem animum non satis coercet 119.7
Duo Aquileiæ patriarchæ riuales 30.54
Dux Romæ ab Imperatore Constantinop. constituebatur 61.34
Dux Venetus quis primus filium consortem sibi asciuit 91.23
Duces triginta pro vno rege Longobardi constituunt 9.55
Duces in singulis vrbibus 5.37
Duces qui 175.41

E

Ecclesiæ prædia à laicis vindicata 22.43
Ecclesiæ Romanæ prima sedes inuenti humani est, non minus q̃ Alexandrinæ deiectio 31.27
Ecclesiarum dignitas & contentio in quo 89.34
Ecclesiæ reformatio necessaria 203.11
Edessa vrbs Mesopotamiæ Iudæis pulsis à Christianis incolitur 277.53, Principem accipit Balduinũ 278.5, Obsidetur ibid.7, Proditur ibid.12, eius Archiepiscopus iugulatur ibid.
Elephas Abulabaz nomine 100.19, ex Affrica in Italiam aduehitur 99.51
Eleutherius exarchus missus 33.17, Rauennæ de

Ioannis interfectoribus pœnas sumit 34.12, Romam occupare cogitans, regnumq; affectans, à militibus interficitur ibid.34
Episcopus Arrianus oculis subitò priuatur 13.45
Episcopus vniuersalis nemo est, vt nec Petrus vniuersalis Apostolus fuit 24.47, Contrà 31.27
Episcopi vniuersalis nomen contentiosum 24.8, Vanum ac profanum ibid.51
Episcopo authoritas in monasteriũ adimitur 36.43
Episcopi consecrationẽ accepturi, rationem fidei exponunt 55.26
Episcoporum contentio papæ autoritate dirimitur 59.29
Episcopus primus Oliuolæ 90.50
de Episcoporum electione Caroli decretum 104.41
Episcopum coniugatum papa consecrat 134.38 & 43, Deinde duos eidem ecclesiæ præficit. ibid.45
Episcopis scelera puniendi facultas data 145.47
Episcoporũ, vt Pharisæorum olim, de primis in conuentu sedibus contentio 203.23
Episcopo Patauino monetam signare concessum. 204.50
Episcopus papæ fulmine terretur, ne in Casinates ius vllum sibi sumat 215.2
Episcoporum Germaniæ ad Hildebrandum epistola 219.42
Episcoporũ opes minui, vrbiũ augeri cœptæ 242.47
Epistola in arcẽ obsessam quomodo immissa 163.44
Ermengarda Papiã occupat 155.36, Rodulfum ad se verborum blanditiis allicit. ibid.48
Error recentiorum autorum de Constantia 349.37
Erucæ 279.10
Etruria à Longobardis occupata 8.24
Etruriæ Romanis subiectæ oppida capta 10.44
Euangeliorum codex auro ornatus dono S.Petro donatur 42.35
Eutychij de resurrectione hæresis 10.39
Eugenius inuadit Romanos 279.3, reuertitur in vrbem. ibid.
Eugenius Tybur contendit 279.34, cedit Roma ibidem, in Franciam proficiscitur. ibid.54
Eugenius Pisam venit & Brixiam 280.3, Conuentum Parisiis 281.55, Indicit concilium ibid.
Eugenij sanctitas 282.10
Eugenius Treueri conuentum agit 282.49, Concilium habuit Remis. ibid.50, Cum Friderico fœdus componit 285.42, Moritur 286.33
Euno hæreticus 282.55, captus 283.5
Exaltationis crucis festum 36.38
Exarchus Italiæ quando dici cœpit 5.35
Exarchus à Rauennatibus interficitur 33.11
Exarchus Romam veniens quomodo excipiebatur 51.5
Exarchus donaria à S.Petri templo aufert 51.10
Exarchorum potentia pontificibus Romanis suspecta 54.1
Exarchus Rauennæ interfectus 58.33
Exarchatus Rauennensis fit ducatus 62.33
Exarchi Romam aduentus tumultũ excitat 64.27
Exarchi Rauennensis cum Luitprando societas, ad pontificem Rom. tollendum 65.1, Tandem pontifici supplex fit ibid.54
Exarchatus Rauennensis quàm diuturnus 75.47
Exarchatum non Imperio restituendũ, sed sibi dandum, papa ostendit 78.4, 79.48 & 52, Eũ à Pipino accipit 80
Exarchatus & Pentapolis oppida 80.18
Exemplũ literarũ à Romanis ad Conradũ 277.25
Exemplũ epistolæ ad Ludouicũ Galliæ regẽ 278.31
Expeditiones militares duorum generũm 242.20
Expeditio Cruciferorum maxima in Sarracenos. 346.1
Expeditio altera in Syriam à Christianis mota autore Henrico 354.47

F

FAnenses Venetorũ patrociniũ quærunt 274.29
Fauentinorum iuramentum 323.17
Felix Rauennensis ecclesiæ archiepiscopus temeritatis pœnas luit 55.50, Postea licet excæcatus, restituitur 59.33
Felix episcopus Arrianismum abdicat 95.5
Feliciana hæresis, Arrianæ similis 95.1, Damnatur ibid.26
Ferraria mœnibus cingitur 31.40
Ferraria episcopatus fit 42.39
Ferrariam Mathildis recipit 236.55
Ferrarienses Argentã Raucnatibus eripiũt 325.12
Ferri candentis & aquæ feruentis examen 133.41, 139.16, 183.53, Improbatur 138.41
Feudum quid 175.52
Feudi regij obligatio & formula 90.16
Feudatarij quibus nominibus dicuntur 175.51
Ferdulfus Foroiulienſis à Sclauis deletur 54.52
Flambertus perfidus 154.52, Berengario per dolum necato 155.5, Suspenditur ibid.9
Flauij nomen Longobardorũ regibus additum 13.4
Florentia à quibus condita 187.34 & 40
Florentia à Carolo M. instaurata 93.13
Florentinorum Fesula capta opes auctæ 188.52
Florentinorum aduersus Senenses grauissimum bellum 276.11
Florentini oppressi 280.19
Florentini Arretinos superant prelio 325.13
Florentinorum intestina seditio 335.48, Turres ibid.50, ex illis prælia ibid.54
Foderum à Carolo institutũ 90.35, Quid 175.26
Fœderati nouum oppidum extruunt 322.54, Alexandriam vocarunt 323.4, Palearis nunc appellata ibid.6
Fœderati insectantur Imperatorem 322.41

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [380] - -
PUBLIC DOMAIN

Fœderati pacem & fœdus confirmant 343.19
Formosus conspirationis cum Tusculanis socius 133.18, Damnatur ibid.20 & 29, 135.47, A successore restituitur 137.25
Formosus papa aduersariis reclamantibus creatur 141.13, Arnulfum è Germania ad se tuendum euocat 142.55
Formosus post mortem papa vitio creatus fuisse pronuntiatur 143.53, Eius cadauer effossum pontificalibus vestib. exutum 144.2, In Tiberim proiicitur ibi.6, Postea templo illatum imagines venerantur 144.26
Formosi causa post mortem damnatur, & vice versa probatur 144.7,30 & 47, Decreto probatur 145.3
Forum Popilij à Grimoaldo occupatur 46.12
Francofordiæ conuentus principum 285.22
Franci vnde in Galliam venerint 10.12, A Longobardis profligati 15.7
Francorum cum Longobardis pax 20.29
Frãci Pertharitum restituere conantur 44.6, Vino largius potato opprimuntur ibid.10
Francorum reges olim publica negotia parum curabant 74.29
Francorum rex regno, autore papa, abdicatur, quod Pipinus occupat 74.39
Francorum regem, nisi ex Caroli magni posteritate debere esse, papæ detestatione sancitum 78.20
Francta à Longobardis infestatur 10.18
Franciæ rex Innocentio aduersus Petri Leonis filiũ, Bernardi Claraualle̅sis oratione persuasus, fauet 262.12
Frangipanes 277.34
Fraxinetum arx à Sarracenis occupatur 141.46
Fridericus Friderici filius 280.35, 284.20, Germaniæ rex 285.24
Fridericus conuentum Martinopoli habuit 285.27, Alterum Ratisponæ 285.31, Tertium Herbipoli ibid.32, In Italiam cum exercitu contendit 287.10, Galiatum & Trecatum delet 288.17
Fridericus cum Hadriano Romam obsidet 290.55, Ab Hadriano coronatus 291.4, Romanos profligat ibid.17
Fridericus conuentum agit Ratisponæ 292.5, Wormatiæ, mox alium Herbipoli 294.5, Celebrat nuptias ibid.6
Fridericus aduersus Polonos mouet 294.22, Conuẽtus agit duos ibid.23
Friderici responsum ad episcopos Germaniæ de imperio 295.7
Fridericus mouet in Mediolanenses 295.19, Sacramenta exigit à ciuitatibus Italiæ ibid.23, Rebus in Italia pacatis principes euocat ad conuentum 301.25, Vbi orationem habet ibid.37
Friderici Imperatoris Clemẽtia Moderatio Iustitia 301.50 & deinc. eiusdẽ constitutiones 302.10
Fridericus in agrum Mediolanensem irrumpit 305.7
Fridericus Papiæ conuentum indicit ad tollendum diſsidium duorum Pontificum 308, Victorem verum esse pronuntiat 311.45
Fridericus accepta clade Papiam se cõtulit 311.13, Rursus Mediolanũ cum exercitu contendit ibid.52, Equo prolapso corruit vulneratus &c. 312.3
Fridericus Mediolanẽsium præfecturam quomodo diuiserit, & quos ibi præfectos constituerit 314.40, Ludouicum Franciæ regem ad colloquiũ inuitat 315.20, Cum vxore & Episcopo Moguntino contendit in Italiam 316.2
Friderici decretum de eligendo Pontif. in conuentu Herbipolensi 317.25
Fridericus quid in Italia promouerit 319.44, Basilicã occupat 321.40, Romanis pacẽ dat 321.54
Fridericus proscribit fœderatos 322.16, nihil tamẽ proficit ibid. Italia excedit ibid.40
Fridericus ad Alexandrum mittit legatos cum liberis mandatis de pace 324.40
Fridericus in fœderatos delectus habuit maximos 327.51, Segusium euertit 328.4, pulsus acie Clastidium confugit 328.44, Domum redit 329.55
Fridericus Henricum Saxoniæ ducem citat reũ 330.3, Eundem dãnat ibi.7, Equo deiicitur 331.20
Fridericus secundam de pace legationem mittit ad Alexandrum 331.43, Cum eo pacem, Lombardis & rege Siciliæ inducias pactus est 332.55
Fridericus Moguntiæ Henricum & Fridericum filios gladiis accinctis exornauit 337.15, Legatos ad Lombardos mittit 338.24, acta illorum ibi.30, 10.50
Fridericus filiã collocat Guilielmo Marchioni Montisferrati 344.11, Cum filio Friderico per Vngariã ad Hierosolyma recuperãda procedit 346.54
Fridericus Concilio Veronẽsi interest 342.3, In Sera flumine submersus periit 348.17, Sepultus Tyri ibid.24
Fridericus Sueuiæ dux pestilentia perit 351.41
Fridericus Henrici filius nascitur 352.55, Germaniæ & Siciliæ rex 354.52
Fulcherus Patriarcha Hierosolymitanus 292.24

G

Gabulensis episcopus 278.21
Gallia Cisalpina describitur 2.14
Garganus mons æde S. Michaelis insignis 128.24
Garibaldus insignis perfidia & in mentiendo audacia 43.12
Garilianum Sarracenis datur 134.55
Gastaldius siue comes 46.23
Genua à quibus condita 187.39, Eius potentia vnde cœpit ibid.44
Garnerius Anconæ Marchio occisus 306.34

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [381] - -
PUBLIC DOMAIN

Genuenſis epiſcopus papæ beneficio Mediolanenſis obedientia ſolutus 264.32
Genuenſium cum Piſanis diſſidiorũ cauſa 205.33, Mutuæ deprædationes 216.11
Genuenſibus aliquot capta Syriæ oppida donantur. 237.50
Genuenſes Piſanis in Corſica caſtrum adimũt 258.8, Triplicem de illis victoriã referunt 259.48
Genuẽſes Sarracenos cædũt 280.18, 281.46 & 50
Genuenſes Friderico munera mittunt 287.29, Eius ſe poteſtati obſequio iurato permittunt 313.50
Genuenſes Sardiniæ titulum mutari petunt 316.15 obſtantibus Piſanis ibid.20, In amicitia Friderici manſerunt 323.31
Genuenſis tumultus 324.10, Sedatus ibid.
Genuenſes Bariſonem cuſtodia liberant, & in Sardiniam remittunt 326.8
Genuẽſib. dimidia Sardiniæ pars addicitur 328.48
Genuenſes abdicant Conſules 351.51
Georgius patriarcha Conſtantinop. monotheleticam hæreſim eiurat 48.53
Gerardus Cardinalis malè acceptus moritur 287.6
Gerardus epiſcopus ſtudet rebus nouis 352.56
Gerardina ſeditio recrudeſcit 352.46
Gerebertus Floriaci ad Ligerim monachus, vt ad papatum euectus 185.13 & 21
Germani patriarchæ Conſtantinopolitani conſtantia 66.15, &c.
Germani, equite ſuo ab Italo interfecto, animis concidunt 141.40
Germaniæ rex qui primus dictus eſt 118.47
Germaniæ regis inaugurandi & conſecrandi ratio & ceremoniæ prolixè deſcribuntur 176.26, Deinde vt Mediolanũ, & porro Romam contendebat Ibidem & deinceps
Germania accenſa ad crucis ſuſceptionem 279.6
Germanorum procerum quidam peſtilentia in Italia abſumpti 197.36
Germani nobiles fugati à Mediolanenſib. 297.43
Germani in fugam ſe conĳciunt 331.21
Germanorum in Henricum imperatorem ſeditio 348.45
Germani ædificant Hoſpitale 351.43
Germanica corona argentea 176.39
Germanici in Italia regni exordium 167.29
Gibellina factio 274.11
Gibellinorum & Guelphorũ nomina vnde 307.46
Gilebertus in Berengarium ingratus 154.17
Gilbertus Corrigia Italiæ legatus 209.1
Gilbertus papa aduerſus Hildebrandum 227.24
Gilbertus hæreticus 282.54
Gilbertus Porretanus Pictauienſis epiſcopus 280.1
Giſelbertus Normannus Capuam venit 191.10
Giſulfus Foroiulienſis dux primus 7.13
Giſulfus Foroiulienſis in prælio aduerſus Cacanum cadit 32.39
Gilulfus precibus & muneribus à pontifice Romano placatur 54.39
Godefridus iniqua minaciter petens interficitur 138.51
Gothi Rauennæ ſedem imperĳ collocant 2.37
Gottifredus ab Henrico III. Mediolanẽſibus archiepiſcopus datus ab Erlembado oppugnatur 216.34, 218.30 & 46
Gottifredus Bolionius Hieroſolymorum rex 235.51
Gradi inſula Aquileienſibus perfugium 7.2
Gradum eccleſiæ ſedes, pro Aquileia conſtituitur. 11.34, Inde ſchiſma 31.6
Gradenſis eccleſia Venetiæ metropolis 172.37
Gradenſem eccleſiam Aquileienſis pontifex ſibi conatur ſubĳcere 192.40, Quod poſtea per dolum perfecit, & à papa confirmandum curauit 193.1, Inde expellitur ibid.22
Gradenſem eccleſiam Aquileienſis pontifex ingreſſus diripit 200.42
Gradenſi patriarchæ vt crucem præ ſe ferat conceſſum 204.41
Græcorum in Apulia tyrannis intolerabilis 190.38
Græcorum in Apulia ſucceſſus 191.40
Græci à Conrado in Lycaoniam ducere iuſſi non parent 281.22
Græci Alexium è medio tollunt, & in Latinos ſæuiunt 336.53
Gregorius pontificatum inuitus init 16.38
Gregorĭ ad Romanos peſtilentia vexatos concio 17.45
Gregorius epiſtolis militum magiſtros ſolicitat 28.1, Per epiſtolam Phocæ gratulatur 28.41
Gregorius inter diuos relatus, & Magnus appellatus 29.35
Gregorĭ Magni ſcripta à Spiritu ſancto dictata fuiſſe quis teſtatus fuerit 30.43
Gregorĭ patricĭ perfidia & crudelitas 33.53
Gregorius ſecundus cur Dialogus dictus 59.39
Gregorius papa Ludouicum Ptum cum filĳs fruſtra reconciliare conatur 113.55
Gregorius de ſimonia reus peractus, papatu abit 202.53
Gregorius pſeudopontifex ignominiæ dolore monaſterium ingreditur 255.34
Gregorius 8 dat literas ad Principes 345.1, moritur ibid.30
Grimoaldi pueri forte facinus 33.1
Grimoaldus regnum Longobardicũ inuadit 43.35
Grimoaldus Græcos certamine vincit 45.3, In eos animaduertit à quibus deſertus fuerat ibid.9
Grimoaldi mors mirabilis 46.49
Grimoaldi defectionẽ Carolus vlciſci ſtatuit 97.46
Grimoaldus Luceriam recipit, & Vinigiſum capit 100.15

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [382] - -
PUBLIC DOMAIN

Grimoaldus à Carolo M. pacem tributo pendẽdo obtinet 103.44
Guicmannus Cicensis episcopus 285.30
Guicmãnus archiepiscopus pallium obtinuit 287.9
Guido Senator 277.47
Guido Pisanus Cardinalis 277.49
Guido Comes Guerræ Florẽtinos opprimit 280.19
Guidonis Guerræ comitis priuilegium 316.44, eius origo. ibid. 51, Comites balnei cur dicti. ibid. 54
Guilielmus Monferratensis 281.8
Guilielmus Marchio Montis ferrati 286.22
Guilielmus malus Rogerij filius 286.38
Guilielmus rex Siciliæ pacem ab Hadriano petiit 293.44
Guilielmus Siciliæ moritur 319.40, Succedit filius eiusdem nominis adolescens ibid.
Gulielmus nouus Siciliæ rex Alexandro pecunias & auxilia mittit 321.47, Moritur 347.11
Guilielmus Archiepiscopus Tyrius persecutionis in Latinos autor 337.5
Guilielmus Rauennas episcopus 343.27
Guilielmus Tancredi filius Siciliæ rex 352.30
Gundebertus credulus interficitur 43.27
Gundeberga Arioaldi vxor falsò accusata, crimine per singulare certamen liberatur 37.22
Gymnasiarchæ H 348.3

HAdriani moles, hodie S. Angeli castrum, arx Crescentis aliquando dicta 184.23
Hanno Colonien sis ab Imperatore eius vitia perosus discedit 217.6
Hadrianus faces succẽdit ad bellum in Calabria & Apulia 292.13
Hadrianus regiam extruit pontificiam 294.19
Hadrianus mittit legatos ad leniendam Friderici iracundiam 295.44
Hadrianus grauissimè irritatus Friderici literis 4 legatos mittit 304.20, Moritur 308.1
Hæretici mortui extumulandi 239.36
Hæresis de Trinitate 280.1, 282.2, ibid.54
Hæresis Tolosæ serpens 315.53
Henricus alteram in Italiam expeditionem suscipit 132.11, Mantuam inuita Mathilde capit. ibid. 21, Ferrarien sibus acceptis, ibid. 32, Padũ transit. ibid. 39, Se cogitur recipere ibid. 54
Hẽric⁹ Saxoniæ dux, Germaniæ regnũ init 153.45
Henricus Bauarus Italiam populatus domum redit 162.22, Germaniæ regnum vi init 187.13
Henricus I. ab archiepiscopo Mediolanensi aduersus Ardoinum accersitur 189.22, Ardoino pulso victor coronam ferream accipit ibid.36, Aurea m Romæ ibid.49
Henricus I. aduersus Græcos tripertito exercitu pugnat 192.5, Calculi dolore liberatus, S. Benedictum autorem putat 192.34, Virginem moriens reddit, quam coniugẽ duxerat, ibid. 51
Hẽric⁹ Cõradi F. rex Germaniæ declaratur 195.15
Henricus II. comitis Pictauorum filiam ducit 200.50, In Italiam venit, ferream coronam accipit 202.38, Romæ auream 203.7
Henricus II. prædia cum papa commutat 206.1, Moritur 208.25
Henricus III. rex Germaniæ consecratur 206.44, Propter simoniam à papa notatur 209.21, Ipse papam ex veteri more dare contendit 213.12, Vnde schisma acerrimum ortum, ibidem 21 & deinceps 216.38
Henricus III. tetram simoniam exercet 215.34, Grauiter reprehensus ad sanitatem redit ibid. 51, Romam ad causam dicendam vocatus non paret 216.9, 219.19
Henricus III. ecclesiis Germanicis molestus 217.14, In papam exacerbatur 218.5 & 14, De eo interficiendo dat mandata ibid.33
Henricus III. à papa omni autoritate & dignitate abdicatus 220.4 & 36, Demissus veniam petit ibid.49, In Italiam ad Hildebrandum contendit 221.23, Anathemate solui postulans summa dat abiecti animi signa ibid. 50, 222.18 & deinc.
Henricus III. post simulatam pœnitentiam 223.50, in Hildebrandum noua consilia inire cœpit 224.14, Regno spoliatur 225.2
Henricus ab episcopis Italicis grauiter incusatur & cum Hildebrando in gratiam redierit 223.36, A multis eandem ob causam deseritur 224.2
Henrici III. & Rodulfi legati Romæ 226.11
Henricus III. in Italiam aduersus Hildebrandum 227.44, Romam obsidet ibid. 54, 228.4, Capit ibid. 32, Egredi coactus. ibid. 45, Redit 229.6, Per suum papam inungitur ibid.12
Henricus III. ad concilium euocatus, se affuturum pollicitus 236.49, Non venit 237.6
Henricus III. Moguntiam ad conuentum venire paratus à filio dissuadetur 238.40, Moguntino & Colonien si, imperatoria insignia repetentibus, cordatè vanitatem criminationũ obiicit, ibi. 50
Henricus III. circumuentus Imperatoriis insignibus à duob. archiepiscopis exuitur 239.8 & 13, Coactis copiis, à filio primũ pulso 239.44, postea capitur. ibi. 46, Quũ omnia ei denegarẽtur, mœrore moritur, & insepulius 5 annos manet. ib. 51
Henrici III. corpus à filio sepelitur 248.50
Henricus IIII. à patre deficiens ad papam transit 238.7, Patrem ipse conuenit & hortatur ibi. 25, Insignia Imperatoria patre exuto accipit 239.23
Henricus IIII. expeditionem in Italiã parat 244.30, Mediolani coronatur. ibid. 50, Cum Mathilde pacem facit 245.3, Inuestituras sibi adimi iniquè fert 243.30 & 39
Henrici IIII. ad Papã mandata, postulata & promissa 245.11

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [383] - -
PUBLIC DOMAIN

Henricus Romæ coronatur 248.40, Anathemate ferit 250.8, 251.40, Denuo in Italiã venit 250.53, Rursus coronari se iubet 252.41
Henricus IIII. antipapam creat, autoritatem inuestituræ sibi ademptam indignatus 253.12, Romam territus deserit ibid.21, Anathemate percussus 254.12, A proceribus Germanis ad causam dicendam vocatus non recusare se ostendit ibid.18
Henricus IIII. ad studia pacis tandẽ inclinans 255.55, cum papa vltro reconciliatur 256.16, Moritur 258.44
Henricus Bauarus sua ditione pulsus 272.54, Bello multa recipit 274.7
Henricus Conradi filius rex Germaniæ 280.44, coronatus ibid.55
Henricus Archiepiscopus Moguntinus exautoratus 286.1
Henricus filius Friderici rex Germaniæ 324 Coronatus Aquis ibid.
Henricus Saxoniæ dux à Friderico discessit 328.54
Henricus Friderici filius Italiæ regnum affectans 338.14, Coronatur 342.19, Exercitum ducit in Hetruriam ibid.36
Henricus Constantiam vxorem ducit ex regno Siciliæ 343.34, Vrbeuetũ obsidione premit 343.5
Henricus Cremonenses in gratiam recipit 344.16, Vrbeuetum obsidione liberat ibid.30, Taurinum solo æquat ibid.34
Henricus ex Italia euocatur in Germaniã 346.12, Cum Constantia traïcit alpes 348.50, Fœdus cum Pisanis aduersus Tancredum facit 349.6
Henricus Romæ accepit insignia Augustalia 349.37, Neapolim circunsedit ibid.55, ab obsidione recessit 350.9, In Germaniam redit 350.53
Henricus Sicilia potitur 352.13, Coronatur cum liberata Constantia 352.16
Henricus fidem frangit 352.19, Tancredi amicos sustulit 352.27
Henricus parat in Siciliam expeditionem 352.33, Prædia donat Templarijs 354.1, Moritur 355.2
Heracleonas post Constantinum orientis imperator 39.6, A Constante pellitur ibid.6
Heraclius Phoca interempto imperiũ occupat 32.4
Heraclij aduersus Cosroem bellum 35.3, Victoria. 36.15
Heraclius lignũ crucis dominicæ recuperat 36.22, Hierosolyma infert, pedibus ingrediens 33
Heraclius monotheleta eam quæstionem moueri vetat 38.52
Heraclia qua occasione condita 38.43, Euersa 101.30, Causa præcessit 100.46
Herebertus Mediolanensis archiepiscopus Laudenses cogit ad obsequium 193.28, Ab illis victus ad Conradum se recipit ibid.41
Herebertus Mediolanensis episcopus à Conrado comprehẽsus 196.28, Germanos custodes fallit ibid.36, Pontificatu abdicatur ibid.50
Herebertus Ambrosium sibi suffectũ bello persequitur 197.40, Cum Henrico secundo fœdus et amicitiam init 198.34
Herebertus patriæ seditionem non ferens, exit 199.50, Moritur 200.52
Hermannus Marchio Veronensis 281.7
Hierosolymitana aduersus Sarracenos expeditio Claromonte Aruernorum decreta 234.22 & 43, Et Romæ 235.7
Hierosolymitanæ expeditionis exercitus quantus 235.10
Hierosolyma à Christianis capta 235.50
Hildebrandus comitiorum libertatẽ vsurpandam curat 204.31, Quo pacto episcopum de simonia reuicerit 208.3, Papam vitio creatum abdicat 210.10
Hildebrandi oratio aduersus Imperatoris conatum, quo papam alium substituere studebat 213.51
Hildebrandus ad papatum promouetur 216.54
Hildebrando papæ autoritas in Germania concilio derogatur 219.32
Hildebrandi in Henricum IIII. anathema 220.8
Hildebrandus episcopis veniam vt dare velit 221.40, Certis conditionibus Henricum anathemate liberat 22.24, Eucharistiæ partem porrigens terret 223.19
Hildebrandi repetitũ in Henricum anathema 229.25, Mors ibid.43
Hispaniam Sarraceni Gothis pulsis occupant 60.24
Homagium seu hominium quid 175.52, Eius præstandi formulæ tres 176.2
Homagium papæ ab Imperatore factum esse 265.3
Homobonus in numerũ Sanctorũ ascriptus 358.20
Honorij ad papatum electi modestia 258.15
Hospitalariorum origo 237.27
Hugo Arelatensis comes in Italiam aduersus Rodulfum accersitur 156.13, Papiæ rex salutatus Mediolani coronatur ibid.43
Hugonis prudentia in regno confirmando 156.50, in coniuratis opprimendis 157.12, & deinceps, In fratrem Lambertum crudelitas 158.21
Hugonem priuignus ab eo percussus in summum discrimen adducit 157.48
Hugo Romam frustra obsidet 159.4, Sarracenis locum concedit 160.25
Hugonis filia Imperatoris Constantinopolitani nepoti nubit 160.42
Hugo in Prouinciam rerũ pertæsus se recipit 162.11
Humiliatorum monachorum origo 202.40
Hunfridus Apuliæ comes ecclesiarum bona inuadit. 205.5
Hunni & Gepidæ à Longobardis deuicti 6.24

Hunnorum

Hunnorum regia direpta & opes magnæ exportatæ 95.45
Hunni bellum in Pipinum reparant 95.49
Hyemis ingens rigor 258.41

I

Iacobus Auenius cum exercitu in Syriam properat 346.50
Iacobus Auenius cadit 351.12
Ieſualdi maxima conſtantia 44.40
Ignis Græci vis mira 160.20
Imagines Imperatorum in templum inferebantur 58.30, Vt Phocæ & vxoris 28.52
Imaginibus cultum qui denegant, hæretici pronuntiantur 58.25
Imaginũ veneratio qua ratione confirmatur 59.44
de Imaginibus inter Imperatorem & papam contentio 63.10
Imaginum cultus propugnatur 66.53, Decreto ſancitur 67.10
Imago Chriſti, ipſius ore, nõ humana arte, facta 76.36, 112.43
de Imagine Chriſti à Iudæis ignominioſè tractata miraculum 81.40
Imaginis carioſæ miraculum 110.53
Imaginum cultus miraculo ſanitatis reſtitutæ confirmatus 118.20
Imola quo antea nomine appellabatur 9.45
Imolenſes Bononienſibus vectigales facti 263.20
Imolenſes 283.41, 284.1
Imolenſium iuramentum 323.26
Imolenſes à Bononienſibus pacem impetrãt 337.21
Imperij in Italia finis 75.48
Imperij anni à conſecratione numerantur 133.8
Imperator Remis à papa illuc profecto inungitur & coronatur 105.44 & 50
Imperator electioni & conſecrationi pontificis intereſſe voluit 124.44
Imperatori adimuntur quæ veterum pontificũ decretis conceſſa fuerant 211.3
Imperator orientalis coronam ſibi à papa dari petit 250.16
Incendium Romæ miraculo à Leone auertitur 121.12
Incendium Mediolanenſe 311.6
Innocentius à Petri Leonis filio Roma pulſus 262.3, Piſas venit ibid.6, In Franciam ibid.20
Innocentius prohibet defectionem & fœdus Hetruriæ ciuitatum 355.37
Innocentius Eccleſiam in locum ſuæ dignitatis reſtituit autoritate pontificia 356.48
Innnocentius Conſtantiam & filium eius Siciliæ reges conſtituit 357.15, Marcoaldum bello inuadit 357.36, 358.26
Innocentius Philippum denuntiat regem 357.50, Populos in Lombardia ad concordiam redigere ſtudet 358.55, fruſtra 359.19
Inſulani à Comenſibus cæſi 255.39
Interamna expugnata 327.36
Inueſtitura epiſcoporum Carolo Magno data 89.46, Feudorum 90.20
Inueſtituram à principibus & electionem fieri, concilij decreto ſtatuitur 169.54 & deinceps, Violatur 179.28
Inueſtitura Imperatorum neglecta mala omnia inuexit 202.4
Inueſtitura Imperatori ſeruatur 210.37, Vetatur 217.50
Inueſtituræ contentio Mediolani 216.34, Et Romæ ob Hildebrandum acerrima 217.27, Sedatur ibidem 39
Inueſtituræ principibus detractæ decretum confirmatur 243.15
Inueſtituræ renuntiare Henr. IIII. recuſat, ſed Caroli & Ludouici exempla ſequi ſtatuit 246.30
Inueſtitura qualis diu in eccleſia fuit, hæreſis iudicatur 249.37, 251.38
Inueſtituræ ius Lotharius III. ſibi reddi poſtulat 264.1, Mox remittit ibid.14
Inueſtituram in principes papa ſibi ſumit 269.53
Ioannes Rauennæ epiſcopus in Catholicos epiſcopos exarchi armis abutitur 14.31
Ioannis Bergomatis epiſcopi ſanctitas 42.47
Ioannes Baptiſta Longobardos, ne Italia pellerẽtur, defendebat 44.28
Ioannes Rauennas in pontif. Rom. contumax, Imperatoris opem implorat 125.42, Eius in epiſcopos ſuffraganeos tyrannis 126.18
Ioannes decimus vitio fit papa 152.40
Io. Baptiſtæ cineres habentur, non oſſa 235.30
Ioanna regis Angliæ filia proficiſcitur in Siciliam nuptias celebratura cum rege Guilielmo 335.4
Ioppe inſtauratur 351.12
Iordanes Petri Leonis filius Patricius aduerſus papæ dominationem creatur 276.39
Irene mater imperium filio eripere ſtudet 94.40, Quod eo exoculato facit 95.55
Irene Carolo M. nubere cupiens, Imperio abdicatur 100.9
Iſaacius Comnenus orientis imperator 209.18
Italos externi imperij tædet 138.18
Itali, Italiæ imperium affectantes patriam & eccleſiam perdunt 139.50
Italorum ſupra modum inconſtans ingenium 154.27
Itali in Syriam mouent 279.7, Contra Germanos ineunt fœdus 320.1
Italia à Narſete liberata 2.39
Italiæ decem & ſeptem prouinciæ 2.46
Italiæ Othonis Magni ætate diuiſio 175.1
Italici regni mutationes paucis cõprehenſæ 182.33
Italicæ copiæ ſecunda in Syriam nauigatione proue-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [385] - -
PUBLIC DOMAIN

Et æ Francis se coniungunt 347.36
Istria & Dalmatia Venetorum ditioni accedunt 185.4
Iudith regina, Ludouici vxor, monasterium ingredi cogitur 113.10, Crimine obiecto purgata educitur ibid.34, Lothario priuigno se commendari obsecrat 115.9, Quod sit 116.5
Iuramentum fœderatorum contra Fridericum & filium eius 330.30
Iuris ciuilis studia fere nulla Othone Magno imperante 178.49
Iuris ciuilis Romani scientia quando restituta 272.24
Ius signandæ monetæ Bononiensibus concessum 348.54
Iurisiurandi formula qua vtitur Imperator 99.18
Iusiurandum iniquum non præstandum 270.51
Iustinianus Constãtino succedit 50.14, A Rom. pontifice alienatur 51.26
Iustinianus imperium, vnde pulsus fuerat, Bulgarorum regis ope recuperat 55.10
Iustinianus Bosphoranis infestus 55.53, A Philippici duce interficitur 56.48
Iustinus Iustiniani filius, imperator 4.22

K

Kiudeuitus in Pannonia inferiore 108.43, Bellum cum Ludouici Pij legato prospere facit ibid.52
Kiudeuitus Ludouici vires metuens se in arce continet 109.15
in Kiudeuitũ tres exercitus simul educuntur 109.6
Kyrie & Christe eleison dicendi mos in missa vnde 18.29

L

Lambertus Vidonis filius à patre imperij consors assumptus 141.45, Quo mortuo regnum aduersus Berengariũ occupat 142.49, Imperator inungitur 144.10
Lamberti imperium Italis intolerabile 146.33, Cædes 147.4
Landenulfus ab episcopa Mediolanensi repulsus 182.4
Landenulfus prælio superatus ad Othonem confugit 182.48, Receptus Mediolani reip. formam mutat 183.20
Laus à confœderatis Italis circumsessa 320.50, Cessit eorum voluntati 321.3, & quibus conditionibus ibid.
Laudenses queruntur 286.7, 297.33
Legatio & literæ Hadriani Pontif. ad Fridericum 294.30
Legatorum Italorum ad Fridericum oratio & querimonia 319.10, Legati à Friderico superbè repudiati ibid.34
Lex de tabulis sacramento firmandis tollenda 172.41
Leges antea non scriptas Rotharis in tabulas retulit 39.41
Leges in Italia tres 188.36
Leges à Conrado in Roncaliensi cõuentu latæ 194.1
Leo Isaurus Theodosium imperio spoliat 60.15, Imaginum hostis ibid.21, 63.20, Tiberium Imperatorem salutatum obtruncari iubet 60.38
Leo Isaurus papam comprehendi iubens, spe & cona tu excidit 61.30, & 40 & 50
Leo Isaurus bellum Ecclesiæ Rom. inferre parãs prohibetur 67.18, Bona quædam papæ adimit ibid.24, Moritur 68.55
Leo Porphyrogenitus Imperator 90.54
Leo pontifex se insontem professus, fidem omnibus facit 98.10
Leo Armenius imaginum hostis 104.5
Leo nouarum rerum falso insimulatus 123.41
Leo Castrum 346.22
Leonina vrbs à quo quibus verbis Deo sacrata 123.31
Leontius Iustiniano imperium adimit, eademq; arte & ratione amittit 53.47
Litaniæ septiformis, & diuersorum Christiani populi ordinum ad eam prodeuntium descriptio 18.15
Litulfus in Othonẽ patrem conspiratione facta Ratisponam diripiendam dat militibus 164.30
Litulfus Berengario fortiter profligato repente moritur 165.38
Lombardi à Conrado Imperatore deficiunt 195.54
Lombardiæ ciuitates ab Henrico deficiunt 225.22
Lombardi pacem fecerunt cum Friderico 338.12
Lombardorum noui spiritus & conatus 346.13
Lombardi tumultuantur 351.19
Lombardi rursus intestinis bellis vexantur 358.40
Longinus Alboino Longobardo non audet se opponere 7.25
Lõgobardi vnde profecti 4.47, A Narsete in Italiã accersuntur 5.7, Eorum cultus & habitus 6.37
Longobardi idololatræ 8.35, In Christianos sæuiũt 10.7
Longobardi duces triginta pro vno rege constituũt 9.55, Quod consilium mutant 12.40
Longobardorum duces multi ab Authari deficiũt 17.4
Longobardi bellum aduersus Imperatorem post longam pacem renouant 62.9
Longobardici regni initium 8.6, 9.27
Longinus Narseti succedit 5.29
Lotharingia à Lothario nomen habet 118.50
Lotharingiæ id est Austrasiæ regni fines, & diuisio 130.46

Lotharius

Lotharius Franciæ rex & imperator 106.20
Lotharius Italiæ rex, eò à patre mittitur 110.19, Rex & Imperator Romæ inungitur & coronatur ibid.32
Lotharij studiosi Romæ per tumultum cæsi 110.39
Lotharius in patrem Ludouicum iniquus 113.15, 114.35
Lothario Franciæ proceres in patrem impio bellum minantur 114.33
Lotharius in papam iniquior, quē patri studere sciebat 115.22 & 37, A patre per legatos monetur, ne ecclesiæ Romanæ patrociniū deserat 115.27
Lotharium fratres bello lacessunt, & prælio superant 117.41
Lotharius filium Ludouicum consortem imperij & Italiæ regem constituit 118.51
Lotharius regnum inter filios partitus monachum induit 124.10
Lotharius II. vxorem falso incestus crimine obiecto repudiat, vt concubinā ducat 127.10, Episcopi qui factum approbarāt, sacerdotio moti ibid.52
Lotharius II. concubinam dimittere monitus nō pa ret 128.45, 129.2, Auxilio fratri imperatori venit ibid.15, Redit inglorius ibid.20
Lotharius II. Romam ad purgationem faciendam contendit 130.2, Qua animo non sincero facta paulo pòst moritur ibid.24
Lotharius Hug. fil. à patre regni socius assumptus 159.1
Lothariū filiū Hugo ad Berengariū mittit 161.41
Lotharius III. Germaniæ rex creatur 259.30
Lotharius III. Leodij papam conuenit, cui aduersus æmulū opē suā pollicetur 263.51, Exiguas habet copias ob Cōradi æmuli vires & gratiā 264.26
Lotharius ab Innocentio imperatoriā coronam accipit 264.54
Lotharius aduersus Rogeriū expeditionem suscipit 267.8, Italicarum ciuitatū dissidia ipsarum voluntate componit ibid.14
Lotharij III. mors & virtutes 272.6
Lothario III. demum imperatore ius ciuile in honore esse cœpit 178.50
Louanium duorum regnorum limes 138.2, A Nor mannis inuaditur 137.4, 138.2
Lucas Virginis matris imaginem ab ea scilicet edoctus manu expressit 20.8
Lucenses Pisanis infesti 188.7
Lucenses castrum Axiani obsident 323.33
Lucenses Pisanos in fugam compellunt 324.9
Lucenses & Pistorienses fœdus percutiunt aduersus Pisanos 325.46
Lucēses ius cudēdæ monetæ accipiūt à Lucio 337.39
Luciæ virginis corpus Syracusis Constantinopolim translatum 198.48
Luceria Saracenis adempta 129.18
Lucius benedicit comitantibus se 341.54, Veronæ moritur 343.13
Ludouicus Caroli. M. Filius, Aquitaniæ rex inungitur 91.51
Ludouicus pius graui casu læsus conualuit 106.14, Regna filijs diuidit 106.20, Nouas nuptias, accepta Iudithe, init 108.49
Ludouico pio cū filijs graue bellum intercedit 113.47, A quibus perfidiosè comprehensus custodiæ datur 114.10, Imperio priuatur ibid.17, Quod procerum studio recuperat ibid.20 & 54
Ludouicus Pipino filio clementer coniurationē ignoscit 114.43, Lothario etiā longè improbiori veniam dat ibid.48, Moritur 116.34
Ludouicus Caluus Ludouici Pij filius 108.51
Ludouicus Balbus Calui filius Franciæ rex 135.15, Imperator consecratur ibid.52, In Italiam accersitur 136.6, Moritur ibid.26
Ludouicus iureiurādo per vim Adelgiso dicto 131.31, papæ & patrum autoritate soluitur ibid.45, Moritur 132.17
Ludouici Germaniæ regis mortui 133.34, Filij ditionem diuidunt ibid.47
Ludouicus II. è Francia accersitur ad auxilium Italiæ ferendum 122.38, In episcoporum vitam inquirit ibid.49, Et grauiter eos monet 123.20
Ludouic. II. multa à Saracenis recipit 128.33, 129.53, Conspirantib. in se ignoscit 130.34 et 41, Patruos excōmunicatione feriendos curat 130.49
Ludouicus, cuius Ludouicus II. Impator auus fuit, ab Italis contra Berengariū accersitur 147.27, Ab eo redire cōpellitur ibid.54, Reuersus regnū occupat, & Imperator à papa consecratur 148.42 & 49, A Berengario Veronæ oppressus 150.16, oculis orbatus Imperio abdicatur ibid.24
Ludouicus Lotharij filius Bononia hostiliter capta Italorum animos mirū in modum offendit 119,7, Vt Romæ acceptus et coronatus 119.21 & 50
Ludouicus Franciæ rex 278.26, In Syriam proficiscitur 279.21, In Asiā mouet 281.30, Captus, liberatur 283.32, Lauat manus in flumine 315.30, Moritur 337.13
Luitprandus ad patrem exulem ire finitur 54.51, Regnum Italiæ init 58.38, Patrimonium Rom. pont. adimit 59.6, Reddit 47
Luitprandus Classem & Rauennā capit 62.20, Pentapolim Imperio adimit 64.17, Amittit 66.46
Luitprandus Spoletanū rebellem obsidione capit, & clericum esse iubet 69.52, Papæ postulanti oppida bello capta cum alijs restituit 70.26, Eius precibus quæ in exarchatu ceperat, restituit ibid.50, 71.20, Moritur ibid.24
Luitprādi mors, virtutes & epitaphiū 71.24, &c.
Luitprādi filius regno à Longobardis pellitur 72.26
Lupi ducis Foroiulienſis auaritia & defectio 45.31,

Qui in prælio interficitur ibid.46

M

Macarius Monotheleta pertinax ab ecclesia submouetur 49.5
Magistri militum qui 5.44,12.12
Magorum corpora inuenta 304.50
Magistratus vt violetur, papæ edictũ in causa est 63.45
Magistratuum legendorum in vrbibus Italicis ratio 240.41,241.43
Magistratuum ordinariorum in vrbibus Italicis nomina 241.20
Mahumeti Arabis initium 36.24
Maior domus qs olim in Frãcia magistratus 74.32
Malatestarum familiæ origo 184.26
Mansionaticum à Carolo M. institutum 90.35, Quid 175.19
Mantua capta diripitur 27.45
Mantuanorum priuilegia 316.33
Manuel affinis Conradi regis 281.19, & 282.35, 283.24, 287.11, Inuidet potentiæ Friderici 320.28
Manuel imperator affectat imperium occidentale 323.38, id frustra ibid.43, Legatos Anconẽ mittit 326.15, mittit pecuniam ibid.33, Moritur 336.50
Marcharum & marchionum nomen 90.26
Marchiones Montisferrati quãdo cœperũt 172.50
Marchionum Estensium familia vnde initium habuit 172.53
Marcus euangelista Aquileiensem ecclesiã instituit 3.38, Eius corpus Venetias delatũ 112.28
Marinus protospatharius papam volens comprehendere, apoplexia corripitur 61.36
Marioaldus 356, turbat regnum Siciliæ 357.33, Ad officium redit 358.35
Marocia Ioanni papæ necem machinatur 157.33, Hugonem regẽ ad suas nuptias pellexit ibid.41
Martinus pontifex dolo captus ad Imperatorẽ mittitur, & in carcerẽ coniectus moritur 41.53
Martinus Turrianus Mediolanẽsis 281.9, 282.11
Matres infantibus præ annonæ inopia vesci coactæ 229.28
Mathildis Gothifredo nubit 206.41, Summæ in magnis opibus modestiæ 208.14, Mortuo marito cũ matre ditionem administrat 214.44
Mathildis summa in Hildebrandum officia 221.21, Coniugio quod inierat, soluitur 227.11, Bauaro postea nubit 231.46, Henrico venienti se opponit 232.16
Mathildis Mantuanos rebelles subigit 250.27, Moritur ibid.32, Ditionem suam ecclesiæ Romanæ testamento relinquit ibid.39
Mauricius Imperator Tiberio succedit 11.46, Francos missis Constantinopoli legatis ad bellum aduersus Longobardos solicitat 12.25
Mauricius à Gregorio Rom. pontif. alienatur 22.54, Ioanni Constantinopolitano fauet 24.13
Mauricius chartularius conspiratione contra Isaacium facta opprimitur 39.7
Mediolani descriptio & opes 3.55, Regni Italici sedes 177.50, ex Rauennæ detectione creuit ibid.
Mediolanũ Alboinus deditione capit 7.52, A Francis obsidetur 17.10
Mediolani nobilitas cum plebe seditione committitur 199.32
Mediolani seditio oritur 200.53, Rursum alia ob põtificis creationem 201.7, Item 236.29
Mediolani insignia gentilitia quæ & vnde 235.42
Mediolani edictum de vitando incendio 238.33, Quo nobilis quidam neglecto, in perpetuum exilium mittitur 243.32
Mediolanum obsidetur ab imperatore 298.4, Nouo tumultu exarsit 303.46, Excinditur 313.32
Mediolanensi archiepiscopo concessum, regem vt regno vacante constitueret 27.15
Mediolanensis ecclesia à Romana per CC. annos defecit 120.7, Redit 234.7
Mediolanensi ecclesiæ amplissimæ ditiones concessæ 167.81, Eius antistitis amplitudo 177.51
Mediolanẽsis ciuitatis seditio nunquã sedata 182.10
Mediolanensis archiepiscopus ius suũ retinens 186.52, Ardoino regnum Italiæ abrogat 187.8
Mediolanensis archiepiscopi legati ius sui antistitis tuentur 194.37
Mediolanensis cum Germano singulari certamine victor 196.45
Mediolanensis ciuitas in sex tribus diuisa 199.33
Mediolanenses præ cæteris insolentes 178.17
Mediolanensiũ cũ Laudẽsibus dissidij occasio 193.4
Mediolanenses ecclesiæ Romanæ imperiũ detrectãt 211.39, P. Damiani oratione flectũtur 212.11
Mediolanenses quomodo Papienses bello victos & captos tractarint 244.10
Mediolanenses captam Laudẽ grauiter afflixerunt 249.11
Mediolanenses Comum ingressi 255.16, A Comensibus egredi coguntur ibid.20
Mediolanensium cum Lombardiæ aliquot ciuitatibus ad opprimendos Comenses fœdus 255.43, Quibus internecionem machinantur 257.49
Mediolanenses Comum obsidentes ab oppidanis cæsi pedem referre coguntur 258.26, 259.41, Tandem relictum capiunt 260.35
Mediolanensiũ exemplo reliqui ad bella propria autoritate suscipienda accenduntur 259.15
Mediolanenses à Petri Leonis filio antipapa deficiũt 265.41 Anathemate soluuntur ibid.54
Nediolanensium aduersa fortuna 283.51
Mediolanenses superbi 286.17, Contumaces in Fridericum ibid.20
Mediolanenses profligant Papienses 286.41

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [388] - -
PUBLIC DOMAIN

Mediolanenſes caſtigati 287.48, Rurſus bellum parant & victoriis potiuntur 292.35, Landenſes in exilium agunt ibid.31 & 294.12
Mediolanenſes legatos mittunt ad Fridericũ de pace, ſed fruſtrà 296.53, Erumpũt portis 298.19, ſed fugantur ibid.30, Prouocant ducem Auſtriæ 298.50, Recipiuntur in gratiam 306.38
Mediolanenſes à Friderico citantur 304.1
Mediolanenſes Tricum expugnant 305.5
Mediolanenſes de nece Friderici cogitãt 305.36, Subornant incendiarios 305.43
Mediolanenſes per inſidias à Friderico capti cæſi vulneratiq; ſunt 306.27
Mediolanenſes primũ victi, deinde à Brixianis ſubleuati Fridericum Imp. in fugam compulerunt 310.50
Mediolanenſes inopia & fame à Friderico coacti pacem petunt 312.39, Ad deditionem compulſi ibid.52, omnia illi deferunt 313.1
Mediolanenſes reſtituuntur 320.24, Muros vrbis ſuæ latius protulerunt 325.50
Mediolanenſes conſcribunt legiones à morte nomen habentes 330.46
Mediolanenſes Ticinum amnem ad vrbem vſq; deducunt 336.19
Melus à Græcis victus, ad Henricum I. vocandũ confugit 191.23 & 45
Metamaucum inſula ſubmergitur 237.55
Michael orientis imperium occupat, Catholicis infeſtus 109.29, Impius ibid.38
Militaris diſciplina apud vrbes Italicas 242.1, Militaris ætas ibid.11
Miſſi qui dicebantur ſub Carolo Magno 90.29, Sub Othone Magno 175.17
Miſſam presbyteri qui concubinã habeat (id eſt qui vxorẽ duxerit) nullus audiat 214.47, Sic enim intellexit qui decretũ condidit. Neq; de ſcorto patres accipiunt ibid.50, 219.7
Minerbium oppugnant Mediolanenſes infeliciter 307.14
Modoetiæ regia conſtructa, & ferrea corona ſeruata 27.7
Moguntinus archiepiſcopus coniurationis in Othonem particeps eſt 164.22
Momyllus Auguſtulus poſtremus Occidentis imperator 99.12
Monachorum diſciplina reformatur 31.52
Monachi ſoli olim docti 178.53
Monachatus ſupplici genus 61.43, Capitis diminutio 74.44
Monaſterium in loco victoriæ 52.53
Monaſterium Farenſe 277.9
Monaſteria à Deſiderio ædificata 81.10
Moniales qui vxores ducunt, damnantur 61.25
Monotheletarum hæreſis quando & quomodo graſſari cæpit 37.1
Morimundum à Ciſtertienſibus extructum 338.9
Mottenſes qui fuerint 193.38, Conrado ſupplices fiunt ibid.48
Mulieris oratio, ne viro captiuo virilia amputarentur 159.26
Munichis capti & vincti egregium facinus 54.55
Muſicorum elementorum, qualia hodie traduntur, autor 195.3 (207.29
Mutinæ vetuſtas & inſtauratio aliquoties facta
Mutinenſis epiſcopi priuilegia 126.52
Mutinenſis eccleſiæ priuilegia 142.1
Mutinenſes confœderati Bononienſibus 293.34

N

Narſes dux Italiæ appellatus 3.5 (4.40
Narſes Sophiæ intempeſtiuo conuicio irritatus
Narſes à Pontifice Rom. placatus moritur 5.26
Neapolis à Ioanne quodã aduerſus Impatorẽ occupatur 33.15, Ab Eleutherio exarcho recipitur 34.18
Nicephorus Imperiũ orientale occupat 100.11. Pacẽ cum Carolo M. facit ibid.40. 103.29
Nicephoro Veneti non ſunt dicto audientes 102.13
Nicephorus cũ Bulgaris pugnãs interficitur 103.49
Nicephorus orientis Imper. filiã Othoni Othonis filio petitã 173.4, ſpondens, ibid.33, perfidè, quos miſit Otho, trucidari iubet ibid.40, A ſuis interficitur 174.10
Nicolaus Anaſtaſio ſucceſſit in pont. 288.3, poſt eà dictus Hadrianus ibid. vrbis adminiſtrationem Romanis remittere noluit ibid.
Nicolaitas Sigonius appellat, qui ſacerdotib. vxores habere fas eſſe contendũt 137.35, 202.12, 212.21 & 39
Niues & frigus hyemale inciderunt menſe Auguſto 359.17
Nobiles Mediolanenſes à plebe grauiter vexantur 199.49, Patriam obſident ibid.53, Tandem in gratiam redeunt ibid.22 & 35
Nobilitatis in Italia ratio quæ 175.45
Nonantulanum monaſteriũ conditur 75.25, Incenſum 151.28, Reſtituitur 152.16
Normani Friſiam inuadunt 115.25, Metas occupãt 137.18, Franciæ regnum vexãt ibid. 50 & 53
Normãni Lotharingia vaſtata, à Craſſo profligãtur 138.6, Pariſios obſidẽt 139.9, Neuſtria, quæ hodie Normannia eſt, accepta placantur ibid.13
Normanni qua occaſione Apuliam inuaſerint 190.31 & 51 & deinceps, Vt eos Apulia eiecerint 199.6, 200.4, Apuliam cum ſocijs partiuntur ibid.11. Eorum primi duces ac reges ibid.20
Normanni inſolentiores facti inuidia laborãt 201.10, Etiã eccleſiaſticis opib. non abſtinent 202.17
Normãnos papa ſociorũ viribus deſtituere conatur 205.14, Imperatorẽ aduerſus illos accerſit 206.6, Quem illi vincunt 206.30

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [389] - -
PUBLIC DOMAIN

Normannis Apuliam tenere papa, quum impedire non posset, (quod antea cogitarat 206.19,) modo feudatarios se agnoscant, permittit 211.30, Anathema in eos contorquetur 218.3
Noua vrbium Italicarum reip. forma 240.24
Nouæ Longobardorum leges 58.45
Nouæ leges à Rachi rege latæ 72.39
Nuptiali letitia sontib. pœnæ et multæ remissæ 110.4

O

OBelerius capto Vigliæ oppido, vt ducatui restitueretur 113.26, postea obsessus captusq; suspenditur ibid.30
Olympius ab Imperatore missus, miraculo ab interficiendo pontifice reuocatur 41.27
Omen infelicis regni in ipsa inauguratione 68.47
Oraculum Ioachimi Abbatis 346.55
Ordinationis Impatoris dies vnde numeretur 205.3
Oscitantes cur os cruce signent 20.3
Otho M. Saxoniæ dux, Germaniæ rex 159.4, Adeleidæ nuptiarũ et regni spe facta Italiã venit 163.35
Otho M. Adeleida in matrimonium ducta Papiã ingreditur 163.53, Matrimoniũ hoc dirimere nõ vult, licet illicitum 165.1
Otho M. in filium & generũ, qui conspirauerãt, bellum gerit 164.19, Filiũ in gratiã recipit ibid.51
Otho M. in Italiam aduersus Berengariũ reuocatus, Litulfum filium mittit 165.17, Rursus à papa vocatus 166.13, venit ibid.43
Otho M. Nicephori perfidiam detestatus in Apuliam & Calabriam mittit 173.48, Quas occidentali imperio adiungit 174.1
Otho Magnus moritur quo die à filio prædictum fuerat 174.48
Otho II. primi ex Adeleida filius 165.10, Germaniæ rex coronatur 166.41, Cum patre imperij consors, coronatur 173.18
Otho II. in Italiã ad motus cõpescendos proficiscitur 180.21, Romam venit ibid.32, In seditionũ autores noua seueritate animaduertit ibid.35
Otho II. in Apuliã aduersus Græcos profectus, à Romanis & Beneuẽtanis desertus 180.53, ingenti clade, multis amissis afficitur 181.2, Ipse vix euadit ibid.6, Beneuentum, propter ciuium ignauã desertionem diruit, & reliquis nudat 181.19, Mœrore contabescens moritur ibid.30
Otto III. primi nepos rex Germaniæ, adolescẽs creatur 181.41, In Italiã cũ exercitu cõtendit 182.50, ib.7. Mediolani coronã ferreã accipit 183.7
Otho Capuani tumultus authorẽ relegauit 183.36, Romæ coronam imperatoriam accipit ibid.38
Otho III. iterũ in Italiam ad motus compescendos 184.22, Romã ingreditur ibid.36, Crescentem in arce obsessum deditione facta contra fidem suspendi iubet ibid.41, Cuius rei eum deinde pœnitet ibid.54, 185.43
Otho III. priuati habitu apud Venetiarũ ducẽ 185.7, A Romanis tumultuantibus obsessus egreditur 186.6, Venetio moritur ibid.8
Othonis vxor eum accusat, et damnari curat, quem ipsa de stupro interpellarat 183.43. Cuius innocentia post mortem patefacta ibid.53, Ipsa cremata est 184.2
Otho Palatinus Comes premit Mediolanenses inter obsidendum & terret 298.35, Mittitur aduersus Ferrarienses 301.15
Otho dux Saxoniæ rex Germaniæ designatur cõtra Philippum 357.43

P

PAdus fluuius 2.16, Acri gelu cõstrictus 359.51
Palatiũ Communis Bononiæ extruitur 255.30
Pallium archiepiscopo Mediolanensi concessum 21.47, Rauennati 22.47
Pallij controuersiam pontifex Rom. per incogitantiam aduersus Rauennatem mouet 22.30
Pandectarũ volumẽ quo Florentia trãslatum 270.5
Pandulfus Capuanus qui Normãnos accersierat, ad Græcos transit 191.35, Deditione facta ad Henricum adducitur 192.17
Pandulfus nouo exercitu fultus Capuã obsidet 194.55, Occupata Neapoli Casinense monasterium multis damnis afficit 195.7
Pandulfus Conradi metu Capua relicta 197.26, & filio ibidem, Constantinopolim aufugit ibid.33, Capuanum principatum recipit 203.45
Pannoniam Longobardi Hunnis tenendam relinquunt 6.44
Pantheon templũ à quo, quãdo conditũ, à quo, quando Christianorum vsui accommodatum 31.54
Papa successorem suæ laudis inuidum habet 30.41
Papa anathema primùm, deinde tela vibrat 60.8
Papa aduersus Aistulfum à Pipino auxilium petit 76.41, In Franciam proficiscitur 77.18, Abeo excipitur ibid.25
Papæ sacrosancta autoritas iustum facit, quod per se tale non est 76.50
Papæ q Rom. ecclesiæ opes præcipuas attulerũt 81.2
Papa vitio, nondum sacris initiatus, creatur 82.16
in Papæ creatione turbulenta seditio 82.30
Papa Carolum Magnum è Francia aduersus Desideriũ accersit 84.47, Desideriũ Romã ingredi vetat 85.46, Ab ipso Carolo magno sibi cauet 87.34
Papa sibi ipse iudex esse debet 98.5
Papa vitio creatus 111.8
Papæ legati mandata prætergrediuntur 125.49, Damnantur 127.37
Papa in Galliã profugit 135.31, Albertũ & Lambertum coniuratos, à quibus in carcerem coniectus fuerat, ibid.27, denouet ibid.30 & 36
Papæ decretum de Imperio penes Italos principes futuro 138.34

Papa iniuſtam cauſam fouet 140.32
Papæ in factionẽ, à qua creantur, propenſi 148.24
Papa lubricæ fidei, Othonem, quem accerſiuerat, tacito fœdere inito Italia expellere cogitat 168.13 & 18, item 44, *Eius aduentu territus aufugit ibidem* 54, *Othoni perniciem dolo machinatur* 170.13
Papa ab epiſcoporum conuentu, ob flagitia, autoritatem eorum cui ſubeſt, aſpernatus, ſacerdotio abdicatur 169.12 & deinc. *Ipſius anathema ab epiſcopis in eo conuentu negligitur* 169.25
Papæ autoritas magis quàm imperium 177.41
Papæ anathema regibus terrori 177.43
Papa idem aliis atque aliis rogantibus concedit & abrogat 200.42 & 46
Papæ eligendi autoritas Imperatori rurſus tribuitur 203.38
Papa vt captiuitate liberetur, anathemate laxat quos innodauerat 206.32
Papam ex alia quàm Romana eccleſia licet ſumere 210.37 & 213.4
Papa nullius delationi obnoxius 219.38
Papa S. Petri bona bello recuperat 244.4
Papa Henrico IIII. venienti exercitum opponere cogitat 244.40
Papa à militibus Henrici IIII. captus cuſtoditur 246.39, 247.29
Papa apud Henricum captiuus 247.39, *A ſuis rogatus vt Henrico quæ petit concedat, ibid.* 50, *Et à captiuis neci iamiam tradendis* 248.11, *Pollicetur tandem & iurat ſe facturum ibi.* 19
Papa reprehenſus quòd Henrico idem quod reliqui Imperatores habuerant conceſſiſſet 249.20, *erratum agnoſcit, ibid.* 49, & *toto cœtu damnante reuocat* 250.4, 251.14
Papa hæreſim quod fecit fatetur, & ſic tamen vetat appellari 250.20, *Lepidè hanc contradictionem conciliat ibid.* 25
Papa in Franciam aufugit 253.50
Paparum aduerſa mutuo anathemata 262.22
Papa quod fieri oportere ex Conciliorum canonibus aſſerit, gratia tamen & metu remittit 269.16
Papiæ corona regia accipitur 133.9
Papiæ miſerabile incendium 187.32
Papienſes à Mediolanenſibus ob repudiatum epiſcopum cæſi 204.3
Papienſium cum Derthonenſibus accitis vtring. ſociis bellum 243.42
Papienſe bellum Mediolanenſes quo ſtudio arripuerint 263.6
Papiẽſes à Mediolanẽſib. graui clade affecti 264.20
Papienſium priuilegia 316.38
Parata à Carolo M. inſtituta 90.35, *Quid ſit* 175.18
Parma incendio correpta 208.17
Parmenſes ob cædem acerrimè vexantur 197.15, *Fœdus ineunt cum Mutinenſibus* 283.4
Parmenſes Burgum S. Domnini capiunt 285.52, *Conſligunt cum Placentinis* 286.43
Parmenſium cum Cremonenſibus bellum 263.16
Paſchalis papa de cæde, cuius inſimulabatur autor, tureiurando ſe purgat 110.46, *Crimen illuſtrari non poteſt ibid.* 50
Patauium ab Agilulfo vi captum incenditur 26.48
Patauini à Venetis fuſi 244.44
Patriarcha Gradenſis, q. epiſcopum conſecrare nollet, è turri præcipitatus 100.53
Patriciatus dignitas quæ 89.48
Patrimonij nomine pdia Ro. eccleſiæ appellãtur 55.7
Patrimonium eccleſiæ Romanæ 106.24, 107.48
Paulini oſſa Beneuento Romam tranſlata 185.49
Paulus Conſtantinopolitanus monotheleta monitus non vult reſipiſcere 40.14 & 21
Paulus patriarcha Coſtantinopolitanus pœnitere ſe dicit quòd imaginum veneration em oppugnauerit 92.28
Pax inter Romanos & Longobardos 25.32, *Sed nõ ſatis ad Gregorij voluntatem* 47 *nec firma* 26.28, *Tandem firma inter Romanos & Lombardos conſtituitur* 29.5
Pacis ſtudia extrudis magnificè tẽplis vigẽt 33.36
Perſarum legatus ad Carolum M. miſſus 99.48
Pertharitus Mediolano volens cedit 43.28, *Ad Grimoaldum redit, atq. ex eius manibus mira ratione euadit ibid.* 49
Pertharitus poſt Grimoaldi mortem Papiam reuerſus, regno reſtituitur 47.10
Peruſiam Agilulfus oppugnatam accepit 22.15
Peſtilentia mira in Italia 5.52, 16.29, 48.49, 73.1 & 37, 188.14, 280.23
Peſtilentia inuadit exercitum Friderici 322, *Henrici* 350.4
Peſtilentia & annonæ caritas 346.47
Petrus Apoſt. epiſcopus Romanus 3.16
Petro Apoſtolo totius eccleſiæ cura commiſſa 24.40
Petrus Venetorum dux fœdus cum Ludouico imperatore Lotharij filio renouat 124.25
Petrus Candianus aduerſus patrem Venetorum ducem conſpirat 165.49
Petrus Vrſeolus adultus baptizatus 182.55, *Othoni à quo ſuſceptus erat amiciſſimus* 185.7
Petrus Damiani quando floruit 209.44
Petrus Leonis legatus à papa ad Henricũ IIII. miſſus 245.12, *A Romanis oppugnatur* 250.49, *Papam tuetur* 253.1
Petrus Petri Leonis F. papa per ſchiſma creatur 261.40, *Largitionibus ſacrilegis ſuas partes confirmat ibidem* 52
Petrus Abailardus condemnatus 282.3
Petrus rex Daniæ 285.28

Philippicus aduersus Iustinianum imperator saluta tur 56.2, Imperiũ Iustiniano & eius filio interfe ctis occupat 56.50, Monotheleta 57.49, Imagi num hostis 58.2, Imperio spoliatur 59.17
Philippus Ludouici filius Francorum rex 337.13
Philippus Franciæ rex cum Richardo Angliæ rege in Syriam fortissimas deferunt legiones 348.32
Philippus Frãciæ rex discessit ex Syria cum admiratione 351.6, Inuadit Angliam 352.20, ibid.27
Philippus dux Tusciæ oppugnat Ecclesiæ ciuitates 354.10
Philippus Henrici frater dux Sueuiæ 354.51, Imperio studet 355.17, ibid.26
Philippo interdicta piorum communio 355.51
Philippus Germaniæ rex contra Bertoldum eligitur 357.41
Philippus Ducatum Tusciæ dimittit 358.8
Phocas per tumultum militarem electus Imperator, Mauricium dominum suum necat 28.30, Parricidij pœnas dat ab Heraclio necatus 32.4
Photius Constantinopoli vitio patriarcha creatus 125.10, Reiicitur ibid.33
Piaculum diuturnum, pecunia papæ data breuius efficitur 212.30
Pipinus à Luitprando adoptatur 66.11
Pipinus Martelli filius Frãcorum Maior domus 69. 19, Regi, quem monachum facit, regnum ademptum occupat 74.42
Pipinus, Carolus & Carlomanus à Zacharia papa reges Francorum inuncti 78.13
Pipinus aduersus Aistulphũ progreditur, qui fidem datam soluerat 79.40, Exarchatum restituere compellit 80.10
Pipini filij de regno post patris obitum contendunt 82.49, 83.22, & 43
Pipinus Caroli M. filius Italico regno præficitur 91. 35
Pipinus Caroli M. ex concubina filius, in patrem cõspirat 95.6
Pipinus Sarracenos Corsica expellit 101.49, Cum Nicephori Imperatoris legato prælium committit 102.12
Pipini bellum aduersus Venetos, de quo inter scriptores non conuenit 102.27, Exitus Pipino luctuosus. ibid.48, Eiusdem Pipini mors 103.20
Pipinus à patre in libera custodia habetur 113.44
Pipinus à patre, quæ ecclesiis abstulerat, reddere cõpellitur 115.49
Pisæ à quibus conditæ 187.39 & 40, Vnde eorum potentia cœperit. ibid.44, A Musacto Sarraceno incensæ 188.20
Pisani Sardiniam insulam capiunt 189.16, Amittunt & recipiunt 190.21
Pisani Panormum diripiunt 205.48, Qua de causa cum Genuensibus bellum gerunt 254.28
Pisani decreto pontificio non stant 257.22
Pisani grauissima obsidione à Genuensib. pressi quid fecerint 260.47
Pisani à Genuensibus fugati Rogerij auxilio amissa recuperant 261.19
Pisani Genuensibus bellum faciunt 317.36, Prælio contendunt 354.20
Placentini à Parmensibus deleti 283.40
Placentini Tablanum euertunt 283.50
Placentini supplices facti recipiuntur 313.48
Pompa in excipiendo Henrico IIII. Romæ 245.54
Pontus ad miram duritiem obriguit 81.31
Pons Miluius instauratur 277.40
Pontifex Roman. cur ab Imperatore confirmabatur 3.10
Pontifex Romanus confirmationem Imperatoriam ab ipsa Constantinopoli petere solebat 11.18, 16. 38, 18.36, Desinit fieri 49.48
Pontifex Romanus Constantinopolim & Nicomediam ad Imperatorem proficiscitur 56.7
Pontifex amplissimum Romanum ducatum Imperatori ademptum occupat 64.42, 67.49
Pontifices in legatis regis conspectu cõsecrandi 144. 51, Lex spernitur 148.20
Pontificia dignitas largitionibus sacrilegis parta 181.48
Pontifex Aquileiensis Conradum à Venetorum fœdere reuocat 194.27
Populi in electione episcopi confirmationem accedere oportebat 21.44
Populi in comitiis libertas non semel adẽpta & reddita 169.43
Potestas magistratus apud Italos nomen 175.21
Potestas id est prætor, qua ratiõe legebatur 241.24
Præfecti per Italiam tria nomina habebant 2.51, Tolluntur 5.36
Præfectorum Italiæ iniquitas in præfecturas sibi à Friderico commissas 317.2
Primatus ecclesiastici cõstituendi vera causa 67.33
Primicerius & secundicerius qui 82.30
Principes ab electione episcoporum arcẽtur 129.51
Principes Germaniæ cum auxiliis in Italiam redierunt 311.24
Prodigia ante Longobardorum aduentum 6.39
Prodigium admirandum in Græcia 63.53
Prodigia in Italia inaudita 252.20
Prouincia regnum appellatum 134.26
Ptolemais in ditionẽ Christianorum reuertit 351.5
Pyrrhus patriarcha Constantinopolitanus hæresim abiurat am repetit 39.33

Q

Qua quisque lege viuere cupiat, liberum est dicere 111.32
Quænam potissima ecclesiarum priuilegia habeantur 152.25

Quinam

Quinã ex Car.M.progenie vltimus fuerit 152.29
Quam ciuitatibus Italicis libertatẽ Otho Magnus dederit 175.13
Quando papa anathemate contentus ab armis abſtinet 274.45
Quibus rebus papam eſſe contentũ deceat 276.37
Qui papæ ad bellum gerendum prodierint 206.17, 273.47

R

RAchis aliquot Pentapolis oppida capit 73.47, A Zacharia papa monitus deſiſtit, & omnia reddit 74.7, Monachus fit, & vxorem filiamq; fieri monachas autor eſt ibid.19
Rachis monachatu relicto regnum repetere cogitat 80.40 & 51
Ragumbertus regnum Cuniperti filio adimit 54.21
Rangonorum familiam prodidit Gerardus 293.39
Ratherius epiſcopus librum de exilio ſuo ſcripſit 158.49
Rauennæ peruetuſtum decus & ſplendor 3.45
Rauennæ peſte laboratur 27.24
Rauenna exarchorum ſedes capta 62.25, Recipitur 63.2
Rauenna & Pentapolis oppida ab Aiſtulfo capta 75.45
Rauennam Honorius, Roma relicta, incoluit 75.48
Rauẽnates antiſtites Romano parũ morigeri 22.37
Rauennas eccleſia à Romana deficit 40.40
Rauennas archiepiſcopus Romano fulmini audet opponere 42.38
Rauennas epiſcopus moriturus vetat ne clerici Romano pontifici pareant 46.43
Rauennenſis eccleſia quo pacto ad Romanam redierit 47.41 & 54
Rauennenſis à Romano Romæ conſecretur 49.33, 51.14
Rauennenſis eccleſia à Romana iterum deficit, bellumq; eius rei cauſa conflatum ſuſtinet 55.31, Sed infœliciter 50
Rauennenſis eccleſia multarum caput, qua ratione Romana, omnium 62.40
Rauennenſis eccleſia Romanæ per centum annos adueſata, multatur 243.18
Reconciliationis inter Henricum IIII. & papam formula 256.25
Rectores in patrimonio eccleſiæ Romanæ 50.26
Regalia epiſcoporum non eſſe, hæreſis 273.39
Regalia quænam dicebantur 175.37
Regalia quæ 302.10
Regienſe bellum 285.45
Regina vidua quem maritum cooptat, regem facit 19.8, 38.23
Regina cœli quando cani cœptum 20.15
Rex Bohemiæ & dux Auſtriæ intercedunt pro Mediolanenſibus 300.4
Reges Franciæ & Angliæ per epiſcopos ſuos Victorem deteſtantur eiusq; ſectatores 312.21
Reges Franciæ & Angliæ Ludo. & Henri. Alexandri autoritate pacẽ inter ſe cõfirmauerũt 315.35
Regij dicti Scoppacciati 285.51
Regino Tuſculum Calixto permittit 325.21
Regnum Longobardicum quàm diuturnum 88.31
Rhodij equites qui ſint 237.40
Rhodus à Sarracenis capta 41.43
Ricardus Capuæ captæ principem ſe facit 312.54
Richardus Henrici filius Angliæ rex 347
Richardus Angliæ rex Cypro potitur 351.3
Richardus prælium cum Saladino cõmittit 351.9
Richardus in Cyprum diſceſſit 351.32, In Syriam recurrit ibid.34, Paciſcitur inducias cum Saladino ibid.35, Paſſus naufragium 351.38, captus ibid.40
Ricardus Angliæ rex dimittitur 352.16
Rinaldus Colonienſis Archiepiſcopus in Italiã miſſus 315.34, Quid egerit ibid.54
Rinaldus Magorũ corpora Coloniã transfert 317.11
Rinaldus Colonienſis & Chriſtianus Mogũtinus ingentibus copijs Italiam aggrediuntur 318.16
Rinaldus Colonienſis moritur 322.5
Robertus et Ricardus anathemate deuincti 225.19, Soluuntur ibid.52
Robertus è Græcia ab Hildebrando accerſitus 228.25, Roma Henricum excedere cogit ibid.45
Rodgandus ob rebellionem & nouarum rerum ſtudium à Carolo M. ſupplicio afficitur 91.7
Rodoaldus rex, ab eo cuius vxorem ſtuprauerat, interficitur 42.26
Rodulphus Burgundiæ regem ſe appellat 140.25
Rodulfus Burgundiæ rex contra Berengariũ accerſitur 154.2
Rodulfus Burgundiæ rex, Papiæ Italicum regnum init 154.25
Rodulfus Burgundiæ regnum Henrico Conradi F. teſtamento relinquit 197.42
Rodulfus Normannorum comes à monachis aſtutè circunuenitur 201.16
Rodulfus Sueuus rex aduerſus Henricum creatur 225.3, Romæ confirmatur 226.45
Roga ſtipendium 5.44
Rogerius Apuliam & Calabriam abſenti Roberto ademptam, nequicquam papa repugnante 257.31, Siciliæ adiungit ibid.34, Papæ ob id inuiſus 268.5
Rogerium papa, cui ſe imparem videbat, pace facta beneficiarium habet 261.8
Rogerius ſe regem Siciliæ ab antipapa Petri Leonis filio appellandum curat 262.30
Rogerius à multis deſertus 268.12, Pugna inferior Campaniã & alias prouincias amittit ibid.26, & deinceps

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [393] - -
PUBLIC DOMAIN

Rogerius in Siciliã pugna inferior se recipit 270.14
Rogerius de pontificy schismatis causa cognoscere vult 271.4, Quæ Lotharius bello ademerat, recipit ibid.22, 273.2
Rogerium papa bello captus vt liberetur, anathemate liberat 273.54, Eumq; homagij fide quæ habebat, tencre iubet 274.1
Rogerius rex Siciliæ 281.35
Rogerius Siciliæ rex mortuus 286.38
Rogerius Tancredi regis filius vita migrat 352.28
Romanæ ecclesiæ opes 3.15
Roma adempto imperio, pontificis nomine autoritatem suam tuetur 3.30
Roma à Longobardis diu obsessa inducijs factis liberatur 10.50, 11.26
Romam ducem & magistrum militum Mauricius Constantinopoli mittit 12.11
Roma ab Agilulfo nequicquã obsessa 22.18 & 27
Romæ vetera Consulum, tribunorũ pl. &c. renouata 158.7
Roma bipertita à duob. pontificib. tenetur 230.35
Romani Narsetis potentiam excutere conãtur 4.24
Romanis frumenti inopia laborantibus Imperator ex ipsa Constantinopoli subuenit 11.6
Romanus patricius Rauennam exarchus mittitur 14.39
Romanus exarchus à Romanis quomodo excipitur 22.3
Romani captiui in Francia venduntur 22.28
Rom. pontifex patriarcharũ dissidium dirimere sua autoritate non potest 31.6
Romani à Rothari Longobardo cæsi 38.38
Romanus pontifex pro consecratione pecuniã Imperatori dabat 47.49
Romana ecclesia tributo, qđ pendebat, soluta 49.23
Romanus pontifex imperatori hæretico iudicato imperium abrogare quando cæpit 58.28, 59.7, 63.17 & 43, Pedetentim ibid.50
Romanus pontifex Spoletanũ aduersus regem Luitprandum rebellantẽ tuetur 68.5, Armis tuuat ibid.34
Rom. pont. Francorum amicitiam expetit, & opem implorat 68.20
Romani pristinæ libertatis desiderio papæ subesse nolunt 96.5, Ipsum fœdè vulnerant 20. Ille ad Carolum M. aufugit ibid.44
Romanorũ principes in papam cõtumeliosi in Franciam causa cognita mittuntur 97.30
Romani Leonis hostes de eo occidendo consilium ineunt 105.22
Romani pontif. ad Formosum vsq; ex ipsa Rom. ecclesia sumpti 141.18
Romanorum perfidia & inconstantia 170.17 & 32, Deditio & obedientia metu extorta ibid.44, Denuo tumultus & furor 179.23
Romanorum in papam crudelitas 172.13, Facti pœnitentia ibid.20, Eorum seditiosus furor seuerè ab Othone vindicatur ibid.28
Romanæ ecclesiæ sub Othone Magno ditio 175.9
Romani ab Othone obsessi Ioannem suum pontificẽ mutilant & Othonem intromittunt 184.32
Romanorũ in Henrici IIII. milites tumultus 246.47, Eorum vicissim cædes 247.6, In Henricum conspiratio ibid.21
Romani papæ infensi de prisca libertate recuperanda consilia ineunt 275.31
Romani præfecturam vrbis tollunt 277.18, Vaticanum capiunt ibid. Mittunt literas ad Conradum regem ibid. Præfecturam restituunt 279.6
Romani seditiosi 279.29
Romanorũ legatorum oratio ad Fridericum, eiusq; responsio 290.20
Romani mittunt legatos ad Fridericum deprecantes 306.13
Romani à Germanis Tusculanisq; fusi fugatiq; sunt 321.22
Romani Albam delent 323.36
Romani ad Alexandrum mittunt de compositione 335.13, ibid.18
Romani sub Lucio bellum mouent 337.44
Romani cum Tusculanis bellum gerunt 341.20
Romani Tusculũ à Pontifice repetunt 349.43, euertunt ibid.
Romaniæ vel Romaniolæ nomẽ quãdo cæpit 90.13
Romilda amore insaniens ludibrio habetur 32.45
Romipetarum securitati consulitur 92.17
Romualdus Beneuentanus oppida quædã Calabriæ Imperatori adimit 53.19
Rosimunda maritum, deinde Helmingem mariti interfectorem veneno propinato, & cum illo se extinguit 9.3, &c.
Rotharis Arrianus rex creatur 39.24, Multa bello occupat ibid.30

S

Sabbato ieiunium præcipere, hæresis 109.37
Sacellarij qui 5.44
Sacerdotes vxorati apud Mediolanenses 209.38
Sacerdotis qui vxorẽ habeat, pœna 210.54, 217.55
Sacramentum nouum fœderatorum 322.25
Sacramenta duo fœderatorum 327.8
Saladinus princeps Saracenorum 341.2
Saladinus occupat vrbes Christianorum 343.6
Saladinus vrbes complures & Hierosolyma in suam potestatem adducit 344.45
Salernum à duce Apuliæ captum 221.19
Salernitani principatus exordia 122.30
Salica lex 90.42
Sancassienses 286.30
Sancti angeli castrum cur appellatum 20.20
S. Benedictus p suis monachis pugnat 201.30 et 37 de San-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [394] - -
PUBLIC DOMAIN

de Sanguine Christi miraculose Mantuæ asseruato 101.18
Sanguine pluit 132.5
Sardinia à Musacto Sarraceno recipitur 205.20, Amittitur ibid.33
Sarraceni Christianos in Syria se prosligant 37.38, Hierosolyma occupant ibid.45
Sarraceni ex Affrica Siciliã ingressi vastant 41.14
Sarraceni Constantinopolim obsident 60.35
Sarraceni Sardinia occupata sæuiunt 61.11
Sarraceni Prouinciam inuadunt 66.38
Sarraceni regnum Persarum occupant 39.4
Sarraceni victorij in Apulia feroces 116.42
Sarraceni à Christianis dissidentibus accersuntur 117.55
Sarraceni suburbanas Romæ basilicas diripiũt 120.20, Sed non impune ibid.47
Sarraceni magna clade affecti vincuntur 122.3
Sarraceni Capuanum & Neapolitanum agrum vastant 127.55
Sarracenis nonnulli se Christiani adiungunt 131.1 & 17, 133.52, 134.4 & 55
Sarraceni vnius è suis opera damnis multis afficiuntur 152.53, Gariliano cedere coacti delentur 153.11
Sarracenorum auxilium Christiani aduersus Christianos implorant 166.54
Sarraceni Siciliam, vnde à Græcis Normannis q̃s eiecti fuerant 198.47, Recipiunt ibid.50
Sarracenorum in Affrica centũ millia cæsa 230.46
Saxones Longobardis ad Italicam expeditionem socij accedunt 6.28 & 42
Saxones ex Italia domum redeunt 10.9
Scabiti genus fædissimum in Italia 33.20
Sclaui Agilulfo ad auxilium missi 27.5
Sclaui Apulia vastata, & Aione superato, à Rodoaldo prosligantur 41.13
Sclaui à Pemmone cæsi 60.32
Sclaui Venetos bello premunt 717.52
Schisma in pontificatu Romano 308.5
Schola Constantinopolitana 63.29, A Leone Isauro cum ipsis auditoribus incenditur ibid.35
Scholæ publicæ olim nullæ 178.53
Senensis episcopus primus 187.31
Senenses à Florentinis prælio capti 276.25
Senenses à Florentinis victi 327.40
Sergiana factio Formosum vexauit 141.20, Ab Arnulfo trucidatur 143.21
Sergius bis repulsam passus, tertio conatu, vitio tamen, papa creatur 151.45
Sergius Neapolim vnde eiectus fuerat 195.7, Recipit ibidem 37
Serpens æneus à Mose conflatus in orientalis imperatoris thesauro seruatus 174.27, hodie Mediolani ad D. Ambrosij II. Vide vt hoc cum sacra historia de Ezechia congruat
Seruus seruorũ papa qua sinceritate dicatur 24.52
Seuerus patriarcha hæreticum se non esse iureiurando fidem facit 14.42
Siccitas & ingens locustarum multitudo 21.4
Siccitas anni ingens 303.7
Sicilia terræ motu agitatur 325.35
Siciliæ anni quando instituti 352.18
Sigebertus historicus 283.47
Simoniacorum causa agitur 203.33
Singulare certamen ad crimina purganda 37.32
Singulare certamen fieri prohibetur 273.34
Smaragdus exarchus Rauennensis 12.10
Smaragdus Classem oppidum vi capit 13.47, Cum Authari Longobardo inducias facit ibid.53
Sol obscuratur 350.6
Sorte magistratus quî legantur 240.30
Spira à Lothario III. capta 261.29
Spoleti ducalis dignitas instituitur 8.30
Spoletanus dux à Luitprando pacem petit 65.8
Spoletanus dux papæ societate fretus à Luitprando deficit 67.48, Oppida quæ amiserat, recipit 37
Spoletani contumaces 291.33
Spoletum igne absumptum 291.42
Stephanus papa, qui Formosum damnarat, ipse quoque post mortem damnatur 144.28 & 43
Stephanus Corsus ciuis Romanus ecclesiam turbat 243.51
Sternutantibus bene precandi mos vnde 20.3
Stratoris cuiusdam insigne facinus 289.7
Suffragiorum ferendorum varia ratio 241.10

T

Tabula S. Marci argentea Venetiis 237.52
Tabulæ proscriptionis in Mediolanenses, Cremenses & Brixianos 307.5
Tabulæ pacis inter Fridericũ & Lõbardos 338.53
Tancredꝰ Rogerij filius à Siculis rex creatur 347.13
Tancredus moritur 352.30
Tarasius patriarcha Constantinopolitanus imaginum cultor 92.40
Tassilo Bauariæ dux Carolo M. supplex factus 94.5, Denuo maiestatis damnatus, fit monachꝰ ibi.12
Tempestas sæua & miraculosa 352.50
Templarij habitus certam formam accipiunt 261.6
Templarij milites 282.9
Theodelinda rege mortuo, quem maritum deligit, eum regem facit 19.8, ab Arrianismo reuocat 30
Theodora imaginũ veneration addictissima 118.13
Theodorici Gothi regia apud Ticinum 8.14, Quæ & Longobardorum regia fuit ibid.46
Theodosius à Mauricio patre consors imperij ascitus 20.21
Theoduinus Portuensis Episcopus 281.7
Theophania Nicephori filia Othoni II. nubit & co-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [395] - -
PUBLIC DOMAIN

vonatur 174.32
Theophilus orientis imperator acerrimè imaginum cultores infectatur 112.34
Thesaurus pontificius Romæ expilatur 37.47,38.13
Thietberga à marito iniustè dimissa ad Carolũ Caluum in Franciam confugit 128.52
Thomas Cantuariensis Episcopus obiit 325.27, in numero Sanctorum collocatus 326.44
Tiberis inundatio 94.48
Tiburtes papæ exercitũ cæsum ab obsidione submouent 274.53, Postea pacem petentes accipiunt 275.23
Ticinum Alboinus obsidet 8.18, capit ibid.37
Treuirorum vrbs à Normannis incensa 137.14
Tribus legibus Italia administrabatur 90.44
Tricij deditionem faciunt Germani 322.12
Tricium, castrum oppugnatur 297.25
Tricium à fœderatis oppugnatur 321.11
Tristis nuncius ex oriente 277.51
Troia in Apulia à quo condita 190.36
Troiani Henrico I. deditionem faciunt 192.24
Trullus locus concilij habendi apud Constantinopolim 48.41
Tumultus in Germania 357.37

V

VAllis vmbrosæ monachorum origo 195.25
Valuasores & Valuasini qui 175.43
Vas quo Christus cœnam celebrauit 236.32
Vectigalia & tributa 242.24
Venetos liberos esse ambobus Imperatoribus placet 100.43,103.53,104.14
Venetorum ducatum Obelerius expulso Ioannes occupat 101.7
Venetiarum locus & forma qualis hodie visitur 103.9 & ibid.17
Venetorũ dux Imperatoris protospatharius 116.37
Veneti multa ab Vngaris damna accipiunt 151.23
Venetorum dux per tumultum occisus 179.41
Veneti ducem suum monachatu multant 195.30
Venetia Classis in orientem soluit 347.3
Verona pene tota incendio absumitur 16.42
Verona à Carolo Magno capta 87.2
Veronensium in Fridericum odium 292.1
Veronenses & Ferrarienses armis petiti 301.13
Veronæ Athesis dat vrbi detrimenta 352.48
Vesuuij montis incendium 49.54
Vexilliferi populi vnde nominati 231.48
Vicecomes Mediolani quis 178.23
Vicecomitum familia Mediolani vnde 196.48
Vido Franciæ regnum, autore papa occupare conatus, conatu excidit 140.15, Eiusdem fauore Berengario se opponit ibid.28
Vido Imperator à papa coronatur 140.45, Expellitur & moritur 142.34
Vido Cardinalis vulneribus affectus 288.12
Vidonis Blanderati comitis ad Mediolanẽsem populum oratio 299.39
Vido Lusignanus rex captus 344.46
Victor iudicatus est pontifex contra Alexandrum 309.42
Victor Alexandrum execratus est 309.49, moritur 317.14
Villa noua à Mediolanensibus extructa 259.40
Viterbium episcopo decoratum 351.50
Vlmensis conuentus 318.13
Vlricus Patriarcha Aquileiensis à Venetis captus, & quomodo liberatus 315.39
Vlysipon vrbs opulentissima 281.40, oppugnatur à Germanis & capitur 281.45
Vngari ex Scythia in Pannoniam 138.55
Vngari qui & quales 149.4, In Italiam venire statuunt ibid.23
Vngari Italiam populabundi ingressi Papiam regni sedem petunt 150.35, A Berengario fere profligati, quum & se dimitti peterent, re non impetrata, victoria insigni potiuntur ibid.43 & deinceps
Vngari accepta ingenti pecunia Italia excedunt 151.30
Vngarorum opera Berengarius coniuratos oppressit 154.6
Vngarorum secunda in Italiam & grauis irruptio 155.18
Vngari magna in Italia præda potiti, tandem ceduntur 160.5
Vngarorum magnus exercitus ab Othone deletus 165.5
Vngari ad fidem quomodo conuersi 188.48
Vngaricum bellum Henricum impedit quominus Italiam adire possit 202.20
Vngarus à papa anathemate percutitur 205.53
Vrbanus pontifex Ferrariæ moritur 344.48
Vrbes integræ terræ motu loco translatæ 73.43
Vrbes hodie quæ propriè sint 242.32
Vrbes comitum aut marchionum patrocinia suscipiebant 242.41
Vt dies nostros in tua pace disponas cur in Canone adiecta 22.24
Velfo dux Spoletanus 317.32,318.11
Vxorem habere, & ecclesiam accipere nefas 81.7

Z

ZAcharias à Iustiniano Romam ad pontificem capiendum missus, territus à cæpto desistit 53.1
Zacharias papa non tam pietate quàm fœlicitate cõmendabilis 75.10
Zeno diaconus regijs vestibus indutus pro rege pugnans cadit 52.26

FINIS.

ERRA-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [396] - -
PUBLIC DOMAIN

ERRATA.

ERRATA hæc partim nobis propria ſunt, quæ in excudendo exciderunt: partim communia cum ipſa editione Italica. Sed præter iſta accepimus etiam quorũdam locorum reſtitutionem, vnius in primis, quo vides lacunam compleri. Quam à viro quodam doctiſſimo acceptam libenter communicauimus. Igitur Pagina 26. verſu 52. lege incendio vrbs. Pag. 31. verſ. 21. lege de ſublegendo 38. 30. ſed pontificem etiam 39. 4. Hormiſda 41. 1. apertæ 42. 35. gemmisque diſtinctos 44. 15. edidit, vt paucos 49. 36. Nonis Aprilis Leo 60. 39. lum chartularium 62. 28. egeſſit tum in 63. 40. conflagrarunt 67. 26. parte quieti, 68. 14. attonſos 19. Carolus Martellus 77. 31. xit. VIII. inde 35. auerſo, vtranque 49. Zachariæ inſtituto. 80. 20. Ficoclas. 82. 47. eruditiſſimum quenque. 84. Stabili. 39. Sabæ. 85. 43. nullis cinctæ. 95. 41. Henricum ducem. 98. 32. defuerant. 33. eſſe contenderant. 99. 31. Italia XXVIII. 106. 29. id eſt Portum. 107. 7. Longobardorum. 107. 45 cuſtodiatur, proprię. 108. 27. inde Beneuentum. 112. 44. Quinetiam ſæua pictorum. 54. blanditiis muliebribus, quaſi. 114. 11. diligenti cuſtodiæ. 115. 23. nullo prætento. 121. 33. Imperatoris XXVI. 49. cum Sarracenis 123. dele numerum 849 marginalem. 135. 52. temporib. affut. 144. 12. Comes, qui ab Ateſtinis principibus genus ducebat, ex. 136. 35. concubina filio. 137. 19. regi Normanorum. 51. XII. millibus. 140. 17. Caroli Simplicis. 28. enixè fauentibus. 31. qui cum al. 142. 15. Carolus Simplex. 35. ad Tarum. 144. 18. & Marchionum. 145. 5. noſtro celebratam. 149. 53. cuſtodibus vrbis. 153. 27. atq; regni. 154. 35. haberet, patrium. 157. 6. Papiæ Valpertus iudex. 158. 36. Duce Sagitta. 159. 23. cum multi 42. tertio. Inſequenti. 160. 2. Caſſinatibus abduxerunt. 33. Petrus Cand. 37. regum beneficia. 161. 53. adduceret. 166. 36. ſine tuo. 46. Fuldenſem. 176. 22. adeo etiam inter. 188. 15. tædio affecti adhuc. 190. 10. vrget, vt ep. 200. 19. Rogerius. 202. 47. milleſimo centeſimo quinq. 205. MXLIX. 206. 35. quem ipſa 218. 52. incenſus, quando. 230. 36. Mathildæ 231. 47. eſt. Hic Velſo filius fuit Velſonis alterius ex genere Marchionum Ateſtinorum, qui Velſonum familia extincta, in Sueuia opes eius propter vxorem obtinuerat, & Bauariæ ducatu recepto, nobile Brunſwicenſium & Luneburgenſium principum genus in Saxonia procreauit: vt diligentiſſimè ex Abbate Vrſpergenſi, aliisque hiſtoricis, & ex reconditis veterum annalium monumentis erutum Ioannes Baptiſta Pigna litteris prodidit. Bononienſes &c. 237. 33. patriarchæ Alexandrini, ſiue. 240. 17 Mediolanenſes, atque adeo 243. 1. Germaniam iret, quò. 244. 14. amne traiecto. 245. 25 ſacramento præſtabunt. 51. confirmauit. 250. 19. Burgundio. 251. 25. excitatus. 253. 28. Kalendis. 41. Comacli. 260. 11. cum nouum 269. 16. Othonum, quatuor Hen. 298. 30. multitudine. 299. 54. magna in prin. 302. 50. coegerant. 324. 40. ſubacturum. 327. 53. Saxoniæ Henrici ducis Bauariæ filio aſſ. 331. 45. ætatis æſtu. 337. 38. dignitatem miſſa. 338. 5. tutaturos 338. 30. Societas. *Ab hac demum dictione debet incipi Italica quæ vocatur litera.* 345. 25. etſi. 26 reuocarant. 34. maximo. 346. 10. *Hæc ſunt perperam facta ex Italica, ſiue curſiua.* 20. Parmenſium. 347. 39. ſtrum nouum. 348. 10. locandis, quod. 349. 45. Tuſculanos. 353. 33. Irenem. 354. 9 XXVII. 357. 39. Friderico.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [397] - -
PUBLIC DOMAIN

Lectori.

HVIC *nostræ editioni, Lector, præter Italicam duo addidimus, quibus te legentem iuuari posse credidimus, id quidem facere cupimus. Singulis paginis supremis regum nomina præfiximus, vt quoque regnante res gestæ sunt, quæ illic commemorantur. Deinde vbi quisq; regnum iniisse scribitur, notauimus quotus ille ordine fuerit: qua in re ab autore videmur nonnihil discrepare. Sic enim ille pag. 4. 54.* Præerat eis Alboinus Andoini filius, rex iam decimus numeratus. *At nos Andoinum primum fecimus. Idem discrimen cernitur pag. 39. 43.* Rotharis rex, decimus septimus rex Longobardorum. *At pagina superiore notatur à nobis septimus. Verùm hæc ex eo discrepantiæ species oritur, quòd reges numeramus ex quo tempore regnum in Italia constituerunt: autor verò rationem habet eius temporis, quo illi inter suos, antequam è Pannonia migrarent, regnauerant: qua ratione denarius numerus nostro addendus erit. Hoc te Lector, nescire noluimus. Vale.*

BIBLIOTHECA REGIA HANNOVERANA

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [398] - -
PUBLIC DOMAIN

FRANCOFVRTI AD MOENVM
EXCVDEBAT ANDREAS WECHELVS,
ANNO SALVTIS M. D. LXXV.

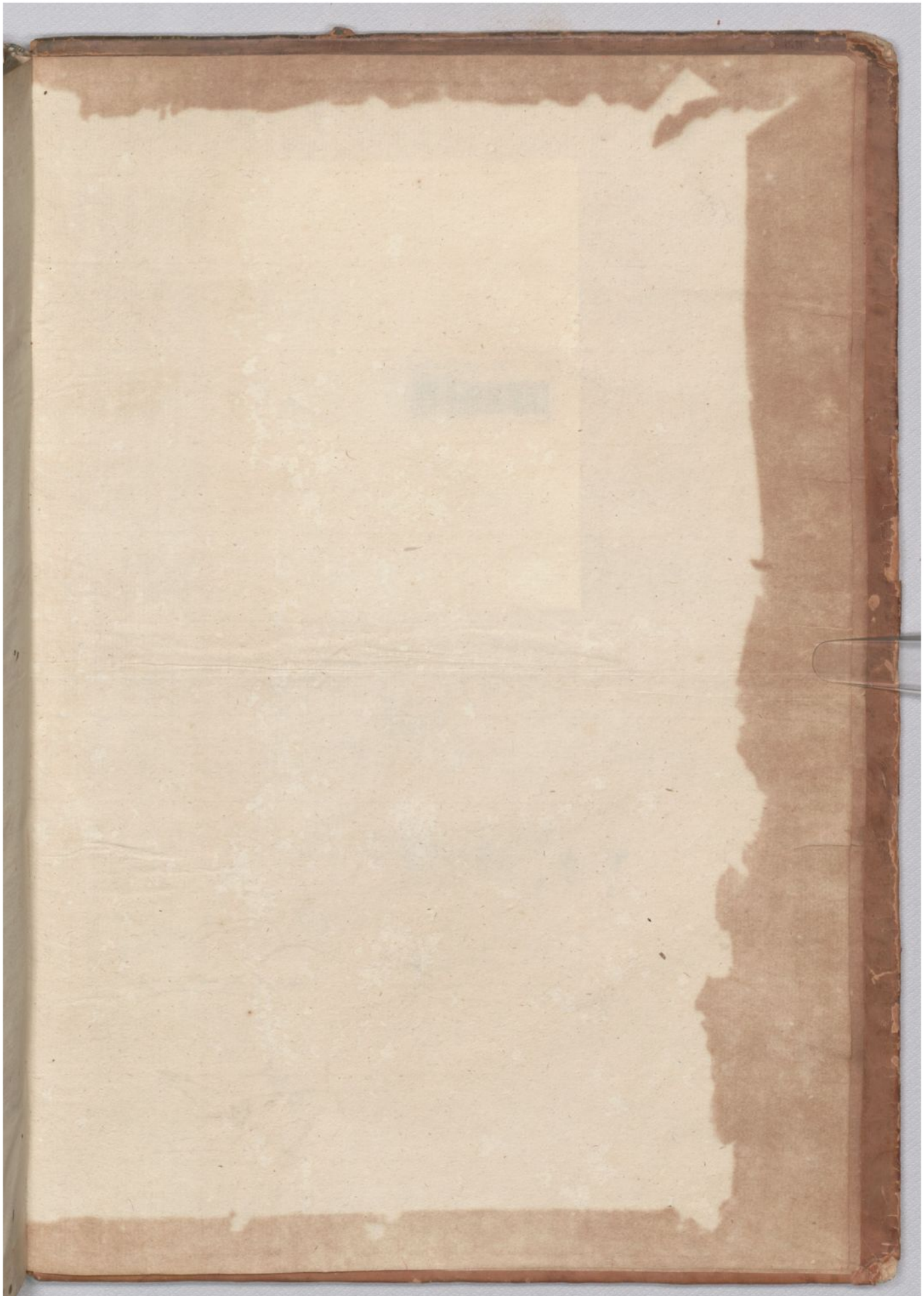
GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 167, [399] - -
PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [400] - -

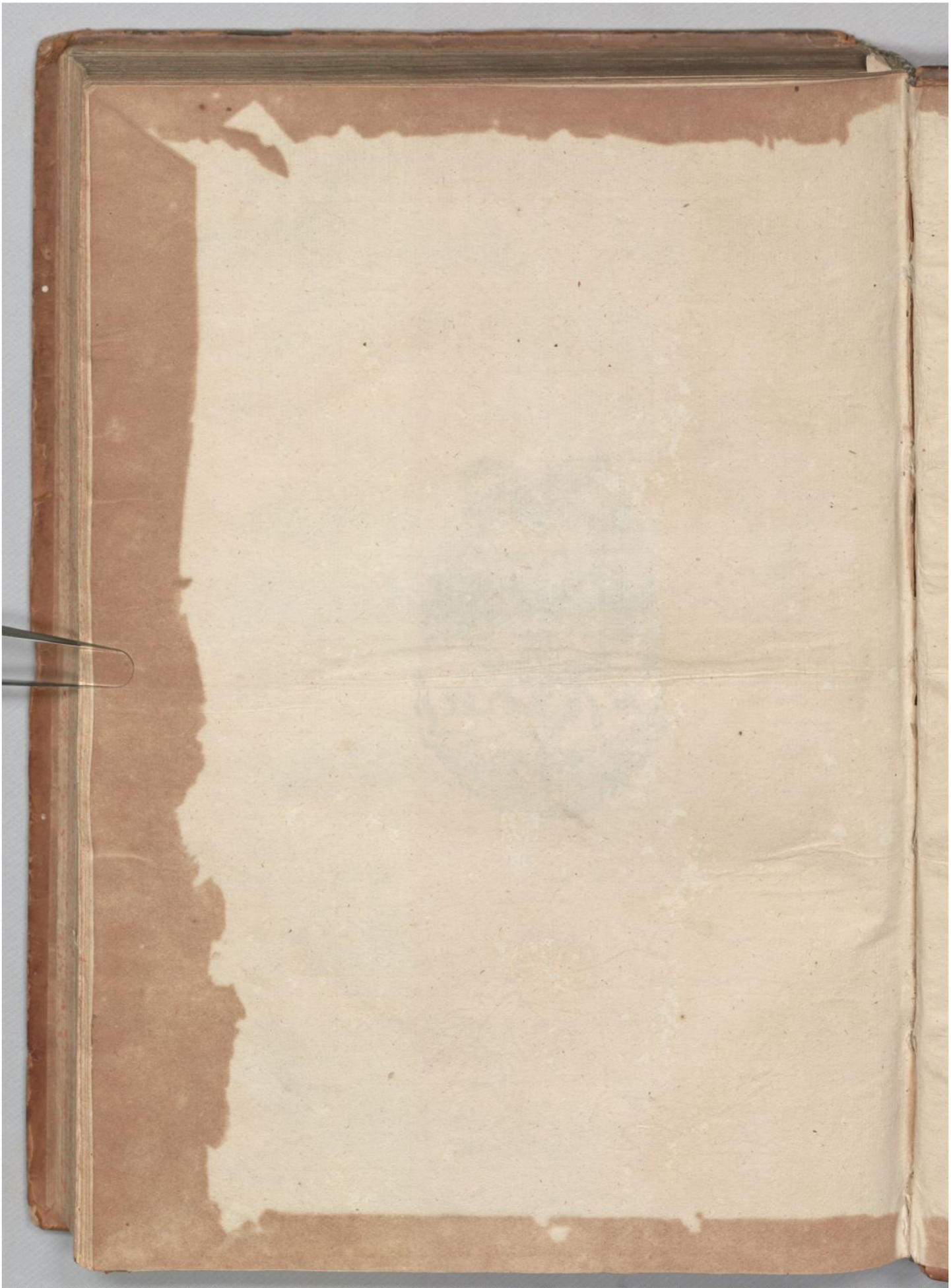
PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [401] - -

PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [402] - -

PUBLIC DOMAIN

GWLB Hannover 35
036 828 610

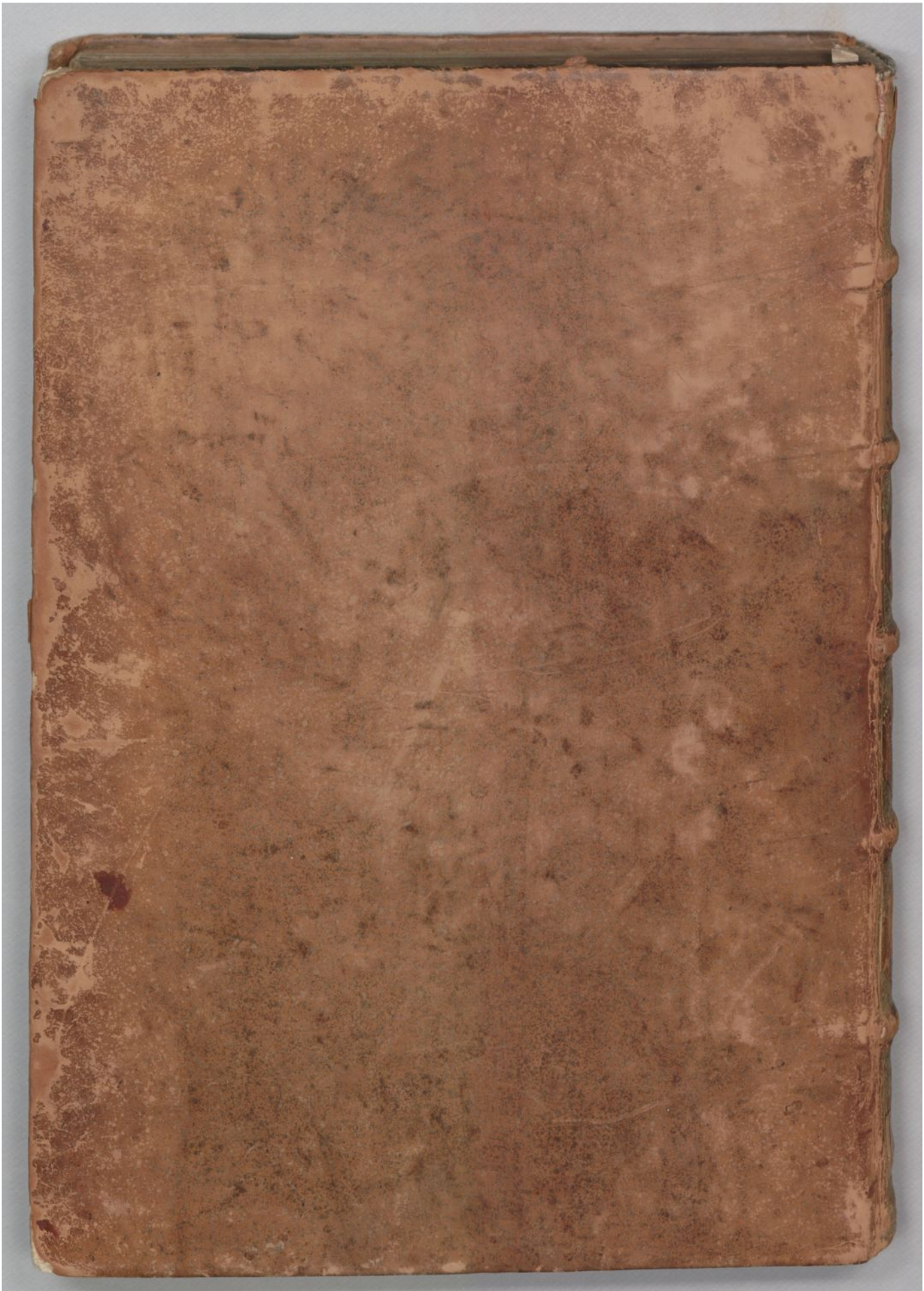
Niedersächsische
Landesbibliothek
Hannover

XXVII, 89
2°
aufgest 4°

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [403] - -

PUBLIC DOMAIN

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 167, [404] - -

PUBLIC DOMAIN

Signatur: Leibn. Marg. 167 [409]